

Ŋwa' Nyo' Monkan mo Monfem

Noone New Testament

Contents

Matio	1
Maaku	58
Luka	92
Jon	151
Ŋwa' Lemme	194
Lum	247
1Kol ɛn	274
2Kol ɛn	299
Galeshia	316
Efesus	326
Filibi	336
Kol ose	343
1 Tesalonika	349
2 Tesalonika	355
1 Timatio	359
2 Timatio	367
Taytus	373
Filemun	377
Ibulu	379
Jɛm	400
1 Biti	407
2 Biti	415
1 Jon	420
2 Jon	427
3 Jon	428
Jut	430
Mwɛɛm mvù Jisos to durɛɛ	433

Ŋwa' Nyo' Moŋkan mo Monfem

New Testament in Noone (CM:nhu:Noone)

Language: Noone

Provided by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

8e8a41d5-7727-5ee8-b656-ef6692b1701b

ISBN: 978-1-5313-0481-2

Saaka wvù Jee wvu ekumε Jisos no

Matio

to Saŋεε

Fieε fi nu ε Ɔwa' Mat wvun e

Saaka wvù jee wvù nu ε Ɔwa' Mat wvun e, jemyi le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε. Saaka wvù jee wvun nu fô bonyii bocii le yî ekole ke nshe le. Ɔwa' wvun duŋci le è nu Jisos Wee N'yεeyi wvu leŋ wvù kee keelooce enele fieε fi bonci bo Nyo' le jemyi. N'yεeyi wvu Jisos tfuu ε Ɔwa' wvun e nu ε bó ε baance bikuu bitin. (1) No Jisos to benεε shii yî kum e no yεeyi ekumε bonyii bô bvunfon bvufowe nu bvubole. (2) No Jisos to nyæ ntefe ε boom bew bo ƚgoo le bo yuufe ncow bofεε ekumε lemme di wvù to tumεε bó yî dvú le. (3) Boŋgan bô Jisos to mæ ekumε bvunfon bvufowe. (4) N'yεeyi ekumε fieε fi è nu wee ƚgoo Jisos. (5) N'yεeyi ekumε no woŋ wvun nu ke eka bô no bvunfon bvufowe Nyo' le nu ke eto.

Bikuu bi mweem e ε Ɔwa' wvun e

1:1–2:23 Kfuu di bo Jisos Klistu le bô no bó to bokeε wvù

3:1–12 Lemme di Jon Nleseejoo le

3:13–4:11 No bó to lesee Jisos ε joo bô no Satan to momεε wvù

4:12–18:35 Lemme di Jisos to ghane gee Galilee

19:1–20:34 ε Jisos ne Galilee, gen Jelusalem

21:1–27:66 Kemaa ke Jisos e ke fokemεε Jelusalem bô mbew jó le

28:1–20 No Tata Jisos to buyεε yî kpwe le, duŋce ekole kew ε bonyii bew

Kfuu di bo Jisos Klistu le

(Luk 3:23–38)

1 ^aƐyan nu εdieε ε bo'iceε kfuu di bo Jisos Klistu le. Jisos Klistu to nu waa Nfon Dawe wvù to nu waa Abia'am. ^{2b}Abia'am to nu iceε Aysik, ε Aysik nu iceε Yakow, ε Yakow nu iceε Judas bô boom bo ice le, ^{3c}ε Judas nu iceε Beles bô Sela bô bweε bó to nu Tama. ε Beles nu iceε Eslon, ε Eslon nu iceε Lam. ⁴ε Lam nu iceε Aminada, ε Aminada nu iceε Na'shon, ε Na'shon nu iceε Salmon. ^{5d}ε Salmon nu iceε Boas wvù bweε to nu La'ab. ε Boas nu iceε Obεd wvù bweε to nu Lut. ε Obεd nu iceε Jεεse. ^{6e}ε Jεεse nu iceε Nfon Dawe.

ε Nfon Dawe nu iceε Saamun wvù bweε to nu kpweε Uliaa. ^{7f}ε Saamun nu iceε Le'ubwam, ε Le'ubwam nu iceε Abija, ε Abija nu iceε Asa. ^{8g}ε Asa nu iceε Je'ushefat, ε Je'ushefat nu iceε Jolam, ε Jolam nu iceε Usaya. ^{9h}ε Usaya nu iceε Jotam, ε Jotam nu iceε A'as, ε A'as nu iceε Esiakaya, ¹⁰ⁱε Esiakaya nu iceε Manase, ε Manase nu iceε Amos, ^{*}ε Amo nu iceε Josaya. ^{11j}ε Josaya nu iceε Jekonaya bô boom bo bweε bó le. Bó to bokeε bó ε è to nu kefew kε bonyii bo Babilon to kooyεε bonyii bo Islael gen dvú woŋ wvubo wvù Babilon e.

¹²ε Jjim jodvu, no bó to kooyεε bonyii bo Islael gen dvú Babilon, ε Jekonaya no nu iceε Shiltia, ε Shiltia nu iceε Selubabel, ¹³ε Selubabel nu iceε Abiud, ε Abiud nu iceε Eliakim, ε Eliakim nu iceε Aso, ¹⁴ε Aso nu iceε Sadok, ε Sadok nu iceε Akim, ε Akim nu iceε Eliyu, ¹⁵ε

^{*}**1:10** Boŋwa' bo boyvuum bomew keŋke dieε din le Amon.

^a**1:1** Lum 1:3–4; 2Tim 2:8; Mat 20:30–31 ^b**1:2** Keŋ 21:2–3; 25:26; 29:32–30:24

^c**1:3** Keŋ 38:29–30; Lut 4:18–22 ^d**1:5** Yosh 2:1–24; Lut 1–4

^e**1:6** 2Sam 11–12 ^f**1:7** 2Klo 11:31–13:23 ^g**1:8** 2Klo 13:23–21:20; 26:1

^h**1:9** 1Klo 26:1–28:27 ⁱ**1:10** 2Klo 29:1–33:25 ^j**1:11** 2Klo 34:1–36:21

Elíyú nu ícèé Elíesa, é Elíesa nu ícèé Matan, é Matan nu ícèé Yakow. ¹⁶ké Yakow nu ícèé Yosew wvù dwee Maalia, é Maalia nu wvù to bókée Jisos wvù bó teje le Klistu.

¹⁷Nonen bo'ícee kfuú di bo Jisos e ban é mum é no nu yuufe ncow bonéw keekéw yí Aba'am e eto ebuy yí Nfon Dawe le, bvuu nu yuufe ncow bonéw keekéw yí Nfon Dawe le eto ebuy seke bó to kooyée bonyii bo Israel gen dvú Babilon. É keekéw seke bó to kooyée bonyii bo Israel eto ebuy seke bó to bókée Klistu nu ten é bo'ícee kfuú dibole nu yuufe ncow bonéw.

Ekumé no boo di Jisos e to lenée

(Luk 2:1-7)

¹⁸Boo di Jisos Klistu le to len é je yin e. Bwee wvù Maalia to nu é bó é seyse wase le wvù nu ke enu kpweé Yosew. É bó se keeke etaashe bvujen, nu é fí to ne buy le wvù nu wase bó fue é mvungay mvu Keyoy ke Yuule le. ¹⁹No fí kooyée nonen, é Yosew wvù dweese, no è to nu wee wvu teyete yaa koonke keeshoose wvù ké, mum yen le wen nu egawsen bó wvù é è nu ejim ejim. ²⁰No wvù to bæ kpwaake keege nonen, é fí kooy le nceenda Tata to nu é nē to fô wvù le é éfile le seke wvù to leete gay é wvù le, “Yosew, waa Nfon Dawe, fo wo efan keejo Maalia bwee yew wo le ké, njefo fue din di wvù nu bó dí nu é wvù kéjke é mvungay mvu Keyoy ke Yuule le. ²¹mWvù nu ke eboo wan diemsen é wo ecu diee diew le Jisos, †njefo wvù nu ke eboyse bonyii bew can bibefe bibole.” ²²Mwæm mvun mvunciim to kooyi keege é fí eto ekocen no Tata to jemýée wase diuw wee we ntum e le, ²³n“Ben eyeke eyuw, wan wvu

tfu mvu nu ke eleem bó fue, eboo wan diemsen é bó eteje wvù le Emanwel.” Diee din nu le, “Nyo' nu beene é bó.” ²⁴No éfile kie lameé Yosew nonen, é wvù ke kamse mum ge ké no nceenda Tata gayée é wvù. Wvù to nu é jo Maalia bwee yew we le, ²⁵o“geenen é bó wvù faje yaa ecee diéwe no wee bó kpwee ké no cee ké. É bó wvù ke ce nonen gen buy no Maalia to ghanée eboo. É Yosew mum cu diee di wan e le Jisos.

É bogoyfee gen keebun Jisos

2 Bó to boke Jisos ntew wvù Betele'em wvu é keba ke wonj e kè Judea le. É è to nu kefew kedvu le é 'Elod nu Nfon wvu Judea jodvu. É fí kooy le bogoyfee bomew to nu é nē wonj wvumew é é keba kè diuu sane le, to Jelusalem no biwci le, ²p“Nfon Bojuu wvù bó boke we nu fée? Bese biwci nen njefo bese nu é yen jon ye le é keba kè diuu sane le, é mum é no too keebun wvù.” ³É Nfon 'Elod dioo yuw saaka wvun é wvù shiw fitele fiew, shiw noo fí bonyii bo Jelusalem e bocii. ⁴É wvù tooy bocee ncese bo baay baay bocii bó bonyii bocii bó dunji bonci bo Nyo' le é bonyii, é bó tase. É wvù bife é bó le laa fô bó to nu keeke eboo Mboyse wvù Nyo' to kawée, nu fée le? ⁵É bó tfuse le, “Bó to nu keeke eboo ntew wvù Betele'em wvu é keba kè Judea le. Fifi nu no wee ntum Nyo' to sanjé le, ⁶q“Wo wvù Betele'em wvu wonj wvù Juda le, fo wo ekpwaaké le wo nu fintew fi caan baay wonj wvù Juda le ké.

É keè le wee nu ke ebuy ntew wvun e wvù nu ke esaake bonyii bem bo Israel.”

⁷É Nfon 'Elod mum tooy ten bogoyfee ba ejim ejim biwce yuw é bó ntay kefew kè jon yidvu to buyée. ⁸No wvù

†**1:21** Diee di Jisos nu le, “Wvù nu ke eboyse bonyii bew can bibefe bibole.”

^k**1:16** Luk 1:27 ^l**1:18** Luk 1:35

^m**1:21** Mben 130:7; Mat 1:25; Luk 1:31; Lem 4:12 ⁿ**1:23** Yesa 7:14

^o**1:25** 1:21 ^p**2:2** Luk 2:4-7; Mat 27:11 ^q**2:6** May 5:2; Jon 7:42

yuw mum tum bó Betelē'em gay le, “Ben egen ebosen egom wan wvudvu ntay. Ben dioo ε gom ε yen, kase to see ê me, wvu le è nulo é me ten enggen embun wvú.” ⁹ E bonyii bodvu yuw no Nfon gay nonen, mum buy no gene ngen wvubo. E bó dioo gene, ε fí kooy le jon yì bó to yenεε ê keba kè diuu sane le ye to nu ε no lene gene ê bó fwe dunçi bó je. E yí ke gen nen buy fò wan wvudvu to nu, mum leem fò. ¹⁰ No bó yenεε jon yidvu le nonen, ε njon yuwye bó baay, ε ye no jee bó. ¹¹ E bó ke gen ley yew yì wan to nu dvú le, yen wan bó bwee wvù Maalia le, mum gbwe ê wan ejise bun wvú. No bó bun mum yene bikele bibole bvuse mwεem mvubole mvu kembunfon e, nya ê wvú. E mwεem mvun to nu ketwaa ke bigew e kè yεele, bó kfuú jiin dimew, noo kfuú nfiey mvu. ¹² E Nyo' ke ciise lo ê bó ê efile le le bó eyene fo bó ebvuu etu jim le bó eyen Nfon 'Elod e kε. E bó ke mum tu wase jim wonj wvubole ê je mi le jεey.

E Yosεw jo wan ε bó bó sam gen Ijiw

¹³ No bogoyfee ba nen'yεε wase gen, ε fí kooy le nceendaa Tata to nu ε ne to fò Yosεw e ê efile le gay ê wvú le, “Ja we ejo wan bó bwee é ben ε bó efεε egen wonj wvù Ijiw e, enù jó egen ebuy kefew kè me nu nke engay le ben ekase le. Me ngayte nen njefo Nfon 'Elod nu egomte wan wvudvu keeyu.” ¹⁴ E Yosεw mum ja we, jo wan bó bwee entan nε gen Ijiw, ¹⁵ “mum no nu jó gen buy kefew kè Nfon 'Elod to lε le. Fí to kooy nonen keege é fí eto ekocen no Nyo' to jemyεε diuw wee ntum we le le, “Me nteje waa wεm wvú ε buy ε è nu wonj wvù Ijiw e.”

E Nfon 'Elod yuwye boom Betelē'em

¹⁶ E 'Elod ke dioo yen le bogoyfee ba nu ε lεε wen, ε fí ffluw wvú baay. E wvú mum tum bonyii le bó egen Betelē'em noo biba bi mbew jó le bicii, eyuwye boom bolemse bò nu ε kew bilum bifεε ε tu jim. Wvú to nya bilum bin bii no wvú to biwcεε ê bogoyfee ba yuw ntay kefew kè bó to yenεε jon ye le. ¹⁷ E bó gen yuwye boom ba nonen, ε fí mum kocen no wee ntum Nyo' wvù Yelimia to jemyεε wase le,

¹⁸ s“Bó nu ε yuw εtale ntew wvù Lama le, ε wee fuunke kpwe, beele ffule. E è nu Lashel ε wvú beele boom bew. E bó cimse wvú cimse nkuun, njefo ke boom bew bæε kε.”

E bo Yosεw nε Ijiw kase tu jim

¹⁹ E Nfon 'Elod ke dioo la, ε fí kooy le nceendaa Tata to nu ε buynen fò Yosεw e ê efile le wonj wvù Ijiw e, gay ê wvú le, ²⁰ “Ja we ejo wan bó bwee é ben ε bó ekase etu jim wonj wvù Israel e, njefo bó ba bò se gomte keeyu wan wvun nu ε kpweken wase.” ²¹ Nonen ε Yosεw mum ja we jo wan bó bwee ε bó bó no tuu jim wonj wvù Israel e. ²² Geenεn, ε wvú ke dioo to, yuw le waa Nfon 'Elod wvù Akilius nu ε die kentaw ke ice le Judea ε no saake, ε wvú mum fan keegen jó. E bó bvuu lew ε wvú ê efile le le fo wvú egen jó kε. E wvú mum bæε gen wase ε è nu ê keba ke wonj e kè Galilee le, ²³ tgen no cee ntew wvù bó teje le Nasalet e. Fí to kooy nonen keekocen no wee ntum Nyo' to jemyεε wase le, u“Bó nu ke etenje wvú le Wee wvu Nasalet.”

⁹2:11 Jiin din ê díεw bala le nu, «frankincense», ε nfiey wvun nu, «myrrh».

¹²2:15 Os 11:1 ¹³2:18 Yeli 31:15-16 ¹⁴2:23 Luk 1:26; 2:39, 51; Jon 1:46

¹⁵2:23 Os 11:1

N'yɛɛyi Jon Nleseejoo

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

3 È to nu kefew kekɛ le, ε Jon Nleseejoo nɛ buy gen ɲkpwaante ê keba ke woɲ e kè Judea le no fewci ê bonyii le, ^{2v}“Ben ekumen mvuntelem mvunen, njefo bvunfon bu fowe nu wase nceencee.” ^{3w}Jon wvun nu wvù wee ntum Nyo' wvù Yesaya to jemyɛ ekume wvù seke wvù to gayɛ le, “Diɛw wee fuunke ɲkpwaante le, ‘Bó eseyse je Tata, enɛle é yí enù teytey.”

^{4x}Jon to jiise ndvù ε bó kene bô yvúv nyam mi yì bó tege le kamɛl, seenke ke-caw cin ε bó kene bô jew nyam, ε mwɛɛm mwew mvudien nu cúma bô ndoɲ. ⁵No wvù to fewci nonen, ε bonyii mum no buyte Jɛlusɛlɛm bô bontew bocii bo Judea jodvu le noo biba bi mbew Joo Joodan e bicii, gene fô wvù le. ⁶No bó gene nonen no seɲe bibefɛ bibole, ε wvù mum leese bó ê joo ê Joo Joodan e.

^{7y}Geenen, ε wvù ke dioo yen ε Bofalasii bô Bosadusii bomew nteen too le wvù elese bó ê joo, ε wvù gay ê bó le, “ɛɲgokɛ ke yó le, è tefe yɛɛ ben le ben elewtɛ shém Nyo' yì ffuuke yì wvù nu ke eduɲɛ ê ben, ε se no too nen? ⁸Ben egeè mwɛɛm mvù duɲci le ben nu ε kumen wase mvuntelem mvunen. ^{9z}Fo ben emum eduù ke lo ê bikuu binen le Abla'am nu icee wene ke. É me ensee ê ben le è nulo é Nyo' ebanke eta ɛyan é yó etu boom bo Abla'am e. ^{10a}Ben ekeè le bó nu ε gɛɛ wase teme ê binyi bi bite le. Kete kecii kè baa yumte mvuntam mvù jee, nu ε bó nu egbwo naa eley yì geɲ e,

eton lo. ^{11b}Me nleese ben ê joo njefo ben nu ε kumen wase mvuntelem mvunen. Geenen ε wee wvù too ê me ejim nu ε wvù kuuke fele me. É bolaba bew nu ε me mbaa ncim ɲkpwenten keentuu ke. Wvù nu ke elese fiew ben ε è nu can Keyoy ke Yuule le noo ɲguy e. ^{12c}Wvù kɛɲke fiɛɛ fiew ebo fi wvù nu efɛɛten ɛɲiɲ dvù, eyɛse fô wvù fɛɛtene, ebaance ɛɲiɲ egɛɛ ê ɲwaw e, emum ekuu nyiim eton ê ɲguy wvù fiee sɛ njime le.”

É Jon lese Jisos ê joo

(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³No Jon to leese bonyii ê joo nonen, ε Jisos ke mum nɛ ê keba ke woɲ e kè Galilee le gen fô Joo Joodan e le Jon elese tɛn wen ê joo. ¹⁴Geenen ε Jon no tune gayte le, “È nu wo wvù be kɛɲke keelese me ê joo, wo ε kaa ε no too fô me le nɛɛ le?” ^{15dɛ}Jisos tfuse ê wvù le, “Cine é fí enù nonen keseen. È nu ê yin je le yì bee wo nu ege fiɛɛ ficii fi Nyo' gomte.” Nonen ε Jon mum bee, ^{16e}leese Jisos ê joo. Kɛ no Jisos to buyte ê joo nonen, ε fí kooy le ebule to nu ε yene, ε wvù yen Keyoy ke Nyo' le no kí shiile too nu diɛwe ebembe le, to mum bɛɛm yì ye le. ^{17fɛ}fí kooy le diɛw to nu ε jeme fowe le, “Wvun nu Waa wɛm. Wvù nu fitele fiem. Me n'yuuke njoɲ bô wvù baay.”

É dɛwle no momte Jisos

(Mak 1:12, 13; Luk 4:1-13)

4 ^{8ɛ}Keyoy ke Yuule mum nɛ jo Jisos gen bô wvù ɲkpwaante le dɛwle emom wvù. ^{2hɛ}wvù gen no nu jó shee too cee, yaa diee fiɛɛ yì ɛdiuw e mbaanye. Ejim jodvu ε jeɲ no yuu wvù.

v3:2 4:17; Luk 3:3 w3:3 Yesa 40:3 x3:4 2Bfn 1:8

y3:7 12:34; 23:33; 24:15-25, 37-39

z3:9 Luk 1:54-55; Jon 8:39; Lum 2:28-29; 4:12 a3:10 7:19

b3:11 Luk 3:16 c3:12 Yɛli 13:24; Mat 13:30 d3:15 5:17; 28:19 e3:16 Yesa 63:19; ɛsek 1:1-3; Jon 1:51; Lem 7:56; Mwm 4:1; 19:11 f3:17 Yesa 42:1; Mben 2:7; Mat 12:18; 17:5 g4:1 Ibu 2:18; 4:15 h4:2 Ksm 34:28; Mat 6:16-17

³Ɛ wvú wvuwe wvú ké no momte bonyii mum to gay ê wvú le, “É wo fɛn nu Waa Nyo', é wo gay ɛ eta ɛyan tu bontuw bo bvulem e.” ⁴Ɛ Jisos tfuse le, “Fí nu ɛ bó ɛ saɲ le,

‘Kɛ wee cee kɛ nje bvulem maan kɛ.

Wee cee ten nje diɛw yicii yì buyte diuw Nyo' le.”

⁵Nonɛn ɛ dɛwle mum jo wvú gen dvú ê kelaante kè yuule le, leke fô kegoy ke yew ncese le, ⁶jgay ê wvú le, “É wo fɛn nu Waa Nyo', é wo sele ekuse, njefo fí nu ɛ bó ɛ saɲ le,

‘Nyo' nu ke egay é bonceendaa bew ecɛy-cɛy wo.’

Ɛ fí bvuu nu ɛ bó ɛ saɲ le,

‘Bó nu ke eka wo

fo wo ekfun ekale yì tɛ le.”

⁷kɛ Jisos tfuse ê wvú le “Bó nu ɛ saɲ ten le,

‘Fo wo emomtè Tata wvú Nyo' wo kɛ.”

⁸Ɛ dɛwle bvuu jo Jisos fó, gen wase dvú yì ekole ke kum mvu le ɛ wvú defe ewe ntay, mum duɲce bitum bi yì ekole ke nshe le bicii bô bvukuke bvú nu bí le ê wvú. ⁹No wvú duɲci nonɛn mum gay le, “Me nu enya mweem mvun mvunciim ê wo, é wo fɛn ɛ gbwe ê me ejise ɛ wvum me.” ¹⁰mɛ Jisos gay ê wvú le, “Gene eke Satan! Bó nu ɛ saɲ le,

‘Ê wvumtè Tata wvú Nyo' wo, lemte kɛ ɛ è nu wvú le maan.”

¹¹Nonɛn ɛ dɛwle mum cine Jisos e, gen. Ɛ fí kooy le bonceendaa bo Nyo' le to nu ɛ nɛ to no taale fô wvú le.

Ɛ Jisos kɛw lemme diɛw Galilee

(Mak 1:14, 15; Luk 4:14, 15)

¹²nɛ Jisos ke nɛ yuw le bó nu ɛ koo Jon Nleseejoo ɛ fen yew ncaw e, ɛ wvú mum nɛ kase tu jim keba kè Galilee le. ¹³oɛ wvú gen buy Nasalet, nɛ jó gen no

cee ê kelaante kè Kafana'um e. Kelaante kin nu mbew Mamase yì Galilee le noo mbew biba bi bonyii bo Sebulun bô bo Naftali le. ¹⁴pɛfin to kooy nen keekocen no wee ntum Nyo' wvú Yesaya to jemyɛ wase le,

¹⁵“Keba kè Sebulun bô kè Naftali

bi nu mbew mamase le Joo Joodan kewvu keki,

nshe yì Galilee jo bonyii bô yaa nu ke Bojuu,

¹⁶qɛbonyii bô se shee cee ejawe le,

nu ɛ yen wase n'yuu wvu baay e.

Diiu nu ɛ san wase

fô bonyii ban bô se shee cee gbwen ejawe ke kpwe le.”

¹⁷rɛ kɛw kefew kekie le, ɛ Jisos mum kɛw no fewci ê bonyii gayte le, “Ben ekumen mvuntelem mvunen, njefo bvunfon bvú fowe nu wase nceencee.”

Ɛ Jisos tee bonyii bonɛw le bó enù boom bew bo ngoo le

(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸Ɛ Jisos ke nɛ no lɛne mbew Mamase yì Galilee le, yen bonyii bomew e bofɛɛ, ɛ è nu wee bô waa bwee. Bonyii ban to nu Semon wvú bó to tenɛ le Bitá, bô waa bwee wvú Andulu, ɛ bó laanɛ kensanɛ ê mamase le, no nkien wvubo to nu byé yì koolɛn. ¹⁹Ɛ Jisos gay ê bó le, “Ben ebii me le é me enge é ben ekoole wase ɛ è nu bonyii.” ²⁰sɛkan mwaanɛ ɛ bó mum cine binsanɛ bibole no bii wvú le. ²¹Ɛ Jisos ke dioo nɛ fó gence, bvuu yen bonyii bomew e bofɛɛ ɛ è nu ten wee bô waa bwee. Bonyii ban to nu Jɛm bô waa bwee wvú Jon bô to nu boom bo Sebɛdee le, ɛ bó nu ê kekonɛ e bô bo icee bó wvú Sebɛdee tumci binsanɛ. Ɛ wvú tee ten bó. ²²Kan mwaanɛ ɛ bó mum cine kekonɛ e bô icee bó le no bii wvú le.

ⁱ4:4 Dito 8:3 ^j4:6 Mben 91:11-12 ^k4:7 Dito 6:16 ^l4:8 5:1

^m4:10 Dito 6:13; 5:9 ⁿ4:12 14:3 ^o4:13 Jon 2:12 ^p4:14 Yesa 8:23-9:1

^q4:16 Luk 1:79 ^r4:17 3:2; 4:23; 6:10; 10:7 ^s4:20 8:21-22

**Ɛ Jisos no yɛɛyi bonyii
bvuu fele bo bincem e**

(Luk 6:17-19)

²³Ɛ Jisos ke ne mum no ghane ɛ keba kɛ Galilee le keci yɛɛyi bonyii yɛw bunle yibole bvuu fewci saaka wvù jee wvu ekumɛ bvunfon bvù Nyo' le. Wvù to fele ten kencem keci noo ntum tfuu yì bonyii le. ²⁴Nonen, ɛ saaka wvu ekumɛ wvù saan̄ken gen woŋ wvù Silia le tfuu. Ɛ bonyii mum no too bɔ bonyii bocii bɔ to cɛmkene noo bɔ to nu yì monlum e fɔ wvù le, kenɛ ɛ nu bɔ bonceendaa bo dɛwle le n̄jɛsene bɔ bɔ, kenɛ bɔ gb-wee kengbwe, kenɛ bɔ nu ɛ kpwe keba kemwaan̄. Ɛ bɔ too dvù nonen ɛ wvù fele bɔ bocii. ²⁵Naa fɛ fɔ wvù to gene nu ɛ bibombom bi bonyii le bi baay no shfumte ke ɛ wvù ejim. Bonyii ban to n̄n'yi ɛ keba ke woŋ e kɛ Galilee le, ɛ bomew n̄n'yi ɛ Bilaante bi Yuufe le, bomew Jelusalem noo bontew bo Judea le bomew e. Ɛ bomew n̄n'yi Joo Joodan kewvu keki.

Njoŋ wvù ɛ nu wvu baay

(Luk 6:20-23)

⁵^{uv}Ɛ Jisos ke dioo yen kebombom ke bonyii le nonen, mum ne ben gen shii yì kum e, ɛ boom bew bo ngoo le baance to mbew ye le. ²Ɛ wvù mum kew no yɛɛyi bɔ gayte le,

³^w“Njoŋ wvu baay nu fɔ bonyii bɔ kee le bɔ fuute yì mwɛem mvu ɛ keyoy e,

njefo bvunfon bvù fowe nu bvubole.

⁴^xNjoŋ wvu baay nu fɔ bonyii bɔ beele le,

njefo Nyo' nu ke ecimse bɔ.

⁵^yNjoŋ wvu baay nu fɔ bonyii bɔ joo bikuu bibole fokuse,
njefo bɔ nu ke eyow ekole ke nshe le.

⁶Njoŋ wvu baay nu fɔ bonyii bɔ jɛŋ yuu bɔ ɛ kendon̄ yumte bɔ ekumɛ nce wvu teytey e,

njefo Nyo' nu ke ege ɛ bɔ effuu.

⁷^zNjoŋ wvu baay nu fɔ bonyii bɔ camte shen fɔ bomew e,

njefo Nyo' nu ke ecam ten shen fɔ bɔ le.

⁸^aNjoŋ wvu baay nu fɔ bonyii bɔ yuule ɛ mvuntelem e,

njefo bɔ nu ke eyen Nyo' le.

⁹^bNjoŋ wvu baay nu fɔ bonyii bɔ too bɔ nyekeey e,

njefo Nyo' nu ke eteŋe bɔ le boom bew.

¹⁰^cNjoŋ wvu baay nu fɔ bonyii bɔ bonyii bone bikaa ɛ bɔ ejim nje bɔ cee nce wvu teytey,

njefo bvunfon bvù fowe nu bvubole.

¹¹^dNjoŋ wvu baay nu wene, seke bonyii n̄n'yi ben, bone bikaa ɛ ben ejim, jem̄yi kfuu mwɛem mvù befe mvunciim ɛ ben yì ɛcici le nje ben nu bonyii bem.

¹²^eƐ fɔ ke dioo kooyi nonen ɛ ben no yuukɛ njoŋ lan̄lan̄, njefo mmawcɛ wene wvù kuuke nu woŋ wvu we le. Ben ekeɛ le ɛ nu ke nonen no bonyii to bone bikaa ejim jo bonyii bo ntum Nyo' le bɔ to yawɛ to fwe ɛ ben e.

**Ben nu ŋkaww bɔ n'yu
wvu yì woŋ wvun e**

(Mak 9:50; Luk 14:34, 35)

¹³^fƐ nu ben ŋkaww yi yì nshe yin e. Geen̄n ɛ ŋkaww ne lo ɛ cife, ɛ bɔ ebvuu ege nɛ dvù ɛ yì se ebvuu ekase eyeke? Ke ɛ nulo ɛ bɔ ebvuu ege fiɛ fi jee dvù efey le bɔ elan̄ lo ɛ bonyii efele leanci bɔ bikaa ke. ¹⁴Ɛ nu ten ben n'yu wvu

^t4:23 9:35; 4:17 ^u5:1 Luk 6:20-49 ^v5:1 4:8; 14:23; 15:29; 17:1; 28:16

^w5:3 Yɛsa 57:15; 61:1 ^x5:4 Mben 126:5 ^y5:5 Mben 37:11

^z5:7 18:33; Jem 2:13 ^a5:8 Mben 24:3-5 ^b5:9 Ibu 12:14

^c5:10 1Bi 3:14 ^d5:11 10:22; Luk 6:22 ^e5:12 2Klo 36:16; Mat 23:30; Luk 6:23; Lem 7:52; Ibu 11:32-38; Jem 5:10 ^f5:13 Mak 9:50

yî wonj wvun e. Kε kelaante kè bó bom yî kum e ké no nyiime kε. ¹⁵gKε wee ké tfuuke ten ken'yeese bvuu jo ηkaa kfuke dvú kε. Wvú ké tome ε è nu yî fiεε fi bó tomyi ken'yeese yî dvú le, ε kí mum no yeese wee tfuu wvú nu yew. ¹⁶hÈ nu ke leηleη no n'yuu wene kεηke keebaa ê bonyii ejise, wvu le bó eyene lemme dinen di jee le emum enyaa mbense ê icee wene wvú nu fowe.

N'yεeyi ekume bonci bo Muses e

¹⁷iFo ben ekpwaakè le me nto keenfiwse mwεem mvú nu ê ηwa' bonci bo Muses e noo mvú nu ê Boηwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le kε. Me nto keenge é mvú ekocen lo. Kε me nto keenfiwse lo kε. ¹⁸jÉ me ensee ê ben kecεey le ε gen ε buy naa no ebule bó nshε nu ke eka, nu ε kε fi-jise fi ηwa' le ê ηwa' bonci le naa é fí cim doose nεε, nu ke eyuu efey kuse se fiεε fidvu ε kocen no fí duηci kε. ¹⁹Fí ε mum ε no nu le é è nu naa yεε wvú jine nci mvu ê bonci ban e, é wvuwe nci cim doose naa nεε, ε no yεeyi bonyii le bó ejinè ten nonen, tu mweten nu ke enu lo wee wvu caan ente jo bvunfon bvú fowe. Geenen é wee geele bonci ban, bvuu yεeyi ten bonyii le bó egεelè, tu mweten nu ke enu lo wee wvu baay ente jo bvunfon bvú fowe. ²⁰Nonen me ε no nseηe ê ben le, é gee dinen di teyey baa fele di bonyii bò duηci bonci bo Nyo' le noo di Bofalasii le, ben saa ke eyuu eley bvunfon bvú fowe le kε.

N'yεeyi ekume shém yî ton'yεen

²¹kBen nu ε yuw wase le bó to nu ε gay ê bonyii bo fwele le, 'Fo wo eyu wee kε.

É wee yu lo wee, tu wvú kεηke nsaw.' ²²lGeenen me ε no ηgayte ê ben le wee tfuu wvú ton'yî shém bó waa bwee, nu ε wvú kεηke ten nsaw. Wee é nan waa bwee, é wvú no keè le wvú nu ke eleem fwe dvu bonyii bò saake bonsaw. Wee é tee waa bwee le, 'keyuη' é wvú no keè le wvú nu ke eley ηguy wvu baay e. ²³Fí ε mum ε no nu le, é wo leeme keenya nnya yo fô ketanη ke ncese le, ε kume le waa bwoo kεηke wo fô shem, ²⁴mÉ wo cinε nnya yo le mbew ketanη ke ncese le, gen ε ben ε wvú yaw mance mwεem, ε wo se kase to nya nnya yo. ²⁵nÉ wee jo wo ε no gene dvú yew nsaw e, é wo mom ε ben ε wvú yaηsen seyse tu wee bó nsan ε è bæ ê je, fo wvú ke egen efese wo can wee wvú saake bonsaw e, é wvú efese wo can nci le é bó efen wo yew ncaw e. ²⁶oÉ me ensee ê wo kecεey le kε wo nu ke ebuy dvú se wo ε mese ε law finyinyi ficii fi bó shieele kε.

N'yεeyi ekume kenjan

²⁷pBen nu ε yuw wase le bó to nu ε gay le, 'Fo wo ejaη kpweε wee kε.' ²⁸qGeenen me ε no ηgayte ê ben le, wee tfuu wvú taale kpwoon kεηke shiee we, nu ε wvú ε jaη kε wase wvú ê fitele le. ²⁹rÉ jise diuw di εcεey gee ε wo gee kebefε, é wo min jise didvu laη. Fí jee le wo elase keba kuw ke ye le kemwaaη, efey fo bó ke elanη ye yo yicii ηguy wvu baay e. ³⁰Kebo kuw ke εcεey é no gee ten ε wo gee kebefε, é wo sum kebo kedvu laη. Fí jee le wo elase keba kuw ke ye le kemwaaη, efey fo ye yo yicii egen ηguy wvu baay e.

g5:15 Mak 4:21; Luk 8:16 h5:16 Efe 5:8; Fili 2:15; 1Bi 2:12 i5:17 3:15; 7:12; 22:40; Lum 3:31 j5:18 Jem 2:10 k5:21 Ksm 20:13; Lew 24:17

l5:22 1Jon 3:15 m5:24 6:14-15 n5:25 Luk 12:58-59 o5:26 18:34

p5:27 Ksm 20:14 q5:28 Job 31:1; 2Bi 2:14 r5:29 18:8-9; Mak 9:43-47

N'yɛɛyi ekume keekuj kpwoon*(Mak 10:11, 12; Luk 16:18)*

³¹ sBó to nu ε gay ten le 'É wee kuj lo kpweɛ, é wvú san ɲwa' nya é kpwoon wvudvu wvù dunɔi le ke wvú beɛ kpweɛ wen ke.' ³² tGeenen me no ɲgayte é ben le, é wee kuj lo kpweɛ, ε è baa nu le kpwoon wvudvu nu ε ge nsake, tu wvú nu ε ge le wvú egen etu kpwoon nsake. Wee é jo kpwoon wvù buy é diemsen yew ε geɛ yew dvu wvú, tu wvú nu ε jo kpweɛ wee.

N'yɛɛyi ekume keejeme fiɛ ekan

³³ uvBen nu ε yuw wase ten no bó to kayɛɛ é bonyii bo fwele le, 'Fo wo ejeme fiɛ ekan sɛ wo nu ke ege fí ke. Wo kɛɲke keege fiɛ fí wo nu ε jeme ε kan le wo nu ege fô Tata le.' ³⁴ wGeenen me ε no ɲgayte é ben le, fo wee dioo ε jeme fiɛ kan naa lo ke. Fo wvú ekan é dieɛ di fowe le ke, ɲjefo fowe nu kawla Nyo'. ³⁵ xFo wvú ekan nshe ke, ɲjefo nshe nu kedvuushɛ ke bikaa bi Nyo' le. Fo wvú ekan Jɛlusalɛm ke, ɲjefo Jɛlusalɛm nu kelaante ke Nfon wvu baay e. ³⁶ Fo wvú cim ekan naa ekolɛ kew ke, ɲjefo ke wvú nulo ege é yvw miaaɲ etu dibvu kɛnɛɛ eyiile ke. ³⁷ yÉ wee beɲe fiɛ le 'Eɛ,' é fí kocɛn nonɛn. Wvú é tun le, 'Aay,' é fí kocɛn nonɛn. É wvú bvuu bise lo fiɛ fô, tu fifie nɛ wase fô Satan wvù wee kebefe le.

N'yɛɛyi ekume keetfuse envuke*(Luk 6:29, 30)*

³⁸ zBen nu ε yuw wase ten le bó to nu ε gay le, 'É wee bvuse jise di wee le, é bó bvuse ten diɛw. Wee é baa ege ke wee le, é bó baa ten kew.' ³⁹ aGeenen me ε no ɲgayte é ben le, fo wee etɛɛcinɛ fiɛ bó wee wvù befe ke. É wee suɲ lo kediew kuw ke eɛɛy, é wo banke ke ɛɲkoɲko ε wvú mɛse. ⁴⁰ bWee é shomse wo le wen efi kekum kuw ke ente, é wo mɛse nya naa noo ke ɛkfɲ fô. ⁴¹ Wee é kan wo le wo elen egen may mwaan, é wo lɛn buy naa bomay bofɛ ben ε wvú. ⁴² Wee é no lɛke fiɛ é wo, é wo nya. Wee é no foole fiɛ é wo, fo wo etun keenya ke.

N'yɛɛyi ekume no wee egeè bô wee we bvuban*(Luk 6:27, 28, 32-36)*

⁴³ cBen nu ε yuw wase le bó to nu ε gay le, 'É kooɲkè waa bwoo banè wee wo bvuban.' ⁴⁴ dGeenen me ε no ɲgayte é ben le, ben ekoɲkè bonyii bonen bo bvuban e, ebunleè fô bô bone bikaa é ben ejim e. ⁴⁵ eNonɛn, é ben emum enu boom bo Icee wene wvù nu fowe le. É nu wvú wvù ké no gee ε diuu sane fô bonyii bô befe le noo bô jee le. Wvù ké no gee ten ε jaɲ too fô bonyii bô gee mwɛɛm teyɛy, noo fô bô yaa gee ke mwɛɛm teyɛy e. ⁴⁶ Ben kpwaake le é ben kooɲke ke ε è nu bonyii bô kooɲke ben, é sɛw wvudvu enu la fô ben e? Ke naa bonyii bô fii shile gee ke ten nonɛn e? ⁴⁷ É ben fɛn gayte ke ε è nu boom bo bwee wene le, tu fiɛ

5:46 Bonyii bô fii shile nu ε bonyii to yene le è nu bonyii bô befe.

5:31 Dito 24:1; Mat 19:7, 9; Mak 10:3-4

5:32 19:9; Mak 10:11-12; 1Kol 7:10-11 **5:33** 23:16-22; Jem 5:12

5:33 Lɛw 19:12; Ktɲ 30:2 **5:34** Yɛsa 66:1; Lem 7:49 **5:35** Mben 48:2

5:37 2Kol 1:17-19 **5:38** Ksm 21:24 **5:39** Lum 12:17 **5:40** 1Kol 6:7; Ibu 10:34 **5:43** Lɛw 19:18; Mat 22:39; Mak 12:31; Luk 10:27

5:44 Ksm 23:4-5; Lum 12:20; 1Bi 2:20-23; Luk 6:28; 23:34; Lem 7:60; Lum 12:14; 1Kol 4:12; 1Bi 3:9 **5:45** Efe 5:1

fi ben gee fi bonyii bomew yaa gee ke nu la? Ke bonyii bò yaa kee ke Nyo' ké no gee ke læŋlæŋ e? ⁴⁸fí ε mum ε no nu le ben kɛŋke keejè gene mæse no Icee wene wvù nu fowe jee gene mæse.”

N'yɛɛyi ekumɛ nnya

6⁸“Ben eyenè fo ben dioo gee mwɛɛm mvù jee, no gee fwe dɔv bonyii wvu le bó eyenè ke. É ben gee nonen, é icee wene wvù nu fowe saa ke emawce ben ke. ²Nonen, seke wo nyaa fiɛ é wee wvù fuute, fo wo emum etoonke soŋ diɛwɛ no bonyii bo kensaa ye le ké no gee yéw bunle le noo jé le, wvu le bonyii ebenseè bó ke. É me ensee é ben kecɛy le bó nu ε kɛŋke wase mmawce wvubo. ³Geenen, seke wo nyaa fiɛ é wee wvù fuute, fo wo ege é kebo kuw ke ɛŋkoŋko ekiɛ fiɛ fi ke ecɛy gee ke. ⁴Nonen é nnya yo enù é nnyile le, é Ico wvù ké no yene mwɛɛm mvù bó gee é nnyile le ke emawce wo.

N'yɛɛyi ekumɛ bunle

(Luk 11:2-4)

⁵Seke ben bunlee, fo ben egeè diɛwɛ no bonyii bo kensaa ye le ké no gee ke. Bó ké no koonke keeleemene yéw bunle le, noo ntasen jé le se bunlee, wvu le bonyii eyenè bó le. É me ensee é ben kecɛy le bó nu ε kɛŋke wase mmawce wvubo. ⁶Geenen seke wo nu keebunle, ε wo ley gen yew ente, faa kembuŋ se no bunlee é Ico wvù nu é nnyile le. É Ico wvù ké no yene mwɛɛm mvù bó gee é kenyile le ke emawce wo. ⁷Ben dioo bunlee, fo ben eshe elamtè diɛwɛ no bonyii bò maa

Nyo' ké no gee ke. Bó ké no gee nonen kpwaake le bó nu eyuw bunle yiɔ nje diɛw yi bó jemyi nteen. ⁸hFo ben enù ke diɛwɛ bó le ke. Ben ekeè le Icee wene ké no kee wase fiɛ fi ben shieele ε ben se ké no biite. ⁹iÉ nɛɛ no è nulo é ben ebunleè nɛn:

‘Icee wese wvù nu fowe,
gee é bonyii ewvumtè diee diuw,

¹⁰jege é bvunfon bwuw eto,
ege é fiɛ fi wo shieele enù fokuse fɛn no
fi nu fowe.

¹¹kNya bese bó mwɛɛm mvudien mvu
ɛben.

¹²lɛɛshe bibefɛ bisese,
no bese lɛɛshi bibefɛ bi bonyii bomew
gee fô bese le.

¹³mFo wo ecinɛ é bese eley mmom yi
eghaw bese le ke.

Fi bese can wee kebefe le.’ ⁸[Bvunfon
nu bwuw, ε mvuŋgay nu mwuw, ε
bvukuke nu bwuw sekeci se ŋka. Fí
enù nonen.]

¹⁴nBen ekeè le é ben lɛɛshi bibefɛ
bi bonyii bomew gee fô ben e, é Icee
wene wvù nu fowe elɛɛshi ten binen.

¹⁵oGeenen, é ben nu se ben lɛɛshi bibefɛ
bi bonyii bomew gee fô ben e, é Icee
wene wvù nu fowe saa elɛɛshi ten binen
ke.

N'yɛɛyi ekumɛ mbam mwɛɛm mvudien

¹⁶pSeke ben bamte mwɛɛm mvudien,
fo ben etaalè nɛn yvulaa diɛwɛ no bonyii
bo kenduŋce ye le ké no gee ke. Bó ké
kumen monshim mobole sekekie, wvu

§6:13 Boŋwa' bomew kɛŋke fɛn le, “Bvuse bese é kebefe ente.”

^f5:48 Lɛw 19:2 ⁸6:1 23:5 ^h6:8 6:32; Luk 12:30 ⁱ6:9 Esek 36:23

^j6:10 4:17; 7:21; 12:50; 18:14; 21:31; 26:39-42; Mak 3:35; 14:36; Luk 22:42; Jon
4:34; 6:38-40; Lem 21:14 ^k6:11 6:24-34 ^l6:12 6:15

^m6:13 10:16-25; 24:3-28; Jem 1:12-15; Jon 17:15; 2Tɛs 3:3; 2Tim 4:18

ⁿ6:14 5:24; Luk 6:37; Efe 4:32

^o6:15 18:35 ^p6:16 Yɛsa 58:5; Mat 4:2; 9:14-15; 17:21; Mak 2:18; 9:29; Luk 2:37;
4:2; 5:33; 18:12; Lem 13:2-3; 14:23; 2Kol 6:5; 11:27

le bonyii eyenè le bowen bamte mwëem mvudien. É me ensee é ben kecéey le bó nu é kèŋke wase mmawcé wvubo. ¹⁷Geenen, seke wo bamte mwëem mvudien, é wo yefe ekolè kuw, cukè bvushiw bwuw, ¹⁸wvu le fo eyenè bonyii le wo bamte mwëem mvudien kè, é eyene Ico wvù nu é nnyile le. É Ico wvù ké no yene mwëem mvù bonyii gee é kenyile le ke emawcé wo.

N'yëeyi ekume ntfu

(Luk 12:33, 34)

¹⁹qFo ben egè ntfu wene fokuse fèn fò è nulo é shéw ekan, é è nulo ten é wvù eduwse, é bocooŋ nulo engoy eley econ kè. ²⁰rBen egè ntfu wene é è nu won wvu we le, fò è yaa nulo é shéw ekan kè, é è yaa nulo ten é wvù eduwse kè, é bocooŋ yaa nulo ten engoy eley econ kè. ²¹Ben ekeè le fò wee geke kpwaw we nu kè fò fò fitele fiew nu enu.

Ken'yeease ke ye wee le

(Luk 11:34-36)

²²Jise di wee le nu ken'yeease ke ye ye le. Nonen, é jise diuw yuule lo, é ye yo yicii enu é yí é yĩnsen bô n'yu. ²³Geenen, é jise diuw jiime lo, é ye yo yicii enu é yí é yĩnsen bô kejiwè. É n'yu wee nè é tu kejiwè, é kejiwè kedvu ebemte wase nè?

Nyo' taale fô bonyii bew e

(Luk 16:13; 12:22-31)

²⁴sKè wee nulo elemte bocée ekolè le bofèe kè. É wvù lemte nonen, é wvù ebane wvumvu, kooŋke wvumvu, kenèe eyuuke wvumvu le nta, joo wvumvu ekuse. Kè ben nulo elemte Nyo' le bvuu lemte bigew e kè.

²⁵tNonen, me é no ŋgayte é ben le fo ben eyaŋyaŋè ekumè nshii wene le laa ben nu ke edie la, kenèe ewu la, kenèe ekumè ye yene laa ben nu ke ejise la le. Kè keyoy ke wee le fele mwëem mvudien, é ye wee fele ten ndvù le? ²⁶uBen etaa eyen no mvunyiim mvù bile we nu. Kè mvù ké no jewyi, kenèe gb-weci ŋgu baanci geele é bigone le kè. Geenen, Icee wene wvù nu fowe nyanŋi kè mvù. Kè ben fele mvunyiim e? ²⁷È nu yèe é ben entelen wvù yaŋyaŋe, wvù nulo ebise kè naa kefew caan yí nshii we le? ²⁸Ben yaŋyaŋe ekumè ndvù nje la? Ben kè etaa eyen no fow kuu ŋkp-waante nu. Kè fow ké no lemte kenèe shile ndvù kè. ²⁹vGeenen, é me ensee é ben le kè naa Nfon Saamun bô bvukuke bvucii bvù wvù to kèŋke to ké suute ye no nu é wvù é buy fô fow mvu le kè. ³⁰wÉ Nyo' suute egay yo ŋkpwaante nen, egay yò kuu eben, buy ntfuu é bó é fwèe wase fotaj, tu kè è nulo é wvù esufe ben efey lo nonen e? O oo bonyii bo mbee wvù doose le! ³¹Nonen, fo ben eyaŋyaŋè duu le laa ben nu ke edie la, ewu la, kenèe ejise la ye le le. ³²xMwëem mvun mvunciim nu mvù bonyii bô yaa kee kè Nyo' ké no leese bvufee yí dvù le. Ben nu finen é Icee wene wvù nu fowe kee le ben shieele mwëem mvun mvunciim. ³³yBen eyaw elese bvufee bvunen é è nu yí bvunfon bvù Nyo' le noo yí fièe fi leŋ fi wvù gomte le, é wvù emum enyaa ten mwëem mvun mvunciim é ben. ³⁴zFí é mum é no nu le, fo ben eyaŋyaŋè ekumè ntfuu kè. Bó nu ebuy eyaŋyaŋe yí fièe fi ntfuu le, é è nu ntfuu. Ŋgew wvu yí diuu le ekocen kè yí diuu didvu die le."

Fo wee elomtè gee di wee mvu le ke
(Luk 6:37-38, 41-42)

7^a“Fo ben elomtè gee di bonyii bomew e ke, nonen é Nyo' saa ke elom ten dinen ke. ^{2b}Ben ekeè le je yì ben lomte gee di wee mvu le jó, nu ke yì Nyo' nu ke elom ten dinen jó. Fiee fi wee feeke fiee jó se nyaa é wee, nu ke fi fi Nyo' nu ke efew jó se nya é mweten. ³È nu nje la wvù wo ké no taale é nu sheshe yì nu é waa bwoo jise, geenen yaa yene kekew kè nu é diuw jise le ke? ⁴È nulo é wo eghan nœ se no gayte é waa bwoo le, ‘Ke leem é me embvuse sheshe é wo jise,’ geenen é kekew nu é diuw jise le? ⁵Wo nu wee kendunœ ye! Yawœ ebvuse kekew kè nu é diuw jise le se looce eyen sheshe yì nu é jise di waa bwoo le, emum ebvuse.

⁶Fo ben ejo fiee fi Nyo' le enya é bwé ke. É ben ge nonen, é yì ebanke ye elumye lo ben. Fo ben ejo ten ejise é ban eyene enya é bonkunyam ke. É ben ge nonen, é bó efoy ke lo bô bikaa.

Ben ebiitè, gomtè, kumci
(Luk 11:9-13)

⁷^cBen ebiitè, é Nyo' ke enya é ben. Ben egomtè, é Nyo' ke ege é ben eyen. Ben ekumci kembuñ, é Nyo' ke eyene é ben. ⁸Ben ekeè le wee tfuu wvù biite, nu ke ekenke, é wee tfuu wvù gomte, nu ke eyen, é wvù kumci kembuñ nu é bó nu ke eyene é wvù.

⁹È nu yœ é ben entelen wvù waa we bife bvulem, é wvù enya é è nu tœ é wvù? ¹⁰Kenœ wvù bife bye, é wvù enya é è nu

yo é wvù? ^{11d}È ben fen bò è nu bonyii bò befe kee keenya mwœm mvù jee é boom bonen, tu ke Icee wene wvù nu fowe nulo enya mwœm mvù jee é bonyii bò biite é wvù efey naa lo nonen e? ^{12e}Fí é mum é no nu le, naa la fi ben shieele le bonyii egeè fô ben e, enù fi fi ben egeè ten fô bó le, njefo fifin nu naa fiee ficii fi Ijwa' bonci bo Muses e noo Bonjwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le yeeyi.

Diuw ketaañ wvu fiasaa
noo wvu gbwuuu
(Luk 13:24)

¹³Ben eley é ketaañ e é è nu fô diuw wvu fiasaa le, njefo diuw wvù nu gb-wuuu nu wvu cekey keeley fô, é wvuwe nu wvù gene fô bó nu ke else lo bonyii, é bonyii leyte fô wvuwe le nteen. ^{14f}Ben ekeè le diuw ketaañ wvu fiasaa, bô je yì temyi nu yì gene fô nshii wvù mey lo le. É bonyii bò yene yì le nu caan.

No è nulo é wee ekiœ bonyii bo
ntum Nyo' le bo mbiay e
(Luk 6:43, 44)

^{15g}Ben eyenè ekume bonyii bò mbi-ayte le bó nu bonyii bo ntum Nyo' le. Bó too fô ben e yen'yi ye le le è nu njée, geenen é ente nu bokuula bò nulo eyese lo njée. ^{16hi}Ben nu ke ekiœ bó é è nu yì gee dibole ke lenlen no bó ké kiee kete yì mvuntam mvù yumte yì dvù le. È nulo é bó ekoy yon yì bisafe le, kenœ ekoy fimbi yì ewante le? ^{**17j}Fí nu le kete kè jee kecii ké no yumte mvuntam mvù jee, é kete kè befe yumte mvuntam mvù befe. ¹⁸Ke kete kè jee nulo eyum mvuntam

****7:16** Fen jemyi é díew yi ejeeje le le, “È nulo é bó ekoy mvuntam mvu glœb e yì bisafe le, kenœ koy mvuntam mvu fig e yì kete ke bíay e?”

^a7:1 Jem 4:11-12; 1Kol 4:5 ^b7:2 Mak 4:24; Lum 2:1; 14:10-12

^c7:7 Yeli 29:12-14; Mat 18:19; 21:22; Mak 11:24; Jon 14:13-14; 15:7; 16:24; Jem 1:5; 1Jon 5:14-15 ^d7:11 Jem 1:17 ^e7:12 5:17; Lum 13:8-10; Gal 5:14 ^f7:14 Lem 14:22 ^g7:15 Dito 13:1-3; Mat 24:11, 24; Lem 20:29; 2Kol 11:13-15; 2Bi 2:1; 1Jon 4:1 ^h7:16 12:33 ⁱ7:16 Jem 3:12 ^j7:17 Gal 5:19-23

mvù befe kɛ. Ɛ kɛ ɛ nulo tɛn ɛ kete kɛ befe eyum mvuntam mvù jee kɛ. ¹⁹kKete keciɪ kɛ yaa yumte mvuntam mvù jee nu ɛ bó kɛ gbwo ton lo. ²⁰Nonen, ben nu ke ekieɛ bonyii bo mbiay e bodvu ɛ ɛ nu yɪ gee dibole.

(Luk 13:25-27)

²¹ƁKɛ ɛ nu wee tfuu wvù teje me le, ‘Tata, Tata’, wvù nu ke eley bvunfon bvù fowe le kɛ. Ɛ nu ke eley ke wee wvù gee fieɛ fi Icɛm wvù nu fowe shieele. ²²Ɛ nu ke enu ɛbvubwɛ bvù nsaw wvu fokemɛse le, ɛ bonyii nteen ebiite ɛ me le, ‘Tata, Tata, bese se teete kɛ bontum bo Nyo’ le yɪ mvungay mvu diee diuw e, bvuu use bonceendaa bo dɛwle le yɪ bonyii le yɪ mvungay mvu diee diuw e, bvuu gee biɲghaw bi mwɛɛm e yɪ mvungay mvu diee diuw e?’ ²³mƐ me emum engay lo ɛ bó le, ‘Kɛ me ɲke nu ɛ ɲkieɛ wa lo ben kɛ. Ben enɛ lo ɛ me ejise bonyii bò buwyi mwɛɛm.’

**Wee kembom wvù kɛɲke
bvufee bò wvù nu keyuɲ**

(Luk 6:47-49)

²⁴nNonen, wee tfuu wvù yuuke njeme wɛm wvun, gee no wvù gayte nu diɛwɛ wee bvufee wvù to bomɛɛ yew ye yɪ kembaan e. ²⁵Ɛ jaɲ ke gbwe, ɛ jóo yiɲsen buy, ɛ fwefwe fey ci yew yidvu, geenɛn ɛ yɪ faɲɛ yaa ekese kɛ, njefo wvù to nu ɛ lese kenffuy kedvu yɪ kembaan e. ²⁶Geenɛn, ɛ wee wvù yuuke njeme wɛm wvun yaa gee no wvù gayte, nu ke diɛwɛ keyuɲ ke wee le wvù to bomɛɛ ye yew ɛ ɛ nu yɪ monshɛɛm e. ²⁷Ɛ jaɲ ke gbwe, ɛ jóo yiɲsen buy, ɛ fwefwe fey ci yew yidvu, ɛ yɪ kese, shii fokuse yicii nɛn wuuu.”

**Mvungay mvu n'yɛɛyi
le mvù Jisos kɛɲke**

²⁸opƐ Jisos ke jeme mwɛɛm mvun mvunciim mɛse, ɛ kebombom ke bonyii le kedvu no kɛɲke lo ɲghaw yɪ n'yɛɛyi we le, ²⁹njefo wvù to yɛɛyi diɛwɛ wee wvù kɛɲke mvungay mvu n'yɛɛyi le. Kɛ wvù to yɛɛyi diɛwɛ no bonyii bobole bò duɲci bonci bo Nyo' le to kɛ no yɛɛyi kɛ.

Ɛ Jisos fɛ wee ntun wvu baay

(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

8 Ɛ Jisos ke nɛ yɪ kum e bow, ɛ kebom-bom ke bonyii le ke baay shfum bi wvù le. ²Ɛ fi kooy le wee mvu wvù to cemte bò ntun wvu baay, to nu ɛ nɛ to tum envuw fwe dvu Jisos gay ɛ wvù le, “Tata, wo nulo efe me ɛ me en'yuule, ɛ wo fɛn kooɲke lo.” ³Ɛ Jisos mum neke kebo kum wvù le gay le, “Me ɲkooɲke lo, bonen le eyuule.” Kaɲ mwaan, ɛ ntun wvu baay wvudvu mum ka yɪ ye le, ɛ wvù no yuule. ⁴Ɛ Jisos ciise lo ɛ wvù le, “Ɛ yenɛ, fo wo esee ɛ wee kɛ. Geenɛn, genɛ duɲɛɛ ekole kuw ɛ cee ncese, emum enya nnya yɪ Muses to gayɛɛ le wee kɛɲke keenya keeduɲɛɛ ɛ bonyii le wen nu ɛ bonen wase yɪ ntun wvun e ɛ no yuule.”

**Ɛ Jisos fɛ waa lemme ekole
ke bonyii bo nci le**

(Luk 7:1-10)

⁵Ɛ Jisos ke nɛ gen ley kelaante kɛ Kafana'um e, ɛ ekole ke bonyii bo nci le kemew to yen wvù le no kule can ɛ wvù gayte le, ⁶“Tata, waa wɛm lemme jiime yew ɲgeyte lo, ɛ wvù ɛ kpwe wase keba kemwaan.” ⁷Ɛ Jisos gay ɛ wvù le, “Me nu ento enfe wvù.” ⁸Geenɛn, ɛ ekole ke

Ɓ7:19 3:10; Luk 3:9; Jon 15:2, 6

Ɓ7:21 6:10; 7:24-27; 21:28-31; Lum 2:13; Jem 1:22-25; 2:14-26

m7:23 25:12; 2Tim 2:19 n7:24 7:21 op7:28 Mak 1:22; Luk 4:32 p7:28 11:1; 13:53; 19:1; 26:1; Luk 7:1 Ɓ8:4 Lew 14:2-32; Mat 12:16; Mak 7:36; Luk 17:14

bonyii bo nci le kedvu tfuse ê Jisos le, “Tata, ke me wvun nu e me e nkocen wee wvù wo eto ê wvù yew ke. Jeme ke e è nu diëw é waa wem lemme emum ebonen. ⁹Ê keè le me nu ê mvungay mvu wee mvu le ekuse, e bonyii bo nci le nu ten ê me ekuse. Ê me nké engay ê mvu le, ‘Ê genè,’ é wvù no gene lo, nké engay ê mvu le, ‘To,’ é wvù no too lo. Ê me nké engay ten é nfwa wem le, ‘Geë nen,’ é wvù no gee lo.” ¹⁰Ê Jisos diioo yuw fiëe fi wvù jeme, e diuw yum lo wvù. E wvù jeme ê bonyii bò to bii wvù le le, “Ê me ensee ê ben kecëy le, me nke mbaa n'yen wase wee le ke naa Islael e wvù e lese kfuu fin fitele yî yem e nen ke. ¹¹rÊ me ensee ê ben le bonyii nteen nu ke ene biba bicii e kew jò diuu sane e gen e buy jò dí seeyi, eto eshii ediekene bô bo Aba'am noo Aysik noo Yakow won Nyo' wvu we le, ¹²sgeenen, e boom bò won wvudvu nu wvubo nu e bó e laj ê ejiwé le ek-fun fò bonyii nu ke ebee le ngeci bigew.” ¹³tNo Jisos jeme nonen mum gay ê ekole ke bonyii bo nci le kie le, “Ê genè le, fi ege ye fò wo le no wo nu e lese fitele yî yem e.” E waa lemme ekole ke bonyii bo nci le wvudvu mum bonen lo ke sekedvu.

E Jisos fe bonyii bo bincem e nteen

(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁴uÊ Jisos ke ne gen ley yew dvu Bitu, yen e mwese Bitu jiime cemte bô ken'ya'. ¹⁵E Jisos kum kebo kew e, e ken'ya' kedvu mum cine wvù le, e wvù mum ja we taa fiëe e Jisos die.

¹⁶E è ke no nu ekiëguu, e bonyii no too bô bonyii nteen bô bonceendaa bo dewle le to njijsene bô bó. E Jisos no bvuuuse biyoy bidvu e è nu ke bô diëw maan. E wvù bvuu no fele ten bonyii bocii bô

to cemkene. ¹⁷vFifin to kooy keege é fi ekocen no wee ntum Nyo' wvù Yesaya to jemýee wase le, “Wvù nu e jo wase bon-tun bosese, e tuu bincem bisese.”

Bongew bo wee wvù bii Jisos e

(Luk 9:57-62)

¹⁸E Jisos ke diioo yen e kebombom ke bonyii le ke baay e tase wase mbew ye le, e wvù gay ê boom bew bo ngoo le le, “Beene elente mamase egen kewvu keki.” ¹⁹E wee mvu wvù to dunçi bonci bo Nyo' le mum bence gay ê Jisos le, “Wee n'yëeyi, me nu embii wo le naa fëe fò wo gene.” ²⁰wÊ Jisos tfuse ê wvù le, “Nyám yi nkpwaante kenke bibuw bibole, e mvunyiim mvù bile we kenke yéw yiibo, geenen ke wee wvù diee nu Waawee kenke naa lo fò wvù ejike ekole kew ke.” ²¹xÊ wee we ngoo mvu gay ê wvù le, “Tata, yawe ecine é me enggen endwey icem nse no mbii.” ²²Geenen e Jisos tfuse ê wvù le, “Ê bii me le, ecine é bonyii bò nu le bó nu e kpweken wase edweyte bonyii bobole bô kpwekene.”

E Jisos wam nffum

(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³E Jisos ke gen ley ê kekon e, e boom bew bo ngoo le bi ten wvù le jó. ²⁴E fi kooy le nffum mvu wvu baay to nu e ne sese kew ê mamase yidvu le no bvuyte joo e yí bene, gomte keeyiñsen ê kekon e. E è to nu e Jisos leete lo fiew. ²⁵E boom bew bo ngoo le gen no kamsee wvù gayte le, “Tata, fiëe, beene nu ekpweken.” ²⁶yÊ wvù kamse gay ê bó le, “O oo bonyii bo mbee wvù doose le. Ben fane la?” No wvù gay nonen mum ja we wam nffum wvudvu noo joo yi baay, e mvù lu, e mondvuum cife nen ndvumm. ²⁷E diuw

[†]8:11 Yesa 25:6 [§]8:12 13:42, 50; 22:13; 24:51; 25:30

[†]8:13 9:22; 9:29; 15:28 ^u8:14 1Kol 9:5 ^v8:17 Yesa 53:4

^w8:20 2Kol 8:9 ^x8:21 4:20, 22; 9:9; 19:21; Mak 1:18, 20; 2:14; 10:21; Luk 5:11, 28; 18:22; Jon 1:43; 21:19, 22 ^y8:26 Mben 89:9; Mat 14:30-32

yum bonyii bodvu nen kaww. E bó ghay le, “Kfuu wvuuvun wee nu wvu nē wvù naa nffum noo joo yuuke wvù le?”

E Jisos bvuse bonceendaa bo dēwle le yī bonyii bōfē le

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ E Jisos ke lente buy kewvu keki ē keba ke bonyii bo Gadala le. ^{††} E bō bonyii bōfē tase e bonceendaa bo dēwle le nu yī bó le. Bonyii bodvu to buy ē ditfum di bó dweyte bonyii jó le, e bó to ké no cēwkene baay, e wee yaa nulo efey lo je jó kē. ²⁹ E fī kooy le bó to nu e kēw no wamte fowee biite le, “Waa Nyo', wo fii la ē bese? Wo to fen keenya ngēw ē bese sē kefew e kpwen e?” ³⁰ E to nu e ngoo bonjkunyam bomew diekene kelenj kedvu le e bó duule lo. ³¹ E bonceendaa bo dēwle le bodvu mum lēke Jisos le, “Kee wo, ē wo bvuse lo bese, ē wo ciinse bese yī bonjkunyam boba le.” ³² E Jisos mum gay ē bó le, “Ben egen lo.” E bó mum buy, gen ley yī bonjkunyam bodvu le. E fī kooy le ngoo bonjkunyam yidvu yicii to nu e sēn bow ē njonj e, shii ē mase yidvu le kpweken jó. ³³ E bonyii bō to ceyte bonjkunyam bodvu fē le, gen elante, see fīe fīcī naa noo fī kooyē bō bonyii bō bonceendaa bo dēwle le to nu yī bó le. ³⁴ E fī kooy le kelaante kedvu kecii to nu e buy lo keeto yen Jisos e. No bó toē yen wvù le, lēke le wvù enē gbwen bowene.

E Jisos fē wee e wvù e kpwe wase keba kemwaanj

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

9 E Jisos ley ē kekonj e, kase lente gen ē kelaante kew e. ² E fī kooy le bonyii bomew to nu e to bō wee mvu fō wvù le

e wvù e kpwe wase keba kemwaanj, e bó e tuu ē fikēy e. E Jisos yen no bonyii bodvu nu e lese fite le yī ye le, e wvù gay ē wee wvù to kpwee keba kemwaanj wē le, “Nsaa yem, jice fite le. Me nu e nlēshe wase bibefe biuw.” ³ E fī kooy le bonyii bomew bō to dūnci bonci bo Nyo' le to nu e kēw no wvukene ēbonebon gayte le, “Wee wvun joo bvudvuu bu Nyo' le.” ⁴ E Jisos kiee fīe fī bó kpawci, bife ē bó le, “Ben kēnje njkpawcē wvù befe ē mvuntelem mvunen e nēn nje la? ⁵ Fīe fī nu cekey keegay nu fī la? Kee-gay ē wee wvun le me nu e nlēshe wase bibefe biew, nuu le wvù eja we elene le? ⁶ ^bGeenen, me nu enge ē ben ekiee le wee wvù diee nu Waawee kēnje mvun-gay fokuse fen keelēshe bibefe.” No wvù gay nonen mum gay ē wee wvù to kpwee keba kemwaanj wē le, “Ja we, ejo fikēy fīuw egene fō yew e.” ⁷ E wvù mum ja we no gene fō yew e. ⁸ E kebombom ke bonyii le yen fīe fī kooyē le, e nfan koo bó, e bó no tumte monkum mo Nyo' wvù nu e nya kfuū mvumvun mvungay ē wee wvu wum.

E Jisos tee Matio

(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ E Jisos ke nē fō dioo lēne gene yen wee mvu le e bó teje le Matio, e ē nu wee wvù to fīi shile, e wvù e shii fō bvudvuu bwew bu lemme le. E Jisos gay ē wvù le, “È biī me le.” E wvù mum nē we no biī wvù le.

¹⁰ E Jisos ke gen shii dioo diekene yew dū Matio, e fī kooy le bonyii bomew nteen bō to fīi shile, noo bonyii bō befe bomew tēn to nu e to shii no diekene bō bo Jisos noo boom bew bo ngoo le. ¹¹ E Bofalasii dioo yen no bō bó

^{††} **8:28** Bonjwa' bo boyvuum bomew teje le, “Gadalen, bomew le Gelgesen.”

² **8:29** Mak 3:11; 1Kol 15:24 ^a **9:2** Luk 7:48; Mben 103:3; Jon 9:2

^b **9:6** Jon 5:36 ^c **9:9** 8:21-22

^d **9:10** 11:19; Mak 2:15; Luk 5:29; 7:34; 15:1-2; 19:7

diekene nonen mum bife ê boom bew bo ngoo le le, “Ê nu nje la wvù wee wene n'yëeyi diekene bô bonyii bô fii shile noo bonyii bô befe bomew?” ¹²Ê Jisos yuw no bó bife, gay ê bó le, “Kê bonyii bô temyi ké no gomte wee efuwe kê. Ê ké no gomte bô cemkene. ¹³Ê Ben egen ekpawawce, eyen laa kenyei ke fiee fi bó saŋ fin e Nyo' jemyi le, ‘Me nshieele le bonyii ecamtè e è nu shen fô bonyii le, ke me nshieele le bó egeè boncese fô me le kê’, nu le la le? Ben ekeè le kê me nto keentee bonyii bô nu teyetei kê. Me nto keentee e è nu bô befe.”

**Ê bonyii bife ekume
keebamte mwëem mvudien**

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴Ê boom bo ngoo le bo Jon Nleseejoo le ke ne to bife ê Jisos le, “Ê nu nje la wvù bee Bofalasii ké no bamte mwëem mvudien, e boom buw bo ngoo le yaa bamte kê?” ¹⁵Ê Jisos tfuse ê bó le, “Ben kpwaake le è nulo é bó ebe bonyii bô bvujen, é bó egen enu yii yii e cee bvujen nu bô bó? Geen en, diuu too lo di bó nu ke efi cee bvujen wvudvu ê bó, é bó emum ekew ebamte mwëem mvudien. ¹⁶Kê wee nulo ejo njaw ndvu yi fie, etumce ndvu yi yvum dvú kê. Ê wvú ge lo nonen, é njaw ndvu yidvu emese esaa ndvu yi yvum yidvu, é kebuw kê nu fó emese ekuw efey lo no kí be shee nu. ¹⁷Ê ke wee nulo ten ejo mbvuum mo monfem egeê ê gham mbvuum wvù bó kene bô jew nyam e, †† wvú e yvumen wase kê. Ê wvú ge lo nonen, é mbvuum mo monfem modvu ke ekoo, é gham wvudvu ebvuye etawse lo, é mbvuum modvu emum egen

kuse. Fi leŋ nu le bó keŋke keegeê mbvuum mo monfem e è nu ê gham wvu fwê le. Nonen, é mbvuum bô gham emum enù.”

**Ê kpwoon mvu kum Jisos e bonen, e
Jisos yemmke waa wee wvu baay**

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸Kê no Jisos to bee jemyi ê bó nonen, e fi kooy le wee wvu baay mvu to nu e to ley tum envuw ê wvú ejise lekê le, “Waa wem wvù kpwoon nu e kpwe kê keseen nen, geen en, to ekum wvú le bó kebo kuw é wvú ekase etu dvú.” ¹⁹Ê Jisos mum ne we e bó wvú no gene, e boom bew bo ngoo le bii ten wvú le.

²⁰hÊ fi kooy le kpwoon mvu wvù to nu e cem wase bô kencem ke bokene le bilum yuufe ncow bifee to nu e to ê Jisos ejim kum ngem ndvu ye le. ²¹Wvú to kum nonen, e wvú to jeme wase fô fitele fiew e le, “Ê me encim enkum kê naa e è nu ndvu ye le, tu me e mbonen wase.” ²²iNo wvú kumee nonen, e Jisos banke ye yen wvú le, gay ê wvú le, “Bwëem, fo wo efanè kê. Fitele fiuw fi wo lese yi yem e nu e ge wase wo e bonen.” Kê sekedvu, e kpwoon wvudvu mum bonen lo.

²³Ê Jisos ke gen fese fô yew e fo wee wvu baay wê, yen bonyii bô to ké no toonke bondon bo kpwe le noo kebom-bom ke bonyii le. Ê fó ffule lo bô kpwe. ²⁴jÊ Jisos gay ê bó le, “Ben etawse, wan wvudvu baa kpwe kê, wvú leete lo.” Ê bonyii bodvu no kielele lo wvú. ²⁵kÊ bó ke dioo bvuse bonyii bodvu ekfun, e wvú mum ley gen yew, jice wan wvudvu yi kebo le, e wvú mum ja we. ²⁶Ê saaka

††9:17 Bojuu to ké kene gham mbvuum e è nu bó jew nyam.

°9:13 Os 6:6; Mat 12:7; Luk 19:10 °9:14 6:16-17; 11:18-19; Luk 7:33-34

89:15 22:2; 25:10; Jon 2:1-12; 3:29; Mwm 19:7

h9:20 Lëw 15:25-27; Mat 14:36; Mak 5:27; 6:56; Luk 6:19; 8:44

i9:22 8:13; Mak 5:34; 10:52; Luk 7:50; 8:48; 17:19; 18:42; Lem 3:16

j9:24 Jon 11:11-13 k9:25 Mak 5:41

wvu ekumε fiεε fidvu ghan gen ε keba ke wonj e kedvu le kecii.

Ε Jisos yene ejise binfefe bifεε

²⁷ε Jisos ke ne fô yew e fe, dioo lene gene, ε binfefe bimew bifεε, ε è nu bolemse no kujene bii wvú le wamte foweεwe gayte le, “Waa Nfon Dawe, came shen fô bese le.” ²⁸ε Jisos ke gen ley yew, ε binfefe bidvu bi wvú le, ε wvú bife ε bó le, “Ben nu ε bee le è nulo é me enge fiεε fi ben beele fin e?” ε bó bee le, “εε Tata.” ²⁹ε Jisos mum kum ejise εbole gay le, “Bii fitele fi ben lese yî yem e, fi ege le ye nonen fô ben e.” ³⁰ε ejise εbo mum yene. Ε Jisos loocε lew lo ε bó gay le, “Ben eyenè fo ben emom ege é wee ekiεε ke.” ³¹οGeenen, ε bó kaa gen no sanje lo saaka ekumε lemme di Jisos e ε keba ke wonj e kedvu le kecii.

Ε Jisos fe kencife

³²ρNo bonyii bodvu to nen'yεε wase egene, ε fi kooy le bonyii to nu ε ne to bô kencife kemew fô Jisos e ε nceendaa dewle nu yî ye le. ³³ε Jisos dioo bvuse nceendaa dewle wvudvu yî wee wvudvu le ε wvú mum kew no jemyi. Ε kebombom ke bonyii le yen nonen no ghayte gayte le, “Ke bó ke nu ε yuu wase eyen fiεε le diewe fin e wonj wvú Isael e ke.” ³⁴οGeenen, ε Bofalasii gay fibole le, “Wvú bvuse bonceendaa bo dewle le ban nen ε è nu bô mvungay mvu nfon bonceendaa bo dewle le bodvu.”

ηgbwele duule baay, ε bonyii bo ηgbwele le nu caan

³⁵ρε Jisos ke ne no ghane ε bilaante le bicii noo ε bontew e yεεyi bonyii yéw bunle yibole, bvuu fewci ten saaka wvú jee ekumε bvunfon bvú Nyo' le. Wvú to ghane nonen fele ten kencem kecii noo ntun tfuu. ³⁶ςε wvú ké eyen kebombom ke bonyii le, ε shen koo wvú bô bó njefo bó to nu yî monlum e, se wee wvú efi bó, diewe njée yi nu se wee ncey e. ³⁷ε wvú ke mum ne gay ε boom bew bo ηgoo le le, “ηgbwele duule baay, geenen ε bonyii bo ηgbwele le nu caan. ³⁸Nonen, ben ebunleε le Tata wvú Cee wεε eciinse bonyii bo ηgbwele le wene dvu wvú.”

Ε Jisos tum boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

10 ε Jisos ke ne tee boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofεε ε bó to. Ε wvú nya mvungay ε bó mvú bó ebvuuse biyoy bi yiile yî bonyii le bvuu fele kencem kecii noo ntun tfuu dvú. ²τEyan nu εdiee ε boom bo ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε le bodvu: Wvu fwe nu Semon wvú bó to bvuu teje le Bitá, bô Andulu wvú waa bwee. Ε bomew nu Jem wvú waa Sebedee bô waa bwee wvú Jon noo ³Filew bô Batolomu, Toma bô Mat wvú to fii shile, Jem wvú waa Alfius, Tadio bô ⁴Semon wvú to nu ηgoo Boselot e ⁵ϑbô Judas Iskaliot wvú to gesεε Jisos.

^ϑ10:4 Boselot to nu Bojuu bô to tomte wonj, diuu keebvuse yî ηgew e can bonyii bo Lum e.

19:27 20:29-34 ϑ9:29 8:13 ϑ9:30 12:16; Mak 7:36 ϑ9:31 Mak 7:36

ρ9:32 12:22-24

ϑ9:34 10:25; 12:24, 27; Mak 3:22; Luk 11:15, 19 ϑ9:35 4:23 ϑ9:36 Ktj 27:17; Esek 34:5; Saka 10:2; Mat 14:14; 15:32; Mak 8:2 ϑ10:2 Jon 1:40-44; Lem 1:13

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵uwε Jisos tum bonyii bo yuufe ncow bofεε ban, gay ε bό le, “Ben dioo gene, fo ben egen bvudvuu le se ε nu bvυ wee Juu le ke. Fo ben egen bilaante bi ε nu bi bonyii bo Samalia le ke. ⁶wBen egen ε ε nu fō boom bo Israel e bō nu ε laken wase diεwε njée le. ⁷xBen dioo gene no fewci ε bό gayte le, ‘Bvunfon bvυ fowe nu wase nceencee.’ ⁸Ben efelè ten bonyii bō cεmkene, geε ε bonyii bō kpwekene tuu dvú, felè bonyii bō kεnje ntun wvu baay, bvusè bonceendaa bo dεwle le yí bonyii le. Me nu ε nya mvungay ε ben εcici. Ben egen le efii ten bonyii dvú εcici. ⁹Ben dioo gene, fo wee ejo bigew suu yí kecaw e ke, kenεε ε nu bi bό kene bō ketwaa ke bigew e kè yεεle, kenεε ε nu kè baa, kenεε kè bό kene bō kfuu ketwaa kè nεε. ¹⁰yFo wee ejo ekele. Fo wee ejo bikum bifεε kenεε bolaba bomew, kenεε kεmbaη ke. Ben ekeè le ε wee lemte lemme, tu ε nu fō wvú kεnje keediekene. ¹¹Ben dioo ε gen ε ley ε kelaante le, kenεε ntεw e, gom yen wee wvú nu ε kocεn e, ε ben ε bό no cee gen buy kefew kè ben ke enεnε jó le. ¹²Ben ke dioo ε gen, ε dioo leyte yew dvυ wee, gay yew e. ¹³zε yew yidvu nu ε yí ε kocεn, ε kembonen kenεn eto yew dvudvu. ε yew yidvu baa nu ε yí ε kocεn, ε kembonen kenεn ekase etu ε ben. ¹⁴aε wee faη keefiisen ben kenεε keeyuw fiεε fi ben jemyi le, ε ben dioo buyte yew dvudvu kenεε kelaante kedvu le kuce kebvu ke yí bikaa binen e. ¹⁵bε me ensee ε ben keceεy le ε nu ke edioo enu diuu di

nsaw wvu fokemese le, ε mwεem ebonen yí kelaante kè Sodom bō kè Gomola le efey kelaante kekεe.

Bongew bo boom bo ntum e bo Jisos e

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶cBen eyeke yuw, me ntumte ben ε ben nu egen enu diεwε njée le εnte jo bokuula. Nonen ben dioo ghane no feefenè diεwε yó le, enù ten nyekeey diεwε bibembe le. ¹⁷deBen dioo ghane no yenè ekumε bonyii. Ben ekeè le bό nu ke enya ben can bonyii bō saake bonsaw e. Bό nu ke etamte ben yéw bunle yibole. ¹⁸fBό nu ke egufe ben egen dvú fwe dvυ bonyii bō saake biba bi won e, noo fwe dvυ bonfon nje me, wvu le ben emum ejeme ε bό noo ε bonyii bō yaa nu ke Bojuu ekumε me. ¹⁹gBό ke dioo ε nya ben ε bό nonen, fo ekole ekfumtè ben le laa ben nu ke egen ejeme naa la ε je yí nεε le le, njefo Nyo' nu ke enya fiεε fi ben ejeme kefew kedvu le. ²⁰Ben ekeè le ke ε bεε ke ejemyi ben ke. ε nu ke ejemyi Keyoy ke Icee wene le diuw wene le. ²¹hWee nu ke enε ejo waa bwee enya ε bό eyu, ε cee wan ejo waa we enya ε bό eyu. Boom nu ke enε ebone bikaa ε bo'iceε bobole ejim, gee ε bό yuwyi bό. ²²iBonyii nu ke ebane ben nje diee diem. Geenεn wee wvú nu ke ekuu shém egen ebuy fokemese nu wvú nu ke eboy. ²³jSeke bonyii ε bon bikaa ε ben ejim ε kelaante kemew e, ε ben fεε gen ε kemew e. ε me ensee ε ben keceεy le, ke ben nu ke elεn bilaante bi Israel e bicii se wee wvú diee nu Waawee ε to ke.

^u10:5 Luk 10:4-12 ^v10:5 Luk 10:33

^w10:6 Yeli 50:6; Mat 15:24; Lem 13:46 ^x10:7 4:17

^y10:10 1Kol 9:14; 1Tim 5:18 ^z10:13 Luk 2:14 ^a10:14 Lem 13:51

^b10:15 Kerη 18:20; 19:1-29; Mat 11:24 ^c10:16 Luk 10:3 ^d10:17 24:9-14; Mak 13:9-13; Luk 21:12-19; Jon 16:1-4 ^e10:17 Lem 5:40; 2Kol 11:24 ^f10:18 Lem 24-26 ^g10:19 Luk 12:11-12 ^h10:21 May 7:6; Mat 10:35; Luk 12:52-53

ⁱ10:22 5:11; Jon 15:18 ^j10:23 16:28; Lem 8:1

²⁴kKε waa ηwa' ké no fele wee wvù yεyi wvù kε, ε kε waa lemme ké no fele tɛn cee εkolε we kε. ²⁵lFí nu lɛη le waa ηwa' nulo enu diwε wee wvù yεyi wvù le, ε waa lemme nu tɛn diwε cee εkolε we le. É bó teηe cee yew le wvù nu Belsebu, é bó saa ke etee boom bo yew e bó diee di bεmte fele lo didie?

(Luk 12:2-7)

²⁶mNonen fo ben efanè wee kε. Ben ekeè le kε fiε nu dvù fi bó banji fi nu ke enu sε fi ε buy εmwa kε. É kε fiε nu dvù tɛn fi bó nyile fi nu ke enu sε bó ε kiε kε. ²⁷Fiε fi me nseηe é ben εntaη, ε ben no jemiyi é bonyii εmvunsheerj. É fi me ntfumtfume lo é ben, ε ben jaη ε è nu fô εkolε ke yew e. ²⁸nFo ben efanè bonyii bó nulo eyu kε ε è nu nyam ye maan̄ sε è nulo é bó eyu tɛn keyoy kε. Ben efanè ε è nu Nyo' wvù nulo elase keyoy ke wee le bó ye ye ηguy wvu baay e. ²⁹Kε bó geese mvunsha mvunfεem kε yí finyinyi le maan̄? Geenɛn, kε fimwaan̄ ké gbwe fokuse sε Icee wene nu ε bee kε. ³⁰oFinen nu ε Nyo' kee naa yvúw yicij yì nu é ben efa. ³¹Nonen fo ben efanè kε. Ben fele lo mvunsha fô nteen.

(Luk 12:8-9)

³²pÉ wee beηe é bonyii fwe le wen kee me, tu wee wvù diee nu Waawee nu ke ebee tɛn mwɛtɛn fwe dvu Ice wvù nu fowe. ³³aGeenɛn naa yεε wvù ma lo me fwe dvu bonyii, nu ε me nu ηke ema lo tɛn wvù fwe dvu Icεm wvù nu fowe.

Jisos to bô kengawsɛn

(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴rFo ben ekpwaakè le me nto ε è nu bó nyεkeey yí nshe le fɛn kε. Kε è nu fiε fi me nto dvù kε. Me nto ε è nu bó jem. ³⁵stBen ekeè le me nto keeηge é wan wvù diemsɛn ediuu bó ice, ε wan wvù kpwoon diuu bó bwee, ε kpwεε wan diuu bó bwee dweese. ³⁶Bonyii bo bvuban e bo wee le nu ke enu ke bonyii bo é wvù yew. ³⁷uÉ wee koonke ice kenεε bwee fele me, tu wvù baa ekpwɛntɛn keenu wee wɛm kε. Wee é no koonke tɛn waa we wvù diemsɛn kenεε wvù kpwoon fele me, tu wvù baa ekpwɛntɛn tɛn keenu wee wɛm kε. ³⁸vÉ wee baa etuu kew kentam ebii me le, tu wvù baa ekpwɛntɛn keenu wee wɛm kε. ³⁹É wee bawci nshii we, é wvù ke elase kε nshii wvudvu. Geenɛn é wee lase nshii we nje me, é wvù ke ekeηke nshii wvù mey lo.

(Mak 9:41)

⁴⁰wÉ wee fiisene ben, tu wvù fiisene ε è nu me. Wee é fiisɛn me, tu wvù fiisene ε è nu wee wvù tum me. ⁴¹É wee fiisene wee ntum Nyo' njefo wvù kee le è tum Nyo' wvù, tu wvù nu ke ekeηke mmawcε wvù Nyo' mawci bonyii bew bo ntum e dvù. É wee fiisene wee wvu teyɛtɛy njefo wvù kee le mwɛtɛn nu wee wvu teyɛtɛy, tu wvù nu ke ekeηke mmawcε wvù Nyo' mawci bonyii bo teyɛtɛy dvù. ⁴²É me ensee é ben kecεy le, é wee nya kε naa fiko fi joo yì lεε le é wee mwaaη ηgoo bonyii bo caan caan ban e njefo wvù kee le è

^k10:24 Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20 ^l10:25 9:34

^m10:26 Mak 4:22; Luk 8:17 ⁿ10:28 Ibu 10:31 ^o10:30 Luk 21:18

^p10:32 Mwm 3:5 ^q10:33 Mak 8:38; Luk 9:26; 2Tim 2:12 ^r10:34 Luk 2:14

^s10:35 May 7:6 ^t10:35 10:21; 24:10; Mak 13:12; Luk 21:16

^u10:37 Dito 13:6-10; 33:9; Mat 19:29; Mak 10:29; Luk 18:29

^v10:38 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; Jon 12:25-26

^w10:40 18:5; Mak 9:37; Luk 9:48; Jon 13:20; Gal 4:14

nu wee wem ngoo, tu ke mweten nu ke efufe mmawce we ke.”

**Ɛ Jon Nleseejoo tum boom
bew bo ngoo le fō Jisos e**

(Luk 7:18-35)

11 ^xƐ Jisos ke mese tefe boom bew bo ngoo le bo yuufe ncaw bofæe mum ne fō no ghane ê bilaante bi jó le yæyi bonyii bvuu fewci saaka wvù jee. ²yê to nu kefew kedvu le, Ɛ Jon Nleseejoo nu yew ncaw e. Ɛ wvù ke ne yuw ekumε mwæm mvù Klistu to gee, mum tum boom bew bo ngoo le le bó egen, ³ebife ê wvù le laa, è nu wvù wvù to nu keeke eto, nuu bó ecÿtè wee mvu le. ⁴Ɛ bó gen bife, Ɛ Jisos tfuse ê bó le, “Ben ekase egen esee ê Jon mwæm mvù ben nu Ɛ yuw bō mvù ben yen e. ⁵aBinfele yene wase mwæm e, Ɛ bontenge lene teyey, Ɛ bonyii bō cæmkene bō ntun wvu baay bonene, Ɛ bincife yuuke mwæm, Ɛ bonyii bō kpweken kaase tuu dvù, Ɛ bó bvuu fewci ten saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê bonyii bo kefufe le. ⁶Njon wvu baay nu wvu wee wvù baa manene me ke.”

⁷Ɛ boom bo Jon e bo ngoo le ba ke ne, Ɛ Jisos mum kew no jemyi ê kebombom ke bonyii le ekumε Jon biite le, “Ben se shee buyte gene ñkpwaante keegen yen Ɛ è nu la le? Gayi di fwefwe fele shiike? ⁸No è baa nu nonen, ben Ɛ se Ɛ no buyte gene jó nje la? Ben se gene keeyen wee le Ɛ wvù Ɛ sufe ye bō ndvù yì bonene? Ben eyeke eyuw, bonyii bō suute ye bō ndvù yì bonene ké no nu Ɛ è nu ê bontow e. ⁹No è baa nu nonen, ben Ɛ se Ɛ no buyte gene jó nje la? Keegen yen wee ntum Nyo' le nuu? 'Ɛε, Ɛ me ensee ê ben

le Ɛ nu wee Ɛ wvù fele wee ntum Nyo'. ¹⁰bè nu wvù wvù bó to sanje ekumε wvù Ɛ Nyo' gayte le, 'Yeke eyuw, me nu ñke encinse wee wem ntum Ɛ wvù esa fwe dvu wo, eseyse je yo Ɛ wo se no too.’

¹¹Ɛ me ensee ê ben keceey le, ente jo bonyii bō bokene nu Ɛ boo wase, nu Ɛ bó baa boo wase wee wvù kuuke fele Jon Nleseejoo ke. Geenən, Ɛ wee wvù nu naa wee wvu caan ente jo bvunfon bvù fowe nu Ɛ wvù kuuke fele wvù. ¹²Ɛ kew yì kefew kè Jon Nleseejoo to kewæ lemme diew e Ɛ to Ɛ buy keseen e, nu Ɛ bonyii taanke bvunfon bvù fowe, ^{ss}Ɛ bonyii bo mvungay e lole bō mvungay. ¹³Ɛ fì nu nonen njefo bonyii bo ntum Nyo' le bocii noo bonci bo Muses e to jemyi ekumε bvunfon bvù fowe ke ghan to buy kefew ke Jon Nleseejoo le. ¹⁴cé ben nu Ɛ yen le ben nulo ebee, Ɛ ben bee le Jon wvun nu Ɛlayja wvù to nu keeke eto. ¹⁵dWee wvù keñke bitem Ɛ wvù yuw.”

¹⁶Ɛ Jisos ne ghay ye le, “È nulo Ɛ me enfewsən engoke ke keseen kin Ɛ è nu bō la? Bó nu ke lo diewe boom bo caan caan e bō shiiyen mondvuum mo way e, Ɛ bomew teje bomew biite le, ¹⁷Bese toonke ndon se ben bine lo le? Nyaa ñkiee kpwe se ben beje lo le?” ¹⁸eMe njemyi nonen njefo Jon to nu Ɛ to faje yaa diekene kenε wukene ke, Ɛ ben no jemyi le wvù keñke nceendaa dawle yì ye le. ¹⁹fWee wvù diee nu Waawee Ɛ dioo to, diekene bvuu wukene, ben le bó etaa eyen, wvù ghane wuwte mwæm mvudien wuwte mbvuum, bvuu nu nsaa bonyii bō fii shile noo bonyii bō befe bomew. Ben ekeè le bvufee ké no dunji ye Ɛ è nu yì fiε fì bvù lemte le.”

^{ss}11:12 Kenε le, “... nu Ɛ bvunfon bvù fowe too bō mvungay,”

^x11:1 7:28 ^y11:2 14:3 ^z11:3 Jon 1:15, 27; 3:31; 11:27 ^a11:5 Yesa 35:5-6; 26:19; 61:1; Luk 4:18 ^b11:10 Mala 3:1; Ksm 23:20; Mak 1:2; Luk 1:76

^c11:14 1Bfn 17:1; Mala 3:23; Mat 17:12-13; Mak 9:13 ^d11:15 13:9, 43; Mak 4:9, 23; 7:16; Luk 8:8; 14:35 ^e11:18 9:14; Mak 2:18; Luk 5:33 ^f11:19 9:10; 11:2

**Ɛ Jisos no shaanƙe gee
di bilaante bimew e**

(Luk 10:13-15)

²⁰ Ɛ Jisos mum ne ƙew no shaanƙe gee di bilaante bimew bi wvú to yamɛ ge biŋghaw bi mwɛɛm e bí le, njeƒo wvú to nu ɛ ge nonɛn, ɛ bonyii bo jó faŋe yaa cim kumen nce wvubo ƙɛ. ²¹ Ɔ wvú no shaanƙe nonɛn, jemyi le, “Ŋgew wvu baay nu wene ben bonyii bo Kolasen, ɛ ŋgew wvu baay nu ten wene ben bonyii bo Besayda. Ben ekeè le, ɛ me nto ndioo ŋge biŋghaw bi mwɛɛm e bi me nto ŋge jo ben ɛ è nu Taya bô Sidon, tu bó to nu ɛ jise wase bimbamkpwe, kfum taan ye le nceƙe keeduŋɛ le bó nu ɛ kumen wase mvuntelem mvubole. ²² Ɛ me ensee ê ben le, è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemese le, ɛ mwɛɛm ebonene fô bonyii bo Taya noo bo Sidon e fele ben. ²³ hNoo ben bonyii bo Kafana'um, ben kpwaake le bó nu ke ebense ben ɛ ben eben we? 'Aay! Bó nu ke eshike lo ben ɛ ben eshii egen woŋ boŋkfu le. Ben ekeè le, ɛ me nto ndioo ŋge biŋghaw bi mwɛɛm e bi me nto ŋge jo ben ɛ è nu Sodom, tu ke-laante kedvu be bæ dvú ɛ to ɛ buy eben e. ²⁴ iGeenɛn, ɛ me ensee ê ben le, è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemese le, ɛ mwɛɛm ebonene fô bonyii bo Sodom e fele ben.”

Kemmbuŋ ke Jisos e yaatene lo

(Luk 10:21-22)

²⁵ jƐ ƙefew kedvu le, ɛ Jisos ne gay le, “Me nyaa keyoone ê wo Icɛm Nfon ɛbule bô nshe le wo nu ɛ nyile mwɛɛm mvun ê bogoyfee noo boŋkɛɛfiɛ, ɛ duŋɛ ɛ è nu ê mvunley mvu boom e. ²⁶ È nu no fi

nu Icɛm, njeƒo è nu no wo to shieele le fi enù.

²⁷ kIcɛm nu ɛ nya wase mwɛɛm mvunciim ê me. Ɛ wee nu dvú wvú kee Waa Nyo' efey Ice ƙɛ. Ɛ ƙe wee nu dvú wvú kee Ice efey Waa we noo bonyii bô Wan nu ɛ caw keeduŋɛ Ice ê bó ƙɛ.

²⁸ lBen bocii bô nu ɛkuse jo bvujite ɛ bvú ghaake ben, ben eto fô me le, ɛ me enge ɛ ben eleeten. ²⁹ mBen ejo ɛ è nu kemmbuŋ kem eshfume, ebii n'yɛɛyi wem e, njeƒo me nu fiem wee wvu nye-keey, ŋkɛŋke fitele fi lætene, ɛ ben ke eƙɛŋke nlæten fô mvuntelem mvunen e. ³⁰ Ɛ kemmbuŋ kem ghaake nshfume le ƙɛ, ɛ ƙe bvujite bwem jite ƙɛ.”

**Ɛ Jisos nele saaka wvu
ekume diuu di mbam e**

(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

12 nƐ è no nu ƙe ƙefew kedvu le, ɛ Jisos bô boom bew bo ŋgoo le no lene fele wɛ ɛgiŋ wvumew e, ɛ è nu diuu di mbam e. È to nu ɛ jeŋ yuu boom bew bo ŋgoo le, ɛ bó mum ne ƙew no sumyi bicɛ diee. ² oƐ Bofalasii yen, gay ê Jisos le, “Taa eyen, boom buw bo ŋgoo le gee fiɛ fi nci baa bee le wee ege diuu di mbam e ƙɛ.” ³ pƐ wvú bife ê bó le, “Ben ke baa taŋ wase ê Ŋwa' Nyo' le no jeŋ to yuu Nfon Dawe bô ŋgoo ye, ɛ wvú ge le? ⁴ Wvú to nu ɛ ley yew Nyo' le, die blæd wvú bó to gee ncese dvú fô Nyo' le, ɛ è to nu nci fo wvú ƙɛɛ bonyii bô to nu bô wvú edie. È to nulo edie ƙe bocee ncese. ⁵ qNuu le ben ke baa taŋ wase ten ê bonci bo Muses e no è ƙé dioo nu diuu di mbam e, ɛ bocee ncese ŋgoy nci mbam ge lemme dibole yew ncese le, geenɛn ɛ nsaw saa nu ƙɛ? ⁶ Ɛ me ensee ê ben le

811:21 15:21; Yesa 23:1-16; Amo 1:9-10; Lem 12:20 h11:23 Yesa 14:13, 15

i11:24 10:15; Luk 10:12 j11:25 Yesa 29:14; 1Kol 1:18-29

k11:27 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 13:3; 17:2 l11:28 Yesa 28:12

m11:29 Yeli 6:16 n12:1 Dito 23:24-25 o12:2 Ksm 20:8-10

p12:3 1Sam 21:1-6; Lew 24:5-9 q12:5 Ktrj 28:9-10

fieɛ nu dvú fɛn keseen fi kuuke fele yew ncese. ⁷ʔBó nu ɛ saŋ ê ɪwa' Nyo' le ɛ Nyo' jemyi le, 'Me nshieele le bonyii ecamtè ɛ è nu shen fô bonyii le, ke me nshieele le bó egeè boncese fô me le ke.' É ben fɛn be kee fieɛ fi bvudvuu bvudvu bvun gayte, ben saa esaake bonyii se bó kɛŋke jay ke. ⁸Fí nu le wee wvú diee nu Waawee nu Cee Ékolé wvu mbam."

**É Jisos fɛ wee diuu
di mbam e ɛ kebo ɛ kpwe**

(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹ɛ Jisos ke nɛ fô, gen ley yew bunle yibole. ¹⁰É fi kooy le wee mvu to nu dvú ɛ kebo kew kemew ɛ kpwe wase. É bonyii bomew nɛ bife ê Jisos le, "Nci nu ɛ bee le è nɛlo é bó efe wee diuu di mbam e?" É bó to biite nonen gomte ɛ è nu fieɛ fi bó etey yí ye le. ¹¹ʔÉ Jisos tfuse ê bó le, "É nu yɛɛ ê ben ente wvú kɛŋke njee, yí ɛ gbwe ê fwɛŋ diuu di mbam e, é wvú enu se wvú ɛ jicɛ ɛ gufe ɛ bvuse? ¹²Ke wee wvu wum fele naa lo njee baay e? Nonen tu nci nu ɛ bee le wee ege lemme di jee diuu di mbam e." ¹³É wvú mum gay ê wee wvú kebo to nu ɛ kpwe wɛ le, "Neke kebo kuw." É wee wvudvu neke. É kí mum bonen no nu ke diewe kemew kie le. ¹⁴ʔGeenen ɛ Bofalasii buy gen mum jo nsey no bó nu ege se yu Jisos.

**Jisos nu wee lemme wvu Nyo'
wvú wvú nu ɛ caw**

¹⁵É Jisos kɛɛ ɛkumɛ nsey wvú bó joe, mum nɛnɛ fô. É bonyii nteen bi wvú le. É wvú fɛ bó bocii bò to kɛŋke bincɛm, ¹⁶vciise ê bó le fo bó ege é bonyii ekieɛ wen ke. ¹⁷wFí to nu nonen keege é fi ekocɛn no wee ntum Nyo' wvú Yesaya to jemyɛ le,

¹⁸x"Ben etaa eyɛn, wvun nu waa wɛm lemme wvú me nu ɛ ncaw.

Me ɲkoonke wvú, ɛ fitele fiem yuuke njoŋ bó wvú.

Me nu ɲke enya Keyoy kem é wvú, é wvú efewci é bitum ɛkumɛ je yi teyete yí me nsumtene bonsaw jó.

¹⁹Ke wvú nu ke ewaale bó bonyii, kɛnɛ kumte diuw ke.

É ke wee nu ke eyuw diɛw ye bifiaŋ bi jé le ke.

²⁰Ke wvú nu ke emɛse ɛŋgoy gayi di ɲgeyte wase ke.

É ke wvú nu ke ejimse ken'yeese kè bɛɛnci jiwejiwe ke.

Wvú nu ke ege nonen egeɛn ebuy no je yi teyete

yí wvú sumtene bonsaw jó nu ke eso.

²¹É bitum bicii nu ke etaale fwe ɛ bí ɛ gɛɛ bvufɛe yí ye le."

Mvungay mvu Jisos e nen'yi fɛɛ?

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23)

²²yɛ bonyii bomew ke nɛ to bó wee mvu ɛ wvú ɛ fefe, nu kencife, ɛ nceenda dɛwle nu yí ye le. É Jisos fɛ wvú ɛ wvú no jemyi bvuu yene mwɛɛm e. ²³ʔÉ diuw yum bonyii bò to nu fô bocii, ɛ bó no biite le, "É nulo é wee wvun enu waa Nfon Dawe?" ²⁴aGeenen ɛ Bofalasii dioo yuw no bó biite nonen gay le, "Wee wvun bvuuuse bonceendaa bo dɛwle le nɛn ɛ è nu ke bó mvungay mvu Belsebu wvú nfon bonceendaa bo dɛwle le." ²⁵É Jisos kɛɛ fieɛ fi bó kpawwci mum gay ê bó le, "É ketum nɛ ɛ gawsɛn ɛ no diuu ekinɛkin, tu kí nu ke enɛ etu binffuy. Kelaante kɛnɛ yew ɛ nɛ ɛ gawsɛn ɛ no diuu eyineyin, yí saa ke eleem ke. ²⁶Nonen, é Satan bvuuuse Satan mvu yí wee le, tu wvú nu ɛ gawsɛn wase ye ye. É fí nu nonen, bvunfon bwew saa ke eleem ke. ²⁷É è nu

[†]12:7 9:13 [§]12:9 Mak 2:27-28 [†]12:11 Luk 13:15-16; 14:5

^u12:14 Jon 5:16, 18 ^v12:16 8:4; 9:30; Mak 7:36 ^w12:17 Yesa 42:1-4

^x12:18 3:17 ^y12:22 9:32-34 ^z12:23 20:30-31 ^a12:24 10:25

le me mbvuuse bonceendaa bo dewle le nen ε è nu bô mvungay mvu Belsebu le, tu bonen boom buuuse bô mvu yee le? Fieε fi boom bonen bodvu gee nu eduŋce le ben nu ε gbwe wase nsaw. ^{28b}Geenen é me mbvuuse bonceendaa bodvu ε è nu bô mvungay mvu Keyoy ke Nyo' le, tu bvunfon bvü Nyo' le nu ε to wase fô ben e. ^{29c}Ben kpwaake le è nulo é wee eley yew dvu ntememvungay, ekuu mwëem mwew ebuy dvü, se wvü ε yaw ε koo ntememvungay wvudvu ε kay e? Seke wvü ε kay nonen se kuu mwëem mwew keceey buy dvü. ^{30d}ε wee baa nu é keba kem e, tu wvü bane me. Wee é no nu se wvü fici me keebaanci lo, tu wvü tawse lo. ^{31e}Nonen, é me nsee é ben le Nyo' nulo eleeshe mwëem mvü befe noo díew yí befe yicii yí bonyii jemyi. Geenen é wee jeme díew yí befe ekumε Keyoy ke Yuule, tu ke è nu naa lo é Nyo' eleeshe ke. ³²É wee jeme díew yí befe ekumε wee wvü diee nu Waawee, tu Nyo' nulo eleeshe. Geenen é wee jeme díew yí befe ε è nu ekumε Keyoy ke Yuule, tu ke è nu naa lo é Nyo' ke eyuu eleeshe é è cim nu kefew kin e kenε kefew kè too le ke.

Bó ke kieε kete yí mvuntam mwew e
(Luk 6:43-45)

^{33f}ε wee keŋke kete kè jee, é wvü ekeŋke mvuntam mvü jee mvü yumte yí dvü le. Wee é no keŋke kete kè befe, é wvü ekeŋke ten mvuntam mvü befe mvü yumte yí dvü le. Bó ké kieε kete ε è nu yí mvuntam mvü yumte yí dvü le. ^{34g}εŋgokε ke yó le kin. Ben nulo ege nεε se no jemyi njeme wvü jee ε ben nu bonyii bô befe? Ben ekeè le fieε fi nu ε yiŋsen é fitele fi wee le nu fí fi ké no buyte diuw we le. ³⁵Wee dioo nu wee

wvü keŋke ntfu mwëem mvü jee yí ye le, ε wvü no buuuse mwëem mvü jee. É dioo nu wvü keŋke ε è nu ntfu mwëem mvü befe, ε wvü no buuuse mwëem mvü befe.

^{36h}ε me ensee é ben le è nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemese le, é wee ekeŋke keetaje diuw yí díew yi ncewncew yí wvü ke nu ε jeme wase le. ³⁷Ben ekeè le bô nu ke edioo esaake wee, é enu díew yí buyte diuw we le yí nu ke ege é wvü eyuu, ε è nu ke ten díew yí buyte diuw we le yí nu ke ege é wvü eley ŋgew e.”

ε bonyii bomew no gomte le Jisos
eduŋce keŋghaw ke fieε le

(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

^{38ij}ε bonyii bomew bô to duŋci bonci bo Nyo' le noo Bofalasii mum nε gay é Jisos le, “Wee n'yεeyi, bese gomte le wo ege fieε fi duŋci mvungay mwuw é bese eyen.” ³⁹ε Jisos tfuse é bó le, “εŋgokε kè befe kè nu ε cine wase Nyo' le ε tu díewe kpwoon nsake le, gomte keeyen fieε fi duŋci mvungay mwem e! Ke è nulo é me enduŋce fieε é εŋgokε kin efey fi wee ntum Nyo' wvü Jona le ke. ^{40k}No Jona to cee é shem jo bye yi baay ediuw εta, nu ke lenlen no wee wvü diee nu Waawee nu ke enu ente jo nshe ediuw εta. ^{41l}ε nu ke edioo nu diuu di nsaw wvu fokemese le, é bonyii bo Ninive eleem bô εŋgokε ke keseen kin ege é bó elese kí ŋgew e, njefo bó, bonyii bo Ninive to nu ε yuw fieε fi Jona to fewci, kumen nce wvubo. Geenen ben eyeke eyuw, wee nu fεn bô fieε ε fí kuuke fele fi Jona le. ^{42m}Yaa wvü to saake ketum kè Sheba nu ke eleem ten diuu di nsaw wvu fokemese le bô εŋgokε ke keseen kin ege é bó elese kí ŋgew e,

^b12:28 Luk 17:21 ^c12:29 Yesa 49:24 ^d12:30 Mak 9:40; Luk 9:50

^e12:31 12:24 ^f12:33 7:16-18 ^g12:34 3:7 ^h12:36 Jem 3:6-10

ⁱ12:38 16:1-4; Mak 8:11-12 ^j12:38 Jon 6:30; 1Kol 1:22

^k12:40 Jona 1:17; Mat 27:63 ^l12:41 Jona 3:5 ^m12:42 1Bfn 10:1-10

njefo wvú to nu e ne ketum kew e ê kend-vuse ke woŋ e keeto eyuw bvufee bvú Nfon Saamun e. Geenen ben eyeke eyuw, wee mvu nu fen bô fiêe e fí kuuke fele fi Saamun e.

(Luk 11:24-26)

⁴³Keyoy kè yiile ké buyte yí wee le mum gen njkpwaante no gomte fô kí ecee. Geenen ke dioo e gom njkuuŋ, ⁴⁴mum jeme ê ekole kew le, ‘Me nu enjkase entu ê me yew fô me nse mbuyee.’ Seke kí e kase e to e yen e yew nu se fiêe dvú, e bó e yese e seyse yí e no yuule, ⁴⁵nonen e kí mum kase gen, to bô biyoy bimew bisooshwiŋ bî befe fele kí, e bô bí mum to ley no cee dvú. E mwëem mum mèse fo yí mweten e sekedvu fey no mvú se shee nu. Ê nu ke læŋlæŋ no fí nu ke enu fô enŋoke kè befe ke keseen kin e.”

Bonyii bô è nu kfuu di Jisos e

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶Ke no Jisos to bæe jemyi ê bonyii nonen, e fí kooy læ bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e to nu e to leem ekfuŋ no gomte læ bô bó ejeme. ⁴⁷E wee mvu gay ê Jisos læ, “Bwoo bô boom bo bwoo le leeme ekfuŋ gomte læ ben e bó ejeme.” ⁴⁸E wvú bife ê wvú læ, “Bwëem nu yëe, e boom bo bwëem e nu baa?” ⁴⁹No wvú bife nonen, mum no lomte bonyii bew bo ngoo læ, gayte læ, “Bwëem bô boom bo bwëem e ban. ⁵⁰Ben ekeè læ wee tfuu wvú gee fiêe fi Icëm wvu fowe shieele nu e wvú nu waa bwëem bô jeme yem no bwëem.”

Bongan ekume bvunfon bvú fowe

(13:1-50)

Nŋan ekume wee wvú to tfumyi ngow

(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

13 Ke ebvubwë, e Jisos ke ne buy yew, gen shii mbew mamase le. ²E kebombom ke bonyii le ke baay tase mbew ye le næn ghemm. E wvú mum ne wase ley shii e è nu ê kekoŋ e ê joo, e kebombom kedvu no leeme ê njkpwaante ngem joo le. ³E wvú no jemyi mwëem nteen ê bó ê bongan e. Wvú to nu e gay læ, “Wee to nu e laa keegen etfume ngow. ⁴E wvú ke dioo etfumyi, e yimi gbweken ê je, e mvunyiim to tace die. ⁵E yimi ngow gbweken fô bvudvuu bvú eta le e nshe yaa nu fó ntay ke, ke mum yanŋen buy njefo ke nshe to nu fó ntay ke. ⁶E mvum ke dioo kew ebaa mum suŋ ngow yidvu. No yí to baa cime geŋ ntay ke, e yí mum yowlen. ⁷E yimi ngow gbweken ê bisafe le. E bisafe bidvu ke ku mum baŋ ngow yidvu. ⁸E yimi ngow gbweken e è nu yí nshe yí jee læ, ke buy, ku yum ntay. E binyi bimew no nu ejise gbwee, bimew mbaŋsoocaan, bimew mbaanshe. ⁹Wee wvú keŋke bitem, e wvú yuw.”

Shiee wvú Jisos jemyi ê bongan e

(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰E boom bo ngoo læ bo Jisos e ne bence gen bife ê wvú læ, “Ê nu nje la wvú wo jemyi ê bonyii ban e è nu ê bongan e?” ¹¹E wvú tfuse ê bó læ, “Ê nu ben bô Nyo' nu e ge wase læ è nulo é ben ekiee mwëem mvu bvunfon bvú fowe le mvú nu ê kenyile læ. Geenen wvú baa ge læ è nulo é bonyii ban ekiee ke. ¹²Ben ekeè læ

*12:47 Ke boŋwa' bo boyvuum bomew bô bó to yawëe saŋ diëw Nyo' jó keŋke kencim kin ke.

wee wvù kɛŋke fiɛ nu ɛ bó nu ke ebise é wvù ekeŋke ɛ fí duule. Ɛ wee wvù yaa kɛŋke ke fiɛ nu ɛ naa fi caan fi wvù kɛŋke nu ɛ bó nu ke efi lo é wvù. ¹³Ɛ nɛɛ fiɛ fi me njemyi é bó é bonŋan e, njefo bó taale mwɛɛm yaa yene kɛ. Bó yeke mwɛɛm, yaa yuuke kɛnɛɛ kee mvù kɛ. ¹⁴Ƴiɛ fi wee ntum Nyo' wvù Yesaya to jemyɛɛ nu ɛ looce naa ɛ kocɛn bó fiɛ fi bonyii ban gee. Wvù to nu ɛ gay lɛ, 'Ben nu ke eyeke naa mwɛɛm, geenɛn yaa yuuke kɛ.

Ben nu ke etaale naa mwɛɛm, geenɛn yaa yene kɛ.

¹⁵Ɛ è ge njefo mvuntelem mvu bonyii ban e nu ɛ lɛ wase, ɛ bitem bibole nu ɛ bí ɛ cin wase, ɛ bó ɛ kfuke wase ejise ebo. Ɛ bó ge nonɛn wvu lɛ fo bó eyenè mwɛɛm e bó ejise ebo, yuuke mwɛɛm bó bitem bibole, é mvuntelem mvubole eyvuwsee, é bó emum ekase etu jim fô me lɛ, é me enfɛ bó.'

¹⁶Geenɛn, njon wvu baay nu wene njefo ejise eyene nu yò yene mwɛɛm e, ɛ bitem binen nu bì yuuke mwɛɛm. ¹⁷Ɛ me ensee é ben keceɛy lɛ, bonyii bo ntum Nyo' le nteen bó bonyii bo teyɛy bomew to shee beele keeyɛn mwɛɛm mvù ben yene lɛ, ke faɲe yaa eyen kɛ. No beele tɛn keeyuw mwɛɛm mvù ben yuuke, ke faɲe yaa eyuw kɛ.

Fiɛ fi ŋgan wvu ekumɛ wee wvù to tfumyi ŋgow duŋci
(Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸Ben eyuw lɛ fiɛ fi ŋgan wɛ wvu ekumɛ wee wvù to tfumyi ŋgow duŋci. ¹⁹Wee ké yuuke fiɛ fi ekumɛ bvunfon bvu fowe sɛ wvù ɛ kiɛɛ kenyi kedvu, ɛ Satan wvù wee kebefɛ mum to cun diɛw

yì bó jewe fô fitele fiew e bvuse. Fifi nu ŋgow yì bó to dioo tfumyi ɛ yì gbweken é je. ²⁰Ɛ ŋgow yì bó to tfumyi ɛ yì gbweken fô bvudvuu bvù ɛta lɛ nu wee wvù yuuke diɛw Nyo' mum fiisen lo kaŋ mwaan bó njon. ²¹Geenɛn, ɛ yì baa cime gen yì ye lɛ kɛ. Ɛ yì mooce kɛ caan. Ɛ ŋgew ke dioo ɛ kɛw kɛnɛɛ bó bone ɛ è nu bikaa é wvù ejim nje diɛw yidvu, ɛ wvù mum tfuw bikaa kaŋ mwaan. ²²Ɛ ŋgow yì bó to tfumyi ɛ yì gbweken é bisafe lɛ, nu wee wvù yuuke diɛw Nyo', ɛ ken'yanŋan ke ekumɛ mwɛɛm mvu yì won wvun e, noo shiɛe bvukuke mum tase ban diɛw yidvu ɛ yì laaye lo ɛcici. ²³Ɛ ŋgow yì bó to tfumyɛ yì nshe yì jee lɛ mum nu wee wvù yuuke diɛw yidvu, yuw naa ntay no gee no yì gomte diɛwe ŋgow yì yum yimi ɛ nya ejise gbwee, yimi ejise mban-soocaa, yimi mbaanshe lɛ."

Ŋgan ekumɛ ŋgow egiŋ bó yi egay

²⁴Ɛ Jisob bvuu ma ŋgan mvu é bó lɛ, "Bvunfon bvù fowe nu ɛ è nulo é bó efewsɛn bó wee mvu wvù to genɛɛ tfume ŋgow yì jee yì è nu egiŋ é wvù wene. ²⁵Ɛ bonyii ke dioo eleete wase, ɛ wee we bvuban gen tfume ŋgow egay yò fieesene egiŋ ente dvudvu mum nɛnɛ. ²⁶Ɛ egiŋ yodvu ke dioo eku wase ekɛw etfumyi, ɛ ŋgow egay ye mum yene tɛn. ²⁷Ɛ bonyii bo lemme lɛ bo wee wɛ wvudvu lɛ to bife é wvù lɛ, 'Cee ekolɛ, wo to dioo tfume ŋgow wene ɛ è nu yì egiŋ, yì egay yin ɛ ghan nɛ lɛ ɛ sɛ no nu ente dvudvu?' ²⁸Ɛ wvù tfuse é bó lɛ, 'È ge kɛ wee wɛm bvuban fifie fiɛ.' Ɛ bonyii bo lemme lɛ bodvu bife é wvù lɛ, 'Wo gomte lɛ bese egen edvun'ye?' ²⁹Ɛ cee ekolɛ wvubo tun gay é bó lɛ, 'È nelo é ben dioo dvun'yi ene ebaale tɛn egiŋ ente dvudvu. ³⁰Ɛ Ben ecine é mvù ekuu mvunciim egen ebuy

[†]13:25 Ɛgay eyan nu ɛ bó teɲe é díɛw bala lɛ lɛ «darnel» ɛ ŋgow yidvu nu njiw.

[†]13:14 Yesa 6:9-10; Jon 12:40; Lem 28:26-27 [†]13:17 1Bi 1:10-12

[†]13:22 1Tim 6:9-10 [†]13:30 3:12; Mwm 14:14-15

kefew ke ngbwele le. É ke dioo enu ke-few ke ngbwele le, é me engay é bonyii bo ngbwele le le bó eyaw edvun'ye egay yodvu ebaance eyile egeé bijiw e bijiw e, é bó ke eton, emum ebaance egiñ egeé é ngaw wem e.”

Ngan ekume kfuu ngow fintam fimew
(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹v^c Jisos bvuu ma wvumvu ngan é bó le, “Bvunfon bvú fowe nu diéwe jise di ngow fintam fimew e, ³²w^ffi wee to joé tfume é wvú wene. ³²w^hNgow yin nu é yí ñoynene baay fele ngów mi yicii. Geenén, seke yí é buy, é yí ku kuw fey ten mwëem mvunciim, mum nè tu wase kete wvu le è nulo é mvunyiim mvù bile we eyoote yí tíew yidvu le.”

Ngan ekume fintunjeen
(Luk 13:20-21)

³³x^c wvú bvuu ma wvumvu ngan é bó le, “Bvunfon bvú fowe nu diéwe fintunjeen fi kpwoon to feweé mvuum bintee bi baay baay bitete, jo fiysen dvú, tow gee, é fi mum ge é mvuum modvu ben.”

(Mak 4:33-34)

³⁴y^jJisos to jemyi mwëem mvun mvunciim é kebombom ke bonyii le é è nu ke é bonjan e. Keceréy, ke wvú to ké jeme fié é bó se è nu é ngan e ké. ³⁵z^wWvú to gee nonen keege é fi ekocen no wee ntum Nyo' mvu to jemyeé wase le, “Me nu ñke endioo enjawse diuw wem é ebuyte ke bonjan. Me nu ñke embwaashe mwëem mvù to nu é kenyile le é kew no bó to boméé wonj.”

Fieé fi ngan wvu ekume ngow egiñ bó yi egay dunji

³⁶É Jisos ke nè cine kebombom ke bonyii le ley gen yew. É boom bew bo ngoo le bi wvú le bife é wvú le, “Ke yu-use é bese fieé fi ngan wvu ekume egay yo wene éya dunji.” ³⁷É wvú mum gay le, “Wee wvù tfumyi ngow yí jee nu wee wvù diee nu Waawee. ³⁸É wëé nu wonj wvun. É ngow yí jee dunji boom bó è nu bo bvunfon bvú Nyo' le. É egay nu boom bó è nu bo wee kebefé wé le. ³⁹É wee bvuban wvù to tfumyee ngow yidvu nu dewle. Kefew ke ngbwele le nu kefew kè wonj wvun nu ke eka. É bonyii bo ngbwele le nu bonceendaa bo Nyo' le. ⁴⁰a^kKe no bó ké baayi egay baance ton bó nguy, nu ké lenlen no fi nu ke enu kefew kè wonj kaa wase le. ⁴¹b^wWee wvù diee nu Waawee nu ke eciinse bonceendaa bew, é bó eghan ebaance mwëem mvunciim mvù too bó kebefé noo bonyii bó gee bibefé bocii ebvuse é bvunfon bwew e, ⁴²c^{el}an é kembvuwlén ke nguy e. É nu fó fò bonyii nu ke ebeele ñgeci bigew. ⁴³dⁿNonen é bonyii bo teyey ebaa diéwe diuu le é bvunfon bvú Icee bó le. Wee wvù kenke bitem é wvú yuw.

Ngan ekume ntfu noo jise di baje le

⁴⁴e^bBvunfon bvú fowe nu diéwe ntfu mvu wvù wee to joé gen nyile wene le. É wee mvu ke to yen mum kase banye, no kfuuyi é njon yuu lo wvú. É wvú mum gen gese mwëem mvunciim mvù wvú to kenke, gen guy wëé wvudvu.

⁴⁵É bvunfon bvú fowe bvuu nu ké diéwe wee way mvu wvù to ghane gomte ejise é ban yò jee nen ntay. ⁴⁶É wvú ke

^{*}13:31 Fintam fin nu é díew bala le le «mustard».

v^{13:31} 17:20; Luk 17:6 w^{13:32} Ések 17:23 x^{13:33} 1Kol 5:6; Gal 5:9

y^{13:34} 13:10-17 z^{13:35} Mben 78:2 a^{13:40} 7:19; Jon 15:6

b^{13:41} 24:31; Mak 13:27 c^{13:42} 8:12

d^{13:43} Dan 12:3; Biku 5:31; Mat 11:15 e^{13:44} Fili 3:7-14

dioo egomte, gen yen dimew e ε è nu naa di lumte. E wvú mum gen gese mwëem mvunciim mvù wvú to kɛŋke gen guy jise di baje le didvu.

Ŋgan ekumε kensanƷ ke byé le

⁴⁷ Bvunfon bvú fowe bvuu nu kε diewe kensanƷ e kè bó to tfumyεε ê joo, ε dik-fuu di byé le dicii tase jó, ⁴⁸ ε kí yinŷen. E bonyii mum gufe bvuse ê ŋkpwaante, shii fokuse, caw byé yí jee gεε ê ŋkáa le, laŋ yí befe. ⁴⁹ È nu kε no fí nu ke enu ke-few kè woŋ kaa le. Bonceendaa bo Nyo' le nu ke ebuy eto egawŷen bonyii bò befe fô bo teyten e, ⁵⁰ fεmum elanƷ bò befe ê kembvuwlεn ke ŋguy e, fô bonyii nu ke ebeele ŋgeci bigew.”

⁵¹ E Jisos mum bife ê boom bew bo ŋgoo le le, “Ben nu ε yuw mwëem mvun mvunciim ntay e?” E bó bee le, “Eε.” ⁵² E wvú mum gay ê bó le, “Fí ε mum ε no nu le, wee tfuu wvù dunƷi bonci bo Nyo' le wvù bó nu ε yεyí wase wvú ekumε bvunfon bvú fowe nu diewe cee yew wvù kɛŋke ntfu, ε wvú nulo ebvuse mwëem mvu mvunfem kenεε mvu mvuyvuum jó.”

E bó ma lo Jisos ntew we le

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ gE Jisos ke mεse ma bonƷan ban, mum ne jó, ⁵⁴ hgen ntew we le, gen ley no yεyí bonyii yew yibo yí bunle le. E bó yuw n'yεyí we no kɛŋke lo ŋghaw, mum kew no ghayte le, “Wee wvun jo fεε bvun bvufee bvú baay bô mvungay mvù wvú gee biŋghaw bi mwëem e dvú nen? ⁵⁵ iÈ nu ke waa cee la wvun wvù kane bite? Kε bwee nu Maalia le? Kε boom bo bwee le nu Jεm bô Yosεw noo Semon noo Judas e? ⁵⁶ Kε jéme ye yicii nu beene ε bó fεn e? Wee wvun ε ja fεε bô mwëem mvun

mvunciim nen?” ⁵⁷ jNo bó ghay nonen mum ma lo wvú. Nonen ε Jisos gay ê bó le, “Bó ké no wvumte wee ntum Nyo' mondvuum e monciim, εfuw kε woŋ we le noo ê kfuu diew e.” ⁵⁸ E Jisos faje yaa ebvu ege biŋghaw bi mwëem e jó nteen kε, njefo bó to baa elese fiteley yí ye le kε.

Ekumε kpwe Jon Nleseejoo

(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

14 È to nu kefew kedvu le, ε Nfon 'Elod wvù to saake keba kε woŋ e kè Galilee yuw ekumε lemme di Jisos e. ² kE wvú gay ê bocee woŋ bew le, “Wee wvun nu Jon Nleseejoo ε wvú ε kase ε buy yí kpwe le. È nu fiεε fí ge wvú ε se no kɛŋke mvungay keege biŋghaw bi mwëem e bin nen.”

³ lFí nu ε 'Elod to gay ε bó koo Jon, kay, fen yew ncaw e nje 'Elodia wvù kpweε Filew wvù waa bwee 'Elod, ε 'Elod to jo kpweε le. ⁴ E Jon no tune gayte le nci baa bee le wvú ejo wvú kpweε le kε. ⁵ mE 'Elod mum no gomte le wen eyu Jon, geenen no fane bonyii, njefo bonyii to kɛŋke Jon diewe wee ntum Nyo' le.

⁶ E è ke no nu diuu di Nfon 'Elod to gee ŋkaw keekume diuu di bó to bokeε wvú, ε waa 'Elodia wvù kpwoon ley cεŋ bine fwe dvu bonyii bò to nu fô ŋkaw wvudvu le, ε 'Elod yen ε ye yvuwsε wvú. ⁷ E wvú mum kaw wan wvudvu, die kelew le wen nu efene wvú ε è cim nu naa bô la fí wvú ε bife le wen efene wvú dvú. ⁸ E bwee wan mum beyse wan le wvú egay le wvú enya ekole ke Jon Nleseejoo le ê juy e ê wvú. ⁹ E wvú gay, ε Nfon 'Elod yuw nonen ε ye keeshe lo wvú. Geen nje kelew kè wvú to dieε wase fwe dvu bonyii bò to nu fô ŋkaw e, ε wvú mum gay le bó ege no wan gay. ¹⁰ E wvú mum tum bonyii ε bó gen yew ncaw e bvuse

^f13:50 8:12 ^g13:53 7:28 ^h13:54 Jon 7:15 ⁱ13:55 Jon 6:42

^j13:57 Jon 4:44 ^k14:2 16:14 ^l14:3 Lεw 18:16; 20:21; Luk 3:19-20

^m14:5 21:26; Mak 11:32; Luk 20:6

ekole ke Jon e, ¹¹to dvú ê juy e nya ê wan kpwoon wvudvu, ε wvú mum gen dvú nya ê bwee. ¹²ε boom bo Jon e bo ngoo le ke gen jo gvune di Jon e dwey, gen see saaka wvudvu ê Jisos.

ε Jisos nyanje bonyii bontfuke botin

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³nε Jisos ke dioo yuw fieε fi kooy bô Jon, mum ley ê kekonj e lewse ye gen fô bonyii yaa nu ke. Geenen ε bibombom bi bonyii le yuw, mum buy ê bilaante le len bô bikaa bi wvú le. ¹⁴oε wvú ke buy ê kekonj e dioo fεεε ê nkpwaante, yen kebombom ke bonyii le næn ghemm. ε shen koo wvú bô bô, ε wvú mum no fele bonyii bô to cemkene. ¹⁵ε è ke dioo nu ekiuguu, ε boom bew bo ngoo le bence gay ê wvú le, “Fen nu nkpwaante, ε diuu ε gen wase, gaye le bonyii ban egen bontew e eguy mweem mvubole mvudien.”

¹⁶ε Jisos tfuse ê bó le, “Ke shiee nu dvú wvú bó enene ke. È nu enya ben fieε é bó edie.” ¹⁷ε bó tfuse ê wvú le, “Bese kenke ke ε è nu bontuw bo blæd e botin bô byé yifieε maan.” ¹⁸ε wvú gay ê bó le, “Ben eto dvú enya ê me.” ¹⁹ε bó to dvú, ε wvú fi, mum gay le kebombom ke bonyii le kedvu eshii fokuse yî egay e. ε wvú jo bontuw bo blæd e bo botin ba bô byé yi yifieε ye, taa we, nya keyoone ê Nyo', mum guushe bontuw bodvu nya ê boom bew bo ngoo le, ε bó mum gawce ê kebombom kedvu. ²⁰pε bonyii bocii die ffuu. ε boom bo Jisos e bo ngoo le baance bimbeke bi to shæteε ε bí yinjen nkáa yuufe ncow fieε. ²¹Bonyii bô to dieε mweem mvudien mvudvu to nu bolemse diewe bontfuke botin e, ε se jo bokene bô boom.

ε Jisos len yî joo le

(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)

²²ε Jisos mum gay ê boom bew bo ngoo le le bó eley ê kekonj e esaa fwe kewvu keki é wen esheε egay kebombom ke bonyii le é kí ekfuuyi. ²³qε wvú ke sheε gay bó le, mum nε ben yî kum e wvú embenj keegen ebunle. ε ekfunj ke jiim ε wvú nu ke fô wvú embenj. ²⁴Geenen è to nu kefew kedvu le, ε kekonj nu wase ê joo ncejole, ε joo kale kí, njefo fwefwe to too je fwe cile kí. ²⁵rε è ke no nu wase en'yulem, ε Jisos nε no too fô bó le lene yî joo le. ²⁶sε boom bew bo ngoo le dioo yen no wvú lene yî joo le, ε kedvum gbwo bó. ε bó no gayte le “È nu nkpufusay.” ε bó mum no wante foweewe bô nfan. ²⁷Kan mwaanj ε Jisos mum jeme ê bó le, “Ben ejice mvuntelem mvunen e, è nu me. Fo ben efanè ke.”

²⁸ε Bita gay ê wvú le, “Tata é è fen nu wo, é wo gay ε me nlen ten yî joo le nto fô wo le.” ²⁹ε Jisos gay ê wvú le, “È toð le.” Nonen ε Bita mum buy ê kekonj e no lene yî joo le gene fô Jisos e. ³⁰tNo wvú to lene gene, dioo yen no fwefwe gee, ε wvú mum no fane, mum kew no shiile ê joo. No wvú shiile mum bee le, “Tata fi me!” ³¹uKan mwaanj ε Jisos lanj kebo jice wvú le gay ê wvú le, “O oo, mbee wo doose baay! Wo be kenke kemañen nje la?” ³²ε bô wvú mum ben ley ê kekonj e, ε fwefwe wvudvu mum lu. ³³vε boom bew bo ngoo le bô to nu ê kekonj e mum nya n'wvum é wvú gay le, “Kecæy, wo nu Waa Nyo'.”

ε Jisos fe bonyii bo bincem e Genesalet

(Mak 6:53-56)

³⁴ε bó ke lente mamase buy keba kè Genesalet e. ³⁵ε bonyii bo jó yen wvú le

ⁿ14:13 15:32-39 ^o14:14 9:36 ^p14:20 2Bfn 4:43-44

^q14:23 5:1; Luk 5:16 ^r14:25 Job 9:8 ^s14:26 Luk 24:37 ^t14:30 8:26

^u14:31 6:30; 8:26; 16:8; 17:20; Luk 12:28 ^v14:33 16:16; 27:54; Mak 15:39

kiee wvú, mum ciinse ntum ê keba kedvu le kecii, ε bonyii no too bô bonyii bo bincem e bocii fô Jisos e, ³⁶wleke le wvú ecine é bó ekum ke naa ε è nu ngem ndvu ye le. E wee tfuu wvù to kumte, mum no bonene.

Ekume nce woŋ bô diëw Nyo'

(Mak 7:1-13)

15 E Bofalasii bô bonyii bomew bô to dunji bonci bo Nyo' le ke mum ne Jelusalem to fô Jisos e bife ê wvú le, ^{2x}“È nu nje la wvù boom buw bo ngoo le beete bô nce woŋ bo'icee bosεεbeene bo fwele? Ke bó cuke can ê je yì nci gomte le se diekene ke.” ³E Jisos tfuse ê bó le, “È nu nje la wvù ben beete finen bô bonci bo Nyo' le bii ε è nu nce wene woŋ e? ⁴Me njemyi nen, njefo Nyo' to nu ε gay le, 'Wvume ico bô bwoo.' Bvuuy gay ten le, 'É wee nan lo ice kenεε bwee, é bó yu lo mweten.' ⁵Geenen, ben ε no gayte finen le, 'É wee ne ε gay ê ice kenεε bwee le, 'Fieε fi wo bee keekεŋke can yem e nu ε me ε nya wase ê Nyo',” tu ke è nulo é wvú ebvuuy ejo fieε fidvu efi ice kenεε bwee dvú ke.” ⁶È neε no ben bii nce wene woŋ e nen mum gee ε diëw Nyo' tuu fieε fi εcici. ⁷zBonyii bô jemyi jeεy gee jeεy ban! Fieε fi wee ntum Nyo' wvù Yesaya to jemyεε ekume ben nu naa lo keceεy, no wvù to gayε le,

⁸Bonyii ban wvumte me ke fomvu fomvu, ε mvuntelem mvubole nu ncejole fô me le.

⁹Bó bunlee me ε è nu ke εcici, njefo bó joo mwεεm mvù è kpwawci bonyii yεεyi le è nu diëw yem.”

Fieε fi nulo ebefe bô wee

(Mak 7:14-23)

¹⁰E Jisos ke ne tee kebombom ke bonyii le ε kí to. E wvú gay ê kí le, “Ben eyeke eyuw, ekieε ntay. ¹¹aKe fieε fi leyte ê wee εmvu nulo ebefe bô wvú ke. È nu fieε fi buyte lo ê wee εmvu fi nulo ebefe bô wvú.”

¹²E boom bo Jisos e bo ngoo le ke ne to gay ê wvú le, “Wo kee ke le Bofalasii be ε yuw fieε fi wo be jeme fie fi ε gbwe bó?” ¹³E wvú tfuse ê bó le, “Kete kecii kè è nu se è yeke Icεm wvù nu fowe nu ε bó nu ke ebaa. ¹⁴bBen edaaye ê bó le, è nu binfefe bì dunji je ê bonyii. É kenfefe dunji je ê kemew, é bó bocii ke egen egbwεken ê kentuke le.” ¹⁵E Bitay gay ê Jisos le, “Ke yuuse ê bese fieε fi ngan wε jemyi.” ¹⁶E Jisos bife le, “Ke ben ten kee mwεεm e? ¹⁷Ke ben kee le fieε ficii fi leyte ê wee εmvu booke ê shem ké ghan buy lo le? ¹⁸Geenen, ε fieε fi buyte diuw wee le nen'yi ε è nu fô fitele le. E è nu fifieε fi beete bô wee. ¹⁹cFí ké ne ε è nu fô fitele le, ε wee se no keŋke ŋkpwawce wvù befe, mum yu wee, jo kpwεε wee kenεε dwee wee, jaŋ kenjaŋ, coŋ bvucoŋ, ben jim nsaw mbiay kenεε befe bô dieε di wee le. ²⁰Mvun nu mwεεm mvù nulo ebefe bô wee. Ke keedieken bô can se bó ε cuke nulo ebefe bô wee ke.”

E kpwoon mvu wvù to nu wee ketum lese fitele yî Jisos e

(Mak 7:24-30)

²¹E Jisos ke ne fó lεwse ye gen keba ke Taya bô Sidon e. ²²dE fí kooy le kpwoon mvu wvu Kaanan wvù to nu jó to nu ε ne to yen Jisos e, bee fô wvú le le, “O Tata, waa Nfon Dawe, came ke shen fô me le. Waa wem wvù kpwoon nu ε

w14:36 9:20 x15:2 23:25; Luk 11:38-39 y15:4 Ksm 20:12; 21:17

z15:7 Yesa 29:13 a15:11 Lem 10:15; 1Tim 4:4; Tay 1:15

b15:14 23:16, 24; Luk 6:39; Lum 2:19 c15:19 Gal 5:19-21 d15:22 20:30-31

nceedaa dewle mvu njijisene naa lo bô wvú baay.” ²³ Geenen e Jisos yuw fañe yaa ghay lo ke. E boom bew bo ngoo le bence to lèke wvú gay le, “Gaye ke ê kpwoon wvun le wvú egenè. Wvú bii nyaa njeece ê beene.” ²⁴ E Jisos tfuse le, “Bó to tum me e è nu fô bonyii bo Israel e maan bô nu diewe njée yì nu e ne wase e no bvuyte lo le.” ²⁵ Geenen e kpwoon wvudvu to ke tum envuw ê Jisos ejise gay le, “Tata, fi ke me.” ²⁶ E Jisos tfuse ê wvú le, “Ke fì nu len keejo ngu boom elan fô bwé le ke.” ²⁷ E kpwoon wvudvu gay le, “È nu keceey icem. Geenen naa bwé ké no bonyi ke tfúw yì icee bó dioo diekene e yì no gbwekene.” ²⁸ E Jisos mum tfuse ê wvú le, “O kpwoon wvun, mbee wo temyi lo. Fí ekooy fô wo le no wo shieele.” Ke nonen e waa we mum nonen lo.

E Jisos nyane bonyii bontfuke bonew

²⁹ E Jisos ke ne fô no gene, gen fey mbew Mamase yì Galilee le, ben gen yì kum e, shii fô. ³⁰ E kebombom ke bonyii le ke baay to fô wvú le nen ghemm. E bomew to too bô bonyii bô nu bonteje, noo bô kenke bonfiaw ye le, noo bô nu binfefe, noo bô nu bincife, noo bomew bo bincem e nteen. No bó too bô bó, no jiwse ê wvú ejise e wvú fele bó. ³¹ E kebombom kedvu no kenke lo nghaw no bó to yene e bincife jemyi, e bonyii bô kenke bonfiaw ye le bonene, e bonteje lene ten teyey, e binfefe yene mwem e. E bó tum monkum mo Nyo' bonyii bo Israel e.

(Mak 8:1-10)

³² E Jisos mum tee boom bew bo ngoo le gay ê bó le, “Me nkenke shen fô kebombom kin e, njefo bó nu wase bee bó ediuw eta, e fiee fi bó edie yaa bvuu

nu ke. E ke me ngomte le me encine bó le é bó egene jen ke, njefo è nulo é bó egen egbwe jen ê je.” ³³ E boom bew bo ngoo le gay ê wvú le, “È nulo é beene ejo fee mwem mvudien nkpwaante jan mvù ekpwenten keenyane kfuu kin kebombom ke bonyii le dvú?” ³⁴ E Jisos bife ê bó le, “Ben kenke bontuw bo blæd e bomæ?” E bó tfuse le, “È nu bosooswiy bô mvubyetele nen caan.” ³⁵ E Jisos mum gay le kebombom ke bonyii le kedvu eshii fokuse. ³⁶ E bó shii, e wvú jo bontuw bo blæd e bo bosooswiy ba noo byé yidvu, nya keyoone ê Nyo', mum guushè nya ê boom bew bo ngoo le, e bó mum gawce ê bonyii bodvu. ³⁷ E wee tfuu die, ffuu. E bó baance bimbeke bì to shæææ, e bí yijnsen nkáa yisooswiy. ³⁸ Bonyii bô to diee to nu bolemse bontfuke bonew, e se jo bokene noo boom. ³⁹ E wvú mum cine kebombom kedvu le e kí no kfuuyi. E wvú ley ê kekoñ e gen ê keba kè Magadan e. [†]

E bonyii bomew no gomte le Jisos ege kenghaw ke fiee le

(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)

16 ¹ E Bofalasii bô Bosadusii ke ne to fô Jisos e keemom wvú, mum gay le wvú ege fiee fi dunçi mvungay mvù ne fowe. ² E Jisos gay ê bó le, “È ke dioo nu seke diuu seeyi e ebule yeele, e ben no gayte le, ‘Ekfuñ nu ebuy ejon,’ njefo ben nu e yen e ebule yeele. ³ È ke dioo nu seke diuu sane e ebule yeele e kembew e suu, e ben no gayte le, ‘Nffum nu ke efey eben,’ njefo ben nu e yen e ebule yeele e kembew e suu. Ben kee keetaa ebule mum kiee no ekfuñ nu enu, geenen yaa kee ke bonciise bô mwem mvù kooyi yì kefew kin e dunçi nje la? ⁴ Engoke kè befe kè nu e cine wase Nyo' le e no nu diewe kpwoon

[†]15:39 Bon'wa' bo boyvuum bomew teje bvudvuu bvun le «Magdala».

^e15:24 10:6; Lum 15:8 ^f15:28 8:13 ^g15:29 5:1 ^h15:32 14:13-21

ⁱ15:32 9:36 ^j16:1 12:38-39; Luk 11:16, 29-30 ^k16:1 Jon 6:30

nsake le kin, gomte fiɛ fi dunɔi mvunɔ-
gay mvù nɛ fowe. Kɛ è nulo é me endunɔɔ
fiɛ è kí efey fi wee ntum Nyo' wvù Jona
le kɛ.” No wvù gay nonen mum cinɛ bó
le nɛ no gene.

**Ɛ Jisos tefe boom bew le bó eyenè
ekumɛ gee di Bofalasii bô Bosadusii le**
(Mak 8:14-21)

⁵Ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le ke dioo
fɛse kewvu keki yen le bó be ɛ daayɛ
keejo blɛɛd. ⁶Ɛ Jisos ke nɛ gay è bó
le, “Ben eyenè, bvuu joo kefew yí fin-
tunɔlɛn fi Bofalasii noo fi Bosadusii le.”
⁷Ɛ boom bew bo ngoo le mum kɛw no
jɛmɛi ɛbonebon ekumɛ fiɛ fidvu, gayte
le, “Wvù jɛmɛi fintunɔlɛn fin nɛn njɛfo
beene baa to bô blɛɛd kɛ.” ⁸Ɛ Jisos kɛɛ
fiɛ fi bó jɛmɛi ekumɛ fí mum gay le, “O
oo bonyii bo mbee wvù doose le ban!
Ben jɛmɛi ɛbeneben ɛ è nu ekumɛ blɛɛd
wvù ben baa kɛnɔke kɛ nɛ la?” ⁹Ben baa
yɛne wase mwɛɛm e le? Kɛ ben kumɛi
bontuw bo blɛɛd e bo botin bô bonyii se
dieɛ bontfuke botin e? Bimbeke bì ben
se baancɛ se nu nkáa yimɛɛ? ¹⁰Ɛ kɛ
ben bvuu kumɛi tɛn bontuw bo blɛɛd e
bo bosooshwiɔ bô bonyii be die bont-
fuke bonɛw e? Ben be baanci bimbeke
bí ɛ buy nkáa yimɛɛ? ¹¹È ge la wvù ben
baa kɛɛ le kɛ me njɛmɛi ɛ è nu ekumɛ
blɛɛd kɛ? Me mbvuu ngayte kɛ le ben
ejòð kefew ekumɛ fintunɔlɛn fi Bofalasii
bô Bosadusii le.” ¹²No wvù jɛme nonen
ɛ bó mum kɛɛ le kɛ wvù jɛmɛi le bó ejoo
kefew ɛ è nu ekumɛ fintunɔlɛn fi bó towte

è blɛɛd e kɛ, le wvù jɛmɛi ɛ è nu ekumɛ
n'yɛɛyi wvu Bofalasii bô Bosadusii.

**Ɛ Bita ɔɔ le Jisos nu Mboyse
wvù Nyo' to kawɛɛ**

(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³Ɛ Jisos ke gen buy è keba ke wonɔ e
kè Kaysalia Filibi le, ke nɛ bife è boom
bew bo ngoo le le, “Bonyii duu le wee
wvù dieɛ nu Waawee nu yɛɛ?” ¹⁴Ɛ bó
tfuse è wvù le, “Bonyii bomew duu le
wo nu Jon Nleseejoo, bomew le ɛlayja, ɛ
bomew duu le wo nu Yelimia kenɛɛ wee
ntum Nyo' wvumvu.” ¹⁵Ɛ wvù bife è bó
le, “Ben duu finen le me nu yɛɛ?” ¹⁶Ɛ Se-
mon Bita tfuse le, “Wo nu Mboyse wvù
Nyo' to kawɛɛ wvù Waa Nyo', Nyo' wvù
kɛnɔke nshii.” ¹⁷Ɛ Jisos tfuse è wvù le,
“Semon waa Jona, Nyo' nu ɛ buw wo,
njɛfo kɛ fin nu ɛ è seɔɔ wee wvu wum
è wo kɛ, è seɔɔ Icɛm wvù nu fowe è
wo. ¹⁸Me ɛ no ngayte è wo le wo nu
Bita, ¹⁹ɛ è nu yí kembaan kin e wvù me
nu nɔke en'yoo kentaashe kem ke bonyii
bo mbee le. Ɛ kɛ mvunɔgay mvu kpwe le
nu ke eyuu eghaw kentaashe kedvu kɛ.
¹⁹Me nu nɔke enya ken'yene ke bvunfon
bvú fowe le **è wo. Fiɛ fi wo ɛ ke ɛ suu
fokuse fɛn, tu bó nu ɛ suu wase fowe.
Fiɛ fi wo ɛ ke ɛ fay fokuse fɛn, tu bó
nu ɛ fay wase fowe.” ²⁰No Jisos gayɛɛ
nonen, mum loocɛ ciise lo è boom bew
bo ngoo le le bó eyene fo bó ke emom
esee è wee le wen nu Mboyse wvù Nyo'
to kawɛɛ kɛ.

§16:18 Dieɛ di Bitá din nu le, «Tɛ».

**16:19 Fɛn nu teɔteɔ le, bin'yene bi bvunfon bvú fowe le.

¹16:6 Luk 12:1 ^m16:7 Mak 6:52 ⁿ16:8 14:31

^o16:9 14:20 ^p16:10 15:37 ^q16:14 14:2; 17:10-13; Mat 21:11 ^r16:16 14:33;
Jon 1:49; 11:27 ^s16:18 Luk 22:32; Jon 1:42; 21:15-17; Ɛfɛ 2:20

^t16:19 Luk 11:52; Mat 18:18; Jon 21:15-17 ^u16:20 17:9

**Ɛ Jisos jeme ekumɛ kfuu
kpwe yì wvú nu ke ekpwe**

(Mak 8:31–9:1; Luk 9:22–27)

²¹ƳƳ kɛw yì kefew kekɛ le, Ɛ Jisos mum kew no duŋci Ɛ boom bew bo ŋgoo le le wen keŋke ke keegen Jelusalem. Ɛ wen nu egen eyen bonŋew nteen can bonyii bô saake woŋ e bô bocee ncese bo baay baay noo bonyii bô duŋci bonci bo Nyo' le. Bô nu ke eyu wen, Ɛ ediuw ebuy eta Ɛ wen ekase ebuy yì kpwe le. ²²Ɛ Bita mum jo wvú Ɛ bô wvú lewse ye. Ɛ wvú mum kew no saake wvú yì fieɛ fidvu le, gayte le, “Tata, Nyo' elɛwseɛ. Ke fin fieɛ nu ke eyuu ekooy bô wo ke.” ²³Ɛ Jisos baŋke ye gay Ɛ Bita le, “Ja Ɛ me ejim Satan! Wo jewsee lo me njefo ke wo leeme Ɛ keba ke Nyo' le ke. Wo leeme Ɛ Ɛ nu Ɛ ke wee wvu wum e.” ²⁴ƳƳ No Jisos jeme nonen, mum gay Ɛ boom bew bo ŋgoo le le, “Ɛ wee gomte keenu wee wem ŋgoo, tu wvú keŋke keetun ekole kew, etuu kentam kew ebii me le. ²⁵Ben ekeɛ le wee wvú bawci nshii we fo wvú elase nu ke elase ke lo. Geenɛn Ɛ wee wvú lase nshii we nje me nu ke ekeŋke nshii. ²⁶Ɛ bô baanci naa woŋ wvun nen tfuu, Ɛ nya Ɛ wee wvú Ɛ die, Ɛ ke Ɛ lase nshii we, Ɛ sew wvudvu enu la? Nu le fieɛ nu dvú fi Ɛ nulo Ɛ wee esum keyoy kew dvú le? ²⁷ƳƳ Ben ekeɛ le wee wvú dieɛ nu Waawee nu ke eto bô bonceendaa bew Ɛ bvukuke bvú Ice le, emum elaw wee tfuu yì fieɛ fi wee nu Ɛ ge le. ²⁸ƳƳ me ensee Ɛ ben keceɛy le bonyii bomew leeme fɛn bô yaa nu ke eyuw wvuŋ kpwe sɛ bô Ɛ yen no wee wvú dieɛ nu Waawee too bô bvunfon bwew ke.”

**Ɛ Jisos duŋce bvukuke bwew bvù
wvú to keŋke fowe**

(Mak 9:2–13; Luk 9:28–36)

17 ²ƳƳ ediuw ke fey esoocaan, Ɛ Jisos jo Bita bô Jem noo Jon wvú waa bwɛe Jem, Ɛ bô bô ben yì kum wvumew Ɛ Ɛ wvú defe ewe, no nu fó Ɛbonebon. ^{2a}ƳƳ bô ke nɛ yen Ɛ nfieesen ye Ɛ kumɛn Ɛ bô ejise, bvushiw bwew Ɛ no baa lawkene diɛwɛ diuu le, Ɛ ndvú ye baa tɛn lawkene nen mwawmwawmwaw. ³ƳƳ fi kooy le Muses bô Ɛlayja to nu Ɛ nɛ buynɛn fô bô le, no jemyi bô bo Jisos. ⁴ƳƳ Bita mum nɛ bvumtɛn gay Ɛ Jisos le, “Tata, fi jee no beene nu fɛn. Ɛ wo fɛn kooŋke lo Ɛ me en'yoo cún fɛn shɛ, Ɛ yimi enu yo, yimi yi Muses, yimi yi Ɛlayja.” ^{5b}ƳƳ Ke no wvú to bɛɛ jemyi, Ɛ fi kooy le kembɛw kɛ baa nen bvuuu to nu Ɛ nɛ to baŋ bô, Ɛ diɛw jeme Ɛ kembɛw kedvu le le, “Wvun nu Waa wem, wvú nu fitele fiem. Me n'yuuke njoŋ bô wvú baay. Ben eyuukɛ Ɛ Ɛ nu wvú le.” ⁶ƳƳ boom bew bo ŋgoo le dioo yuw diɛw yidvu Ɛ kedvum gbwo bô, Ɛ bô gbweken tum monshim fokuse. ⁷Geenɛn Ɛ Jisos gen kum bô le gay le, “Ben eja we. Fo ben efanɛ ke.” ⁸ƳƳ bô dioo cake ejise we faŋe yaa bvuu yen wee mvu le efey Jisos ke.

⁹ƳƳ bô ke nɛ yì kum wvudvu le dioo booke, Ɛ Jisos lew Ɛ bô le, “Fo ben ke esee fieɛ fi ejise eyene be yen Ɛ wee se wee wvú dieɛ nu Waawee Ɛ buy wase yì kpwe le ke.” ^{10d}ƳƳ boom bew bo ŋgoo le bife Ɛ wvú le, “Ɛ nu nje la wvú bonyii bô duŋci bonci duu le Ɛlayja keŋke keeke eyaw eto Ɛ Mboyse wvú Nyo' to kawɛɛ sɛ to?” ¹¹ƳƳ Jisos tfuse le, “Ɛ nu keceɛy le

^v16:21 17:22–23; 20:17–19; 26:2

^w16:24 10:38–39; Luk 14:27; 17:33; Jon 12:25–26; 1Bi 2:21

^x16:27 Mben 62:12; Job 34:11; Mat 7:23–27; 13:41; 25:31–46; Luk 13:27; Jon 5:29; Lum 2:6; 1Kol 3:13–15; 1Bi 1:17; 2Tim 4:14; Mwm 22:12 ^y16:28 10:23; 24:34; Mak 9:1; 13:30; Luk 9:27; 21:32 ^z17:1 5:1 ^a17:2 2Bi 1:16–18; Mwm 1:16

^b17:5 3:17 ^c17:9 16:20 ^d17:10 Mala 3:23–24; Mat 16:14

Elayja keŋke keeyaw eto ekene mwëem mvunciiim. ¹²eGeenen é me ensee ê ben le Elayja nu ε to wase bó faŋe yaa kieε wvú ke, ε mum ε ge fieε fi bó koonke bô wvú. É è nu ke leŋleŋ no wee wvú diee nu Waawee nu ke eyen ŋgëw can yibole.” ¹³No wvú gay nonen, ε boom bew bo ŋgoo le mum kieε le wvú jemyi ε è nu ekume Jon Nleseejoo.

**É Jisos fe wan mvu wvú
to gbwee keŋgbwe**

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

¹⁴É Jisos bô boom bew bo ŋgoo le ke bow fese fô kebombom ke bonyii le to nu. É wee mvu ne to tum envuw ê Jisos fwe, gay ê wvú le, ¹⁵“Tata, came ke shen fô waa wem e. Wvú gbwee keŋgbwe, yene ŋgëw baay. Wvú nen'yi gbwe fotan, ké ne gbwe ê joo le. ¹⁶Me mbe ε nto bô wvú fô boom buw bo ŋgoo le bó ε mom ŋkuuŋ keefe wvú.” ¹⁷fÉ Jisos gay le, “O oo! Éngoke ke εcici kè baa lese fitele yi Nyo' le kin. Me nu ŋke enu beene engen embuy nεε? Me nu ŋke enkuu shém bô ben engen embuy nεε? Ben eto bô wan wvudvu fen enya ê me.” ¹⁸É bó to dvú, ε Jisos wam nceendaa dëwle wvú to nu yi wan wvudvu le ε wvú buy, ε wvú mum bonen lo kan mwaan.

¹⁹É boom bo Jisos e bo ŋgoo le ke ne gen fô wvú le ejim ejim, bife ê wvú le, “È nu nje la wvú bese be mom ŋkuuŋ keebvuse nceendaa dëwle wvudvu?” ²⁰gÉ wvú tfuse ê bó le, “È nu njeŋ mbee wene doose lo. É me ensee ê ben kecéy le, é ben be keŋke mbee ε wvú nu ke naa diëwe shem nsusu le, ††tu ben nulo egay

ê kum wvun le wvú emvuw ye fen egen eleem fofe, é wvú mvuwe, fieε saa nu dvú fi nulo eghaw ben ke. ²¹[Geenen, ke kfuu wvuwvun nceendaa dëwle nulo ebuy se wee ε bunle ε she mbam mwëem mvudien ke.]”††

**É Jisos bvuu jeme ekumε kfuu
kpwe yi wvú nu ke ekpwe**

(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

²²hNo Jisos bô boom bew bo ŋgoo le to taashε Galilee, ε wvú gay ê bó le, “Wee wvú diee nu Waawee nu ε bó nu ke enya wvú can bonyii le, ²³é bó eyu wvú, é ke edioo enu édiuw eta, é wvú ebuy yi kpwe le.” É bó yuw nonen, ε ye keeshε bó baay.

Ekumε shile wvu yew ncese

²⁴iÉ Jisos bô boom bew bo ŋgoo le ke gen buy Kafana'um, ε bonyii bô to fii shile wvu yew ncese ke to yen Bitā le sow ê wvú le, “Wee wene n'yεeyi ké no laanke ke shile wvu yew ncese?” ††²⁵É wvú bee le, “Éε.” É Bitā ke dioo tu fô yew e, ε è yaw Jisos jike fieε fidvu fokuse, bife ê wvú le, “Semon, wo yene fiuw le la? Bonfon bo fokuse fen ké no fii shile bô kensuw ε è nu ê baa? Bó ké no fii ê boom bo won e, nuu ê botolo le?” ²⁶É Bitā tfuse le, “Bó ké no fii ε è nu ê botolo.” É Jisos gay ê wvú le, “Tu ke boom bo won e yaa keŋke keelaanke ke. ²⁷Geenen, wvu le fo bee wo eteensen mvuntelem mvu bonyii bodvu le, gene elan fincaw ê mase le, bye yi wo ε yaw ε koo, ε wo yene diuw wvudvu, é wo eyen jise di bigew e jó, emum ebvuse egen enya ê bó keelan shile wesebewo dvú.”

††17:20 Nsusu yin nu ê díew bala le le, «mustard».

††17:21 Ke bonwa' bo boyvuum bomew bô bó to yawε san diew Nyo' jó keŋke kencim kin ke.

††17:24 Shile wvun to nu diëwe keŋgawten ke nlawma wee lemme le yi diuu le.

ε17:12 11:14; Luk 1:17; Jon 1:21 f17:17 Dito 32:5, 20 g17:20 13:31; 14:31; 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6 h17:22 16:21 i17:24 Ksm 30:13

**Wee wvù kuuke ente
jo bvunfon bu fowe**

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

18 ^jÉ è no nu ke kefew kedvu le, ε boom bo Jisos e bo ngoo le to bife ê wvù le, “Wee wvù kuuke fele wee tfuu ê bvunfon bu fowe le nu wvù la?” ²É Jisos mum tee wan caan leke ê bó entelerj, ³k^gay le, “É me ensee ê ben keceey le, é ben baa ekumen etu diewe boom bo caan caan e, tu ke ben nu ke eyuu eley naa lo bvunfon bu fowe le ke. ⁴¹Naa yee wvù nu ε jo ekole kew caan ε no nu diewe wan wvun e, nu ε wvù nu wee wvù kuuke ente jo bvunfon bu fowe. ⁵^mÉ wee fiisene wan diewe wvun e é diee diem e, tu wvù fiisene ε è nu me.

(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶É è nu le wee ege é wee wvù nu ε lese fitele yî yem e diewe boom bo caan caan ban e ege kebefe, é fî ejee fô wvuwe wee le le bó eshenke kebwee ke diene le é kendorj kew e, edomse wvù é wvù es-hii egen ê joo yi baay e. ⁷Ngew wvu baay nu fô bonyii bo yî wonj wvun e. Mwëem mvù teeyi bonyii ε bó gee bibefe kenke ke keenu. Geenε ε ngew wvu baay nu fô wee wvù teeyi wee mvu ε wvù gee kebefe le. ⁸ⁿÉ kebo kuw kenε ekale kuw gee ε wo gee kebefe, é wo sum kebo kedvu kenε ekale kedvu laj. Fí jee le wo ke eley nshii wvù may lo le bó kebo kenε ekale kenkfuyte, efey keekenke can yicii kenε bikaa bicii é bó ke ejo wo etfume nguy wvù may lo le. ⁹É jise diuw gee ε wo gee kebefe, é wo min jise didvu laj. Fí jee le wo ke eley nshii wvù may lo le

bô jise dimwaan, efey keekenke ejise ecii, é bó ke elanj wo nguy wvu baay e.”

Ngan ekume njee yi to lae

(Luk 15:3-7)

¹⁰^o“Ben eyenè fo ben ejod mvu boom bo caan caan ban e ekuse ke. É me ensee ê ben le fowe nu ε bonceendaa bo Nyo' le bô shee bô bó ké no nu ke sekecii ejise jo Icēm wvù nu fowe. ¹¹[É wee wvù diee nu Waawee to to keeboyse bonyii bô nu ε laken wase.] ^{ss}

¹²Ben kpwaake le la? É wee kenke njee gbwee, yimiaan ε la ente dvudvu, wvù saa eyaw ecine yi mbanj bvuuke ncow bvuuke le é kum, egen egom njee yimiaan yi la yidvu? ¹³É me ensee ê ben keceey le, é wvù gom ε yen, é wvù eyuuke njonj bô njee yimiaan yidvu fele yi mbanj bvuuke ncow bvuuke yi baa la ke. ¹⁴^pÉ nu ke lenlen ten no Icen wvù nu fowe baa shieele le wee mwaan ngoo boom bo caan caan ban e ela ke.

**No è nulo é wee emance
mwëem bô waa bwëe**

¹⁵^qÉ waa bwoo ge fieε fî ε befe fô wo le, é wo gen yen wvù le dunce jay we é wvù ke ben ε wvù bofeε. Wvù é yuw fieε fî wo jeme, tu wo ε kase wase ε kenke waa bwoo jim. ¹⁶^rWvù é no nu se wvù ε yuw fieε fî wo jeme, é wo jo wee mwaan kenε bofeε ε ben ε bó kase gen fô wvù le, wvu le njeme wemen ekenke bonyii bofeε kenε botete bô eben jim nsaw wvudvu. ¹⁷^sWvù é gen ε fanj keeyuw fieε fî bó jemyi, é wo jo keseen gen dvù fô kentaashe ke bonyii bo mbee le. Wvù é fanj keeyuw naa noo kentaashe ke bonyii bo mbee le,

^{ss}**18:11** Ke borwa' bo boyvuum bomew bô bó to yawee sanj diew Nyo' jó kenke kencim kin ke.

^j**18:1** Luk 22:24 ^k**18:3** 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 ^l**18:4** 23:12

^m**18:5** Luk 10:16 ⁿ**18:8** 5:29-30 ^o**18:10** Jon 10:11-15 ^p**18:14** 6:10

^q**18:15** Lēw 19:17; Gal 6:1

^r**18:16** Dito 19:15; Jon 8:17; 2Kol 13:1; 1Tim 5:19 ^s**18:17** Tay 3:10

é wo jo wvú diewe wee wvú yaa kee ke Nyo' kenée diewe wee wvú fii shile le.

¹⁸tÉ me ensee é ben kecéy le fiée fi ben é ke é suu fokuse fén, tu bó nu é suu wase fowe, fiée fi ben é ke é fay fokuse fén, tu bó nu é fay wase fowe. ¹⁹uMe é mbvuu é no ngayte é ben le, é bonyii bofée é ben ente beje yí fiée le fokuse fén, é leke é bunle le, é Icém wvú nu fowe ege fimwetén fô bó le. ²⁰vBen ekeè le fô bonyii bofée kenée botete nu é taashe é díee diem e, nu é me nu é bó entelɛɲ.”

Ŋgan ekumɛ wee fioo wvú yaa koole ke shen

²¹É Bitá mum bence bife é Jisos le, “Tata, è nu bokaɲ bomée bò waa bwæm gee mwæm mvù befe fô me le, é me enlæeshi ke lo? È nulo é ke egen ebuy bokaɲ bosooshwi y e?” ²²wÉ Jisos tfuse é wvú le, “Ke è nelo é me enɲay é wo le è nelo enu ke bokaɲ bosooshwi y maan ke. È nelo enu mbansooshwi y bokaɲ bosooshwi y. ²³xÈ nɛɛ fiée fi bó nelo efewsen bvunfon bvú fowe bò nfon mvu wvú to gomte keekpwanɲen bò bonyii bew bo lemme le bò kpaw we to nu can yibole. ²⁴No wvú to kéwɛ keetaasse, é bó to bò wee mvu é ye fioo nu bikele bi bigew e bontfuke yuufe. ²⁵No ke è to nulo é wvú elaw, é nfon wvudvu mum gay le bó ejo wvú bò kpwɛe noo boom noo mwæm mwew mvunciim egese eto bò bigew bidvu elaw fioo ye dvú. ²⁶No nfon gay nonɛn, é wee wvudvu gbwe é wvú ejise ku can é wvú gay le, ‘Tata, kuu ke shém bee wo, me nu ɲke enlaw fiée ficii.’ ²⁷yÉ shen ge é cee ékolé we ciné wvú le daayé lo é fioo yidvu le. ²⁸Geenen, é wee wé kebéé ke buy dioo gene, buynen yí wee mvu wvú bò bó lemte nfon e, é wvú

to keɲke wvú fioo ékele ke bigew e ke kemwaan. *É wvú mum jice wvú yí sew e gay le, ‘Lawé fioo yo.’ ²⁹É wee lemme wvudvu mum gbwe tén é wvú ejise, leke wvú gay le, ‘Kuu ke shém bee wo, é me ɲke enlaw wo.’ ³⁰É wvú tun, jo wvú gen fén yew ncaw e le wvú enù dvú egen ebuy no wvú ke elaw fioo ye. ³¹É bonyii bomew bò bó bó to lemte dioo yén fiée fi kooy le, é fí ley bó baay. É bó mum gen see fiée ficii fi be kooy é nfon. ³²É nfon tooy wvú é wvú to, é wvú gay é wvú le, ‘Wo nu fiée fi écici. Me mbe é ndaayé é yo fioo le yicii njefo wo be é ku can é me. ³³zKé è be nulo tén é wo ecam shen fô wee wvú ben é bó lemte le no me mbe é ncam tén fô wo le?’ ³⁴aÉ nfon ton'yé shém, nya wvú le bó efen yew ncaw e, enyewle bò wvú egen ebuy no wvú ke elaw fioo ye yicii. ³⁵bNonen, è nu ke leɲleɲ no Icém wvú nu fowe nu ke ege bò wee mwaan mwaan ben e, fén é wee baa elæeshe bò fitele fiew ficii fiée fi befe fi waa bwee nu é ge fô wvú le.”

N'yɛyɛi ekumɛ keekunɲ kpwoon

(Mak 10:1-12)

19^cÉ Jisos ke jeme mwæm mvun mɛse, mum nɛ é keba ke won e kè Galilee le gen é kè Judea le Joo Joodan wvuke. ²No wvú gen, é kebombom ke bonyii le shfum bi wvú le, é wvú fɛ bó bocii bò to cemkene jó.

(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

³É Bofalasii ke nɛ to fô wvú le keemom wvú, mum bife le, “Nci nu é bee le è nulo é wee ekunɲ kpwɛe yí fiée le kenée è nu naa fi la?” ⁴dÉ Jisos tfuse é bó le, “Ben ke baa taɲ wase fiée fi bó saɲ le, ‘Fonkew nu é wee wvú to bomée bonyii to bom

*18:28 Ékele ke bigew e kin nu é díew Glek e ke diewe bodanali gbwee le.

^t18:18 16:19; Jon 20:23 ^u18:19 7:7 ^v18:20 28:20 ^w18:22 Keɲ 4:24

^x18:23 25:19 ^y18:27 Luk 7:42 ^z18:33 5:7 ^a18:34 5:26 ^b18:35 6:12, 15; Éfɛ 4:32; Kolo 3:13; Jɛm 2:13 ^c19:1 7:28; Luk 9:51 ^d19:4 Keɲ 1:27

bó ε bó no nu diemsen bô kpwoon' e?
⁵Wvú to bom nonen mum gay le, 'È nu nje fifin wvú diemsen nu ke ecine ice bô bwee le etaashe bô kpwee, é bó bofee emum etu wase wee mwaan.' ⁶Nonen, ke bó bee bonyii bofee ke, bó nu wase wee mwaan. Fí ε mum ε no nu le, fieε fi Nyo' nu ε taashe wase, fo wee emom egawsen ke."

⁷É bonyii bodvu mum bife ê Jisos le, "È no nu nje la wvú Muses to gayee le wee nulo esan gwa' enya ê kpwee wvú dunji le wen nu ε kuɲ wase wvú, emum ekuɲ wvú?" ⁸É Jisos tfuse le, "È to nu nje bikuu binen bi temyeen wvú Muses to cin'yeε le wee nulo ekuɲ kpwee. Geenē, ke è nu no fí to nu fonkew ke. ⁹Me ε no ggayte fiem ê ben le, é wee ne ε kuɲ kpwee ε jo wvumvu, é è baa nu le kpwoon wvudvu nu ε ne ε no ghane gee nsake, tu wvú nu ε ge kebefε ke diewe keejaɲ kpwoon mvu."

¹⁰É boom bo Jisos e bo ngoo le yuw fin gay ê wvú le, "É è fen nu no fí nu ekume diemsen bô kpwoon, é fí ejee le wee emey fiew nonen se wvú ε taashe bvujen." ¹¹É Jisos gay ê bó le, "Ke è nu wee tfuu wvú nulo ebee fifin fieε ke. È nulo ebee ke bonyii bô Nyo' nu ε ge le bó ebee. ¹²Ben ekeè le bonyii bomew nu dvú ε bó yaa ké no keɲke shieε kpwoon ke, ε è nu no bó to bokee wase bó ε bó nu. É bomew nu nonen ε è ge bonyii bô can le bó enu nonen. É bomew nu fibole nonen ε è ge bó bô bikuu bibole le bó enu nonen nje bvunfon bvú fowe. Wee wvú nulo ebee fifin ε wvú bee."

É Jisos laɲ kembonen yí boom bo caan caan e

¹³É bonyii ke ne no too bô boom fô Jisos e le wvú ekum bó le, ebunle fô bó

le, ε boom bew bo ngoo le mum no saake lo bonyii bodvu. ¹⁴É Jisos gay fiew le, "Ben ecine é boom bodvu etoo fô me le. Fo ben ejewsè bó ke, njefo bvunfon bvú fowe nu ε è nu fô bonyii diewe boban e." ¹⁵No wvú gay nonen, mum gee can ye yí bó le mum ne no gene.

Jisos bô cee kpaw

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶É fí kooy le wee mvu to nu ε ne to fô Jisos e, bife ê wvú le, "Wee N'yeeyi, fieε fi jee fi me nkeɲke keenge nse nkeɲke nshii wvú mey lo nu la?" ¹⁷É Jisos bife ê wvú le, "Wo biite ε è nu ê me ekume fieε fi jee nje la? Wee wvú jee mey ke mwaan. É wo gomte keeke eley nshii wvú mey lo le, é wo no geele bonci bo Nyo' le." ¹⁸É wee wvudvu bife ê Jisos le, "Bonci bo Nyo' le nu bô la?" É Jisos tfuse le, "Fo wo eyu wee, fo wo ejaɲ kpwee wee, fo wo econ bvucɲ, fo wo eben jim nsaw mbiay, ¹⁹É wvumtè ico bô bwoo, noo le, è koonké waa bwoo no wo koonke ekole kuw." ²⁰É cuwee wvudvu mum gay ê wvú le, "Bonci ban bocii nu ε me nse ngeele wase. È bvuu sheke la?" ²¹É Jisos tfuse ê wvú le, "É wo fen gomte keenu wee wvú jee gene meese, é wo gen gese mweem mvú wo keɲke, gaw bigew bidvu ê bo kefufe le, é wo ke emum ekeɲke ntfu ε è nu fowe. É wo dioo ε ge nonen emum eto ebii me le." ²²É cuwee wvudvu yuw nonen, mum ne no gene nu lo shen shen, njefo wvú to keɲke kpaw baay.

²³É Jisos mum gay ê boom bew bo ngoo le le, "É me ensee ê ben keceey le fí nu ke etemyi fô wee kpaw e keeley bvunfon bvú fowe le. ²⁴É me embvuu ensee ê ben le, fí nu cekey fô nyambala le keeley ê jise di tase le fele fô wee kpaw e keeley bvunfon bvú Nyo'

^e19:5 Keɲ 2:24; Efe 5:31 ^f19:7 5:31 ^g19:9 5:32; Luk 16:18

^h19:10 1Kol 7:1 ⁱ19:14 18:3 ^j19:18 Ksm 20:12-16; Lw 19:18

^k19:19 22:39 ^l19:21 6:20; 8:21-22; Luk 12:33 ^m19:22 Mben 62:10

le.” ^{†25} E boom bo Jisos e bo ngoo le yuw fifin, e diuw yum bó baay. E bó bife le, “É è fen nu nonen, é ke yuu eboy yee?” ²⁶ E Jisos taa bó nen, gay ê bó le, “É è nu fô wee wvu wum e, tu fi nulo eghaw. Geenèn e fô Nyo' le nu e ke fiee yaa nulo eghaw wvú ke.” ²⁷ E Bitá gay ê wvú le, “Taa eyen, bese nu e ciné wase fiee ficii le e no bii wo le. Bese nu ke ekenke la?” ²⁸ E Jisos gay ê bó le, “É me ensee ê ben keceey le seke wee wvu diee nu Waawee e shii wase yí kawla we bvukuke le wonj wvu fwe le, é ben ban bò se bii me le, eshii ten yí bokawla le yuufe ncow bofée esaake dikfuu di Isael di yuufe ncow difée. ²⁹ PWee tfuu wvú nu e ciné la diew e, kenée boom bo bwee le, kenée jéme ye le, kenée ice le, kenée bwee le, kenée boom e, kenée nge le, e wvú cin'yi nje yem, nu ke ekenke bonyii bô mwéem bokañ gbwee fele no wvú se kenke. E wvú nu ke ekenke ten nshii wvú mey lo. ³⁰ QGeenèn, bonyii nteen bò nu fwe keseen nu ke enu ejim, é nteen bò nu ejim keseen enu fwe.”

Ngan ekume wee wvú to joe bonyii bo lemme le lese wene

20 E Jisos bvuu gay le, “Bvunfon bvú fowe nu diewe cee la mvu wvú to buyee ja fontañentan gen keejo bonyii bo lemme le elese ê wvú wene. ² No wvú to genée yen bó le, e bô bó mum kamen le wvú nu ke elaw bó danali danali yí diuu le. ³ E wvú mum ciinse bó e bó gen no lemte ê wvú wene. ³ E è ke no nu diewe didiuu bvukuke le, e wvú buy gen yen bomew bonyii le e bó leeme fô way laame. ⁴ E wvú gay ê bó le, ‘Ben egen ten

elemtè ê me wene, é me nke enlaw ben no bó ké no laake.’ E bó mum gen. ⁵ E wvú ke bvuu buy ke diewe emvunsheen enteleñ e, bvuu kase buy ke diewe didiuu ditete le, joo ke bonyii bo lemme le. ⁶ E è ke no nu diewe didiuu ditin e ekieguu, e wvú bvuu buy gen yen bonyii bomew e e bó leemene. E wvú bife é bó le, ‘È nu nje la wvú ben to e she leemene fen diuu dicile ecici?’ ⁷ E bó tfuse le, ‘È nu njefo wee baa jo bese lemme le ke.’ E wvú mum gay ê bó le, ‘Ben egen le ten elemtè ê me wene.’

⁸ E è ke no nu ekieguu, e cee wee mum to gay ê cee ekole bonyii bew bo lemme le le wvú etee bonyii bo lemme le, enya nlawma wvubo, keeke yí bonyii bò be to ejim e, egen emese yí bò be to fwe le. ⁹ E wvú mum kew no laake. E bonyii bò bó to joe bó yí lemme le didiuu ditin to e wvú law bó danali danali. ¹⁰ E bonyii bò bó to yawee ejo ke dioo to mum no kpwaake le bó nu elaw bó efey bomew ba. Geenèn, e bó law ke ten bó danali danali. ¹¹ E bó fi nlawma wvubo mum kew no wvukene cee la we, ¹² gayte le, ‘Bonyii ban bò wo be jo ejim lem ke ntañ kefew mwaanñ maanñ, geenèn wo e law bee bó lenñ, e bese nu bò be she e ngvuse yí lemme le diuu dicile e mvum sheyte yí yese le.’ ¹³ Geenèn e cee wee wvudvu tfuse ê wee mvu bó le le, ‘Nsaa yem, ke me mbaa njay fiee bee wo ke. Bee wo be kamene ke lemme din yí danali le?’ ¹⁴ Joo nlawma wo egenè. È konj me le me enlaw wee wvu ejim lenñ diewe no me nlaw wo. ¹⁵ Ke me nkenke mvungay keenge fiee fi me nkoonke bô fiee fi è nu fiem e? Nu le wo bene kendorj njefo me nu

^{†19:24} Nyambala yin nu e bó teñe ê díew bala le le «camel».

^{‡20:2} Danali mwaanñ nu jise di bigew e di bó to ké law wee dvú yí lemme di yí diuu le.

^{¶19:26} Saka 8:6; Luk 1:37 ^{°19:28} 25:31; Luk 22:30; 1Kol 6:2; Mwm 3:21

^{¶19:29} 10:37 ^{¶19:30} 20:16; Mak 10:31; Luk 13:30

^{†20:8} Lëw 19:13; Dito 24:15

ε n'yene can yem fô bonyii le le?" ¹⁶ No Jisos jeme nen, mum mese le, "Ê nu ke no bonyii bô nu ejim keseen nu ke enu bo fwe, ε bo fwe nu bo ejim."

**Ε Jisos bvuu jeme ekume kfuu
kpwe yî wvú nu ke ekpwe**

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Ε Jisos ke no bene Jêlusalêm, ε bô boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofêe buy ê je, ε wvú tee bô ε bô bô lèwse ye, ε wvú gay ê bô le, ¹⁸ "Ben eyeke eyuw, beene bene wase gene Jêlusalêm, ε bô nu egen enya wee wvú diee nu Waawee can bocee ncese bo baay baay noo bonyii bô dunji bonci bo Nyo' le, é bô esaw wvú esumten le bô eyu wvú, ¹⁹ emum enya wvú can bonyii bô yaa nu ke Bojuu le, é bô esêwse wvú, tamte wvú bô bongbwan, emum eta wvú yî kentam e, é ke edioo enu ediuw eta é Nyo' ekase ebvuse wvú yî kpwe le."

**Ε bwee Jon bô Jem lêke bintaw bi
boom bew e ê Jisos**

(Mak 10:35-45)

²⁰ Ε bwee boom bo Sebêdee le ke ne to fô Jisos e bô boom bew, tum envuw ê wvú ejise keelêke fiê. ²¹ Ε Jisos bife ê wvú le "Wo be gomte le la?" Ε wvú gay ê wvú le, "Kawê le è nu ke edioo enu seke wo saake wase bvunfon bwuw, é boom bem bo bofêe ban eshii mbew yo le, wvumvu ê εbo kuw ke elemse le, wvumvu ê ke êkene le." ²² Ε Jisos tfuse ê boom bodvu le, "Kê ben kee fiê fi ben biite ke. Ê nulo é ben ke ewu fiko fi ngêw e fi me nu nke en'wu?" Ε bô tfuse le, "Bese nulo ke ewu." ²³ Ε wvú gay ê bô le, "Ê nulo é ben ke ewu fiko

fiem kecéy. Geenên keeshii ê εbo kem ke elemse bô ke êkene le yaa nu bvud-vuu bwem keenya ê ben ke. Mondvuum modvu nu ε è nu fô bonyii bô Icêm nu ε seyse wase ε gêe fô bô le." ²⁴ Ε kebese ke boom bo ngoo le bo Jisos e bo yuufe dioo yuw ekume fiê fidvu, ε shêm ton'ye bô bô boom bo bofêe bodvu. ²⁵ Geenên ε Jisos tee bô bocii, ε bô to ε wvú gay ê bô le, "Kê ben kee le bonyii bô saake bitum ké no shiile lo yî bonyii bobole, ε bonyii bo baay baay bobole dunji mvun-gay mvubole ê we jo bô? ²⁶ W Kê fifie kênke keenu ê ben entelêj ke. Wee wvú gomte keenu wee wvu baay ê ben entelêj kênke keenu wvú lemte lo ben e. ²⁷ Wee é no gomte keenu wee wvu fwe ê ben entelêj, tu wvú kênke keenu nfwa wene. ²⁸ Xê nu ke lèj lèj no ke wee wvú diee nu Waawee to to le bonyii elemte lo wvú le ke. Wvú to to keelem lo fô bonyii le, enya nshii we keesum wee nteen yî kpwe le."

Ε Jisos yene ejise binfefe bifêe

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Ε Jisos bô boom bew bo ngoo le ke gen dioo fele Jêliku, ε kebombom ke bonyii le no shfumte ê wvú ejim. ³⁰ Ε fî kooy le binfefe bimew bifêe, ε è nu bolemse bì to ké no shiile diuw je le, to nu ε dioo yuw le Jisos fele lo, ε bí mum no wamte gayte le, "Tata, Waa Nfon Dawe, camê shen fô bese le." ³¹ Ε kebombom ke bonyii le no wamene bô gayte le bô eban lo. Geenên ε bô bvuu wam gen lo fwe fwe le, "Tata, Waa Nfon Dawe camê shen fô bese le." ³² Ε Jisos mum leem, tee bô, ε bô to, ε wvú bife le, "Ben gomte le me enge la fô ben e?" ³³ Ε bô tfuse le, "Tata, gêe é ejise eyese eyene

^s20:16 19:30 ^t20:17 16:21; 27:26-31

^u20:22 26:39; Mak 14:36; Luk 22:42; Jon 18:11 ^v20:23 Lem 12:2

^w20:26 23:11; Mak 9:35; Luk 9:48 ^x20:28 Yêsa 53:12; 1Kol 6:20; 7:23; Gal 1:4; 1Tim 2:5-6; 1Bi 1:18-19 ^y20:29 9:27-30 ^z20:30 1:1; 9:27; 12:23; 15:22; 21:9, 15; 22:41-46; Mak 10:47-48; 11:10; Luk 1:32, 69; 2:11; 18:38-39; Jon 7:42

ye.” ³⁴Ɛ shen koo Jisos, Ɛ wvú kum ejise ebole. Kaŋ mwaan Ɛ bó mum no yene mwɛɛm e, mum nɛ no bii Jisos e.

Ɛ Jisos ley Jelusalem diwe Nfon e

(Mak 11:1-11; Luk
19:28-40; Jon 12:12-19)

21 Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le ke dioo feŋene Jelusalem, Ɛ bó nu wase ntɛw wvù Betfaj e yí Kum Bite bi Olif e, Ɛ wvú mum tum boom bew bo ngoo le bomew bofɛɛ, ²gay ê bó le, “Ben egen ntɛw wvu fwe we le. Ben nu dioo Ɛ gen, emum eyen lo bwee kembɛɛbey e Ɛ bó Ɛ suu Ɛ waa we nu mbew ye le, Ɛ ben efay, eto dvú ê me. ³Ɛ wee bife lo fiɛɛ ê ben, Ɛ ben tfuse le Cee Ɛkole kɛŋke shiee wvudvu, Ɛ wvú emum ecine lo kaŋ mwaan Ɛ ben eto dvú.” ⁴Fifin to kooy nonɛn keege Ɛ fí eto ekocɛn no wee ntum Nyo' mvu to jemyɛɛ, gayte le, ^{5a}“Wee egay ê kelaante kè Sayon le, ‘Ben etaa eyen, Nfon wene too ê ben e. Wvú nu Ɛ shike ekole kew, Ɛ ben yí kembɛɛbey e, Ɛ è nu waa kembɛɛbey, Ɛ kí bɛɛ caan.”

⁶Ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le ba gen, ge ke no wvú to jemyɛɛ. ⁷Ɛ bó to bô kembɛɛbey kedvu noo wan, yey bikum bi-bole yí dvú le, Ɛ Jisos ben shii yí kemew e, no gene. ^{8b}Ɛ kebombom ke bonyii le nteen no yeyte tɛn bikum bibole ê je, Ɛ bomew faasshi tiɛw bite yeyte. ^{9c}Ɛ kebombom kè to gene fwe dvu Jisos bô kè to bii ejim no wvuuyi le, “Eeeee, mbense enù fô waa Nfon Dawe le lɛɛ! Nyo' nu Ɛ laŋ kembonɛn yí wee wvù too ê diee di Tata le lɛɛ! Eeeee, mbense enù fô Nyo' wvu fowe le lɛɛ!”

¹⁰Ɛ Jisos ke gen fese Jelusalem, Ɛ kelaante kedvu keci shiw. Ɛ bonyii no

ghayte, biite le, “Wvun sɛ nu yɛɛ le?” ^{11d}Ɛ kebombom tfuse le, “Ɛ nu wee ntum Nyo' wvù Jisos wvù nɛ ntɛw wvù Nasalet e, Galilee.”

Ɛ Jisos kuŋ bonyii Ɛ bó kamene way fô yew ncese Nyo' le

(Mak 11:15-19; Luk
19:45-48; Jon 2:13-22)

¹²Ɛ Jisos ke gen fô yew ncese Nyo' le, kuŋ bonyii bocii bô to geese bô bô to guyte mwɛɛm fô, baashe bidan bi bonyii bô to kumene bigew e, bô bintaw bi bonyii bô to geese bibembɛ le. ^{13e}Wvú to kuunke gayte le, “Fí nu Ɛ bo Ɛ saŋ Ɛ Nyo' gayte le, ‘Bó nu ke eteŋe yew yɛm le yew bunle.’ Ben Ɛ banke Ɛ tu tfum bocoon.”

¹⁴Ɛ Jisos no nu fô yew ncese le, Ɛ binfefe bô bontɛŋe too Ɛ wvú fele bó. ^{15f}Geenɛn, Ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to dunji bonci bo Nyo' le ke dioo yen binghaw bi mwɛɛm e bi wvú to gee, bô no boom bo caan caan wvuuyi fô yew ncese le, gayte le, “Eeeee, mbense enù fô waa Nfon Dawe le lɛɛ,” Ɛ fí no ton'yi lo bó. ^{16g}Ɛ bó mum waa lo Jisos le, “Ke wo yuuke fiɛɛ fí boom ban gayte le?” Ɛ wvú tfuse ê bó le, “Ɛɛ, me n'yuuke lo. Fí nu le ben ke baa taŋ wase fiɛɛ fí bó saŋ le, ‘Nyo' nu Ɛ ge mbense wvù jee gene mɛɛse Ɛ no buyte dew boom bo caan caan e, noo dew boom bô bɛɛ yamte emben e?” ¹⁷Ɛ Jisos ke nɛ cine bó le, buy ê kelaante kedvu le, gen ntɛw wvù Betani le, ce jó.

Ɛ Jisos low kete kemew

(Mak 11:12-14, 20-24)

¹⁸Ɛ è ke no nu entanɛntan, no Jisos to kaase tuu jim elaanɛ, Ɛ jɛŋ no yuu wvù.

^a21:5 Yɛsa 62:11; Saka 9:9 ^b21:8 2Bfn 9:13 ^c21:9 Mben 118:26; 148:1; Mat 20:30-31 ^d21:11 16:14; 21:46; 26:68; Luk 7:16

^e21:13 Yɛsa 56:7; Yeli 7:11 ^f21:15 20:30-31 ^g21:16 Mben 8:2

¹⁹hE wvú yen kete kemew e mbew je le e bó ké no diee, 'mum gen fó, geenen faje yaa yen fiee le yí dvú le ke, yen ke e è nu bibe yí dvú le maan. E wvú mum low kete kedvu gay le, "Fo fintam bee ke ebvuu eyuu eyum lo yí yo le ke!" Kan mwaan, e kete kedvu mum yowlen lo. ²⁰E boom bo ngoo le bo Jisos e dioo yen nonen, e diuw yum bó. E bó no ghayte le, "Kete kedvu ghan nê e se yowlen lo kan mwaan nen?" ²¹iE Jisos tfuse ê bó le, "É me ensee ê ben keceey le, é ben lese fitele yí Nyo' le, yaa kenke naa lo kemañen ke, ben saa ge ke e è nu fiee fi me nge bó kete kin maan ke. Ben é cim e gay ê kum wvun le, 'Mvuwe ye fen egen egbwe ê joo yi baay e,' é fi ekooy nonen. ²²jE naa la fi ben bunlee leke, nu e ben nu ke ekenke fen é ben nu e lese fitele yí Nyo' le."

E bó bife fô mvungay mvu Jisos e ne
(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³E Jisos ke bvuu kase ley fô yew ncese le, e bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won Bojuu ke to yen no wvú yee yi bonyii, mum bife ê wvú le, "Wo jo fee mvungay e se no gee mwëem mvun? Ê nya yee mvungay mvudvu ê wo?" ²⁴E Jisos tfuse ê bó le, "Me ten nu embife fiee ê ben. É ben tfuse lo, é me emum ensee ê ben wee wvú nya mvungay le me engeê mwëem mvun. ²⁵Jon to leese bonyii ê joo e mvungay mvudvu ne fee? Ê to nya Nyo', nuu wee wvu wum e?" No wvú bife nonen, e bó no kejene ebonebon gayte le, "É beene tfuse le è to nya Nyo', é wvú ebife ê beene le laa e è ge la fo beene ebee Jon e le? ²⁶kGeenen, e è yaa nulo é beene etfuse le, 'Ê to nya wee wvu wum,' ke, njefo beene fane kebom-bom ke bonyii le, no bó bocii nu e bee

le Jon to nu wee ntum Nyo'." ²⁷Nonen, e bó mum tfuse ê Jisos le, "Ke bese kee ke." E Jisos mum gay ê bó le, "Tu ke me nu ensee ten ê ben wee wvú nya mvungay ê me le me engeê mwëem mvun ke."

Ngan ekume boom bolemse bofee

²⁸lmE Jisos gen fwe bife le, "Ben kp-waake le la ekume fin? Wee mvu to kenke boom bolemse bofee. E wvú ke nê gen fô wan wvu fwe le, gay ê wvú le, 'Waa wem, gene eshe elemte wene eben.' ²⁹E wvú tfuse le, 'Ke me nu engen ke.' Geenén ke nê kase kumen fitele fiew mum gen wene dvudvu. ³⁰E wee wvudvu gen fô wvu ejim e gay ke fiee fi wvú be gay wase ê wvu fwe. E wvú tfuse ê wvú le, 'Me nu enggen icem.' Geenén, faje yaa gen ke. ³¹nTu enteleñ jo boom bo bofee ban, nu e wvú to gee fiee fi ice shieele nu wvú la?" E bó tfuse le, "Ê nu wvu fwe." E Jisos mum gay ê bó le, "É me ensee ê ben keceey le, bonyii bô fii shile noo bokene bo nsake le nu e bó leyte wase bvunfon bvú Nyo' le fwe ê ben e. ³²oMe njemyi nen njefo Jon Nleseejoo to nu e to keedunçe je yi teyey ê ben, e ben faje yaa bee wvú le ke, geenén e bonyii bô fii shile bô bokene bo nsake le bee wvú le. E ben ke dioo cim yen no bó beñe nonen, faje yaa ekumen mvuntelem mvunen ebee ten wvú le ke."

**Ngan ekume bonyii bô
wee to tasee wee ê bó**

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³pE Jisos bvuu jeme le, "Ben ebvuu eyuw ngan mvu. Wee mvu to nu e lem wee mvuntam mvú bó keenci mbvuum dvú, gem bô ketaan keeke, cim fô bó nu ke ekoyte mvuntam mvudvu some e

***21:19** Kete kin to nu kè bó teje ê díew bala le le, «fig».

^h21:19 Luk 13:6 ⁱ21:21 17:20; Luk 17:6 ^j21:22 7:7 ^k21:26 14:5

^l21:28 7:21 ^m21:28 Luk 15:11 ⁿ21:31 6:10 ^o21:32 Luk 7:29-30

^p21:33 Yesa 5:1-2

mbvuum buyte, tum ketaale ke wee nceɛ e wene dvudvu, mum tɛse wɛɛ wvudvu ɛ bonyii, mum nɛ gen ketum kemew e. ³⁴ Ɛ kefew kɛ bɔ́ kɛ no koyte mvuntam mvudvu ke to kocen, ɛ wvú tum bonyii bew bo lemme le fɔ́ bonyii bɔ́ wvú to tɛsɛ wɛɛ ɛ bɔ́ le, le bɔ́ egen efi mwuwene mvuntam. ³⁵ Ƴɛ bɔ́ gen, ɛ bonyii bɔ́ wvú to tɛsɛ wɛɛ wvudvu ɛ bɔ́ koo bɔ́, suɲ mvu, yu mvu, tumyɛ mvu bɔ́ ɛta. ³⁶ Ɛ wvú bvuu tum bomew bonyii bo lemme le ɛ bɔ́ duule fele bo fwe ba, ɛ bonyii ba bvuu ge kɛ lɛɲlɛɲ no bɔ́ gɛɛ bɔ́ bo fwe ba. ³⁷ Ɛjim jodvu ɛ wvú tum wase ɛ è nu waa we, kpwaake le bɔ́ nu egen ewvum waa wen wvun. ³⁸ Geenen, ɛ wvú gen, ɛ bonyii bodvu dioo yɛn wvú le, jeme ɛbonebon le, ‘Wvun nu ndiela wee wɛɛ wvun. Ben eto ɛ beene eyu wvú emum eyow bvushɛw bvudvu.’ ³⁹ Ƴɛ bɔ́ mum koo wvú bvuse wene, mum yu.”

⁴⁰ No Jisos fɛ nɛn, mum bife le, “Wee wɛɛ wvudvu nu ke edioo ɛ to ege nɛɛ bɔ́ bonyii bodvu?” ⁴¹ Ƴɛ bɔ́ tfuse le, “Wvú nu ke eto elɛse lo mvunyaame mvudvu, etɛse wɛɛ wvudvu ɛ bonyii bomew bɔ́ nu ke enyaa mwew mvuntam seke ɲkoy e.” ⁴² Ƴɛ Jisos bife ɛ bɔ́ le, “Ben ke baa taɲ wase ɛ Ʋwa' Nyo' le le, ‘Tɛ didvu diɛ di bonyii bo kembom e to tunɛɛ,

to nu ɛ kase nɛ tu tɛ di buu di yew e.

Ɛ fifin nu ɛ è ge kɛ Tata,

bonyii ɛ no taale kɛɲke ɲghaw' e?

⁴³ ƳMe ɛ mum ɛ no nseɲɛ ɛ ben le, Nyo' nu ke efi bvunfon bwew can yene le, enya ɛ è nu ɛ ketum kɛ nu ke egee no wvú gomte le.” ⁴⁴ [“Tɛ didvu din nu ɛ wee gbwe yî dvú le, ecaafie lo, ɛ dí gbwe yî wee le, efoonce lo mwɛtɛn.”] ⁸

§21:44 Kɛ bonwa' bo boyvuum bomew bɔ́ bɔ́ to yawɛɛ saɲ diɛw Nyo' jó kɛɲke kencim kin kɛ.

⁴⁵ No Jisos ma ɲgan wvun nɛn, ɛ boceɛ nceɛ bo baay baay noo Bofalasii dioo yuw, mum kɛɛ le wvú ma ɛ è nu ɛkumɛ bowen. ⁴⁶ Ƴɛ bɔ́ mum no gomte keekoo wvú, geenen, kase fan kebombom ke bonyii le, njefo kebombom kedvu to kɛɲke Jisos le ɛ nu naa wee ntum Nyo'.

Ʋgan ɛkumɛ ɲkaw bvujen

(Luk 14:15-24)

22 Ɛ Jisos bvuu no jemyi ɛ bɔ́ ɛ bonɲan e, ɛ wvumvu no nu le, ² Ƴ“Bvunfon bvɛ fowe nu ɛ è nulo ɛ bɔ́ efɛwsɛn bɔ́ nfon mvu wvú to seysɛɛ ɲkaw bvujen bvɛ waa we wvú diɛmsɛn e. ³ Ɛ wvú ke tum bonceendaa bew le bɔ́ egen etooy bonyii bɔ́ wvú to beɛ bɔ́ bɔ́ ɲkaw bvujen wvudvu le bɔ́ etoð. Geenen, ɛ bonceendaa bodvu gen ɛ bonyii bodvu faɲɛ yaa to kɛ. ⁴ Ɛ wvú tum bomew bonceendaa gay ɛ bɔ́ le, ‘Ben egen ejeme ɛ bonyii bɔ́ me nse mbeɛ bɔ́ ɲkaw bvujen wvun le bɔ́ eyekɛ eyuw, me nu ɛ nseyse wase mwɛɛm mvudien, ɛ ɲgbwo binsoɲ bi nyám e bɔ́ boom bo bona' le bɔ́ faɲkɛn. Me nu ɛ nseyse wase mwɛɛm mvunciim, le bɔ́ etoð le fɔ́ ɲkaw e.’ ⁵ Geenen, ɛ bɔ́ gen ɛ bonyii bodvu case lo, nɛ fi-bole no gene. Ɛ wee mvu laa wene dvu wvú, ɛ wee mvu laa way we. ⁶ Ƴɛ kebɛse ke bonyii le kooyɛ bonceendaa bodvu nyewle bɔ́ bɔ́, mum yuwɛɛ bɔ́. ⁷ Ƴɛ fitele bente nfon wvudvu, ɛ wvú ciinse bonyii bew bo jem e, ɛ bɔ́ gen lɛse lo bonyii bɔ́ yuwɛɛ bonceendaa bew, mum ton ke-laante kebole. ⁸ No wvú ge nonɛn, mum gay ɛ bonceendaa bew bomew le, ‘Me nu ɛ nseyse wase ɲkaw bvujen. Geenen bonyii bɔ́ me nse mbeɛ ba se baa nu naa lo bonyii kɛ. ⁹ Ben egen ntasɛn jɛ le yicii,

¶21:35 22:6 ¶21:39 Ibu 13:12 §21:41 22:7 ¶21:42 Mben 118:22-23

¶21:43 Dan 2:34-35, 44-45 ¶21:46 21:11; 26:4-5 ¶22:2 9:15

¶22:6 21:35 ¶22:7 21:41

ebe bonyii bocii bô ben ε yen, le bô eto fô nkaw bvujen wvun e.’¹⁰ Ε bonceendaa bodvu mum buy gen jé le yicii, kum bonyii bocii bô bô to yenεε, bonyii bô jee bô bô befe to dvú. Ε yew bvujen mum yinsen bô bonyii.

¹¹ε nfon ke ne ley yew bvujen yidvu le keeyen bonyii bô to toε fô nkaw e, mum yen wee mvu le dvú ε wvú baa jise ndvú nkaw bvujen ke. ¹²ε wvú bife é wvú le, ‘Nsaa yem, wo ghan neε ε se ley dvun se ndvú nkaw?’ Ε wee wvudvu mey diuw tfu. ¹³aNonen, ε nfon mum gay é bonceendaa bew le, ‘Ben ekay can ye noo bikaa, etfume wvú é ejíwε le ekfunj, jò bonyii nu ke ebeele ngeci bigew.’” ¹⁴No Jisos jeme nonen, mum gay le, “Ben ekeè le Nyo' nu ε be bonyii nteen, geenεn ε caw ke caan.”

Ε bó tele Jisos ekume shile wvù lajeen

(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵Ε Bofalasii mum ne gen seyse no bô nu ege é Jisos se lowsen njeme é bó ekoo wvú. ¹⁶Ε bó mum tum boom bobole bo ngoo le noo ngoo bonyii bo Nfon 'Elod e fô Jisos e. Ε bó gen jeme é wvú le, “Wee n'yεeyi bese kee naa le wo nu wee keceεy, ε wo yεeyi bonyii bô je yí yi Nyo' é je yi keceεy e. Ke wo ké no joo le wee mvu nu jεey ke, njefo ke wo taale laa mweten nu naa la le. ¹⁷Ke see é bese wo nkpwawce. Nci nu ε bee le beene elanjke shile é Kaysa, nuu fo bó elanjke le?”

¹⁸Ε Jisos kieε fieε fi bó wεentene bô fi, mum gay é bó le, “Ben bonyii bô jemýi jεey, gee jεey ban, ben teeyi me nje la?” ¹⁹Ben eto bô bigew bì ben ké no laanjke shile dvú é me en'yen.” Ε bó to bô danali, nya é wvú. ²⁰Ε Jisos bife é bó le, “Ekole kin kè nu yí dvú le nu ke yεε le? Ε diee nu di yεε le?” ²¹bε bó tfuse le, “É nu ke Kaysa le, ε diee nu ke ten diew.” Ε wvú

mum gay é bó le, “Ben emum enyaà le é Kaysa fieε fi è nu fi Kaysa le, nyaà é Nyo' fi è nu fi Nyo' le.” ²²Ε bó yuw nonen, ε diuw yum lo bó. Ε bó mum cine wvú le ne no gene.

Ε bó tele Jisos ekume mbuy wvu yí kpwe le

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³cKe εbvubwe, ε Bosadusii ne to fô Jisos e. Bosadusii nu ngoo bonyii bô to ké no duu le ke bonyii nu ke ebuy yí kpwe le ke. No bó toε, mum bife é Jisos le, ²⁴d“Wee n'yεeyi, Muses to nu ε gay le, ‘É wee kpwe lo se wan, tu waa bwee kenjke keegeε kpwεε é bó wvú eboo boom é diee di nkfu waa bwee wvudvu le.’” ²⁵Keseen, boom bo wee mvu le to cee bee bó jan bosooshwiý. Ε wvu ngaywee ke jo kpwoon, ke ghan kpwe ε bó wvú baa kenjke wan ke, cine kpwεε le é ejime kew. ²⁶Ε fi kooy ke nonen bô ejime kew noo ejime ke wvuwe le, gen buy yí wvu bosooshwiý e. ²⁷Ejim jodvu, ε kpwoon wvudvu ten kpwe. ²⁸Nonen keseen no bó bocii bosooshwiý to nu ε jo kpwoon wvudvu, è nu ke edioo enu seke bonyii buyte yí kpwe le, é kpwoon wvudvu enu kpwεε yεε?”

²⁹Ε Jisos tfuse é bó le, “Ben nu ε jay baay, ε è nu njefo ke ben kee fieε fi bó sanj é Njwa' Nyo' le ke. Ε ben yaa kee ten mvunjay mvu Nyo' le ke. ³⁰Ben ekeè le è nu ke enu seke bonyii buyte yí kpwe le, ke bolemse bô bokeneε bæε ke ebvuu etaashi bvujen ke, ε bonyii yaa bæε ke ebvuu enyaa boom ε bó taashi bvujen ke. Bó nu ke enu wase ke diewe bonceendaa bo Nyo' le fowe. ³¹É dioo nu fi ekume mbuy wvú bonyii nu ke ebuy yí kpwe le, ben ke baa tanj wase Njwa' Nyo' yuw fieε fi wvú jemýi é ben e? Nyo' to nu ε gay le, ³²e“É nu me Nyo' Aba'am bô Nyo' Aysik

^a22:11 Mwm 19:8 ^a22:13 8:12 ^b22:21 Lum 13:7 ^c22:23 Luk 20:27

^d22:24 Dito 25:5-6; Kej 38:8 ^e22:32 Ksm 3:6

noo Nyo' Yakow.' Fì nu le ke Nyo' nu Nyo' bonkfufu ke, è nu Nyo' bonyii bò nu dvú.”
³³ É kebombom kè to leeme fó yuw nt-fuse wvù Jisos nya, é diuw yum lo bó bô n'yeyi we.

Nci wvù fele bonci bocii

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ É Bofalasii ke dioo yuw le Jisos nu é banj lo diuw Bosadusii, é bó mum baance ye to fô wvù le. ³⁵ É wee mvu bó le wvù to looci kee bonci bo Nyo' le, mum tele wvù bô mbife mvu le, ³⁶ “Wee n'yeyi, nci wvù kuuke fele bonci bocii nu wvù la?” ³⁷ fÉ Jisos tfuse é wvù le, “Nci wvù kuuke nu wvù gayte le, ‘È koonkè Tata wvù Nyo' wo bô fitele fiuw ficii, enya ekole kuw é wvù kecii, egeé bvufee bwuw yí ye le bvucii.’” ³⁸ Wvuwvun nu nci wvù fwe wvù kuuke fele bonci bocii. ³⁹ gÉ wvù bii wvù le nu ke diewe wvuwe le. É wvù nu le, ‘È koonkè waa bwoo no wo koonke ekole kuw.’ ⁴⁰ hMwëem mvunciim mvù nu é Ijwa' bonci le, noo mvù nu é Bonjwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le, leeme é è nu yí bonci bo bofée ban e.”

Mboyse wvù Nyo' to kawée nu waa yée?

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ iNo Bofalasii to nu é bó taashe fó, é Jisos mum nè bife mbife mvu é bó le, ⁴² “Ben kpwaake le la ekumè Mboyse wvù Nyo' to kawée? Ben kpwaake le è nu waa yée?” É bó tfuse é wvù le, “È nu waa Nfon Dawe.” ⁴³ É Jisos kase bife é bó le, “No è nu waa Nfon Dawe, é fí ghan nè é Keyoy ke Yuule se ge é Dawe no teje wvù le Tata wen? Dawe to nu é jeme le,

⁴⁴ j“Tata Nyo' to nu é gay é Tata wem le wvù eshii é ébo kew ke eceey e, egen ebuy seke wen ke ejike bonyii bew bo bvuban e

é wvù etome bikaa biew yí bó le.’

⁴⁵ É Dawe fen teje wvù le Tata wen, é wvù ebvuu eghan nè se no nu waa we?”

⁴⁶ kNo Jisos jeme nen, é wee fanje yaa nu dvù mwaan wvù etfuse fiée é wvù ke. É kew ten ebvubwe le, é wee fanje yaa ke ebvuu emom lo ebife fiée é wvù ke.

É Jisos cæye kenya ke bonyii bò dunji bonci noo ke Bofalasii le

(Mak 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

23 É Jisos mum nè jeme é kebom-bom ke bonyii le bô boom bew bo ngoo le le, ² “Bonyii bò dunji bonci bô Bofalasii nu bonyii bò nu é jo kentaw ke Muses e. ³ lFí é mum é no nu le, ben eyuukè fiée ficii fí bó seje é ben, mum geè. Geenèn, fo ben egeè fiée fí bó gee ke, njefo bó fewci jëey, gee jëey. ⁴ Bó nen'yi yile bvujite é bvù fele mvungay mvu bonyii le yike bonyii dvù, é è yaa nu naa lo é bó kebée emom keelaw ke naa lo kpwan ébo keefice bó ke. ⁵ mWëem mvù bó gee mvunciim nu ke keege le bonyii eyenè bó le. Mvunjuw mvubole mvu Ijwa' Nyo' le nu naa mvù kukene. ^{**} É mvunjëenken mvu ngem ndvù yibo le nu naa mvù dewkene. ⁶ Bó ké gene fô nkaw e no koonke keeshii ke é è nu fô bonyii ewvumte bó, ké gen yéw bunle le no koonke ke keeshii é è nu yí bintaw bi fwe le. ⁷ Bó ké no koonke ten keelane é way é bonyii gayte bó le, bvuu koonke le

^{**} **23:5** Mvunjuw mvun nu mvù bó to gæle bonci bo Nyo' le bomew jó, jiise yí monshim bó nkenken e.

^f22:37 Dito 6:4-5 ^g22:39 Lew 19:18; Mat 5:43; 19:19; Lum 13:9; Gal 5:14; Jem 2:8 ^h22:40 5:17; Lum 13:10 ⁱ22:41 20:30-31

^j22:44 Mben 110:1; Lem 2:33-35; 1Kol 15:27; Ibu 1:13; 8:1 ^k22:46 Mak 12:34; Luk 20:40 ^l23:3 Lum 2:21-23 ^m23:5 Ksm 13:9; Dito 6:8; Ktn 5:38-39; Mat 6:1

bonyii etenè bó lɛ Bolabay. ⁸ⁿGeenen, fo wee ebeɲɛ ɛ bonyii teɲe wvú lɛ Labay kɛ, njefo ben kɛɲke Wee N'yɛɛi kɛ mwaan maan, ɛ ben bocii nu boom bo bwee wan e. ⁹Fo ben etenè wee mvu yí nshɛ le fen lɛ è nu icee wene kɛ, njefo ben kɛɲke Icee wene mwaan wvú nu fowe. ¹⁰Fo wee ebeɲɛ ɛ bó teɲe wvú lɛ Cee Ɛkolɛ kɛ, njefo Cee Ɛkolɛ wene nu ke mwaan wvú è nu Klistu. ¹¹°Wee wvu baay ê ben entelɛɲ kɛɲke keenu wee wvú lemte lo ben e. ¹²PNaa yɛ wvú bensee ɛkolɛ kew, nu ɛ Nyo' nu ke eshike lo wvú, ɛ naa yɛ wvú shiwse ɛkolɛ kew, nu ɛ Nyo' nu ke ebense lo wvú.

**Ɛ Jisos tooshe bonyii
bò dunɛi bonci bô Bofalasii**

(Mak 12:40; Luk 11:39-42,
44, 52; 20:47)

¹³Ʋgew wvu baay nu wene ben bonyii bò dunɛi bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemiyi jɛɛy, gee jɛɛy! Ben leeme ejise jo bonyii banyii je yí leyte bvunfon bvú fowe le. Kɛ ben koonke keeley bvú le kɛ, ɛ bvuu ɛ no baanke je fo bonyii bò koonke keeley e.

[¹⁴Ʋgew wvu baay nu wene ben bonyii bò dunɛi bonci noo ben Bofalasii. Ben looci shiwse lo boke' bo bonkfu le, gee dibunle di dewkene keeduonke ye. Ben ekeè lɛ wene ɲgew nu ke efo lo.]
^{††15}Ʋgew wvu baay nu wene ben bonyii bò dunɛi bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemiyi jɛɛy, gee jɛɛy! Ben nen'yi len won tfuu bvuu lente jóo yi baay baay kɛ lɛ ben gomte wee mwaan wvú ebanke etu wee wene mbee. Ê wvú ké tu wase wee wene mbee, ɛ ben kase ge ɛ fiew

mese fo lo, ɛ wvú no nu wase wee ɲgyu wvu baay kɛ diewe ben e.

¹⁶qƲgew wvu baay nu wene. Ben nu binfefe duu lɛ ben dunɛi je ê bonyii! Ben nu bonyii bò duu lɛ, 'Ê wee jeme fiɛɛ, ɛ kan dieɛ di yew ncese le, tu kɛ è nu fiɛɛ kɛ. Geenen, ê wee jeme fiɛɛ ɛ kan ɛ è nu dieɛ di ketwaa ke bigew e kè yɛɛle ke yew ncese le, tu wvú kɛɲke keege no wvú jeme ɛ kan.' ¹⁷Binfefe bin! Ben nu biyun! Fiɛɛ fi kuuke fele fimew nu fi la? Ê baay kuuke ketwaa ke bigew e kè yɛɛle, nuu yew ncese yí gee ɛ ketwaa kedvu sɛ nu fiɛɛ fi è nu fi Nyo' le le? ¹⁸sBen jemiyi ten lɛ, 'Ê wee jeme fiɛɛ ɛ kan dieɛ di ketan ke ncese le, tu kɛ è nu fiɛɛ kɛ. Geenen ê wee jeme fiɛɛ ɛ kan ɛ è nu dieɛ di fiɛɛ fi wee nya ncese dvú, tu wvú kɛɲke keege no wvú jeme ɛ kan.' ¹⁹Binfefe bin! Fiɛɛ fi kuuke fele fimew nu fi la? Ê baay nnya yidvu kuuke, nuu ketan ke ncese le kè gee ɛ nnya yidvu sɛ nu fiɛɛ fi è nu fi Nyo' le le? ²⁰Fiɛɛ fi nu, nu lɛ é wee kan dieɛ di ketan ke ncese le, tu wvú kan nonen ɛ kan noo mwɛɛm mvunciim mvu yí dvú le. ²¹Ê wee kan dieɛ di yew ncese le, tu wvú kan nonen ɛ kan noo Nyo' wvú cee dvú. ²²Ê wee kan won wvu we, tu wvú kan ɛ è nu kawla Nyo' noo wvú wvú Nyo' wvú shiile yí dvú le.

²³uƲgew wvu baay nu wene ben bonyii bò dunɛi bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bò jemiyi jɛɛy, gee jɛɛy! Ben ké no nyaa keba kemwaan ê Nyo' ente jo biba yuufe bi mbáse yicii yí ben keeke naa noo mwɛɛm jɛɛy jɛɛy mvú ben keeke gɛɛle ê mbáse le lɛ yí eshumte, geenɛn laanke fiɛɛ fi jite fi nci jemiyi ekume fí lɛ ben egeè, fi è nu

^{††23:14} Kɛ bonwa' bo boyvuum bomew bò bó to yawɛɛ san diw Nyo' jó kɛɲke kencim kin kɛ.

^{n23:8} Jon 13:13 ^{°23:11} 20:26-27; Mak 9:35; 10:43-44; Luk 9:48; 22:26

^{p23:12} Mben 75:8; Mat 18:4; Luk 1:52; 14:11; 18:14 ^{q23:16} 5:34-37

^{r23:16} 15:14 ^{s23:18} Ksm 29:37 ^{t23:21} 1Bfn 8:13

^{u23:23} Lɛw 27:30; May 6:8; Luk 18:12

keegee mwëem læŋ fô bonyii le, camte shen fô bonyii le noo keelese fitele yî Nyo' le. Ben be kɛŋke keegeè mwëem mvudvu mvunciim yaa cin'yi fimew e ke. ²⁴vBinfeŋe bi duŋci je ê bonyii! Ben kuŋyi yëëguu bvuuŋe ê mbvuum e, geenɛn kaa mii nyam yi baay ešhem! **

²⁵wŋgɛw wvu baay nu wene ben bonyii bô duŋci bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bô jemyi jëy, gee jëy! Ben cuke mvuŋkom bô shúw ye le, geenɛn ɛ mwëem mvù nu ɛ yiŋsen jó nu mvù ben loci ê bonyii noo mvù ben yëe le ejise dvú. ²⁶xBinfeŋe bi Bofalasii le, ben eyaw ecuke mvuŋkom bô shúw ente, wvu le mvú emum eyuule ten ye le.

²⁷ŋgɛw wvu baay nu wene ben bonyii bô duŋci bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bô jemyi jëy, gee jëy! Ben nu diwɛ jém yi bó nu ɛ seyŋe ɛ yefe yí ɛ no baa yen'yi ejise jee, geenɛn ɛ ente jodvu nu ɛ jó ɛ yiŋsen bô bikufɛ bi biŋkpwe bi bonyii le noo mwëem mvunciim mvu nyene. ²⁸yê nu ke læŋlɛŋ no ben yen'yi ejise le ben nu bonyii bo teyŋe, geenɛn ɛ ente nu ɛ ben ɛ yiŋsen bô kenlɛma noo gee di befe.

(Luk 11:47-51)

²⁹ŋgɛw wvu baay nu wene ben bonyii bô duŋci bonci noo ben Bofalasii. Ben nu bonyii bô jemyi jëy, gee jëy! Ben bomte jém bonyii bo ntum Nyo' le, feele ten jém bonyii bô to kɛŋke nce wvu teyŋe seyŋe ɛ yí jee. ³⁰zBen gee nonen gayte le, 'É bese to bee nu wase dvú kefew ke bo'icee bosɛŋe le, tu bese to baa leem fisɛŋe fô fiɛ fi bó to gee keeyuwyi bonyii bo ntum Nyo' le ke.' ³¹Ben jemyi nonen, jemyi ɛ è nu ekumɛ bikuu binen mum tomte bô

dew yene le ben nu naa boom bo bonyii bô to yuwɛɛ bonyii bo ntum Nyo' le. ³²Ben emum egen lo fwe emɛŋe lemme di bo'icee bonen to kɛwɛ! ³³aYó yin! ɛŋgokɛ ke yó le kin! Ben kpwaake le ben nu ke enu sɛ bó ɛ lese ben ŋguy wvu baay e?

³⁴bNo fí nu nonen, me ɛ mum ɛ no ntumte bonyii bo ntum Nyo' le fô ben e noo bonyii bo bvufɛ le bô bonyii bô duŋci bonci. Ben nu ke eyuwɛ bomew, etawɛ bomew yi bintam e, etam bomew yéw yene bunle le, ebone bikaa ê bomew ejim bilaante bicii bi bó gene bí le. ³⁵cBen nu ke egeè nonen wvu le ɛlɛmɛ ke bonyii bocii bô to cee nce wvu teyŋe yi nshɛ le bô bó yuwɛɛ enù fô ben efa. ɛlɛmɛ kin nu ke enù fô ben efa ɛ kɛw yi ke Abel wvù bó yue sɛ wvù kɛŋke jay e, ɛ to ɛ buy yi ke Sakalia wvù waa Belekaya wvù ben to yue entelɛŋ jo yew ncɛŋe bô ketan ke ncɛŋe le. ³⁶É me ensee ê ben kecey le, lon mwëem mvun mvunciim nu ke ekoo ɛŋgokɛ ke kɛŋŋe kin."

ɛ Jisos bem bonyii bo Jelusalem

(Luk 13:34-35)

³⁷No Jisos jeme nen, mum bem le, "ɛbɛy Jelusalem! ɛbɛy Jelusalem! Wo wvù yuwyi bonyii bo ntum Nyo' le, bvuu tumyi bonyii bô Nyo' tumte fô wo le bô eta! È nu wase bokan bomɛ no me mom keembaancɛ boom buw ke diwɛ no bweeshie ké baancɛ boom bew kfuke ê bibɛ biew e, wo ɛ fan? ³⁸dTaa eyen, bó nu ɛ lan wase yew yo, ɛ yí nu etu binfuy. ³⁹eMe nseŋe lo ê wo le ke wo bæ ke ebvuu eyen me le ke, egen ebuy kefew kè wo ke egay le, 'Nyo' nu ɛ lan kembonen yi wee wvù too ê diee di Tata Nyo' le."

**23:24 Nyam yi baay yin nu ê dífɛw bala le le, «camel».

v23:24 15:14 w23:25 Mak 7:4 x23:26 Jon 9:40 y23:28 Luk 16:15

z23:30 5:12; Lem 7:52 a23:33 3:7 b23:34 1Tes 2:15 c23:35 Kɛŋ 4:8-10

d23:38 ɛsek 10:18-19; 1Bfn 9:7-8 e23:39 Mben 118:26

**Ɛ Jisos see le bó nu
ke ebvuw yew ncese**

(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

24 Ɛ Jisos ke buy yew ncese le, ke dioo gene, Ɛ boom bew bo ngoo le bence to mbew ye le no dunji yéw yi fô yew ncese le Ɛ wvú. ²ƆGeenen, Ɛ Jisos jeme Ɛ bó le, “Ben yene yéw yin e? Ɛ me ensee Ɛ ben keceey le ke te dimwaan nu ke esheey yi dimew e se bó Ɛ base fokuse ke.”

(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

³Ɛ Jisos ke dioo gen ben shii yi Kum Bite bi Olif e, Ɛ boom bew bo ngoo le bence to Ɛbonebon fô wvú le bife le, “Ke see Ɛ bese kefew kè fiee fidvu fin nu ke ekooy, noo nciise wvú nu ke edunƆe kefew kè wo nu ke ekase eto noo le wonj kaa wase?” ⁴Ɛ Jisos tfuse Ɛ bó le, “Ben eyenè fo wee ke elɛɛ ben Ɛ ben ejay je. ⁵ƆBen ekeè le bonyii nteen nu ke etoo joo diee diem teeke fojise, Ɛ wee duu le Ɛ nu wen wvú Mboyse wvú Nyo' to kawɛɛ. Ɛ bó dioo gee nonen emum elɛɛle bonyii nteen Ɛ bó jayte je. ⁶Ben nu ke eyuuke le bó tumte jem, bvuu yuuke ten bosaaka le jem nu enu. Fo ben ke dioo eyuuke nonen, Ɛ finteem no buyte ben ke. Mvumvun nu mwɛɛm mvú keŋke keeke ekooy. Geenen Ɛ mvú yaa mum dunji le wonj kaa wase ke. ⁷ƆKetum nu ke etumte jem bó kemew, Ɛ nfon mvu tumte jem bó wvumvu. Jen nu ke ekoole, Ɛ nshe shiike mondvuum e mondvuum e. ⁸Ɛ mvumvun mvunciim bæ ke lo mvun'yanj ke diewe seke kpwoon Ɛ kaw lume.

⁹ijBonyii nu ke enya ben Ɛ bó enyewle bó ben, eyuwyɛ ben. Bitum bicii nu

ke ebane ben nje diee diem. ¹⁰kNonen Ɛ bonyii nteen emum etfuw bikaa Ɛ me ejim, banene, geese bikuu bibole. ¹¹ƆBonyii nteen bó mbiayte le Ɛ tum Nyo' bó nu ke ebuynen emum elɛɛle bonyii nteen. ¹²mNo kebefɛ nu ke eduule ke gene lo fwe, nu Ɛ fi nu ke ege Ɛ keŋkonjen ke bonyii le nteen emum ewɛɛ. ¹³nGeenen, wee wvú nu ke ekuu shém egen ebuy fokemese nu wvú nu ke eboy. ¹⁴oƆ bó keŋke ke keeke efewce saaka wvú jee wvun wvu ekumɛ bvunfon bvú Nyo' le egen ebuy yi ekole ke nshe le kecii Ɛ bitum bicii eyuw, nonen Ɛ wonj se keeke eka.

**N'yɛɛyi ekumɛ kefew
ke ngew wvu baay e**

(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵pNonen seke ben Ɛ yen Ɛ kemaante ke fiee le kè nulo ejinj bvudvuu kè wee ntum Nyo' wvú Dania to jemyɛɛ ekumɛ kí, Ɛ kí leeme wase yew ncese le, (wee wvú taanƆe gwa' wvun eyuw fin ntay,) ¹⁶Ɛ bonyii bó nu Judea mum fɛɛ ben yi dikum e. ¹⁷qFo wee wvú nu Ɛ yew we dioo Ɛ shii bvuu ley keejo fiee fi nu yew ke. ¹⁸Fo wvú nu wene ebvuu ekfulɛ le wen egen ejo ndvu ye yi bulɛɛn ke. ¹⁹Ngew wvu baay ɛdiuw yoya le nu ke enu wvu bokenɛ bó nu bó difue, noo bó yamsee boom e. ²⁰Ben ebunleè le fo kenlewte kin ke enu Ɛ Ɛ nu kefew ke nfum e, kenɛ diuu di mbam e ke, ²¹rNjefo ngew wvu baay nu ke enu kefew kekɛ le, Ɛ kfuu wvuwe ngew ke baa yuu nu wase Ɛ kaw no wonj to kawɛɛ Ɛ to Ɛ buy ke seen e, Ɛ ke kfuu wvuwe bæ ke ebvuu eyuu enu dvú ke. ²²ƆNyo' to baa fafe ɛdiuw Ɛ ngew wvudvu, tu ke wee wvu

^f24:2 Luk 19:44 ^g24:5 24:24; 2Tes 2:9-10; 1Jon 2:18

^h24:7 2Klo 15:6; Yesa 19:2 ⁱ24:9 10:17-22; Jon 16:1-4 ^j24:9 5:11

^k24:10 10:35; Luk 12:52-53 ^l24:11 7:15 ^m24:12 2Tim 3:1-5

ⁿ24:13 Mwm 13:10 ^o24:14 28:19 ^p24:15 Dan 9:27; 11:31; 12:11

^q24:17 Luk 17:31 ^r24:21 Dan 12:1; Mwm 7:14

wum mwaan̄ bee ke eboy kɛ. Geenɛn Nyo' nu ɛ fafe ɛdiuw yodvu nje bonyii bew bò wvú nu ɛ caw. ²³ ɛ̄ nu ke edioo enu sekekie wee ɛ jeme ɛ ben le, 'Ben etaa eyen, Mboyse wvú Nyo' to kawɛ wvun fɛn!' Kenɛ le, 'Wvuwe fofe!' Fo ben ebee kɛ. ²⁴ Ben ekeè le bonyii nu ke etoo mbiayte le bowen nu bomboyse bò Nyo' to kawɛ, ɛ bomew duu le bowen nu bonyii bo ntum Nyo' le, emum egee mwɛɛm mvù tɛmyi mvù dɔŋci mvuŋgay mvubole, egee tɛn mwɛɛm mvu diuw wvù yumɛɛn ɛ wvu le bó elɛ bonyii ɛ bó ejay je, lɛ naa noo bonyii bò Nyo' nu ɛ caw, fɛn ɛ je nu dvú. ²⁵ Ben eyeke eyuw, me nu ɛ nsee wase mwɛɛm mvun ɛ ben ɛ mvú sɛ keeke ekooyi. ²⁶ Nonɛn, ɛ bonyii nɛ ɛ no gayte ɛ ben le, 'Ben etaa eyen, Mboyse wvú Nyo' to kawɛ wɛ ŋkp-waante,' fo ben egen jó kɛ. Kenɛ le, 'Ben etaa eyen, wvuwe yew ente,' fo ben ebee bó le kɛ. ²⁷ Ben ekeè le no jaŋ ké lawte we ɛ keba ke diuu sane le, ba gen buy jò diuu seeyi, nu ke lɛŋlɛŋ no nto wee wvù diee nu Waawee nu ke enu. ²⁸ Na fɛɛ fò kɛŋkpwe ke fiɛ le nu, nu kɛ fò fò bongulɔŋ nu etaashi.'

Ekume no Jisos nu ke eto

(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹ WKaŋ mwaan̄ seke kefew ke ŋgɛw wvu baay wvun ɛ ɛ to wase ɛ fey, ɛ diuu nɛ esɛɛ ejimɛ, kpwee saa ebvu ebaa ke, ɛ jón enɛ fowe egbwɛken, ɛ mwɛɛm mvu fowe mvunciim mvù kɛŋke mvuŋgay eshiike. ³⁰ x̄ nciise wee wvù diee nu Waawee emum ebuynɛn yí ebule le. ɛ bitum bicií bi yí nshe le emum ekew effule

lo bò kpwe. Bonyii nu ke eyen no wee wvù diee nu Waawee shiile too ɛ kem-bew e fowe bò mvuŋgay noo bvukuke bvú baay. ³¹ ySon̄ yi baay nu ke edioo ɛ jeme foweɛwe, ɛ wvù emum eciinse bonceendaa bew ɛ bó egen ɛbuw ɛ won̄ yo ɛna le noo fowe, ebaance bonyii bew bò wvù nu ɛ caw.

(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² Ben eyɛɛyi fiɛ yí kɛŋgvum e. Tíɛw ye ké boci, ɛ bibɛ ekew etɛke yí dvú le, ɛ ben mum kɛɛ le ɛkfuŋ kumene wase. ³³ ɛ̄ nu ke lɛŋlɛŋ no ben nu ke edioo ɛ yen mwɛɛm mvun e mvunciim, ɛ ben emum ekiɛ le wvù nu wase nceencee naa wase ɛ yew fwese. ³⁴ z̄ me ensee ɛ ben keceɛy le kɛ ɛŋgoke ke keseen kin nu ke eka se mwɛɛm mvun mvunciim ɛ kooy wase kɛ. ³⁵ Ebule bò nshe nu ke eka, geenɛn kɛ diɛw yɛm nu ke eyuu eshiw kɛ.

Ke wee nu dvú wvù kee diuu dì Jisos nu ke eto kɛ

(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶ aKɛ wee nu dvú wvù kee diuu didvu kenɛ kefew kɛ. Kɛ naa bonceendaa bo Nyo' le bo fowe kenɛ Waa Nyo' kee ten kɛ. ɛ kee kɛ Nyo' Ice wvù embɛŋ. ³⁷ bKɛ lɛŋlɛŋ no fí to nu kefew ke Noa' le nu kɛ no fí nu ke enu seke wee wvù diee nu Waawee kaase too. ³⁸ ɛ̄ to nu ɛ joo baa yiŋsɛn wase yí ekolɛ ke nshe le, ɛ bonyii nu fibole diekene bvuu wukene, ɛ bokɛnɛ bò bolemse taashi bvujɛn, ɛ bonyii nyaa boom ɛ bolemse taashi bvujɛn bò bó, ke gen buy diuu dì Noa' to leyɛ ɛ ŋguw e, ³⁹ ɛ bonyii bodvu yaa kee

^s24:23 Luk 17:23-24 ^t24:24 24:5; 7:15; Mwm 13:13-14

^u24:27 24:30, 37; 25:31; 1Kol 15:23; 1Tes 3:13; 4:15; 2Tes 2:1, 8; Jem 5:7-8; 2Bi 3:4; 1Jon 2:28 ^v24:28 Job 39:30; Mwm 19:17-18

^w24:29 Yɛsa 13:10; 34:4; Aga 2:6, 21; 2Bi 3:10, 12; Mwm 6:12-14

^x24:30 Saka 12:10-14; Dan 7:13-14; Mat 24:27; 26:64; Mak 14:62; Mwm 1:7

^y24:31 13:41; 1Kol 15:52; 1Tes 4:16 ^z24:34 16:28 ^a24:36 Lem 1:7

^b24:37 Kɛŋ 6:11-13; 7:7-13; 2Bi 3:6

fiɛ fi nu ekooy kɛ, gen buy seke joo to yɪnsenɛ yɪ nshe le, kuu bó bocii gen dvú. É nu kɛ lɛɲlɛɲ no fi nu ke enu diuu di wee wvú diee nu Waawee nu ke eto le. ⁴⁰Bolemse bofɛɛ nu ke enu wene, é bó ejo mwaanɔ é mwaanɔ eshɛɛ. ⁴¹É bokene bofɛɛ nu ke egooke bvulem fodien, é bó ejo mwaanɔ é mwaanɔ eshɛɛ. ⁴²Nonen, ben emum eceýtè njefo kɛ ben kee diuu di Tata wene nu ke eto kɛ. ⁴³Ben ekeè le é cee yew kee kefew kè coonɔ nu ke eto entaɲ, é wvú eceyte, wvú saa ke ecinɛ é bó eto enɔoy yew ye kɛ. ⁴⁴Fí é mum é no nu lɛ, ben ten kɛɲke keeceýtè njefo wee wvú diee nu Waawee nu ke eto é kefew kè ben yaa kee kɛ le.

N'yɛyi ekumɛ waa lemme wvu keceɛy noo wvú yaa nu kɛ wvu keceɛy
(Luk 12:41-48)

⁴⁵Waa lemme wvú nu wvu keceɛy bvuu kɛɲke bvufɛɛ nu wvú la? Kɛ è nu wvuwe wvú cee ekolɛ we nu é gɛɛ wvú lɛ wvú etaalè fô yew ye le, lɛ kefew ke edioo é kocɛn, é wvú nya mwɛɛm mvudien mvu boom bo lemme le é bó le? ⁴⁶Njoɲ wvu baay nu ke enu wvu waa lemme wvuwe wvú cee ekolɛ we nu ke edioo etoo eyen é wvú gɛɛ lemme lɛɲlɛɲ no wvú bee keegɛɛ. ⁴⁷É me ensee é ben keceɛy lɛ cee ekolɛ we nu ke ebense wvú é wvú etaale fô mwɛɛm mwew e mvunciim. ⁴⁸Geenen é waa lemme wvudvu nɛ é no nu wvú kɛɲke kɛɲge kè befe, é jeme é ekolɛ kew le, 'Kɛ cee ekolɛ wɛm nu ke eyaɲsen ekase eto kɛ', ⁴⁹é mum é kɛw é no suunɲke boom bo lemme le bomew bò bó lemte, diekene bvuu wukene bó bonyii bò wuwte mbvuum, ⁵⁰stu cee ekolɛ we nu ke enɛ esɛɛ ebuynɛn diuu dimew di wvú yaa be kpwaake le noo é kefew kè

wvú yaa be kee le kɛ. ⁵¹Wvú nu ke edioo é buynɛn nonen, emum enya ɲɛw é waa lemme wvudvu, eciinse wvú é wvú egen enu ɲɔoo bonyii bò jemɪ jɛɛy, gɛɛ jɛɛy e, é è nu fô fô bonyii nu ke ebeele ɲɛci bigew."

ɲɔan ekumɛ ɲɔón bokene bomew yuufe

25 ¹É nulo é bó emum efɛwsɛn bvunfon bvú fowe bó ɲɔón bokene bomew yuufe bò to joɛ bin'yɛɛɛ bibole, buy keegen efiisɛn cee bvujɛn mvu. ²Bó to nu nonɛn é bo botin nu biyunɔ, é bo botin feefɛne. ³Fí nu lɛ bò to nu biyunɔ to dioo jo bin'yɛɛɛ bibole faɲɛ yaa jo mɛɛm momew kɛ, ⁴geenen é bò to feefɛne jo bibole bin'yɛɛɛ jo mɛɛm momew mbew yɪ dvú le. ⁵É bó gen no cɛyte cee bvujɛn wvudvu, é wvú no dvuyte keeto, é nyii mum nɛ no yɛɛke bó, é bó mum lefe. ⁶É è ke no nu entaɲ entelɛɲ, é bó nɛ yuw é wee wvule lɛ, 'Eeeɛɛ, ben etaa eyen, cee bvujɛn wvun ɛɛɛ! Ben ebuy eto efiisɛn wvú lɛɛɛ.' ⁷É ɲɔón bokene ba bocii mum ja we bense bin'yɛɛɛ bibole. ⁸É ɲɔón bokene bò to nu biyunɔ ba gay é bò to feefɛne ba lɛ, 'Ben enya kɛ bese bó mɛɛm monɛn momew. Bin'yɛɛɛ bisɛɛ shiile wa lo.' ⁹Geenen é bò to feefɛne ba tfuse lɛ, 'Kɛ è nɛlo é mó ekocɛn fô beene le bocii kɛ. Ben egen é è nu fô bonyii bò geese le, eguy monɛn.' ¹⁰No bó to gene keeguy, é cee bvujɛn mum shɛɛ fɛɛɛ. É ba bò to nu é seyɛɛ wase ye é no cɛyte, mum gen ley bó wvú yew ɲkaw bvujɛn e, é bó mum faa kembunɔ. ¹¹Éjim jodvu é ɲɔón bokene bomew ba bò to genɛɛ keeguy mɛɛm fɛɛɛ, leem é yew fwese no gayte lɛ, 'Cee ekolɛ, cee ekolɛ, yene

^c24:42 24:44, 50; 25:13; Mak 13:33, 35; Luk 12:40; 21:36 ^d24:43 1Tes 5:1-2; 2Bi 3:10; Mwm 3:3 ^e24:45 25:21-23 ^f24:48 2Bi 3:4 ^g24:50 24:42 ^h24:51 8:12 ⁱ25:1 Luk 12:35-36 ^j25:10 9:15 ^k25:11 Luk 13:25

kembun é bese eley.’ ¹²Geenen, ε wvú tfuse é bó le, ‘É me ensee é ben keceey le ke me ηkee ben ke.’ ¹³ᵐᶠÍ ε mum ε no nu le, ben eseyse ye, ecetyè, njefo ke ben yaa kee diuu kenεε kefew kè me nu ηke enkase nto ke.

ηgan ekume boom bo lemme le botete
(Luk 19:11-27)

¹⁴ᵐKefew kedvu nu ε fí nu ke enu diεwe wee mvu wvú to nu keegen ghane, tee boom bew bo lemme le gεε kpwaw we can yibole. ¹⁵ᵐWvú to nu ε nya mvu waa lemme bikele bi bigew e bitin, nya mvu bikele bifεε, nya mvu ekele ke bigew e kemwaan. Wvú to nyaa ke bii no mvun-gay mvu wee le nu. No wvú nyae nonen, mum laa ghane diεw. ¹⁶ε waa lemme wvú to fiε bikele bi bigew e bitin mum gen lo kan mwaan ge way dvú, die sew bikele bitin. ¹⁷ε wvú to fiε bikele bifεε ge ten way, die sew bikele bifεε. ¹⁸Geenen, ε waa lemme wvú to fiε ekele kemwaan we, gen fiew cim fokuse nyile bigew bi cee ekole we le bidvu fò.

¹⁹ᵐε cee ekole boom bo lemme le bodvu ke laa ghane diε, gen ce jó baay. ε wvú ke dioo kase to, mum tee boom bew bo lemme le le bô bó ekpwanjen mweem. ²⁰ε waa lemme wvú to fiε bikele bi bigew e bitin mum to wase bô bikele yuufe, gay le, ‘Cee ekole, wo to nya me bikele bi bigew e bitin, taa eyen me nu ε nshεε ε ηge way dvú, ε ηkenke bimew bikele bitin é we jodvu.’ ²¹ᵐε cee ekole we gay é wvú le, ‘Keyoone baay. Wo nu waa lemme wvú jee bvuu nu wvu keceey! Wo se nu ε shεε ε kieε keetaa fò fiε fi caan e ntay. Nonen, me nu engeε wo keseen é wo etaale wase ε è nu fò fi baay e. Leye le ente jo bvujonke bu

cee ekole wo le.’ ²²ε waa lemme wvú biew bigew to nu bikele bifεε to ten, gay le, ‘Cee ekole, wo to nya me bikele bi bigew e bifεε. Taa eyen, me nu ε nshεε ε ηge way dvú, ε ηkenke bimew bikele bi bigew e bifεε é we jodvu.’ ²³ε cee ekole we gay é wvú le, ‘Keyoone baay. Wo nu waa lemme wvú jee bvuu nu wvu keceey! Wo se nu ε shεε ε kieε keetaa fò fiε fi caan e. Nonen, me nu engeε wo keseen é wo etaale wase ε è nu fò fi baay e. Leye le ente jo bvujonke bu cee ekole wo le.’ ²⁴ε waa lemme wvumvu we wvú to fiε ekele ke bigew e kemwaan to ten, gay le, ‘Cee ekole, me ηkee le wo nu wee wvú temyi ejim. Wo ké no gb-weci ε wo baa jewe ke, baanci egij ε wo baa le ke. ²⁵Nonen me nse ε mum ε nfan ε ηgen ε nyile bigew biuw fokuse. Taa eyen, bigew biuw bin, jicε.’ ²⁶ε cee ekole we tfuse é wvú le, ‘Wo nu waa lemme wvú befe, nu kenkpwen! Wo se kee le me ηké no ηgbweci ε me mbaa njewe ke, mbaanci egij ε mbaa nle ke. ²⁷No wo se kee nonen, tu wo se bee egeε bigew biem ntfu wvu le seke me ε ηkase enfi bigew biem bidvu bô sew é we jodvu.’ ²⁸No wvú gay nonen, mum gay le bó efi ekele ke bigew e kedvu é wvú, enya é wvú kenke bikele bi bigew e yuufe. ²⁹ᵐLe bó ekeε le wee wvú kenke nu ε bó nu ke ebise é wvú ekenke nteen. Geenen ε wee wvú baa kenke, nu ε naa fi caan fi wvú kenke nu ε bó nu ke efi lo é wvú. ³⁰ᵐNo wvú gay nonen mum gay le, ‘Ben etfume kenεne ke waa lemme le kin é ejiwε le ek-fun, fô bonyii nu ke ebeele ηgeci bigew.’

N'yeeyi ekume nsaw wvu fokemese

³¹ᵐε nu ke edioo enu kefew kè wee wvú dieε nu Waawee kaase too é

¹25:12 7:23 ^ᵐ25:13 24:42 ^ᵐ25:14 Mak 13:34 ^ᵐ25:15 Lum 12:6

^ᵐ25:19 18:23 ^ᵐ25:21 24:45-47; Luk 16:10

^ᵐ25:29 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 ^ᵐ25:30 8:12 ^ᵐ25:31 16:27

^ᵐ25:31 Dito 33:2; Saka 14:5; Mat 16:27; 19:28; 1Tes 3:13; Jut 14

bvukuke bwew e, ε wvú too bô bonceenda bo Nyo' le bocii, é wvú emum eshii yî kawla we bvukuke le. ³² Bitum bicii bi yî ekole ke nshe le nu ke ebaance é wvú fwe, é wvú emum egaw bó diewe no wee ncey ké gaw njée bvuse é bîe tewe le. ³³ Wvú nu ke egée njée ébo éceey, gee bîe tewe ébo eḡkoḡko. ³⁴ Wvú wvù Nfon nu ke emum egay é ba bô nu ébo éceey le, 'Bonyii bô Icem nu ε laḡ kembonen yî bó le, ben eto ekeḡke bvudvuu ente jo bvunfon bvù wvù to seysée fô ben e ε kéw no bó to bomée won, ³⁵ vñjefo jer to yuu me, ε ben nya me bô mwëem mvudien. Kendonḡ to yumte me, ε ben nya me bô fiée ε me ḡ'wu. Me nto nu tolo, ε ben fiisen me. ³⁶ Me nto nu kenyi kencimte, ε ben jise ndvu yî yem e. Me nto ncemte ε ben to gay me le. Me nto nu yew ncaw e, ε ben to gay me le.' ³⁷ Wvú nu ke edioo ε gay nonen, é bonyii bo teyey bodvu emum ebife é wvú le, 'Tata, è nu seke la wvù bese to yenée wo le ε jer yuu wo, ε bese nya mwëem mvudien é wo, kenée seke la wvù kendonḡ to yumte wo ε bese nya fiée ε wo wu? ³⁸ È nu seke la wvù bese to yenée wo le ε wo nu tolo, ε bese fiisen wo, kenée kenyi kencimte, ε bese jise ndvu yî yo le? ³⁹ É è nu seke la wvù bese to yenée wo le ε wo cemte kenée nu yew ncaw e, ε bese to gay wo le?' ⁴⁰ wNfon nu ke emum etfuse é bó le, 'É me ensee é ben keceey le no ben to gee mwëem mvun, ke naa fô wee wvu caan boom bo bwëem e ban e, nu ε ben to ge ε è nu fô me le.' ⁴¹ xNonen, wvú nu ke emum egay é ba bô nu ébo eḡkoḡko le, 'Ben bô lon nu ε koo, ben ené lo é me ejise, egen eley ḡguy wvù mēy lo wvù bó to seysée fô dēwle bô bonceenda bew e, ⁴² njefo

jer to yuu me, ε ben faḡe yaa enya me bô fiée fidien ke. Kendonḡ to yumte me, ε ben faḡe yaa enya me bô fiée é me eḡ'wu ke. ⁴³ Me nto nu tolo, ε ben faḡe yaa efiisen me ke. Me nto nu kenyi kencimte, ε ben faḡe yaa ejise ndvu yî yem e ke. Me nto ncemte, mbvuu no nu yew ncaw e, ε ben faḡe yaa eto egay me le ke.' ⁴⁴ Bó ten nu ke emum bife é wvú le, 'Tata, è nu seke la wvù bese to yenée wo le ε jer yuu wo, kenée ε kendonḡ yumte wo, kenée ε wo nu tolo, kenée kenyi kencimte, kenée cemte, kenée yew ncaw e, ε bese faḡe yaa efi wo ke?' ⁴⁵ Wvú nu ke emum etfuse é bó le, 'É me ensee é ben keceey le, no ben to baa ege mwëem mvun, ke naa fô wee wvu caan boom bo bwëem e ban e, nu ε ben to baa ege ε è nu fô me le ke.' ⁴⁶ yBoba bonyii nu ke emum egen eley ḡgaw wvù mēy lo le. Geenēn, é ba bô nu teyey egen eley fibole ε è nu nshii wvù mēy lo le."

É bó kaa mvunaḡ é Jisos ejim

(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

26 ^zÉ Jisos ke jeme mwëem mvun mvunciim mese, gay é boom bew bo ḡgoo le le, ^{2a} "Ben ekeè le è sheete wase ediuw éfaa, é emum enu ḡkaw Danḡfey, ε bó nu ke emum enya wee wvù diee nu Waawee can bonyii le é bó eta yî kentam e." ³ Ke kefew kedvu le, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake wonḡ mum gen baance ye é ntow Kayfas wvù to nu ekole ke bocee ncese le, ^{4b} mum cu ntaḡ no bó nu ke ewēnten se koo Jisos, eyu. ⁵ É bó dioo cu nonen, gay le, "Fo beene emom fiée fin kefew ke ḡkaw e ke, njefo é beene mom lo, é fí eto bô diuw é bonyii entelenḡ."

^v25:35 Yesa 58:7 ^w25:40 Bḡgn 19:17; Mat 10:40, 42; 12:50; 28:10

^x25:41 Jut 7; Mwm 20:10, 15 ^y25:46 Dan 12:2; Jon 5:29; Jem 2:13

^z26:1 7:28 ^a26:2 16:21 ^b26:4 21:46

**Ɛ kpwoon mvu yefe Jisos bô
nfiey wvù shfuunkene Betani**

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶Ɛ Jisos ke no nu ntew wvù Betani le, yew dvu Semon wvù wee ntun wvu baay. ⁷Ɛ bó ke shii no diekene, Ɛ kpwoon mvu nɛ ley bô fikaa fimew Ɛ bó kene bô tɛ,[¶] Ɛ è nu fi nfiey mvu wvù shfuunkene le, Ɛ wvù lumte naa baay, mum fuce yî ekole ke Jisos e. ⁸Ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le yen nonen Ɛ fiɛ fidvu ton'ye lo bó. Ɛ bó gay le, “Wvù nyew bô nfiey wvun nen nje la?” ⁹Bó be nelo egese nfiey wvun bigew nteen, enya bigew bidvu Ɛ bonyii bo kefufe le.” ¹⁰Geenen, Ɛ Jisos kɛɛ ɲkpawwɛ wvubo, gay Ɛ bó le, “Ben nyaa ɲgew Ɛ kpwoon wvun nje la? Wvù nu Ɛ ge Ɛ è nu fiɛ fi jee fô me le.” ¹¹^dBen ekeè le bonyii bo kefufe le nu ke enu ke ben Ɛ bó sekeci, geenen ke me nu ɲke enu beene sekeci ke. ¹²Wvù fuci nfiey wvun yî yem e nen seysee lo me no bó nu ke edwey me. ¹³Ɛ me ensee Ɛ ben keceɛy le naa fɛ fô bó nu ke efewci saaka wvù jee wvun yî ekole ke nshe le keci nu Ɛ fiɛ fi kpwoon wvun ge nu Ɛ bó nu ke eseje ten, keekumyi wvù.”

Ɛ Judas gese Jisos

(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

¹⁴Ɛ wee mvu ngoo boom bo ngoo le bo Jisos e bo yuufe ncw bofɛ wvù bó to teje le Judas Iskaliot mum nɛ gen fô bocee ncese bo baay baay, ¹⁵^ebife Ɛ bó le, “Ɛ me nya Jisos can yene le, Ɛ ben enya la Ɛ me?” Ɛ bó mum tan bigew mbaan-she bi bó kene bô ketwaa kè baa, nya Ɛ wvù. ¹⁶Ɛ kɛw sekekie le, Ɛ wvù mum kɛw no gomte je yî wvù nu enya Jisos jó can yibole.

**Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo
le die ɲkaw Daɲefey**

(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13,
21-23; Jon 13:21-30)

¹⁷^fƐ è ke dioo nu diuu di fwe di ɲkaw Blɛɛd wvù bó baa gɛɛ Fintunlɛen jó, Ɛ boom bo ngoo le bo Jisos e to fô wvù le, bife Ɛ wvù le, “Wo gomte le bese egen eseyse fô wo nu edie ɲkaw Daɲefey Ɛ è nu fɛɛ?” ¹⁸Ɛ wvù tfuse Ɛ bó le, “Ben egen elaaante, eyen key e, egay Ɛ wvù le, ‘Wee N'yɛɛyi gayte le kefew kewene nu Ɛ kocɛn wase. Wen nu edie le ɲkaw Daɲefey bô boom bowene bo ngoo le Ɛ è nu Ɛ wvù yew.” ¹⁹Ɛ boom bo ngoo le bodvu gen ge ke no Jisos be gay Ɛ bó, mum seyse mwɛɛm mvudien mvu ɲkaw Daɲefey e dvù. ²⁰^gƐ è ke no nu ekiɛguu, Ɛ wvù shii bô boom bew bo ngoo le bo yuufe ncw bofɛ keediekene. ²¹Ɛ bó dioo diekene, Ɛ wvù nɛ gay Ɛ bó le, “Ɛ me ensee Ɛ ben keceɛy le, wee mvu ben e nu egese me.” ²²No wvù gay nonen, Ɛ boom bew bo ngoo le nɛ no nu yii yii baay, mum kɛw no biwci Ɛ wvù mwaan mwaan le, “Ɛ nu me le Tata?” ²³^hƐ wvù tfuse Ɛ bó le, “Wee wvù nu egese me nu wvù nu Ɛ lese ebo Ɛ shuw e bee wvù. ²⁴ⁱWee wvù diee nu Waawee nu ke egen ke no bó to sanɲɛ ekume wvù. Geenən, ɲgew wvu baay nu fô wee wvù gese wee wvù diee nu Waawee le. Fí to bee ejee fô wvuwe wee le baay fɛn Ɛ bó to baa eboo wvù ke.” ²⁵Ɛ Judas wvù to nu keegese Jisos bife tɛn Ɛ wvù le, “Ɛ nu me le Wee N'yɛɛyi?” Ɛ Jisos gay Ɛ wvù le, “Wo nu Ɛ jeme bó diuw wo.”

[¶]**26:7** Fikaa fin nu Ɛ bó to kene bô tɛ di bó teje le «alabaster».

^c**26:6** Luk 7:37-38 ^d**26:11** Dito 15:11

^e**26:15** Ksm 21:32; Saka 11:12; Jon 11:57; 13:2 ^f**26:17** Ksm 12:1-20 ^g**26:20** Jon 13:2, 21-30 ^h**26:23** Mben 41:9 ⁱ**26:24** Mben 22:7-8, 16-19; Yɛsa 53:9

Ɛ Jisos bô boom bew die ntaashe

(Mak 14:22-26; Luk
22:14-20; 1Kol 11:23-25)

^{26j}No bó to diekene, ɛ Jisos nɛ jo blɛɛd, nya keyoone ɛ Nyo', mum guushɛ nya ɛ boom bew bo ɲgoo le gay lɛ, “Ben eko edie, fin nu ye yem.” ²⁷Ɛ wvú mum jo ten fiko, nya keyoone ɛ Nyo' mum nya fiko fidvu ɛ bó gay lɛ, “Ben ewu bocii. ^{28k}Fin nu ɛlɛmɛ kem kɛ Nyo' gbwo moŋkan dvú kí ɛ buy nje wee nteen, wvu lɛ wvú ɛlɛsɛɛ bibɛfɛ bibole. ²⁹Ɛ me ensee ɛ ben lɛ kɛ me mbɛɛ ɲke embvuu ɛɲ'wu mbvuum mo twɛɲ kete kɛ lane le man ɛ kɛw keseen ɛ, ɛ gen ɛ buy diuu di me nu ɲke ɛɲ'wu mó monfɛm beene ɛntɛ jo bvunfon bvuu Icɛm ɛ kɛ.” ^{30l}Ɛ Jisos bô boom bew bo ɲgoo le ke mɛsɛ, yem ɲkiee mbense, mum buy ben gen yí Kum Bite bi Olif ɛ.

Ɛ Jisos gay lɛ Bitu nu ke ɛma wen

(Mak 14:27-31; Luk
22:31-34; Jon 13:36-38)

^{31m}No Jisos bô boom bew bo ɲgoo le to gene, ɛ wvú nɛ gay ɛ bó lɛ, “Ɛntaɲ jo ɛben nu ɛ ben bocii nu ke ɛtfuw bikaa ɛ me ɛjim nje fiɛɛ fi nu ke ekooy bô me. Ɛ nu no bó nu ɛ saɲ ɛ Nyo' gayte lɛ, ‘Me nu ɛɲke ɛn'yu nɛɛy ɲjɛɛ ɛ ɲgoo ɲjɛɛ esaɲkɛn.’ ³²ⁿGeenɛn, seke Nyo' ɛ bvuse me yí kpwe lɛ, ɛ me ɛnsa fwe jo ben Galilee.” ³³Ɛ Bitu mum gay lo fiew ɛ wvú lɛ, “Ɛ bonyii bocii cim tfuw lo bikaa ɛ wo ɛjim nje fiɛɛ fi nu ke ekooy bô wo, tu kɛ ɛ nulo ɛ me ɲke ɛn'yuu ɛntfuw bikaa ɛ wo ɛjim kɛ.” ^{34op}Ɛ Jisos gay ɛ wvú lɛ, “Ɛ me ensee ɛ wo keɛɛy lɛ ɛntaɲ jo ɛben jan, nu ɛ nyimshie nu ke ɛnu lɛ yí ɛtoɲ, ɛ wo ɛ ma wase me bokaɲ botetɛ.” ³⁵Ɛ

Bitu gay ɛ wvú lɛ, “Ɛ ɛ cim nu naa lɛ me nu ɛɲkpwe lo bee wo, tu kɛ ɛ nulo ɛ me ɛn'yuu ma wo kɛ.” No wvú gay nonɛn, ɛ boom bo ɲgoo le bo Jisos ɛ bomew ba bocii gay kɛ ten nonɛn.

Ɛ Jisos bunle Gesemane

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

^{36q}Ɛ Jisos bô boom bew bo ɲgoo le ke gen ley fô wɛɛ ketaɲ wvumew ɛ, ɛ bó teɲɛ lɛ Gesemane, ɛ Jisos gay ɛ boom bew bo ɲgoo le lɛ, “Ben ɛshii fɛn ɛ me ɛn'wawɛɛ ɛɛɛɲ nene embunle.” ³⁷Ɛ wvú jo Bitu bô boom bo Sebɛdɛɛ le bo bofɛɛ, ɛ bó bó gen. Ɛ wvú kɛw no nu yii yii, ɛ fitele fiew buuke. ³⁸Ɛ wvú mum gay ɛ bó lɛ, “Fitele fiew nu yii yii baay naa fi me ɛɲkpwe lo. Ben ɛshɛɛ fɛn ɛ beene ɛɛɛyɛ.” ^{39r}No wvú gay nonɛn, mum bɛncɛ gen fwe caan, gbwe tum bvushiw fokuse mum bunle lɛ, “Icɛm, ɛ je nu dvú yí ɛ nulo ɛ wo ege ɛ fiko fi ɲgew ɛ fin ɛfey sɛ me ɛ ɲ'wu, ɛ wo ge. Geenɛn, fo wo ege no ɛ shieele me kɛ, geɛ no ɛ shieele wo.”

⁴⁰Ɛ wvú kɛ nɛ kase tu jim fô boom bew bo ɲgoo le, yɛn ɛ bó leetɛ. Ɛ wvú bife ɛ Bitu lɛ, “Fí nu lɛ kɛ ɛ nulo ɛ ben ɛshii we ɛbuy ntam kefew mwaɲ ɛ?” ^{41s}Ben ɛnù we, bunleɛ fo mmom ke ɛto fô ben ɛ, ɛghaw ben. Ɛ nu keɛɛy lɛ fitele kooɲke lo, geenɛn ɛ nyam ye wɛɛyi.” ⁴²Ɛ wvú bvuu kase gen yí bokaɲ bofɛɛ le bunle lɛ, “Icɛm, ɛ ɛ fɛn nu lɛ kɛ fiko fin nulo ɛfey sɛ me ɛ ɲ'wu, ɛ wo ge kɛ no wo kooɲke.” ⁴³Ɛ wvú dioo ekase etu jim bvuu yɛn ɛ boom bew bo ɲgoo le leetɛ ɲjɛfo nyii to nu ɛ bó ɛjise. ^{44t}Ɛ wvú bvuu cinɛ bó lɛ, kase gen bvuu bunle yí bokaɲ ɛ botetɛ, bunlee jemɲi kɛ ɛ ɛ nu fiɛɛ fi wvú be shee jemɲi wase. ^{45u}Ɛ wvú bvuu kase tu jim

^{j26:26} 1Kol 10:16 ^{k26:28} Ksm 24:8; Yeli 31:31; Ibu 7:22; 9:15-20

^{l26:30} Luk 22:39; Jon 18:1 ^{m26:31} Saka 13:7; Mat 26:56; Jon 16:32

^{n26:32} 28:7, 16 ^{o26:34} Luk 22:33-34; Jon 13:36-38 ^{p26:34} 26:75

^{q26:36} Luk 5:16; Ibu 5:7-8 ^{r26:39} 6:10; 20:22; Jon 18:11; Ibu 10:9

^{s26:41} Ɛfɛ 6:18; Ibu 2:18 ^{t26:44} 2Kol 12:8 ^{u26:45} Jon 12:23; 13:1; 17:1

fô boom bew bo ngoo le gay ê bó le, “Ben fên bæ ke leete lætene finen e? Ben etaa eyen, kefew nu ε kocen wase. Bó nu ε gese wase wee wvù diee nu Waawee ê bonyii bò befe. ⁴⁶ Ben enε we é beene egenè. Ben etaa eyen, wee wvù gese me wvun ε wvù too wase.”

Ε bó koo Jisos

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴⁷ Kε no Jisos to bæ jemyi nonen, ε Judas wvù to nu wee ngoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε mum buynen. Wvù to too bò kebombom ke bonyii le ke baay, ε bó kεnke nyó bò bibuse, ε è to tum bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò saake won. ⁴⁸ È to nu ε wee wvù to gesεε Jisos to seyse wase nciise bò bonyii bodvu gay le, “Wee wvù me nu nke enggay wvù le, embam εnocε, nu wvù, é ben emum ekoo.” ⁴⁹ No bò bó toε, ε wvù mum gen lo fô Jisos e kan mwaan gay wvù le le, “Me ngayte wo le Wee N'yεeyi.” No wvù gay nonen, mum bam wvù nce. ⁵⁰ Ε Jisos gay ê wvù le, “Nsaa yem, gee lo fieε fi wo to keege.” ⁵¹ Ε bonyii ba mum gen lo fô Jisos e koo wvù, ghen. ⁵² Ε fi kooy le wee mvu wvù to nu bò Jisos to nu ε mum dvun nyo ye jem, cun kentunjun ke nfwa ekolε ke bocee ncese le dvù, sum. ⁵³ Ε Jisos gay ê wee wvudvu le, “Kase etfuse nyo yo jim fô bvudvuu bwew e. È keè le wee tfuu wvù cawse nyo we, nu ke ekpwe yî nyo le. ⁵⁴ Wo kpwaake le ke è nulo é me en-gay é Icεm eciinse bonceendaa bew fên kan mwaan bontfuke le, ε bó fele ngóo yuufe ncow fεε le? ⁵⁵ Geenen, é me nε ε nge nonen, é fi ke eghan nεε sε kooy no bó san ê Ijwa' Nyo' le le fi kεnke keenu?”

⁵⁶ 26:50 Kenεε le, “Nsaa yem, wo to keege la?”

⁵⁵ wSekekε, ε Jisos mum bife ê kebombom kε le, “Ben to keekoo me ε no too bò nyó noo bibuse ke diewe ben too keekoo ε è nu coon e? Me nse nshee no diuu nu, ε me ε nshii yew ncese le n'yεeyi bonyii sε ben koo me nje la? ⁵⁶ xGeenen, fifin ficii jo bvudvu keege ε fi eto ekocen ke no bonyii bo ntum Nyo' le to sanεε.” Ε boom bo Jisos e bo ngoo le bocii mum lan wvù fô, fεε lo.

Ε Jisos leem yew nsaw e

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Ε bonyii bò to koolεε Jisos mum jo wvù gen bò wvù fô Kayfas wvù cee ekolε ke bocee ncese le. Ε bonyii bò dunji bonci bo Nyo' le bò bonyii bò saake won to taashe wase fô. ⁵⁸ Bó to gene bò Jisos ε Bitā bii lo ejim ncejole. Ε wvù gen buy naa lakfulεε ekolε ke bocee ncese le, mum ley gen shii bò bonyii bò to cεyte la didvu keeyen no fi nu ke eghan eleem. ⁵⁹ Ε bocee ncese bo baay baay bò bonyii bocii bò saake bonsaw mum no gomte fieε fi mbiay e fi bó etey yî Jisos e wvu le bó eyu wvù. ⁶⁰ Geenen, faje yaa kεnke fieε kε, naa no bonyii nteen to cim too fwe bene jim nsaw mbiay. Ε fi ke ghan nen, ε bonyii bomew bofεε to leem fwe, ⁶¹ ygay le, “Mbwe wvun se gayte le wen nulo esāw yew ncese Nyo' ekase ebom yî εdiuw e eta.” ⁶² Ε ekolε ke bocee ncese le mum ja we bife ê Jisos le, “Kε wo kεnke fieε keetfuse le? Wo yuuke kε mwεεm mvù bonyii ban jemyi yî yo le?” ⁶³ zε Jisos mεy diuw tfu. Ε ekolε ke bocee ncese le kase gay ê wvù le, “È diee di Nyo' wvù kεnke nshii le, é wo fên nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε wvù Waa Nyo', é wo see ê bese.” ⁶⁴ aε Jisos tfuse le, “Fí nu no

v26:52 Kεn 9:6 w26:55 Luk 19:47 x26:56 Mat 26:31; Luk 24:46

y26:61 27:40; Jon 2:19; Lem 6:14 z26:63 Yesa 53:7; Mat 27:12-14; Mat 14:33; 27:40, 43; Luk 22:70 a26:64 Dan 7:13; Mat 22:44; 24:30; Mak 13:26; Luk 21:27

wo gay. Geenē ē me ensee ē wo le, ejim jo kefew kin nu ε ben nu ke eyen wee wvù diee nu Waawee le, ε wvù ε shii ē εbo ke εceey ke Wee wvù keŋke Mvun-gay e, ke ebvuu eyen no wvù too ē kembew e fowe.”^{65b} Ε εkolε ke bocee ncese le yuw nonen, mum saaye ndvù ye le, gay le, “Wvù joo bvudvuu bvù Nyo' le. Shiee nu dvù wvù beene ebvuu egomte wee le wvù eleem fen ejeme fieε le? Ben nu ε yuw wase no wvù joo bvudvuu bvù Nyo' le.”⁶⁶ Ben ε sumten le la?” Ε bó tfuse le, “È nu wee wvù bó eyu lo.”⁶⁷ Ε bó mum kew no cuyte ncen yì bvushiw bvù Jisos e, kfunε wvù bō mvunjo, suunke bō can gayte ē wvù le,^{68d} “Wo wvù nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε, ke geε kewee ntum Nyo' kuw keseen fō bese le. Kε see wee wvù suŋ wo.”

Ε Bitā ma Jisos

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62;
Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ È to nu ε Bitā ε shii εkfun lakfulεen e. Ε wan kpwoon mvu wvù to lemte fō, nε to mbew ye le gay ē wvù le, “Wo ten bee ben ε Jisos wvu Galilee wvudvu.”⁷⁰ Geenē, ε Bitā tun fwe dvu bonyii bocii gay le, “Kε me ŋkee fieε fi wo jemyi ke.”⁷¹ Ε Bitā mum nε buy gen no nu diuw kebuw e. Ε wvumvu wan kpwoon wvù to lemte ten fō, yen wvù le, mum jeme ē bonyii bō to leemene fō le, “Wee wvun bee bō Jisos wvu Nasalet wvudvu.”⁷² Ε Bitā bvuu tun, lew lo gay le, “Kε me ŋkee wee wvudvu ke.”⁷³ Ε kefew ke dioo bvuu gence caan, ε bonyii bō to leemene fō bence gen mbew Bitā le gay ē wvù le, “Kεceey, keceey wo nu ten wee mvu bó le, njefo njeme wo gene diewe wvubole.”⁷⁴ Ε Bitā mum kan, tee lon yì εkolε kew e gay le, “Kε me ŋkee wee wvun ke.” Kan

mwaan ε nyimshie mum toŋ.⁷⁵ Ε Bitā kume njeme wvù Jisos be jeme ē wvù le, “Nyimshie ke enu le yì eton, ε wo ε ma wase me bokaŋ botete.” Ε wvù nε fō buy εkfun, bee kpwe baay.

Ε Judas shiim

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

27 Ε εkfun ke dioo yuule too, ε bocee ncese bo baay baay bō bonyii bō saake woŋ, shii cu ntaŋ ekume Jisos keeyu wvù.² Ε bó mum kay wvù, jo gen nya can Baylet wvù wee sa' wvu ē keba kedvu le.

^{3f} Ε Judas wvù to gesεε Jisos ke dioo yen le bó nu ε leke le bó nu eyu wvù, ε wvù kumen fitele fiew, jo bigew bi mbaanshe biε kase gen dvù keetfuse ē bocee ncese bo baay baay bō bonyii bō saake woŋ.⁴ No wvù gen, gay ē bó le, “Me nu ε ŋge kebefε keengese wee ε wvù baa keŋke jay ke.” Ε bó tfuse ē wvù le, “Fifeε keŋke la keege bō bese? È kee wo fifie.”⁵ Ε Judas mwase bigew bidvu fokuse yew ncese le, mum buy, gen shiim.⁶ Ε bocee ncese bo baay baay tace bigew bidvu gay le, “Bin nu bigew bi εleme le, ε nci baa bee le bó egeε bibin ntfu wvu yew ncese le ke.”⁷ Ε bó shii cu ntaŋ, gen guy gbwen wee mvu wvù bomte nsháan dvù le bó ke edweyte botolo fō.⁸ È nu fieε fi bó teŋe gbwen wvudvu ε to ε buy eben e le, “Gbwen εleme.”^{9h} Fì to kooy nonen ε fieε fi wee ntum Nyo' wvù Yelimia to jemyeε mum to kocen no wvù to gayεε le, “Bó to nu ε jo bigew bi mbaanshe bi è to nu kpaw we no boom bo Islael to seysεε yì εkolε kew e,¹⁰ guy gbwen wee wvù bomte nsháan dvù, ke no Tata Nyo' to gayεε ē me.”

^b26:65 Ktj 14:6; Esl 9:3; Lew 24:16; Jon 19:7 ^c26:67 Yesa 50:6; 53:5

^d26:68 21:11 ^e26:75 26:34 ^f27:3 26:15; Lem 1:18-19 ^g27:6 Dito 23:18

^h27:9 Saka 11:12-13; Yeli 32:8-9

**Ɛ Jisos leem fwe dvu Baylet
wvù wee sa' bala wvu Lum**

(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)

¹¹Ɔ No Jisos to leemɛ fwe dvu Baylet wvù wee sa', ɛ Baylet bife ɛ wvù le “Ɛ nu wo wvù Nfon Bojuu le?” Ɛ Jisos tfuse le, “Ɛ nu no wo gay.” ¹²Ɔ Geenen, ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake woŋ ke dioo kɛw keeteyte mwɛɛm yî ye le, ɛ wvù faŋe yaa bvuu tfuse fiɛɛ kɛ. ¹³Ɔ Baylet mum bife ɛ wvù le, “Kɛ wo yuuke kfuu mwɛɛm mvun mvù bô jemyi yî yo le le?” ¹⁴Ɔ Geenen, ɛ Jisos faŋe yaa tfuse fiɛɛ ɛ wvù naa kɛ fimwaan ɛ mvù bô teyɛ yî ye le kɛ. Ɛ wee sa' wvudvu taa nɛn ɛ diuw yum wvù baay.

(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25;
Jon 18:39–19:16)

¹⁵Ɔ to ké dioo nu kefew ke Ɔkaw Danɛfey e, ɛ wee sa' wvun bvuse wee mwaaŋ yew ncaw e wvù bonyii gomte le wvù ebvuse. ¹⁶Ɔ to nu kefew kedvu le, ɛ wee mvu nu yew ncaw e, ɛ bó ké no kee wa lo wvù yî gee di befe le, ɛ diee diew nu le Balabas. ¹⁷Ɔ bonyii ke dioo to tase, ɛ Baylet bife ɛ bó le, “Ben gomte le me embvuse ɛ è nu yɛ yew ncaw e? Ben gomte le me embvuse Balabas, nuu Jisos wvù bó teŋe le è nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛ le?” ¹⁸Ɔ Wvù to biite nonen njefo wvù to kee lo le bó to nya Jisos can wen e ɛ è nu njefo bó to bene kendon bô wvù. ¹⁹Ɔ keebvu bise fó nu ɛ seke wvù to shiilɛ wase fô bó ké no saake bonsaw, ɛ kpɛwɛ tum ntum fô wvù le gay le, “Fo wo ege fiɛɛ bô wee wɛ kɛ. Ɛ nu wee wvu teyey. Me njemyi nɛn njefo ɛfile nu ɛ njinsɛn bô me ɛntaŋ ɛben baay

ekume wvù.” ²⁰Ɔ No Baylet bifɛɛ nonen, ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake woŋ beyse bonyii le bó egay le wvù ebvuse ɛ è nu Balabas, ɛlese lo Jisos. ²¹Ɔ wee sa' bvuu nɛ bife ɛ bó le, “Wee wvù ben gomte le me encine ɛnte jo bonyii bo bofɛɛ ban nu wvù la?” Ɛ bó tfuse le, “Balabas.” ²²Ɔ Baylet bvuu bife ɛ bó le, “Ɛ me ndioo ɛ ncine nonen, ɛŋge nɛɛ bô Jisos wvù bó teŋe le Klistu?” Ɛ bó bocii gay le, “Bó eta lo wvù yî kentam e.” ²³Ɔ wvù kase bife le, “Bó eta wvù nje la? Fieɛ fi befe fi wvù ge nu la?” Ɛ bó bvuu no wamte gene ke lo fwe le, “Bó eta lo wvù yî kentam e.”

²⁴Ɔ Baylet ke dioo yɛn le kɛ je nu kɛ, le é wen lumtene bô fiɛɛ fin, é diuw ke ene ebuy. Ɛ wvù fi joo, cukɛ can ye dvù fwe dvu kebombom ke bonyii le gay le, “Kɛ ebo kem nu fô kpwe wee wvun e kɛ. Ɛ kee ben dvù.” ²⁵Ɔ bonyii bocii tfuse ɛ wvù le, “Ɛɛ, cine é ɛleme kew enu yî bikuu bisese le noo yî boom bosese le.” ²⁶Ɔ Baylet mum bvuse Balabas no bó to gomte, gay ɛ bó tam Jisos, mum nya le bó egen eta yî kentam e.

Ɛ bonyii bo nci le no sewse Jisos

(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

²⁷Ɔ bonyii bo nci le bo wee sa' le mum jo Jisos ley dvù ɛntow we le fô bó to teŋe le Bletolium, mum kum kebese ke Ɔgoo bonyii bo nci le kecii ɛ kí tase gem Jisos kɛkɛɛ. ²⁸Ɔ bó baaye ndvù ye, jo ndvu bvunfon yî yɛle shfuse yî ye le, ²⁹Ɔ mum lu kefo ke bvunfon e ɛ kí nu bíay bíay bon ɛ wvù ɛfa, mum nya Ɔkêw ɛ ebo kew ke ɛɛɛy e le è nu ketoome. Ɛ bó mum no too Ɔgvuumene ɛ wvù fwe sewse wvù gayte le, “Biaa kembangan! Nfon Bojuu!”

ⁱ27:11 2:2; 27:29, 37, 42; Mak 15:2, 9, 12, 18, 26, 32; Luk 23:3, 37-38; Jon 1:49; 12:13; 18:33, 39; 19:3, 15, 19, 21 ^j27:12 Jon 19:9; Mat 26:63

^k27:19 Luk 23:47 ^l27:20 Lem 3:13-14 ^m27:24 Dito 21:6-9; Mben 26:6

ⁿ27:25 Lem 5:28 ^o27:26 20:19 ^p27:28 Luk 23:11 ^q27:29 27:11

³⁰ No bó gee nonen, no cuyte nceɲ yí ye le, fii ɲkêw we shele wvú dvú fofa. ³¹ E bó ke sewse wvú nonen mese, mum baa ndvu bvunfon ye, jise wase e è nu ndvú ye yí ye le, mum jo wvú keegen eta yí kentam e.

E bó ta Jisos yí kentam e

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³² No bó to gene, buynen yí wee mvu wvu ê kelaante kè Selin e e diee diew nu le Semon. E bó kan wee wvun e wvú tuu kentam ke Jisos e. ³³ E bó ke gen buy bvudvuu bvumew e e bó teje le Golgota, (e diee din nu le ɲgbwow Ekole,) ³⁴ e bó mum nya mbvuum ê wvú e bó e fiysen bô fiɛ fimew e fí cewcewe diewe lele le wvú ewu. Geenen e wvú dioo mom, faɲ keewu. ³⁵ E bó mum ta wvú yí kentam e, jo ndvú ye tum kaɲ dvú keegaw ê bikuu bibole. ³⁶ No bó ge nonen mum shii fó no ceyte wvú. ³⁷ E bó saɲ ɲwa' wvú duɲci fiɛ fí bó tae wvú yí kentam e nje fí, mum ta yí kentam e e we jo ekole kew e wvú nu le, "Wvun nu Jisos, Nfon Bojuu." ³⁸ E bó ta ten bocooɲ bofee yí bintam e bô bo Jisos, wvumvu ebo eceey, wvumvu ebo eɲkoɲko jo Jisos. ³⁹ E bonyii no fele yene Jisos e mæke lo bikuu, baale wvú bô boncun, ⁴⁰ wgayte le, "Wo wvú se nu keeke esâw yew ncese ekase eyoo yí ediuw e eta, kè fi le ekole kuw! Ê wo fen nu Waa Nyo', é wo shii yí kentam kie le." ⁴¹ E bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô duɲci bonci noo bonyii bô saake woɲ no sewse ten wvú gayte le, ⁴² "Wvú se fii bonyii bomew se wvú nulo efi kew ekole ɲkuuɲ. Kè wvú nu Nfon bonyii bo Israel. Wvú eshii le yí kentam e keseen é bese emum ebee wvú le. ⁴³ Wvú se gæle

ekole yí Nyo' le. Ê Nyo' fen kooɲke wvú, é wvú fi le wvú keseen no wvú se duu le wen nu Waa Nyo'." ⁴⁴ E bocooɲ ba bô bó to tae yí bintam e bô bo Jisos, no baale ten wvú bô boncun ke nonen.

E Jisos kpwe

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

⁴⁵ E diuu ke ben leke, e ekfuɲ nɛ jiim woɲ tfuu gen buy didiiu ditete emvun-sheɲ. ⁴⁶ E è ke no nu kè diɛw didiiu ditete le, e Jisos nɛ fuɲ foweɛwe le, "Eli, Eli, lama sabaktani." Fí nu le, "Nyo' wem, Nyo' wem, wo laɲ me nen nje la?" ⁴⁷ E bonyii bomew bô to leeme fó dioo yuw, gay le, "Wee wvudvu teje Elayja." ⁴⁸ E wee mvu bó le mum lewte lo kaɲ mwaan jo kuca, ffum ê mbvuum mo ɲgb-wayɲgbwayi le, bon yí fite le neke le wvú ewu. ⁴⁹ Geenen e bomew bonyii gay le "Kè leem nen é beene eyen laa Elayja nu eto efi wvú le!"

⁵⁰ E Jisos bvuu wam foweɛwe, e keyoy kew mum buy. ⁵¹ E fí nɛ kooy le, ndvu yí to gawsene yew ncese ente to nu e sele enteleɲ kew fowe bow buy fokuse biba bifɛ. E nshe shiw, e eta wamken, ⁵² e jém ten yene ye e bonyii bô è to nu bo Nyo' le nteen bô to kpwekenɛ wase mum kase buy yí kpwe le. ⁵³ E Jisos ke dioo buy yí kpwe le, e bonyii bodvu nɛ gen ê kelaante kè yuule le Jelusalem, e bonyii nteen yen bó le. ⁵⁴ E cee ekole bonyii bo nci le bô bonyii bô bó to nu fó ceyte Jisos ke dioo eyen no nshe shiw, bô fiɛ ficii fi to kooyɛ, e nfan koo bó baay. E bó gay le, "Kecɛy, kecɛy wee wvun se nu Waa Nyo'." ⁵⁵ Bokene nteen to leeme tɛn fó ntamndwee taale. E bokene ban nu bô to nen'yɛ Galilee no bii Jisos e fici wvú.

^r27:30 26:67 ^s27:35 Mben 22:18 ^t27:37 27:11 ^u27:38 Yɛsa 53:12

^v27:39 Mben 22:7-8; 109:25 ^w27:40 26:61, 63 ^x27:42 27:11

^y27:43 Mben 22:8; Mat 26:63 ^z27:45 Amo 8:9 ^a27:46 Mben 22:1 ^b27:48 Mben 69:21 ^c27:51 Ksm 26:3; Ibu 10:19-20 ^d27:54 14:33; 26:63; Mak 15:39

⁵⁶Ngoo bó le to nu Maalia Magdalen noo Maalia wvù bwee Jem bô Yosew, noo bwee boom bo Sebède le.

É bó dwey Jisos

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷É è ke no nu ekieguu, é cee kpaw mvu wvu Alimatia nê to é diee diw nu le Yosew. Wvú ten to nu wee ngoo Jisos mvu. ⁵⁸É wvú gen yen Baylet é leke le wvú enya gvune di Jisos é ê wen é wen egen edwey. Nonen é Baylet mum gay le bó egen enya é wvú. ⁵⁹É Yosew fi gvune didvu mum kule é ndvu yí yu-ule le, ⁶⁰mum gen jike é jem yí ye le é yí bæ fie, é wvú to cow jem yidvu yí kemaan e, mum binse kebwee ke te le baɲ diuw jem yidvu dvú, mum nene. ⁶¹Maalia Magdalen bô Maalia wvumvu wê to nu fó, é bó é shii mbew jem yidvu le keba keki.

É bó no ceyte jem Jisos

⁶²É ekfuɲ buy yuu, é diuu di bó to ké no seysee mwæm mvu mbam wvubole é fey wase, é bocee ncese bo baay baay bô Bofalasii gen yen Baylet e, ⁶³fGay é wvú le, “Wee wvu baay, bese kumyi fieɛ fi wee mbiay wê to jemyæ seke wvú to bæ dvú. Wvú to nu é gay le, è nu ke edioo é buy édiuw éta é wen ekase ebuy yí kpwe le. ⁶⁴§No fí nu nonen, gaye é bonyii egen ecɛyte jem egen ebuy édiuw éta, njefo bese fane le è nelo é boom bew bo ngoo le ke ene egen econ gvune diw enene dvú emum eseɲe é bonyii le, ‘Wvú nu é buy yí kpwe le.’ É bó ge nonen, é yiyin mbiay yi keseen efo efey lo yi fwe.” ⁶⁵É Baylet gay é bó le, “Ben ejo bonyii bo nci le é ben é bó egen, é ben egay é bó ecɛyte jem yidvu ntay no è nulo é ben ecɛyte.”

⁶⁶Nonen é bó mum gen looce fen diuw jem, mum ge nciise yí te di bó to baɲe diuw jem dvú, mum geɛ bonyii bo nci le bô ecɛyte. *

É Jisos buy yí kpwe le

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

28 É diuu di mbam e ke fey, é ek-fuɲ ke no gbwekene too, é è nu diuu di fwe yí kema le, é Maalia Magdalen bô Maalia wvumvu wê gen keetaa jem. ²É fí kooy le, nshe to nu é nê shiw bô mvungay, njefo nceendaa Tata to nu é shii we to binse kebwee ke te die di bó to baɲe diuw jem dvú mum shii yí dvú le. ³Nceendaa wvudvu nu é bvushiw bwew to lawkene diwɛ jaɲ e, é ndvú ye baa nen bvuuu. ⁴É bonyii bô to cɛyte jem ba yen wvú le fan baay, ciɲ nen kikikiki, gbweken fokuse no jiimene diwɛ binɲpwe bi bonyii le. ⁵É nceendaa Nyo' wvudvu gay é bokene ba le, “Fo ben efanè ke. Me ɲkee lo le ben gomte é è nu Jisos wvú bó se tæ yí kentam e. ⁶hKé wvú bæ fen ke, wvú nu é buy wase yí kpwe le no wvú to gaye. Ben eto eyen fô wvú se jiime. ⁷iBen emum egen cekey esee é boom bew bo ngoo le le wvú nu é buy wase yí kpwe le, le wvú nu é sa wase fwe dvunen Galilee. Ben nu ke eyen wvú le jó. Ben eyeke eyuw, ben nu é yuw wase no me nseɲe é ben.” ⁸É bokene ba mum ja fô jem cekey cekey bô nfan, geenen keɲke ten njoɲ wvu baay, no lewte gene keegen see é boom bo Jisos e bo ngoo le. ⁹No bó to gene, é fí kooy le bô bo Jisos to nu é tasen, é wvú gay bó le le, “Me ngayte ben e.” É bó mum to mbew ye le, gbwe bam bikaa biew, wvum wvú. ¹⁰jÉ Jisos gay é bó le, “Fo ben efanè ke. Ben egen egay é boom bo bwæm e le bô egenè Galilee eyen me le jó.”

*27:66 Nciise wvun to nu keege le fo wee efey lo fó ke.

é27:57 Dito 21:22-23 f27:63 12:40 g27:64 28:13 h28:6 16:21

i28:7 26:32 j28:10 12:50; Jon 20:17

**Ɛ bonyii bò to cɛyte jem
see fiɛ fi to kooyɛ**

¹¹Ɛ bokɛnɛ ba ke nɛ dioo egɛnɛ, ɛ fi kooy lɛ bonyii bo nci le bò to cɛyte jem bomew to nu ɛ nɛ gen ɛlaante gen see fiɛ ficii fi to kooyɛ ɛ bocee ncese bo baay baay. ¹²Ɛ bocee ncese bo baay baay bodvu mum kum bonyii bò saake woŋ ɛ bò bó shii cu ntaŋ, mum baŋ diuw bonyii bo nci le ba bò bigew nteen, ¹³kɛɛ ɛ bó lɛ, “Ben egaytè ɛ bonyii lɛ ben se leete boom bew bo ŋgoo lɛ ɛ se ɛ to ɛ coŋ gvune diw ɛ gen dvú. ¹⁴Ɛ ben seŋe nonɛn, fi ɛ ley bitem bi wee sa' lɛ, wvú ɛ no gomte keenya ŋgɛw ɛ ben, ɛ bese eseyse wvú, wvú saa ebvu enya ŋgɛw ɛ ben kɛ.” ¹⁵Nonɛn ɛ bó mum fi bigew bidvu mum no seŋe kɛ no bó to gayɛ ɛ bó. Kenfɛ kedvu kin ɛ mum ɛ lam ɛnte jo Bojuu ɛ to ɛ buy ɛben e lɛ bó to coŋ lo gvune di Jisos e.

Ɛ Jisos tum bonyii bew yî woŋ e tfuu

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Lem 1:6-8)

¹⁶Ɛ boom bo ŋgoo lɛ bo Jisos e bo yu-ufe ncw mwaan mum nɛ gen Galilee, ben gen yî kum wvú Jisos to gayɛ ɛ bó lɛ. ¹⁷mɛ bó dioo yɛn wvú lɛ, wvum wvú. Geenen ɛ bomew no maŋene wvú. ¹⁸nɛ Jisos bence to gay ɛ bó lɛ, “Bó nu ɛ nya wase mvuŋgay mvunciim mvu fowe noo mvu fokuse ɛ me. ¹⁹Nonɛn, ben egen lɛ bitum e bicii, egeɛ ɛ bonyii nu bonyii bem bo ŋgoo lɛ, eleeɛ bó ɛ joo ɛ dieɛ di Nyo' Ice bò Wan noo Keyoy ke Yuule lɛ. ²⁰pBen eyɛyî bó lɛ bó egeɛ fiɛ ficii fi me nu ɛ n'yɛyî ben dvú. Ben eyekɛ eyuw, me nu enu beene sekeciɛ enŋen embuy naa kefew kè woŋ nu ke eka.”

^k28:13 27:64 ^l28:16 5:1; 26:32; 28:10

^m28:17 14:31 ⁿ28:18 Dan 7:14; Mat 11:27 ^o28:19 10:5-6; 24:14; Mak 16:15; Luk 24:47; Lem 1:8; Mwm 7:9 Mat 3:15; Mak 16:16; Lem 2:38; 8:36; 1Kol 1:13-16; Ɛfe 4:5; Jon 3:22; 4:1-2; Lum 6:3-4; 2Kol 13:13; Lem 2:38; 8:16; Lum 6:3, 4; Gal 3:27; Kolo 2:12 ^p28:20 1:23; 5:2-7, 27; 11:28-30; 18:20

Saaka wvù Jee wvu ekumε Jisos no

Maaku

to Saɲεε

Fieε fi nu ε Ɔwa' Mak wvun e

Saaka wvù jee wvù Mak to saɲεε wvun dunɟi le Jisos nu wee wvù to gee mwεεm bvuu keɲke mvuɲgay keejeme fieε ε fi enù no wvù jeme. Wvù to dunɟi mvuɲgay mvun yî n'yεyi we le bô keebvuuse bonceendaa bo dεwle le, noo keelεashi bibefε bi bonyii le. Jisos to teɲε ekole kew le wen nu wee wvù diee nu Waawee, ε wvù ε to keenya ekole kew keeboyse bonyii. Diee din nu di nu ε ɲwa' Dania le 7:3-14.

Mak yam ε saɲ ε è nu ekumε mwεεm mvù Jisos to gee efey mvù wvù to jem-yi. Biba bi fokemese ke ɲwa' wvun e jeme ekumε mwεεm mvù to kooyεε bô Jisos yî kemaa kew ke fokemese le, efey mvunciim no bô to tae wvù yî kentam e, bô no wvù to buyεε yî kpwe le, ben we.

Bikuu bi mwεεm e ε Ɔwa' wvun e

1:1-13 Keɲkewcε ke saaka wvù jee ekumε Jisos e

1:14-9:50 Lemme di Jisos e ε keba kè Galilee le

10:1-52 ε Jisos ne Galilee gen Jεlusalēm

11:1-15:47 Kemaa ke Jisos e ke kemese le mbew Jεlusalēm e noo Jεlusalēm

16:1-8 Mbuy wvu Jisos yî kpwe le

16:9-20 Ekumε no Jisos to dunɟεε ekole kew no wvù to buyεε yî kpwe le bô no wvù to benεε we

Saaka wvù Jon Nleseejoo to fewci

(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

1 ^qWvun nu saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu wvù Waa Nyo'. ²Wvù to kew ke no Yesaya wvù wee ntum Nyo' to saɲεε ε Nyo' gayte le,

“Yeke eyuw, me nu ɲke encinse wee wem ntum ε wvù esa fwe dvu wo, wvù nu egen eseyse je yo.

³^sDiεw wee fuuɲke ɲkpwaante le bó eseyse je Tata, enle ε yî enù teytey.”

⁴Nonen, ε wee mvu wvù bó to teɲε le Jon Nleseejoo ke mum ne buynen ɲkpwaante, no fewci ε bonyii le bó ekumen mvuntelem mvubole, ε wen elese bó ε joo wvu le Nyo' eleεshe bibefε bibole.

⁵ε bonyii mum no buyte ε bontew bo woɲ wvù Judea le tfuu noo ε kelaante kè Jεlusalēm e kecii gene fô Jon e, seɲε bibefε bibole, ε wvù mum leese bó ε joo ε Joo Joodan e.

⁶^uJon to jiise ndvù ε bó kene bô yvúv nyam mi yî bó teɲε le kamel, seenke kecaw cin ε bó kene bô jew nyam, diee ε è nu cúma bô ndoɲ. ⁷Wvù to fewci, gayte le, “Wee mvu too ε me ejim kuuke fele me, ε me mbaa ncim enɲkocen keengvuwcε fokuse enfay laba we ke.

⁸Me nleese ben ε è nu ε joo, geenεn, ε wvù nu ke elese fiew ben ε è nu can Keyoy ke Yuule le.”

No bó to leseε Jisos ε joo bô no Satan to momte wvù

(Mat 3:13-4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

⁹Ke εdiuw yoya le, ε Jisos ne Nasalet ε keba ke woɲ e kè Galilee le, to ε Jon lese wvù ε joo ε Joo Joodan e. ¹⁰Ke no Jisos to buyte ε joo nen, mum yen ε εbule yene ye, ε Keyoy ke Yuule no shiile too yî ye

^q1:1 15:39; Ibu 2:3 ^r1:2 Mala 3:1; Ksm 23:20; Mat 11:10; Luk 1:76; 7:27

^s1:3 Yesa 40:3 ^t1:4 Luk 3:3 ^u1:6 2Bfn 1:8

le diewe ebembe le. ¹¹ Vɛ diɛw jeme fowe le, “Wo nu Waa wɛm, nu fitele fiem, ɛ me n'yuuke njoŋ bô wo baay.”

¹² Ɛ Keyoy ke Yuule mum ge lo kaŋ mwaan ɛ Jisos gen no cee ŋkpwaante.

¹³ Ɛ wvú no nu jó yí ɛdiuw e mbaanye, ɛ Satan momte wvú. Wvú to nu jó nonen bô nyám yi ŋkpwaante, ɛ bonceendaa bo Nyo' le taale fô wvú le.

Ɛ Jisos tee bonyii bonɛw le bô enù boom bew bo ŋgoo le

(Mat 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Ɛ bô ke nɛ koo Jon lese yew ncaw e. Ɛ è no nu ɛjim jodvu, ɛ Jisos gen Galilee, no fewci saaka wvù jee wvú wvu Nyo' jó. ¹⁵ Ɛ wvú no fewci, gayte le, “Kefew nu ɛ to wase ɛ kocɛn, ɛ bvunfon bvú Nyo' le nu wase nceencee. Ben ekumɛn mvuntelem mvunen, ebee saaka wvù jee wvun e.”

¹⁶ Ɛ Jisos ke no fele mbew Mamase yi Galilee le, yen Semon bô waa bwee wvù Andulu le ɛ bô laanƙe kensaŋ ɛ mamase le, no ŋkieŋ wvubo to nu byé yi koolɛn.

¹⁷ Ɛ Jisos gay ɛ bô le, “Ben ebii me le é me enge é ben ekoole wase ɛ è nu bonyii.”

¹⁸ WKaŋ mwaan, ɛ bô mum cinɛ binsaŋ bibole, no bii wvú le. ¹⁹ Ɛ Jisos ke dioo keŋci gene fwe, yen Jem bô waa bwee wvù Jon e, bô to nu boom bo Sebedee le, ɛ bô bô nu ɛ kekoŋ e tumci binsaŋ. ²⁰ Ɛ Jisos mum tee lo ten bô. Ɛ bô cinɛ icee bô le ɛ kekoŋ e bô bonyii bô bô to joɛ é bô elemte bô le, mum no bii wvú le.

Ɛ Jisos bvuse keyoy kè yiile yí wee le

(Luk 4:31-37)

²¹ Ɛ bô bo Jisos nɛ gen ɛ kelaante kè Kafana'um. Ɛ è ke no nu diuu di mbam e, ɛ Jisos mum gen lo yew bunle le no yɛyɛi bonyii dvú. ²² xƐ bonyii no yuuke keŋke lo ŋghaw yí n'yɛyɛi we le, njefo wvú

to yɛyɛi diewe wee wvù keŋke mvungay mvu n'yɛyɛi le. Ke wvú to yɛyɛi diewe no bonyii bô duŋci bonci bo Nyo' le to ké no yɛyɛi ké. ²³ Ke sekedvu, ɛ wee mvu nɛ fese yew bunle yidvu le, ɛ è to nu wee ɛ keyoy kè yiile nu yí ye le. ²⁴ yNo wvú ley dvú, mum wam le, “Jisos wvu Nasalet, wo fii la ɛ bese? Wo to keelese bese le? Me ŋkee naa wo. Ɛ nu wo wvudvu wvù yuule wvù nɛ fô Nyo' le.” ²⁵ Ɛ Jisos kan keyoy kè yiile kedvu, gay le, “Baŋ lo, buy yí wee wvun e.” ²⁶ Ɛ keyoy kedvu mum ge ɛ wvú gbwe fokuse no taake, ɛ kí fuŋ foweewe, mum buy yí ye le. ²⁷ Ɛ bonyii yen nonen, ɛ diuw yum bô, ɛ bô no ghayte ɛbonebon biite le, “Fin nu la? Ɛ nu n'yɛyɛi mvu wvu fwe le? Wee wvun keŋke mvungay kane naa noo biyoy bi yiile ɛ bí yuuke wvú le.” ²⁸ Kaŋ mwaan, ɛ saaka wvu ekumɛ Jisos saanƙen gen bon-tɛw bocii bo ɛ keba kè Galilee le.

Ɛ Jisos fɛ bonyii bo bincɛm e nteen

(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Ɛ Jisos ke buy yew bunle yidvu le, gen yew dvu Semon bô Andulu, ɛ Jem bô Jon nu bô bô. ³⁰ Ɛ to nu ɛ mwese Semon jiime, cɛmte bô ken'ya'. Ke no Jisos ley yew, ɛ bô mum see lo ɛ wvú ekumɛ kpwoon wvudvu. ³¹ zƐ Jisos gen fô wvú to jiime, jice wvú le yí kebo le, cake wvú we. Ɛ ken'ya' kedvu mum cinɛ wvú le, ɛ wvú ja we, taa fieɛ ɛ bô die.

³² Ɛ è ke no nu ekiɛguu ɛbvubwɛ no diuu to seeyi, ɛ bô no too bô bonyii bocii bô to cɛmkene noo bonyii bô bonceendaa bo dewle le to njiɛsene bô bô fô Jisos e. ³³ Ɛ kelaante kedvu kecii tase ɛ fwese. ³⁴ aƐ wvú fɛ bonyii nteen bô to keŋke bincɛm jɛy jɛy, bvuu bvuse bonceendaa bo dewle le nteen yí bonyii bomew e. Ɛ wvú dioo bvuuuse, saa ebee le bon-

v1:11 Mben 2:7; Yesa 42:1; Mak 9:7; 12:6 w1:18 Mat 8:21-22

x1:22 Mat 7:28-29 y1:24 3:11 z1:31 5:41 a1:34 3:12

ceendaa bodvu ejemyi lo ke, njefo bó to kee wee wvú è nu wvú.

Ɛ Jisos fewcɛ diɛw Nyo' Galilee

(Luk 4:42-44)

³⁵ Ɛ è ke no nu kebitele, Ɛ Jisos ja we, buy gen bvudvuu bvumew e wvú embenj no bunlee. ³⁶ Ɛ Semon bô bonyii bô bô bó to nu, shɛɛ buy gen keegom wvú. ³⁷ Ɛ bó yen wvú le, gay è wvú le, “Bonyii bocii nu ɛ shɛɛ ɛ no gomte wo.” ³⁸ Ɛ Jisos tɛfuse fiew è bó le, “Beene edanɛen egen bontɛw bomew e wvu le è nulo è me enfewcɛ ten diɛw Nyo' jó. È nu fiɛɛ fi me nto nje fi.” ³⁹ Ɛ wvú mum no ghane keba kè Galilee le kecii fewci diɛw Nyo' yéw bunle yi-bole, bvuuɛ bonceendaa bo dɛwle le yí bonyii le.

**Ɛ Jisos fɛ wee ɛ wvú
cɛmte bô ntun wvu baay**

(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Ɛ wee mvu wvú to cɛmte bô ntun wvu baay ke nɛ to, tum envuw è Jisos ejise, lɛke wvú gay le, “Wo nulo efɛ me è me en'yuule, é wo fɛn kooŋke lo.” ⁴¹ Ɛ shen koo Jisos, ɛ wvú nɛke kebo kum wvú le, gay è wvú le, “Me ŋkooŋke lo, bonen le, eyuule.” ⁴² Kanj mwaan, ɛ ntun wvu baay wvudvu mum cinɛ wvú le, ɛ wvú bonen mum no yuule. ⁴³ Ɛ Jisos mum gay le wvú egenè lo, looce ciise lo è wvú, ⁴⁴ dɛgay le, “È yenè fo wo esee è wee kɛ. Geenɛn, genɛ edunɛɛ ɛkole kuw è cee ncɛɛ, emum enya nnya yí Muses to gayɛɛ le wee kɛŋke keenya kee-dunɛɛ è bonyii le wen nu ɛ bonen wase yí ntun wvun e ɛ no yuule.” ⁴⁵ Ɛ No Jisos ciise nonɛn, ɛ wee wvudvu kaa no gene bwaashi lo fiɛɛ fidvu. Ɛ saaka wvudvu saanɛn, ɛ je fanɛ yaa bvuu nu dvú yí è nulo è Jisos eley kelaante le endan ke. Ɛ wvú mum mey kɛ wase no nu ŋkp-

waante, ɛ bonyii nen'yi mondvuum e mondvuum e, too fô wvú le.

**Ɛ Jisos fɛ wee ɛ wvú ɛ
kpwe keba kemwaan**

(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

2 Ɛ ɛdiuw ke dioo genci, ɛ Jisos kase tu jim Kafana'um. Ɛ bonyii yuw le wvú nu wase fô yew e, ² ɛ bó mum to tase fô nteen, ɛ je fanɛ yaa nu dvú fô yí è nulo è wee tome ɛkalɛ naa noo è yew fwese kɛ. Ɛ wvú no fewci diɛw Nyo' è bó. ³ Ɛ bonyii bomew ke nɛ no too bonɛw bô wee mvu fô wvú le ɛ bó ɛ shfume è fikɛɛy e, ɛ wvú ɛ kpwe wase keba kemwaan. ⁴ Ɛ fi ghaw keeley gen bô wvú fô wvú le njefo bonyii to faci baay. Ɛ bó mum ben ɛ è nu è yew we, too keyɛy. No bó tolɛɛ nonɛn, mum shike wee wvudvu è fiɛɛ fi wvú to jiime jó le. ⁵ Ɛ Jisos yen no bó nu ɛ lese fitele yí ye le, ɛ wvú mum gay è wee wvú to nu ɛ kpwe keba kemwaan wɛ le, “Nsaa yem, me nu ɛ nleɛshe wase bibefɛ biuw.” ⁶ Ɛ bonyii bomew bô to dunɛi bonci bo Nyo' le bô to nu fô yuw nonɛn, mum no wvukene è mvuntelem e, biite le, ⁷ “Wee wvun jemyi nen nɛɛ le? Wvú joo bvudvuu bvú Nyo' le. È nu yɛɛ dvú wvú nulo elɛɛshe bibefɛ efey Nyo' maan?” ⁸ Ɛ Jisos mum kɛɛ lo è fitele fiew e fiɛɛ fi bó to kpwaake, mum bife è bó le, “Ben se kɛŋke kfuu ban bonkpawacɛ è mvuntelem mvunen e nen nje la? ⁹ Fi cekey keegay è wee wvun nu fi la? Keegay le me nu ɛ nleɛshe wase bibefɛ biew, nuu le wvú ejo fikɛɛy fiew egene le? ¹⁰ Ɛ Geenɛn, me nu enge è ben ekɛɛ le wee wvú dieɛ nu Waawee kɛŋke mvunɛgay fokuse fɛn keelɛɛshe bibefɛ.” Ɛ wvú mum gay è wee wvú to nu ɛ kpwe keba kemwaan wɛ le, ¹¹ “Me njemyi è wo, ja we ejo fikɛɛy fiuw egene fô yew e.” ¹² Ɛ wvú mum ja we, jo no buyte ɛ bonyii bocii taale wvú. Ɛ bó

^b1:35 Luk 5:16 ^c1:39 Mat 4:23 ^d1:44 Lɛw 14:2-32; Mak 7:36; Luk 17:14

^e1:45 7:36 ^f2:5 Mat 9:2 ^g2:10 Jon 5:36

taa nen, ε diuw yum bó, ε bó no tumte monkum mo Nyo' le, gayte le, “Bese ke baa yen wase kfuu fin fieε le ke.”

**Ε Jisos tee Lewe
le wvú enú waa we ηgoo**

(Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Ε Jisos ke bvuu ne gen mbew mase le, ε kebombom ke bonyii le to fò, ε wvú no yeeyi bó. ¹⁴hε wvú ke ne dioo gene, yen Lewe wvú waa Alfiyus e, ε wvú ε shii fò bvudvuu bwew bvú lemme le, ε no fii shile. Ε Jisos gay ε wvú le, “È bii me le.” Ε wvú mum ne we no bii wvú le.

¹⁵iε Jisos bó boom bew bo ηgoo le ke gen no diekene yew dvu Lewe bó bonyii bò to fii shile noo bonyii bomew bò befe ten. Kfuu ban bonyii to ké no bii wvú le naa nteen. ¹⁶Ε Bofalasii bò to duŋci bonci bo Nyo' le yen no Jisos diekene bó bonyii bò befe noo bò to fii shile, mum bife ε boom bew bo ηgoo le le, “È nu nje la wvú wvú diekene bó bonyii bò fii shile noo bonyii bò befe bomew?” ¹⁷jε Jisos yuw no bó bife, gay ε bó le, “Ke bonyii bò temyi ké no gomte wee εfuwε ke. È ké no gomte bò cemkene. Ke me nto keentee bonyii bò nu teyten ke. Me nto keentee ε è nu bò befe.”

Ekume keebamte mwεem mvudien

(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸kε è ke no nu, ε boom bo Jon e bo ηgoo le, noo bo Bofalasii le bamte mwεem mvudien. Ε bonyii bomew mum to bife ε Jisos le, “È nu nje la wvú boom bo ηgoo le bo Jon e, noo bo Bofalasii le bamte mwεem mvudien, ε boom buw bo ηgoo le yaa bamte ke?” ¹⁹lε Jisos tfuse ε

bó le, “È nulo é bó ebe bonyii bó bvujen é bó egen ebvuu ehamte mwεem mvudien ε cee bvujen nu bó bó? Ke è nulo é bó ehamte mwεem mvudien ε wvú nu bó bó ke. ²⁰Geenen, kefew nu ke eto kè bó nu ke eloo cee bvujen wvudvu ε bó, é bó emum ekew eshee mbam mwεem mvudien kefew kedvu le. ²¹Ke wee nulo ejo njaw ndvu yi fie, etumce ndvu yi yvum dvú ke. É wvú ge nonen, é njaw ndvu yidvu ke emese esaa lo ndvu yi yvum yidvu, é kebuw kè nu fò emese ekuw efey lo no kí be shee nu. ²²Ke è nulo ten é wee ejo mbvuum mo monfem, egeε ε gham mbvuum wvú bó kene bó jew nyam e, †ε wvú ε yvumen wase ke. É wvú ge nonen, é mbvuum mo monfem modvu ke ekoo, esawye gham wvu yvum wvudvu, é mbvuum bó gham ela ecici. Fi leŋ nu le, bó keŋke keegeε mbvuum mo monfem ke ε è nu ε gham wvu fwe le.”

Ekume diuu di mbam e

(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³mε to nu diuu di mbam e dimew, ε Jisos bó boom bew bo ηgoo le no lene fele wee egiŋ wvumew e. Ε boom bew bo ηgoo le kew no sumyi bicεε diee. ²⁴nε Bofalasii yen, bife ε Jisos le, “Tata, taa eyen, è nu nje la wvú boom buw bo ηgoo le gee fieε fi nci baa bee le wee ege diuu di mbam e?” ²⁵oε Jisos bife ten ε bó le, “Ben ke baa tan wase ε Iŋwa' Nyo' le no jerj to yuu Nfon Dawe bó ηgoo ye ε wvú ge le? ²⁶È to nu kefew kè Abiata to nu ekole ke bocee ncese le, ε Dawe ley yew Nyo' le jo blæd wvú bó to gee ncese dvú fò Nyo' le, die bvuu nya ten ηgoo ye dvú, ε è to nu nci fo wee edie blæd wvudvu

†2:22 Gham mbvuum nu ε Bojuu to ké kene ε è nu bó jew nyam.

h2:14 Mat 8:21-22 i2:15 Mat 9:10 j2:17 Luk 19:10

k2:18 Mat 6:16-17; 11:18-19; Luk 7:33-34 l2:19 Mat 9:15

m2:23 Dito 23:24-25 n2:24 Ksm 20:8-10 o2:25 1Sam 21:1-6; Lew 24:5-9

efey bocee ncese.”²⁷ PqE Jisos mum mese gay ê bó le, “Nyo' to geke diuu di mbam e nje wee. Wvú to baa bom wee nje diuu di mbam e ke. ²⁸Nonen, wee wvù diee nu Waawee nu Cee Ekole naa noo wvu mbam.”

Ɛ Jisos fe wee Ɛ kebo kew Ɛ kpwe

(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

3¹Ɛ Jisos ke bvuu gen ley yew bunle le. Ɛ wee mvu nu dvú Ɛ kebo kew Ɛ kpwe. ²Ɛ bonyii bomew bò to nu dvú no gomte fiƐ fi bó etey yí Jisos e, mum lun ejise yí ye le no taale laa wvú nu efe wee wvudvu diuu di mbam e le. ³Ɛ Jisos gay Ɛ wee wvù kebo to nu Ɛ kpwe wƐ le, “Ja we eto fən.” ⁴No wvú toƐ, Ɛ Jisos bife Ɛ bonyii le, “FiƐ fi nci nu Ɛ bee le wee ege diuu di mbam e nu fi la? Keege fiƐ fi jee, nuu fi befe le? Keeboyse wee, nuu keeyu lo le?” Ɛ bó cife. ⁵Ɛ Jisos ton'ye shém bô bó, taa bó bocii kenen, Ɛ shen koo wvú yí mvuntelem mvubole mvù yiile le. Ɛ wvú gay Ɛ wee wvù kebo to nu Ɛ kpwe wƐ le, “NƐke kebo kuw.” Ɛ wvú nƐke Ɛ kí mum bonen. ⁶sƐ Bofalasii mum buy, gen lo kan mwaan Ɛ bô bo ngoo bonyii bo Nfon 'Elod e jo nsey no Ɛ nulo Ɛ bó ege se yu Jisos.

Ɛ bonyii no nen'yi biba bicii too fô Jisos e

⁷Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le mum ne jó gen fô Mamase yí Galilee le. Ɛ ke-bombom ke bonyii le ke baay bi wvú le. Ɛ bomew bonyii to nƐ keba kè Galilee bô kè Judea le. ⁸Ɛ bomew to nƐ Jelusalem,

bomew keba kè Idumea le, bomew Joo Joodan wvuke, bomew biba bi Taya bô Sidon e. Kebombom kedvu to to nonen njebo bó to yuuke mwƐem mvù wvú to gee mvunciim. ⁹Ɛ Jisos nƐ gay le boom bew bo ngoo le egom kekon eseyse ege Ɛ wen eley jó fo kebombom ke enƐ eface wen. ¹⁰Wvú to gay nonen njebo wvú to nu Ɛ fe wase bonyii nteen, Ɛ bonyii bo bincem e bƐƐ kƐ too keekum wvú le. ¹¹tƐ bonyii bô biyoy bi yiile to njiƐsene bô bó ké yen Jisos e mum no gbwekene fwe dvu wvú wante gayte le, “Wo nu Waa Nyo'.” ¹²uNo bó wante nonen, Ɛ Jisos looce ciise lo Ɛ bó le fo bó ege Ɛ bonyii kiƐƐ wen kƐ.

Ɛ Jisos baa bonyii yuufe ncow bofƐ le Ɛ nu boom bew bo ntum e

(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³Ɛ wvú ke nƐ ben gen yí kum e, tee bonyii bô wvú to shieele Ɛ bó to fô wvú le. ¹⁴Ɛ wvú baa bonyii yuufe ncow bofƐ, tee bó le boom bew bo ntum e, [†]wvu le bô bó enù, Ɛ wen etumte bó Ɛ bó ghane fewci diƐw Nyo', ¹⁵bvu keƐke mvuƐ-gay keebvuuse bonceendaa bo dƐwle le yí bonyii le. ^{†16}vBonyii bodvu to nu: Semon, wvù wvú to nyae diee diƐw dimew le Bita. ¹⁷Jem bô waa bwee wvù Jon bô to nu boom bo Sebɛdee le, bô wvú to nyae diee Ɛ bó le “BoanegƐs” di nu le, “Boom bo jan yí baykene le.” ¹⁸Ɛ bomew nu Andulu, Filew, Batolomu, Matio, Toma, Jem wvù waa Alfiyus, Tadio, Semon wvù to nu wee ngoo

^{†3:14} KƐ boƐwa' bo boyvuum bomew keƐke njeme wvù le, “Tee bó le boom bew bo ntum e” kƐ.

^{†3:15} BoƐwa' bo boyvuum bomew nu Ɛ bise fən le, “Ɛ bó efele ten bonyii bo bincem e.”

^{p2:27} Dito 5:14 ^{q2:27} Mat 12:1-14; Luk 13:10-17; 14:1-6; Jon 5:1-18; 7:21-24; 9:1-16 ^{†3:1} 2:27-28 ^{s3:6} Jon 5:16, 18 ^{†3:11} 1:24; 5:7; Mat 8:29; Luk 4:34, 41; 8:28 ^{u3:12} 1:34; Luk 4:41 ^{v3:16} Lem 1:13; Jon 1:40-44

Boselot, §19 noo Judas Iskaliot wvù to ghanee gese Jisos.

Ɛ bonyii no duu le Belsebu wvù nfon bonceendaa bo dewle le nu yí Jisos e

(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Ɛ Jisos ke ne gen fô wvù to cee, Ɛ kebombom ke bonyii le bvuù tase fô, Ɛ bô boom bew bo ngoo le fañe yaa keñke naa lo je keediekene ke. ²¹ wƐ kfuu diew ke dioo yuw, mum gen keejo wvù njefo bonyii to duu le wvù ghaanene lo. ²² xƐ bonyii bô to dunçi bonci bo Nyo' le bô to nen'yee Jelusalem bow jó no gayte le, “Belsebu nu yí ye le, Ɛ wvù bvuuse bonceendaa bo dewle le nen Ɛ è nu bô mvunggay mvu nfon bonceendaa bodvu le.” ²³ Ɛ Jisos ben bó, bife ê bó ê ngan e le, “È nulo é Satan ebvuù ebvuuse ekole kew yí wee le nee le? ²⁴ ê ketum ne Ɛ gawsen Ɛ no diuu ekinikin, kí saa ke eleem ke. ²⁵ Yew é ne Ɛ gawsen Ɛ no diuu eyinyin, yí saa ke eleem ke. ²⁶ Nonen, é Satan ne Ɛ gawsen bô ngoo ye Ɛ no diuu ebonebon, wvù saa ke eleem ke, é emum enu kemese kew. ²⁷ yGeenen, ben ekeè le ke wee nu dvù wvù nulo eley yew dvu ntememvunggay, ekuu mwëem mwew keceey elewte dvù, se wvù Ɛ yaw Ɛ kay ntememvunggay wvudvu Ɛ se kuu ke. ²⁸ É me ensee ê ben keceey le, Nyo' nulo eleeshe mwëem mvù befe noo díew yí befe yicii yí bonyii jemyi. ^{**29} Geenen, é wee jeme díew yí befe ekumë Keyoy ke Yuule, tu ke è nu naa lo é Nyo' eleeshe ke, njefo wvù nu Ɛ ge kebefé Ɛ è nu kè mæy lo.” ³⁰ zJisos to jemyi nonen njefo bonyii bodvu to duu le keyoy kè yiile nu yí ye le.

Bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e

(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ aƐ bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e mum fese, leem ekfuñ, tum wee le wvù etee wvù. ³² È to nu Ɛ kebombom ke bonyii le Ɛ shii Ɛ gem wvù Ɛ tase. Ɛ bó gay ê wvù le, “Bwoo bô boom bo bwoo le gomte wo ekfuñ.” ³³ Ɛ Jisos bife le, “Bwëem bô boom bo bwëem e nu baa?” ³⁴ No wvù bife nonen mum jije bonyii bô to shilée gem wvù ba, gay le, “Bwëem bô boom bo bwëem e ban. ³⁵ bWee tfuu wvù gee fiée fi Nyo' gomte, nu wvù wvù nu waa bwëem bô jeme yem noo bwëem.”

Ngan ekumë wee wvù to tfumyi ngow

(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

4 cƐ Jisos ke bvuù kew no yëeyi bonyii mbew mamase le, Ɛ kebombom ke bonyii le Ɛ tase fô nen ghemm. Ɛ wvù mum ne wase ley shii Ɛ è nu ê kekoñ Ɛ ê joo, Ɛ kebombom kedvu no leeme ngem joo le ê ñkpwaante. ² Ɛ wvù no yëeyi bó bô mwëem nteen ê bonggan e. Ɛ wvù ne ma ngan mvu ê bó le, ³ “Ben eyeke eyuw, wee to nu Ɛ laa keegen etfume ngow. ⁴ Ɛ wvù ke dioo etfumyi, Ɛ yimi gbweken ê je, Ɛ mvunyiim to tace die. ⁵ Ɛ yimi ngow gbweken fô bvudvuù bvu eta le Ɛ nshe yaa nu fô ntay ke. Ɛ yí mum yansen buy njefo ke nshe to nu fô ntay ke. ⁶ Ɛ mvum ke dioo ekew ebaa, mum suñ ngow yidvu Ɛ yí yowlen, njefo yí to baa cime geñ ke. ⁷ Ɛ yimi ngow gbweken ê bisafe le. Ɛ bisafe bidvu ke ku mum ban ngow yidvu Ɛ yí fañe yaa eyum mvuntam ke. ⁸ Ɛ yimi ngow gbweken Ɛ è nu yí nshe yí jee le, ke buy, ku yum, duu fey no bó to tfumyee,

§3:18 Boselot to nu Bojuu bô to tomte woñ, diuu keebvuse yí ngew e can bonyii bo Lum e.

**3:28 Bonyii nteen yene le mwëem mvù befe noo díew yí befe yin nu Ɛ bó jemyi ekumë Nyo'.

w3:21 3:31; Jon 7:5 x3:22 Mat 9:34; 10:25 y3:27 Yesa 49:24

z3:30 Jon 7:20 a3:31 3:21 b3:35 Mat 6:10 c4:1 3:9

ε jise di ηgow e yumte ejise mbaanshe, dimew ejise mbansoocaan, dimew ejise gbwee.”^{9d}No Jisos ma nonen mum mese le, “Wee wvù kenke bitem ε wvù yuw.”

Shiee wvù Jisos to jemyi ê bonḡan e

(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ε Jisos ke dioo nu wase wvù emben, ε bonyii bomew bô bô bó to nu noo boom bew bo ηgoo le bo yuufe ncow bofee bife ê wvù ekumε ηḡan wvudvu.

¹¹ε wvù tfuse ê bó le, “Ê nu ê ben bô Nyo' nu ε duḡce wase kenyile ke bvunfon bwew e. Geenεn, fô bonyii bomew e nu ε fiεε ficii nu ke ε è nu ê bonḡan e, ¹²εwvu le bó ke etaale naa ntay, geenεn yaa yene ke, ke eyeke naa ntay, yaa yuuke ke. Ε fi nu nonen wvu le fo bó ke ekumen mvuntelem mvubole, ε Nyo' eleεshe bibefe bibole.”

Fieε fi ηḡan wvù Jisos to mae duḡci

(Mat 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ε Jisos ne bife ê bonyii ba le, “Fí nu le ben baa kieε fieε fi ηḡan wvun jemyi le? Ê ben baa kieε wvun, ε ben ke ekiε bomew bonḡan neε le? ¹⁴ηḡow yí wee wvudvu tfumyεε nu diεw Nyo'. ¹⁵ηḡow yí gbwee ê je nu bonyii bô yuuke diεw Nyo', ε Satan mum to lo kaḡ mwaan bvuse diεw yidvu fô mvuntelem mvubole. ¹⁶ε ηḡow yí gbwee fô bvudvuu bvυ eta le nu bonyii bô yuuke diεw Nyo', fiisen lo kaḡ mwaan bô njoḡ, ¹⁷geenε, ε yí baa cime geḡ fô mvuntelem mvubole ke. Ε yí mooce ke fô caan, ε ηḡew ke dioo ε to, kenεε bonyii bon ε è nu bikaa ê bó ejim nje diεw yidvu, ε bó mum tfuw lo bikaa kaḡ mwaan. ¹⁸ε ηḡow yí to gbwee ê bisafe le nu bonyii bô yuuke diεw Nyo', ¹⁹fε ken'yanḡan ke ekumε mwεem

mvu yí woḡ wvun e, bô shieε bvukuke noo shieε mwεem mvumew mum tase baḡ diεw yidvu ε yí laaye εcici. ²⁰ηḡow yí gbwee yí nshe yí jee le ε mum ε no nu bonyii bô yuuke diεw Nyo', fiisen, no gee no yí gomte gene lo fwe fwe, ke diεwe ηḡow e fô yí ε yum ejise mbaanshe, yimi ejise mbansoocaan, yimi ejise gbwee.”

Ekumε ken'yeese

(Luk 8:16-18)

²¹εε Jisos ne bife le, “Wee ké leyte bô ken'yeese yew kfuke bô ηkaa, kenεε lese εgaaku le? Ke wee ké leyte dvú tome ε è nu yí fieε fi bó tomyi ken'yeese yí dvú le le? ²²hBen ekeè le fieε ficii fi nu ê nnyile le nu ε bó to nyile le bó ke ege ε fí eyene, ε fi nu ejim ejim ficii ε bó ege ε fí ebuy emwa. ²³iWee wvù kenke bitem, ε wvù yuw.” ²⁴jε Jisos bvuu gay le, “Ben dioo yeke diεw Nyo' no yeke ntay, ekeè le je yí wee yeke jó nu no Nyo' nu ke efew se nya ê mweten, ε wvù nu ke enya naa fesεn lo. ²⁵kWee wvù kenke fieε nu ε bó nu ke ebise. Ε wee wvù yaa kenke ke fieε nu ε naa fi caan fi wvù kenke nu ε bó nu ke efi lo ê wvù.”

ηḡan ekumε ηḡow no yí ké no kuu

²⁶ε Jisos bvuu jeme le, “Bvunfon bvυ Nyo' le nu diεwe ηḡow fô wee ε tfume wene. ²⁷lÉ ké dioo nu entaḡ ε wvù no leete, ε ekfuḡ ké yuu ε wvù ne we. Ê ηḡow yidvu ké buy no kuu, ε wvù yaa cim kee laa yí gee neε se kuu le, ²⁸ε è gee ke nshe ε yí se kuu. Ê yí ké ne yaw low, ne fô nya bikem, ké ne fô tum ejise. ²⁹É yó ké dioo ε be, ε wvù mum jo finyo ley wene, njefo kefew ke ηḡbwele le nu ε kocεn wase.”

^d4:9 Mat 11:15 ^e4:12 Yεsa 6:9-10; Mat 13:14-15 ^f4:19 1Tim 6:9-10

^g4:21 Mat 5:15; Luk 11:33 ^h4:22 Mat 10:26; Luk 12:2 ⁱ4:23 Mat 11:15

^j4:24 Mat 7:2; Luk 6:38 ^k4:25 Mat 25:29 ^l4:27 Jεm 5:7; Mwμ 14:14-15

Ŋgan ekume kfuu ngow fintam fimew
(*Mat 13:31-32, 34; Luk 13:18-19*)

³⁰ E Jisos bvuu ne gay le, “È nulo é beene efewsen bvunfon bu Nyo' le bô la? È nulo é beene efewsen bô ngan wvù la? ³¹ Bvù nu ke diewe kfuu ngow fintam fimew, ††fi ngoynene ejise fele mvungoke mvunciim fokuse fen. È wee ké tfume wene, ³² mē yí ku, yiŋ fey bite bicii bì bó tfumyi wene, e tífew ye fanŋen no nyaa kendvun, e mvunyiim mvù bile we nulo eyoote yéw yí dvù le è kendvun kedvu le.”

³³ È nee no Jisos to fewci diéw Nyo' è bonyii è bonggan e diéwe ban e, è je yí è nulo é bó eyuw e. ³⁴ Ke wvù to ké jeme fiéè è bó se è nu è ngan e ke. Geenen, è wvù ké dioo nu wase bô boom bew bo ngoo le ebonebon, mum mese yuuse bonngan bodvu bocii è bó.

E Jisos wam nffum

(*Mat 8:23-27; Luk 8:22-25*)

³⁵ E Jisos yeyi bonyii ebvubwe, e è ke dioo nu fokieguu, e wvù gay è boom bew bo ngoo le le, “Beene elente mamase egen kewvu keki.” ³⁶ E bó mum cine ke-bombom ke bonyii le kè to nu fó le, ley è kekonj kè Jisos to nu wase jó kie le, e bô bó no leenci, e bikonj bimew bii bó le. ³⁷ No bó to leenci, e nffum wvu baay ne sese kew no bvuyte joo e yí leyte è kekonj e gomte keeyinŋen. ³⁸ Jisos to nu è kekonj e ejim leete, e wvù e jike ekole yí mbwaan e. E bó gen no kamsee wvù gayte le, “Wee n'yeyi, kpwe gomte keejo beene nen e wo yaa ghayte ke le?” ³⁹ nE Jisos kamse, wam nffum wvudvu, gay è joo le, “È nù nyekeey.” E nffum wvudvu mum lu, e mondvuum cife nen ndvumm. ⁴⁰ E wvù mum bife è boom bew bo ngoo le le, “Ben fane la? Ben baa lese wase

fitele yí yem e le?” ⁴¹ E ye bem bó, e bó no ghayte ebonebon le, “Wvun wee nu wvù nee, wvù naa nffum bô joo yuuke wvù le?”

E Jisos bvuse bonceendaa
bo dēwle le yí wee le

(*Mat 8:28-34; Luk 8:26-39*)

5 E Jisos bô boom bew bo ngoo le lente mamase yidvu buy wvuke, keba ke bonyii bo Gelasen e. ² No wvù to buyte è kekonj e, e bô wee mvu tasen e keyoy kè yiile njinŋene bô wvù, e wvù buy è ditfum di bó to dweyte bonyii jó le. ³ Wee wvudvu to ké no cee è ditfum didvu le. E wee yaa to nu dvù wvù nulo ebvuu ekay wvù e è cim nu naa bô ncaw ke. ⁴ Bokan nteen nu e bó to ké leese wvù è difwanj e, kay can ye bô boncaw, e wvù sumye boncaw bodvu, sawye difwanj. Ke wee to nu dvù wvù nulo ejice wvù le ke. ⁵ Wee wvudvu to ké no kale è ditfum didvu le bene buyte yí dikum e entan bô emvun-sheen, wamte, kaashi ye ye bô eta.

⁶ No wvù yenee Jisos e bee ncejole, lewte to tum envuw è wvù ejise, ⁷ oWam foweewe le, “Jisos Waa Nyo', Nyo' wvù nu Ekole ke Mwem Mvunciim e, wo fii la è me? Me nleke lo wo è diee di Nyo' le le fo wo enya ngew è me ke.” ⁸ Wvù to jemyi nonen, njefo Jisos to nu e wam wase le, “Keyoy kè yiile kin, buye lo yí wee wvun e.” ⁹ E Jisos bife è wvù le, “Diee diuw nu yee.” E wvù tfuse le, “Diee diem nu kebombom, njefo bese duule lo.” ¹⁰ No wvù tfuse nonen, mum leke Jisos shiee le le fo wvù ekuŋ bowen keba kedvu le ke.

¹¹ È to nu e ngoo bonkunyam diekene yí mbeke le fó. ¹² E biyoy bì yiile bidvu mum leke Jisos le, “Ciinse bese e è nu è bonkunyam boba le é bese eley yí bó le.”

¹³ E Jisos bee. E biyoy bidvu mum buy

††**4:31** Fintam fin nu è diéw bala le le, «mustard».

^m**4:32** Esek 17:23

ⁿ**4:39** Mben 89:9; Mak 6:51

^o**5:7** Mak 3:11

yî wee wvudvu le, gen ley yî bonkun-yam e. E ngoo yidvu to nu bonkunyam diewe bontfuke bofee le. E bó sen, bow ê nkonj e, shii ê mamase yidvu le, le jó. ¹⁴ E bonyii bô to ceyte bonkunyam bodvu ja fô, fee lo, gen see saaka wvudvu elaante bô ê bontew bo jó le. E bonyii no yuuke, buyte keeto eyen fiee fi to kooyee le. ¹⁵ E bó to fô Jisos to nu, yen wee wê wvù ke-bombom ke bonceendaa bo dewle le to shee njinsene bô wvù, e wvù e shii fô, e jise ndvù, e bvufee bwew e kase wase e tu fô. E bó fan baay. ¹⁶ E bonyii bô to yenee fiee fi to kooyee le, mum no seje ê bó no fi to kooyee bô wee wê noo ngoo bonkunyam ba. ¹⁷ No bó yuw nonen, kew no leke Jisos le wvù ene gbwen bowene.

¹⁸ E Jisos dioo leyte ê kekonj e, e wee wvù bonceendaa bo dewle le to buyee yî ye le wê mum no leke Jisos le bô wen egene. ¹⁹ E Jisos tun, gay ê wvù le, “È genè e è nu fô yew e, egen esee ê bonyii buw fiee fi Tata ge fô wo le, bô no wvù nu e cam shen fô wo le.” ²⁰ Nonen, e wee wvudvu mum ne, gen no ghane wonj wvudvu le tfuu wvù bó to teje le Bi-laante bi Yuufe le, seje fiee fi Jisos ge fô wvù le. E bonyii no yuuke, kenke lo nghaw.

Ekume waa Jaylus noo kpwoon mvu wvù to kumee ndvu Jisos e bonen

(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ E Jisos kase lente ê kekonj e tu kewvu keki no nu mbew mamase le, e kebombom ke bonyii le bvuu tase fô. ²² E cee ekole yew bunle mvu mum ne to fô, e diee nu Jaylus. No wvù yen Jisos e, gen gbwe ê wvù ejise, ²³ leke wvù shiee le gay le, “Waa wem wvu caan wvù kpwoon kp-wee lo. Kee wo, to ke ekum wvù le é wvù ebonen fo wvù ekpwe.” ²⁴ E Jisos mum ne e bô wvù no gene, e kebombom ke bonyii le shfumte bii faci Jisos.

²⁵ PKpwoon mvu to nu ente jo kebom-bom kedvu e wvù e cem wase bô kencem ke bokene le bilum yuufe ncow bifee. ²⁶ Wvù to nu e yen wase ngew can bonyii bo bifuu le nteen, jewse fiee ficii fi wvù to kenke, e mwëem foo ke gene lo. ²⁷ No wvù to nu e yuw wase ekume Jisos, e wvù mum to ê wvù ejim ê kebombom ente, kum ndvu ye le, ²⁸ njefo wvù to gayte fô fitele fiew e le, “É me ncim enjkum ke naa e è nu ndvu ye le, tu me e mbonen wase.” ²⁹ No wvù to kumee nonen, e kencem kew mum seme lo kanj mwaan. E kpwoon wvudvu yuw ten ye ye le le wen nu e bonen.

³⁰ E Jisos dioo yuw ye ye le le mvun-gay nu e buy yî wen e, e wvù banke ye kanj mwaan, bife ê bonyii le, “È kum yee ndvu yem e?” ³¹ E boom bew bo ngoo le tfuse ê wvù le, “Wo yene e kebombom ke bonyii le faci wo, e wo bvuu biite wee wvù kum wo le le?” ³² E Jisos may ke no taale kenene keeyen wee wvù kum wvù le. ³³ Nonen, e kpwoon wvudvu no wvù to kee fiee fi to kooyee bô wvù, e wvù mum to, fane, ciinke, tum envuw ê Jisos ejise see keceey kew kecii ê wvù. ³⁴ E Jisos gay ê wvù le, “Waa wem, fitele fiuw fi wo lese yî yem e nu e ge wase wo e bonen. È genè ntay. Kencem kuw ka wa lo nen.”

³⁵ Ke no Jisos to bee jemyi ê kpwoon wvudvu nonen, e bonyii bomew fese fô e bó ne fô yew e fo Jaylus wvù cee ekole yew bunle we, gay ê wvù le, “Waa wo nu e mese wase. Wo bvuu shee nyaa ngew ê wee n'yeei e è nu wvù la?” ³⁶ No bó gay nonen, e Jisos yuw, geenen ge ke diewe wvù baa yuw ke, gay ê Jaylus le, “Fo wo efanè ke, lese ke e è nu fitele yî yem e maañ.” ³⁷ E bó no gene ke lo, e Jisos fanje yaa bee le wee mvu ebi wen e efey Bitá bô Jem noo Jon wvù waa bwëe Jem ke. ³⁸ E bó ke gen fese fô yew e fo

Jaylus, ε Jisos yen ε bonyii beele ffule lo f6, ε kpwe ghamte lo. ³⁹ε wvú ley yew, bife le, “Ben beele, ffule mondvuum nen nje la? Wan baa kpwe ke, wvú leete lo.” ⁴⁰ε bó no kielele lo wvú. Ε wvú ne bvuse bonyii bocii ekfuñ, jo ke ε è nu cee wan bó bwee wan noo bonyii bew bo ngoo le bo botete ba, ε bó bó ley gen f6 wan wvudvu to jiime. ⁴¹ε wvú jice wan wvudvu le yí kebo le jeme é díew yibole le, “Talita kum!” Fí nu le, “Wan kpwoon, me njemyi é wo le, ja we.” ⁴²Kañ mwaan nonen, ε wvú mum ja we no lene. Ε bó yen nonen ε diuw yum bó. Wan kpwoon wvudvu to nu bilum yuufe ncow bifee. ⁴³ε Jisos ciise lo é bó le fo bó ege é wee ekisee fíe fi be nu ke, mum gay le bó enya fíe é wvú edie.

Ε bó ma Jisos ntew we le

(Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)

6 Ε Jisos ke ne f6, ε bó boom bew bo ngoo le gen ntew wvubole. ²ε è ke no nu diuu dibole di mbam e, ε wvú gen yew bunle le kew no yeyi bonyii. Ε bonyii nteen no yuuke no wvú yeyi kenke lo nghaw. Ε bó mum ne no ghayte gayte le, “Wee wvun yeyi mvun mwεem fee nen? Wvú jo bvun bvufee fee? Wvú ghan nee ε se no gee bin binghaw bi mwεem e? ³ε nu ke wvú we wvú kane bite wvú waa Maalia le? Ke è nu waa bwee Jem bó Yoses noo Judas bó Semon e? Ε ke jéme ye nu jan beene ε bó le?” No bó ghay nonen mum ma wvú. ⁴Nonen ε Jisos gay é bó le, “Bó ké no wvumte wee ntum Nyo' naa mondvuum e monciim. È nu ke wonj we le bó é kfuu díew e noo é wvú yew dvú bó yaa ké no wvumte

wvú ke.” ⁵No bó ma Jisos nonen, ε fí mum ghaw wvú keebvu ege binghaw bi mwεem e jó nteen, efey ke le wvú to nu ε kum bonyii bo bincem e caan ε bó bonen. ⁶Ε wvú kenke lo nghaw no bó to baa lese fitele yí ye le ke.

Ε Jisos tum boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofee

(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

Ε Jisos ke ne f6 no ghane bontew bo jó le yeyi bonyii. ⁷Ε wvú ke ne tee boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofee, no tumte bó ekfuñ bofee bofee, nyaa mvuñ-gay é bó mvú bó ebvuuse biyoy bí yí-ile yí bonyii le dvú. ⁸Ε wvú dioo tumte bó gay le fo bó ejo naa lo fíe efey kembañ ke. Fo bó ejo mwεem mvudien ke. Fo bó ejo ekele kenε bigew é bicaw bi-bole ke. ⁹Bó elese bolaba, geenε fo bó etfume bikum bifee ke. ¹⁰Ε wvú bvuu gay é bó le, “Ben ke dioo ε gen ntew e, ε ley yew, no cee ke ε è nu dvú gen buy diuu di ben ke enε jó. ¹¹É ntew mvu tun keefiisen ben, eyuw fíe fi ben jemyi, é ben nene jó, dioo nen'yi kuce kebvu ke yí bikaa binen e, é enu nciise fíe fi bó mom.” ¹²Nonen, ε bó mum ne gen no ghane fewci le bonyii ekumen mvuntelem mvubole. ¹³ε bó bvuu no bvuse ten bonceendaa bo dεwle le nteen yí bonyii le, yeefe bonyii bo bincem e nteen bó mεem ε bó bonene.

No bó to yue Jon Nleseejoo

(Mat 14:1-12; Luk 9:7-9)

¹⁴ε Nfon 'Elod ke yuw saaka wvu ekume Jisos, no bonyii to yuuke wase díe díew mondvuum e monciim, ε

ε**6:8** Bó to shee leese bigew fwele é bicaw e.

“**6:11** Bonwa' bo boyvuum bomew nu ε bise fen le, “É me ensee é ben kecεy le è nu ke edioo nu diuu di nsaw wvu fokemese le, é mwεem ebonen f6 kelaante ké Sodom bó ké Gomola le efey ntew wvudvu.”

ε**5:39** Jon 11:11-13 ε**5:41** 1:31; 9:27 ε**5:43** 7:36 ε**6:2** Jon 7:15

ε**6:3** Jon 6:42 ε**6:4** Jon 4:44 ε**6:13** Jem 5:14 ε**6:14** 8:28

bonyii bomew no gayte le, “Jisos wvun nu Jon Nleseejoo ε wvú ε kase ε buy yí kpwe le. Ê nu fiε fi ge wvú ε se no kenke mvungay keege binghaw bi mwεem e bin nen.” ^{15a}Ê bomew gayte le, “Ê nu Elayja ε wvú ε kase ε to.” Bomew le, “Wvú nu wee ntum Nyo' mvu ke diewe bo fwele fwele le.” ¹⁶Ê 'Elod dioo yuw mwεem mvun nen gay fiew le, “Ê nu Jon Nleseejoo wvú me nto mbvuseε ekole kew ε wvú ε kase ε buy yí kpwe le.”

^{17b}Jon nu ε 'Elod to tum bonyii ε bó gen koo wvú, kay fen yew ncaw e nje 'Elodia wvú kpweε Filew wvú waa bwee 'Elod, ε 'Elod to jo kpweε le. ¹⁸Ê Jon no tune gayte ê wvú le, “Nci baa bee le wee ejo kpweε waa bwee kpweε le ke.” ¹⁹No Jon to gayte nonen, ε 'Elodia mum no kenke wvú fô fitele le gomte keeyu wvú, geenen yaa kenke je ke, ²⁰njefo 'Elod to fane Jon le wvú nu wee wvu teyteny bvu nu wee Nyo'. É wvú mum no yene fo bó eyu wvú. 'Elod to ké dioo yeke fiε fi Jon jemyi, ε fitele fiew no saake wvú baay, geenen ε wvú no yuuke ke njon keeyeke fiε fi wvú jemyi. ²¹Ê je ke mum yene fô 'Elodia le diuu dimew di 'Elod to gee nkaw bô bocee wonj noo bikuu bi nci le noo bonyii bo baay baay bo Galilee keekume diuu di bó to bokeε wvú. ²²Ê waa 'Elodia wvú kpwoon ke ley cenj bine, ε fi jon 'Elod bô bonyii bew bo nkaw e. É wvú mum gay ê wan wvudvu le, “Bife naa fiε fi wo koonke, é me enfene wo dvú.” ^{23c}Ê wvú bvu die kelew gay le, “Ê wo bife naa la ê me, ε è cim nu naa ken-gawten ke wonj wem e, é me enya ê wo.” ²⁴Ê wan kpwoon wvudvu mum buy gen bife ê bwee le, “Me engay le bó efene me bô la?” É bwee tfuse le, “Gene egay le bó enya ekole ke Jon Nleseejoo le ê wo.” ²⁵Ê wvú mum yansen tu jim kanj mwaan, gay

ê Nfon 'Elod le, “Me ngomte le wo enya ekole ke Jon Nleseejoo le ê me keseen ê juy e.” ²⁶Ê Nfon yuw nonen, ε ye keeshε wvú baay. Geen enje kelew kè wvú to dieε wase fwe dvu bonyii bô to nu fô nkaw e, ε wvú faje yaa egomte keebvu ekumen diew ye yí wvú to jemyeε ê wan ke. ²⁷Ê wvú mum tum lo nceendaa kanj mwaan le wvú egen eto bô ekole ke Jon e. É wvú mum gen yew ncaw e, bvuse ekole ke Jon e, ²⁸geε ê juy e, to dvú nya ê wan wvudvu. É wvú fi, buy dvú gen nya ê bwee. ²⁹Ê boom bo ngoo le bo Jon e ke dioo yuw, mum gen jo gvune di Jon e dwey.

É Jisos nyaje bonyii bontfuke botin

(Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

^{30d}Ê boom bo ntum e bo Jisos e ke ghan kase tu jim fô wvú le, see mwεem mvunciim mvú bó to gee bô mvú bó to yeεyeε bonyii dvú ê wvú. ³¹Ê wvú mum ne gay ê bó le, “Ben eto ke ben ben é beene egen bvudvu bvú bonyii yaa nu ke fô le, elæten caan.” Wvú to gay nonen njefo bonyii nteen to too fô bó to nu, é bomew dioo nen'yi, é bomew no too. É bó yaa cim kenke naa lo kefew keedieken ke. ^{32e}Ê bô bó mum ley ê kekon e base ye ebonebon no gene fô bvudvu bvú bonyii yaa nu ke le. ³³Geenen, ε bonyii nteen yen ke bó le no bó gene, kieε bó, mum ne ê bilaante le bicii no lewte sumtene bó. É bó gen fese fô, ε Jisos bô boom bew bo ngoo le se ke fese. ^{34f}Ê Jisos ke dioo fæse ê nkpaante, yen kebom-bom ke bonyii le nen ghemm, ε shen koo wvú bô bó, njefo bó to nu diewe njée yi nu se wee ncay e. É wvú mum kaw no yeεyi bó, ke yeεyi bó bô mwεem nteen. ³⁵Ê diuu ke dioo seeyi, ε boom bew bo ngoo le bence gay ê wvú le, “Fen nu nkp-

^a6:15 Luk 7:16 ^b6:17 Lew 18:16; 20:21; Luk 3:19-20 ^c6:23 Est 5:3, 6; 7:2

^d6:30 Luk 6:13; 10:17 ^e6:32 8:1-10

^f6:34 Yeli 10:21; Esek 34:5; Saka 10:2; Mat 9:36; 14:14; 15:32; Mak 8:2

waante ε kefew ε gen wase, ³⁶ke cine bonyii ban e é bó egen bontew bô ela yo nceencee le, eguy mwëem mvubole mvudien.” ³⁷ε Jisos tfuse fiew le, “É nu enya ben fië é bó edie.” ε bó bife é wvú le, “Wo gomte le bese egom bodanali gee fëe eguy mwëem mvudien dvú eto enya é bó?” ³⁸ε Jisos bife é bó le, “Ben kënke bontuw bo blëed e bomëe? Ben kë gen taa.” ε bó gen taa, to see le, “Bontuw bo blëed e nu botin bô byé yifïe.” ³⁹ε Jisos mum gay le boom bew bo ngoo le egay le bonyii eshiyen ngóo le ngóo le, yí nkfunjfun e. ⁴⁰Nonen, ε bonyii bodvu mum shiiyen fokuse ngóo le gbwee gbwee bomew mbaanshen mbaanshen. ⁴¹ε Jisos jo bontuw bo blëed e bo botin ba bô byé yi yifïe ye, taa we, nya keyoone é Nyo', mum guushë nya é boom bew bo ngoo le, ε bó nya é bonyii. ε wvú gawce ten byé yi yifïe ye é bó bocii. ⁴²ε bonyii bocii die ffuu. ⁴³ε boom bo Jisos e bo ngoo le baance bimbeke bi blëed e bô bi byé yi sheetë le, ε bí yinshen nkáa yuufe ncow fië. ⁴⁴Bonyii bô to dië mwëem mvudien mvudvu to nu bolemse bont-fuke botin.

ε Jisos len yî joo le

(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)

⁴⁵ε Jisos mum gay le boom bew bo ngoo le eley é kekonj e kanj mwaan esaa fwe Besayda é wen eshëe egay bonyii le é bó ekfuuyi. ⁴⁶hε wvú ke shëe gay bó le, mum nê ben yî kum e keebunle. ⁴⁷ε ekfunj ke jiim, ε kekonj nu wase é joo entelëj, ε Jisos bëe ke nkpwaaante wvú embëj. ⁴⁸iε wvú yen no boom bew bo ngoo le katene bô kekonj keekey, njefo fwefwe to too je fwe cile kí. ε è ke no nu ke diëwe en'yulem e ε wvú nê no too fô bó le,

lene yî joo le. ε wvú to too gomte keefey mbew bó le. ⁴⁹jε bó dioo yen wvú le no wvú lene yî joo le, no kpwaake le è nu nkfusay. ε bó wam foweewe, ⁵⁰njefo bó bocii to nu ε yen wvú le ε kedvum gbwo bó. Kanj mwaan, ε Jisos mum jeme é bó gay le, “Ben ejice mvuntelem mvunen e, è nu me. Fo ben efanè kè.” ⁵¹kNo wvú gay nonen, mum ley shii é kekonj e bô bó, ε fwefwe wvudvu mum lu. ε bó taa nèn, ε diuw yum bó nèn kaww, ⁵²nje bvufee bvubole to kfufene lo, ε bó to baa cim kïe ten fië fi bontuw bo blëed e ba to dunji ekumë Jisos kè.

ε Jisos fë bonyii bo bincem e Genesale

(Mat 14:34-36)

⁵³ε bó ke lente mamase buy keba kè Genesale e, wow kekonj ngem joo le. ⁵⁴No bó buyëe é kekonj e, ε bonyii mum kïe lo Jisos kanj mwaan, ⁵⁵no lewte gene bontew bo jó le bocii, bvuu bonyii bo bincem e too bô bó é mvunkeey e naa fëe fô bó to yuuke le Jisos nu fô le. ⁵⁶mÉ Jisos ké gen naa fëe kenëe wvú gen ntew e, kenëe elaante, kenëe nkpwaaante, ε bonyii no geele ke bonyii bo bincem e fô bonyii ké no taashi. É Jisos ké dioo fele, ε bó no leke le wvú ecinë é bó ekum ke naa ngem ndvu ye le. ε wee tfuu wvú to kumte, mum no bonene.

Bonci bo wee wvu wum e

(Mat 15:1-9)

7 Diuu dimew ε Bofalasii bô bonyii bomew bô to dunji bonci bo Nyo' le nê Jelusalem to tase mbew Jisos e. ²nε bó ke nê yen ε boom bo ngoo le bo Jisos e bomew diekene bô can yile, fi nu le bó to baa cuke can kè. ³Bojuu bocii, se bvuu ge Bofalasii to bii ke ε è nu nce

§§7:2 Bó to kënke keecuke can yin é je yî nce wvubo wonj gomte le.

g6:43 2Bfn 4:43-44 h6:46 Luk 5:16 i6:48 Job 9:8; Luk 24:28

j6:49 Luk 24:37 k6:51 4:39 l6:52 8:16-18; Mat 16:7-9

m6:56 Mat 9:20; Lem 5:15 n7:2 Mat 23:25; Luk 11:38-39; Kolo 2:21-22

woŋ wvu bo'icee bobole bo fwele le, le ke è nulo é wee edie fië se wvú e cuke can læŋlæŋ no bó to ké cuke ke. ⁴Ke è nulo ten é wee ke ekfulé fô way edie fië se wvú e cuke ye é yiye je le ke. É bó bvuu gee mwëem mvumew mvu nce woŋ e nteen, ke diëwe keecuke mvuŋkom noo bibëeŋ noo bonton. ⁵É Bofalasii bô bonyii bô duŋci bonci bodvu mum bife é Jisos le, “È nu nje la wvù boom buw bo ŋgoo le yaa bii nce woŋ bo'icee bosëbeene bo fwele le ke? È nu nje la wvù bó diekene bô can yile?” ⁶É Jisos tfuse é bó le, “Yësaya wvù wee ntum Nyo' to nu e jeme kecéy le ben nu bonyii bô jemyi jëy gee jëy. Ben gee ke é è nu fië fi wvú to saŋee le, Nyo' gayte le, ‘Bonyii ban wvumte me ke fomvu fomvu, e mvuntelem mvubole nu ncejole fô me le.

⁷Bó bunlee me é è nu ke ecici, njefo bó joo mwëem mvù è kpawaci bonyii, yëyi le è nu diëw yem.’

⁸È nu ke ten no ben cin'yi bonci bo Nyo' le, gëele é è nu bô è geke bonyii.” ⁹É Jisos gay é bó le, “Ben looci naa kee keetun bonci bo Nyo' le wvu le ben ebii é è nu bonen e. ¹⁰Pfí nu é Muses to gay le, ‘Wvumé ico bô bwoo.’ Bvuu gay ten le, ‘É wee nan lo ice kenëe bwee, é bó yu lo mwëten.’ ¹¹Geenen, ben é no gayte finen le, ‘É wee kəŋke fië fi è be nelo é wvú efi ice kenëe bwee dvú, e ne é gay é ice kenëe é bwee le fië fidvu nu wase Koban,’ fi nu le è nu wase fi Nyo' le, ¹²tu ben baa bvuu bee le wvú ejo fië fidvu efi ice kenëe bwee dvú ke. ¹³Ben gee nonen,

gee é diëw Nyo' tuu fië fi ecici nje nce wene woŋ wvù ben yëyi bonyii dvú. É mwëem mvumew bvuu nu ten dvú nteen diëwe mvun e mvù ben gee.”

Fië fi nulo ebefe bô wee

(Mat 15:10-20)

¹⁴É Jisos bvuu tee bonyii é bó to, é wvú gay é bó le, “Ben bocii eyeke eyuw fië fi me njemyi, ekieë nta. ¹⁵qKé fië fi wee diee é fi bow é shem nulo ebefe bô wvú ke. È nu fië fi buyte diuw wee le fi beete bô wvú. [¹⁶Wee wvù kəŋke bitem keeyuw, é wvú yuw.”] †

¹⁷É Jisos ke ciné bonyii bodvu le, ley yew, é boom bew bo ŋgoo le bife é wvú ekumë ŋgan wvudvu. ¹⁸É wvú tfuse é bó le, “Ke ben ten kee mwëem e? Ke ben kee le fië ficii fi wee leese é wvú emvu yaa nulo ebefe bô wvú ke le? ¹⁹Fí nu nonen, njefo fi ké leyte saa gen é è nu fô fitele fiew e ke, bow é è nu é shem, ke mum ghan buy lo.” (No Jisos to gayë nonen, é fí mum no nu le mwëem mvudien mvunciim yuule lo.) ²⁰É wvú bvuu gen fwe gay le, “È nu fië fi buyte yí wee le fi beete bô wee, ²¹njefo mwëem mvù befe mvù wee gee nen'yi fô fitele fiew e. Mwëem diëwe bonkpawce bô befe, keejaŋ kenjaŋ, keeconj bvuconj, keeyu wee, keejo kpwee wee kenëe dwee wee, ²²keedewkene ejise yí mwëem e, keebuwyi mwëem, keelëele kenlëema, keege nnyen, keebene kendonj, keebeete bô edie é bonyii, keebense ye noo keeyuŋsene keyuŋsë. ²³Mwëem mvù befe mvun mvunciim nen'yi é è nu fô fitele fi wee le se beete bô mwëten.”

⁷7:4 Boŋwa' bo boyvuum bomew nu é bise le, “... noo bintaw bi bó to ké no jiime yi dvú le se diekene.”

¹7:16 Ke boŋwa' bo boyvuum bomew kəŋke kencim ke 16 kin ke.

⁹7:6 Yësa 29:13 ¹⁰7:10 Ksm 20:12; 21:17 ¹¹7:15 Mat 15:11

¹²7:21 Gal 5:19-21

**Fitele fi kpwoon mvu e è nu
wee ketum to leseé yî Jisos e**

(Mat 15:21-28)

²⁴ E Jisos ke ne jó, gen keba ke bilaante bi Taya bô Sidon e. No wvú gen jó, ley yew dvumew fanje yaa gomte le wee ekise le wen nu jó ke. Geenèn, e bonyii kiese ke lo. ²⁵ Kpwoon mvu to nu jó e keyoy kè yiile nu yî waa we wvú kpwoon e. Kan mwaan no wvú yuw ekume Jisos, mum to gbwe bikaa biew e. ²⁶ Kpwoon wvudvu to nu wee Glek, kè è to nu wee Juu kè. Bó to boke wvú Fonishia won wvú Silia le. No wvú gbwe nonèn, mum lèke Jisos le wvú ebvuse nceendaa dewle wvudvu yî waa wen e. ²⁷ E Jisos tfuse è wvú le, “Cine é bó eyaw enyaje boom, njefo ke fi nu lanj keejo ngu boom elanj fô bwé le kè.” ²⁸ E kpwoon wvudvu tfuse è wvú le, “È nu keceey icem. Geenèn, boom ké dioo diekene e bwé no bonji ke tfúw yî gbwekene fokuse.” ²⁹ E Jisos mum gay è wvú le, “Nje fise fi wo tfuse fin, wo nulo egene fiuw, nceendaa dewle wvudvu nu e cine wase waa wo le.” ³⁰ E kpwoon wvudvu mum ne no gene fô yew e, dioo gen yen e waa we jiime fontaw e nceendaa dewle wvudvu e buy wase.

**E Jisos ge e kencife no
yuuke mwëem jemyi**

³¹ E Jisos ne è keba kè Taya le, fey Sidon bvuu fey keba kè Bilaante bi Yuufe le, mum tu je fô Mamase yî Galilee le. ³² E bonyii bomew ke ne to bô wee mvu e è nu kencife e wvú yaa kee keejeme kè. E bó lèke Jisos le wvú egæ can ye yî ye le, efe wvú. ³³ E Jisos mum jo wvú e bô wvú buy è kebombom ente no nu ebonebon. E wvú lese boom bew bo can e è bintuntun bi wee wvudvu le, cuy ncej

kum leme di wee wvudvu le dvú, ³⁴ taa we, shom, ³⁵ jeme è wvú le, “Efata,” fi nu le, “Yene.” ³⁶ E bintuntun bi wee wvudvu le mum yene kan mwaan, e leme diew yaaten, e wvú mum no jemiyi naa ntay. ³⁷ E Jisos mum ciise lo è bonyii le fô bó ke esee è wee kè. Geenèn, no wvú to ciise, e è kaa no nu kè no bó nu esenje gene dvú fwe fwe. ³⁸ E diuw no yumte bonyii naa baay. E bó no ghayte, gayte le, “Jisos kee keege mwëem mvunciim naa ntay. Wvú gee e bincife yuuke mwëem, e bindvumem jemiyi.”

E Jisos nyaje bonyii bontfuke bonew

(Mat 15:32-39)

8 ^v Kè ediuw yoya le, e kebombom ke bonyii le bvuu to tase nen ghemm. E è ke no nu e bó yaa bvuu kenke mwëem mvudien kè, e Jisos tee boom bew bo ngoo le gay è bó le, ² w “Me nkenke shen fô kebombom kin e, njefo bó nu wase bee bó ediuw eta, e fise fi bó edie yaa bvuu nu kè. ³ É me ncine lo bó e no gene ela ebole, é bó egen egbwe jen è je no bomew bó le ne ncejole.” ⁴ E boom bew bo ngoo le tfuse le, “È nulo é wee ejo fëe mwëem mvudien nkpwaante jan keenyaje kfuu ban bonyii dvú?” ⁵ E wvú bife è bó le, “Ben kenke bontuw bo blæd e bomæ?” E bó tfuse le, “È nu bosooshiwiy.” ⁶ E Jisos mum gay le kebombom ke bonyii le kedvu eshii fokuse. E bó shii, e wvú jo bontuw bo blæd e bo bosooshiwiy ba, nya keyoone è Nyo', guushe, nya è boom bew bo ngoo le le bó egawce è bó. E bó mum gawce. ⁷ Bó to kenke ten mvubetele nen caan. E wvú bvuu jo, nya keyoone è Nyo', gay e bó gawce è bonyii bodvu. ⁸ E wee tfuu die ffuu. E bó baance bimbeke bi to sheete, e bi yinjen nkáa yisooshiwiy. ⁹ Bonyii bò to diee to

^{37:34} Jisos to shom nen koole e è nu shen fô wee wvudvu le.

^{9:33} 8:23 ^{17:36} Mat 8:4; 9:30-31; 12:16; Mak 1:44-45; 5:43; 9:9; Luk 5:14-15; 8:56 ^{17:37} Kenj 1:31; Yësa 35:5-6 ^{v8:1} 6:32-44 ^{w8:2} Mat 9:36

nu diewe bontfuke bonew e. ¹⁰Ɛ wvú mum cine bó le ɛ bó no kfuuyi. Ɛ wvú ley lo ɛ kekonj e kaɲ mwaanɲ bô boom bew bo ngoo le mum nɛ gen keba kè Dalmanuta le.

Ɛ Bofalasii no gomte le Jisos edunje kenghaw ke fiɛ le

(Mat 12:38-42; 16:1-4)

¹¹xyƐ Bofalasii ke nɛ to fô Jisos e, kɛw mbew bô wvú, gay le wvú ege fiɛ fi dunji mvunɲay mvù nɛ fowe. Ɛ bó to gayte nonɛn momte lo wvú. ¹²Ɛ Jisos shom naa baay, gay le, “Ɛngoke kin gomte fiɛ fi dunji mvunɲay mvù nɛ fowe keege la dvú? Ɛ me ensee ɛ ben keceɲy le ke ɛngoke kin nu eyen fiɛ le kɛ.” ¹³Ɛ wvú mum cine bó le, kase ley ɛ kekonj e, no gene kewvu keki.

Ɛ Jisos tefe boom bew bo ngoo le le bó eyene ekume geɛ di Bofalasii bô di 'Ɛlod e

(Mat 16:5-12)

¹⁴Jisos to gene ɛ boom bew bo ngoo le ɛ daaye keejo blɛɛd, kɛɲke kɛ ɛ è nu ntuw mwaanɲ ɛ kekonj e. ¹⁵zƐ wvú no teete bó gayte le, “Ben eyenè, bvuu joo kefew yí fintunɲlɛn fi Bofalasii noo fi 'Ɛlod e.” ¹⁶aƐ boom bew bo ngoo le mum kɛw no jemyi ɛbonebon ekumɛ fiɛ fidvu, gayte le, “Wvú jemyi fintunɲlɛn fin nɛn njefo beene baa kɛɲke blɛɛd kɛ.” ¹⁷Ɛ Jisos kieɛ fiɛ fi bó jemyi ekumɛ fí, mum bife ɛ bó le, “Ben jemyi ɛ è nu ekumɛ blɛɛd wvú ben baa kɛɲke kɛ nje la? Kɛ ben yene wase mwɛɛm e kenɛɛ kee mwɛɛm e? Fí nu le bvufɛe bvunen baa yene wase le? ¹⁸bBen kɛɲke ejise yaa yene mwɛɛm e le? Ben kɛɲke bitem yaa yuuke mwɛɛm e? Kɛ ben kumyi mwɛɛm e? ¹⁹Seke me nto nguushɛɛ bontuw bo blɛɛd e botin e

bonyii die bontfuke botin, ben to baanci bimbeke bì to sheetɛɛ ɛ bí yɲnsen ɲkáa yimiɛɛ?” Ɛ bó tfuse le, “Yuufe ncow fiɛɛ.” ²⁰cƐ wvú bvuu bife le, “Ɛkumɛ bontuw bo bosooshwiɲ bô bonyii be die bontfuke bonew, ben be baanci bimbeke bì be sheke bí ɛ yɲnsen ɲkáa yimiɛɛ?” Ɛ bó tfuse le, “Yisooshwiɲ.” ²¹Ɛ wvú mum bife ɛ bó le, “Kɛ ben kee wase mwɛɛm e?”

Ɛ Jisos yene ejise kenfefe ntew wvú Besayda le

²²Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le ke lente buy Besayda, ɛ bonyii bomew to bô kenfefe kemew fô wvú le leke le wvú ekum wvú le efɛ wvú. ²³dƐ Jisos jicɛ wvú le yí kebo le, jo ɛ bó wvú buysen ntew wvudvu. Ɛ wvú cuy ncɛɲ yí ejise eye le, gɛɛ can yí ye le mum bife ɛ wvú le, “Wo yene fiɛ le?” ²⁴Ɛ kenfefe kedvu cake ejise we, taa gay le, “Me n'yene bonyii le jiwejiwe ɛ bó lene nu diewe bite le.” ²⁵Ɛ Jisos bvuu gɛɛ can yí ejise ɛ wee wvudvu le, ɛ wvú taa nɛn tunɲ, ɛ ejise eye mum yuu, ɛ wvú no yene mwɛɛm mvunciim e ntay. ²⁶Ɛ Jisos mum gay ɛ wvú le, “Ɛ genè fô yew e, dioo gene fo wo ebvuu eley ntew e kɛ.”

Ɛ Bitá cɛɛ le Jisos nu Mboyse wvú Nyo' to kawɛɛ

(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le nɛ fô no gene bontɛw bo keba kè Kaysalia Filibi le. Ɛ bó dioo gene, ɛ wvú bife ɛ bó le, “Bonyii duu le me nu yɛɛ?” ²⁸eƐ bó tfuse le, “Bonyii bomew duu le wo nu Jon Nleseejoo, bomew le Ɛlayja, ɛ bomew duu le wo nu wee ntum Nyo' mvu.” ²⁹fƐ wvú mum kase bife ɛ bó le, “Ben duu finen le me nu yɛɛ?” Ɛ Bitá

^x8:11 Mat 12:38-40; Luk 11:16, 29-30 ^y8:11 Jon 6:30; 1Kol 1:22

^z8:15 Luk 12:1 ^a8:16 6:52 ^b8:18 Yɛli 5:21; 6:43 ^c8:20 8:8-9

^d8:23 7:33; Jon 9:6 ^e8:28 6:14-15; 9:11-13; Luk 7:16 ^f8:29 Mat 16:16

tfuse le, “Wo nu Mboyse wvù Nyo' to kawee.” ³⁰gE Jisos mum ciise lo é bó le fo bó ke emom esee fifin é wee ekume wen ke.

**É Jisos jeme ekume kfuu
kpwe yì wvù nu ke ekpwe
(Mat 16:21-28; Luk 9:22-27)**

³¹hE wvù mum kew no yeei boom bew bo ngoo le jemyi ekume ekole kew le, “Wee wvù diee nu Waawee keŋke keeke eyen bonḡew nteen, é bonyii bò saake woŋ bò bocce ncese bo baay baay noo bonyii bò duŋci bonci bo Nyo' le ema lo wvù. Bó nu ke emum eyu wvù, é ediow ke ebuy eta é wvù ekase ebuy yì kpwe le.” ³²Wvù to jemyi mwæm mvun é bó endan. É Bitu mum jo wvù é bó wvù læwse ye, mum kew no saake wvù yì fiæ fidvu le. ³³E Jisos baŋke ye, taa boom bew bo ngoo le, wam Bitu gay le, “Ja é me ejise Satan! Wo jewsee lo me njefo ke wo leeme é keba ke Nyo' le ke. Wo leeme é è nu é ke wee wvu wum e.”

³⁴ijE wvù mum tee kebombom ke bonyii le bó boom bew bo ngoo le, gay é bó le, “É wee gomte keenu wee wem, tu wvù keŋke keetun ekole kew, etuu kentam kew ebii me le. ³⁵Ben ekeè le wee wvù bawci nshii we fo wvù elase, nu ke elase ke lo. Geenen, wee wvù lase nshii we nje me noo nje saaka wvù jee nu é wvù é bawce lo nshii wvudvu. ³⁶É bó baanci naa woŋ wvun nen tfuu é nya é wee wvù é die, é ke é lase nshii we, é sæw wvudvu enu la? ³⁷Fiæ fi è nulo é wee esum keyoy kew dvù nu la? ³⁸kBen ekeè le é wee wuumene keebii me le noo diæw yem e ente jo engoke kè buwyi mwæm kin kè nu diæw kpwoon wvù nu é cine wase dweese le é no gee é è nu nsake le, é wvù no keè le wee wvù diee nu Waawee

nu ke ewuumen ten mweten seke wvù é kase é to ente jo bvukuke bvù Ice bó bonceendaa bo Nyo' le bó yuule le.”

9¹E Jisos bvuu gay é bó le, “É me ensee é ben keceey le, bonyii bomew leeme fen é bó yaa nu ke eyuw wvuŋ kpwe se bó é yen é bvunfon bvù Nyo' le é to bó mvuŋgay mvumwew ke.”

É nfieesen Jisos kumen

(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)

²E ediow ke fey esoocaa, é Jisos jo Bitu bó Jem noo Jon é bó bó ben yì kum wvumew e é wvù defe ewe, no nu fó ebonebon. É bó ke ne yen é nfieesen ye é kumen é bó ejise, ³é ndvù ye baa lawkene naa fele lo no è nulo é wee ecuke fokuse fen é yì ebaa. ⁴E bó ke ne yen é Elayja bó Muses é buynen fô bó le, é no jemyi bó bo Jisos. ⁵E Bitu ne bvumten gay é Jisos le, “Cee Ekole, fi jee no beene nu fen. Cine é bese eyoo cún she, é yimi enu yo, yimi yi Muses, é yimi nu yi Elayja.” ⁶Wvù to jeme nonen njefo kedvum to nu é gbwo bó baay é wvù faŋe yaa bvuu kiee fiæ fi wvù ejeme ke. ⁷mKe no wvù jeme nonen, é kembew ne to baŋ bó, é diæw jeme é kembew kedvu le le, “Wvun nu Waa wem, é wvù nu fitele fiem. Ben eyuukè é è nu wvù le.” ⁸E bó ne sese dioo taa faŋe yaa bvuu yen bonyii ba le ke, yen ke wase é è nu Jisos e maan.

⁹nE bó ke ne yì kum wvudvu le dioo booke, é Jisos ciise é bó le fo bó ke esee fiæ fi bó be yen é é wee se wee wvù diee nu Waawee é buy wase yì kpwe le ke. ¹⁰E bó yuw ke nonen gee é bó eshem, geenen no ghayte ke ebonebon le laa mbuy wvu yì kpwe le wvun se nu la le. ¹¹oE bó ne bife é Jisos le, “É nu nje la wvù bonyii bò duŋci bonci duu le Elayja keŋke keeke eyaw eto é Mboyse wvù Nyo' to kawee

⁸8:30 9:9 ^h8:31 9:30-32; 10:32-34 ⁱ8:34 Mat 10:38-39; Luk 14:27; 17:33; Jon 12:25 ^j8:34 1Bi 2:21 ^k8:38 Mat 10:33; Luk 12:9 ^l9:1 Mat 16:28
^m9:7 1:11; Dito 18:15 ⁿ9:9 7:36; 8:30 ^o9:11 Mala 3:23-24; Mak 8:28

se to?" ¹² E Jisos tfuse ê bó le, "Ê nu keceey le Ëlayja nu ke eyaw eto ekene mwëem mvunciim é mvú etu no mvú to nu. Geenén, è no nu nje la wvú bó nu é saŋ le wee wvú diee nu Waawee keŋke keeke eyen bonŋew nteen, é bonyii ema wvú?" ¹³ PGeenén é me ensee ê ben le Ëlayja nu é to wase, bonyii é ge fië fi bó koonke bô wvú. É è nu ké no bó to saŋce ekume wvú."

É Jisos bvuse keyoy kè yiile yí wan mvu le

(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43a)

¹⁴ E Jisos bô boom bew bo ngoo le ke bow to buy fô boom bew bo ngoo le bomew to nu, yen é kebombom ke bonyii le ke baay é gem bó, é bonyii bomew bô to duŋci bonci bo Nyo' le beeke mbew bô bó. ¹⁵ Kaŋ mwaan no kebombom kecii yené Jisos e, mum sese wvú baay, lewte gen gay wvú le. ¹⁶ E wvú bife ê bó le, "Ben beeke mbew é è nu ekume la?" ¹⁷ E wee tfuse ê wvú é kebombom ente le, "Wee n'yëyi, me mbe ntoo bô waa wem fô wo le njefo keyoy kemew nu yí ye le, é è nu kè ké ge é wee tu kencife. ¹⁸ Keyoy kedvu ké cuute wvú tufe fokuse, é diffuw no buyte é wvú emvu é wvú ŋgeci bigew, nen'yi taame. Me é ŋgay le boom buw bo ngoo le ebvuse keyoy kedvu, bó é mom ŋkuuŋ." ¹⁹ E Jisos yuw nonen, gay é bó le, "O oo! Èŋ-goké kè baa lese fitele yí Nyo' le kin. Me nu ŋke enu beene enggen embuy nê? Me nu ŋke enkuu shém bô ben enggen embuy nê? Ben eto bô wan wvudvu fên enya é me." ²⁰ E bó mum jo wan wvudvu no too bô wvú fô Jisos e. No keyoy kedvu yené Jisos e, mum cufe wan wvudvu kaŋ mwaan é wvú gbwe fokuse no biŋlene fô, é diffuw buyte emvu. ²¹ E Jisos bife é cee wan wvudvu le, "Fië fin to kew seke la?" E wvú tfuse le, "Fí to kew

é wvú bëe caan. ²² Keyoy kedvu nu é tufe wase wvú bokaŋ e bokaŋ e ŋguy e noo é joo le gomte keeyu wvú. É wo nulo ege fië, kee wo, é wo cam ké shen fô bese le, fi bese." ²³ E Jisos bife é wvú le, "Le laa è nulo é me ege fië le le? Nyo' nulo ege fië ficii fô wee wvú nu é lese fitele yí ye le." ²⁴ Kaŋ mwaan é cee wan wvudvu mum fuŋ foweewe le, "Me nu é nlese fitele yí Nyo' le. Gee é me embvuu enlese enfey lo nonen." ²⁵ E Jisos dioo yen é kebombom ke bonyii le lewte too taashi fô wvú to nu, é wvú wam keyoy kè yiile kedvu gay le, "Wo, keyoy kè yiile kin kè gee é wan wvun yaa jemyi ke yaa yuuke ten mwëem ke, me ŋgayte é wo, buye yí wan wvun e, egen lo. Fo wo ke ebvuu eley yí ye le ké." ²⁶ E keyoy kedvu fuŋ foweewe, bvuu cufe wan wvudvu, tufe é je yí befe le, mum buy yí ye le. É wvú no jiime fokuse ké diëwe keŋkpwe ke wee le. É wee nteen yen nonen, mum no duu le, "Wvú nu é kpwe wase." ²⁷ 9E Jisos jice wvú le yí kebo le cake é wvú leem we.

²⁸ E Jisos bô boom bew bo ngoo le ke dioo gen ley yew, é bó bife é wvú ejim ejim le, "Ê nu nje la wvú bese be mom ŋkuuŋ keebvuse nceendaa dëwle wvudvu?" ²⁹ E wvú tfuse é bó le, "Fië fi nulo ebvuse kfuu wvun nceendaa nu ke bunle yí temyi maan. Ke è nulo é fië fimew jëy ebvuse ké."

É Jisos bvuu jeme ekume kfuu kpwe yí wvú nu ke ekpwe

(Mat 17:22-23; Luk 9:43b-45)

³⁰ 1E bó ke nê fô fey je yí Galilee le, é Jisos yaa gomte le wee ekiee ké, ³¹ njefo wvú to lene yëyi boom bew bo ngoo le. Wvú to yëyi bó le bonyii nu ke enya wee wvú diee nu Waawee can bonyii le é bó eyu wvú. É bó dioo é yu wvú nonen, é ke edioo enu ediuw eta, é wvú ebuy yí kpwe le. ³² No wvú gay nonen, é bó faŋe

yaa kixɛ fiɛ fi wvú jemyi kɛ, geenɛn, no fane keebife.

Wee wvu baay nu yɛɛ?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³Ɛ bó ke gen buy Kafana'um, ke dioo ley nu yew ɛ Jisos bife ê bó lɛ, “Ben be beeke mbew ê je ɛ è nu ɛkumɛ la?” ³⁴Ɛ bó mèy diuw tfu, njefo bó to lene ê je beeke mbew ɛbonebon lɛ laa wee wvu baay sɛ nu yɛ lɛ. ³⁵Ɛ Jisos shii fokuse, tee bó bo yuufe ncow bofɛɛ gay ê bó lɛ, “É wee gomte keenu wee wvu fwe, tu wvú kɛŋke keejo ekolɛ kew lɛ wen nu kencilejimɛ noo wee wvù lemte fô bonyii bocii lɛ.” ³⁶No wvú gay nonɛn, mum jo wan caan leke ê bó ɛntelɛŋ, mum kase jo koyɛɛ gay ê bó lɛ, ³⁷u“É wee fiisene wan diɛwɛ wvun e ê diee diem e, tu wvú fiisene ɛ è nu me. Wee é fiisɛn me, tu kɛ wvú fiisene ɛ è nu kɛ me kɛ, tu wvú fiisene tɛn ɛ è nu wee wvù tum me.”

É wee baa kicine wo, tu wvú tomte wo

(Luk 9:49-50)

³⁸Ɛ Jon gay ê wvú lɛ, “Wee n'yɛɛyi, bese se nu ɛ yɛn wee mvu le ɛ wvú teŋe diee diuw sɛ bvuuɛ bonceendaa bo dewle le yí bonyii lɛ, bese ɛ kan, njefo wvú baa nu wee wesebeene ngoo kɛ.” ³⁹Geenɛn ɛ Jisos tfuse ê bó lɛ, “Fo ben ecilè kfuu wvuɛ wee kɛ. Ben ekeè lɛ é wee gee kɛŋhaw ke fiɛ le teŋe diee diem, tu kɛ è nulo é wvú ebvuɛ ejeme fiɛ fi befe ekumɛ me kɛ. ⁴⁰vÉ wee baa kicine beene, tu wvú tomte beene. ⁴¹É me ensee ê ben keceɛy lɛ, é wee nya kɛ

naa fiko fi joo lɛ ê ben njefo bó teŋe ben lɛ bonyii bo Klistu lɛ, tu kɛ è nu naa lo é wvú ke efufe mmawɛ we kɛ.”

Mwɛɛm mvù nelo egee ɛ bonyii gee bibefe

(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴²Ɛ Jisos bvuu gay lɛ, “É è nu lɛ wee ege é wan mwaan ngoo boom bo caan ban bò nu ɛ lese fitele yí yɛm e ege kebefɛ, é fí ejee fô wvuɛ wee lɛ lɛ bó eshɛŋke kebwɛ ke diene le ke baay ê kendonj kew e, edomse wvú ê joo yi baay e. ⁴³⁻⁴⁴wFí ɛ bvuu è no nu lɛ, é kebo kuw gee ɛ wo gee kebefɛ, é wo sum kebo kedvu. Fí jee lɛ wo eley nshii wvù mèy lo le bô kɛŋkfuyte ke kebo lɛ, efey keekɛŋke can yicii egen nguy wvu baay e wvù fiɛ sekecii sɛ njimɛ. ⁴⁵⁻⁴⁶É ekalɛ kuw gee ɛ wo gee kebefɛ, é wo sum ekalɛ kedvu. Fí jee lɛ wo eley nshii wvù mèy lo le nu ntɛŋɛ, efey keekɛŋke bikaa bicii é bó elan wo nguy wvu baay e wvù fiɛ sekecii sɛ njimɛ. ⁴⁷xÉ jise diuw gee ɛ wo gee kebefɛ, é wo min jise didvu. Fí jee lɛ wo eley bvunfon bvɛ Nyo' le bô jise dimwaan, efey keekɛŋke ejise ecii, é bó elan wo nguy wvu baay e. ⁴⁸yBvudvuɛ bvun nu bvù yín yí diee bonyii fó yaa ké kpwekɛn kɛ, ɛ nguy yaa ké jimɛ fó kɛ. ⁴⁹zBen ekeè lɛ bó nu ke eseyse wee tfuu bô nguy lɛŋlɛŋ no bó ké seyse fiɛ bô ŋkauw. ⁵⁰aŊkauw nu fiɛ fi jee, geenɛn é yí nelo ɛ cife, é wo ebvuɛ ege nɛɛ dvú é yí sɛ ebvuɛ ekase eyeke? Ben enù diɛwɛ ŋkauw yí yeke lɛ, é wee noo wee enù yí nyekeey e.”

9:43-44 Bonwa' bo boyvuum bomew nu ɛ bise fɛn ɛ bvuu ɛ bise tɛn ejim jo 46 lɛ, “Bvudvuɛ bvun nu bvù yín yí yaa kpwekene kɛ diee bonyii fó, ɛ nguy yaa ké jimɛ fó kɛ.”

s9:33 Luk 22:24 **t9:35** 10:43-44; Mat 20:26-27; Luk 22:26

u9:37 Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 **v9:40** Mat 12:30; Luk 11:23

w9:43-44 Mat 5:30 **x9:47** Mat 5:29 **y9:48** Yɛsa 66:24 **z9:49** Lew 2:13

a9:50 Luk 2:14; 1Tɛs 5:13; Lum 12:18

Ekume keekun kpwoon

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

10^bƐ Jisos ke ne jó, gen keba ke won e kè Judea le, lente Joo Joodan gen wvuke. Ɛ bibombom bi bonyii le bvuu no taashi too fô wvú le, Ɛ wvú no yɛɛyi bó ke no wvú to ké no yɛɛyi. ²Ɛ Bofalasii ke ne to keemom wvú, mum bife ê wvú le, “Nci nu e bee le è nulo é wee ekun kpwese?” ³Ɛ Jisos kase bife ten ê bó le, “Muses to nya nci le ben egeè ne?” ⁴Ɛ bó tfuse le, “Muses to nu e cine le è nulo é wee ekun kpwese. Ê wvú dioo kuunke, san ŋwa' wvú dunji le wen nu e kun wase wvú nya ê wvú.” ⁵Ɛ Jisos tfuse ê bó le, “È to nu nje bikuu binen bi tɛmyɛn wvú Muses to sanɛ nci wvun. ⁶dGeenen, è to nu fonkew seke Nyo' to bomte mwɛem, Ɛ wvú bom Ɛ è nu diamsen bô kpwoon. No wvú bom nonen gay le, ⁷eÈ nu nje fifin wvú diamsen nu ke ecine ice bô bwɛe le etaashe bô kpwese, ⁸é bó bofɛ emum etu wase wee mwaan.’ Nonen, ke bó bee bonyii bofɛ ke, bó nu wase wee mwaan. ⁹Fí Ɛ mum Ɛ no nu le, fieɛ fi Nyo' nu Ɛ taashe wase, fo wee emom egawsen ke.”

¹⁰Ɛ Jisos bô boom bew bo ŋgoo le ke dioo nu yew, Ɛ bó bvuu bife ê wvú ekume fieɛ fidvu. ¹¹fƐ wvú tfuse ê bó le, “Naa yɛ wvú kun kpwese Ɛ jo wvumvu, nu Ɛ wvú Ɛ ge kebefɛ ke diwɛ keejan kpwoon mvu. ¹²É kpwoon buy dweese le, Ɛ gen ê diamsen mvu le, tu wvú nu Ɛ ge kebefɛ fô dweese le keejim bô diamsen mvu.”

Ɛ Jisos lanj kembonen yi boom bo caan caan e

(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³Ɛ bonyii ke ne no too bô boom fô Jisos e le wvú ekum bó le, Ɛ boom bew bo ŋgoo le no saake lo bó. ¹⁴Ɛ Jisos dioo

yen nonen, Ɛ shém ton'ye wvú, Ɛ wvú gay ê bó le, “Ben ecine é boom bodvu etoo fô me le, fo ben ejewsè bó ke, njefo bvunfon bvú Nyo' le nu Ɛ è nu fô bonyii diwɛ boban e. ¹⁵gƐ me ensee ê ben keceɛy le é wee baa efiisen bvunfon bvú Nyo' le ke diwɛ wan caan e, wvú saa ke eley bvunfon bvudvu le ke.” ¹⁶No wvú gay nonen, mum no joo bó koyci, gɛɛle can yi bó le, laanke kembonen yi bó le.

Jisos bô cee kpaw

(Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)

¹⁷Ɛ Jisos ke ne le wen egene, Ɛ wee mvu lewtɛ to tum envuw ê wvú ejise bife ê wvú le, “Wee n'yɛɛyi, wo wvú wee wvú jee, fieɛ fi me ŋkenke keenge nɛ ŋkenke nshii wvú mɛy lo nu la?” ¹⁸Ɛ Jisos tfuse ê wvú le, “Wo teje me le wee wvú jee nje la? Ke wee nu dvú wvú jee ke. È nu ke Nyo' maan wvú jee. ¹⁹hKe wo kee bonci bô le, ‘Fo wo eyu wee, fo wo ejan kpwee wee, fo wo econ bvucɔn, fo wo eben jim nsaw mbiay, fo wo efiw kenfiw, noo le è wvumtɛ ico bô bwoo?’” ²⁰Ɛ wee wvudvu tfuse ê Jisos le, “Wee n'yɛɛyi, bonci ban bocii nu Ɛ me nto ŋkew wase no ŋgele naa Ɛ me mbee cuwee.” ²¹iƐ Jisos taa wvú nen tunj, kon wvú, mum gay ê wvú le, “Tu fieɛ nu Ɛ shee fimwaan fi wo bee ege. Gene egeɛ mwɛem mvú wo kenke, egaw bigew bidvu ê bonyii bo kefufe le, é wo ke emum ekenke ntfu Ɛ è nu won wvu we le. Ê wo dioo Ɛ ge nonen, emum eto ebii me le.” ²²jNo Jisos jeme nonen, Ɛ wee wvudvu yuw Ɛ bvushiw tfuse lo wvú, Ɛ wvú banke ye no gene nu lo shen shen, njefo wvú to kenke kpaw baay.

²³Ɛ Jisos ne banke ye taa boom bew bo ŋgoo le nen, gay ê bó le, “Fí nu ke etɛmyi baay fô bonyii bo kpaw e keeke eley bvunfon bvú Nyo' le.” ²⁴Ɛ njeme

^b10:1 Luk 9:51 ^c10:3 Mat 5:31 ^d10:6 Kej 1:27 ^e10:7 Kej 2:24

^f10:11 Mat 5:32; Luk 16:18; 1Kol 7:10-11 ^g10:15 Mat 18:3

^h10:19 Ksm 20:12-16; Dito 24:14 ⁱ10:21 Mat 19:21 ^j10:22 Mben 62:10

wvudvu ffumse boom bew bo ngoo le. E Jisos bvuu gay ê bó le, “Boom bem, fí temyi baay fô wee le ⁸keeley bvunfon bvú Nyo' le! ²⁵ Fí nu cekey fô nyambala le keeley ê jise di tase le fele fô wee kp-waw e keeley bvunfon bvú Nyo' le.” ²⁶ E bó yuw nonen e fí ghaw bó baay, e bó no ghayte le, “Ê è fen nu nonen, é ke eyuu eboy yee?” ²⁷ ^kE Jisos kase taa bó nen, gay le, “Fifin nulo eghaw wee wvu wum, geenen yaa nulo eghaw Nyo' ke, njefo Nyo' nulo ege fiee ficii.” ²⁸ E Bitamum ne gay ê Jisos le, “Taa eyen, bese nu e cine wase fiee ficii le e nu bii wo le.” ²⁹ ^lE Jisos tfuse ê wvú le, “Ê me ensee ê wo kecëy le, ke wee nu dvú wvú nu e cine yew e, kenëe boom bo bwee le, kenëe jéme ye le, kenëe bwee le, kenëe ice le, kenëe boom e, kenëe nge le, e wvú cin'yi nje yem noo saaka wvú jee wvú wvu Nyo', ³⁰ wvú nu ke enu se wvú e kenke yéw noo boom bo bwee le, noo jéme, noo bobwee, noo boom, noo nge yí nshii wvu keseen e bokaŋ gbwee ke. E bonyii nu ke ebone ten bikaa ê wvú ejim, é ke dioo enu kefew ke nshii wvú too le, é wvú ekenke nshii wvú mey lo. ³¹ ^mGeenen, bonyii nteen bò nu fwe keseen nu ke enu ejim, é nteen bò nu ejim keseen enu fwe.”

**E Jisos bvuu jeme yí bokaŋ e
botete ekume kpwe ye**

(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² ⁿE Jisos bò boom bew bo ngoo le ke ne jo je, no bene Jelusalem e wvú saa fwe. E boom bew bo ngoo le kenke lo ngghaw. E bonyii bò to bii ten no kenke nfan. E Jisos bvuu jo boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofee e bò bó læwse ye

e wvú no seje ê bó fiee fí nu ke ekooy bò wvú. ³³ E wvú gay ê bó le, “Ben eyeke eyuw, beene bene wase gene Jelusalem, e bó nu egen enya wee wvú diee nu Waawee can bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò dunçi bonci bo Nyo' le, é bó esaw wvú esumten le bó eyu wvú, emum enya wvú can bitum e, ³⁴ ^oé bó esewse wvú, cuyte ncen yí ye le, su-unke wvú, emum eyu wvú, é ke dioo enu ediuw eta, é wvú ebuy yí kpwe le.”

**E Jem bó Jon lëke bintaw
bi baay baay ê Jisos**

(Mat 20:20-28)

³⁵ E Jem bó Jon bò to nu boom bo Sebëdee le ne bence to fwe dvu Jisos gay ê wvú le, “Wee n'yëeyi, fiee nu dvú fí bese gomte le wo ege fô bese le.” ³⁶ E wvú bife ê bó le, “Ben gomte le me enge la fô ben e?” ³⁷ E bó tfuse le, “Bese gomte le seke wo nu yí bvukuke bwuw e, é bese es-hii yí bintaw bi baay baay e, wee mvu ê ébo kuw ke ecëy e, wvumvu ê ébo ke enkonko le.” ³⁸ ^pE Jisos tfuse ê bó le, “Ke ben kee fiee fí ben biite ke. Ê nulo é ben ke ewu fiko fí ngew e fí me nu nke en'wu, kenëe eley kfuu ngew wvu baay wvú me nu nke enley wvú le?” ³⁹ ^qE bó tfuse ê wvú le, “Bese nulo ke ege.” E Jisos gay ê bó le, “Ben nulo ewu fiko fí ngew e fí me nu nke en'wu, eley ten kfuu ngew wvu baay wvú me nu nke enley e, ⁴⁰ geenen e keeshii ê ébo kem ke ecëy e kenëe ke enkonko le yaa nu bvud-vuu bwem keenya ê wee ke. Mondvuum modvu nu fô bonyii bò bó nu e seyse wase fô bó le.” ⁴¹ E kebese ke boom bo ngoo le bo Jisos e bo yuufe dioo yuw ekume fiee fidvu mum no ton'yi shém bò

⁸**10:24** Boŋwa' bo boyvuum bomew kenke fen le, “fô wee wvú nu e gee bvufee yí kpaw e ...”

^k**10:27** Mat 19:26 ^l**10:29** Mat 10:37 ^m**10:31** Mat 19:30 ⁿ**10:32** 8:31

^o**10:34** 15:15-20 ^p**10:38** Mat 26:39; Mak 14:36; Luk 12:50; 22:42; Jon 18:11

^q**10:39** Lem 12:2

Jem noo Jon. ⁴²Ɛ Jisos tee bó bocii ɛ bó to, ɛ wvú gay ɛ bó le, “Ɛ ben kee le bonyii bô è nu bô saake bitum ké no shiile lo yí bonyii bobole, ɛ bonyii bo baay baay bobole dunçi mvunggay mvubole ɛ we jo bó? ⁴³Ɛ fífie kɛɛke keenu ɛ ben entelɛɛ kɛ. Wee wvú gomte keenu wee wvu baay ɛ ben entelɛɛ kɛɛke keenu wvú lemte lo ben e. ⁴⁴Wee ɛ no gomte keenu wee wvu fwe ɛ ben entelɛɛ, tu wvú kɛɛke keenu nfwa wee tfuu. ⁴⁵Ben ekeè le kɛ wee wvú diee nu Waawee to to le bonyii elemte lo wvú le kɛ. Wvú to to keelem lo fô bonyii le, enya nshii we keesum wee nteen can kpwe le.”

Ɛ Jisos yene ejise Batimayus

(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶Ɛ bó ke len to buy ntɛw wvú Jɛliku le. Ɛ Jisos ke dioo nɛn'yi jó bô boom bew bo ngoo le noo kebombom ke bonyii le, ɛ kenfefe kemew ɛ shii diuw je le lɛke mwɛɛm ɛ diee nu le Batimayus, wvú waa Timayus. ⁴⁷Ɛ wvú dioo yuw le è nu Jisos wvu Nasalet, ɛ wvú mum kɛw no wamte fowɛwɛ le, “Jisos, Waa Nfon Dawe, came shen fô me le.” ⁴⁸Ɛ bonyii nteen nɛ kɛw no wamene wvú gayte le wvú ebaɲ lo. Geenɛn ɛ wvú bvuu mese wam lo fowɛwɛ le, “Waa Nfon Dawe, came shen fô me le.” ⁴⁹Ɛ Jisos leem, gay le bó etee wvú. Ɛ bó mum tee kenfefe kedvu gay le, “Ɛkolɛ kuw ɛ joɲ wase, ja we, wvú teɲe wo.” ⁵⁰Ɛ kenfefe kedvu mum mwase ndvu ye fokuse, may we gen fô Jisos e. ⁵¹Ɛ Jisos bife ɛ wvú le, “Wo gomte le me eɲge la fô wo le?” Ɛ kenfefe kedvu tfuse le, “Wee N'yɛɛyi, me ɲgomte keen'yene mwɛɛm e.” ⁵²Ɛ Jisos mum gay ɛ wvú le, “Ɛ gene fiuw. Fitele fi wo lese yí yɛm e nu ɛ ge wase wo ɛ bonen.” Kaɲ mwaan nonen ɛ ejise eye

mum yuu ɛ wvú no yene mwɛɛm e, mum no bii Jisos e jò wvú to gene.

Ɛ bó fiisen Jisos Jelusalem diwe Nfon e

(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

11 Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le len ke dioo fɛɲene Jelusalem, nu wase mbew ntɛw wvú Betfaj bô wvú Betani le bô nu mbew Kum Bite bi Olif e, ɛ wvú baa boom bew bo ngoo le bofɛ tum, ²gay ɛ bó le, “Ben egen ntɛw wvu fwe we le. Ben nu ke eleyte jó nɛn kaɲ mwaan, eyen waa kembɛɛbey e ɛ bó ɛ suu, ɛ wee ke baa ben wase yí dvú le kɛ, ɛ ben efay eto dvú. ³Ɛ wee bife ɛ ben laa ben fayte nje la le, ɛ ben tfuse le Cee Ɛkolɛ kɛɛke shiie wvudvu, ɛ wvú nu ekase etfuse jim kɛ keseen keseen.” ⁴Ɛ bó mum nɛ gen yen waa kembɛɛbey wvudvu le ɛ bó ɛ suu diuw fwese yew mi le diuw je le. Ɛ bó mum fay. ⁵Ɛ bó dioo fayte ɛ bonyii bomew bô to leeme fô bife ɛ bó le, “Ben gee ɛ è nu la? Ben fayte waa kembɛɛbey wɛ nje la?” ⁶Ɛ bó mum see ɛ bó fife fi Jisos be gay. Ɛ bó mum cine ɛ bó no gene dvú. ⁷Ɛ bó to dvú fô Jisos e, yey ndvú yibo yí nyam yidvu le, ɛ Jisos mum ben. ⁸Ɛ bonyii nteen no yeyte ndvú ɛ je, ɛ bomew faashhi tíew bite ɲkpwaante, yeyte ten ɛ je. ⁹Ɛ bonyii bô to gene fwe dvu Jisos noo bô to bii ejim no wvuuyi le, “Eeeee, mbense enù fô Nyo' le lɛɛ! Nyo' nu ɛ laɲ kembonɛn yí wee wvú too ɛ diee di Tata le lɛɛ! ¹⁰Ɛ Nyo' nu ɛ laɲ kembonɛn yí bvunfon bvuu icee wesebeene wvú Dawe le bvú too le! Eeeee, mbense enù fô Nyo' wvu fowe le lɛɛ!” ¹¹Ɛ Jisos gen fɛɛ Jelusalem, ley fô yew ncese le, taa no mwɛɛm mvunciim nu. Ɛ wvú dioo mese ɛ kefew ɛ gen wase ɛ bó boom bew

[†]10:43 9:35; Mat 23:11; Luk 9:48 [§]10:45 Mat 20:28 [†]10:47 Mat 20:30-31

[¶]10:52 Mat 9:22 [¶]11:8 2Bfn 9:13 [¶]11:9 Mben 118:26

[¶]11:10 Mben 148:1; Mat 20:30-31

bo ngoo le bo yuufe ncow bofææ nê gen Betani.

Ɛ Jisos jĩj kete kemew

(Mat 21:18-19)

¹²Ɛ ekfunj buy yuu Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le nê Betani bvuu no gene Jelusalem, Ɛ jerj no yuu wvú. ¹³ƳƐ wvú lanj jise yen kete kemew e ncejole Ɛ kí tæke Ɛ bó ké no diee. ^{**}Ɛ wvú mum no gene fô keeyen laa ê nulo é wen ekoy fiee yĩ dvú le edie le. Ɛ wvú dioo gen buy fô fanje yaa yen fiee le yĩ dvú le kɛ, yen kɛ Ɛ è nu bibɛ le maan, njefo è to baa nu kefew kè kí ké no yumte kɛ. ¹⁴Ɛ wvú mum gay ê kete kedvu le, “Fo wee bæe ke ebvuu eyuu edie fiee yĩ yo le kɛ.” No wvú gay nonen Ɛ boom bew bo ngoo le yuw.

Ɛ Jisos kuŋ bonyii bo way e fô yew ncese Nyo' le

(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹⁵Ɛ bó ke gen fæse Jelusalem, Ɛ Jisos gen fô yew ncese le kɛw no kuunke bonyii bô to kamene way fô. Ɛ wvú no kuunke nonen baashi bidan bi bonyii bô to kumene bigew e, noo bintaw bi bonyii bô to geese bibembɛ le. ¹⁶Ɛ wvú fanje yaa bvuu bee ten le wee etuu fiee elen edansɛn dvú fô yew ncese le kɛ. ¹⁷ƳƐ wvú no yæyi bó gayte le, “Kɛ bó nu Ɛ sanj le Nyo' gayte le,

‘Yew wen nu Ɛ bó nu ke etenje le yew bunle fô bitum e bicii?’

Geenen ben Ɛ banke Ɛ tu tfum bocooŋ.”

¹⁸aƐ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to duŋci bonci ke yuw mum no gomte je yĩ bó eyu wvú jó. Bó to kɛnke nfan ekumɛ wvú njefo kebombom ke bonyii le

to yuuke wase n'yæyi we Ɛ diuw yumte lo bó. ¹⁹Ɛ è ke dioo nu fokieguu, Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le buy ê kelaante kedvu le.

N'yæyi wvù nen'yi yĩ kete kè Jisos to jĩjɛ le

(Mat 21:20-22)

²⁰Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le ke buy no fele fontaŋentan, yen kete kie le Ɛ kí Ɛ yowlen wase kecii Ɛ shii Ɛ buy yĩ gerj e. ²¹Ɛ Bitá kume fiee fi se kooyæ, jeme ê Jisos le, “Wee N'yæyi, yen no kete kie kè wo se jĩjɛ Ɛ yowlen wase.” ²²Ɛ Jisos jeme ê bó bocii le, “Ben elese fitele yĩ Nyo' le. ²³bÉ me ensee ê ben keceey le, é wee gay ê kum wvun le, ‘Mvuwe ye fen egen egbwe ê joo yi baay e’, Ɛ wvú gayte nonen yaa maŋene kɛ ê fitele le, Ɛ wvú Ɛ bee le fiee fi wvú gay nu ekooy, é wvú emvuwe. ²⁴cNonen é me ensee ê ben le, fiee ficii fi ben lɛke ê bunle le, Ɛ ben Ɛ bee le ben nu Ɛ kɛnke wase, nu Ɛ ben nu ekeŋke. ²⁵dBen dioo leem ten keebunle, é è nu le wee kɛnke wee mvu fô fitele le, é wvú læshe nya ê wvú. Ben egeè nonen wvu le Icee wene wvù nu fowe eleæshi ten binen bibefe. [²⁶É ben baa eleæshi bibefe bi bonyii bomew e, Icee wene wvù nu fowe saa eleæshi ten binen kɛ.]” ††

Ɛ bó bife fô mvungay mvu Jisos e nɛ

(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le bvuu gen ley Jelusalem. Ɛ wvú ke dioo ghanci fô yew ncese le, Ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô duŋci bonci bo Nyo' le noo bonyii bô saake won nɛ to yen wvú le, ²⁸bife ê wvú le, “Wo jo fæ mvungay Ɛ sɛ no gee mwæm mvun? È

^{**}**11:13** Kete kin nu kè bó teŋe ê díɛw bala le le «fig».

^{††}**11:26** Kɛ boŋwa' bo boyvuum bomew bô bó to yawæ sanj diɛw Nyo' jó kɛnke kencim kin kɛ.

nya yee mvungay mvudvu ê wo le wo egeê mweem mvun?" ²⁹ E Jisos gay ê bó le, "Me nu embife fieê ê ben fimwaan, é ben dioo e tfuse, é me emum ensee ê ben wee wvù nya mvungay le me engeê mweem mvun. ³⁰ Ê to nya yee mvungay e Jon se no leese bonyii ê joo? Ê to nya Nyo' nuu wee wvu wum e? Ben ke tfuse é me en'yuw!" ³¹ E bó ne no kejene ebonebon le, "É beene tfuse le è to nya Nyo', é wvù ebife ê beene le laa e è ge la fo beene ebee Jon e le? ³² Beene e tfuse le è to nya wee wvu wum, é fí ecem jó?" Bó to fane bonyii njefo bonyii bocii to nu e bee le Jon to nu naa wee ntum Nyo'. ³³ Nonen, e bó mum tfuse ê Jisos le, "Ke bese kee ke." E Jisos mum gay ê bó le, "Tu ke me nu ensee ten ê ben wee wvù nya mvungay ê me le me engeê mweem mvun ke."

**Ngan ekume bonyii bò
wee to tsee weê ê bó**

(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

12 ^fE Jisos mum ne no jemyi ê bó ê bongan e le, "Wee mvu to nu e lem wee mvuntam mvù bó keenci mbvuum dvú, gem bò ketaan keeke, cim fò bó nu ke ekoyte mvuntam mvudvu somte e mbvuum buyte, tum ketaale ke wee ncey e wene dvudvu, mum tese wee wvudvu ê bonyii, mum ne gen ketum kemew e. ² E kefew kè bó ké no koyte ke to kocen, e wvù tum waa we lemme mvu fò bonyii bò wvù to tsee weê ê bó le le bó enya mvuwene mvuntam é wvù eto dvú. ³ E wvù gen e bó kaa koo lo sun, kun e wvù tu jim cancan. ⁴ E wee wee we bvuu tum wvumvu waa lemme, e wvù gen e bó bvuu sun kay ekole, shoose wvù. ⁵ E wvù bvuu tum wvumvu, e bó yu wvuwe. E wvù bvuu tum bomew mwaan

mwaan e bó duule lo, e bó sun bomew, yuwyê bomew. ⁶ E wvù ke tum, e è to ke wase wee mwaan shee, e wee wvun nu waa we, e è nu fitele fiew. E wvù mese tum wvù fò bó le kpwaake le bó nu egen ewvum waa wen wvun. ⁷ E wvù gen, e bonyii bodvu jeme ebonebon le, 'Wvun nu ndiela wee wee wvun, ben eto é beene eyu wvù é bvushew bvudvu enu wase bvusebeene.' ⁸ E bó mum koo wvù, yu, bvuse lan ekfun jo ketaan." ⁹ No Jisos jeme nen, mum bife le, "Fieê fi è nulo é wee wee wvun ege nu la? Wvù nu ke eto elése lo bonyii bodvu, etese wee wvudvu e è nu wase ê bonyii bomew. ¹⁰ Ben ke baa tan wase bvudvu bvun ê Ijwa' Nyo' le le? Bó nu e san le, 'Te didvu die di bonyii bo kembom e to tuneê,

to nu e ne kase tu te di buu di yew e.

¹¹ Fifi nu e è ge ke Tata, bonyii e no taale kenke ngkaw."

¹² ⁱE bonyii ba yuw ngan wvun, mum kiee le Jisos ma e è nu ê bó. E bó mum no gomte keekoo wvù, se fan e è nu kebom-bom ke bonyii le kè to nu fò. E bó mum cine wvù le ne no gene.

E bó tele Jisos ekume shile wvù lanjen

(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ E bikuu bi won e ke ne tum Bofalasii noo bonyii bomew bo ngoo Nfon 'Elod e le bó egen etele Jisos ekoo wvù yí njeme we le. ¹⁴ E bó to, gay ê Jisos le, "Wee n'yeyi, bese kee le wo ké no jemyi ke e è nu keceey, njefo ke wo fane jise di wee le ke, kenée mweten nu naa la. Wo yeyi keceey e è nu je yí yi Nyo'. Ke see ê bese laa nci nu e bee le bó elaanke shile ê Kaysa, nuu wvù baa bee le? ¹⁵ Beene elaanke, nuu fo bó elaanke le?" E Jisos kiee fieê fi bó to weentene dvú, tfuse

†12:14 Kaysa nu Nfon wvu baay wvu Lum.

é11:32 Mat 14:5 f12:1 Yesa 5:1-2 §12:6 1:11 h12:10 Mben 118:22-23

i12:12 11:18

le, “Ben teeyi me nje la? Ben ke eto bô danali é me en'yen.” ¹⁶ É bó to dvú, é wvú fi, bife le, “Ékole kin kè nu yî dvú le nu ke yê le, é diee din nu di yê le?” É bó tfuse le, “É nu ke Kaysa le, é diee nu ke ten diew.” ¹⁷ É Jisos mum gay ê bó le, “Ben enyaà fiê fi é nu fi Kaysa le ê wvú, nyaà fi Nyo' le ê Nyo'.” É bó yuw nonen, é diuw yum lo bó ekumê wvú.

**É bó tele Jisos ekumê kentaashe
ke kpwoon bô diemsên e
seke bó é buy yî kpwe le**
(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ É Bosadusii bomew ke nê to keebife fiê é Jisos. Bosadusii to nu bonyii bô to duu le ke bonyii nu ke ebuy yî kpwe le ke. ¹⁹ No bó to nonen, gay le, “Wee n'yêyi, Muses to nu é saŋ é beene é bonci le le, ‘É waa bwee wee kpwe é gêe kpwoon se wan, tu wee wvudvu keŋke keegêe kpwee ŋkfu é bô wvú eboo boom é diee di ŋkfu waa bwee wvudvu le.’

²⁰ Nonen, wee mvu to keŋke boom bolemse bosooshwi, é wvu ŋgaywee ke jo kpwoon, ke kpwe se bô wvú é boo wan. ²¹ É ejime kew gêe kpwoon wvudvu, ke kpwe ten se wan. É fi ke kooy ke ten leŋleŋ bô ejime ke wvuwe le. ²² É bó ghan gêe wvú bocii, é wee faŋe yaa nu dvú ente jo bonyii bo bosooshwi bodvu wvú eboo wan bô kpwoon wvudvu ke. Ejim jodvu é kpwoon wvudvu kpwe ten. ²³ No bonyii bo bosooshwi bodvu to nu é jo kpwoon wvudvu bocii, è nu ke enu seke bonyii buyte yî kpwe le, é wvú enu kpwee yêe?” ²⁴ É Jisos gay ê bó le, “Ben jemyi nen jayte lo njeŋo ke ben kee fiê fi bó saŋ é Ŋwa' Nyo' le ke, yaa kee ten mvunggay mvu Nyo' le ke. ²⁵ Fiê fi nu, nu le è nu ke enu seke bonyii é buy wase

yî kpwe le, ke bolemse bô bokene beê ke ebvuu etaashi bvujen ke, é bonyii yaa beê ke ebvuu enyaa boom é bó taashi bvujen ke. Bó nu ke enu wase ke diewe bonceenda bo Nyo' le fowe. ²⁶ Fiê fi ekumê le bonyii nu ke ebuyte yî kpwe le, ben ke baa taŋ wase bvudvuu é Ŋwa' Muses é ekumê kete kè to beenci é Nyo' jemyi é Muses gayte le,

‘É nu me Nyo' Aba'am bô Nyo' Aysik noo Nyo' Yakow e?’

²⁷ Fi nu le ke Nyo' nu Nyo' bonkfu ke, è nu Nyo' bonyii bô nu dvú. Ben nu é jay baay.”

Nci wvú fele bonci bocii

(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ É wee mvu wvú to duŋci bonci bo Nyo' le ke to, dioo yuw no Jisos bô bonyii ba beeke mbew, bvuu yen no wvú nu é tfuse fiê fi bó bife é wvú é je yî jee le, é wvú mum bife ten é Jisos le, “Nci wvú fele bonci bocii nu wvú la?” ²⁹ É Jisos tfuse é wvú le, “Nci wvú fele bonci bocii nu wvun wvú duu le,

‘O bonyii bo Israel ben eyuw, Tata Nyo', wvú Nyo' wesebeene, Tata Nyo' wvudvu nu ke mwaan.

³⁰ É koonkè Tata wvú Nyo' wo bô fitele fiuw ficii,

enya ekole kuw é wvú kecii, egêe bvufee bwuw yî ye le bvucii, elemtè fô wvú le bô mvunggay mwuw mvunciim.’

³¹ É nci wvú bii wvun e nu le,

‘È koonkè waa bwoo no wo koonkè ekolê kuw.’

Ke wvumvu nci bvuu nu dvú wvú fele boban ke.” ³² É wee wvú to duŋci bonci bo Nyo' le wê gay é Jisos le, “Wee N'yêyi, wo nu é tfuse naa leŋ. Wo jemyi é è nu keceey le Nyo' nu ke mwaan é

^j12:17 Lum 13:7 ^k12:18 Luk 20:27 ^l12:19 Dito 25:5-6; Keŋ 38:8

^m12:26 Ksm 3:2, 6 ⁿ12:29 Dito 6:4-5 ^o12:31 Lew 19:18; Mat 22:39

^p12:32 Luk 20:39

wvumvu yaa bvuu nu dvú efey wvú ke. ³³qE keekooŋke wvú bô fitele ficii, gæle bvufee yí ye le bvucii, lemte fô wvú le bô mvuŋgay mvunciim bô keekooŋke waa bwoo no wo kooŋke ekole kuw, nu ε fí fele naa lo keegæe boncese bô nyám yi tonæen noo boncese bomew.” ³⁴rE Jisos dioo yen no wvú tfuse diæwæ wee bvufee le, ε wvú mum gay ê wvú le, “Kε wo nu ncejole keeley bvunfon buv Nyo' le ke.” Ejim jodvu, ε wee faŋe yaa ke ebvuu emom eto keebife fiæ ê wvú ke.

Mboyse wvú Nyo' to kawæe nu waa yæe

(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)

³⁵sE Jisos ke no yæyi bonyii fô yew ncese le, ke nε bife ê bô le, “Bonyii bô duŋci bonci ghan nε le ε se no duu le Mboyse wvú Nyo' to kawæe nu waa Nfon Dawe? ³⁶tE Keyoy ke Yuule to ge wase ε Nfon Dawe wvun jeme ekumε Mboyse wvudvu gayte le, ‘Tata Nyo' to nu ε gay ê Tata wεm le wvú eshii ê εbo kew ke εcæy e, egen ebuy seke wen ke ejike bonyii bew bo bvuban e é wvú etome bikaa biew yí bô le.’

³⁷É Dawe kebee teŋe wvú le Tata wen, é wvú ebvuu eghan nε se no nu waa we?” No Jisos to jemiyi mwæem mvun nen ε kebombom ke bonyii le kè to nu fô, no yeke ε njoŋ yuu lo bô.

É Jisos tooshe gee di bonyii bô duŋci bonci bo Nyo' le

(Mat 23:1-36; Luk 20:45-47)

³⁸uE wvú dioo yæyi bonyii nε gay ê bô le, “Ben ejod wæe ben ε bonyii bô duŋci bonci bo Nyo' le. Bô ké no kooŋke keetfumyi ndvú yi baay baay ghanci dvú mondvuum mò bô kamene diwaci le, le

bonyii egaytè bô le bô n'wvum. ³⁹É bô ké gen yéw bunle le, kenæe fô ŋkaw e, caw ke ε è nu bintaw bi baay baay se shii yí dvú le. ⁴⁰Bô shiwse lo mwæem mvu boke' bo boŋkfu le, mum buwse bô bô dibunle di dewkene. Ŋgew wvubo nu ke eyuu ekuuke baay.”

Nnya kpwæe ŋkfu

(Luk 21:1-4)

⁴¹vE Jisos ke nε gen shii keba keki fô fiŋkuw fi nnya le fô yew ncese le, no taale no bonyii too gæle bigew ê fiŋkuw fidvu le. É bonyii bo kpaw e nteen no too gæle bigew jó ε bí duule. ⁴²E kpwæe ŋkfu mvu ke nε to ε è nu wee kefufe, gæe mvunyinyi jó mvunfæem mvù gee jise di bigew e ε dí baa buy fiæ le ke. ⁴³E Jisos ben boom bew bo ŋgoo le gay ê bô le, “É me ensee ê ben keceey le kpwæe ŋkfu wvun wvú nu wee kefufe nen, nu ε nya ε fey bonyii bocii bô gæle fiæ ê fiŋkuw fi yew ncese le fin e. ⁴⁴wBonyii bocii bô be nyaa, be too ε è nu bô tfúw kpaw wvubo wvú nu ε yiŋsen wase ε no fuci kuse. Geenεn wvú ε to bô kefufe kew kecii ε nya fiæ ficii fi wvú keŋke, ε è nu fí fi wvú bee keecee yí dvú le.”

Binghaw bi mwæem e bì nu ke ekooyi seke woŋ nu keeke eka

(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)

13 É Jisos ke dioo nen'yi fô yew ncese le, ε waa we ŋgoo mvu ghay ê wvú le, “Wee N'yæyi taa eyen bibwee bi eta le bì nu yí yéw yin e. É nu naa lo binghaw bi yéw e!” ²xE Jisos tfuse ê wvú le, “Wo yene binghaw bi yéw e bin e? Kε te dimwaaj nu ke eshæe yí dimew e se bô ε base fokuse ke.”

^q12:33 1Sam 15:22; Os 6:6 ^r12:34 Mat 22:46; Luk 20:40

^s12:35 Mat 20:30-31 ^t12:36 Mat 22:44 ^u12:38 Luk 11:43

^v12:41 2Bfn 12:9 ^w12:44 2Kol 8:12 ^x13:2 Luk 19:44

(Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)

³Ɛ Jisos ke gen ben shii yî Kum Bite bi Olif e ê keba kè taale yew ncese le, Ɛ Bitá bô Jem noo Jon noo Andulu gen ebonebon bife ê wvù le, ⁴“Kè see ê bese kefew kè fiɛ fidvu fin nu ke ekooy, ebvuu esee nciise wvù nu ke eduŋce kefew kè mwɛɛm mvudvu mvun mvunciim nu ke ekooy.” ⁵Ɛ Jisos mum gay ê bô le, “Ben eyenè fo wee ke elɛɛ ben ê ben ejay je. ⁶Bonyii nteen nu ke etoo joo diee diem tæke fojise, Ɛ wee duu le, ‘Ê nu me wvudvu.’” ⁷“Ê bô dioo gee nonen emum elɛɛle bonyii nteen Ɛ bô jayte je. ⁸Ben ke dioo Ɛ yuw le bô tumte jem kenɛ le jem nu enu, fo finteem ebuytè ben kè. Mvumvun nu mwɛɛm mvù kɛŋke keeke ekooy. Geenɛn Ɛ mvù yaa mum duŋci le woŋ kaa wase kè. ⁹Ketum nu ke etumte jem bô kemew, Ɛ nfon mvu tumte jem bô wvumvu. Nshɛ nu ke eshiike mondvuum e mondvuum e, Ɛ jɛŋ koole. Ɛ mvumvun mwɛɛm bɛɛ kè lo mvun'yan kè diwɛ seke kpwoon Ɛ kɛw lume.

^{9z}Ben dioo nu no yenè. Ben ekeè le bô nu ke enya ben can bonyii bô saake bon-saw e. Bô nu ke etamte ben yéw bunle le. Ben nu ke eleemen fwe dvu bonyii bô saake biba bi woŋ e, noo fwe dvu bonfon nje me, wvù le ben ejeme ê bô ekumɛ me. ¹⁰Geenɛn Ɛ bô kɛŋke kè keeyaw efewce saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê bitum bicii. ^{11a}Seke bô Ɛ koo ben Ɛ no gene dvù keenya yew nsaw e, fo ekolɛ ekfumtè ben le laa ben nu ke egen ejeme le la le. Seke ben Ɛ gen, no jemýi kè Ɛ è nu fiɛ fi buyte diuw wene le kefew kekɛ le, njefo kè è bɛɛ ke ejemyi ben kè. Ê nu ke enya Keyoy ke Yuule njeme diuw wene le. ^{12b}Wee

nu ke enɛ ejo waa bwee enya é bô eyu, é cee wan ejo waa we enya é bô eyu. Boom nu ke enɛ ebone bikaa ê bo'icee bobole ejim, gee Ɛ bô yuwyi bô. ^{13c}Bonyii bocii nu ke ebane ben nje diee diem. Geenɛn, wee wvù nu ke ekuu shém egen ebuy fokemɛe nu wvù nu ke eboy.

Ekumɛ mwɛɛm mvù bɛmte mvù nu ke ekooyi

(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)

^{14d}(Wee wvù taanke ŋwa' wvun eyuw fin ntaɣ,) seke ben Ɛ yen Ɛ kemaante ke fiɛ le kè nulo ejɛŋ bvudvu leeme wase fô kí yaa be kɛŋke keenu kè, Ɛ bonyii bô nu Judea mum fɛɛ ben yî dikum e. ^{15e}Fo wee wvù nu ê yew we dioo Ɛ shii bvuu ley yew le wen ejo naa lo fiɛɛ elewte dvù kè. ¹⁶Fo wee wvù nu wene ebvuu ekfulɛ le wen too ejo ndvu ye yi buleɛn kè. ¹⁷Ŋgew wvu baay ɛdiuw yoya le nu ke enu wvu bokenɛ bô nu bô difue, noo bô yamsee boom e. ¹⁸Ben ebunleè le fo fiɛɛ fin ke ekooy Ɛ è nu kefew ke nffum e kè. ^{19f}Bonyii nu ke eyen ŋgew ɛdiuw yoya le, Ɛ kfuu wvuwe ŋgew ke baa nu wase dvù Ɛ kɛw no Nyo' bomeɛ woŋ Ɛ to Ɛ buy keseen e kè. Ɛ kè kfuu wvuwe bɛɛ ke ebvuu eyuu enu dvù kè. ²⁰Ê Tata to baa fafe ɛdiuw Ɛ ŋgew wvudvu, tu ke wee wvu wum mwaan bee ke eboy kè. Geenɛn, nje bonyii bew bô wvù to cawɛ wase gɛɛ, wvù nu Ɛ fafe ɛdiuw yodvu. ^{21g}Ê wee ke egay lo ê ben ɛdiuw yoya le le ‘Ben etaa eyen, Mboyse wvù Nyo' to kawɛ wvun fɛn!’ Kenɛ le, ‘Ben eyen wvuwe fofe!’ Fo ben ebee kè. ^{22h}Ben ekeè le bonyii nu ke etoo mbiayte le bowen nu bomboyse bô Nyo' to kawɛ, Ɛ bomew duu le bowen nu bonyii bo ntum

⁹ⁱ13:6 “... me wvudvu,” jemýi Ɛ è nu ekumɛ Mboyse wvù Nyo' to kawɛ.

^y13:8 2Klo 15:6; Yesa 19:2 ^z13:9 Mat 10:17-22; Jon 16:1-4

^a13:11 Luk 12:11-12 ^b13:12 May 7:6; Mat 10:35; Luk 12:52-53

^c13:13 Jon 15:21; Mwm 13:10 ^d13:14 Dan 9:27 ^e13:15 Luk 17:31

^f13:19 Dan 12:1; Mwm 7:14 ^g13:21 Luk 17:23-24 ^h13:22 Mat 24:24

Nyo' le, emum egee mwëem mvù dunji mvungay mvubole, gee ten mwëem mvu diuw wvù yumëen e, momte fën é je nu dvù, keelëe bonyii bò Nyo' nu e caw é bó ejay je. ²³Ben eyenè. Me nu e nsee wase mwëem mvun mvunciim ê ben é mvù se keeke ekooyi.

No fi nu ke enu seke wee wvù diee nu Waawee kaase too

(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴iè nu ke edioo enu ediuw yoya le seke bongew bodvu e fey wase, é diuu enë esese ejime, é kpwee saa bvuu baa ten ke, ²⁵é jón enen'yi fowe gbwekene, é mwëem mvu fowe mvunciim mvù kenke mvungay eshiike. ²⁶jNonen é bonyii emum eyen no wee wvù diee nu Waawee shiile too ê kembew e kenke mvungay mvu baay noo bvukuke. ²⁷é wvù emum eciinse bonceendaa bew é bó egen ebuw e won yo ena le yî nshe le noo fowe, ebaance bonyii bew bò wvù nu e caw.

(Mat 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸Ben eyeyi fiëe yî kengvum e. Tíew ye ké boci, é bibe ekew eteeke yî dvù le, é ben mum kiee le ekfun kumene wase. ²⁹È nu ke lenlen no ben nu ke edioo e yen e mwëem mvun kooyi, é ben emum ekiëe le wvù nu wase nceencee naa wase é yew fwese. ³⁰ké me ensee ê ben keceey le ke engoke ke keseen kin nu ke eka se mwëem mvun mvunciim e kooy wase ke. ³¹Ebulë bò nshe nu ke eka, geenën ke diëw yem nu ke eyuu eshiw ke.

(Mat 24:36-44)

³²Geenën ke wee nu dvù wvù kee diuu didvu kenëe kefew kedvu ke. Ke naa bon-

ceendaa bo Nyo' le bo fowe kenëe Waa Nyo' kee ten ke. È kee ke Ice wvù emben. ³³mNonen ben eyenè bvuu ceytè, ³⁴njefo ke ben kee kefew kedvu ke. ³⁵nFí nu ke enu diëwe wee fò wvù gene ghane, é dioo nen'yi, e gee yew ye can boom bew bo lemme le, wee bò diëw lemme, wee bò diëw lemme, e gay é wee wvù ceyte diuw ketaanj le wvù esheë ecëytè nta. ³⁶Nonen ben emum ecëytè, njefo ke ben kee kefew kè cee yew nu ke ekase eto ke. È nelo é wvù ke eto ekiëguu, kenëe entanj entelen, kenëe seke nyimshie yi fwe le, kenëe entanjentanj. ³⁷Fo wvù ke enë esese ebuynen eyen e ben leete ke. ³⁸Fiëe fi me njemyi ê ben fin nu e me njemyi ten ê wee tfuu le, "Wee wemen ecëytè."

E bonyii cu ntañ keekoo Jisos eyu

(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

14 ¹oë to shëete wase ediuw efaa é emum enu diuu di ñkaw Danefey noo ñkaw Blëed wvù bó baa gee Fin-tunlëen jó ke. E bocee ncese bo baay baay noo bonyii bò dunji bonci bo Nyo' le no gomte je yî bó ekoo Jisos jó ê kenyile le, eyu. ²E bó cu ntañ ebonebon le, "Fo beene emom fiëe fin kefew kè bó gee ñkaw e ke, njefo é beene mom lo, é fí eto bò diuw ê bonyii entelen."

E kpwoon mvu yefe Jisos bò nfiey wvù shfuunkene

(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)

³pE Jisos ke no nu ntëw wvù Betani le, yew dvu Semon wvù wee ntun wvu

^{§§}13:33 Bonɔwa' bo boyvuum bomew nu e bise fën le, «bunlè».

ⁱ13:24 Mat 24:29 ^j13:26 Mat 24:30 ^k13:30 Mat 16:28 ^l13:32 Lem 1:7

^m13:33 Mat 24:36 ⁿ13:34 Mat 25:14-15; Luk 19:12-13 ^o14:1 11:18

^p14:3 Luk 7:37-38

baay, ε bó ke shii no diekene,* ε kpwoon mvu ne ley bô fikaa† fi nfiey mvu wvù sh-fuunƙene le. Nfiey wvudvu to lumte naa ntay, ε bó kene bô naad εwvunεwvun. No wvù ley, mum koy diuw fikaa fidvu fuce nfiey wvudvu yî ekolε ke Jisos e. 4ε bonyii bomew kaa ne no wvukene ebonebon gayte le, “Wvù nyew bô nfiey wvun nen nje la? 5È be nεlo ε bó egese nfiey wvun ε wvù efey lo bigew bodanali gee tε, enya bigew bidvu ε bonyii bo ke-fufe le.” ε bó mum no ƙasene lo yî ye le. 6Geenen, ε Jisos jeme ε bó le, “Ben ecine wvù le nyekēy. Ben nyaa ƙεw ε wvù nje la? Wvù nu ε ge ε è nu fiεε fi jee fô me le. 7Ben ekeè le bonyii bo kefufe le nu ke enu ke ben ε bó sekeci. ε ben nulo efici bó seke ben koŋke. Geenen, ke me nu ƙke enu beene sekeci ke. 8Kpwoon wvun nu ε ge ε è nu fiεε fi wvù nulo ege. Wvù yefe me bô nfiey wvun nen seysee ε è nu no bó nu ke edwey me.‡ 9É me ensee ε ben kecey le, naa fεε fô bó nu ke efewci saaka wvù jee yî ekolε ke nshe le keci nu ε fiεε fi kpwoon wvun ge nu ε bó nu ke eseje ten, keekumyi wvù.”

ε Judas gen keegese Jisos

(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

10ε Judas Iskariot wvù to nu wee ƙgoo boom bo ƙgoo le bo Jisos e bo yuufe ncow bofεε, mum ne gen fô bocee ncese bo baay baay e wvu le wen egese Jisos ε bó. 11ε bó dioo yuw nonen yuw njoŋ baay, mum kaw wvù le bó nu enya bigew ε wvù. ε wvù mum kεw no gomte je yî wvù nu enya Jisos jó can yibole.

ε Jisos bô boom bew dieken yî kemese le

(Mat 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; Jon 13:21-30)

12qrε diuu di fwe di ƙkaw Bleed wvù bó baa gεε Fintunleεn jó di bó to ké no seεle waa keyaw wvu ƙkaw Daŋefey ke to kocen, ε boom bo Jisos e bo ƙgoo le bife ε wvù le, “Wo gomte le bese egen eseyse ε è nu fεε fô wo nu edie ƙkaw Daŋefey?” 13ε wvù mum tum boom bew bo ƙgoo le bomew bofεε, gay ε bó le, “Ben egen εlaante, ben nu dioo gene, eyen wee le ε wvù ε tuu joo ε nsnaan e, ε ben ebi wvù le. 14Seke wvù ε gen ε ley yew yî wvù ley dvù le, ε ben gay ε wee wvù keŋke yew yidvu le Wee N'yεyi biite le laa kebuw ke bonyii bo ghane le kewene kè bô boom bowene bo ƙgoo le nu edie ƙkaw Daŋefey dvù nu fεε le? 15Wvù nu ke emum edunƣe kebuw ke baay yew yi εwe le ε bó ε looce wase ε seyse kí ε no nu lo, ε ben emum eseyse mwεem mvudien dvù.” 16ε boom bo ƙgoo le bodvu mum ne gen εlaante, gen yen mwεem e ke lenlen no Jisos to jemyeε ε bó. ε bó mum seyse mwεem mvudien mvu ƙkaw Daŋefey e dvù. 17εε è ke no nu ekiεguu, ε Jisos bô boom bew bo ƙgoo le bo yuufe ncow bofεε taashe dvù. 18ε bó ke shii no diekene, ε Jisos ne gay ε bó le, “É me ensee ε ben kecey le wee mvu ben e nu egese me, ε wee wvun nu wvù diekene bee wvù.” 19ε bó yuw nonen, ne no nu lo yii yii, mum no biite ε wvù wee mwaan mwaan le, “È nu me le?” 20ε wvù tfuse le, “È nu ke wee mvu ben bo yuufe ncow bofεε le wvù bee

*14:3 È diεw Glek e nu le: “Jiim no diekene”, ε è nu no bó to ké no diekene kefew kekie le.

†14:3 Fikaa fin nu ε bó to kene bô tε dimew di bó teje ε díεw bale le le «alabaster».

‡14:8 Wee Juu to ké kpwee, ε bó yefe gvune diεw bô nfiey se dwey.

qr14:12 Ksm 12:1-14

r14:12 Ksm 12:15-20

s14:17 Jon 13:2, 21-30

t14:18 Mben 41:9

wvú cuwte blæd ê shuw e. ²¹Wee wvú diee nu Waawee nu ke egen ke no bó to saŋɛ ekume wvú. Geenɛn, ŋɛw wvu baay nu fô wee wvú gese wee wvú diee nu Waawee le. Fí to bee ejee fô wvuwe wee le baay fen é bó to baa eboo wvú ke.”

É Jisos bô boom bew die ntaashe

(Mat 26:26-30; Luk 22:14-20)

²²uNo bó to diekene, ε Jisos nɛ jo blæd, nya keyoone ê Nyo', guushe, nya ê boom bew bo ŋgoo le gay le, “Ben eko, fin nu ye yem.” ²³vɛ wvú mum jo ten fiko, nya keyoone ê Nyo', mum nya fiko fidvu ê bó, ε bó wu bocii. ²⁴wɛ wvú gay ê bó le, “Fin nu elemɛ kem kè Nyo' gbwo moŋkan dvú kí ε buy nje wee nteen. ²⁵É me ensee ê ben keceɛy le ke me mbɛɛ ŋke embvuu en'wu mbvuum mo twerj kete kè lane le man ke ε gen ε buy diuu di me nu ŋke en'wu mó monfem ente jo bvunfon bvú Nyo' le.” ²⁶xɛ Jisos bô boom bew bo ŋgoo le ke mɛse, yem ŋkiee mbense, mum buy ben gen yí Kum Bite bi Olif e.

É Jisos gay le Bitá nu ke ema wen

(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷yɛ Jisos ke nɛ gay ê bó le, “Ben bocii nu ke etfuw bikaa ê me ejim. Ê nu no bó nu ε saŋ ε Nyo' gayte le, ‘Me nu enke en'yu ncey njée é njée esaanken.’

²⁸zGeenɛn, seke Nyo' ε bvuse me yí kpwe le, é me ensa fwe jo ben Galilee.” ²⁹É Bitá tfuse ê Jisos le, “É bonyii bocii cim tfuw lo bikaa ê wo ejim, tu ke è nulo é me ŋke en'yuu entfuw ke.” ³⁰aɛ Jisos gay ê wvú le, “É me ensee ê wo keceɛy le entan jo eben jan, nu ε nyimshie nu ke

enu le yí etonj bokaŋ bofɛɛ, ε wo ε ma wase me bokaŋ botete.” ³¹É Bitá jeme tɛme lo gay le, “É è cim nu le me enkpwe lo bee wo, tu ke è nulo é me en'yuu ema wo ke.” No wvú gay nonɛn, ε bó bocii gay ke ten lenlenj no wvú gay.

É Jisos bunle Gesemane

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

³²bɛ bó ke gen ley fô wɛɛ ketaan wvumew e, ε bó teje le Gesemane, ε Jisos gay ê boom bew bo ŋgoo le le, “Ben eshii fen, é me enɛn embunle.” ³³É wvú mum jo Bitá bô Jem noo Jon, ε bó bó nɛ fô. É wvú nɛ no kpwaake mwɛɛm ε monlum koole wvú. ³⁴É wvú gay ê bó le, “Fitele fiem nu yii yii baay naa fi me enkpwe lo. Ben eshɛɛ enù fen cɛyte.” ³⁵cɛ Jisos nɛ fô bence gen fwe caan, gbwe fokuse, bunle le é je be nu dvú, é kefew ke ŋɛw e kedvu efey ke lo. ³⁶dɛ wvú bunle le, “Abba, Icɛm, wo nulo ege fiɛɛ ficii. Cake fiko fi ŋɛw e fin fo me en'wu. Geenɛn, geɛ ke no wo koonke. Fo wo ege no me ŋkoonke ke.” ³⁷É Jisos kase tu jim fô bó le, yen ε bó leete. É wvú bife ê Bitá le, “Semon, wo leete lo le? Ke è nulo é wo ecɛy egen ebuy yí ntam kefew e ke mwaan e? ³⁸eBen enù we bunleè fo mmom ke eto fô ben e eghaw ben. È nu keceɛy le fitele koonke lo, geenɛn ε nyam ye wɛɛyi.” ³⁹No wvú jeme nonɛn bvuu kase gen bunle ke no wvú be bunle wase. ⁴⁰É wvú dioo kase tu jim bvuu yen ε boom bew bo ŋgoo le leete njefo nyii to nu ê bó ejise baay. É bó faŋɛ yaa kieɛ fiɛɛ fi bó etfuse ê wvú ke. ⁴¹É wvú kase tu jim yí bokaŋ bo botete le, bife ê bó le, “Ben fɛn bɛɛ ke leete lætene finɛn e? Dí nu ε kocɛn. È nu wase kefew. Bó nu ε gese wase wee wvú diee nu Waawee

^u14:22 1Kol 11:23-25 ^v14:23 1Kol 10:16 ^w14:24 Mat 26:28

^x14:26 Luk 22:39; Jon 18:1 ^y14:27 Saka 13:7; Mak 14:50-52; Jon 16:32

^z14:28 16:7 ^a14:30 14:72 ^b14:32 Luk 5:16; Ibu 5:7-8 ^c14:35 Jon 12:27

^d14:36 10:38; Mat 6:10; Jon 18:11; Ibu 10:9 ^e14:38 Efɛ 6:18; Ibu 2:18

ê bonyii bô befe. ⁴²Ben enɛ we é beene egenè. Ben etaa eyen, wee wvù gese me wvun ε wvù too wase.”

Ε bó koo Jisos

(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³Κε no Jisos to bæ jemýi nonen, kan mwaan̄ ε Judas wvù to nu wee ngoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofɛe mum buynen. Wvù to too bô kebombom ke bonyii le ε bó kɛŋke nyó bô bibuse, ε è to tum bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô duŋci bonci noo bonyii bô saake won̄. ⁴⁴É to nu ε wee wvù to gesɛ Jisos to seyse wase nciise bô bonyii bodvu gay le, “Wee wvù me nu ŋke en̄-gay wvù le, embam en̄oce, nu wvù, é ben emum ekoo, ejo egene dvù eyenè fo wvù elewtɛ.” ⁴⁵No Judas to nonen, mum gen lo kan mwaan̄ fô Jisos e, gay wvù le le, “Wee N'yɛɛyi.” No wvù gay nonen, mum bam wvù ŋoce. ⁴⁶É bonyii ba mum koo Jisos, ghen̄ wvù. ⁴⁷É wee mvu wvù to leeme bô bo Jisos mum dvun nyo ye jem, cun kentuntun̄ ke nfwa ekole ke bocee ncese le dvù, sum. ⁴⁸É Jisos bife ê bonyii bodvu le, “Ben to keekoo me ε no too bô nyó noo bibuse ke diewe ben to keekoo ε è nu coon̄ e?” ⁴⁹fMe nse nshee nu beene no diuu nu fô yew ncese le, n'yɛɛyi bonyii sɛ ben koo me nje la? Geen̄en, fifin kooyi keseen nen le fiɛ fi bó to san̄ɛ ê ŋwa' Nyo' le eto ekocen.” ⁵⁰gE boom bo Jisos e bo ngoo le bocii mum lan̄ wvù fô, fɛ lo. ⁵¹É cuwee mvu no bii wvù le, ε wvù baa tfume fiɛ ye le kɛ, ε wvù bu kɛ ε è nu waa ndvu ye le. É bó gen le bó koo ten wvù, ⁵²ε ndvu yidvu fayɛ, ε wvù cine dvù lewtɛ kenýi kencimte.

Ε bó saw nsaw Jisos

(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; Jon 18:13-14, 19-24)

⁵³É bó mum jo Jisos, gen bô wvù fô ekole ke bocee ncese le. É bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won̄ noo bonyii bô duŋci bonci nu ε bó to tase wase fô. ⁵⁴Bó to gene bô Jisos ε Bitá bii lo ejim ncejole. É wvù gen buy naa lak-fulɛn̄ yi ekole ke bocee ncese le, mum shii bô bonyii bô to cɛyte la didvu no yosene nguy. ⁵⁵É bocee ncese bo baay baay bô bonyii bocii bô saake bonsaw mum no gomte fiɛ fi bó etey yí Jisos e, ege é bó eyu wvù. Geen̄en, fan̄e yaa yen fiɛ le kɛ. ⁵⁶hE bonyii nteen mum ben jim nsaw mbiay ekume Jisos. Geen̄en, ε wee no jemýi fiɛ ε fí yaa too kpwentene bô fi wee mvu le kɛ. ⁵⁷É bonyii bomew ke nɛ mum leem we, cu yibo mbiay yí ye le gay le, ⁵⁸i“Bese se nu ε yuw ε wvù gayte le wen nu ke esâw yew ncese yin yí bó bom bô can, ejo ediww etá ekase bom yimi ε è yaa nu bô can kɛ.” ⁵⁹Naa no bó to jemýi nonen, ε njeme wvubo fan̄e yaa etoo kpwentene kɛ. ⁶⁰É ekole ke bocee ncese le mum nɛ leem we fwe dvu bonyii, bife ê Jisos le, “Kɛ wo kɛŋke fiɛ keetfuse le? Wo yuuke kɛ mwɛem mvù bonyii ban jemýi yí yo le?” ⁶¹jE Jisos mey diuw tfu, fan̄e yaa tfuse fiɛ kɛ. É ekole ke bocee ncese le bvuu bife ê Jisos le, “È nu wo Mboyse wvù Nyo' to kawɛ wvù Waa Nyo', Nyo' wvù bó bensee?” ⁶²kE Jisos tfuse le, “È nu me. Ben nu ke eyen no wee wvù diee nu Waawee ε shii ê ebo ke ecɛy ke Wee wvù kɛŋke Mvun̄gay e, ke ebvu eyen no wvù shiile too we ê kembew e.” ⁶³lE ekole ke bocee ncese le yuw nonen, mum saaye ndvù ye le, bife le, “Shiie nu dvù wvù beene ebvu

^f14:49 Luk 10:47; 24:46 ^g14:50 14:27 ^h14:56 Mben 35:11

ⁱ14:58 15:29; Mat 26:61 ^j14:61 Yɛsa 53:7; Mak 15:3-5; 15:39

^k14:62 Dan 7:13; Mat 22:44; 24:30; Mak 13:26; Luk 21:27 ^l14:63 Mat 26:65

egomte wee le wvú eleem fen ejeme fiee le? ⁶⁴Ɛ ben nu e yuw wase no wvú joo bvudvuu bvú Nyo' le? Ben e gay le la?" Ɛ bonyii bocii mum sumten le wvú nu wee wvú bó eyu lo. ⁶⁵Ɛ bonyii bomew mum kew no cuyte nceŋ yí Jisos e, kay ejise eye, no kfune wvú bô mvunŋko, gayte le, "Ɛ ge e kewee ntum Nyo' kuw keseen." Ɛ bonyii bo nci le ke ne jo Jisos mum kew no suunŋke.

Ɛ Bitá ma Jisos

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62;
Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁶No Bitá to nu je ekueku lakfulenŋ e, e wan kpwoon mvu ŋgoo boom bokene bô to lemte ekole ke bocee ncese le ne to mbew ye le. ⁶⁷No wvú yen Bitá le e wvú yosene ŋguy, e wvú taa wvú nen tunŋ, gay le, "Wo ten be nu ben e Jisos Wee wvu Nasalet we." ⁶⁸Ɛ Bitá tun, gay le, "Ɛ me ŋkee fiee fi wo jemyi fin ke. Ke me ŋkee ke." No wvú gay nonen, mum ne fô gen fô diuw ketaŋ e, e nyimshie mum tonŋ. ⁶⁹Ɛ wan kpwoon we bvuu yen wvú le, gay e bonyii bô to leeme fô le, "Wee wvun nu mvu bó le." ⁷⁰Ɛ Bitá bvuu tun. Ɛ kefew ke dioo gence caan, e bonyii bô to leemene fô ba bvuu gay e Bitá le, "Ɛ nu keceey le wo nu mvu bó le, njefo wo nu ten wee wvu Galilee." ⁷¹Ɛ Bitá mum kan, tee lon yí ekole kew e gay le, "Ɛ me ŋkee wee wvun wvú ben jemyi ekume wvú ke." ⁷²Ɛ Kanŋ mwaŋ e nyimshie bvuu tonŋ le bokaŋ bofe. Ɛ wvú yuw mum kume njeme wvú Jisos be jeme e wvú le, "Nyimshie ke enu le yí etonŋ bokaŋ bofe, e wo e ma wase me bokaŋ botete." Ɛ wvú mum kese kpwe no beele.

Ɛ bó nya Jisos can Baylet wee sa' wvu Lum e

(Mat 27:1-2, 11-14; Luk
23:1-5; Jon 18:28-38)

15 Ɛ ekfun ke gen le jó eyuule too nen, e bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake wonŋ noo bonyii bô dunŋi bonci bo Nyo' le, bô e nu bonyii bocii bô saake bonsaw mum shii jo ntaŋ, kay Jisos, jo wvú gen nya can Baylet e. ²Ɛ Baylet bife e Jisos le, "Ɛ nu wo wvú Nfon Bojuu le?" Ɛ Jisos tfuse e wvú le, "Ɛ nu no wo gay." ³Ɛ bocee ncese bo baay baay mum kew no teyte mwem yí Jisos e nteen. ⁴Nonen e Baylet bvuu bife e Jisos le, "Ɛ wo kenŋke fiee keetfuse le? Wo yuuke ke mwem mvú bó cucu yí yo le?" ⁵Geenen e Jisos faŋe yaa ebvuu et-fuse lo fiee e wvú ke. Ɛ diuw yum Baylet.

(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25;
Jon 18:39-19:16)

⁶Ɛ to ké dioo nu kefew ke ŋkaw Danefey wvun e, e Baylet bvuse wee ncaw mwaŋ yew ncaw e wvú bonyii nu e leke. ⁷Ɛ to nu kefew kedvu le, e wee mvu nu yew ncaw e e diee nu Balabas, e wvú nu ŋgoo bonyii bô to nu yew ncaw e bô to kewee mvunlaa elaante yuwy e bonyii le. ⁸Ɛ kebombom ke bonyii le mum to kew no biite le Baylet ege no wvú to ké no gee fô bowen e. ⁹Ɛ Baylet bife e bó le, "Ben gomte le me embvuse e e nu Nfon Bojuu le?" ¹⁰Wvú to biite nonen njefo wvú to nu e kiee le bocee ncese bo baay baay to nya Jisos can wen e e e nu njefo bó to bene kendonŋ bô wvú. ¹¹Geenen, e bocee ncese bo baay baay beyse kebombom ke bonyii le le bó egay

[†]14:63 Wvú to saayi ndvú ye le nonen, njefo fi to nu e sase wvú le.

[§]14:68 Ɛ bonwa' bo boyvuum bomew kenŋe njeme wvu le, "Ɛ nyimshie mum tonŋ ke.

^m14:65 Yesa 50:6; 53:5; Luk 7:16 ⁿ14:72 14:30 ^o15:2 Mat 27:11

^p15:3 Jon 19:9; Mak 14:61 ^q15:9 Mat 27:11 ^r15:11 Lem 3:13-14

le wvú ebvuse ε è nu Balabas. ¹² Ε Baylet bvuu bife ê bó le, “É me ndioo ε mbvuse nonen, enge nεε bó wee wvun wvù ben teje le Nfon Bojuu?” ¹³ Ε bó mum wam lo foweεwe le, “Bó eta lo wvú yí kentam e.” ¹⁴ Ε Baylet bife ê bó le, “Bó eta wvú nje la? Fieε fi befe fi wvú ge nu la?” Ε bó bvuu no wamte gene ke lo fwe le, “Bó eta wvú yí kentam e.” ¹⁵ Nonen ε Baylet mum bvuse Balabas njefo wvú to gomte keege no kebombom shieele. Ε wvú gay ε bó tam Jisos, mum nya le bó egen eta yí kentam e.

Ε bonyii bo nci le no sεwse Jisos

(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Ε bonyii bo nci le mum jo Jisos ley gen dvú entow fò bó to teje le Bletolium. No bó ley, mum kum keβεse ke ηgoo bonyii bo nci le kecii ε kí tase. ¹⁷ Ε bó mum jo ndvu bvunfon shfuse yí ye le, bvuu lu kefo ke bvunfon e ε kí nu bíay bíay bon ε wvú εfa. ¹⁸ Ε bó mum kew no bune wvú gayte le, “Bíaa kembaan. Nfon Bojuu.” ¹⁹ No bó gee nonen mum no suunje wvú bó kεmbaη yí εkolε le, cuyte ncεη yí ye le, too tumte εnvuw ε wvú εjise, bune wvú. ²⁰ Ε bó ke sεwse wvú nonen mese, mum kase baa ndvu bvunfon ye yí ye le, jise ndvú ye yí ye le, mum jo wvú no gene dvú keegen eta yí kentam e.

Ε bó ta Jisos yí kentam e

(Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

²¹ Ε bó dioo gene, ε bó bo wee mvu tasen ε wvú kfuuyi ηkpwaante ε diee nu

Semon, ε è nu wee wvu Selin. Wvú to nu icee Eleksanda bó Lufus. Ε bó mum kan wvú ε wvú tuu kentam ke Jisos e. ²² Ε bó no gene bó Jisos gen buy bvudvuu bvù bó teje le Golgota le, (ε diee din nu le ηgbwovw Εkolε,) ²³ mum nya mbvuum ε wvú le wvú ewu ε bó ε fiysen bó εfuwe kemew ε bó teje le mεel. Geenε ε Jisos faje yaa wu ke. ²⁴ Ε bó mum ta wvú yí kentam e. Ε bó jo ndvú ye keegaw ε bikuu bibole mum tum kaη bó ndvú yidvu keekiε no wee nu ejo. ²⁵ Kefew kε bó to tae Jisos yí kentam e to nu didiuu bvuke fontaηantaη. ²⁶ Ε bó saη fieε fi bó tae wvú yí kentam e nje fi ε fi nu le, wvú nu, “Nfon Bojuu.” ²⁷ Bó to nu ε ta tεn bocooη bofεε yí bintam e, wvumvu ε εbo ke Jisos e ke εceεy e, wvumvu ε εbo kew ke εηkoηko le. [²⁸ Ε fi mum kocen no bó to saηεε wase ε ηwa' Nyo' le le, “Bó to nu ε taη wvú ηgoo bonyii bò nu ε buw mwεem e.”] ^{††}

²⁹ Ε bonyii no fele yene Jisos e mεεke lo bikuu, baale wvú bó boncun gayte le, “En'gheee! Wo wvù se nu keeke esaw yew ncese ekase eyoo yí εdiuw e eta, ³⁰ ke fi le εkolε kuw eshii yí kentam kie le.” ³¹ Ε bocee ncese bo baay baay bó bonyii bò duηci bonci bo Nyo' le no buu tεn wvú εbonebon gayte le, “Wvú se fii bonyii bomew sε wvú nulo efi kew εkolε ηkuuη. ³² Wvú wvù Mboyse wvù Nyo' to kawεε, wvú wvù nu Nfon bonyii bo Islael ke eshii le yí kentam e keseen ε bese eyen emum ebee wvú le.” Ε bonyii ba bó bó to tae yí bintam e bó bo Jisos no baale tεn wvú bó boncun.

^{**} **15:23** Mbvuum man to nu keege le wvú eciwle saa ebvuu eyuuke nsase ke.

^{††} **15:28** Ke boηwa' bo boyvuum bomew kaηke kencim kε 28 ke.

^s15:15 10:34 ^t15:17 Luk 23:11 ^u15:18 Mat 27:11 ^v15:19 14:65 ^w15:21

Lum 16:13 ^x15:24 Mben 22:18 ^y15:26 Mat 27:11 ^z15:27 Yεsa 53:12

^a15:29 Mben 22:7-8; 109:25 ^b15:29 14:58 ^c15:32 Mat 27:11

Ɛ Jisos kpwe

(Mat 27:45-56; Luk
23:44-49; Jon 19:28-30)

³³dɛ diuu ke dioo ben leke, ɛ ɛkfun ne jiim won tɔu gen buy didiuu ditete emvunsheej. ³⁴eɛ ɛ ke no nu didiuu ditete, ɛ Jisos ne fun foweewe le, “Cloy, Eloy lama sabaktani,” fi nu le, “Nyo' wem, Nyo' wem, wo laɲ me nen nje la?”

³⁵Ɛ bonyii bomew bɔ to leeme fɔ dioo yuw, gay le, “Ben eyeke eyuw, wvú teɲe ɛlayja.” ³⁶fɛ wee mvu bó le ne lewte jo kusha, fɔm ɛ mbvuum mo ngbwayngbwayi le, bon yí fite le neke le wvú ewu, mum gay le, “Ke leem nen ɛ beene eyen laa ɛlayja nu eto eshike wvú yí kentam kin e le.” ³⁷Ɛ Jisos ne wam foweewe mum yoy n'yoy wvu fokemese. ³⁸gɛ ndvu yí to gawsene yew ncese ente seɛle enteleɲ kɛw fowe bow buy fokuse biba bifɛɛ. ³⁹hɛ cee ɛkolɛ bonyii bo nci le wvú to leeme fwe dvu Jisos dioo yen je yí Jisos kpwe jó le, mum gay le, “Kecɛɛy, wee wvun se nu Waa Nyo'.”

⁴⁰iBokɛnɛ bomew to leeme fɔ ntamndwee taale. Iɲgoo bó le to nu Maalia Magdalen bɔ Maalia wvú bwee Jem wvu caan bɔ Yosɛs, ɛ wvumvu nu Salome. ⁴¹Bokɛnɛ ban nu bɔ to bii Jisos e Galilee fici wvú. Bɔ to nu fɔ bɔ bokɛnɛ bomew ten nteen bɔ to biɛ Jisos e ɛ bɔ bɔ to Jelusalem.

Ɛ bó dwey Jisos

(Mat 27:57-61; Luk
23:50-56; Jon 19:38-42)

⁴²Ɛ ɛ ke no nu wase ɛkieguu ɛbvubwe, no ɛ to nu Diuu di Nseyse le keeley yí diuu di mbam e, ⁴³ɛ wee mvu wvu Al-

imatia wvú bó to teɲe le Yosew, kuu fitele gen yen Baylet e keeleke gvune di Jisos e egen edwey. Yosew wvun to nu ɲgoo bonyii bɔ saake won e, ɛ bonyii to wvumte naa wvú ntaɲ. Ɛ wvú kebee to ceyte ten kefew kɛ bvunfon bvú Nyo' le nu ke eto. ⁴⁴Ɛ Baylet yuw, ɛ diuw yum lo wvú le Jisos be ɛ kpwe wase. Ɛ wvú tee ɛkolɛ ke bonyii bo nci le kie ɛ kí to, ɛ wvú bife ɛ wvú laa Jisos be ɛ kpwe wase le. ⁴⁵Ɛ wvú dioo yuw ɛ ɛkolɛ ke bonyii bo nci le kedvu le Jisos be ɛ kpwe wase, ɛ wvú mum nya gvune didvu ɛ Yosew. ⁴⁶Ɛ Yosew mum ne gen guy ndvu yí jee, gen shike gvune di Jisos e, baance jó, gen jike ɛ jem e ɛ bó cow yí kembraan e, mum biɲse kebwee ke tɛ le to baɲ diuw jem yidvu dvú. ⁴⁷Ɛ Maalia Magdalen bɔ Maalia wvú bwee Yosɛs yen bvudvu bɔ bó dwey Jisos fɔ le.

Ɛ Jisos buy yí kpwe le

(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

16 Ɛ diuu di mbam e ke dioo fey wase, ɛ Maalia Magdalen bɔ Maalia wvú bwee Jem, noo Salome guy bonfey bɔ shfuɲkɛne wvu le bó egen eyefe gvune di Jisos e dvú. ²Ɛ ɛ ke no nu ɛ ɛ beɛ naa lo fontaɲɛntaɲ ke no diuu beɛ san lo yí diuu di fwe yí kema le, ɛ bó ne no gene fɔ jem. ³Ɛ bó dioo gene nonen no jemɲi ɛbonebon le laa ɛ nu ke ebiɲse yɛɛ tɛ di bó baɲ diuw jem dvú ɛ bó se ley e? ⁴Geenen ɛ bó dioo laɲ jise, yen ɛ bó ɛ biɲse wase tɛ didvu. Tɛ din to nu naa lo kebwee ke tɛ le. ⁵Ɛ bó dioo ley gen ɛ jem, yen cuwee mvu le ɛ wvú ɛ shii ɛbo ɛɛɛy ɛ tfume ndvu ɛ yí defe, baa. Ɛ ye kufe bó nen wuuu. ⁶jɛ cuwee wvudvu gay ɛ bó le, “Fo diuw eyumtɛ

^{**16:1} Ɛ nce Bojuu le nu ɛ diuu to ké ka fokieguu. Fi nu le bokɛnɛ ban to guy bonfey ban ɛ diuu di mbam e ɛ fey wase se buy gen fɔ jem.

^{d15:33} Amo 8:9 ^{e15:34} Mben 22:1 ^{f15:36} Mben 69:21

^{g15:38} Ksm 26:31; Ibu 10:19-20 ^{h15:39} 1:1; 3:11; 14:61; Mat 27:54

^{i15:40} Luk 8:1-3 ^{j16:6} 8:31

ben ke. Me ŋkee lo le ben gomte e è nu Jisos wvu Nasalet wvù bó se tae yî kentam e. Ke wvù bæ fən ke. Wvù nu e buy wase yî kpwe le. Ben etaa eyen fô bó se jikee wvù. ⁷kBen egen esee ê boom bew bo ŋgoo le noo ê Bitā le wvù nu e sa wase fwe dvunen Galilee. Ben nu ke eyen wvù le jó no wvù to gayee ê ben.” ⁸E bokene ba buy ê jem ciŋke nen kikikiki, ne fæe lo, e diuw e looce e yum bó nen kaww. E bó faŋe yaa jeme fiee ê wee ke, njefo bó to fane lo.”[¶]

E Jisos duŋce ye ye ê bonyii

(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)

[⁹Jisos to buy yî kpwe le diuu di fwe yî kemaa le e è bæ kebitele, yaw buynen e è nu fô Maalia Magdalen wvù wvù to bvusee bonceendaa bo dæwle le yî ye le bosooshwi. ¹⁰E Maalia mum gen see ê bonyii bô bô bo Jisos to ké no nu. Bonyii ban to nu e shii beele soo bikuu. ¹¹E bó dioo yuw no kpwoon wæ gayte le wen be e yen Jisos e e wvù nu dvù, e bó faŋe yaa bee naa lo ke.

(Luk 24:13-35)

¹²Ejim jodvu e Jisos bvuu duŋce ye ye ê bonyii bew bomew bo ŋgoo le bofæe e bó gene ntæw mvu le e nfieesen ye e kumen wase. ¹³E bó tu jim, gen see ê kebese ke bonyii bo ŋgoo le, e bó faŋe yaa bee bó le ke.

(Mat 28:16-20; Luk

24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁴Ejim jodvu e Jisos duŋce ye ye e è nu wase ê boom bew bo yuufe ncw

mwaan e kebee e bó diekene. E wvù saw bó, njefo bó to baa keŋke mbee ke, temyi bikuu keebie bonyii bô to yenæe wvù le seke wvù to buyee yî kpwe le. ¹⁵mE wvù mum gay ê bó le “Ben egen won e tfuu egen efewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê bonyii bocii. ¹⁶nWee wvù é bee saaka wvudvu le, bó e lese wvù ê joo, é wvù ke eboy. Wee wvù e faŋ keebie, nu e wvù nu ke eley ŋgew e. ¹⁷oBonyii bô nu e bee nu ke egee mwæm mvù duŋci mvuŋgay mvu Nyo' le diæwe mvun e: bó nu ke ebvuuse bonceendaa bo dæwle le yî bonyii le ê diee diem e. Bó nu ke ejemyi díew yi fie. ¹⁸pBó nu ke ejici yó le bô can. É bó cim wu lo njiw, wvù saa ege fiee bó bó ke. Bó nu ke egeele can yî bonyii bô cemkene le, e bó bonene.”

E Jisos ben we

(Luk 24:50-53)

¹⁹qE Tata Jisos jeme ê bó nonen mese, e Nyo' mum jo wvù e wvù ben we shii ê ebo ke ecæy ke Nyo' le. ²⁰rE boom bew bo ŋgoo le ke mum buy no ghane fewci saaka wvù jee mondvuum e monciim. E Tata lemte bô bó tomte fiee fi bó to fewci le è nu keceey bô mwæm mvù duŋci mvuŋgay mvu Nyo' le mvù bó to gee.]

[¶]16:8 Ke boŋwa' bo boyvuum bomew keŋke bincim bi 16:9-20 ke.

^k16:7 14:28; Luk 24:34 ^l16:14 Lem 1:6-8 ^m16:15 Mat 28:19

ⁿ16:16 Lem 2:38 ^o16:17 Lem 8:7; 16:17; Lem 2:4; 10:46; 19:6; 1Kol 14

^p16:18 Luk 10:19; Lem 28:3-6; Lem 4:30; 5:16; 8:7; Jem 5:14-15

^q16:19 Mat 22:44; Lem 1:9-11 ^r16:20 Ibu 2:4

Saaka wvù Jee wvu ekumε Jisos no

Luka

to Saɲɛɛ

Fieε fi nu ε Ɔwa' Luk wvun e

Ɔwa' Luk wvun duɲci le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawεε bonyii bo Israel dvù, bvuu nu Mboyse ɛɲgokε ke bonyii bocii le. Wvù jemyi mwεem mvumew ekumε Jisos ε mvù nu ke ε è nu ε ɲwa' wvudvu wvun e maan. Wvù jemyi no bó to bokεε Jisos ε bonceenda bo Nyo' le no yemte, ε boncey njée gen taa wan, jemyi ten no wan wvù Jisos to shεetεε yew ncese le, jemyi ɲgan wvù Jisos to mae ekumε wee wvù jee wvu Samalia bó wvu ekumε wan wvù to laε. Wvù jemyi baay ekumε bunle ε ɲwa' wvun e bó ekumε Keyoy ke Yuule noo ekumε bokenε. Wvù jemyi no Nyo' læshi bibefε bi bonyii le, fi è nu shieε wvù Jisos to toε fokuse fen e.

Bikuu bi mwεem e ε ɲwa' wvun e

1:1-4 Keɲkewce

1:5–2:52 No bó to bokεε Jon Nleseejoo bó no bó to bokεε Jisos ε bó no kuu

3:1-20 Lemme di Jon Nleseejoo le

3:21–4:13 No bó to lesεε Jisos ε joo bó no Satan to momte wvù

4:14–9:50 Ekumε lemme di Jisos e Galilee

9:51–19:27 No Jisos to nɛn'yεε Galilee no gene Jelusalem

19:28–23:56 Ekumε kemaa ke Jisos e ke kemεse le Jelusalem

24:1-53 No Jisos to buyεε yî kpwe le, buynen ε bonyii ejise, ke ben we

Keɲkewce

1 Wee wvu baay wvù Teofilus, bonyii nteen nu ε mom wase keesaɲ ekumε mwεem mvù to koyεε enteleɲ jo bese. ²Bó to saanke mwεem ke leɲleɲ mvù bese to yuwεε ε bonyii bó to yenεε bó ejise ebo bvuu no fewci saaka wvudvu no mvù to kewεε. ³No me nu ε ɲjo wase kefew ε ntasse mwεem mvun mvunciim ε kew fonkew, ε mum ε n'yen le fi jee le me embaance ensaɲ ten ε je yi leɲ e ε wo. ⁴Me ɲge fin le wo ekieε keceey ke mwεem mvù bó nu ε fewce wase ε wo le.

ε nceendaa Nyo' tefe le bó nu ke eboo Jon Nleseejoo

⁵^{tu}Seke Nfon 'Elod to saake wonj wvù Judea, cee ncese mvu to nu ε bó teɲe le Sakalia. Wvù to lemte ε ɲgoo bocee ncese bo Abija le, ε bwεe yew we to buy ten ε kfuu di Elon e, ε bó teɲe wvù le Elisaben. ⁶Bonyii bo bofεε ban to nu bonyii bo teytey ε Nyo' ejise, gεεle bonci bo Tata le bocii, yaa keɲke jay ke. ⁷Geenen, bó to baa keɲke wan ke, njefo Elisaben to nu kase, ε bó bocii to nu ε bó ε lunken wase.

⁸ε kefew ke to kocen, ε ɲgoo Sakalia no lemte yew ncese Tata le. ε to nu wvù cee ncese ε Nyo' ejise εbvubwε, ⁹vε bó to baa wvù bii no bó to ké no baale bocee ncese ε nce wvubole. ε wvù mum ley yew ncese le keeton jiin. ¹⁰ε kefew ke kocen keeton jiin, ε bonyii bocii bó to nu ekfuɲ no bunlee.

¹¹ε nceendaa Tata sεsε buynen ε wvù ejise leem ε ebo ke εceey ke ketaɲ ke jiin e. ¹²Seke Sakalia to yenεε wvù le, ε kedvum gbwo wvù, ε wvù keɲke nfan baay. ¹³wGeenen, ε nceendaa wvudvu gay ε wvù le, “Fo wo efanè ke. Nyo' nu ε yuw wase bunle yo. Bwεe yew wo wvù

^s1:3 Lem 1:1 ^t1:5 1Klo 24:7-19 ^u1:5 1Klo 24:10 ^v1:9 Ksm 30:7-8

^w1:13 1:60, 63

Elisaben nu ke eboo wan diemsen é wo ecu diee le Jon. ¹⁴Wvú nu ke eto bô nlanlan fô wo le, é bonyii nteen nu ke eyuuke njoŋ nje boo diew. ¹⁵xWvú nu ke enu wee wvu baay ê Nyo' ejise. Fo wvú ke ewuù mbvuum ke, se ge mò temyi. Keyoy ke Yuule nu ke eyiŋsen yî ye le seke bó é boo wvú. ¹⁶Wvú nu ke ege é bonyii bo Israeel nteen ekumen mvuntelem mvubole ekase etu bô bo Tata wvú Nyo' wvubo. ¹⁷yWvú nu ke egen fwe jo Tata bô fitele noo mvunŋay mvu élayja le, keekumen mvuntelem mvu bocce boom e, é mvú enu yî boom bobole. Wvú nu ke ege é bonyii bô temyi bikuu ecine bikuu bi temyen e, ekumen bonce bobole, ekeŋke bonkpawce é è nu bo bonyii bo leŋ e. Wvú nu ke ege nonen wvu le bonyii enù é bó é seyse keecyete Tata.”

¹⁸zE Sakalia bife ê nceendaa Nyo' le, “Fiee fi nu ke ege é me eŋkie é bee bwee yew wem nu é bó é lunken wase nen nu la?”

¹⁹aE nceendaa Nyo' tfuse le, “È nu me wvú Gabliya, é me nleeme ê Nyo' ejise sekecii, é è tum wvú me le me ento ensee saaka wvú jee wvun ê wo. ²⁰Taa eyen, no wo baa ebee saaka wvun e, é kefew nu ke eto ekocen é fí ekeŋke keekooy, wo nu etu kencife, saa ejemyi ke, egen ebuy seke fiee fin nu ke ekooy.”

²¹No fí to kooyi nonen, é bonyii bô to nu ekfuŋ cyete Sakalia no keŋke lo ŋghaw laa è se kooyi la fí wvú she dvú baay nen e. ²²Seke wvú to buyee dvú, wvú to baa kiee keejeme ê bó ke. É bó mum kiee le Nyo' nu é dunce fiee fi ŋghaw e ê wvú dvú. É wvú mum no feeke lo mwæm ê bó bô can, yaa jemyi ke. ²³E

Sakalia ke mese lemme diew yew ncese le mum kase tu jim fô yew e fo wvú. ²⁴E édiuw ke fey, é kpwee wvú Elisaben leem bô fue, mum no nu ke é è nu yew yî kee le tin. ²⁵bE Elisaben mum gay le, “Keseen Tata nu é koo wase shen fô me le, é cake keŋ'wuumen yî ekole kem e.”

E nceendaa Nyo' tefe le bó nu ke eboo Jisos

²⁶E fue di Elisaben e ke buy kee soocaan, é Nyo' tum nceendaa we wvú Gabliya ntew mvu wvu Galilee le é bó teŋe le Nasalet. ²⁷cWvú to gen bô ntum fô ŋgon kpwoon mvu le é bó teŋe le Maalia, é è bee wan wvu tfu. Wvú to nu é bó é seyse wase le wvú nu ke enu kpwee Yosew wvu ê kfuú di Nfon Dawe le. ²⁸E nceendaa Nyo' wvudvu gen yen Maalia le gay wvú le le, “Me ŋgayte wo le. Nyo' nu é buw wase wo é no nu ben é wvú.”

²⁹E Maalia yuw é fí ghaw wvú baay, é wvú no maa laa kfuú wvun ŋgayma se nu wvú nœ le. ³⁰Geenen, é nceendaa Nyo' gay é wvú le, “Maalia fo wo efanè ke. Nyo' nu é buw wase wo. ³¹dTaa eyen, wo nu ke eleem bô fue, eboo wan diemsen, ecu diee le Jisos. ³²eWvú nu ke enu wee wvu baay, é bó nu ke eteŋe wvú le Waa Nyo', Nyo' wvú nu é ekole ke Mwæm Mvunciim e. Tata wvú Nyo' nu ke eshike wvú yî kawla Nfon Dawe wvú icee kfuú dibole. ³³fWvú nu ke esaake kfuú di Yakow e sekecii, é ke bvunfon bwew nu ke ekeŋke kemese ke.”

³⁴E Maalia bife ê nceendaa Nyo' le, “Fifin nu ke eghan nœ le, é me mbœ wan wvu tfu.” ³⁵gE nceendaa Nyo' tfuse é wvú le, “Keyoy ke Yuule nu ke eto yî yo le, é mvunŋay mvu Nyo' wvú nu é ekole

^x1:15 Ktj 6:3; Biku 13:4-5; Luk 7:33 ^y1:17 Mala 3:1; Mat 17:10-13; Mak 9:13;

Jon 1:21 ^z1:18 Keŋ 17:17; 18:11 ^a1:19 Dan 8:16 ^b1:25 Keŋ 30:23

^c1:27 Mat 1:16 ^d1:31 Yesa 7:14; Mat 1:21; Luk 2:21; Lem 4:12

^e1:32 Yesa 9:6-7; 2Sam 7:16; Mat 20:30-31 ^f1:33 Dan 7:14

^g1:35 Mat 1:18; Luk 4:18

ke Mwëem Mvunciim e eyiŋsen yî yo le. Nonen, wan wvù wo nu ke eboo nu ke enu wvù yuule, é bó emum eteŋe wvù le Waa Nyo'. ³⁶ Taa eyen, wayco wvù Elisaben wvù nu é wvù é looce wase é lun é bó se teŋe wvù le kase, nu keseen bó fue kee soocaan, é wvù nu ke eboo wan diemsen. ³⁷ ^hKe fieé nu dvù fi nulo eghaw Nyo' ké." ³⁸ É Maalia mum gay le, "Me wvun fën wvù waa lemme Nyo'. Wvù ege é fi ekooy bó me no wo gay." No wvù jeme nonen, é nceendaa Nyo' mum ne.

É Maalia laa ghane é Elisaben e

³⁹ Ke édiuw yodvu le, é Maalia seyse ne no yaŋsene gene ntëw mvu wvù won kum wvu Judea le, ⁴⁰ gen buy jó, ley yew dvu Sakalia gay bwee yew we wvù Elisaben e. ⁴¹ No Elisaben to yuwëe ŋgayma wvu Maalia, é wan sese é wvù éshem baay. É Keyoy ke Yuule yiŋsen yî ye le. ⁴² É wvù mum wvule foweewe, gay le, "Kembonen ke Nyo' le nu yî yo le fele bokene bocii, é kembonen kew nu yî wan wvù wo nu ke eboo le. ⁴³ Fin fieé fi baay nen ghan nê le, le bwee Tata wem nu é laa ghane é me le? ⁴⁴ Taa eyen, seke me mbe n'yuw ŋgayma wo, wan é sese é me éshem bó nlanlan wvu baay. ⁴⁵ Njon wvu baay nu fô wo le, njefo wo nu é bee le ŋkawma wvù Nyo' to kawëe wo dvù nu ke eto ekocën."

É Maalia bense Nyo'

⁴⁶ ⁱÉ Maalia gay le,
"Fitele fiem bensee Tata Nyo',
⁴⁷ é me n'yuuke njon nje Nyo' wvù nu Mboyse wem.
⁴⁸ ^jWvù nu é kume me, é me nu ké lo waa we lemme wvu ncëw.

É kéw yî keseen e é gen lo, ŋgoke kecii nu ke egayte le,

Nyo' nu é lan kembonen yî yem e,
⁴⁹ njefo Nyo' Mvunŋay Mvunciim nu é ge wase mwëem

mvu baay baay nteen fô me le.

Ké diee diew kéŋke kenfewsën ké.

⁵⁰ ^kWvù camte shen fô bonyii bò wvumte wvù le.

É shen yin nu yî ŋgoke kecii le.

⁵¹ ^lWvù nu é duŋce mvunŋay mvu ebo kew e,

é tawse bonyii bò saale ye, bontan bobole é bvun.

⁵² ^mWvù nu é shwaw wase bonfon bo baay baay yî bokawla le,

é bense é è nu bonyii bo ncëw.

⁵³ ⁿWvù nu é nyanŋe wase bonyii bò jen yuu bó,

bó é ffuu bó mwëem mvù jee,

é kuŋ bo kpaw e cancan.

⁵⁴⁻⁵⁵ ^oWvù nu é ficë wee we lemme wvù Israel,

é kume keecam shen fô Aba'am bó kfuu diew e,

egen emese ké no wvù to kawëe é bo'icee cee bosëse."

⁵⁶ No Maalia jeme nonen, ce bó Elisaben kee tē mum kase tu jim fô yew e.

É Elisaben boo Jon Nlesejoo

⁵⁷ É kefew kē Elisaben ke eboo ke to kocën, é wvù boo wan diemsen. ⁵⁸ É kfuu diew noo bonyii bò to cee kelej kedvu le yuw le Nyo' nu é duŋce shen fô wvù le naa baay, é bó mum no lanlanŋe.

⁵⁹ ^pÉ édiuw ke to buy nyan, é bó to keetfuse wan yew, mum no gomte keecu diee le Sakalia ké diewe di ice le,
⁶⁰ ^qgeenën é bwee ma lo, gay le bó eteŋe wvù le Jon.

^h1:37 Kej 18:14; Mat 19:26; Mak 10:27; Luk 18:27 ⁱ1:46 1Sam 2:1-10 ^j1:48 1Sam 1:11 ^k1:50 Mben 103:13, 17 ^l1:51 Dito 5:15; 26:8 ^m1:52 Job 5:11; 12:19; Mben 75:7; Mat 23:12; Jem 4:6, 10 ⁿ1:53 Mben 107:9; 34:11 ^o1:54-55 May 7:20; Mben 98:3; Kej 17:7; 22:17 ^p1:59 Kej 17:12-13 ^q1:60 1:13

⁶¹ E bó gay ê wvú le, “Ké wee nu dvú ê kfuú dinen e bô diee din ké.” ⁶² E bó mum nê no feeke bô can ê cee wan, keekiê laa wvú be gomte le bó ecu diee di wan e le yê le.

⁶³ E wvú mum few ten le bó eto bô fiê é wen esaŋ yî dvú le. E bó to dvú é wvú mum saŋ le, “Diee diêw nu Jon.” E bó yen nonen é dew yum bó. ⁶⁴ Kaŋ mwaan, é diuw Sakalia mum yene ye, é leme diêw yaaten, é wvú bvuu kase no jemyi. E wvú mum kéw no tumte moŋkum mo Nyo' le. ⁶⁵ E bonyii bo ntêw wvudvu le keŋke ŋhaw baay. E saaka mwêem mvun mvunciim saanŋen gen woŋ kum wvu Judea wvudvu le tfuu. ⁶⁶ E bonyii bocii bô to yuwêe mwêem mvun mvunciim keŋke ŋhaw mum no biite laa wvun wan nu ke enu wvù nê le, njeŋo fî to looci duŋci le kembonen ke Nyo' le nu yî ye le.

E Sakalia tefe ntum Nyo'

⁶⁷ E Keyoy ke Yuule nê yiŋsen yî Sakalia wvù icee Jon e, é wvú mum nê no jemyi ké diêwê wee ntum Nyo' le, gayte le,

⁶⁸ ^a“Beene ebenseê Tata wvù nu Nyo' bonyii bo Israel.

Wvú nu é to wase keesum bonyii bew yî ŋgêw e.

⁶⁹ ^sWvú nu é gêe wase ntememvungay wvù nu ke eboyse beene, é wvú buy ê kfuú di wee we lemme wvù Nfon Dawe le.

⁷⁰ ^tFifin nu no wvú to kawêe diuw bonyii bew bo ntum e bô yuule

é è bêe lo bvuyvuum e bô wvú to gêkêe,

⁷¹ ^uLe wen nu ke eboyse beene can bonyii bô gomte keefiwê beene le,

noo bonyii bosesêbeene bo bvuban e.

⁷² ^vWvú to nu é kaw le wen nu ke ecam shen fô bo'icee cee bosesêbeene le mum no shee kumyi kelew kew kè wvú wvù Nyo' to dieê.

⁷³ ^wWvú to nu é kaw ê icee bo'icee bosesêbeene wvù Aba'am lew le,

⁷⁴ ^xwen nu ke ebvuse beene can bonyii bosesêbeene bo bvuban e,

wvu le è nulo é beene elemte wvú le se nfan,

⁷⁵ ^eceê nce wvù yuule bô wvu teyey é wvù ejise

édiuw ecii yî nshii wesebeene le.

⁷⁶ ^yE wo waa wem nu é bó nu ke eteŋe wo le wee ntum Nyo',

Nyo' wvù nu Êkolê ke Mwêem Mvunciim e,

njeŋo wo nu ke esa fwe dvu Tata keeseŋe je ye.

⁷⁷ ^zWo nu ke efewci é bonyii bew je yî è nulo é bó ekeŋke mboyma jó,

wvù è nu nlêeshe wvù Nyo' nu ke elêeshe bibefê bibole,

⁷⁸ ^anje shen yi baay yî wvù koole fô bonyii le.

Wvú nu ke eciinse Mboyse é wvù eshiile too we

ke diêwê diuw fô dí é san e.

⁷⁹ ^bWvú nu ke enya n'yuú é bonyii bô nu yî ejîwe le

noo bô nu diuw kpwe le, emum eleke beene é je kembonen e.”

⁸⁰ E waa Sakalia wvudvu mum no kuu yî nyam ye le, kuu ten ê keyoy e. Ke mum nê gen no cee é è nu ŋkpwaante, gen buy diuw di wvú to buyêe keeduŋce êkolê kew é bonyii bo Israel.

^{1:68} Mben 41:13; 72:18; 111:9; Luk 4:18-21; 7:16; 19:44 ^{1:69} Mben 132:17;

Mat 20:30-31 ^{1:70} Lum 1:2; Yesa 9:1-6; May 5:1-3 ^{1:71} Mben 106:10

^{1:72} Mben 106:45; 105:8-9; Lêw 26:42 ^{1:73} Keŋ 22:16-18 ^{1:74} Tay 2:12,

14 ^{1:76} Mala 3:1; Mat 11:10; Mak 1:2; Luk 7:27 ^{1:77} Yeli 31:34

^{1:78} Ksm 34:6; Yesa 60:1-2; Mala 3:20 ^{1:79} Yesa 9:1-5; 42:6-7; Mat 4:16

Ɛ Maalia boo Jisos

(Mat 1:18-25)

2 È to nu kefew kekɛ le, ɛ sa' buy le bɔ́ etan̄ bonyii bocii bɔ́ nu yɛ bitum bi woŋ wvù Lum e. Yí to buy ɛ Kaysa Augustus wvù to nu Nfon wvu baay wvu jó.

²Kentan̄ kin to nu ke fwe seke Kpwili-nus to nu wee sa' wvu Lum saake keba ke woŋ e kè Silia. ³Nonen, ɛ bonyii bocii mum no tuu jim bontew bobole, le bɔ́ esaŋ ɛdiee ɛbo ebvuu etan̄ bɔ́.

⁴Ɛ Yosew ten ne Nasalet ntew mvu wvu Galilee le, ben gen Betelɛ'm ɛ keba ke woŋ wvù Judea le jò bɔ́ to bokɛ Nfon Dawe. Wvù to gen jó njefo wvù to nu wee kfuu di Nfon Dawe le. ⁵Yosew to gene bɔ́ Maalia wvù wvù to leyte le è nu ke enu kpweɛ, ɛ wvù nu bɔ́ fue. ⁶No bɔ́ to genɛ buy jó, ɛ kefew kè wvù eboo ke to kocen. ⁷Ɛ wvù boo waa we bvucile ɛ è nu wan diemsɛn, kule ɛ ndvu le, jike ɛ kekoŋ ke nyám e, njefo bɔ́ to nu ɛ tan fò nce yew bonyii bo ghane le.

Ɛ nceendaa Tata see boo ɛ boncey njée

⁸È to nu kefew kedvu le, ɛ boncey njée bomew nu mbew ntew wvudvu le, ceyte njée yibo etan̄. ⁹Ɛ nceendaa Tata ne sese buynen ɛ bɔ́ ejise, ɛ n'yu Nyo' ba fò bɔ́ to nu, ɛ bɔ́ keŋke nfan baay. ¹⁰Geenen, ɛ nceendaa Tata wvudvu gay ɛ bɔ́ le, “Fo ben efanè ke. Ben eyuw, me ntoo ɛ è nu bɔ́ saaka wvù jee fò ben e, ɛ wvù nu ke enya njoŋ wvu baay ɛ bonyii bocii. ¹¹Ƴɛ diuu di eben e nu ɛ bɔ́ ɛ boo Mboyse ɛ ntew Nfon Dawe le wvù è nu Klistu wvù Tata. ¹²Fin nu ke enu nciise keedun̄ce wan wvudvu ɛ ben. Ben nu ke

egen eyen wvù le ɛ bɔ́ ɛ kule ɛ ndvu le ɛ jike ɛ kekoŋ ke nyám e.”

¹³Ɛ nonen, ɛ bɔ́ ne sese yen nceendaa Nyo' we le bɔ́ ngoo bomew e nteen ɛ bɔ́ tumte moŋkum mo Nyo' le gayte le,

¹⁴“Mbense enù fò Nyo' wvù nu fowe le ɛ kembonen enu fokuse fen fò bonyii bɔ́ Nyo' yuuke njoŋ bɔ́ le.”

¹⁵Seke bonceendaa bo Nyo' le ba to cin'yɛ bɔ́ le kase ben we, ɛ boncey njée bodvu jeme ɛ bikuu bibole le, “Beene egen keseen wvun Betelɛ'm, egen eyen fieɛ fin fi kooy le fi Nyo' nu ɛ ge beene ɛ kieɛ.”

¹⁶Kan̄ mwaan, ɛ bɔ́ mum ne yaŋsen gen, gen yen Yosew bɔ́ Maalia le noo wan e, ɛ wvù jiime ɛ kekoŋ ke nyám e. ¹⁷No bɔ́ yen nonen, mum kew no fele mwɛɛm mvunciim mvù nceendaa Nyo' be seje ɛ bɔ́ ekume wan wvudvu. ¹⁸Ɛ dew yum bonyii bocii bɔ́ yuwɛ mwɛɛm mvù boncey njée ba jemyɛ ɛ bɔ́. ¹⁹Ɛ Geenen, ɛ Maalia yuw fiew geɛ fò fitele le no kp-wawci sekeci. ²⁰Ɛ boncey njée ba kase no tuu jim bensee Nyo' tumte moŋkum mew njefo bɔ́ to nu ɛ gen yen mwɛɛm mvunciim e ke len̄len̄ no nceendaa Nyo' to seŋɛ.

Ɛ bɔ́ gen nya wan wvù Jisos yew ncese le ɛ Nyo'

²¹Ɛ wan wvudvu ke buy ɛdiuw nyan, ɛ bɔ́ tfuse wvù yew, mum cu diee le Jisos, ɛ diee din nu ke dí dì nceendaa Nyo' to seŋɛ ɛ bwee ɛ wvù se ke leem bɔ́ fue.

²²Ɛ kefew ke to kocen kè bɔ́ ege ncese keekfum bikuu bibole no nci Muses to gomte. Ɛ bɔ́ mum jo wan ben dvù Jelusalem keenya ɛ Nyo'. ²³Ɛ Fifin nu no bɔ́ to saŋɛ ɛ ŋwa' bonci bo Nyo' le le,

^c2:4 Mat 2:1; Jon 7:42

^d2:11 Mat 20:30-32; Jon 4:42; Lem 5:31; 13:23; 2Bi 1:11

^e2:14 Yesa 57:19; Mat 10:13, 34; Mak 9:50; Luk 1:79; 10:5-6; 12:51; 19:38, 42; 24:36; Jon 4:27; Lem 10:36; Ɛfe 2:14, 17 ^f2:19 2:51 ^g2:21 1:31

^h2:22 Lɛw 12; Ktj 18:15-16 ⁱ2:23 Ksm 13:2

“É wee boke waa bvucile ε è nu wan diemsen,
é wvú nya ε è no nu wvu Nyo'.”

²⁴ Bó to gen ten keege ncese wvun bô bibembé bifée, kenée bô boom bo nyij e bofee bii no fi to nu é Ìjwa' bonci bo Nyo' le.

²⁵ É to nu kefew kedvu le, ε cee la mvu nu Jelusalem ε bó teje le Semeon. Wvú to nu wee wvu teyey gee no Nyo' gomte, ε wvú to ceyte wee wvú ke eto eléese mvuntelem mvu bonyii bo Israel e. Keyoy ke Yuule to nu yí ye le, ²⁶ ε kí to ge wase ε wvú kiée le ke kpwe nu ke ejo wvú se wvú ε yen Mboyse wvú wvu Tata wvú wvú to kawée le ke. ²⁷ É Keyoy ke Yuule ke ne ge ε Semeon gen yew ncese le. É Yosew bô Maalia ke díoo to bô wan yew ncese le keege no nci gomte, ²⁸ ε Semeon fi wan koyce mum kew no tumte monkum mo Nyo' le, gayte le,

²⁹ “Tata, no wo nu ε ge wase ñkawma wo ε to ε kocen,

joo le wee wo lemme yí nyékeey e.

³⁰ Ìjise eyem nu ε yen wase Mboyse

³¹ wvú wo ciinse le, ε bonyii bocii nu ke eyen wvú le.

³² ^kWvú nu ke enu ken'yeese fô bonyii bô yaa nu ke bo Israel e,

wvu le bó ten ekee wo,

ege é bó ecake diee di bonyii buw bo Israel e we.”

³³ É cee wan bô bwee wan yuw mwëem mvù Semeon jemýi é wan wvun we, ε dew yum bó. ³⁴ ÌE wvú mum lan kembonen yí bó le, gay é Maalia wvú bwee le, “Nyo' nu ε caw wase waa wo wvun, ε nto we nu ke ege é bonyii bo Israel nteen egbeweken, é bomew enenken lo we. Wvú nu nciise fiée ε bonyii nu ke ejemýi mwëem yí ye le. ³⁵ Nonen, é fifin emum eduñci mwëem mvù bonyii nyile é mvuntelem mvubole. Mwëem mvun mvunciim nu ke

ege é fitele fiuw enu ke diewe bó bon bô finyo.”

³⁶ É to nu ke kefew kedvu le, ε kpwoon mvu nu ε bó teje le Anna, ε è nu wee ntum Nyo'. Wvú to nu waa Fanuwel wvú wee kfuu di Ashel e. Kpwoon wvudvu to nu ε lun wase baay. Wvú to nu bô dweese ke bilum bisooshwiý mēy, ε dweese mum kpwe. ³⁷ ^mE wvú mum no nu ke wase fiew kpweé ñkfu, shee yew ncese le bensee Nyo' entañ bô emvun-sheej, bamte mwëem mvudien, bunlee. Bilum biew to nu wase mban nyañ ncow binew (84). ³⁸ ⁿKe kefew kedvu kè bó to toé bô wan yew ncese le, ε kpwoon wvudvu to yen bó le, mum nya keyoone é Nyo', jeme ekumε wan wvun é bonyii bocii bô to ceyte kefew kè Nyo' ke esum bonyii bo Jelusalem can ñgew e.

³⁹ Seke Yosew bô Maalia to mēseε mwëem mvunciim no nci Nyo' to gomte, mum kase tu jim ntew wvubo wvú Nasalet e é keba ke wonj e kè Galilee le.

⁴⁰ É wan mum no nu kuu kenke mvuñgay, ε wvú ε yijnsen bô bvufee bu baay, ε bonyii yene kembonen ke Nyo' le yí ye le.

É Jisos gen shée yew ncese Nyo' le

⁴¹ ^oIcee Jisos bô bwee to ké no bene Jelusalem bilum bicii fô Ìkaw Danefey e. ⁴² É Jisos ke buy bilum yuufe ncow bifée, ε bó bvuu ben fô Ìkaw wvudvu le ke no bó to ké no bene. ⁴³ No bó to diee wase Ìkaw mēse, díoo tuu jim, ε wan wvú Jisos shée ejim Jelusalem, geenen ε ice bô bwee fanje yaa kiée ke. ⁴⁴ É bó ke len diuu dicile, kpwaake ke le wvú nu ente jo ngoo bonyii bô bó bó to lene le. É bó ke mum kew no gomte wvú ente jo kfuu dibole bô nsán, ⁴⁵ ke gom ñkuuñ, mum kase tu jim Jelusalem keegom wvú jó. ⁴⁶ É è díoo nu ejim jo ediuw eta no bó

ᵐ2:30 Yesa 52:10 ^k2:32 Yesa 42:6; 49:6; 46:13

^m2:37 1Tim 5:5; Mat 6:16-17

ⁿ2:38 Yesa 52:9

ᵐ2:34 Yesa 8:14; 1Bi 2:8

^o2:41 Ksm 12:1-27; 23:14-17

to kɛwɛɛ keegomte, ɛ bó yɛn wvú le ɛ è nu fô yew ncese le, ɛ wvú ɛ shii fô bô bonyii bo n'yɛɛyi le, yeke bon'yɛɛyi, bi-wci bombife. ⁴⁷ ɛ bonyii bocii bô to yeke no kɛɲke ɲghaw baay ɲjefo wvú to kee mwɛɛm baay bvuu tfuuse bombife lɛɲ. ⁴⁸ No bwee bô ice yɛnɛ wvú le, ɛ dew looce yum bó. ɛ bwee ben wvú gay le, “Wan wo ɲjɛsene la bô bese nɛn? Taa eyen, bee ico nu ɛ gom wase wo ɛ no wɛwte lo.”

⁴⁹ pɛ wvú tfuse le, “Ben be gomte me ɲje la? Kɛ ben be kee le me ɲkɛɲke keenu yew dvu Icɛm fɛn e?” ⁵⁰ Geenɛn, ɛ bó faɲɛ yaa kiɛɛ fiɛɛ fi wvú jeme kɛ.

⁵¹ qɛ wvú mum nɛ ɛ bô bó no booke Nasalet. ɛ wvú gen no yuuke bó le ntay. No mwɛɛm mvun to kooyi nɛn, ɛ bwee gɛɛ fô fitele fiew e no kpawaci sekecii. ⁵² rɛ Jisos mum no kuu, kɛɲke bvufɛe bvú baay, ɛ Nyo' koonke wvú, ɛ bonyii ten koonke wvú.

N'yɛɛyi wvu Jon Nleseejoo

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

3 ¹⁻² È to nu kefew kè Jon wvú waa Sakalia to nu ɲkpwaante, ɛ Nyo' tum wvú. Kelum kekɛ to nu ɛ Tibelius ɛ saw wase diɛwɛ Nfon wvu baay wvu Lum e bilum yuufe ncow bitin. ɛ Bontus Baylet saake keba ke woɲ e kè Judea, ɛ 'Elod saake Galilee. Filew wvú waa bwee 'Elod to saake keba kè Itulea bô kè Telakoniti, ɛ Lisania saake Abilɛn. È to nu ten kefew kè Annas bô Kayfas to nu bikuu bi bocee ncese le. ³ sNo Jon yuw ntum Nyo', mum nɛ gen biba bi woɲ e bicii bi mbew Joo Joodan e, no fewci ê bonyii le bó ekumen mvuntelem mvubole, é wen elese bó ê joo wvu le Nyo' elɛɛshe bibɛfɛ bibole. ⁴ Fifiɲ nu no Yesaya wvu wee ntum Nyo' to saɲɛɛ ê ɲjwa' we le le, “Diɛw wee fuuɲke ɲkpwaante le, bó eseyse je Tata, enɛle é yí enù teytey, ⁵ ekɛɛshe le dikum di baay baay bô di caan caan dicii, eyiɲsen bilonɛ bicii, enɛle jé yí ngoonɲoo é yí enu teytey, eyiɲsen bintuke é je enu nɛn fɛmm, ⁶ uɛ bonyii bocii emum eyen no Nyo' boyse bonyii.”

⁷ vNo Jon fewci nonɛn, ɛ bibombom bi bonyii le mum no too le wvú elese bó ê joo. ɛ wvú mum nɛ gay ê bo le, “ɲɲgokɛ ke yó le, è tefe yɛɛ ben le ben elewtè shém Nyo' yí ffuuke yí wvú nu ke edunɲɛ ê ben, ɛ sɛ no too nɛn? ⁸ wBen egeè mwɛɛm mvù dunɲi le ben nu ɛ kumen wase mvuntelem mvunɛn. Fo ben emum ekɛw eduù kɛ lo ê bikuu binɛn le Abila'am nu icee wene kɛ. É me ensee ê ben le è nulo é Nyo' ebanke eta eyan é yó etu boom bo Abila'am e. ⁹ xBen ekeè le bó nu ɛ gɛɛ wase teme ê binyi bi bite le. Kete kecii kè baa yumte mvuntam mvù jee, nu ɛ bó nu egbwɔ naa eley yí gɛɲ e, eton lo.”

¹⁰ ɛ bibombom bi bonyii le biɛ yuw, bife ê Jon le, “Bese nu ege nɛɛ keseen?” ¹¹ ɛ wvú tfuse le, “Wee wvú kɛɲke bikum bifeɛ enya kemew ê wee wvú yaa kɛɲke kɛ, é wvú kɛɲke mwɛɛm mvudien egaw bô wee wvú yaa kɛɲke kɛ.” ¹² ɛ bonyii bomew bô to fii shile to fô wvú le le wvú elese bó ê joo, bife ê wvú le, “Wee n'yɛɛyi, bese ege nɛɛ fisese?” ¹³ ɛ wvú tfuse ê bó le, “Fo ben efii shile fesene no nci gomte kɛ.” ¹⁴ ɛ bonyii bo nci le to fô wvú le bife le, “Fisese nu ɛ bese nu ege nɛɛ?”

ɛ wvú tfuse le, “Ben eyenè fo ben ebemseè bonyii lole bigew noo keegowtè

ɛ bonyii bo nci le to fô wvú le bife le, “Fisese nu ɛ bese nu ege nɛɛ?”

ɛ wvú tfuse le, “Ben eyenè fo ben ebemseè bonyii lole bigew noo keegowtè

ɛ bonyii bo nci le to fô wvú le bife le, “Fisese nu ɛ bese nu ege nɛɛ?”

ɛ wvú tfuse le, “Ben eyenè fo ben ebemseè bonyii lole bigew noo keegowtè

p2:49 Jon 2:16 q2:51 2:19 r2:52 1Sam 2:26

s3:3 Lem 13:24; 19:4; Luk 24:47 t3:4 Yesa 40:3-5 u3:6 2:30-31; Lem 28:28

v3:7 Mat 3:7; Luk 21:5-36 w3:8 1:54-55; Mat 3:9 x3:9 Mat 7:19

mwëem yî bonyii le ecici kɛ. Ben eyuukè njonj bô fiɛ fi bó laake ben dvú.”

¹⁵No bonyii to nu kɛ wase cɛyte Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ, ɛ bó mum no ghayte mwëem mvu Jon e, bvuu no kpwaake le sekemew ɛ è nu wvù wvù Mboyse wvudvu. ¹⁶Ƴɛ Jon mum kɛɛ gay ê bó le, “Me nleese ben ɛ è nu kɛ ê joo le maanj, geenɛn wee wvù kuuke fele me bæ too ejim, ɛ me mbaa ncim njkpwenten keengvuwɛ nfay bolaba bew kɛ. Wvù nu ke elese fiew ben ɛ è nu can Keyoy ke Yuule le noo nguy e. ¹⁷Wvù kɛnjke fiɛ fiew ɛbo fi wvù nu efɛɛten ɛgɪj dvú, eyese fò wvù fɛɛtene, ebaance ɛgɪj egɛɛ ê njaw e, emum ekuu nyiim eton ê nguy wvù fiɛ se njime le.”

¹⁸È nɛɛ no Jon to fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê bonyii nɛn bvuu nyaa bó bô bontefe jé le nteen. ¹⁹Ƴgeenɛn, ɛ wvù no jemiyi ekumɛ 'Elod wvù wee sa' kaci lo, njefo 'Elod to nu ɛ jo 'Elodia wvù kpwɛɛ waa bwee kpwɛɛ le, bvuu no jemiyi ekumɛ mwëem mvù befe nteen mvù 'Elod to buwyɛɛ. ²⁰Ƴ 'Elod ke mum mese foose lo gee diew gay le bó ekoo Jon efen yew ncaw e.

Ƴ Jon lese Jisos ê joo

(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹aSeke Jon to bæ leese bonyii ê joo, ke lese diuu dimew mese ɛ Jisos ten to ɛ wvù lese wvù ê joo. Ƴ Jisos dioo bunlee, ɛ ebule yene ye, ²²bƳ Keyoy ke Yuule shii to yî ye le fieesene ebembe. Ƴ diew jeme fowe le, “Wo nu Waa wɛm, nu fitefe fiem, ɛ me n'yuuke njonj bô wo baay.”

Kfuu di bo Jisos e

(Mat 1:1-17)

²³Jisos to nu diewɛ bilum mbaanshe le seke wvù to kɛwɛɛ lemme diew. Bonyii to kpwaake le wvù nu waa Yosew wvù waa Eli. ²⁴Eli to nu waa Mata't, wvù waa Lewe, wvù to nu waa Nelki wvù waa Jannay, wvù to nu waa Yosew. ²⁵Yosew wvun to nu waa Matatia, wvù waa Amos, wvù to nu waa Na'um, wvù waa Esli, wvù to nu waa Nagay. ²⁶Nagay to nu waa Maat wvù waa Matatia, wvù to nu waa Semein, wvù waa Yosek, wvù to nu waa Joda. ²⁷cJoda to nu waa Joanan, wvù waa Lesa, wvù to nu waa Selubabel, wvù waa Shiltia, wvù to nu waa Neli. ²⁸Neli to nu waa Nelki wvù waa Adi, wvù to nu waa Kosam, wvù waa Elmadam, wvù to nu waa El. ²⁹El to nu waa Yoshua wvù waa Eliesa, wvù to nu waa Yolem wvù waa Mata't wvù to nu waa Lewe. ³⁰dLewe to nu waa Semeon wvù waa Juda, wvù to nu waa Yosew, wvù waa Yonam, wvù to nu waa Eliakim. ³¹eEliakim to nu waa Melia wvù waa Mena, wvù to nu waa Matata wvù waa Natan, wvù to nu waa Dawe. ³²Dawe to nu waa Jeeɛɛ, wvù waa Obɛd, wvù to nu waa Boas, wvù waa Sala wvù to nu waa Na'shon. ³³fNa'shon to nu waa Aminada, wvù waa Admin, wvù to nu waa Alni, wvù waa Eslon, wvù to nu waa Beles wvù waa Judas. ³⁴Juda to nu waa Yakow wvù waa Aysik, wvù to nu waa Abila'am, wvù waa Tela, wvù to nu waa Na'ol. ³⁵Na'ol to nu waa Selug wvù waa Leu, wvù to nu waa Beleg wvù waa Ebe, wvù to nu waa Shela. ³⁶Shela to nu waa Kaynan wvù waa Alfasad, wvù to nu waa Shem wvù waa Noa', wvù to nu waa

Ƴ3:16 Lem 1:5; 11:16; 13:25; 19:2-4; Luk 4:18

Ƴ3:19 Mat 14:3-4; Mak 6:17-18 a3:21 5:16 b3:22 4:18; Mben 2:7; Yesa 42:1;

Luk 9:35; 20:13 c3:27 1Klo 3:17; Esl 3:2 d3:30 Lut 4:18-22; 1Klo 2:1-14

e3:31 2Sam 5:14 f3:33 Kej 29:35; 25:19-26; 11:10-20; 5:1-32

Lamek. ³⁷Lamek to nu waa Metusela wvù waa Enok, wvù to nu waa Jaled wvù waa Ma'alalel, wvù to nu waa Kaynan. ³⁸Kaynan wvun to nu waa Enosh wvù waa Set wvù to nu waa Adam, e Adam nu wvù Nyo' to bomée.

E dewle no momte Jisos

(Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

4 ⁸Jisos to nu e ne fô Joo Joodan e, e wvù e yinŋen bô Keyoy ke Yuule. E kí ge e wvù ne gen no cee ŋkpwaante. ²E wvù no nu jó yî ediww mbaanye e dewle momte wvù. Wvù to nu jó nonen yaa diekene ke. E ediww yodvu ke fey, e jenŋ no yuu wvù. ³E dewle mum to gay ê wvù le, “É wo fen nu Waa Nyo', é wo gay e te din tu bvulem.” ⁴^hE Jisos tfuse ê wvù le, “Fí nu e bó e saŋ le, ‘Ke wee cee ke nje bvulem maanŋ ke.”

⁵E dewle jo wvù ben dvù bvudvuu bvumew e, duŋce bitum bi yî ekole ke nshe le bicii ê wvù. E Jisos yen nen mwanŋ. ⁶ⁱE dewle mum gay ê wvù le, “Bó nu e nya wase ekole ke nshe le kin ê me kecii, e è nulo é me nya ê naa yee wvù me ŋkooŋke. Me nu nya é wo esaake, keŋke bvukuke bô mvuŋgay mvudvu mvunciiim. ⁷Fí nu ke le wo egbwe é me ejise ewvum me, é me emum enya fiee ficii ê wo.”

⁸^jE Jisos tfuse ê wvù le, “Fí nu e bó e saŋ le,

‘È wvumtè Tata wvù Nyo' wo, elemtè ke e è nu wvù le maanŋ.”

⁹E dewle mum jo wvù gen dvù ê ke-laante kè Jelusalem e, leke fô kegoy ke yew ncese le, gay ê wvù le, “É wo fen nu Waa Nyo', é wo sele ekuse, ¹⁰^knjeŋfo fí nu e bó e saŋ le,

‘Nyo' nu ke egay é bonceendaa bew ecey-cey wo.’

¹¹E fí bvuu nu e bó e saŋ le,

‘Bó nu ke eka wo fo wo ekfun ekale yî te le.”

¹²^lE Jisos tfuse ê wvù le, “Ŋwa' Nyo' gayte ten le,

‘Fo wo emomtè Tata wvù Nyo' wo ke.”

¹³^mSeke dewle to mesee wase jé yicii yî wvù to nulo emom Jisos jó, mum ne gen no ceyte diuu dimew.

E Jisos kew lemme diew Galilee

(Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

¹⁴ⁿJisos to nu e ne tu jim Galilee, e wvù e yinŋen bô mvuŋgay mvu Keyoy ke Yuule le. E saaka wvu ekume wvù saanŋen gen biba bi woŋ e bì jó le bicii. ¹⁵Wvù to nu e no yeeyi bonyii yéw bunle le, e bonyii bocii bensee wvù.

E bó ma Jisos ntew wvubo wvù Nasalet e

(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶E Jisos ke mum ne gen ntew wvù Nasalet e jò wvù to kue. E è ke no nu diuu dibole di mbam e, e wvù gen yew bunle le ke no wvù to ké no gene. E wvù ke ne leem we keetanŋ Ŋwa' Nyo'. ¹⁷E bó nya ŋwa' wvù Yesaya wvù wee ntum Nyo' to saŋee ê wvù. E wvù fay taa bvudvuu bvumew bvù bó saŋee jó le,

¹⁸^{opq}“Keyoy ke Tata Nyo' le nu yî yem e, njeŋfo wvù nu e yefe wase me le me ento enfewce saaka wvù jee ê bonyii bo kefufe le.

Wvù nu e tum me le me ento entefe ê bonyii bò nu yî ncaw e le bó nu ke ebvuse bó,

⁸**4:1** Mat 6:16-17; Luk 4:18; Ibu 4:15 ^h**4:4** Dito 8:3

ⁱ**4:6** Mat 28:18; Jon 12:31 ^j**4:8** Dito 6:13; 5:9 ^k**4:10** Mben 91:11-12 ^l**4:12** Dito 6:16 ^m**4:13** 22:3, 31 ⁿ**4:14** 4:18 ^o**4:18** 1:68 ^p**4:18** Yesa 61:1-2; Mat 11:5; Luk 7:22 ^q**4:18** 1:35; 3:16, 22; 4:1, 14; 10:21; 24:49; Mat 1:18, 20; 3:11, 16; 4:1; 12:18, 28, 31-32; 28:19; Mak 1:8, 10, 12; 3:29; Lem 1:2, 5, 8; 2:4, 17, 18

embvuu entefe ê binfefe le bó nu ke eyene ejise ebo.

Wvú tum ten me le me nto embvuse bonyii bò bó nyewle bò bó yî ncaw e,

¹⁹ embvuu enfewce le kelum kin, nu kè Tata Nyo' nu ke ebuw bonyii."

²⁰ No Jisos tan nen, kase kewe gwa' wvudvu nya ê wee wvú to ké no geele mum shii fokuse. E bonyii bocii bò to nu yew bunle yidvu le luŋ ejise yî ye le. ²¹ E wvú mum kew no nyeyte ê bó le, "Fiee fin fi ben yuw ê Ŋwa' Nyo' le nu e fi to wase e kocen eben."

²² E bonyii yeke e fi jon bó le baay, e bó kenke ngħaw yî njeme wvú jee wvú buyte diuw we le. Geenen, kaa ne no ghayte, biite le, "Wvun nu ke waa Yosew nen e?"

²³ E Jisos mum gay ê bó le, "Ke è nu ke-maŋen le ben nu ema ngan ê me le, 'Wee wvú fele bonyii, fele ekole kuw.' Ben nu egay le me enge ten mwæm fen mvù ben se yuuke le me ngee Kafana'um." ²⁴ E Jisos bvuu gay ê bó le, "Ê me ensee ê ben keceey le, ke è nulo é bó ewvum wee ntum Nyo' woŋ we le ke. ²⁵ Yî keceey e, é me nsee ê ben le è to nu kefew ke wee ntum Nyo' wvú Elayja le, jaŋ to nu e mey we yî bilum e bitete bò kee soocaan, e jerŋ koo woŋ tfuu. Boke' bo bonkfu le to nu woŋ wvú Islael e kefew kedvu le nteen. ²⁶ Geenen, Nyo' to baa tum Elayja fô mvu bó le ke, tum fiew e è nu fô kpwee ŋkfu wvú to nu Salafat, woŋ wvú Sidon e. ²⁷ Ben ekumyî ten le, è to nu kefew ke wee ntum Nyo' wvú Elisha le, e bonyii nu Islael nteen kenke ntun wvu baay, ke mvu bó le to nu e bonen ke. È to mey ke Naaman wvú emberŋ wvu woŋ wvú Silia le wvú bó to fele." ²⁸ No Jisos jeme nonen, e bonyii bocii bò to nu yew bunle le yuw, e mvuntelem

bente lo bó. ²⁹ E bó ja we, domten wvú, buy dvú elaanthe jodvu, ben buy yî diuw ŋkon yî to nu yî kum ntew wvubole, njefo bó to gomte keedomse wvú é wvú egbwe jó. ³⁰ Geenen, e wvú fey ê bó enteleŋ no gene fiew.

E Jisos bvuse keyoy kè yiile yî wee le
(Mak 1:21-28)

³¹ E Jisos ke mum ne bow Kafana'um, ntew mvu wvu Galilee jodvu le. E è ke no nu diuu di mbam e, e wvú gen no yeeyi bonyii yew bunle le. ³² We bonyii bodvu bocii no yuuke kenke lo ngħaw yî n'yeeyi we le, njefo n'yeeyi we to kenke mvungay. ³³ Wee mvu to nu yew bunle yidvu le, e keyoy kè yiile nu yî ye le. E wvú mum ne no wamte le, ³⁴ x "Abaay Jisos wvu Nasalet, wo fii la ê bese? Wo to keelese lo bese le? Me ŋkee naa wo. È nu wo wvudvu wvú yuule wvú ne fô Nyo' le."

³⁵ E Jisos wam keyoy kè yiile kedvu, gay le, "Baŋ lo, ebuy yî wee wvun e." E kí mum shiŋen, bense wee wvudvu tum fokuse ê bonyii ejise, mum buy yî ye le, geenen faŋe yaa lemse wvú ke.

³⁶ E bonyii taa, e diuw yum bó. E bó no ghayte, biite le, "Wvun njeme nu wvú nee wvú wee wvun kenke? Wvú kenke mvungay kane biyoy bi yiile e e bí buyte yî bonyii le." ³⁷ E saaka wvu ekume Jisos len bontew bocii bo ê keba ke jó le.

E Jisos fe bonyii nteen
(Mat 8:14-17; Mak 1:29-39)

³⁸ E Jisos buy yew bunle yidvu le, gen ley yew dvu Semon. E mwæse Semon cemte bò ken'ya'. E bó leke le Jisos efi wvú. ³⁹ E wvú gen fô wvú to jiime, leem ê wvú ê we, kan ken'ya' kedvu. E kí mum cine wvú le e wvú bonen. Kaŋ mwaanŋ, e

[†]4:19 Lew 25:10 [§]4:22 Jon 6:42 [†]4:24 Jon 4:44 ^u4:25 1Bfn 17:1, 8-16

^v4:27 2Bfn 5:1-14 ^w4:32 Mat 7:28-29 ^x4:34 Mak 3:11

kpwoon wvudvu mum ja we taa fieε ε bó die.

⁴⁰ Ε diuu ke dīoo seeyi, ε bonyii bò to kɛɲke bonyii bò cɛmkene bō bincɛm jɛɛy jɛɛy mum no joo too dvú fō Jisos e. Ε wvú mum no kumte bó le bocii, ε bó bonene.

⁴¹ ^yBonceendaa bo dɛwle le tɛn to buyte yí bonyii bomew e nteen wamte le, “Wo nu Waa Nyo'.” Geenɛn, ε Jisos kan le fo bó ejemyi kɛ, njefo bó to kee Jisos le è nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ.

⁴² Ε ekfɛɲ ke buy yuu, ε Jisos buy gen bvudvuu bvumew e wvú ɛmbeɲ. Ε bonyii ke shɛɛ kɛw no gomte wvú. Ke dīoo to yen wvú le, ε wvú gomte wase le wen enɛ ntɛw wvudvu le. Ε bó mum no momte jé le wvú emɛy bō bó. ⁴³ ^zGeenɛn, ε wvú tun gay le, “Me ɲkɛɲke keenfɛwɛɛ saaka wvù jee wvu ekumɛ bvunfon bu Nyo' le bontɛw bomew e tɛn, njefo è nu fieε fi Nyo' tum me le me ento ɛɲɛ.”

⁴⁴ Ε wvú mum nɛ gen no ghane fewci saaka wvudvu yéw bunle le, won wvudvu le tfuu.

Ε Jisos tee boom bew bo ɲgoo le bo fwe

(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)

5 È to nu diuu dimew, ε Jisos no leeme mbew Mamase yí Genesalɛt e, ε bonyii ε gem wvú ε face ε no yuuke diɛw Nyo'. ² Ε wvú nɛ yen bikoɲ e bifɛɛ ɲgem joo le, ε bonyii bò to kɛɲke ε buɛɛ wase jó ε no cuke binsaɲ bibole bi byé le. ³ Ε wvú gen ley ê kemew e, ε è nu ke Semon e, gay le wvú edomse é kí eley egen ê joo caan. Ε wvú domse, ε Jisos mum shii jó ε bonyii no nu ê ɲkpwaante ε wvú yɛɛyi bó.

⁴ ^a Ε wvú ke yɛɛyi mɛse, mum gay ê Semon le, “Keyɛ kekoɲ eley egen ê joo fō shiyyine, é ben etfume binsaɲ binen ekoo byé.”

⁵ Ε Semon tfuse le, “Cee ɛkolɛ, bese se ce lo we tfumyi binsaɲ bvú ε yuu, ε faɲɛ yaa koo lo fieε kɛ. Geenɛn, no è gay wo, me nu entfume kɛ lo.” ⁶ Ε bó gen tfume, koo byé jó nteen, dīoo bvuuɛ, ε binsaɲ no gomte keesemkɛn. ⁷ Nonen, ε bó lawɛɛ bonyii bobole bo ɲgoo le ê kekoɲ kemew e le bó eto efice bó. Ε bó to bvuse byé yidvu ε yí yɛɲsen bikoɲ bibole, ε bí mum no gomte keeshiile ê joo. ⁸ Ε Semon Bitá yen fieε fi kooy le, mum gen tum ɛnvuw ê Jisos ejise gay le, “Kee wo Tata, nɛnɛ fiuw fɛn ecine me le, me nu fiem wee wvù befe.”

⁹ Wvú to jeme nonen, njefo bō bonyii bew bo ɲgoo le to nu ε yen byé yí bó to koolɛɛ, ε ye bɛm bó. ¹⁰ Ε yí bɛm tɛn Jɛm bō Jon boom bo Sebɛdee le bò to nu tɛn ɲgoo Semon e. Ε Jisos gay ê Semon le, “Fo wo efanè kɛ. Ε kɛw yí keseen e ε gen lo, wo nu ke ekoole wase ε è nu bonyii.”

¹¹ ^b No bó yuw nonen, mum bvuse bikoɲ bibole ê ɲkpwaante, cine mwɛɛm mvunciim e mum no bii Jisos e.

Ε Jisos fɛ wee ntun wvu baay

(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

¹² Ε è ke no nu kefew kemew e, ε Jisos nu ê kelaante kemew e, ε wee mvu nu jó ε ntun wvu baay ε die wase lo wvú. Ε wee wvudvu yen Jisos e, to gbwe ê wvú ejise, lɛkɛ wvú gay le, “Tata, wo nulo efe me é me en'yuule, é wo fɛn kooɲke lo.”

¹³ Ε Jisos mum nɛke kebo kum wvú le gay le, “Me ɲkooɲke lo, bonɛn le eyuule.” Kaɲ mwaaɲ, ε ntun wvu baay wvudvu mum cine wvú le. ¹⁴ ^c Ε Jisos ciise lo ê wvú le, “È yɛnè fo wo esee ê wee. Geenɛn, gene eduɲɛɛ ɛkolɛ kuw ê cee ncese, emum enya nnya yí Muses to gayɛɛ le wee kɛɲke keenya keeduɲɛɛ ê bonyii le wen nu ε bonen wase yí ntun wvun e ε no yuule.”

^y4:41 Mak 3:11-12 ^z4:43 11:2 ^a5:4 Jon 21:2-11 ^b5:11 Mat 8:21-22

^c5:14 Lɛw 14:2-32; Mak 7:36; Luk 17:14

^{15d}No Jisos ciisee ê wee wvudvu nonen, e saaka wvu ekume Jisos kaa bvuu saanken fey lo, e bibombom bi bonyii le no baanci too keeyuuke n'yeyi we, bô le wvú efelè bincem bibole. ^{16e}Geenen, é Jisos ké ja cine bó le gen no bunlee nkpwaante.

**É Jisos fe wee e wvú e
kpwe keba kemwaan**

(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷É è ke no nu diuu dimew e Jisos yeyi bonyii, e mvungay mvu Nyo' le nu yí ye le, e wvú fele bincem. É Bofalasii noo bonyii bò to dunçi bonci bo Nyo' le e shii fó, e bó to buy bontew bocii bo Galilee le noo biba bi Judea bô Jelusalem e. ¹⁸É fi kooy le bonyii bomew to nu e ne no too e bó e shfume wee ê fikëey e, e wvú e kpwe wase keba kemwaan. Bó to too keeley dvú yew ejike fwe dvu Jisos. ¹⁹Geenen, faje yaa kenke je ke, njefo bonyii to faci baay. É bó mum ben e è nu ê yew we, too keyey, shike wee wvudvu fwe dvu Jisos ê fië fi wvú to jime jó le. ^{20f}No Jisos to yenëe le bonyii bodvu nu e lese mvuntelem mvubole yí ye le, e wvú mum gay ê wee we le, "Nsaa yem, me nu e nlëeshe wase bibefe biuw."

²¹É bonyii bò to dunçi bonci bo Nyo' le bô bo ngoo Bofalasii le ba, mum kew no wvukene gayte le, "Wvun sê nu yee wvú joo bvudvuu bvú Nyo' le? È nu yee dvú wvú nulo elëeshe bibefe efey Nyo' maan?"

²²É Jisos kië fië fi bó wvukene, bife ê bó le, "Ben sê kenke kfuu ban bonkp-wawce ê mvuntelem mvunen e nen nje la? ²³Fi cekey nu fi la, keegay le me nu e nlëeshe wase bibefe bi wee wvun e, nuu

le wvú eja we elene le? ^{24g}Geenen, me nu endunçe ê ben keseen le wee wvú diee nu Waawee kenke mvungay fokuse fen keelëeshe bibefe." É wvú mum gay ê wee wvú to kpwee wase keba kemwaan we le, "È jemyi me ê wo, ja we, ejo fikëey fiuw egenè fô yew e."

²⁵Karj mwaan, e wvú mum ja we leem ê bonyii ejise, mum jo fië fi wvú to jime yí dvú le no gene fô yew e fo wvú, tumte monkum mo Nyo' le. ²⁶É bonyii yen nonen, e dew yum bó e bó kenke nghaw, no tumte monkum mo Nyo' le gayte le, "Bese nu e yen binghaw bi mwëem e eben."

É Jisos tee Lêwe

(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)

²⁷É Jisos ke ne buy fó no ghane. É wvú diioo gene, yen wee mvu wvú to fii shile le e bó teje le Lêwe, e wvú e shii fô bvudvuu bwew bvú lemme le. É Jisos gay ê wvú le, "È biì me le." ^{28h}É Lêwe ne we, cine fië ficii le mum no bii Jisos e.

²⁹ⁱNonen, e Lêwe ke mum ge nkaw wvu baay yew dvu wvú keekiekiee Jisos. É bonyii bò to fii shile ngyte lo fó noo bonyii bomew e bó bó diekene. ³⁰É Bofalasii noo bonyii bobole bo ngoo le bò to dunçi bonci bo Nyo' le kew no wvukene, bife ê boom bo ngoo le bo Jisos e le, "È nu nje la wvú ben diekene, wukene ben e bonyii bò fii shile noo bò befe bomew."

³¹É Jisos tfuse ê bó le, "Ké bonyii bò temyi ké no gomte wee efuwe ké. È ké no gomte bonyii bò cëmkene. ^{32j}Ké me nto keetee bonyii bò nu teyey ké. Me nto keentee e è nu bonyii bò befe le bó ekumen mvuntelem mvubole."

^d5:15 Mak 7:36

^e5:16 Mat 14:23; 26:36-46; Mak 1:35; 6:46; Luk 3:21; 6:12; 9:18, 28-29; 11:1; Lem 1:14; 2:42; 6:4; 12:5 ^f5:20 7:48; Mat 9:2 ^g5:24 Jon 5:36

^h5:28 Mat 8:21-22 ⁱ5:29 Mat 9:10 ^j5:32 19:10

**Ɛ bó bife ê Jisos ekume
mbam mwëem mvudien**

(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³kƐ bó ke ne ghay ê Jisos le, “Boom bo ngoo le bo Jon e ké jaa no bamte mwëem mvudien bvuu bunlee efonefon, Ɛ è nu ke no bo Bofalasii le ké no gee, geenèn Ɛ buw nu ke fibole diekene lo wukene.”

³⁴Ɛ Jisos maw diew ê bó le, “È nulo é bó ebe bonyii bô bvujen é bó egen, é wee ebvuu ege é bó ebamte mwëem mvudien Ɛ cee bvujen nu bô bó? ³⁵Geenèn, kefew nu ke eto kè bó nu ke eloo cee bvujen wvudvu ê bó, é bó emum ekew embamte mwëem mvudien kefew kedvu le.”

³⁶Ɛ wvú bvuu ma ngan mvu ê bó le, “Ɛ wee nu dvú wvù nulo esaa ndvu yi fie etumce yi yvum dvú ke. É wvú ge nonèn, tu wvú Ɛ befe wase bô ndvu yi fie yidvu. Ɛ ke è cim nulo é fincake fi fifé fidvu egen leŋleŋ bô ndvu yi yvum yidvu ke. ³⁷Ɛ è nulo ten é wee ejo mbvuum mo monfem, egeê ê gham mbvuum e,⁸⁸ Ɛ wvù Ɛ yvumen wase ke. É wvú ge nonèn, é mbvuum mo monfem modvu ke ekoo, esawye gham wvu yvum wvudvu, é mbvuum bô gham ela ecici. ³⁸Fi leŋ nu le, bó keŋke keegeê mbvuum mo monfem ke Ɛ è nu ê gham wvu fwè le. ³⁹Ben kee ten le ke wee nu dvú wvù ké no wuu mbvuum mò nu Ɛ koo wase wvù nulo ebvuu ekoonke mo monfem ke. Wvú ké no bensee ke wase Ɛ è nu mo koo wa ma.”

Ɛ Jisos nele ekume diuu di mbam e

(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

6^mƐ to nu diuu di mbam e dimew, Ɛ Jisos bô boom bew bo ngoo le no

lene fele weê egiŋ wvumew e. Ɛ boom bew bo ngoo le ne kew no sumyi biceê diee. ²nƐ Bofalasii yen, bife le, “È nu nje la wvù ben gee fieê fi nci baa bee le wee ege diuu di mbam e?”

³Ɛ Jisos bife ten ê bó le, “Fí nu le ben ke baa taŋ wase ê Ɔjwa' Nyo' le no jeŋ to yuu Nfon Dawe bô ngoo ye Ɛ wvú ge? ⁴Wvú to nu Ɛ ley yew Nyo' le jo bléed wvù bó to gee ncese dvú fô Nyo' le, die bvuu nya ten ngoo ye dvú, Ɛ è to nu nci fo wee edie bléed wvudvu efey bocee ncese.” ⁵Ɛ Jisos mum mase gay ê bó le, “Wee wvù diee nu Waawee nu Gee Ɛkole wvu mbam.”

Ɛ Jisos fe wee diuu di mbam e

⁶pƐ è ke bvuu no nu diuu di mbam e dimew, Ɛ Jisos gen ley yew bunle mi le no yëyi bonyii. Ɛ wee mvu nu dvú Ɛ kebo kew ke ecëy Ɛ kpwe wase. ⁷Ɛ bonyii bô to duŋci bonci bo Nyo' le noo Bofalasii mum no gomte fieê fi bó etey yí Jisos e. Ɛ bó mum bon ejise yí ye le no taale laa wvù nu efe wee diuu di mbam e le. ⁸Ɛ Jisos kieê fieê fi bó fiëwsene bô fi, gay ê wee wvù kebo to nu Ɛ kpwe we le, “Ja we, eto eleem fen.” Ɛ wvú mum ja we leem. ⁹Ɛ Jisos bife ê bó le, “Me mbi-ite Ɛ è nu ê ben, fieê fi nci nu Ɛ bee le wee ege diuu di mbam e nu fi la? Keege fieê fi jee, nuu fi befe le? Keeboyse wee, nuu keeyu lo le?” ¹⁰Ɛ wvú taa bó ejise ejise kenèn, mum gay ê wee we le “Neke kebo kuw.” Ɛ wvú neke, Ɛ kí mum bonèn.

¹¹qGeenèn, Ɛ fí kaa looce ton'ye lo bonyii ba, Ɛ bó mum kew no joo nsey no è nulo é bó ege bô Jisos.

§§5:37 Gham mbvuum wvun nu Ɛ bó kene bô jew nyam.

k5:33 Mat 6:16-17; 11:18-19; Luk 7:33-34 **l5:34** Mat 9:15

m6:1 Dito 23:24-25 **n6:2** Ksm 20:8-10 **o6:3** 1Sam 21:1-6; Lëw 24:5-9

p6:6 Mak 2:27-28 **q6:11** Jon 5:16, 18

**Ɛ Jisos caw boom bew bo
ntum e yuufe ncow bofɛɛ**

(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹²Ɛ è no nu ke ɛdiuw yodvu le, ɛ Jisos ne ben yɛ kum e keegen bunle, ke ce bunlee Nyo' entaŋ jocii. ¹³Ɛ ekfuŋ buy yuu, ɛ wvú tee bonyii bô to bii wvú le, ɛ bô to. Ɛ wvú cawcɛ bomew yuufe ncow bofɛɛ tee bô le boom bew bo ntum e. ¹⁴Ɛdiee ɛ bonyii bodvu to nu: Semon, wvú wvú to nyae diee diew dimew le Bitá, bô Andulu wvú waa bwee Semon wvudvu. Ɛ bomew nu Jem, Jon, Filew, Batolomu, ¹⁵Matio, Toma noo Jem wvú waa Alfíyus, Semon wvú to nu wee ngoo Boselot, ¹⁶Judas wvú waa Jem noo Judas Iskaliot wvú to ghanɛ gese Jisos.

Ɛ Jisos no yɛyɛi bvuu fele bonyii

(Mat 4:23-25)

¹⁷No wvú cawɛ bô nonɛn, ɛ bô bô bocii mum ne no booke. Ke bow, ɛ wvú leem yɛ bale le, ɛ bonyii bew bo ngoo le to nu wase fó nteen noo kebombom ke bonyii le ɛ kí ta lo ye fó kè nen'yɛ Judea bô Jelusalem. Bomew bonyii to nen'yɛ mondvuum mo mbew joo yi baay e ke diewe Taya bô Sidon e. ¹⁸Bô to to keeyuw n'yɛyɛi wvu Jisos, ɛ wvú ebvuu efe bincɛm bibole. Bonyii bô biyoy bi yi-ile to jewsee bô to too ten ɛ wvú bvuuuse biyoy bidvu. ¹⁹Ɛ bonyii bocii mum no momte keekum wvú le, njefo mvungay mvú to buyte yɛ ye le to fele bonyii bocii bô to kumte wvú le.

Bvujonke bô ngew

(Mat 5:1-12)

²⁰uvƐ Jisos ke ne taa bonyii bew bo ngoo le, gay le,

“Njon wvu baay nu wene, ben bô fuute, njefo bvunfon bvú Nyo' le nu fô ben e.

²¹wNjon wvu baay nu wene, ben bô beele jen keseen,

njefo Nyo' nu ke ege é ben effuu.

Njon wvu baay nu wene, ben bô beele keseen,

njefo ben nu ke ekpwaake dikie.

²²xNjon wvu baay nu wene, seke ben bii wee wvú diee nu Waawee le, ɛ bonyii bane ben, kuunke ben, nan'yi ben bvuu nyaa ben ɛdiee yô befe. ²³yFí ke dioo kooyi nonɛn, ɛ ben no lanlanɛ, binɛ, yuukè njon, njefo mmawcɛ wene wvú kuuke nu won wvu we le. Ben ekeè le è nu ke no bo'icee cee bonyii boba to nyewle bô bonyii bo ntum Nyo' le bo fwele.

²⁴zGeenen, ngew wvu baay nu wene, ben bonyii bo bvukuke le,

njefo kensamen kenɛn ka ke wase ɛ è nu fɛn.

²⁵aNgew wvu baay nu wene, ben bô ɛtew nu ɛ yɛnsɛn keseen,

njefo ben nu ke ebeele jen.

Ngew wvu baay nu wene, ben bô kieele keseen,

njefo ben nu ke ebeele soo bikuu.

²⁶bNgew wvu baay nu wene, seke bonyii bocii bɛnsɛ ben. Ben ekeè le è nu ke no bo'icee cee bonyii boba to bɛnsɛ bonyii bo mbiay e bô to mbiayte le bó nu bonyii bo ntum Nyo' le.

*6:15 Boselot to nu Bojuu bô to tomte won wvubo, diuu keebvuse won wvudvu yɛ ngew e can bonyii bo Lum e.

†6:12 5:16 §6:14 Lem 1:13; Jon 1:40-44 †6:19 Mat 9:20 †6:20 Mat 5-7

†6:20 Jem 2:5 †6:21 Mwm 7:16-17; Yeli 31:25; Mben 126:5; Yɛsa 61:3

†6:22 Mat 5:11; Jon 16:2; Lem 5:41; 1Bi 4:14 †6:23 Mat 5:12

†6:24 Mat 19:23-24; Jem 5:1 †6:25 1Kol 4:8 †6:26 Jem 4:4; Yeli 5:31

Wee ekoonkè wee we bvuban

(Mat 5:38-48)

²⁷ Geenen me ε no ngayte ê ben ban bô yuuke fiε fi me njemyi le, le ben ekoonkè bonyii bonen bo bvuban e, egeè ε è nu mwεem mvù jee fô bonyii bô bone bikaa ê ben ejim e. ²⁸ Ben elekè le Nyo' elañ ε è nu kembonen yî bonyii bô bunlee le lon eto fô ben e, ebvuu ebunleè fô bonyii bô nvuwse ben e. ²⁹ ε weε sur wo yî kediew e, é wo banke kemew ε wvú mεse sur. Wee é baa kekum kuw ke ekfun, é wo cinε ε wvú jo ke εnte fô. ³⁰ É weε lεke fiε ε wo, é wo nya. Wee é cim ε jo lo mwεem mvuw, fo wo ebvuu eshe ebiite kε. ³¹ Naa la fi ben shieele le bonyii egeè fô ben e, enù fi fi ben egeè tεn fô bô le.

³² É ben koonke kε ε è nu bonyii bô koonke ben, é fiε fi bô ebensee ben yî dvú le enu la? Kε bonyii bô befe gee kε nonen e? Bô koonke kε tεn ε è nu bonyii bô koonke bô. ³³ É ben gee mwεem mvù jee ε è nu kε fô bonyii bô gee tεn fô ben e, é fiε fi bô ebensee ben yî dvú le enu la? Kε bonyii bô befe gee kε leñleñ e? ³⁴ É ben foose bonyii bô mwεem ε è nu kε ê bô ben taale le bô nulo ekase etfuse, é fiε fi bô ebensee ben yî dvú le enu la? Kε bonyii bô befe ké no foose kε mwεem é nsáa yibo njefo bô kee le bô nu ke ekase etfuse fiε ficii le? ³⁵ dFí nu leñ le ben ekoonkè bonyii bonen bo bvuban e, egeè ε è nu mwεem mvù jee fô bô le, efoosè bonyii bô mwεem yaa taale le bô ke ekase etfuse kε. Nonen, é ben ke emum ekeñke nlawma wvú kuuke ε è nu ê Nyo' wvú nu Ekole ke Mwεem Mvunciim e, ebvuu enu boom bew, njefo è nu kε tεn no Nyo' gee mwεem mvù jee fô bonyii bocii bô yεεle ejise noo bô mvuntelem yi-

ile le. ³⁶ Ben ecamtè shen fô bonyii le kε leñleñ no Icee wene camte.

Fo wee elomtè gee di wee mvu le kε

(Mat 7:1-5)

³⁷ eFo ben elomtè gee di bonyii bomew e, nonen Nyo' saa ke elom tεn dinen kε. Fo ben ebonè bikaa ê bonyii ejim le bô eley ngew e, nonen Nyo' saa ke ebon tεn ê ben ejim kε. Ben eleeshi bibefe bi bonyii bomew e, é Nyo' ke eleeshi tεn binen. ³⁸ fBen enyaa nnya ê bonyii é Nyo' ke enya tεn ê ben. Wvú nu ke edioo enyaa eloocε efew ntay, eshiwse, ecince é fi ey-ingsen efuci fokuse. Fiε fi wee feeke fiε jó se nyaa ê wee, è nu kε fi fi Nyo' nu ke efew jó se nya ê mwεten."

³⁹ gE Jisos bvuu ma ngan mvu ê bô le, "Kε kenfefe nulo edunji je ê kemew kε. É wvú mom lo, bô saa gbweken ê kentuke le bocii le? ⁴⁰ hBen ekee le kε waa ñwa' ké no fele wee wvú yεyi wvú kε, geenen, ε è nu seke wvú ε yεyi wase ε mεse, é wvú ekee kε diewe wee wvú yεyi wvú le.

⁴¹ É nu nje la wvú wo ké no taale ε è nu sheshe yî nu ê waa bwoo jise, geenen yaa yene kekew kε nu ê diuw jise le kε? ⁴² É nulo é wo eghan nεε se no gayte ê waa bwoo le, 'Waa bwεem, kε leem é me embvuse sheshe é wo jise,' geenen yaa yene kε kekew kε nu ê diuw jise le? Wo nu wee kendunje ye! Yawε ebvuse kekew kε nu ê diuw jise le se loocε eyen sheshe yî nu ê jise di waa bwoo le, emum ebvuse."

Bô ké kiε kete yî mvuntam e

(Mat 7:16-20)

⁴³ E Jisos bvuu gay le, "Kε è nulo é kete kε jee eyum mvuntam mvù befe kε. E kε è nulo tεn é kete kε befe eyum mvuntam mvù jee kε. ⁴⁴ Bô ké kiε kete ε è nu yî mvuntam mvù yumte yî dvú le. Kε è

^c6:29 Lum 12:17; 1Kol 6:7 ^d6:35 Lεw 25:35-36

^e6:37 Mat 6:14-15; Mak 11:25-26 ^f6:38 Mak 4:24 ^g6:39 Mat 15:14

^h6:40 Mat 10:24-25

nulo é wee ekoy fimbi yî bisafe le ke, ε ke é nulo ten é wee ekoy woŋ yî ewante le ke. ⁴⁵Wee dioo nu wee wvù keŋke ntfu mwëem mvù jee é fitele fiew e, ε wvù mum no bvuuuse ε è nu mwëem mvù jee. É dioo nu wee wvù we ntfu nu mwëem mvù befe é fitele fiew e, é wvù no bvuuuse ke ε è nu mwëem mvù befe. Fí nu nonen njefo fíe fi nu ε yiŋsen fô fitele fi wee le nu ke fi fi ké no buyte diuw we le.”

Kenffuy kè jee bô kè befe

(Mat 7:24-27)

⁴⁶ijε Jisos mum bife le, “è nu nje la wvù ben teŋe me le, ‘Tata, Tata’, yaa gee fíe fi me ŋgayte ke? ⁴⁷Wee wvù too, eyuw n'yëyi mum gen no gee no wvù gayte, nu ε me nu endurŋe é ben keseen no wvuwe wee nu. ⁴⁸Wvù nu ke diëwe wee wvù to nu keebom yew, yaw cim shii, gen kum kembraan e se lese kenffuy, mum bom. E joo ke yiŋsen, buy to kfun yew yidvu, ε yî faŋe yaa shiw ke, njefo wvù to nu ε looce bom ntaŋ. ⁴⁹Geenen, wee wvù too, yuw n'yëyi dioo gen faŋe yaa egee no wvù gayte, nu ke diëwe wee wvù to nu keebom yew, taashe lo bvud-vuu mum bom se kenffuy. E joo ke buy to kfun yew yidvu, kaŋ mwaan ε yî shii nen wuuu, tawse lo.”

E cee ekole bonyii bo nci le lese fitele yî Jisos e

(Mat 8:5-13)

7^kNo Jisos to mësëe wase yëyi bonyii bô mwëem mvun mvuncim, mum ne gen é kelaante kè Kafana'um e. ²E ekole ke ŋgoo mi bonyii bo nci le bo Lum nu jó keŋke nfwa we mvu, koonke wvù baay. E nfwa wvudvu cëmtë nu wase diuw kpwe le. ³E ekole kedvu dioo yuw ekumë Jisos, mum coonken bonyii bô saake woŋ Bo-juu tum le bó egen eleke Jisos le wvù eto efe nfwa wen. ⁴E bó mum gen yen Jisos

e ku can é wvù gay le, “Kee wo genë ke efi wee wese wvun, è nu wee wvù è nulo é wo efi wvù. ⁵Wvù koonke woŋ wese-beene baay, ε è nu wvù wvù to bomëe yew yese bunle.”

⁶E Jisos mum ne ε bô bó no gene. E bó ke dioo feŋene wase yew cee ekole ke bonyii bo nci le, ε wvù tum nsáa ye yimew le yî egen eci Jisos. E yî gen, ε bô bó tasen, ε yî tefe é wvù le, “Tata, ekole ke bonyii bo nci le gayte le fo wo eshe yenë ŋgew too ke. Le wen baa kocen wee wvù è nulo é wo eley é wvù yew e ke. ⁷E è nu le fíe fi be ge ten le fo wen eto bô bikaa biwene eyen wo le. Geenen, le wo ebvuse ke ε è nu diëw diuw wo le é nfwa wen emum ebonen. ⁸Le wen ten nu wee é mvungay mvu wee mvu le ekuse, ε bonyii bo nci le nu ten é wen ekuse. É wen ké egay é mvu le, ‘É genë,’ é wvù no gene lo, ké egay é mvu le, ‘To,’ é wvù no too lo. É wen ké egay ten é nfwa wen le, ‘Gee nen,’ é wvù no gee lo.”

⁹E Jisos yuw ntum wvudvu nonen, ε diuw yum lo wvù, ε wvù banke ye gay é kebombom ke bonyii le kè to bii wvù le le, “É me ensee é ben le me mbaa n'ŋen wase wee le ke naa Islael ε wvù e lese kfu fin fitele yî yem e nen ke.” ¹⁰E bonyii ba bô cee ekole ke bonyii bo nci le to tumë dioo kase tu yew, yen ε nfwa wvudvu ε bonen wase.

E Jisos yemmke cuwee yî kpwe le

¹¹Ejim jodvu, ε Jisos bô boom bew bo ŋgoo le ne no gene ntëw mvu le ε bó teŋe le Nayin, ε kebombom ke bonyii le shfumte é wvù ejim. ¹²¹No bó to gene, dioo buy diuw ketaan wvù to leyte ntëw wvudvu le, yen ε bó e tuu gvune di wee le ε no buyte dvú. Wee wvudvu to ka ke wvù can bwee le. E bwee to nu kpweë ŋkfu. E bó to buyte dvú nonen, ε kebombom ke bonyii bo ntëw wvudvu le sh-

fumte bii bwee wan e. ¹³ E Tata dioo yen kpwoon wvudvu le, e shen koo wvú, e wvú gay ê wvú le, “Fo wo ebvuu bee kɛ.”

¹⁴ No wvú gay nonen, mum fey gen kum fikeɛy fi bó to tuleɛ gvune didvu jó. E bonyii bò to tuleɛ mum leem. E wvú gay le, “Cuwee, me njemyi ê wo, nene we!”
¹⁵ E wvú gay nonen, mum fey gen kum fikeɛy fi bó to tuleɛ gvune didvu jó. E bonyii bò to tuleɛ mum leem. E wvú gay le, “Cuwee, me njemyi ê wo, nene we!”
¹⁵ E wvú gay nonen, mum fey gen kum fikeɛy fi bó to tuleɛ gvune didvu jó. E bonyii bò to tuleɛ mum leem. E wvú gay le, “Cuwee, me njemyi ê wo, nene we!”

¹⁶ E bonyii bocii yen nonen, e diuw yum bó. E bó no tumte monkum mo Nyo' le gayte le, “Wee ntum Nyo' wvu baay nu e buynen ê beene entelɛɛ. Nyo' nu e to wase keefi bonyii bew.”

¹⁷ E saaka wvun wvu ekumɛ Jisos saanken gen woɲ wvú Judea le tfuu noo bitum bi mbew jó le.

E Jon Nleseejoo tum boom bew bo ɲgoo le fô Jisos e

(Mat 11:2-19)

¹⁸ E boom bo ɲgoo le bo Jon e yuw ten mwɛɛm mvun mvunciim, gen see ê wvú. E wvú tee bomew bofɛɛ, ¹⁹ tum fô Jisos e le bó egen ebife ê wvú le laa è nu wvú wvú to nu keeke eto, nuu bó eceɣtè wee mvu le.

²⁰ E bó gen yen Jisos e, gay ê wvú le, “Jon Nleseejoo nu e tum bese keebife ê wo le laa è nu wo wvú to nu keeke eto, nuu bó eceɣtè wee mvu le?”

²¹ Bó to biite nonen, e Jisos nu sekedvu fele bincɛm bò bontun, bvuu bvuuuse biyoy bì befe yí bonyii le, yen'yi ejise e binfefe nteen. ²² E Jisos tfuse ê bó le, “Ben ekase egen esee ê Jon mwɛɛm mvú ben yen noo mvú ben yuw e. Binfefe yene wase mwɛɛm e, e bontɛɲɛ lene teyɛy, e bonyii bò cɛmkene bò ntun wvu baay bonene. Bincife yuuke wase mwɛɛm, e bonyii bò kpweken kaase tuu dvú, e bó

bvuu fewci ten saaka wvú jee wvú wvu Nyo' ê bonyii bo kefufe le. ²³ Njoɲ wvu baay nu wvu wee wvú baa maɲene me kɛ.”

²⁴ E bonyii bò Jon to tumɛɛ ba ke nɛ, e Jisos mum kɛw no jemyi ê kebombom ke bonyii le ekumɛ Jon biite le, “Ben se shee buyte gene ɲkpwaante keegen eyen e è nu la le? Gayi di fwefwe fele shiike?”

²⁵ No è baa nu nonen, tu ben se buyte gene yene e è nu la le? Wee e wvú e sufe ye bò ndvú yí bonene? Ben eyeke eyuw, bonyii bò suute ye bò ndvú yí lumte bvuu diee bikuu bibole ké no nu e è nu ê bontow e. ²⁶ Ben e se e no gene nonen keeyen e è nu la le? Wee ntum Nyo' nuu? 'Eɛ, tu ben se nu e yen. É me ensee ê ben le, wvú fele wee ntum Nyo'. ²⁷ Pɛ nu wvú wvú bó saɲɛɛ ekumɛ wvú e Nyo' gayte le, 'Yeke eyuw, me nu ɲke enciinse wee wem ntum é wvú esa fwe dvu wo,

wvú nu egen eseyse je yo é wo se no too.' ²⁸ É me ensee ê ben le, ente jo bonyii bò nu e no nu wase yí ekole ke nshe le e to e buy keseen e, nu e ke wee nu dvú wvú kuuke fele Jon kɛ. Geenen, e wee wvú nu naa wee wvu caan ente jo bvunfon bvú Nyo' le nu e wvú kuuke fele wvú.”

²⁹ E bonyii bocii naa noo bonyii bò to fii shile yuw no Jisos jemyi le Jon to nu wee ntum Nyo' bense le bvunfon bvú Nyo' le nu bvú teyɛy, njefo bó ten to nu e bee e Jon lese bó ê joo. ³⁰ Geenen, e Bofalasii noo bonyii bò to looci kee bonci bo Nyo' le tun fibole ntaɲ wvú Nyo' to too dvú njefo bó to nu e faɲ fo Jon lese bó ten ê joo.

³¹ E Jisos nɛ ghay le, “Fieɛ fi è nulo é me nfewsɛn engoke ke bonyii bo keseen e dvú nu la? Bó nu ke diɛwɛ la? ³² Me nu nsee ê ben fieɛ fi bó nu diɛwɛ fí. Bó

¶7:15 1Bfn 17:22-23 ¶7:16 1:68; 19:44; Mat 16:14; 21:11, 46; 26:68; Mak 6:15; 8:28; 14:65; Luk 7:39; 9:8, 19; 22:64; 24:19; Jon 4:19; 6:14; 7:40; 9:17

¶7:22 4:18-19; Mat 11:5 ¶7:27 Mala 3:1; Ksm 23:20; Mak 1:2; Luk 1:76

¶7:29 Mat 21:32 ¶7:29 3:7, 12

nu ke diewe boom bo caan caan bò nu ε shiiyen mondvuum mo way e, ε bomew teje bomew biite le, 'Bese toonke ndon se ben bine lo le? Nyaa nkiese kpwe se ben beje lo le?' ³³st^ε nu ke no Jon Nlesejoo se toε, shee jej yaa wuu ke ten mbvuum, ben le wvù kenke nceendaa dewle yí ye le. ³⁴uWee wvù diee nu Waawee ε dioo to, diekene bvuu wukene, ben le bó etaa eyen, wvù ghane wuwte mwεem mvudien wuwte mbvuum, bvuu nu nsaa bonyii bò fii shile noo bonyii bò befe bomew. ³⁵Geenen, bonyii bocii bò bense bvufee bvù è nu bvù Nyo' le dunji le è nu bvù leŋ."

ε Jisos læshe bibefe bi kpwoon nsake le yew dvu wee Falasii

³⁶vε wee Falasii mvu ke ne tee Jisos le wvù eto edieken è wen yew. ε Jisos bee gen ε bó no diekene. ³⁷wε kpwoon nsake mvu to nu ntew wvudvu le. ε wvù yuw le Jisos diekene è wee Falasii wvudvu yew, mum jo fikaa [†]fi nfiey mvu wvù shfu-unjkene le, gen dvù fó. ³⁸ε wvù gen ley leem mbew Jisos e, ne kew no beele, ε misem cemceme yí bikaa bi Jisos e. ε wvù mum ngvuwcε, ngvuse ekole kew no shole bikaa bi Jisos e bò yvuwcε ekole, ŋoci mum yeefe bò nfiey wε. ³⁹xε wee Falasii wε wvù to teŋε Jisos le wvù eto edieken yen nonen, kpawwcε fô fitefe fiew e le, "É wee wvun fen be nu wee ntum Nyo', tu wvù be ε kieε fieε fi è nu kpwoon wvun wvù kumte wvù le, le è nu kpwoon nsake."

⁴⁰ε Jisos ne gay è wee Falasii wvudvu le, "Semon, me nkεŋke fieε keenjeme è wo."

ε wvù tfuse le, "Wee n'yεεyi, jeme."

⁴¹ε Jisos mum kew le, "Wee mvu to nu ε foose bonyii bofeε bò bigew, foose wee mvu bò bodanali gee tin, foose mvu bodanali mbaanshen. ⁴²yε fí ke ghaw bó bocii keekase elaw, ε wvù mum cine bigew bidvu le è bó. Keseen, wo yene le ente jo bonyii bo bofeε ban, wee wvù nulo ekoonke wvù baay nu wvù la?"

⁴³ε Semon tfuse le, "È nulo enu wee wvù bó to cin'yεε fioo ye le ε yí duule."

ε Jisos bee le, "Wo nu ε jeme leŋ."

⁴⁴zNo wvù beje nonen, banke ye taa kpwoon wε, mum gay è Semon le, "Wo nu ε yen kpwoon wvun e? No me mbe nto è wo yew, wo be baa cim nya me joo ncuke bikaa ke. Geenen, kpwoon wvun nu ε cuke wase bikaa biem ε è nu bò misem, ε sho bò yvuwcε ye ekole. ⁴⁵Wo be baa gay me le ŋoce ke. Geenen, ε kew no me mbe nto fen, nu ke no kpwoon wvun ŋoci bikaa biem. ⁴⁶aε wo be baa cim yefe ekole kem ke naa bò mεem ke. Geenen, kpwoon wvun nu ε yefe wase bikaa biem ε è nu bò nfiey wvù shfu-unjkene. ⁴⁷Nonen, é me ensee è wo le, kpwoon wvun nu ε dunce kenkonen ke baay njefo bó nu ε læshe wase bibefe biew bi duule baay. Geenen, ε wee wvù bó læshi bibefe biew ε bí nu caan dunji kenkonen ke caan."

⁴⁸bε Jisos mum gay è kpwoon wε le, "Bó nu ε læshe wase bibefe biuw."

⁴⁹ε bonyii bò bó to diekene mum kew no diomene gayte le, "È se nu yεε wvun wvù mum læshi lo bibefe bi bonyii le?"

⁵⁰cε Jisos mum mεse gay è kpwoon wvudvu le, "È genè fiuw ntay, fitefe fi wo lese yí yem e nu ε ge wase wo ε boy."

[†]7:37 Fikaa fin nu ε bó to kene bò te dimew di bó teje è díew bala le le «alabaster».

[¶]7:33 Mat 9:14; Mak 2:18; Luk 5:33 [¶]7:33 1:15 [¶]7:34 Mat 9:10

[¶]7:36 11:37 [¶]7:37 Mat 26:6-7; Mak 14:3 [¶]7:39 7:16 [¶]7:42 Mat 18:27

[¶]7:44 Kej 18:4; 1Tim 5:10 [¶]7:46 Mben 23:5

[¶]7:48 5:20; Mat 9:2; Mak 2:5 [¶]7:50 Mat 9:22

Bokene bò to ghane bò bo Jisos fici wvù

8 Ejim jodvu, ε Jisos ne no ghane ε bilaante bò ε bontew e fewci saaka wvù jee wvu ekume bvunfon bvù Nyo' le. Boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofεε to bii wvù le, ²noo bokene bomew bò wvù to fεlεε bontun bobole bò bomew bò wvù to bvuseε biyoy bi befe yî bó le. Bokene ban to nu Maalia wvù bó to teje ten le Magdalen, wvù wvù to bvuseε bonceendaa bo dewle le yî ye le bosooshwi. ³ε è nu Joana wvù dweese to nu Cusa lemte 'Elod e, noo Susana bò bokene bomew nteen. Bó to ghane nonen, bvuseε mwεem ε bikele bibole, fici Jisos bò boom bew bo ngoo le dvù.

Ngan ekume wee wvù to tfumyi ngow

(Mat 13:1-9; Mak 4:1-9)

⁴ε bonyii ke ne bontew e bontew e no too fô Jisos e. ε kebombom ke bonyii le ke yinsan fô, ε wvù ma ngan ε bó le,

⁵“Wee to nu ε laa keegen etfume ngow. ε wvù ke dioo etfumyi, ε yimi gbweken ε je, ε bonyii leence bò bikaa, ε mvunyiiim mvù bile we to tace die. ⁶ε yimi gbwe fô bvudvuu bvù eta le, ke buy mum yowlen njefo bvudvuu bvudvu to nu bvuyeem. ⁷ε yimi ngow gbweken ε bisafe le, ke buy dioo kuu bò bisafe bidvu, ε bí mum ban ngow yidvu fo yî eku. ⁸ε yimi gbweken ε è nu yî nshe yî jee le, ke buy, ku, ε bó ke gbwele ε yî buy bokañ gbwee fey no bó to tfumyεε.” No Jisos ma nen, mum funj le, “Wee wvù kenke bitem, ε wvù yuw.”

Shiee wvù Jisos jemyi ε bongan e

(Mat 13:10-17; Mak 4:10-12)

⁹ε boom bew bo ngoo le ke ne bife ε wvù le laa ngan wvudvu dunji le la le?

¹⁰ε wvù tfuse le, “ε nu ben ban bò Nyo' nu ε ge wase le ε nulo ε ben ekiεε mwεem mvu bvunfon bwew e mvù nu ε nnyile le. Geenεn, ε bonyii bomew yuuke fibole ke le me maa ε è nu bongan, wvu le fi enù no fi to nu wase le, ‘Bó nu ke etaale ke lo mwεem yaa yene ke, ke eyeke ke lo yaa yuuke fiεε ke.’

Fieε fi ngan ekume wee wvù to tfumyi ngow dunji

(Mat 13:18-23; Mak 4:13-20)

¹¹Ben eyuw le fieε fi ngan wvudvu dunji. Ngow yidvu nu diεw Nyo'. ¹²Ngow yî gbweε ε je, nu bonyii bò yuuke diεw Nyo' ε dewle mum to bvuseε saaka wvudvu fô mvuntelem mvubole, wvu le fo bó ebee ke eboy. ¹³ε ngow yî gbweε fô bvudvuu bvù eta le nu bonyii bò yuuke diεw Nyo', mum fiisen bò njon, geenεn ε yî baa cime geñ fô mvuntelem mvubole ke, ε bó beje ke fomvu fomvu. ε mmom ke dioo ε to, ε bó mum tfuw bikaa. ¹⁴ε ngow yî gbweε ε bisafe le nu bonyii bò yuuke diεw Nyo', dioo gene, ε ken'yan'yan bò bvukuke noo njon mwεem mvu yî nshe le to yike diεw yidvu ε yî laaye lo saa ku ke. ¹⁵Ngow yî gbweε yî nshe yî jee le, ε mum ε no nu bonyii bò kenke mvuntelem mvù jee, bò yuuke diεw Nyo', looce lese mvuntelem yî dvù le, mum kuu shém, no gee no yî gomte gene lo fwe fwe.

Ken'yeese kè bó ε kfuke bô ŋkaa

(Mak 4:21-25)

^{16h}Ɓe wee ké tfuuke ken'yeese bvuu jo ŋkaa kfuke dvú ke. Ɓ ke è nulo é wvú elese ten egaaku ke. Wvú ké tfuuke, tome ε è nu yí fiε fi bó tomyi ken'yeese yí dvú le, le bonyii dioo leyte yew eyene n'yuu le.

¹⁷ⁱFiε ficii fi nu ê nnyile le nu ke eyenε, é mwεem mvu ejim ejim ebuy emwa.

^{18j}Nonen, ben dioo yeke diεw Nyo' no yeke ntay, ekeè le wee wvú kenke fiε nu ε bó nu ke ebise. Ɓ wee wvú yaa kenke ke fiε nu ε naa fi caan fi wvú kpwaake le wen kenke lo nu ε bó nu ke efi lo ê wvú."

Bonyii bô nu kfuu di Jisos e

(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹No Jisos to yεyi bonyii nonen, ε bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e ne to le bó eyen wvú le. Ɓ fi ghaw keeley njefo bonyii to duule dvú baay. ²⁰Ɓ wee gay ê wvú le "Bwoo bô boom bo bwoo le leeme εkfuj gomte keeyen wo le."

^{21k}Ɓ wvú tfuse fiew le, "Bwεem bô boom bo bwεem e nu bonyii bô yuuke diεw Nyo' gee no yí gomte."

Jisos kenke mvungay ê we jo nffum bô joo

(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

²²Ɓ è ke no nu diuu dimew, ε Jisos gay ê boom bew bo ŋgoo le le, "Beene elente mamase egen kewvu keki." Ɓ bó mum ley ê kekon e no leenci. ²³No bó to leenci, ε Jisos ne no leete. Ɓ nffum ne sese, shii no bvuyte joo bô mvungay ε yí leyte ê kekon e gomte keeyiŋsen, ε bó nu wa lo diuw kpwe le. ^{24l}Ɓ bó gen no kamsee Jisos gayte le, "Cee ekole, Cee ekole,

beene nu ekpweken." Ɓ Jisos kamse wam nffum bô joo yí to bvuyte yidvu. Ɓ nffum wvudvu lu, ε joo mum cife nen ndvumm. ²⁵Ɓ wvú bife ê bó le, "Ben se lese fitele ε è nu yí yε le?" Ɓ ye bem bó, ε bó kenke nfan no ghayte le, "Wvun wee se nu wee wvú nεε wvú wamte naa nffum bô joo ε mvú yuuke wvú le?"

Jisos kenke mvungay ê we jo bonceendaa bo dεwle le

(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶Ɓ bó lente mamase yidvu buy wvuke ê keba ke Gelasen e, ε bó ε cinε wase keba ke won e kè Galilee le. ²⁷Ɓ Jisos dioo buyte ê kekon e, ke le wen efεese εŋkpwaante, ε bô wee mvu wvu ê kelaante ke jó le tasen ε bonceendaa bo dεwle le njiŋsene bô wvú. Ɓ bó ε ce wase yí ye le baay ε wvú ghane kenyi kencimte, cee ε è nu ê ditfum e jò bó to dweyte bonyii. Ke wvú to bvuu cee fô yew e ke. ^{28m}No wvú yenε Jisos e, mum san εtale, gen gbwe ê wvú ejise, wam bô mvungay le, "Jisos, Waa Nyo', Nyo' wvú nu Ekole ke Mwεem Mvunciim e, wo fii la ê me? Kee wo fo wo enya ŋgew ê me ke." ²⁹Wvú to jemyi nonen njefo Jisos to nu ε wam wase keyoy kè yiile kedvu le kí ebuy yí wee wvudvu le. Kí to ké no cuute wvú bokaŋ e bokaŋ e ε bó koole lo, ké koo kay can noo bikaa bô ncaw se no cεyte. Ɓ bó ké ekay nonen, ε wvú sumye ke lo, ε keyoy kedvu mum cufe wvú ε wvú no lewte gene εkpwaante.

³⁰Ɓ Jisos mum bife ê wee wvudvu le, "Diee diuw nu yε?" Ɓ wvú tfuse le, "Diee diem nu kebombom." Wvú to tfuse nonen njefo bonceendaa bo dεwle le to nu ε cin lo yí ye le. ³¹Ɓ bonceendaa bodvu leke Jisos le fo wvú eciinse bowen ε è nu ê kentuke kè shiile nen ŋoonŋ e

[†]8:26 Boŋwa' bo boyvuum bomew teŋe le Gadalen, bomew le Gelgesen.

^h8:16 11:33; Mat 5:15 ⁱ8:17 12:2; Mat 10:26 ^j8:18 Mat 25:29

^k8:21 11:28 ^l8:24 Mben 89:11 ^m8:28 Mak 3:11

ke. ³² Ë to nu e ngoo bonkunyam diekene yî mbeke le fô, e bonceendaa bo dewle le bodvu mum lëke Jisos le wvû ecine é bowen egen eley e è nu yî bonkunyam bodvu le. E wvû bee. ³³ Ë bô mum buy yî wee wvudvu le, danjen gen ley yî bonkunyam bodvu le. E bô sen, bow ê nkong e, shii ê mamase yidvu le, le jô.

³⁴ Ë bonyii bô to ceyte bonkunyam bodvu yen fië fi kooy le, ja fô, fëe lo, gen see saaka wvudvu elaanthe bô ê bon-tew bo jô le. ³⁵ Ë bonyii no yuuke, buci gene keeyen ten fië fi kooy le. E bô to fô Jisos to nu, yen wee wë le, e bonceendaa bo dewle le ba e cinë wase wvû le, e wvû e shii mbew Jisos e, e jise ndvû, e bvufee bwew e kase wase e tu fô. E bô fan baay. ³⁶ Ë bonyii bô to yënë fië fi to kooyëe le no seje ê bô no fî to ghanë é wee wë wvû to kênke bonceendaa bo dewle le se bonen. ³⁷ Ë bonyii bocii bo ê biba bi Gelasen e kênke nfan, mum lëke Jisos le wvû ene egene. E Jisos mum nê fiew, ley ê kekonj e le wen egene, ³⁸ e wee wë wvû bonceendaa bo dewle le to buyëe yî ye le mum no lëke Jisos le bô wvû egene. E Jisos tun, tfuse wvû jim gay le, ³⁹ “Ê genë e è nu fô yew e, egen esee kênghaw ke fië le kè Nyo' nu e ge fô wo le.” Nonen, e wee wvudvu mum tu jim gen no ghane ê kelaante kedvu le kecii, seje kênghaw ke fië le kè Jisos ge fô wvû le.

Jisos kênke mvunggay ewe jo bincem bô kpwe

(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)

⁴⁰ Ë Jisos lente mamase kase tu jim keba keki. E kebombom ke bonyii le kè be she ceyte wase wvû fô fiisen wvû. ⁴¹ Ë cee la mvu to fô e bô teje le Jaylus, e è nu cee êkolë yew bunle yi jô. No wvû to, fey gen tum envuw ê Jisos ejise, kuu

can le wvû eto ke le ê wen yew, ⁴² le waa wen kpwee lo. Wvû to kênke wan e è ka ke wvû, e è nu wan kpwoon e wvû nu bilum yuufe ncow bifeë.

E bô Jisos nê no gene e kebombom ke bonyii le faci Jisos. ⁴³ Ë kpwoon mvu nu ente jodvu e wvû e cem wase bô kencem ke bokenë le bilum yuufe ncow bifeë. E wvû e jewse wase fiëe ficii fi wvû to kênke can bonyii bo bifuu le, kî e ghaw bô keefe. ⁴⁴ Ë wvû bence to ejim jo Jisos, kum ngem ndvu Jisos e. Kan mwaan e kencem kew mum seme. ⁴⁵ Ë Jisos bife le, “Ê kum yëe me le?” E bonyii bocii manjen lo. E Bitu nê bife le, “Cee êkolë, ke wo yene le kebombom ke bonyii le faci wo le?” ⁴⁶ Ë Jisos no duu ke le, “Wee nu e kum me le. Me nu e n'yuw no mvunggay nu e buy yî yem e.” ⁴⁷ Ë kpwoon wë yen le ke je nu dvû yi è nulo é wen enyîim ke, mum cingij gen gbwe ê Jisos ejise mum see ê bonyii bocii yuw fië fi be ge wvû e se kum Jisos e, bvuu see no wvû be kum nonen kencem kew e seme lo kan mwaan. ⁴⁸ Ë Jisos gay ê wvû le, “Waa wem, fitele fiuw fi wo lese yî yem e nu e ge wase wo e bonen. Ê genë ntay.”

⁴⁹ Kë no Jisos to bëe jemyi ê kpwoon wvudvu nonen, e wee mvu fese fô nen'yi fô yew e fo Jaylus wvû cee êkolë yew bunle wë, gay ê wvû le, “Waa wo nu e mese wase. Fo wo ebvuu eshe enyaa ngew ê wee n'yeyi ke.” ⁵⁰ Ë wvû dioo jeme nonen, e Jisos yuw, gay ê Jaylus le, “Fo wo efanë ke, lese ke e è nu fitele yî yem e maan, é waa wo eluj.” ⁵¹ Ë bô mum nê no gene fô yew e fo Jaylus, ke gen fese fô, e Jisos tun fo wee eley yew. E wvû jo ke e è nu Bitu bô Jem noo Jon noo cee wan bô bwee wan e bô bô ley. ⁵² Ë to nu e bonyii tonjene, e kpwe ghamte lo fô.

¶8:43 Kë bonwa' bo boyvuum bomew kênke njeme wvû le, “E wvû e jewse wase fiëe ficii fi wvû to kênke can bonyii bo bifuu le” ke.

Ɛ Jisos gay le, “Ben elu bô kpwe, wan baa kpwe ke, wvú leete lo.” ⁵³ Ɛ bonyii ne no kielee lo wvú fô, njefo bô to kee ntay le wan wvudvu nu Ɛ kpwe wase. ⁵⁴ Ɛ wvú gen fô wan wvudvu to jiime, jice yî kebo le tee le, “Wan kpwoon, ja we!” ⁵⁵ Ɛ wvú mum kase tu dvú, ja we kan mwaan. Ɛ Jisos gay le bô etaa fiee Ɛ wvú edie. ⁵⁶ Ɛ bwee bô ice yen fiee fi kooy le, Ɛ dew yum bô. Ɛ Jisos lew lo le fo bô esee Ɛ wee fiee fi kooy ke.

**Ɛ Jisos tum boom bew bo
ngoo le bo yuufe ncow bofæ**

(Mat 10:1-15; Mak 6:7-13)

9 ¹ Ɛ Jisos ke ne tee boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofæ, Ɛ bô baance to. Ɛ wvú nya mvungay Ɛ bô mvú bô ebvuuse bonceendaa bo dewle le yî bonyii le bvuu fele bincem dvú, ² Ɛ mum tum bô le bô egen efewci Ɛ bonyii ekume bvunfon bvú Nyo' le bvuu fele bonyii bo bincem e. ³ Ɛ wvú bvuu gay Ɛ bô le, “Ben dioo gene, fo wee ejo fiee ke. Fo wee ejo kemañ, kenæ ekele, kenæ fiee fidien, kenæ bigew ke. Fo wee ejo bikum bifæ ke. ⁴ Ben dioo gen Ɛ ley ntew e, yew yî bô Ɛ geɛ ben dvú, Ɛ ben no ceè ke Ɛ è nu dvú gen buy seke ben ke nene ntew wvudvu le. ⁵ Ɛ ntew mvu tun keefiisen ben, Ɛ ben nene jó, dioo nen'yi kuce kebvu ke yî bikaa binen e, Ɛ ke enu nciise fiee fi bô mom e.”

⁶ Ɛ bô mum ne no gene, gen no ghane bontew e bontew e, fewci saaka wvú jee wvu ekume bvunfon bvú Nyo' le, bvuu fele bonyii bo bincem e bocii.

Ɛ saaka wvu ekume Jisos ffumse 'Elod

(Mat 14:1-12; Mak 6:14-29)

⁷ Ɛ 'Elod wvú to saake keba ke woñ e kè Galilee yuw mwæm mvunciim mvú

to kooyi, Ɛ mvú ffumse wvú njefo bonyii bomew to nen'yi duu le Jisos wvun nu Jon Nlesejoo Ɛ wvú Ɛ kase Ɛ buy. ⁸ Ɛ bomew duu le è nu Ɛ layja Ɛ wvú kase Ɛ to. Ɛ bomew duu fibole le è nu wee ntum Nyo' wvu fwele mvu Ɛ wvú Ɛ kase Ɛ buy yî kpwe le. ⁹ Ɛ 'Elod mum ghay le, “Jon nu Ɛ me se nu Ɛ mbvuse wase ekole kew. Wvun wee Ɛ bvuu Ɛ no nu yeɛ keseen wvú me n'yuuke kfuu mvun mwæm ekume wvú?” Ɛ wvú mum no gomte le wen bee keeyen Jisos wvudvu le.

Ɛ Jisos nyange bonyii bontfuke botin

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)

¹⁰ Ɛ boom bo ntum e bo Jisos e ke ghan kase tu jim, see mwæm mvunciim mvú bô geɛ Ɛ wvú. Ɛ wvú mum ne jo bô Ɛ bô bô læwse ye, buy gen je Ɛ kelaante kè Besayda le. ¹¹ Geenɛn, Ɛ bonyii kieɛ ke lo kuñen bi wvú le, Ɛ wvú fiisen bô mum kew no fewci ekume bvunfon bvú Nyo' le bvuu fele bonyii bo bincem e.

¹² Ɛ diuu ke dioo gen le dí eseeyi, Ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le bo yuufe ncow bofæ bence to gay Ɛ wvú le, “Gayɛ Ɛ bonyii ban le bô egen bontew bô Ɛ la yo nceencee le, egom mwæm mvubole mvudien bô fô bô nu ece, njefo fen nu ñkpwaante.”

¹³ Ɛ Jisos tfuse fiew le, “È nu enya ben fiee Ɛ bô edie.” Ɛ bô gay le, “Fiee fi bese keñke meɣ ke bontuw bo bleed e botin bô byé yifæ. Wo gomte le bese egen eguy mwæm mvudien to enya Ɛ bonyii ban bocii le?” ¹⁴ Bô to gayte nonen njefo bonyii to nu fô nteen, Ɛ bolemse maan nu bontfuke botin. Ɛ Jisos mum gay Ɛ boom bew bo ngoo le le, “Ben egay Ɛ bonyii es-hiiyen fokuse mondvuum e mondvuum e, mbaanshen mbaanshen.” ¹⁵ Ɛ bô gay, Ɛ bô shiiyen. ¹⁶ Ɛ Jisos jo bontuw bo bleed

[†]8:54 Mak 5:41 [§]8:56 Mak 7:36 [†]9:1 10:1-12 [¶]9:2 11:2 [¶]9:3 22:35

[¶]9:5 Lem 13:51 [¶]9:7 9:19 [¶]9:9 23:8 [¶]9:10 Mat 15:32-39

[¶]9:10 6:13; 10:17

e bo botin ba bô byé yi yifíeé yé, taa we, nya keyoone é Nyo', mum guushe nya é boom bew bo ngoo le le bó egawcé é bonyii bodvu. ^{17b}É bó gawcé, é bonyii bocii die ffuu, é boom bo Jisos e bo ngoo le baance bimbeke bi sheetée, é bí yinjen nkáa yuufe ncow fiée.

**É Bitá céé le Jisos nu Mboyse
wvù Nyo' to kawée**

(Mat 16:13-20; Mak 8:27-30)

^{18c}É è ke no nu diuu dimew, é Jisos no bunlee wvù ember, é boom bew bo ngoo le nu mbew ye le. É wvù nē bife é bó le, “Bonyii duu le me nu yéé?” ^{19d}É bó tfuse le, “Bonyii bomew duu le wo nu Jon Nleseejoo, bomew le Elayja, é bomew duu le wo nu wee ntum Nyo' wvu fwele mvu é wvù é kase é buy yí kpwe le.” ^{20e}É wvù mum bife é bó le, “Ben duu finen le me nu yéé?” É Bitá tfuse le, “Wo nu Mboyse wvù Nyo' to kawée.” ^{21f}É Jisos mum loocé ciise lo é bó le fo bó ke emom lo esee finin é wee ké.

**É Jisos jeme ekume
bonḡew bew noo kpwe ye**

(Mat 16:21-23; Mak 8:31-33)

^{22g}É wvù mum no jemyi é bó le, “Wee wvù diee nu Waawee kēke keeke eyen bonḡew nteen, é bonyii bō saake wōḡ bō bocée ncese bo baay baay noo bonyii bō dunḡi bonci bo Nyo' le ema lo wvù. Bó nu ke emum eyu wvù, é édiuw ke ebuy eta, é Nyo' ekase ebvuse wvù yí kpwe le.”

Kentam ke wee wvù bii Jisos e

(Mat 16:24-28; Mak 8:34-38)

^{23h}É Jisos mum no jemyi wase é è nu é bonyii bocii le, “É wee gomte keenu wee

wem, tu wvù kēḡke keetun ekolē kew, etuulē kentam kew édiuw ecii bii me le. ²⁴Ben ekeè le wee wvù bawci nshii we fo wvù elase, nu ke elase ké lo. Geenēn, wee wvù lase nshii we nje me, nu é wvù é bawcé lo nshii wvudvu. ²⁵É bó baanci naa wōḡ wvun tfuu é nya é wee, wvù é die, é ke é lase kēné é jim nshii we, é sew wvudvu enu la? ²⁶ⁱBen ekeè le é wee wuumeene keebii me le noo diēw yem e, é wvù no kee le wee wvù diee nu Waawee nu ke ewuumen ten mweten seke wvù é kase é to ente jo bvukuke bwew bvuu nu ten bvū Nyo' Ice bō bonceendaa bew bō yuule le. ^{27j}É me ensee é ben kecēy le, bonyii bomew leeme fen é bó yaa nu ke eyuw wvun kpwe sé bó é yen no Nyo' saake bvunfon bwew ké.”

É nfieesen Jisos kumen

(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)

^{28k}É è ke no nu ké diēwe édiuw nyan e, no Jisos jemýé mwēem mvun, é wvù jo Bitá bō Jon noo Jem é bō bó ben yí kum wvumew e le wen egen ebunle. ^{29l}É wvù gen dioo bunlee, é nfieesen ye nē kumen, é ndvú ye ten kumen no baa lawkene nen mwawmwawmwaw. ³⁰É fí kooy le bonyii boféé, é è nu Muses bō Elayja to nu é nē buynen fó no jemyi bō bo Jisos. ^{31m}É n'yuu Nyo' baa yí bó le. É bō bó jemyi ekume kpwe yí Jisos to kēḡke keegen ekpwe Jelusalem keege é fí eto ekocen no Nyo' gekéé. ³²ⁿBó to jemyi nonen, é Bitá bō Jon noo Jem nu é nyii gooke lo bó. É bó dioo kamse, yen no n'yuu Nyo' baa yí Jisos e, bvuu yen bonyii bo boféé ba le é bó leeme bō wvù. ³³É bonyii bo boféé bodvu dioo baase ekalē, é Bitá nē bvumten gay é Jisos le, “Cee Ekolē, fí jee

^{b9:17} 2Bfn 4:43-44 ^{c9:18} 5:16 ^{d9:19} 9:7-8; Luk 1:17; 7:16

^{e9:20} Mat 16:16; Luk 22:67 ^{f9:21} 9:36

^{g9:22} 9:43-45; 17:25; 18:31-34; 24:6-7 ^{h9:23} 14:27; 17:33; Mat 10:38-39; Jon 12:25-26; 1Bi 2:21 ^{i9:26} 12:9; Mat 10:33; 2Tim 1:8; 2:12 ^{j9:27} Mat 16:28

^{k9:28} 5:16 ^{l9:29} 2Bi 1:16-18 ^{m9:31} 9:22; 13:33 ^{n9:32} Jon 1:14

no beene nu fen. Cine é bese eyoo cún she, é yimi enu yo, yimi yi Muses, é yimi nu yi Elayja.” Wvú to jemyi nonen, yaa cim kee fiée fi wvú jemyi ke.

³⁴ Ké no wvú to bée jemyi nonen, é kembew né to é bó we banyé bó. É bó no kénke nfan no bó nu é kembew e. ³⁵ ^oÉ diéw jeme é kembew kedvu le le, “Wvun nu Waa wem wvú me nu é ncaw. Ben eyuukè é è nu wvú le.” ³⁶ ^pNo diéw yidvu jeme nonen é mese, é bó né yen é Jisos leeme fó wvú ember. É bó ké fanyé yaa see lo é wee kefew kedvu le fiée fi bó yeneé yí kum wvudvu le ké.

**É Jisos bvuse nceendaa
dewle yí wan diemsen e**

(Mat 17:14-21; Mak 9:14-29)

³⁷ É ekfunj ke buy yuu, é bó bo Jisos né yí kum e no booke. É bó dioo bow, tasen bó kebombom ke bonyii le ke baay. ³⁸ É wee mvu mum né no wamte é kebombom ente le, “Wee n'yeyi, kee wo taa ke fó waa wem e. É ka ké waa wem nonen. ³⁹ Keyoy kemew jaa cufe wvú tufe, é wvú nu taake, dvúnte, é diffuw buyte emvu. Kí gene lo bó wvú, yaa beje lo le wvú eyoy ké. ⁴⁰ Me mbe é nleke wase le boom buw bo ngoo le ebvuse keyoy kedvu bó é mom nkun.”

⁴¹ É Jisos yuw nonen, gay le, “O oo! Éngoké ke ecici kè baa lese fitele yí Nyo' le kin. Me nu nke enu beene engen embuy néé, enkuu shém bó ben engen embuy néé?” É wvú mum gay é cee wan wvudvu le, “To bó waa wo fen.” ⁴² É wvú jo dioo too dvú, é nceendaa dewle wvudvu bvuu cufe wan wvudvu tufe fokuse, é wvú no taake. É Jisos kan keyoy kè yiile kedvu é kí buy yí wan wvudvu le, é wvú mum bonen. É Jisos mum nya wvú é ice. ⁴³ ^qÉ

bonyii bocii yen mvungay mvu é nu mvu Nyo' le, é diuw yum bó.

**É Jisos bvuu jeme ekume
bongew bew bó kpwe ye**

(Mat 17:22-23; Mak 9:30-32)

No bó to bée kénke nghaw yí mwéem mvunciim mvú Jisos to gee le, é wvú né gay é boom bew bo ngoo le le, ⁴⁴ “Ben elooce enya bitem binen yí fiée fi me nu enjeme é ben e. Wee wvú diee nu Waawee nu é bó nu ke elese wvú can bonyii le.” ⁴⁵ ^rÉ wvú jeme nonen, é bó fanyé yaa kíe fiée fi wvú jeme ké, njefo fiée fimew to nu é banyé fo bó ekiéé, geenén é bó no fane keebife é wvú ekume njeme wvudvu.

É nu yéé wee wvu baay?

(Mat 18:1-5; Mak 9:33-37)

⁴⁶ ^sÉ bó ké né kéw mbew ebonebon le laa bó se nu nen é wee wvu baay é bó entelej nu yéé le. ⁴⁷ É Jisos kíe fiée fi bó kpawci fó mvuntelem mvubole, mum jo wan wvu caan leke mbew ye le, ⁴⁸ ^tgay é bó le, “É wee fiisene wan diéwé wvun e é diee diem e, tu wvú fiisene é è nu me. Wee é fiisen me, tu wvú fiisene é è nu wee wvú tum me. Fí é mum é no nu le, wee wvú joo ekolé kew caan é ben entelej nu wvú wvú nu wee wvu baay.”

É wee baa kicine wo, tu wvú tomte wo

(Mak 9:38-40)

⁴⁹ É Jon mum né tee Jisos, be wvú le, “Cee ekolé, bese be é yen wee mvu le é wvú teje diee diuw se bvuse bonceendaa bo dewle le yí bonyii le, bese é kan, njefo ké wvú yaa nu mvu ngoo yesebeene le ké.” ⁵⁰ ^uÉ Jisos tfuse le, “Fo ben ecilè kfuw wvuwe wee ké, njefo é wee baa ekicine ben, tu wvú tomte ben.”

^o9:35 3:22; Dito 18:15 ^p9:36 9:21

^q9:43 9:21-22 ^r9:45 18:34 ^s9:46 22:24-26 ^t9:48 10:16; 22:26; Mat 10:40; 20:26-27; Mak 10:43-44; Jon 13:20 ^u9:50 11:23; Mat 12:30

Ɛ Jisos lese lo keegen Jelusalem, ɛ bonyii bo Samalia tun keefiisen wvú

⁵¹ ƲƐ kefew kè Nyo' to nu ke ejo Jisos ɛ wvú eben we ke no too wase keekocɛn, ɛ Jisos lese lo keegen Jelusalem, mum nɛ no gene. ⁵² ƲƐ wvú dioo nɛ, tum bonyii bomew fwe. Ɛ bó gen ley ntɛw mvu wvu Samalia le le bó eseyse bvudvuu jó ɛ wvú. ⁵³ Ɛ bonyii bo jó ku wvú bô bvudvuu faje yaa fiisen wvú kɛ, njefo bó to kee lo le wvú fele gene ɛ è nu Jelusalem. ⁵⁴ ƲƐ Jem bô Jon bô nu boom bo Jisos e bo ngoo le ke yuw fiɛ fidvu, bife ɛ Jisos le, “Bese etee nguy we ɛ wvú eshii elɛse bonyii bodvu?”⁵⁵ Ɛ Jisos kaa banke ye wam lo bó, ⁵⁶ mum nɛ ɛ bô boom bew bo ngoo le mum no gene wase je ntɛw mvu le jɛɛy.

Fo wee ngoo Jisos etaalè ejim kɛ

(Mat 8:19-22)

⁵⁷ Ɛ bô bó dioo gene, ɛ wee mvu to gay ɛ Jisos le, “Me nu embii wo le naa fɛɛ fô wo gene.” ⁵⁸ Ɛ Jisos tfuse ɛ wvú le, “Nyám yi ɲkpwaante kɛɲke bibuw bibole, ɛ mvunyiim mvù bile we kɛɲke yéw yibo, geenɛn kɛ wee wvù dieɛ nu Waawee kɛɲke naa lo fô wvú ejike ekole kew kɛ.”

⁵⁹ Ɛ Jisos nɛ gay ɛ wee mvu le, “È biì me le.” Ɛ wee wvudvu tfuse le, “Tata, yawɛ ecine ɛ me engɛn endwey icɛm nɛ no mbii.” ⁶⁰ Geenɛn ɛ Jisos tfuse ɛ wvú le, “Cine ɛ bonyii bô nu le bó nu ɛ kpwekɛn wase edweyte bonyii bô kpwekene, ɛ wo

egen fiuw efewcì ekume bvunfon bvú Nyo' le.”

⁶¹ ƲƐ wee mvu bvuu gay le, “Tata, me nu mbii wo le, geenɛn yawɛ ecine ɛ me engɛn engay kfuu diem e nɛ no mbii.”

⁶² ƲƐ Jisos tfuse ɛ wvuwe wee le, “Ɛ wee ɲgvuume bô jiw keelem lemme, ɛ bvuu ɛ no lemte taale ejim, tu mwetɛn baa kpwentɛn keenu ɛnte jo bvunfon bvú Nyo' le kɛ.”

Ɛ Jisos tum bonyii mbanjooshowiy ncow bofɛɛ

10 ^aƐJim jodvu, ɛ Tata baaye bonyii bomew mbanjooshowiy ncow bofɛɛ ^{††}tum fwe, bofɛɛ bofɛɛ le bó egen bontɛw e, egen eghan mondvuum mò wen nu ke efey mó le monciim. ² Ɛ wvú dioo tumte bó gay le, “ɲgbwele duule baay, ɛ bonyii bo ɲgbwele le nu caan. Nonɛn, ben ebunlè le Tata wvù Cee wɛɛ ecinɛse bonyii bo ɲgbwele le wene dvu wvú. ³ Ben egenè le. Ben dioo gene no kee le me ntumte ben ɛ ben nu egen enu diewe boom bo njée le ɛnte jo bokuula. ⁴ ^bBen dioo gene, fo wee ejo bigew, kenɛɛ ekele, kenɛɛ bolaba bomew kɛ. Ben dioo ɛ buy ɛ je, fo ben eleemenè gayte bonyii le kɛ. ⁵ ^cBen dioo ɛ gen ɛ ley yew yì ben ley dvú le, yaw gay yew e le, ‘Kembonen enù yew fen.’ ⁶ Ɛ wee wvù koonke kembonen nu dvú, ɛ kembonen emɛy yì ye le. Ɛ wvù fen baa nu, ɛ kembonen kedvu ekase etu jim ɛ ben. ⁷ ^dSeke ben ɛ ley yew, mum no ceè kɛ ɛ è nu dvú. Fo ben ekumenè yéw kɛ. Fiɛɛ fidien ficii fi bó nya ɛ ben,

[§]9:54 Bonwa' bo boyvuum bomew nu ɛ bise fen le, “... ke no Ɛlayja to teɲɛ le?”

^{**}9:55 Bonwa' bo boyvuum bomew nu ɛ bise fen le, “Kɛ ben kee kfuu mvuntelem mvù è kɛɲke ben kɛ. Ben ekeè le kɛ wee wvù dieɛ nu Waawee to keeyuwye lo bonyii kɛ. Wvú to keeboyse lo bó.

^{††}10:1 Bonwa' bo boyvuum bomew teɲɛ le mbanjooshowiy (70).

^v9:51 24:50-51; Mat 19:1; Mak 10:1; Lem 1:9 ^w9:52 10:33

^x9:54 2Bfn 1:10, 12 ^y9:61 1Bfn 19:20 ^z9:62 11:2; Fili 3:13 ^a10:1 9:1-6

^b10:4 22:35; 2Bfn 4:29 ^c10:5 2:14 ^d10:7 1Tim 5:18; 1Kol 9:6-14

ε ben die, kenεε ε nu fiwuun, ε ben wu, njefo ε wee lemte lemme, tu wvú kεηke keekεηke nlawma we. ⁸ε ben ley ntεw e, bó ε fiisen ben, ε nya naa la le ben edie, ε ben no diee lo. ⁹Ben dioo nu jó, no felé bonyii bo bincem e, ebvuu efewci ε bonyii bocii le bvunfon bvú Nyo' le nu wase nceencee fô bó le. ¹⁰Geenen, ben ε ley ntεw e, bó ε faη keefiisen ben, ε ben buy gen bifiaη bi jé le jaη le, ¹¹fKebvu ke ntεw wene le kε bese jo yí bikaa bisese le kin fen no bese kuci, ε fiεε ficii kaase tuu yí bikuu binen e. Geenen, ben ekeè le bvunfon bvú Nyo' le nu wase nceencee.' ¹²gε me ensee ε ben le, ε nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemεse le, ε mwεem ebonene fô kelaante kε Sodom efele kelaante kekεe."

**ηgew bontεw bò tunεε keekumen
mvuntelem mvubole**

(Mat 11:20-24)

¹³hε Jisos ne gay le, "ηgew wvu baay nu wene ben bonyii bo Kolasen, ε ηgew wvu baay nu ten wene ben bonyii bo Besayda. Ben ekeè le, ε me nto ndioo ηge binghaw bi mwεem e bi me nto ηgee jo ben ε ε nu Taya bô Sidon, tu bó to nu ε jise wase bimbamkpwe, kfum taan ye le nceke keedunεε le bó nu ε kumen wase mvuntelem mvubole. ¹⁴Ben ekeè le ε nu ke edioo enu diuu di nsaw wvu fokemεse le, ε mwεem ebonene fô bonyii bo Taya noo bo Sidon e fele ben. ¹⁵iNoo ben bonyii bo Kafana'um, ben kpwaake le bó nu ke ebense ben ε ben eben we? 'Aay. Bó nu ke eshike lo ben ε ben eshii egen wonη bonkfu le." ¹⁶jε Jisos mum gay ε bonyii bò wvú to tumεε ba le, "ε wee

yuw ben e, tu mweten yuw ε ε nu me le. Wee ε ma ben, tu wvú ma ε ε nu me. Wee ε ma me, tu mweten ma ε ε nu wee wvú tum me."

**Fiεε fi wee ηgoo Jisos
eyuuké njon yí dvú le**

¹⁷kε bonyii bo mbansooshwi y ncow bofεε ba ke ghan tu jim yuuke njon, mum gay ε Jisos le, "Tata, bese se teηe diee diuw, ε ε cim nu naa bonceendaa bo dεwle le, ε bó yuw kε bese le."

¹⁸lε Jisos tfuse ε bó le, "Me nse nu ε n'yen ε Satan ε gbwe kε diewe jaη fô yí ε law we ε ley fokuse. ¹⁹mMe nu ε nya wase mvungay ε ben mvú ε nulo ε ben elεenci yó bô bongam dvú. E mbvuu ε nya mvungay mvú ben eso mvun-gay mvu Satan wvú wee bvuban e dvú mvunciim. Kε ε nulo ε fiεε eshiw ben kε. ²⁰nGeenen, fo ben eyuuké njon le bonceendaa bo dεwle le yuuke ben e kε. Ben eyuuké njon ε ε nu le εdiee eyene nu ε Nyo' ε saη wase ε ηwa' we le fowe."

E Jisos yuw njon

(Mat 11:25-27; 13:16-17)

²¹oKε sekedvu, ε Keyoy ke Yuule ge ε njon no yuu lo Jisos. E wvú mum gay le, "Me nyaa keyoone ε wo Icεm Nfon ebule bô nshe le wo nu ε nyile mwεem mvun ε bogoyfee noo bonkεεfiεε, ε dunεε ε ε nu ε mvunley mvu boom e. ε nu no fi nu Icεm, njefo ε nu no wo to shieele le fi enù."

²²pε Jisos bvuu jeme le, "Icεm nu ε nya wase mwεem mvunciim ε me. Kε wee nu dvú wvú kee Wan wvú me kε, ε mεy kε Icεm wvú kee. E wee yaa nu dvú wvú kee Icεm kε, ε mεy kε me wvú Wan noo

^e10:9 11:2 ^f10:11 Lem 13:51; 18:6 ^g10:12 Mat 10:15

^h10:13 Yesa 23:1-16 ⁱ10:15 Yesa 14:13, 15 ^j10:16 9:48; Mat 18:5; Mak 9:37; Jon 13:20 ^k10:17 9:10; Mak 6:30 ^l10:18 Jon 12:31; Mwm 12:9

^m10:19 Mben 91:13 ⁿ10:20 Ksm 32:32; Fili 4:3; Mwm 3:5

^o10:21 4:18; Mat 11:25 ^p10:22 Mat 11:27

bonyii bò Wan nu ε caw keedunçe Ice ê bó.”

²³ Ε wvú nε banke ye jeme wase ε è nu ê boom bew bo ηgoo le εbonebon le, “Njon wvu baay nu wene le ejise eyene yene mwεem mvun e. ²⁴ Ben ekeè le bonyii bo ntum Nyo' le nteen bô bonfon to shee beele keeyen mwεem mvù ben yene le, ke faje yaa eyen kε. No beele ten keeyuw mwεem mvù ben yuuke, ke faje yaa eyuw kε.”

ηgan ekume wee wvù jee wvu Samalia

²⁵ Ε wee mvu wvù to looci kee bonci bo Nyo' le, ke nε to keemom Jisos, mum bife ê wvù le, “Wee n'yεyi, fise fi me ηkeηke keenge nse ηkeηke nshii wvù mεy lo nu la?”

²⁶ Ε Jisos bife ê wvù le, “Bó sanj ê ηwa' Nyo' le le wee egeè nε? Wo taanke yuuke le la?”

²⁷ Ε wvù tfuse le, “Bó sanj le, ‘È koonkè Tata wvù Nyo' wo bô fitele fiuw ficii, enya ekole kuw ê wvù kecii, elemtè fô wvù le bô mvungay mwuw mvunciim, egeε bvufee bwuw bvucii yî ye le, ebvuu ekoonkè waa bwoo no wo koonke ekole kuw.”

²⁸ Ε Jisos gay le, “Wo nu ε tfuse leη. È geè nonen ke emum ekeηke nshii wvù mεy lo.”

²⁹ Ε wee wvudvu mum nε wowlen bife ê Jisos le, “Waa bwεem nu yε?” ³⁰ Ε Jisos tfuse ε è nu ê ηgan e le, “Wee mvu to nu ε nε Jelusalem no booke Jelikü, dioo gene ley can bocooη e. Ε bó suη wvù, ε wvù citen, ε bó baaye ndvù ye jo bô mwεem mwew mvunciim, mum lanj wvù

fó lewte. ³¹ Ε fi ke nε kooy le wee mvu to booke ê je yidvu le ε è nu cee ncese, yen wee wvudvu le, wem lo fey. ³² Ε wee mvu ten ke nε no too, ε è nu wee wvu ê kfuu di Lewe le, ke to buy fó, yen wvù le, wem lo ten fey. ³³ ^uGeenen, ε wvumvu wee ke no lene ten too, ε è nu wee wvu Samalia. Ε wvù ke to buy fó, yen wvù le ε shen koo wvù. ³⁴ Ε wvù gen mbew ye le, gεε mbvuum bô mεem yî bilemte biew e, kuu bilemte bidvu bô ndvu, mum tuu wvù yî nyam yî wvù to lene yî dvù le, gen dvù yew bonyii bo ghane le no taale fô wvù le. ³⁵ Ε bô wvù ce, ε bvù buy yuu, ε wvù bvuse bodanali bofεε nya ê wee yew yidvu gay ê wvù le, ‘Sheε etaalè fô wee wvun e. È wo shεke lo ε jewse bigew bí ε fesen, é me ηke endioo ε ηkase entfuse.”

³⁶ No Jisos ma nonen, mum bife ê wee wε wvù to looci kee nci le, “Ente jo bonyii bo botete ban, wo yen fiuw le wee wvù to dunçeε le wen nu waa bwee wee wvù bocooη to suηεε nu wvù la?”

³⁷ Ε wvù tfuse le, “È nu wee wvù to koolεε shen fô wee wvudvu le.” Ε Jisos mum gay ê wvù le, “È genè, egen egeè ten nonen.”

Ε Jisos bæε fô yew e fo Maata bô Maalia

³⁸ ^vΕ Jisos bô boom bew bo ηgoo le ke nε no gene, gen ley ntew mvu le ε kp-woon mvu nu jó ε bó teje le Maata. Ε wvù fiisen Jisos ê wvù yew. ³⁹ Wvù to keηke waa bwee mvu ε bó teje le Maalia. No Jisos to genεε ley dvù, ε Maalia mum gen shii mbew ye le no yeke fise fi wvù yεyi. ⁴⁰ Ε Maata nu fiew buuke ε è nu bô ntêw. Ε wvù ke nε to bife ê Jisos le, “Tata, wo yene le waa bwεem nu ε cine me le me ε no ntawtene me embenj se

[¶]10:24 1Bi 1:10-12 [¶]10:25 18:18; Mat 19:16; Mak 10:17

[¶]10:27 Mat 22:37, 39 [¶]10:28 Lew 18:5; Lum 10:5; Gal 3:12; Jon 13:17

[¶]10:33 Mat 10:5; Luk 9:52; 17:11, 16; Jon 4:9, 39-40; Lem 1:8; 8:1, 5, 14-17, 25; 9:31 [¶]10:38 Jon 11:2; 12:2-3

wo ghayte lo le? Gaye ke é wvú eto efice me.”

⁴¹É Tata tfuse le, “Maata, Maata, wo buuke, baysee ekole kuw yî mwëem e nteen, ⁴²é fië fi nu shiee le baay nu ke fimwaan. Maalia nu e caw wase fifie, e ke wee yaa nu ke efi é wvú ke.”

É Jisos yëyi no è nulo é bó ebunlèè

(Mat 6:5-15)

11 ^{wè}to nu diuu dimew, é Jisos no bunlee bvudvuu bvumew e, ke bunle mase, é wee we ngoo mvu to gay é wvú le, “Tata, yëyi bese no è nulo é bese ebunlee, lenlen no Jon to yëyë bonyii bew bo ngoo le no bó ebunlee.”

^{2x}É Jisos mum gay é bó le, “Ben dioo bunlee no gaytè le,

‘Icee wese,
geé é bonyii ewvumtè diee diuw,
ege é bvunfon bwuw eto.

^{3y}É nyaà bese mwëem mvudien ediuw ecii,

⁴Lëshe bibefe bisese,
no bese lëshi bibefe bi bonyii bomew
gee fô bese le.

Fo wo ecine é bese eley mmom yi eghaw bese le ke.”

⁵No wvú gay nonen mum fewsen é bó le, “Ben ejo le wee mvu ben e be nê é gen e kumce yew nsaa ye entan entelen é gay le, ‘Nsaa yem, nene ke we efoose me bô bontuw bo bvulem e botete. ⁶Nsaa yem yimi nu e nê é buynen gbwen ghane le, é me n'yaan nkenke fië fi me nu entêw wvú dvú ke.’ ^{7z}Bó ejo le nsaa yo yi wo be kumci ye é kaa é tfuse fiew yew le, ‘Fo wo ejewseè me ke. Bee boom bem nu é bó é jiim wase é fen kembu. Ke è nulo é me embvuu enê we le me engom fië enya é wo ke.” ⁸No Jisos fewsene nonen, bvuu gay le, “É me ensee é ben le

é wvú fen baa enê we enya bvulem bvú wo biite njefo wvú nu nsaa yo, tu wvú nu ke eghan ke enê we enya fië ficii fi wo shieele seke wo é mēy ke fó é no kumci. ^{9a}Me é no ngayte é ben le, ben ebiitè, é Nyo' ke enya é ben. Ben egomtè, é Nyo' ke ege é ben eyen. Ben ekumci kembu, é Nyo' ke eyene é ben. ¹⁰Ben ekeè le wee tfuu wvú biite, nu ke ekenke, é wee tfuu wvú gomte, nu ke eyen, é wvú kumci kembu nu é bó nu ke eyene é wvú.

¹¹È nu cee wan wvú la é ben entelen wvú waa we bife bye, é wvú enya é è nu yo é wvú? ¹²Nuu le é wan be bife gee, é wo enya é è nu ngam é wvú le? ¹³È ben fen bô è nu bonyii bô befe kee keenya mwëem mvù jee é boom bonen, tu ke è nulo é Icee wene wvú nu fowe enya ten Keyoy ke Yuule é bonyii bô biite é wvú efey naa lo nonen e?”

Jisos bô Belsebu

(Mat 12:22-30, 43-45; Mak 3:20-27)

^{14b}É Jisos ke no bvuse nceendaa dëwle yi wee mvu le é è nu kencife. No nceendaa dëwle wvudvu to buyë, é wee wvudvu mum kew no jemyi. É kebom-bom ke bonyii le yen no kenke lo ngaw. ¹⁵É bonyii bomew no duu le, “Wvú bvuse bonceendaa bo dëwle le nen é è nu bô mvungay mvu Belsebu wvú nfon bonceendaa bo dëwle le.”

^{16c}É bomew bonyii no teeyi keekoo wvú gayte le wvú ege fië fi dunji mvungay mvù nê fowe. ¹⁷É Jisos kië bonkp-wawcë bobole mum gay le, “É ketum nê é gawsen é no diuu ekinikin, kí saa ke eleem ke. Kfuu é nê é gawsen é no diuu edinedin, tu dí é bvun wase. ¹⁸È nu ke lenlen no Satan bô ngoo ye nê é gawsen é no diuu ebonebon, bvunfon bwew saa ke eleem ten ke. Me ngayte nonen njefo

^w11:1 5:16 ^x11:2 4:43; 9:2, 62; 10:9, 11; 17:21; 19:11; Lem 1:6-8; 19:8; 28:23,

31 ^y11:3 12:22-32 ^z11:7 18:5 ^a11:9 Mat 7:7 ^b11:14 Mat 9:32-34

^c11:16 Mak 8:11; Mat 16:1

ben duu le me mbvuuse bonceendaa bo dɛwle le ɛ ɛ nu bô mvungay mvu Belsebu le. ¹⁹É ɛ fen nu le me mbvuuse bonceendaa bo dɛwle le ɛ ɛ nu bô mvungay mvu Belsebu le, tu bonen boom bvuuuse ɛ ɛ nu bô mvu yee le? Fiee fi boom bonen bodvu gee nu edunɛ le ben nu ɛ gbwe wase nsaw. ²⁰dGeenen é me mbvuuse bonceendaa bodvu ɛ ɛ nu bô kebo ke Nyo' le, tu bvunfon bvuu Nyo' le nu ɛ to wase fô ben e.

²¹eBen kee le é ntemmvungay seyse mwɛɛm mwew mvu jem e ɛ shii ɛ no cɛyte la diew dvú, wee saa ke eshiw fiee fiew ke. ²²Geenen, é ntemmvungay mvu wvù fele wvù nɛ ɛ to ɛ diu ɛ so wvù, emum eloo mwɛɛm mwew mvu jem e mvù wvù se gɛɛle ɛkolɛ yí dvú le, ebvuu ekuu mwɛɛm mwew mvunciim egen dvú é bô nsáa ye egaw.

²³fBen ekeè le é wee kicine me, tu mwɛɛn bone ɛ ɛ nu bikaa é me ejim. Wee wvù baa efici me keebaanci lo, tu wvù tawse lo.

²⁴Keyoy kè yiile ké buyte yí wee le mum gen ɛkpwaante no gomte fô kí ecee. Geenen ké dioo ɛ gom ɛkuuɛ, mum jeme é ɛkolɛ kew le, 'Me nu ɛnkase entu é me yew fô me nse mbuyɛ.' ²⁵Seke kí ɛ kase ɛ to ɛ yen ɛ yew nu ɛ bô ɛ yese ɛ seyse yí ɛ no yuule, ²⁶gnonen ɛ kí mum kase gen, to bô biyoy bimew bisooshwi yí bife fele kí, ɛ bô bí mum to ley no cee dvú. ɛ mwɛɛm mum mese fo yí mwɛɛn e sekedvu fey no mvú se shee nu."

Njoɲ wvu baay nu wvu baa?

²⁷No Jisos to bɛɛ jemyi mwɛɛm mvun nɛn, ɛ kpwoon mvu nɛ sɛsɛ é kebombom ke bonyii le ente jeme le, "Njoɲ wvu baay

nu wvù kpwoon wvù to bokɛɛ wo, bvuu yamse le."

²⁸hɛ Jisos tfuse fiew le, "Njoɲ wvu baay nu ɛ ɛ nu wvu bonyii bô yuuke diew Nyo' gee no yí gomte."

ɛ bonyii no gomte keeyen kɛɲhaw ke fiee le kè dunɛi fô mvungay mvu Jisos e nɛ

(Mat 12:38-42; Mak 8:12)

²⁹iNo bibombom bi bonyii le to taashi too mbew ye le, ɛ wvù nɛ gay le, "ɛɲgokɛ ke keseen kin nu kè bɛfe. Kí gomte keeyen kɛɲhaw ke fiee le kè dunɛi mvungay mwem, ɛ bó yaa nu edunɛ é kí ke. Geenen, ɛ kɛɲhaw ke fiee le baa fey ke wee ntum Nyo' wvù Jona le ke. ³⁰jNo fiee fi Jona to gee to nu kɛɲhaw ke fiee le fô bonyii bo Ninivɛ le, nu ke lɛɲlɛɲ no fiee fi wee wvù diee nu Waawee gee nu ke enu kɛɲhaw ke fiee le fô ɛɲgokɛ ke keseen kin e. ³¹kɛ nu ke enu diuu di nsaw wvu fokemese le, é Yaa wvù to saake ketum kè Shɛba eleem bô ɛɲgokɛ ke keseen kin ege é bó elese kí ɲɛɛw e, njeɛfo wvù to nu ɛ nɛ ketum kew e é kendvuse ke woɲ e keeto eyuw bvufɛe bvuu Nfon Saamun e. Geenen ben eyekɛ eyuw, wee mvu nu fen bô fiee ɛ fi kuuke fele fi Saamun e. ³²lɛ bonyii bo Ninivɛ nu ke elomte tɛn ɛɲgokɛ ke keseen kin ɛbvubwɛ le kí to nu ɛ jay baay, njeɛfo bó to nu ɛ yuw fiee fi Jona to fewcɛɛ, kumen mvuntelem mvubole. Wee mvu wvun fen bô fiee fi fele fi Jona le, ɛ ben yaa kumene mvuntelem mvunen ke.

Ken'yeese ke ye le

(Mat 5:15)

³³mKɛ wee ké tfuuke ken'yeese lese ɛgaaku ke. Kɛ ɛ yaa nulo tɛn é wvù ebvuu

^d11:20 17:21 ^e11:21 Yesa 49:24 ^f11:23 9:50; Mak 9:40

^g11:26 2Bi 2:20 ^h11:28 8:21 ⁱ11:29 Mat 16:2-4; Mak 8:12; Jon 6:30

^j11:30 Jona 2:1 ^k11:31 1Bfn 10:1-10 ^l11:32 Jona 3:5

^m11:33 8:16; Mak 4:21

ejo ŋkaa ekfuke dvú kɛ. Wvú kɛ tfuuke, tome ɛ ɛ nu yí fiɛ fi bó tomyi ken'yeese yí dvú le, le bonyii dioo leyte yew eyene n'yuú le. ³⁴ Jise diuw nu ken'yeese ke ye yo le. É jise diuw yuule lo, é ye yo yicii enu ɛ yí ɛ yɪnsen bô n'yuú. Geenɛn, é jise diuw baa yuule, é ye yo yicii enu ɛ yí ɛ yɪnsen lo bô ejíwɛ. ³⁵ Fí mum è no nu le, wee etaalè le laa wen lene ɛ è nu ɛnte jo n'yuú nuu ɛnte jo ejíwɛ le. ³⁶ É wo lene ɛnte jo n'yuú ɛ keba kemew yaa nu è ejíwɛ le kɛ, é mwɛɛm mvunciim emum eyuule kɛ diɛwɛ no ken'yeese kɛ baa no nyaa n'yuú yí yo le.”

Ɛ Jisos tooshe Bofalasii bô bonyii bô duŋci bonci

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40)

³⁷ Ɛ Jisos ke mɛsɛ njeme we, ɛ wee Falasii mvu tee wvú le wvú eto é bô wen egen ediekɛn. Ɛ Jisos mum gen, ley, shii ɛ bó no diekene, ³⁸ Ɛ wvú baa yaw ecukɛ can kɛ. ³⁹ Ɛ wee Falasii wɛ taa ɛ fí ghaw wvú. ³⁹ Ɛ Tata kɛɛ fiɛ fi wvú kpawaci mum jeme é wvú le, “Ben Bofalasii cuke mvuŋkom bô shúw ye le, geenɛn ɛ mwɛɛm mvù befe bô ken'yɛɛ ejíɛ ɛ cin lo fô mvuntelem mvunen e. ⁴⁰ Biyuŋ bin! Kɛ Nyo' wvù to bomɛɛ ek-fuŋ nu wvù to bomɛɛ ɛnte tɛn e? ⁴¹ PƐ ben bee keegɛɛ nu le, ben enyaà mwɛɛm mvù ben kɛŋke é mwɛɛm mwɛ le é bonyii bo kɛfufe le, é mwɛɛm mvunciim emum eyuule fô ben e.

⁴² Ɛ Jisow wvú baay nu wene Bofalasii. Ben nyaa keba kemwaan é Nyo' ɛnte jo biba yuufe bi mbáse yí ben keeke naa noo mwɛɛm mvù ben keeke gɛɛle é mbáse le le yí eshumte, geenɛn kaa cin'yi keegɛ mwɛɛm mvu lɛŋ fô bonyii le bô keekoŋke Nyo'. Ben be kɛŋke

keegɛ mwɛɛm mvudvu mvunciim yaa cin'yi fimew e kɛ.

⁴³ Ɛ Jisow wvú baay nu wene Bofalasii. Ben kɛ no kooŋke kɛ keeshiile ɛ è nu fwe yéw bunle le, bvuu kooŋke le bó egayte ben e é way bô n'wvum. ⁴⁴ Ɛ Jisow wvú baay nu wene, njefo ben nu kɛ diɛwɛ jém yí yaa yen'yi kɛ, ɛ bonyii lene yí dvú le yaa kee kɛ.”

⁴⁵ No Jisos to jem'yi nɛn, ɛ wee mvu wvù to looci kee bonci bo Nyo' le gay é wvú le, “Wee n'yɛɛyi, wo kee kɛ le fiɛ fi wo jem'yi nu ɛ kum bese le tɛn e.”

⁴⁶ Ɛ Jisos tfuse le, “Ɛ Jisow wvú baay nu tɛn wene ben bonyii bô looci kee bonci bo Nyo' le. Ben nɛn'yi yikɛ bonyii bô bvujitɛ ɛ bvú fele mvuŋgay mvubole sɛ è nulo é ben elaw kɛ naa lo kpwan ɛbo keefice bô dvú ŋkuuŋ. ⁴⁷ Ɛ Jisow wvú baay nu wene. Ben bomte jém bonyii bo ntum Nyo' le bô bo'icee cee bonɛn to yuwɛɛ. ⁴⁸ Fifin duŋci le ben tomte gee di bo'icee cee bonɛn e. Bó to nu ɛ yuwɛɛ bonyii bo ntum Nyo' le, ben ɛ mum ɛ shɛɛ ɛ no seysee bomte jém yibo. ⁴⁹ Ɛ nu fiɛ fi to gee ɛ Nyo' bô bvufɛɛ bwew sɛ jeme le, ‘Me nu ŋke enciinse bonyii bem bo ntum e fô bó le, é bó ke eyuwɛɛ bomew ebvuu ekuŋ bomew.’ ⁵⁰ Nonɛn, Nyo' nu ke ebife é ɛŋgoke ke kɛseen kin ekumɛ ɛlɛmɛ ke bonyii bew bo ntum e bocii bô bó to yuwɛɛ ɛ kew no woŋ to kɛwɛɛ. ⁵¹ Wvú nu ke bife ɛ kew yí ɛlɛmɛ ke Abel e egen ebuy yí ke Sakalia wvù bó to yue ɛntelɛŋ jo ketar ke ncese bô yew ncese le. Me nseŋe lo é ben kecɛɛy le Nyo' nu ke ebife é ɛŋgoke ke kɛseen kin ekumɛ kpwe bonyii bodvu ba bocii.

⁵² Ɛ Jisow wvú baay nu wene ben bonyii bô looci kee bonci bo Nyo' le. Ben nu ɛ nyilɛ ken'yene ke diuw fwese wvù è

^{11:38} Wvú to kɛŋke keecukɛ can yin é je yí nce wvubo woŋ gomte le.

^{11:37} 7:36 ^{11:38} Mak 7:2-4; Mat 15:2 ^{11:41} 12:33 ^{11:42} Mat 23:23;

Luk 18:12 ^{11:43} 20:46; Mak 12:38-39 ^{11:47} Lem 7:52 ^{11:49} 6:13

^{11:51} Kɛŋ 4:8-10; 2Klo 24:20-22 ^{11:52} Mat 16:19

nulo é wee eley dvú sɛ kɛɛ fɛɛ fɪ nu lɛŋ e. Ben nu ɛ tun keeley, ɛ bvuu ɛ no baanʒke bonyii bô gomte keeley fo bó eley.”

⁵³Wɛ Jisos ke ja lɛ wen egene, ɛ Bo-falasii bô bonyii bô to dɔŋci bonci bo Nyo' le kɛw no leeshi wvú bô díɛw biwci mwɛɛm ɛ wvú nteen nteen, ⁵⁴ɛ bó to gee nonen teeyi lo wvú keeyuw fɛɛ diuw we le emum ekoo wvú.

Fo wee ejemyi jɛɛy gee jɛɛy kɛ

12^xNo Jisos to jemyi, ɛ bibombom bi bonyii le no taashi fó bontfuke le bontfuke le faanene. ɛ bomew lɛɛnci bikaa bi bomew e. ɛ Jisos nɛ kɛw no jemyi ɛ ɛ nu ɛ boom bew bo ŋgoo le gayte lɛ, “Ben ejod̄ kefew yɪ fintunlɛɛn fɪ Bo-falasii le fɪ ɛ nu gee dibole dɪ bó jemyi jɛɛy, gee jɛɛy e. ²yBen ekeè lɛ kɛ fɛɛ nu dvú fɪ bó banʒi fɪ nu ke enu sɛ fɪ ɛ buy emwa kɛ. ɛ kɛ fɛɛ nu dvú ten fɪ bó nyile fɪ nu ke enu sɛ bó ɛ kɛɛ kɛ. ³Ben ekeè lɛ fɛɛ ficii fɪ ben jemyi ɛntaŋ nu ɛ bó nu ke eyunɛn emvunsheep. ɛ fɛɛ ficii fɪ ben ké faale yew sɛ no tfumtfume nu ɛ bó nu ke ejaŋ ɛ ɛ nu fó ekolɛ ke yew e.

Wee wvú bó efanè

(Mat 10:28-31)

⁴Nsáa yɛm, me ɛ no njemyi ɛ ben lɛ fo ben efanè bonyii bô nulo eyu kɛ ɛ ɛ nu nyam ye maan̄ sɛ ɛ nulo ɛ bó ebvuu ege fɛɛ fimew kɛ. ⁵zBen eyeke eyuw wee wvú ben efanè. Ben efanè ɛ ɛ nu Nyo' njefo ɛ nu wvú wvú kɛŋke mvungay keeyu wee, ebvuu elese mwetɛn nguy wvu baay e. Me mbvuu ŋgayte ɛ ben lɛ ben efanè ɛ ɛ nu wvú.

⁶Kɛ ben kee lɛ bó ké no geese mvunsha mvuntin kɛ yɪ mvunyinyi le mvunfɛɛm maan̄? Geenɛn, kɛ finsha fimew nu dvú fimwaan̄ fɪ Nyo' ké daaye ɛ fɪ le kɛ.

⁷aFinen nu ɛ Nyo' kee naa yvúw yicii yɪ nu ɛ ben efa. Fo ben efanè kɛ. Ben fele lo mvunsha fó nteen.

Wee wvú beje bô wee wvú tune Jisos

(Mat 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸É me embvuu ensee ɛ ben ten lɛ, ɛ wee beje ɛ bonyii ejise lɛ wen kee me, tu wee wvú diee nu Waawee nu ke ebee ten mwetɛn ɛ bonceendaa bo Nyo' le fwe. ⁹bGeenɛn, ɛ wee ma lo me ɛ bonyii ejise, tu me nu ŋke ema ten mwetɛn ɛ bonceendaa bo Nyo' le ejise.

¹⁰Fí ɛ bvuu ɛ no nu lɛ, Nyo' nu ke elɛɛshe díɛw yɪ befe yɪ wee jemyi ekumɛ wee wvú diee nu Waawee, geenɛn kɛ ɛ nu naa lo ɛ Nyo' ke eyuu elɛɛshe díɛw yɪ befe yɪ wee jemyi ekumɛ Keyoy ke Yuule kɛ.

¹¹cSeke bó ɛ koo ben ɛ gen dvú yéw bunle lɛ, kenɛ fwe dvu bonyii bô saake won̄ kenɛ fwe dvu bonyii bô kɛŋke mvungay mvu sa' lɛ, lɛ bó egen esaw ben, fo ekolɛ ekfumtè ben lɛ laa ben nu ke egen etaje diuw egay lɛ la lɛ, kenɛ ejeme nɛɛ lɛ. ¹²È nu ke enu kefew kedvu le ɛ Keyoy ke Yuule esee fɛɛ fɪ ben ejeme.”

ŋgan ekumɛ keyun̄ ke cee kpaw e

¹³No Jisos to teete boom bew bo ŋgoo le nonen, ɛ wee mvu nɛ jeme ɛntɛ jo ke-bombom ke bonyii lɛ, gay ɛ wvú lɛ, “Wee n'yɛyɪ, gayɛ ɛ waa bwɛɛm lɛ wvú egaw bvushɛw bvusɛbeewvu enya bwem.”

¹⁴ɛ Jisos bife ɛ wvú lɛ, “Diemsɛn, ɛ gɛke yɛɛ me lɛ me ensumtɛnɛ bon-saw bonɛn, mbvuu ŋgaakè bvushɛw bvunɛn?” ¹⁵dNo wvú bife nonen mum gay ɛ wee tfuu lɛ, “Ben eyɛnè fo ben eyɛɛlè ejise yɪ mwɛɛm e, njefo kɛ nshii

^w11:53 20:20 ^x12:1 Mat 16:6; Mak 8:15 ^y12:2 8:17; Mak 4:22

^z12:5 Ibu 10:31 ^a12:7 21:18 ^b12:9 9:26; Mak 8:38

^c12:11 21:14-15; Mat 10:19-20; Mak 13:11 ^d12:15 1Tim 6:9-10

wee yaa nu nje mwëem mvù wvù kɛŋke kɛ, wee ejo naa ɛ mwetɛn kɛŋke nɛɛ.”

¹⁶No wvù jeme nonen, mum ma nɔan lɛ, “Cee kpawaw mvu to kɛŋke wɛɛ we, ɛ mwëem ke joŋ dvù baay. ¹⁷Ɛ wvù mum kɛw no kpawawci lɛ laa wen nu ke ege nɛɛ lɛ? Wen nu ke egɛɛ ngu wen fɛɛ lɛ? ¹⁸Ɛ wvù mum nɛ cu ntan lɛ, ‘Fieɛ fi me nu enge nu fin. Me nu ensaw bigonɛ biem, ɛŋkase ɛŋkuwse, emum ɛŋgɛɛ ngu bô mwëem mwem dvù mvunciim. ¹⁹eƐ me nke endioo ɛ nge nonen, emum ɛŋgay ɛ ɛkolɛ kem lɛ me nu wee keshi. Me nɛŋkɛke mwëem mvù me nu nke endie embuy bilum e nteen. Kɛ me mbɛɛ ebvuu embuuke kɛ. Me nu endiekene kɛ wase lo, mbvuu nɛwukene n'yuuke njoŋ.’ ²⁰No wvù seyse nonen, ɛ Nyo' mum tee wvù lɛ, ‘Keyuŋ kin! Ɛntan ɛben nu ɛ me nu nke ɛŋkase enjo keyoy kuw. Mwëem mvun mvunciim mvù wo seyse ɛ gɛɛ nu ke enu mvu yɛɛ lɛ?’”

²¹No Jisos jeme nɛn mum gay lɛ, “Ɛ nu kɛ lɛŋlɛŋ no fi nu ke enu fô wee wvù baanci bvukukɛ fô ɛkolɛ kew e yaa kɛŋke bvukukɛ ɛ keba ke Nyo' lɛ kɛ.”

Bó elese mvuntelem ɛ è nu yí Nyo' le
(Mat 6:25-34)

²²fɛ wvù bvuu nɛ no jemɛ wase ɛ è nu ɛ boom bew bo ngoo lɛ lɛ, “Fo ben eyanyanɛ ɛkumɛ nshii wene lɛ laa ben nu ke edie la lɛ, kɛnɛɛ ɛkumɛ ye yene laa ben nu ke ejise la lɛ. ²³Ben ekeè lɛ keyoy ke wee le fele mwëem mvudien, ɛ ye wee fele ndvù. ²⁴Ben etaa eyen binjaanɛ, kɛ bí kɛ no jewɛi bvuu gbweɛi ngu kɛ. Kɛ bí yaa kɛŋke bigonɛ kɛ. Ɛ Nyo' nyanyɛi kɛ bí bicii. Kɛ ben kee lɛ ben fele mvunyiim e? ²⁵Ɛ nu yɛɛ ɛ ben ɛntelɛŋ wvù yanyanɛ, wvù nulo ebise kɛ naa kefew caan yí

nshii we lɛ? ²⁶No ɛ nu sɛ ɛ nulo ɛ ben ege naa fi caan fin nɛkuuŋ, ɛ ge la wvù ben soo bikuu ɛkumɛ mwëem mvumew? ²⁷^hBen etaa yɛn no fow kɛ no kuu nu. Kɛ fow kɛ no lemte kɛnɛɛ shile ndvù kɛ. Geenen, ɛ me ensee ɛ ben lɛ kɛ naa Nfon Saamun bô bvukukɛ bvucii bvù wvù to kɛŋke to kɛ suute ye no nu ɛ wvù ɛ buy fô fow mvu lɛ kɛ. ²⁸ⁱƐ Nyo' suute ɛgay yo nɛkpwaante nɛn, ɛgay yô kuu ɛben, buy ntfuu ɛ bó ɛ fwɛɛ wase fotan, tu kɛ ɛ nulo ɛ wvù esufe ben efey lo nonen e? O oo bonyii bo mbee wvù doose le!

²⁹Fí mum ɛ no nu lɛ fo ben eyanyanɛ, bvuu kpwaake lɛ laa ben nu ke ediee la bvuu wuu la lɛ, ³⁰njefo mvumvun mwëem kɛ no kpawawci kɛ bonyii bo yí nshɛ lɛ bô yaa kee Nyo' kɛ. Ben ekeè lɛ Icee wene kee lo lɛ ben shieele mwëem mvun mvunciim. ³¹Ben elese bvufɛɛ bvunen ɛ è nu yí bvunfon bvù Nyo' lɛ, ɛ wvù emum enyaa ten mwëem mvun mvunciim ɛ ben.

³²^jNgoo yɛm, no ben nu caan nɛn, fo ben efanɛ kɛ, njefo Nyo' wvù Icee wene nu ɛ caw keenya bvunfon ɛ ben. ³³^kBen egese mwëem mvù ben kɛŋke, egaw bigew bidvu ɛ bonyii bo kefufe lɛ, egomtɛ bobuuncuu ɛ è nu bô yaa nulo esɛɛken kɛ. Ben egɛɛlɛ kpawaw wene ɛ è nu won Nyo' lɛ, fô ɛ yaa nulo ɛ wvù eka kɛ, ɛ coon yaa nulo efey fô kɛ, ɛ shéw yaa nulo ekan kɛ. ³⁴Ben ekeè lɛ fô wee geke kpawaw we nu kɛ fô fô fitele fiew nu enu.

Bonyii bo Jisos e ɛɛɛytɛ wvù
(Mat 24:45-51)

³⁵^lBen ekay bicaw binen, etfuw bin'yeeɛ ɛɛɛytɛ lemme, ³⁶^mkɛ diwɛɛ boom bo lemme lɛ bô ɛɛɛte cee ɛkolɛ wvubo ɛ wvù nu gbwen bvujen e. Ɛ wvù

^e12:19 Mben 49:20 ^f12:22 11:3 ^g12:24 Mben 147:9 ^h12:27 1Bfn 10

ⁱ12:28 Mat 14:31 ^j12:32 Yɛsa 41:14; Luk 22:29

^k12:33 Mat 6:19; 6:20; Luk 11:41; 18:22; Lem 2:45; 4:34-37; Kolo 3:1-2

^l12:35 Mat 25:1 ^m12:36 Mwm 3:20

nu ke edioo ekaase ekumce kembuj é bó eyene lo é wvú eley. ³⁷Njon wvu baay nu ke enu wvu boom bo lemme le bò cee ekole wvubo nu ke edioo efese eyen é bó nu we ceyte. É me ensee é ben keceey le wvú nu ke esen ndvu ye é bó shiiyen fokuse é wvú eto bò mwëem mvudien egawce é bó. ³⁸Njon wvu baay nu ke enu wvu boom bo lemme le bò wvú nu ke edioo efese eyen é bó nu ceyte. Kenë wvú nu ke eto entan entelen, kenë seke nyimshie é tonj. ³⁹Ben ekeè le é cee yew kee kefew kè coon nu ke eto, é wvú ecetyè. Wvú saa ke ecine é bó engoy yew ye ke. ⁴⁰Ben ten kenke keceyè, njefo wee wvú diee nu Waawee nu ke ekase eto é è nu é kefew kè ben yaa kee ke le.”

⁴¹É Bitá mum nê bife é wvú le, “Tata, wo ma ngan wvun é è nu é bese, nuu é bonyii bocii le?” ⁴²PE Tata tfuse le, “Waa lemme wvú nu wvu keceey bvuu kenke bvufee nu wvú la? Ke è nu wvuwe wvú cee ekole we nu é gë wvú le wvú etaalè fô yew ye le, é kefew ke dioo é kocen é wvú nya mwëem mvudien mvu boom bo lemme le é bó le? ⁴³Njon wvu baay nu ke enu wvu waa lemme wvuwe wvú cee ekole we nu ke edioo etoo eyen é wvú gee lemme lenlen no wvú bee keegë. ⁴⁴É me ensee é ben keceey le cee ekole we nu ke ebense wvú é wvú etaale fô mwëem mwew e mvunciim. ⁴⁵Geenen, é waa lemme wvudvu nê é jeme é ekole kew le, ‘Ké cee ekole wem nu ke eyansen ekase eto ke’, é mum é kèw é no suunke boom bo lemme le bò bolemse noo bò bokene, diekene bvuu wuu mbvuum é mó koole wvú, ⁴⁶tu cee ekole we nu ke ene esese ebuynen diuu dimew di wvú

yaa be kpwaake le ke noo é kefew kè wvú yaa be kee le ke. Wvú nu ke edioo é buynen nonen, emum enya ngew é waa lemme wvudvu, eciinse wvú é wvú egen enu bò bonyii bò yaa jemyi keceey ke.

⁴⁷Waa lemme wvú kee fie fi cee ekole we gomte le wvú egeè, é faje yaa eseyse egee, nu é bó nu ke etam wvú bongbwan nteen. ⁴⁸É waa lemme wvú yaa kee ke fie fi cee ekole we gomte le wvú egeè, ge fie fi è nulo é bó etam wvú bongbwan nteen, nu é bó nu ke ewewce ke lo wvuwe caan. Wee wvú bó nu é nya mwëem é wvú nteen nu é bó nu ke eshieele nteen é wvú. É wee wvú bó nu é gë mwëem can ye le nteen nu é bó nu ke ebife é wvú nteen.”

Jisos to bò kenngawsen

(Mat 10:34-36)

⁴⁹É Jisos bvuu gay é boom bew bo ngoo le le, “Me nto keenfwë é è nu nguy yî nshé le. Wee ejo é wvú be bæenci wase. ⁵⁰Me nkenke kfuu ngew wvu baay keenley wvú le, é fitele fiem nu ke elæten ke seke me é nley wase wvú le. ⁵¹Ben kpwaake le me nto é è nu bò nyëkeey yî nshé le fen e? Naa lo. Ben ekeè le me nto é è nu bò kenngawsen. ⁵²É kew yî keseen e, yew yî nu bonyii botin nu ke egawsen. Bonyii bo botete nu ke egawsen bò bo bofë, é bo bofë egawsen bò bo botete. ⁵³U Cee wan nu ke egawsen bò waa we wvú diemsen, é wan wvú diemsen egawsen bò ice. Bwee wan nu ke egawsen bò waa we wvú kpwoon, é wan wvú kpwoon egawsen bò bwee. Bwee diemsen nu ke egawsen bò kpwee waa we, é kpwee wan egawsen bò bwee dweese.”

^{12:39} Mat 24:43 ^{12:40} Mat 24:42 ^{12:42} 19:17-19

^{12:47} Jem 4:17 ^{12:50} Mak 10:38 ^{12:51} 2:14

^{12:52} 14:26; 21:16; Mat 24:10; Mak 13:12 ^{12:53} May 7:6

Bonyii kee kefew

(Mat 16:2-3)

⁵⁴Ɛ Jisos gay wase Ɛ è nu ê kebombom ke bonyii le le, “Ben ké yene seke kembew bene je ekuëku, Ɛ ben mum no duu le, ‘Jaŋ nu ke egbwe.’ Ɛ yí ke mum gbwe. ⁵⁵Ɛ ben ké yen ten Ɛ fwefwe Ɛ banke wase ye Ɛ no booke lo je eweewe, Ɛ ben mum no duu le, ‘Kenkfum ke baay nu ke enu.’ Ɛ kí mum ke no nu. ⁵⁶Ben bonyii bô jemyi jëy, gee jëy ban, no ben taale ebule bô nshe mum kië no ekfuŋ nu ke enu, ke è nulo ten Ɛ ben ekië mwëem mvù Nyo' dunji yí kefew kin e nje la?”

⁵⁷Ɛ ke è nulo ten Ɛ ben ekpawwëe fië fi lëŋ fi è nulo Ɛ ben egeè le? ⁵⁸Ɛ wee jo wo Ɛ no gene dvú yew nsaw e, Ɛ wo mom Ɛ ben Ɛ wvú seyse Ɛ è bæ Ɛ je, fo wvú ke egufe wo egen efese can wee wvú saake bonsaw e, Ɛ wvú efese wo can nci le Ɛ bó efen wo yew ncaw e. ⁵⁹Ɛ me ensee ê wo le ke wo nu ke ebuy dvú sɛ wo Ɛ mɛsɛ Ɛ law finyinyi ficii fi bó shieele ke.”

Wee tfuu ekumen fitele fiew fo wvú ke ekpwe

13 Ɛ to nu kefew kedvu le, Ɛ bonyii bomew ke nɛ be Jisos kumte bonyii bo Galilee bomew bô to genɛ keege ncɛsɛ fô Nyo' le, Ɛ Baylɛt tum bonyii Ɛ bó gen gbwoɛ bó, Ɛ bilɛm bi-bole taashe bô bi nyám yí bó to gee ncɛsɛ dvú. ²Ɛ Jisos yeke nen, bife ê bó le, “Ben kpwaake le bonyii bodvu to kpwe kfuu yiye kpwe nonen njefo bibefɛ bibole to fele bi bonyii bo Galilee bomew e nuu? ³ƳƐ è nu nonen ke. Ɛ me ensee ê ben le, Ɛ ben baa ekumen mvuntelem mvunen, Ɛ ben bocii ke ekpweken ke nonen. ⁴Ben kumyi bonyii bo yuufe ncow nyan bô yew yí defɛ ê we to kesɛ Siloam yuwye

bó? Ben kpwaake le bonyii bodvu to kpwekene nonen njefo bibefɛ bibole to fele bi bonyii bo Jêlusalɛm bomew e nuu? ⁵Ɛ è nu nonen ke. Ɛ me ensee ê ben le, Ɛ ben baa ekumen mvuntelem mvunen, Ɛ ben bocii ke ekpweken ke nonen.”

Ɔŋgan kete kè yaa to yumte mvuntam ke

⁶ƳƐ Jisos mum ma ŋgan mvu ê bó le, “È to nu kefew kemew e, Ɛ wee mvu yee kete kemew ⁷ƳƐ wvú wne. Ɛ kefew ke kocɛn, Ɛ wvú to keekoy, faŋɛ yaa yen Ɛ mvuntam Ɛ yum yí dvú le ke. ⁷Ɛ wvú mum gay ê wee wvú to taale fô wɛɛ we le le, ‘Taa eyɛn, è nu wase bilum bitɛte kesɛen no me ntoo keekoy mvuntam yí kete kin e, n'yaa yene fië le yí dvú le ke. Gbwolɛ lo. Kí banji bvudvu ɛcici.’ ⁸ƳƐ wee we lemme wvudvu tfuse le, ‘Cee ekolɛ, ke bvuu cinɛ ke dvú kelum kin, Ɛ me encɛwɛ kenyi kedvu engeɛ binfó fô. ⁹Ɛ è ke edioo enu kelum kè too le kí Ɛ yum, Ɛ fí ejon, kí Ɛ faŋ keeyum ee, Ɛ me emum egbwo.”

Ɛ Jisos fɛ kpwoon mvu diuu di mbam e

¹⁰ƳƐ è ke no nu diuu di mbam e dimew, Ɛ Jisos no yɛyɛi bonyii yew bunle mi le. ¹¹Ɛ kpwoon mvu nu dvú Ɛ keyoy kemew nu yí ye le, Ɛ è nu kè ké ge Ɛ wee tu wee gon. Kí to nu Ɛ ge wase wvú Ɛ cɛm bilum yuufe ncow nyan jim Ɛ ŋgvuse, Ɛ è yaa nulo Ɛ wvú ebvuɛ eleem we teyɛtey ke. ¹²Ɛ Jisos yen kpwoon wvudvu le, tee wvú Ɛ wvú to. Ɛ wvú gay ê wvú le, “Bwɛɛm, wo nu Ɛ boy wase ɛbo jo ntun wo wvun.” ¹³No wvú gay nonen, mum neke kebo kum wvú le. Kaŋ mwaan, Ɛ jim ye kase nele ye, Ɛ wvú leem we teyɛtey, mum no tumte monkum mo Nyo' le.

“**13:6** Kete kedvu nu Ɛ bó tɛɛɛ ê díɛw bala le le, «Fig».

Ƴ**13:3** Mben 7:12 Ƴ**13:6** Mat 21:19; Mak 11:13 ***13:8** 2Bi 3:9, 15

Ƴ**13:10** Mak 2:27-28

^{14z}Ɛ cee ekole yew bunle yidvu yen no Jisos fe kpwoon wvudvu ε è to nu diuu di mbam e, ε fieε fidvu ton'ye wvú baay. Ɛ wvú mum no saake bonyii gayte le, “Ɛdiuw ε lemme nu esooaan. Ben etoð ε bó fele bincem binen ε è nu ediuw yoya le. Fo wee ebvuu emom eto diuu di mbam e ke.”

^{15a}Ɛ Tata tfuse ε wvú le, “Ben bonyii bò jemýi jeýy, gee jeýy ban. È ké dioo nu diuu di mbam e, wee saa ejo na' we kenεε kembεεbey kew egen enya joo dvú? ^{16b}Kpwoon wvun ε no nu waa Aba'am, ε Satan ε lese wase yí ncaw e bilum yuufe ncaw nyan, tu ke fí baa jee le bó ebvuse wvú yí ngew e diuu di mbam e?” ¹⁷No Jisos jeme nonen, ε bonyii bew bo bvuban e wuumen, ε bonyii nteen no lanlanje lo fibole nje binghaw bi mwεem e bicii bì Jisos to gee.

Ɔgan ekume ngow fintam fimew

(Mat 13:31-32; Mak 4:30-32)

¹⁸Ɛ Jisos ne ghay le “Bvunfon bvú Nyo' le nu ke diewe la? Fieε fi è nulo é me enfewsεn dvú nu la? ^{19c}Bvú nu ke diewe ngow fintam fimew ^{ss}fi wee to tfumyεε wene dvu wvú, ε yí ke buy, ku yin tu kete ε mvunyiim mvú bile we no yoote yí dvú le.”

Ɔgan ekume fintunleen

(Mat 13:33)

²⁰Ɛ wvú bvuu ne ghay le, “È nulo é me embvuu enfewsεn bvunfon bvú Nyo' le bó la? ^{21d}Bvú nu ke diewe fintunleen fi kpwoon to fewεε mvuum ε bintee bi baay baay e bitete jo fiysεn dvú, tow gee, ε fí mum ge ε mvuum modvu ben.”

Diuw fwese wvu fiasaa

(Mat 7:13-14, 21-23)

²²Ɛ Jisos ke mum ne no gene Jelusalem. No wvú to gene no fele ε bilaante bó ε bontew e yeeyi bonyii. ²³Ɛ wee mvu ne bife ε wvú le, “Tata, è nu ke bonyii caan bó nu ke eboy e?” Ɛ Jisos mum tfuse wase ε bonyii bocii le, ²⁴“Ben elumtè ntay keeley ε è nu fò diuw fwese we wvú nu ke fiasaa le. Ben ekeè le bonyii nteen nu ke egomte keeley yaa kenke je ke. ^{25e}Kefew nu ke ekocεn, é cee yew eja we efaa kembuñ. Wvú nu ke edioo ε faa, é ben emey ekfuñ ekumci kembuñ leke le, ‘Cee ekole, yene ke yew é bese eley.’ É wvú emum etfuse ε ben le, ‘Ke me n'yaa nkee jò ben ne ke.’ ²⁶É ben emum ekew etanyi le, ‘È nu bese bó beene se shee diekene bvuu wukene. Ɛ wo se ghane yeeyi bonyii bontew bosese le.’ ^{27f}Ɛ wvú ebvuu ekase etfuse ke le, ‘Me nseje lo ε ben le ke me n'yaa nkee ben ke. Ben enεnε lo ε me efwese ben bó ghane buwyi mwεem ban.’ ²⁸Ben nu ke eyen Aba'am bó Aysik noo Yakow noo bonyii bo ntum Nyo' le bocii εnte jo bvunfon bvú Nyo' le, ε ben nu ε bó ε ban ekfuñ, é ben emum ebeele ngeci bigew. ²⁹Bonyii nu ke enε biba bicii ε kew jò diuu sane ε gen ε buy jò dí seeyi noo ewewe bó ekueku jo won, eto eshii ediekene εnte jo bvunfon bvú Nyo' le. ^{30g}Ben ekeè le bonyii bomew bó nu ejim keseen nu ke enu bo fwe, ε bomew bó nu fwe keseen nu ke enu bo ejim.”

^{ss}13:19 Ɔgow yin nu ε díw bala le le, «mustard».

^z13:14 Ksm 20:9-10 ^a13:15 14:5; Mat 12:11-12

^b13:16 1:54-55, 73; 3:8; 19:9 ^c13:19 Ɛsek 17:23; Mat 13:31

^d13:21 Mat 13:33 ^e13:25 Mat 25:11-12 ^f13:27 2Tim 2:19

^g13:30 Mat 19:30

Ɛ Jisos bem Jelusalem

(Mat 23:37-39)

³¹ Ɛ è no nu ke kefew kedvu le, Ɛ Bofalasii to gay ê Jisos le, “Buy fiuw jan egen keba kemew e njefo Nfon 'Ɛlod gomte keeyu wo.”

³² Ɛ Jisos tfuse ê bó le, “Ben egen egay ê dikfuu didvu le me mbvuuse bonceendaa bo dewle le yí bonyii le eben, mbvuu nfele bincem, Ɛ è nu ke no me nu embuy engee ntfuu, é ke edioo enu foeshentfuu, é me emum emese lemme diem. ³³ Geenen, Ɛ me nu enjêw lene diem di Jelusalem eben, embuy enlen ntfuu engen embuy foeshentfuu. Ke fi baa kocen le bó eyu wee ntum Nyo' bvudvuu bvumew e se è nu Jelusalem ke.”

³⁴ No Jisos jeme nen, mum bem le, “Ɛbey Jelusalem! Ɛbey Jelusalem! Wo wvú yuwyi bonyii bo ntum Nyo' le, bvuu tumyi bonyii bò Nyo' tumte fô wo le bó eta. È nu wase bokaŋ bomê no me mom keembaance boom buw ke diewe no bweeshie ké baance boom bew kfuke, wo Ɛ fan? ³⁵ ^hTaa eyen, yew yo nu ke etu binffuy. É me ensee ê ben le ke ben nu ke ebvuu eyen me le ke, egen ebuy kefew kè ben ke egay le, 'Nyo' nu Ɛ lan kemonen yí wee wvú too ê diee di Tata le.”

Ɛ Jisos bvuu fe wee diuu di mbam e

14 ⁱƐ è ke no nu diuu di mbam e dimew, Ɛ Jisos gen keedieken yew dvu wee wvu baay mvu. Ɛ wee wvudvu to nu wee Falasii. Ɛ bonyii bò to nu fó no gbwetene Jisos keeyen fie fi wvú nu ege. ² È to nu Ɛ wee mvu leeme fó Ɛ Jisos ejise cemte bò ntun Ɛ wvú Ɛ ge wase can bò bikaa Ɛ mvuwken. ³ Ɛ Jisos bife ê Bofalasii noo bonyii bò to looci kee bonci bo Nyo' le, bò to nu fó le, “Nci we-

sebeene nu Ɛ bee le è nulo é bó efe wee diuu di mbam e?”

⁴ Ɛ bó faje yaa tfuse fie ke. Ɛ Jisos jice wee wvudvu le, fe wvú, mum gay le wvú egene. ⁵ ^jƐ Jisos mum kase bife ê bonyii ba le, “É wee mvu ben e kenke wan *kenê na', wvú Ɛ gbwe ê fweŋ diuu di mbam e, mweten saa ebvuse lo kan mwaan e?”

⁶ Ɛ bó ma fie fi bó etfuse.

Wee ejoo ekole kew caan

⁷ ^kƐ Jisos ke taa yen no bonyii too cawci Ɛ è nu mondvuum mo fwe se shi-iyine fó, Ɛ wvú maw díew ê bó le, ⁸ ^l“Seke bó Ɛ see wee bò ŋkaw bvujen, wvú Ɛ gen, fo wvú eshii Ɛ è nu fô bvudvuu bvú fwe le ke, njefo è nelo enu Ɛ bó Ɛ see ten wee mvu wvu baay wvú fele wvú dvú. ⁹ É cee bvujen wvú se seŋê bó dvú bocii ke enê eto emum egay ê wvú le, 'Nene we enya bvudvuu bvun ê wee wvu baay wvun.' É wvú emum ene bò keŋ'wuumen egen shii wase Ɛ è nu ejim. ¹⁰ Seke bó Ɛ see wee bò ŋkaw bvujen, wvú Ɛ gen, shii Ɛ è nu ejim, wvu le cee bvujen ke enê eto egay lo ê wvú le, 'Nsaa yem, nene we fen egen shii Ɛ è nu fwe.' Nonen, é wvú emum ekênke n'wvum fwe dvu bonyii bocii fó. ¹¹ ^mƐ nu ke lenlen no wee tfuu wvú bensee ekole kew nu Ɛ bó nu ke eshike lo wvú. Ɛ wee wvú shiwse ekole kew nu Ɛ bó nu ke ebense lo wvú.”

Wee etaalè Ɛ è nu fô bonyii bo ŋgew e

¹² Ɛ Jisos mum ne kase gay ê cee yew wvú to teŋê wvú yew dvu wvú le, “Seke wo gomte keetee bonyii le bó eto edieken, fo wo etee Ɛ è nu nsáa yo bò boom bo bwoo le noo kfuú diuw kenê bonyii bo kpaw e bo ntew wo le ke. É wo teŋe boba bonyii, é bó ke ekase ten

*14:5 Boŋwa' bo boyvuum bomew teŋe le “kembeyey.”

^h13:35 Mben 118:26; Ɛsek 10:18-19 ⁱ14:1 Mak 2:27-28

^j14:5 13:15-16; Mat 12:11 ^k14:7 20:46 ^l14:8 Bŋgn 25:7 ^m14:11 Mat 23:12

etee wo yéw yibole, é fí emum enu le bó nu ε tfuse wase kebo kuw. ¹³nSeke wo gee nkaw, tee ε è nu bonyii bo kefufe le, bonkewle bô bontenje noo binfefe. ¹⁴É wo ge nonen, é wo emum ekenke kem-bonen, njefo ke boba bonyii kenke fieε fi è nulo é bó ekase etfuse é wo ke. É ke enu Nyo' wvù nu ke elaw wo diuu di bonyii bew nu ke ebuyte yí kpwe le."

Ngan ekume nkaw wvu baay

(Mat 22:1-10)

¹⁵oNo Jisos jeme nonen, ε wee mvu wvù bô bó to diekene mum gay é wvù le, "Njon wvu baay nu wvù wee wvù nu ke edieken ente jo bvunfon bu Nyo' le."

¹⁶É Jisos mum fe é wvù le, "É to nu kefew kemew e, ε wee mvu seyse nkaw wvu baay, be bonyii nteen. ¹⁷É diuu ke to kocen, ε wvù tum waa we lemme le wvù eghan esee é bonyii bocii bô wvù to bee le bó etod, le mwëem mvunciim nu ε bó ε seyse wase. ¹⁸É waa lemme wvudvu mum gen yen bó le, ε bó kew no camte ye mwaan mwaan. É wee wvu fwe wvù wvù to yenεε gay é wvù le, 'Me nse nu ε nguy weε wem wvu fwe, ε me nkenke keenngen etaa. Kee wo, fo ben eceýtè me ke.' ¹⁹É wvù bvuu yen wvumvu le, ε mweten gay le, 'Me nse nu ε nguy bona' bem bo lemme le yuufe, ε me ngene ke-seen keemom bó. Kee wo, fo ben eceýtè me ke.' ²⁰É wvù yen wee mvu le, ε wvù gay fiew le, 'Me nse nu ε nkooy bwee yew, ε ke kefew yaa nu dvú kè è nulo é me ento ke.' ²¹No bó tfuse nonen, ε waa lemme we mum tu jim gen see fieε ficii é cee ekole we. É cee nkaw wvudvu yuw, ε fitele bente lo wvù. É wvù mum kase tum waa we lemme we gay le, 'Buy cekey, egen élaante eghan ntasen jé bô mvu-jetele mvunciim e, ekum bonyii bo ke-fufe le, bontenje, bô binfefe noo bonkewle

eto dvú.' ²²É wvù gen kase to gay le, 'Cee ekole, me nu ε nge wase no wo be gay, geenen, yew baa yinsen ke.' ²³É cee ekole we gay é wvù le, 'Buyε keseen egen ghan jé le bô mvujetele le mvunciim, ekan wa lo bonyii é bó eto, é yew yem eyinsen. ²⁴pÉ keè le ke wee mwaan ente jo bonyii ba bô me nse n'yawεε mbe nu ke emom lo fieε fiem fidien é wvù emvu ke."

No è nulo é wee eseyse se ley ngoo Jisos e

(Mat 10:37-38; 5:13; Mak 9:50)

²⁵É Jisos bvuu ne no gene, ε bibom-bom bi bonyii le shfumte bii wvù le. É wvù ke ne banke ye gay é bó le, ²⁶q"Kε è nulo é wee enu wee wem ngoo se wvù koonke me fele bwee bô ice, bvuu koonke me fele kpweε bô boom noo boom bo bwee le bô jéme ye ke. É wvù kenke naa ten keekoonke me fele no wvù koonke ekole kew. ²⁷Kε è nulo ten é wee enu wee wem ngoo se wvù nu ε tuu kew kentam ε no bii me le ke. ²⁸É nu yεε é ben entelen wvù gomte keebom yew yí defe é we, wvù saa eyaw eshii ekp-wawce le laa wen kenke bigew ε bí ε kocen bi wen nu ke ebom dvú emese le? ²⁹É wvù baa eyaw ege nonen nkunε é wvù ke ene elese kenffuy é yew eghaw wvù keebom. É bonyii edioo efele emum ebuu wvù gayte le, ³⁰'Kenene kin se nu ε kew yew yí ε ghaw wvù keemese.' ³¹Ke lenlen ten, è nu nfon wvù la wvù gomte keetum jem bô nfon mvu, wvù saa eyaw eshii fokuse ekpwawce le laa è nulo é wen bô bonyii bowene bo jem e bo bont-fuke yuufe etum jem bô nfon wvumvu we bô bew bonyii bo jem e bô nu bont-fuke mbaanfieε le? ³²Wvù ε kpawce ε yen le fí nu ke eghaw, é wvù emum etum bonyii bew bomew é bó egen eyen nfon wvumvu we le ε wvù bee ncejole, eleke

ⁿ14:13 Dito 14:29 ^o14:15 13:29 ^p14:24 22:30

^q14:26 12:51-53; 18:29; Mat 10:37 ^r14:27 9:23; Mat 16:24; Mak 8:34

wvú le nyskeey enù ê bô wen entelen.
³³Fí mum è no nu le, é wee baa ecine mwëem mwew e mvuncim, wvú saa enu wee wem ngoo ke.

³⁴Ŋkauw nu fië fi jee. Geenën, é yí nelo é cife, é bô ebvuu ege nê dvú é yí se ebvuu ekase eyeke? ³⁵Ké tu yí é la wase ecici. É ke shiee yaa bvuu nu dvú wvú bô elese wene, kënë yí binfo le ke. Yí nu ke wase le bô elan lo. Wee wvú kênke bitem keeyuw é wvú yuw.”

Ŋgan ekumë njee yí to lae

(Mat 18:10-14)

15 ¹Bonyii bô to fii shile noo bonyii bô befe bomew to too fô Jisos e keeyeke fië fi wvú to yëyi. ²É Bofalasii bô bonyii bô to dunji bonci bo Nyo' le kèw no wvukene, gayte le, “Wee wvun fiisene bonyii bô befe bvuu diekene bô bó.” ³Nonen, é Jisos ma ŋgan wvun ê bô le,

⁴“É nu yë é ben entelen wvú kênke njée gbwee, yimiaan é la, é wvú ke elaame? Wvú saa eyaw ecine yi mban bvuuke ncw bvuuke le ŋkpwaante egen egomte yimiaan yidvu egen ebuy seke wvú ke eyen yí le? ⁵Wvú é gom é yen yí le, emum eyuuke njon, etuu fô gbewew, ⁶ekfuuyi dvú fô yew e. É wvú dioo é kfulé dvú, emum ekum nsáa ye bô bonyii bô cee mbew ye le gay le, ‘Ben eto é beene elanlan njee yem é yí be é la, me é ŋkase é n'yen yí le.’ ⁷É me ensee é ben le, è nu ke lenlen no nlanlan wvu baay nu ke enu won wvu we le, nje wee wvú befe mwaan wvú nu é kumen fitele fiew. Bó nu ke elanlanye wvuwe wee fele bonyii bo mban bvuuke ncw bvuuke bô nu teyey yaa shiee ŋkumen ke.

Ŋgan ekumë jise di bigew e di to lae

⁸Nuu le è nu kpwoon wvú la wvú kênke bigew yuufe, jise é la fô é wvú ke elaame? Wvú saa etfuw nguy eyeese, eyese yew, eloocé etasse egen ebuy seke wvú ke eyen e? ⁹Wvú é tasse é yen, emum ekum nsáa ye bô bonyii bô cee mbew ye le egay le, ‘Ben eto é beene elanlan jise diem di bigew e, é dí be é la, me é ŋkase é n'yen.’ ¹⁰É me ensee é ben le, è nu ke lenlen no bonceendaa bo Nyo' le lanlanye nje wee wvú befe mwaan wvú nu é kumen fitele fiew.”

Ŋgan ekumë wan wvú to lae

¹¹Wé Jisos bvuu jeme le, “Wee mvu to kênke boom bolemse bofë. ¹²É wvu ejim ke mum nê gay é wvú le, ‘Icem, gawé bwem bvushew enya é me keseen.’ Nonen, é ice mum gaw bvushew bvudvu é bó. ¹³É wan wvu ejim wvudvu fi bwew bvushew, é è ke dioo nu ejim jo ediuw caan, é wvú baance bvucii gese mum laa bala won wvumew e ncejole, mum gen no gawayte bvuuke bigew bidvu yí nce wvu ecici le. ¹⁴É wvú ke dioo bvuw é bi ka, é jen yí temyi nê koo won wvudvu le, é wvú no tane fië fidien. ¹⁵Nonen, é wvú mum gen gom lemme fô wee mvu wvu won wvudvu le keelemte wvú le. É wee wvudvu mum ciinse wvú le wvú egen ecëyte bonkunyam bew. ¹⁶É wvú mum gen no ceyte, é wee yaa nu dvú wvú enya wvú bô fië fi wvú edie ke. É wvú mum no kênke shiee le wen bee ediee mwëem mvudien mvú bonkunyam ké no diee. ¹⁷É wvú ke nê kèw no kpawci mwëem, tee bvufee bwew jim, mum gay le, ‘Bonyii bo lemme le bo icem e kênke mwëem mvudien nteen é mvú ghaake bó, é me nu fen ŋkpwee jen. ¹⁸Me nu ene we, enjen fô

^s14:35 Mat 11:15 ^t15:1 Mat 9:10 ^u15:3 Jon 10:11-15

^v15:4 Esek 34:11, 16 ^w15:11 Mat 21:28 ^x15:13 Bnjen 29:3

icem e, engay ê wvú le, "Icem, me nu e nge kebefe fô Nyo' le noo fô wo le. ¹⁹ Me mbaa mbvuu nkocen le bó eterje me le waa wo ke. Joo ke wase me diewe wee wo lemme le."

²⁰ Nonen, e wvú mum ne no tuu jim fô ice le. E wvú ke dioo too buyte wase mbew la le, e ice lanj jise yen wvú le. E shen koo wvú bô wan, e wvú ja we, lewte gen, bam wvú, bvuu njoce. ²¹ E wan wvudvu mum gay ê wvú le, "Icem, me nu e nge kebefe fô Nyo' le noo fô wo le. Me mbaa mbvuu nkocen le bó eterje me le waa wo ke." ²² Geenén, e ice kaa tee lo bonyii bew bo lemme le gay le, 'Ben egen cekey, egom kekum naa kè jee ntay, eto etfume yî ye le, ebvuu elese fincaw yî ebo kew e noo bolaba yî bikaa biew e. ²³ Ben egen ekoo waa na' wvú fanj, sêe é beene ediee lanlange, ²⁴ njefo waa wem wvun se nu e kpwe wase e kase e tu dvú. Wvú se nu e la, e kase e yene.' Nonen, e bó mum kew no lanlange.

²⁵ Fiee fin to kooyi, e wan wvu ngay-wee nu nkpwaante. E wvú ke dioo kfu-uyi, ke to buy mbew yew e, yuw no bine gbwee. ²⁶ E wvú tee wee lemme mvu bife laa bó se bine e è nu la le. ²⁷ E wvú tfuse ê wvú le, 'Waa bwoo nu e tu jim eben. Nonen, icen e sêe waa na' wvú fanj, njefo wvú be e yen waa bwoo le e wvú nu dvú bvuu temyi.' ²⁸ E wvú yuw nonen e shém kaa ton'ye lo wvú, e wvú mum fanj keeley yew. E ice buy gen no booyi wvú le wvú eley ke yew. ²⁹ Geenén, e wvú tfuse ê ice le, 'Taa eyen, me nse nlemte fô wo le diewe nfwa le yî bilum bin e bicii, e me nke mbaa nfanj wase keenge fiee fiuw fimew ke. Wo ke baa nya wase me ke naa bô waa bie le me en-lanlanj dvú bee nsáa yem ke. ³⁰ Waa wo wvun wvú se genêe bvuw bvushew bô bokene bo nsake le e dioo to, wo mum e koo lo waa na' wvú fanj e sêe nje ye.'

³¹ E ice tfuse ê wvú le, 'Waa wem, bee wo se nu fen sekeci, e fiee ficii fi me nkênke nu ke fiuw. ³² Geenén, fi be jee keelanlange njefo waa bwoo wvun se nu e kpwe wase, e kase e tu dvú, wvú se nu e la, e kase e yene."

Waa lemme wvú to fiwêe kenfiw

16 E Jisos bvuu jeme ê boom bew bo ngoo le le, "Wee kpaw mvu to kênke waa we lemme wvú to gekêe le wvú etaale fô kpaw we le. E wvú ke ne yuw le waa we lemme we bvooke lo bigew biew. ² E wvú mum tee waa we lemme wvudvu bife ê wvú le, 'Fin fi me n'yuuke ekume wo nu la? Baance bonjwa' bocii bô wo saanjke kpaw wem jó eto etfuse ê me. Ke wo yaa bêe ebvuu elemte me le ke.' ³ E waa lemme we gen shii kpawwe le, 'No cee ekole wem kuunke wase me fô lemme le, me nu enge nêe? No me nu se me nkênke mvungay keenlem bô jiw, e me mbvuu n'wuumene keenleke êlekêe.' ⁴ E wvú mum ne kpawwe le, 'Me nu e nkîe wase fiee fi me nu enge, wvu le seke bó e kuñ me fô lemme le, é me nkênke nsán yî nulo efiisene me yéw yibole.' ⁵ Nonen, e wvú mum tee bonyii bô to kênke fioo cee ekole we mwaan mwaan. E wvu fwe to e wvú bife ê wvú le, 'Wo laake cee ekole wem nêe?' ⁶ E wvú tfuse le, 'È nu bokolo bo mêm e bo baay baay gbwee.' E wvú gay le, 'Ko gwa' wo fioo wvun es-hii fokuse cekey, ekumen esanj le mbaan-shen.' ⁷ E wvú kase bife ê wvumvu le, 'Wo laake yo nêe?' E wvú tfuse le, 'È nu bikele bi egin e gbwee.' E wvú gay le, 'Ko gwa' wo fioo wvun ekumen sanj le bikele mbanjnyan.' ⁸ E cee ekole waa lemme wvun ke yen no wvú fiwse wvú nonen, kaa bense lo wvú le wvú nu e feefen baay." E Jisos mum mese le, "Bonyii bo fokuse fen feefene yî mwem mvú bó gee

le fele no bonyii bo n'yu le feefene yî mvubole mvu n'yu le.

⁹Nonen, me ε no ngayte ê ben le, ben ejòð kpwaw wene wvu fokuse fên koole nsán dvú, wvu le seke wvú ε ka, é Nyo' efiisen ben ê wvú yew fô ben nu ke enu sekeci. ¹⁰aWee wvú nulo ekiε keetaa fô fieε fi caan e ntay, nulo ekiε keetaa ten fô fi kuuke le. ε wee wvú fiike kenfiw yî fieε fi caan e, nulo efiw ten yî fi kuuke le. ¹¹É ben nu sε ben nulo ekiε keetaa fô kpwaw wvu fokuse fên e, é ke enya yεε ê ben kpwaw wvú kpwaw? ¹²É ben nu sε ben nulo ekiε keetaa fô fieε fi wee mvu le ntay, é ke enya yεε ê ben finen?

¹³Ke è nulo é waa lemme elemte bocee ekole le bofεε kε. É wvú lemte nonen, é wvú ebane wvumvu, koonke wvumvu, kenε eyuuke wvumvu le ntay, joo wvumvu ekuse. Ke ben nulo elemte Nyo' le bvuu lemte bigew e kε.”

¹⁴No Jisos jeme nonen, ε Bofalasii yuw nε no buu lo wvú, njefo bó to koonke bigew baay. ¹⁵bε Jisos mum gay ê bó le, “É nu ben ban bò dunji ye le ben nu bonyii bò jee fwe dvu bonyii, geenε ε Nyo' kee mwεem mvunciim mvú nu ê mvuntelem mvunen e. Ben ekeè le mwεem mvú bonyii bensee le è nu mwεem, nu mvú Nyo' taale ε mvú bemte lo fô wvú le.”

Nci bô bvunfon bvú Nyo' le

¹⁶ε Jisos bvuu gay le, “È to nu fwele ε bó fewci ε è nu bonci bo Muses e bò mwεem mvú bonyii bo ntum Nyo' le to saanke. Geenε, ε kew no Jon to toε, nu ε bó fewci wase ε è nu saaka wvú jee wvu ekumε bvunfon bvú Nyo' le. Wee tfuu ε mum ε no taanke keeley εnte jo bvunfon bvú Nyo' le bvudvu le. ¹⁷Fí nu cekey fô ebule bô nshe le keeka, efey fo fijise fi njwa' le ela εcici é ŋwa' bonci le.

¹⁸cFí ε no nu le, é wee kun kpwese, ε jo wvumvu, tu wvú nu ε ge kebefε kε diεwε keejaŋ kpwoon mvu. Wee é jo kpwoon wvú buy wase é wee yew, tu mweten nu ε jo kpwεε wee.”

Laasalus bô wee kpwaw

¹⁹ε Jisos ke bvuu nε gay le, “Wee kpwaw mvu to nu dvú, suute ye bô ndvú yî jee, dieε ekole kew εdiuw εcii. ²⁰ε wee kefufe mvu nu ten dvú, ε dieε nu Laasalus. ε biŋkoken ε kooyε wvú ye yicii. ε bó to gεε ε wvú no shee jiime diuw fwese wee kpwaw wε le, ²¹cεyte le laa wvú nu ke edioo ediekene é fieε eshεεte ε wen bonji dieε le. No wvú to jiime fô nonen, ε bwé bvuu mεεse too laci biŋkoken biew. ²²ε è ke no nu kefew kemew e, ε wee kefufe wvudvu kpwe, ε bonceendaa bo Nyo' le to tuu wvú gen gεε bvudvuu bvú njoŋ e mbew Aba'am e. ε wee kpwaw wε ke kpwe ten ε bó dwey wvú. ²³ε wvú gen ε è nu woŋ bonkfu le no nu fô yî ngew wvu baay e. ε wvú ke nε laŋ jise, yen Aba'am e nce-jole bô Laasalus mbew ye le. ²⁴ε wvú tee le, 'Icem Aba'am, koo shen fô me le eciinse Laasalus é wvú elese kpan ebo kew ê joo le eto lεεse leme diem dvú. Me nu lo yî monlum mo baay e nguy wvun e.' ²⁵ε Aba'am tfuse fiew le, 'Waa wem, kume seke wo to bεε cee yî nshe le. Wo to kenke mwεem mvú jee mvunciim sekekie, ε Laasalus yene fiew ε è nu ngew. Keseen nu ε Laasalus nu yî njoŋ e ε wo nu yî monlum e. ²⁶Ke è mey ke fifin kε. È keè ten le kenseen ke baay nu ε bó ε seyse wvu le fo è nulo é wee ene fên edanŋen eto fô wo nu kε, ε è yaa nulo ten é wee ene fô wo nu edanŋen eto fên kε.' ²⁷ε wee kpwaw wε bvuu lεkε le, 'Kee wo icem, ciinse ke Laasalus fô yew e fosese. ²⁸Me njεŋke boom bo bwεem

^a16:10 19:17-19; Mat 25:21-23 ^b16:15 Mat 23:28

^c16:18 Mat 19:9; Mak 10:11-12; 1Kol 7:10-11

e botin, é wvú egen etefe bó le bó eyenè fo bó ke eto ten fô bvudvuu buv ngew e bvun e ke.²⁹ dE Aba'am tfuse fiew le, 'Boom bo bwoo le bodvu kenke bonwa' bô Muses bô bonyii bo ntum Nyo' le to saŋe, bó eyuukè mwëem mvù bó gayte.'³⁰ E wee kpaw we tun gay le, 'Aay icem Aba'am, é è be buy wee mvu yî kpwe le e gen e fewce é bó, é bó se yuw ekumen mvuntelem mvubole.'³¹ E Aba'am tfuse é wvú le, 'É bó tun keeyuw fie fi Muses bô bonyii bo ntum Nyo' le gayte, bó saa ke eyuw naa lo ten fi è gayte wee wvú buy yî kpwe le ke."

**N'yeeyi Jisos ekume kebefe
bô mbee noo lemme**

17 E Jisos gay é boom bew bo ngoo le le, "Ke mwëem mvù teeyi bonyii é bó gee bibefe nu ke eyuu enu se mvú nu lo ke. Geenèn, ngew nu dvú fô wee wvù teeyi bonyii le bó egeè bibefe le. ²Fí nu ke ejee fô wvuwe wee le le bó eshenke kebwee ke diene le é kendon kew e, edomse wvú é joo yi baay e, efey fo wvú egeè e boom ban gee bibefe. ³Ben edioo nu no yenè.

É waa bwoo ge fie fi befe, é wo jeme é wvú. Wvú é kumen, é wo læshe nya é wvú. ⁴É wvú cim ge mwëem mvù befe fô wo le bokaŋ bosooshwi yî diuu le, ké ge kase ke to ku can le wen nu e jay, tu wo kenke ke keefoose wvú."

⁵eE boom bo Tata le bo ntum e ke ne gay é wvú le, "Gee é mbee wese etemyi ntay." ⁶fE Tata tfuse le, "É me ensee é ben kecëy le, é ben be kenke mbee e wvú nu ke naa diewe shem nsusu le, tu è nulo é ben egay é kete ke baay kin le kí emvuw ye fën egen eleem é joo yi baay e, é kí emum eyuw lo ben e.

⁷Ben ejo le wee ngoo yene le kenke waa we lemme, wvú e she lemte wene, kenëe wvú be taale e è nu fô njée le, é wvú ke dioo e kfulé, é wvú emum egay le waa we lemme wvudvu egen lo ejo mwëem mvudien mwew eshii ediee le? ⁸Ke è nulo é fi enu nonen ke. Fiee fi wvú nulo egay nu ke le wvú egen ekumen ndvú, eseyse mwëem mvudien mvuwene eto dvú, emum ecëyte, é wen dioo e dieken, e wuken, é wvú ebaance mwëem se gen edieken. ⁹Waa lemme wvudvu é ge mwëem mvun mvunciim, é wvú ke eshe enyaa keyoone é wvú? ¹⁰gÈ nu ke lenlen no finen nu. Ben ke dioo e ge lemme di bó nya é ben dí e ka, é ben egay ke le, 'Bese nu ke lo fisese boom bo lemme le, e bese ge ke e è nu lemme disese."

**E Jisos fe bonyii bo
ntun wvu baay e yuufe**

¹¹No Jisos to gene Jelusalem, no fele é kedwee ke won wvù Samalia bô wvù Galilee le. ¹²hE wvú ke gen dioo eleyte ntew mvu le, e bolemse bomew yuufe bô to cemte bô ntun wvu baay yen wvú le ncejole, ¹³mum tee bô diew yî temyi le, "Jisos cee bonyii, came ke shen fô bese le."

¹⁴iNo Jisos yen bó le, gay le, "Ben egen edunçe bikuu binen é bocee ncese." No bó ne e no gene mum bonen no yuule bee é je. ¹⁵E wee mvu ente jo bó yen le wen nu e bonen wase, mum kase no tuu jim fô Jisos e bensee Nyo' foweewe. ¹⁶jNo wvú to, mum gbwe é Jisos ejise bæle wvú. E wee wvudvu to nu wee wvu Samalia. ¹⁷E Jisos gay le, "Bonyii bee yuufe bô me mbe nfe bó e no yuule, bo bvuuke e fee? ¹⁸Fí nu le wee baa nu dvú wvù eyen le wen ekase etu jim enya keyoone é Nyo'

^d16:29 2Tim 3:16 ^e17:5 6:13 ^f17:6 Mat 13:31; 21:21; Mak 11:23

^g17:10 1Kol 9:16-17 ^h17:12 Lëw 13:46

ⁱ17:14 Lëw 14:2-32; Mat 8:4; Mak 1:44; Luk 5:14 ^j17:16 10:33

efey ke tolo wvun e?" ¹⁹kE Jisos mum gay ê wvú le, "Ja we egenê fiuw. Fitele fi wo lese yî yem e nu e ge wase wo e bonen."

**Bvunfon bvú Nyo' le
bvú keseen bô bvú too
(Mat 24:23-28, 37-41)**

²⁰E Bofalasii ke nê bife ê Jisos le laa bvunfon bvú Nyo' le nu ke ekew seke la le. E wvú tfuse le, "Kê nciise yaa nu dvú wvú nu ke edunçe seke Nyo' nu ke ekew esaake bvunfon bwew ke. ²¹!Kê wee yaa nu dvú wvú nu ke eduu le, 'Ben etaa eyen, Nyo' wvun e wvú saake fên', kenê le, 'Wvuwe e wvú saake fofe' ke. Ben eyeke eyuw, bvunfon bvú Nyo' le nu ê mvuntelem mvu bonyii le." †

²²mE wvú mum kase jeme wase e è nu ê boom bew bo ngoo le le, "Kefew too lo kè ben nu ke egomte keeyen wee wvú diee nu Waawee le ke naa diuu dimwaan, saa eyen ke. ²³nÈ nu ke enu kefew kekîe le é bonyii bomew eduu le, 'Ben etaa yen, wvuwe fofe', kenê le, 'Ben etaa yen, wvuwwun fên.' Bó dioo jemyi nonen fo ben egenê keetaa ke. ²⁴Ben kee no jan ké lawte we nen mwaww, e ebuw e wonj yo ena ecii yuu nen mwanj, e bonyii bocii yen. È nu ke lenlen no bonyii bocii nu ke eyen wee wvú diee nu Waawee le diuu di wvú kaase too. ²⁵oGeenen, no wvú ke egen, se kase eto, nu e wvú kenke keeyaw yen bongew nteen é engoke ke keseen kin ema lo wvú. ²⁶Kê lenlen no fí to nu kefew ke Noa' le nu ke no fí nu ke enu kefew ke

Wee wvú diee nu Waawee le. ²⁷Bonyii to nu diekene, wukene, e bokene bô bolemse taashi bvujen, e bonyii nyaa boom e bolemse taashi bvujen bô bó, gen buy diuu di Noa' to leyê ê nguw e e joo ke buy to lese bó bocii. ²⁸pFí nu ke enu ten lenlen no fí to nu kefew ke Lot e. Bonyii to diekene, wukene, kamene way, lemte nê, bvuu bomte yêw. ²⁹E Lot ke dioo buy Sodom, e Nyo' mum shike nguy we e wvú no shiile beenci ke diêwe mvunjan e, shii mum lese bonyii bo Sodom bocii. ³⁰È nu ke no fí nu ke enu diuu di wee wvú diee nu Waawee nu ke esese ebuynen e.

³¹qÈ nu ke edioo enu ebvubwe, fo wee wvú nu ê yew we e mwêem mwew nu yew, ebvuu eshii eley yew le wen ejo se no lewte ke. Lenlen ten, fo wee wvú nu wene ebvuu ekfuuyi le wen egen ejo fiê ke. ³²rBen ekume fiê fi to kooyê bô kpwe Lot. ³³sWee wvú gomte keebawci nshii we fo wvú elase nu ke elase ke lo. E wee wvú lase nshii we nu e wvú bawce lo nshii wvudvu. ³⁴É me engay ê ben le, è nu ke enu entan jodvu, bonyii nu ke ejiime fontaw bofê, é bó ejo mwaan é wvumvu eshê. ³⁵Bokene bofê nu ke egooke bvulem fodien, é bó ejo mwaan é wvumvu eshê. ³⁶[Bolemse bofê nu ke enu wene, é bó ejo mwaan é wvumvu eshê.] ³⁷tE boom bew bo ngoo le mum bife ê wvú le, "Tata, fiê fidvu nu ke ekooy e è nu fêe?" E wvú tfuse e è nu ê ngan e le, "Fô kenkpwe ke fiê le nu, nu ke fó fô bongulung nu etaashi."

†**17:21** Kenê le, "bvunfon bvú Nyo' le nu ê ben ente."

‡**17:36** Kê bongwa' bo boyvuum bomew kenke kencim kin ke.

^k**17:19** Mat 9:22 ^l**17:21** 11:2, 20; Mat 12:28 ^m**17:22** 21:7-24

ⁿ**17:23** Mat 24:23-25; Mak 13:21-23 ^o**17:25** 9:21-22

^p**17:28** Kej 19:24-25 ^q**17:31** Mat 24:17-18; Mak 13:15-16

^r**17:32** Kej 19:26 ^s**17:33** 9:24; Mat 16:25; Mak 8:35 ^t**17:37** Job 39:30

**Ŋgan ekumɛ kpwɛɛ ŋkfu bô wee
wvù saake bonsaw**

18^uƐ Jisos mum ma ŋgan mvu keeyɛɛyi boom bew bo ŋgoo le le bô kɛŋke keebunlee sekeci yaa doose kɛ. ²Ɛ wvù gay lɛ, “Wee wvù saake bonsaw mvu to nu ɛ kelaante kemew e, ɛ wvù yaa fane Nyo', yaa yene tɛn jise di wee le kɛ. ³Ɛ kpwɛɛ ŋkfu mvu nu tɛn ɛ kelaante kedvu le. Ɛ wvù kɛ no gene sekeci kule can ɛ wee wvù saake bonsaw wɛ le wvù efi kɛ wen esumtɛn nsaw wen bô wee wen bvuban. ⁴Ɛ wee wvudvu yaa leese gvune ɛntɔŋtɔŋ kɛ, ɛ kpwɛɛ ŋkfu wɛ mɛy kɛ no cine fô. Ɛ fɛ kɛ ghaw, ɛ wee wvudvu gay lɛ, ‘No me nu sɛ me nfane Nyo', sɛ me ncim n'yene jise di wee le, ⁵vgeenɛn no kpwɛɛ ŋkfu wvun too kɛ jewsee me nɛn, me nu en'yɛn lɛ me nu ɛ nsumtɛn nsaw we no wvù gomte, ɛfuw kɛ nonɛn, ɛ wvù kɛ emɛy kɛ etoo jewsee me nɛn, ɛ wee kɛ enɛ ekpwe lo ɛ wvù ɛbo.” ⁶No Tata ma nonɛn, mum gay lɛ, “Ben eyuw fieɛ fi wee kɛŋge kɛ ɛcici wvù saake bonsaw wvun to jemyɛɛ. ⁷No wvù to ficɛɛ kpwɛɛ ŋkfu wɛ nɛn, tu kɛ Nyo' nulo efi tɛn bew bonyii bô wvù nu ɛ caw bô beele fô wvù le ɛntɔŋ bô ɛmvunsheɛŋ e? Ɛ nulo ɛ wvù ebvuu eguute lo ye? ⁸Ɛ me ensee ɛ ben lɛ Nyo' nu kɛ esumtɛn nsaw wvubo naa cekey. Geenɛn wee wvù dieɛ nu Waawee nu kɛ edioo kaase too eyen ɛ bonyii nu dvù bô nu ɛ lese fitele yɛ Nyo' le fokuse fɛn nonɛn e?”

**Ŋgan ekumɛ wee Falasii
bô wee wvù fii shile**

⁹Ɛ Jisos bvuu nɛ ma wvumvu ŋgan ɛ ɛ nu ɛ bonyii bô to yene bikuu bi-bole le bowen nu bonyii bo teyɛy, mum nyɛnsee lo bomew bonyii. ¹⁰Ɛ wvù gay

lɛ, “Bonyii bomew bofɛɛ to nu ɛ ben gen yew ncese le keebunle. Wvumvu to nu wee Falasii, ɛ wvumvu nu wee wvù fii shile. ¹¹Ɛ bô gen ley, ɛ wee Falasii wɛ gen leem fiew wvù ɛmbeŋ bunle lɛ, ‘Nyo', me nyaa keyoone ɛ wo njeɛfo kɛ me nu diɛwɛ bonyii bomew e kɛ. Kɛ me n'yɛle ejise yɛ mwɛɛm e kɛ. Kɛ me nfiike ken-fiw kɛ. Kɛ me njaanɛke bokenɛ bo bonyii le kɛ, ɛ kɛ me nu naa kɛ diɛwɛ wee wvù fii shile we le kɛ. ¹²wMe ŋkɛ no mbamte mwɛɛm mvudien ɛdiuw ɛfaa yɛ kemaa le. Me ŋkɛ no nyaa keba kemwaanɛ ɛ wo ɛntɛ jo biba yuufe bi mwɛɛm mvunciim mvù me ŋkɛŋke le.” ¹³xGeenɛn, ɛ wee wvù to fii shile wɛ leem fiew ncejole, faŋe yaa cim taa we kɛ, so' ɛkolɛ, laŋ wɛm mum bunle lɛ, ‘O Nyo', me nu fiem wee wvù befe, camɛ kɛ shen fô me le.” ¹⁴yNo Jisos fɛ nɛn, mum gay lɛ, “Ɛ me ensee ɛ ben lɛ wee wvù to fii shile wɛ to buy no booke ɛ wvù yew nu teyɛy ɛ Nyo' ejise efey wee Falasii wɛ. Ɛ nu kɛ lɛŋlɛŋ no wee tfuu wvù bensee ɛkolɛ kew nu ɛ bô nu kɛ eshike lo wvù, ɛ wee tfuu wvù shi-wse ɛkolɛ kew, nu ɛ bô nu kɛ ebense lo wvù.”

Jisos kooŋke boom bo caan caan

(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)

¹⁵Ɛ bonyii kɛ nɛ no too bô boom bo caan caan fô Jisos e lɛ wvù ekum bô le. Ɛ boom bew bo ŋgoo le yɛn nonɛn, no saake lo bô. ¹⁶Geenɛn, ɛ Jisos tee boom bodvu lɛ bô etoɔ, mum jeme ɛ boom bew bo ŋgoo le lɛ, “Ben ecinɛ ɛ boom bo caan caan etoo fô me le. Fo ben ejɛwsɛ bô kɛ, njeɛfo bvunfon bvù Nyo' le nu ɛ ɛ nu fô bonyii diɛwɛ boban e. ¹⁷zƐ me ensee ɛ ben keceɛy lɛ, ɛ wee baa efiɛn bvunfon bvù Nyo' le kɛ diɛwɛ wan wvu caan e,

^u18:1 11:2; Lum 12:12; Fili 4:6; Kolo 4:2; 1Tes 5:17 ^v18:5 11:7-8

^w18:12 11:42; Mat 6:16-17; 23:23 ^x18:13 5:8; Mben 51:1-5

^y18:14 Mat 23:12 ^z18:17 Mat 18:3

wvú saa ke eyuu eley bvunfon bvudvu le kɛ.”

Jisos bô wee kpaw

(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)

^{18a}ɛ wee wvu baay mvu bife ê Jisos le, “Wee n'yɛɛyi, wo wvú wee wvú jee, fiɛ fi me ɲkɛɲke keɲge nɛ ɲkɛɲke nshii wvú mɛy lo nu la?” ¹⁹ɛ Jisos bife ê wvú le, “Wo tɛɲe me le wee wvú jee nje la? Kɛ wee nu dvú wvú jee kɛ. Ê nu ke Nyo' maan wvú jee. ^{20b}Geenen, keetu jim yi fiɛ fi wo be bife le, wo kee kɛ bonci bô duu le,

‘Fo wo ejaɲ kpweɛ wee,
fo wo eyu wee,
fo wo eɔɲ bvuoɲ,
fo wo eben jim nsaw mbiay’,
bô wvú le,
‘Ê wvumtɛ ico bô bwoo' le?’

²¹ɛ wvú tfuse le, “Bonci ban bocii nu ɛ me nto ɲkɛw wase no ɲgɛle naa ɛ me mbɛɛ cuwee.” ^{22c}ɛ Jisos yuw nonen, gay ê wvú le, “Tu fiɛ nu ɛ shɛ fimwaan fi wo bɛɛ ege. Gɛnɛ egese mwɛɛm mwuw mvunciim, egaw bigew bidvu ê bonyii bô fuute, é wo ke emum ɛkɛɲke bvukukɛ ɛ è nu won Nyo' le. Ê wo dioo ɛ ge nonen, emum eto ebii me le.” ²³ɛ wvú yuw nonen, ɛ ye keeshɛ lo wvú, njefo wvú to kɛɲke kpaw baay. ²⁴ɛ Jisos taa wvú nen, gay le, “Fí tɛmyi baay fô wee kpaw e keeley bvunfon bvú Nyo' le. ²⁵ɛ fí tɛmyi naa baay fô wee kpaw e keeley bvunfon bvú Nyo' le fele no fí tɛmyi fô nyambala le ^f‘keeley ê jise di tase le.’” ²⁶ɛ bonyii bô to nu fó yuw nonen, mum bife le, “É è fɛn nu nonen, é ke eyuu eboy yɛɛ?” ^{27d}ɛ Jisos tfuse le, “Kɛ fiɛ fi ghaake bonyii keege nulo eghaw Nyo' keeɛ kɛ.”

²⁸ɛ Bitá gay ê wvú le, “Taa eyen, bese nu ɛ cine wase mwɛɛm mvusese le, ɛ no bii wo le.” ^{29e}ɛ Jisos tfuse ê bó le, “É me ensee ê ben keɛɛy le kɛ wee yaa nu dvú wvú nu ɛ cine la diɛw e, kɛnɛ kpweɛ bô boom e, kɛnɛ boom bo bwee le, kɛnɛ ice bô bwee le nje bvunfon bvú Nyo' le, ³⁰wvú nu ke enu sɛ wvú ɛ kɛɲke bonyii bô mwɛɛm nteen yi nshii wvun e mvú fele mvú wvú cine le kɛ. É è nu ke edioo enu kefew ke nshii wvú too le, é wvú ɛkɛɲke nshii wvú mɛy lo.”

ɛ Jisos bvuu jeme ɛkumɛ kpwe ye

(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)

^{31f}ɛ Jisos ke nɛ jo boom bew bo ɲgɔo le bo yuufe ncɔw bofɛɛ ɛ bô bó base ye. ɛ wvú gay ê bó le, “Ben eyekɛ eyuw, beene bene wase Jɛlusalɛm, ɛ beene nu eben ebuy jó é fiɛ ficii fi bonyii bo ntum Nyo' le to sanɛɛ ɛkumɛ wee wvú dieɛ nu Waawee eto ekocɛn. ³²Fí ɛ mum ɛ no nu le bó nu ke enya wvú can bitum e, é bó ebuu wvú, nan'yi wvú, cuyte ncɛɲ yi ye le. ³³Bó nu ke etam wvú bô bonɲbwan, eyu wvú, é ke edioo enu ediuw ɛta, é wvú ebuy yi kpwe le.”

^{34g}ɛ Jisos jeme nonen, ɛ fí ffumse bó, ɛ bó fanɛ yaa cim kiekɛ laa wvú jeme le la le, njefo fiɛ fimew to nu ɛ ge le fo bó ekiɛ kɛ.

ɛ Jisos yene ejise kenfefe

³⁵ɛ Jisos ke dioo fɛɲene kelaante kɛ Jeliku, ɛ kenfefe kemew ɛ shii diuw jee le lɛke mwɛɛm. ³⁶ɛ wvú yuw no kebom-bom ke bonyii le kfune fele, mum bife le laa è sɛ nu la le.

³⁷ɛ bó tfuse ê wvú le è nu Jisos wvu Nasalet ɛ wvú fele. ^{38h}ɛ wvú mum kɛw

^f18:25 Nyambala yin nu ê dífɛw bala le le, “kamel.”

^a18:18 10:25 ^b18:20 Ksm 20:12-16 ^c18:22 12:33; Mat 8:21-22

^d18:27 Saka 8:6; Luk 1:37 ^e18:29 14:26; Mat 10:37 ^f18:31 9:21-22

^g18:34 9:45 ^h18:38 Mat 20:30-31

no wamte le, “Jisos, Waa Nfon Dawe, came ke shen fô me le.”

³⁹ E bonyii bò to saa fwe wam le wvú ebanj lo. Geenèn e wvú bvuu mese wam lo foweewe le, “Waa Nfon Dawe, came shen fô me le.”

⁴⁰ E Jisos yuw, leem gay le bó eto bô wvú. E bó to bô wvú, e Jisos bife ê wvú le, ⁴¹ “Wo gomte le me enje la fô wo le?” E wvú tfuse le, “Tata, gee é me en'yene mwëem e.”

⁴² E Jisos mum gay ê wvú le, “È yenè le mwëem e. Fitele fiuw fi wo lese yí yem e nu e ge wase ejise eyo e yene.”

⁴³ Kanj mwaan nonen, e wvú mum kase kew no yene mwëem e. E wvú mum nè no bii Jisos e tumte monkum mo Nyo' le. E bonyii bocii bò to nu fô yen, nya mbense ê Nyo'.

Jisos bô Sakio

19 E Jisos gen ley ê kelaante kè Jelikulu le, no fele. ² E wee mvu to nu jó e diee nu le Sakio, e è nu cee ekole bonyii bò to fii shile, nu ten cee kp-waw. ³ E wvú no gomte keeyen Jisos e no wvú to fele. Geenèn, e fí ghaw njefo wvú to kfufene lo, e kebombom ke bonyii le banji wvú. ⁴ E wvú mum lewte gen fwe, gen ben yí kete kemew e le Jisos ke edioo efele é wen eyen wvú le. ⁵ E Jisos ke gen buy fô, laj jise yen wvú le fowe, tee le, “Sakio, shiile cekey eto, njefo me nkenjke keence ê yew eben.”

⁶ E wvú mum son shii yí kete kie le, fisen Jisos bô nlanlanj. ⁷ E bonyii bocii bò to yenè no Jisos to gene bô wvú mum kew no wvukene gayte le, “Wee wvun gene wase keegen ce bô wee wvú befe.”

⁸ E bó gen dioo nu, e Sakio ke nè leem we gay ê Jisos le, “Tata, taa eyen, me

nu engaw mwëem mwem entelenj enya ê bonyii bò fuute. É è nu le me nke nu e nfiw wase wee, é me enjkase entfuse bokañ bonew ê mweten.”

⁹ E Jisos yuw nonen, gay le, “Eben nu e bonyii bo yew fen e boy wase, no cee la wvun nu ten waa Aba'am. ¹⁰ Wee wvú diee nu Waawee to to keegom bonyii bò nu e laken wase, eboyse bó.”

Ngan ekumè bigew

(Mat 25:14-30)

¹¹ No bonyii to yeke no Jisos jemiy mwëem mvun, e wvú ke nè ma ngan mvu ê bó, njefo è to shæte wase caan é wvú eley Jelusalem, e bonyii kpwaake le seke-mew le è sheke wase caan é Nyo' ekew esaake bvunfon bwew. ¹² E wvú gay le, “È to nu kefew kemew e, e waa nfon mvu nè wonj wvubole no gene wonj wvumew e ncejole le bó egen eghaa wvú nfon e, é wvú se kase eto esaake bvunfon bwew. ¹³ E wvú ke dioo nen'yi, tee boom bew bo lemme le yuufe, gaw bigew ê bó ekele ekele, gay le, ‘Ben eko eshe egeè way dvú fô me ntoo.’ ¹⁴ E wvú mum nè, e bonyii bo wonj we le to bane wvú baay. E bó mum shæ tum bonyii ê wvú ejim le bó egen egay le ke bowen koonjke wee wvudvu le wvú enu nfon bowen ke.

¹⁵ E bó ke gen ke ghaa wvú. E wvú ke tu jim, tee boom bew bo lemme le ba bò wvú to gawæ bigew ê bó le wen eyen laa bó se nu e shæ e ge way e die sew e. ¹⁶ E wvu fwe to gay le, ‘Cee ekole, ekele kuw ke bigew e kè wo to nyæ é me nu e me e nshæ e ndie sew jó bikele yuufe.’ ¹⁷ E wvú yuw njon, bæle wvú gay le, ‘Wo nu waa lemme wvú jee. No wo se nu e shæ e kiee keetaa fô fiee fi caan e ntay, me nu engæ wo é wo esaakè bontew yuufe.’ ¹⁸ E

^{18:42} Mat 9:22 ^{19:7} Mat 9:10 ^{19:8} Ksm 21:37; Esek 33:14-16

^{19:9} 13:16; Lem 16:31 ^{19:10} Esek 34:16; Mat 9:13; Mak 2:17; Luk 5:32; 1Tim

1:15 ^{19:11} 11:2; Lem 1:6 ^{19:12} Mak 13:34; Lem 1:11; 2:33-36

^{19:14} Lem 4:17; 5:28; 13:44-46; 28:25-28 ^{19:17} 12:42-44; 16:10

wvumvu ten to gay le, 'Cee ekole, ekele kuw ke bigew e kè wo to nyae ê me nu ε me ε nshæε ε ndie sew jó bikele bitin.' ¹⁹ Ε wvú gay ê wvú le, 'Me nu engæε wo é wo esaakè bontew botin.' ²⁰ Ε wvumvu waa lemme to gay fiew le, 'Cee ekole, ekele kuw ke bigew e kin fen ε me ε nshæε ε ηkule ê njaw ndvu le ε ηgæε. ²¹ Me nse ηgæke njefo wo temyi ejim, ε me nfane wo. Wo ké nu sε wo nu ε gæε ηkuuη, mum to no joo lo. Ê ké dioo nu sε wo nu ε jewε fiæε, mum to no gbweçi lo.' ²² Ε cee ekole we gay ê wvú le, 'Wo nu wan wvú befe. Njeme wvú buy diuw wo le nu wvú me nu enjo ensaw wo dvú. Wo se kee le me ntemyi ejim, é me ndioo nu sε me ε ηgæε fiæε ηkuuη, mum nto no joo lo, ηké ndioo nu sε me nu ε njewe fiæε mum nto no ηgbweçi lo. ²³ Wo se kee nonen, ε se ε ge la fo wo ejo bigew biem egen egeε ntfu, wvu le seke me ε ηkase enfi bô sew?' ²⁴ Ε wvú mum gay ê bonyii bô to leeme mbew ye le le, 'Ben efi ekele ke bigew e kedvu ê wvú, enya ê wvú kηke bikele bi bigew e yuufe.' ²⁵ Ε bó kacε lo, gay le, 'Cee ekole, wvú kηke wase bikele bi bigew e yuufe.' ²⁶ ^rΕ wvú gay le, 'É me ensee ê ben le wee wvú kηke fiæε nu ε bó nu ke ebise. Geenεn ε wee wvú baa kηke, nu ε naa fi caan fi wvú kηke nu ε bó nu ke efi lo ê wvú. ²⁷ Yî keseen e, bonyii ba bô se bane me, tune le fo me enu nfon wvubo ke, ben egen eto bô bó eyuwye ê me ejise.'"

**Ε bó fiisen Jisos Jelusalem
ke diewe Nfon e**

(Mat 21:1-11; Mak
11:1-11; Jon 12:12-19)

²⁸ Ejim jodvu no Jisos to jemyæε mwæεm mvun, mum nε no saa fwe bene gene Jelusalem. ²⁹ Ε wvú ke dioo fejene ntew wvú Betfaj bô wvú Betani bô nu

mbew Kum Bite bi Olif e, mum baa boom bew bo ηgoo le bomew bofæε tum, ³⁰ gay le, "Ben egen ntew wvu fwe we le. Ben nu ke edioo eleyte jó, eyen waa kembæbey e ε bó ε suu ε wee ke baa ben wase yî dvú le ke, é ben efay eto dvú fen. ³¹ É ben gen ε no fayte, wee ε no biite le laa ben fayte nje la le, é ben tfuse le Cee Ekole kηke shieε wvudvu."

³² Ε boom bo ηgoo le ba gen yen fiæε ficii le ke læηlæη no wvú to jemyæε. ³³ Ε bó ke dioo fayte waa kembæbey wvudvu, ε bonyii bô to kηke bife le, "Ben fayte waa kembæbey wε nje la?"

³⁴ Ε bó tfuse le, "Cee Ekole kηke sheε wvudvu." ³⁵ Ε bó mum jo to dvú fô Jisos e, yey bikum bibole yî kembæbey kedvu le, mum bense Jisos yî dvú le. ³⁶ ^sΕ wvú no gene, ε bonyii yeyte bikum bibole ê je, ε wvú fele yî dvú le.

³⁷ Ε wvú ke gen le wen efeηene fô je booke yî Kum Bite bi Olif e, ε kebombom ke bonyii bew bo ηgoo le sese no wvu-uyi bensee Nyo' foweewe nje binghaw bi mwæεm e bicii bì bó to yenæε. ³⁸ ^tΕ bó no wvuuyi gayte le, "Nyo' nu ε læη kem-bonen yî Nfon wvú too ê dieε di Tata le. Nyekeey nu fowe, ε bvukuke nu bvυ Nyo' wvu fowe le."

³⁹ Ε Bofalasii bomew bô to nu ê ke-bombom ente mum nε gay ê Jisos le, "Wee n'yæyi, kanε bonyii buw bo ηgoo le ban le bó ebaη lo."

⁴⁰ ^uΕ Jisos tfuse le, "É me ensee ê ben le, é bó ecim ebaη lo, naa é eta eyan ewvuuyi."

⁴¹ ^vΕ Jisos ke dioo buy mbew Jelusalem e, taa jo nen, kese bô kpwe, ⁴² ^wno taanke le, "O Jelusalem, é ben ban be kee ke naa fiæε fi nulo eto bô nyekeey fô ben e yî diuu di eβen e. Geenεn keseen sε ben kee lo ηkuuη. ⁴³ Nonen, ben ekeè le kefew too lo kè

^r19:26 Mat 25:29 ^s19:36 2Bfn 9:13 ^t19:38 Mben 118:26; Luk 2:14

^u19:40 Abk 2:11 ^v19:41 21:20-24 ^w19:42 Dito 32:29; Luk 2:14

bonyii bonen bo bvuban e nu ke eto ebom ketaŋ egem ben dvú ekéeké, ebaŋ ben ente. ⁴⁴xBó nu ke eley efíwse lo ben naa noo boom bonen, ebvuw yéw yene, é tɛ saa eshɛɛ yí dimew e kɛ. É fí nu ke ekooy nonen njefo ben to baa kíɛ kefew kè Nyo' to toɛ é ben e kɛ.”

**É Jisos kuŋ bonyii bo way e
fô yew ncese Nyo' le**

(Mat 21:12-17; Mak
11:15-19; Jon 2:13-22)

⁴⁵É Jisos ke gen fô yew ncese le, no kuŋke bonyii bô to geese mwɛɛm fô ⁴⁶ygayte é bó le, “Fí nu é bo é saŋ é Nyo' gayte le, ‘Yew yɛm nu ke enu yew bunle.’ Geenɛn ben é baŋke é tu ‘Tfum bocoŋ.’”

⁴⁷É Jisos no shee yɛyɛi bonyii fô yew ncese le ɛdiuw ɛcii. É bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to duŋci bonci bo Nyo' le noo bonyii bo baay baay bo jó no wɛɛntene keeyu wvú. ⁴⁸aGeenɛn faŋe yaa kɛŋke je kɛ, njefo bonyii bocii to shee kɛ lo mbew Jisos e yaa gomte keesoy lo fíɛ fimwaan fô mwɛɛm mvú wvú to yɛyɛi le kɛ.

**É bonyii bo woŋ e bife
fô Jisos jo mvungay**

(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

20 É è ke no nu diuw dimew é Jisos no yɛyɛi bonyii, bvuu fewci saaka wvú jee wvú wvu Nyo' é bó fô yew ncese le. É bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô duŋci bonci bo Nyo' le noo bonyii bô saake woŋ to, ²bife é wvú le, “Kɛ see é bese wee wvú nya mvungay le wo egee mwɛɛm mvun? É nya yɛɛ mvungay mvudvu é wo?”

³É Jisos tfuse le, “Me tɛn nu embife fíɛ é ben. Ben esee é me keseen. ⁴Mvungay mvú Jon to leese bonyii dvú é joo to nya Nyo' nuu wee wvu wum é?”

⁵É bó mum koo ntɛm ɛbonebon le, “É beene tfuse le è to nya Nyo', é wvú ebife é beene le laa é è ge la fo beene ebee Jon e le? ⁶bÉ beene tfuse le è to nya wee wvu wum, é bonyii etumyɛ beene bô ɛta, njefo bó nu é bee ɛɛy ɛɛy le Jon to nu wee ntum Nyo'.” ⁷Nonen, é bó mum tfuse le, “Kɛ bese kee wee wvú to nyae kɛ.”

⁸É Jisos mum gay é bó le, “Tu kɛ me nu ensee tɛn é ben wee wvú nya mvungay é me le me engee mwɛɛm mvun kɛ.”

**Ŋgan ɛkumɛ bonyii
bô bó to lesee wene**

(Mat 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹cÉ Jisos mum nɛ kew no maa ŋgan é bonyii le, “Wee mvu to nu é lem wɛ mvuntam mvú bó keenci mbvuum dvú. Ke tɛse wɛ wvudvu é bonyii, mum nɛ gen ketum kemew e, gen ce jó baay. ¹⁰dÉ kefew kè bó ké no kooyte ke to kocɛn, é wvú tum waa we lemme le wvú egen efi mvuwene mvuntam. É wvú gen, é bonyii bô wvú to tɛsɛɛ wɛ é bó, kaa suŋ lo wvú kuŋ é wvú tu jim cancan. ¹¹É wee wvudvu bvuu tum wvumvu waa lemme, é bó bvuu suŋ wvuwe, shoose wvú, kuŋ é wvú tu jim cancan. ¹²É wvú bvuu tum wvumvu le botete, é bó lɛmse wvú, tfume ekfuŋ. ¹³eÉ wee wvudvu kpawacɛ le, ‘Me nu enge nɛɛ? Me nu ntum wase keseen é è nu waa wɛm wvú nu fitele fiem. Sekemew é bó egen ewvum wvú.’ ¹⁴É wan wɛ gen ley wene, é bonyii ba bô bó to tɛsɛɛ wɛ é bó yɛn wvú le, tfumt-fum ɛbonebon le, ‘Wvun nu ndiela wee wɛ wvun. Beene eyu wvú emum eyow

^x19:44 1:68; 21:6; Mat 24:2; Mak 13:2 ^y19:46 Yesa 56:7; Yeli 7:11

^z19:47 21:37; 22:53; Mat 26:55; Mak 14:49; Jon 18:20 ^a19:48 20:19; 22:2

^b20:6 Mat 14:5 ^c20:9 Yesa 5:1-2 ^d20:10 2Klo 36:15-16 ^e20:13 3:22

wɛɛ wvun.’ ¹⁵ ɛ bó mum koo wvú, bvuse wene, yu.”

No Jisos fɛ nonen, mum bife lɛ, “Ben kpwaake lɛ wee wɛɛ wvudvu nu ke eto ege nɛɛ bó bonyii ba? ¹⁶ fɛ me ensee ê ben lɛ wvú nu ke eto elɛse lo bonyii bodvu, etɛse wɛɛ wvudvu ɛ è nu wase ê bonyii bomew.” No bonyii yuw nonen, kace lo lɛ, “Nyo' elewsè.”

¹⁷ ɛ Jisos taa bó nen, bife lɛ, “Tu fiɛ fin fi bó saɲ ê ɪwa' Nyo' le jemyi le la, fi nu lɛ,
‘Tɛ didvu diɛ di bonyii bo kembom e to tunɛɛ,

to nu ɛ kase nɛ tu tɛ di buu di yew e?’

¹⁸ hɛ tɛ didvu din nu, ɛ wee gbwe yɪ dvú le ecaafie lo, ɛ dí gbwe yɪ wee le, ɛ mwɛten efoonce lo.”

Mbife ekume shile

(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)

¹⁹ i No Jisos ma ɲgan wvudvu nonen, ɛ bonyii bò to dɲci bonci bo Nyo' le bó bocee ncɛse bo baay baay mum no gomte lɛ bó ekoo wvú kɛ fó. Bó to gomte keekoo wvú ɲjɛfó bó to nu ɛ kɛɛ lɛ wvú ma ɲgan wvudvu ɛ è nu ê bó, geenɛn fan bonyii. ²⁰ jɛ bó mum no bii bikaa biew e, kew bonyii, tum ɛ bó gen no keele wvú buwse lɛ bó nu bonyii bò jee. ɛ bó to gee nonen keeyuw fiɛ diuw we le emum ekoo wvú enya can wee wvu Lum wvú saake keba kɛkɛ lɛ. ²¹ ɛ bonyii bodvu mum nɛ bife ê wvú lɛ, “Wee n'yɛɛyi, bese kee lɛ mwɛm mvù wo jemyi noo mvù wo yɛɛyi nu mvu lɛɲ, ɛ ke wo taale jise di wee le kɛ. Wo ké no yɛɛyi kɛɛɛɛ ɛ è nu fiɛ fi Nyo' gomte lɛ bonyii egeè. ²² Bese ɛ mum ɛ no biite lɛ laa nci nu ɛ beɛ lɛ beene elaaɲke shile ê Kaysa Nfon wvu Lum ɛ?”

²³ ɛ Jisos kɛɛ fiɛ fi bó wɛɛntene bó fi gay lɛ, ²⁴ “Ben kɛ eto bó danali mwaan ɛ me en'yen.” ɛ bó to dvú ɛ wvú bife lɛ, “Ekolɛ kin kè nu yɪ dvú le nu ke yɛɛ lɛ, ɛ dieɛ din nu di yɛɛ lɛ?” ɛ bó tfuse lɛ, “È nu ke Kaysa lɛ, ɛ dieɛ nu kɛ tɛn diɛw.” ²⁵ kɛ Jisos mum gay lɛ, “Ben emum enyaà lɛ ê Kaysa fiɛ fi è nu fi Kaysa lɛ, enyaà ê Nyo' fi è nu fi Nyo' lɛ.”

²⁶ ɛ bonyii ba yuw ɛ fi ffumse bó, ɛ bó meɲ diuw tfu faɲɛ yaa kɛɲke fiɛ fi bó ekoo wvú yɪ dvú lɛ ê bonyii ejise ɛntɛ jo mwɛm mvù wvú to jemyi le kɛ.

Mbife ekume mbuy wvu yɪ kpwe le

(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ i ɛ bonyii bomew ɲgoo Bosadusii le kɛ nɛ to keebife fiɛ ê Jisos. Bosadusii ban to nu bonyii bò to duu lɛ kɛ bonyii nu ke ekase ebuy yɪ kpwe le kɛ. ²⁸ mɛ bó to bife ê wvú lɛ, “Wee n'yɛɛyi, Muses to nu ɛ saɲ ê nci wesebeene le lɛ,
‘È wee kɛɲke kpwoon ɛ ke ɛ kpwe sɛ bó wvú nu ɛ boo wan,
tu waa bwee kɛɲke keegɛɛ kpwoon wvudvu
ɛ bó wvú eboo boom ê dieɛ di ɲkfu waa bwee lɛ.’

²⁹ Keseen, boom bo wee mvu le to nu bosooshwiɲ, ɛ wvu ɲgaywee kɛ kɛɲke kpwoon, kɛ kpwe sɛ bó wvú ɛ kɛɲke wan.

³⁰ ɛ ejimɛ kew gɛɛ kpwoon wvudvu, kɛ kpwe tɛn sɛ wan. ³¹ ɛ ejimɛ ke wvuwe le bvuu gɛɛ tɛn kpwoon wvudvu, kɛ kpwe tɛn sɛ wan. ɛ fi kɛ kooy kɛ nonen bó boom bo bosooshwiɲ bodvu bocii, ɛ mvu bó le faɲɛ yaa boo wan bó kpwoon wvudvu kɛ. ³² Ejim jodvu ɛ kpwoon wvudvu kpwe tɛn. ³³ No bonyii bo bosooshwiɲ bodvu to nu ɛ jo kpwoon wvudvu bocii, è nu ke enu seke bonyii

^f20:16 21:20-24 ^g20:17 Mben 118:22 ^h20:18 1Bi 2:8 ⁱ20:19 19:48

^j20:20 11:53-54 ^k20:25 Lum 13:7 ^l20:27 Lem 4:1-2; 23:6-8

^m20:28 Dito 25:5-6; Kɛɲ 38:8

kaase buyte yî kpwe le, é wvú enu kpwee yee?”

³⁴ É Jisos tfuse le, “Yî wonj wvu keseen e nu é bolemse bô bokene taashi bvujen. ³⁵ Geenén, é bonyii bô nu é kocén keeke ekenke bvudvuu yî wonj wvú too le seke bô é kase é buy yî kpwe le yaa nu ke etaashi bvujen ke, é bonyii yaa bée ke enyaa boom é bô taashi bvujen ke. ³⁶ ⁿKe bô bée ke ebvuu ekpweken ke, njefo bô nu ke enu wase ke diewe bonceendaa bo Nyo' le. Bô nu ke enu wase boom bo Nyo' le, njefo bô nu é kase wase é buy yî kpwe le. ³⁷ ^oKeceey kedvu nu le Muses kebee to nu é yuuse le bonyii nu ke ekase ebuy yî kpwe le no wvú to sañee ekume kete kè wvú to yenée é kí bæenci. Wvú teje Tata é bvudvuu bvú ñwa' le bvudvu le wvú nu Nyo' Abia'am, nu Nyo' Aysik bvuu nu Nyo' Yakow. ³⁸ É wvú teje nonén, tu bonkfú ban nu bonyii é bô nu dvú, ke Nyo' nu Nyo' bonkfú ke, è nu Nyo' bonyii bô nu dvú, njefo fô Nyo' le nu é bonyii bocii nu boyuum.”

³⁹ ^pNo Jisos jeme nonén é bonyii bô to dunçi bonci bo Nyo' le bense wvú gay le, “Wee n'yeeyi, wo nu é looce é tfuse leñ.” ⁴⁰ ^qKe nonén, é wee fañe yaa ebvuu emom lo ebife fiée é wvú ke.

Mboyse wvú Nyo' to kawee nu waa yee
(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹ ^rÉ Jisos mum nè bife fiew é bô le, “Bonyii ghan nè é se no gayte le Mboyse wvú Nyo' to kawee nu waa Nfon Dawe? ⁴² ^sKe ben kee le Dawe kebee to nu é sañ é ñwa' Mbense le le, ‘Tata Nyo' to nu é gay é Tata wem le wvú eshii é ébo kew ke eceey e, ⁴³ egen ebuy seke wen ke ejike bonyii bew bo bvuban e

é wvú etome bikaa biew yî bô le diewe kedvuushée ke bikaa biew e.’

⁴⁴ É Dawe teje wvú le Tata wen, é wvú ebvuu eghan nè é se no nu waa we?”

É Jisos gay le bonyii eyenè ekume bonyii bô dunçi bonci

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40)

⁴⁵ É Jisos mum nè no jemyi wase é è nu é boom bew bo ñgoo le é bonyii bocii yuuke. Wvú to nu é gay é bô le, ⁴⁶ ^tBen eyenè ekume bonyii bô dunçi bonci bo Nyo' le. Bô koonke keetfumyi bikum bì dewkene kale dvú, koonke le bô egayte bô le é way bô n'wvum. É bô bvuu koonke keeshiile yî bintaw bi fwe le yéw bunle le. É bô ké egen fô ñkaw e, no koonke ke keeshii é è nu fwe. ⁴⁷ É è bvuu nu ke bô bô shiwise boka' bo bonkfú le, læle bô fii mwëem mvubole, mum gee dibunle di dewkene keedunçi ye. Bonyii bodvu ban nu é wvubo ñgew nu ke efo lo.”

Nnya kpwee ñkfú wvú wee kefufe

(Mak 12:41-44)

21 ^uÉ Jisos ke nè lañ jise, yen no bonyii bo kpaw e gæle nnya yibo é finkuw fi nnya le fô yew ncese le. ² É wvú yen ten kpwee ñkfú mvu le é è nu wee kefufe, é wvú é to é gæe mvunyinyi mvunfeem é finkuw fidvu le. ³ É wvú mum gay le, “É me ensee é ben keceey le kpwee ñkfú wvun wvú nu naa wee kefufe nen, nu é nya é fey bonyii bocii bô be nyaa. ⁴ ^vBonyii bocii bô be nyaa, be too é è nu bô tfúw kpaw wvubo wvú nu é yiñsen wase é no fuci kuse. Geenén é kpwoon wvun no wvú nu kefufe kefufe nen nu é wvú é nya naa fiée ficii fi wvú bee keecee yî dvú le.”

ⁿ20:36 1Jon 3:1-2 ^o20:37 Ksm 3:2, 6 ^p20:39 Mak 12:32

^q20:40 Mat 22:46; Mak 12:34 ^r20:41 Mat 20:30-31 ^s20:42 Mben 110:1; Lem 2:33-35 ^t20:46 11:43; 14:7 ^u21:1 2Bfn 12:9 ^v21:4 2Kol 8:12

**Ɛ Jisos see le bó nu
ke ebvuw yew ncese**

(Mat 24:1-2; Mak 13:1-2)

⁵ Ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le bomew ke ne no kumte etale ekumɛ yew ncese, bensee eta yò jee yò bó to bomɛ dvú bó mwɛɛm mvù bonyii to nyaa ɛ bó seyse dvú. Ɛ wvú gay ê bó le, ⁶ w^a “Ben yene mwɛɛm mvun e? Diuu too lo di kɛ tɛ dimwaan nu ke eshɛɛ yí dimew e sɛ bó ɛ base fokuse kɛ.”

Bongew bó bvuban

(Mat 24:3-14; Mak 13:3-13)

⁷ xƐ bó bife le, “Wee N'yɛɛyi, fifin fiɛ nu ke ekooy seke la? Ɛ nciise wvù nu ke edunɔɔ le fí nu wase keekooy nu la?”

⁸ Ɛ Jisos tfuse le, “Ben eyɛnè fo wee ke elɛɛ ben é ben ejay je. Ben ekeè le bonyii nu ke etoo nteen, joo diee diem tɛɛke fojise, ɛ wee duu le, è nu wen wvù Mboyse, ɛ kefew too wase ncee. Bó dioo duu nonen, fo ben eyekè kɛ. ⁹ Seke ben ɛ yuw ɛ bó tumte jem mondvuum e mondvuum e, ɛ bongew nu won ɛ, fo ben efanè kɛ. Mwɛɛm mvun kɛnke kɛ keeyaw ekooy. Geenen, ɛ mvú yaa mum dunɔi le won nu eka sekedvu kɛ.”

¹⁰ yƐ Jisos bvuu gay ê bó le, “Ketum nu ke etumte jem bó kemew, ɛ nfon mvu tumte jem bó wvumvu. ¹¹ Bingham bi mwɛɛm e nu ke ekooyi mondvuum e mondvuum e. Nshɛ nu ke eshiike bó mvungay. Jɛn nu ke ekoole, ɛ bincɛm nu ke enu mondvuum e monciim. Bonciise bó bɛmte nu ke edunɔi ye yí ɛbulɛ le nyaa nfan ê bonyii. ¹² zaBen ekeè le é mwɛɛm mvudvu sɛ keeke ekooyi nu ɛ bó nu ke ekooyɛ ben, enyɛwle dvú. Bó nu ke

egen bó ben, esaw yéw bunle le, eciinse ben yéw ncaw e. Ɛ bó nu ke ebvuu ejo ben egen dvú fwe duv bonfon bó bonyii bó saake won nje diee diem, ¹³ é sekekɛ emum enu kefew fô ben e keejeme ê bó ekumɛ me. ¹⁴ bSeke bó ɛ jo ben nonen, ɛ ben lese lo le kɛ ben nu ebuke le laa ben nu egen etanɛ diuw le la le, ¹⁵ njefo è nu me wvù nu ke enya njeme diuw wene le, noo bvufee ê ben. Kɛ bonyii bonen bo bvuban e yaa nu ke eleem, ekicen ben kɛ. ¹⁶ cBonyii bó nu ke egese ben nu ke enu kɛ bo'icee bonen bó bo bwee bonen, noo boom bo bwee wene le, noo kfuu dinen bó nsáa yene. È nu ke enya kɛ bó ben é bó sɛ yuwɛ ben bomew. ¹⁷ Bonyii bocii nu ke ebane ben, nje diee diem. ¹⁸ dGeenen, naa kɛ yvuw yimiaan nu ke ela ê ben ɛfa kɛ. ¹⁹ eBen ekuu kɛ ɛ è nu shém, é ben ke emum ekeɛke nshii.

**Ɛ Jisos see le bó nu
ke efiwɛ Jɛlusalem**

(Mat 24:15-21; Mak 13:14-19)

²⁰ fSeke ben ɛ yen ɛ bonyii bo jem e ɛ gem wase kelaante kè Jɛlusalem ɛ tase, ɛ ben mum no kee le kefew nu ɛ kocɛn wase kè bó nu ke efiwɛ kí. ²¹ Fí ke dioo ɛ kooy nonen, ɛ bonyii bó nu Judea mum fɛɛ ben yí dikum e, ɛ bó nu elaante jodvu buy. Fo wee wvù nu njkpwaante ebvuu etod keeley jó kɛ. ²² gƐdiuw yoya nu yò Nyo' nu ke elan ngew yí Jɛlusalem e nje gee dibole, keege é fí eto ekocɛn no bó nu ɛ san ê Ɔwa' we le. ²³ Ɔgew wvu baay ɛdiuw yoya le nu ke enu wvu bokɛnè bó nu bó difue, noo bó yamsee boom e. Nyo' nu ke eton'ye shém bó bonyii ban, elan ngew wvu baay yí won wvun e. ²⁴ Bó nu ke egbwocɛ lo bonyii bomew, ekooyɛ

^w21:6 19:44 ^x21:7 17:22-24 ^y21:10 Mak 13:8

^z21:12 Mat 10:17-22; Jon 16:1-4 ^a21:12 Lem 12:1-4; 18:12-17; Lem 24-26

^b21:14 12:11-12 ^c21:16 May 7:6; Mat 10:35; Luk 12:52-53

^d21:18 1Sam 14:45; Mat 10:30; Luk 12:7 ^e21:19 Mwm 13:10

^f21:20 19:41-44; 20:16; Mat 22:7 ^g21:22 Dito 32:35; Os 9:7

bomew egawce é bó egen enu bonfaw bitum e. Bonyii bò yaa kee ke Nyo' nu ke eben lo yí Jelusalem e, egen ebuy no kefew kebole nu ke ekocen.

É Jisos see bonciise bò nu ke enu seke wvú kaase too

(Mat 24:29-35; Mak 13:24-31)

²⁵hBonciise bò bəmte nu ke eduŋci ye yí diuu le bò yí kpwee le noo yí jón e. Fí yí nshé le nu é bitum nu ke enu yí monlum e, ngemtene no joo yí baay nu ke ekfune yole. ²⁶Nfan nu ke ege é bonyii egule, ciínke nən kikikiki. Bó nu ke ekpwaake mwɛem mvù bəmte mvù nu ke ekooyi yí nshé le, njefo mwɛem mvu fowe mvunciim mvù kɛŋke mvuŋgay nu ke eshiike. ²⁷iNonen é bonyii emum eyen no wee wvù diee nu Waawee shiile too é kembaw e kɛŋke mvuŋgay noo bvukuke bvú baay. ²⁸Seke mwɛem mvun é kew é no kooyi, é ben leem we, cake bikuu we, njefo kefew kè Nyo' nu eboyse ben nu wase nceencee.”

²⁹No Jisos jeme nonen, mum fewsen le, “Ben eyɛyi fiɛ yí kɛŋgvum bò bite bimew bì ké yelɛ le. ³⁰Bí ké kɛɛke keecomte, é ben mum kiɛ le ekfuŋ kumene wase. ³¹É nu ke lenlɛŋ no ben nu ke edioo é yɛn é mwɛem mvun kooyi, é ben emum ekiɛ le bvunfon bvú Nyo' le nu wase nceencee.

³²É me ensee é ben keceɛy le ke ɛŋgokɛ ke keseen kin nu ke eka sɛ mwɛem mvun mvunciim é jo bvudvuu kɛ. ³³Ébule bò nshé nu ke eka, geenɛn kɛ diɛw yɛm nu ke eyuu eshiw kɛ.

³⁴jBen eyɛnè fo ben eghanè diee é è nu bikuu binɛn, wukene jewte, leese bvufɛe é è nu yí nshii wvu fokuse fɛn e, é diuu didvu ke enɛ esɛsɛ ekoo ben kɛ diɛwe ke-

tam e. ³⁵Fiɛ fi yí diuu didvu din e nu ke eto yí bonyii bocii bò nu yí ekolɛ ke nshé le. ³⁶kBen emum eleemè tɛmyi, ebunlè Nyo' sekecii, wvu le mvumvun mwɛem ke edioo ekooyi, é wvú enya ben bò je yí ben elɛw efey jó sɛ leem fwe dvu wee wvù diee nu Waawee.”

³⁷lɛ Jisos mum no shee yɛɛyi bonyii yew ncese le ɛdiuw yoya le ecii. É ké dioo nu fokieguu, é wvú ben gen ce yí Kum Bite bi Olif e. ³⁸É bonyii bocii ké buy saa bvutfuu mum gen fô yew ncese le no yuuke n'yɛɛyi we.

É Judas bee keegese Jisos

(Mat 26:1-5, 14-16; Mak 14:1-2, 10-11)

22^mɛ kefew ke ɪkɛw Blɛɛd wvù bò baa gɛɛ Fintuŋlɛɛn jó, wvù bò tɛŋɛ le ɪkɛw Danɛfey e, ke no too wase nceencee. ²nɛ bocee ncese bo baay baay bò bonyii bò to duŋci bonci bo Nyo' le, no gomte je yí bó eyu Jisos jó é è nu é nnyilɛ le, njefo bó to fane bonyii.

³oɛ Satan ley é fitele fi Judas wvù bó to tɛŋɛ le Iskaliot e, é è nu wee ngoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofɛɛ. ⁴ɛ wvù mum gen fô bocee ncese bo baay baay e bò bikuu bi nci le bì to cɛyte yew ncese. É bò bó mum seyse no wvù nu ke eghan se gese Jisos é bó. ⁵ɛ bó yuw njoŋ mum kaw keelaw wvù bò bigew. ⁶ɛ wvù bee, mum gen kew no gomte je yí wvù nu enya Jisos jó can yibole é nnyilɛ le seke bonyii yaa nu ke.

Nseyse ɪkɛw Danɛfey

(Mat 26:17-25; Mak 14:12-21)

⁷pɛ diuu di ɪkɛw Blɛɛd wvù bó baa gɛɛ Fintuŋlɛɛn jó di bó ké no sɛɛle waa keyaw wvu ɪkɛw Danɛfey wvun e ke to kocɛn, ⁸e Jisos mum tum Bitá bò Jon gay

^h21:25 Mben 46:2-4; Mat 24:29 ⁱ21:27 Mat 24:30

^j21:34 Yesa 24:17; 1Tɛs 5:1-3 ^k21:36 Mat 24:42; Mwɛm 6:17

^l21:37 19:47; 22:39 ^m22:1 Ksm 12:1-20 ⁿ22:2 19:48

^o22:3 4:2, 13; 10:18; 22:31, 53 ^p22:7 Ksm 12:6

le, “Ben egen eseyse mwëem mvù beene nu ke edie Ìkaw wvun dvù.” ⁹ E bó bife é wvù le, “Wo gomte le bese egen eseyse é è nu fëe?”

¹⁰ E wvù tfuse le, “Ben eyuw, seke ben leyte gene élaante, ben nu ke eyen wee le é wvù é tuu joo é nshaan e, é ben ebi wvù le yew dvù wvù nu egen eley e.” ¹¹ Ben díoo é bi, gay é cee yew wvudvu le Wee N'yeyi biite le laa kebuw ke bonyii bo ghane le kè bô boom bowene bo ngoo le nu edie Ìkaw Dajefey dvù nu fëe le? ¹² Wvù nu ke emum edunçe kebuw ke baay yew yi ewe le é bó é looce wase é seyse, é ben emum eseyse mwëem mvudien dvù.” ¹³ Nonen, é bó ke gen yen mwëem e ke lenlen no Jisos to jemyë é bó. É bó mum seyse mwëem mvudien mvu Ìkaw Dajefey e dvù.

E Jisos bô boom bew die ntaashe

(Mat 26:26-30; Mak 14:22-26)

¹⁴ Që kefew ke to kocen, é Jisos to é bô boom bew bo ntum e shii no diekene. ¹⁵ E wvù nê gay é bó le, “Me nse ñkoonke naa baay keendie Ìkaw Dajefey wvun beene nse n'yen ngew wvù too le.” ¹⁶ Ben ekeè le ke me mbëe ñke endie Ìkaw wvun ke enggen ebuy no fi nu ke ekocen seke Nyo' nu ke esaake bvunfon bwew.”

¹⁷ E wvù jo fiko, nya keyoone é Nyo' gay le, “Ben eko ewu ben bocii ekenen. ¹⁸ Me nseje lo é ben le é kew keseen é gen lo, nu é ke me mbëe ñke embvuu en'wu mbvuum mo twenj kete kè lane le man ke, egen ebuy seke bvunfon bvù Nyo' le nu ke eto.”

¹⁹ E wvù jo blëed, nya keyoone é Nyo', guushe nya é bó gay le, “Fin nu ye yem é me é nya nje ben. Ben egeè fifin keekumyi me.” ²⁰ Kë len nonen no bó

mëseë mwëem mvudien, é wvù jo fiko jeme le, “Fiko fin nu fi monkan mo monfem mò Nyo' gbwo bô élemë kem kí é buy nje ben. ²¹ sGeenen, ben eyekë eyuw wee wvù nu egeese me diekene fën bee wvù. ²² Ben ekeè le wee wvù diee nu Waawee nu ke egen ke no Nyo' to seyseë. Geenen, ngew wvu baay nu fô wee wvù gese wvù le.” ²³ E bó mum kew no biite é bikuu bibole le laa wee wvù nulo ege nonen é bó entelen nu yëe le.

E Jisos yeyi no bonyii bew kenke keejoò bikuu bibole

²⁴ tUë bó ke nê kew mbew ebonebon le laa bó se nu nèn é wee wvu baay é bó entelen nu yëe le? ²⁵ E Jisos gay é bó le, “Bonfon bo fokuse fën kenke mvungay é we jo bonyii bobole, é bonyii bô saake wonj gayte le bó etenë bowen le bibaw bi bonyii le. ²⁶ vGeenen, ke è nulo é fi enu nonen bô ben ke. Wee wvu baay é ben entelen ejoò le wen nu wan wvu caan, é wee wvù nu ekolë nu diëwe wee wvù lemte fô ben bocii le. ²⁷ wWee wvu baay nu wvù la, wee wvù yeeme diekene lo, nuu wee wvù deële le? Kë è nu wee wvù yeeme diekene lo le? Geenen é me nu é ben entelen diëwe wee wvù lemte fô ben e.

²⁸ No me nshee n'yene bongew sekecii, è nu ke ben ban bô ké no nu beene. ²⁹ Fí mum è no nu le, ke lenlen no Icëm nu é nya me bô bvunfon le me ensaake, nu é me é nya tèn mvungay é ben keesaake. ³⁰ xMe nya wvu le beene ke ediekene, wukene bvudvuu bvumwaan é ntow wem e, é ben eshii yî bokawla le, esaake dikfuu di Islael di yuufe ncow difëe.”

¶22:14 6:13 ¶22:20 Ksm 24:8; Yeli 31:31; Saka 9:11; Lum 11:27; 2Kol 3:6; Gal 4:24; Ibu 8:6; 9:12 ¶22:21 Jon 13:2, 21-30 ¶22:24 9:46-48

u22:24 Mat 18:1; Mak 9:33-34 v22:26 9:48; Mat 23:11; Mak 9:35

w22:27 Jon 13:4-5, 12-17 x22:30 Mat 19:28

Ɛ Jisos see le Bitu nu ke ema wen

(Mat 26:31-35; Mak
14:27-31; Jon 13:35-38)

³¹ƳƐ Jisos mum ja tee Bitu le, “Semon, Semon è keè le Satan nu e fi mvungay keeeken ben bocii ebvuse bomew ke diewe no wee ké fæten egiñ bvuse nyiim.
³²zGeenen me nu e mbunle fô wo le, le fo fitele fiuw emum ebuy lo yi yem e ke. Seke wo e kase e tee bvufee bvuw jim, e wo nya mvungay ê boom bo bwoo le.”

³³Ɛ Bitu gay le, “Tata, é è cim nu keegen ncaw kenê keekpwe lo, tu me nu ke bee wo.”

³⁴aƐ Jisos tfuse ê wvú le, “Bitu, yuw é me ensee ê wo, nyimshie nu ke enu le yi eton ebën, e wo e ma wase bokan botete le ke wo kee me ke.”

**Ɛ Jisos tefe no boom bew bo
ngoo le eseyse mvuntelem**

³⁵bƐ wvú nê bife ê bó le, “Ben kumyi seke me nto ntumê ben se bigew, se bikele noo se bolaba, no ben to ghane, ben to nu e tan fiee le?” Ɛ bó tfuse le, “Aay, bese to baa tan fiee ke.” ³⁶Ɛ wvú mum gay ê bó le, “Yi keseen e, é wee kenke bigew, kenê ekele, é wvú jo. É wee baa kenke nyo jem, é wvú gese kekum kew guy nyo. ³⁷cMe njemyi fin njefo fiee fi bó to sanjê ê Ijwa' Nyo' le le, ‘Bó to nu e tan wvú bô bonyii bô befe’, kenke keekooy bô me keseen. Ben ekeè le mwêem mvù bó to sanjê ekumê me nu e mvú too wase keekocen mvunciim.” ³⁸Ɛ bó mum sêse le, “Cee ekolê, bese kenke nyó jem yifîe.” Ɛ wvú tfuse le, “Ben elu dvú nonen.”

Ɛ Jisos bunle yi Kum Bite bi Olif e

(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)

³⁹deƐ Jisos ke nê buy elaante bô boom bew bo ngoo le, mum kew no bene Kum Bite bi Olif e, e è nu no wvú to ké no gee.
⁴⁰Ɛ bó ke ben buy fô bó to gene, e wvú gay ê bó le, “Ben ebunleè fo mmom ke eto fô ben e, eghaw ben.”

⁴¹No wvú gay nonen, mum bence gen buy ke no è nulo é wee etfume tê é dí egen ebuy, mum tum envuw fokuse bunle le,
⁴²f“Icem, é fi fen nu e kpwen wo le, é wo cake fiko fi ngew e fin fo me en'wu. Geenen geê ke no wo koonke, fo wo ege no me nkoonke ke.” [⁴³No wvú bunle nonen, e nceendaa Nyo' shii we to fô wvú le, nya wvú bô mvungay. ⁴⁴Ɛ Jisos nu, e fitele fiew buuke baay. Ɛ wvú bvuu bunle lo shiee le jimtene, e njimten cememe fokuse ke diewe bitewtew bi elême le.]⁸

⁴⁵Ɛ wvú bunle mese, tu jim fô boom bew bo ngoo le, yen e yii e ge wase bó e dose e no leete. ⁴⁶Ɛ wvú bife ê bó le, “Ben kaa leete lo le? Ben eja we ebunleè fo mmom ke eto fô ben e, eghaw ben.”

Ɛ bonyii bo won e koo Jisos

(Mat 26:47-56; Mak
14:43-50; Jon 18:3-11)

⁴⁷Ɛ ke no wvú to bæ jemyi, e ngoo bonyii buynen e è kaa nu Judas wvú to nu wee ngoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofê wvú to saa fwe wvudvu. Ɛ wvú gen mbew Jisos e keengoce wvú.
⁴⁸Geenen, e Jisos bife ê Judas le, “Wo fên gomte keengoce wee wvú diee nu Waawee nen keedunje le bó ekoo le?”

§22:44 Ke bonwa' bo boyvuum bomew ê diêw yi bó to yawêe san Ijwa' Nyo' jó kenke bincim bi 43-44 ke.

Ƴ22:31 22:3

z22:32 Mat 16:18; Jon 21:15-17 a22:34 22:61; Mat 26:75; Mak 14:72 b22:35 9:2-3; 10:4 c22:37 Yesa 53:12 d22:39 5:16 e22:39 21:37; Mat 26:30; Mak 14:26; Jon 18:1 f22:42 Mat 6:10; 20:22; Mak 10:38; Jon 12:27-28

⁴⁹ Ɛ boom bew bo ngoo le bô to nu mbew ye le yen fiɛ fi to nu keekooy e, bife le, “Cee ekolɛ, bese egbwoce bonyii ban e?”
⁵⁰ Ɛ wee mvu bô le dioo gbwoo, mum cun kentuntun ke ɛɛɛy ke nfwa ekolɛ ke bocee ncese le. ⁵¹ Ɛ Jisos kan le, “Fo wee ebvuu emom kɛ,” mum kum kentuntun ke wee wvudvu le ɛ kí mum kase tu fô.

⁵² Bonyii bô to toɛ keekoo Jisos to nu bocee ncese bo baay baay bô bikuu bi nci le bì to ɔɔɔyew yew ncese noo bonyii bô saake won. Ɛ wvú bife ê bô le, “Ben to keekoo me ɛ no too bô nyó noo bibuse ke diɛwɛ ben to keekoo ɛ è nu coon e?” ⁵³ Me nse nu beene no diuu nu fô yew ncese le sɛ ben ekum me le nje la? Geenɛn, keseen nu kefew ke mvungay mvu ejiiwɛ le kè Satan ké no saake, ɛ è nu kè è nulo é ben ege fiɛɛ.”

Ɛ Bita ma Jisos

(Mat 26:57-58, 69-75; Mak 14:53-54, 66-72; Jon 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ɛ bonyii bodvu mum koo Jisos no gene bô wvú fô la di ekolɛ ke bocee ncese le, ɛ Bita bii ejim ntamndwee. ⁵⁵ Ɛ bô gen fwɛɛ nguy fontelɛn fo lakfulɛɛn shii no yosene. Ɛ Bita mum to shii bô bô. ⁵⁶ No nguy to beɛnci, ɛ wan kpwoon mvu wvú to lemte fô la didvu le ja yen Bita le ɛ wvú ɛ shii. Ɛ wvú taa wvú fojise ntay gay le, “Wee wvun bee bô wee wvudvu.”
⁵⁷ Ɛ Bita mum kace lo gay le, “Kpwoon wvun, kɛ me n'yaa nkee wee wvun kɛ.”
⁵⁸ Ɛ kefew dioo bence caan, ɛ wee mvu bvuu yen wvú le, bvuu gay le, “Wo ten nu mvu ngoo yibole.” Geenɛn ɛ Bita gay le, “Diemsɛn, kɛ me nu mvu bô le kɛ.”

⁵⁹ Ɛ kefew bvuu gen buy kɛ diɛwɛ ntam kefew mwaan e, ɛ wee mvu bvuu taam le, “Kecɛɛy, kecɛɛy wee wvun bee bô wee wvudvu, njefo wvú nu ten wee

wvu Galilee.” ⁶⁰ Ɛ Bita bvuu tun gay le, “Diemsɛn wvun, kɛ me n'yaa nkee fiɛ fi wo jemyi kɛ.” Kɛ no wvú to bɛɛ jemyi nonen, kan mwaan ɛ nyimshie mum ton.
⁶¹ Ɛ Tata banke ye ɛ ejise eye tasen bô yo Bita. Ɛ Bita kume njeme wvú Jisos be jeme le, “Nyimshie ke enu le yí eton eben, ɛ wo ɛ ma wase me bokaɛ botɛte.”
⁶² Ɛ wvú nɛ fô buy ekfun, bee kpwe baay.

Ɛ bô no kɛɛnke bvuu suunke Jisos

(Mat 26:67-68; Mak 14:65)

⁶³ Ɛ bonyii bô to jici Jisos e mum kɛw no kɛɛnke bvuu suunke wvú, ⁶⁴ i sũm bvushiw bwew bô ndvu, gay ê wvú le, “Kɛ gee kewee ntum Nyo' kuw. Kɛ see wee wvú suɛ wo.” ⁶⁵ Ɛ bô bvuu no baale wvú bô boncun nteen.

Ɛ bô saw nsaw Jisos

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

⁶⁶ Ɛ bvú buy yuu ɛ bonyii bô saake won bocii bô bocee ncese bo baay baay bocii noo bonyii bô duɛci bonci bo Nyo' le baance ye. No bô baanceɛ, mum jo Jisos gen bô wvú fô bô to ké no saake bonsaw.
⁶⁷ No bô genɛ bô wvú nonen, ɛ bô bife ê wvú le, “É è nu wo Mboyse wvú Nyo' to kawɛɛ, é wo see ê bese?” Ɛ wvú tfuse le, “É me nseje lo ê ben, ben saa ebee kɛ. ⁶⁸ É me mbife fiɛ ê ben, ben saa et-fuse kɛ. ⁶⁹ K Geenɛn, ɛ kɛw yí keseen e, wee wvú diee nu Waawee nu ke eshii ê ebo ke ɛɛɛy ke Nyo' mvungay e.” ⁷⁰ Ɛ bô mum sese bocii le, “É fɛn nu wo wvú Waa Nyo'?” Ɛ wvú tfuse le, “Fí nu no ben gayte.” ⁷¹ Ɛ bô mum gay le, “É nulo é bô ebvuu egomte wee wvú esee le la? Beene nu ɛ yuw wase fiɛ fi wvú jeme bô diuw we.”

§22:53 19:47; 22:3 ^h22:61 22:34; Mat 26:34; Mak 14:30 ⁱ22:64 7:16

^j22:67 9:20; Jon 10:24-25 ^k22:69 Dan 7:13; Mben 110:1; Lem 7:56

^l22:70 Mat 26:63; Luk 1:32-35

Ɛ Baylet bô 'Elod biwce mwëem ê Jisos

(Mat 27:1-2, 11-14; Mak
15:1-5; Jon 18:28-38)

23 No bonyii bô saake bonsaw je-myee nonen, mum ja bocii jo Jisos no gene dvú fô Baylet e. ^{2m}No bó genêe buy fô, mum kew no cuci mwëem yî ye le, gayte le, “Wee wvun nen ghane bvunje wonj wese, tune fo bonyii elaanje shile ê Kaysa Nfon wvu Lum, bvuu jemiyi le wen nu Mboyse wvù Nyo' to kawee, fi dunji le wvú nu nfon mvu.”

³Ɛ Baylet bife ê Jisos le, “È nu wo wvù Nfon Bojuu le?” Ɛ Jisos tfuse ê wvú le, “È nu no wo gay.” ⁴Ɛ Baylet mum ne jeme ê bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to nu fô le, “Me mbaa n'yen fiee fi wee wvun jay e ke.”

⁵Ɛ bó bocii mum no taame ke le, “Wee wvun ghane yeei bonyii bocii, beyse le bó etemyi bikuu. Wvú to kew Galilee, to ghan Judea jocii, ɛ no nu wase ê elaante jan keseen.”

⁶No Baylet yuw fin nonen, mum bife le, “Wee wvun nu wee wvu Galilee le?” ⁷ⁿƐ bó bee, ɛ wvú mum ciinse Jisos fô Nfon 'Elod e, njefo è to nu wvú wvù to saake keba ke wonj e kedvu, ɛ wvú to nu ten Jelusalem kefew kedvu le.

^{8o}Ɛ bó gen bô Jisos, ɛ Nfon 'Elod yen wvú le yuw njon, njefo wvú to shee yuuke wase ekume wvú, mum no kenje shiee keyen wvú le, shieele ten le seke-mew é Jisos ege fiee fi dunji mvungay mvu Nyo' le é wen eyen. ⁹Ɛ wvú she bi-wce mwëem ê Jisos nteen, geenen ɛ wvú fanje yaa etfuse fiee ke. ¹⁰Wvú to biwci ɛ bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to dunji bonci bo Nyo' le leeme fô cuci mwëem mvù temyi yî Jisos e. ^{11p}Ɛ Nfon 'Elod bô bonyii bew bo nci le ke ja mum

kew no keenje bvuu sewsee wvú, tfume ndvu wonj yî ye le, tfuse wvú ɛ bó no tuu dvú jim fô Baylet e. ¹²È to nu ɛ Baylet bô Nfon 'Elod banene. Ebvubwe, ɛ bó tu nsán.

**Ɛ Baylet sumten nsaw
no bonyii to koonje**

(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15;
Jon 18:39-19:16)

¹³No bó tfuse Jisos jim, ɛ Baylet kum bocee ncese bo baay baay noo bonyii bô to saake wonj, bvuu kum bonyii bocii. ¹⁴Ɛ bó tase, ɛ wvú gay ê bó le, “Ben be to bô wee wvun fen le wvú gee ɛ bonyii temyi bikuu, me ɛ ndioo ntasse mwëem mvù ben taame dvú ê ben ejise, ben eyeke eyuw, ɛ nfanje n'yaa n'yen le mwëem mvù ben cuci yî ye le nu ɛ wvú ɛ ge fimew ke, ¹⁵ɛ Nfon 'Elod be baa yen ten ke. È nu fiee fi be ge wvú ɛ kase ɛ tfuse wee wvun jim ê beene. Ben eyen ten le wee wvun baa jay fiee fi è nulo é bó eyu lo wvú ke. ¹⁶Me nu entam ke lo wvú, encine wvú le, é wvú egene.” ¹⁷[È to ké dioo nu kefew ke ŋkaw Danjefey wvun e, ɛ Baylet no kenje keebvuse wee mwaan yew ncaw e enya ê bonyii.] ^{**18q}Ɛ bonyii bocii mum ne kew no wamte lo gene dvú le, “Lese lo wee wvun, ebvuse Balabas yew ncaw e enya ê bese.” ¹⁹Balabas wvun to nu yew ncaw e njefo wvú to nu ɛ kew mvunlaa elaante bvuu yu wee.

²⁰Ɛ Baylet yuw nonen bvuu jeme ê bonyii bocii njefo wvú to gomte keecine Jisos e. ²¹Geenen, ɛ bó no wamte ke le, “Bó eta lo wvú yî kentam e, bó eta lo wvú yî kentam e.” ²²Ɛ Baylet bvuu jeme ê bonyii yî bokaŋ bo botete le le, “Bó eta wvú nje la? Fiee fi befe fi wvú ge nu la? Me mbaa n'yen jay wvù wvú ge le wvú

****23:17** Bonjwa' bo boyvuum bomew nu ɛ bvuse kencim ke 17.

^m**23:2** 20:20-26 ⁿ**23:7** 3:1 ^o**23:8** 9:9

^p**23:11** Mat 27:28; Mak 15:17; Jon 19:2 ^q**23:18** Lem 3:13-14

bó eyu lo wvú kɛ. Me nu entam lo wvú, encine wvú le.”

²³ Ɛ bó mum mey no wamte lo bô mvungay le “Bó eta lo wvú yî kentam e.” Ɛ n'wam wvubo ghaw Baylet. ²⁴ Nonen, Ɛ Baylet sumten nsaw cine wvú le, le bó ege bô wvú no bó koonke. ²⁵ Ɛ wvú mum bvuse wee wɛ yew ncaw e, Ɛ è nu wvú bó to biite, wvú kewɛ mvunlaa ɛlaante bvuu yu wee. No wvú bvuse, mum nya Jisos no bó to gomte.

Ɛ bó ta Jisos yî kentam e

(Mat 27:32-34; Mak
15:21-32; Jon 19:17-27)

²⁶ Ɛ bó mum jo Jisos no gene dvú. No bó to gene, Ɛ bô bo wee mvu tasen Ɛ wvú kfuuyi njkpwaante Ɛ diee diew nu Semon, Ɛ è nu wee wvu Selin. Ɛ bó koo wvú mum gɛɛ kentam ke Jisos e fô wvú gbweu, Ɛ wvú mum tuu no bii Jisos e. ²⁷ Ɛ bô bó mum no gene, Ɛ ngoo bonyii bii wvú le. Ɛ bomew nu bokene bô to beele, taanke bongew bew. ²⁸ Ɛ Jisos ke nɛ banke ye gay Ɛ bó le, “Bokene bo Jelusalem, fo ben ebeelè fô me le kɛ. Ben ebeelè Ɛ è nu fô bikuu binen e, noo fô boom bonen e. ²⁹ Ben ekeè le kefew too lo kè bó nu ke egayte le, njon wvu baay nu wvu bokene bô nu bokase bô ke baa boo wase wan, Ɛ bó ke baa yamse wase wan kɛ. ³⁰ Ɛ nu ke enu kefew kedvu le, Ɛ bonyii efuunke Ɛ dikum di baay baay le, ‘Ben egbweken yî yese le,’ efuunke Ɛ dikum di caan caan le, ‘Ben ebanɛ bese’. ³¹ Bó nu ke efuunke nonen njefo Ɛ bonyii ge kfuu fin fiɛ bô kete kè bɛ lɛɛ, Ɛ bó ke ege nɛ bô kè nu Ɛ yum wase.”

³² No bó to gene bô Jisos nonen, bó to kenke bonyii bo ncaw e bofɛ bô bó to

gene keeyu ten. ³³ Ɛ bó gen buy bvudvuu bvú bó teje le ngbwow Ɛkolɛ le, mum ta Jisos fô yî kentam e, mum ta ten bonyii bo ncaw e bo bofɛ ba yî bintam e, wvú mwaan Ɛ ɛbo ke Jisos e ke ɛɛɛɛ e, wvumvu Ɛ ɛbo kew ke enkonko le. ³⁴ Ɛ Jisos ke nɛ gay le, “Icɛm, lɛɛshɛ kebefe ke bonyii ban e, njefo ke bó kee fiɛ fi bó gee kɛ.” Ɛ bonyii bodvu jo ndvú Jisos tum kan dvú keegaw Ɛ bikuu bibole. ^{††}

³⁵ Mweem mvun mvuncim to kooyi bô Jisos nonen, Ɛ bonyii leeme fô taale. Ɛ bonyii bô to saake wonj kaa nɛ fibole no buu lo wvú duu le, “Wvú se fii bonyii bomew, wvú efi le ekolɛ kew keseen, Ɛ wvú fɛn nu Mboyse wvú Nyo' to kawɛɛ, caw.” ³⁶ Ɛ bonyii bo nci le ten no sɛwsee wvú, nya mbvuum mo ngbwayngbwayi Ɛ wvú, ³⁷ ygay le, “É wo fɛn nu Nfon Bojuu, Ɛ wo fi ekolɛ kuw.” ³⁸ Bó to nu Ɛ sanj nwa' ta Ɛ we jo ekolɛ ke Jisos e le, “Wvun nu Nfon Bojuu.”

³⁹ Ɛ wee ncaw mvu ba le bô to njeyte yî bintam e fô, nɛ no nan'yi Jisos, gayte le, “É nu ke wo wvú Mboyse wvú Nyo' to kawɛɛ le? Fi ekolɛ kuw, efi ten bese.” ⁴⁰ Ɛ wvumvu wɛ yuw fiɛ fi wvú jeme, wamen wvú, bife le, “Kɛ wo fane Nyo' le? Wo nu yî ngew e diewe wvú le. ⁴¹ Bee wo kpwee ɛɛɛ ɛɛɛ fii Ɛ è nu nlawma mweem mvú befe mvú bee wo ge, geenɛn Ɛ wee wvun kpwee fiew Ɛ wvú baa jay fiɛ kɛ.” ⁴² Ɛ wee ncaw wvun mum gay le, “Jisos, ke ekumyi me seke wo nu ke esaake bvunfon bwuw.” ⁴³ Ɛ Jisos gay Ɛ wvú le, “É me ensee Ɛ wo keɛɛɛ le ɛben nu Ɛ bee wo nu ke enu bvudvuu bvú njon e bvú Nyo' le.”

^{††}23:34 Bonwa' bo boyvuum bomew nu Ɛ bvuse kencim ke 34a.

[†]23:29 21:23 ^s23:30 Os 10:8; Mwm 6:16 ^t23:31 1Bi 4:17

^u23:33 Yɛsa 53:12 ^v23:34 Mben 22:18; Mat 5:44; Luk 6:28; Lem 7:60

^w23:35 Mben 22:7-8; 109:31 ^x23:36 Mben 69:21 ^y23:37 Mat 27:11

^z23:43 2Kol 12:3

Ɛ Jisos kpwe

(Mat 27:45-56; Mak
15:33-41; Jon 19:28-30)

⁴⁴aƐ diuu ke ben wase dioo lewse, Ɛ ekfuɲ ne jiim won tɲu gen buy didiuu ditete emvunsheen. ⁴⁵Ɛ ndvu yì to gawsene yew ncese ente mum sele entelen buy biba bifɛ. ⁴⁶bƐ Jisos no nu yì kentam e, ke ja wam foweewe le, “Icem, me n'yaa keyoy kem can yo le.” No wvú gay nonen, mum yoy n'yoy wvu fokemese.

⁴⁷cƐ cee ekole bonyii bo nci le wvú to leeme fò, dioo yen fiɛ fi to kooyɛ le, nya mbense ê Nyo' gay le, “Keceɣy, keceɣy, wee wvun se nu se jay.” ⁴⁸Ɛ bonyii bocii bò to nu Ɛ tase fò keeyen fiɛ fi to kooyi le, mum ja kase no kfu-uyi ɛla ɛbole Ɛ bó Ɛ laɲ wem. ⁴⁹dƐ nsáa Jisos yicii to to fibole leem Ɛ è nu ntamndwee no yene fiɛ fi kooyi le. Ɛ bomew to nu bokene bò to nen'yɛ Galilee no bii wvú le.

Ɛ bó dwey Jisos

(Mat 27:57-61; Mak
15:42-47; Jon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹Wee mvu to nu kefew kedvu le Ɛ bó teɲe le Yosew, Ɛ è nu wee wvu ê ke-laante ke Bojuu le kemew kè bó teɲe le Alimatia. Wvú to nu wee wvú jee bvuu nu wee wvu teyɛyê ê Nyo' ejise, bvuu cɛyɛ kefew kè Nyo' nu ke eto esaake bvunfon bwew. Wvú to nu ten wee ngoo bonyii bò to saake bonsaw e. Geenen, wvú to baa bee fiew fiɛ fi bó to seysɛ ege bô Jisos ke. ⁵²Ɛ wvú gen fô Baylet e, leke keegen ejo gvune di Jisos e. ⁵³Ɛ Baylet bee, Ɛ wvú gen shike gvune didvu, baance ê ndvu le, gen jike ê jem e Ɛ bó Ɛ cow yì kemaan e, Ɛ bó ke baa yuu lese

wase wee jó ke. ⁵⁴Ɛ to nu Diuu di Nseyse le keeley diuu di mbam e, Ɛ è to shɛɛte wase caan é mbam wvudvu ekew.

⁵⁵eƐ bokene ba bò to nen'yɛ Galilee bi Jisos e, bi Yosew e fô jem, gen yen no wvú jiwsee gvune di Jisos e ê jem. ⁵⁶fƐ bó ke ne fò, mum tu jim ɛla ɛbole, gen seysɛ bonfɛy bò jee noo bò ké no sh-fuɲkene bò bó to ké no yeeɛ digvune dvú. Ɛ è no nu diuu di mbam e, Ɛ bó she mbam no nci wvubo to gomte.

Ɛ Jisos buy yì kpwe le

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

24 Ɛ diuu di mbam e ke buy fey, Ɛ bvú yuu diuu di fwe yì kema le. Ɛ bokene bodvu buy saa lo bvutɲu, jo bonfɛy bò bó to seysɛ mum no gene dvú fô jem. ²Ɛ bó dioo gen buy fò, yen Ɛ bó Ɛ biɲse wase tɛ di bó to baɲɛ diuw jem dvú. ³Ɛ bó ley gen ê jem faɲe yaa yen gvune di Tata Jisos e ke. ⁴Ɛ bó mum leem fò ngemten lo. Ɛ fí kooy le bolemse bofɛ to nu Ɛ ne to leem mbew bó le, Ɛ bó Ɛ tfume ndvú Ɛ yì baa lawkene. ⁵Ɛ bokene bodvu fan baay, mum tum bikuu fokuse. Ɛ bolemse ba bife ê bó le, “È nu nje la wvù ben gomte wee wvù beɛ dvú ente jo bonkɲu? ⁶gƐ wvú yaa nu fen ke, wvú nu Ɛ buy wase yì kpwe le. Ben ekume fiɛ fi wvú to gayɛ ê ben seke ben Ɛ bó to nu Galilee. ⁷Wvú to nu Ɛ gay le, ‘Wee wvù diee nu Waawee nu Ɛ bó nu ke enya wvú can bonyii bò befe le, é bó ke eta wvú yì kentam e, é ke dioo nu ɛdiuw eta, é wvú ebuy yì kpwe le.”

⁸Ɛ bó mum kume fiɛ fi Jisos to jemyɛ ê bó. ⁹hƐ bó ke ne fô jem, kase tu jim gen see mwɛem mvun mvunciim ê boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow mwaan noo bonyii bocii bò to bii wvú le. ¹⁰Bokene bò to seɲɛ fiɛ fi to kooyɛ fidvu ê boom

^a23:44 Amo 8:9 ^b23:46 Mben 31:5; Lem 7:59 ^c23:47 Mat 27:19; Lem 3:14; 7:52; 22:14 ^d23:49 8:2-3; Mben 38:11 ^e23:55 8:2-3 ^f23:56 Ksm 20:10
^g24:6 9:21-22 ^h24:9 Mak 16:10-11; Luk 8:2-3

bo ntum e bo Jisos e to nu Maalia Magdalen, Joana noo Maalia wvù bwee Jem bô bokene bomew. ¹¹ E bó yuw njeme wvudvu ke diewe è nu kenlamse, faje yaa bee naa lo ke. ¹² Geenene, e Bitane ke we, lewte gen buy fô jem, ngvuwce taa è jem yen ke e è nu ndvù yì bó to njimee Jisos dvù. E wvù mum ne no tuu jim fô yew e kenke nghaw yì fiee fi kooyee le.

**E bonyii bomew yen
Jisos e je yi Emayus e**

(Mak 16:12-13)

¹³ E fi ke ne kooye ke ebvubwe le, bonyii bomew bofee bò to ké no bii Jisos e to nu e ne Jelusalem no gene ntew wvù Emayus e, wvù to nu diewe bomay bosooshwiye keegen buy jó le. ¹⁴ E bó no gene jemyi ebonebon ekume mweem mvù to kooyi mvun mvunciim. ¹⁵ No bó to lene jemyi ghayte nonen, e Jisos kebee bence to mbew bó le no lene bô bó. ¹⁶ E fiee fimew ge le fo bó ekiye wee wvudvu ke. ¹⁷ E Jisos mum ja bife è bó le, “È se nu la fi ben lene jemyi ekume fi nen?” No wvù bife nonen, e bó leemen bô yii yì monshim mobole. ¹⁸ E wee mvu bó le wvù diee to nu Kleofas bife è wvù le, “È mey ke wo tolo Jelusalem wvù yaa kee ke mweem mvù se kooyi jó ediuw eyan e?”

¹⁹ E wvù bife le, “Mvù la?” E bó tfuse le, “Mweem mvù se kooyi bô Jisos wvu Nasalet. Wee wvun se nu wee ntum Nyo', e mweem mvù wvù se gee noo mvù wvù se jemyi se nu bi nghaw. È se nu wee wvù kuuke baay fwe dvu Nyo' bô bonyii bocii. ²⁰ Bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake won wese e se e nya wvù le bó eyu. Bó se e mum e ta wvù yì kentam e. ²¹ Bese se leese fisese bvufee yì ye le le è nu wvù wvù nu ke esum bonyii

bo Israel can ngew e. Geenene, è nu wase ediuw eta no mweem mvudvu se kooyee. ²² Fimew nu e bokene bomew ngoo yese le e be e jeme fi e nya lo bese nghaw, le bó buy e gen fô jem entaenta, ²³ e faje yaa yen gvune diew e ke. Bó e dioo kase tu jim, e see le bó be e yen bonceendaa bo Nyo' le ke diewe bó yen è efile le, bó gay è bó le Jisos nu dvù. ²⁴ Bonyii bomew ngoo yese le e gen fô jem fodvu e yen yì le ke lenlen no bokene bodvu be jemyi, geenene, e faje yaa yen Jisos e ke.”

²⁵ E Jisos jeme è bó le, “O oo, biyun bin, mvuntelem mvunen lee baay keebewe mweem mvù bonyii bo ntum Nyo' le to saje. ²⁶ Ke ben kee le Mboyse wvù Nyo' to kawee to kenke keeyen ngew se ley yì bvukuke bwew e le?” ²⁷ E Jisos mum kew nele è bó mweem mvunciim mvù bó to saje è Iwa' Nyo' le ekume wvù e kew yì mvù Muses to saje le, e gen e buy ten yì mvu bonyii bo ntum Nyo' le. ²⁸ No bó toe wase buy mbew ntew wvù bó to gene jó le, e Jisos ne no gee ke diewe wvù fele lo. ²⁹ E bó leke wvù shiee le gay le, “Beene egen ece. Kefew nu e kí e gen wase baay, e ekfun e kew wase e no jiime.” E wvù bee keegen ce bó bó. ³⁰ E bó gen, ke dioo diekene, e wvù jo ntuw bleed, nya keyoone è Nyo', guushe nya è bó. ³¹ Kan mwaan nonen, e ejise ebo yuu, e bó mum kiee wvù. E wvù sese la è bó ejise. ³² E bó shee no ghayte ebonebon le, “Ke mvuntelem mvusebeewo be yvuwse seke wvù be neci mweem mvu è Iwa' Nyo' le è bee wo è je le?”

³³ E bó mum nene kan mwaan ekiuguu jodvu no tuu jim Jelusalem. E bó dioo gen, yen e boom bo Jisos e bo ngoo le bo yuufe ncow mwaan e baance ye bvudvu bvmwaan bô bonyii bomew bò to ké

¹³ 24:13 May mwaan nu bontam bo lene le ntuke bô gee sooshwiye (1, 700).

ⁱ24:19 7:16 ^j24:21 1:68; 2:38 ^k24:24 24:12; Jon 20:3-10 ^l24:25 24:45

^m24:27 24:44 ⁿ24:32 24:45

no bii wvú le. ³⁴°E bó jemyi le, “Kecɛɛy, Tata wesebeene nu ε buy yî kpwe le. Wvú be ε sese ε buynen ê Semon ejise.” ³⁵ε bó mum see ten ê bó fiεε fi be kooy bó bó ê je, bvuu nele no bó be kiente wvú seke wvú be guushi blæd.

ε Jisos buynen entelɛɲ jo boom bew bo ngoo le

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)

³⁶pKε no bó to bæ jemyi nonen, ε Jisos kebee mum ja nε sese buynen ê bó entelɛɲ mum gay bó le le, “Kembonen enù fô ben e.” ³⁷qE kedvum gbwo bó, ε bó no fane, kpwaake le bó yene ε è nu nkufusay e. ³⁸ε wvú bife ê bó le, “Ben fane la? Ê ge la wvú ben maɲene me? ³⁹Ben etaa eyen can yem bó bikaa biem é ben emum ekiεε le è nu naa me. Ben emomce ye yem emum ekiεε, njefo ke nkufusay ké no kɛɲke nyam ye bó bikufe no ben yene ε me nkɛɲke kε.” ⁴⁰No wvú gay nonen, mum dunce can ye bó bikaa biew ê bó. ⁴¹rE bó taa Jisos, ε njoɲ yuwyε lo bó, ε bó mum ngemten lo. E fi ghaw bó keebie le è nu wvú. E wvú nε bife ê bó le, “Ben kɛɲke fiεε fidien fɛn e?” ⁴²ε bó jo kencim ke bye le ε bó ε dεε, nya ê wvú. ⁴³ε wvú fi die ê bó ejise.

⁴⁴sE wvú mum gay ê bó le, “Mwεem mvun mvù ben yen eben nu mvù me nto njemyi ê ben ekume mvù ε me mbεε

beene. Me nto nduu le mwεem mvunciim mvù bó to saɲεε ekume me ê ɲwa' Muses e, bó ê Boɲwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le noo ê ɲwa' Mbense le, kɛɲke keeto ekocen.” ⁴⁵tE wvú mum yene bvufee bvubole, ε bó kieε mwεem mvù nu ê ɲwa' Nyo' le. ⁴⁶uE wvú jeme le, “Bó nu ε saɲ le Mboyse wvú Nyo' to kawεε kɛɲke keeyen ngew ekpwe, é ke edioo enu ediuw eta, é wvú ebuy yî kpwe le. ⁴⁷vE fi bvuu nu le bó nu ke ekew Jelusalem, efewci ê bitum bicii ê diee diew e le bonyii bocii ekumen mvuntelem mvubole, é Nyo' emum elεeshe bibefe bibole. ⁴⁸wxÈ nu ke efewci ben ban bò nu ε yen mwεem mvun e. ⁴⁹yBen eyekε eyuw, me nu nke enciinse nya yî Icεm to kawεε ben dvú. Nonen, ben emey elaaante jan ecεyte mvungay mvù nu ke eshii fowe eto fô ben e.”

ε Jisos ben we

(Mak 16:19)

⁵⁰zE wvú jo bó buy bó bó elaaante jodvu, ε bó bó gen buy mbew nte wvú Betani le, ε wvú cake can ye we, laɲ kembonen yî bó le. ⁵¹Kε no wvú to bæ laaɲke kembonen yî bó le nonen, mum ja no bene we, mum ben la. ⁵²aE bó nya mbense wvu baay ê wvú, mum ja fó tu jim Jelusalem bó nlaɲlaɲ fô mvuntelem mvubole. ⁵³bE bó gen no shee yew ncese le, bensee Nyo' sekecii.

°24:34 Mak 16:7; 1Kol 15:4-5 P24:36 1Kol 15:5; Luk 2:14

q24:37 Mat 14:26; Mak 6:49 r24:41 Jon 21:5, 10; Lem 10:41

s24:44 24:27; Jon 5:39; Lem 7:9-10, 25-27, 35, 37-39; Jon 5:46; Yesa 52:13-53:12; Os 6:2; Mben 22:31 t24:45 24:25-27, 32; Jon 20:9

u24:46 9:21-22; Mat 26:56; Mak 14:49; 1Kol 15:3-4; Lem 17:2-3; 28:23

v24:47 3:3; Lem 1:8; 5:31; 11:18; 17:30-31; 20:21; Lum 15:19

w24:48 Lem 5:32; Jon 15:26-27 x24:48 Lem 1:8, 22; 2:32; 3:15; 4:33; 10:39-41; 13:31 y24:49 4:18 z24:50 9:51; Mak 16:19; Lem 1:9; 3:21

a24:52 Lem 1:12; Jon 14:28; 16:22 b24:53 Lem 2:46; 5:12

Saaka wvù Jee wvu ekume Jisos no

Jon

to Saŋɛɛ

Fieɛ fi nu ê Ɔwa' Jon wvun e

Saaka wvù jee wvun wvù Jon to saŋɛɛ nu e wvù duŋci le Jisos nu Diew Nyo' yì to nu wase foŋkew e yì mèy lo, e é nu yì yì to nu e tu wee wvu. Ɔwa' wvudvu keɛɛ jemyi le saaka wvù jee wvun nu e bó to saŋ wvu le bonyii bò taanƙe nulo ebee le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ, nu Waa Nyo', é bó lese fitele yì ye le, é bó ke ekeŋke nshii wvù mèy lo (20:31).

Fieɛ fi Jon nu e saŋ e biinen ê Ɔwa' wvun e nu ekume nnya yì è nu nshii wvù mèy lo wvù nu nje Klistu. Nnya yin nu mbuwma e wvù kɛw keseen, e wvù nu fô bonyii bò nu e bee le Jisos nu je, e è nu wvù keɛɛy, e è nu wvù nshii. Je mi yì Jon saŋ Ɔwa' wvun jó yì nu naa lo jeɛy nu yì duŋci no Jisos to joo mwɛɛm mvù bonyii kee yì nshii wvun e keeyɛyi no mwɛɛm mvu ê keyoy e nu.

Bikuu bi mwɛɛm e ê Ɔwa' wvun e

1:1-18 Keŋkewɛɛ ekume Jisos

1:19-51 Ekume Jon Nleseɛjoo noo boom bo ngoo le bo Jisos e bo fwe

2:1–12:50 Ekume no Jisos to ghane gee lemme diew

13:1–19:42 Ekume eɗiuw e Jisos yo fokemɛse Jɛlusalɛm bô mbew jó le

18:1–19:42 Ekume no bó to sawɛɛ nsaw Jisos ke ghan ta wvù yì kentam e

20:1-31 Ekume no Tata Jisos to buyɛɛ yì kpwe le, duŋɛɛ ekole kew ê bonyii bew

21:1-25 Kemese: E Jisos duŋɛɛ ekole kew ê boom bew bo ngoo le Galilee

E Diew tu wee wvu wum

1 ^cÈ to nu foŋkew e Diew nu wase. Diew yidvu to nu bô Nyo', e Diew yidvu to nu Nyo'. ²Wvù to nu wase dvù foŋkew bô Nyo'. ³^dNyo' to bom mwɛɛm mvunciim fele can ye le. Ke fieɛ nu naa lo dvù fimwaan fi Nyo' to bomɛɛ sɛ wvù ke. ⁴Wvù keŋke nshii yì ye le, e nshii wvudvu nu n'yuɛ fô bonyii le. ⁵^eN'yuɛ wvudvu e no baa ê ejiwe le, e ejiwe kedvu yaa nulo ejimse naa lo wvù ke. ^f

⁶^fWee mvu nu dvù wvù Nyo' to tumɛɛ e dieɛ nu le Jon. ⁷Wvù to to keejeme ekume N'yuɛ, eben jim nsaw we, wvu le wen ege é bonyii bocii elese fitele yì N'yuɛ wvudvu le. ⁸^gKe wvù wvù Jon to nu N'yuɛ wvudvu ke. Wvù to to ke keeben e è nu jim nsaw wvu N'yuɛ wvudvu. ⁹^hN'yuɛ wvu keɛɛy wvù duŋci n'yuɛ ê bonyii bocii to too yì woŋ wvun e.

¹⁰Wvù to nu yì woŋ e, e woŋ wvun nu e Nyo' to bom fele can ye le, geenɛn e bonyii bò è nu bo yì woŋ wvun e faŋe yaa ekiɛ wvù ke. ¹¹Wvù to nu e to woŋ we le, e bonyii bo bew faŋe yaa efiisen wvù ke. ¹²ⁱGeenɛn, e bonyii bocii bò to fiisenɛɛ wvù, lese fitele yì ye le, nu e wvù to nya mvuŋgay ê bó le bó enù wase boom bo Nyo' le. ¹³^jÈ ke boom bo Nyo' le ban nu e bó boke bii ɛlɛme ke kfuɛ le, keɛɛ no wee shieele, keɛɛ mboo wee wvu wum e ke. Bó boke bii e è nu mboo wvù è nu wvu Nyo' le.

^f**1:5** Kenɛ le, e ejiwe kedvu yaa nulo ekiɛ naa lo wvù ke.

^c**1:1** Keŋ 1:1–2:4; Jon 17:5; Fili 2:6; 1Jon 1:1-2; Mwm 19:13-16

^d**1:3** 1:9-10; 5:26; 1Kol 8:6; Kolo 1:16-17; Ibu 1:2; Mwm 3:14 ^e**1:5** Keŋ 1:3-4

^f**1:6** Mat 3:1 ^g**1:8** 1:20 ^h**1:9** 8:12; 17:25; 1Jon 2:8

ⁱ**1:12** 1Jon 3:1; Gal 3:26; 4:5 ^j**1:13** 3:3, 5-6; 1Bi 1:23; 1Jon 3:9

¹⁴kDiew yidvu to nu ε tu wee wvu wum no cee ε bese entelej, ε wvú ε yijnsen bô mbuwma noo keceey. Ε bese yen bvukuke bwew e. Bvukuke bvú è nu bvú Wan wvú è mey ke wvú wvú nε fô Ice le.

¹⁵lJon to nu ε ben jim nsaw ekumε wvú no fuunke gayte le, “Wvun nu wee wvú me nto njemyi ekumε wvú ngayte le, ‘Wee wvú too ε me ejim kuuke fele me, njefo wvú to nu wase ε me nse nke no nu dvú.’” ¹⁶nNo wvú nu ε yijnsen bô mbuwma, wvú ε mum ε no nyaa beene bocii mbuwma yí mbuwma le. ¹⁷mBeene kee lo le Nyo' to nya bonci fele can Muses e. Geenεn, mbuwma Nyo' bô keceey nu ε to fele can Jisos Klistu le. ¹⁸nKe wee nu dvú wvú ke nu ε yuu wase yen Nyo' le ke. È nu ke Waa we wvú è mey ke wvú wvú nu mbew wvú wvú Ice le wvú nu ε ge beene ε kieε wvú.

Wee wvú è to nu Jon Nleseejoo

(Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18)

¹⁹oFin nu fiεε fi Jon to jemyεε seke bikuu bi Bojuu le bi Jelusalem to tumεε bocee ncese bô bonyii bo Lεwe le le bô ebife ε Jon le laa è nu wvú wvú yεε le. ²⁰pJon to baa tun keetfuse mbife wvubo ke. Wvú to nu ε jeme lo bô diuw we le, “Ke è nu me wvú Mboyse wvú Nyo' to kawεε ke.” ²¹qε bô bife ε wvú le, “Tu è nu wo wvú yεε? È nu wo wvú Elayja le?” Ε wvú tfuse ε bô le, “Ke me nu Elayja ke.” Ε bô bvuu bife le, “È nu wo wvú Wee Ntum Nyo' wε le?” ²²ε bô

bvuu bife ε wvú le, “Tu è nu wo wvú yεε? Wo gay le la ekumε ekole kuw? Ke see ε bese ekenke fiεε fi bese ekase egen etfuse ε bonyii bô tum bese?” ²³rε Jon tfuse ε bô no Yesaya wvú wee ntum Nyo' to jemyεε le,

“È nu me diew yí fuunke nkpwaante le, ‘Bó enele je Tata ε yí enù teyey.’”

²⁴sε Bonyii ban nu ε è to tum Bofalasii bô. ²⁵sε bô bife ε Jon le, “É è baa nu wo wvú Mboyse wvú Nyo' to kawεε kenεε Elayja, kenεε Wee Ntum Nyo' wε, wo ε no leese bonyii è joo nje la?” ²⁶ε Jon tfuse ε bô le, “Me nleese ke fiem bonyii ε è nu è joo, geenεn wee mvu nu dvú ε ben ente ε ben yaa kee wvú ke. ²⁷tÈ nu wvú wvú too ε me ejim, ε me mbaa ncim enkpwenten keenfay laba we ke.” ²⁸uFiεε fin ficii to kooyi ε è nu Betani Joo Joodan kewvu keki fô Jon to leese bonyii è joo.

Ε Jon dunce Waa Njee Nyo' ε bonyii

²⁹vε ekfun buy yuu, ε Jon yen ε Jisos too, ε wvú mum gay le, “Ben etaa eyen, wvun nu Waa Njee Nyo' wvú cawsee bibefe bi yí nshe le! ³⁰wÈ nu wvú wvú me nse njemyi ekumε wvú ngayte le, ‘Wee mvu too ε me ejim kuuke fele me, njefo wvú to nu wase, ε me nse nke no nu.’” ³¹Ke me kebeε nto nkee wvú ke. Geenεn, ε me nto nto no nleese bonyii è joo wvu le bonyii bo Israel ekiεε wvú.” ³²xJon to nu ε bvuu jeme keeben jim nsaw we gay le, “Me nto nu ε n'yen ε Keyoy shiile too fowe diεwε εbembe le, to no nu yí ye le. ³³Ke me kebeε nto nkee wvú ke. Geenεn,

§§1:21 Bojuu bomew to ceyte wee ntum Nyo' wvú nu diεwε Muses e, geenεn ε bomew kee le wee ntum Nyo' wvudvu nu ke enu Mboyse wvú Nyo' to kawεε.

k1:14 Gal 4:4; Fili 2:7; 1Tim 3:16; Ibu 2:14; 1Jon 4:2; Mat 17:2; Jon 2:11; 1Jon 1:1-3 l1:15 1:24-27, 30; 5:31-34, 36 m1:17 7:19; Ksm 31:18

n1:18 6:46; 14:8-9; Ksm 33:20; Mat 11:27; 1Tim 6:16; 1Jon 4:12 o1:19 5:33

p1:20 3:28 q1:21 Mala 4:5; Dito 18:15, 18; Mat 2:14; Jon 6:14

r1:23 Yesa 40:3 s1:25 1:33; Mat 21:25 t1:27 1:15; Lem 13:25 u1:28 10:40;

Mat 3:13 v1:29 1:36; Yesa 53:6-7; 1Bi 1:19; 1Jon 2:2; Mwm 5:6

w1:30 1:15 x1:32 Mat 3:16

wee wvù to tumæ me le me ento enleesè bonyii ê joo to nu ε gay ê me le, 'Wee wvù wo nu ke eyen ε Keyoy ε shii fowe ε to ε no nu yî ye le, nu wvù nu ke eleese bonyii ε è nu can Keyoy ke Yuule le.'³⁴ ^yFifin nu fiæ ε me nto nu ε n'yen, ε no nleeme jim nsaw wvudvu ngayte le wee wvun nu Waa Nyo'."

Bonyii bò to yawæ no nu boom bo Jisos e bo ngoo le

³⁵ Ε ekfunj buy yuu, ε Jon bvuu no leeme fε fò wvù to leeme bô boom bew bo ngoo le bofæ. ³⁶ ^zε wvù nε yen no Jisos lene fele, mum gay le, "Ben etaa eyen, wvun nu Waa Njee Nyo'."

³⁷ Ε boom bew bo ngoo le bo bofæ ba diio yuw no wvù gay nonen, mum nε no bii Jisos e. ³⁸ Ε Jisos banke ye yen no bó bii, bife ê bó le, "Ben gomte ε è nu la?" Ε bó bife ê wvù le, "Labay, wo cee fæ?" (Diee di Labay din nu le, "Wee N'yæyi wvu Baay.") ³⁹ Ε Jisos tfuse ê bó le, "Ben eto eyen." Ε bó mum gen yen fò wvù to cee. Ε bó bó mum no nu ε ekfunj ghan jiiim. Kefew kè bó to biε wvù le to nu wase ke diwε didiuu dinew e fokieguu. ⁴⁰ ^aWee mwaaj ngoo bonyii bo bofæ bò to yuwæ no Jon jemyæ mum bi Jisos e to nu Andulu wvù waa bwee Semon Bita. ⁴¹ ^bε Andulu wvudvu mum gen lo gom waa bwee wvù Semon, see ê wvù le, "Bese nu ε yen wase Mboyse wvù Nyo' to kawæ le" (fi nu le Klistu). ⁴² ^cNonen, ε wvù mum jo Semon gen bô wvù fò Jisos e. Ε Jisos taa wvù nen tunj, gay le, "È nu wo wvù Semon wvù waa Jon. Bó nu ke eterje wase wo le Sefas." (Diee di le Sefas din nu Bita).*

***1:42** Di nu le Tε.

[†]**1:48** Kete ke «fig» e ke wonj wvù Israel e nu ε bó to ké no diee mvuntam mvudvu.

^y**1:34** 1:49; 5:18-23; 10:36; 11:27; 20:31; Mat 3:17; 27:54; Lem 9:20

^z**1:36** 1:29 ^a**1:40** Mat 4:18-20 ^b**1:41** 4:25 ^c**1:42** Mat 10:2; 16:18

^d**1:45** Dito 18:15; Yesa 42:1-4; Esek 34:23; May 5:1-3

^e**1:49** 1:34; 12:13; Mat 27:42 ^f**2:1** 4:46

Ε Jisos tee Filew bô Nataniel

⁴³ Ε ekfunj ke buy yuu, ε Jisos yen le wen nu egen keba kè Galilee le. Ε wvù gen yen Filew e, gay ê wvù le, "È biì me le." ⁴⁴ Filew wvun to nu wee wvu ê kelaante kè Besayda le. Ε kelaante kin nu ke bo Andulu bô Bita le. ⁴⁵ ^dε Filew gen gom Nataniel gay ê wvù le, "Bese nu ε yen wase wee wvù Muses to sañæ ε Ijwa' bonci le ekumε wvù bô wvù bonyii bo ntum Nyo' le to sañæ ten ekumε wvù. Wee wvun nu Jisos wvu Nasalet wvù waa Yosεw." ⁴⁶ Ε Nataniel tfuse ê wvù le, "Fiæ fi jee nulo ebuy Nasalet e?" Ε Filew gay ê wvù le, "To eyen." ⁴⁷ Ε Jisos ke yen no Nataniel too, jeme ekumε wvù le, "Ben etaa eyen, wee wvun nu naa wee wvu Israel wvu kecæy. Kε nce kenleema nu yî ye le kε." ⁴⁸ Ε Nataniel bife ê Jisos le, "Wo ghan nεε ε se kieε me?" Ε Jisos tfuse ê wvù le, "É Filew sε keeke eto etee wo, nu ε me mbe ε n'yen wase wo le ê kenyi ke kete ke fig e kie le." ⁴⁹ ^eε Nataniel tfuse ê wvù le, "Labay, wo nu Waa Nyo'! Wo nu Nfon wvu Israel!" ⁵⁰ Ε Jisos gay ê wvù le, "Wo fen nu ε bee me le keseen kε njefo me nu ε ngay ê wo le me mbe ε n'yen wase wo le ê kenyi ke kete kie le? Wo nu ke eyen mwεem mvù kuuke fele mvun e." ⁵¹ Ε Jisos bvuu gay ê wvù le, "É me ensee ê wo kecæy kecæy le wo nu ke eyen ε εbule ε yene, ε bonceendaa bo Nyo' le bene, booke yî wee wvù diee nu Waawee le."

Ε Jisos banke joo ε è tu mbvuum

2 ^fε ediow ke buy eta, ε bó no gee njkaw bvujen ê kelaante kè Kana wvu

ê keba kè Galilee le, ε bwee Jisos nu fò.
² Bó to nu ε be ten Jisos bô boom bew bo ngoo le bô nkaw wvudvu. ³ ε mbvuum ke ne ka, ε bwee Jisos be wvú dvú gay le, “Kε bó beε kenke mbvuum ke.” ⁴ ε Jisos tfuse ε wvú le, “Kpwoon, wo bee me dvú nje la? Kefew kem baa kocen wase ke.”
⁵ ε bwee gay ε bonyii bo gawe le le, “Fieε ficii fi wvú ε gay le ben ege, ε ben ge.”
⁶ hε to nu ε nsháan leeme fò yisooaan ε bó kene bô eta. Nsháan yin nu yì Bojuu to ké no geεle joo jó yì bó cuke ye dvú keeyuule ê Nyo' ejise. Nshaan mi-aan to joo bibεen bi joo le diewe mbaan-fieε kenεε mbaanshe le. ⁷ ε Jisos ke ne gay ε bonyii bo gawe le bodvu le, “Ben etuke joo eyinjen nsháan yin dvú.” ε bó mum tuke joo gεε ε nsháan yidvu le ε yí yinjen. ⁸ ε wvú mum gay ε bó le, “Ben esεfe yimi keseen egen dvú fô cee gawe le.” ε bó sefe gen dvú. ⁹ ε cee gawe fi, mom joo yidvu, yuw ε yí ε tu wase mbvuum. ε wvú ma laa man mbvuum ne fεε le. (Geenen, bonyii bo gawe le bô to sefεε joo yidvu to kee fô mó nen'yεε.) ε cee gawe mum tee cee bvujen, ¹⁰ bife ε wvú le, “Bonyii ké yaw gaw fibole ε è nu mbvuum mò jee fô nkaw e, ε bonyii ké dīoo ε wu wase ε ffuu, ε bó se gaw mo yaa jee kε. Wo ε kaa ε gεε fiuw mbvuum mò jee ε no too dvú ε è nu keseen e?”
¹¹ iFifin to nu fieε fi fwe fi dunji bvukuke bvū Jisos ε fi wvú to gεε ente jo mwεem mvú dunji bvukuke bwew e. ε wvú to ge fieε fin ε kelaante kè Kana wvu ε keba kè Galilee le. No wvú ge nonen, ε fī mum dunje bvukuke bwew, ε boom bew bo ngoo le mum lese fitele yī ye le.

¹² jEjim jodvu, ε Jisos ne bow Kafana'um bô bwee noo boom bo bwee

le bô bolemse noo boom bew bo ngoo le, ε bô bó ce jó ediuw caan.

**ε Jisos kuη bonyii bo way e
fô yew ncese Nyo' le**

(Mat 21:12-13; Mak
11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ kε ediuw ε nkaw Bojuu wvú bó teje le Danefey ke no too wase nceencee, ε Jisos ne ben Jelusalem. ¹⁴ ε wvú ke gen buy fô yew ncese le, yen bonyii bô to geese bona' bô njée noo bibembε noo bô to kumene bigew e ε bó ε shiiyen. ¹⁵ ε wvú jo bokfuu kene ngbwān dvú, kuη bó bocii dvú, kuη noo njée bô bona' bvuse yew ncese le. ε wvú bvuu tawse bigew bi bonyii bô to kumene bigew e, baashe bidan bibole, ¹⁶ l'gay ε bonyii bô to geese bibembε le, “Ben ejo mwεem mvun enε dvú fen. Fo ben ejo yew Icεm etfuse é yí etu yew way ke.” ¹⁷ mNo wvú gay nonen, ε boom bew bo ngoo le mum kume fieε fi bó san ε nkwa' Nyo' le ε wee mvu jemyi ε Nyo' le, “Shieε wvu baay wvú me nkεnke fô yew yo le nulo eyu lo me.”

¹⁸ nε bikuu bi Bojuu le mum bife ε wvú le, “Fieε fi dunji bvukuke bwuw fi wo nulo ege keedunje ε bese le bó nu ε nya mvun'gay ε wo keege fin nu la.” ¹⁹ oε Jisos tfuse ε bó le, “Ben esáw yew ncese yin, é me enjo ediuw eta enkase enleke we.”

²⁰ ε Bojuu bodvu bife ε wvú le, “Fī to jo bilum mbaanye ncw bisooaan keebom yew ncese yin, ε wo nu ke ejo fiuw ε è nu ediuw eta eleke we?” ²¹ pGeenen, Jisos to jemyi yew ncese yin ε è nu yì è nu ye ye. ²² qNonen, seke wvú to buyεε wase yī kpwe le, ε boom bew bo ngoo le mum kume le fin nu fieε fi wvú to gayεε. ε bó

ε2:4 7:6, 30; 8:20; 12:23; 13:1; 17:1; Luk 22:53 h2:6 Mak 7:3-4

i2:11 2:23; 3:2; 4:54; 6:26; 11:47-48; 20:30; Lem 2:22; Lum 15:19

j2:12 Mat 4:13 k2:13 6:4; 11:55; 12:12; Ksm 12:1-14 l2:16 Luk 2:49

m2:17 Mben 69:9 n2:18 2:11 o2:19 Mat 26:61; 27:40; Lem 6:14

p2:21 1Kol 6:19 q2:22 1:45; 12:16; 14:26; Luk 24:6-8, 27

mum bee fiɛ fi nu ɛ Ɔwa' Nyo' le, bvuu bee njeme wvù Jisos to jemyɛ le.

²³No Jisos to nu Jɛlusalɛm fò Ɔkaw Dɛɛfey wvun e, bonyii nteen to nu ɛ lese fitele yɛ le nje mwɛɛm mvù dɔŋci bvukuke bwew mvù wvù to gee.

²⁴Geenen, Jisos to baa gɛɛ fiew bvufɛe bwew yɛ bó le kɛ, njefo wvù to kee bonyii bocii no bó nu. ²⁵Wvù to baa shieele wee mvu wvù eshe esɛɛ lo ɛ wvù ɛkumɛ wee mvu wum kɛ, njefo wvù kebɛɛ to kee fiɛ fi wee mvu wum kɛɛ ɛ wvù ɛshem.

Ɔ Jisos jeme ɛ Nikodɛmus ɛkumɛ mboo wvu fwe

3^sWee ngoo Bofalasii mvu to nu ɛ bó teɛ le Nikodɛmus, ɛ wvù nu wee ngoo bikuu bi won Ɔjuu le. ²tɛ wee wvun ke nɛ to fò Jisos e ɛntɔŋ gay ɛ wvù le, “Labay, bese kee le wo nu wee n'yɛɛyi wvù nɛ fò Nyo' le, njefo kɛ wee nu dvù wvù nulo egee kfuu mvun mwɛɛm mvù dɔŋci bvukuke bvù Nyo' le mvù wo gee mvun sɛ Nyo' nu bó wvù kɛ.”

³Ƴɛ Jisos tfuse ɛ wvù le, “Ɛ me ensee ɛ wo keɛɛy keɛɛy le, ɛ bó nu sɛ bó ɛ boo wee mboo wvu fwe le, mwɛɛn saa eyen bvunfon bvù Nyo' le kɛ.” ⁴Ɔ Nikodɛmus bife ɛ Jisos le, “Ɛ nulo ɛ bó ege nɛɛ sɛ ebvuu eboo wee ɛ wvù ɛ taw wase? Ɛ nulo ɛ wvù ebvuu ekase etu ɛ bwee ɛshem ɛ wvù ebvuu eboo wvù?”

⁵vɛ Jisos tfuse ɛ wvù le, “Ɛ me ensee ɛ wo keɛɛy keɛɛy le, ɛ wee nu sɛ wvù ɛ kɛɛkɛ mboo wvù wvu joo noo Keyoy, tu kɛ ɛ nulo ɛ wvù eley bvunfon bvù Nyo' le kɛ. ⁶wvù wvù wum boote wee mvu wum, ɛ Keyoy boote keyoy. ⁷Fo diuw eyumte wo le me nu ɛ ngay ɛ wo le bó

kɛɛkɛ keeboo wee tfuu mboo wvu fwe le kɛ. ⁸xƳwɛfwe kɛ no fele no wvù koonkɛ, ɛ wo yuuke no wvù fele, geenɛn ɛ wo yaa nulo esee laa wvù sɛ nɛ fɛɛ, gene fɛɛ le. Ɛ nu kɛ lɛɛlɛɛ no fi nu fò wee wvù nu ɛ kɛɛkɛ mboo wvù wvu Keyoy e.”

⁹Ɔ Nikodɛmus mum ghay le, “Ɛ nulo ɛ fifin eghan nɛɛ le?” ¹⁰Ɔ Jisos tfuse ɛ wvù le, “Wo nu wee n'yɛɛyi bonyii bo Israel, yaa kee fin e? ¹¹yɛ me ensee ɛ wo keɛɛy keɛɛy le, bese jemyi fiɛ ɛ ɛ nu fi bese kee, leeme jim nsaw fiɛ ɛ ɛ nu fi bese nu ɛ yen wase, geenɛn ɛ ben yaa beɛɛ fiɛ fi bese jemyi le kɛ. ¹²zɛ me nseɛɛ mwɛɛm ɛ ben ɛ ɛ nu mvu yɛ nshɛ le fɛn sɛ ben beɛɛ lo, ɛ ben ke eghan nɛɛ sɛ bee fɛn ɛ me ɛ nsee wase ɛ ɛ nu mvu won Nyo' le? ¹³aƳɛ wee nu dvù wvù ke nu ɛ ben wase won Nyo' le kɛ. Ɛ mɛy kɛ wee wvù to nɛn'yɛɛ fò to fokuse fɛn, ɛ wee wvun nu wee wvù dieɛ nu Waawee. ¹⁴bNo Muses to njeysɛɛ yo yɛ bó fɛlɛɛ bó ketwaa yɛ kete le ɛkpwaante, nu kɛ lɛɛlɛɛ no bó kɛɛkɛ keeɛ njeysɛɛ wee wvù dieɛ nu Waawee, ¹⁵cwvù le naa yɛɛ wvù nu ɛ lese fitele yɛ ye le, ɛ wvù ɛkɛɛkɛ nshii wvù mɛy lo.

¹⁶dNyo' to nu ɛ looce kɔŋ won wvun baay, tum Waa we wvù mwaan, wvu le ɛ nu naa yɛɛ wvù nu ɛ lese fitele yɛ ye le, mwɛɛn saa ela kɛ, ɛ wvù ɛkɛɛkɛ ɛ ɛ nu nshii wvù mɛy lo. ¹⁷eƳɛ Nyo' to tum Waa we yɛ won wvun e le wvù eto elese bonyii yɛ ngew e kɛ. Wvù to tum le wen eboyse lo bó fele yɛ ye le.

¹⁸fWee wvù nu ɛ lese fitele yɛ ye le nu ɛ wvù yaa nu ke eley ngew e kɛ. Geenɛn wee wvù baa elese fitele yɛ ye le nu ɛ wvù ɛ ley wase ngew e, njefo wvù baa elese fitele yɛ Waa Nyo' wvù ɛ mɛy kɛ wvù le

^r2:23 2:11; 6:29; 7:31; 8:30; 9:38; 10:42; 11:45; 12:42; 20:29, 31; 16:9

^s3:1 7:50; 19:39 ^t3:2 Mat 22:16; Jon 2:11 ^u3:3 1:13 ^v3:5 Tay 3:5

^w3:6 6:63 ^x3:8 Ekl 11:5 ^y3:11 3:32; 8:26 ^z3:12 12:32; 14:1-3; 17:5

^a3:13 Bɔŋn 30:4; Lum 10:6 ^b3:14 Ktɔ 21:9; Jon 8:28; 12:32-34; 18:32

^c3:15 20:31 ^d3:16 3:36; 5:24; Lum 8:32; 1Jon 3:1; 4:9-10; 5:11, 13

^e3:17 12:47 ^f3:18 5:22

ke. ¹⁹8Bó nu ke esumten nsaw ê yin je le, njefo n'yu nu ε to yí won e, bonyii ε kaa ε kon fibole ε è nu ejíwε efey n'yu. E bó koonke nonen njefo gee dibole nu di befe. ²⁰hWee tfuu wvù gee gee di befe ké no bane n'yu, yaa nulo ebuy fô n'yu nu ke, wvu le fo gee diwene ke eyene emwa ke. ²¹iGeenen ε wee wvù gee fiε fi leñ ké no too fô n'yu le, wvu le diwene gee eyen'yi le è nu di wee wvù nu bô Nyo' le."

Ε Jon jeme le Jisos kuuke fele wen

²²jEjim jodvu, ε Jisos bô boom bew bo ngoo le nε gen keba kemew ke Judea le. E bô bó gen no nu jó ε wvù leese bonyii ê joo. ²³Jon ten to leese bonyii ê joo ntεw wvù Enon e mbew wvù Salim e njefo joo to nu fó ntay. E bonyii too ε wvù leese bó ê joo. ²⁴kFifin to nu ε bó baa lese wase wvù yew ncaw e ke.

²⁵E boom bo Jon e bo ngoo le bomew bô wee Juu mvu ke nε kew mbew ekume ye yí bó cuke keeyuule ê Nyo' ejise. ²⁶lE boom bo ngoo le bo Jon e nε gen fô Jon e, gay ê wvù le, "Labay, wee we wvù to nu ben ε wvù Joo Joodan kewvu keki wvù wo to jemyε naa baay ekume wvù nen, yen le wvuwe ε wvù leese bonyii ê joo, ε bonyii bocii gene ke wase ε è nu fô wvù le." ²⁷mE Jon tfuse ê bó le, "Ke wee nulo enu fiε se è ge Nyo' le wvù enù fí ke. ²⁸nBen kebeε nulo eben jim nsaw wem le me nto nu ε ngay le ke è nu me wvù Mboyse wvù Nyo' to kawε ke. Geenen ε bó to tum me le me ensa ê wvù fwe. ²⁹oCee bvujen nu wee wvù keñke jen. E nsaa cee bvujen wvù leeme mbew cee

bvujen wvudvu le yuuke diw ye, ké no lanlanε baay no wvù yuuke diw ye. È nu ke leñleñ no me nu keseen ε me ε n'yiñsen bô nlanlan. ³⁰Wvù keñke ke keeku egen lo fwe, é me entu lo jim.

³¹pWee wvù nε fowe kuuke fele bonyii bocii. E wee wvu yí nshe le nu wee wvu yí nshe le, jemyi ke mwεem ε è nu mvu yí nshe le. Wee wvù nε won wvu we le kuuke fele bonyii bocii, ³²qε wvù leeme jim nsaw mwεem ε è nu mvù wvù nu ε yen ε bvuu ε yuw e. Geenen, ε wee yaa nu dvù wvù beje fiε fi wvù jemyi le ke. ³³Wee wvù beje fiε fi wvù jemyi nu wvù dunji le wen tomte fiε fi le Nyo' jemyi keceεy. ³⁴Wee wvù Nyo' nu ε tum ké no jemyi ke ε è nu diw Nyo', njefo Nyo' nu ε nya Keyoy kew ê wvù ε nfew yaa nu ke. ³⁵iCee Wan nu ε kon Wan, ε mum ε nya mwεem mvunciim can ye le. ³⁶sWee wvù nu ε lese fitele yí Wan e nu ε wvù keñke nshii wvù mεy lo. Wee wvù baa yuuke wvù le nu ε wvù yaa nu ke ekeñke nshii ke. Wvuwe wee nu ε shém Nyo' ffuuke wase bô wvù."

Ε Jisos bô kpwoon mvu wvu Samalia tasen fô fweñ joo le

4^tE Jisos ke kieε le Bofalasii nu ε yuw wase le wen lemte ε bonyii bo ngoo le too ε wen leese ê joo fele Jon. ²Geenen ke è to cim leese wvù bó ê joo ke, è to leese ke boom bew bo ngoo le maan. ³E wvù dioo kieε nonen, mum ja ê keba ke won e kè Judea kedvu le, no kaase tuu jim ê kè Galilee le. ⁴uWvù to keñke keefey je keba kè Samalia le. ⁵vE wvù ke gen buy kelaante ke Samalia kemew e ε

^{3:18}Fen nu teyten le, lese fitele yí diee di Waa Nyo' le.

^{8:19} 8:12 ^h3:20 Efe 5:11-13 ⁱ3:21 1Jon 2:4 ^j3:22 4:1-2

^k3:24 Mat 4:12; 14:3 ^l3:26 1:29-34 ^m3:27 19:11; 1Kol 4:7; Ibu 5:4

ⁿ3:28 1:20; Mala 3:1; Mat 11:10 ^o3:29 Mat 9:15

^p3:31 8:23; 15:19; 1Jon 4:5 ^q3:32 3:11

^r3:35 5:20; 10:17; 13:3; 14:10; 17:2; Mat 11:27; 28:18 ^s3:36 3:16

^t4:1 3:22 ^u4:4 4:9; Luk 9:52; 17:11, 16; Lem 8:4-25 ^v4:5 Keñ 33:19; 48:22

bó teje le Sika, ε kí nu mbew wεε wvù Yakow to nyae ε waa we wvù Yosew e. ⁶Fweɲ joo wvù Yakow to cimεε to nu fó. No Jisos to nu ε len wase baay dose, ε wvù mum shii mbew fweɲ joo wvudvu le. Kefew to nu wase diεwε didiui ncow difεε le εmvunsheerɲ.

⁷ε kpwoon mvu wvu Samalia jodvu ke ne to keetuke joo fó, ε Jisos gay ε wvù le, “Nya me bô joo ε me en'wu.” ⁸ε to nu ε boom bo ngoo le bo Jisos e ε gen εlaante keeguy mwεem mvudien. ⁹wε kpwoon wvudvu bife ε Jisos le, “Wo nu wee Juu, ε me nu wee wvu Samalia, wo ε ghan nεε ε sε no lεke joo ε me?” Kpwoon wvudvu to gayte nonen, njefo Bojuu to ké no nyensee lo bonyii bo Samalia. ¹⁰xε Jisos tfuse ε wvù le, “É wo be kee nnya yì è nu yi Nyo', noo wee wvù gayte ε wo le wo enya wen bô joo, tu wo be ε lεke ε wvù, ε wvù enya wo bô joo yì booke sekeci.”

¹¹ε kpwoon wvudvu kase bife ε Jisos le, “Icem, wo nu se wo kεɲke fiεε fi wo utuke joo dvù, ε fweɲ shiile nen, wo nu ke ejo fεε yiye joo yì booke sekeci?” ¹²yFí nu le wo kuuke fele icee wese wvù Yakow wvù to cimεε fweɲ wvun gεε ε bese, ε wvù kebeε to nu ε wu joo jó, ε boom bew wu, ε nyám ye ten wu?” ¹³zε Jisos tfuse ε wvù le, “Wee tfuu wvù wuu joo yin nu ε kendonɲ bεε ke eyumte ke wvù.

¹⁴Geenen, naa yεε wvù nu ke ewu joo yì me nu nke enya, nu ε ke kendonɲ bεε ke ebvuu eyuu eyum lo wvù ke. Joo yì me nu nke enya ε wvù nu ke enε etu ntonɲ joo yì buyte yì ye le sekeci, ke eghan enya wvù nshii wvù mey lo.” ¹⁵aε kpwoon wvudvu mum gay ε Jisos le, “Icem, nya me bô kfuu yiyin joo wvu le fo kendonɲ

ke ebvuu eyumte me ε me ntoo fen keentuke joo ke.”

¹⁶ε Jisos gay ε wvù le, “Gene etee dwee wo é ben ε wvù eto.” ¹⁷ε kpwoon wvudvu tfuse ε wvù le, “Kε me nkeɲke diemsen ke.” ε Jisos gay ε wvù le, “Wo nu ε jeme lεɲ no wo gay le ke wo kεɲke diemsen ke. ¹⁸Wo nu ε kεɲke wase bolemse botin, ε wvù ben ε wvù nu ke-seen yaa cim nu dwee wo ke. Fiεε fi wo jeme nu keceey.” ¹⁹bε kpwoon wvudvu gay ε Jisos le, “Icem, me nu ε n'yen ke-seen le wo nu wee ntuw Nyo'. ²⁰cBo'icee bosese to ké no bunlee Nyo' yì kum wvun e, ε ben Bojuu duu finen le jò bonyii kεɲke keebunlee Nyo' nu ke Jelusalem.”

²¹ε Jisos tfuse ε wvù le, “Kpwoon, bee fiεε fi me ngayte fin. Kefew too lo kè ben nu ke ebunlee Nyo' Ice ε è yaa bvuu nu yì kum wvun e kεnεε Jelusalem ke. ²²dBen bonyii bo Samalia bunlee fiεε yaa kee fí ke, ε bese Bojuu bunlee kee fiεε fi bese bunlee, njefo mboyima fele ε è nu yì Bojuu le. ²³eGeenen, kefew too lo, ε kí ε to wase kè bonyii bô bunlee Nyo' cεey cεey nu ke ebunlee Nyo' Ice ε keyoy e bô yì keceey e. “É nεε kfuu bonyii bô Nyo' Ice gomte le bô ebunlee wen. ²⁴Nyo' nu Keyoy, ε bonyii bô bunlee wvù kεɲke keebunlee ε keyoy e bô yì keceey e.” ²⁵fε kpwoon wvudvu gay ε Jisos le, “Me nkeε lo le Mboyse wvù Nyo' to kawεε too lo, wvù bó teje le Klistu. ε wvù nu ke edioo ε to, emum enyey mwεem mvunciim ε bese.” ²⁶gε Jisos gay ε wvù le, “Me wvun wvù jemyi ε wo nu wvù wvudvu.”

²⁷Ke sekedvu, ε boom bo Jisos e bo ngoo le mum kase to. ε diuw yum lo bó le wvù jemyi bô kpwoon. Geenen, ε

¶4:23 Bonyii bomew yene le keyoy kin nu Keyoy ke Yuule, ε bomew yene le è nu keyoy ke wee le.

w**4:9** 2Bfn 17:29-41; Esl 4:1-3; Mat 10:5; Luk 9:52-53 x**4:10** 4:26; 7:37

y**4:12** 8:53 z**4:13** 6:35; 7:37 a**4:15** 6:34 b**4:19** 9:17; Mat 21:46

c**4:20** Dito 12:5-14; Mben 122:1-5 d**4:22** Yesa 2:3; Obad 17; Lum 9:3-4

e**4:23** 3:3-8; 2Kol 3:17; Fili 3:3 f**4:25** 1:41; 4:29; 7:26; 11:27 g**4:26** 9:37

wee mvu bó le faje yaa bife lo é wvú le laa wvú gomte la le, kenée le laa Jisos jemyi bô kpwoon wvudvu nje la le. ²⁸É kpwoon wvudvu mum gée nshaan ye joo fó, gen elaante, gen be bonyii le, ²⁹^h“Ben ke eto eyen wee mvu wvú nu é to é see lo fiée ficii é me fi me nke nu é n'yu wase nge. É nelo enu é wee wvun nu Mboyse wvú Nyo' to kawée le?” ³⁰É bonyii buy elaante mum no gene fô Jisos e.

³¹É to nu é boom bo ngoo le bo Jisos e é shée wase é no leke Jisos gayte é wvú le, “Labay, dieken.” ³²Geenen, é Jisos tfuse é bó le, “Me nkenke mwëem mvudien keendie é ben yaa kee mvú ke.” ³³É boom bew bo ngoo le mum ghay ebonebon le, “Wee nu é shée é to bô mwëem mvudien é nya é wvú le?” ³⁴ⁱÉ Jisos gay é bó le, “Mwëem mvudien mwem nu le me enge fiée fi wee wvú tum me shieele, emese lemme diew dicii. ³⁵^jKe ben duu finen le é shéete kee ne, é emum enu kefew ke ngbwele le? É me engay é ben le, ben ecake ejise we etaa eyen no mwëem nu é be wase nge le le bó egbweci. ³⁶Wee wvú gbweci kenke nlawma we, baanci ngu géele yí nshii wvú mey lo le, wvu le wee njewe bô wee ngbwele ke elanlame yí wee le mwaan. ³⁷^kFifin dunji le ngan wvun nu kecéey wvú gayte le, ‘Wee mvu ké jewyi, é wee mvu gbwele.’ ³⁸Me ntum ben le ben egen egbwele mwëem mvú ben to baa lem ke. Bonyii bomew nu é lem, ben é ley bvunjonke bvú lemme dibole.”

É bonyii bo Samalia nteen lese fitele yí Jisos e

³⁹Bonyii bo Samalia nteen é kelaante kedvu le to nu é lese fitele yí Jisos e nje fiée fi kpwoon wvudvu to jemyée é bó le

wvú be é see lo fiée ficii é wen fi wen ke nu é yuu wase ge. ⁴⁰Nonen é bó ke dioo to yen Jisos e, leke le bô bowen ece. É wvú bee, é bô bó ce édiuw éfaa. ⁴¹É bonyii nteen bvuu lese fitele yí Jisos e nje njeme we. ⁴²^lÉ bonyii bodvu gay é kpwoon wé le, “Bese nu é lese fitele yí ye le é é yaa bvuu nu nje njeme wo ke. Bese nu é yuw wase bô bitem bisese, é kieé lo le wee wvun nu Mboyse won wvun kecéey.”

É Jisos fe waa wee wvu baay

⁴³É édiuw yo éfaa yodvu ke fey, é Jisos ne no gene Galilee. ⁴⁴^mWvú kebée to nu é yuu gay wase le ke bó ké no wvumte wee ntum Nyo' won we le ke. ⁴⁵Geenen, é wvú ke dioo gen fese Galilee, é bonyii bo jó fiisen lo wvú njefo bó to nu é yen mwëem mvú wvú to gee fô nkaw e Jelusalem, njefo bó ten to nu fô nkaw wvudvu le.

⁴⁶^{no}É Jisos ke bvuu kase gen Kana wvu é keba kè Galilee le jò wvú to bankeé joo é é tu mbvuum. É to nu é wee wvu baay mvu nu é kelaante kè Kafana'um e, é waa we wvú diemsen cemte. ⁴⁷É wee wvu baay wvudvu dioo yuw le Jisos nu é ne wase Judea é to Galilee, é wvú gen fô wvú le, ku can le wvú ebow ke eto efe waa wen, le wvú nu wase diuw kpwe le. ⁴⁸^pÉ Jisos mum gay é wvú le, “É ben nu se ben é yen mwëem mvú dunji bvukuke bvú Nyo' le, é yen ten mwëem mvu diuw wvú yuméen e, ben saa ke elese fitele yí yem e ke.” ⁴⁹É wee wvu baay wvudvu gay é wvú le, “Icem, to ke é bó ebooke lo, fo waa wem ekpwe.” ⁵⁰É Jisos tfuse é wvú le, “É genè, waa wo nu ebonen.” Wee wvudvu to nu é bee fiée fi Jisos jemyée é wvú, mum ne no gene. ⁵¹No wvú

^h4:29 Mat 12:23 ⁱ4:34 6:38; 8:28; 12:49-50; 14:31; 15:10; 17:4

^j4:35 Mat 9:37; Mwm 14:14-20 ^k4:37 May 6:15 ^l4:42 1Jon 4:14

^m4:44 Mat 13:57 ⁿ4:46 Mat 8:5-13 ^o4:46 2:1-11

^p4:48 Mak 13:22; 1Kol 1:22

to booke, ε bô boom bew bo lemme le tasen, ε bó see ê wvú le waa we nu ε bonen wase. ⁵² Ε wvú mum bife ê bó kefew kè wvú se kewe ebonene. Ε bó gay ê wvú le, “Ê se nu foguu ke diewe diuu dimwaan ε fomvunsheerj, ken'ya' kedvu ε mum ε cine wvú le.” ⁵³ Ε cee wan wvudvu mum kume le è nu naa kefew kedvu kè Jisos to gayε ê wen le, “Waa wo nu ebonen.” Ε wvú bô ekole kew naa noo yew ye yicii mum lese fitele yí Jisos e. ⁵⁴ Ε Fifiñ fíε fi dunji bvukuke bu Jisos e to nu fi bokañ bofε fi wvú to gee seke wvú to nen'yε Judea to Galilee.

Ε Jisos fe wee ε wvú ε cem wase bilum mbaanshe ncow nyan

5 Ejim jodvu ε nkaw Bojuu mvu no nu Jêlusalēm, ε Jisos ben jó. ² Kentuke ke joo le kemew to nu jó ε bó teje ê díεw Ibulu le le Betesda, ε kí nu mbew Diuw Ketañ wvu Njée le. Bó to nu ε bom dicile fó ditin, ³ ε bonyii bo bincem e to ké no lone lo fó, bô nu binfefe bô bô nu bonteje noo bô nu ε kpweken wase keba kemwaan. [Bó to ké no jiimene fó ceyte seke joo nu ke enε eshiike. ⁴ Nceenda Tata mvu to ké no too ê kefew e ε kefew e, leyte shiike joo yidvu. Wee wvu fwe wvú ε yaw ε ley jó seke nceenda wvudvu ε shiw joo yidvu, tu wvú nu ebonen yí kencem kew e naa ε kí cim nu nεε.] ⁵ Wee mvu to nu fó ε wvú ε cem wase bilum mbaanshe ncow nyan. ⁶ Ε Jisos ke dioo to fó yen wvú le, kieε le wvú to jiime wase fó ncejole, ε wvú bife ê wvú le, “Wo koonke keebonen e?” ⁷ Ε wee kencem wvudvu tfuse le, “Icem,

ke me nkεnke wee wvú nulo elese me ê joo yin e seke yí ε shiw ke. Ê nu seke yí ε shiw, ε me ndioo ngene keenley, ε è no nu ε wee mvu ε yaw wase ε ley ê me le.” ⁸ Ε Jisos gay ê wvú le, “Nene we, ejo ghaam yo, egenè.” ⁹ Ε Kan mwaan, ε wee wvudvu mum bonen, jo ghaam ye no gene.

Ê to nu ε ebvubwe nu diuu di mbam e. ¹⁰ Ε Bojuu mum gay ê wee wvú bó to felee we le, “Eben nu diuu di mbam e ε nci baa bee le wo etuu ghaam yo ke.” ¹¹ Ε wvú tfuse ê bó le, “Wee wvú be fe me be ε gay le me enjo ghaam yem engene.” ¹² Ε bó bife ê wvú le, “Ê nu yε wvudvu wvú be gay ê wo le wo ejo ghaam yo egene?” ¹³ Ε wee wvú bó to felee wvudvu to cim kee wee wvú felee wvú ke, njefo Jisos to nu ε ne wase ley gen ente jo kebombom ke bonyii le kè to nu fó le.

¹⁴ Ε è ke no nu ejim jodvu, ε Jisos yen wvú le fô yew ncese le, gay ê wvú le, “Taa eyen no wo nu ε bonen wase. Fo wo ebvuu egee bibefe ke. Ê wo gee lo, é fíε ke egbwe yí yo le fi nu ε fo ε fey fin.” ¹⁵ Ε wee wvudvu ne gen see ê Bojuu le è nu Jisos wvú be fe wen. ¹⁶ Ε Bojuu mum kew no bone bikaa ê Jisos ejim, njefo wvú to fe wee wvun ε è nu diuu di mbam e. ¹⁷ Ε Jisos gay ê bó le, “Icem ké no lemte sekeci, ε me ten nlemte nonen.” ¹⁸ Ε njeme wvun ge ε Bojuu mese lo no gomte baay keeyu wvú, njefo ke è to mey ke mbam wvú wvú to ngoyte mañ ke. Wvú to teje ten Nyo' le Icee wen, fewsene ekole kew le wen nu lenlen bó Nyo'.

§5:4 Ke fen fò bó gem nen nu ê boñwa' bo boyvuum bomew e ke.

¶4:53 2:23

¶4:54 2:11 **§5:8** Mat 9:6-7 **¶5:9** 5:16, 18; 7:21-22; 9:14; Mak 2:27-28 **¶5:10** Ksm 20:8-10; Yeli 17:21-22 **¶5:13** 6:15; 11:54; 12:36; Mat 8:18; 13:36 **¶5:14** Mat 9:2; Jem 5:16 **¶5:15** 9:11 **¶5:18** Mat 14:5; Jon 7:1, 25; 8:37, 40; 11:53; 1:34; 3:35; 8:16-19; 10:17-18, 29-38; 14:8-11, 20, 28; 15:9-10; 16:27-28; 17:1-26

Mvungay mvù Nyo' nu e nya ê Waa we

¹⁹zε Jisos ke ne gay ê bó le, “É me ensee ê ben keceey keceey le ke me wvù Wan nelo enge fiee yî mvungay mwem e ke. Me nké no ngee ke e è nu fiee fi me n'yene e Icem gee. Fiee fi Icee Wan gee, nu ke fi fi Wan nu egee ten,²⁰a njefo Icee Wan wvudvu koonke Wan mum dunji ê Wan mwëem mvunciim mvù wvù wvù Icee Wan gee. E wvù bæ ke ebvuu edunçe mwëem mvù fele mvun ê wvù, é wvù egeè e ben yene, e dew yumte lo ben.²¹bNo Icee Wan bvuse bonyii yî kpwe le nyaa nshii ê bó, nu ke læŋlæŋ no Wan nyaa nshii ê naa yee wvù wvù nu e korj.²²cKeebise fó nu e Icee Wan yaa saake naa lo wee mvu ke. Wvù nu e nya nsaw wemen e è nu can Wan e,²³d wvù le è nulo é bonyii bocii ewvumte Wan ke læŋlæŋ no bó wvumte Ice. É wee nu se wvù wvumte Wan, tu ke wvù wvumte Ice wvù tum wvù ke.

²⁴eÉ me ensee ê ben keceey keceey le wee wvù nu e yuw diew yem e, e bee wee wvù tum me le, nu e wvù kænke nshii wvù mey lo. Ke mweten bæ ke ebvuu ekenke nsaw ke. Wvuwë wee nu e buy wase can kpwe le, e ley nshii le.²⁵fÉ me ensee ê ben keceey keceey le kefew too lo, e kí e to wase, kè bonyii bò nu e kpweken wase nu ke eyuw diew Waa Nyo', é bó bodvu bò nu ke eyuw, nu ke ekenke nshii.²⁶gÉ fi nu nonen, njefo no nshii nen'yi yî Icee Wan e, nu ke læŋlæŋ no wvù nu e nya mvungay mvudvu ê Wan le nshii enen'yi ten yî ye le.²⁷Wvù nu e nya ten mvungay ê Wan le wvù esumtenè

bonsaw, njefo è nu Wan wvù nu wee wvù diee nu Waawee.

²⁸Fo diuw eyumtè ben yî fin e ke. Ke-few too lo kè bonyii bocii bò nu jém e nu ke eyuw diew ye,²⁹hebuçe jém e, é bò se gee mwëem mvù jee ebuce eley nshii wvù mey lo le, é bò se gee mwëem mvù befe ebuce é bó esaw bó, é bó eley ngew e.³⁰iKe fiee nu dvù fi me nulo enge ê mvungay mwem e ke. Me nsaake nsaw mbii no me n'yuuke, e je yî me nsumtene jó nu yi teyey, njefo ke me ngomte keengee e è nu fiee fi è shieele me ke. Me ngee e è nu fiee fi wee wvù tum me shieele.

Mwëem mvù dunji wee wvù è nu Jisos

³¹jÉ me mbene jim nsaw wvu ekole kem, tu fiee fi me njemyi yaa nu keceey ke.³²Geenen, wee mvu nu dvù wvù bene jim nsaw wem, e me nkee lo le fiee fi wvù jemyi ekume me nu keceey.³³kBen to nu e tum bonyii fô Jon e, e wvù gen ben jim nsaw ekume keceey.³⁴Ke è nu le me ngomte le ejemyi wee wvu wum ekume wee wvù è nu me ke. Geenen, e me njemyi nen wvu le ben nulo ke eboy.³⁵Jon to nu diewe ken'yeese le e bó e tfuw kí e no bæenci nyaa n'yu, e ben no koonke keenu ê n'yu we le yî kefew e caan, læŋlæŋ.³⁶lFiee fimew nu dvù fi dunji wee wvù è nu me e fi fele Jon. Fí nu le, lemme di Icem nu e nya le me enlem emese di è nu mwëem mvù me ngee mvun dunji le è tum Icem me.³⁷mIcem wvù tum me nu e wvù kebee ten nu e ben jim nsaw wem. Ben ke baa yuw wase naa lo diew ye ke, e ben ke baa yen wa naa lo no wvù nu ke.³⁸nKe ben kænke ten

²⁵19 1:34 ^a5:20 3:35 ^b5:21 Lum 4:17; Efe 2:5; Jon 11:25 ^c5:22 3:18; 5:27, 30; 9:39; 12:47-48; Lem 10:42; 1Jon 2:28 ^d5:23 Fili 2:10-11 ^e5:24 3:16; 5:22; 6:35; 8:51; 10:28; 11:25-26; 14:6; 17:2; 20:31; 1Jon 2:25; 3:14

^f5:25 11:43; Mak 5:41; Luk 7:14 ^g5:26 1:4 ^h5:29 11:24 ⁱ5:30 4:34 ^j5:31 5:36; Dito 17:6 ^k5:33 1:15, 19, 34 ^l5:36 10:25, 38; 14:10-11; 15:24, 27

^m5:37 1:34; Ksm 20:19; Dito 4:12 ⁿ5:38 16:9

diew ye ê mvuntelem mvunen e ke, njefo ben baa lese fitele yî wee wvù wvù tum e ke. ³⁹Ben taasse Ìjwa' Nyo' njefo ben kpwaake le è nu jó jò ben nu ke ekenke fiëe fi nu ke ege é ben ekenke nshii wvù mey lo. Fiëe fi nu è Ìjwa' wvudvu wvun e jemyi é è nu ekumë me. ⁴⁰Geenen, ben é bvuu é no tune keeto fô me le ekenke nshii.

⁴¹PKe me nshieele mbense é è nu wvù nen'yi ê wee wvu wum ke. ⁴²Geenen é me nkee ben. Me nkee naa lo le ke ben kenke kenkonen ke Nyo' le ê mvuntelem mvunen e ke. ⁴³Me nu é nto ê diee di Icëm e, ben baa fiisen me ke. É è be to wee mvu ê diew diee le, tu wvuwe nu wvù ben nu emum efiisen. ⁴⁴qÈ nulo é ben ege nêe se bee me le, é ben nu bô gomte mbense é è nu wvù nen'yi fô bikuu binen e, yaa gomte mbense wvù nen'yi é è nu fô Nyo' wvù è mey ke wvù le ke. ⁴⁵rFo ben ekpwaake le è nu me wvù nu ke elom gee dinen di befe ê Icëm ke. È nu Muses wvù ben leke bvufee yî ye le wvù lomte wase gee dinen ê Icëm. ⁴⁶sÈ ben to nu é bee Muses e keceey, tu ben be é bee me le njefo wvù to saŋ é è nu ekumë me. ⁴⁷tGeenen no ben baa cim bee mwëem mvù wvù to saŋee le, è nulo é ben ke eghan nêe se bee fiëe fi me njemyi le?"

É Jisos nyanje bonyii bontfuke botin

(Mat 14:13-21; Mak
6:30-44; Luk 9:10-17)

6 Ejim jodvu, é Jisos ke nê gen lente Mamase yi Galilee, gen kewvu keki. Mamase yin nu yi bó tege ten le yi

Tibelias. ²uE kebombom ke bonyii le sh-fum é wvù ejim njefo bó to nu é yen mwëem mvù duŋci bvukuke bwew e mvù wvù to gee fô bonyii bo bincem e no wvù to fele bó. ³vE Jisos bô boom bew bo ngoo le nê ben gen shii yî kum e. ⁴wÈ to nu sekekie, é Ìjkaw Bojuu wvu Danefey nu wase nceencee. ⁵E Jisos ke dioo laŋ jise, yen no kebombom ke bonyii le too fô wvù le, é wvù mum bife ê Filew le, "Beene nu eghan nêe se guy mwëem mvudien é bonyii ban edie?" ⁶Wvù to bi-ite nonen, momte ke lo Filew njefo wvù kebëe to kee wase fiëe fi wvù nu ege. ⁷E Filew tfuse é wvù le, "Ke bodanali gee fëe nu é cim é kocen bô nulo eguy mwëem mvudien mvù wee mwaan mwaan bó le ekenke ke naa caan ke." ^{**8}xE waa we ngoo mvu wvù diee to nu Andulu wvù è nu waa bwee Semon Bitu mum gay é wvù le, ⁹"Wan diemsen mvu nu fen kenke bontuw bo blëed e botin bô byé yi-fiëe, geenen fifin nulo ege naa la fô kfu ban bonyii le nteen nen?" ¹⁰E Jisos gay le, "Ben egay é bonyii eshiyen fokuse." È to nu é egay nu fó ntay, é bó mum gay é bó shiien, é bolemse maan nu diewe bontfuke botin e. ¹¹yE Jisos mum fi bontuw bo blëed e ba, nya keyoone é Nyo', mum gawce é bonyii bô to shiien ba. É wvù ge ke lenlen bô byé ye. É wee tfuu kenke naa no wvù to shieele. ¹²E bó ke die ffuu, é wvù gay é boom bew bo ngoo le le, "Ben ebaance bimbeke wvu le fo fiëe ela ecici ke." ¹³Nonen, é bó mum baance bimbeke bi bontuw bo blëed e bo

****6:7** Danali mwaan nu jise di bigew e di bó to ké law wee dvú yî lemme di yî diuu le.

o5:39 Luk 24:27, 44; Lem 13:27; 17:11; 2Tim 3:15-16; 1Bi 1:10-11

p5:41 7:18 **q5:44** 5:41 **r5:45** Dito 31:24-29

s5:46 Dito 18:15, 18; Luk 24:27; Jon 6:14; Lem 3:22; 7:37

t5:47 Luk 16:29-31 **u6:2** Mat 6:25; Jon 2:23

v6:3 Mat 5:1; 15:29; Mak 3:13; 6:46; Luk 22:39 **w6:4** 2:13

x6:8 1:40; 12:22; Mat 4:18; Mak 13:3 **y6:11** 21:9, 13

botin ba bì to sheetee, e bí yinsen nkáa yuufe ncow fiee.

^{14z}ε bonyii bodvu dioo yen fiee fi dunji bvukuke bwew e fin fi wvú ge, mum gay le, “Wee wvun nu naa keceey Wee Ntum Nyo' we wvú to nu keeke eto yí won wvun e.” ^{15a}ε Jisos ke dioo yen le bonyii bodvu gomte keeto ekoo wen mvun gay e, eghaa Nfon wvubole, e wvú mum lewse ye kase ben ê kum no nu jó wvú embenj.

E Jisos len yí joo le

(Mat 14:22-33; Mak 6:45-52)

¹⁶ε ê ke no nu ekieguu, e boom bew bo ngoo le bow gen fò mamase le, ¹⁷ley ê kekonj e kew no leenci gene Kafana'um. Ê to nu sekekie e ekfunj e jiim wase e Jisos baa to wase fò bó to nu ke. ¹⁸ε joo ke ne no bvuyte, njefo nffum wvu baay to fele lo. ¹⁹ε bó no keyte kekonj leenci, ke gen wase buy ke diwe bomay botete kenee bonew e, ke ne yen Jisos e e wvú lene yí joo le too wase mbew kekonj e. E kedvum gbwo bó. ²⁰Geenen, e wvú gay ê bó le, “Fo ben efanè ke. Ê nu me.” ²¹ε bó yuw nonen, mum no koonke keejo wvú ê kekonj e. Le bó sese, e kekonj e fese wase ngem joo le fò bó to gene.

²²ε ekfunj ke buy yuu, e bonyii bò to shekee mamase kewvu keki kume le kekonj kè to nu fò to nu ke kemwaan, e Jisos to baa ley ê kekonj kedvu le bò boom bew bo ngoo le ke, le boom bew bo ngoo le to ne gen ke bó embenj. ^{23b}Geenen, bikonj bimew to nu e ne je Tibelias, lente to mbew bvudvuu bvù Tata to joè blèed nya keyoone ê Nyo' e bonyii die le. ²⁴No bonyii bodvu to yenee le ke Jisos kenee boom bew bo ngoo le nu fò ke, e bó mum lece ê bikonj

bidvu le, lente gen Kafana'um keegom Jisos.

Jisos nu mwæm mvudien mvù nyaa nshii

²⁵ε bó dioo gen yen wvú le kewvu keki, bife ê wvú le, “Labay, wo to jan seke la?” ^{26c}ε Jisos tfuse ê bó le, “Ê me ensee ê ben keceey keceey le ke ben gomte me e è nu nje mwæm mvù dunji bvukuke bwem mvù ben yene e me ngee ke. Ben gomte me e è nu njefo ben se nu e die bontuw bo blèed e ba e ffuu. ^{27d}Fo ben elemte ke keekenjke e è nu mwæm mvudien mvù nulo ebefe ke. Ben elemte e è nu keekenjke mwæm mvudien mvù nu ke emey enu dvú egen ebuy yí nshii wvù may lo le. Mvumvun nu mvù wee wvù diee nu Waawee nu ke enya ê ben. Ê nu wvú wvù Nyo' Ice nu e gee ebo kew yí ye le.” ²⁸ε bó mum bife ê wvú le, “Mwæm mvù bese kenjke keegee é fí emum enu le bese gee lemme di Nyo' le nu mvù la?” ^{29e}ε Jisos tfuse ê bó le, “Lemme di Nyo' le nu din dì nu le, ben elese fitele yí wee wvù wvù tum e.” ³⁰Nonen e bó mum bife ê wvú le, “Fiee fi dunji bvukuke bwuw fi wo nulo ege wvu le bese eyen emum elese fitele yí yo le nu la? Fiee fi wo nulo ege nu la?” ^{31f}Bo'icee bosese to nu e die mana nkpwaaante, e è nu no bó sanj le, ‘Wvú to nu e nya bó bò mwæm mvudien mvù nen'yi wonj wvu we le e bó die.’” ³²No bó gay nonen, e Jisos mum tfuse ê bó le, “Ê me ensee ê ben keceey keceey le ke è to nu Muses wvù to nyae mwæm mvudien mvù nen'yi wonj wvu we le ê ben ke. Ê nu Icem wvù nyaa mwæm mvudien mvù è nu mvu keceey mvù nen'yi fowe. ^{33g}Ben ekeè le mwæm mvudien mvu Nyo' le nu mvumwe mvù ne fowe e shii e to e no

^z6:14 Dito 18:15, 18; Jon 1:21; 2:11; 5:46; 7:40; Lem 3:22-23

^a6:15 5:13; 18:36 ^b6:23 6:11 ^c6:26 2:11 ^d6:27 6:35 ^e6:29 2:23

^f6:31 Mben 78:24; Ksm 16:4, 31; Jon 6:49 ^g6:33 6:41, 51

nyaa nshii ê bonyii bo yî wonj wvun e.”
³⁴hE bó gay ê wvú le, “Tata, è nyaà bese
 bô mwëem mvudien mvun sekecii.”

³⁵iE Jisos mum gay ê bó le, “È nu
 me mwëem mvudien mvù nyaa nshii.
 Ké wee wvù too fô me le bée ke ebvuu
 eyuuke jenj ké. É wee wvù nu é lese fitele
 yî yem e nu é kendonj yaa bée ke ebvuu
 eyumte wvú ké. ³⁶jGeenen me nu é ngay
 wase ê ben le ben nu é yen me le, é fanje
 yaa lese fitele yî yem e ké. ³⁷kBonyii
 bocii bô Icém nu é nya ê me nu ke etoo
 fô me le. É wee wvù too fô me le nu é
 me n'ya nu nke enkuñ wvú ké. ³⁸lMe
 nê fowe é nto fokuse fén. É me n'ya nto
 keenje é è nu fiée fi è shieele me ké. Me
 nto keenje é è nu fiée fi è shieele wee
 wvù tum me. ³⁹mE fiée fi wee wvù tum
 me shieele nu fin fi le, fo me enlase naa
 lo wee mwaanj fô bonyii bô wvú nu é nya
 ê me le ké, geenén le me nke embvuse lo
 bó yî kpwe le diuu di fokemése. ⁴⁰nBen
 ekeè le fiée fi Icém shieele nu fin fi le wee
 tfuu wvù nu é yen Waa we le, é lese fitele
 yî ye le, nu ke ekenjke nshii wvù méy lo,
 é me nu nke embvuse mweten yî kpwe le
 diuu di fokemése.”

⁴¹E Bojuu mum kew no wvukene
 ekume wvú njefo wvú to nu é gay le wen
 nu mwëem mvudien mvù nê fowe é to
 fokuse fén. ⁴²oE bó no wvukene nonen
 biite le, “Wvun nu ké Jisos wvù waa
 Yosew e? Ké ice bô bwee nu é beene
 kee bó le? Fí ghan nê le keseen wvú é
 se no duu le wen nê é è nu fowe?” ⁴³E
 Jisos tfuse ê bó le, “Fo ben ewvukenè
 ebenèben ké. ⁴⁴Ké wee nulo eto fô me
 le se è gufe Icém wvù tum me le wvú
 eto ké. É me nu nke embvuse mweten yî
 kpwe le diuu di fokemése. ⁴⁵pBonyii bo

ntum Nyo' le to nu é sañ le, ‘Nyo' nu ke
 eyeyi bó bocii.’ Nonen wee tfuu wvù nu
 é yuw fiée fi Icém yeyi é kiee, nu é wvú
 nu ke eto fô me le. ⁴⁶qKé me njemyi nen
 le wee nu dvú wvù nu é yen wase Icém
 e ké. È méy ké wvú wvuwe wvù nê fô
 Nyo' le wvù nu é yen wase Ice le. ⁴⁷É me
 ensee ê ben keceey keceey le, wee wvù
 nu é bee nu é wvú kenjke wase nshii wvù
 méy lo. ⁴⁸rMe nu mwëem mvudien mvù
 nyaa nshii ê bonyii. ⁴⁹sBo'icee bonen to
 nu é die mana nkpwaante, geenén ke kp-
 weken ké lo. ⁵⁰Mwëem mvudien mvun
 nu mvù nê fowe é to wvu le é wee die
 lo mvú wvú saa ebvuu ke ekpwe ké.
⁵¹È nu me mwëem mvudien mvù nê
 fowe mvù nyaa nshii ê bonyii. É wee die
 mwëem mvudien mvudvu mvun, é wvú
 ke emey enu dvú sekecii. É mwëem mvu-
 dien mvudvu mvù me nu nke enya wvu
 le bonyii bo yî wonj wvun e ke ekenjke
 nshii nu ye yem.”

⁵²E Bojuu mum nê kew no waale
 lo ebonebon biite le, “Wee wvun nulo
 eghan nê se nya ye ye le beene edie?”
⁵³tE Jisos mum jeme ê bó le, “È me en-
 see ê ben keceey keceey le é ben nu se ben
 é die ye wee wvù diee nu Waawee, é wu
 ten élemé kew, ben saa ekenjke nshii yî
 yene le ké. ⁵⁴Wee wvù diee ye yem bvuu
 wuu élemé kem kenjke nshii wvù méy lo.
 É me nu nke embvuse wvú yî kpwe le
 diuu di fokemése, ⁵⁵njefo ye yem looci
 nu naa mwëem mvudien, é élemé kem
 looci nu naa fiée fiwuun. ⁵⁶uWee wvù
 diee ye yem bvuu wuu élemé kem cee
 yî yem e é me ten ncee yî ye le. ⁵⁷Icém
 wvù tum me kenjke nshii, é me nu dvú
 nje Icém. Nonen wee wvù diee ye yem
 nu ke enu ten dvú nje yem. ⁵⁸Mvumvun

^h6:34 4:15; Mat 6:11 ⁱ6:35 4:13-14; 6:48-58; 7:37 ^j6:36 16:9; 20:29

^k6:37 17:2, 24 ^l6:38 4:34; Mat 26:39 ^m6:39 10:28; 17:12; 18:9

ⁿ6:40 5:24; 6:44, 54; 11:24 ^o6:42 Mat 13:55 ^p6:45 Yésa 54:13

^q6:46 1:18 ^r6:48 6:35; Mwm 2:17 ^s6:49 6:31

^t6:53 Mat 26:26-28; 1Kol 10:16; 11:23-26 ^u6:56 15:4-5

mweem mvudien nu mvù nɛ fowe ɛ to. Kɛ mvù nu diɛwe mwe mvù bo'icen to dieɛ ke kpweken ke lo kɛ. Wee wvù dieɛ mvumvun mweem mvudien nu ke emɛy nu dvù sekecii.”

⁵⁹ Mweem mvun nu ɛ Jisos to jemɔy no wvù to yɛyɛi bonyii yew bunle le Kafana'um.

ɛ bonyii bo Jisos e bo ngoo le nteen tfuw bikaa ɛ wvù ejim

⁶⁰ ɛ bonyii bo Jisos e bo ngoo le nteen yuw n'yɛyɛi wvun nen gay lɛ, “Wvun njeme ɛ tɛme baay! È nulo ebee yɛɛ wvuwwun njeme?” ⁶¹ Geenen, ɛ Jisos kɛɛ lɛ bonyii bew bo ngoo le wvukene ɛbonebon ekumɛ njeme wvun, mum bife ɛ bó lɛ, “Fieɛ fi me njeme fin nu ɛ shiwwvuntelem mvunen e? ⁶² v^é è fen nu nonen, ɛ ben ke ege nɛɛ fen ɛ ben ɛ yen ɛ wee wvù dieɛ nu Waawee kaase bene fô wvù to shee nu fwele? ⁶³ wKeyoy ke Nyo' le nu fieɛ fi nyaa nshii. Kɛ nyam ye kɛɲke naa lo fieɛ keege kɛ. Njeme wvù me njeme ɛ ben nu wvu Keyoy, ɛ è nu fieɛ fi nyaa nshii. ⁶⁴ xGeenen ben bomew nu dvù ɛ bó baa bee njeme wvudvu le kɛ.” Jisos to jemɔy nen njefo wvù to kee wase fonkɛw bonyii bò baa lese fitele yɛ ye le, kee ten wee wvù nu ke egese wvù. ⁶⁵ ɛ wvù bvuu gay ɛ bó lɛ, “È nɛɛ fieɛ fi me mbe ɛ njeme wase ɛ ben lɛ ke wee nulo eto fô me le sɛ Icɛm nu ɛ nya je ɛ wvù kɛ.”

⁶⁶ Ejim jodvu, ɛ bonyii bew bo ngoo le nteen mum tfuw bikaa ɛ wvù ejim fɛɲɛ yaa bvuu lɛne bò wvù kɛ. ⁶⁷ yɛ Jisos nɛ bife ɛ boom bew bo ngoo le bo yuufe ncow bofɛɛ lɛ, “Ben ten shieele keegen e?” ⁶⁸ ɛ Semon Bitatfuse ɛ wvù lɛ, “Tata, bese gene ɛ yɛɛ le. È kɛɲke wo njeme

wvù nyaa nshii wvù mɛy lo, ⁶⁹ ɛ bese ɛ bee, bvuu kee lɛ è nu wo wvuwe wvù yuule wvù nɛ fô Nyo' le.” ⁷⁰ ɛ Jisos gay ɛ bó lɛ, “Kɛ è caw me ben bo yuufe ncow bofɛɛ ban e? Geenen, ɛ wee mvu ben e nu dɛwle.” ⁷¹ zJisos to jemɔy nonen ɛ è nu ekumɛ Judas wvù waa Semon Iskaliot. Wvù to nu ngoo boom bo Jisos e bo yuufe ncow bofɛɛ, ɛ è to nu wvù wvù to nu keeke eghan egese Jisos.

ɛ Jisos ben Jelusalem fô ɲkaw Cún e

7 ^aEjim jodvu ɛ Jisos mɛy no ghane kɛ wase ɛ è nu keba kè Galilee le. Wvù to baa bvuu gen ɛ kè Judea le kɛ, njefo Bojuu to gomte keeyu wvù. ² bɛ kefew ke ɲkaw Bojuu wvù bó to tɛɲɛ lɛ ɲkaw Cún e ke no too wase nceencee. ³ ɛ boom bo bwee Jisos e mum gay ɛ wvù lɛ, “Nɛɛ jan egen Judea wvu lɛ bonyii buw bo ngoo le eyen lemme di wo lemte le. ⁴ ɛ wee lemte lemme gomte lɛ bonyii ekɛɛ wvù, wvù saa elemte nyiime lo kɛ. No wo gee mweem mvun, gene eduɲɛ ekolɛ kuw ɛ woɲ.” ⁵ cBoom bo bwee le bodvu to jemɔy nonen njefo bó to baa cim lese fibole fitele yɛ ye le kɛ. ⁶ dɛ Jisos tfuse ɛ bó lɛ, “Kefew kem baa to wase kɛ. Fô ben e nu ɛ kefew kenen ké no nu kɛ ɛ kí ɛ kocen wase. ⁷ eKɛ bonyii bo yɛ woɲ wvun e nulo ebane ben kɛ. Geenen, ɛ bó bane me njefo me njemɔy ɛ bó lɛ gee dibole nu di befe. ⁸ Ben ebenè finen gene fô ɲkaw e. Kɛ me nu emben jó kɛ. Kefew kem baa eto naa wase ekocen kɛ.” ⁹ No wvù gay nonen, mum mɛy Galilee.

¹⁰ Geenen seke boom bo bwee le to benɛɛ wase fô ɲkaw wvudvu le, ɛ wvù kɛ shɛɛ ben ten jó. ɛ wvù dioo bene fɛɲɛ yaa bene wvù bonyii eyene wvù le kɛ, ben fiew ɛ è nu ɛ kɛnyile le. ¹¹ fɛ to nu ɛ Bojuu

v6:62 Lem 1:9-11 w6:63 3:5-8; 2Kol 3:6 x6:64 13:11; 16:9

y6:67 Mat 16:15-20; Mak 1:24 z6:71 12:4 a7:1 5:18

b7:2 Lɛw 23:33-34; Dito 16:13-15 7:5 16:9 d7:6 2:4

e7:7 15:18; 16:33; 17:14; Mat 10:22; 24:9; 1Jon 3:13 f7:11 11:56

to gomte wase wvú fô ñkaw wvudvu le biwci le, “Wvú se nu fæ le?” ¹² E bonyii ke nê no tfumtfume ekumê wvú baay. E bomew bensee le, “Wvú nu wee wvú jee.” E bomew kaci lo le, “Wvú læle lo bonyii.” ¹³ E Geenen wee to baa nu dvú wvú ejeme ekumê wvú ya le kê, njefo bó to fane bikuu bi Bojuu le.

¹⁴ E ediuw e ñkaw kê gawnen wase en-telen, e Jisos gen ley fô yew ncese le no yeyi bonyii. ¹⁵ E bikuu bi Bojuu le no yuuke kenke lo ñghaw, ghayte le, “Wee wvun ghan nê e se no kee mwêem nen se wvú ke nu e gen wase ñwa.” ¹⁶ E Jisos mum nê gay le, “Kê n'yeyi wvú me n'yeyi wvun nu wem kê. Ê nu wvu wee wvú tum me. ¹⁷ Ê wee gomte keege e è nu fiê fi Nyo' shieele, é wvú emum ekie le laa n'yeyi wvun nen'yi e è nu fô Nyo' le, nuu me n'yeyi ê mvungay mwem e le. ¹⁸ JWee wvú jemyi ê mvungay mwew e ké no gomte diee di kuuke e è nu fô ekole kew e. Geenen e wee wvú gomte diee di kuuke e è nu di wee wvú tum wvú le ké no nu wee kecey e kenlêma yaa nu yî ye le kê. ¹⁹ Muses to nu e nya ke bonci ê ben e? Geenen kê wee mvu ben e geêle bonci bodvu kê! Ben gomte keeyu me nje la?”

²⁰ E bonyii bodvu tfuse ê wvú le, “Wo kenke nceendaa dêwle yî yo le. Wee wvú gomte keeyu wo nu yê?” ²¹ E Jisos gay ê bó le, “Me nto nu e ñge lemme dimwaan e ben no kenke lo ñghaw ekumê dí. ²² Muses to nu e nya nci le ben etfuusê boom yew. E kê nci wvun yaa to cim buy ê Muses kê. Wvú to buy e è nu ê bo'icee bonen. Ben e mum e no tfuuse boom yew naa noo diuu di mbam e. ²³ Ê bó tfuuse wee yew diuu di mbam e

wvu le fo bó kê ebefe bô nci Muses, ben e no yuuke nsase bô me le me nto nu e nfe wee e wvú bonen ye yicii diuu di mbam e nje la? ²⁴ PFo ben esaakê nsaw sumtene se ben e yaw e tasse e yen kê. Ben esaakê ê je yi len e.”

E bonyii no caene laa Jisos nu Mboyse wvú Nyo' to kawê le

²⁵ E bonyii bo Jelusalem bomew mum nê bife le, “Wvun nu kê wee wvú bó gomte le bó eyu? ²⁶ Ben etaa eyen wvu wvun fen e wvú jemyi endan nen se wee jemyi fiê ê wvú ñkuun. Ê nelo enu le bikuu bi wonj e nu e looce wase e kie le wee wvun nu Mboyse wvú Nyo' to kawê le? ²⁷ E Geenen, beene kee jò wee wvun nê. E seke Mboyse wvú Nyo' to kawê nu ke eto nu e kê wee nu ke ekie jò wvú nê kê.” ²⁸ Nonen e Jisos dioo yeyi bonyii fô yew ncese le ke nê funj foweewe le, “Ben kee me, kee ten jò me nê. Geenen kê me nto fen ê mvungay mwem e kê. Wee wvú tum me nu wee kecey, e ben yaa kee wvú kê. ²⁹ Me ñkee wvú njefo me nê fô wvú le, e è nu wvú wvú tum me.” ³⁰ No wvú jeme nonen, e bonyii bomew mum no gomte keekoo wvú. Geenen e wee fanj yaa kum wvú le kê, njefo kefew kew to baa to wase ekocen kê. ³¹ E Geenen e bonyii nteen lese fitele yî ye le no gayte le, “Seke Mboyse wvú Nyo' to kawê e ke e to, è nulo é wvú ke ebvu ege mwêem mvú dunji bvukuke bvú Nyo' le efey mvú wee wvun gee wase?”

E bó tum bonyii bo nci le le bó egen ekoo Jisos

³² E Bofalasii ke dioo yuw no kebom-bom ke bonyii le tfumtfume ekumê Jisos,

87:13 9:22 7:15 Mat 13:54; Luk 2:47 7:16 12:49; 14:10

7:18 5:41; 8:50; 12:43 7:19 1:17; Lem 7:53; Lum 2:17-24 7:20 8:48

7:21 5:9 7:22 Kej 17:9-14; Lew 12:3 7:23 5:9 7:24 8:15

7:25 5:18 7:26 4:25; 18:20 7:27 9:29 7:28 8:55; 17:8, 21, 25

7:30 2:4; 7:44 7:31 2:23

ε bô bocee ncese bo baay baay mum tum bonyii bo nci le le bó egen ekoo wvú.
³³wxNo bó gen, ε Jisos gay le, “Me nu enu beene ke yî kefew e nen caan, emum enkase entu jim fô wee wvú tum me le.
³⁴yBen nu ke esheε gom me nen, saa eyen me le ke. Fô me ngene nu ε ke ben nulo eto fô ke.”
³⁵ε Bojuu jeme ε bikuu bi-bole le, “Wee wvun gomte keegen ε è nu è nœ fô beene nu ke egom wvú saa eyen wvú le ke? Wvú gomte keegen bitum bi bonyii boseεbeene nu ε tawse ε no cee bí le egen eyεyi bonyii bo bitum bidvu le le?”
³⁶Fieε fi wvú gayte le, ‘Ben nu ke egom me saa eyen me le ke, ε fô me ngene nu ε è yaa nulo é ben eto fô ke,’ nu ε wvú gayte ε fi nu le la?”

ε Jisos kaw bonyii bô joo yî nyaa nshii

³⁷zε è ke no nu wase diuu di Ιkaw e di fokemεse di è to nu diuu di Ιkaw wvudvu le di baay, ε Jisos ja leem we fuη le, “É kendonη yumte wee, é mweten eto fô me le ewu fieε.
³⁸Wee wvú nu ε lese fitele yî yem e nu ε fi nu ke enu ke no Ιwa' Nyo' jemyi le, ‘Joo yî nyaa nshii nu ke ebuyte ε fitele fiew e booke nen kokokoko.’”
³⁹aFifin nu ε Jisos to jemyi ε è nu ekume Keyoy kè bonyii bô to nu ε lese fitele yî ye le nu ke ekeηke. È to nu kefew kin e ε bó baa nya wase Keyoy kedvu ε bó ke, njefo Jisos to nu ε bó baa bense wase wvú é wvú eley bvukuke le ke.

ε bonyii bvun ekume Jisos

⁴⁰bε bonyii yuw fieε fin fi Jisos to jemyεε, ε bomew gay le, “Wee wvun nu

naa Wee Ntum Nyo' wε.”
⁴¹ε bomew gay le, “Wvun nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε.”
 Geenεn, ε bomew bife fibole le, “Mboyse wvú Nyo' to kawεε to keηke keebuy ε è nu Galilee le?”
⁴²‘Kε Ιwa' Nyo' jemyi le Mboyse wvudvu nu ke ebuy ε è nu è kfuu di Nfon Dawe le, ε ntew wvú Betele'εm e, wvú è nu ntew wvú Dawe le le?”
⁴³No bonyii gay nonεn, ε keηgawsen mum to entelenη jo bó ekume Jisos.
⁴⁴ε bonyii bomew bó le no gomte keekoo wvú, geenεn ε wee fanje yaa kum wvú le ke.

ε bikuu bi Bojuu le ma Jisos

⁴⁵ε bonyii bo nci le ba mum ne kase tu jim fô bocee ncese bo baay baay bô Bofalasii le, ε bó bife ε bonyii bo nci le bodvu le, “Ben baa eto bô wvú nje la?”
⁴⁶ε bonyii bo nci le bodvu tfuse ε bó le, “Wee ke baa yuu jemyi wase diewε wee wvun e ke.”
⁴⁷ε Bofalasii bife ε bó le, “Wvú nu ε gen wase ε læε ten noo ben fô le?”
⁴⁸Ben nu ε yen ε bikuu bi woη e kenεε Bofalasii ε lese fitele yî ye le?”
⁴⁹ε nu ke kebombom kin kè yaa kee ke nci Nyo'. Lon nu fô bó εfa.”
⁵⁰dNikodemus wvú to nu wee mvu ηgoo Bofalasii le, wvú to genεε wase diuu dimew yen Jisos e to nu fô. ε wvú bife ε bó le,
⁵¹e“Nci wesebeene nu ε bee le bó esumten nsaw wee se bó ε yaw wase ε yeke ε yuw fieε fi wvú jeme?”
⁵²ε bó mum bife ε wvú le, “Wo ne ten Galilee le? Tasse Ιwa' Nyo' ntay é wo eyen le ke wee ntum Nyo' mvu nulo ke ebuy Galilee ke.”
⁵³††[ε bó mum ne mwaanη mwaanη no gene yéw yibole.

††7:53 Ke boηwa' bo boyvuum bomew nteen keηke bincim bi 7:53-8:11 ke.

w7:33 8:14 x7:33 13:33; 16:5 y7:34 8:21; 13:36

7:37 Lew 23:36; Jon 4:10, 14; Mwm 22:17 a7:39 14:16; 17:1 b7:40 6:14

7:42 Yεsa 11:1; May 5:2; Mat 20:30-31 d7:50 3:1-2 e7:51 Dito 1:16-17; 17:6

**Ɛ bó to bô kpwoon mvu fô Jisos e Ɛ
bó Ɛ koo gbwen nsake le**

8 Ɛ Jisos nɛ ben fiew Ɛ è nu yî Kum Bite bi Olif e. ²Ɛ ekfuɲ buy yuu, Ɛ wvú bvuu kase gen fô yew ncese le. Ɛ bonyii bocii tase mbew ye le, Ɛ wvú mum shii fokuse no yɛɛyi bó. ³Ɛ bonyii bô to dunɟi bonci bô Bofalasii nɛ to bô kpwoon mvu Ɛ bó Ɛ koo Ɛ wvú jiime bô diemsen mvu. No bó to bô wvú, leke fwe dɔvú bó, ⁴gay Ɛ Jisos le, “Wee N'yɛɛyi, kpwoon wvun nu Ɛ bó Ɛ koo Ɛ wvú jiime bô diemsen mvu. ⁵Ɛ bonci le nu Ɛ Muses to gay le wvuwvun kpwoon nu wvú bó etumyɛ lo bô ɛta Ɛ wvú ekpwe. Wo Ɛ gay fiuw le la?” ⁶hBó to gee nonɛn teɛyi lo Jisos wvu le wvú elowsen enjeme Ɛ bó emum ekeɲke fiɛ fi bó ecu yî ye le. Geenɛn, Ɛ Jisos ngvuwɛ no saɲke fiɛ fokuse bô kpwan ebo. ⁷iƐ bó mɛy kɛ no leemene fô nyɛɛyi wvú. Ɛ wvú nɛ leem we gay Ɛ bó le, “Ɛ wee nu dvú Ɛ ben entelɛɲ wvú yaa kɛɲke kebefɛ kɛ, Ɛ wvú no nu wee wvu fwe wvú eyaw etum wvú bô tɛ.” ⁸No Jisos gay nonɛn, bvuu kase ngvuwɛ no saɲke fiɛ fokuse bô kpwan ebo. ⁹iƐ bó yuw fiɛ fi Jisos gay, mum kew no tawsee mwaaɲ mwaaɲ kɛkɛ yî ngaybonyii le. Ɛ bó ke tawse, Ɛ è shɛ kɛ wase kpwoon wɛ no leeme fô bô Jisos maɲ. ¹⁰Ɛ Jisos kase leem we, bife Ɛ kpwoon wɛ le, “Kpwoon, bó Ɛ fɛɛ? Wee baa nu dvú wvú egay le wo kɛɲke kɛ keekpwe le?” ¹¹kƐ wvú tfuse le, “Wee baa nu kɛ, Tata.” Ɛ Jisos mum gay le, “Kɛ è nulo Ɛ me en-gay ten le wo kɛɲke keekpwe kɛ. È genɛ, geenɛn fo wo ke ebvuu ege kebefɛ kɛ.”]

Jisos nu n'yuw wvu yî wonɛ e

¹²iƐ Jisos bvuu jeme Ɛ bonyii bodvu le, “Ɛ nu me n'yuw wvu yî wonɛ wvun e. Naa yɛ wvú bii me le nu Ɛ kɛ è nulo Ɛ wvú elene Ɛ kejiwɛ le kɛ. Wvú nu ekeɲke n'yuw wvú nyaa nshii Ɛ bonyii.” ¹³mƐ Bofalasii mum gay Ɛ wvú le, “Wo bene jim nsaw fô ekolɛ kuw e. Fiɛ fi wo jemɔi baa nu keɛɛy kɛ.” ¹⁴nƐ Jisos tfuse Ɛ bó le, “Ɛ me ncim mbene jim nsaw fô ekolɛ kem e, tu fiɛ fi me njemɔi nu keɛɛy, njefo me ɲkee fô me nɛ, ɲkee ten fô me ɲgene. Geenɛn, kɛ ben kee fô me nɛ kenɛ fô me ɲgene kɛ. ¹⁵oBen saake bonyii diɛwɛ bonyii bo boyuum e. Kɛ me nsaake fiem wee kɛ. ¹⁶Geenɛn, Ɛ me ncim nsaake wee, tu me nsaake Ɛ je yi lɛɲ e, njefo kɛ me nsaake me embeɲ kɛ. Me nsaake bee Icɛm wvú tum me. ¹⁷pƐ ɲwa' wene bonci le nu Ɛ bó Ɛ saɲ le, Ɛ bonyii ben jim nsaw yî fiɛ le bofɛɛ, tu è nu keɛɛy. ¹⁸qMe mbene jim nsaw fô ekolɛ kem e, Ɛ Icɛm wvú tum me bene ten jim nsaw wɛm.” ¹⁹tƐ bó mum bife Ɛ wvú le, “Ico Ɛ fɛɛ?” Ɛ Jisos tfuse le, “Kɛ ben kee me kenɛ Icɛm kɛ. Ɛ ben be kee me, tu ben be kee ten Icɛm.”

²⁰sJisos to jemɔi mwɛɛm mvun no wvú to yɛɛyi bonyii fô yew ncese le mbew fô bó to ké no nyaa bigew bi yew ncese le. Geenɛn, Ɛ wee faɲɛ yaa koo wvú kɛ, njefo kefew kew to baa kocɛn wase kɛ.

Ɛ Jisos dunɟe le wen nɛ fowe

²¹tƐ Jisos bvuu gay Ɛ bó le, “Me nu ɲke enɲen, Ɛ ben eshɛɛ egom me eghan

^f8:2 Mat 26:55 ⁸8:5 Lɛw 20:10; Dito 22:22 ^h8:6 Mat 22:15

ⁱ8:7 Dito 17:7; 13:10 ^j8:9 Mat 22:22 ^k8:11 5:14

^l8:12 1:5, 9-10; 3:19; 9:4-5; 11:9-10; 12:35-36, 46; Yɛsa 49:6; Mat 5:14; Luk 2:32; 2Kol 4:4, 6; Ɛfɛ 5:8-14; 1Jon 1:5-7; 2:8; 3:14 ^m8:13 5:31-32

ⁿ8:14 3:2; 7:28-29, 33-36; 8:21-22, 42; 13:1, 33; 16:5, 10, 28; 17:8; 20:17

^o8:15 7:24 ^p8:17 Dito 17:6; 19:15; Mat 18:16 ^q8:18 5:36; 1Jon 5:9

^r8:19 5:18; 16:3 ^s8:20 2:4 ^t8:21 8:14

ekpwe ê bibefe binen e. Fô me ñgene nu e ke ben nulo eto fó ke.” ²² E Bojuu mum bife le, “Wvú nu ke eyu ekole kew e, no wvú gayte le fô wen gene nu e ke beene nulo eto fó ke?” ²³ U E Jisos gay ê bó le, “Ben nê fokuse fên, e me nê fiem fowe. Ben nu bonyii bo yî wonj wvun e. Ke me nu wee wvu yî wonj wvun e ke. ²⁴ V Me nu e ñgay wase le ben nu ke ekpweken ente jo bibefe binen. Ben ekeè le ben nu ke ekpweken ente jo bibefe binen fên é ben baa ebee le è nu me wvudvu ke.” ²⁵ E bó bife ê wvú le, “È nu wo wvù ye?” E Jisos tfuse le, “Me nu wee wvù me nse ñké no nseje wase ekume wvú ê ben e kew fonkew. ²⁶ Me ñkenke mwëem nteen mvù è nulo é me enjeme ekume ben noo mwëem nteen mvù è nulo é me ensaw ben yî dvu le. Geenèn ke me n'yaa nu enje nonen ke. Fiee fi me nseje ê wonj nu fi me n'yuw ê wee wvù tum me, e wvú nu wee keceey.” ²⁷ No wvú gay nonen, e bó fanje yaa kiee le wvú jemyi ê bó e è nu ekume Ice ke. ²⁸ W Nonen e Jisos mum gay ê bó le, “Seke ben e ke e njeyse wase wee wvù diee nu Waawee fowe, é ben emum ekië le è nu me wvudvu bò le ke me ñgee fiee fimew ê mvungay mwem e ke, le me njemyi nèn e è nu no Icem yeeyi me. ²⁹ Wee wvù tum me nu bee wvú. Ke wvú baa cinè me le le me enu me embenj ke, njefo me ñké no ñgee fiee sekeci e è nu fi jee wvú le.” ³⁰ X No Jisos jemyee mwëem mvun nèn, e bonyii nteen lese fitele yî ye le.

Keceey bvuuuse bonyii bvunfaw e

³¹ Y E Jisos mum gay wase ê Bojuu bò to lesëe fitele yî ye le le, “É ben mēy e no leeme ke yî diēw yem e, é ben enu naa keceey bonyii bem bo ñgoo le, ³² É ben

ke emum ekië keceey é keceey kedvu ege é ben ebuy bvunfaw e.” ³³ Z E bó tfuse ê wvú le, “Bese nu kfuu di Aba'am e, e bese ke baa eyuu enu wase bvunfaw e can wee mvu le ke. Fí ghan nēe le wo e se no gayte le bese nu ke ebuy bvunfaw e?”

³⁴ A E Jisos tfuse ê bó le, “É me ensee ê ben keceey keceey le wee tfuu wvù gee kebefē nu nfwa kebefē. ³⁵ B Kē nfwa ké mēy no nu wee yew yî wvú nu yî le sekeci ke. È ké mēy waa yew no nu wee yew yidvu sekeci. ³⁶ C Nonen, é Waa Nyo' bvuse ben yî bvunfaw e, tu ben nu e buy wase bvú le keceey. ³⁷ D Me ñkee naa le ben nu kfuu di Aba'am e, geenèn e ben gomte ke keeyu me njefo ke diēw yem kenke naa lo bvudvu yî yene le ke. ³⁸ Me njemyi e è nu fiee fi me n'yen é Icem, e ben gee finen e è nu fiee fi ben yuw é icen.”

³⁹ E E bó tfuse ê wvú le, “Icee wese nu Aba'am.” E Jisos gay ê bó le, “É ben be nu boom bo Aba'am e, tu ben bee keegēe fiee e è nu fi Aba'am to gee. ⁴⁰ Me nu wee e me nsee keceey kē me n'yuw é Nyo' é ben. Geenèn, keseen nu e ben gomte keeyu lo me, e ke fifin nu fiee fi Aba'am to gee ke. ⁴¹ F Ben gee e è nu fiee fi icen gee.” E bó gay ê wvú le, “Ke bese nu boom bò bó boke kuse ke. Bese kenke Icee wese mwaan, e è nu Nyo'.” ⁴² E E Jisos gay ê bó le, “É Nyo' be nu icee wene, tu ben bee keekoŋke me, njefo me nē e è nu fô Nyo' le e nse nto. Ke me nto yî mvungay mwem e ke. È tum wvú me. ⁴³ È nu nje la wvù ben baa eyuuke fiee fi me njemyi le ke? Ke è nu njefo ben tune keeyuw diēw yem e le? ⁴⁴ H Ben nu boom bo icee wene wvù dēwle le, e fiee fi ben shieele nu keegēe fiee fi icee wene

U8:23 3:31 V8:24 13:19 W8:28 3:14; 4:34; 5:18 X8:30 2:23

Y8:31 14:15; 15:8 Z8:33 Mat 3:9; Lum 4:12 A8:34 Lum 6:16, 20; 2Bi 2:19

B8:35 Ksm 21:2 C8:36 Gal 5:1 D8:37 5:18 E8:39 8:33

F8:41 Dito 32:6; Yēsa 63:16 G8:42 1Jon 5:1 H8:44 Kej 3:1-5; 1Jon 2:4; 3:8

gomte. Wvú to nu wase wee wvù yuwyi bonyii ε kew lo fonkew. Kε wvù kεjke fiε keεge bô keceey kε, njefo kε keceey nu naa lo yî ye le kε. Wvú kε dioo mbi-ayte mbiay no jemyi kε no gee diew nu, njefo wvù nu wee mbiay nu cee mbiay. ⁴⁵Geenen, me nseje fiem ε è nu keceey, è nεε fiε fi ben baa bee me le kε. ⁴⁶iε nu yεε è ben entelej wvù nulo edujce fiε fi befe fi me nje? No fiε fi me nseje è ben nu keceey, è ge la fo ben ebee me le? ⁴⁷jWee wvù è nu wee Nyo' kε no yuuke diew Nyo' le. Fiε fi ben yaa yuuke kε diew Nyo' le nu njefo kε ben nu bonyii bo Nyo' le kε.”

Jisos to nu wase ε Aba'am se ke no nu

⁴⁸kε Bojuu mum gay ê Jisos le, “Kε bese be ε see keceey le wo nu nen ε wo nu wee wvu Samalia ε nceendaa dεwle nu yî yo le le?” ⁴⁹ε Jisos tfuse ê bó le, “Kε nceendaa dεwle nu yî yem e kε. Me n'wvumte fiem Icεm, geenε ε ben yaa wvumte me kε. ⁵⁰Geenen kε è nu le me njgomte diee di kuuke fô ekolε kem e kε. Wee nu dvú mwaaj wvù gomte fifie, ε è nu wvù wvù sumtene bonsaw.

⁵¹mε me ensee ê ben keceey keceey le é wee yuuke diew yem e, wvù saa ke eyuu eyuw wvun kpwe kε.” ⁵²ε Bojuu gay ê wvù le, “Bese nu ε kiεε wase keseen le nceendaa dεwle nu yî yo le. Aba'am to nu ε kpwe, ε bonyii bo ntum Nyo' le kpweken ten, wo ε no duu le é wee yuuke diew yo le, wvù saa ke eyuu eyuw wvun kpwe kε. ⁵³nWo fele icee wese wvù Aba'am wvù to kpwee, fele ten bonyii bo ntum Nyo' le bò to kpwekenε le? Wo kpwaake naa le wo nu

la?” ⁵⁴ε Jisos tfuse le, “É me mbensee ekolε kem, tu fifie nu εcici. È nu Icεm wvù bensee me, ε è nu wvù wvù ben duu le è nu Nyo' wene. ⁵⁵oGeenen ε ben yaa kee wvù kε. È kee kε me wvù. É me ne ε njgay le kε me njkee wvù kε, tu me nu wee mbiay diεwε ben e. Geenε, no fi nu, nu ε me njkee wvù, n'yuu ke diεw ye le. ⁵⁶Icεe wene wvù Aba'am to nu ε no lanlajε le wen nu ke eyen εdiuw εyem e. ε wvù ke yen, no yuuke njoj.” ⁵⁷ε Bojuu mum seε le, “Wo nu se wo nu ε buy wase bilum mbaanshen njkuun, ε no nu ε wo to yen wase Aba'am e le?” ⁵⁸pε Jisos tfuse ê bó le, “É me ensee ê ben keceey keceey le, é Aba'am se kee ke enu, nu ε me nu wase.” ⁵⁹qε bó yuw nonen, mum jo εta le bó etumye Jisos dvú. ε Jisos nyiim mum buy yew ncese le.

ε Jisos yene ejise wee ε bó to boke wvù ε wvù nu kenfefe

9 ε Jisos ke dioo lene, yen diemsen mvu le ε bó to boke wvù ε wvù ε fefe wase. ²rε boom bew bo njgoo le bife ê wvù le, “Labay, è to ge yεε kebefε ε bó se boo wee wvun ε wvù ε fefe wase? È to ge wee wvudvu nuu bwee bô ice le?” ³sε Jisos tfuse ê bó le, “Kε è nu le wee wvun kenεε bwee bô ice to nu ε ge kebefε kε. Bó to boke wvù nonen wvu le lemme di Nyo' le ke edujce ye yî ye le. ⁴tBeene kεjke keelemtε lemme di wee wvù tumεε me le ε è bεε εmvunsheer. Entaj too lo ε è nu kefew kε wee yaa nulo elem fiε kε. ⁵uε gen ε buy naa seke la le no me nu yî won wvun e, nu ε me nu n'yuu wvu yî won wvun e.” ⁶vNo Jisos jeme njeme wvun, mum cuy ncεj fokuse,

††8:58 Bonyii bo njwa' le nteen yene le fen nu ε Jisos joo ε è nu diee di Nyo' to teje ekolε kew dvú ê njwa' Kensam e 3:14.

ⁱ8:46 2Kol 5:21; 1Bi 2:22; 1Jon 3:5 ^j8:47 10:27; 18:37 ^k8:48 4:9; 7:20; 10:20; Mak 3:21-22 ^l8:50 7:18 ^m8:51 5:24 ⁿ8:53 4:12 ^o8:55 4:34; 7:28-29
^p8:58 1:1; 17:5 ^q8:59 10:31 ^r9:2 Ksm 20:5; Esek 18:20; Luk 13:2, 4
^s9:3 11:4 ^t9:4 5:17 ^u9:5 8:12 ^v9:6 Mak 8:23

towcɛ nshe dvú mum yefe ejise ε wee wvudvu dvú, ⁷ mum gay ê wvú le, “Gene ecuke ê Ketfum ke Siloam e.” (Diee di Siloam nu le, “Bó tum lo.”) É wvú mum gen cuke, kase no too yene wase mwɛɛm e. ⁸ wɛ bonyii bô to cee mbew ye le noo bonyii bô to ké no yene wvú le diɛwɛ wee elɛkɛ le no ghaynene le, “Wvun nu kɛ wee wɛ wvú se ké no shiile lo lɛke elɛkɛ le?” ⁹ É bomew no gayte le, “È nu wvú.” Bomew le, “Aay wvú fieesene lo wvú.” É wee wvudvu gay le, “È nu me wvudvu.” ¹⁰ Nonen ε bó mum bife ê wvú le, “Ejise eyo ghan nɛɛ le ε sɛ yene ye?” ¹¹ É wvú tfuse le, “Wee wvú bó tɛɛ le Jisos be ε towcɛ nshe ε yefe ejise eyem dvú, ε gay le me enɣen encuke Siloam. Me ε mum ε nɣen ε ncuke, ejise eyem ε mum ε yene ye.” ¹² É bó bife ê wvú le, “Wvú ε fɛɛ?” É wvú tfuse le, “Kɛ me nkeɛ kɛ.”

É kɛngawsɛn to ɛntelɛɣ jo bikuu bi woɣ e ɛkumɛ mvuɣgay mvu Jisos e

¹³ É bó mum nɛ jo wee wɛ wvú to shee nu ε wvú ε fefe gen bô wvú fô Bofalasii le. ¹⁴ xDiiu di Jisos to towcɛ nshe bvuu yene ejise wee wvudvu to nu diuu di mbam e. ¹⁵ É Bofalasii bodvu bvuu bife ten ê wvú no wvú ghan ejise eye ε sɛ yene ye. É wvú tfuse ê bó le, “Wvú be ε yefe ejise eyem bô nshe, me ε nɣen ε ncuke ε mum ε no n'yene mwɛɛm e.” ¹⁶ yÉ Bofalasii mum gay le, “Kɛ wee wvun nɛ fô Nyo' le kɛ, njefo wvú lemte diuu di mbam e.” É bomew gay fibole le, “È nulo é wee wvú gee bibefɛ eghan nɛɛ sɛ no gee kfiu mvun mwɛɛm mvú dɛɣci bvukuke bvú Nyo' le?” É kɛngawsɛn mum to ê bó ɛntelɛɣ. ¹⁷ zÉ bó bvuu kase bife ê wee wɛ le, “Wo gay fiuw le la ɛkumɛ wee wvudvu no wvú be ε yene ejise eyo?” É wvú tfuse le, “Wee wvudvu nu wee ntum Nyo'.”

¹⁸ Kɛ Bojuu to nu ε bee le wee wvudvu to shee nu ε wvú ε fefe ε bó sɛ yene ejise eye kɛ. É bó kɛ ghan tee bwee bô ice ε bó to. ¹⁹ É bó bife ê bó le, “Wvun nu kɛ waa wene wvú ben duu le bó to boke wvú ε wvú ε fefe wase? Wvú ghan nɛɛ ε sɛ no yene mwɛɛm e keseen?” ²⁰ É bwee bô ice tfuse le, “Bese kee lo le wvun nu waa wese ε bó to boke ε wvú ε fefe wase. ²¹ Geenen, no fí ghan wvú ε sɛ no yene mwɛɛm e keseen nu ε kɛ bese kee kɛ. É kɛ bese kee ten wee wvú yene ejise eye kɛ. Ben ebife ε è nu ê wvú. Wvú nu wase wee ε ejise ε yuu. Wvú nulo ejeme fô ekole kew e.” ²² aBwee bô ice to gay nonen njefo bó to fane Bojuu, ε fí nu ε Bojuu to leke wase lo le é wee mom lo ε jeme bô diuw we le Jisos nu Mboyse wvú Nyo' to kawɛɛ, é bó ekuɣ lo mwɛɛn yew bunle le. ²³ È nu fiɛɛ fí bwee bô ice to gayɛɛ le wvú nu wase wee ε ejise ε yuu, le bó ebife ε è nu ê wvú.

²⁴ Yí bokaɣ e bofɛɛ, ε bó bvuu tee wee wɛ wvú to shee nu ε wvú ε fefe, gay ê wvú le, “See fiɛɛ fí keɛɛɛ é mbense egen ê Nyo'. Bese kee fisɛɛ le wee wvun nu wee wvú gee bibefɛ.” ²⁵ É wvú tfuse le, “Kɛnɛɛ wvú gee bibefɛ, tu kɛ me nkeɛ kɛ. Fiɛɛ fimwaaɣ fí me nkeɛ nu kɛ le me nse nshe nu ε me ε nfefe, ε keseen nu ε me n'yene wase mwɛɛm e.” ²⁶ É bó bvuu bife ê wvú le, “Wvú be ge nɛɛ bô wo? Wvú be ge nɛɛ ε sɛ yene ejise eyo?” ²⁷ É wvú tfuse ê bó le, “Me mbe ε nsee wase ê ben, ben baa koonke keeyuw kɛ. Ben bvuu gomte keeyuw ege la dvú? Ben ten gomte keenu bonyii bew bo nɣoo le le?” ²⁸ É bó nan'ye lo wvú gay le, “È nu wo wee wɛ nɣoo. Bese nu fisɛɛ bonyii bo nɣoo le bo Muses e. ²⁹ bBese kee lo le Muses nu ε Nyo' to ké no jemýi bô wvú. Geenen wee wvun nu ε kɛ bese kee jô wvú buy kɛ.” ³⁰ É wee wvudvu tfuse le,

w9:8 Lem 3:10 x9:14 5:9 y9:16 7:43; 9:33; 10:19 z9:17 4:19

a9:22 7:13; 12:42; 19:38; 20:19 b9:29 7:27; 8:14

“Abaay, fin nu lo kenghaw ke fiɛ le! Ben duu le ke ben kee jò wvú buy e? Geenɛn ɛ wvú ɛ yene ejise eyem. ³¹ Beene kee lo le ke Nyo' ké yuw bunle wee wvù gee bibefe ke. Geenɛn, ɛ wee wvumte Nyo', gee fiɛ fi wvú shieele, ɛ Nyo' eyuuke bunle ye. ³² Ɛ kɛw naa lo no woŋ to kɛwɛɛ nu ɛ bó ke baa eyuu eyuw wase le wee nu ɛ yene ejise ɛ wee ɛ bó to boke ɛ wvú ɛ fefe wase ke. ³³ dɛ ɛ be baa nu le wee wvun nɛ fò Nyo' le, tu ke ɛ be nulo ɛ wvú ege fiɛ ke.” ³⁴ Ɛ bó gay ɛ wvú le, “Wo nu ɛ bó to boke wo wemen ɛ kebefɛ ente, wo ɛ no gomte keeyɛyi bese le?” No bó gay nonɛn, mum kuŋ wvú ɛ bó ɛntelɛŋ.

Wee wvù nu kenfefe yí fiɛ fi Nyo' le

³⁵ Ɛ Jisos ke yuw le bó nu ɛ kuŋ wase wee wɛ ɛ bó ɛntelɛŋ, ɛ wvú gom yɛn wvú le, bife ɛ wvú le, “Wo nu ɛ lese fitele yí wee wvù diee nu Waawee le?” ³⁶ Ɛ wvú bife le, “Wee wvudvu nu yɛɛ icɛm? Ke see ɛ me, wvu le me enlese fitele yí ye le.” ³⁷ Ɛ Jisos gay ɛ wvú le, “Wo nu ɛ yɛn wase wvú le. Ɛ ɛ nu wvú wee wvù ben ɛ wvú jemyi keseen.” ³⁸ Ɛ wee wvudvu mum gay le, “Tata me nu ɛ nlese.” No wvú gay nonɛn, mum tum envuw ɛ wvú fwe nya n'wvum ɛ wvú. ³⁹ Ɛ Jisos gay le, “Me nto yí woŋ wvun e wvu le bó esaw bonyii, ɛ bò yaa yene ke mwɛɛm e eyenè, ɛ bó kpwaake le bó yene mwɛɛm e, etu binfefe.” ⁴⁰ Ɛ No Jisos jeme nen, ɛ Bofalasii bò to nu mbew ye le yuw mum bife ɛ wvú le, “Bese ten nu binfefe le?” ⁴¹ Ɛ Jisos gay ɛ bó le, “É ben be nu binfefe, tu can yene be nu bvuyɛw ɛ keba ke kebefɛ le. Geenɛn keseen no ben duu le ben yene mwɛɛm e, nu ɛ bibefe binɛn nu emɛy ke enu yí bikuu binɛn e.”

Jisos nu nɛy njée wvù jee

10 “É me ensee ɛ ben keceɛy keceɛy le, ɛ wee leyte ɛ ketaaŋ ke njée le, ɛ faŋe yaa eley ɛ ɛ nu fò diuw ketaaŋ e, ɛ ben lo yí ketaaŋ e ɛ se ley, tu wvuwe wee nu cooŋ, nu wee wvù lole mwɛɛm mvuŋgay e. ² Geenɛn wee wvù ɛ cɛyte wvù njée ké no leyte fiew ɛ ɛ nu fò diuw ketaaŋ e. ³ Wvuwe wee nu wvù wee wvù cɛyte diuw ketaaŋ ké yene diuw ketaaŋ ɛ wvú, ɛ wvú ley mum tee njée yí ɛ nu ye ɛ diee le, ɛ yí yuw diɛw ye, ɛ wvú mum jo buy dvú. ⁴ Seke wvú ɛ bvuse wase njée ye yicii ekfuŋ, mum no saa fwe teŋe ɛ njée yidvu bii wvú le, njefo yí kee diɛw ye. ⁵ Ɛ ké dioo nu wee wvu nɛw, yí saa ebi wvú le ke. Ɛ yí no lewte lo wvú, njefo ke yí kee diɛw wee wvu nɛw ke.” ⁶ Ɛ Jisos ma ngan wvun ɛ bó nonɛn, ɛ bó faŋe yaa kieɛ fiɛ fi wvú jemyi ɛ bó ɛ ngan wvudvu le ke.

⁷ Nonɛn, ɛ Jisos bvuu gay ɛ bó le, “É me ensee ɛ ben keceɛy keceɛy le ɛ nu me diuw ketaaŋ fò njée fele. ⁸ Bonyii bocii bò to saɛ ɛ me fwe to nu ke bo-cooŋ noo bonyii bò lole mwɛɛm mvuŋgay e. Nonɛn ɛ njée faŋe yaa eyeke fiɛ fi bó jemyi ke. ⁹ Ɛ nu me diuw ketaaŋ. Ɛ wee fey yí yem e ɛ se ley, ɛ wvú ke eboy. Wvú nu ke enu diɛw njee yí buyte gene diekene kaase tuu jim ɛ ketaaŋ e. ¹⁰ Cooŋ ké no too ke keecoŋ lo, bó keeyu lo, noo keebefe lo bó fiɛ. Me nto fiem le bonyii ekeŋke ɛ ɛ nu nshii, nshii ɛ ɛ nu wvù nu ɛ looce ɛ yiŋsɛn. ¹¹ Ɛ nu me nɛy njée wvù jee. Nɛy njée wvù jee ké nya nshii we keekpwe nje njée ye. ¹² Ɛ Wee wvù bó jo ke lo wvú lemme le, se ɛ nu wvú nɛy njée, ɛ njée yaa nu ke ye, ké

°9:31 Mben 66:18; Bŋn 15:29; Yɛsa 1:15 d9:33 3:2 °9:34 9:2

f9:37 4:26 89:39 5:22 h9:40 Mat 15:14; 23:26 i9:41 15:22

j10:4 10:27; Mwm 14:4 k10:6 16:25 l10:8 Yeli 23:1-2; Esek 34:2-3

m10:9 14:6; Mben 23:2; Esek 34:14 n10:11 Mben 23:1; Esek 34:11-16; Yeli 23:3;

Mat 18:12-14; Ibu 13:20; Mwm 7:1 Lum 5:8; 1Jon 3:16 °10:12 Lem 20:29

yene ε kuula too, ε wvú mum lan njée fée lo, ε kuula mum sheε kooye njée ε yimi tawse. ¹³ Wvú ké no lewte njefo bó jo ké lo wvú lemme le, ε wvú baa ekspwe fiεε fô njée le ké. ¹⁴ PÉ nu me ncey njée wvú jee. Me ηkee njée yí è nu yem, ε njée yem kee ten me, ¹⁵ Qlenlen no Icém kee me, ε me ηkee ten Icém, ε me nu ε nya nshii wem keenkpwe nje njée yem. ¹⁶ Me ηkenke ten njée yimi ε yí baa nu ηgoo yin e ké. E me ηkenke keento bô yí ten é yí eyuuke diw yem e, é ηgoo njée emum enú mwaan ε ncey njée nu mwaan.

¹⁷ Me nu ε nya nshii wem keenkpwe wvu le è nulo é me enkase enfi nshii wem jim. È neε fiεε fi Icém koonke me. ¹⁸ Kε wee nu dvú wvú joo nshii wem ké. È nyaa me nshii wem ê ηkon wvu wem e. Me ηkenke mvungay keenya nshii wem keenkpwe, ηkenke mvungay keenkase enfi nshii wem jim. Fifi nu fiεε ε è gay Icém le me enge.”

¹⁹ E Jisos jeme mwεem mvun nen, ε kenngawsen bvuu to entelen jo Bojuu. ²⁰ Vε bonyii nteen bó le no gayte le, “Wvú kenke nceendaa dewle, wvú jewte lo. Ben yeke la ê wvú le?” ²¹ Geenε ε bomew no gayte le, “Kε ban bonjeme nu bo wee wvú kenke nceendaa dewle le ké. È nulo é nceendaa dewle eyene ejise ε kenfefe?”

E Jisos dunce le wen nu Waa Nyo'

²² E è ke no nu kefew ke ηkaw mvu keekume no bó to kasε yene yew ncese Jelusalem, ²³ Wε Jisos gen no ghanci fô yew ncese le, fô cile Saamun e. Sekekie to nu kefew ke kenton e. ²⁴ Xε Bojuu ne

to gem wvú tase, bife ê wvú le, “Wo nu ke ecine é bese emεy engemtene nen egen ebuy neε? É è fen nu wo Mboyse wvú Nyo' to kawεε, é wo see lo ê bese teyten.” ²⁵ Vε Jisos tfuse ê bó le, “Me nu ε nsee wase ê ben, ben ε fanε yaa bee ké. Dilemme di me ηgee ê dieε di Icém e nu ε dí dunci wee wvú è nu me. ²⁶ ZGeenen ben baa bee, njefo ké ben nu ηgoo njée yem e ké. ²⁷ ANjée yem ké no yuuke diw yem e. Me ηkee yí, ε yí bii me le, ²⁸ Bε me nyaa nshii wvú mey lo ê yí. Kε yí nu ke eyuu ela ké. E wee yaa nu dvú wvú nu ke eyuu elo yí can yem e ké. ²⁹ Icém wvú nya njée yidvu ê me fele wee tfuu, ε wee yaa nu dvú wvú nulo elo yí can ye le ké. ³⁰ Cε bee Icém nu fiεε fimwaan.”

³¹ Dε Bojuu bvuu jo eta keetumye wvú dvú. ³² E Jisos bife ê bó le, “Ben nu ε yen wase dilemme di jee nteen di Icém gay le me engeè. È nu di la di ben gomte keetumye me nje dí?” ³³ Eε bó tfuse ê wvú le, “Kε bese tumyi wo ε è nu nje lemme di jee di wo ge ké. Bese tumyi wo ε è nu njefo wo beete bô dieε di Nyo' le. Wo nu ké lo wee wvu wum, duu le wo nu Nyo'.” ³⁴ Eε Jisos tfuse ê bó le, “Kε fi nu ε bó ε san ê ηwa' wene bonci le ε Nyo' jemyi jó le, ‘Me nu ε ngay le ben nu bonyo’ le? ³⁵ Nyo' teje bonyii bodvu le bonyo’, ε è nu ké bó bodvu bô diw ye to gene fô bó le, (ε beene kee le ké fiεε fi nu ê ηwa' Nyo' le nulo ekumen ké.) ³⁶ gNo fi nu nonen, è no nu nje la wvú ben gayte ê wee wvú Ice nu ε caw ε tum yí won wvun e le wvú beete bô dieε di Nyo' le ké njefo wvú nu ε gay le wen nu Waa Nyo'? ³⁷ É me nu nse me ηgee ε è nu dilemme di Icém e, fo ben ebee me le ké. ³⁸ hGeenen

P10:14 10:27; 2Tim 2:19 Q10:15 Mat 11:27

F10:16 11:52; Yesa 56:8; Esek 34:23-24; 1Bi 2:25 S10:17 3:35; 5:18

T10:18 4:34 U10:19 9:16 V10:20 8:48 W10:23 Lem 3:11

X10:24 Luk 22:67 Y10:25 5:36 Z10:26 16:9 A10:27 8:47; 10:3, 14

B10:28 5:24; 6:39 C10:30 5:18; 17:21 D10:31 11:8 E10:33 Lew 24:16; Mat 26:65 F10:34 Mben 82:6 S10:36 1:34 H10:38 10:25

ε è nu le me ngee ε è nu dí, é ben baa cim bee me le, é ben bee dí le, é ben emum eloocε ekiε ntaɣ le Icεm nu yí yem e, ε me nu yí Icεm e.” ³⁹1ε Bojuu bvuu no gomte keekoo wvú, geenεn ε wvú lemtεn can yibole.

⁴⁰1ε Jisos bvuu gen lente tu Joo Joodan kewvu keki fò Jon to yawεε eleese bonyii ê joo, no nu jó. ⁴¹kε bonyii nteen no too yene wvú le. É bó ke nε gay le, “Jon to baa ge naa fiεε fimew fi duɲci bvukuke bvú Nyo' le kε. Geenεn fiεε ficii fi wvú to jemýi ekumε wee wvun to nu naa kecεy.” ⁴²1Nonεn ε bonyii nteen lese fitele yí Jisos e jó.

Ε nsaa Jisos wvú Laasalus kpwe

11 ^mWee mvu wvú diee to nu Laasalus to nu ε nε no cεmte. Wvú to nu wee wvu ntew wvú Betani le, cee jó bó jéme ye yí è to nu Maalia bó Maata. ²Maalia wvun wvú waa bwee wvú Laasalus to cεmte, nu wvú to yefεε bikaa bi Tata le bó nfiey wvú shfu-ujkene, sho bó yuvu ye ekolε. ³nNo wvú to cεmte nonen, ε jéme ye yidvu mum ci-inse ntum fò Jisos e le, “Tata, wε wvú è nu fitele fiuw cεmte lo.” ⁴oε Jisos dioo yuw ntum wvudvu, gay le, “Kε kencεm kin nu ke kpwe le kε. Kí nu ke eduɲce ε è nu bvukuke bvú è nu bvú Nyo' le, wvu le Waa Nyo' nulo ekeɲke diee di kuuke nje kí.”

⁵Jisos to koonke Maata bó waa bwee wvú Maalia noo Laasalus baay. ⁶Geenεn, seke wvú to yuwεε le Laasalus cεmte lo, ε wvú bvuu ce fò wvú to nu ediuw εfaa. ⁷εjim jodvu, ε wvú gay ê boom bew bo nɲoo le le, “Beene ekase etu jim Judea.” ⁸pε bó bife ê wvú le, “Labay, è nu kε foguu foguu nen wvú Bo-

juu se gomte keetumye wo bó εta é wo ekpwe, wo ε bvuu ε no tuu jó le?” ⁹qε Jisos tfuse ê bó le, “Kε bontam bo kefew e nu kε yuufe ncow bofεε yí diuu le le? É wee lene εmvunsheεɲ, tu kε è nulo é wvú ebayten yí fiεε le kε, njefo n'yuw wvu yí woɲ wvun e yeese wvú. ¹⁰Geenεn, é wee lene εntaɲ, tu è nelo é wvú ebayten, njefo kε wvú keɲke n'yuw kε.”

¹¹rNo wvú jeme nonen, mum gay ê bó le, “Nsaa yesebeene wvú Laasalus nu ε lefe wase, geenεn ε me nu enɲen eɲkamse wvú yí nyii didvu le.” ¹²ε boom bew bo nɲoo le gay ê wvú le, “Tata, é è fεn nu le wvú nu ε lefe, tu wvú nu ke ebonen.” ¹³Jisos to jemýi ε è nu ekumε kpwe Laasalus, geenεn ε bó no yuuke le wvú jemýi ε è nu ekumε nyii di nyii. ¹⁴ε Jisos mum jeme lo ê bó teytey le, “Laasalus nu ε kpwe wase. ¹⁵Geenεn ε me n'yuuke nɲon nje yene le kε me nse nu fò kε, wvu le ben elese fitele yí yem me. Beene egenè le jó.” ¹⁶sε Toma wvú bó to teɲe diee diw dimew le εmam, gay ê bomew boom bo nɲoo le le, “Beene egen ten wvu le beene nulo ekpweken beene ε bó.”

Ε Jisos bvuse Laasalus yí kpwe le

¹⁷ε Jisos ke fese fò, yuw le Laasalus nu ε ce wase ê jem ediuw εna. ¹⁸Betani jan to nu mbew Jelusalem e kε diwεε bo-may bofεε nen. ¹⁹ε Bojuu nteen to to fò Maata bó Maalia le keecam shen bó bó yí kpwe waa bwee bó le. ²⁰ε Maata ke dioo yuw le Jisos too lo, ε wvú mum buy keegen é bó wvú etasen, geenεn ε Maalia mey yew. ²¹tε Maata gen gay ê Jisos le, “Tata, é wo se bee enu fεn, tu kε waa bwεem se nu ε kpwe kε. ²²Geenεn, ε me nkeε le keseen wvun nu ε naa la fi wo

¹10:39 7:30; 8:20 ^j10:40 1:28 ^k10:41 1:29-34; 3:27-28 ^l10:42 2:23

^m11:1 12:1-3; Luk 10:38-39 ⁿ11:3 11:36 ^o11:4 9:3; 17:1

^p11:8 8:59; 10:31 ^q11:9 8:12; 12:35-36 ^r11:11 Mat 9:24

^s11:16 Mak 14:31; Lum 6:8 ^t11:21 11:32

ε λεκε ε Nyo' nu ε wvú nulo enya ε wo.”
²³ Ε Jisos gay ε wvú le, “Waa bwoo nu ke ebuy yí kpwe le.” ²⁴υε Maata gay ε wvú le, “Me ηkee naa lo le wvú nu ke ekase ebuy diuu di fokemese di bonyii nu ke ebuyte yí kpwe le.” ²⁵υε Jisos gay ε wvú le, “ε nu me wvú bvuuuse bonyii yí kpwe le, ε ε nu me nshii. Wee wvú nu ε lese fitele yí yem e nu ε wvú cim kpwe lo, ε wvú ke enu dvú, ²⁶ε naa yee wvú nu dvú keseen ε wvú ε lese fitele yí yem e, yaa nu ke ekpwe ke. Wo nu ε bee nonen e?”
²⁷υε wvú bee le, “εε Tata, me nu ε mbee le wo nu Mboyse wvú Nyo' to kawee. Wo nu Waa Nyo' wvú to nu keeke eto yí wonj wvun e.”

²⁸No Maata gayee nonen, mum gen tee Maalia wvú waa bwee, jeme ε wvú fokueku le, “Wee N'yeeyi nu wase fen, ε wvú teje wo.” ²⁹No wvú yuwee nonen, mum cufe lo ye we keegen eyen wvú le. ³⁰ε to nu ε Jisos baa ley wase ntew e ke. Wvú to bee ke fó fò Maata to genee yen wvú le. ³¹Ε Bojuu bò to nu bò bo Maalia camte shen dioo yen no wvú cufe ye ε buy yew, ε bó mum no bii wvú le kp-waake le wvú gene fó jem keegen ebeele fó.

³²υε Maalia ke gen fese fò Jisos to nu, yen wvú le, mum gbwe bikaa biew e gay le, “Tata, ε wo se bee enu fen, tu ke waa bwem se nu ε kpwe ke.” ³³Ε Jisos ke dioo yen no wvú beele, ε Bojuu bò to bie wvú le beele ten, ε fie fidvu shiw fitele fiew baay, ε ye befe wvú. ³⁴Ε wvú ne bife le, “Ben dwey wvú fee?” Ε bó gay ε wvú le, “Tata, to eyen.” ³⁵υε Jisos bee kpwe. ³⁶Ε Bojuu yen nonen gay le, “Ben etaa eyen no wvú se koonke wvú.” ³⁷υε Genen ε bomew kaa gay le, “Ke ε se nulo ε wvú

wvú to yen'yee ejise kenfefe, etaj wee wvun fo wvú ekpwe le?”

³⁸αε fitele fiew bvuu shiw baay. Ε wvú ne gen fese fó jem. Jem yin to nu tfum ε bó ε ban diuw wvudvu bò kebwee ke te le. ³⁹Ε Jisos gay le, “Ben ecake te die.” Ε Maata wvú jeme wee kpwe gay ε Jisos le, “Tata, keseen nu ε wvú samte wase. ε nu wase ediuw ena no wvú se kpwee.” ⁴⁰Ε Jisos bife ε wvú le, “Me mbe ε ηgay ke ε wo le ε wo nu ε lese fitele yí yem e, ε wo ke eyen bvukuke bvú è nu bvú Nyo' le?” ⁴¹Nonen, ε bó mum cake te didvu. Ε Jisos cake ejise we gay le, “Icem, me nyaa keyoone ε wo no wo nu ε yuw bunle yem. ⁴²βMe ηkee naa le wo ké no yuuke ke bunle yem sekeci. Geenē, me njemyi fin ε è nu nje bonyii ban bò leemene fen, wvu le è nulo ε bó ebee le è tum wo me.”
⁴³No wvú jeme nonen, fuη bò diew yí temyi le, “Laasalus, buye!” ⁴⁴υε wee wvú to kpwee wase we mum buy, ε can ye bò bikaa nu ε bó ε njim bò njaw ndvú, ε njim ten bvushiw bwew bò njaw ndvú. Ε Jisos gay ε bó le, “Ben efay wvú, ecine ε wvú egene.”

Ε bikuu bi wonj e jo nsey keeyu Jisos

(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵δε Bojuu nteen bò to toε ε Maalia le dioo yen fie fi Jisos ge, mum lese fitele yí ye le. ⁴⁶Geenen, ε bomew kaa gen fi-bole yen ε è nu Bofalasii le, see ε bó fie fi Jisos ge. ⁴⁷εε bocce ncese bo baay baay bò Bofalasii mum kum bikuu bi wonj e jeme le, “Beene nu ege nε? Wee wvun gee mwem nteen mvú dunji bvukuke bvú Nyo' le. ⁴⁸ε beene cine lo wvú ε no gene dvú fwe, tu bonyii bocii nu ke eghan elese fitele yí ye le, ε bonyii bo Lum ke ene eto ebvuw bvudvuu bvú yu-

υ^{11:24} 5:29; 6:40, 54; Dan 12:2 υ^{11:25} 5:21, 24; 8:51 w^{11:27} 1:34; 4:25

x^{11:32} 11:21 y^{11:35} Luk 19:41 z^{11:37} 9:6 a^{11:38} 20:1; Mat 27:60

b^{11:42} 12:30 c^{11:44} 20:6-7 d^{11:45} 2:23

e^{11:47} 2:11; Mat 26:3-5; Lem 4:16

ule bvuseebeene bô ketum keseebeene.”
¶¶

^{49f}Geenen, ε wee mvu bô le wvù diee to nu Kayfas, wvù to nu ekolε ke bocee ncese le kelum kεkε le nε gay fiew ε bô le, “Kε ben kee naa lo fiεε kε. ⁵⁰Kε ben kee le fi jee fô ben e le wee mwaan ekpwe fô bonyii le bocii efey fo ketum kecii ela lo le?” ⁵¹Kε Kayfas to jemyi fiεε fin bô bvufee bvù è nu bwew kε. Wvù diewe ekole ke bocee ncese le kelum kεkε le to jemyi nen teete ε è nu ntum Nyo' le Jisos to kenke keekpwe fô ketum ke Bojuu le. ^{52g}È yaa mεy kε fô ketum kedvu le mεy kε, wvù to kenke keekpwe keebaance boom bô è nu bo Nyo' le bocii bô nu bitum bimew e, ε bô enù yî fiεε le fimwaan. ^{53h}È kεw ebvubwε le, ε bikuu bi won e mum kεw no joo nsey no bô nu ke eghan sε yu Jisos.

⁵⁴ⁱNonen, ε Jisos fanε yaa ebvuu eghane ya le entelεn jo Bojuu kε. Ε wvù nε fiew jó gen ketum kemew kè nu mbew won monshεem e ε bô boom bew bo ngoo le no cee jó kelaante kemew e ε bô teje le Efelem.

^{55j}È Jkaw Bojuu wvu Danefey ke no too wase nceencee, ε bonyii no nen'yi biba le bene Jerusalem ε diuu din sε keeto keekfum bikuu bibole. ^{56k}È bô gen kew no gomte Jisos biwci ebonebon no bô to leemene fô yew ncese le gayte le, “Ben kpwaake le la? Kε wvù nu eto fô jkaw wvun e le?” ⁵⁷È to nu ε bocee ncese bo baay baay noo Bofalasii ε nya wase nci le ε wee nu dvù wvù kee fô Jisos

nu, ε wvù ge ε bó kεε, wvu le è nulo ε bó ekoo wvù.

Ε Maalia yefe Jisos Betani

(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

12^lÈ ke no sheete wase εdiuw εsoocaaan ε emum enu kefew ke Jkaw Danefey e, ε Jisos nε gen ntεw wvù Betani le jò Laasalus wvù Jisos to bvuseε yî kpwe le to nu. ^{2m}No wvù gen jó, ε bó fe mwεem mvudien keetεw wvù dvù. Ε Maata no nu wee gawe ε Laasalus nu wee mvu ngoo bonyii bô to shiileε no diekene bô bo Jisos e. ³ⁿÈ Maalia ke mum nε jo fikaa fi nfiey mvu wvù shfuunjkene le, yefe bikaa bi Jisos e dvù, sho bô yvuwyε ekole. Nfiey wvun to lumte naa baay, ε bó kene bô naad ewvunεwvun. No wvù yefe nonen, ε yew yidvu nε no shfuunjkene lo εnte yicii.

^{4o}È Judas Iskaliot wvù to nu wee ngoo boom bo Jisos e, (wvù to ghanεε egese wvù) kaa nε gay le, ^{5p}“È be ge la fo bó egese lo nfiey wvun bodanali gee tε, enya bigew bidvu ε bonyii bô fuute?”

⁶Kε Judas to jemyi nen le wen kenke shieε fô bonyii bô fuute le kε. Wvù to nu coon ε è to nu wvù wee wvubo ekele, ε wvù to ké no leese kebo jó fici ekole kew dvù. ^{7q}È Jisos gay le, “Cine wvù le. Wvù be geke nfiey wvun nen keeseyse ε è nu ndwey wεm dvù. ^{8r}Bonyii bô fuute nu ke enu kε ben ε bó sekecii, geenε ke me nu jke enu beene sekecii ke.”

^{9s}È kebombom ke Bojuu le ke yuw le Jisos nu jó, ε bó mum to jó. Kε bó to to ke ε è nu nje Jisos maan kε. Bó to to ten

¶¶**11:48** Bô to fane nonen njefo ε Bojuu to berje lo le Jisos nu Mboyse, ε bó ke emum ene ekεw diuw bô bonyii bo Lum bô to saake bó wvu le wvù ebvuse bó can bonyii bo Lum bodvu le.

^f11:49 18:14 ^g11:52 10:16 ^h11:53 5:18 ⁱ11:54 5:13; 7:1

^j11:55 2:13; Ktj 19:11-20; 2Klo 30:17-18 ^k11:56 7:11 ^l12:1 11:1-2

^m12:2 Luk 10:40 ⁿ12:3 Luk 7:37-38 ^o12:4 6:71; 13:2, 27; 18:2; Mat 10:4

^p12:5 Yesa 58:7; Mat 19:21; Jem 2:15-16 ^q12:7 19:40 ^r12:8 Dito 15:11

^s12:9 11:43-44

keeyen Laasalus wvù Jisos to bvusee yí kpwe le. ¹⁰Nonen, e bocee ncese bo baay baay no kaake le bó nu eyu ten Laasalus, ¹¹‘njefo è to nu nje wvù wvù Bojuu nteen to cin’yi bó le leese wase fitele e è nu yí Jisos e.

Ɛ Jisos ley Jelusalem diewe Nfon e

(*Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40*)

¹²Ɛ ekfunj buy yuu, e kebombom ke bonyii le kè to toè fò nkaw e yuw le Jisos nu è je too Jelusalem. ¹³uƐ bó mum jo bidaayee buy keegen efiisen wvù è je. Ɛ bó gen no wvuuyi gayte le, “Eeeee, mbense enù fò Nyo’ le lèee! Nyo’ nu e lanj kembonen yí wee wvù too è diee di Tata le lèee! È nu wvù Nfon wvu Israel lèee!” ¹⁴Ɛ Jisos gom waa kembæebey, ben. Ɛ fí mum no nu no bó to sanjæ le,

¹⁵v“Bonyii bo Sayon, fo ben efanè ke. Ben etaa eyen, Nfon wene too lo, e wvù e ben yí waa kembæebey e.”

¹⁶wKé boom bo Jisos e bo ngoo le to nu e kiee fiæ fí fiæ fin dunji fonkew ke. Ɛ Jisos ke dioo ley wase bvukuke bwew e, e bó mum kume le bó to sanj fiæ fin e è nu ekume wvù, e fí e kooy wase bó wvù ke no bó to sanjæ. ¹⁷xKebombom kè to nu bó bo Jisos diuu di wvù to tenjæ Laasalus è jem bvuse yí kpwe le to nu e gen bó nsee no bó to yenæ. ¹⁸Ɛ shiee wvù kebombom kedvu to buyæ keegen efiisen wvù è je to nu nje bó to nu e yuw le wvù to nu e ge fiæ fin fí dunji bvukuke bvù Nyo’ le. ¹⁹yƐ Bofalasii yen nen mum no jemyi ebonebon le, “Ké ben nu e yen? Ké fiæ nu dvù fí è nulo é ben ebvuu ege ke. Wøj tfuu nu e shfum wase e bi wvù le.”

Ɛ Boglek bomew no shieele keeyen Jisos e

²⁰Bonyii bomew to nu ngoo bonyii bò to benæ Jelusalem keebunle Nyo’ kefew ke nkaw e kin e è nu Boglek. ²¹zƐ Boglek ban gen yen Filew wvù to nen’yæ è ke-laante kè Besayda le è keba kè Galilee le, gay è wvù le, “Ŋgaywee, bese shieele keeyen Jisos e.”

²²Ɛ Filew mum gen be Andulu dvù, e bó wvù mum gen see è Jisos. ²³aƐ Jisos tfuse è bó le, “Kefew nu e kocen wase kè wee wvù diee nu Waawee nu ekenjæ diee di kuuke. ²⁴bƐ me ensee è ben kecæy kecæy le, è ngow fiæ baa egbwe yí nshè le ekpwe, é yí emey ke enu yí embenj. Geenen é yí kpwe lo, é yí ke eyum mvuntam nteen. ²⁵Wee wvù koonjæ nshii we baay nu ke elase nshii wvudvu, e wee wvù bane nshii we yí wøj wvun e nu e wvù gæle lo keeke ekenjæ nshii wvù møy lo. ²⁶cƐ wee lemte me le, tu wvù kenjæ keebii me le, e naa fæ fò me nu, é wee wem lemte enù ten fò. É wee lemte me le, tu Icem nu ke ebuw wvù.”

Ɛ Jisos jeme ekume kpwe ye

²⁷dƐ Jisos nē gay le, “Keseen nu e fitele buuke lo me. È nulo é me enggay le la? Le Icem ebvuse me ente jo kefew ke ngew e kin e? ‘Aay, è nu nje kefew kedvu kin wvù me nto ntoe. ²⁸eIcem, geé é diee diuw ekuuke.” No wvù jeme nonen, e diew shii fowe le, “Me nu e nge wase dí e no kuuke, e me mbæe nke embvuu enge.”

²⁹Ɛ kebombom kè to leeme fò dioo yuw diew yidvu, gay fibole le, “È baykene janj.” Ɛ bomew gay le, “È jemyi nceendaa Nyo’ è wvù.” ³⁰Ɛ Jisos

^t12:11 11:45 ^u12:13 Mben 118:26; Mat 27:42; Jon 1:49 ^v12:15 Saka 9:9

^w12:16 2:22; 17:1 ^x12:17 11:42-45 ^y12:19 11:48

^z12:21 1:44; Luk 19:3; 23:8 ^a12:23 2:4; 12:16

^b12:24 Mat 10:39; 16:24-25; 1Kol 15:36 ^c12:26 14:3; 17:24

^d12:27 12:23; Mat 26:38 ^e12:28 17:1; Mat 3:17; 17:5

tfuse le, “Diew yin to nje yene. Ke yí to nje yem ke. ³¹fKeseen nu wase kefew kè bó nu esaw woŋ wvun. Keseen nu é bó nu eshwaw nfon wvù saake woŋ wvun. ³²gGeenen é fiem nu é seke bó é ke é njeysse me fowe, é me engufe bonyii bocii é bó eto yí yem e.” ³³hJisos to jemyi nonen dunji é è nu kfuu kpwe yí wvú nu ke ekpwe. ³⁴iÉ kebombom ke bonyii le tfuse é wvú le, “Bese yuuke é Ŋwa' bonci le le Mboyse wvù Nyo' to kawee nu ke efele. Wo é ghan neé é se no duu le bó keŋke keeke njeysse wee wvù diee nu Waawee fowe? Wee wvù diee nu Waawee wvudvu nu wvù la?” ³⁵jÉ Jisos gay é bó le, “N'yu nu enu ben é bó ke yí kefew e caan. Ben emum elenè no ben keŋke n'yu ben é bó, fo kejiwe ke ne ebaŋ ben. Ke wee wvù lene é ejiwe le ké no kee fô wvù gene ke. ³⁶kNo ben keŋke n'yu ben é bó, ben ebee n'yu wvun e, wvu le ben emum enu boom bo n'yu le.”

Diew Jisos nu ke esaw wee wvù nu é faŋ keefiisen diew yidvu

No Jisos jemyee mwëem mvun nen, mum ne gen nyiim. ³⁷lNaa no wvù to nu é cim ge mwëem nteen mvù dunji bvukuke bwew é bó yen, bó to baa lese fitele yí ye le ke. ³⁸mÉ fí to nu nonen wvu le fí ekocen no Yesaya wvù wee ntum Nyo' to jemyee le,

“Tata, è nu yee dvú wvù nu é bee fiée fi bese jemyi le?
É è nu é baa wvù Tata nu é dunje mvuŋ-gay mvu kebo kew e?”

³⁹nNonen ke è to nulo é bó elese fitele yí ye le ke, njefo Yesaya to nu é bvuu jeme bvudvuu bvumew e le,

⁴⁰n“Wvú nu é baŋ ejise ebo, é ge mvuntelem mvubole é no læ, wvu le fo bó eyenè mwëem e bó ejise ebo, ekeè mwëem é mvuntelem mvubole, ekase etu jim é me enfe bó.”

⁴¹oYesaya to jemyi mwëem mvun njefo wvù to nu é yen wase bvukuke bvú Jisos e, mum no jemyi ekume wvú. ⁴²pNaa no bonyii to baa cim nu keelese fitele yí Jisos e, nu é bonyii nteen bó to nu naa bikuu bi woŋ e to lese fitele yí ye le, geenen faŋe yaa nu keejeme bó dew yibo ke, njefo bó to fane Bofalasii le fo bó ke ekuŋ bó yew bunle le. ⁴³qÉ bó to fane nonen njefo bó to koonke keekŋke mbense é è nu wvù nen'yi fô bonyii le efey keekŋke é è nu wvù nen'yi fô Nyo' le.

⁴⁴rÉ Jisos ne fuŋ foweewe gay le, “Wee wvù nu é lese fitele yí yem e, nu é wvù yaa lese é è nu yí yem e ke. Wvú lese é è nu yí wee wvù tum me le. ⁴⁵sÉ wee yen me le, tu wvù yen é è nu wee wvù tum me le. ⁴⁶tMe nu é nto é woŋ jan diewe n'yu le wvu le naa yee wvù nu é lese fitele yí yem e wvù saa ebvuu emey enu é ejiwe le ke. ⁴⁷uÉ wee yuw diew yem, é faŋe yaa egeé, me nsaa enlese wvù ngew e ke, njefo ke me nto nto keenlese bonyii bo yí woŋ wvun e ngew e ke. Me nto nto keemboyse lo bó. ⁴⁸vWee wvù nu é ma me é faŋ keefiisen diew yem keŋke fiée fi nu ke esaw wvù. Diew yí me nu é njeme é wvù nu fiée fi nu ke elese wvù ngew e diuu di fokemese. ⁴⁹wFí nu nonen njefo ke me njemyi é è nu é mvungay mwem e ke. Icem wvù tum me nu wvù wvù gay le me enjemyi, é è nya wvù fiée fi me enjemyi, é see no me enjemyi. ⁵⁰xÉ me

^f12:31 5:22; 14:30; 16:11 ^g12:32 3:14 ^h12:33 18:32

ⁱ12:34 Mben 89:36-37; 110:4; Esek 37:25; Jon 12:23; 3:14 ^j12:35 7:33; 8:12

^k12:36 5:13 ^l12:37 16:9 ^m12:38 Yesa 53:1; Lum 10:16

ⁿ12:40 Yesa 6:10 ^o12:41 Yesa 6:1-3 ^p12:42 2:23; 9:22 ^q12:43 7:18

^r12:44 5:24 ^s12:45 14:9; 5:18 ^t12:46 12:35-36 ^u12:47 3:17; 5:22

^v12:49 7:16-17 ^w12:50 4:34

ηkee le fiεε fi wvú gay le me enjemyi nu fi nyaa nshii wvú mey lo. Nonen fiεε fi me njemyi nu fi Icεm nu ε gay le me enjemyi.”

Ε Jisos cuke bikaa bi boom bew bo ηgoo le

13^xε ε ke no nu wase bvú ekfun nu ebuy eyuu ε emum enu ηkaw Dajefey, ε Jisos kieε le kefew kε wen nu ecine wonj wvun e, ekase egen fô Icee wen e nu ε kocen wase. No wvú to koonke bonyii bô ε to nu bew yî wonj wvun e, ε wvú konj bó gen mεse. ^{2y}ε bó ke no diekene fokieguu, ε dεwle ε lese wase ηkpwawcε ε fitele fi Judas wvú waa Semon Iskaliot e le wvú egese Jisos. ^{3z}No Jisos to kee wase le Icee wen nu ε nya wase mwεem mvunciim can wen e, bô le wen to ne fô Nyo' le ε wen kaase tuu jim fô Nyo' le, ^{4a}ε wvú mum ne ε we jo mwεem mvudien, baaye bikum biew, jo ndvu yî bó shole ye dvú, seη yî mvuntem e, ⁵mum tfuw joo ε ηkaa le, kew no cuke bikaa bi boom bew bo ηgoo le dvú, shole bô ndvu yî wvú to seηεε yî mvuntem e ye. ⁶ε wvú ke cuke to buy fô Semon Bitale, ε wvú bife ε wvú le, “Tata, ε nu ecuke wo bikaa biem e?”

⁷ε Jisos tfuse ε wvú le, “Kε fiεε fi me ηgee nu ε wo nulo ekieε keseen kε. Wo nu ke ekieε ε ε nu ejim.” ⁸ε Bitale gay ε Jisos le, “Kε ε nulo ε wo ke eyuu ecuke bikaa biem kε.” ε Jisos tfuse ε wvú le, “É me mbaa encuke wo, wo saa ekerjke fiεε bee wo kε.” ⁹ε Semon Bitale mum gay ε Jisos le, “Tata, ε ε fen nu nonen, tu ke wo nu ecuke kε ε ε nu bikaa biem maanη kε. Wo nu ecuke ten can yem bô ekole

kem fó.” ^{10b}ε Jisos gay ε wvú le, “Wee wvú nu ε cuke wase ye nu ε wvú yuule wase ye yicii, ε shiee yaa bvuu nu keebvuu ecuke efey bikaa kε. Ben nu ε ben yuule wase, geenεn kε ε yaa nu ben bocii bô yuule kε.” ^{11c}Jisos to jemyi nonen njefo wvú to kee wase wee wvú nu ke egese wvú. ε nu fiεε fi wvú to gayεε le, “Kε ben yuule bocii kε.”

^{12d}ε Jisos ke mεse cuke bikaa bibole, tfume bikum biew, kase gen tu fô bvudvuu bwew e, mum bife ε bó le, “Ben nu ε kieε fiεε fi me ηge fô ben e fin e? ¹³Ben teηe me le Wee N'yεeyi bvuu teηe le Tata, ε ben teηe ε ε nu leη nonen njefo ε nu fiεε fi me nu. ¹⁴É me wvú nu Tata wene bvuu nu Wee wene N'yεeyi nu ε cuke bikaa binen, tu ben ten kerjke keecukε bikaa bi wee noo wee le. ^{15e}Me ηge nonen ndunηci lo ε ben le ben egeε ten no me ηge fô ben e. ^{16f}ε me ensee ε ben keceεy keceεy le kε waa lemme ké no kuuke fele cee ekole we kε, ε kε wee wvú bó tum lo ké no kuuke ten fele wee wvú tum wvú kε. ^{17g}ε ben kee mwεem mvun, ε no gee mvú, ε njonj wvu baay enu wene. ^{18h}Kε me njemyi ε ε nu ekume ben bocii kε. Me ηkee bonyii bô me nu ε ncaw. Geenεn, ε fi nu le fiεε fi nu ε ηwa' Nyo' le kerjke keeke eto ekocεn no bó to sanηε le, ‘Wee wvú dieε mwεem mvudien mwem nu ε ne ε no bii bikaa biem e.’ ¹⁹ⁱMe nseηe fiεε fin ε ben keseen ε fi se keeke ekooyi, wvu le fi kε dīoo ε kooy, ε ben emum ebee le ε nu naa me wvudvu. ^{20j}ε me ensee ε ben keceεy keceεy le wee wvú nu ε fiisen naa wee wvú la wvú ε tum me, nu ε wvú fiisene ε ε nu me. ε wee wvú fiisene me fiisene ε ε nu wee wvú tum me.”

^x13:1 2:4 ^y13:2 12:4; Luk 22:3 ^z13:3 3:35; 8:14 ^a13:4 Luk 12:37

^b13:10 15:3 ^c13:11 6:64, 70-71

^d13:12 Mat 20:24-28; 23:8-12; Luk 22:27; 1Tim 5:10 ^e13:15 1Jon 2:6; Fili 2:5;

1Bi 2:21 ^f13:16 15:20; Mat 10:24 ^g13:17 Jεm 1:25

^h13:18 Mben 41:9; Jon 17:12 ⁱ13:19 8:24; 14:29; 16:4 ^j13:20 Mat 10:40

Ɛ Jisos dunɔɔ wee wvù nu egese wvù

²¹No Jisos jeme mwɛɛm mvun nɛn, ɛ fitele nɛ no buuke wvù. Ɛ wvù nɛ jeme lo teyɛy gay lɛ, “Ɛ me ensee ɛ ben keɔɔy keɔɔy lɛ wee mvu ben e nu egese me.”

²²Ɛ boom bew bo ngoo lɛ nɛ no taayine ye maa laa wvù jemyi ɛ ɛ nu wee wvù la lɛ. ²³^kWee mvu ngoo boom bo Jisos e wvù Jisos to koonke to yeeme diekene naa mbew ye lɛ. ²⁴Ɛ Semon Bita kp-wase wvù gay lɛ wvù ebife ɛ Jisos lɛ laa wvù jemyi ɛ ɛ nu yɛ lɛ. ²⁵Nonen ɛ wvù yeem gen yì Jisos e bife ɛ wvù lɛ, “Tata, ɛ nu yɛ?” ²⁶Ɛ Jisos tfuse ɛ wvù lɛ, “Ɛ nu wee wvù me nu enguse blɛɛd encuw ɛ nshɛw mbase le enya ɛ wvù.” Nonen ɛ wvù mum cuw blɛɛd ɛ nshɛw mbase le nya ɛ Judas wvù waa Semon Iskalot.

²⁷^lƐ no Judas fi blɛɛd wvudvu nɛn, ɛ Satan mum ley yì ye lɛ. Ɛ Jisos gay ɛ wvù lɛ, “Yanɛn ege fieɛ fi wo gomte keege.”

²⁸Wee mvu ngoo bó le to baa kɛɛ fieɛ fi wvù jemyi ɛ wvù nonen kɛ. ²⁹^mBomew to kpwaake lɛ no Judas to nu wee wvù gɛɛle ekele nu ɛ Jisos jemyi ɛ wvù lɛ wvù egen eguy mwɛɛm mvù bó shieele keedie Ɔkaw dvù, kenɛɛ lɛ wvù egen enya fieɛ ɛ bonyii bò fuute. ³⁰No Judas fi blɛɛd wvudvu nonen ɛ die, mum buy lo kan mwaan gen. Sekekɛ to nu wase entan.

Ɛ Jisos tefe kpwe ɛ boom bew bo ngoo le

³¹ⁿNo Judas buyɛ wase gen nonen, ɛ Jisos shɛɛ gay lɛ, “Keseen nu ɛ bó nu ekɛw eyene bvukuke bu wee wvù diee nu Waawee le, emum eyene ten bvukuke bvù ɛ nu bu Nyo' le yì ye lɛ. ³²Ɛ bó yen

bvukuke bu Nyo' le yì ye lɛ, tu Nyo' nu edunɔɔ ten bvukuke bu Waa we le yì wvù wvù Nyo' le. Ɛ wvù nu edunɔɔ lo kan mwaan. ³³^oBoom bem, me nu enu beene kɛ wase yì kefew e nɛn caan. Ben nu ke eshɛɛ egom me saa eyen kɛ. No me nto ngayɛ ɛ Bojuu, nu no me ngayɛ ɛ ben keseen lɛ, ‘Fô me ngene nu ɛ kɛ ben nulo eto fô kɛ.’ ³⁴^pMe nyaa nci ɛ ben, ɛ ɛ nu nci wvù fwe lɛ ben dioo ɛ shɛɛ no kɔɔnɛ. Ben ekoɔnɛ kɛ naa Ɔnɛn no me nu ɛ nkoɔn ben. ³⁵^qƐ ben sheke ɛ no kɔɔnɛ nonen, ɛ fin ege ɛ bonyii bocii emum ekieɛ lɛ ben nu boom bem bo ngoo le.”

Ɛ Jisos gay le Bita nu ke ema wen

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶^rƐ Semon Bita mum bife ɛ Jisos lɛ, “Tata, wo gene ɛ ɛ nu fɛɛ?” Ɛ Jisos tfuse lɛ, “Fô me ngene nu ɛ kɛ ɛ nulo ɛ wo ebi me le keseen kɛ. Wo nu ke eshɛɛ sɛ bi.” ³⁷Ɛ Bita kase bife ɛ wvù lɛ, “Tata, kɛ ɛ nulo ɛ me mbi wo le keseen nje la? Me nu nke enya nshii wɛm keɛkpwe nje yo.” ³⁸^sƐ Jisos Bife ɛ wvù lɛ, “Wo nulo enya nshii wo keɛkpwe nje me? Ɛ me ensee ɛ wo keɔɔy keɔɔy lɛ kɛ nyimshie nu ke eton sɛ wo ɛ ma wase me bokaɔ botete kɛ.”

Jisos nu Je yì gene fô Nyo' le

14^tƐ Jisos bvuu jeme ɛ boom bew bo ngoo lɛ lɛ, “Fo ben ecinɛ ɛ mvuntelem mvunen ebukue kɛ. Ben elese fitele yì Nyo' le, elese ten fitele yì yɛm e. ²Yew dvu Icɛm, nu ɛ bibuw nu dvù nteen. Ɛ fí be baa enu nonen, tu me mbaa ngayɛ lɛ

§§13:23 Keeshii ediekene nu ɛ Bojuu to ké nshii fokuse, yeem lo keba kemwaan sɛ no diekene.

^k13:23 19:26; 20:2; 21:7, 20 ^l13:27 13:2 ^m13:29 12:6 ⁿ13:31 17:1

^o13:33 8:14 ^p13:34 15:12, 17; 1Jon 2:7-8; 3:11, 23; 4:11; 2Jon 5-6

^q13:35 1Jon 3:14 ^r13:36 8:14; 21:19 ^s13:38 18:27 ^t14:1 14:27

me ngene nseyse bvudvuu ê ben ke. ^{3u}ε me nu ndioo ε ngen ε nseyse bvudvuu ê ben, enkase ento enjo ben é beene enu, wvu le fô me nu, é ben enù ten fô. ⁴ε ben kee wase je yì gene fô me ngene.” ^{5v}ε Toma mum gay ê wvú le, “Tata, ke bese kee fô wo gene ke. Bese nu eghan nêe se kîeε je yidvu?” ^{6w}ε Jisos tfuse le, “Ê nu me je, ε è nu me keceεy, ε è nu me nshii. Ke wee nulo egen fô Icêm e se wvú ε fey yì yem e ke. ^{7x}ε ben be kee me, tu ben bee kee ten Icêm. E kew yì keseen e nu ε ben ε kîeε wase wvú ε bvuu ε yen wvú le.”

⁸ε Filew gay ê wvú le, “Tata dunçe Ico ê bese, é bese eyen emum effuu.” ^{9y}ε Jisos tfuse ε wvú le, “Filew, beene nu ε ce wase baay nen se wo kee me le? Wee wvù nu ε yen me le, nu ε wvú ε yen wase Icêm e. Wo nulo eghan nêe le se ebvuu egayte le me endunçe Icêm ê ben? ^{10z}Wo baa bee le me nu yì Icêm e, ε Icêm nu yì yem le? Njeme wvù me njemyi ê ben nu ε ke me njemyi yì mvungay mwem e ke. Icêm wvù nu yì yem e nu wvù gee dilemme diew. ^{11a}Ben ebee me le le me nu yì Icêm e, ε Icêm nu yì yem e. Ê ben baa bee me le nje fiε fi me ngayte, é ben bee nje dilemme di me ngee le. ¹²Ê me ensee ê ben keceεy keceεy le wee wvù nu ε lese fitele yì yem e nu ke egee ten dilemme di me ngee. E wvù nu ke ege dilemme efey naa di me nu ε nge, njefo me ngene wase fô Icêm e. ^{13b}Naa la fi ben ε bife ê diee diem e, é me enge fi, wvu le Icee Wan nulo ekenke diee di kuuke nje Wan. ¹⁴Ê ben bife naa la ê diee diem e, é me enge fi.

ε Jisos kaw bonyii bew bô Keyoy ke Yuule

^{15c}ε ben koonke me, é ben egεelè bonci bem, ^{16d}ε me nke enleke ê Icêm é wvú enya ben bô wvumvu Wee Nfi é wvú enu ben ε bó sekecii. ^{17e}Wee wvun nu Keyoy ke keceεy e. Ke wvú nu wee wvù è nulo é bonyii bô è nu bo yì wonj wvun e efiisen wvú ke, njefo ke bó yene wvú le kenεε kee wvú ke. Ben nu finen ε ben kee wvú, njefo wvú cee ben ε bó, ε wvú nu ke enu yì yene le.

¹⁸Ke me nu nke encine ben e é ben enu diεwe boom bo bonkfu le ke. Me nu nke enkase ento enu beene. ^{19f}ε shεete wase caan é bonyii bô è nu bo yì wonj wvun e saa ebvuu eyen me le ke. Geenεn, ben nu ke eyen me le. No me nu nke enu dvú, nu ε ben ten nu ke enu dvú. ^{20g}ε nu ke enu ebvubwe é ben ekiεε le me nu yì Icêm e, ε ben nu yì yem e, ε me nu yì yene le. ^{21h}Wee wvù kee bonci bem gεεle, nu wvuwe wvù koonke me. E wee wvù koonke me nu ε Icêm nu ke ekoonke wvú. E me nu nke enkoonke ten wvú, endunçe ekole kem é wvú.” ²²ε Judas wvumvu (ε è yaa nu ke we wvù bó teje le Iskaliot ke) bife é wvú le, “Tata, fi ghan nêe le fi wo nu ke edunçe ekole kuw ε è nu é bese, ε è yaa nu é bonyii bô è nu bo yì wonj wvun e ke?” ²³ⁱε Jisos tfuse é wvú le, “É wee koonke me, é wvú egεelè njeme wem, é Icêm ekoonke wvú, é bee Icêm ke eto fô wvú le ecee bee bó. ^{24j}Ke wee wvù baa koonke me ké no gεεle njeme wem ke. Ke njeme wvù ben yuuke nu wem ke. Ê nu wvu Icêm wvù tum me.

^u14:3 12:26 ^v14:5 20:24 ^w14:6 Ibu 10:20 ^x14:7 8:19 ^y14:9 12:45

^z14:10 3:35 ^a14:11 5:18, 36; 10:37-38 ^b14:13 15:16; 17:1

^c14:15 14:21, 23; 15:10; 1Jon 5:3; 2Jon 6

^d14:16 7:39; 14:26; 15:26; 16:7, 13; 20:22; 1Jon 3:24; 4:13; Lem 1:4; 2:4

^e14:17 1Kol 2:10-16 ^f14:19 16:16; 8:14 ^g14:20 5:18 ^h14:21 14:15

ⁱ14:23 Mwm 3:20 ^j14:24 7:16

²⁵ Mwɛɛm mvun nu ɛ me njemyi ɛ ben mbɛɛ beene. ²⁶^kGeenen, Wee Nfi wvù ɛ nu Keyoy ke Yuule wvù Icɛm nu ke eciinse ɛ diee diem e nu ke eyɛɛyi ben bô mwɛɛm mvunciim ebvuu ege ɛ ben ekumyi mwɛɛm mvunciim mvù me nu ɛ njeme wase ɛ ben. ²⁷^lMe nu ɛ ngɛɛ nye-keey lɛ wvù enu ben ɛ bó. Me nyaa nye-keey wvù ɛ nu wvuɛm ɛ ben. Ke me nyaa nyekeey wvun ɛ ben no bonyii bô ɛ nu bo yí woŋ wvun e ké no nyaa ke. Fo ben ecine ɛ mvuntelem mvunen ebuuke kenɛɛ kɛŋke jaŋ ke. ²⁸^mBen nu ɛ yuw wase no me ngayte lɛ me ngene wa lo, ɛ me nu nke ɛnkase ento enu beene. ɛ ben be koonke me, tu ben bee elanlɛje lo, njefo me ngene ɛ ɛ nu fô Icɛm e, no Icɛm kuuke fele me. ²⁹ⁿKeseen nu ɛ me ɛ njeme wase fieɛ fin ɛ ben ɛ fí se keeke ekooy, wvu lɛ fí ke dioo ɛ kooy, ɛ ben emum ebee me le. ³⁰^oKe me mbɛɛ embvuu enshe enjemyi beene baay ke, njefo nfon wvù saake woŋ wvun too wase. Ke ɛ nu lɛ wvù kɛŋke mvungay ɛ me ɛ we ke. ³¹^pGeenen, me ngɛɛ ɛ ɛ nu no Icɛm nu ɛ gay lɛ me ɛngɛɛ wvu lɛ bonyii bô ɛ nu bo yí woŋ wvun e nulo ekieɛ lɛ me nkoonke Icɛm. Ben eja we ɛ bó ene.”

Jisos nu kete ɛ bonyii bew nu tiɛw yidvu

15 ^q“ɛ nu me tɛwɛ kete ke mvuntam e ke cɛɛy cɛɛy, ɛ Icɛm nu wee wvù seysee tɛwɛ wvudvu. ²^rTiɛw yem yicii yí baa yumte mvuntam, nu ɛ wvù ke faashɛ bvuse, ɛ yí yumte mvuntam nu ɛ wvù ke seysee kpweɛ wvu lɛ yí eyuule emum eyumte mvuntam nteen. ³^sNjeme

wvù me njeme wase ɛ ben nu ɛ ge wase ben ɛ no yuule. ⁴^tBen emɛy enù yí yem e, ɛ me enu tɛn yí yene le. Ke tiɛw nulo eyum mvuntam eyineyin se yí nu yí kete le ke. ɛ nu ke lɛŋlɛŋ no ke ɛ nulo ɛ ben ege fieɛ se ben nu yí yem e ke. ⁵ɛ nu me tɛwɛ kete ke mvuntam e, ɛ ben nu tiɛw yidvu. Wee wvù nu yí yem e ɛ me nu tɛn yí ye le, nu wvuɛ wvù nu dieɛw tiɛw yí nulo eyumte mvuntam nteen e, njefo ɛ me mbaa enu, wee saa ege fieɛ ke. ⁶^uWee wvù nu se wvù ɛ mɛy ɛ no nu yí yem e nu dieɛw tiɛw yí bó efasse elɛŋ lo, ɛ yí eyumtɛn e. Kfuu yiye tiɛw nu ɛ bó nu ke ebaance elɛŋ ɛ nguy e ɛ yí efie lo. ⁷^vɛ ben mɛy ɛ no nu yí yem e ɛ dieɛw yem nu yí yene le, ben ɛ bife naa la fi ben shieele, ɛ bó ege fí fô ben e. ⁸^wɛ ben nu dieɛw tiɛw yí yumte mvuntam nteen e, ɛ fifin enyaa diee di kuuke ɛ Icɛm, emum eduŋci lɛ ben nu bonyii bem bo ngoo le.

⁹^xNo Icɛm koonke me nu ke lɛŋlɛŋ no me nkoonke ben. Ben emum emɛy enù ente jo kɛŋkɛŋ kem. ¹⁰^yɛ ben gɛɛle bonci bem, ɛ ben emɛy enu ente jo kɛŋkɛŋ kem, ke no me nu ɛ ngɛɛ bonci bo Icɛm e ɛ mɛy ɛ no nu ente jo kɛŋkɛŋ kew. ¹¹^zMwɛɛm mvun nu ɛ me njemyi ɛ ben wvu lɛ njoŋ wɛm nulo enu fô ben e, ɛ ben emum ekenke njoŋ wvù nu ɛ yinŋen. ¹²^aNci wɛm nu wvun wvù nu lɛ ben ekoŋenè ke no me nkoonke ben. ¹³^bKe kɛŋkɛŋ kemew bvuu nu dvú kè kuuke fele kè lɛ wee enya nshii we ekpwe nje nsáa ye ke. ¹⁴ɛ ben gee fieɛ fi me ngayte lɛ ben egeɛ, tu ben nu nsáa yem. ¹⁵Ke me mbvuu nteje ben lɛ boom bo lemme le ke, njefo ke waa lemme ké

^k14:26 14:16 ^l14:27 16:33; 20:19, 21 ^m14:28 8:14 ⁿ14:29 13:19

^o14:30 12:31 ^p14:31 15:10; Mat 26:46

^q15:1 Os 10:1; Yɛsa 5:1-7; Yɛli 2:21; Mben 80:8-16 ^r15:2 Mat 3:10

^s15:3 13:10 ^t15:4 6:56; 15:7, 10, 16; Lum 11:17-18; 2Kol 3:5; 4:7; 1Jon 2:6, 28; 3:6, 24 ^u15:6 Mat 7:19 ^v15:7 15:16 ^w15:8 14:13; 17:1

^x15:9 13:1; 5:18 ^y15:10 14:15 ^z15:11 16:22, 24; 17:13; 1Jon 1:4

^a15:12 13:34; 1Jon 4:11 ^b15:13 10:11

no kee fiɛɛ ficii fi cee ɛkolɛ we gee kɛ. Me nteɲe wase ben lɛ nsáa yɛm njefo fiɛɛ ficii fi me n'yuw ê Icɛm nu ɛ me ɛ nɲe wase ben ɛ kɛɛ. ^{16c}Kɛ è to caw ben me kɛ. Ê to caw me ben, mbaa nɲɛɛ lɛ ben egen enu diɛwɛ tɛfɛw yì yumte mvuntam e, mvuntam ɛ è nu mvù nu ke emɛy nu dvù le. Ê ben gee nonɛn, naa la fi ben ɛ bife ê Icɛm ê diee diem e é wvù enya ê ben. ^{17d}Nci wvù me nyaa ê ben nu ke wvun wvù lɛ, ben ekoɲɛn.

ɛ Jisos gay le woɲ wvun nu ke ebane bonyii bowene

^{18e}ɛ bonyii bò è nu bo yì woɲ wvun e bane ben, é ben no kee lɛ bó to yaw kɛw no bane ɛ è nu me ɛ sɛ no bane ben. ¹⁹É ben be nu bonyii bo yì woɲ wvun e, tu bonyii bò è nu bo yì woɲ wvun e be kooɲke ben diɛwɛ bonyii bobole. Geenɛn, ke ben baa nu bonyii bo yì woɲ wvun e kɛ. Me nu ɛ ncaw wase ben ɛ mbvuse ente jo bonyii bo yì woɲ wvun e. Ê nɛɛ fiɛɛ fi bonyii bò è nu bo yì woɲ wvun e bane ben. ^{20f}Ben ekume njeme wvù me nto njemyɛɛ ê ben lɛ kɛ waa lemme ké no kuuke fele cee ɛkolɛ we kɛ. Ê bó bone bikaa ê me ejim, tu bó nu ke ebon ten ê ben ejim. Ê è be nu lɛ bó yuuke njeme wɛm e, tu bó nu ke eyuw ten wene le. ^{21g}Fin nu fiɛɛ fi bó nu ke ege bô ben nje me, njefo kɛ bó yaa kee wvù wvù to tumɛɛ me kɛ. ^{22h}É è be baa nu lɛ me nu ɛ nto ɛ njeme ê bó, tu bó be baa ekeɲke jay kɛ. Geenɛn, keseen nu ɛ kɛ bó keɲke fiɛɛ keetange diuw dvù yì bibefɛ bibole kɛ. ²³ⁱWee wvù bane me nu ɛ wvù bane Icɛm ten. ^{24j}É è be baa nu lɛ me nu ɛ nɲe kfuu dilemme di wee ke baa yuu ge

wase entelɛɲ jo bó, tu bó be baa ekeɲke jay kɛ. Geenɛn bó nu ɛ yen, ɛ no bane kɛ me noo Icɛm. ^{25k}Fifin nu nonɛn keege é diɛw eto ekocɛn no bó to sanɲɛ ê ɲwa' bonci bobole lɛ, 'Bó ban me ɛcici.'

^{26l}Geenɛn, Wee Nfi wvù me nu nɲe enciɛnse nu ke eto ɛ wvù nɛ fô Icɛm e. Wee Nfi wvun nu wvù è nu naa Keyoy ke keceɛy e kè nen'yi fô Icɛm e. Seke wvù ɛ to, wvù nu ke eben jim nsaw wɛm. ^{27m}Ben ten nu ke eben jim nsaw wɛm, njefo ben nu ɛ no nu beene ɛ kɛw foɲkɛw."

16 "Me njemyi mwɛɛm mvun mvunciim ê ben wvu lɛ fo ben ke egbwe yì mbee wene le kɛ. ²ⁿBó nu ke ekuɲ ben yéw bunle le. Yì keceɛy e, kefew too lo kè wee nu ke edioo yuu wee mvu ben e, eyuu kpwaake lɛ wen gee ɛ è nu lemme di jee fô Nyo' le. ^{3o}ɛ bó nu ke egee nonɛn, njefo kɛ bó baa kɛɛ wase Icɛm kenɛɛ me kɛ. ^{4p}Me njemyi mwɛɛm mvun mvunciim ê ben nen wvu lɛ seke kefew kedvu ɛ kocɛn, é ben ekume lɛ me nto nu ɛ njeme wase ê ben ekume mvù.

Lemme di Keyoy ke Yuule nu ke eto egee

Me nto mbaa njeme mwɛɛm mvun ê ben foɲkɛw kɛ, njefo me nto nɲké no nu kɛ beene. ^{5q}Keseen nu ɛ me ntuu wase jim fô wvù wvù to tumɛɛ me le. Geenɛn, wee mvu ben e baa cim bife ê me lɛ laa me nɲgene fɛɛ lɛ. ^{6r}Ben nu yii yii njefo me nu ɛ njeme wase mwɛɛm mvun ê ben. ^{7s}Naa no fí cim nu nonɛn, é me ensee ê ben keceɛy lɛ, è nu lo fiɛɛ fi jee fô ben e

^c15:16 14:13; 15:7; 16:23-24; Mat 18:19; 1Jon 3:22; 5:14-15; Jon 6:70; 13:18

^d15:17 13:34 ^e15:18 7:7 ^f15:20 13:16 ^g15:21 16:3 ^h15:22 9:41

ⁱ15:23 Luk 10:16; Jon 5:23; 1Jon 2:23 ^j15:24 5:36

^k15:25 Mben 69:4; 35:19 ^l15:26 1:15; 5:36; 14:16; 1Jon 5:6-9

^m15:27 1:14; Lem 1:8; 1Jon 1:2; 4:14 ⁿ16:2 9:22 ^o16:3 15:21

^p16:4 13:19 ^q16:5 8:14 ^r16:6 16:22 ^s16:7 14:16

le me enngen. É me nu se me e nngen, Wee Nfi we saa eto fô ben e ke. Geenen, é me nngen lo, emum enciinse wvú fô ben e. ⁸É wvú nu ke edioo e to, etooshe bonyii bô è nu bo yî won wvun e, ege é bó eyen kebefé kebole, ege é bó eyen fié fi è nu nce wvu teyete, ege ten é bó eyen fi è nu nsaw Nyo'. ⁹Wvú nu ke ege é bó eyen kebefé kebole no bô baa lese fitele yî yem e ke, ¹⁰ege é bó eyen fié fi è nu nce wvu teyete no me ngené wase fô Icém e, e ben yaa bæ ke ebvuu eyen me le ke. ¹¹É wvú nu ke ege é bó eyen fié fi è nu nsaw Nyo' njefo nfon wvú saake won wvun nu e nsaw e koo wase wvú.

¹²Me mbæe nkenke naa mwæm nteen keenjeme ê ben, geenen ke è nulo é mvú eley bitem binen e keseen ntay ke. ¹³WSeke wvú wvú Keyoy ke kecæy e e to, efi ben é ben ekiæ kecæy kecii. Ke wvú yaa nu ke ejemyi e è nu yî mvungay mwew e ke. Fié ficii fi wvú nu e yuw nu fi fi wvú nu ke ejemyi, mum seje ê ben mwæm mvú nu ke eto. ¹⁴Wvú nu ke eduŋce bvukuke bwem, no wvú nu ke ejoo e è nu fié fi è nu fiem seje ê ben. ¹⁵Fié fi Icém e ficii nu fiem. É nœ fié fi me ngayte le wvú nu ke ejoo e è nu fié fi è nu fiem seje ê ben.

Yii boom bo ngoo le bo Jisos e nu ke etu nlanlan

¹⁶É shæte wase caan ben saa ebvuu eyen me le ke, dioo e mooce caan é ben ebvuu ekase eyen me le.” ¹⁷No Jisos jeme nonen, e boom bew bo ngoo le bomew ghay ebonebon le, “É se nu la fi wvú gayte ê beene le, è shæte wase caan beene saa ebvuu eyen wen e ke, ke dioo e mooce caan ebvuu ekase eyen wen e, bô le wen gene fô Icee wen e? ¹⁸Fié fi

wvú se duu le è shæte wase caan se nu naa le la? Ke beene baa kie fié fi wvú jemyi nonen ke.”

¹⁹É Jisos dioo kie le bó gomte keebife ê wen fié fi wen jeme, mum bife le, “Ben ghayte ebeneben ekume fié fi me ngayte le, ‘É shæte wase caan ben saa ebvuu eyen me le ke, ke dioo e mooce caan é ben ebvuu ekase eyen me le’ le? ²⁰É me ensee ê ben kecæy kecæy le, ben nu ke ebeele kpwe, fuunke e bonyii bô è nu bo yî won wvun lanlan lo fibole. Ben nu ke enu yî yii le, geenen e yii yene yin nu ke ene etu nlanlan. ²¹Kpwoon ké dioo nu yî lume le, no yuuke nsase, njefo kefew kew keebuu nu e kocen wase. É wvú ké dioo e boo wase wan, wvú saa ebvuu ekumyi nsase wvudvu ke, njefo wvú yuuke wase e è nu njon le wee wvu wum nu e to yî won e. ²²É nu ke no fi nu fô ben e keseen. Ben nu yii yii, geenen e me nu nke endioo e nkase e n'ye ben e, é ben ekenke wase e è nu nlanlan fô mvuntelem mvunen e, e wvuwe nlanlan nu ke enu wvú wee yaa nulo ke efi ê ben ke. ²³É nu ke enu kefew kekæ le, ben saa ebvuu ebife fié ê me ke. É me ensee ê ben kecæy kecæy le, é ben bife naa la é Icém, é wvú enya fié fidvu ê ben ê diee diem e. ²⁴É kew lo e to e buy keseen e, nu e ben ke baa bife wase fié ê Icém ê diee diem e ke. Ben ebife, é ben ekenke, wvu le nlanlan wene eyinsen.

²⁵Me njemyi njeme wvun e è nu ke ê bonggan e, geenen kefew too lo kè me n'yaa mbæe nke embvuu enjeme ê ben ê bonggan e ke. Me nu nke enjemyi wase ê ben e è nu endan ekume Icém. ²⁶É nu ke enu kefew kekæ le, é ben biite fié ê Icém ê diee diem e. Ke me ngayte ê ben le me nu nke enlæke fié ê Icém ben e ke.

^{16:8} Lem 24:25 ^{16:9} 2:23; 5:38; 6:36, 64; 7:5; 10:26; 12:37

^{v16:11} 12:31 ^{w16:13} 14:16; 15:26; Lem 16:6-10; 1Jon 2:27 ^{x16:14} 17:1

^{y16:15} 17:10 ^{z16:16} 14:19 ^{a16:22} 15:11 ^{b16:23} 15:16

^{c16:25} Mat 13:34

²⁷ Icɛm kebeɛ koonke ben, njefo ben nu ɛ koŋ me ɛ bvuu ɛ bee le me nɛ fô wvú wvú Icɛm e. ²⁸^dMe nto nɛ fô Icɛm e nto yí woŋ wvun e, ɛ no nɛn'yi wase yí woŋ wvun e ntuu jim fô Icɛm e.”

²⁹ No Jisos jeme nonen ɛ boom bew bo ŋgoo le bense lo gay le, “Aŋghaa! Wo jemiyi naa keseen teyter ɛ ɛ yaa bvuu nu ɛ bonŋan e ke! ³⁰ Keseen nu ɛ bese ɛ yen wase le wo kee mwɛɛm mvunciim yaa cɛyte le wee ke ebife ke lo fiɛɛ ɛ wo ke. Fifin nu ɛ ge bese ɛ mum ɛ bee le wo nɛ fô Nyo' le.” ³¹ ɛ Jisos tfuse ɛ bó le, “Ben fɛn nu ɛ bee keseen e? ³² ɛ Kefew too lo, ɛ kí ɛ to naa wase, kè ben nu ke etawse mwaan mwaan ɛ wee egene ɛ wvú yew, cinɛ me le me ember. Geenɛn ke me nu me ember ke, njefo Icɛm nu bee wvú. ³³ ^fMe njemyi mwɛɛm mvun ɛ ben wvu le no ben nu yí yem e, ben emum ekeŋkè nyɛkeey. Yí woŋ wvun e nu ɛ ben keŋke bonŋew, geenɛn ben esakenè. Me nu ɛ nso wase woŋ wvun.”

ɛ Jisos bunle fô bonyii bew e

17 ⁸ ɛ Jisos ke jeme njeme wvun mese, mum nɛ cake ejise taa we bunle le, “Icɛm, kefew nu ɛ kocɛn wase. Duŋce bvukuke bvú Waa wo le wvu le Wan ten nulo eduŋce bwuw bvukuke. ² ^hWvú nulo eduŋce njefo wo nu ɛ nya mvunŋay ɛ wvú ɛ we jo wee wvu wum tfuu le wvú enya nshii wvú mɛy lo ɛ boba bocii bò wo nu ɛ nya ɛ wvú. ³ ɛ nshii wvú mɛy lo wvun nu fin fi le bó ekeè wo wvú ɛ nu ke wo Nyo' wvu keceɛy, ebvuu ekee ten me wvú Jisos Klistu wvú wo to tumɛ le. ⁴ ⁱMe nu ɛ nduŋce wase bvukuke bwuw yí nshe le no me nu ɛ mese lemme di wo to nyaɛ le me en-

lem e. ⁵ ^kYí keseen e Icɛm, kase enya me bvukuke mbew yo le bvú me nto nshee ŋkeŋke fwele ɛ woŋ se ke kew e.

⁶ ^lMe nu ɛ nduŋce wase wo ɛ bonyii bò wo to baayɛ ɛ woŋ jan nya ɛ me le. Bonyii ban to nu buw, ɛ wo mum nya bó ɛ me. ɛ bó nu ɛ yuw diɛw yo le. ⁷ Bó nu ɛ kiɛ wase keseen le fiɛɛ ficii fi me ŋkeŋke nu ɛ fi nɛ ɛ ɛ nu fô wo le. ⁸ Me njemyi nɛn njefo me nu ɛ nya wase diɛw yí wo to nyaɛ ɛ me ɛ bó, bó ɛ fiɛn, ɛ mum ɛ kiɛ yí keceɛy e le me nɛ fô wo le, ɛ bee ten le ɛ to tum wo me. ⁹ Me mbunlee nɛn ɛ ɛ nu fô boban e. Ke me mbunlee ɛ ɛ nu fô boba bò ɛ nu bo yí woŋ wvun e ke. Me mbunlee ɛ ɛ nu fô boban bò wo nu ɛ nya ɛ me le, njefo ɛ nu bonyii buw. ¹⁰ ^mBonyii bocii bò me ŋkeŋke nu bonyii buw, ɛ bonyii bocii bò wo keŋke nu bem. ɛ nu yí bó le wvú bvukuke bwem yen'yi. ¹¹ ⁿKeseen nu ɛ me n'yaa mbɛɛ ɛ woŋ jan ke. Geenɛn bó bɛɛ ɛ woŋ jan, ɛ me ŋkaase wase ntoo fô wo le. Icɛm wvú yuule, gɛɛle bó ɛ dieɛ diuw di wo nu ɛ nya ɛ me le, wvu le bó nulo enù yí wee le mwaan ke naa no bee wo nu yí wee le mwaan.

¹² Seke me nto nu bee bó, me nto nu ɛ ŋgɛ bó ɛ dieɛ diuw di wo nu ɛ nya ɛ me le. Me nu ɛ nceyɛy bó wee mvu bó le baa la, efey ke wvuwe wvú to nu wase wee wvú nu ke ela le. ɛ fifin to nu wvu le fiɛɛ fi bó saŋɛ ɛ ŋwa' Nyo' le eto ekocɛn. ¹³ ^oKeseen nu ɛ me ŋkaase wase ntoo fô wo le, ɛ mwɛɛm mvun nu ɛ me njemyi mbɛɛ yí woŋ wvun e wvu le ɛ nulo ɛ bó ekeŋke njon wvu wɛm ɛ wvú ɛ yɛnsɛn yí bó le. ¹⁴ ^pMe nu ɛ nya wase diɛw yo can yibole, bonyii bò ɛ nu bo yí woŋ wvun e ɛ mum ɛ no bane bó njefo ke bó nu

^d16:28 8:14 ^e16:32 Saka 13:7; Mat 26:31, 56 ^f16:33 7:7; 14:27; 1Jon 5:4

^g17:1 2:4; 11:4; 12:16, 23, 41; 13:31-32; 14:13; 15:8; 16:14; 17:10, 22, 24

^h17:2 3:35; 5:24; Mat 28:18 ⁱ17:3 1Jon 5:20 ^j17:4 4:34

^k17:5 1:1-2; 8:58; 17:24 ^l17:6 17:26 ^m17:10 15:8

ⁿ17:11 6:39; 13:18; 10:30; 17:21-23; Gal 3:28 ^o17:13 15:11 ^p17:14 7:7; 8:23

bonyii bo yî wonj wvun e ke, lenlen no ke me nu wee wvu yî wonj wvun e ke. ¹⁵Ke me mbunlee nen le wo ebvuse lo bó yî wonj wvun e ke. Me mbunlee e è nu le wo egemgem bó fo bó eley can wee kebefe we le. ¹⁶Ke bó nu bonyii bo yî wonj wvun e ke, lenlen no ke me nu wee wvu yî wonj wvun e ke. ¹⁷Seyse bó egée é bó eyuulé ente jo kecéey. Diaw yo nu kecéey. ¹⁸No wo to tumée me yî wonj wvun e, nu ke lenlen no me nu e ntum bó yî wonj wvun e. ¹⁹Me e mum e nseyse ekole kem e nge nje bó, wvu le è nulo ten é bó eseyse bi-bole bikuu egée yî kecéey.

²⁰Ke me mbunlee ke e è nu fô bonyii ban e maan ke. Me mbunlee ten fô bonyii bocii bò nu ke eyuw diaw yibole elese fitele yî yem e. ²¹Me mbunlee le bó bocii ke enu yî wee le mwaan ke naa no wo wvù Icem nu yî yem e e me nu yî yo le. Me mbunlee le bó ten ke enu yî yese bee wo le wvu le bonyii bò è nu bo yî wonj wvun e ebee le è to tum wo me. ²²Bvukuke bvù wo to buwée me dvú nu e me e nya wase é bó wvu le bó nulo enù yî wee le mwaan, ke naa no bee wo nu yî wee le mwaan, ²³e me nu yî bó le, e wo nu yî yem e. Le bó elooci nù yî wee le mwaan, nonen é bonyii bò è nu bo yî wonj wvun e emum ekiee le è tum wo me, e wo koonke bó ke naa no wo koonke me. ²⁴Icem, me nshieele le boba bò wo nu e nya é me ke enu ten bee bó fô me nu, wvu le bó ke eyen bvukuke bvù wo to nyaé é me nje kenkonen kuw fô me le e wonj wvun se ke kaw e. ²⁵Uey Icem wvu teyey, ke bonyii bò è nu bo yî wonj wvun e kee wo ke, geenen e me nkee wo, e bonyii bem ban nu e kiee le è tum wo me. ²⁶Me nu e nge wase bó e kiee wo, e me mbée nke engee ke e bó kee wo, wvu

le kenkonen kè wo nu e kon me dvú nulo enu yî bó le, e me ten nu yî bó le.”

**É bó tum bonyii bo nci
le e bó gen koo Jisos**

(Mat 26:47-56; Mak
14:43-50; Luk 22:47-53)

18^wE Jisos ke bunle mese, e bô boom bew bo ngoo le ne fô, gen lente kelonje kè bó teje le Kidlon, buy kewvu keki fô wée ketaan wvumew e, mum ley jó. ²xè to nu e Judas wvù to gesée Jisos kee ten bvudvuu bvudvu, njefo Jisos bô boom bew bo ngoo le to ké no gene taashi fô efonefon. ³yNonen, e Judas mum gen fô bô ngoo bonyii bo nci le noo bonyii bomew bò to ceyte yew ncese. Bonyii ban nu e è to tum bocee ncese bo baay baay noo Bofalasii bó. Bó to gene kenke bin'yeese bô dinguci e bó e tfuw noo mwéem mvu jem e. ⁴No Jisos to kee wase fiee fi to nu keeke ekooy bô wvù, e wvù mum bence to fwe, bife é bó le, “Ben gomte e è nu yee?” ⁵E bó tfuse é wvù le, “Jisos wvu Nasalet.” E Jisos gay é bó le, “É nu me wvudvu.” E to nu e Judas wvù to gesée wvù leeme bô bonyii bodvu. ⁶No Jisos gay é bó le è nu wen wvudvu, e bó kaa tu lo jim jim, gbweken fokuse. ⁷E wvù bvuu bife é bó le, “Ben gomte e è nu yee?” E bó tfuse le, “Jisos wvu Nasalet.” ⁸E Jisos gay é bó le, “Me nu e nsee wase é ben le è nu me wvudvu. É ben fen gomte e è nu me, é ben cine e bonyii ban no gene.” ⁹Wvù to gay nonen keege é fi eto ekocen é diaw yì wvù to jemyee wase é Nyo' le wen to baa lase wee mwaan fô bò wvù to nyaé é wen e ke.

¹⁰aSemon Bitá to kenke nyo jem. E wvù mum dvun é nku le, cun kentuntun

^q17:15 Mat 6:13; 2Tes 3:3; 1Jon 5:18 ^r17:18 20:21 ^s17:21 5:18; 17:11

^t17:24 12:26; 17:5 ^u17:25 1:9-10; 8:55; Mat 11:25-27 ^v17:26 17:6

^w18:1 Mat 26:36 ^x18:2 12:4; Luk 21:37; 22:39 ^y18:3 7:32, 45

^z18:9 6:39 ^a18:10 Luk 22:36, 38

ke nfwa ekolɛ ke bocee ncese le ke ɛcɛɛy dvú, sum. Diee di nfwa wvudvu le to nu Malkus. ^{11b}Ɛ Jisos gay ê Bitá lɛ, “Kase ɛtfuse nyo yo ê ŋku le. Kɛ me nu ɛŋ'wu fiko fi ŋgɛw e fi Icɛm nu ɛ nya ê me le?”

Ɛ bó jo Jisos gen dvú fô Annas e

¹²Ɛ ekolɛ ke bonyii bo nci le bô ŋgoo bonyii bo nci le noo bonyii bô to cɛyte yew ncese Bojuu mum gheŋ Jisos kay wvú bô bokfuu. ^{13c}Ɛ bó yaw jo wvú gen dvú fô Annas e, njefo Annas to nu icee kpwɛ Kayfas wvú to nu ekolɛ ke bocee ncese le kelum kekiɛ le. ^{14d}Kayfas wvun nu wvú to nyaɛ wase ntefe ê Bojuu lɛ fí jee lɛ wee mwaanɛ ekpwe fô bonyii le bocii.

Ɛ Bitá tun lɛ kɛ wen kee Jisos kɛ

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

^{15e}No bó to gene bô Jisos nonen, Semon Bitá bô waa ŋgoo Jisos mvu to bii wvú le. No waa ŋgoo Jisos wvun to nu ɛ ekolɛ ke bocee ncese le kee wvú, ɛ wvú mum bi Jisos e gen ley fô lakfulɛɛŋ ekolɛ ke bocee ncese le. ¹⁶Ɛ Bitá shɛɛ no leeme ekfuŋ mbew diuw ketaanɛ e. Ɛ waa ŋgoo Jisos wvudvu wvú ekolɛ ke bocee ncese le to kee, kase buy to jeme bô wan kpwoon wvú to cɛyte diuw ketaanɛ, jo Bitá ley bô wvú. ^{17f}Ɛ wan kpwoon wvudvu bife ê Bitá lɛ, “Kɛ wo nu ten wee ŋgoo wee wvun?” Ɛ Bitá tfuse lɛ, “Kɛ me nu kɛ.” ¹⁸Ɛ to nu ɛ ekfuŋ lɛɛ, ɛ boom bo lemme le bô bonyii bô to cɛyte yew ncese ɛ fwɛɛ ŋguy ɛ no leemene fô yosene. Ɛ Bitá mum fey, gen no leeme bô bó yosene ten.

Ɛ ekolɛ ke bocee ncese le biwɛ mwɛɛm ê Jisos

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹Ɛ ekolɛ ke bocee ncese le mum no biwɛ mwɛɛm ê Jisos ɛkumɛ boom bew bo ŋgoo le noo ɛkumɛ n'yɛɛyi we. ^{20g}Ɛ Jisos tfuse ê wvú lɛ, “Me ŋké no nje-myi ê wonɛ tfuu endan. Me ŋké no n'yɛɛyi bonyii yéw bunle le noo yew ncese le fô Bojuu bocii nu ɛ tase. Kɛ me ŋke mbaa enjemyi wase fiɛɛ ê nnyilɛ le kɛ. ²¹Wo biwɛ mwɛɛm mvun ɛ è nu ê me nje la? Ɛ biwɛ ɛ è nu ê bonyii bô ké no yuuke no me n'yɛɛyi. Bó kee naa fiɛɛ fi me ŋké no njemyi.” ^{22h}No Jisos jeme nonen, ɛ wee mvu ŋgoo bonyii bô to cɛyte yew ncese wvú to leeme fô nceencee tum ɛbo ê wvú ɛntuŋtuŋ, bife ê wvú lɛ, “Ɛ yin nu je yì wo tfuuse fiɛɛ jó ê ekolɛ ke bocee ncese le?” ²³Ɛ Jisos bife ê wvú lɛ, “Ɛ me fɛn nu ɛ njeme ɛ njay, ɛ wo duŋɛ jay wvudvu. Ɛ me fɛn njemyi ɛ è nu keceɛy, wo ɛ kaa ɛ suŋ lo me nje la?” ²⁴ⁱƐ Annas mum nɛ ciinse Jisos fô Kayfas wvú ekolɛ ke bocee ncese le. Ɛ Jisos to bɛɛ kɛ ɛ bó ɛ kay bô bokfuu.

Ɛ Bitá bvuu tun lɛ kɛ wen kee Jisos kɛ

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵No Semon Bitá to bɛɛ leeme yosene ŋguy, ɛ bonyii bife ê wvú lɛ, “Kɛ wo nu mvu ŋgoo bonyii bew e?” Geenɛn ɛ Bitá tun gay lɛ, “Kɛ me nu mvu kɛ.” ^{26j}Ɛ waa lemme ekolɛ ke bocee ncese le mvu bvuu bife ê Bitá lɛ, “Me mbe mbaa n'yeŋ wo le ben ɛ wvú ê wɛɛ ketaanɛ wɛ le?” Waa lemme wvudvu to nu wee kfuu di wee wɛ wvú Bitá to sumɛ kentuŋtuŋ kew e. ²⁷Ɛ

^b18:11 Mat 20:22; 26:39 ^c18:13 18:24; Luk 3:2 ^d18:14 11:49-50

^e18:15 Mat 26:28 ^f18:17 18:25 ^g18:20 7:14, 26; 6:59; Mat 4:23; 26:55; Lem 26:26 ^h18:22 19:3; Lem 23:2 ⁱ18:24 18:13 ^j18:26 18:1, 10; Mat 26:51

Bitá bvuu tun. Ké sekedvu, é nyimshie mum tonj.

É bó gen bô Jisos fô Baylet e

(Mat 27:1-2, 11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ É bonyii mum jo Jisos fô yew e fo Kayfas no gene dvú é ntow wee wvu Lum wvú to saake jó le. È to nu é è bée lo en-tan-tan. É bó díoo gen faje yaa ley fi-bole gen é ntow wee wvudvu le ké, njefo é bó to ley lo, emum etuu nkfum, saa ebvuu edie nkaw Dajefey ké. ²⁹ Nonen é Baylet mum buy to yen bó le bife é bó le, “Fíeé fi ben yen é wee wvun é jay nu la?” ³⁰ É bó tfuse é wvú le, “É wee wvun be baa buw fíeé, tu bese baa too bô wvú keenya é wo ké.” ³¹ Ké Baylet tfuse é bó le, “Ben ejo wvú esaw bii no wene nci gomte.” É Bojuu gay é wvú le, “Ké bese kenke mvungay keeyu wee ké.” ³² É njeme wvun mum to kocen é díew yí Jisos to jemýeé wase dunji kfuu kpwe yí wvú to nu keeke ekpwe le. ³³ É Baylet kase ley gen é ntow we le, tee é bó to bô Jisos, é wvú bife é wvú le, “È nu wo wvú Nfon Bojuu le?” ³⁴ É Jisos bife é wvú le, “Wo jemýi fin é è nu nkpwawcé wwuwo, nuu è jeme wee é wo ekumé me le?” ³⁵ É Baylet bife é wvú le, “Me nu wee Juu le? È nu bonyii buw bo wonj e bô bo-cee ncese bo baay baay bô to bô wo é nya é me. Wo jay é è nu la?” ³⁶ É Jisos tfuse é wvú le, “Ké bvunfon bwem nu díewe bu yí wonj wvun e ké. É bvunfon bwem be nu díewe bu yí wonj wvun e, tu bonyii bem bo lemme le be é diu wvu le fo bó enya me can Bojuu le ké. Geenén ké bvunfon bwem nu bvú ne yí wonj wvun e ké.” ³⁷ É Baylet mum bife é wvú le, “Ké tu wo nu Nfon?” É Jisos tfuse é wvú le,

“È nu no wo gay le me nu Nfon. Bó to boke me, é me nto yí wonj wvun e nje fin fi le me ento enjeme ekumé kecéey. Wee tfuu wvú bii kecéey e ké no yuuke díew yem e.” ³⁸ É Baylet ghay le, “Kecéey nu la?” No wvú ghay nonen mum kase buy gen yen Bojuu ba le gay é bó le, “Me mbaa n'yen fíeé fi wvú jay e ké. ³⁹ Geenén ben kenke nce wene mvu le é ké díoo nu kefew ke nkaw Dajefey e, é me mbvuse wee ncaw mwaan yew. Ben gomte le me embvuse é è nu Nfon wene Bojuu le?” ⁴⁰ É Bojuu bodvu wam lo fowee we le, “Aay, ké bese gomte wee wvun ké, bvuse é è nu Balabas!” Balabas wvun to nu ekufe ke coonj e.

19 É Baylet mum jo Jisos nya é bó njin bô bongbwan. ² É bonyii bo nci le lu kefo ke bvunfon e é kí nu bíay bíay bon é wvú efa, jo ndvu bvunfon é yí yeele lo, shfuse yí ye le. ³ É bó mum no too fô wvú le bune wvú gayte le, “Bíaa kembraan! Nfon Bojuu!” No bó gee nonen no njine wvú bô can. ⁴ É Baylet bvuu buy ekfunj gay é bonyii le, “Ben eyen, me nu embvuse wee wvun enya é ben, wvu le ben ekieé le me mbaa en'yen fíeé fi wvú jay e ké.” ⁵ É Jisos mum buy no too bô kefo ke bíay e efa noo ndvu bvunfon ye le. É Baylet mum gay é bó le, “Ben etaa eyen wee wvudvu wvun!” ⁶ É bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô to céyte yew ncese díoo yen wvú le nonen, mum no wamte lo le, “Ta lo wvú yí kentam e, ta lo wvú yí kentam e!” É Baylet gay é bó le, “Ben ejo wvú bô can yene eta yí kentam e, njefo me mbaa en'yen jay we le ké.” ⁷ É Bojuu bodvu tfuse é wvú le, “Bese kenke nci wese, é nci wvudvu dunji le wvú kenke keekpwe, njefo wvú nu é ge ekolé kew le wen nu Waa Nyo'.”

^k18:31 19:6 ^l18:32 3:14; Mat 20:19 ^m18:35 1:11 ⁿ18:36 6:15

^o18:37 3:32-33; 8:47; 1Tim 6:13; 1Jon 4:6 ^p19:2 Luk 23:11 ^q19:3 18:22

^r19:4 18:38; Luk 23:4 ^s19:6 18:31

^t19:7 Lew 24:16; Mat 26:63-65; Jon 1:34; 5:18

⁸ Ɛ Baylet dioo yuw njeme wvun bvuu kenke lo nfan baay. ⁹ ƳE bô Jisos bvuu tu jim ê kebuw e, Ɛ wvú bife ê Jisos le, “Wo ne fee?” Geenen Ɛ Jisos fanje yaa tfuse fiee ke. ¹⁰ Ɛ Baylet bife ê Jisos le, “Ƙe wo nu ejeme ê me le? Ƙe wo kee le me nkenke mvungay keencine wo le mbvuu nkenke mvungay keengay é bô eta wo yî kentam e le?” ¹¹ ƲƐ Jisos tfuse ê wvú le, “Ƙe wo bee ekenke mvungay ê me we se bô to nya mvungay mvudvu ê wo fowe ke. Nonen nje fifin, wee wvú nya me can yo le nu Ɛ wvú kenke kebefe Ɛ kí kuuke fele kuw.”

¹² ƲƐ Baylet dioo yuw njeme wvun, mum kew no gomte je keecine wvú le. Geenen Ɛ Bojuu wam lo foweewe le, “É wo mom lo Ɛ cine wee wvun e, tu ke wo nu nsaa Kaysa wvú Nfon wvu baay wvu Lum ke. Wee tfuu wvú bense ekole kew le wen nu nfon nu wee bvuban wvu Kaysa.” ¹³ Ɛ Baylet dioo bvuu yuw wvun njeme, mum buy bô Jisos, shii yî kentaw ke nsaw e fô bô to teje le Bvudvuu bvú bô bom bô Eta, teje ê díew Ibulu le le Gabata. ¹⁴ Ê to nu wase Diuu di Nseyse wvu Ɔkaw Danefey e, Ɛ kefew to nu wase díewe didiui yuufe ncow difee le. Ɛ Baylet jeme ê Bojuu le, “Ben etaa eyen Nfon wene wvun!” ¹⁵ Ɛ Bojuu bodvu no wamte lo le, “Gene lo bô wvú, gene lo bô wvú, ta lo wvú yî kentam e!” Ɛ Baylet bife ê bô le, “Me enta Nfon wene yî kentam e le?” Ɛ bocee ncese bo baay baay tfuse ê wvú le, “Ƙe bese kenke Nfon mvu efey Kaysa ke.” ¹⁶ Ɛ Baylet mum nya Jisos ê bô le bô egen eta yî kentam e.

Ɛ bô ta Jisos yî kentam e

(Mat 27:32-44; Mak
15:21-32; Luk 23:26-43)

¹⁷ Ɛ bô mum jo Jisos, buy bô wvú. Ɛ wvú tuu kentam kew no gene fô bô teje

le Ɔgbwow Ekole, teje ê díew Ibulu le le Golgota. ¹⁸ Ɛ bô mum gen ta wvú fô yî kentam e, ta ten bonyii bomew bofee yî bintam e, wvumvu eceey, wvumvu enkonko, Ɛ Jisos no nu entelej. ¹⁹ Ɛ Baylet ten saɲ fiee fimew Ɛ bô ta yî kentam ke Jisos e. Fiee fi wvú to saɲee fidvu to nu le, “Jisos wvu Nasalet, Nfon Bojuu.” ²⁰ Bojuu nteen to nu Ɛ taɲ fiee fi wvú to saɲee fidvu, njefo fô bô to tae Jisos yî kentam e to nu nceencee mbew kelaante le, Ɛ wvú to saɲ fiee fin ê díew Ibulu bô yi Latin noo yi Glek e. ²¹ Ɛ bocee ncese bo baay baay bo Bojuu le gen gay ê Baylet le, “Fo wo esaɲ le, ‘Nfon Bojuu’ ke. Saɲ Ɛ è nu le, ‘Wee wvun duu le wen nu Nfon Bojuu.’” ²² Ɛ Baylet tfuse ê bô le, “Fiee fi me nsaa nu Ɛ me Ɛ nsaa wase.”

²³ No bonyii bo nci le to tae wase Jisos yî kentam e, mum jo ndvú ye gaw ê bikuu bibole mondvuum monem no bô to nu. Bô to nu Ɛ jo naa noo kekum kew. Geenen Ɛ kekum kin nu Ɛ bô to tum ke lo kenlaaten e Ɛ kew yî kendoɲ e Ɛ bow Ɛ buy yî bikaa le. ²⁴ ƳNonen Ɛ bô mum jeme ebonebon le, “Fo beene esaa kekum kin ke. Beene etum kaɲ, eyen wee wvú nu ekenke.” Fifin to kooyi keege é fi eto ekocen no bô to saɲee ê Ɔwa' Nyo' le le, “Bô to nu Ɛ gaw ndvú yem fô bikuu

bibole,
tum kaɲ bô kekum kem.”
Nonen bonyii bo nci le bodvu to nu Ɛ ge ke naa fiee fidvu fin.

^u19:9 Mat 26:62-63; 27:12, 14 ^v19:11 10:18

^w19:12 18:37; Luk 23:2; Lem 17:7 ^x19:24 Mben 22:18

²⁵yGeenen, bokene bomew to leeme fó mbew kentam ke Jisos e. Bokene ban to nu bwee Jisos bô waa bwee bwee Jisos wvù kpwoon noo Maalia wvù kpwee Klobas noo Maalia Magdalen. ²⁶zE Jisos ke dioo ene eyen bwee le noo waa we ngoo we wvù wvù to koonke e bó leeme mbew ye le, e wvù gay ê bwee le, “Kpwoon, taa eyen, wvun nu wase waa wo.” ²⁷No wvù gay nonen kase gay ten ê waa we ngoo we le, “Taa eyen, wvun nu wase bwoo.” E kew sekekie le e waa we ngoo wvudvu mum jo bwee Jisos e wvù gen no cee wase e è nu yew dvu wvù.

E Jisos kpwe

(Mat 27:45-56; Mak
15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸aEjim jodvu no Jisos to kee wase le fisee ficii nu e ka wase, e wvù mum ne jeme keege é fi eto ekocen no bó sanjeê ê Ìjwa' Nyo' le le,

“Kendonj yumte me.”

²⁹bNsefe mvu to leeme fó bô mbvuum mo ngbwayngbwayi jó e mó e yijsen. E bonyii bo nci le bodvu mum ffum kusha jó bon yí fite fi isob e neke diuw we le.

³⁰E Jisos dioo fi mbvuum modvu mum gay le, “Fí e ka wase.” No wvù gay nonen, ngvuke ekole, e keyoy kew mum buy.

E bó bon dita di Jisos e

³¹cNo ebvubwe to nu wase Diuu di Nseyse le keeley diuu di mbam e, e Bojuu no gomte keege le fo egvun yodvu ke emey enu yí bintam e diuu di mbam e ke, (tete e mbam wvudvu to nu wvu baay). E bó mum gen yen Baylet e leke le wvù egay é bó engoce bikaa bi bonyii bô to nu yí bintam e bodvu wvu le bó eyajsen

ekpweken é bó eshike, ecake. ³²Nonen e bonyii bo nci le mum to ngoce bikaa bi wee wvu fwe le, ngoce ten bi wvumvu we wvù bó to tae bô wvù le. ³³Geenen, e bó ke dioo to buy fó Jisos e, yen le wvù be e kpwe wase, e bó faje yaa bvuu ngoce bikaa biew ke. ³⁴dE wee mvu ngoo bonyii bo nci le bon dita di Jisos e bô goo. No wvù bon nonen, kanj mwaan e eleme bô joo ta buy fó. ³⁵eWee wvù to yenê mwëem mvun e nu e wvù e ben jim nsaw wvudvu, e njeme we nu keceey, e wvù kee lo le wen jemýi e è nu keceey wvu le ben nulo ebee. ³⁶fMwëem mvun to kooyi wvu le fisee fi bó to sanjeê ê Ìjwa' Nyo' le eto ekocen no bó sanjeê le, “Ke ekufe kew kemwaan nu e bó nu ke engoy ke.” ³⁷gE fi bvuu nu e bó e sanj bvudvuu bvumew e ê Ìjwa' Nyo' le le, “Bonyii nu ke etaale wee wvudvu we wvù bó nu e bon bô goo.”

E bó dwey Jisos

(Mat 27:57-61; Mak
15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸hEjim jodvu e Yosew wvu Alima-tia ne gen yen Baylet e leke le wvù ebee é wen ecake gvune di Jisos e. Yosew wvun to nu wee ngoo Jisos geenen e è nu ke ejim ejim njefo wvù to fane Bojuu. E Baylet bee, e wvù mum gen keecake gvune didvu. ³⁹iNikodemus wvù to yawee gen yen Jisos e entanj jomew to nu e to ten bô bifuu bimew bi shfuunkene e bó taashe e kene bô mael noo alos e bvujite bvudvu nu ke diewe bokilu mbaanshe ncw botete le. ⁴⁰jE bó wvù mum shike gvune di Jisos e njime bô ndvú e bó e yefe bô nfiey we no ndwey wee to ké no nu ê nce wonj Bojuu le. ⁴¹È

*19:29 Isob wvun nu diee di kete kemew e.

y19:25 Mat 27:55-56; Luk 23:49 z19:26 13:23 a19:28 Mben 22:15; 69:22

b19:29 Mben 69:21 c19:31 Dito 21:22-23 d19:34 1Jon 5:6

e19:35 15:27; 21:24 f19:36 Mben 34:20-21; Ksm 12:46

g19:37 Saka 12:10; Mwm 1:7 h19:38 9:22 i19:39 3:1-2 j19:40 12:7

to nu e wɛɛ kentaŋ wvumew nu mbew fò bó to tae Jisos yí kentam e. E wɛɛ wvudvu nu e jem yi fie mi nu dvú e bó ke baa edwey wase wee jó kɛ. ⁴²Nonen no ebvubwɛ to nu wase Diuu di Bojuu le di Nseyse wvu diuu di Mbam e, e jem yidvu nu ten nceencee, e bó mum lese Jisos jó.
†

E bó gom gvune di Jisos e ŋkuuŋ

(Mat 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

20 E è ke no nu diuu di fwe yí ke-maa le, e Maalia Magdalen buy ja lo kebitele, gen fò jem, yen e bó e cake wase tɛ di bó to banɛɛ diuw jem dvú. ^{2k}Nonen e wvú mum lewte gen yen Semon Bitá le bó waa ŋgoo Jisos mvu wɛ wvú Jisos to koonke le, gay ê bó le, “Bó nu e bvuse wase Tata ê jem, e bese yaa kee laa bó geke fɛɛ wvú le.” ³E Bitá bó waa ŋgoo Jisos wɛ mum buy no gene fò jem. ⁴Bó to gene lewte lo, geenɛn e waa ŋgoo Jisos wɛ lewte fey Bitá yaw fese fò jem. ⁵No wvú fese, ŋgvuwɛ taa, yen e ndvú yí bó njimɛɛ yí Jisos e jiime jó. E wvú taa nonen fanɛ yaa ley jó kɛ. ^{6l}E Semon Bitá bi wvú le fese fó, mum ley lo gen ê jem. No wvú ley, yen kɛ e è nu ndvú ye le e yí jiime, ⁷noo fincake fi ndvu le fi bó to njimɛɛ ekolɛ ke Jisos e dvú, e fi yaa jiime bó yimi ndvú ye kɛ. Geenɛn e bó kewe e gɛɛ bwew bvudvu le efinefin. ⁸E waa ŋgoo Jisos mvu wɛ wvú to yawɛɛ efese fò jem mum ley ten gen ê jem yen fieɛ fin e mum bee. ^{9m}È to nu e bó baa cim kɛɛ wase kenyi ke fieɛ fi nu ê Ɔwa' Nyo' le le Jisos to kɛŋke keeke ebuy yí kpwe le kɛ.

E Jisos dunɛ ekolɛ kew ê Maalia Magdalen

¹⁰E boom bo ŋgoo le bo Jisos e ba kase kfulɛ fò yew e. ¹¹Geenɛn e Maalia shɛɛ no leeme beele fò jem. No wvú to beele ke nɛ ŋgvuwɛ taa ê jem, ¹²yen bonceendaa bo Nyo' le bofɛɛ e bó e tfume ndvú yí baa e shii fò bó to jikɛɛ gvune di Jisos e, wvumvu fò ekolɛ ke Jisos e to jiime, wvumvu fò bikaa biew to jiime. ¹³ⁿE bonceendaa bo Nyo' le bodvu bife ê wvú le, “Kpwoon, wo beele la?” E wvú tfuse le, “Me mbeele njefo bó nu e cake Tata wɛm e nɛ dvú e me n'yaa ŋkee fò bó geke wvú kɛ.” ^{14o}No wvú gay nonen, dioo banke ye yen e Jisos leeme. Geenɛn e wvú fanɛ yaa kɛɛ le è nu Jisos kɛ. ¹⁵E Jisos bife ê wvú le, “Kpwoon, wo beele la? Wo gomte e è nu yɛɛ?” E Maalia mum no kpwaake le è nu wee wvú taale fò wɛɛ ketaaŋ wvudvu le. E wvú mum gay ê wvú le, “Icɛm, é wo fen nu e tuu wvú e nɛ dvú, é wo see fò wo geke wvú é me enɣen enjo enɛ dvú.” ¹⁶E Jisos nɛ ben wvú le, “Maalia.” E wvú banke ye tee wvú ê díɛw yibo Ibulu le le, “Laboni,” fi nu le, “Wee n'yɛɛyi.” ^{17p}E Jisos gay ê wvú le, “Fo wo ejici me le kɛ, njefo me mbaa mben wase fò Icɛm e kɛ. Genɛ e è nu fò boom bo bwɛɛm e esee ê bó le me mbene wase fò Icɛm wvú è nu ten Icen e noo fò Nyo' wɛm wvú è nu ten Nyo' wene le.” ¹⁸E Maalia Magdalen mum gen see ê boom bo Jisos e bo ŋgoo le le wen nu e yen Tata le, bvuu see ê bó le wvú nu e jeme mwɛɛm mvun ê wen.

†19:42 Bó to lese Jisos jó nonen wvu le mbam ke edioo e fey, é bó emum eto elooce edwey wvú ê ndwey wvubole.

^k20:2 13:23 ^l20:6 11:44

^m20:9 Mben 16:9-10; Luk 24:26-27; Lem 2:25-31; 1Kol 15:4 ⁿ20:13 20:2

^o20:14 21:4; Luk 24:16 ^p20:17 Lum 8:29; Ibu 2:11-12

Ɛ Jisos dunƣe ɛkolɛ kew ɛ boom bew bo ngoo le

(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹ƳƐ ɛ ke no nu fokiɛguu ebvubwɛ bvù ɛ to nu diuu di fwe yî kema le, ɛ boom bo ngoo le bo Jisos e nu yew ɛ bó ɛ fen'ye bimbun, njefo bó to fane Bojuu. Ɛ Jisos ke nɛ buynen leem ɛ bó entelɛɲ, gay bó le le, “Kembonen enù fô ben e.” ²⁰ƳNo wvù gay bó le nonen, mum dunƣe can ye bô dita diew ɛ bó. Ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le yuw njon baay no bó yenɛ Tata le. ²¹ƳƐ Jisos bvuu kase gay ɛ bó le, “Kembonen enù fô ben e. No Icɛm to tumɛ me, nu kɛ lɛɲlɛɲ no me ntumte ben ke-seen.” ²²ƳNo wvù gay nonen, mum yoy yî bó le gay le, “Ben efiisen Keyoy ke Yu-ule. ²³ƳBen læshi bibefe bi wee le, tu Nyo' nu ɛ læshe wase. Ben ɛ cine sɛ ben ɛ læshe, tu bí ɛ meɲ wase.”

Ɛ Jisos dunƣe ɛkolɛ kew ɛ Toma

²⁴ƳƐ to nu seke Jisos to toɛ fô boom bew bo ngoo le, kɛ Toma wvù to nu ngoo boom bo yuufe ncow bofɛ le wvù bó to teɲe diee diew dimew le Ɛmam to nu bô bó kɛ. ²⁵Ɛ kebese ke boom bo ngoo le bo Jisos e ke mum gay ɛ wvù le, “Bese be ɛ yen Tata le.” Geenen, ɛ wvù gay fiew ɛ bó le, “É me nu sɛ me ɛ nke ɛ n'yen dew bíen ye le yî can ye le, ɛ nlese kpwan ɛbo ɛ dew bíen yidvu le, ɛ nlese ten kebo kem yî dita diew e, me nsaa mbee naa lo kɛ.”

²⁶ƳƐ kema kum, ɛ boom bo Jisos e bo ngoo le bvuu no nu yew ɛ Toma nu ten bó bó, ɛ dew fwese nu ɛ bó ɛ fen'ye. Geenen, ɛ Jisos nɛ buynen ɛ bó entelɛɲ, gay bó le le, “Kembonen enù fô ben e.” ²⁷ƳNo wvù gay nonen, mum gay ɛ Toma le, “Lese

kpwan wo ɛbo yî can yem e, eyen no yî nu, ebvuu elese ten ɛbo kuw yî dita diem e. Fo wo ekeɲkɛ kemaɲen kɛ, bee.” ²⁸Ɛ Toma mum tfuse lo le, “Tata wem, noo Nyo' wem.” ²⁹ƳƐ Jisos gay ɛ wvù le, “Wo fen nu ɛ bee keseen njefo wo nu ɛ yen me le? Njon wvu baay nu fô bonyii bô baa yen me le kɛ, geenɛn ɛ bee le.”

Shiee gwa' wvun

³⁰ƳJisos to nu ɛ ge mwɛɛm nteen mvù dunƣi mvungay mvu Nyo' le ɛ boom bew bo ngoo le yen, ɛ bó baa san ɛ gwa' wvun e kɛ. ³¹ƳGeenen ɛ mvun mvù bó nu ɛ san nu keege le ben ebee le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ, nu Waa Nyo'. Ɛ ben beɲe nonen, ɛ ben ke ekeɲkɛ nshii wvù meɲ lo nje diee diew.

Ɛ Jisos dunƣe ɛkolɛ kew ɛ boom bew bo ngoo le mbew mamase le

21 Ɛjim jodvu ɛ Jisos ke bvuu dunƣe ɛkolɛ kew ɛ boom bew bo ngoo le mbew Mamase yî Tibelias e. Fí to kooy ɛ yin je le: ²Semon Bitá bô Toma wvù bó to teɲe le Ɛmam, noo Natanial wvu Kana keba kɛ Galilee le, noo boom bo Sebɛdee le, noo boom bo ngoo le bo Jisos e bomew bofɛ to nu bvudvuu bvumwaaɲ. ³ƳƐ Semon Bitá nɛ gay ɛ bó le, “Me nu enlaa byé.” Ɛ bó gay ɛ wvù le, “Beene nu elaa.” Ɛ bô bó mum buy gen ley ɛ kekon ɛ. Geenen ke ghan ce ɛ joo ɛ bó baa koo lo fiɛ kɛ.

⁴ƳƐ ekfuj ke no yuule too, ɛ Jisos to leem ngem joo le, ɛ boom bew bo ngoo le faɲe yaa kɛɛ le ɛ nu wvù kɛ. ⁵Ɛ Jisos bife ɛ bó le, “Boom bem, ben nu ɛ koo kɛ byé?” Ɛ bó tfuse le, “Aay.” ⁶ƳƐ wvù gay ɛ bó le, “Ben elan kensaɲ je ɛbo ɛɛɛy jo kekon ɛ ben ekoo fiɛ.” Ɛ bó mum

Ƴ20:19 9:22; 14:27; 20:1 Ƴ20:20 19:34; 20:25, 27 Ƴ20:21 17:18

Ƴ20:22 14:16 Ƴ20:23 Mat 18:18 Ƴ20:24 11:16; 14:5; 20:27; 21:2

Ƴ20:26 20:19 Ƴ20:29 1Bi 1:8 Ƴ20:30 1:14; 2:11 Ƴ20:31 3:15; 1Jon 5:13

Ƴ21:3 Luk 5:5 Ƴ21:4 20:14; Luk 24:16 Ƴ21:6 Luk 5:5-7

lan, ε kí mum ne no ghaake bó keegufe, njefo bó to nu ε koo byé jó nteen. ^{7d}ε waa ngoo Jisos we wvù Jisos to koonke dioo yen nonen mum gay ê Bitá le, “È nu Tata.” No Semon Bitá yuw le è nu Tata, mum jise ndvú ye njefo wvú to nu ye ye. No wvú jise nonen mum sele ê joo no gene fô Jisos e. ⁸Geenen ε bomew boom bo ngoo le ba no bii ê kekon e guute kensan kîe ε kí ε yinsen bô byé. Ke bó to bæ ncejole keebuy enkpwaante ke. Bontam to sheke ke wase diewe nkenken mbaanshen e. ⁹ε bó gen fese enkpwaante yen nguy e ε wvú keyte lo yí bika le, ε byé nu yí dvú le, ε bleed nu ten fô. ¹⁰ε Jisos gay ê bó le, “Ben eto bô byé yimi yí ben konte.” ^{11e}Nonen ε Semon Bitá gen ben ê kekon e gufe kensan buy dvú enkpwaante ε kí ε yinsen bô byé yí fanken gb-wee kecow mbaanshen ncow she (153). Naa no yí to cim nu nteen nen, kensan to baa semken ke. ¹²ε Jisos gay ê bó le, “Ben eto edieken.” Wee mwaan boom bew bo ngoo le to baa cim mom naa lo ebife ê wvú le laa è nu wvú wvú yee le. Bó to nu ε kîe lo le è nu Tata. ^{13f}ε Jisos mum gen jo bleed we nya ê bó noo byé ye fô. ^{14g}Fin to nu wase bokañ botete no Jisos to dunce ekole kew ê boom bew bo ngoo le ε kew no wvú to buyee yí kpwe le.

ε Jisos kase nya lemme ê Bitá

^{15h}ε bó ke dieken mese, ε Jisos ben Bitá bife ê wvú le, “Semon waa Jon, wo koonke me fele bomew ban e?” ε wvú tfuse le, “Èε Tata, wo kee lo le me nkoonke wo.” ε Jisos gay ê wvú le, “È nyanyí boom bem bo njée le.” ¹⁶ε Jisos bvuu ben wvú yí bokañ e bofæ bife ê wvú le, “Semon waa Jon, wo koonke

me?” ε wvú tfuse le, “Èε Tata, wo kee lo le me nkoonke wo.” ε wvú gay ê wvú le, “È taalè fô njée yem e.” ¹⁷ε Jisos bvuu ben wvú yí bokañ e botete bife ê wvú le, “Semon waa Jon, wo koonke me?” ε Bitá yuw no Jisos bife ê wvú yí bokañ e botete le laa wvú koonke wen ε, ε fí ffumse lo wvú. ε wvú gay ê Jisos le, “Tata, wo kee fîe fîcîi, wo kee lo le me nkoonke wo.” ε Jisos gay ê wvú le, “È nyanyí njée yem. ¹⁸ⁱÉ me ensee ê wo keceey keceey le, seke wo to bæ cuwee, è to ké kay wo kecaw kuw no gene fô wo koonke. Geenen seke wo ε lun wase nu ε wo nu ke ecake can we é ekay wee mvu kecaw yí yo le, ejo wo egen dvú fô wo yaa koonke keegen ke.” ^{19j}Jisos to jemyi fin dunji ε è nu kfuu kpwe yí Bitá to nu keeke ekpwe eto bô diee di kuuke dvú fô Nyo' le. No Jisos jeme nonen mum gay ê wvú le, “È bii me le.”

^{20k}ε Bitá dioo banke ye yen ε waa ngoo we wvú Jisos to koonke bii bó le. Waa ngoo wvun nu wvú to yeemε gen yí Jisos e seke bô bó to diekene ekiuguu yí kemese le bife ê wvú le, “Tata, è nu yee wvudvu wvú nu ke egese wo?” ²¹No Bitá yenε ε waa ngoo wvudvu bii bó le, ε wvú bife ê Jisos le, “Tata, fi wee wvun e nu le la?” ²²ε Jisos tfuse ê wvú le, “É me ncim mbe nshieele le wvú emey enu egen ebuy no me nke enkase ento, é fîfî ekenke la keege bô wo? È bii me le.”

²³No Jisos gayε nonen, ε njeme ke mum no gene entelεn jo bonyii bo mbee le le ke waa ngoo Jisos wvun nu ke ekpwe ke. Geenen ε Jisos to baa gayte le ke wvú nu ke ekpwe ke. Wvú to gay ke le, “É me ncim mbe nshieele le wvú emey enu egen ebuy no me nke enkase ento, é fîfî ekenke la keege bô wo.”

^d21:7 13:23; Mat 14:29 ^e21:11 Luk 5:6 ^f21:13 6:11; Mat 14:19; 15:36

^g21:14 20:19, 26 ^h21:15 10:14-16; Lem 20:28; 1Bi 5:2 ⁱ21:18 2Bi 1:14

^j21:19 13:36 ^k21:20 13:23, 25

Ekumε wee wvù saη ɣwa' wvun

²⁴^lWaa ηgoo wvudvu wvun nu wvù jemyi ekumε mwεem mvun, ε è nu wvù wvù nu ε saη mwεem mvudvu, ε bese kee lo le fieε fi wvù jemyi ekumε fí nu keceεy.

²⁵^mMwεem mvumew nu ten dvú nteen mvù Jisos to gee, ε è be nu le bó esaη mvunciim, é me en'yene le ke ekole ke nshe le kecii nulo ekeηke fò bó egeε boηwa' bodvu ke.

Ŋwa' Lemme

di boom bo ntum e bo Jisos e

Fieɛ fi nu ê ŋwa' Lemme wvun e

Ŋwa' lemme di boom bo ntum e bo Jisos e wvun to saŋ Luka, biise saaka wvù jee wvu ekume Jisos wvù wvù to yawee wase saŋ ê Ŋwa' Luk le. Saaka wvù jee wvun nu le Jisos to nu e kpwe yî kentam e fô bibefe biseebeene le, e bó dwey wvù, e Nyo' kase bvuse wvù yî kpwe le.

Wvuy fieɛ fi ŋwa' wvun jemyi ekume fi nu keesee no Keyoy ke Yuule to gee e boom bo ŋgoo le bo Jisos e ge e saaka wvù jee wvu ekume Jisos wvun saanŋken, gen Jelusalem noo biba bi Judea bô Samalia le bicii, gen buy ebuw e woŋ yo ena le (1:8). Ŋwa' wvun nu kenfe ekume no ŋgoo bonyii bo Klistu le to keweɛ entelɛŋ jo Bojuu, lese fitele yî Jisos e, e fi ke mum ne tu fieɛ fi ekole ke nshe le kecii.

Bikuu bi mweem e ê Ŋwa' wvun e

1:1-26 E Nyo' seyse bonyii bo nfewce le

1:1-14 E Jisos nya ntefe wvu fokemese bô ŋkawma

1:15-26 E wee jo bvudvuu buv Judas e

2:1-8:3 E bó fewce saaka Jisos Jelusalem

8:4-12:25 E bó fewce saaka Jisos Judea bô Samalia

13:1-28:31 Lemme di Baul e

13:1-14:28 Ghane di Baul e di fwe

15:1-35 Nshii wvu Jelusalem

15:36-18:22 Ghane di Baul e di bokaŋ bofeɛ

18:23-21:16 Ghane di Baul e di bokaŋ botete

21:17-28:31 E Baul no nu wee ncaw fewci ke diew Nyo' Jelusalem bô Kaysalia noo Lum

1 ^aCee la Teofilus, ê ŋwa' wvu fwe wvù me nto nsanŋe fô wo le, me nto nu e nsan jô ekume mweem mvunciim mvù Jisos to gee noo mvù wvù to yeeyi bonyii dvù, e kew no wvù to keweɛ lemme diew, ²ogen buy diuu di Nyo' to joe wvù e wvù ben we. Ê Nyo' se jo wvù é wvù eben we, wvù to nu e bæ Keyoy ke Yuule tefe boom bew bo ntum e bô wvù to cawee. ³Seke wvù to buyee yî kpwe le, wvù to nu e dunŋe ekole kew ê bó yî ediuw e mbaanye ê jé le nteen nteen yî dunŋi le wvù nu dvù. E wvù bvuu no jemyi ê bó ekume bvunfon buv Nyo' le. ⁴PNo bô bó to nu nonen, e wvù gay ê bó le, “Fo ben ke ene Jelusalem ke. Ben ecɛytè nnya yî Icɛm to kawee ben dvù yî ben to yuwee e me njemyi ekume yî. ⁵qBen ekeè le Jon to leese bonyii ê joo, geenen ejim jo ediuw caan nu e Nyo' nu ke elese ben e è nu can Keyoy ke Yuule le.”

E Jisos ben we

⁶rE Jisos bô boom bew bo ntum e ke no nu kefew kemew e, e bó bife ê wvù le, “Tata, kefew nu e kocɛn wase kè wo nu ege é bonyii bosomeene bo Israel ekase esaake bvunfon bvubole le?”

⁷sE wvù tfuse ê bó le, “Kefew kè fi nu ke ekooy nu e è seyse Icɛm bô mvunŋgay mwew, e ke è nu bvudvuu bvunen keekieɛ ke. ⁸tuFi ben ekeè nu le Keyoy ke Yuule nu ke eto eyiŋsen yî yene le, é ben emum ekeŋke mvunŋgay, ekew eseŋe ekume me Jelusalem noo biba bi Judea bô Samalia le bicii, egen ebuw ebuw e

^a1:1 Luk 1:1-4 ^o1:2 10:41; 13:31; 28:23; Luk 24:36-42, 46-51; 1Tim 3:16

^p1:4 Luk 3:16; 24:49; Jon 14:16 ^q1:5 Mat 3:11; Mak 1:8; Luk 3:16; Jona 1:33

^r1:6 Luk 24:21 ^s1:7 Mak 13:32 ^t1:8 Luk 24:47-48; 1:21-22; 2:32; 3:15; 5:32;

10:39; Jon 15:27 ^u1:8 Mat 28:19; Mak 16:15; Luk 24:47-48

woŋ yo ɛna le.”⁹ vKɛ no wvú jeme nonen, ɛ Nyo' jo wvú ɛ wvú no bene we ɛ bó taale no wvú bene, ben ɛ kembew baŋ wvú, ɛ wvú la ɛ bó ejise.

¹⁰ wNo bó luŋɛ ejise we etaale no wvú bene, ɛ fí kooy le bolemse bofɛɛ to nu ɛ ja sese buynen ɛ bó ɛ tfume ndvú ɛ yí baa, leem mbew bó le, ¹¹ xʔbife ɛ bó le, “Bolemse bo Galilee, ben leeme taale la we? Jisos wvun wvú Nyo' jo ɛ ben ɛntelɛŋ wvú ɛ ben we nu ke ekase eto ke lɛŋlɛŋ no ben be yen ɛ wvú bene we.”

ɛ Matiaa jo bvudvuu bu Judas e

¹² yɛ boom bo ntum e bo Jisos e mum ne fô Kum Bite bi Olif e no tuu jim Jɛlusalɛm, ɛ è to nu ke diwɛ kɛŋgawtɛn ke may e keegen buy jó. ¹³ zNo bó ley jó, mum ben gen ɛ kebuw ke yew e ke ewe fô bó to ké no gene bæle. Bonyii ban to nu Bitá, Jon, Jɛm noo Andulu, Filew bô Toma, Batolomu bô Matio, Jɛm wvú waa Alfiyus, Semon wvú to nu wee ŋgoo Boselot ‘noo Judas wvú waa Jɛm. ¹⁴ aɛ bô bokene bomew noo Maalia wvú bwee Jisos bô boom bo bwee Jisos e ké no taashi yí fiɛ le fimwaaŋ keebunlee sekecii.

¹⁵ ɛ È ke no nu ɛdiuw yoya le, ɛ boom bo ŋgoo le bo Jisos e taasɛ. Bó to nu fô wee diwɛ gbwee kecow mbaanfiɛ le (120). ɛ Bitá ja we jeme ɛ bó le, ¹⁶ b“Boom bo bwɛm e, fiɛ fí Ŋwa' Nyo' jemyi to kɛŋke ke keekooy. È nu fiɛ fí Keyoy ke Yuule to geɛ ɛ Dawe jeme ɛ è bæ lo ɛkumɛ Judas wvú to joɛ fwe ɛ bó sɛ koo Jisos. ¹⁷ Ben kee le Judas wvun to

nu wee mvu ŋgoo yesebeene le, kɛŋke diwɛ lemme ɛ beene ente.”

¹⁸ c(ɛ Bitá sɛ no jemyi nonen nu ɛ Judas to jo wase bigew bi bó to nyaɛ ɛ wvú yí fiɛ fí wvú to buwɛ le, guy bvudvuu dvú. Bvudvuu bvun nu fô wvú to gbweɛ ncine ɛ tee bvuyɛ, ɛ bvulew buy bvucii. ¹⁹ ɛ bonyii bo Jɛlusalɛm bocii yuw, mum no teŋe bvudvuu bvudvu ɛ dfɛw yibole le Akeldema, fí nu le, “Gbwen ɛlɛmɛ.”)

²⁰ dɛ Bitá bvuu gay le, “Dawe to nu ɛ saŋ ɛ Ŋwa' Mbɛnɛ le le, ‘Bó ɛcine ɛ la diwɛ etu binffuy, ɛ wee saa ebvuu eceè fó kɛ.’

Fí bvuu nu ɛ wvú ɛ saŋ le, ‘Wee mvu kɛŋke keejo bvudvuu bwew buvɛ lemme le.’

²¹⁻²² eNo fí nu nonen, wee mvu kɛŋke keebɛne bese le, ɛ bee bó efewci le Tata Jisos to nu ɛ buy yí kpwe le. Wvuwɛ wee kɛŋke keenu wee wvú to lɛne bee bó sekecii kè Jisos to ghane bee bó ɛ kɛw yí kefew kè Jon to leese bonyii ɛ joo le, ɛ gen ɛ buy diuu di Nyo' to joɛ Jisos ɛ bese ente ɛ wvú ben we le.”

²³ No wvú jeme nonen, ɛ bó cu bonyii bofɛɛ. Wvumvu to nu Yosew wvú bó to teŋe le Basabas bvuu teŋe le Justus, ɛ wvumvu nu Matiaa. ²⁴ fNo bó cu nonen, mum bunle le, “Tata, wo kee mvuntelem mvu bonyii bocii le. Nonen, duŋɛ ɛ bese wee wvú wo nu ɛ caw ɛntelɛŋ jo bonyii bo bofɛɛ ban, ²⁵ le wvú enù waa ntum Jisos wvú ejo bvudvuu buvɛ Judas e buvɛ lemme le, bvú wvú to cin'yɛɛ gen fô wvú nu fó le.” ²⁶ gNo bó bunle nonen, mum saŋ ɛdiee ɛbo, jɛm, ɛ di Matiaa le buy gbwe. ɛ bó mum bise wvú ŋgoo boom bo

‡1:12 Kɛŋgawtɛn ke may e nu no wee to nulo elɛn diuu di mbam e.

¶1:13 Boselot to nu Bojuu bô to tomte woŋ, diuu keebvuse yí ŋgɛw e can bonyii bo Lum e.

v1:9 Luk 24:51; Jon 6:62; 1Bi 3:22 w1:10 Luk 24:4

x1:11 Luk 21:27; Mwm 1:7 y1:12 Luk 24:52 z1:13 Luk 6:14-16 a1:14 Luk 23:49 b1:16 Mben 41:9 c1:18 Mat 27:3-8 d1:20 Mben 69:25; 109:8

e1:21-22 Luk 1:2; 3:21; 24:51 f1:24 Jon 2:24-25 g1:26 Bŋgn 16:33

ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow mwaan e.

Ɛ Keyoy ke Yuule to

2^hƐ diuu di Ŋkaw mvu wvù bô to tepe le Bentekos e ke to kocen, Ɛ bonyii bocii bô to nu Ɛ lese fitele yî Jisos e Ɛ taashe bvudvu bvumwaan. ²Ɛ bô ke ne sese yuw Ɛ fie dvûnte shiile we ke diewe keeke le. Ɛ fî shii, ley yînsen yew yî bô to nu dvù le. ³Ɛ bô dioo taa, yen fie fimew e Ɛ fî nu ke diewe leme di nguy e, Ɛ fî mum saanjen gen yî bô le wee mwaan mwaan. ⁴Ɛ Keyoy ke Yuule mum yînsen yî bô le bocii, ge Ɛ bô no jemyi díew bitum jëy jëy. ⁵Ɛ to nu kefew kekie le, Ɛ Bojuu bô to nu Ɛ looce Ɛ lese fitele yî Nyo' le nu Jelusalem, Ɛ bô ja bitum bicii bi yî êkolê ke nshe le. ⁶No bô yuw nonen, mum tase to nteen fô bonyii bô to nu Ɛ lese fitele yî Jisos e to nu. Ɛ bonyii bô to lese fitele yî Jisos e bodvu no jemyi, Ɛ wee mwaan mwaan yuuke Ɛ díew yibole. Ɛ fî ffumse bô. ⁷Ɛ diuw yum bô, Ɛ bô no ghayte, gayte le, “Ke bonyii bô jemyi ban bocii nu bonyii bo Galilee le? ⁸Fî ghan ne le beene Ɛ se no yuuke Ɛ bô jemyi Ɛ díew bitum bisëbeene le? ⁹Beene bomew ne Baatia, bomew Ɛ ne Medes bô Elam, bomew Ɛ ne Misobotemia bô Judea noo Kafadosia, bomew Ɛ ne Bon-tus bô Esia. ¹⁰Beene bomew Ɛ ne Fligia bô Bamfilia, bomew Ijiw bô biba bi Libia le, bi nu mbew kelaante kè Selin e. Beene bomew Ɛ ne Lum, Ɛ è nu Bojuu bô bonyii bô banke lo Ɛ tu bonyii bo mbee Bojuu le. ¹¹Beene bomew Ɛ ne Klet bô Alebia. Beene Ɛ no yuuke Ɛ díew bitum bisëbeene le jëy jëy no bonyii ban jemyi binghaw bi mwëem e bi Nyo' ge.” ¹²Ɛ diuw yum bô, Ɛ bô no ghayte ebonebon le laa fifin fie lo se dunji le la

le. ¹³Ɛ bomew bonyii no sewsee lo fibole gayte le, “Bonyii ban nu Ɛ mbvuum Ɛ koo bô.”

Ɛ Bita jeme Ɛ bonyii

¹⁴Nonen, Ɛ Bita bô kebese ke boom bo ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow mwaan mum leem fô. Ɛ Bita mum kew no jemyi Ɛ kebombom ke bonyii le foweewe le, “Ben Bojuu noo bonyii bocii bô cee Jelusalem, ben enya bitem nta Ɛ fie fî me nu enjeme Ɛ ben. ¹⁵Mbvuum baa koo bonyii ban no ben kpwaake ke. Keseen bæ ke lo didiuu bvuke fontanjan. ¹⁶Fie fî kooyi fin gesehen nu fî Juel wvù wee ntum Nyo' to jemye wase le,

¹⁷“Nyo' gayte le, è nu ke edioo enu yî ediww yo fokemese le, Ɛ wen etfuw Keyoy kewene yî bonyii bocii le.

Nonen, Ɛ boom bonen bô bolemse noo bô bokene

eyuuke mwëem mvù wen jemyi, seje Ɛ bonyii,

Ɛ mwëem diewe bifile le etoo fô cubonyii bonen e,

Ɛ bifile elamte ngaybonyii bonen.

¹⁸Ɛ nu ke edioo enu ediww yoya le,

Ɛ wen etfuw Keyoy kewene yî bonyii bo lemme le bowene bocii,

bô bolemse noo bô bokene,

Ɛ bô eyuuke mwëem mvù wen jemyi, seje Ɛ bonyii.

¹⁹Wen nu ke ege mwëem mvu diuw wvù yumæn e we,

ebvu ege mwëem mvù dunji mvungay mvuwene yî nshe le.

Elème bô nguy noo njiim yî bænte nu ke enu.

²⁰Diuu nu ke ejiiim,

Ɛ kpwee ene eyële diewe elème le,

^h2:1 Lew 23:15-21; Dito 16:9-11 ⁱ2:3 Luk 3:16

^j2:4 4:31; 6:3, 5; 7:55; 8:17; 10:44; 11:15, 24; 13:9; 15:8; 19:2, 6; 4:31; 10:45-46;

19:6; 1Kol 12:10; 14:2-12

^k2:7 1:11

^l2:12 1Kol 14:23

^m2:17 Jue 2:28-32

é diuu di baay di Tata le di kenghaw e se keeke eto.

²¹Nonen, é naa yee wvù nu ke eleke Tata, ke eboy.”

²²oE Bita bvuu gay le, “Bonyii bo Is-lael, ben eyeke eyuw ntay fiee fi me njemyi. Jisos wvu Nasalet to nu wee e Nyo' to looce dunce é ben le è tum wen wvù no wvù to gee é Jisos egee mwëem mvù dunji mvungay mvu Nyo' le bô mvu diuw wvù yumëen e noo binghaw bi mwëem e é ben enteleŋ. Ben kee naa mwëem mvun ntay. ²³pJisos wvun nu wee wvù bó to nyaé é ben, e è to seyse ke Nyo' e fi ke no kooyi e wvù to kee wase. E ben mum yu wvù no ben to nyaé wvù can bonyii bô befe le, e bó ta yí kentam e. ²⁴qGeenen, e Nyo' kase bvuse wvù yí kpwe le, e wvù boy can kpwe le njefo ke è to nulo é kpwe emey ejici wvù le ke.

²⁵rDawe to nu e jeme ekume Jisos wvun gayte le,

‘Me n'yene Tata Nyo' le e wvù nu bee wvù sekeci

é ebo kem ke ecey e, e è yaa nulo é fiee eshiw me ke.

²⁶Nonen, fitele fiem e mum e no yuuke njoŋ,

e me njemyi bô nlanlan.

Me nu wee e me nu ŋke enkpwe ke lo, geen e me ntaale ke fwe,

²⁷sNjefo ke wo wvù Nyo' nu ke ecine keyoy kem e woŋ boŋkfu le ke.

E ke wo nu ke ecine Waa wo lemme wvù Yuule le é wvù efo é jem ke.

²⁸Wo nu e dunce wase me je yí è nulo é me enfey jó nse mboy.

Me nu ŋke enlanlan no me nu ŋke enu é wo fwe.”

²⁹tE Bita bvuu gay le, “Boom bo bwëem e, è nulo é me enjeme é ben se ke-maŋen le icee cee wesebeene wvù Nfon Dawe to nu e kpwe, e bó dwey wvù, e jem ye nu fen e to e buy eben e. ³⁰uWvù to nu wee ntum Nyo' bvuu kiee ŋkawma wvù Nyo' to kawee wvù dvù lew le wen nu ke egge wan wvu é kfuu diew e yí kawla we le. ³¹vE wvù mum yaŋsen yen fiee fi Nyo' to nu keeke ege le, mum jeme le Mboyse wvù Nyo' to kawee nu ke ebuy yí kpwe le. È nu fiee fi wvù to gayee le, ‘Wvù to baa emey woŋ boŋkfu le ke, e ye ye to baa efo é jem ke.’

³²wJisos wvun nu e Nyo' to bvuse wvù yí kpwe le, e bese bocii bô nu bonyii bew bo ŋgoo le to nu e yen wvù le. ³³xNyo' nu e bense wase wvù e shike é ebo kew ke ecey e, e nya Keyoy ke Yuule é wvù no wvù to kawee. Fiee fi ben yene bvuu yuuke keseen nu Keyoy kedvu e Jisos e nya é bese. ³⁴yKe è yaa nu Dawe wvù to benee we ke. Dawe kebee to nu e gay fiew le,

‘Tata Nyo' to nu e gay é Tata wem le, shiile é ebo kem ke ecey e,

³⁵egen ebuy seke me nu ŋke enshike bonyii buw bo bvuban e é wo ejise, é wo etome bikaa biuw yí bó le diewe kedvuushee ke bikaa biuw e.’

³⁶zNonen, bonyii bocii bo Is-lael emum ekeè lo ntay le Jisos wvun wvù ben to tae yí kentam e nu wvù wvù Nyo' nu e gee wase le è nu Tata bvuu nu Mboyse wvù wvù to kawee.” ³⁷aNo bonyii bodvu

^m2:21 22:16; Lum 10:13 ^o2:22 Luk 24:19; Jon 3:2; Lem 2:43; 4:30; 5:12-16; 6:8; 14:3; 15:12; 19:11-12; Lum 15:19; Ibu 2:4

^p2:23 3:15; 4:28; 7:52; Luk 23:33; 1Tes 2:15 ^q2:24 3:15; Luk 24:5

^r2:25 Mben 16:8-11 ^s2:27 13:35 ^t2:29 1Bfn 2:10; Lem 13:36 ^u2:30 2Sam 7:12-13, 16 ^v2:31 Mben 16:10 ^w2:32 1:8 ^x2:33 2:34; 3:13; 5:30-34; 7:55; Mak 16:19; Luk 20:42; 22:69; Lum 8:34; Efe 1:20; Kolo 3:1; Ibu 8:1; 1Bi 3:22; 1:4; Jon 14:16-17; 15:26 ^y2:34 Mben 110:1; Luk 20:42-43; Ibu 1:13

^z2:36 3:15 ^a2:37 16:30; Luk 3:10, 12, 14

yuwɛɛ nonen, ɛ njeme wvudvu koo bó. ɛ bó mum bife ɛ Bitá bô kebese ke boom bo ntum e bo Jisos e le, “Boom bo bwee wese le, bese nu ege nɛɛ keseen?” ³⁸ bɛ Bitá tfuse ɛ bó le, “Wee mwaan mwaan ekumen fitele fiew, ɛ bó elese wvú ɛ joo ɛ diee di Jisos Klistu le wvu le Nyo' elɛɛshe bibefe biew ebvuu enya wvú bô nnya ye yí ɛ nu Keyoy ke Yuule. ³⁹ ɛŋkawma wvudvu wvun nu fô ben e, noo fô boom bonen e, bvuu nu fô bonyii bocii bô nu fonfwan e. Wvú nu fô bonyii bocii bô Tata wvú Nyo' wesebeene teɛɛ ɛ bó too fô wvú le.” ⁴⁰ ɛ Bitá bvuu jeme mwɛɛm nteen, tefe bó, lɛkɛ le bó efi bikuu bi-bole yí ngɛw wvú nu keeke eto yí ɛngokɛ kè befe kin e. ⁴¹ ɛ bonyii yuw njeme Bitá wvun, ɛ nteen bee, ɛ bó mum lese bó ɛ joo. Ebvubwe ɛ bonyii bise ngoo bonyii bo Jisos e diwɛ bontfuke botete (3,000) le. ⁴² ɛ bó mum nya bikuu bibole no yuuke mwɛɛm ɛ ɛ nu mvú boom bo ntum e bo Jisos e to yɛɛyi. ɛ bô bó no nu yí kentaashe le, guutene blɛɛd, bvuu bunlee yí kentaashe le.

Nce ngoo bonyii bo mbee le

⁴³ ɛ boom bo ntum e bo Jisos e no gee mwɛɛm mvu diuw wvú yumɛɛn e bô mwɛɛm nteen mvú dunji mvungay mvu Nyo' le, ɛ bonyii yene, ɛ fí ghaake lo bó. ⁴⁴ ɛ ngoo bonyii bo mbee le bocii no nu yí wee le mwaan, kɛɛke fiɛɛ fi-bole fimwaan. ⁴⁵ ɛ bó ké nɛ gese mond-vuum mobole bô mwɛɛm mvubole, gaw bigew bidvu ebonebon no ngɛw wee nu. ⁴⁶ ɛ bó no shee taashi yew ncese le ɛdiuw ɛcii, diekene yí kentaashe le ɛla le bô nlanlan fô mvuntelem mvubole, yaa yɛɛle ejise kɛ, ⁴⁷ ɛ bensee Nyo'. ɛ bonyii

no yene nonen, bensee bó. ɛ Tata no boy-see bonyii ɛdiuw ɛcii, biise ngoo yibole.

ɛ Bitá bô Jon fɛ ɛkewle

³ bɛ ɛ ke no nu diuw dimew, ɛ Bitá bô Jon nɛ no bene fô yew ncese le ke diwɛ didiuv ditete le fomvunsheɛn, ɛ ɛ to nu kefew ke bunle le. ²¹ ɛ kefew kedvu le, ɛ bonyii ɛ tuu wee mvu ɛ no too dvú, to shike diuw ketaan wvú bó to teɛɛ le wvú Jee le wvú to leyte fô yew ncese le. Wee wvudvu nu ɛ bó to boke wvú ɛ ɛ nu ɛkewle, ɛ bonyii ké no tuule wvú ɛdiuw ɛcii too shiwse fô ɛ wvú lɛke bigew ɛ bonyii bô fele leyte yew ncese le. ³ ɛ wvú yen Bitá bô Jon e ɛ bó fele keeley fô, mum no lɛke bigew ɛ bó. ⁴ ɛ bó lun ejise yí ye le. ɛ Bitá gay ɛ wvú le, “Taa bese!” ⁵ ɛ wvú mum taa bó, kpwaake le bó nu enya fiɛɛ ɛ wen. ⁶ ɛ Bitá gay ɛ wvú le, “Kɛ me ɛkɛɛke naa lo bigew kɛ, geenɛn fiɛɛ fi me ɛkɛɛke nu ɛ me nu enya ɛ wo. Me ngayte ɛ wo ɛ diee di Jisos Klistu wvu Nasalet e, ja we elenè!” ⁷ No wvú gay nonen, mum jice wvú le yí kebo ke ɛɛɛy e, cake we. Kan mwaan, ɛ bikaa bô mvunjkoko mvu wee wvudvu le mum tɛme. ⁸ ɛ wvú sele we leem, mum kɛw no lɛne. ɛ bô bó gen ley fô yew ncese le, ɛ wvú no ghane fô may-mayi, bensee Nyo'. ⁹ ɛ bonyii bocii bô to yɛɛɛ no wvú ghane bensee Nyo', ¹⁰ kɛɛ le ɛ nu wee wvú se shee lɛke ɛlɛkɛ diuw ketaan wɛ wvú bó teɛɛ le wvú Jee le wvú leyte fô yew ncese le. ɛ ejise jiim bó, ɛ bó no kɛɛke ngɛhaw yí fiɛɛ fi kooy bô wvú le.

ɛ Bitá jeme ɛ bonyii fô yew ncese le

¹¹ ɛ wee wvudvu ngɛm lo yí Bitá bô Jon e. ɛ bonyii yen ɛ diuw yum bó, ɛ bó no lewte gene bewse bó le fô bvud-

^{b2:38} 3:19; Luk 3:3 ^{c2:39} Yɛsa 57:18-19; ɛfɛ 2:17 ^{d2:41} 2:47; 4:4; 5:14; 6:1, 7; 8:4; 11:21, 24; 12:24; 13:49; 16:5; 19:20; 21:20; 2Tɛs 3:1 ^{e2:44} 4:32-35
^{f2:46} Luk 24:53 ^{g2:47} 2:41 ^{h3:1} 10:3, 9, 30 ^{i3:2} 14:8
^{j3:8} 14:10; Jon 5:14 ^{k3:11} 5:12; Jon 10:23

vuu bvù bó to teje le cile Saamun e.
¹²ε Bitá yen no bonyii tase ε to, mum
 jeme ê bó le, “Bonyii bo Islael, è nu nje
 la wvù diuw yumte ben ekumè fiè fin ε
 ben taale bese nen? Ben kpwaake finen
 le è ge mvungay mvusese wee wvun ε
 se no lene le? Nu ben kpwaake ten le
 è ge nce wese wvù yuule le? Kε è nu
 nonen ke. ¹³ƆFí nu le Nyo' Abła'am bô
 Aysik noo Yakow, wvù nu Nyo' bo'icee
 cee bosεbeene bocii to nu ε bense wase
 Jisos wvù wee we lemme gεε mbew ye
 le. Jisos wvun nu wvù ben to tunε jo nya
 ê bonyii bo nsaw e, ε Baylet no gomte
 keecinε wvù le, ε ben faŋ. ¹⁴Jisos to nu
 wee wvù yuule, nu teyter, ε ben tun
 wvù, gay le bó ebvuse ε è nu wee wvù
 to yuwyε bonyii, enya ê ben. ¹⁵mε ben
 ge nonen mum yu wee wvù nyaa nshii ê
 bonyii, geenen, ε Nyo' kase bvuse wvù yí
 kpwe le, ε bese yen wvù le ε mum ε no
 seŋe. ¹⁶nε ge mvungay mvu diee di Jisos
 wvudvu le ŋkewle wvun wvù ben yene,
 kee, ε se no lene. Fí kooyi nonen njefo
 bese nu ε lese fitele yí Jisos e, fitele fi
 bese lese yí ye le ε mum ε ge wee wvun
 ε no temyi ntay nen no ben yene.

¹⁷oKeseen boom bo bwεem e, me ŋkee
 le fiè fi ben ε bikuu bi wonj e to gee
 bô Jisos nu ε ben ε bó to ge yaa kee
 ke. ¹⁸pFí to kooyi ê yiyin je le keege
 é fí eto ekocen no Nyo' to gee wase ε
 bonyii bew bo ntum e jeme ε è bæ lo
 le Mboyse we wvù wvù to kawεe nu
 ke eyen ŋgεw. ¹⁹qNonen, ben ekumen
 mvuntelem mvunen ekase etu jim fô
 wvù le, wvu le wvù elεashe bibefe binen,
²⁰emum ege é shém elεeten ben, eciinse
 Jisos wvù Mboyse wvù wvù to balεε fô

ben e. ²¹Jisos wvun kεŋke keeke emεy
 fowe egen ebuy kefew kè Nyo' ke es-
 eyse mwεem mvunciim é mvù ekase etu
 mvunfem, no wvù to jemyeε diuw bonyii
 bew bo ntum e bô yuule le ε è bæ lo
 bvuyvuum e. ²²rMuses to nu ε yuu gay
 le,

‘Tata Nyo' nu ke ebvuse wee we ntum
 mvu

ê boom bo bwεe wene le ente,
 eciinse fô ben e kε no wvù to bvuseε me,
 ε ben kεŋke keeke eyuukè fiè fi wvù je-
 myi ê ben e.

²³Wee wvù nu ke enu se wvù yuuke wee
 ntum wvudvu le,
 nu ε bó nu ke ebvuse wvù ŋgoo bonyii
 bo Nyo' le, elεε lo.’

²⁴sε nu ke ten no bonyii bo ntum
 Nyo' le bocii ε kaw yí Samwel e noo
 bô to toε ejim jo wvù to jemyeε wase
 ekumε mwεem mvù kooyi εdiuw eyan
 e. ²⁵tMwεem mvunciim mvù Nyo' to
 kawεe dew bonyii bew bo ntum e ban
 nu mvunen, ε kelew kè Nyo' to dieε bô
 bo'icee cee bonen nu ten fô ben e. È nu
 no Nyo' to jemyeε ê Abła'am le,
 ‘Me nu ŋke embuw bonyii bocii yí ekolε
 ke nshε le

nfele yí kfuu diuw e.’

²⁶uε Nyo' mum caw wee we lemme
 yaw tum ε è nu fô ben e le wvù eto elan
 kembonen yí yene le, ege é ben ecine jé
 yene yí befe le.”

ε Bitá bô Jon taŋe diuw

4^vWkε no Bitá bô Jon to bæ jemyi ê
 bonyii nonen, ε bocee ncese bomew
 bô ekolε ke bonyii bo nci le bô to cεyte
 yew ncese noo Bosadusii bomew sele fô.

¹3:13 2:33; 7:32; Ksm 3:6, 15; Luk 23:13-23

^m3:15 2:23-24; 4:10; 5:30-31; 10:39-40; 13:30; 17:31; Ibu 2:10

ⁿ3:16 Mat 9:22 ^o3:17 Luk 23:34; 1Tim 1:13 ^p3:18 5:42; Luk 24:27, 44-46

^q3:19 2:38 ^r3:22 Dito 18:15, 19; Lem 7:37 ^s3:24 3:18

^t3:25 Kej 12:3; Gal 3:8, 16 ^u3:26 13:46; 18:6; Lum 1:16

^v4:1 5:17; 23:8; Luk 20:27 ^w4:1 Luk 22:4, 52

² Bó to ton'yi shém njefo Bitá bô Jon to yëyi bonyii, fewci le no Jisos to buyëe yî kpwe le nu ε bonkfu nu ke ebuy ten yî kpwe le. ³ Yε bó mum koo bó gen fen no è to nu wase fokiegúu, le bvú ke edíoo ε yuu, é bó se no yuuke. ⁴ ZGeenën, bonyii nteen bô to yuwëe n'yëyi Bitá bô Jon, to nu ε bee, ε ŋgoo yibo bise, ε bolemse no nu wase diëwë bontfuke botin e (5,000).

⁵ E bvú ke buy yuu, ε bocee wonj bô bonyii bô saake wonj noo bonyii bô to dunji bonci bo Nyo' le, tase bvudvuu bvumwaan Jerusalem. ⁶ E Annas wvú ekole ke bocee ncese le bô Kayfas noo Jon bô Aleksanda noo bonyii bomew bô to nu ten kfuu di ekole ke bocee ncese le nu fô. ⁷ Aε bó mum leke Bitá bô Jon é bó ejise, bife é bó le, “Ben se jo fëe mvungay ε se fëe wee wvun? Ben se fëe é diee di yëe le?” ⁸ Bε Keyoy ke Yuule yinsën yî Bitá le, ge ε wvú tfuse é bó le, “Bocee wonj bô bonyii bô saake wonj, ⁹ bese leeme fën eben keetane diuw ekumë lemme di jee di bese se gee fô ŋkewle le, wvú ε se no lene. No ben gomte keekiee no fî se ghanëe, ¹⁰ cben noo bonyii bocii bo Is-lael ekeè le wee wvun leeme é ben ejise keseen temyi nen, ε è nu nje mvungay mvu diee di Jisos Klistu wvu Nasalet e. Jisos wvudvu wvun nu wvú ben to joë ta yî kentam e ε wvú kpwe, geenën ε Nyo' kase bvuse wvú yî kpwe le. ¹¹ dWvú nu tã di Ŋwa' Nyo' jemyi ekumë dí le, ‘Tã di ben bonyii bo kembom e to tunëe nu ε dí nã wase ε tu tã di buu di yew e.’ ¹² eÈ mëy ke Jisos maan wvú boysee bonyii. Kë diee di wee mvu le bvuu nu dvú fokuse fën di Nyo' nu ε gee le è nulo é dí eboyse beene kã.”

¹³ E bonyii bô to saake ba, yuw no Bitá bô Jon jemyi yaa fane kã, bvuu yen le è

nu bonyii bo ncëw, ε bó baa kee ŋwa' ntay kã, ε diuw yum lo bó. E bó mum kiee le fî nu nonen, njefo è nu bonyii bô to ghane bô bo Jisos. ¹⁴ E bó fanje yaa bvuu kenke fiee fî bó ekicën Bitá bô Jon yî dvú le kã, njefo bó to yene wee wvú bó to felee le, ε wvú leeme bó bó. ¹⁵ fε bonyii bô to saake bodvu nã yaw bvuse bó ëk-fun, mum shëe no cuu bontanj ëbonebon gayte le, ¹⁶ g“Beene nu ege nãe bô bonyii ban? Bonyii bocii bo Jerusalem nu ε bó ε kiee wase ekumë fiee fî dunji mvun-gay mvu Nyo' le endan fin fî bó ge, ε kã è nulo é beene etun kã. ¹⁷ hGeenën, keege le fo saaka wvudvu wvun ebvuu esaankenë genë fwe, beene ekan bonyii ban le fo bó ebvuu emom lo ejeme fiee é wee ekumë diee di Jisos wvun e kã.”

¹⁸ E bó tee Bitá bô Jon ε bó kase ley. E bó mum lew lo é bó le fo bó ke ebvuu emom lo ejeme, kenëe eyëyi wee ekumë diee di Jisos e kã. ¹⁹ E Bitá bô Jon tfuse fibole le, “Ben kã kpawacë le laa fiee fî nu lanj fô Nyo' le nu le bese eyuw ε è nu ben e, nuu wvú wvú Nyo' le le? ²⁰ Kë è nulo é bese elu keejemyi ekumë mwëem mvù bese nu ε yen ε bvuu ε yuw e kã.” ²¹ E bonyii bô to saake bodvu bvuu loocë lew lo tãme, mum cinë bó le ε bó no gene. E bó to tan ε è nu fiee fî bó elese bó dvú yî ŋgew e, njefo bonyii bocii to bensee Nyo' yî fiee fî to kooyëe le, ²² se bvuu ge ε wee wvudvu wvú bó to gee fiee fî dunji mvungay mvu Nyo' le fin keefe wvú to nu ε wvú ε fey wase bilum mbaanye.

ε bonyii bo mbee le leke mvungay é Nyo'

²³ No bó cin'yëe Bitá bô Jon e nonen, ε bó kase tu jim fô bonyii bobole bo ŋgoo le, see é bó fiee fî bocee ncese bo

^x4:2 2:24; 4:33; 17:18; 26:23 ^y4:3 5:18 ^z4:4 2:41 ^a4:7 Luk 20:2

^b4:8 2:4 ^c4:10 3:6; 3:15 ^d4:11 Mben 118:22; Luk 20:17; 1Bi 2:4-7

^e4:12 Mat 1:21; 1Kol 3:11 ^f4:15 5:34-35 ^g4:16 Jon 11:47

^h4:17 5:28-29, 40

baay baay bô bonyii bô saake wonj be jeme. ²⁴iE bó yuw, mum baance ye leke ê Nyo' yî wee le mwaan le, “Tata wvù Cee Ekolê, è to bom wo ebule bô nshe bô jóo noo mwëem mvuncim mvù nu mondvuum man e. ²⁵jWo to nu e ge e icee bo'icee bosese wvù Dawe, wvù to nu waa wo lemme jeme yî mvungay mvu Keyoy ke Yuule le le, ‘È nu nje la wvù bonyii bô yaa nu ke Bo-juu ffuuke bô fiê shém e, e bonyii cuu bontanj se bó nu ke elem ŋkuunj?

²⁶Bonfon bo fokuse fën seysee jem, e bonyii bô saake wonj taashi keediu Tata bô wee we wvù wvù nu e yefe le è nu Mboyse.’

²⁷kÈ nu ke lenlenj fiê fi to kooyee elaante jan. Nfon 'Elod bô Bontus Baylet to nu e taashe bô bitum noo bonyii bo Islael die mvunanj ejim jo Jisos wvù Waa wo lemme wvù yuule wvù wo to yefee le è nu Mboyse. ²⁸lBó to taashi keege e è nu mwëem mvù wo to nu e seyse wase nce-jole bô mvungay mwuw le wo koonke le mvù ke ekooy. ²⁹mNonen, yî keseen e Tata, taa eyen je yî bonyii ban bemsee bese jó. Nya bese bonyii buw bo lemme le bô mvuntelem mvù temyi keefewci diew yo yaa fane naa lo ke. ³⁰nNya bese bô mvungay mwuw keefele bonyii bvuu gee mwëem mvù dunji mvungay mwuw bô mwëem mvu diuw wvù yumëen e dvù ê diee di Jisos wvù Waa wo lemme wvù yuule le.” ³¹oNo bó mese e bunle, e nshe shiw fò bó to nu. E Keyoy ke Yuule yijnsen yî bó le, e bó mum no fewci diew Nyo' yaa fane ke.

È ngoo bonyii bo mbee le no kenke fiê fibole fimwaan

³²pE ngoo bonyii bo mbee le no nu fitele fimwaan, nu yî wee le mwaan, e wee yaa teje fiê fimew le è nu fiwene wen embenj ke. E fiê fi wee le nu fi bonyii bocii le. ³³E Nyo' nya mvungay mvu baay ê boom bo ntum e bo Jisos e, e bó bvuu no fewci ke ê bonyii temyi lo le Tata Jisos to nu e buy yî kpwe le. E bó no nu e Nyo' e buw bó bô nfi we baay. ³⁴Ke wee yaa to nu dvù wvù fuute ê bó entelenj ke, njefo bonyii bô to kenke nge kenëe yéw to ké gese, to bô bigew bidvu, ³⁵nya can boom bo ntum e bo Jisos e, e bó mum gaw ê bonyii bocii no ngew wee to nu.

³⁶Wee mvu to nu e bó teje le Yosew, e boom bo ntum e bo Jisos e e cu diee diew dimew le Banaban, (di nu le, Wee N'yvuwxse Mvuntelem). Wvù to nu wee wvu ê kfu di Lewe le, e bó to boke wvù Sayblus. ³⁷E wvù mum gen ten gese we wee, to nya bigew bidvu can boom bo ntum e bo Jisos e.

Ananias bô Safilia

5 E wee mvu wvù bó to teje le Ananias bô kpwele wvù Safilia gese ten kecew ke wee le. ²qE bô kpwele seysee kaa fafe lo bigew bidvu, e wvù mum jo kebese gen nya can boom bo ntum e bo Jisos e. ³rNo wvù nya nonen, e Bita bife ê wvù le, “Ananias, è ge la fi wo cine Satan e ley ê fitele fiuw e e ge le wo embiay mbiay ê Keyoy ke Yuule, wo e mum e fafe bigew bi wo gese wee dvù? ⁴Wo dioo gese wee e è nu wo, e bigew nu ke biuw, wo e ghan nee e se ge kfu fin fiê? Wo baa mbiay e è nu ê bonyii ke, wo mbiay e è nu ê Nyo'.” ⁵Kan mwaanj no

ⁱ4:24 Ksm 20:11; Mben 146:6 ^j4:25 Mben 2:1-2

^k4:27 Luk 23:7-11; Luk 23:1 ^l4:28 2:23 ^m4:29 Efe 6:19 ⁿ4:30 2:22

^o4:31 2:4 ^p4:32 2:44-45; 6:1; Luk 14:33; 18:22 ^q5:2 4:35 ^r5:3 Jon 13:2

Ananias yuw njeme wvun nonen, mum gbwe kpwe. E bonyii bocii bô yuwêe saaka wvudvu fan baay. ⁶E cubonyii ley baance wvú ê ndvu le, jo buy dvú gen dwey.

⁷Ɛjim jo bontam bo kefew e diewe botete, e kpwee ley, yaa kee fiê fi be kooy bô dweese ke. ⁸E Bitá bife ê wvú le, “Ke see ê me, bin nu bigew bicii bi ben e dwee wo gese wêe dvú?” E wvú tfuse le, “Ɛe, è nu bí nen bicii.” ⁹ƐE Bitá bvuu bife ê wvú le, “Ben e dwee wo ghan nêe e se seyse keemom Keyoy ke Tata le? Yekê eyuw, ncin bonyii bô be gen e dwey dwee wo nu wase ê yew fwese, e bô nu eley etuu ten wo ebuy dvú egen edwey.” ¹⁰No Bitá jeme nonen, kaŋ mwaan e Safilia mum gbwe ê wvú ejise kpwe. E cubonyii ba díoo ley yen e wvú e kpwe wase, e bô mum tuu wvú buy dvú gen dwey mbew dweese le. ¹¹E kentaashe ke bonyii bo mbee le kecii noo bonyii bomew bô to yuwêe saaka wvudvu fan baay.

**Mwêem mvù dũŋci mvũŋgay
mvu Nyo' le bô mwêem mvu
diuw wvù yumêen e**

¹²Ɛ boom bo ntum e bo Jisos e no gee mwêem mvù dũŋci mvũŋgay mvu Nyo' le bô mwêem mvu diuw wvù yumêen e nteen ê bonyii ente. Ê bonyii bo mbee le bocii ké no taashi fô kebuw ke Saamun e yew ncese le. ¹³Ke wee wvu ncêw to ké mum taashe lo bô bô ke. Geenên e bonyii to ké no bensee naa bô ntay. ¹⁴ƐE bolemse bô bokene nteen bô to leese fitele yí Tata le no biise ngoo bô le. ¹⁵ƐE mwêem mvù boom bo ntum e bo Jisos e to gee, ge e bonyii no tuule bonyii bo bincem e jiwse mbew jé le yí bintaw e noo yí dighaam e wvu le Bitá ké díoo

fele, e è cim nu kenjinjin kew é kí egbwe yí wee le. ¹⁶E bibombom bi bonyii le no nen'yi bilaante bi mbew Jelusalem e too bô bonyii bo bincem e noo bô kenke biyoy bi yiile yí bô le, e bô fele bô bocii.

**E bô no ghêeke boom
bo ntum e bo Jisos e**

¹⁷ƐE êkolê ke bocee ncese le bô ngoo ye yí è to nu Bosadusii ke ja kew no ghêeke boom bo ntum e bo Jisos e, ¹⁸mum tum bonyii e bô gen koo bô fen yew ncaw e. ¹⁹ƐGeenen, e è ke no nu entan e nceendaa Tata to yene dew fwese yew ncaw bvuse bô. No wvú bvuse bô, mum gay le, ²⁰“Ben egen yew ncese le, egen efewci fiêe ficii ê bonyii ekume nce wvu fwe wvun.” ²¹No bô yuw nonen, mum gen. E ekfun ke díoo eyuule, e bô ley fô yew ncese le, mum kew no yêeyi bonyii.

Ke kefew kedvu le, e êkolê ke bocee ncese le bô bonyii bew bo ngoo le, kum bonyii bo Israel bô saake won bocii e bô bô shii, mum tum bonyii bo nci le le bô egen yew ncaw e, eto bô boom bo ntum e bo Jisos e. ²²ƐE bô gen buy fô gom bô ŋkuun mum tu jim to see le, ²³“Bese gen e buy yew ncaw e, e yen e dew fwese nu e bô e looce e fen, e bonyii bo nci le leeme fô ceyte. Bese e díoo yene yew ley e fanje yaa eyen wee le dvú ke.” ²⁴ƐE êkolê ke bonyii bo nci le bô to ceyte yew ncese bô bocee ncese bo baay baay, yuw nonen, e fi ffumse bô, e bô no ghayte laa bô nu ke etu fêe bô fin fiêe le. ²⁵ƐE wee ne ley gay ê bô le, “Ben eyuw, bonyii ba bô ben se fenêe yew ncaw e, boba wase fô yew ncese le yêeyi bonyii.” ²⁶aNo bô yuw nonen, e êkolê ke bonyii bo nci le bô ngoo ye mum buy gen jo bô, no too bô bô. Geenên, bô to baa joo bô kane lo

^{5:9} 1Kol 10:9 ^{5:12} 2:22; 3:11 ^{5:14} 2:41 ^{5:15} 19:11-12; Luk 4:40

^{w5:17} 4:1-2 ^{x5:19} 12:7-10 ^{y5:22} 12:18-19 ^{z5:24} 4:1

^{a5:26} Luk 20:19; 22:2

bó kɛ, njefo bó, bonyii bo nci le bodvu to fane fo bonyii etumye bó bô eta.

²⁷ Ɛ bó to bô boom bo ntum e bo Jisos e, ley bô bó leke fwe dvu bonyii bô saake wonj. Ɛ ekolɛ ke bocee ncese le no biwci mwɛɛm ɛ bó gayte le, ²⁸ b“Bese nu ɛ looce wase ɛ lew lo le fo ben ebvu emom eyɛyi wee ɛkumɛ diee di wee wvun e ke. Geenɛn, ben eyen fiɛ fi ben mom! Ben nu ɛ ge wase n'ɛɛyi wene ɛ saanjen Jɛlusalem jocii. Ɛ ben gomte keege ɛ fi edunji le bese kee fiɛ fô kpwe ye le.”

²⁹ Ɛ Bitá bô ngoo boom bo ntum e bo Jisos e tfuse le, “Bese kɛnke keeyuw ɛ ɛ nu Nyo' le, ɛfey keeyuw wee le. ³⁰ cBen to nu ɛ ta Jisos yí kentam e ɛ wvú kpwe. Ɛ Nyo' bo'icee cee bosɛɛbeene bvuse wvú yí kpwe le, ³¹ bense wvú, shike ɛ ɛbo kew ke ɛɛɛy e le wvú enù Cee Ekolɛ noo Mboyse, wvu le bonyii bo Israel ekumen mvuntelem mvubole, ɛ wvú wvù Nyo' elɛɛshɛ bibefɛ bibole. ³² dBee bo Keyoy ke Yuule kɛ Nyo' nyaa ɛ bonyii bô yuuke wvú le ɛ mum ɛ no fewci mwɛɛm mvun.”

³³ No bonyii bô to saake wonj yuw njeme wvun nonɛn, ɛ mvuntelem bente lo bó. Ɛ bó mum no gomte keeyuwye boom bo ntum e bo Jisos e. ³⁴ eGeenɛn, ɛ wee mvu ngoo bonyii bô to saake wonj e wvù diee to nu Gamalia, ɛ ɛ nu wee Falasii bvuu nu wee wvù dunji bonci bo Nyo' le, ɛ bonyii bocii wvumte wvú ntay, nɛ we. No wvú nɛ we, gay ɛ bó yaw bvuse boom bo ntum e bo Jisos e ɛkfɔnj. ³⁵ Ɛ wvú shɛɛ jeme ɛ bonyii bô to saake wonj le, “Bonyii bo Israel, ben ejo wɛɛ bô fiɛ fi ben gomte keege bô bonyii ban. ³⁶ fBen ekume le ɛ to nu kefew kemew e, ɛ wee mvu ja fɛn ɛ bó teje le Teodas no dunji le wen nu wee wvu baay. Ɛ bonyii shfum ɛ wvú ejim kɛ diɛwe gee nɛ le. Ɛ bó kɛ

yu wvú ɛ ngoo ye tawse, ɛ fiɛ fi wvú to too dvú laayɛ ɛcici. ³⁷ gƐ wvumvu wee ke bvuu ja kefew kɛ bó to taanɛke bonyii le ɛ bó teje le Judas, ɛ ɛ nu wee wvu Galilee. Ɛ wvú gufe bonyii nteen ɛ wvú ejim. Ɛ bó ke yu tɛn wvú, ɛ ngoo ye saanjen. ³⁸ Yí fin e, me ɛ no nteete ben le fo ben ege fiɛ bô bonyii ban kɛ. Ben ecinɛ je yibole. Ɛ ɛ fɛn nu le fiɛ fi bó too dvú bvuu yɛɛyi bonyii dvú fin kew wee wvu wum, tu fi nu ke elaaɛ ɛcici. ³⁹ Ɛ no nu le fiɛ fidvu kew Nyo', tu kɛ ɛ nulo ɛ ben ke eso bó kɛ. Ɛ ben baa eyɛne, ɛ fi ke enɛ ebuy le ben diuu ɛ ɛ nu ben ɛ bo Nyo'.”

⁴⁰ hNo Gamalia jeme nonɛn, ɛ bonyii bô to saake wonj yuw ntefe we, kase tee boom bo ntum e bo Jisos e ɛ bó ley. No bó ley nonɛn, ɛ bó tam bó, ciise lo le fo bó ke ebvu emom lo eyɛɛyi wee ɛkumɛ diee di Jisos e kɛ, mum cinɛ bó le ɛ bó no gene. ⁴¹ iNo bó buyɛ dvú no gene fibole yuuke ɛ ɛ nu njon le bowen nu ɛ bó ɛ kocɛn bonyii bô bó eshoose bó nje diee di Jisos e. ⁴² jƐ bó gen nonɛn, bvuu no yɛɛyi kɛ bonyii ɛdiuw ɛcii fô yew ncese le noo ɛla le, fewci saaka wvù jee wvù le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ.

Ɛ bó baaye bonyii bo lemme le bosooshwi

6 ^kƐ ɛ ke no nu kefew kemew e, no ngoo bonyii bo mbee le to kuu gene fwe, ɛ Bojuu bô to jemiyi kɛ ɛ ɛ nu díɛw Glek nɛ kew no wvukene Bojuu bô to jemiyi díɛw wonj le bó gawte mwɛɛm ɛ boke' bo bonkfu le ɛdiuw ɛcii nyaa mvu bo bowen e caan. ² Nonɛn, ɛ boom bo ntum e bo Jisos e bo yuufe ncow bofɛɛ mum kum ngoo bonyii bo mbee le bocii gay ɛ bó le, “Kɛ fi jee le bese ecine keefewci díɛw Nyo' egen shii ɛ ɛ nu

^b5:28 4:17-19; Mat 27:25 ^c5:30 3:15 ^d5:32 1:8; Jon 15:26-27

^e5:34 22:3 ^f5:36 21:38 ^g5:37 Luk 2:2; 13:1-2 ^h5:40 4:18; 5:28

ⁱ5:41 Luk 6:22-23; 1Bi 4:13 ^j5:42 9:22; 17:3; 18:5, 28; Luk 24:25-27

^k6:1 2:45; 4:35

yî keceyte le ke. ³ Boom bo bwee wese le, fi jee le ben ebaaye bonyii bosooshi-wiy ê ben ente, é bese enya lemme din can yibole. Ben dioo baayi taa é è nu bonyii bô keŋke nce wvù jee, é bó é yîŋsen bô Keyoy ke Yuule bvuu keŋke bvufee. ⁴ Nonen, é bese emum enya wase bikuu bisese é è nu yî bunle bô yî lemme di diw Nyo' le." ⁵ É bonyii bocii yuw ntaŋ wvudvu, é wvù joŋ bó le. É bó mum baa Tefan é è nu wee é mbee we é looce é yîŋsen, é wvù é yîŋsen ten bô Keyoy ke Yuule. É bomew no nu Filew bô Blukolus, Nikano bô Timon, Balme-nas bô Nikolaus wvù to nu wee wvu Antiok é wvù to baŋke lo tu wee mbee Bojuu. ⁶ É bó mum jo bonyii ban leke fwe dvu boom bo ntum e bo Jisos e, é bó bunle fô bó le, mum gæ can yî bó le. ⁷ É diw Nyo' mum no saŋkene gene. É ŋgoo bonyii bo mbee le yi Jelusalem no kuu gene fwe. É bocee ncese nteen lese ten fitele yî Jisos e.

É bó no teyte mwæm yî Tefan e

⁸ É Nyo' buw Tefan ntaŋ, é wvù no keŋke mvuŋgay, gee mwæm mvu diuw wvù yumeen e bô mwæm mvù duŋci mvuŋgay mvu Nyo' le é bonyii ente. ⁹ É bonyii bomew ke ne kew mbew bô bo Tefan. Bonyii bodvu to nu Bojuu bô to nen'yæ Selin bô Aleksandia noo Silishia bô Esia. É è to nu bonyii bo yew bunle yî bó to teŋe le yi Bonfaw bô Boy wase le. ¹⁰ PNo bó to bewci nonen, é Keyoy ke Yuule nya Tefan bô bvufee é wee faŋe yaa nu dvù wvù eso wvù ke.

¹¹ QÉ bó mum ne beyse bonyii bomew ejim ejim le bó embiaŋtè le bó nu é yuw é Tefan jemyi diw yî befe ekume Muses bô Nyo'. ¹² No bó ge nonen, mum

shiw mvuntelem mvu bonyii le, bô mvu bonyii bô saake woŋ e, noo mvu bonyii bô duŋci bonci bo Nyo' le. É bó mum ley yî Tefan e, jo wvù gen bô wvù fwe dvu bonyii bo woŋ e bô saake bonsaw. ¹³ É bonyii ba bvuu to bô bonyii bomew bô eben jim nsaw mbiay, é bó no teyte mwæm yî Tefan e gayte le, "Ke wee wvun ké no nu se wvù jemyi diw yî befe ekume yew ncese yin bô bonci bo Muses e ke. ¹⁴ Bese nu é yuw wase é wvù jemyi le Jisos wvu Nasalet we nu ke ebvuw yew ncese yin, ebvuu ekumen nce wesebeene woŋ wvù Muses to yæyæ beene dvù." ¹⁵ É bonyii bocii bô to nu yew nsaw e luŋ ejise yî Tefan e, ne yen é bvushiw bwew é baŋke wase ye é no fieesene bvu nceen-daa Nyo' le.

É Tefan taje diuw fwe dvu bonyii bô saake woŋ

7 É ekole ke bocee ncese le bife é Tefan le, "Mwæm mvù bó jemyi mvun nu keceye e?" ² É Tefan tfuse le, "Bo'icem bô boom bo bwæm e, ben eyeke eyuw. Nyo' bvukuke to nu é buynen fô icee we-sebeene wvù Aba'am e é wvù beæ cee Misobotemia, é wvù se ke ne gen no cee 'Alan, ³ t'gay é wvù le, 'Cine kfuu diuw e, ebuy woŋ wene le, egen woŋ wvù me nu ŋke enduŋce é wo le.'

⁴ UNonen, é wvù mum ne Kaldia jodvu, gen no cee 'Alan. É ice ke dioo kpwe, é Nyo' ge é wvù ne to jan jò beene cee keseen. ⁵ VÉ wvù no nu jan é Nyo' faŋe yaa ecim enya wvù ke naa bô kpweŋ ke, geenen, kaw le wen nu ke enya woŋ wvun é enu we bô enŋgoké kew. É Nyo' to kaake nonen é Aba'am baa cim keŋke

¹6:3 1Tim 3:7-13 ^m6:6 13:2-3; 14:23; 1Tim 4:14; 2Tim 1:6 ⁿ6:7 2:41

^o6:8 2:22 ^p6:10 6:3; Luk 21:15 ^q6:11 Mat 26:59-61

^r6:13 18:13; 21:28; Yeli 26:11 ^s7:2 22:1 ^t7:3 Keŋ 12:1; Ibu 11:8-10

^u7:4 Keŋ 11:31; 12:4 ^v7:5 Keŋ 12:7

wase wan ke. ⁶Wε Nyo' bvuu gay ê wvú le,
 'Ĕngokε kuw nu ke enu botolo woŋ mvu le,
 ke elemte bvunfaw jó,
 ε bó nvuwse bó yí bilum e gee nε (400).
⁷ε me nu nke enlaŋ ngew yí woŋ wvudvu le,
 é ngokε kuw ke ebuy jó eto ebunlee me jan.'

⁸xε Nyo' bvuu die kelew bô Aba'am, ε nciise kelew kedvu nu le Aba'am nu ke etfuuse boom bew yew. ε Aba'am ke boo Aysik, ε è ke dioo nu ediuw nyan ε wvú tfuse wvú yew. ε Aysik ke boo Yakow tfuse ten wvú yew. ε Yakow ke tfuse ten boom bew bo yuufe ncow bofεε yew bô è nu bo'icee cee boseεbeene fô kfuu disεεbeene to sanεε.

⁹yε bo'icee cee boseεbeene bodvu ke nε no bene kendorj bô Yosεw wvú waa bwee bó mum gese wvú, ε wvú gen no nu nfwa woŋ wvú Ijiw e. Geenεn, ε Nyo' no taale ke fô wvú le, ¹⁰zfi wvú yí bongew bew e bocii. ε Nyo' bvuu nya wvú bô bvufee, ε Felo, Nfon wvu Ijiw no koonke wvú, mum gεε wvú ε wvú no nu wee we kebay bvuu nu wee wvú taale fô kfuu diew e.

¹¹aε jeŋ ke nε koo Ijiw jocii noo Kanaan, ε bonyii yen ngew baay. ε bo'icee cee boseεbeene faŋε yaa keŋke fiεε fidien ke. ¹²ε Yakow ke yuw le mwεem mvudien nu Ijiw, mum tum boom bew bô è nu bo'icee cee boseεbeene ε bó gen jó yí kaŋ wvu fwe le. ¹³bε bó ke dioo kase gen jó yí bokaŋ bo bofεε le, ε Yosεw mum ge ε boom bo

bwee le kiεε wvú. ε wvú mum dunεε ten bó ê Felo. ¹⁴cε Yosεw mum ciinse ntum fô Yakow wvú ice le, le wvú bô kfuu dicii eto Ijiw. Kfuu di Yakow e to nu sekedvu wee mbaŋsooshwi y ncow botin (75). ¹⁵ε Yakow yuw nonen, mum jo kfuu diew dicii bow dvú Ijiw. ε wvú bô bo'icee cee boseεbeene ke kpweken jó bocii. ¹⁶dε bó ke tuu egvun εbo kase to dvú jan, to dwey Shekem ê jem yí Aba'am to guyεε ê boom bo Amol e.

¹⁷eε kefew ke dioo kocine kè Nyo' to nu keeke ege fiεε fi wvú to kawεε Aba'am dvú, ε bonyii boseεbeene duule wase Ijiw baay. ¹⁸ε bonyii bo jó ke ghaa nfon mvu ε wvú yaa kee Yosεw ke. ¹⁹fε Nfon wvudvu mum no wεentene, sene bonyii boseεbeene, kane le bo'icee cee boseεbeene elaaŋke mvunley mvu boom e ekfuŋ ε bó kpwekene. ²⁰gε nu kefew kekin e kè bó to bokeε Muses, ε è to nu wan ε wvú jee baay fô Nyo' le. ε bó keŋke wvú yew kee tε, ²¹mum jo gen gεε ekfuŋ. ε waa Nfon Felo wvú kpwoon ke gen bonye wvú, ley diewe waa we le. ²²ε bó mum yεyi Muses bô bvufee bvu bonyii bo Ijiw e bvucii, ε wvú no nu wee wvú kee njeme bô keege fiεε nta y.

²³hε wvú ke dioo nu ke diewe bilum mbaanye le, ke nε kpawce le wen nu egen eyen no boom bo bwee wen e bô è nu bonyii bo Israel nu. ²⁴ε wvú dioo gene, yen ε wee wvu Ijiw nvuwse wee wvu Israel mvu. ε wvú ley fô le wen et-fuse envuke, mum yu lo wee wvu Ijiw wvudvu. ²⁵Wvú to kpwaake le boom bo bwee wen e nu ekiεε le è tum Nyo' wen le wen eto ebvuse bó yí ngew e. Geenεn,

^w7:6 Keŋ 15:13-14 ^x7:8 Keŋ 17:9-14; 21:2-4; 25:26; 29:31-30:24; 35:16-18

^y7:9 Keŋ 37:11, 28; 39:2, 21 ^z7:10 Keŋ 41:37-44

^a7:11 Keŋ 41:54; 42:1-2, 5 ^b7:13 Keŋ 45:1, 3, 16

^c7:14 Keŋ 45:9-10, 18; 46:6-7, 27

^d7:16 Keŋ 23:3-16; 49:29-30; 50:13; Yosh 24:32; Ibu 11:9, 13

^e7:17 Ksm 1:7-8 ^f7:19 Ksm 1:10-11:22 ^g7:20 Ksm 2:2-10; Ibu 11:23

^h7:23 Ksm 2:11-15; Ibu 11:24-27

ε bó faŋe yaa kieε ke. ²⁶ε bvú ke buy yuu, ε Muses bvuu no gene, buynen yí bonyii bo Israel e bofεε ε bó nε ε no diuu. ε wvú ley fó keegawsen bvudiuw bvudvu, bife é bó le, 'Boom bo bweem e, ben nu wee bó waa bwee, è ge la ben ε se no diuu ebenεben?' ²⁷ε wee wvú to nvuwse waa bwee kaa domse lo Muses, bife é wvú le, 'É geke yεε wo le wo esaakè bese, sumtene bonsaw bosesε?' ²⁸Wo fen bvuu gomte keeyu me no wo se yuε wee wvu Ijiw wε foguu le?' ²⁹iε Muses yuw nonen, mum fan nε woŋ wvú Ijiw e, fεε gen no nu woŋ wvú Midian e, ke boo boom bolemse bofεε jó.

³⁰jε è ke no nu ejim jo bilum mbaanyε, ε nceendaa Nyo' buynen fô Muses e é ŋguay e, ε wvú bænci yí kete le ŋkpwaante mbew kum wvú Sinay e. ³¹ε Muses yen ε fí ghaw wvú, ε wvú bence nceencee keetaa ntay. No wvú benci, yuw ε Tata Nyo' jeme é wvú le, ³²'É nu me wvú Nyo' bo'icee cee wene, Nyo' Aba'am bó wvu Aysik noo wvu Yakow.'

ε Muses yuw nonen, no ciinke bó nfan, faŋe yaa ebvuu emom lo etaa ke. ³³ε Tata Nyo' bvuu jeme é wvú le, 'Baaye bolaba buw, njefo fen fô wo leeme fó nu bvudvuu bvú yuule. ³⁴Me nu ε nlóocε wase ε n'yen no bó nvuwse bonyii bem Ijiw, ε mbvuu ε n'yuw no bó cone, ε mum ε nshii ε nto keembvuse bó yí ŋgew wvudvu le. Yeke eyuw, me nu entum wo Ijiw keseen.'

³⁵kMuses wvun nu wvú bó to yawεε wase tun, bife é wvú le, 'É geke yεε wo le wo esaakè bese, sumtene bonsaw bosesε?' É nu wvú wvú Nyo' to tumεε le

wvú egen enu wee sa' wvubo, ebvuse bó yí ŋgew e. ε Nyo' to tum ε è nu nceendaa we ε wvú to yí kete kè to bænci kie le tefe ntum wvudvu é wvú. ³⁶iε Muses mum gen Ijiw, ge mwεem mvu diuw wvú yumεen e bó biŋghaw bi mwεem e, bvuse bó jó. ε wvú ge mvumew fô Joo yi Baay yí Yεele le, bvuu ge mvumew ŋkpwaante jò bó to lenεε yí bilum e mbaanyε. ³⁷mε è nu Muses wvudvu wvú to gayεε é bonyii bo Israel le,

'Nyo' nu ke ebvuse wee we ntum mvu é boom bo bwee wene le ente, eciinse fô ben e ke no wvú to bvuseε me.'

³⁸nε è bvuu nu ke wvú wvú Muses wvú nceendaa Nyo' to jemyeε é wvú yí kum wvú Sinay e, kefew kè kentaashe ke bonyii bo Israel e to nu ŋkpwaante bó bo'icee cee bosesεbeene, ε Nyo' nya díew yí nyaa nshii le wvú efese é beene. ³⁹oGeenen, ε bo'icee cee bosesεbeene kaa faŋ keeyuw Muses e, banke jim é wvú le, mum no koonke le bowen bee ekase etu jim Ijiw. ⁴⁰pε bó mum gay é Elon le, 'Bome bonyo' é bese bó nu esaa fwe dvuseεbeene, njefo bese baa bvuu kieε fieε fí kooyi bó Muses wε wvú bvuseε beene woŋ wvú Ijiw e ke.' ⁴¹ε bó mum kene fimooso ε fí fieesene waa na', sεεye nyám ge ncese dvú é fí, mum no lanlaje yí fieε le ε è kene bó bó can yibo. ⁴²qNo bó ge nonen, ε Nyo' mum banke jim é bó le, ε bó mum no bunlee wase ε è nu diuu bó kpwee noo jón. ε è nu no bó to saŋεε é Ŋwa' bonyii bo ntum Nyo' le ε Nyo' jemyi le,

'Bonyii bo Israel, ben to sεele nyám ŋkpwaante yí bilum e mbaanyε, ceese ε è nu me dvú le?

⁴³Ben to ghane tuule cun ε è nu yí nyo' wvú bó teŋe le Molok,

†7:29 Ksm 2:15, 21-22; 18:3-4 †7:30 Ksm 3:1-10 †7:35 Ksm 2:14; 3:2

†7:36 Ksm 7:3; 14:21-29; 16:1-17:16; Ktj 14:33; 20:1-11 †7:37 3:22-23

†7:38 Ksm 19:1-20:17; Lem 7:53; Gal 3:19 †7:39 Ktj 14:3

†7:40 Ksm 32:1-8 †7:42 Amo 5:25-27; Lew 18:11

bvuu tuule jon ε bó ε kene le è nu yì nyo'
wvù diee nu Lefan,
ε è nu mvumooso mvù ben to keencee
keebunlee mvù.

Nje fifin, me nu ŋke ebvuse ben é ben
ebuy egen efey lo Babilon.'

⁴⁴ 'Bo'icee cee bosomeene to lene ŋkp-
waante kɛŋke cun yì dɔŋci le Nyo' nu bô
bô, ε è to fe Muses cun yidvu, bii kɛ lɛŋlɛŋ
no yì Nyo' to dɔŋcɛ é wvù to nu. ⁴⁵ sɛ
boom bo bo'icee cee bosomeene le ke fi,
ke tuu to dvù jan kefew kè bô bo Yoshua
to lole nshe é bitum bì to nu jan e, ε è
to gene Nyo' fwe kuŋke bitum bidvu.
ε cun yidvu no nu jan to buy kefew kè
Nfon Dawe to saake woŋ wvun e. ⁴⁶ tɛ
Nyo' no koonke wvù ntay, ε wvù mum
lɛke le Nyo' ebee é wen ebom yew enya é
wvù wvù Nyo' Yakow eceè dvù. ⁴⁷ uɛ è ke
kaa ghan Saamun bom yew Nyo' yidvu.
⁴⁸ vGeenen, ε Tata Nyo' wvù nu Ekole ke
Mweem Mvunciim e yaa ké no cee yéw
yì è bom bonyii le ke. È nu kɛ lɛŋlɛŋ no
wee ntum Nyo' mvu to saŋe wase ε Nyo'
gayte le,

⁴⁹ w'Fowe nu kawla wem,
ε nshe yin nu kedvuushɛ ke bikaa biem
e.

Yew yì è nulo é wee ebom le è nu yem
nulo enu nɛ?

Nuu le bvudvuu nu dvù bvù è nulo é me
enshii fó le?

⁵⁰ Kɛ è fe me mweem mvun mvunciim
e?"

⁵¹ xɛ Tefan mum nɛ gay le, "Ben tɛmyi
bikuu baay, ε mvuntelem mvunen bô
bitem nu naa lo ntffuse. Ben ε bo'icee
cee bonen nu kɛ lɛŋlɛŋ. Ben tune sekecii
keeyuuke Keyoy ke Yuule le. ⁵² yWee

ntum Nyo' mvu nu dvù wvù bo'icee cee
bonen to baa ebone bikaa é wvù ejim e?
Bó to nu ε yuwyɛ bonyii bo ntum Nyo' le
bô to jemyɛ wase le Wee Lemme Nyo'
wvu Teytey nu ke eto. É wvù ke to, ε ben
gese wvù bvuu yu wvù. ⁵³ zɛ è bvuu nu ke
ben bô Nyo' to tumɛ bonceendaa bew ε
bô nya bonci bew é ben, ε ben tun keebii
bô le."

É bó tumye Tefan bô eta

⁵⁴ aNo bonyii bô to saake woŋ yuw fieɛ
fi Tefan jeme, ε mvuntelem bente lo bó,
ε bó no ŋgeci bigew. ⁵⁵ bɛ Keyoy ke Yu-
ule yinsɛn yì Tefan e, ε wvù no taale
fiew ε è nu we, nɛ yen n'yuw wvù è nu
wvu Nyo' le, bvuu yen Jisos e ε wvù
leeme é ebo ke eceɛy ke Nyo' le. ⁵⁶ cɛ Te-
fan nɛ gay le, "Ben etaa eyen, me nu ε
n'yen ε fowe ε yene, ε wee wvù diee nu
Waawee leeme é ebo ke eceɛy ke Nyo'
le." ⁵⁷ E bó yuw fifie, mum jine bintuŋ-
tuŋ bô can, no wamte foweewe, mum sen
bocii ley yì Tefan e, ⁵⁸ dɔgufe wvù buy dvù
elaante, gen no tumte bô eta. E bonyii
bô benɛ jim nsaw baayɛ bikum bibole,
nya é cuwee mvu ε bó teŋe le Saul, se no
tumte. ⁵⁹ eNo bó to tumte Tefan bô eta
nonen, ε wvù bunle le, "Tata Jisos, fiisen
keyoy kem." ⁶⁰ fɛ wvù mum nɛ tum en-
vuw fokuse, fuŋ foweewe le, "Tata, fo wo
etaa é fieɛ fi befe fin fi bonyii ban gee le
ke." No wvù gay nonen, mum kpwe.

8

No bó yu Tefan, ε Saul tom.

É Saul nya ŋgew é kentaashe ke bonyii bo mbee le

Ke ebvubwɛ, ε bó kɛw no nyaa
ŋgew wvù tɛmyi é kentaashe ke bonyii

^{7:44} Ksm 25:9, 40 ^{7:45} Yosh 3:14-17; 18:1; 2Sam 6 ^{7:46} Mben 132:1-5

^{7:47} 2Sam 7:5-7; 1Bfn 6:1-38 ^{7:48} 17:24-25 ^{7:49} Yesa 66:1-2

^{7:51} Ksm 32:9; 33:5; Yeli 4:4; Lum 2:28-29; Yesa 63:10; Esek 2:3-5

^{7:52} Luk 11:47-48 ^{7:53} 7:38; Ibu 2:2 ^{7:54} Mben 37:12; 112:10

^{7:55} Mat 26:64; Lem 2:33 ^{7:56} 10:11; Luk 3:21; Jon 1:51 ^{7:58} 22:20

^{7:59} Mben 31:5; Luk 23:46 ^{7:60} Luk 23:34 ^{8:1} 8:4; 11:19

bo mbee le ke Jelusalem. E kí saanŋen kecií buy jó, gen biba bi Judea bô Samalia le, e è shee ke boom bo ntum e bo Jisos e. ²E bolemse bomew bô to nu e looce lese fitele yí Nyo' le, to jo gvune di Tefan e dwey, bee wvú baay. ³^hE Saul nu fiew looci gene lo bô kentaashe ke bonyii bo mbee le, daŋsene yéw e kooyi bonyii bo mbee le bô bolemse noo bô bokene ciinse yew ncaw e.

E Filew fewce diew Nyo' Samalia

⁴ⁱE bonyii bô to saanŋen e ba no gene mondvuum e monciim fewci diew Nyo'. ⁵E Filew bow fiew gen e kelaante kè Samalia le, no fewci saaka jó wvu ekume Mboyse wvú Nyo' to kawee. ⁶E bonyii nteen yuw bvuu yen mwëem mvù dunŋi mvunggay mvu Nyo' le mvù wvú to gee, mum nya bitem e wvú ntay. ⁷^jBiyoy bi yiile to buyte yí bonyii le, wamte foweewe, e bonyii nteen bô to nu e kpweken keba kemwaan noo bonteŋe bonene ten. ⁸Nonen, e nlanlan wvu baay no nu e laante jodvu.

⁹Wee mvu to nu e laante jodvu e diee nu Semon, e wvú to shee wase dunŋi nŋim ye e kaw lo, e bonyii bo Samalia bocii yene e diuw yumte bô. E wvú to bvuu duu le wen nu wee mvu wvu baay. ¹⁰E bonyii bocii bo e laante jodvu naa noo bo baay baay nya bitem e wvú no gayte le, “Wee wvun nu mvunggay mvu Nyo' le mvù bô teŋe le Mvunggay mvu Baay.” ¹¹Bô to nya bitem e wvú nonen, njeŋo wvú to shee wase dunŋi nŋim ye e kaw lo ncejole e bonyii yene e diuw yumte bô. ¹²^kGeenen, e Filew ke dioo eto efewci saaka wvù jee wvu ekume bvunfon bvú Nyo' le noo ekume diee di Jisos Klistu le, e bokene bô bolemse bee e wvú lese bô e joo. ¹³E Semon we kebee bee

ten e bô lese wvú e joo. E wvú mum mey ke wase no nu mbew Filew e yene biŋghaw bi mwëem e bi baay baay bô mwëem mvù dunŋi mvunggay mvu Nyo' le mvù wvú to gee, e diuw yumte wvú.

¹⁴E boom bo ntum e bo Jisos e ke yuw Jelusalem le bonyii bo Samalia nu e fiisen wase diew Nyo', e bô mum tum Bitá bô Jon fô bô le. ¹⁵E bô gen buy jó, bunle fô bonyii bo mbee le bodvu le le bô ekeŋke Keyoy ke Yuule, ¹⁶^lnjeŋo Keyoy ke Yuule to baa to wase yí mvu bô le ke. Bô to bee lese ke lo bô e joo maan e diee di Tata Jisos e. ¹⁷E Bitá bô Jon bunle, gee can yí bô le, e bô mum keŋke Keyoy ke Yuule. ¹⁸^mE Semon dioo yen le boom bo ntum e bo Jisos e geele can yí bonyii le e Keyoy ke Yuule too yí bô le, e wvú mum no nyaa bigew e Bitá bô Jon, ¹⁹gayte le, “Ben enya me bô mvunggay mvun ten, wvu le naa yee wvù me e nge e can yem yí ye le, e wvú ekeŋke Keyoy ke Yuule.” ²⁰E Bitá tfuse e wvú le, “Ben e bigew biuw bidvu egen lo ngyu e. Wo ghan nee e se no kpwaake le è nulo e bô eguy nnya yí è nu yí Nyo' bô bigew? ²¹ⁿKe wo yaa keŋke naa lo keŋe ente jo lemme din ke, njeŋo ke fitele fiuw yuule fô Nyo' le ke. ²²Kumen fitele fiuw yí fie e fi befe fi wo gomte keege fin e, ebunlee laa è nulo e Tata Nyo' eleeshe bonkpawace bô befe ban bô wo keŋke fô fitele le le. ²³Me n'yene le wo nu e yiŋsen wase bô ken'yee ejise, e tu nfwa kebeŋe.” ²⁴^oE Semon leke Bitá bô Jon le, “Kee, ben ebunle e Tata le fo fie fimew ente jo mwëem mvù ben jemyi mvun e ekooy bô me ke.”

²⁵E Bitá bô Jon ke mese fewce diew Nyo', see mwëem mvù bô kee ekume Jisos, mum ne no tuu jim Jelusalem. No bô to tuu jim, no fele bontew bo Samalia

^h8:3 9:1, 13, 21; 22:4-5; 26:9-11; 1Kol 15:9; Gal 1:13 ⁱ8:4 2:41

^j8:7 Mak 16:17; Luk 9:1 ^k8:12 28:23 ^l8:16 19:1-6 ^m8:18 6:6

ⁿ8:21 Efe 5:5 ^o8:24 Ksm 9:27-28

bomew e, fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' jó.

Ɛ Filew lese wee wvu Itofia ê joo

²⁶ Ɛ nceendaa Tata ke nɛ gay ê Filew le, “Nenɛ ebaw je ekueku, egen ê je yì nen'yi Jelusalem fele ŋkpwaante gene Gasa le.”

²⁷ ƲƐ Filew mum nɛ no booke. Ɛ wee wvu baay mvu wvu Itofia nu ê je yidvu le. Wvù to nu wee ɛ bó ɛ bvuushe, ɛ è nu wee wvù to taale fô kpaw Yaa Kanda wvù to saake won wvù Itofia le. Wee wvudvu to nɛ Jelusalem jò wvù to genɛ keebunle Nyo', ²⁸ no tuu jim won ɛ ê kekoto kemew kè è guute nyám e, ɛ wvù ɛ shii jó, taanƙe fieɛ ê Ŋwa' wvù Yesaya wvù wee ntum Nyo' to saɲɛ le. ²⁹ Ɛ Keyoy ke Yuule gay ê Filew le, “Bence egen mbew kekoto keki le.” ³⁰ Ɛ Filew lewte gen mbew yì dvù le, yuw ɛ wee wvudvu taanƙe ê Ŋwa' Yesaya le. Ɛ wvù bife ê wvù le, “Wo taanƙe nen yuuke fieɛ fi wvù gayte?” ³¹ Ɛ wvù tfuse le, “È nulo é me en'yuw nɛ le sɛ wee ɛ nele ê me?” Ɛ wvù mum gay le Filew eben é bô wvù eshii ê kekoto le. ³² ƳBvudvuu bvù wvù to taanƙe ê Ŋwa' wvudvu le to jemyi le, “Wvù to nu diewe njee yì bó gene keesɛ le,

bvu nu diewe waa njee wvù bó ké dioo mvuu yvúw ye, wvù saa beele kɛ.

È nu kɛ ten no wvù to nu diuw tfu.

³³ Bô to nu ɛ shoose wvù, tun keesaw nsaw we leɲ.

È nu ke eyuu ejemyi yɛɛ ekume boom bew,

ɛ bó ɛ sum wase nshii we fokuse fɛn?”

³⁴ Ɛ wee wvu baay wvudvu mum leke Filew gay le, “Kee wo, kɛ see ê me, wee ntum Nyo' wvun jemyi ɛ è nu ekume yɛɛ?

Wvù jemyi ekume ekole kew nuu ekume wee mvu le?” ³⁵ ƲƐ Filew mum kɛw kɛ bô bvudvuu bvù Ŋwa' le bvudvu, no nɛci saaka wvù jee wvu ekume Jisos ê wvù.

³⁶ ƳƐ bô wvù no gene kɛ ê je, ke gen buy bvudvuu bvumew e ɛ joo nu fô. Ɛ wee wvu baay wvudvu gay le, “Taa eyen, joo nu fɛn, è nulo é ebvuu etun la fo wo elese me ê joo?”

[³⁷ Ɛ Filew tfuse ê wvù le, “É wo fɛn nu ɛ bee Jisos Klistu le bô fitefle fiuw ficii, é me enlese wo ê joo.” Ɛ wvù tfuse le, “Me nu ɛ mbee le Jisos Klistu nu Waa Nyo'.”]

³⁸ Ɛ wee wvu baay wvudvu mum gay ɛ bó leke kekoto. Ɛ bô Filew shii, ley gen ê joo, ɛ Filew lese wvù ê joo. ³⁹ ƳNo bó buyɛê ê joo, ɛ Keyoy ke Tata le cun Filew fô, ɛ wee wvu baay we fɛɲɛ yaa ebvuu eyen wvù le kɛ. Geenɛn, no gene kɛ fiew lanƙaɲɛ. ⁴⁰ ƳƐ Filew nɛ buyɛn ɛ è nu wase Asotus, mum nɛ no gene, fele ê bilaante bicii le, fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo', gen buy ê kelaante kè Kaysalia le.

Ɛ Saul kumen lese fitele yì Jisos e

9 ^vÈ to nu kefew kekɛ le, ɛ Saul beɛ kɛ ffuuke, bɛmsee bonyii bo ŋgoo le bo Tata le le wen nu eyuwye bó. Ɛ wvù mum gen fô ekole ke bocee ncese le, ² Ƴleke le wvù enya bonƙwa' é wen egen dvù yéw bunle yi Damaskus e, bô dunƙi le é wen yen ɛ bonyii nu jó bô bii Je Tata le kenɛ è nu bokene, kenɛ bolemse, é wen ekooye bó ekay, eto bô bó Jelusalem.

³ ƳƐ wvù nya, ɛ Saul mum nɛ no gene Damaskus, ke dioo fɛɲene kelaante kedvu, ɛ n'yuw mvu nɛ sese law fowe, shii to yì ye le. ⁴ Ɛ wvù gbwe fokuse, yuw ɛ diew jeme ê wvù le, “Saul, Saul, wo bone bikaa ê me ejim nen nje la?”

^p8:27 Yesa 18:7; 56:3 ^q8:32 Yesa 53:7-8 ^r8:35 Luk 24:27

^s8:36 Mat 28:19 ^t8:39 1Bfn 18:12 ^u8:40 21:8 ^v9:1 8:3

^w9:2 19:9, 23; 22:4; 24:14, 22; 28:22 ^x9:3 Abk 3:3-4; 1Tim 6:16; 2Kol 4:4, 6

⁵yε wvú bife le, “Tata, è nu wo wvú yεε?” E diew yidvu tfuse le, “È nu me wvú Jisos, ε è nu me wvú wo bone bikaa ejim jodvu. ⁶Yi keseen e, ja we, eley egen elaante, é bó esee è wo fiε fi wo kenke keege.” ⁷E bonyii bò to lene bò bo Saul leem fó ngemten, no bó to yuuke diew yidvu yaa yene wee le ke.

⁸zε Saul ke ja we fokuse, dioo yene ejise, fanje yaa ebvuu eyene mwεem e ke. E bó mum jice wvú yí kebo le, no cεnje gene bò wvú Damaskus. ⁹E wvú gen no nu yí ediuw e eta yaa yene mwεem e ke. E wvú nu nonen, yaa diee fiε ke, yaa wuu ten fiε ke.

¹⁰Wee mbee mvu to nu Damaskus jodvu ε diee diew nu Ananias. E Tata Jisos ne tee wvú è fiε diewe efile le le, “Ananias.” E wvú bee le, “Tata, me wvun fen.”

¹¹aε Tata gay è wvú le, “Nene, egenè è je yí bó teje le Teytey e, dioo buy fó yew e fo Judas, bife wee mvu wvu Taasus ε bó teje le Saul. Yeke eyuw, wvú nu fó bunlee, ¹²bε wvú be ε yen wase wee le è fiε diewe efile le ε bó teje le Ananias, ε wvú ε to ε gεε can yí ye le, le wvú ekase eyene mwεem e.”

¹³Geenen, ε Ananias gay le, “Tata, me nu ε n'yuw wase è bonyii nteen ekume wee wvun no wvú gee mwεem mvú befe fó bonyii bò è nu bo Nyo' le Jelusalem. ¹⁴E wvú too nen, ε wvú ε fi mvungay è bocee ncese bo baay baay, le wen eto ekooye bonyii bocii jan bò bunle teje diee diuw.”

¹⁵cε Tata tfuse è wvú le, “Gene ke lo. Me nu ε ncaw wase wee wvudvu wee wem lemme le, le wvú efewcì diee diem è bonyii bò yaa nu ke Bojuu bò bonfon bobole, noo è bonyii bo Israel. ¹⁶dMe ke-

bεε nu ŋke endunje è wvú no wvú kenke keeke eyen ngew nje diee diem.”

¹⁷eNonen, ε Ananias mum gen, ley yew dvudvu, gεε can ye yí Saul e, tee le, “Saul waa bwεem, è tum Tata Jisos me. È nu wvú wvú Jisos wvú wo se yenε è je seke wo se too jan. Wvú tum me nen, le me ento enje é wo ekase eyenè mwεem e, é Keyoy ke Yuule eto eyinsen yí yo le.”

¹⁸Ke no wvú jeme nonen, ε fiε fimew diewe ngáw e ne yí ejise Saul e gbwe fokuse, ε wvú mum kase no yene mwεem e. E wvú ja we, ε bó mum lese wvú è joo. ¹⁹E wvú ke dieken, ε mvungay kase tu yí ye le.

E Saul fewce saaka Jisos Damaskus

E Saul ce Damaskus bò ngoo bonyii bo mbee le yí ediuw e caan, ²⁰fmmum kεw lo kan mwaanŋ no ghane yéw bunle le, fewci le, “Jisos nu Waa Nyo'.” ²¹gε bonyii bocii bò to yuuke no ghayte le, “Wvun nu ke wee wvú se ghane gene lo bò bonyii bò bunlee teje diee din Jelusalem e? E ke wvú to jan nen ε è nu keekooye bò nu jan ekase egen dvú, enya can bocee ncese bo baay baay e le?”

²²hε Saul no fewci ke fiew ekume Jisos temyi lo, dunji le Jisos nu Mboyse wvú Nyo' to kawεε. E Bojuu bò to nu Damaskus ma lo fiε fi è nulo é bó efuse è wvú.

²³ijε ediuw ke dioo fey nteen, ε Bojuu bodvu shii, cu ntaŋ keeyu Saul. ²⁴E bó mum no shee, ceyte wvú diuw ketaanŋ ke Damaskus e, le wvú ke dioo fele, kenεε è nu entanŋ kenεε εmvunsheerŋ, é bó eyu wvú. Geenen, ε Saul kiεε ntaŋ wvubo. ²⁵E bonyii bew bo ngoo le ke jo wvú entanŋ, lese è ŋkaa le, bvuse fó ntoo ketaanŋ e, shike wvú fokuse wase ekfunŋ.

y9:5 1Kol 15:8 z9:8 13:11 a9:11 21:39; 22:3 b9:12 Mak 8:23-25

c9:15 13:2; 22:21; 23:11; 26:1; 27:24; Lum 1:5

d9:16 20:23; Luk 21:12; 2Kol 11:23-28 e9:17 19:6 f9:20 17:2; Luk 22:70

g9:21 8:1; 9:13-14 h9:22 5:42 i9:23 23:12 j9:23 2Kol 11:32-33

Ɛ Saul gen Jelusalem

²⁶kƐ Saul tu jim Jelusalem, dioo gomte keetaashe bô ngoo bonyii bo mbee le, Ɛ bô no fane lo wvú, njefo ke bô to beje le wvú looci nu wee wvubo ngoo ke. ²⁷lGeenen, Ɛ Banaban jo wvú, Ɛ bô wvú gen fô boom bo ntum e bo Jisos e. Ɛ wvú see Ɛ bô no Saul to yenƐ Tata le Ɛ je Ɛ bô wvú jeme, bvuu see Ɛ bô no wvú to fewci ekume Jisos Damaskus yaa fane ke. ²⁸Nonen, Ɛ Saul mum no nu bô bô ghane mondvuum monciim Jelusalem, fewci ekume Jisos, yaa fane ke. ²⁹Ɛ wvú ke no jemyi ten Ɛ Bojuu bô to jemyi díew Glek, beeke mbew bô bô, Ɛ bô mum ne no gomte keeyu wvú. ³⁰mƐ bonyii bo mbee le kie le bô gomte keeyu wvú, mum jo wvú bow dvú Ɛ kelaante kè Kaysalia le, ciinse wvú Ɛ wvú gen Taasus.

³¹Yi kefew kekin e, Ɛ kentaashe ke bonyii bo mbee le læten yi ngew e Ɛ biba bi woŋ e bi Judea bô Galilee noo Samalia le. Ɛ Keyoy ke Yuule ge Ɛ kentaashe kedvu ciim, bvuu no tomte ngoo Ɛ yi kuu. Ɛ bô no cee, wvumte ke Ɛ è nu Tata.

Ɛ Bitá gen ntew wvú Lida noo wvú Jofa le

³²Ɛ Bitá no ghane, gene fô bonyii bô è nu bo Nyo' le mondvuum e monciim, ke ghan gen buy fô bô Lida le. ³³No wvú to nu jó, yen wee mvu le Ɛ wvú Ɛ kpwe keba kemwaan, Ɛ diee nu Enias Ɛ wvú Ɛ ngɛy wase ɛntaw bilum nyan. ³⁴No Bitá yen wvú le, tee le, “Enias, Jisos Klistu fele wase wo. Ja we eseyse kentaw kuw.” Kaŋ mwaan Ɛ Enias mum ja we. ³⁵Ɛ bonyii bo Lida noo bo yi bale di Shalon

e bocii yen no wee wvudvu nu Ɛ bonen wase, Ɛ bô lese fitele yi Tata Jisos e.

³⁶Ɛ to nu Ɛ kpwoon mvu nu Ɛ kelaante kè Jofa le, Ɛ è nu wee mbee, Ɛ diee nu Tabita, di nu Ɛ díew Glek e le Dokas. ³⁷Wvú to ké no gee mwɛem mvú jee sekeci, fii bonyii bô fuute. ³⁷Ɛ è nu nu ɛdiuw yoya le, Ɛ kpwoon wvudvu gbwe kencem, mum kpwe. Ɛ bô cuke gvune diew, ben gɛɛ Ɛ kebuw ke yew e ke ewe le. ³⁸No Jofa to nu mbew Lida le, Ɛ ngoo bonyii bo mbee le ke yuw le Bitá nu Lida, mum tum bolemse bofɛ fô wvú le. Ɛ bô gen leke wvú, le kee wvú, le wvú eto ke ncín e.

³⁹Ɛ Bitá mum ne ke nonen Ɛ bô bô no gene. Ɛ wvú gen buy fô, Ɛ bô jo wvú ben bô wvú Ɛ kebuw ke yew e ke ewe kie le. Ɛ boka' bo boŋkfu le bo jó bocii gem wvú tase no beele, duŋci ndvú yi Dokas to gee seke wvú to beɛ dvú. ⁴⁰nƐ Bitá bvuse bô ekfuŋ bocii, tum envuw fokuse bunle, ne baŋke ye gay Ɛ gvune didvu le, “Tabita ja we.” Ɛ wvú mum yene ejise, taa Bitá, mum ja shii we. ⁴¹Ɛ Bitá jice wvú le yi kebo le, Ɛ wvú leem we. Ɛ wvú kase tee bonyii bô è nu bo Nyo' le bô boka' bo boŋkfu le ba, duŋce wvú Ɛ bô, Ɛ wvú Ɛ kase wase Ɛ tu dvú. ⁴²Ɛ saaka wvudvu saanŋen gen Jofa jocii. Ɛ bonyii nteen lese fitele yi Tata le. ⁴³oƐ Bitá no nu Jofa yi ɛdiuw e nteen, cee bô wee mvu wvú to seysee jéw Ɛ diee nu Semon.

Ɛ fieɛ diewe ɛfile le to fô Koneyu le

10^{pq}Wee mvu to nu Ɛ kelaante kè Kaysalia le Ɛ bô teŋe le Koneyu, Ɛ è nu ɛkolɛ ke ngoo mi bonyii bo nci le bo Lum, yi bô to teŋe le yi Itali. ²Ɛ wvú to nu wee Ɛ bô bonyii bocii bo Ɛ wvú yew Ɛ looce Ɛ lese fitele yi Nyo' le. Ɛ

§9:36 Diee di Tabita bô Dokas nu Ɛ díew Glek e, Ɛ è nu nyam yi bô teŋe le lælɛɛ.

k9:26 9:3-6, 20; Gal 1:18 l9:27 4:36-37; 11:22-30; 12:25; 13:1-4, 7, 43-50; 14:12, 20; 15:2-12, 22, 35-39; 1Kol 9:6; Gal 2:1, 9, 13 m9:30 11:25; Gal 1:21 n9:40 Mak 5:40-41 o9:43 10:6, 32 P10:1 10:30-33 q10:1 27:1, 3; Luk 7:2, 5

wvú wvumte bvuu bunlee Nyo' sekeci, nya nnya ntay ê Bojuu bò to fuute. ³É è ke no nu diuu dimew ke diewe didiui ditete le fomvunsheer, é fiée diewe efile le nē to fô wvú le, é wvú looce yen nceendaa Nyo' le ê fiée fidvu le. É nceendaa wvudvu to ley tee wvú le, “Koneyu”. ⁴É Koneyu fan, luŋ ejise yî ye le bife le, “Cee ekole, è nu la?” É nceendaa wvudvu tfuse le, “Nyo' nu é yuw wase bunle yo, é bvuu é yen nnya yî wo nya ê bonyii bò fuute, é kume wo. ⁵Yî keseen e, tumé bonyii Jofa é bó egen etee wee mvu wvú diee nu Semon, é dimew nu Bitá. ⁶Wvú nu é to é no cee bò Semon mvu wvú ké no seysee jéw wvú la diéw nu mbew joo yî baay e.” ⁷No nceendaa Nyo' wvudvu jeme nonen mum nē. É Koneyu shéé tee bonyii bew bo lemme le boféé, bvuu tee tēn wee nci mvu wvú to ké no ceyte wvú, é è to nu wee é wvú tēn é looce é lese fitele yî Nyo' le. ⁸É bó to, é wvú see fiée ficii fi be kooy é bó, mum tum bó Jofa.

É Nyo' duŋce fiée fi ŋghaw e é Bitá

⁹É ekfuŋ buy yuu, é è ke no nu ke diewe emvunsheer entelē e, é bó fēese wase ê kelaante kedvu le. É Bitá nē ben é yew we keebunle. ¹⁰É jeŋ ke nē no yuu wvú, é wvú no shieele keediekē, é bó bēe dēele lo mwēem mvudien. É fiée diewe efile le nē to fô wvú le. ¹¹É wvú yen ê fiée fidvu le, é ebule é yene, é fiée fimew shiile fowe nu diewe ekole ke ndvu le, é bó jici yî ébuw yo éna le. ¹²É dikfuu di nyám e dicii, yî lene, bó yî sone lo, noo mvunyiim mvú bile we, nu ê ndvu yidvu le. ¹³É diéw nē gay ê wvú le, “Bitá, nēnē we esēye edie.” ¹⁴É Bitá tfuse le, “Tata, ke è nulo é me emom ke, njefo me ŋke mbaa ndie wase fiée fi ncewncew kenēé fi nu se fí yuule lo ke.”

¹⁵É diéw yidvu bvuu jeme ê wvú le, “Fo wo enyēnsè fiée é Nyo' é ge wase fí é no yuule ke.” ¹⁶É fí kooy nonen buy bokaŋ botete, é bó mum kase bense fiée fidvu we.

¹⁷É fiée fidvu fi toé diewe efile le ffumse Bitá é wvú no maa laa fí duŋci le la le. Ke sekedvu é bonyii bò Koneyu to tumē ba é to wase é biwce fô la di Semon wvú seysee jéw é nu, é no leeme diuw ke-taŋ e, ¹⁸teŋe, biite le, “Wee ghane mvu nu fēn é diee nu Semon Bitá le?” ¹⁹“No Bitá to bēe kpawwci ekumē fiée fidvu fi toé fô wvú le, é Keyoy ke Yuule nē gay ê wvú le, “Taa eyen, bonyii botete gomte wo. ²⁰Nēnē we ebow é ben é bó egene ekale kemwaŋ. Fo wo ecimcim ke, è tum me bó.” ²¹Nonen, é Bitá mum nē bow, gay é bonyii bodvu le, “È nu me wvú ben gomte. Ben to le la?” ²²É bó tfuse le, “Koneyu wvú nu ekole ke ŋgoo mi bonyii bo nci le bo Lum nu é tum bese. Wvú nu wee wvu teyete, fane Nyo', é Bojuu bocii bensee wvú. Nceendaa Nyo' wvú yuule mvu se nu é gay le wvú eciinse ntum é wo eto é wvú yew, é wvú eyuw fiée fi wo nu ejeme é wvú.” ²³“No bó tfuse nonen, é Bitá mum gay é bó ley é bó bó ce.

É Bitá gen ntum Nyo' yew dvu Koneyu

É ekfuŋ buy yuu, é wvú nē é bó bó no gene. É bonyii bo mbēe le bomew bo Jofa bi wvú le. ²⁴É bó len ce, é bvú buy yuu é bó fese Kaysalia. É Koneyu bò bonyii bew bo kfuu le noo nsáa ye shém yî wvú to bee to ceyte wase bó. ²⁵“No Bitá to leyte gene yew, é bó Koneyu tasen. É Koneyu gbwe é wvú ejise wvum wvú. ²⁶Geenen, é Bitá cake wvú we gay le, “Nēnē we, me nu ke tēn fiem wee wvu wum diewe wo le.” ²⁷É wvú no jemýi bò Koneyu leyte gene yew, ke diioo ley, yen é bonyii é njim

¹10:11 7:56 ²10:12 Lēw 11:1-47; Ések 4:14 ³10:15 Mak 7:15, 19

⁴10:19 11:12; 13:2, 4; 15:28; 16:6; 20:22-23; 21:4, 11 ⁵10:23 10:45; 11:12

⁶10:25 14:13-15; Mwm 19:10

lo yew. ^{28x}Ɛ wvú jeme ê bó le, “Ben kee ntay le nci wese baa bee le wee Juu elaa ghane kenée etase nsan bô wee wvú yaa nu ke wee Juu. Geenən, Nyo' nu ɛ duŋce ê me le ke me ŋkenke keenteŋe wee mvu nduu le wvú nu wee wvu ncɛw kenée le ke wvú yuule ke. ²⁹Nonən, ben ɛ dīoo ci-inse ntum le me ento, me ɛ mum ɛ nto, me mbaa ŋkicine ke. Me ɛ mum ɛ no mbi-ite ê ben le laa ben teŋe me le la le?”

^{30y}Ɛ Koneyu tfuse le, “Ɛben nu wase ɛdiuw ɛna no me nto nu yew dvu me ke diwɛ kefew ke keseen e didiū ditete fomvunsheer mbunlee. Ɛ wee mvu ne sese buynən fwe dvu me ɛ wvú ɛ tfume ndvú ɛ yí lawkene. ³¹Ɛ wvú gay ê me le, ‘Koneyu, Nyo' nu ɛ yuw wase bunle yo ɛ bvuu ɛ yən nnyá yí wo nyaa ê bonyii bo kefufe le, ɛ kume wo. ^{32a}Nonən, tume bonyii Jofa é bó egen etee wee mvu ɛ diee diew nu Semon, ɛ dimew nu Bitā. Wvú nu ɛ to ɛ no cee bô Semon wvú sey-see jéw wvú la diew nu mbew joo yi baay e.’ ³³Kaŋ mwaar nonən, ɛ me mum nci-inse ntum le wo eto. Wo ɛ to nən, fí ɛ joŋ baay. Bese ɛ mum ɛ no nu fən ê Nyo' ejise keeyuw fiɛ fi Tata tum wo le wo eto ejeme ê bese.”

Ɛ Bitā jeme ê bonyii bô yaa nu ke Bojuu ekume Jisos Klistu

^{34b}Ɛ Bitā mum kɛw no jemyi gayte le, “Yí kecey e, me nu ɛ n'yən le ke Nyo' duŋci kejeey jɛy ke. ^{35c}Wee tfuu wvú fane wvú bvuu gee fiɛ fi nu leŋ nu ɛ wvú fiisene wvú yaa taale laa mweten buy fɛ le. ^{36d}Ben kee ntum wvú Nyo' to ciinsee fô bonyii bo Islael e, fewci saaka wvú jee le Jisos Klistu to to wvu le nyɛkeey nulo

enu enteleŋ jo Nyo' bô bonyii. Ɛ Jisos Klistu wvun nu Cee Ɛkole bonyii bocii. ³⁷Ben kee fiɛ fi to kooyɛ woŋ wvú Judea le tfuu, ɛ fí to kɛw Galilee ejim jo kefew kè Jon to fewci leese bonyii ê joo. ^{38e}Ɛ ben kee ten no Nyo' to tfuwɛ lo Keyoy ke Yuule yí Jisos wvu Nasalet e, bvuu nya mvungay ê wvú, no nu bô wvú. No Nyo' to nu bô wvú, ɛ wvú mum no lene mondvuum monciim gee lemme di jee bvuu fele bonyii bô dɛwle nvuwse. ^{39f}Ɛ nu bese bô to yɛnɛ mwɛem mvú wvú to gee woŋ Bojuu le tfuu, noo mvú wvú to gee ê kelaante kè Jelusaleɛ e. Bô to nu ɛ ta wvú yí kentam e ɛ wvú kpwe. ⁴⁰Geenən, ɛ è ke dīoo nu ɛdiuw ɛta, ɛ Nyo' bvuse wvú yí kpwe le, ge ɛ bonyii yən wvú le. ^{41g}Ɛ ke ɛ yaa nu bonyii bocii bô to nu ɛ yən wvú le ke. È to yən ke bese bô wvú wvú Nyo' to cawɛ le bese efewci ekume Jisos. Ɛ bese to nu ɛ dieken bvuu wuken bee bo Jisos seke wvú to buyɛ yí kpwe le. ^{42h}Ɛ wvú gay le bese ke efewci diew Nyo' ê bonyii, bvuu seŋe ê bó le è nu wen wvú Nyo' nu ɛ baa le wen ke esaw bonyii bô beɛ dvú noo bô kpweken wase. ⁴³ⁱJisos wvun nu wvú bonyii bo ntum Nyo' le bocii to jemyi ekume wvú le è nu naa yɛ wvú nu ɛ lese fitele yí ye le, é Nyo' elɛɛshe bibefe biew fele yí diee diew e.”

Ɛ Keyoy ke Yuule to yí bonyii bô yaa nu ke Bojuu le

^{44j}Ɛ no Bitā to beɛ jemyi mwɛem mvun nən, ɛ Keyoy ke Yuule nɛ shii, to yí wee tfuu wvú to yeke njeme wvudvu le. ⁴⁵Ɛ diuw yum bonyii bo mbee le bô è nu Bojuu bô to biɛ Bitā le, no bó yɛnɛ

^x10:28 10:15; Gal 2:12 ^y10:30 10:1-8 ^z10:30 1:10; Luk 24:4

^a10:32 9:43 ^b10:34 Lum 2:11; Jɛm 2:1 ^c10:35 Jon 9:31

^d10:36 Yesa 52:7; Lum 3:25-26; 5:1; 2Kol 5:18; Kolo 1:20; Mwm 19:16

^e10:38 Luk 4:18; 13:16; Jon 3:2 ^f10:39 3:15 ^g10:41 1:4; Luk 24:30-31, 41-43; Jon 21:12-13 ^h10:42 17:31; Lum 14:9; 2Tim 4:1; 1Bi 4:5

ⁱ10:43 13:38; Yeli 31:34 ^j10:44 2:4

ε Nyo' ε nya ten nnya ye yì è nu Keyoy ke Yuule ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu. ⁴⁶ε Bojuu ba no yuuke ε bó jemyi díew yì bó yaa kee ke, bensee Nyo'. ε Bitá mum bife le, ⁴⁷k“No Keyoy ke Yuule nu ε to wase yì bonyii ban e læŋlæŋ no kí to toæ yì yese beene le, è nulo é wee ebvuu etun fo bó elese bó ê joo le?” ⁴⁸lNo Bitá bife nonen, mum gay le bó elese bó ê joo ê diee di Jisos Klistu le. Ejim jodvu, ε bonyii bodvu læke le wvú ece bó bó yì ediuw e caan se nene.

**ε Bitá see fiε fi to kooyεε
yew dvu Koneyu**

11 ε boom bo ntum e bo Jisos e noo bonyii bo mbee le Judea jocii ke yuw le bonyii bò yaa nu ke Bojuu nu ε fi-isen wase ten diew Nyo'. ²ε Bitá ke dioo kase ben Jelusaleṃ, ε bonyii bo mbee le bomew mum no saake wvú. Bonyii ban nu bò to ké no leeme ke le bó kɛŋke keet-fuse wee wvú yaa nu ke wee Juu yew, é mwetɛn se no nu wee Nyo'. ³mε bó no saake wvú biite le, “Wo se ghan nɛε ε se laa ghane ê bonyii bò bæε ntfuse le, ε bvuu ε mɛse ε dieken ben ε bó?”

⁴ε Bitá mum loocε nyey fiε ficii fi to kooyεε, gay ê bó le, ⁵n“Me nto nu ê ke-laante kè Jofa le mbunlee, ε fiε diewe efile le nɛ to fò me le. ε me n'yen ê fiε fidvu le, ε fiε fimew shiile fowe nu diewe ekolε ke ndvu le, ε bó jici yì ebuw yo ɛna le. ε fì shii, leem ê me ejise. ⁶ε me ndioo ntaa jó, n'yen nyám e dikfuu le dikfuu le, ε yimi nu yi fò yew e, yimi yi ŋkpwaante bó yì sone, noo mvunyiim mvù bile we. ⁷ε me nɛ n'yuw ε diew gay ê me le, ‘Bitá, nɛnɛ we esɛyε edie.’ ⁸ε me ntfuse le, “Tata, kɛ è nulo é me emom

ke. Kε fiε fi nɛwncɛw kɛnɛε fi nu sɛ fì yuule lo ke nu ε ley wase ê me ɛmvu kɛ.’ ⁹ε diew yidvu bvuu jeme we le, ‘Fo wo enyɛnsè fiεε ε Nyo' ε ge wase fì ε no yuule kɛ.’ ¹⁰ε fì kooy nonen buy bokan botetε ε bó mum kase gufe fiε fidvu ficii ε fì ben we.

¹¹Kε sekedvu, ε bonyii botetε fεse fò yew e fò me nto nɛε, ε bó nɛ Kaysalia, ε bó tum le bó eto etee me. ¹²ε Keyoy ke Yuule gay ê me le fo me enyaw keɛŋgen bee bonyii bodvu kɛ. ε boom bo bwεε wesebeene le bo Jofa bo bosooaan ban bi me le, ε bee bó bocii gen ley yew dvu wee wvudvu. ¹³No bese ley, ε wvú see ê bese no wvú to yɛnɛ nɛɛndaa Nyo' le ê wvú yew, ε wvú gay le wen etum wee Jofa é wvú egen etee wee mvu ε bó teje le Semon Bitá. ¹⁴oWee wvudvu nu ke eto bó saaka wvù bó bonyii bocii bo ê wen yew nu ke eboy yì dvú le. ¹⁵pε me ŋke ndioo ŋkew keɛnjemyi, ε Keyoy ke Yuule nɛ shii to yì bonyii bodvu le ke læŋlæŋ no kí to toæ yì yese beene le fɔŋkew. ¹⁶qε me n'yen nonen, mum ŋkume fiε fì Tata to jemyεε le, ‘Jon to leese bonyii ê joo, geenɛn, Nyo' nu ke elese ben ε è nu can Keyoy ke Yuule le.’ ¹⁷No Nyo' to nu ε nya bonyii bodvu bó nnya ε è nu ke yì yì wvú to nyæ ê beene seke beene to lesɛε fitele yì Tata Jisos Klistu le, é me enu yɛε wvù etunè fiε fì è gee Nyo'?”

¹⁸rε bonyii bodvu yuw no Bitá jeme nonen, faɲε yaa ebvuu esaake wvú kɛ. ε bó mum nɛ no tumte ε è nu monkum mo Nyo' le gayte le, “É è fɛn nu nonen, kɛ tu Nyo' nu ε nya wase ten je ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu, le bó ekumen mvuntelem mvubole ke ekeŋke nshii wvù mɛy lo.”

^k10:47 8:36 ^l10:48 19:5 ^m11:3 10:28; Gal 2:12 ⁿ11:5 10:11-20

^o11:14 16:31 ^p11:15 2:4 ^q11:16 1:5

^r11:18 13:48; 14:15, 27; 15:4, 12, 22-29; 17:12; 18:5-11; 19:8-10; 20:21

Ɛ bonyii nteen bò yaa nu ke Bojuu lese fitele yí Tata Jisos e Antiok

¹⁹ƆBonyii bò to saanƙenƙe no ƙgew to ƙewƙe seke bó to yue Tefan to nu Ɛ gen mondvuum e mondvuum e, gen buy Fonishia, Ɛ bomew gen Sayblus, bomew Antiok. No bó genƙe nonen, no fewci diew Nyo' Ɛ è nu ke Ɛ Bojuu maanƙ. ²⁰ƆGeenen, Ɛ bomew bonyii bo mbee le bò to nen'yee Sayblus noo Selin, gen Antiok no fewci ten saaka wvù jee wvu ekume Tata Jisos Ɛ bonyii bò yaa nu ke Bojuu. ²¹uÊ mvunƙgay mvu Tata Nyo' le, Ɛ bó ge Ɛ bonyii nteen lese fitele yí Tata Jisos e, kumen tu bó wvù.

²²Ɔ saaka wvudvu wvun ley bitem bi kentaashe ke bonyii bo mbee le Jelusalem. Ɛ bó mum tum Banaban Antiok jodvu. ²³vƆ wvù gen buy jó, yen no Nyo' nu Ɛ buw bó bó mboyma, Ɛ wvù yuw njon, mum no teete bó le bó ebii Tata le bó mvuntelem mvubole mvunciim. ²⁴Banaban wvun to nu wee wvù jee, Ɛ wvù Ɛ yinsan bó Keyoy ke Yuule bvuu ƙenƙe mbee ntay. Nonen, Ɛ wvù ge Ɛ bonyii nteen jó lese fitele yí Tata le.

²⁵wƆ Banaban ke mum ne gen Taa-sus keegom Saul. ²⁶Ɔ wvù ke gom yen wvù le, jo Ɛ bó wvù tu jim Antiok. Ɛ bó wvù no nu jó yí kelum e ƙecile bó kentaashe ke bonyii bo mbee le, yee yi bonyii nteen. È nu Antiok jodvu jó bó to ƙewƙe keetenƙe ngoo bonyii bo mbee le le bonyii bo Klistu le.

²⁷xƆ è ke no nu ke ƙefew kedvu le, Ɛ bonyii bomew bó ƙé no seƙe mwæm mvù bó yuuke Ɛ Nyo' jemyi, ne Jelusalem bow gen Antiok jodvu. ²⁸yƆ Keyoy ke Yuule ge Ɛ mvu bó le wvù diee to nu

Agabus ke ne leem we, tefe le jen yí temyi nu ke ekoo won tƙuu. Jen yidvu to nu Ɛ ghan koo ƙefew ƙè Klawdius to nu Nfon wvu Lum. ²⁹zƆ ngoo bonyii bo mbee le bo Antiok yuw nonen, seyse le wee tƙuu esuw bigew no wvù ƙenƙe, Ɛ bó efi boom bo bwee bó le bó nu Judea dvù. ³⁰Ɔ bó mum suw, tum Banaban bó Saul dvù le bó egen enya Ɛ bocee kentaashe ke bonyii bo mbee le.

Ɛ Nfon 'Elod nya ngew Ɛ bonyii bo mbee le

12 Ɔ è no nu ƙefew kedvu le, Ɛ Nfon 'Elod ƙew no nyaa ngew Ɛ bonyii bomew bo kentaashe ke bonyii bo mbee le. ²Ɔ wvù gay Ɛ bó gbwo Jem wvù waa bwee Jon Ɛ wvù kpwe. ³Ɔ wvù ke dioo yen le fí nu Ɛ jon Bojuu le, Ɛ wvù mum gen fwe gay Ɛ bó koo ten Bitá. Bó to kole wvù Ɛ è nu eɗiuw Ɛ Ŋkaw Blæd wvù bó baa gee Fintunlæn jó le ƙe. ⁴aNo bó koolee wvù, mum fen yew ncaw e, gee ngóo bonyii bo nci le nye le bó eceyte wvù bonew bonew. Ɛ 'Elod to geke Bitá nonen le Ŋkaw Danƙefey ke dioo Ɛ fey, Ɛ wen ebvuse wvù eleke Ɛ bonyii fwe Ɛ bó esaw wvù. ⁵bƆ Bitá mum no nu ke yew ncaw e. Geenen, Ɛ kentaashe ke bonyii bo mbee le no bunlee Nyo' fô wvù le shiee le.

Ɛ nceendaa Nyo' bvuse Bitá yew ncaw e

⁶Ɔ è ke dioo nu entan wvù ekfun nu ebuy eyuu Ɛ 'Elod ebvuse Bitá Ɛ bó esaw wvù, Ɛ Bitá no leete entelæn jo bonyii bo nci le bofee Ɛ bó Ɛ kay wvù bó boncaw bofee, Ɛ no ceyte. Ɛ bonyii bo nci le bomew ceyte yew ncaw Ɛ fwese. ⁷cƆ

^s11:19 8:1-4 ^t11:20 Jon 7:35 ^u11:21 2:41

^v11:23 13:43; 14:22; 15:32; 16:40; 18:23; 20:1, 28-31 ^w11:25 9:30

^x11:27 13:1; 15:32 ^y11:28 21:10

^z11:29 12:12, 25; Lum 15:26; 1Kol 16:1; 2Kol 8:4; 9:2, 12; Gal 2:10

^a12:4 4:3 ^b12:5 Jem 5:16 ^c12:7 5:19

fí kooy le nceendaa Tata to nu ɛ ne sese buynen, ɛ n'yu ba yew ncaw yidvu le. ɛ nceendaa wvudvu kum Bitá yí kebene le, ɛ wvú kamse. ɛ wvú gay ê wvú le, “Ja we cekey.” No wvú gay nonen, ɛ boncaw ba mum feyken can Bitá le gbweken fokuse. ⁸ ɛ wvú bvuu gay ê wvú le, “Temɛ ndvu yo, elese bolaba buw.” ɛ Bitá ge nonen. ɛ nceendaa wvudvu bvuu gay le, “Bule ndvu yo ebii me le.” ⁹ ɛ Bitá bu, mum no bii wvú le ekfuɲ. Ke wvú to cim kee le fie fi nceendaa wvudvu gee nu keceey ke. Wvú to kpwaake le è nu fie diewe efíle le ɛ fí too fô wen e. ¹⁰ ɛ bô wvú len fey bvudvu bvuu fwe fô bonyii bo nci le to ceyte, bvuu fey bvuu ejim, mum fese diuw ketaaɲ wvú buyte gene ɛlaante le, ɛ bô ɛ fɛ bô ketfu. ɛ diuw ketaaɲ wvudvu yene ke ɛwvunɛwvun, ɛ bô buy. No bô buy nonen, no lene booke ke ê je, ɛ nceendaa Tata Nyo' wvudvu mum ne la ê wvú ejise.

¹¹ ɛ Bitá shɛɛ, ɛ bvufɛe tu wvú fô, ɛ wvú gay le, “Keseen nu ɛ me ɛ ŋkieɛ wase le è nu keceey le è be tum Tata nceendaa we le wvú eto ebvuse me can 'Elod e, ɛ me emboy yí ŋgew wvú Bojuu se ceyte le bô nu ke enya ê me le.”

¹² ^dNo wvú kiente nonen, mum ne no gene fô yew e fo Maalia wvú bwee Jon Maaku, ɛ bonyii nu ɛ bô ɛ tase fô nteen ɛ no bunlee. ¹³ ɛ wvú gen buy fô, kumce diuw ketaaɲ, ɛ wan kpwoon mvu ɛ diee nu Loda wvú to lemte fô yew e fodvu to keeyene. ¹⁴ ɛ wvú dioo yuw ɛ è nu diɛw Bitá, ɛ njoɲ yu wvú, ɛ wvú faɲe yaa yene ketaaɲ ke, kaa ne lewte kase ley gen yew, see ê bonyii le, “Bitá nu diuw ketaaɲ e.” ¹⁵ ɛ bô tfuse ê wvú le, “Wo jewte lo.” ɛ wvú no taame ke le è nu Bitá. ɛ bô mum ne gay le “È nulo enu nceendaa Nyo' we.” ¹⁶ No bô to jemyi nonen, ɛ Bitá mey ke

no kumci. ɛ bô dioo yene, yen keceey ɛ è nu wvú, ɛ diuw yum bô. ¹⁷ ɛ wvú few bô can ɛ bô lu bô diuw, mum see ê bô no Tata be bvuse wvú yew ncaw e, bvuu gay le bô esee ê Jem noo bonyii bo mbee le bocii. No wvú gay nonen, mum ne gen keba kemew e.

¹⁸ ^e ɛ ekfuɲ buy yuu, ɛ bvufɛe no bvuu-ɲke lo bonyii bo nci le le laa è se kooy la bô Bitá le. ¹⁹ ɛ 'Elod bvuse bonyii le bô eghan egom wvú. ɛ bô gom, gom ŋkuuɲ. ɛ wvú mum tee bonyii bo nci le bô to ceyte Bitá ba, biwce mwɛɛm ê bô, mum ne gay le bô jo bô gen lese. Ejim jodvu, ɛ 'Elod ne ê keba ke woɲ e kè Judea le, bow gen no nu ê kelaante kè Kaysalia le.

Kpwe Nfon 'Elod

²⁰ È to nu kefew kedvu le ɛ Nfon 'Elod ton'yi shém bô bonyii bo Taya noo bo Sidon. ɛ bonyii bodvu ke mum baance ye keegen eku can le nyekeey enu dvú, njefo woɲ wvubo to keɲke mwɛɛm mvudien ɛ è nu woɲ we le. ɛ bô gen, yaw koo nsan bô Blastus wvú to nu cee ntow.

²¹ ɛ diuu ke to kocɛn, ɛ Nfon 'Elod tfume ndvú woɲ, shii yí kawla le, mum no nyaa sa' ê bonyii bodvu. ²² ^f ɛ bô ne no wvuuyi lo, bensee wvú gayte le, “Wvun njeme nu wvu nyo', ke è nu wvu wee wvu wum ke.” ²³ Kaɲ mwaɲ, ɛ nceendaa Tata mum tum kencem yí Nfon 'Elod e, njefo wvú to baa efese mbense wvudvu ê Nyo' ke. ɛ ŋgeɲse mum die wvú, ɛ wvú kpwe.

²⁴ ^gGeenen, ɛ diɛw Nyo' no leyte ê mvuntelem mvu bonyii le, saɲkene gene lo fwe fwe.

²⁵ ^h ɛ Banaban bô Saul ke mɛse fie fi bô to tumɛ bô Jelusalem dvú, mum kase tu jim Antiok. ɛ bô dioo etuu jim, jo Jon Maaku.

^d12:12 12:25; 13:13; 15:37; Kolo 4:10

^g12:24 2:41 ^h12:25 11:29-30

^e12:18 5:22-24

^f12:22 ɛsek 28:2

Ɛ bó tum Banaban bô Saul

13ⁱBonyii bomew to nu ê kentaashe ke bonyii bo mbee le Antiok, Ɛ è nu bô seŋe mwëem mvù bó yuuke Ɛ Nyo' jemyi, bvuu yëyi bonyii. Bonyii bodvu to nu Banaban bô Semeon wvù bó to teje le Wvù Yiile, noo Lushus wvu Sëlin bô Saul noo Manëen wvù bó to leyëe wvù bô 'Ɛlod wvù wee sa'. ^{2j}Ɛ è ke dioo nu Ɛ bó bamte mwëem mvudien bunlee Nyo', Ɛ Keyoy ke Yuule nɛ gay ê bó le, "Ben ebaa Banaban bô Saul egeɛ, é bó elemtè lemme di me nu Ɛ ntee bó le bó elemtè." ^{3k}Ɛ bó yuw nonen, bvuu no bamte ke mwëem mvudien bunlee, ke nɛ gɛɛ can yí bó le, mum ciinse bó Ɛ bó no gene.

Ɛ Banaban bô Saul gen Sayblus

^{4l}Ɛ Banaban bô Saul mum no gene no Keyoy ke Yuule to tumɛɛ bó. Ɛ bó nɛ bow ê kelaante kè Selusia le, ley ê ŋguw wvu ê joo le, no leenci, gene woŋ wvù Sayblus e. ^{5m}No bó lente, buy ê kelaante kè Salamis e, mum no ghane fewci diew Nyo' yéw bunle Bojuu le, Ɛ Jon Mak ghane bô bó, fici bó.

⁶Ɛ bó ke lɛn woŋ wvu ê joo entelɛŋ wvudvu le, danɛen gen buy naa ê kelaante kè Bafos e. No bó gen buynen yí wee Juu mvu le jó, Ɛ è nu wee nɛm Ɛ diee nu Bal Jisos, Ɛ wvù to ké no mbi-ayte le wen nu wee wvù seŋe mwëem mvù wen yuuke Ɛ Nyo' jemyi. ⁷Wvù to ké no shee bô Segus Baulus wvù wee sa' wvu woŋ wvudvu le. Wee sa' wvudvu to kɛŋke bvufee baay. Ɛ wvù ke tee Banaban bô Saul njefo wvù to gomte keeyuw diew Nyo'. ⁸ⁿƐ bó to, geenen Ɛ Elimas wvù wee nɛm wɛ no diee diew nu ê díew Glek e, mum no kicine bó, momte keege le fo wee sa' wvudvu elese fitele yí Jisos

e kɛ. ⁹Ɛ Keyoy ke Yuule yinɛen yí Saul e, wvù diee diew dimew to nu le Baul, Ɛ wvù luŋ ejise yí wee nɛm wvudvu le, ¹⁰gay ê wvù le, "Wo nu waa dewle, Ɛ wo nu wee wvù bane fieɛ ficii fi nu lɛŋ. Kenlɛɛma bô mbiay nu Ɛ cin fô fitele fiuw e. Kɛ è nulo é wo enu nen se wo kumene keceɛy ke Nyo' le le kí etuú mbiay e? ^{11o}Yekɛ eyuw, keseen nu Ɛ kebo ke Nyo' le nu egbwe yí yo le é wo efefe, é fi ke ejo kefew é wo se ebvuu eyen kɛ naa diuu le." Kaŋ mwaan nonen, Ɛ fieɛ fimew shii ke diewe kembew e, baŋ ejise Elima. Ɛ wvù mum nɛ no ghaale lo mondvuum, gomte wee wvù ecɛŋseè wvù. ¹²Ɛ wee sa' wɛ yen nonen, mum lese fitele yí Jisos e, no wvù to kɛŋke ŋghaw yí mwëem mvù bó to yëyi ekume Tata Jisos e.

Ɛ Baul bô Banaban gen Antiok wvu Bisidia le

^{13p}Ɛ Baul bô ŋgoo ye ley ê ŋguw e Bafos, lente joo yi baay buy ê kelaante kè Belga le woŋ wvù Bamfilia le. No bó buy jó, Ɛ Jon Mak cine bó le, tu jim Jelusalem. ^{14q}Ɛ bó nɛ jó, fey gen ê kelaante kè Antiok wvu Bisidia le. Ɛ è ke no nu diuu di mbam e, Ɛ bó gen ley shii yew bunle le. ^{15r}Ɛ bonyii ke nɛ taŋ é Ŋwa' bonci bo Muses e noo ê wvu bonyii bo ntum Nyo' le mɛse, Ɛ bocee ekole yew bunle yidvu mum tum ntum fô bo Baul e le, "Boom bo bwee wese le, é ben kɛŋke fieɛ keetefe bonyii dvú, é ben jeme."

¹⁶Ɛ Baul mum nɛ we, ci bonyii bô kebo mum kɛw no jemyi le, "Bonyii bo Israel noo bonyii bô yaa nu ke Bojuu bô wvumte tɛn Nyo', ben eyeke eyuw. ^{17s}Nyo' bonyii bo Israel to nu Ɛ caw bo'icee cee bosese, ge Ɛ kfuú dibole no kuuke seke bó to nu botolo woŋ wvù ljiw e. Ɛ wvù ke mum bvuse bó jó bô

ⁱ13:1 11:27 ^j13:2 9:15; 10:19; 22:19; Gal 1:15-16

^k13:3 6:6

^l13:4 10:19; 15:39

^m13:5 17:2

ⁿ13:8 2Tim 3:8

^o13:11 9:8; 22:11

^p13:13 13:5; 15:38

^q13:14 17:2

^r13:15 15:21

^s13:17 Ksm 1:7; Dito 5:15

mvunggay mwew, ¹⁸kuu shém bô bó, no taale ke fô bó le ŋkpwaante yî bilum e mbaanye. ¹⁹uE wvú ke ge e bó shike bitum bisooshwi y woŋ wvù Kanaan e, mum nya woŋ wvudvu e è no nu wvubo. ²⁰vMwëem mvun mvunciim to nu e jo diwë bilum gee ne kecow mbaanshen e (450). No wvú nyae woŋ wvudvu e bó, mum gee bonyii bô esaakè bó. E bó saw gen buy yî kefew kè wee ntum we wvù Samwel to saake le. ²¹wKë yî kefew kekë le e bó ke ne lëkë keekëjke e è nu nfon, e Nyo' mum nya Saul, waa Kish wvu e kfuu di Benjamin e. E wvú saw bvunfon yî bilum e mbaanye. ²²xE Nyo' ke shwaw wvú, gee Dawe Nfon wvubole. Nyo' to nu e jeme ekumë Dawe wvun le, 'Me nu e n'yen e Dawe wvù waa Jëese nu fitele fiem.

Wvú nu ke egee fiëe ficii fi me ŋgomte.'

²³yE to nu e kfuu di Nfon Dawe wvun e di Nyo' to bvusee Mboyse, nya e bonyii bo Israel no wvú to kawëe. E Mboyse wvun nu Jisos. ²⁴zE Jisos wvun se keeke ekew lemme diw nu e Jon to fewci wase e bonyii bocii bo Israel le bó ekumen mvuntelem mvubole e wen elese bó e joo. ²⁵aE Jon ke no nu wase keemëese lemme diw, ke ne bife e bonyii le, 'Ben kpwaake le me nu yëe? Kë me n'jaa nu wee wvù ben ceyte ke. Wee wvudvu too ejim jo me, e me mbaa encim enkocen keengvuwce mbaaye bolaba bew ke.'"

²⁶E Baul gen fwe jeme le, "Boom bo bwëem e bô è nu kfuu di Abila'm e noo ben bonyii bocii bô yaa nu ke Bojuu bô wvumte ten Nyo', Nyo' to ciinse ntum wvun wvù è nulo e bonyii eboy yî dvú le e è nu e beene. ²⁷bGeenen, e bonyii

bo Jelusalem bô bonyii bobole bô saake woŋ, faŋe yaa jo Jisos diwë Mboyse le ke. E bó bvuu faŋe yaa kieë kenyi ke mwëem mvù bonyii bo ntum Nyo' le to saŋee ekumë wvú ke. E è nu ke mvú mvù bó to shee taanŋke ediww e mbam e ecii. E bó ke diow gay le bó eyu wvù nonen, e fiin mum ge e fi to kocen no bonyii bo ntum Nyo' le to jemýe. ²⁸cNaa no bó to baa cim yen jay wvù è nulo e bó eyu wvú yî dvú le ke, e bó gen ke fwe gay e Baylet le bó eyu wvù. ²⁹dE bó ke ge fiëe ficii no Ŋwa' Nyo' to jemýe ekumë Jisos, e bó shike wvú yî kentam e gen lese wvú e jem. ³⁰eGeenen, e Nyo' kase bvuse wvú yî kpwe le. ³¹fE wvù ghan yî ediww e nteen dunŋe ekole kew e bonyii bô bó bó to nen'yëe Galilee gen Jelusalem. E nu bó bô fewci ekumë wvù keseen e bonyii bo Israel.

³²gNonen, bese e no nu ten fen keseen keefewce saaka wvù jee wvudvu e ben. Saaka wvudvu nu le, fiëe fi Nyo' to kawëe bo'icee cee bonyii bo Israel dvú, ³³nu e wvú e ge wase fi e to e kocen keseen kefew kesëbeene le, beene bô nu boom bobole. Fiin kocine no Nyo' to bvusee Jisos yî kpwe le. Bó to nu e saŋ wase ekumë fiëe fin e Ŋwa' Mbense le biba bifëe, e Nyo' jemýi le,

'Wo nu Waa wëm,
e me nu wase Ico eben.'

³⁴hEkumë mbvuse wvù Nyo' to bvusee Jisos yî kpwe le le fo wvú efo ke, Nyo' to nu e jeme e yin je le le,
'Me nu ŋke enya e ben kembonen kè è nu kem,

kè me nto ŋkawëe Dawe dvú, nlew.'

¹13:18 Ksm 16:35; Ktj 14:33-34; Dito 29:5 ^u13:19 Dito 7:1; Yosh 14:1

^v13:20 Biku 2:16; 1Sam 3:20 ^w13:21 1Sam 8:5, 19; 10:21; 11:15

^x13:22 1Sam 16:12; 13:14 ^y13:23 Yesa 11:1; Lum 1:3; Mwm 5:5

^z13:24 Luk 3:3 ^a13:25 Luk 3:15-16 ^b13:27 3:17

^c13:28 Luk 23:4, 14-15, 21-23 ^d13:29 Luk 23:50-56 ^e13:30 3:15

^f13:31 1:3, 8 ^g13:32 Mben 2:7; Lum 1:3-4 ^h13:34 Yesa 55:3

³⁵ŋFí nu ɛ bó ɛ bvuu ɛ saŋ bvudvuu bvumew e ɛ Ŋwa' Mbense le ɛ Dawe gayte le,
'Ké wo nu ke ecine Waa wo lemme wvù Yuule le,
é wvù efo ɛ jem ké.'

³⁶ŋFí ɛkumɛ Dawe nu ɛ wvù to lem lemme diw dī Nyo' to nyaɛ ɛ wvù yí kefew kew e, ke kpwe ɛ bó dwey wvù mbew bo ice le, ɛ wvù fo. ³⁷Geenen, ɛ wee wvun wvù Nyo' to bvuseɛ yí kpwe le to baa fo ɛ jem ké.

³⁸kNonen, boom bo bwɛm e, ben emum ekeè ntay le saaka wvun wvù bó fewci le Nyo' læshi bibefɛ bi bonyii le nu ɛ wvù læshi nje Jisos wvun. ³⁹lWee wvù nu ɛ lese fitele fiew yí Jisos e, nu ɛ wvù ɛ boy wase yí bibefɛ biew e bicii, ɛ è nu fiɛ fi è nulo nci Muses saa ege ké. ⁴⁰Nonen, ben eyenè fo fiɛ fi bó sanɛɛ ɛ Ŋwa' bonyii bo ntum Nyo' le ke ekoo ben. Bó jemyi jó le,

⁴¹m'Ben eyeke eyuw ben bò weysee Nyo'. Diuw nu ke eyum ben, ɛ ben ekpweken. Me nu ŋke emom fiɛ yí kefew kenen e, ɛ è nu fi wee be jeme lo ɛ ben, ben saa ebee ké.'"

⁴²ɛ Baul bô Banaban ke dioo ebuyte yew bunle yidvu le, ɛ bonyii bodvu no lɛke le bó ke ebvuu eto ke bvū mbam wvù too le ejeme mwɛm mvun. ⁴³nɛ bonyii ke dioo buy yew bunle le, ɛ bonyii nteen bò to nu Bojuu bô bonyii bò to baŋkɛ lo tu bo mbee Bojuu le, no bii Baul bô Banaban e. ɛ bó no jemyi teete bonyii bodvu le bó eyuukè ke ɛ è nu Nyo' le wvù nu ɛ buw bó bô nfi we.

⁴⁴oɛ è ke no nu bvū mbam wvù bie wvuwe le, ɛ kelaante no gomte keebuy lo kecii keeto eyuw diw Nyo'. ⁴⁵ɛ Bojuu yen no kebombom ke bonyii le tase

nonen, mum no bene kendon, kicine fiɛ fi Baul jemyi, nan'yi wvù. ⁴⁶pɛ Baul bô Banaban no jemyi lo yaa fane ké, gayte le, "Fí nu læŋ le bese bee keeyaw efewcɛ diw Nyo' ɛ è nu ɛ ben Bojuu. No ben nu ɛ ŋwase lo, ɛ jo bikuu binen le ben baa kocɛn keeke ekɛŋke nshii wvù mɛy lo, tu bese nu ebaŋke fisese efewci ɛ è nu ɛ bonyii bò yaa nu ké Bojuu. ⁴⁷qɛ nu no Nyo' nu ɛ gay ɛ bese, no wvù to jemyɛ le,

'Me nu ɛ ntome wo le wo enu ken'yeese ke bonyii bò yaa nu ké Bojuu le,
é wo ege ɛ bonyii bo ɛbuw ɛ won ɛ ecii ke eboy.'"

⁴⁸rɛ bonyii bò yaa nu ké Bojuu yuw nonen, mum no yuuke njoŋ, bensee diw yí yi Tata. ɛ bonyii nteen bee saaka wvudvu le, ɛ è nu bò Nyo' to nu ɛ baa wase le bó nu ke ekɛŋke nshii wvù mɛy lo.

⁴⁹sɛ diw yí yi Tata mum len won wvudvu le tfuu. ⁵⁰Geenen, ɛ Bojuu mum nɛ beyse bocee ntɛw bô boke' bo bonyii bo baay baay e, ɛ bokɛnɛ ban nu bò to ké no too yew bunle le, ɛ bó no bane Baul bô Banaban, mum kuŋ bó le bó enɛ jó. ⁵¹tɛ bó dioo nen'yi nonen, kuce kebvu ke yí bikaa bibole le è nu nciise fiɛ fi bó mom, mum gen ɛ kelaante kè Ikonium e. ⁵²ɛ ŋgoo bonyii bo mbee le shɛɛ no nu fibole yuuke njoŋ baay, ɛ Keyoy ke Yuule ɛ yinɛn yí bó le.

ɛ Baul bô Banaban fewce saaka wvù jee ɛkumɛ Jisos Ikonium

14 ^uNo Baul bô Banaban genɛ Ikonium, bvuu ge ké læŋlæŋ no bó to gee Antiok, keeley yew bunle Bojuu yi jó le, efewci saaka wvù jee dvù. ɛ bó looce fewcɛ, ɛ Bojuu noo bonyii bò yaa

¹13:35 Mben 16:10 ^j13:36 2:29 ^k13:38 10:43; 15:10

^l13:39 Lum 4:25; 6:7; 10:4 ^m13:41 Abk 1:5 ⁿ13:43 11:23 ^o13:44 17:2

^p13:46 3:26; 18:6 ^q13:47 Yɛsa 42:6; 49:6 ^r13:48 11:18 ^s13:49 2:41

^t13:51 18:6; Luk 9:5 ^u14:1 17:2

nu ke Bojuu bee nteen. ^{2v}Geenen, ε Bojuu bô to faŋε keebε nε beyse bonyii bomew bô to yaa nu ke Bojuu, befe bô mvuntelem mvubole le bó eton'yi shém bô bonyii bo mbee le. ^{3w}ε Baul bô Banaban mεy ke jó ε kefew defe, no fewci yaa fane ke ekume Tata. ε Tata nya bó bô mvunɔay keege mwεem mvù dunɔi mvunɔay mvu Nyo' le bô mwεem mvu diuw wvù yumeen e mvù dunɔi le fieε fi bó fewci ekume Tata no wvù nu ε buw bonyii bô mboyma nu keceey. ^{4ε} bonyii bo ε kelaante kedvu le gawsen. ε bomew tu ε keba ke Bojuu bô to faŋε keebε ba le, ε bomew tu ε keba ke boom bo ntum e bo Jisos e.

^{5x}ε Bojuu ba bô bonyii bô yaa nu ke Bojuu noo bikuu bi woŋ e tase, cu ntaŋ keenyεwle bô boom bo ntum e bo Jisos e, etumyε bó bô εta ε bó ekpweken. ^{6y}ε bó kieε ntaŋ wvudvu, mum lewte gen woŋ wvù Likonia le, no ghane ε bilaante bi Lista bô Delbi le noo ε bontew bô mbew jó le, ⁷fewci saaka wvù jee jó.

ε Baul bô Banaban fε ŋkewle Lista

^{8z}Wee mvu to nu Lista, ε wvù to ké no shee ke fokuse, ε ε yaa nulo ε wvù elen ke, njεfo bó to boke wvù ε ε nu ŋkewle. ε ε ke no nu diuu dimew, ^{9ε} wvù shii no yeke fieε fi Baul to yeeyi. ε Baul luŋ ejise yi ye le, yen ε wee wvudvu keŋke mbee le Nyo' nulo efe wen, ¹⁰mum gay ε wvù foweεwe le, “Ja eleem we.” ε wvù mum se le we, kew no lene.

^{11a}ε kebombom ke bonyii le yen fieε fi Baul ge, mum no sane etale, jemyi ε díew yi Likonia le le, “Bonyo' nu ε tu bonyii e shii ε to ε beene le.” ^{12ε} bó mum no

teŋε Banaban le Siyus, mum teŋε Baul le εmis ^{**}no ε to ké no yamte ke wvù jemyi. ^{13b}ε to nu ε yew ncese nyo' wvù bó teŋε le Siyus wvun nu mbew kelaante kedvu le. ε cee ncese wvu fó mum jo bona' bô bolemse noo fow no too dvù diuw ketaaŋ e le bô bonyii ege ncese dvù ε Banaban bô Baul.

^{14ε} boom bo ntum e bo Jisos e ban kieε fieε fi bô bonyii bodvu to gomte keege, saaye ndvù ye le, ^{††}lewte ley ε bonyii bodvu ente, no kayte le, ^{15c}“Bonyii ban, ben gee ε ε nu la fin? Bese nu ke bonyii læŋlæŋ diεwe ben e, ε bese to fεn keefewce saaka wvù jee wvù nen'yi fô Nyo' le le ben ecine bonyo' bo εcici ban e, ebii ε ε nu Nyo' wvù Nyo' le. Nyo' wvun nu wvù to bomεε ebule bô nshe noo jóo yi baay baay bô mwεem mvunciim mvù nu mondvuum man e. ^{16d}ε to nu fwele, ε wvù cine bonyii le bitum e bicii, ε bó no gee no bó koonke. ^{17e}Geenen, ε wvù no gee ke mwεem mvù jee fô bonyii le keedunɔi le wen nu dvù. ε wvù no nyaa bó bô jaŋ, ε bó keŋke ŋgu ε kefew ke læŋ e, diee yuuke njoŋ.” ¹⁸Naa no Banaban bô Baul jemyε mwεem mvun ε bó nen, ke ge lo le ce', ε bó se lu keege ncese ε bó.

^{19f}ε Bojuu bomew ke nε to jó, ε bó nε Antiok bô Ikonium, beyse bonyii nteen ε bó tumyε Baul bô εta. No bó tumyεε, mum gufe buy bô wvù εlaante kpwaake le wvù nu ε kpwe wase. ²⁰Geenen, ε ŋgoo bonyii bo mbee le ke to tase ε wvù we, ε wvù kase nε we, tu εlaante jodvu. ε bvù ke buy yuu, ε bô Banaban mum nε jó, no gene ε kelaante kè Delbi le.

^{**}14:12 Siyus to nu nyo' Boglek wvu baay, ε εmis nu wvù gene bontum bew.

^{††}14:14 Bó to saayi ndvù keedunɔe le fieε fi bó gomte keege nu ε sase bó.

^v14:2 13:45 ^w14:3 2:22 ^x14:5 14:19; 2Tim 3:11 ^y14:6 Mat 10:23

^z14:8 3:2 ^a14:11 28:6 ^b14:13 10:25-26; Dan 2:46

^c14:15 Ksm 20:11; 1Kol 8:4-6 ^d14:16 17:30

^e14:17 Mben 147:8; Yeli 5:24 ^f14:19 14:5; 13:50; 17:13; 2Kol 11:25

²¹No Baul bô Banaban ley Delbi, fewce saaka wvù jee ekume Jisos, kenke bonyii bo mbee le jó nteen. E bó ke ne jó kase no tuu jim, fele ê bilaante bi Lista bô Ikonium noo Antiok wvu Bisidia le. ²²ŊE bó no fele nonen, yvuwse mvuntelem mvu bonyii bo mbee le, teete bó le bó emey ke eleemê ntay yî mbee wvubole, keê le bô bowen kenke keeke eyen bongew nteen se keeke eley bvunfon buv Nyo' le. ²³^hE bó bvuu no baayi bocee bintaashe bi bonyii bo mbee le, gæle ê bintaashe bi bonyii bo mbee le bicii. Ê bó dioo gæle no bamte mwæm mvudien bunlee mum nya bó can Tata Jisos wvù bó beje wvù le.

E Baul bô Banaban tu jim Antiok wvu Silia le

²⁴E Baul bô Banaban ke fey woŋ wvù Bisidia le, danŋen gen wvù Bamfilia le, ²⁵fewce diew Nyo' ê kelaante kè Belga le, mum bow gen ê kelaante kè Atalia le. ²⁶ⁱNo bó bow jó, ley ê nguwwu wvù le, mum kase no tuu jim Antiok. E Antiok jan nu jò bó to nyae bó can Nyo' le e wvù buw bó bô nfi we e bó se mum no ghane gee lemme din di bó to mæse. ²⁷^jNo bó fese jó, baance kentaashe ke bonyii bo mbee le, see fiæ ficii ê bó no Nyo' se lemæe bó bó, bô no wvù se yen'yæ mvuntelem mvu bonyii bô yaa nu ke Bojuu le, é bó elese fitele yî Jisos e. ²⁸E Baul bô Banaban ce bô ŋgoo bonyii bo mbee le bodvu e kefew defe.

E bonyii bo mbee le shii nshii Jelusalem

15^kE bonyii bomew ke ne Judea, bow to Antiok, mum no yæyi bonyii bo mbee le le ke è nulo é Nyo' eboyse wee se bó nu e tfuse mweten yew

no nci Muses duŋci ke. ²¹E Baul bô Banaban ma lo n'yæyi wvudvu, e bô bonyii bodvu she bew mbew yî dvù le e è yaa nu wvu wæe ke. E fi ke ghaw, e kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Antiok baa Baul bô Banaban noo bonyii bo mbee le bomew, tum le bó eben Jelusalem eyen boom bo ntum e bo Jisos e bô bocee kentaashe ke bonyii bo mbee le ke jó le, le bó elese diuw fô fiæ fidvu le.

³Nonen, e kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Antiok mum ciinse bó, e bó no gene fele biba bi Fonishia bô bi Samalia le seje ê bonyii bo mbee le bo jó le bonyii bô yaa nu ke Bojuu nu e kumen wase. E bonyii bocii no yuuke nonen, lanlaje baay. ⁴^mE bó ke ben gen fese Jelusalem, e kentaashe ke bonyii bo mbee le bô boom bo ntum e bo Jisos e noo bocee kentaashe ke jó fiisen bó. E bó see fiæ ficii ê bó no Nyo' se lemæe can yibole. ⁵Geenen, e bonyii bo mbee le bomew bô to nu ten ê ŋgoo Bofalasii le, ja we gay le, “Bó kenke ke keetfuusè bonyii bô yaa nu ke Bojuu yew, gaytè e bó gæle bonci bo Muses e.”

⁶No bó gay nonen, e boom bo ntum e bo Jisos e bô bocee kentaashe bvuu shii keeley ente jo fiæ fidvu. ⁷ⁿE bó ke she jeme gen ncejole, e Bitá ne leem we gay le, “Boom bo bwæm e, ben kee le è to nu fwele e Nyo' baa me ê ben ente le è nu diuw wæm e wvù bonyii bô yaa nu ke Bojuu nu ke eyuuke saaka we wvù jee, beje wvù le. ⁸^oE Nyo' wvù kee mvuntelem mvu bonyii le, duŋce le wen nu e fiisen bonyii bô yaa nu ke Bojuu, nya bó bô Keyoy ke Yuule lenlen no wvù to nyae ê beene. ⁹PWvù to baa duŋci kejeey jeey beene e bonyii bodvu ke. Wvù to nu e ge e mvuntelem mvubole no yuule njefo bó to nu e lese fitele yî Jisos e.

^g14:22 11:23 ^h14:23 6:6; Tay 1:5 ⁱ14:26 13:1-2 ^j14:27 11:18; 15:12

^k15:1 Læw 12:3; Gal 5:2 ^l15:2 Gal 2:1-10 ^m15:4 15:12 ⁿ15:7 10:1-43

^o15:8 2:4; 10:44 ^p15:9 10:35

¹⁰qNo fí nu nonen, ben ε ghan nεε ε se no gomte keeshiike fitefe fí Nyo' le, joo bvujite gεεle yí ŋgoo bonyii bo mbee le, ε bvujite bvun to ghaw wase beene noo bo'icee cee bosεbeene? ¹¹Fí baa nu lεŋ kε. Beene nu ε bee le Nyo' boysee beene ε ε nu nje mboyma wvù Tata Jisos nu ε buw beene dvú. Ε ε nu ke ten lεŋlεŋ no wvú boysee bonyii bò yaa nu ke Bojuu.”

¹²rNo Bitá jeme ε mεse, ε bonyii bocii cife, mum no yeke no Banaban bô Baul fεle no bó se ghane gene fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le, ε Nyo' nyaa bó bô mvuŋ-gay le bó egeε mwεem mvù duŋci mvuŋ-gay mvu Nyo' le bó mwεem mvu diuw wvù yumεen e dvú. ¹³Ε bó jeme mεse, ε Jem mum gay le, “Boom bo bwεem e, ben eyeke eyuw. ¹⁴Semon be ε see wase ε beene no Nyo' to kewεε duŋce ten shiee we fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le, caw bomew ε bó ente le ε nu bew bonyii. ¹⁵Ε fíε fí bonyii bo ntum Nyo' le to saŋεε lene ke ekale kemwaan bô fí Nyo' to gee. Bó to saŋ le,

¹⁶sKefew too lo kε me nu ŋke εŋkase ento, enseyse yew Dawe yí nu ε gbwe wase. Me nu ŋke en'yoo binffuy bidvu, ε yí ekase eleem we.

¹⁷Nonen, ε kebese ke bonyii le emum egomte Tata, ε bonyii ban bocii nu bò yaa nu ke Bojuu bó me nu ε ncaw le ε nu bem bonyii.

¹⁸Fifin nu ε è jemiy Nyo', ε wvú to ge wase ε bonyii kíε ε è bæ lo bvuyvuum e.’

¹⁹tMe ε no n'yene fiem le fo beene enyaa ŋgεw ε bonyii bò yaa nu ke Bojuu bó nu ε lese fitefe yí Nyo' le ke. ²⁰uBeene esan kε ε è nu ŋwa' fô bó le, egay le

fo bó edieε mwεem mvù bonyii nu ε ge bintaje dvú fô bonyo' le kε, njefo ε nu mwεem mvu nnyen e. Fo bó ekeŋkε fíεε keεge bó kenjan kε. Fo bó edieε nyam yí nu se bó sele lo εleme ε buy kε. Fo bó edieε εleme ke nyam e kε. ²¹vBó saŋ nonen, njefo bonci bo Muses e ban nu ε bó to yεeyi wase ncejole mondvuum monciim ε bonyii yuuke, ε è nu ke bó bó bó taanke eben yéw bunle le εdiuw ε mbam e ecii.”

Ε bó saŋ ŋwa' fô bonyii bo mbee le bò yaa nu ke Bojuu

²²wNonen, ε boom bo ntum e bo Jisos e bó bocee kentaashe noo kentaashe ke bonyii bo mbee le kecii bee fifie, mum yen le fí jee le bó ebaa bonyii ε bó ente etum ε bó bo Banaban noo Baul egen Antiok. Ε bó mum baa Judas wvù diee diuw dimew to nu le Basabas, bvuu baa ten Silas. Bonyii bo bofεε ban to nu bikuu ente jo bonyii bo mbee le. ²³Ε bó saŋ ŋwa' wvù bó nu etum bó dvú ε wvú nu le:

“Bese boom bo bwee wene le bó nu boom bo ntum e bo Jisos e bó bocee kentaashe gayte ben e bonyii bo mbee le bocii bó yaa nu ke Bojuu, bó nu ε ke-laante kε Antiok e bó bó nu keba kε Silia le noo bó nu ε kε Silishia le. ²⁴xBese nu ε yuw le bonyii bomew nu ε buy ε bese ente ε to ε no nyaa ŋgεw, bvunse bvufee bvunen bó n'yεeyi mvu se ε tum bese bó ŋkuuŋ. ²⁵Nonen, bese ε mum e shii bocii ε bee le bó ebaa bonyii bomew etum fô ben e, ε bó etoð bó bo Banaban noo Baul bó nu nsáa yese shém. ²⁶Bonyii ban nu ε bó ε yefe wase kpwe ye le nje lemme di Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le. ²⁷Bese ε mum ε tum Judas bó Silas le

q15:10 15:19; Gal 2:16; 3:10-12; Εfe 2:5-8

r15:12 2:22 s15:16 Amo 9:11-12; Yesa 45:21 t15:19 Gal 5:3 u15:20 15:29; 21:25; 1Kol 8:1-13; 10:23-33; Lεw 18:6-18; Lεw 17:15; Lεw 17:10-14

v15:21 13:15 w15:22 11:18; 16:4 x15:24 Gal 1:7; 5:10

bó eto ebvuu ejeme ten bô diuw fieɛ fi nu ê ŋwa' wvun e. ²⁸yBee bo Keyoy ke Yuule nu ε yen le fí baa jee keeyike ben bô bvujite bvumew efey bonci bo shiee le ban bô nu le: ²⁹Fo ben edieè mwɛɛm mvudien mvù bô nu ε ge bintaje dvú fô bonyo' le kɛ. Fo ben edieè elɛmɛ ke nyam e kɛ. Fo ben edieè nyam yì nu sɛ bô sele lo elɛmɛ ε buy kɛ. Fo ben ekɛŋkè fieɛ keege bô kenjaŋ kɛ. Ê ben lewte mwɛɛm mvun, tu ben gee læŋ. Bô ε shɛɛ wase.”

³⁰Ê bô saŋ nonen mum tum bonyii ba dvú ε bô bow dvú Antiok. Ê bô gen, kum kentaashe ke bonyii bo mbee le ke jó kecii, nya ŋwa' wvudvu ê bô. ³¹Ê bô taŋ ŋwa' wvudvu, ε saaka wvudvu læese mvuntelem mvubole, ε bô yuw njoŋ baay. ³²zÊ Judas bô Silas bô to nu bonyii bô seŋe mwɛɛm mvù bô yuuke ε Nyo' jemyi, nya bontefe nteen ê bonyii bo mbee le, ge ε bô no kɛŋke mvuŋgay ê mvuntelem e. ³³Ê bô bosen ce jó ntay. Ê bonyii bo mbee le ke ciinse bô ε bô no kaase bô nyɛkeey tuu jim fô bonyii bô to tumɛɛ bô le. ³⁴†³⁵Ê Baul bô Banaban bosen ce Antiok ntay, ε bô bonyii bomew yɛyɛi bvuu fewci diɛw Tata.

Ê Baul bô Banaban gawsen

³⁶Ê kefew ke dioo gence, ε Baul gay ê Banaban le, “Bee wo ekase etu jim eghan bilaante bì bee wo se fewci diɛw Tata bí le, eyen laa bonyii bo mbee le bo jó gee nɛɛ le.” ³⁷aÊ Banaban mum no gomte keejo Jon Mak le bô bô eghane. ³⁸bGeenen, ε Baul faŋe yaa ekoonke le bô ejo wvú kɛ, njefo wvú to nu ε cine bô

le Bamfilia faŋe yaa mese lene dì bô bô to kɛŋke kɛ. ³⁹cÊ Baul bô Banaban ke she kicen baay, mum gawsen. Ê Banaban jo Maaku, ε bô wvú ley ŋguw wvu ê joo, gen Sayblus. ⁴⁰dÊ Baul caw fiew ε è nu Silas. Ê bô wvú dioo nen'yi, ε bonyii bo mbee le nya bô can Tata le ε wvú buw bô bô nfi we. ⁴¹Ê bô gen je biba bì Silia bô bì Silishia le, no ghane yvuwse mvuntelem mvu bintaashe bì bonyii bo mbee le.

Ê Timatio ley ŋgoo Baul bô Silas e

16 ^eÊ Baul ghan gen buy ê kelaante kè Delbi le, ke nɛ gen ê ke Lista le. Wee ŋgoo Jisos mvu to nu Lista jodvu ε diee nu Timatio, ε bwee nu wee Juu, nu ten wee mbee, geenɛn ε ice to nu wee Glek. ²fTimatio wvun to nu wee ε bonyii bo mbee le bocii bo Lista noo bo Ikonium bensee wvú. ³gÊ Baul no gomte keejo wvú le bô wvú eghanè, mum tfuse wvú yew. ⁴hÊ wvú to tfuse wvú yew nonen, njefo Bojuu bocii bô to cee biba bidvu le to kee lo le icee Timatio to nu wee Glek. ⁴hÊ bô mum no ghane, gene ê bilaante le, dioo gene no seŋe ê bonyii bo mbee le bonci bô boom bo ntum e bo Jisos e noo bocee kentaashe ke Jelusalem to shilɛɛ bee le bô egɛɛlè. ⁵iNonen, ε bintaashe bì bonyii bo mbee le bidvu mum no temyi gene fwe fwe yí mbee le. Ê bonyii no bì ise bô le ɛdiuw ecii.

Ê fieɛ dieɛw ɛfile le to fô Baul e Towas

⁶jÊ Baul bô ŋgoo ye nɛ le bô egen efewce diɛw Nyo' woŋ wvù ɛsia le, ε

†^{15:34} Boŋwa' bo boyvuum bomew kɛŋke kencim ke 34, ε kí nu le, “Geenen, ε Silas mɛy fiew Antiok.”

††^{16:3} Bô to tfuse Timatio yew wvu le è nulo é wvú efewci diɛw Nyo' ê Bojuu ε bô yaa nyaake kɛ wvú no ice to baa nu wee Juu kɛ.

y^{15:28} 10:19; 15:20; Luk 11:46 z^{15:32} 11:23, 27 a^{15:37} 12:12

b^{15:38} 13:13 c^{15:39} 13:4 d^{15:40} 14:26

e^{16:1} 14:6; Lum 16:21; 1Kol 4:17; Fili 2:19; 2Tim 1:5 f^{16:2} 6:3; Fili 2:20, 22

g^{16:3} Gal 2:3-5; 1Kol 9:20 h^{16:4} 15:22-29 i^{16:5} 2:41 j^{16:6} 10:19

Keyoy ke Yuule tun. E bó mum len wase fey e è nu je keba kè Fligia bô kè Galeshia le. ⁷ E bó ke dioo gen buy mbew woŋ wvù Misia le no gomte keeley gen keba kè Bitinia le, e Keyoy ke Jisos e bvuu tun. ⁸ Nonen, e bó mum fey woŋ wvù Misia le, danŋen gen ê kelaante kè Towas e. ⁹ E è ke no nu entaŋ, e fië diëwë efile le ne to fô Baul e. E wvù yen ê fië fidvu le e wee mvu wvu Masedonia leeme lëke wvù le, “Kee wo, lente ke eto Masedonia jan efi bese.” ¹⁰ No fië fidvu to fô Baul e nonen, e bee bó ^{ss}mum yen le Nyo' nu e duŋce ê bese le bese egen efewce saaka we wvù jee woŋ wvù Masedonia le. Kaŋ mwaan, e bese mum seyse keegen jó.

E Lidia lese fitele yî Jisos e Filibi

¹¹ E bese ne Towas, lente teyey ê ŋguw wvu ê joo le, buysen Samotes. E bvù buy yuu e bese gen fwe buy Niapolis. ¹² E bese ke ne fô len gen Filibi, e è nu kelaante ke ê keba ke fwe le Masedonia. *Kelaante kedvu to nu wase ke bala bo Lum e. E bese ce jó yî ediow e. ¹³ kE è ke no nu diuu di mbam e, e bese buy elaante jodvu, gen diuw joo le fô bese to kpwawci le bvudvuu bvú Bojuu le bvú bunle le nu enu. No bese gen, e bokene bomew to tase wase fô, e bese mum shii no jemýi ê bó. ¹⁴ kPwoon mvu to nu fô yuuke ten e diee nu Lidia, e wvù to ké no wvumte Nyo'. Wvù to buy ê kelaante kè Tayatila le, e wvù to ké no geese kfuú ndvù yimi, e yí nu ke yí yeele lo, lumte. E Tata yene fitele fiew, e wvù bee fië fi Baul to jemýi le. ¹⁵ mE bó ke lese wvù bô bonyii bo ê wvù yew ê joo, e wvù mum lëke bese gay le, “Kee ben, é ben fen nu e yen le me nu e nlese fitele fiem ficií yî

Tata le, é ben to ke gen ce ê me yew.” E wvù mey ke no nyeyi nonen, e bese ke ghan bee gen.

E bó fen Baul bô Silas yew ncaw e Filibi

¹⁶ nE è ke no nu diuu dimew e bese dioo egene fô bvudvuu bvú bunle le, tasen bee bo wan kpwoon mvu e è nu nfwa. Wvù to keŋke keyoy kemew yí ye le, e è nu kè ké ge e wee no nu wee diam. Bonyii bô to keŋke wan kpwoon wvudvu to kawte bigew yí ye le naa ntay nje wvù to ké no seŋe mwem mvù nu ke ekooy. ¹⁷ oE wan kpwoon wvudvu dioo yen bee bo Baul e, mum no bii bese le wante, gayte le, “Bonyii ban nu bonyii bo lemme le bo Nyo' wvù nu Ekole ke Mwem Mvunciim e, e bó duŋci je yí è nulo é ben eghan jó se boy.” ¹⁸ pE wvù ke ge nonen buy ediow nteen, e fi ke ne ton'ye Baul, e wvù baŋke ye wam keyoy kedvu gay le, “Me ŋgayte ê wo ê diee di Jisos Klistu le, buye yí wan wvun e.” E kí mum buy yí ye le ke sekedvu.

¹⁹ E bonyii bô to keŋke nfwa wvudvu yen le je bowen yí bigew nu e yí e ka wase, e bó mum koo Baul bô Silas gufe gen bô bó fwe dvu bocee woŋ ya le fô bó to ké no saake bonsaw. ²⁰ qNo bó gen bô bó, leke fwe dvu bala bo Lum bô to saake bonsaw gay le, “Bonyii ban nu Bojuu, e bó nyaa ŋgew ê kelaante kesese le. ²¹ Bó yeyi bonyii bô nce wvù nci wese baa bee ke. Bese nu bonyii bo Lum, e è yaa nulo é bese ebii nce wvudvu le ke.” ²² rE kebombom ke bonyii le kè to nu fô mum tom bó, fente yí Baul bô Silas e. E bonyii bô to saake bonsaw ba mum saaye ndvù yí Baul bô Silas e, gay le bó etam

^{ss}16:10 Luk wvù to saŋce ŋwa' wvun to ley ŋgoo bo Baul e Towas fen, e bô bó no lene.

*16:12 Masedonia to nu e bó e gaw biba binew, e kin to nu ke fwe.

^k16:13 17:2 ^l16:14 17:4 ^m16:15 8:36 ⁿ16:16 19:24 ^o16:17 19:15; Luk 4:34, 41 ^p16:18 3:6 ^q16:20 17:6 ^r16:22 2Kol 11:25; 1Tes 2:2

bó. ²³É bó looce tam bó ntay, jo bó gen lese yew ncaw e, gay ê wee wvù to ceyte yew ncaw le wvù eceýtè bó ntay. ²⁴No wvù yuw nonen, mum jo bó gen fen naa ê kebuw ke ente le yew ncaw e, fen bikaa bibole ê difwanj e.

²⁵É ê ke no nu ke diewe entan entelenj e, e Baul bô Silas bunlee yemte bensee Nyo', e bonyii bo ncaw e yeke, ²⁶e nshè ne sèse shiw bô mvunjay, e yew ncaw shiw gen buy yî kenffuy e. Kanj mwaan, e dew fwese yicii yene ye, e boncaw fɛyken yî bonyii bo ncaw e bocii. ²⁷É wee wvù to ceyte yew ncaw yidvu kamse, dīoo yen e dew fwese nu ye, e wvù mum no kp-waake le bonyii bo ncaw e nu e bó e lewte wase. E wvù mum baa nyo ê ŋku le le wen eyu ekole kew dvú. ²⁸E Baul wam foweewe gay le, "Fo wo eyu ekole kuw ke. Bese nu fen bocii."

²⁹É wee wvù to ceyte yew ncaw wvudvu tee e wee to bô ken'yeese, e wvù lewte ley yew, gen tum envuw fwe dvu Baul bô Silas ciinje bô nfan. ³⁰É wvù ne jo bó, buy bô bó ekfunj, bife ê bó le, "Bo'icem, è nulo é me enge nne nse mboy." ³¹E bó tfuse ê wvù le, "Lese fitele yî Tata Jisos e, é ben e bonyii bo ê wo yew ke emum eboy." ³²E bó mum fewce saaka wvu ekume Tata ê bô bonyii bo ê wvù yew. ³³É wvù ke jo bó ke entan jodvu, cuké bīemte bibole. Kanj mwaan, e bó mum lese wvù bô bonyii bocii bo ê wvù yew ê joo. ³⁴E wvù mum jo bó, e bô bó ben ê wvù yew, e wvù nya mwæm mvudien e bó die. E bô bonyii bocii bo ê wvù yew mum no lanlanje le bó nu e lese wase fitele yî Nyo' le.

³⁵E ekfunj ke buy yuu, e bala bo Lum ba bô to saake bonsaw tum bonyii bo nci le le bó egen egay ê wee wvù ceyte

yew ncaw we le wvù ebvuse bonyii ba é bó egenè. ³⁶E wee wvù to ceyte yew ncaw wvudvu mum gen yen Baul e, gay ê wvù le, "Bala nu e ciinse ntum le me embvuse ben, é ben egenè yî nyekeey e." ³⁷É Geenen, e Baul gay ê bonyii bo nci le ba le, "Bó se nu e tam bese ya le se bó nu e yaw wase e saw nsaw wese ŋkuun, e bese nu ke ten bonyii bo Lum, e bvuu e fen bese yew, e no duu keseen le bó ebvuse bese ejim ejim nne le? Ke è nulo é fí ekooy ke. È nu ke eto ke bala bodvu fen se bvuse bese."

³⁸E bonyii bo nci le ba kase tu jim see ê bala bo Lum ba no Baul jeme. E bó yuw le Baul bô Silas nu ten bonyii bo Lum, mum no fane. ³⁹E bó mum to ku can ê bó, bvuse bó yew ncaw e, ciinse bó, lèke le bó ene élaante jodvu. ⁴⁰É Baul bô Silas buy yew ncaw e, gen yew dvu Lidia e bonyii bo mbee le nu dvú, e bó tefe bó mum nene jó.

E Baul bô Silas gen Tesalonika

17 ^xE Baul bô Silas mum no gene, fey ê bilaante bî Amfibolis bô Abolonia le, danjen gen buy Tesalonika. E yew bunle Bojuu to nu jó. ²É Baul mum gen ley yew bunle le ke no nce we to ké no nu, no too jemiyi ê bonyii dvú yî ediuw e mbam e eta, dunji fīe fīci e Ŋwa' Nyo' le. ³É wvù no dunji jó, ceyi le Mboyse wvù Nyo' to kawee to kenje keeke eyen ŋgew, ekase ebuy yî kpwe le. E Jisos wvun wvù wen fewci ekume wvù nu Mboyse wvudvu. ⁴É bonyii bomew yuw nonen, bee bene Baul bô Silas e. E Boglek bomew bô to wvumte Nyo' noo bokene bo baay baay bomew bee ten nteen. ⁵É Geenen, e Bojuu bomew mum no bene kendonj bô Baul noo Silas,

^s16:27 12:18-19 ^t16:30 2:37; 11:14; Jon 6:28-29 ^u16:33 16:15

^v16:37 22:25-29; 23:27 ^w16:40 11:23 ^x17:1 1Tes 2:1-2

^y17:2 9:20; 13:5, 14, 44; 14:1; 16:13; 17:10, 17; 18:5, 26; 19:8-9; 28:17

^z17:3 3:18 ^a17:4 13:50; 16:14; 17:17 ^b17:5 Lum 16:21

kum bonyii bomew bò to gbwayte ecici ε bò bó taashe kebombom e, kew diuw elaante. Ε bó mum ne gen ngoy yew Jason le bó gomte Baul bò Silas keebvuse enya ε bonyii ekfuɲ. ^{6c}Ε bó dioo gom ŋkuuɲ, mum gufe Jason bò bonyii bo mbee le bomew gen bò bó fwe dvu bocee ntew, no wamte gayte le, “Bonyii ban nu bò ghane banse woɲ ε wvú tuu ncine, ε bó ε to wase ε buy jan, ^{7d}Jason ε fiisen bó ε gee yew dvu wvú. Bó bocii ngoyte bonci bo Nfon wvu Lum e, duu le Nfon wvumvu nu dvú ε diee nu le Jisos.” ⁸Ε bocee ntew bò bonyii yuw nonen, ne no wewte lo. ⁹Ε bó mum kan ε Jason bò bonyii bo mbee le nya bigew le ε fi ke bvuu kooy lo, bó saa etfuse bigew bidvu ε bó ke. Ε bó mum cine bó le ε bó no gene.

Ε Baul bò Silas gen Belia

^{10e}Ε ekfuɲ ke dioo jiim, ε bonyii bo mbee le jo Baul bò Silas ciinse ε bó no gene ε kelaante kè Belia le. No bó ley jó, gen yew bunle Bojuu le. ^{11f}Bojuu bo jó to nu bonyii ε bó kee fiε fele bo Tesalonika, njefo bó to nu ε looce fiisen n'yεeyi bó shiee, no taasse Ŋwa' Nyo' ediuw ecii keeyen laa mwεem mvú Baul yεeyi bó dvú nu keceey ε. ^{12g}Ε bó mum bee diew Nyo' le nteen. Ε bokene bo baay baay nteen bò to nu Boglek noo bolemse nteen bò to nu ten Boglek bee ten. ^{13h}Geenen, ε Bojuu bo Tesalonika ke yuw le Baul nu ε gen wase ε no fewci diew Nyo' Belia, ε bó mum gen ten jó, beyse kebombom ke bonyii le ε bó kew mvunlaa. ¹⁴Ε bonyii bo mbee le mum gay lo ε Baul kan mwaan ε wvú gen diuw joo yi baay e. Geenen, ε Silas bò Timatio

shεε Belia. ¹⁵Ε bonyii bò to genεε keeci-inse Baul, gen buy Aten mum cine wvú le. Ε bó dioo tuu jim, ε Baul tum bó le bó egen tefe ε Silas bò Timatio le bó emom ke le ebi wen e cekey.

Ε Baul no nu Aten

¹⁶Ε Baul mum no cεyte Silas bò Timatio Aten. Ε wvú ke dioo ghane jó, yen ε kelaante kedvu ε yɲsen lo bò mvu-mooso. Ε fí shiw fitele fiew. ¹⁷ⁱΕ wvú mum gen yew bunle Bojuu le, jeme bó bó noo bonyii bò to yaa nu ke Bojuu bò to bunlee ten Nyo' dvú. Ε wvú bvuu no jemɲi ten ediuw ecii ya le bó bonyii bò to ké ne to fó. ^{18j}Ε bonyii bo n'yεeyi le bomew bò bó to teɲe le Ebikolian noo bó bó to teɲe le Sitoyik ke ne to keebew ten mbew bò bo Baul. No Baul to fewci ekume Jisos noo mbuy wvu yí kpwe le, ε bomew mum no biite le, “Keyuɲ kin se kumte diuw le la le?” Ε bomew no duu fibole le, “Fí yen'yi nen ke diewe wvú fewci ekume bonyo' bo bonyii bomew e.” ¹⁹Nonen, ε bó mum jo Baul ε bó bó gen fô nshii wvú bó teɲe le Aleobagus e, [†]gay ε wvú le, “Bese gomte keebvu eyuw ekume n'yεeyi wvu fwe wvun wvú wo too dvú laa wvú nu le la le. ²⁰Wo jemɲi mwεem mvumew ε bese ke baa yuw wase ke. Nonen, bese ε no gomte keekiε kenɲi kedvu.” ²¹(Bonyii bo Aten noo botolo bo jó to ké no nu ke fibole keeshee yuuke ε è nu mwεem mvu mvunfem, jemɲi ekume mvú.)

²²Ε Baul mum leem fwe dvu nshii Aleobagus wvudvu, gay le, “Bonyii bo Aten, me n'yene le ê jé le yicii nu ε ben wvumte bonyo' baay. ²³Me njemyi nen, njefo me nse ngthane elaante jonen, ε ndioo ntaale

^{†17:19} Nshii wvun nu fô bó to ké no seysee mwεem mvu ε kelaante kè Aten e, bvuu saake bonsaw fó.

^{c17:6} 16:20 ^{d17:7} Luk 23:2; Jon 19:12 ^{e17:10} 17:2 ^{f17:11} Jon 5:39

^{g17:12} 11:18 ^{h17:13} 14:5, 19; 1Tes 2:14-16 ^{i17:17} 17:2, 4

^{j17:18} 4:2; 1Kol 1:22

mondvuum mò ben bunlee bonyo' mó le, é n'ŷen ketan̄ ke ncese le kemew e é bó é san̄ yí dvú le le, 'Fô nyo' wvú bó baa kee le kē.' Nyo' wvudvu wvú ben bunlee, wvú bó baa kee kē, nu wvú wvú me nu enfewcē ê ben keseen. ²⁴kNyo' wvudvu wvun nu wvú to bomē wōŋ wvun bō mwēem mvunciim mvú nu yí dvú le. Ê nu wvú Nfon ebule bō nshe, é kē wvú kē no cee yēw ncese yí ê bom bonyii le kē. ²⁵lKē wvú tane fiē fimew fi wvú taale le wee elem fô wvú le kē, njefo è nu wvú wvú gee é bonyii bocii yoyte, nu dvú, kēŋke fiē ficii fi bó shieele. ²⁶mWvú to nu é ge é dikfuu di bonyii le dicii buy yí wee mwaan̄ e no nu yí ekolē ke nshe le. Ê wvú sē ge nonen, nu é wvú to seyse wase kefew kē bó nu ke enu dvú, noo bidwee bi mondvuum mò bó nu ke eceè mó le. ²⁷nWvú to ge nonen, wvu le bonyii ke eghaale, gomte wvú laa bó nu ke eyuu eyen wvú le le. Geenēn, é kē Nyo' yaa cim nu ncejole fô wee mvu beene le kē. ²⁸oFifin nu kē lēŋlēŋ no wee mvu to jemyē wase le, 'Ê nu wvú wvú gee é beene sē cee, lene, bvuu nu no beene nu.' É wee wene binfe mvu to jeme wase ten le, 'Beene nu naa boom bew'.

²⁹pNo beene nu boom bo Nyo' le nonen, fo beene ekpwaakē le Nyo' fieesene fiē fi è seyse wee bō bvufee bwew, é tfuy bō ketwaa ke bigew e, kēnē é kene lo bō tē kē. ³⁰qÈ to nu kefew kē bonyii to bēe kenjiwe le, gee mwēem mvú befe mvun, é Nyo' cin'yi dvú. Geenēn, keseen nu é wvú gayte le bonyii bocii ekumen mvuntelem mvubole. ³¹rBó ekumen njefo wvú nu é gēē diuu di wvú nu ke esaw wōŋ tfuu

bii keceey e. Wvú nu é baa wase wee we wvú nu ke esaake. Fifin nu é wvú duŋcē wase ê bonyii bocii le è nu keceey no wvú to bvusee wee wvudvu yí kpwe le."

³²No Baul jeme nonen, é bó yuw é wvú é ben ekume mbuy wvu yí kpwe le, é bonyii bomew nē no kielele lo wvú. É bomew gay fibole le, "Bese gomte keeke ebvuu eyuw ekume fiē fi wo jemyi fin."

³³Nonen, é Baul mum buy cine bó le.

³⁴Geenēn, é bonyii bomew bee fiē fi wvú to jemyi le, bene wvú le. Wee mvu bó le to nu Dionisius wvú to nu wee nshii Aleobagus, é mvu nu kpwoon é diee nu Damalis noo bonyii bomew ten.

É Baul gen Kolen

18 Ejim jodvu, é Baul nē Atēn gen ê kelaante kē Kolen e. ²sNo wvú gen jó, é bō wee Juu mvu tasen é diee nu Akpwila, é bó to boke wvú Bontus. Akpwila bō Blisilia wvú kpwee to bēe nē ke lo Itali, njefo Klawdius wvú Nfon wvu Lum to nu é bvuse sa' le Bojuu bocii ebuy jó. É Baul ke laa ghane ê bó le, ³t̄d̄ioo yen le bó seysee jēw yí bó saan̄ke cún dvú, é è to nu kē ten lemme di wvú wvú Baul to cee nje dí, é wvú mum no cee fô, é bō bó lemte. ⁴Ê kē d̄ioo nu ediūw é mbam e ecii, é wvú no gene yew bunle le, jemyi bō Bojuu noo Boglek dvú, momte keege le bó ebee fiē fi wvú to yēeyi le.

⁵uvÉ Silas bō Timatio ke d̄ioo nē Masedonia to, é Baul mum jo kefew kew kecii no fewci é è nu diēw Nyo', duŋci ê Bojuu le Mboyse wvú Nyo' to kawēe nu Jisos. ⁶wGeenēn, é Bojuu bodvu ke nē no kicine fiē fi wvú to jemyi, nan'yi wvú. É wvú mum yēwse ndvú ye gay ê bó le, "Kpwe yene enū can yene le. Kē me ŋkēŋke ebo

^k17:24 7:48; Mben 146:6; 1Bfn 8:27 ^l17:25 Mben 50:9-13

^m17:26 Dito 32:8; Job 12:23 ⁿ17:27 Yesa 55:6 ^o17:28 Keŋ 1:27

^p17:29 19:26; Yesa 44:9-20 ^q17:30 14:16; Lum 2:4 ^r17:31 3:15; 10:42

^s18:2 Lum 16:3; 1Kol 16:19; 2Tim 4:19 ^t18:3 20:33-34; 1Kol 4:12; 9:12-18; 1Tes 2:9; 2Tes 3:7-9 ^u18:5 11:18 ^v18:5 3:26; 5:42 ^w18:6 13:51; 20:26

fó kɛ. Ɛ kɛw yî keseen e, me nu enggenè wase ɛ è nu ê bonyii bò yaa nu kɛ Bojuu le.”⁷ Ɛ wvú mum cinɛ bó le, buy gen no cee wase ɛ è nu bò wee mvu ɛ è yaa nu wee Juu kɛ, ɛ wee wvudvu to ké no wvumte Nyo'. Diee diew to nu Titius Justus, ɛ la diew nu mbew yew bunle le.⁸ Ɛ Klisbus wvú cee ɛkolɛ yew bunle bò bonyii bocii bo ê wvú yew ke lese fitefe yî Tata le. Ɛ bonyii bo Kolen nteen no yuuke no Baul fewci ɛkume Jisos, beɲe, ɛ bó mum leese bó ê joo.

⁹ Ɛ è ke no nu entan̄ jomew, ɛ Tata jeme ê Baul ê fiɛɛ diwɛ efile le le, “Fo wo efanè kɛ, è fewcì kɛ diw yem gene dvú. Fo wo ke elu dvú kɛ,¹⁰ njefo me nu bee wo, ɛ kɛ wee yaa nu naa dvú wvú nulo ege fiɛɛ bò wo kɛ. Bonyii bem nu ê kelaante kin e nteen.”¹¹ Nonen, ɛ Baul mum no nu jó yî kelum e kecile bò ken̄gawten, yɛyɛi bonyii bò diw Nyo'.

¹² No Baul to nu jó, ɛ Galio ke dioo nu wee sa' wvú ê keba kè Akeya le, ɛ Bojuu baance ye koo wvú gen bò wvú yew nsaw e,¹³ jeme ê Galio le, “Wee wvun momte keeban̄se bonyii ɛ bó bunlee Nyo' ê je mi le jɛy se è nu no nci gomte.”¹⁴ Ɛ Baul ke nɛ le wen ejemyi, ɛ Galio nɛ jeme ê Bojuu ba le, “Bojuu ben eyuw, é fiɛɛ fin be nu fiɛɛ fimew fi befe ɛ wee wvun ɛ ge, ken̄ɛ nci mvu ɛ wvú ɛ ngoy, tu me mbe ɛ nkūu shém ɛ n'yeke fiɛɛ fi ben jemyi.”¹⁵ Geenɛn, no fiɛɛ fin nu kɛ mbew ɛkume díew bò ɛdiee noo bonci bonen, ben eseyse ɛbenɛben. Kɛ è yaa nulo é me ensaw fifin fiɛɛ kɛ.”¹⁶ No wvú jeme nonen, mum kuɲ bó ɛ bó buy yew nsaw e.¹⁷ Ɛ bó bocii mum nɛ ley yî Sostenes wvú to nu cee ɛkolɛ yew bunle le, mum suɲ wvú fwe dvu yew nsaw. Ɛ Galio fan̄e yaa kpwe lo fiɛɛ fó kɛ.

Ɛ Baul tu jim Antiok

¹⁸ Ɛjim jodvu, ɛ Baul bvuu ce Kolen bò bonyii bo mbee le yî ɛdiuw e nteen, ke mum nɛ cinɛ bó le ɛ bò bo Blisilia noo Akpwila ley ê nguw wvu ê joo le keegene Silia. É bó se nɛ Sen̄klia fò bó to leyɛɛ ê nguw e, ɛ Baul mvu ɛkolɛ nje nkawma wvú wvú to gee fò Nyo' le.¹⁹ Ɛ bó no gene, ke gen buy Ɛfesús, ɛ Baul cinɛ Blisilia bò Akpwila le jó, yaw gen fiew ɛ è nu yew bunle Bojuu le, jeme ê Bojuu dvú.²⁰ Ɛ bó ke lɛkɛ le wvú ebvuu ece kɛ bó bó ɛdiuw nteen, ɛ wvú tun.²¹ Ɛ Geenɛn, ɛ wvú ke dioo nen̄'yi, gay ê bó le, “Me nu nkɛ en̄kase ento ê ben e é Nyo' fan̄ ɛ bee.” No wvú gay nonen, mum ley ê nguw e nɛ Ɛfesús.

²² Ɛ nguw ke gen buy Kaysalia, ɛ Baul buy, ben gen gay kentaashe ke bonyii bo mbee le Jelusalem, mum nɛ bow Antiok.²³ Ɛ wvú ke ce jó ɛ kefew gence, mum kase nɛ no lene fele ê biba bì Galɛshia bò Fligia le, yvuwse mvuntelem mvu bonyii bo mbee le bo jó.

Ɛ Abolos fewce diw Nyo' Ɛfesús

²⁴ Ɛ wee Juu mvu ke nɛ to Ɛfesús ɛ diee diw nu Abolos, ɛ bó to boke wvú Aleksandia. É to nu wee ɛ wvú kee njeme, bvuu kee Ŋwa' Nyo' ntay.²⁵ Bó to nu ɛ yɛyɛi wase wvú bò Je yî Tata duɲci, ɛ wvú mum no fiee lo bò n'yɛyɛi wvu ɛkume Jisos, yɛyɛi bonyii len̄. Geenɛn, wvú to kee kɛ ɛ è nu fiɛɛ fi Jon to fewci leese bonyii ê joo.²⁶ Ɛ No wvú to toɛ Ɛfesús, mum kew no yɛyɛi bonyii yew bunle le yaa fane kɛ. Ɛ Blisilia bò Akpwila ke yuw no wvú yɛyɛi nonen, mum jo wvú, gen bvuu yuuse wvú ntay ɛkume Je yî Nyo' duɲci.

^x18:8 8:36 ^y18:9 Yɛsa 41:10; Yeli 1:8; 1Kol 2:3-4 ^z18:13 6:13

^a18:14 23:29; 25:18-20; Jon 18:31 ^b18:19 17:2 ^c18:21 Jem 4:15

^d18:24 19:3-4; 1Kol 1:12; 3:4-6 ^e18:26 17:2

²⁷ Ɛ Abolos ke ne kpawace le wen enu elente egen keba kè Akeya le. Ɛ bonyii bo mbee le bo Ɛfesus mum fice wvú, saŋ ŋwa' Ɛ ŋgoo bonyii bo mbee le bo Akeya, tomte le wvú ke dioo Ɛ fese Ɛ bó fiisen wvú. Ɛ wvú ke gen jó, fi bonyii bo mbee le ntay, Ɛ bonyii ban nu bò Nyo' to nu Ɛ buw bó bō mboyma, Ɛ bó lese fitefe yí Jisos e. ²⁸ Ɛ wvú no beeke mbew bō Bojuu ya le Ɛ Ɛ yaa nu wvu wee ke, soo bó, dunji Ɛ Ŋwa' Nyo' le le Jisos nu Mboyse wvú Nyo' to kawee.

Ɛ Baul gen Ɛfesus

19 Ɛ to nu seke Abolos to nu Kolen, Ɛ Baul ke jo je yi ente ente Ɛ biba bi wvú to lene jó le, fese Ɛfesus. No wvú fese jó, yen ŋgoo bonyii bo mbee le bomew e, ² Ɛ bife Ɛ bó le, “Keyoy ke Yuule to nu Ɛ to yi yene le seke ben to lessee fitefe yí Jisos e?” Ɛ bó tfuse le, “Bese ke baa yuw wase le fise fimew nu Keyoy ke Yuule ke.” ³ Ɛ Baul bife le, “Ɛ Ɛ fen nu nonen, tu bó to lese ben Ɛ joo nje la?” Ɛ bó tfuse le, “Bó to lese bese Ɛ joo bii no Jon to fewci.” ⁴ Ɛ Baul mum gay Ɛ bó le, “Jon to leese bonyii Ɛ joo, keedunje le bó nu Ɛ kumen mvuntelem mvubole, Ɛ wvú to gayte le bó ebee Ɛ Ɛ nu wee wvú too Ɛ wen ejim e, Ɛ wee wvú wvú to gayte nu Jisos.” ⁵ Ɛ bonyii bodvu yuw no Baul gay nonen, Ɛ bó mum lese bó Ɛ joo Ɛ Ɛ nu wase Ɛ diee di Tata Jisos e. ⁶ Ɛ Baul gee can yí bó le, Ɛ Keyoy ke Yuule mum to yí bó le. Ɛ bó mum ne no jemyi díew yi bó yaa kee ke, bvuu seje Ɛ bonyii mwæm mvú bó yuuke Ɛ Nyo' jemyi. ⁷ Bonyii bodvu to nu wee diewe yuufe ncow bofee le.

⁸ Ɛ Baul mum no nu ke Ɛfesus, gene yew bunle le yi kee le te, jemyi Ɛ bonyii dvú yaa fane ke. Ɛ bó bó no beeke mbew, Ɛ wvú momte keege le bó ebee fise fi

wvú jemyi ekume bvunfon bvú Nyo' le. ⁹ Ɛ bonyii bomew teme bikuu faŋ kee-bee, mum no jemyi díew yi befe Ɛ bonyii ejise ekume Je Tata. Ɛ Baul mum cine bó le, jo ŋgoo bonyii bo mbee le, Ɛ bó bó gen wase Ɛ Ɛ nu yew n'yeyi yi Taylanus e, no jemyi Ɛ bó dvú ediuw ecii. ¹⁰ Ɛ Baul ge nonen yi bilum e bife. Nonen, Ɛ Bojuu noo Boglek bocii bo wonj wvú Ɛsia jodvu le yuw díew Tata.

Ɛ boom bo Sikafa le no begene Baul

¹¹ Ɛ Baul no nu, Ɛ Nyo' gee, Ɛ wvú gee binghaw bi mwæm e Ɛ Ɛ nu lo bi diuw wvú yumæn e. ¹² Bó to ké joo ke naa fise fiew fi ye le díewe fincake fi ndvu le, kenæ ndvu ye lemme, egen ekum wee kence e dvú, Ɛ wvú mum bonen lo, Ɛ Ɛ nu wvú kenke keyoy kè befe yi ye le, Ɛ kí buy.

¹³ Ɛ Bojuu bomew bó to ké no ghane bvuuuse biyoy bi befe yi bonyii le, ke mum ne no momte keeteje diee di Tata Jisos e se bvuuuse biyoy bidvu. Ɛ wee ké ne mum gay Ɛ keyoy kè befe le, “Me mbvuuuse wo Ɛ diee di Jisos wvú Baul fewci le.” ¹⁴ Bonyii bó to momte fise fidvu to nu bosooshwi, Ɛ Ɛ to nu boom bo Sikafa wvú ekole ke bocee ncese Bojuu le. ¹⁵ Ɛ keyoy kè befe ke bife Ɛ bó le, “Me ŋkee Jisos, ŋkee ten Baul, ben nu finen baa?” ¹⁶ Ɛ wee wvú keyoy kè befe kedvu to nu yi ye le mum fente lo yi bonyii bodvu le, gowse bó kuse, Ɛ bó fee lo buy yew dvu wee wvudvu nu wase binyi bincimte bó bilemte ye le.

¹⁷ Ɛ Bojuu bó Boglek bocii bó to cee Ɛfesus yuw ekume fise fidvu, no fane. Ɛ bonyii mum no wvumte diee di Tata Jisos e fesene lo. ¹⁸ Ɛ bonyii nteen bó to nu wase bonyii bo mbee le no too seje bvuu bwaashi mwæm mvu ejawe

^f18:28 5:42 ^g19:2 2:38; 8:16 ^h19:3 8:18-25; Luk 3:3-4, 16-17

ⁱ19:6 2:4 ^j19:8 17:2; 28:23 ^k19:9 9:2 ^l19:10 20:18 ^m19:11 2:22

ⁿ19:13 3:6; Luk 9:49-50 ^o19:15 16:17 ^p19:17 5:11

le mvù bó to gee. ¹⁹Ɛ bomew nteen bò to gee nfim, baance bonwa' bobole bo nfim e, to dvù, ton ê bonyii ejise. Ɛ bó taŋ kpaww bonwa' bodvu bocii, ɛ wvù buy ejise bigew bontfuke mbaanshen (50,000). ²⁰ƳNonen, ɛ mwëem mvun ge ɛ diëw Tata no leyte ê mvuntelem mvu bonyii le bô mvungay, saanjkene gene lo fwe fwe.

Ɛ bonyii kew mvunlaa Efesus

²¹ƳƐ è ke no nu ejim jodvu, ɛ Baul yen le wen nu egen Jêlusalêm, ɛ wen nu diioo gene, efey je biba bì Masedonia bô Akeya le. Ɛ wvù bvuu no gayte le, “Me nu ŋke endioo ɛ ŋgen ɛ mbuy Jêlusalêm, enjkenke keengen ten embuy Lum.” ²²Ɛ wvù mum yaw tum bonyii bofë, Timatio bô Elastus bô to fici wvù, ɛ bó gen fwe Masedonia. Ɛ wvù shëe bvuu ce Ɛsia caan.

²³ƳƐ è no nu ke kefew kedvu le, ɛ mvunlaa nê kew Efesus ekumë Je Tata ɛ è yaa nu mvu wëe ke. ²⁴ƳCee elame mvu to nu jó, ɛ diee nu Demitiyus, ɛ wvù to ké no tfuyte mwëem mvù fieesene yew ncese nyo' wvù bó teje le Atemis. “Lemme didvu din to ké no too bô bigew fô bonyii bô tone elame le ɛ è yaa nu bi wëe ke. ²⁵Ɛ Demitiyus mum kum bonyii bô to tone elame bocii noo bonyii bô to lemte kfuu didie lemme, ɛ bó tase. Ɛ wvù gay ê bó le, “Boom bo bwëem e, ben kee lo le lemme din nu ɛ beene ñole bigew yî dvù le. ²⁶ƳBen ɛ no yene bvuu yuuke fië fi fimbwë fi Baul fin gee. Wvù ghane gayte le ke bonyo' bô bó kene lo bô can yaa nu bonyo' ke. Wvù nu ɛ ge wase nonen, ɛ baŋke bvufee bvü bonyii le nteen Efesus jan, ɛ no baŋse wase ten bvü bonyii bo Ɛsia le bocii ɛ bó beje

wvù le. ²⁷Me n'yene le lemme disëbeene din nu ekenke diee di befe. Ɛ ke è mëy nonen ke, yew ncese nyo' wvu baay wvù kpwoon wvù Atemis nu ke etu fië fi ecici. Ê fi kooy lo nonen, tu bó ɛ shoose wase nyo' wvu baay wvun wvù nu ɛ bó wvumte Ɛsia jocii, ɛ ekole ke nshe le kecii wvumte ten.”

²⁸No bonyii bodvu yuw nonen, ɛ mvuntelem bente lo bó. Ɛ bó mum kew no wamte, gayte le, “Atemis wvu Efesus nu nyo' wvu baay.” ²⁹ƳƐ kelaante kedvu kecii mum bvuj. Ɛ kebombom ke bonyii le kè to taseë mum ley yî Gayus bô Al-istakus e, ɛ è to nu bonyii bo Masedonia bô to lene bô bo Baul, gufe gen bô bó yew nshii noo bondvum e. ³⁰Ɛ Baul no gomte keeley gen fwe dvu kebombom kedvu, ɛ bonyii bo mbee le tun. ³¹Ɛ bonyii bomew bo baay baay bo jó bô kenke woŋ bô to nu nsáa ye, bvuu ciinse ntum fô wvù le leke le fo wvù emom lo etome ekale dvù ke. ³²Ɛ kebombom kè to taseë kedvu mum nê bvuj no wamte ke lo ncëw ncëw. Ɛ bomew wamte fin fië, ɛ bomew wamte fifi. Ke bonyii nteen to cim kee fië fi bó to taseë fô nje fi ke. ³³Ɛ Bojuu mum jo Eleksanda fese fwe dvu kebombom ke bonyii le, ɛ bonyii bomew yen mum no kpwaake le wvù kee fië fô. Ɛ wvù mum no cici bonyii bô kebo keetaje diuw we. ³⁴Ɛ bonyii bodvu ke diioo kieë le Eleksanda nu wee Juu, ɛ bó bvuu mese no wamte lo gene fwe yî wee le mwaan, gayte le, “Atemis wvu Efesus nu nyo' wvu baay.” Ɛ bó ke wam nonen, gen buy bontam bo kefew e bofëe.

³⁵Ɛ wee nsaj wvu elaante jodvu ke nê ci bó, ɛ bó lu bô diuw. Ɛ wvù bife ê bó le, “Bonyii bo Efesus, wee nu dvù wvù maa le ke è kenke beene bo Efesus

^{19:19} Bigew bin to nu ɛ jise dimwaan nu nlawma wee lemme yî diuu le.

^{19:24} Atemis to nu nyo' ŋgu fô Boglek e.

^{19:20} 2:41 ^{19:21} 23:11; Lum 1:10, 13 ^{19:23} 9:2; 2Kol 1:8

^{19:24} 16:16 ^{19:26} 17:29 ^{19:29} 20:4; 27:2; Kolo 4:10

jan yew ncese nyo' wvù Atemis noo tɛ di nyo' le dì to gbweɛ fowe le? ³⁶No wee nu se wvù nu dvù wvù nulo ekicɛn fifin, tu ben bee keelaame, saa eyuɲsene nen ke. ³⁷Ben ɛ to bô bonyii ban fɛn sɛ bô nu ɛ coɲ fiɛɛ yéw bonyo' le, kɛnɛɛ ɛ jeme dfew yì befe ɛkumɛ nyo' wesebeene wvù kpwoon wvun ŋkuuɲ. ³⁸É Demitiyus bô bonyii bew fɛn kɛɲke nsaw bô wee, tu ediuw ɛ nsaw nu dvù yò ɛ nulo ɛ bô egen eyen bonyii bô saake bonsaw e, ɛ bô bô esaw. ³⁹É fiɛɛ fimew fɛn bvuu nu dvù fele fin fi ben gomte, tu bô nu ke etaa ente jodvu fô nshii bocee ntɛw e. ⁴⁰Me njemyi nen, njefo me n'yɛne le fiɛɛ fi ɛben fin nu elese beene diuw e le beene nu ɛ kɛw mvunlaa. ɛ fi kooy nonɛn, beene saa ekeɲke fiɛɛ fi lɛɲ fi bô etfuse kɛ.” ⁴¹No wvù jeme nonɛn, mum gay ɛ kebombom kedvu tawse.

ɛ Baul gen Masedonia noo Glees

20^wɛ mvunlaa mvù to nu ɛfesus ke læten, ɛ Baul tee ŋgoo bonyii bo mbee le, tefe bô mum gay bô le no gene Masedonia. ²ɛ wvù gen, ghan biba bi jó le, yvuwɛ mvuntelem mvu bonyii bo mbee le ntay, mum danɲen gen Glees, ³ce jó kee tɛ. ɛ wvù ke nɛ no nu le wen nu egen eley ŋguw wvu ɛ joo egen Silia, mum yuw le Bojuu nu ɛ gbwe wvù ɛ je. ɛ wvù mum yen le ɛ jee le wen ekase etu jim je Masedonia. ⁴xWvù to lɛne bô bô Sobata wvù waa Bilus wvu Belia, noo Alistakus bô Sekundus bo Tesalonika, noo Gayus wvu Delbi, noo Timatio, noo Tikikus bô Toofimus bô to nu bonyii bo ɛsia. ⁵ɛ bonyii ban mum gen fwe no cɛyte bee bo Baul Towas. ⁶ɛ Ŋkaw Blɛɛd wvù bô baa gɛɛ Fintuɲlɛɛn jó ke fey, ɛ bese ley ŋguw Filibi, jo ediuw ɛtin bene bô le Towas, ɛ bee bô ce jó ediuw esooshwiɲ.

ɛ Baul bvuu ghan kentaashe ke Towas

⁷yɛ ɛ ke no nu diuu di fwe yì kemaɛ le, ɛ bee bo kentaashe tase fokieguu keegu-uten blɛɛd. No Baul to nu keebuy nɛ fô bvù ɛ yuu, ɛ wvù mum kɛw no jemyi ɛ bô, ke jeme gen buy ɛntaɲ ɛntelɛɲ. ⁸Bee bô to nu ɛ ɛ nu ɛ kebuw ke yew e ke ɛwe le, ɛ bin'yeese baa dvù nteen. ⁹ɛ cuwee mvu wvù diee to nu Yutikus ɛ shii yì ntoo yew e. ɛ wvù ke nɛ kɛw no leete no Baul to jemyi ke gene lo. ɛ nyii ke dioo gooke wase lo wvù, ɛ wvù mum nɛ fô gbwe ɛkuse, ɛ fô to nu biɲkente bi yew e bitete ɛ kɛw fokuse. ɛ bô gen jo ɛ wvù ɛ kpwe wase. ¹⁰zɛ Baul shii gen ŋgvuum ɛ wvù ɛwe, bam wvù gay ɛ bonyii le, “Wvù bɛɛ dvù, fo ben ebuukɛ kɛ.” ¹¹ɛ Baul ke kase ben ɛ kebuw ke ɛwe kɛ le, guse blɛɛd die, sɛ bvuu kɛw no jemyi, ke jeme ɛ bvutfuu ghan yuu ɛ wvù mum nɛ. ¹²ɛ bonyii ke jo cuwee wɛ kfule bô wvù fô yew e ɛ wvù nu wum, ɛ mvuntelem læten bô baay.

ɛ Baul nya ntefe ɛ bocee kentaashe ke ɛfesus

¹³ɛ bese ke ley ŋguw wvu ɛ joo, gen Asos, no Baul to seysee wase le ɛ nu jó jó bese nu ke ejo wen. Wvù to gay nonɛn, njefo wvù to gomte keelen fokuse. ¹⁴ɛ wvù ke kooce bese le Asos, ɛ bese mum jo wvù ɛ ŋguw e, ɛ bee bô gen buy Mitilin. ¹⁵ɛ bese ke nɛ fô ɛ ŋguw e, ɛ bvù buy yuu, ɛ bese fɛse mbew Kios e, fey, ɛ bvù bvuu buy yuu, ɛ bese fɛse Samos, bvuu fey, ɛ bvù bvuu buy yuu, ɛ bese ley Miletus. ¹⁶Bese to lɛne nonɛn, wɛmte lo ɛfesus njefo ke Baul to gomte keejewse kefew ɛsia kɛ. Wvù to gene cekey cekey laa ɛ nulo ɛ wen ke enu Jɛlusalɛm diuu di Ŋkaw Bentekos e le.

^w20:1 11:23 ^x20:4 16:1; 19:29; 21:29 ɛfɛ 6:21 ^y20:7 2:42, 46

^z20:10 1Bfn 17:21

¹⁷aNo bese ley Miletus, ε Baul ciinse ntum fô bocee kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Efesus e le bó eto eyen wen e. ¹⁸bE bó ke to, ε wvú jeme ê bó le, “Ben kee no nce wem to nu beene ε kəw yí diuu di fwe di me nto ntomyee ekale yí nshé yi Esia le. ¹⁹Me nto nu ε nshike ekolē kem, no nlemte fô Nyo' le bô misem ejise. E me mbvuu n'yen bongew ê jé le nteen no Bojuu to bone bikaa ê me ejim. ²⁰E ben bvuu kee no me nto n'yeyi ben ya le, mbvuu nghané n'yeyi yéw e. Me nto mbaa nyile fiε fimew fi è nulo é fi efi ben kə. ²¹cMe nto nfewci kə ε è nu fiε fimwaan̄ ê Bojuu noo ê bonyii bô yaa nu kə Bojuu, n̄gayte le bó ekum̄en mvuntelem mvubole, etu bô bo Nyo', elese fitele yí Tata wesebeene wvú Jisos Klistu le. ²²dKeseen, ben eyeke eyuw, me n̄gene Jelusalem ε è nu no Keyoy ke Yuule gay ê me, ε me n'yaa n̄kee le laa è nu egen ekooy la bô me jó le. ²³eFiε fi me n̄kee nu kə le mondvuum monciim mò me nfele mó le, nu ε Keyoy ke Yuule sepe kə ê me le ncaw bô n̄gew ceyte me fwe. ²⁴fGeenen, kə me n'yene nshii wem e le è nu fiε kə, efey le me emese lemme di Tata Jisos nu ε nya ê me di nu le me enfewci saaka wvú jee wvu ekum̄e no Nyo' nu ε buw bonyii bô mboyma.

²⁵gYí keseen e, ben eyeke eyuw, me n̄kee le kə wee mvu ben e wvú beene ε bó se nu, ε me nfewci ekum̄e bvunfon bvú Nyo' le bæ ke ebvuu eyen bvushiw bwem e kə. ²⁶hMe ε mum ε no nlooci njemyi ê ben eben le é wee mvu ben e la lo keseen, tu kə me n̄kan̄ke ebo fó kə, ²⁷n̄jefo me nse mbaa nyile keensee fiε ficii ê ben fi Nyo' shieele kə. ²⁸ijBen dioo ε shéε, no

taalè fô bikuu binen e noo fô n̄goo bonyii bo mbee le bô nu diēwe njée le, bô Keyoy ke Yuule nu ε gēε ben ê bó we le. Ben enū boncēy njée bo kentaashe ke bonyii bo Nyo' le kə wvú to sumεε bô elēmε ke Waa we le. ²⁹kMe n̄kee lo le me nu n̄ke endioo ε mbase ekale, é bokuula eto eley n̄goo yene le, saa ecawte wee wvú bó ekoo kə. ³⁰lBonyii bomew nu ke ebuy kə naa ê ben ente, elēεle n̄goo bonyii bo mbee le, guute ε bó tuu ê n̄goo yibole. ³¹mNonen, ben eyenē, kumyí le yí bilum e bitete nu ε me ε n'yeyi ben bocii entan̄ bô emvunsheer̄ bô misem ejise.

³²nMe ε mum ε no nyaa ben keseen can Nyo' le noo yí diēw ye yí nu ekum̄e nfi wvú Nyo' nu ε buw bonyii dvú. Diēw yin nu yí nulo ege é ben ekuu, wvu le ben ke ekan̄ke kelen̄ fô bvudvuu bvú Nyo' nu ε gēε ê bonyii bô wvú nu ε ge le è nu naa bew e. ³³oMe nto mbaa n̄jeen̄ke bigew bi wee le kenεε ndvú wee kə. ³⁴Ben kee ntay le è nu can yem yin yí to lemte fiε ficii fi bee n̄goo yem to shieele. ³⁵pYí mwεem mvunciim e nu ε me nto ndun̄ci ê ben le wee kan̄ke keelemtē ntay emum efii bonyii bo n̄gew e, kumyí no Tata Jisos to jemyε le, ‘Njon̄ wvu baay nu wvu wee wvú nyaa lo, fele wee wvú fii lo le.’”

³⁶No Baul mēε ε jeme nonen, ε bô bó mum tum envuw fokuse bocii, bunle. ³⁷E bó nε kēε bô kpwe no beele, bante Baul n̄oci le bó ε shéε wase. ³⁸qFiε fi to gēε é bó sε no beele baay nen, nu diēw yí Baul to jemyε le kə bó bæ ke ebvuu eyen bvushiw bvuwene kə. E bó mum ciinse wvú gen buy fô wvú nu eley n̄guw wvu é joo.

^a20:17 18:21 ^b20:18 19:10 ^c20:21 11:18 ^d20:22 10:19

^e20:23 21:4, 11; 9:16 ^f20:24 21:13; 2Tim 4:7 ^g20:25 28:23

^h20:26 18:6 ⁱ20:28 11:23 ^j20:28 1Bi 5:2 ^k20:29 Mat 7:15; Jon 10:12

^l20:30 Gal 4:17; 1Jon 2:19 ^m20:31 19:10; 1Tes 2:11-12; 2Kol 11:28

ⁿ20:32 26:18; 1Tes 5:23-24; 2Tes 1:11-12 ^o20:33 18:3 ^p20:35 Mat 10:8

^q20:38 20:25

Ɛ Baul gen Jelusalem

21 Ɛ bee bo Baul gay bó le, mum ne fò lente ê ŋguw e teytey, fese Kos. Ɛ bvú buy yuu, Ɛ bese gen Lodes, ke ne fò, gen Batala. ²No bese buy jó, yen wvumvu ŋguw wvu ê joo wvù to gene Fonishia le, mum ley jó no gene. ³Ɛ bese ke yen Sayblus e, cine ɛbo ɛŋkonko, mum fey gen buy Taya, won wvù Silia le fò ŋguw to nu keebvuse mwɛɛm. ⁴Ɛ bese gom bonyii bo mbee le, Ɛ bee bó ce ɛdiuw esooshwi. Ɛ Keyoy ke Yuule ge Ɛ bó tefe Baul le fo wvù emom egen Jelusalem ke. ⁵Ɛ bee bó ke ce, Ɛ diuw ke to kocɛn di bese ɛnɛ, Ɛ bese mum jo je. Ɛ bó bocii bô boke' bobole noo boom, ciinse bese buysɛn kelaante kedvu gen buy diuw joo yi baay e, Ɛ bee bó tum ɛnvuw fokuse, bunle mum gaynen. ⁶Ɛ bese ley ê ŋguw e, Ɛ bó no tuu jim fô yew e.

⁷Ɛ bese mum ne Taya, jo je, gen buy Tolɛmay. Ɛ bee bo boom bo bwee wese le bo mbee le gaynen, ce diuw dimwaan. ⁸Ɛ bvú buy yuu, Ɛ bese ne, gen fese Kaysalia, gen yew dvu Filew wvù to ghane fewci diɛw Nyo', Ɛ bee bó ce. Filew wvun to nu wee mwaan ŋgoo bonyii bo bosooshwi bô bó to baayɛ ba le. ⁹Wvù to kɛŋke boom bokene bonɛw, Ɛ bó baa kee wase bolemɛ ke, Ɛ bó to ké no seje ê bonyii mwɛɛm mvù bó yuuke Ɛ Nyo' jemyi. ¹⁰Ɛ bese no nu jó yî ɛdiuw e nteen, Ɛ wee mvu wvù to ké no seje mwɛɛm mvù wvù yuuke Ɛ Nyo' jemyi ke ne Judea bow to jó Ɛ dieɛ nu Agabus. ¹¹Wɛ wvù ke to yen bese le, jo kecaw ke Baul e, kay bikaa biew bi wvù wvù Agabus e noo can ye dvù, mum tefe le, “Keyoy ke Yuule gayte le ɛ nɛɛ no Bojuu bo Jelusalem nu ke ekay wee wvù kɛŋke

kecaw kin nen, enya wvù can bonyii bô yaa nu ke Bojuu le.” ¹²Ɛ bese yuw nonen, Ɛ bee bo bonyii bocii bô to nu fò no leke Baul le fo wvù egen Jelusalem ke. ¹³Ɛ wvù tfuse le, “Ben gee Ɛ è nu la fin nen? Ben kee ke le ben beele nen shiike fitele fiem e? Me nu Ɛ nseyse Ɛ è yaa nu ke keenley ncaw Jelusalem maan ke. Me nu Ɛ nseyse ten naa keɛkpwe lo jó nje dieɛ di Tata Jisos e.” ¹⁴No je to baa nu dvù keege é wvù ekumen ŋkpawɛ we, Ɛ bese mum lu, gay ke wase le, “Fí enù ke no Tata gomte.”

¹⁵Ɛ ɛdiuw fey, Ɛ bese baance mwɛɛm mvusese, mum no bene Jelusalem. ¹⁶Ɛ bonyii bo mbee le bomew bo Kaysalia ben bee bó, ke jo bese Ɛ bee bó gen yew dvu Menason dvù bese to nu kee ke ecee. Ɛ Menason wvun to nu wee wvu Sayblus, Ɛ è to nu wee mvu ɛnte jo bonyii bô to yawɛ lese fitele yî Jisos e.

Ɛ Baul laa ghane ê Jem bô bocce kentaashe ke bonyii bo mbee le

¹⁷No bese to fɛsɛɛ Jelusalem, Ɛ bonyii bo mbee le bo jó fiisen bese ntay. ¹⁸Ɛ ekfuŋ buy yuu, Ɛ bee bo Baul laa ghane ê Jem e, Ɛ bocce kentaashe to nu ten fò bocii. ¹⁹Ɛ Baul gay bó le, mum nyey fiɛ ficii ê bó fi Nyo' to gee fô bonyii bô yaa nu ke Bojuu le fele yî lemme di wvù to lemte le. ²⁰Ɛ bó yuw nonen, mum kew no tumte monkum mo Nyo' le. Geenɛn, ke ne gay ê Baul le, “Waa bwee wese, taa eyen no Bojuu nu Ɛ bó Ɛ lese wase fitele yî Jisos e bontfuke le bontfuke le. Geenɛn, bó nu nonen bɛɛ ke leeme yî bonci bo Muses e tɛmyi, ²¹bô Ɛ see wase ê bó ekume wo le wo ghane yɛyɛ Bojuu bô cee bitum bimew e le bó ecine bonci bo Muses e, jemyi le fo bó etfuusè boom yew

^r21:4 10:19; 21:11 ^s21:5 20:36 ^t21:8 6:5; 8:5, 40 ^u21:9 2:17

^v21:10 11:28 ^w21:11 20:23; 21:33; Lum 15:31 ^x21:13 20:24

^y21:14 Luk 22:42 ^z21:18 15:13; Gal 1:19 ^a21:19 11:18

^b21:21 16:3; Gal 3:25, 28; 5:2

ke, bô le fo bó ebii nce wonj e ke. ²²No fí nu e bó nu ke ekiee ke le wo nu e to, è nulo é beene ege nêe keseen? ²³cBese nu esee fiee fí wo nu ege. Bese kenke bonyii fên bonew e bó e ge ŋkawma fô Nyo' le. ²⁴Joo bó, é ben e bó egen ekum bikuu binen, é wo elaw fiee ficii fí bó kenke keelaw wvu le bó egen emvu bikuu bibole. É wo ge nonen, é bonyii bocii emum ekiee le wo geele ten bonci bo Muses e, e mwëem mvuncim mvù bó jemyi ekumè wo yaa nu keceey ke. ²⁵dFi ekumè bonyii bo mbee le bò yaa nu ke Bojuu nu e bese to jo ntaŋ saŋ ŋwa' ciinse fô bó le le fo bó edieè mwëem mvudien mvù bó nu e ge bintaje dvù fô bonyo' le ke. Fo bó edieè elémè ke nyam e ke. Fo bó edieè nyam yì nu se bó sele lo elémè e buy ke. Fo bó ekenkè fiee keege bó kenjaŋ ke.” ²⁶eNonen, e Baul mum jo bonyii bodvu, e ekfuŋ ke buy yuu e bó bó gen kfum bikuu bibole. E Baul mum gen yew ncese le, see diuu dî ediww e ŋkfum nu ke edioo e ka, é bó emum ege ncese fô bó le wee mwaan mwaan.

E bó gheŋ Baul fô yew ncese le

²⁷E ediww yodvu ke dioo ekaa, e yó to nu esooshiw, e Bojuu bomew bò to nen'yee Esia yen Baul e fô yew ncese le, mum beyse kebombom ke bonyii le, koo wvú, ²⁸fno sane etale gayte le, “Bonyii bo Israel, ben efi bese. É nu wee wvun wvù ghane yeyi mwëem mvù befe é bonyii mondvuum monciim ekumè wonj wesebeene bó bonci bo Muses e noo ekumè yew ncese yin. Wvú nu e mase e jo bonyii bò yaa nu ke Bojuu, e to bó bó yew ncese le fên, e befe bó bvudvu bvù yuule bvun.” ²⁹gBó to jemyi nonen, njefo bó to nu e yen e Baul ghane elaante bó Toofimus wvù wee wvu Efesus. E bó

mum no kpwaake le Baul nu e ley bó wvú fô yew ncese le. ³⁰E etale kedvu ge é ke-laante kecii shiw, e bonyii no lewte too fô. E bó gheŋ Baul, gufe buy bó wvú yew ncese le, kan mwaan, e bó mum faaye dew fwese. ³¹E bó mum no gomte keeyu Baul, e saaka ley bitem bi cee ekole bikuu bi bonyii bo nci le bo Lum e le Jelusalem jocii bvunke lo. ³²E wvú mum ne lo kan mwaan, jo bonyii bo nci le bó bikuu bimew bi ngóo bonyii bo nci le, e bó bó lewte bow fô. E bonyii dioo yen nci le, e cee ekole bikuu bi nci le nu fô, e bó mum lu keesuunke Baul. ³³E cee ekole nci wvudvu mum to koo Baul, gay e bó kay wvú bó boncaw bofee. E wvú bife é bó le, “Wvun nu yee? Wvú jay e è nu la?” ³⁴E fô ne no yole lo, e ban wamte fin, e boba wamte fifi. E wvú faŋe yaa elooce eyuw laa é se be kooy la le. E wvú mum ne gay le bó ejo Baul eben bó wvú fô la di bonyii bo nci le. ³⁵E bonyii bo nci le mum jo wvú, ke dioo bene fô je nu e bó e sewye lo, mum ne wa tuu lo Baul no kebombom to ffuuke ke é wvú ejim. ³⁶hE kí to bii nonen wamte, gayte le, “Bó elese lo wvú.”

E Baul taje diuw

³⁷E bó ke dioo leyte wase bó Baul fô la di bonyii bo nci le, e wvú leke é cee ekole bikuu bi nci le le, “È nulo é me enjeme fiee é wo?” E wvú yuw nonen, bife é Baul le, “Fí nu le wo kee díew Glek e? ³⁸iÈ baa nu wo wee wvu ljiw we wvù to kewee mvunlaa bó bikuu bi wonj e kefew kemew e, gufe ngoo bonyii bontfuke bonew (4,000) bò to yuwyi bonyii, e bó bó gen no nu ŋkpwaante le?” ³⁹E Baul tfuse le, “Me nu wee Juu, e bó to boke me Taasus wonj wvù Silishia le, e ke Taa-sus nu kelaante ke ncew ke. Kee wo, nya

^c21:23 Ktj 6:13-21 ^d21:25 15:29 ^e21:26 1Kol 9:19-23

^f21:28 6:13; 24:6 ^g21:29 20:4 ^h21:36 22:22; Luk 23:18; Jon 19:15

ⁱ21:38 5:36

ke me bô je é me enjeme ê bonyii ban.”
⁴⁰É cee êkole bikuu bi bonyii bo nci le
 wvudvu mum nya je le wvú ejeme. É
 Baul mum leem fô bó to sewyee fe, ci
 bonyii bô kebo. É bó lu bô diuw, é wvú
 gay ê bó é díew Ibulu le le,

22 “Bo'icem bô boom bo bwæm e,
 ben eyeke é me entaje diuw wem
 fwe dvunen.” ²É bó díoo yuw no wvú je-
 myi é è nu ê díew yibo Ibulu le, é bó mese
 cife nen ndvumm. É Baul gay le, ^{3j}“Me
 nu wee Juu, é bó to boke me Taasus won
 wvú Silishia le, geenen ley me Jelusalem
 jan, é me n'yæyi ŋwa' can Gamalia le. É
 wvú looce yæyi me bô bonci bo bo'icee
 bosomeene le, é me mum no nleeme yí
 fiæ fi Nyo' le ntemyi ntay ke díewe ben
 bocii bô nu fen eben e. ^{4kl}Me nto ŋké no
 mbone bikaa ejim jo bonyii bô bii Je Tata
 le, ŋgee é bó yuwyi bó, ŋkoole bokene bô
 bolemse nciinse yew ncaw e. ⁵Fin nu fiæ
 é êkole ke bocee ncese le bô bonyii bô
 saake won kee baan. É to nya bó bonwa'
 le me enjen dvú fô boom bo bwæ wese-
 beene bô nu Damaskus e. É me mum no
 ŋgene keenkooye bonyii bô bii Je Tata
 le, enkay, ento bô bó Jelusalem é bó enya
 ŋgew ê bó.

**É Baul see no wvú to ghanæ se
 lese fitele yí Jisos e**

^{6mn}É me ŋke ndioo nferene Damaskus
 ke díewe emvunsheer enteleŋ e, é n'yuu
 mvu wvu baay ne sese law fowe, shii
 yí yem e. ⁷É me ŋgbwe fokuse, n'yuw é
 díew jeme é me le, ‘Saul, Saul, wo bone
 bikaa é me ejim nen nje la?’ ⁸É me mb-
 ife le, ‘Tata, è nu wo wvú yæ?’ É díew
 yidvu tfuse le, ‘È nu me wvú Jisos wvu
 Nasalet, é è nu me wvú wo bone bikaa
 ejim jodvu.’ ⁹Bonyii bô to nu bee bó to
 nu é yen n'yuu wvudvu le, geenen fanje

yaa yuw díew wee wvú to jemýi bee wvú
 le ke. ¹⁰É me mbvuu mbife le, ‘Tata, è
 nulo é me enge næ?’ É wvú tfuse é me
 le, ‘Ja we, eley gen Damaskus, é bó esee
 é wo jó lemme dicii dì Nyo' nu é seyse le
 wo elem.’ ¹¹É me ŋke nja fô, é n'yuu we
 é ge wase me é nfefe, é bonyii bô bee bó
 to lene mum cænse wa lo me, ley gen bô
 me Damaskus.

¹²Wee mvu to nu Damaskus jodvu, é
 diee nu Ananias, é wvú to looci wvumte
 Nyo', gæle bonci bosomeene, é Bojuu
 bocii bô to nu jó bensee wvú. ¹³É wvú ke
 to yen me le, leem mbew yem e gay é me
 le, ‘Saul waa bwæm, kase eyenè mwæm
 e.’ Ke sekedvu nonen, é me mum ŋkase
 no n'yene mwæm e, mum n'yen ten wvú
 wvú Ananias e. ¹⁴É wvú gay é me le,
 ‘Nyo' bo'icee bosomeene nu é baa wase
 wo le wo ekiæ fiæ fi wvú shieele, bô
 le wo eyen Wee we Lemme wvu Teytey
 e, eyuw njeme wvú buyte diuw we le.
¹⁵Wo nu ke enu wee wvú efewci ekume
 wvú, seŋè é bonyii bocii fiæ fi wo yen bô
 fi wo yuw e. ^{16o}No fí nu nonen keseen,
 wo bvuu ceyte la? Nene we é bó elese
 wo é joo, ecuke bibefe biuw, no wo leke
 é Tata.’

**É Baul see no Jisos to tumæ wvú fô
 bonyii bô yaa nu ke Bojuu le**

^{17p}É me ŋke ntu jim Jelusalem, ŋke
 ndioo mbunlee yew ncese le, é fiæ díewe
 efile le ne to fô me le. ¹⁸É me n'yen Tata
 le é fiæ fidvu le, é wvú gay é me le,
 ‘Yansen ne Jelusalem jan cekey njefo ke
 bonyii bo jan nu ke ebee fiæ fi wo fewci
 ekume me ke.’ ¹⁹É me ntfuse é wvú le,
 ‘Tata, bó kee naa ntay le me nto ŋké no
 nleyte yéw bunle le, ŋkooyi bonyii bô nu
 é lese fitele yí yo le, nsuunke. ^{20q}Seke
 bó to yuu Tefan wvú to fewci é bonyii

^j22:3 5:34-39; 9:11 ^k22:4 8:3; 26:9-11 ^l22:4 9:2

^m22:6 9:1-22; 26:12-18 ⁿ22:6 9:3 ^o22:16 8:35-36; 9:14

^p22:17 Gal 1:18 ^q22:20 7:58; 8:1

ekume wo, nu ε me nto nu naa fó ntomte. Ε ε nu me wvú bonyii bò to yuu wvú to baayee ndvú yibo, nya ε me no ηκεηκε.’²¹ rε Tata bvuu gay ε me le, ‘Nene jan, njefo me nu entum wo naa ncejole fó bonyii bò yaa nu ke Bojuu le.’”

²²sNo Baul to jemiyi ε bonyii yeke, ε wvun njeme ke dioo buy diuw we le, ε bó kew no wamte lo foweewe, gayte le, “Bó elsee lo kfiu wvun wee yí nshε le. Ke ε nu wee wvú enu dvú ke.”²³ Ε bó no wamte nonen, yewsee ndvú yibo we, tfumyi ke-bvu we.²⁴ Ε cee ekole bikuu bi bonyii bo nci le mum ne gay le nci ejo Baul egen bó wvú fó la dibole, le bó dioo ε gen tam wvú, biwce mwεem ε wvú, ε wvú esee fieε fi ge Bojuu ε se no wamte wvú nen.²⁵ tε bó mum gen bó wvú kay, ne le bó etamte, ε Baul bife ε ekole ke ηgoo bonyii bo nci le kemew kè to leeme fó le, “Nci nu ε bee le bó etam wee wvu Lum se bó ε saw nsaw we le?”²⁶ Ε ekole ke ηgoo bonyii bo nci le kedvu yuw nonen, mum gen yen cee ekole wvubole, gay ε wvú le, “Wo gomte keemom ε è nu la? È keè le wee wvun nu wee wvu Lum.”²⁷ Ε cee ekole wvudvu yuw nonen, mum gen yen Baul e bife ε wvú le, “Ke see ε me, wo nu wee wvu Lum e?” Ε wvú bee.²⁸ Ε cee ekole wvudvu gay ε wvú le, “Me nto ηguy bigew nteen, nse no nu wee wvu Lum.” Ε Baul tfuse ε wvú le, “Me nu fiew wee wvu Lum booteen.”²⁹ Ε bonyii ba bò to nu keebiwe mwεem ε wvú mum tfuw bikaa. Ε cee ekole wvubo no fane ten, njefo wvú to nu ε gay ε bó kay Baul ε è nu wee wvu Lum.

**Ε Baul taje diuw fwe dvu
bonyii bò saake wonj Bojuu**

³⁰Ε cee ekole wvudvu no gomte ke keelooce kieε fieε fi Bojuu to teyte yí Baul

e. Ε bvú buy yuu, ε wvú gay ε bó fay Baul, tee bocee ncese bo baay baay noo bonyii bocii bò saake wonj, ε bó to, ε wvú leke Baul ε bó fwe.

23^uΕ Baul lun ejise yí bonyii bò saake wonj e, gay le, “Boom bo bwεem e, yí nce wem e ε to ε buy eben e, nu ε me ηké no ηgee ke ε è nu mwεem mvú me ηkee le mvú nu leη ε Nyo' ejise, ε ke fieε yaa nu dvú fi saake me fó fitele fiew e ke.”^{2v} Ε Ananias wvú to nu ekole ke bocee ncese le gay ε bonyii bò to leeme mbew Baul e le bó ekfun lo diuw we.³ Ε Baul tfuse ε wvú le, “Nyo' nu ke ekfun ten wo. Wo fieesene kembew kè bó nu ε yefe kí ε no baa. Wo shile fe le wo saake me bii nci le, ε bvuu ε no ηgoyte nci wvudvu gayte le bó ekfun me le?”⁴ Ε bonyii bò to leeme mbew Baul e bife ε wvú le, “Wo nan'yi ekole ke bocee ncese Nyo' le le?”⁵ wε wvú tfuse le, “Boom bo bwεem e, ke me mbe ηkee le è nu ekole ke bocee ncese le ke. Bó nu ε sanj le, ‘Fo wee ejeme diuw yí befe ε wee wvú saake bonyii ke.’”

⁶xε Baul ke dioo taa yen le bonyii bò to nu fó nu ε bomew nu Bosadusii ε bomew nu Bofalasii, ε wvú mum jeme bó diuw yí temyi entelenj jo bonyii bò saake wonj ba le, “Boom bo bwεem e, me nu wee Falasii, nu waa Bofalasii. Me nu fen yí nsaw e njefo me ntaale fwe, ηkee le bonkfú nu ke ebuy yí kpwe le.”⁷ No wvú jeme nonen, ε Bosadusii bó Bofalasii mum ne kew waa, ε nshii wvudvu mum bvun.⁸ yBó to waale nonen, njefo Bosadusii to ké no duu le ke bonkfú nu ke ebuy yí kpwe le ke, bvuu duu le ke fieε fimew nu dvú diewe bonceendaa bo Nyo' le kenεε biyoy ke. Geenεn, ε Bofalasii beje le mvumvun mvunciim nu lo.⁹ zε waa ne teme lo fó, ε bonyii bomew bò to

^r22:21 9:15 ^s22:22 21:36 ^t22:25 16:37 ^u23:1 24:16

^v23:2 Lεw 19:15; Mat 23:27-28; Jon 18:22-23 ^w23:5 Ksm 22:28

^x23:6 26:5; 24:21; Fili 3:5-6 ^y23:8 4:1-2 ^z23:9 25:25; Luk 23:4

duŋci bonci bò to nu ŋgoo Bofalasii le, leem fó jeme tème lo, gay le, “Bese baa yen fiɛ fi wee wvun jay e kɛ. Ê nelo enu ε keyoy kemew kenɛ nceendaa Nyo' ε jeme ê wvú.” ¹⁰ E waa wvudvu ke mum ne no gomte wase keetu bvudiuw, ε cee ekolɛ bikuu bi bonyii bo nci le no fane le sekemew é bó enɛ esaaye lo Baul fó biba le. E wvú mum gay le nci ebow fó, eloo Baul can yibole, ekase eben bò wvú fó la di nci le.

¹¹ aɛ ê ke no nu entaŋ, ε Tata to leem mbew Baul e, gay ê wvú le, “Kuu shém. No wo nu ε see wase ê bonyii ekumɛ me Jɛlusalem, è nu kɛ lɛŋlɛŋ no wo nu ke esee ten Lum.”

E bonyii bomew jo nsey keeyu Baul

¹² bɛ ekfuŋ buy yuu, ε Bojuu bomew koo ntfum, die kelew le kɛ bó nu ke edie fiɛ kenɛ ewu fiɛ sɛ bó ε yu Baul kɛ. ¹³ Bonyii bodvu bò to koolɛ ntfum, die kelew to fele wee mbaanye. ¹⁴ cɛ bó mum gen fó bocee ncese bo baay baay e, noo bonyii bò saake woŋ, gay ê bó le, “Bese nu ε looce ε die kelew le kɛ bese nu ke elese lo fiɛ emvu sɛ bese ε yu Baul kɛ. ¹⁵ Yí keseen e, ben ε bo bonyii bocii bò saake woŋ eciinse ntum fó cee ekolɛ bikuu bi bonyii bo nci le, ebuwse wvú le wvú ebvu ebowse Baul é wvú eto ê ben fwe, le ben gomte keebvu etasse nsaw we ntaɣ. Nonen, é bese emum egbwe wvú ê je, é bó dioo booke bò wvú, é bese emum eyu ε è bɛɛ ê je.”

¹⁶ No bó to koolɛ ntfum yidvu nonen, ε waa jeme Baul wvú diemsen yuw, mum gen fó la di bonyii bo nci le, see ê Baul. ¹⁷ E wvú mum tee ekolɛ ke ŋgoo bonyii bo nci le kemew gay ê kí le, “Joo cuwee wvun egen bò wvú fó cee ekolɛ bikuu bi bonyii bo nci le, wvú kɛŋke fiɛ keesee ê wvú.” ¹⁸ E wvú mum jo, gen bò wvú fó

cee ekolɛ bikuu bi nci le, gay ê wvú le, “Baul wvú wee ncaw nu ε tee me, ε gay le me enjo cuwee wvun ento bò wvú fó wo le, le wvú kɛŋke fiɛ keesee ê wo.” ¹⁹ E cee ekolɛ wvudvu mum jice wvú le yí kebo le, ε bò wvú lewse ye, ε wvú bife ê wvú le, “Ê nu la fi wo gomte keesee ê me?” ²⁰ E cuwee wvudvu tfuse le, “Bojuu bomew nu ε jo ntaŋ le bó nu egay é wo ebowse Baul é wvú eto fwe dvu bonyii bò saake woŋ ntfuu, le bó gomte keetasse nsaw we ntaɣ, ε bó gee nonen buwsee lo wo. ²¹ Fo wo ke ebee kɛ, njefo bonyii nu dvú fele wee mbaanye bò nu egbwe wvú ê je, ε bó die kelew le kɛ bó nu ke edie fiɛ kenɛ ewu fiɛ sɛ bó ε yu Baul kɛ. Bó nu keseen ε bó ε seyse wase ye, ε no cɛyte kɛ wase ε è nu fiɛ fi wo nu jeme.” ²² E cee ekolɛ bikuu bi bonyii bo nci le wvudvu mum gay le cuwee wvudvu egenɛ, ciise ê wvú le fo wvú dioo gene ge ε wee kɛɛ le wvú nu ε see fiɛ fidvu ê wen kɛ.

E bó ciinse Baul Kaysalia fó Felew wvú wee sa' le

²³ E cee ekolɛ bikuu bi bonyii bo nci le wvudvu mum tee bikuu bi ŋgóo bonyii bo nci le bifɛ gay ê bí le, “Ben eseyse bonyii bo nci le gee fɛɛ (200) bò bo nyámbala le mbaŋsooshwiɣ (70) noo bo egon e gee fɛɛ (200), é ke edioo enu didiuu bvuke entaŋ, é bó egen Kaysalia. ²⁴ Ben eseyse ten nyámbala ê Baul, ejo wvú egen bò wvú fó Felew wvú wee sa' le ε fiɛ baa kooy bò wvú ê je kɛ.” ²⁵ No wvú gay nonen, mum saŋ ŋwa' e wvú jemyi le,

²⁶ “Ê nu me wvú Klawdius Lisias. Me nsaanke ŋwa' wvun fó wo le wee wvu baay wvú Felew wvú wee sa'. Me ŋgayte wo le. ²⁷ dBojuu se nu ε koo wee wvun ε no gomte keeyu. Me ε n'yuw le è nu wee wvu Lum, bee bonyii bem bo nci le

^a23:11 18:9; 27:24; 28:16, 23 ^b23:12 9:23 ^c23:14 25:3

^d23:27 21:30-33; 22:25

ε se ε mum ε ley fô ε loo wvú can yibole.
²⁸Me ε nse ε no ŋgomte keen'yuw fieε fi bó teyte yí ye le, ε mum ε mbow bô wvú fô bonyii bobole bô saake won̄ e. ²⁹“Bó ε se ε dioo tasse, me ε n'yen le mwεem mvù bó teyte yí ye le nu ke mbew wvu ekume bonci bobole, ε wvú baa ge fieε fi bó eyu lo wvú kenε elese wvú yew ncaw e ke. ³⁰“Wee ε se ε dioo see ê me le Bojuu bomew nu ε koo ntfum keeyu wee wvun, me ε mum ε nciinse wvú fô wo le kan̄ mwaan̄. Me nu ε ŋgay ten ê bonyii bó teyte mwεem yí ye le le bó eto eyen ε è nu wo le, esee fieε fi bó bó ken̄ke.”

³¹ε bonyii bo nci le ke mum ge ke no cee ekole wvubo to gayεε, jo Baul entan̄, ε bó bó gen buy Antibati. ³²ε ek-fun̄ ke buy yuu, ε bonyii bo nci le bô to lene bô bikaa cine Baul e can bô to lene yí nyámbala le le bó egenè bô wvú fwe, mum kase tu jim fô la dibole. ³³ε bó ke gen fese Kaysalia, mum nya ŋwa' we ê wee sa' bvuu nya ten Baul can ye le. ³⁴ε wvú fi ŋwa' wvudvu tan̄, bife laa Baul buy ê keba ke la le le. ε wvú dioo yuw le Baul nu wee wvu Silishia, ³⁵mum gay ê wvú le, “Me nu ŋke en'yeke nsaw wo seke bonyii bô ben ε bó ken̄ke nsaw ε fese fen.” ε wvú mum gay le bó ejo Baul egen egeε wvú ê ntow 'Elod e, ecεyτè wvú.

ε bó jike nsaw Baul fwe dvu Felew

24 ^εε diuw ke buy εtin, ε Ananias wvú ekolε ke bocεε ncεse le, bô bonyii bomew bô saake won̄, noo Tetulus wvú to nu ε wvú ε loocε ε yεyεi nci, bow gen Kaysalia. ε bó mum gen yen Felew wvú wee sa' le, jike nsaw wvubo wvu ekume Baul fwe dvu wvú. ²ε bó tee Baul, ε Tetulus mum kεw keeteyte

mwεem yí ye le, gay ê Felew le, “Wee wvu baay, nyεkeey nu ε no nu dvú won̄ wvun e ε to ε buy yí kεseen e, ε è nu nje sa' yo yí jee, ε bon̄kumen bô jee nu dvú nteen won̄ wvun e can yo le. ³Bonyii bocii yuuke njon̄ baay bvuu fiisene sa' yo mondvuum monciim sekεcii. ⁴Ke me ŋgomte keenjewsee kεfow kuw baay ke, me nlεke le wo eyeke ke caan, eyuw fieε fi bese nu ejeme. ⁵hBese nu ε yen le wee wvun nu wee fieε. Wvú ghane shi-ike mvunlaa entelεj jo Bojuu yí ekolε ke nshε le kecii. ε è bvuu nu wvú cee ekolε ŋgoo yí bó ten̄ le yi Nasalet. ⁶⁻⁷iWvú to gomte ten keebefe bô yew ncεse ε bese koo wvú. ⁸É wo biwci lo mwεem ê wee wvun, é wo eyuw ê wvú mwεem mvun mvunciim mvù bese jemyi ekume wvú.” ⁹No Tetulus jeme nonen, ε Bojuu tom, bense le mwεem mvun mvunciim nu keceey.

ε Baul taje diuw fwe dvu Felew

¹⁰ε wee sa' we few ê Baul le wvú ejeme. ε wvú mum jeme le, “Me ŋkee le wo nu ε saw wase bonsaw won̄ wvun e yí bilum e nteen. Me ε mum ε no n'yuuke njon̄ keenleem ntaje diuw wem ê wo ejise. ¹¹É wo nε lo ε no biwci, é wo eyuw le ediuw baa efey wase yuufe ncow εfaa no me nto mbenεε Jelusalem keebunle Nyo' ke. ¹²Bojuu to baa eyen ε me mbεeke mbew bee wee ke, ε bó to baa eyen ten ε me mbeysee bonyii yew ncεse le kenεε yéw bunle le, kenεε bvud-vuu bvumew e εlaante ke. ¹³Ke bó yaa ken̄ke naa lo fieε fi dun̄ci le me nto nu ε ŋge mwεem mvun mvù bó teyte yí yem e ke. ¹⁴jMe nu ε mbee fin fwe dvu wo, le me mbunlee Nyo' bo'iceε bosεse mbii Je

§24:6-7 Bon̄wa' bo boyvuum bomew ken̄ke 6b-8a ε bó ε san̄ le, “Bese to gomte keesaw wvú bii nci wese le, ε Lisias wvú cee ekole bikuu bi bonyii bo nci le ley fô, loo wvú can yese le gay le bese eto eyen wo le, esaw nsaw we ê wo ejise.”

ε23:29 18:14-15; 26:31; 28:18 f23:30 24:5-8 §24:1 25:2 h24:5 17:6
i24:6-7 21:28, 30 j24:14 9:2

le yì bô teje le è nu yì befe. É me mbeje é è nu mwëem mvunciim mvù nu è Ŋwa' bonci bo Muses e noo mvù nu è Boŋwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le. ¹⁵kMe ntaale ke fwe yì Nyo' le leŋleŋ no bô ten taale, le bonyii bocii bô jee bô bô befe nu ke ebuy yì kpwe le. ¹⁶lNonen, me é mum é no momte ntay sekecii keencee nce wvu leŋ fwe dvu Nyo' noo bonyii, wvu le fo fië enu dvù fi esaakè me fô fitele le ke.

¹⁷mÈ nu wase bilum nteen no me nen'yëe Jelusalem, é me nse ŋkase é ŋgen jó keenya bigew é bonyii bem bo woŋ e, noo keenge ncese. ¹⁸È nu fië fin fi bô se yenëe me le yew ncese le é me ŋgee, é me é ŋkfum wase ekole kem. É ke bonyii kenëe diuw wvu kumëen se nu fô ke. ¹⁹Bojuu bomew bo Ésia se nu fô, é bô be keŋke keenu fën ejeme é wo fië fi bô keŋke ekumë me, é è fën nu le fië nu dvù. ²⁰É è baa nu nonen, é ban bonyii see le fië fi bô se yenëe le me nu é njay seke me nse nleemëe fwe dvu bonyii bô saake woŋ, ²¹nëfey fië fi me nse njemyëe bô diëw yì temyi é bô le, me nu é bô fwe yì kefew kekë le yì nsaw e njefo me nu é mbee le boŋkfu nu ke ebuy yì kpwe le.”

²²oNo Baul jeme nonen, é Felew yeke nen, é è to nu wee é wvù looci kee wase ekumë Je Tata, mum leke nsaw gay le, “Seke Lisias wvù cee ekole bikuu bi bonyii bo nci le é bow é to, é me nse nsumten nsaw wene.” ²³pÉ wvù mum gay le ekole ke ŋgoo mi bonyii bo nci le ejo Baul egen elese yew, ecytè. Geenen, le bô enya ke naa wvù bô je, ecinë é nsáa ye etoo fici wvù.

É Felew leke nsaw Baul yì bilum e bifëe

²⁴É ediuw ke dioo gence, é Felew bô Dusila wvù kpwele wvù to nu wee Juu

gen tee Baul é wvù to, é bô no yeke fië fi wvù jemyi ekumë keelese fitele yì Klistu Jisos e. ²⁵É wvù ke dioo jemyi ekumë no è nulo é wee enù wee wvù jee, bô no è nulo é wee ekemsenè bô ekole kew, noo no Nyo' nu ke esaw bonyii, é Felew yuw nonen, é fi bemse wvù. É wvù mum gay é Baul le, “É nulo é wo egene ke-seen, é me ŋke endioo é ŋkeŋke kefew nse mbvuu entee wo.” ²⁶Wvù to jeme nonen, keŋke ŋkpwawce le sekemew é Baul ekew wen. É wvù ké mum no teje Baul éfonfon é bô wvù fele kenfe. ²⁷qKe nonen, ke nonen, é bilum kum bifëe. É bô dioo gë Bolsius Festus yì kentaw ke Felew e, é Felew no gomte le wen ege é Bojuu ekooŋke wen, mum cinë Baul e yew ncaw e.

É Baul jo nsaw we keegen dvù fwe fô Nfon wvu Lum e

25 É è ke dioo nu ediuw eta no Festus kewëe keesaake keba ke woŋ e kè Judea, é wvù në Kaysalia ben Jelusalem. ²rÉ bocee ncese bo baay baay bô bikuu bi Bojuu le bi woŋ e mum to yen wvù le, jike nsaw wvù bô keŋke bô Baul é wvù ejise, no leke wvù le, ³swvù efi ke le bowen, ege é bô eciinse Baul é wvù eto Jelusalem. É bô to gee nonen, é bô é seyse wase le bô nu ke egbwe wvù é je, eyu. ⁴É Festus tfuse é bô le, “Baul nu yew ncaw e Kaysalia, é me kebee nu enkaase ntuu jó ediuw eyan. ⁵Bonyii bô keŋke mvuŋ-gay mvu sa' le bomew ebi me le Kaysalia, ejeme fië fi wvù jay é è nu jó é è fën nu le fië nu dvù.”

⁶É Festus ke ce bô bô gen buy ke diëwe ediuw nyan kenëe yuufe le, mum kase tu jim Kaysalia. É ekfuŋ buy yuu, é wvù gen shii yew nsaw e, gay le bô eto

^k24:15 23:6; 26:8; Dan 12:2; Jon 5:28-29 ^l24:16 23:1; 1Kol 4:4; 2Kol 1:12; 2Tim 1:3 ^m24:17 11:29-30; 21:17-28 ⁿ24:21 23:6; 24:15 ^o24:22 9:2
^p24:23 27:3; 28:16, 30 ^q24:27 25:9 ^r25:2 24:1 ^s25:3 23:14-15

bô Baul. ⁷†No Baul fese, ε Bojuu bô to nen'yee Jêlusalêm bow jó, mum leemen gem wvú, no teyte mwëem yî ye le nteen ε fi wëe yaa nu ke. Geenën, ε fiëe yaa nu dvú fi bô nulo esee fi dunçi le wvú nu ε ge fimew ke. ⁸†Baul taje diuw we gay le, “Me mbaa njay naa lo nci Bojuu, kënëe wvu yew ncese, kënëe wvu Nfon wvu Lum ke.” ⁹†Geenën, ε Festus no gomte le wen ege é Bojuu ekoonke wen, mum bife é Baul le, “Wo koonke keeben Jêlusalêm é me kebee ensaw nsaw wo jó yî mwëem mvun e?” ¹⁰†Baul tfuse le, “Me nleeme wase fën é keber̃ ke nsaw e, ε è nu ke Nfon wvu Lum e. É è nu fën fô bô bee keesaw nsaw wëm. Wo kebee kee naa ntay le me mbaa njay fiëe bee Bojuu ke. ¹¹†É è fën nu le me nu ε ngoy nci, ε njay fiëe fi è nulo é bô eyu lo me, me nsaa entune keerkpwe ke. Geenën, é è nu le mwëem mvù bô teyte yî yem e nu mbiay, tu ke wee nu dvú wvù nulo enya me can Bojuu ban e ke. Me nu nleke le nsaw wëm egen fwe fô Nfon wvu Lum e.” ¹²†Festus yuw nonen, ε bô bonyii bew bô bô bô to saake bonsaw tfumtfum. É wvú mum gay é Baul le, “No wo nu ε leke wase le nsaw wo nu egen fô Nfon wvu Lum e, tu wvú nu egen fô.”

†E Festus be Nfon Aglifa bô nsaw Baul

¹³†É è ke no nu kefew kemew e ejim jodvu, ε Nfon Aglifa bô Benis ^{**}laa ghane é Festus e Kaysalia keegay wvú le. ¹⁴†WÉ bô ke dioo nu wase jó yî ediuw e nteen, ε Festus nε be Nfon bô nsaw Baul gay le, “Wee mvu nu fën wvù Fëlew to cin'yee yew ncaw e, ¹⁵†ε me nke ndioo ngen Jêlusalêm, ε bocee ncese bo baay baay bô bonyii bô saake woñ Bojuu jike nsaw we é me ejise le me engay le wvú nu ε gbwe nsaw. ¹⁶†ε me ngay é bô le, ke nce

bonyii bo Lum nu ε bee le bô esumten le wee nu ε gbwe nsaw se bô nu ε nya wase je wee wvudvu ε leem é keber̃ ke nsaw e fwe dvu bonyii bô bô bô kenke nsaw ε taje diuw we yî mwëem mvù bô teyte yî ye le ke. ¹⁷†É bô ke dioo to fën, ε me nfaje n'yaa mooce lo ke. É ekfuñ buy yuu, ε me ngen nshii yew nsaw e ngay ε bô to bô wee wvudvu. ¹⁸†É bonyii bô bô bô to kenke nsaw ke dioo leem we, faje yaa dunçe jay wvù me nto nkpwaake le è nulo é bô esee yî ye le ke. ¹⁹†É bô kaa no jem̃y ε è nu mwëem mvu mbew e yî ye le ekumε je yî bô bunlee Nyo' jó, noo ekumε wee mvu wvú bô teje le Jisos ε wvú to kpwe wase, geenën ε Baul leeme ke le wvú nu dvú. ²⁰†No me nto mbaa nkieε no è nulo é me enley ente jo mwëem mvun, ε me mum mbife é Baul laa wvú koonke keeben Jêlusalêm é bô esaw nsaw we jó ekumε mwëem mvun ε. ²¹†É wvú tfuse le wen nu emey yew ncaw e, é ke esumten Nfon wvu Lum nsaw wen. É me mum ngay le bô egëe wvú yew, eceytè egen ebuy no me nke enciïnse wvú é Nfon wvu Lum.” ²²†É Aglifa yeke nen, gay é Festus le, “Me kebee ñkoonke keen'yuw mwëem mvun diuw wee wvudvu le.” É Festus tfuse le, “Wo nu ebuy eyuw ntfuu.”

²³†É ekfuñ buy yuu, ε Aglifa bô Benis no lene too bô bvuwee bṽu baay. É bô bocee bikuu bi bonyii bo nci le noo bonyii bo baay baay bo elaante, len to ley ngay. É Festus mum gay ε bô to bô Baul. ²⁴†No bô toε bô wvú, ε Festus gay le, “Nfon Aglifa bô bonyii bocii bô nu fën, ben eyen wee wvun. É nu wee wvù Bojuu bocii too nyeyi me jan noo Jêlusalêm ekumε wvú, wamte, gayte le ke è nu wee wvù enu dvú ke. ²⁵†ε me mbaa n'yen le wvú nu ε ge fiëe fi bô eyu wvú ke. No wvú se lëkeε wase le nsaw we egen fwe ε è nu fô Nfon

^{**}25:13 Benis to nu waa bwee Aglifa.

†25:7 24:5-6, 13 †25:9 24:27 †25:11 25:21, 25; 28:19 †25:14 24:27

×25:18 18:14-15 †25:22 Luk 21:12; 23:8

wvu Lum e, me ε mum ε n'yen le me nu enciinse wvú fô wvú le. ²⁶Geenen, ke me n'ya nlooci ŋkee fieε fi è nulo é me en-saŋ fô Nfon wvú cee ekole wem e ekume wvú ke. Nonen, me ε mum ε nleke wvú ê ben ejise keseen efey mvunciim ê wo Nfon Aglifa ejise, le ben etasse nsaw we, wvu le me enkenke fieε fi è nulo é me en-saŋ. ²⁷Me n'yene le fi baa nu leŋ le me enciinse wee ncaw fô Nfon e se me nu ε ndunçe fieε fi bó gayte le wvú nu ε jay e ke."

Ε Baul taje diuw fwe dvu Nfon Aglifa

26 ²⁸Ε Nfon Aglifa mum gay ê Baul le, "È nu bvudvuu bvuw keseen keejeme bô diuw wo." Ε Baul mum cake kebo we, kεw keetaje diuw we, gay le, ²"Nyaa', me n'yene le keshi kem nu ε jon le baay keenleem etaje diuw wem fwe dvu bó eben yî mwεem mvunciim mvû Bojuu teyey yî yem e. ³Me njemyi le nen, njefo bó looci le kee nce won Bojuu noo bombew bò bó ké no kenke. Nonen, me ε no nleke le bó eyeke ke le nykeey eyuw fieε fi me nu enjeme.

⁴aBojuu bocii kee nce wem ε kεw naa ε me mbεε lo. Bó kee no me nto ncee won wese le noo Jelusalem. ⁵bÉ bó kee naa ntay le ε kεw lo ncejole nu ε me nu wee ŋgoo Bofalasii ε è nu ŋgoo yî looci temyi yî fieε fi Nyo' le fele yimi yicii. Fin nu fieε ε è nu le bó koonke keejeme, é bó ebee le è nu keceey. ⁶cMe ε no nleeme le fen keseen yî nsaw e njefo me ntaale fwe, ŋkee ŋkawma wvú Nyo' to kawε bo'icee bosese dvú. ⁷Ŋkawma wvun nu le wvú dikfuu disese di yuufe ncaw difε cεyte no bó bunlee Nyo' shiee le entaŋ bô emvunsheej. Nyaa', è nu le nje ŋkawma wvudvu wvun wvú Bojuu kenke le nsaw dvú bee bó. ⁸Me ε no mbiite ê bó noo ê

bonyii bocii le laa è ge la wvú ben yene ε fi temyi keebε le è nulo é Nyo' ebvuse wee yî kpwe le le?

⁹dMe kebεε nto ŋkpawwci naa le me ŋkenke keenge fieε ficii keenfiwε dieε di Jisos wvu Nasalet e. ¹⁰Ε fifin nu naa fieε fi me nto ŋgee Jelusalem. Me nto nu ε nfi mvungay ê bocee ncese bo baay baay ŋkooyε bonyii bò è nu bo Nyo' le nteen, nfen yew ncaw e. Ke è to mey ke fin ke. Bó to ké dioo nu le bó nu eyuwyε bó, ε me ten ntom. ¹¹Me nto nyaa ŋgew ê bó efonefon yéw bunle le yicii, ŋkane le bó ejemyi díew yî befe ekume wee wvú Jisos. Ε shém ffuuke me bó bó baay, ε me mbone bikaa ê bó ejim, ŋgene mbuyte bilaante bi bitum bimew e.

Ε Baul bvuu jeme no wvú to kumenε no nu wee Klistu

¹²eΕ me ŋke mum ne no ŋgene Damaskus, ε bocee ncese bo baay baay ε saŋ ŋwa', ε nya me mvungay. ¹³Nyaa', ε me ndioo ŋgene ε è nu le emvunsheej enteleŋ, ε me ne n'yen ε n'yuū mvu ne law fowe baa fele diuu, shii to yî bee bonyii bò bee bó to lene le. ¹⁴Ε bese bocii ne gbweken fokuse, ε me n'yuw ε díew bife ê me ê díew Ibulu le le, 'Saul, Saul, wo bone bikaa ê me ejim nen nje la? Wo gee nen, kfune ε è nu ye yo, díewe na' lemme fô wvú bone ye yî kambaŋ ke ice le.' ¹⁵Ε me mbife le, 'È nu wo wvú yeε Tata?' Ε wvú tfuse le, 'È nu me wvú Jisos, ε è nu me wvú wo bone bikaa ejim jodvu. ¹⁶Ja leem we. Fieε fi ge me ε mbuynen fô wo le nu le me embaa wo wee wem lemme le, é wo efewe mwεem mvû wo yen eben bó mvû me mbεε ŋke endunçe ê wo le. ¹⁷Me nu ŋke enfi wo can Bojuu noo bonyii bò yaa nu ke Bojuu le, ε è nu bó bó me nu entum wo fô bó le. ¹⁸fWo nu

²26:1 9:15 ^a26:4 Gal 1:14 ^b26:5 23:6 ^c26:6 23:6; 24:15; 28:20

^d26:9 8:3 ^e26:12 9:1-22; 22:5-16

^f26:18 Yεsa 42:7, 16; Εfe 2:2; 5:8-14; Kolo 1:13

ke egen eyene ejise ebo, ebvuse bó ê ejawe le, eleke bó ê n'yu le, é bó ebuy can Satan e, enu bó bo Nyo', é bó else fitele yí yem e, é Nyo' eleeshe bibefe bibole. É bó ke emum ekeŋke keŋe fô bvudvuu bvú bonyii bó wvú nu é ge le è nu naa bew e.'

¹⁹ Nyaa', no fí to kooye le nonen, é me mum nge ke le no wvú jemye é me fowe.

²⁰ 8E me mum n'yaw nkw no nfewci Damaskus, nse nke ngen Jerusalem. É me no nghanen won wvú Judea le tfuu noo bitum e bicii bi yaa nu ke bi Bojuu le, nfewci é bó le bó ekumen mvuntelem mvubole, etu bó bo Nyo', egeè é è nu mwæm mvú dunji le bó nu é kumen wase. ²¹ È nse le fie fi to gee é Bojuu se koo me yew ncese le egomte keeyu.

²² Geen, Nyo' é se é no fii me é to é buy eben e. Me é mum é no nleeme fen nfewci ten é bonyii bo baay baay noo bo caan caan. É fie fi me nfewci nu ke fi fi Muses bó bonyii bo ntum Nyo' le to teete le fi nu ke ekooy. ²³ ^hBó to gayte le Mboyse wvú Nyo' to kawee keŋke keeke eyen nge, enu wee wvu fwe keebuy yí kpwe le, eduŋe n'yu é Bojuu noo bonyii bó yaa nu ke Bojuu."

²⁴ No Baul to tanyi ke diuw we gene, é Festus ne kay lo wvú gay le, "Baul wo jewte wase lo. N'ye yi wo wvu baay nu é ge wase wo é ne é no jewte lo." ²⁵ É Baul tfuse é Festus le, "Ke me n'ya njewte ke wee wvu baay. Fie fi me njemyi nu kecey, é me njemyi bó bvufee bwem fó. ²⁶ ⁱMe njemyi é Nfon endan nen, njefo bó kee mwæm mvun é ke mvú to kooyi é kenyle le ke, é ke fimew yaa nu dvú fi bó nu se bó kee lo ke. ²⁷ Nyaa', bó nu é bee ke fie fi Boŋwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le jemyi le? Me nkee le bó nu le é

bee." ²⁸ ^jÉ Nfon Aglifa bife é Baul le, "Wo kpwaake le è nulo é wo ebanke me é me entu wee Klistu ke yí kefew e caan nen e?" ²⁹ É Baul tfuse le, "Kené kí nu caan, kené kí nu baay, tu bunle yem fô Nyo' le nu ke le fo emey ke wo ke. Wee tfuu wvú nu fen eben yuuke no me njemyi ebanke ten enu diewe me le, geen, efufe ke é è nu boncaw ban."

³⁰ É Nfon ne ja we, é wee sa' bó Benis noo bonyii bó bó to shile bi. ³¹ ^kÉ bó buy, no jemyi ebonebon le, "Wee wvun baa ge fie fi bó eyu lo wvú kené else wvú yew ncaw e ke." ³² ^lÉ Nfon Aglifa gay é Festus le, "É è be baa nu le wee wvun nu é leke wase le nsaw we egen fô Nfon wvu Lum e, tu bó be é cine wvú le."

É bó ciinse Baul Lum

27 ^mÉ bó ke dioo seyse le bee bo Baul eley ngu wvu é joo egen won wvú Itali le, é bó mum nya Baul bó bonyii bo ncaw e bomew can Julius wvú to nu ekole ke ngoo mi bonyii bo nci le bo Nfon wvu Lum e. ² ⁿÉ bee bó ley é ngu wvú nen'ye Adamitium e wvú to nu keegene leemene mondvuum mo ngem joo le, keba kè Esia le. É Al-istakus wvú wee wvu Tesalonika, won wvú Masedonia le to nu ten bee bó. É bee bó mum no gene. ³ ^oÉ ekfun buy yuu, é bese fese Sidon, é Julius dunce keŋkonen fô Baul e, cine wvú le le wvú egen fô nsáa ye le élaante é bó efi wvú bó fie fi wvú shieele. ⁴ É bese ke kase ley é ngu e fó, dioo egene, é fwefwe no too cile bese fwe, é bese mum no wemte wase won wvú Sayblus wvu é joo entelen e, é wvú cile fwefwe. ⁵ É bese ke gen lente joo yi baay yi nu mbew won wvú Sil-ishia bó yi nu mbew won wvú Bamfilia

826:20 9:20, 28-29; Luk 3:8

^h26:23 3:15; Yesa 49:6; Luk 24:46-47; 1Kol 15:20

ⁱ26:26 Jon 18:20

^j26:28 11:26

^k26:31 23:29

^l26:32 25:11-12

^m27:1 25:12

ⁿ27:2 19:29

^o27:3 24:23; 28:2

le, mum fese ê kelaante kè Mila le, wonj wvù Lisia le. ⁶É ekolè ke ngoo bonyii bo nci le kiè yen ngu wvù é joo le jó wvù to nen'yee Aleksandia gene Itali le, mum bvuse bese, lese é è nu é wvuwe le. ⁷É bese ke ja fó, len ke wase nen wee wee yí ediuw e nteen, ke jenen lo se fese mbew kelaante kè Sinidus e. No fwefwe to baa bee le bese egen fwe teyey, é bese mum bee no wemte wase lo Klet wonj wvu é joo entelenj e, é wvù cile fwefwe, mum fey Salmoni bvudvuu é bvù ley é gen é joo wonj wvudvu le. ⁸É bese mey ke no wemte tuu ngem joo le, ke jenen lo se gen buy bvudvuu bvù bó teje le Diuw Joo wvù Nyekeey e, é wvù to nu nceencee mbew kelaante kè Lasia le.

⁹No bese to nu é jewse wase kefew é je baay, é Diuu di Baay di Nleeshe Bibefe le to fey wase, é è nu wase kefew ke nfum wvù temyi le, é Baul mum nya ntefe é bonyii bo é ngu e le, ¹⁰“Bo'icem, me n'yene le é kew fen é gen fwe nu é lene dis-eebeene nu ke ebefe, é kenla enu dvù é è yaa nu ke ke mweem bó ngu e maanj ke, bonyii nu ke ekpweken ten.” ¹¹Geenen, é ekolè ke bonyii bo nci le faje yaa yuw njeme Baul e ke, yuw fiew é è nu cee ekolè ngu e bó cee ngu e. ¹²No diuw joo wvudvu to baa jee keenu fó yí kefew ke nffum wvù temyi le, é wee nteen mum no tomte le è jee le bó egenè fwe, momtè laa è nulo é bó efese diuw joo wvu Foniks e, wvù nu wonj wvù Klet jodvu le, efese kefew kedvu fó le. Diuw joo wvudvu wvun to taale je eweewe bvuu taale ten je ekuèku jò diuu seeyi.

É nffum tuu ngu

¹³É fwefwe wvumew ke ne no bene je ekuèku nen wee, é bonyii bo ngu e mum no kpwaake le bó é kenke wase fiee fi bó be gomte. É bó mum baa ken'wow ke ngu e, mum no gene é joo, tuu ke

ngem e ngem e Klet jodvu. ¹⁴É nffum wvù temyi wvù bó teje le, “Wvù je ebo enkonko jò diuu sane”, ke ne sese wonj wvudvu le, shii é joo. ¹⁵No wvù shiile, kfun ngu é je faje yaa bvuu nu dvù keegene yí dvù le ke, é bó mum cine ngu e, é nffum no tuule gene dvù. ¹⁶É bese mum no gene ke lo, gen fey ekuèku jo wonj wvumvu wvu caan é joo entelenj é bó teje le Kawda. É wonj wvudvu no cile fwefwe, é bese mum no katene keebense kekonj é ngu e. ¹⁷É bese ke bense, mum yile ngu e bó bokfuu fo wvù esawye, dioo gene no fane le ngu e nu ke egen kfun ye mbew wonj wvù Libia le yí bijiw bi monsheem e bi nu é joo. É bó mum shike ndvu fwefwe, cine é ngu e no gene ewwunewwun. ¹⁸qNo nffum wvudvu to temyi ke gene lo, é ekfun buy yuu, é bó mum kew no bvuuuse mweem é ngu e, laanje é joo. ¹⁹É bvù ke bvuu buy yuu, é bonyii bo ngu e bvuse mweem mvu ngu e laj é joo bó can yibo. ²⁰É ediuw ke fey nteen é bese baa yen diuu le kenée jón e ke, é nffum kfune ke lo é è yaa nu wvu wee ke, é bese mum kiè le fisese nu é ka wase.

²¹No bonyii to nu é ce wase ediuw nteen é bó baa die fiee, é Baul ne bence leem fwe gay le, “Bo'icem, é ben se bee eyuw me le é bó emey Klet, tu beene baa ekenke ngew wvun bó kenla kin nen ke. ²²Geenen, me nleke le ben ekuu shém, njefo ke naa wee mvu ben e nu ela ke, è nu ela ke ngu e mey. ²³Me njemyi nen njefo Nyo' wvù kenke me, wvù me mbunlee, se nu é tum nceendaa we entanj eben wvù é to é leem mbew yem e, ²⁴re gay é me le, ‘Baul, fo wo efanè ke. Wo kenke keeke eleem fwe dvu Nfon wvu Lum. Taa eyen, Nyo' nu é dunje wase kenkonen fò wo le é ge le ke wee mvu ngoo bonyii bó ben é bó nu é ngu e nu ke ela ke.’ ²⁵Nonen, bo'icem, ben ekuu shém. Me

nu ε nlese fitefe yî Nyo' le le fiεε fi wvú jeme ε me nu ke ekooy ke leŋleŋ no wvú jeme. ²⁶sNo fí nu nonen, ŋguw keŋke keeke ekfun ye yî wonŋ wvumew e ε joo enteleŋ.”

²⁷ε ε ke no nu εdiuw ncow εna yuufe le ε nffum beε ke kale bô bese ε joo yi baay yi Adia le. ^{††}ε ε ke no nu ke diewe entaŋ enteleŋ e, ε bonyii bô lemte ε ŋguw e ne kpawce le sekemew ε bô buyte wase mbew nshe le. ²⁸ε bô mum few joo no yî shiine bô kfuu ε bô ε sheŋke fiεε yî dvú le, yen le yî nu ŋkenkeŋ mbaanfiεε. ε bô gence fwe, bvuu few, yen ε yî nu wase ŋkenkeŋ yuufe ncow tin. ²⁹ε bô no fane le ε nelo ε ŋguw ekfun ye yî bim-baan e, mum shike biŋwow binew ε joo ejim jo ŋguw, no bunlee le ekfun eyuu ke lo. ³⁰ε bonyii bô lemte ε ŋguw e ke ne no gomte keelewte buy ε ŋguw e, mum shike kekoŋ ε joo, no buwsee le bô gomte keeshike biŋwow bi fwe dvu ŋguw ε joo. ³¹ε Baul gay ε ekole ke bonyii bo nci le bô bonyii bew le, “É bonyii ban mom lo ε buy ε ŋguw e, naa é wee mvu ben e saa ke eluŋ ke.” ³²ε bonyii bo nci le mum sumye bokfuu bô bô to suuyε kekoŋ dvú yî ŋguw e, mum cine ε kí no leyte gene.

³³ε bvutfuu ke dioo sam, ε Baul leke bonyii bocii le bô edieken, gayte le, “Eben nu wase εdiuw yuufe ncow εna no ben nu yî nfan e, ε fiεε baa eley ε ben emvu ke. ³⁴tMe ε mum ε no nleke le ben edie ke fiεε, é ye yene etu fó. Ke naa yvuw miaaŋ nu ke ela ε wee εfa ke.” ³⁵uNo wvú jeme nonen, mum jo bleəd, nya keyoone ε Nyo', guse no dieε ε bonyii bocii ejise. ³⁶ε bô mum kuu shém bocii dieken. ³⁷Bese bocii bô to nu ε ŋguw e to nu wee gee fεε kecow mbansooshwi y ncow bosooaan (276). ³⁸ε bonyii bocii ke dieken ffuu, ε bô mum bvuse egiŋ yò

to nu ε ŋguw e, laŋ ε joo keege le wvú eyaaten.

ε ŋguw sawye

³⁹ε ekfun ke yuu, ε eŋkpwaante yene, ε bonyii bô lemte ε ŋguw e faŋe yaa kieε bvudvuu bvudvu ke. Geenεn, ε bô yen kendvuy e, ε kí ε gen ε buy yî monsheem e, mum yen le bô emom ε ŋguw eley egen ece yî dvú le ŋgem joo le. ⁴⁰ε bô mum sumye biŋwow ε bí shii gen ε joo, bvuu kase fay bokfuu bô bô to suuyε bite bi bô banse ŋguw dvú, mum bense ten ndvu fwefwe yi fwe ε fwefwe ley jó no dom-see ŋguw ε wvú gene ε kendvuy kedvu le. ⁴¹vGeenεn, ε wvú dioo gene, kfun ye yî kejiw ke monsheem e ε joo. ε keba ke ŋguw e ke fwe ley ce yî dvú le faŋe yaa ebvuu eshiike ke. ε joo mum no kfone keba ke ejim ε kí sawyi.

⁴²ε bonyii bo nci le mum ne no gomte le bô eyuwyε bonyii bo ncaw e bocii wvu le fo mvu bô le ke ene esam joo ebuy elewte. ⁴³Geenεn, ε ekole ke bonyii bo nci le no gomte keeboyse Baul, mum kan le fo bô ege nonen ke, gay fiew le bonyii bô kee keesam joo eyaw eseε ε joo, esam ebuy eŋkpwaante, ⁴⁴é kebese ke bonyii le ebii yî biwaŋ e noo yî binsawye bi ŋguw e. É neε no bese to ghanεε se fese eŋkpwaante yuleyule.

ε bo Baul fese Malta

28 No bese to fesεε eŋkpwaante yuleyule nonen, mum yuw le bô teŋe bvudvuu bvudvu le Malta, ε ε to nu wonŋ ε joo enteleŋ. ²wε bonyii bo wonŋ wvudvu le duŋce keŋkonŋen fô bese le ε ε yaa nu ke wεε ke, fiisen bese, fwεε ŋgyu ε bese no yosene, njefo jaŋ to nu ε kew wase no too ε kenton gule. ³ε Baul ke baance ŋgay, gen le wen efwεε, ε kefe to

^{††}27:27 Boŋwa' bomew teŋe joo yi baay yin le Meditelinian.

^s27:26 28:1 ^t27:34 Luk 12:7 ^u27:35 Luk 22:19 ^v27:41 27:22

^w28:2 2Kol 11:27

nu ê ngay yidvu le, e nguy yvuwse ge e kí mum buy, lum kebo kew no njeɛŋkene yí dvú le. ⁴ E bonyii bo woŋ wvudvu le dioo yen no kí njeɛŋkene yí kebo kew e, mum no jemýi ebonebon le, “Wee wvun ke nu e yu wase wee. Wvú be e boy ê joo, geenɛn lon nu e koo wvú e wvú nu ekpwe.” ^{5x} Geenɛn, e Baul yɛwse kɛ lo kefe kedvu e kí gbwe ê nguy e, e fieɛ faɛe yaa ge wvú kɛ. ^{6y} E bonyii bodvu mum no cɛyte, kpwaake le ye Baul nu ekɛwe ebene, kenɛɛ le wvú nu enɛ esɛsɛ egbwe ekpwe. E bó ke cɛy nɛn cɛy ŋkuuŋ, ke dioo yen e fieɛ baa ge wvú, e bó mum kumen ŋkpawwɛ wvubo nɛ wase no duu le, “Wee wvun nu nyo' mvu.”

⁷ Wee sa' wvu jó to kɛŋke ŋɛe ye ke nceencee mbew fô bese to nu le. Diee di wee wvudvu le to nu Bublius. E wvú fi-isɛn bese, e bee bó ce ɛdiuw eta e wvú taale fô bese le ntay. ⁸ E fí kooy le icee Bublius to jiime cemte bô ken'ya' noo ntoombun. E Baul mum gen fô wvú to jiime, bunle, geɛ can yí ye le, fe wvú. ⁹ No fí to kooyɛ nonɛn, e bonyii bo woŋ wvudvu le bocii bô to kɛŋke bincɛm mum no too e Baul fele tɛn bó. ¹⁰ E bó mum no nyaa bese bô mwɛɛm nteen. E bese ke dioo nɛn'yi jó, e bó bvuu to bô mwɛɛm mvunciim mvú bese to shieele geɛ ê nguw e.

E bo Baul nɛ Malta gen Lum

¹¹ E bese ley ê nguw e no gene e bó e ce wase Malta woŋ wvu ê joo ɛntelɛŋ wvudvu le kee tɛ. Ŋguw wvudvu to nu wvu Aleksandia e bó teje le Bonyo' bo ɛmam e, [‡] e wvú to nu woŋ wvudvu le cɛyte le kefew ke nffum wvú tɛmyi le efey. ¹² E bese ke gen buy diuw joo wvu ê kelaante kɛ Silakus e, ce jó ɛdiuw eta, ¹³ ke nɛ jó, gen fɛse diuw joo wvu ê ke-

laante kɛ Lɛgium e ce jó. E ekfuŋ buy yuu, e fwefwe kew no bene je ɛkuɛku, e bese mum no gene, e ê ke no nu ɛdiuw ɛfaa, e bese fɛse diuw joo wvú Butioli le. ¹⁴ No bese fɛse jó, yen bonyii bo mbee le bo jó le, e bó lɛkɛ le bese egen kɛ le é bee bó ece ɛdiuw esooshwiý. E bee bó ke ce, e bese sɛ ke gen fɛse Lum.

¹⁵ No bese to gene, e bonyii bo mbee le bo Lum ke dioo yuw le bese too lo, e bó buy no lɛne too le bee bó etasɛn. E bó to naa buy fô Way wvu Abiyus e, bô fô Yéw Bonyii bo Ghane le yi She le. E Baul yen bó le, e fitele fiew lætɛn, e wvú nya keyoone ê Nyo'. ^{16z} E bese ke fɛse Lum, e bó cine Baul e e wvú no cee fiew wvú embɛŋ, e wee nci cɛyte wvú.

E Baul no nu wee ncaw Lum fewci diɛw Nyo'

¹⁷ E ɛdiuw ke fey eta, e Baul tee bikuu bi Bojuu le bi jó. E bí to, e wvú gay ê bí le, “Boom bo bwɛɛm e, me nu yí ncaw e nɛn e bó to koo me Jelusalem, nya can bonyii bo Lum e e me mbaa ncim njay naa lo fieɛ bô bonyii bɛsɛbeene kenɛɛ nce bo'icee bɛsɛbeene mvu kɛ. ^{18a} E bonyii bo Lum bodvu ke dioo tasse nsaw wɛm, faɛe yaa yen fieɛ fí è nulo é bó eyu me yí dvú le kɛ. E bó mum no gomte keecine me le, ^{19b} geenɛn, e Bojuu ma lo. E me mum no ŋkɛŋke keenlɛkɛ le nsaw wɛm egen fwe fô Nfon wvu Lum e. E ke me nto ŋgeɛ nonɛn, le me ŋkɛŋke fieɛ keentey yí bonyii bem e kɛ. ²⁰ E nɛɛ fieɛ fí ge me e nse ntee ben le beene ejeme. Me nu yí boncaw ban e nɛn e è nu nje wee wvú beene bonyii bo Israel se cɛyte.”

²¹ E bonyii bodvu tfuse ê wvú le, “Bese baa kɛŋke ŋwa' wvú ja Judea ɛkumɛ wo kɛ, e wee mvu boom bo bwɛɛ wesebeene le bô nɛn'yi jó too jan baa eshomse wo

[‡]28:11 Bonyo' ban nu bô bó teje le Kasto bô Bulok.

^x28:5 Mak 16:18; Luk 10:19 ^y28:6 14:11 ^z28:16 24:23 ^a28:18 23:29
^b28:19 25:11

kenɛɛ ejeme fiɛ fi befe ekume wo ke.
²² cGeenen, ɛ bese nu ke ekoonke keeyuw
 wo ŋkpawacɛ. Fi bese kee nu ke le ŋgoo
 yin yi wo nu jó nu ɛ bonyii bemte ke lo
 yi mondvuum monciim.”

²³ dɛ bó mum gɛɛ diuu di bó nu ke
 eto é Baul ejeme ê bó. ɛ è ke no nu eb-
 vubwɛ, ɛ bonyii nteen tase fô wvú to
 cee, ɛ wvú kew fontaŋentaŋ gen buy fok-
 iɛguu, nyɛyte fiɛɛ ficii ê bó, fewci ekume
 bvunfon bvú Nyo' le. ɛ wvú bvuu no je-
 myi dunji mwɛɛm mvù nu ê Ŋwa' bonci
 bo Muses e bô ê Boŋwa' bo bonyii bo
 ntum Nyo' le ekume Jisos, momte keege
 é bó ebee le fiɛɛ fi wen jemyi nu kecɛɛy.

²⁴ ɛ bonyii bomew bee fiɛɛ fi wvú to je-
 myi le, ɛ bomew faŋɛ yaa bee ke. ²⁵ ɛ bó
 ne bvun ebonebon mum no buci no Baul
 laŋ diɛw le, “Fiɛɛ fi Keyoy ke Yuule to
 jemyɛɛ ê bo'icee bonɛn diuw wee ntum
 Nyo' wvú Yesaya le nu naa kecɛɛy. ²⁶ eKí
 to nu ɛ jeme le,
 ‘Gene egay ê bonyii bodvu le,
 ben nu ke eyeke naa mwɛɛm ntay geenɛn
 yaa yuuke ke,
 ke etaale naa mwɛɛm ntay geenɛn yaa
 yene ke.

²⁷ ɛ fi nu nonɛn njefo mvuntelem mvu
 bonyii bodvu le
 nu ɛ mvú ɛ le wase.

Bó nu ɛ jine bintuntun bibole,
 ɛ kfuke ejise ebo.

ɛ bó ge nonɛn le fo ejise ebo eyenɛ
 mwɛɛm e,
 ɛ bintuntun bibole yuuke mwɛɛm,
 ɛ mvuntelem mvubole yvuwse,
 é bó etu jim fô me le, é me enfe bó.”

²⁸ fɛ Baul mum mese le, “Ben ekeè le
 bó nu ɛ tum wase bonyii bô saaka wvun
 wvu ekume no Nyo' boysee bonyii fô
 bonyii bô yaa nu ke Bojuu le, ɛ bó nu
 eyuw.” ²⁹ ¶[No wvú jeme nonɛn, ɛ Bo-
 juu bodvu mum nɛ no buci, beeke mbew
 yi jeme wvudvu le ɛ è yaa nu wvu wɛɛ
 ke.]

³⁰ ɛ Baul no cee ke yew yi wvú to
 laake lo le yi bilum e bifɛɛ, fiisene bonyii
 bocii bô to too ê wvú le. ³¹ ɛ wvú no
 fewci ekume bvunfon bvú Nyo' le, bvuu
 yɛɛyi bonyii ekume Tata Jisos Klistu, je-
 myi yaa fane ke, ɛ wee yaa jewsee wvú
 ke.

¶28:29 Ke boŋwa' bo boyvuum bomew keŋke kencim kin ke.

c28:22 9:2 d28:23 1:3; 8:12; 19:8; 28:31; Luk 17:21 e28:26 Yɛsa 6:9-10

f28:28 13:46; Luk 3:6

Ŋwa' wvù Baul to sanɛɛ ɛ kentaashe ke

Lum

Fieɛ fi nu ɛ Ŋwa' wvu Lum wvun e

Ŋwa' wvun to san Baul fô bonyii bo mbee le bo Lum e keesee ɛ bó fieɛ fi wvù kee ekumɛ mbee wvù ɛ nu wvu bonyii bo Klistu le bô fieɛ fi mbee wvudvu shieele le bonyii bodvu egeè. Ŋwa' wvudvu wvun kɛŋke fieɛ ficii fi ekumɛ bon'yɛyi bo Baul le fele bonwa' bew bomew bocii.

Wvù nu ɛ gay le bonyii bocii, kenɛɛ ɛ nu Bojuu kenɛɛ bonyii bô yaa nu kɛ Bojuu kɛŋke keeseyse bikuu bibole bô bo Nyo', njefo bó bocii nu ɛ bó kɛŋke kebefɛ. Wvù nu ɛ jeme le wee keeseyse ekolɛ kew bô Nyo' nu kɛ seke wvù ɛ lese fitefe yî Jisos Klistu le.

Baul to nu ɛ san ten keeseyse lenɛ di wvù to gomte keeke elɛn egen eyen kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Lum e kedvu le. Wvù to seyse le wen nu ke edioo ɛ gen ɛ buy jó, ɛ wen emooce bô bó caan ege lemme ɛ bó entelɛŋ, ɛ bó ke etom wen ɛ wen egen fwe, egen ebuy Sbeɛn.

Bikuu bi mwɛɛm e ɛ Ŋwa' wvun e

1:1-17 Kɛŋkɛwce bô bikuu bi mwɛɛm e

1:18-3:20 Ekumɛ le bonyii bocii yî nshe le shieele le bó eboyse bó

3:21-4:25 Je yî Nyo' gomte le bonyii efey jó se boy

5:1-8:39 Nshii wvu fwe wvù bonyii bo Klistu le kɛŋke

9:1-11:36 Bonyii bo Israel ɛ ntan Nyo' le

12:1-15:13 Nce bonyii bo Klistu le

15:14-16:27 Kemese bô bonɔayma ɛ bonyii

1 ⁸ɛ nu me wvù Baul wvù waa lemme Klistu Jisos. Nyo' to nu ɛ tee me le me enù waa ntum Jisos, gɛɛ le me enfewci saaka wvù jee wvu wvuwen. ^{2h}Saaka wvù jee wvun nu wvù Nyo' to kawɛɛ bonyii dvù fele yî bonyii bew bo ntum e, no fi nu ɛ bó ɛ san ɛ Ŋwa' we wvù yuule le. ³ⁱWvù nu ekumɛ Waa we wvù to joɛ ye wee wvu wum, ɛ bó boo wvù ɛ kfuu di Nfon Dawe le. ⁴Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ɛ Nyo' to duŋɛ fele yî Keyoy ke Yuule le le ɛ nu Waa wen wvù kɛŋke mvungay no wvù to bvuseɛ wvù yî kpwe le. ^{5s5j}ɛ ge Jisos Klistu Nyo' ɛ se buw me le me enù waa we ntum, wvu le me ɛŋge ɛ bonyii bocii bô yaa nu kɛ Bojuu elese fitefe yî ye le, eyuukɛ ɛ ɛ nu wvù le bensee dieɛ diɛw. ⁶Ben ten nu ŋgoo bonyii bô Nyo' nu ɛ tee wase le bó enù bonyii bo Jisos Klistu le.

^{7k}Me ɛ no nsaanɛ ŋwa' wvun fô ben e bocii bô nu Lum, bô nu fitefe fi Nyo' le, ɛ wvù ɛ tee le bó enù bonyii bô ɛ nu bew.

Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonen ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lætene.

**ɛ Baul no shieele keelaa
ghane ɛ bonyii bo Lum e**

^{8l}Me ŋgomte keen'yaw enya keyoone ɛ Nyo' wɛm nje ben bocii nfele yî Jisos Klistu le, njefo won tɛuu jemyi ekumɛ fitefe fi ben nu ɛ lese yî ye le. ^{9m}Nyo' wvù me nlemte wvù le bô fitefe fiem ficii

^{ss}**1:4** Kenɛɛ le, “Jisos Klistu nu ɛ Nyo' to duŋɛ bô mvungay fele yî Keyoy ke Yuule le le ɛ nu Waa wen no wvù to bvuseɛ wvù yî kpwe le”.

^{8l}**1:1** Lem 9:3-15; 26:16; Gal 1:15-16 ^h**1:2** 3:21; 1Bi 1:10-12

ⁱ**1:3** Mat 1:1; 20:30-31; Lem 13:33; 2Tim 2:8

^j**1:5** 11:13; 15:15-18; Gal 1:1; 2:7, 9 ^k**1:7** 5:1; 15:33; 16:20; 1Kol 7:15

^l**1:8** 16:19; 1Tes 1:8 ^m**1:9** 15:23; Lem 19:21; ɛfe 1:16

yî saaka wvù jee wvu ekumɛ Waa we le leeme fwe wɛm lɛ me ŋkɛ no ŋkumyi ben sekeci ɛ bunle yɛm e. ¹⁰ Me ŋkɛ ndioo mbunlee no nleke lɛ ɛ je nelo ɛ yɛnɛ, ɛ me ento ɛ ben e keseen fɛn ɛ Nyo' ɛ bee, ¹¹ njefo me ŋkoonke naa baay keen'yɛn ben e wvu lɛ me ɛɲɔw nnya yî Keyoy ke Yuule nu ɛ nya ɛ me beene, ɛ yî ege ɛ ben etɛmyi. ¹² Fî nu lɛ, ɛ beene eyvuwsɛ mvuntelem mvusɛbeene, ɛ fitefe fî ben lese yî Nyo' le eyvuwsɛ fiem, ɛ fiem eyvuwsɛ finen. ¹³ ^aBoom bo bwɛm e, me ŋgomte lɛ ben ekisɛ lɛ me nu ɛ ŋkaw wase bokaŋ e bokaŋ e lɛ me nu ento ɛ ben e, ŋkɛ ŋkaw ɛ fiesɛ jewsɛ kɛ me. ɛ me ŋgomte lɛ me ento wvu lɛ me ɛŋkɛŋke ŋgbwele jo ben lɛŋlɛŋ no me nu ɛ ŋkɛŋke wase jo bonyii bomew bô yaa nu kɛ Bojuu. ¹⁴ Lemme din fô bonyii bocii le nu ɛ kendoŋ kem e, kenɛɛ ɛ nu bonyii bô nu woŋ wvù yuu wase le, kenɛɛ ɛ nu bô bɛɛ entfun, kenɛɛ bonyii bô kɛŋke bvufɛɛ, kenɛɛ bô bɛɛ biyuŋ. ¹⁵ ɛ nɛɛ fiesɛ fî fitefe bɛenci naa me baay keenfewsɛ saaka wvù jee ɛ ben ten bô nu Lum.

Mvungay mvu saaka wvù jee wvù wvu Nyo' le

¹⁶ ^pBen ekeɛ lɛ kɛ me ŋ'wuumene fiesɛ fî ekumɛ saaka wvù jee wvù wvu Nyo' kɛ. Me ŋkee lo lɛ ɛ nu fô mvungay mvu Nyo' le keeboyse wee tfuu wvù nu ɛ lese fitefe yî ye le nu. ɛ saaka wvun yaake gene ɛ ɛ nu fô Bojuu le sɛ gene ten fô bonyii bô yaa nu kɛ Bojuu le. ¹⁷ ^qFî nu lɛ saaka wvù jee wvun duŋci je yî Nyo' joo le wee nu teyɛɛ ɛ wvù ejise le. ɛ fifin kew ɛ gen ɛ mɛsɛ yî fitefe fî mwɛtɛn lese yî ye le. ɛ nu fiesɛ fî bô nu ɛ saŋ lɛ,

“Wee wvu teyɛɛ nu ke ecee nje fitefe fî wvù lese yî Nyo' le.”

Shém ffuuke Nyo' no bonyii buwɛy mwɛm

¹⁸ ^rMe njemyi nen njefo shém Nyo' kɛ no ffuuke fowe bô bonyii bô maa lo wvù buwɛy mwɛm, ɛ gee dibole di befe yike keceɛy ke diɛw Nyo' le. ¹⁹ ^sYî ffuuke nonen njefo fiesɛ fî bonyii nulo ekisɛ ekumɛ Nyo' yɛn'yî ɛndan, njefo wvù wvù Nyo' nu ɛ duŋce wase ɛ bô. ²⁰ ɛ kew naa lo foŋkew no Nyo' to bomɛɛ woŋ nu ɛ mvungay mwew mvù mey lo, bô no wvù wvù Nyo' nu, nu ɛ bonyii ɛ yɛn wase ɛ bvuu ɛ kisɛ yî mwɛm mvù wvù bom e, naa no bonyii yaa cim yɛn wvù le kɛ. Nonen kɛ je bvuu nu dvù yî bô ke ɛnɛ ewowlene duu lɛ kɛ bô kee Nyo' kɛ.

²¹ ^tNaa no bô cim kee Nyo' nonen, kɛ bô wvumte wvù diɛw Nyo' le kenɛɛ nyaa keyoone ɛ wvù kɛ. Boŋkpawɛɛ bobole nu ɛ nɛ ɛ tu bo ɛcici. Bikuu bibole bi biyɛ nu ɛ yiŋsɛn kɛ ɛ ɛ nu bô ejiwɛ. ²² ^uBô duu lɛ bô kɛŋke bvufɛɛ, ɛ kaa ɛ nɛ ɛ tu biyuŋ. ²³ ^vBô nu ɛ shɛɛ keebunlee Nyo' bvukuke wvù yaa nulo ekspwe kɛ, ɛ fey ɛ no bunlee ɛ ɛ nu mvumooso mvù bô kene bô can mvù ɛ no fieesene bonyii bô nulo ekspwekɛn, bô mvunyiim noo nyám yî lene we, bô yî sone kuse.

²⁴ No fî nu nonen Nyo' ɛ mum ɛ cine bô le bô ɛ no gee wase ɛ ɛ nu mwɛm mvù mvuntelem mvubole shieele mvù ɛ nu mwɛm mvu nnyɛn e, ɛ bô gee nonen bô ye yibo wee bô wee, mum shoosɛ bikuu bibole. ²⁵ ^wBô nu ɛ kumɛn keceɛy ke ekumɛ Nyo' ɛ tu mbiay, ɛ no bunlee bvuu lemte ɛ ɛ nu mwɛm mvù Nyo' bom e efɛy keebunlee bvuu lemte ɛ ɛ nu

^a1:13 1Kol 9:19-22 ^q1:14 Kolo 3:11

^p1:16 2:9; Lem 13:46; 2Tim 1:8; 1Kol 1:18, 24 ^r1:17 3:21-30; 4; 10:4-13; Abk 2:4; Gal 3:9-12; Fili 3:9; Ibu 10:38 ^s1:18 2:5, 8; ɛfɛ 5:6; 2Tes 2:12

^s1:19 Job 12:9; Mben 19:1-4; Lem 17:27-28; 1Kol 1:21 ^t1:21 ɛfɛ 4:17-18

^u1:22 1Kol 1:19-20 ^v1:23 Dito 4:16-18; Mben 106:20 ^w1:25 9:5

wvú wvù Bomeen e. É è nu wvú wvù bô kɛŋke keebensee sekecii sɛ ŋka. Fí enù nonen. ²⁶xNo bô gee nonen, Nyo' é mum é cinɛ bô le, ye é no yvuwse bô keegee mwɛɛm mvu kenshoose le. É bokenɛ jiime fô bokenɛ le, é Nyo' to baa bom wee le wvú egeè nonen kɛ. ²⁷yÉ è nu kɛ lɛŋlɛŋ no bolemse cin'yi je yì Nyo' to gee keejiime bô bokenɛ le, é ye yvuwse bô keejiime é è nu fô bolemse bomew e. É bolemse gee mwɛɛm mvu kenshoose le bô bolemse bomew. No bô gee nonen mum joo ŋgew yì bikuu bibole wvù è nu nlawma gee dibole di befe.

²⁸No bonyii bodvu baa eyene le fí nu lɛŋ keekieɛ Nyo', Nyo' é mum é cinɛ bô le le bô kɛŋke bvufɛe é è nu bvú keyuŋ e, mum gee mwɛɛm mvù bô yaa kɛŋke keegee kɛ. ²⁹zMvuntelem mvubole é mum é no nu é mvù é yinŋen bô mwɛɛm mvù befe jɛy jɛy. Bô buwyi mwɛɛm, dewkene ejise, kɛŋke mvuntelem mvù befe, bene bindoŋ bô bonyii, yuwyi bonyii, diuu bvudiuw, læle kenlɛma, ŋgomgome bô mwɛɛm, kunsene mvuŋkunsɛn, ³⁰beete bô ediee é bonyii, bane Nyo', seenene kenseenɛn, tɛmyi bikuu, saale ye, momte kuw, tɛmyi bikuu bô bo'icee bobole noo bobwee bobole. ³¹Bô nu biyuŋ yaa leeme yì diɛw yi-bole kɛ. Bô nyewle bô bonyii bomew, yaa camte shen fô bonyii le kɛ. ³²Bô gee nonen kee kɛ naa le Nyo' nu é leke wase le wee wvù gee mvumvun mwɛɛm nu é wvú kɛŋke keekpwe. Geenɛn, bô é no gee kɛ gene dvú, bvuu bensee bonyii bô gee kfuú mvumwɛ mwɛɛm.

Nyo' nu ke esaake wee bii gee di mwɛɛn e

2^aNonen wo wvù lomte gee di wee mvu le kenɛ è nu wo wvù yɛɛ, ekeè

le kɛ wo tɛn nu sɛ jay kɛ. É keè le no wo lomte gee diɛw nu é wo leese é è nu ekolɛ kuw ŋgew e, njefo wo wvù lomte wɛ gee kɛ naa tɛn fɛɛ fí wvù gee. ²Beene kee lo le, é Nyo' laŋ ŋgew yì bonyii bô gee mvumvun mwɛɛm e, tu wvú laaŋke bii keceɛy e. ³Nonen wo wɛ wvù lomte gee di bonyii bô gee kfuú mvumwɛ mwɛɛm e, geenɛn é wo kebeɛ gee kɛ tɛn mvù, kpwaake le wo nu ke eboy kan nsaw Nyo' le? ⁴bNuu le kɛ wo yane le Nyo' kɛŋke fitefe fí jee fô bonyii le baay, kuule shém baay, nu tɛn nyɛkeey baay é? É keè le fitefe fí jee fí Nyo' le fô wo le duŋci le wo ekumɛn fitefe fiuw.

⁵cGeenɛn no wo nu é tun keekumen fitefe fiuw, é no gee é fí tɛmyi kɛ gene lo, nu é wo biise é è nu ŋgew fô ekolɛ kuw e, wvù nu ke enu diuu di Nyo' nu ke eduŋce shém yì ffuuke seke wvú saake bonyii bocii é je yì lɛŋ e. ⁶dNyo' nu ke elaw wee mwaan mwaan bii gee di mwɛɛn e. ⁷Bonyii bô nu nyɛkeey, lemte lemte di jee, gomte é è nu bvukuke bô n'wvum noo nshii wvù yaa kaa kɛ, nu é wvù nu ke enya nshii wvù mɛy lo é bô. ⁸Geenɛn é bonyii bô taale kɛ é è nu bikuu bibole, tune keeyuw keceɛy e, gee é è nu mwɛɛm mvù befe, nu é Nyo' nu ke eduŋce shém yì ton'yɛn bô ŋgew é bô. ⁹Monlum mo baay bô nsase nu ke enu fô wee tfuu wvù gee kebefɛ le é kɛw yì Bojuu le é gen yì bonyii bô yaa nu kɛ Bojuu le. ¹⁰Geenɛn, é bvukuke bô n'wvum noo nɛɛtɛn nu ke enu fô bonyii bô gee gee di jee le é kɛw yì Bojuu le é gen yì bonyii bô yaa nu kɛ

^x1:26 1Kol 6:9 ^y1:27 Lɛw 18:22; 20:13 ^z1:29 Gal 5:19-21; 2Tim 3:2-4

^a2:1 Mben 50:15-18; Mat 7:2 ^b2:4 Lem 17:30; 2Bi 3:9, 15

^c2:5 Yɛsa 2:11-21 ^d2:6 1Kol 3:13-15; 2Kol 5:10; Efe 6:8; Mat 16:27

Bojuu le. ¹¹Éfí nu ke enu nonen njefo ke Nyo' ké no dunji kejéy jéy ke.

¹²ƆBonyii bocii bô gee kebefe se bó cim kenke bonci bo Muses e, nu ε bó nu ke eley ke ngew e naa no bó yaa cim kenke bonci ke. É bonyii bocii bô gee kebefe ε bó nu ekuse jo bonci, nu ε bó nu ke esaw bó bii bonci bodvu le. ¹³ƆFí nu nonen njefo ke Nyo' nu ke ejo wee le wvú nu teyey ε wvú ejise njefo wvú yuuke fieε fi bonci jemýi ke. Wvú nu ke ejo wee le wvú nu teyey ε è nu seke mweten gee fieε fi bonci gomte. ¹⁴É bonyii bô yaa nu ke Bojuu bô nu se bonci ne ε no gee mwεem bô bonkpawwe bobole ε è nu mwεem mvù bonci gomte, tu bó nu wase bonci fô bikuu bibole naa no bó baa cim kenke bonci bô Nyo' nu ε nya é Bojuu ke. ¹⁵ƆFieε dunji le fieε fi bonci gomte nu ε Nyo' ε saŋ fô mvuntelem mvubole. É mvuntelem mvubole seŋe ten é bó nonen. É bó dioo gee fieε fi befe, é fitele no saake bó. É bó dioo gee fi jee, é fí no tomte bó. ¹⁶ƆMwεem mvun nu ke ekooy diuu di Nyo' nu ke esaw bonkpawwe bô bonyii bocii kenke é nnyile le fele yí Klistu Jisós e, no saaka wvú jee wvú me nfewci dunji.

Bojuu saale ye bô bonci

¹⁷ƆWo wvù teŋe ekole kuw le wee Juu, wo gæle ekole yí bonci bo Muses e, yuuke ye le wo nu wee Nyo', ¹⁸ε bó ε yæyi wase ben bô bonci ben ε kieε fieε fi Nyo' shieele, kee ten fieε fi looci jee naa ntay. ¹⁹ƆBen kee naa ntay le è nu ben bô dunji je é binfefe, nu ten bin'yese fô bonyii bô nu kenjiwe le, ²⁰ε ben nu bô teete biyung, ε è nu ben bô yæyi bonyii bô maa mwεem diewe mvunley mvu boom e njefo bonci nu ε nya wase ben bô

bvufee bvucii noo kecæy. ²¹ƆWo wvù yæyi bonyii nonen, wo yæyi ke ten kuw ekole? Wo wvù fewci le fo wee econj bu-conj, wo gee næ fiuw? ²²ƆWo wvù kayte le fo dwee wee kenæ kpwee wee ejiiim bô wee mvu, wo nu se wo gee nonen e? Wo wvù kaci lo fieε fi ekumε mvumooso, wo nu se wo coonke mwεem yéw ncese yi mvumooso le? ²³ƆWo wvù saale ye bô bonci bo Nyo' le, ke wo yaa shoose Nyo' no wo ngoyte bonci bodvu? ²⁴ƆÈ nu fieε fi bó nu ε saŋ le, “Bonyii bô yaa nu ke Bojuu ké no beete bô diee di Nyo' le ε è ge gee dinen ben Bojuu.”

²⁵ƆKeetfuse wee yew kenke naa sew, é è fen nu le wee wvudvu gee fieε fi bonci gayte. Geenεn, é wo ngoyte bonci, tu nt-fuse yew wvù bó tfuse wo yew wvudvu nu ke diewe wo bæε ntffuse. ²⁶ƆWee é no bæε ntffuse, gee fieε fi leŋ fi bonci gomte, bó saa ejo le bó nu ε tfuse wase wvú yew, naa no wvú cim bæε ntffuse? ²⁷ƆNonen, bonyii bô bæε ntffuse yí nyam ye le geenεn gæle bonci nu ke ege é bó elese ben Bojuu ngew e bô kenke bonci bô bó to saŋe, ε ben bvuu tfuuse bonyii yew geenεn ngoyte bonci bodvu. ²⁸ƆBen ekeè le ke wee Juu wvu leŋ nu wvù yen'yi ye le ke. É ke nt-fuse yew wvu leŋ nu fieε fi bó yene fí le ekfun yí nyam ye le ke. ²⁹ƆWee Juu wvu leŋ nu wvu é fitele le. É nt-fuse yew wvu leŋ nu wvu é fitele le, wvù ε seyse Keyoy ke Yuule, ε è yaa nu fieε fi bó yene ejise ke. Wvuwe wee nu ε è ké no bensee Nyo' wvú. Ke è ké no bensee bonyii wvú ke.

Nyo' leeme ke yí kecæy e

3 No fí nu nonen, Bojuu fele bonyii bomew yí fieε le? É sew nu dvú yí nt-fuse wvù bó tfuuse bonyii yew e? ^{2o}ƆEε,

^e2:11 Lem 10:34; Kolo 3:25; 1Bi 1:17; Jem 2:1 ^f2:12 Mat 7:21 ^g2:16 2:6; 1Kol

4:5 ^h2:17 9:4; Yesa 48:1 ⁱ2:19 Mat 15:14 ^j2:21 Mat 23:3-4; Jon 7:19

^k2:24 Esek 36:20 ^l2:25 1Kol 7:19; Gal 5:3 ^m2:26 Gal 5:6

ⁿ2:28 9:6; Yeli 4:4; Fili 3:2-3; Kolo 2:11 ^o3:2 9:4; Mben 147:18-19

Bojuu fele naa bonyii bomew ê jé le nteen. Fi baay nu le Nyo' to nu ε nya diew ye ε è nu can yibole. ³ƲÈ nulo é bó emum egay le no bonyii bomew bó le to baa eleeme yî diew yidvu le, tu fifie nu ege é Nyo' saa ebvuu eleeme yî diew ye le? ⁴ƲKe è nulo é fî ekooy nonen ke! Naa no bonyii bocii cim nu naa bo mbiay e, nu ε Nyo' leeme ke yî keceey e, no bó nu ε sanj le,

“Nyo', wo dioo jemyi, ε njeme wo no nu ke wvu leŋ.

È wo ké no soo ke lo nsaw wo.”

⁵ƲGeenen é gee disεbeene di yaa nu ke teyteny fici keegge le gee di Nyo' le di teyteny eyen'yi ntaɣ, tu è nulo é beene egay le la? È nulo é beene egay le Nyo' baa gee leŋ keelaanke ŋgew yî yese beene le? Me mbiite nen ε è nu no wee wvu wum ké no biite. ⁶ƲKe è nulo é fî enu nonen ke! È fî nu nonen, é Nyo' ke eghan nεε se saw woŋ? ⁷Geenen é me mbiayte mbiay ε yî gee ε keceey ke Nyo' le yen'yi gene lo fwe fwe too bô mbense fô diee diew e, é bó ebvuu esaake me le me nu wee kebefε nje la? ⁸ƲÈ è fen nu nonen é bese saa egay le, “Fí jee le beene egeè bibefε wvu le mwεem mvù jee etoò le?” Njeme wvun nu wvù bonyii beete diee disεe dvù duu le è gayte bese. Boba bonyii nu ε bó nu ke ekeŋke ŋgew wvù bô keŋke keekeŋke.

Ke wee wvu teyteny nu naa lo dvù ke

⁹ƲBeene nu jeme naa le la keseen? Bese Bojuu fele bonyii bomew e? Naa fεε ghεy! Beene nu ε yεn wase le Bojuu noo bonyii bô yaa nu ke Bojuu nu can mvuŋgay mvu kebefε le. ¹⁰ƲFifin nu no bó nu ε sanj le,

“Ke wee wvu teyteny nu dvù ke, naa lo mwaan.

¹¹ƲKe wee nu dvù wvù keŋke bvufee ke, ε ke wee nu dvù wvù gomte Nyo' ke.

¹²ƲBonyii bocii nu ε banke wase jim é Nyo' le.

Bó bocii nu ε tu wase mwεem mvu εcici. Ke wee wvù keŋke fitele fi jee nu dvù ke, naa lo mwaan.

¹³ƲBó nu ε yan bosew ε gεε boye diewe jém e.

Bó nu bonyii bo leme le.

Njeme wvù buyte dew yibole nulo eyu wee diwε edien ε fimbuw e.

¹⁴ƲBoncun bô njeme wvù cewcewe nu ε yiŋsen dew yibole.

¹⁵ƲBó ké no nu cekey keeyu lo wee.

¹⁶ƲBó ké no beete bô mwεem, too bô ŋgew mondvuum monciim mò bó gene mó le.

¹⁷ƲKe bó kee lo fíε ekumε nce wvu nye-keey ke.

¹⁸ƲKe bó keŋke naa lo nfan wvù wvu Nyo' fô mvuntelem mvubole ke.”

¹⁹Beene nu ε kíε keseen le fíε fi bonci jemyi, nu ε bó jemyi é bonyii bô nu ekuse jo bonci bodvu, wvu le fo wee ke ekeŋke naa lo fíε fi wvù ewowlεn jeme ke. Wee tfuu yî woŋ wvun e nu ke eleem é Nyo' ejise etaje diuw we. ²⁰ƲBen ekeè le, ke wee wvu wum nu dvù wvù Nyo' nu ke ejo le wvù nu teyteny é wvù ejise njefo wvù gee fíε fi bonci gomte ke, njefo bonci gee ε bonyii kee lo mwεem mvù befe mvù bó gee.

Je yi Nyo' joo le wee nu teyteny jó

²¹ƲGeenen, keseen nu ε Nyo' ε duŋce wase je yi wvù joo wee le wvù nu teyteny jó é wvù ejise. É je yidvu yaa keŋke fíε keege bô bonci ke. Je yidvu yin nu ε ŋwa'

Ʋ3:3 9:6; 11:29; Ktj 23:19; 2Tim 2:13 Ʋ3:4 Mben 51:4

Ʋ3:5 9:14 Ʋ3:8 6:1 Ʋ3:9 1:18–2:24; 3:23 Ʋ3:10 Mben 14:1–3 Ʋ3:13 Mben 5:9; 140:3 Ʋ3:14 Mben 10:7 Ʋ3:15 Yεsa 59:7–8 Ʋ3:18 Mben 36:1

Ʋ3:20 Job 4:17; Mben 130:2; 143:2; Lum 4:15; Gal 2:16; 3:22 Ʋ3:21 1:2, 17

bonci bo Muses e noo Boŋwa' bo bonyii bo ntum Nyo' le to tomte wase. ^{22b}Je yì Nyo' joo le wee nu teyey jò, nu e yì bii fitele fi wee wvudvu lese yì Jisos Klistu le. E Nyo' gee fifin fò wee tfuu wvù nu e lese fitele yì Klistu le, njefo fò Nyo' le nu e wee mvu yaa nu jëy ke, ²³no wee tfuu nu e ge wase kebefë e mum e no nu nce-jole fò bvukuke bvù Nyo' le. ^{24d}Geenën, e keseen nu e Nyo' e jo wase bonyii le bó nu se jay. E è ge mbuwma we wvù wvù to buwë bonyii dvù diëwë nnya le fele yì Klistu Jisos wvù to sumë bonyii can ŋgëw e. ^{25e}Nyo' to nu e nya wvù diëwë ncese le keege kewan bô ëlëmë kew. E kewan kin nu fò bonyii bocii bô nu e lese fitele yì ye le. Wvù to ge kewan kin keedunçe le wen wvù Nyo' nu wee wvu teyey, njefo wvù wvù Nyo' to kuule lo shém bô bibefë bibole bi bó to shee gee fwele. ²⁶Fifin to nu keedunçe yì kefew ke keseen e le wen wvù Nyo' kebee nu wee wvù gee mwëem teyey, e è bvuu nu wen wvù joo wee wvù nu e lese fitele yì Jisos e le mweten nu se jay. ^{27f}No fi nu nonen, tu fiëe bëe dvù fi è nelo é beene ebensee ye yì dvù le? Ke fiëe nu dvù ke! È nelo é bó ebvuu ebensee ye yì nci wvù la le? Nu le ebensee yì mwëem mvù beene lemte le le? Naa lo shikeey! Fí leeme e è nu yì nci wvù le beene nu e lese fitele yì Jisos e. ^{28g}È nge no fi nu. Beene nu e leke le Nyo' joo wee le mweten nu se jay e è nu nje fitele fi wvù lese yì Jisos e, e è yaa nu nje wvù gee fiëe fi bonci gomte ke. ^{29h}Nuu le Nyo' nu ke Nyo' Bojuu maan e? Ke è nu ten Nyo' bonyii bô yaa nu ke Bojuu le? 'Ee, wvù nu ten Nyo' bonyii bô yaa nu ke Bojuu, ³⁰no Nyo' mëy ke mwaan, e è nu wvù wvù nu ke ejo bonyii bô bó nu

e tfuse yew le bó nu se jay, e è mëy ke nje fitele fi bó lese yì Klistu le ke lëŋlëŋ no wvù nu ke ejo bô nu ntffuse le bó nu se jay ke ten nje fitele fi bó lese yì Klistu le. ³¹ⁱFí fën nu le beene emwase bonci nje fitele fi beene lese yì Klistu le? Naa lo, ke è nulo é fi enù nonen ke! Fí nu le beene keŋke keeleeme lo yì bonci le.

Abla'am nu kenfewsën ke wee wvù Nyo' joo le wvù nu se jay e

4 è nulo é beene egay le Abla'am wvù icee kfuu disëbeene to yen le la ekumë saaka wvun? ^{2j}É Nyo' fën to jo Abla'am le wvù nu se jay e è nu nje lemme di jee di wvù to gee, ke tu wvù nulo ekfune gvuw ekumë fi. Geenën, ke wvù keŋke naa lo fiëe fi wvù nulo ekfune gvuw dvù é Nyo' ejise ke, ^{3k}njefo ŋwa' Nyo' gayte le,

“Abla'am to nu e lese fitele yì Nyo' le, e Nyo' mum jo wvù le wvù nu wee wvu teyey.”

⁴Wee wvù lemte e bó laake wvù, ké lemte é bó elaw wvù, bó saa ejo le nlawma we nu ke lo nnya e bó e nya é wvù ke. E bó jo le è nu nlawma wvù wvù keŋke keekëŋke. ⁵Geenën, é wee nu se wvù e lem fiëe, e lese e è nu fitele yì Nyo' wvù joo bonyii bô befe le bó nu se jay é wvù ejise, tu Nyo' nu ejo mweten le wvù nu teyey é wvù ejise nje fitele fi wvù lese yì ye le. ^{6l}Dawe ten to nu e jeme le njoŋ wvu baay nu wvu bonyii bô Nyo' joo le bó nu teyey é wvù ejise e è yaa nu nje lemme di bó nu e lem ke. ⁷Wvù to nu e jeme le,

“Njoŋ wvu baay nu fò bonyii bô Nyo' nu e læshe wase bojay bobole, e banje bibefë bibole.

^{b3:22} 2:11; 3:9; 10:12; 11:32 ^{c3:23} 5:2, 12; 8:18-20; Keŋ 3:19 ^{d3:24} 5:17; Efe 2:8; Tay 3:7 ^{e3:25} Mat 26:28; Efe 2:13; Kolo 1:20; Ibu 9:12-14; 1Jon 1:7; Mwm 1:5; 5:9; 5:1; 2Kol 5:18-21; Efe 2:14-16; Kolo 1:20; 1:17; 3:3-4 ^{f3:27} 3:1, 21, 31; 8:2 ^{g3:28} Gal 2:16 ^{h3:29} 3:22; 4:11-12 ^{i3:31} 6:15; 8:2-4 ^{j4:2} Jem 2:21 ^{k4:3} Keŋ 15:6; Gal 3:6; Jem 2:23 ^{l4:6} Mben 32:1-2

⁸Ɛ njoŋ wvu baay nu fô wee wvù Nyo' yaa bæe ngoyte fite fi kebefë kew e ke.”

⁹No fi nu nonen, tu njoŋ wvu baay wvun nu ke fô bonyii bô bó nu ɛ tfuse bó yew maan e? Nuw le wvú nu ten fô bô bæe ntffuse le le? Beene be ɛ gay wase le, “Fitele fi Abl'a'am to leseɛ yî Nyo' le to nu ɛ ge ɛ Nyo' jo wvú le wvú nu wee wvu teyten.” ¹⁰Nyo' to jo Abl'a'am le wvú nu wee wvu teyten ɛ è nu seke la? È to nu ɛ bó ɛ tfuse wase wvú yew, nuw ɛ wvú bæe ntffuse le? È to nu ɛ wvú bæe ntffuse. Ke bó to baa tfuse wase wvú yew ke. ¹¹mBó to tfuse wvú yew diɛwɛ nci-ise le keedunɛ le wvú nu wase wee wvu teyten nje fitele fi wvú to leseɛ yî Nyo' le seke wvú to bæe ntffuse. Nonen Abl'a'am ɛ mum ɛ no nu icee bonyii bocii bô nu ɛ lese fitele yî Nyo' le ɛ bó baa tfuse bó yew ke, wvu le Nyo' ejo ten bó le bó nu bonyii bo teyten ê wvú ejise. ¹²nƐ wvú nu ten icee bonyii bô bó nu ɛ tfuse wase bó yew, ɛ è yaa nu ke nje bó nu ɛ tfuse bó yew ke. È nu nje bó nu ɛ jo ekale kew yî fitele fi wvú to leseɛ yî Nyo' le ɛ bó se ke tfuse wvú yew.

Abl'a'am to keŋke fieɛ fi Nyo' kawɛɛ ɛ è nu nje fitele fi wvú to leseɛ yî Nyo' le

¹³oŋkawma wvù Nyo' to kawɛɛ Abl'a'am le wvú bô boom bew nu ke eyow ekole ke nshe le to baa nu nje Abl'a'am to gɛle bonci ke. È to nu nje fitele fi wvú to leseɛ yî Nyo' le, ɛ Nyo' jo wvú le wvú nu teyten ê wvú ejise. ¹⁴pƐ è to nu le bonyii bô nu ke ekeŋke fieɛ fi Nyo' to kawɛɛ nu ke bonyii bô gee no bonci gomte, ke tu fitele fi bó leese yî Nyo' le yaa keŋke sew ke, ɛ ŋkawma wvù Nyo' kawɛɛ wvudvu nu ten ɛci.

¹⁵qFieɛ fi nu, nu le bonci ké no gee ke ɛ shém ffuuke lo Nyo', njefo é nci baa enu, fieɛ fimew saa enu le wee nu ɛ ngoy nci ke. ¹⁶rFí ɛ mum ɛ no nu le, ŋkawma wvudvu bii ɛ è nu fitele fi wvú leseɛ yî Nyo' le wvu le é enu mbuwma ɛ wvú ɛ to fô wvú le, ɛ fieɛ fi wvú kawɛɛ fidvu keŋke keekooy fô kfuu diew e dicii, ɛ è yaa nu ke fô bonyii bô leeme yî bonci le maan ke. È nu ten fô bonyii bô nu ɛ lese fitele yî Nyo' le leŋleŋ no Abl'a'am to leseɛ, njefo Abl'a'am nu icee wesebeene bocii bô nu bonyii bo Nyo' le. ¹⁷sFifin nu no bó nu ɛ saŋ ɛ Nyo' gayte ê Abl'a'am le,

“Me nu ɛ nge le wo enù icee bitum nteen.”

Wvú nu icee wesebeene ê Nyo' ejise. È nu Nyo' wvù Abl'a'am to leseɛ fitele yî ye le. Ɛ è nu wvú wvú gee ɛ bonyii bô nu ɛ kpweken wase kaase tuu dvú. Ɛ è bvuu nu wvú wvú gee ɛ mwɛɛm mvù ke baa nu wase dvú se nu dvú. ¹⁸Abl'a'am to nu ɛ no taale ke fwe kee le wen nu ke ekeŋke fieɛ fi Nyo' kawɛɛ naa no wvú to nu wase ɛ è yaa nulo é wvú ebvuu etaale fwe yî fieɛ le ke. Geenɛn, ɛ wvú lese ke fitele yî Nyo' le ke ghan no nu, “Icee bitum nteen”, ke no Nyo' to kawɛɛ ê wvú le, “Boom buw nu ke elone lo.”

¹⁹tÈ to nu ɛ Abl'a'am gene wase bilum gbwee, geenɛn ɛ wvú faŋe yaa ewɛ yî fitele fi wvú to leseɛ yî Nyo' le ke, naa no wvú to yene ekole kew e le wen nu wase diɛwɛ wee wvú nu ɛ kpwe wase le, yene ten le kpweɛ wvù Sela nu kase ɛ tee diew ɛ le wase. ²⁰Wvú to baa ekɛw ekeŋke kemaŋen wvu le wvú enɛ ekeŋke mvuntelem mvunfɛɛm ekume ŋkawma wvù Nyo' kawɛɛ wvú dvú ke. Fitele fi wvú to leseɛ yî Nyo' le to nu ɛ teme gen lo

^m4:11 Keŋ 17:9-11; Gal 3:7; Lum 2:28-29 ⁿ4:12 Mat 3:9

^o4:13 Keŋ 12:7; 22:17 ^p4:14 Gal 3:18

^q4:15 3:20; 5:13, 20; 7:7-13; Gal 3:19 ^r4:16 Gal 3:7

^s4:17 Keŋ 15:5; 17:4-5; 2Kol 1:9; Ibu 11:12, 19 ^t4:19 Keŋ 17:1-6; Ibu 11:11

fwe, ε wvú no tumte ke ε è nu monkum mo Nyo' le. ²¹Wvú to nu ε mum bee naa bô fitele fiew ficii le Nyo' kenke mvungay keege fieε fi wvú to kawεε. ²²Ƴε nεε fieε fi fitele fi wvú to lesεε yí Nyo' le to nu ε ge ε Nyo' jo le wvú nu wee wvu teyey ε wvú ejise. ²³WGeenen, njeme wvu le, “Nyo' to nu ε jo wvú nonen,” nu ε bó yaa sanj ke ε è nu fô Abila'am e maanj ke. ²⁴Wvú nu ten fô beene le. Nyo' wvú beene lese fitele yí ye le nu ke ejo ten beene nonen. È nu wvú wvú to bvuseε Jisos wvú Tata wesebeene yí kpwe le. ²⁵XJisos nu wvú bó to nyaε ε wvú kpwe nje bibefeε bisεbeene. E Nyo' kase bvuse wvú yí kpwe le wvu le wen ejo le beene nu se jay.

Bvujonke bvú beene kenke njefo Nyo' nu ε jo wase beene le beene nu se jay

5 ^yKeseen no Nyo' nu ε jo wase beene le beene nu se jay nje fitele fi beene lese yí ye le, beene ε mum ε no nu yí nyεkeey e beene ε bó nje fieε fi Tata wesebeene wvú Jisos Klistu ge. ²Ƴε ge wvú beene ε se kenke je keeley mbuwma wvú beene nu yí dvú le gesehen nje fitele fi beene lese yí ye le. Beene ε no lanlanye no beene taale fwe kee le beene nu ke ekenke fô bvukuke bvú Nyo' le. ³aE ke è mey ke nonen ke, beene lanlanye ten yí bongew bô beene yene le, njefo beene kee lo le bongew gee ε wee no kee keekuu shém. ⁴E shém yí kuuleen gee ε Nyo' bensee wee le wvú nu ε kocen. É Nyo' dīoo bensee wee le wvú nu ε kocen, é wvú no taale ke wase ε è nu fwe yí fieε le, kee le wen nu ke ekenke. ⁵bE fieε fi

beene taale fwe yí dvú le yaa nulo ke eyuu efey kuse ke, njefo Nyo' nu ε yinjen mvuntelem mvuseεbeene bô kenkonen kew fele yí Keyoy ke Yuule kè wvú nu ε nya ε beene le. ⁶Ƴi nu le seke beene to beε se beene nulo efi bikuu bisεbeene, ε Klistu to ε è nu kefew ke lanj e, kpwe nje yese beene bonyii bô maa Nyo'. ⁷È nu keceey le fi temyi fô wee le keekpwe nje wee mvu wvú nu se jay, ε è nu ke naa lo é wee mvu emom keekpwe nje wee mvu wvú jee. ⁸dGeenen, Nyo' to dunji kenkonen kew fô beene le é je yí le, é to nu seke beene to beε bonyii bô befe, ε Klistu kpwe nje yese beene. ⁹eKeseen no beene nu ε elame kew ε ge wase Nyo' ε jo beene le beene nu se jay, tu wvú nu ke egen fwe eboyse beene can shém yí ffuuke Nyo' bô bonyii le. ¹⁰fI nu le, é è to nu seke beene to beε bonyii bo bvuban e bo Nyo' le, ε kpwe Waa we mance mwεem beene ε bo Nyo', tu wvú nu egen fwe gesehen eboyse beene bô nshii we no wvú nu ε mance wase mwεem beene ε bo Nyo'. ¹¹gKe è mey ke fifin maanj fi beene lanlanye nje fi ke. Beene lanlanye ten beene ε bo Nyo' nje Tata wesebeene wvú Jisos Klistu wvú nu ε mance mwεem beene ε bo Nyo'.

**Fieε fi Adam to toe dvú noo
fi Klistu to toe dvú**

¹²hNo kebefe to feyεε yí wee mwaan e se to yí nshe le, ε kpwe fey yí kebefe le se to, kpwe ε mum ε lam ke nonen ε gen yí wee tfuu le, njefo wee tfuu nu ε ge kebefe. ¹³iKebefe to nu naa wase dvú

^u4:21 Kej 18:14; Luk 1:37 ^v4:22 4:3 ^w4:23 10:9; 15:4

^x4:25 Yesa 53:4-5, 10; Lum 8:32-34; 1Kol 15:17 ^y5:1 3:21-30; 3:25-26

^z5:2 6:14; 2Kol 6:1; 12:9; Gal 1:6; 5:4; Efe 2:5-8; 1Bi 1:10-11; 4:13-14; 5:10, 12; Lum 3:23; 5:2; 8:17-18; 8:17-18; 9:23; 1Kol 2:7; 2Kol 3:18; 4:17; Kolo 1:27; 3:4; 1Tes 2:12; 2Tim 2:10; 1Bi 5:1 ^a5:3 Jem 1:2-3, 12; 1Bi 1:5-7

^b5:5 8:39; Mben 22:5; Ibu 6:19 ^c5:6 1Bi 3:18 ^d5:8 Jon 3:16

^e5:9 1:18; 1Tes 1:10 ^f5:10 2Kol 5:18-20; Kolo 1:20-22 ^g5:11 8:31

^h5:12 Kej 2:17; 3:19; Lum 6:21, 23; 7:9-10 ⁱ5:13 4:15

yî nshe le ε Nyo' sε ke nya bonci. Geenen ε bonci nu sε bó nu dvú, bó saa engoyte fite fi bibefe bì bonyii gee le ke. ¹⁴Jε kεw yî kefew ke Adam e ε to ε buy yî ke Muses e nu ε kpwe to kenke mvungay ε we jo bonyii bocii naa noo bò to gee bibefe ε bó yaa gee ke diewe Adam wvù to ngoyee ε è nu nci ke. Adam to nu ε je mi le diewe Klistu wvù to nu keeke eto le. ¹⁵Geenen ke nnya Nyo' yî wvù nya ε bonyii ecici nu diewe kebefε kè Adam to gee ke. É bonyii nteen to nu ε kpweken nje kebefε ke wee mwaan e, tu è nu kecεy le mbuwma Nyo' noo nnya ye yî to toε nje fitele fi jee fi wee mwaan e wvù è nu Jisos Klistu, nu ke eto fô bonyii le nteen eduu efesen lo. ¹⁶Ke fite fi nnya Nyo' yin yî Nyo' to nyaε ecici to dvú nu lenlen diewe fite fi kebefε ke wee mwaan wε le nu ε to dvú ke. Kebefε ke wee mwaan e nu ε to bó nsaw fô bonyii le bocii ε lese bó ngew e. Geenen nnya Nyo' yin yî to toε ejim jo bibefe bi bonyii le nteen nu ε ge Nyo' ε jo bó le bó nu sε jay. ¹⁷Kε kebefε ke wee mwaan e to nu ε ge ε kpwe no kenke mvungay ε we jo wee tfuu nje wee mwaan wvudvu, tu bonyii bò nu ε fiisen mbuwma wvu baay wvun, noo nnya yî è nu njo wvù Nyo' nu ε jo bonyii ecici le bó nu teyey, nu ke ekenke nshii naa baay nje wee mwaan wvù è nu Jisos Klistu. ¹⁸Nonen, no kebefε ke wee mwaan e to nu ε to bó ngew fô bonyii bocii le, nu ke lenlen no gee di wee mwaan e di teyey nu ε ge Nyo' ε jo bonyii le bó nu sε jay, ε bó bocii nu ke ekenke nshii. ¹⁹Fi nu le ke no wee mwaan to nu ε teme ekole bó Nyo' ε fifin ge ε bonyii nteen mum no nu wase bonyii bò befe, nu ke no wee mwaan to nu ε yuw Nyo' le ε fi ge ε Nyo' nu ke ejo bonyii nteen le bó nu teyey ε

wvù ejise. ²⁰Nyo' to nya bonci keege le è nelo ε bibefe eduule. Geenen no bibefe duule nu no shen Nyo' yî è nu mbuwma fô bonyii le duule ten fesene lo. ²¹mε fi nu nonen wvu le, no kebefε kenke mvungay ε bonyii we ε bó kpwee, nu ke ten no mbuwma Nyo' kenke mvungay ε bonyii we fele yî njo wvù Nyo' joo bonyii le bó nu teyey ε wvù ejise le keeke enya bó bó nshii wvù mey lo nje Jisos Klistu wvù Tata wesebeene.

Wee wvù nu ε taashe wase bó Klistu nu ε kpwe wase fô kebefε le

6 ^aNo fi nu nonen, è nulo ε beene egay le la? È fen nu le beene emey egee bibefe gene dvú fwe fwe wvu le shen Nyo' yî è nu mbuwma fô bonyii le eduule ten fesene lo? ²Ke è nulo ε fi enù nonen ke! È nulo ε beene bò nu ε kpwe wase fô kebefε le ebvu eghan neε le se ebvu ecee yî kebefε le? ³Ke ben kee le beene bocii bò bó nu ε lese wase ε joo ε taashe bó Klistu Jisos nu ε bó lese nonen ε taashe beene ε è nu bó kpwe ye le? ⁴Bó to lese beene ε joo nonen ε fi mum no nu le bó nu ε taashe wase beene ε bó yî kpwe ye le ε dwey, wvu le no Klistu to kaseε buy yî kpwe le yî mvungay mvu Ice le mvù kuuke, nu ε beene nelo emum ecee wase ε è nu yî nshii wvu fwe le.

⁵Fi nu nonen njefo ε beene nu ε bó ε taashe wase beene ε bo Klistu yî kpwe yî è nu ye le, tu ke è nu kemaen le beene nu ke etaashe ten beene ε bó yî mbuy wvu yî kpwe le wvù è nu we le ke. ⁶Beene kee le ye yesebeene yî è nu nce wvu yvum nu ε bó to ta wase yî kentam e beene ε bo Klistu, wvu le bó efisε lo ye yidvu yî è nu yi kebefε, le è nelo ε beene saa ebvu enu bonfaw can kebefε le ke, ⁷njefo wee

J5:14 1Kol 15:21-22, 45-49 K5:17 Mat 19:28; 1Kol 6:2-3; 2Tim 2:12; Mwm 20:4,

6 I5:20 4:15 m5:21 6:23 n6:1 3:5-8, 31; 5:20 o6:2 6:6; 7:4

P6:3 Gal 3:27; Kolo 2:12; Tay 3:5; 1Bi 3:21; Mat 28:19

q6:4 2Kol 5:14-15, 17; Gal 6:15; Kolo 3:1-5, 10 r6:5 Fili 3:10-11 s6:6 Gal 5:24

ke kpwee tu wvú nu ε buy wase can ke-befe le. ⁸No beene nu ε kpwe wase beene ε bo Klistu, tu beene nu ε bee le beene nu ke ecee ten beene ε bó, ⁹njefo beene kee lo le no Nyo' to bvuseε Klistu yí kpwe le, nu ε ke Klistu nelo ke ebvuu ekpwe ke. Ke kpwe bvuu kenke mvungay ε wvú we ke. ¹⁰Kpwe yí wvú to kpweε nu ε wvú to kpwe fô bibefe le kan mwaan ε fi ka lo nonen. E nshii wvú wvú kenke ke-seen nu ε wvú nu wase ε è nu fô Nyo' le. ¹¹Nonen ben ten kenke keeyen fô bikuu binen e le ben nu ε kpwe wase fô bibefe le, ε no cee wase keseen bii ε è nu no Nyo' gomte, no ben nu ε taashe ben ε bo Klistu Jisos.

¹²Nonen fo ben ebvuu ebee ε kebefε ekenke mvungay ε we jo kencaa kenan ke ye le gee ε ben yuuke ε è nu fiεε fi eleme kenan gomte le ben egeè le ke. ¹³Fo ben ebvuu ecine ε kebefε ejoo biba binen bi ye le diwe mwεem mwew mvu lemme le gee mwεem mvù befe dvú ke. Ben enya bikuu binen ε è nu ε Nyo' diwe bonyii bò bó nu ε bvuse wase bó yí kpwe le ε nya bó bò nshii. Ben enya ten biba binen bi ye le ε Nyo' diwe mwεem mwew mvu lemme le keegeε mwεem mvu teytey dvú. ¹⁴WKe kebefε bvuu kenke keekenke mvungay ε ben we ke, njefo ke ben nu ε bonci kuse ke. Ben nu wase ε è nu ε mbuwma Nyo' kuse.

Wee wvú nu ε taashe bò Klistu nu wase nfwa nce wvu teytey

¹⁵No fi nu nonen, ε nulo ε beene egay le la? Beene fen emum egeè bibefe njefo beene nu ekuse jo mbuwma Nyo', yaa nu ke ε è nu ε bonci kuse? Naa lo! ¹⁶YKe ben kee le ε wee jo ekole kew ε nya ε wee mvu

keeyuuke wvú le diwe nfwa le, tu wvú nu enu ke wase nfwa wee wvudvu wvú wvú yuuke wvú le le? É wee nya ekole ε è nu ε kebefε, tu wvú nu nfwa kebefε. E kí nu ke eto ε è nu bò kpwe. Wee ε nya ekole kew keeyuuke Nyo' le, tu wvú nu enu nfwa ε è nu wvu Nyo'. E fi nu ke ege ε wvú ekenke nce wvu teytey. ¹⁷Geenen keyoone ke Nyo' le le no ben to shee nu bonfaw bo kebefε le, nu ε keseen nu ε ben ε bee wase bò mvuntelem mvunen mvunciim fiεε fi n'yεeyi wvú bó to nyae ε ben dunji le, ¹⁸aben ε mum ε no nu ε bó ε bvuse wase ben can kebefε le, ben ε tu wase bonfaw ε è nu bo nce wvu teytey e. ¹⁹Me njemyi fin diweε wee wvu wum e, njefo ke ben diweε bonyii bo boyuum e nulo ekieε mwεem egen ebuy kelej ke-mew e ke. Ben ekeè le è to nu fwele ε ben nyaa biba binen bi ye le ε mwεem mvu nnyen e bò bibefe bí le bí le diwe bon-faw e. Ben emum enyaà wase biba binen bi ye le keseen ε è nu ε mwεem mvu teytey keenu bonyii bò yuule. ²⁰Seke ben to nu bonfaw bo kebefε le, ke nce wvu teytey to kenke fiεε keege bò ben ke. ²¹No ben to nu nonen, sew wvú ben to kenkeε fô mwεem mvun e mvù ben nu wase keseen wuumene lo yí mvú le nu la? Mwεem mvudvu mvunciim mæse ke ε è nu bò kpwe. ²²Geenen keseen no bó nu ε bvuse wase ben can kebefε le ben ε tu wase bonfaw ε è nu bo Nyo' le, nu ε sew wvudvu nu le ben tuu wase bonyii bò yuule, ε kemese kedvu nu ke enu nshii wvú mey lo. ²³Ben ekeè le nlawma ke-befe nu kpwe, geenan ε nshii wvú mey lo nu nnya yí Nyo' nyaa ecici ε bonyii bò nu ε taashe bò bo Klistu Jisos wvú Tata wesebeene.

^{6:9} Lem 2:27; Ibu 9:25-28; 1Bi 3:18 ^{6:11} Gal 2:19; 1Bi 2:24 ^{6:12} 12:1

^{6:14} 5:2; Gal 5:18; 1Jon 3:6 ^{6:15} 6:1 ^{6:16} Jon 8:34; 2Bi 2:19 ^{6:17} Jon 8:32 ^{6:18} 8:15; 1Bi 2:24 ^{6:21} 7:5; 8:6, 13; Jem 1:14-15 ^{6:23} 5:21

**Nci ké no kɛŋke mvungay ê wee
we kɛ seke mwɛtɛn bɛɛ dvú**

7 Boom bo bwɛɛm e, me ŋgomte keen-jeme fin ê ben diɛwɛ bonyii bô kee nci le. Kɛ ben kee le nci ké no kɛŋke mvungay ê wee we kɛ seke mwɛtɛn bɛɛ dvú? ^{2d}Beene ejo kenfewsɛn yî kentaashe ke kpwoon bô diemsɛn e. Nci ké no suule kpwoon yî dweese le kɛ seke dweese bɛɛ dvú. Geenɛn é dweese nelo é kpwe, tu wvú nu é buy wase ekuse jo nci wvú suule wvú bô dweese. ³Nonɛn é wvú nɛ é gen ê diemsɛn mvu le é dweese bɛɛ dvú, é bó etee wvú le kpwoon nsake. Geenɛn é dweese nelo é kpwe, tu wvú nu é buy wase ê nci wvudvu kuse. É wvú gen lo é taashe é no nu bô diemsɛn mvu, wvú saa enu kpwoon nsake kɛ.

^{4e}È nu kɛ lɛŋlɛŋ boom bo bwɛɛm e no ben nu é kpwe wase fô bonci le fele yî ye Klistu yî bó to tɛ yî kentam e. Ben nu é kpwe nonɛn wvu le ben enú wase bonyii bo wee mvu le jɛɛy. É wee wvudvu wvun nu wvú bó to bvusɛɛ yî kpwe le, wvu le beene ecee wase gee é è nu mwɛɛm mvù jee fô Nyo' le. ^{5f}Seke beene to bɛɛ cee bii no nyam ye yesebeene gomte, bonci to ké no kamsee ye yesebeene yî fuu gee é biba bisɛɛbeene bi ye le lemte mwɛɛm mvù too é è nu bô kpwe fô beene le. ^{6g}Geenɛn, keseen nu é beene é buy wase ekuse jo bonci é kpwe fô bonci bodvu le bô to nu é jicɛ beene le diɛwɛ bonyii bo ncaw e. Beene nu é buy wvu le beene el-entè ente jo nshii wvu fwɛ wvú è nu wvu Keyoy ke Yuule, é è yaa bvuu nu ê je yî yvum yî bonci bô bó saŋɛɛ le kɛ.

Nci gee é beene kee mwɛɛm mvù befe

^{7hi}È nulo é beene egay le la? È fɛn nu le nci nu fiɛɛ fi befe? Kɛ è nu nonɛn kɛ! É è to baa nu nje bonci, tu kɛ me mbe ŋkee fiɛɛ fi befe kɛ. É nci to baa gay le, “Fo wee edewkenè ejise yî fiɛɛ fi wee mvu le”, tu me mbaa ŋkee le keedewkene ejise nu fiɛɛ fi befe kɛ. ^{8j}Geenɛn kebefɛ é mum é bɛɛ ekuse jo nci wvun é shiw ejise yô dewkene yî yam e jé le jé le. É nci be baa nu, kebefɛ saa ekeŋke mvungay kɛ. ^{9k}Me nto nshee ncee ŋgee no me ŋgomte é me mbaa ŋkee wase bonci kɛ. Geenɛn, é me ke ndioo eŋkieɛ bonci, é kebefɛ mum ŋaay, é me mum kpwe. ^{10l}Bonci bodvu kebɛɛ bô fí to nu le bó nu ke eto bô nshii, nu é kaa é to é è nu bô kpwe fô me le. ^{11m}Fí nu le kebefɛ to nu é mum kɛŋke je yî bonci ban e, lɛɛ me, bɛɛ ekuse jodvu yu me. ¹²ⁿNonɛn bonci nu fiɛɛ fi yuule, é fiɛɛ fi bonci gayte nu fiɛɛ fi yuule, nu teytey bvuu jee. ¹³Fí fɛn nu le fiɛɛ fi jee to nu é kaa to é è nu bô kpwe fô me le? Naa kɛ è nu nonɛn kɛ! È to nu kebefɛ kè to bekɛɛ ekuse jo fiɛɛ fi jee fin keeto bô kpwe fô me le, wvu le beene eyen le kebefɛ nu kebefɛ, é fí dɔŋci é è nu yî fiɛɛ fi bonci gayte le le kebefɛ looci naa befe baay.

Bvudiuw bvú yî wee le

^{14o}Beene kee le bonci nu fiɛɛ é fí nɛ fô Nyo' le. Geenɛn é me nu fiem wee wvu wum ŋkeŋke nyam ye, é bó gese me diɛwɛ nfwa le ê kebefɛ. ^{15p}Kɛ me ŋgee fiɛɛ no ŋkee fiɛɛ fi me ŋgee kɛ, njefo kɛ fiɛɛ fi me ŋgomte keenge nu fí fi me ŋgee kɛ. Me ŋkaa nɛn'yi ŋge fiɛɛ é è nu kɛ naa fí fi me mbane. ¹⁶No me nɛn'yi no ŋgee fiɛɛ é è nu kɛ fí fi me n'yaa ŋgomte kɛ, tu

^{d7:2} 1Kol 7:39 ^{e7:4} 6:4; Gal 2:19 ^{f7:5} 6:21 ^{g7:6} 6:7; 8:2-4; 2Kol 3:6

^{h7:7} 4:15 ^{i7:7} Dito 5:21; Kɛŋ 2:16-17; 3:6 ^{j7:8} 1Kol 15:56 ^{k7:9} 5:13

^{l7:10} Lɛw 18:5 ^{m7:11} Kɛŋ 3:13 ^{n7:12} 1Tim 1:8 ^{o7:14} Mben 51:7

^{p7:15} Gal 5:17

me nu ε mbee keceey le nci nu fieε fi jee. ¹⁷No fi nu nonen, tu ε nu keceey le ke ε bvuu gee me fieε fidvu ke. Ε gee wase kebefε kε nu yī yem e. ¹⁸Me ηkee naa lo le ke fieε fi jee nu yī yem e ke. Fi nu le ke fieε fi jee nu yī εleme kem e ke. Me nen'yi no ηkeηke shieε keηge fieε fi leη, geenen ε me n'yaa nulo enge ke. ¹⁹Ke fieε fi jee fi me ηgomte keηge nu fi fi me ηgee ke. Fieε fi befe fi me n'yaa engomte keηge ke, nu fi fi me ηkaa ηgee. ²⁰No me nen'yi no ηgee fieε ε ε nu fi fi me n'yaa ηgomte ke, tu ke ε bvuu nu me wvū gee fieε fidvu ke. Ε gee wase kebefε kε nu yī yem e.

²¹No fi nu nonen, me ε mum ε n'yen le ε nu wase lo nci le seke me ηgomte keηge fieε fi jee, ε fi cekey keege no nu ke fi befe. ²²Ε fitele fiem e nu ε me n'yuuke njoη bō nci Nyo' baay. ²³Geenen ε me nen'yi n'yene wvumvu nci le ε wvū nu yī yem e. Ε wvuwe tumte jem bō nci wvū keηke ηkpawawce wem, gee ε me ntuu nfwa wvuwe nci wvu kebefε wvū nu yī yem e. ²⁴Fīηkfusay fi fieε le ke diewe me! Ε nu ebvuse yee me yī nyam ye yin yī too bō kpwe le? ²⁵Keyoone ke Nyo' le wvū nulo efi me fele yī Jisos Klistu wvū Tata wesebeene le!

No fi nu nonen me ε mum ε no nu wase keseen nfwa bonci bo Nyo' le ε ηkpawawce wem e. Geenēn nu nfwa bonci bo kebefε le yī nyam ye le.

Keecee bii no Keyoy ke Yuule gomte

8 ¹Fi ε mum ε no nu le, keseen nu ε ke wee wvū nu ε taashe wase bō Klistu Jisos bæ ke ebvuu eley ηgew e ke. ²Ke wvū bæ ke ebvuu eley ηjefo nci Keyoy ke Yuule kε nyaa nshii ε bonyii bō nu ε taashe wase bō bo Klistu Jisos, nu ε bvuse wase beene can nci wvū ε nu wvu

kebefε bō kpwe le. ³Nyo' nu ε ge wase fieε fi nci to baa keηke mvungay keege ke. Nci to baa keηke mvungay ε ε ge keweeε ke nyam ye wee wvu wum e. Fieε fi Nyo' ge nu le wvū to nu ε ciinse Wan wvu we ε wvū to diewe wee wvu wum wvū gee bibefε le keengoy kebefε. Ε Nyo' mum ηgoy mvungay mvu kebefε le bō ye Waa we. ⁴Wvū to ge nonen wvu le mwεem mvu leη mvū nci gomte enū ε bō ε ge wase fō beene bō cee bii no Keyoy ke Yuule gomte le, ε ε yaa bvuu nu no nyam ye gomte ke. ⁵Bonyii bō cee bii no nyam ye gomte nu ε bō kε no lewse bvufee ε ε nu yī mwεem mvū nyam ye gomte le, ε bō cee bii no Keyoy ke Yuule gomte kε no lewse bvubole bvufee ε ε nu yī mwεem mvū Keyoy ke Yuule gomte le. ⁶ε wee leke bvufee ε ε nu yī nyam ye le, tu wvū nu ke ekpwe. Geenēn ε wee leke bvufee yī Keyoy ke Yuule le, tu wvū nu ke ekeηke nshii noo nyekeey. ⁷No fi nu nonen wee wvū leke bvufee ε ε nu yī mwεem mvū nyam ye gomte le kε no bane Nyo'. Ke wvuwe wee kε no yuuke nci Nyo' le ke. Ε ε nu keceey le ke ε nulo ε wvū eyuuke ke. ⁸Ε ke ε nulo ε wee wvū cee no nyam ye gomte egee fieε fi Nyo' eyuuke njoη ke.

⁹Geenen ke ben nu finen bonyii bō cee bii no nyam ye gomte ke. Ben bii ε ε nu no Keyoy gomte, ε ε fen nu le Keyoy ke Nyo' le cee yī yene le. Ε wee nu dvū wvū baa keηke Keyoy ke Klistu le, tu ke wvū nu wee Klistu ke. ¹⁰ε Klistu fen nu yī yene le, naa no ye yene nu ke ekpwe nje kebefε, tu Keyoy ke Nyo' le nu enyaa nshii ε ben ηjefo Nyo' nu ε ge wase ben ε no nu teyey ε wvū ejise. ¹¹ε Keyoy ke wvū wvū to bvuseε Jisos yī kpwe le cee yī yene le, tu wvū wvuwe wvū to bvuseε

¶7:18 Keη 8:21; Fili 2:13 ¶7:23 Gal 5:17; Jem 4:1; 1Bi 2:11

¶7:24 1Kol 15:57 ¶8:1 1:18; 5:1 ¶8:2 3:27; 7:7-11 ¶8:3 Gal 4:4; Fili 2:7-8;

2Kol 5:21 ¶8:4 6:22; 7:4; 13:10; Gal 5:16, 25 ¶8:6 6:21; Gal 6:8

¶8:9 1Kol 3:16 ¶8:10 Gal 2:20; 1Jon 3:24 ¶8:11 2Kol 4:14

Klistu Jisos yî kpwe le nu ke enya ten nshii ê ye yene yî nu ke ekpwe le. Wvú nu ke enya fele yî Keyoy kew kedvu kè cee yî yene le.

^{12b}Nonen boom bo bwæm e, beene kɛŋke fiɛ keeɛ, ɛ fiɛ fin yaa nu keecee bii no nyam ye yesebeene gomte kɛ. ^{13c}É ben cee bii no nyam ye gomte, tu ben nu ke ekpweken. Geenɛn é ben cine Keyoy ke Yuule ɛ lɛse gee di befe di nyam ye gomte, tu ben nu ke ekeŋke nshii. ^{14d}Bonyii bocii bô cee bii no Keyoy ke Nyo' le dunɛi nu boom bo Nyo' le. ^{15e}Nyo' to baa enya ɛ è nu keyoy ke bvunfaw e kè nu ege é ben ekaase ecee yî nfan e kɛ. Wvú to nya Keyoy é ben ɛ è nu kè gee ɛ ben nu boom bew. ɛ kí mum gee ɛ beene teɛ wvú lɛ, “Abba, Icee wese.” ¹⁶Keyoy kedvu kin kebɛɛ bô keyoy kesɛbeene leeme tomte lɛ beene nu boom bo Nyo' le. ^{17f}É beene fɛn nu wase boom bo Nyo' le, tu beene nu ke edie bvushew, bvushew bvù è nu bvù Nyo' le. Beene ɛ bo Klistu nu ke etaashe edie bvù é beene fɛn yene ngɛw no Klistu to yɛnɛ wvù lɛ beene ten ke ekeŋke bvukuke beene ɛ bó.

Bvujonke bvù è nu ke enu bvù boom bo Nyo' le

^{18g}Me ŋkee naa ntay lɛ ke ngɛw wvù beene yene keseen nu ɛ wvú ɛ buy naa lo wvù bó efewsene bô bvujonke bvù è nu ke enu bvusɛbeene kɛ. ^{19h}Mwæm mvuncii mvù Nyo' to bomɛ cɛyte naa lo shiee le kefew kè Nyo' nu ke edunɛ boom bô è nu naa bew. ²⁰ⁱFí nu lɛ mwæm mvù Nyo' bomɛ to nu ɛ nɛ tu mwæm mvu ecici. Kɛ mvú to tu mvu ecici lɛ mvú koonke lo nonen kɛ. È to

kɛŋ Nyo' wvù to gee lɛ mvú enu nonen. Geenɛn ɛ bó taale kɛ fwe kee lɛ, ²¹diuu dimew nu ke enu é Nyo' ebvuse mvú é mvú eboy yî ncaw wvù nu lɛ mvú mvuncii kɛŋke keeke efo lɛ. ɛ wvù nu ke edioo ɛ bvuse nonen, é mvú ekeŋke wase ɛ è nu bvujonke bvù boom bo Nyo' le. ²²Beene kee lɛ mwæm mvuncii mvù Nyo' bomɛ cone bô monlum diewe kpwoon lume lɛ ɛ kɛw lo ɛ to ɛ buy keseen e. ^{23j}Kɛ è mɛy ke mwæm mvù Nyo' bomɛ maan mvù nu yî monlum e kɛ. Beene bô kɛŋke sâ' Keyoy ke Yuule kè Nyo' nu ɛ nya é beene cone ten é shem é shem no beene cɛyte lɛ Nyo' ege é beene enù boom bew, fi è nu nsum wvù wvù nu ke esum ye yesebeene yicii can ngɛw e. ^{24k}È nu fiɛ fidvu fin fi beene taale fwe kee lɛ beene nu ke ekeŋke fi Nyo' to boysɛ beene nje fi. Geenɛn fiɛ fi wee taale fwe yî dvù lɛ lɛ wen nu ke ekeŋke ɛ fi nu wase é wvù ejise yaa nulo bvuu nu lɛ è nu fiɛ ɛ wvù bɛɛ cɛyte lo kɛ. È nu yɛ wvù nulo ebvuu etaale fwe yî fiɛ lɛ keeke ekeŋke ɛ fi nu wase é wvù ejise? ^{25l}Geenɛn é beene taale fwe yî fiɛ lɛ kee lɛ beene nu ke ekeŋke sɛ beene cim yene wase fi lɛ, é beene ekuu shém ecɛyte.

²⁶Keyoy ke Yuule ten ɛ mum ɛ no fici beene yî kewɛɛyɛ kesɛbeene lɛ, no beene yaa kee keebunlee no beene kɛŋke keebunlee kɛ. Keyoy kedvu kebɛɛ kè no lɛke Nyo' fô beene bonyii bo Nyo' le beele é wvù é je yî è nulo wee saa esee lɛ kɛ. ^{27m}Nyo' wvù kè no taasse mvuntelem mvu bonyii lɛ kè no kee ŋkpawɛ wvù Keyoy ke Yuule, njefo Keyoy kè no lɛke Nyo' fô bonyii bô è nu bo Nyo' le é je yî Nyo' koonke lɛ.

^b8:12 6:18 ^c8:13 Gal 6:8; Efe 4:22-24 ^d8:14 1Jon 2:29-3:1

^e8:15 Mak 14:36; Gal 4:5-7 ^f8:17 5:12; Gal 4:7; Fili 3:10-11

^g8:18 2Kol 4:17 ^h8:19 Kolo 3:4; 1Jon 3:2 ⁱ8:20 Kɛŋ 3:17-19

^j8:23 2Kol 5:2-5; Efe 4:30 ^k8:24 2Kol 5:7; Ibu 11:1 ^l8:25 2Kol 4:18

^m8:27 Mben 139:1-3

²⁸nBeene kee le Nyo' lemte yi mwëem mvunciim e gee e mvú gene ê je yi jee le fô bonyii bô koonke wvú le bô wvú nu e tee bii fië fi wvú gomte fô bó le. ²⁹oBonyii bô Nyo' to kee wase e è bee lo nu e wvú to seyse wase gee le bó nu ke ekumen enu diwë Waa we le, wvu le Waa we wvun nelo enu nsafwe boom bo bwee le, e bó nu nteen. ³⁰pE bonyii bô wvú to seysee wase gee nonen, e wvú mum ke tee bó. E bonyii bodvu bô wvú to tenge nu e wvú to jo wase bó le bó nu se jay. E bó bodvu bô wvú to joë le bó nu se jay, nu e wvú to ge le bó eley bvukuke bwew e.

**Wee wvú nulo ebvuu ege
beene bô fië nu yee?**

³¹qNo mwëem mvun nu nen mvunciim, è nulo é beene ebvuu egay le la? No Nyo' nu wase ê keba kesëbeene le, wee wvú nulo ebvuu ege beene bô fië nu yee? ³²sÉ wvú wvú Nyo' to nu se wvú e yee ejise bô Waa we, geenen nya e wvú kpwe fô beene le bocii, tu ke wvú nu ke enya mwëem mvunciim ebise fô é beene? ³³È nu yee dvú wvú nulo ebvuu egomte nsaw bô bonyii bô Nyo' nu e caw wase? Nyo' nu wvú joo bonyii le bó nu se jay. ³⁴WWee nu dvú wvú nulo ebvuu elese beene ngew e? Klistu Jisos to nu e kpwe, kase buy ten yi kpwe le, e no nu keseen ê ebo ke Nyo' le ke eëey e, looci lêke Nyo' fô beene le. ³⁵uWee wvú nulo ebvuu egawsen naa beene bo Klistu fo wvú ebvuu ekoonke beene nu yee? È nulo é ngew, kenëe

monlum, kenëe bikaa bi bonyii bone ê beene ejim, kenëe jen, kenëe kencimte, kenëe kembemse, kenëe kpwe, egawsen e? ³⁶vFí nu ke no bó nu e sañ e bonyii bomew gayte ê Nyo' le, “Bese nu diuw kpwe le ediuw ecii nje yo. Bonyii joo le bese nu njée yi bó esëeye lo.”

³⁷wNaa lo yi mwëem mvun e mvunciim nu e beene nu bonyii bô looci soo lo yi mvungay mvu Klistu wvú to koonke beene le. ³⁸xMe nkee naa ntay le ke kpwe kenëe nshii, kenëe kfuu bonceendaa bô la, kenëe biyoy bi saake, kenëe mwëem mvú nu keseen, kenëe mvú nu ke eyuu enu, kenëe mwëem mvú kenke mvungay, ³⁹ykenëe mvú nu ê we, kenëe mvú nu ekuse, kenëe naa la fifie fi nu ngoo mwëem mvú Nyo' felee le mvunciim, nu e fimew nu dvú fi nulo egawsen beene e bo kenkonen ke Nyo' le kè wvú kenke fô beene le nje Klistu Jisos wvú Tata wesebeene ke.

**Nyo' to nu e caw bonyii bo
Israel le bó enú bonyii bew**

9 Fiee fi me njemyi fin nu keëey diwë wee Klistu le. Ke me mbiayte lo ke. Keyoy ke Yuule kè nu yi yem e tomte le ke me mbiayte lo ke. ²zMe nkenke yii baay bô nsase wvú yaa kaa ke fô fitele fiem e, ³nje boom bo bwëem e bo won e bô bee bó nu eleme kemwaan. Me nelo enshieele naa baay le lon eto fô me le é me engawsen lo bee Klistu ke nje bó. ⁴aBonyii ban nu bonyii bo Israel, e Nyo' to jo bó ge le bó enu boom bew, dunce

n8:28 Job 2:10; Efe 1:11 **o8:29** Kolo 1:18; Ibu 1:6

p8:30 1:7; 5:2; 2Tes 2:13-14 **q8:31** Yësa 50:8-9 **r8:31** Mben 118:6

s8:32 5:8; Jon 3:16 **t8:34** 4:25; Lem 2:33; Ibu 7:25; 1Jon 2:1

u8:35 2Kol 5:14 **v8:36** Mben 44:22; 2Kol 4:11 **w8:37** 1Jon 5:4-5

x8:38 Efe 1:21; 1Kol 3:22; 15:24; 1Bi 3:22 **y8:39** 5:5; Jon 3:16; 2Kol 13:13; Efe 1:4; 2:4; 1Tes 1:4; 2Tes 2:16 **z9:2** Ksm 32:32

a9:4 Ksm 4:22; Os 11:1; Ksm 16:10; 24:16-17; 40:34-35; Ken 17:7; Ksm 24:7-8; Ksm 20-24; 3:2, 4; 4:13, 17; Gal 3:6, 14

n'yuw we ê bó, gbwo monkan bô bó, nya bonci bew can yibole, dunce bó no bó ebunleè Nyo', ge bonkawma bô bó. ^{5b}È nu bonyii ε bo'icee bobole bô to sanee kfuu dibole to nu bonyii bo Nyo' le bô bó kee bó, ε Mboyse wvù Nyo' to kawee to dioo to diewe wee wvu wum e ε bó boo wvù ε è nu ê kfuu di bonyii ban e. Beene enyaà mbense sekecii se nka ê Mboyse wvun wvù nu Nyo' wvù kenke mvungay ê we jo mwem mvunciim. Fí enù nonen.

^{6c}Ke fí nu le fieε fí Nyo' to kawee nu ε la ecici ke, njefo ke bonyii bocii bo Is-lael mum nu kecey boom bô è nu bo Is-lael e ke. ^{7d}ε ke è nu ten boom bô buy yí Aba'am e bocii bô è nu boom bew ke. Geen en fí nu no Nyo' to jemyee ê Aba'am le,
 “È nu Aysik wvù nu ke eboo boom bô nu egeε diee diuw.”

^{8e}Fifin dunci le ke è nu boom bô buy yí Aba'am e bocii bô è nu boom bo Nyo' le ke. È nu boom bô Nyo' to kawee Aba'am dvù bô bó joo le è nu boom bo Aba'am e. ^{9f}Nyo' to dioo ge nkawma wvun gay le,
 “È nu ke edioo enu diewe keseen e kelum kè too le,
 é me enkase ento, é Sela ekenke wan diemsen.”

^{10g}Ke è mey ke fifin ke. Fieε diewe fin e to nu ε kooy ten bô Lebeka wvù icee boom bew to mey ke Aysik wvù icee bo'icee boseεbeene. ¹¹⁻¹²Naa é bó se keeke eboo boom ban, é bó se keeke ege fieε fí jee kenε fí befe, nu ε Nyo' to jeme ê bwee bó le,

“Ŋgaywee nu ke elemte wan caan e.”

Nyo' to jeme nonen keedunce le wvù cawte wee bii nkon wvuwe le, ε è yaa

nu nje lemme dimew di wee nu ε ge ke. Wvù cawte bii fieε fí wvù gomte le wee ege le. ^{13h}ε è nu ke no bó saŋ le,
 “Yakow nu ε me nkoonke wvù, mbane Esau.”

Nyo' ké no gee fieε ε è nu fí wvù koonke

¹⁴ⁱNo fí nu nonen, è nulo é beene ebvu e jeme le la? Fí fen nu le ke Nyo' yaa gee gee di len e? Ke è nu nonen kè!
^{15j}Nyo' to nu ε jeme ê Muses le,
 “Me nu nke encam shen fô wee wvù me ε nkon e,
 enkoo yii fô wee wvù me ε nkon e.”

^{16k}Nonen ke Nyo' cawte wee bii no wee wvu wum koonke, kenε yí lemme di wee lem e ke. Wvù cawte ε è nu nje wvù kenke shen fô bonyii le. ^{17l}Fifin nu ke no bó nu ε saŋ ê Ŋwa' Nyo' le no Nyo' jemyee ê Felo Nfon wvu Ijiw le,
 “Me nto mbense wo diewe Nfon e ke naa shieε wvù le
 me nke endunce mvungay mwem yí yo le,
 é bonyii egen bô dieε diem yí ekole ke nshe le kecii.”

^{18m}Fifin ε mum ε no dunci le Nyo' camte shen fô wee wvù wvù koonke le, nyaa ekole kè temyeen é wee wvù wvù koonke le wvù etemyi ekole le.

¹⁹Wee nelo emum ebife ê me le, “É è fen nu no fí nu, Nyo' ε bvuu ε no baci bonyii nje la le? Wee wvù nulo etun fieε fí Nyo' koonke le fí enù, nu yee le?”

²⁰ⁿFo wee ebiite nonen ke. È nu naa wee wvu wum wvù la wvù nulo ebeeke mbew bô Nyo'? È nulo é wee ebom fieε bô mbom é fí ekase ebife ê wvù le, “Wo

^b9:5 15:8; Ksm 3:6, 15; Mat 1:1; Lum 1:3-4 ^c9:6 3:3-4; 2:28-29

^d9:7 Ken 21:12; Mat 3:9 ^e9:8 Gal 3:7; 4:23 ^f9:9 Ken 18:10, 14

^g9:10 Ken 25:21-23; Lum 11:6 ^h9:13 Mala 1:2-3 ⁱ9:14 3:5; Dito 32:4

^j9:15 Ksm 33:19; Mat 20:1-15 ^k9:16 Efe 2:8 ^l9:17 Ksm 9:16

^m9:18 Ksm 4:21; 7:3; 9:12; 14:4; 1Bi 2:8 ⁿ9:20 Yesa 29:16; 45:9

bom me nen nje la le?" ²¹oWee wvù bomte nsháan kenke mvungay é we jo mbom keejo ntuw mbom mwaan ebom mwæm dvú jæy jæy, é fimew enu fi kenke lemme di kuuke, é fimew kenke lemme di ncæw. ²²pÈ nu ke lenlen no Nyo' gee. Wvú to gomte keedunçe shém ye yì ffuuke bô bonyii, ebvuu ege é bonyii ekiæ mvungay mwew. Geenen é wvú looce kuu shém bô bonyii boba bô to gee é shém ffuuke wvú bô bô to nu keeke efise lo bô. ²³qE wvú to ge nonen keedunçe bvukuke bwew bvú baay bvù nu fô bonyii bô wvú camte shen fô bô le. É bonyii ban nu bô wvú to seysæ wase é è bæ lo le bô nu ke ekenke bvukuke bvudvu. ²⁴rÈ nu naa beene bonyii bodvu bô wvú nu é tee. É è yaa mæy ke bô nu Bojuu maan ke. Bonyii bô yaa nu ke Bojuu nu ten fô. ²⁵sE è nu ke naa fi fi Nyo' jemyi é Ijwa' wee ntum we wvú Osia le le,

"Bonyii bô se yaa nu ke bonyii bem, nu é me nu nke enteje bô le 'Bonyii bem.' É boba bô me nse mbaa enkoonke bô ke, é me enteje bô le 'Fitele fiem.'"

²⁶t"É fô bvudvu bwæ bvù Nyo' se ké no gayte é bonyii bodvu le,

'Ké ben nu bonyii bem ké',
nu é bô nu ke eteje wase bô le,
'Boom bo Nyo' wvù kenke nshii le.'"

²⁷uYesaya wvù wee ntum Nyo' to nu é no beele ten ekumé bonyii bo Israel gayte le,

"Naa no bonyii bo Israel cim duule naa diæwe monshæm mo é joo yi baay e, nu é bô nu ke eboy nu ke nen caan.

²⁸Fì nu le Nyo' nu ke ené esese elan ngew yì ekole ke nshé le kecii kan mwaan emese lo fiæ ficii."

²⁹vE wvù wvù Yesaya to yuu wase jeme le,

"É è to baa nu le Tata Nyo' wvù kenke Mvungay Mvunciim

ebawce boom é kfuu disæbeene le,

tu beene be é tu wase diæwe kelaante kè Sodom e,

noo diæwe kè Gomola le."

É bonyii bo Israel tun je yì bonyii kenke keebii dvú keenu teyey é Nyo' ejise

³⁰wNo fi nu nonen, è nulo é beene emum egay le la? È nulo é beene egay le bonyii bô yaa nu ke Bojuu bô to baa momte keenu teyey é Nyo' ejise nu wase keseen teyey é Nyo' ejise nje fitele fi bô lese yì ye le. ³¹xGeenen, é bonyii bo Israel bô to momte keenu teyey é Nyo' ejise bii é je yì bonci gomte le to baa eghan enu teyey é wvù ejise ke. ³²yE è to nu nje la? È to nu njefo ke bô yaa to momte bii é je yì le bô elese é è nu fitele yì Nyo' le ke. Bô to kpwaake le fiæ fi gee é wee nu teyey é Nyo' ejise nu lemme dimew di mweten gee. É bô ge nonen mum bayten yì te le. ³³zTe din nu di bô san ekumé dí le,

"Ben etaa eyen, me ngæele te é kelaante kè Sayon e,

é è nu te di bonyii nu ke ebaytene yì dvú le.

È nu kemaan kè bonyii nu ke egbwekene yì dvú le.

Geenen, é wee lese fitele yì ye le, wvù saa ke ewuumen ke."

10^aBoom bo bwæm e, fiæ fi me nshieele bô fitele fiem ficii, noo bunle yem é Nyo', nu le bonyii bem bo Israel ban ke eboy. ²bFiæ fi me nkee, é è nulo é me enjeme nu le, bô kenke naa

⁹9:21 Yeli 18:6; 2Tim 2:20 ⁹9:22 2:4, 8 ⁹9:23 5:2 ⁹9:24 1:16; 10:12

⁹9:25 Os 2:24; 1Bi 2:10 ⁹9:26 Os 1:10 ⁹9:27 Yesa 10:22-23

⁹9:29 Yesa 1:9 ⁹9:30 10:20 ⁹9:31 10:2-3 ⁹9:32 4:4-5

⁹9:33 Yesa 8:14; 28:16; 1Bi 2:6-8 ^a10:1 9:1-3 ^b10:2 Lem 22:3

shiee wvu baay fô Nyo' le. Geenen ε bó yaa kee kε je yì lɛŋ yì bó ebii wvú le jó kε. ³cNo bó baa kee je yì Nyo' joo le wee ké no nu teytey ê wvú ejise jó, bó ε mum ε no gomte wase keegεε yibo je, ε faŋε yaa bvuu nya bikuu bibole keebii yiye je yì Nyo' joo le wee nu teytey ê wvú ejise jó le kε. ⁴dNo Klistu to toε wase, ε je yì bonci yì bonyii to bii dvú keenu teytey ê Nyo' ejise mum ka, wvu le keenu teytey ê Nyo' ejise keesen enù wase keelese fitele yì Klistu le.

Mboyma nu ε to fô wee tfuu le

⁵eMuses to nu ε saŋ ekumε je keenu teytey ê Nyo' ejise yì bii ε è nu bonci le le, “Wee wvù gee no bonci gayte nu ke ecee nje wvú gεεle bonci bodvu bocii.” ⁶fFi ekumε je yì le wee nu teytey ê Nyo' ejise bii fitele fì wvú lese yì ye le nu ε bó ε saŋ le,

“Fo wo ebiitè ê fitele fiew e le laa è nu eben yεε fowe le?”

Fì nu le laa è nu eben yεε eto bô Klistu le. ⁷Kenεε le,

“Fo wo ebiite le laa è nu ebow yεε wonj bonkfu le le?”

Fì nu le laa è nu ebow yεε eto bô Klistu le. ⁸Geenen fì jemyi le la? Fì jemyi le,

“Diεw Nyo' nu naa mbew yo le.

Yì nu diuw wo le, noo ê fitele fiuw e.”

ε è nu yì yì bese fewci ekumε keelese fitele yì Klistu le. ⁹ε wo jeme bô diuw wo le Jisos nu Tata, ε bee fô fitele fiuw e le Nyo' to nu ε bvuse wvú yì kpwe le, é wo ke eboy. ¹⁰Fì nu nonen njefo wee beje ε è nu bô fitele fiew ε Nyo' sε jo wvú le wvú nu sε jay. E wee jemyi ε è nu bô diuw we ε Nyo' sε boyse wvú. ¹¹hŊwa' Nyo' jemyi le,

“Kε wee wvù nu ε bee wvú le nu ke ekeŋke ken'wuumen kε.”

¹²iBen ekeè le kε kejeεy jεy nu dvú en-telɛŋ jo wee Juu bô wee wvù yaa nu kε wee Juu kε. Tata wvù nu Tata bonyii bocii nu kε mwaan. E wvú ké no yen'yi can ye nyaa mwεem ê wee tfuu wvù beele fô wvú le. ¹³jFì nu no bó saŋ ê Ŋwa' Nyo' le le,

“Wee tfuu wvù beele teje diee di Tata le,

nu ε wvú nu ke eboyse wvú.”

¹⁴Geenen è nulo é bonyii eghan nεε sε no beele teje wvú sε bó nu ε lese fitele yì ye le? E è nulo é bó eghan nεε sε lese fitele yì ye le sε bó ke nu ε yuw wase ekumε wvú? E bó nulo eghan nεε sε keeyuw sε wee nfewcε wvù efewcε ekumε wvú ê bó. ¹⁵kε è nulo é bonyii eghan nεε sε gen efewci sε bó nu ε tum bó? Fì nu ε bó ε saŋ le,

“Bonyii ké yuuke ncín bikaa bi wee wvù too bô saaka wvù jee, no yuuke njonj baay.”

¹⁶lGeenen, kε bonyii bo Israel bocii nu ε bee wase saaka wvù jee wvun e kε. Kε lɛŋlɛŋ no Ŋwa' wee ntum Nyo' wvù Yesaya jemyi le,

“Tata, è nu yεε dvú wvù nu ε bee saaka wvù bese fewci le?”

¹⁷mFì ε mum ε no nu le keelese fitele yì Klistu le nen'yi yì fīε fì wee nu ε yuw e. E fīε fì wee yuw nen'yi fô fì bó fewci ekumε Klistu le. ¹⁸nMe ε mum ε no mbi-ite le laa bó to baa yuw ε? Kecεy bó to nu ε yuw. Ŋwa' Nyo' gayte le,

“Diεw yibo to nu ε gen yì ekole ke nshe le kecii,

ε njeme wvubo gen buy yì εbuw ε wonj e εcii.”

^c10:3 1:17 ^d10:4 Gal 3:24-25 ^e10:5 Lew 18:5; Gal 3:12

^f10:6 Dito 30:12-14 ^g10:9 1Kol 12:3; Fili 2:11 ^h10:11 9:33

ⁱ10:12 3:22 ^j10:13 Juε 2:32 ^k10:15 Yesa 52:7

^l10:16 Yesa 53:1; Jon 12:38 ^m10:17 Jon 17:20 ⁿ10:18 Mben 19:4

¹⁹Me ε mbvuu ε no mbiite le laa fí nu le bonyii bo Israel to dioo yuw, fañe yaa yuw ntay ε? Muses to nu ε yaw gay le Nyo' gayte le,

“Me nu nke enge é kendorj ebene ben bô ketum

ke bonyii bo ecici le,

enge é shém eton'yì ben bô ketum ke bonyii bô nu biyun e.”

²⁰PE Yesa bvu u jeme lo se nfan le Nyo' gayte le,

“Bonyii bô se baa egomte me nu bô nu ε yen me le.

É me ε ndurje ekolε kem é bonyii bô se baa ebiite me ke.”

²¹QGeenen fi ekume bonyii bo Israel nu ε Nyo' to gay le,

“Ediuw ecii nu ke no me nshee ε me ε neke can keenfiisen bonyii,

geenen ε bó temyi ke ε è nu bikuu gene é yibo je le.”

Ke Nyo' baa mum ma wa lo bonyii bo Israel ke

11 ¹Me ε mbvuu ε no mbiite le laa Nyo' nu ε ma wa lo bonyii bew ε? Ke è nu nonen ke! Me kebee nu ε me nu wee wvu Israel. Me nu waa yew Aba'am, ε me mbuy é kfuu di Benjamin e. ²Ke Nyo' baa ma wa lo bonyii bew bô wvú to cawee wase ε è bee lo ke. Ke ben kee fieε fi Ijwa' Nyo' jemyi ekume Elayja no wvú to beele fô Nyo' le ekume fieε fi bonyii bo Israel to gee le? ³Wvú to beele gayte é Nyo' le,

“Tata, bó nu ε yuwyε wase bonyii buw bo ntum e,

ε sâw bitarj biuw bi ncese le.

È sheke ke wase me maan,

ε bó bii wase ten me le keemese.”

⁴Wvú to beele nonen ε Nyo' tfuse é wvú le la? Wvú to nu ε tfuse é wvú le,

“Me nu ε ngeε bonyii bô è nu bem ε bó nu bontfuke bosooshwi (6,000),

ε bó ke baa tum wase nvuu fwe dvu Baal *keebunle fô ke.”

⁵Uè nu ke leñleñ no fí nu kefew ke keseen kin e. Bonyii bomew nu ke naa dvú Israel caan bô nu ε sheε bô è nu bo Nyo' le.

É boban nu ε wvú caw nje fitele fiew fi jee fô bó le. ⁶Vé è fen nu le wvú to caw nje fitele fiew fi jee,

tu ke è bvuu nu nje lemme dimew ε bó to ge ke. É è to nu nje lemme dimew ε bó ε ge,

tu ke è nulo é ebvuu enu le è nu fitele fi jee ke.

⁷Fieε fi me ngyayte nu le la? Fí nu le bonyii bo Israel nteen to baa ghan enu teyten é Nyo' ejise no bó to gomte ke. È to nu ke bonyii bô Nyo' to cawee bô to nu ε ghan kenke je keenu teyten é wvú ejise.

Geenen, ε Nyo' ge ε mvuntelem mvu ke-bese ke bonyii le teme ghaw may nonen.

⁸WFifin nu no bó to sanje le,

“Nyo' to nu ε ge ε bó no funfunje, ε ejise ebo fañe yaa ebvuu eyene mwεem e ke,

ε bitem bibole yaa yuuke mwεem ke. Bó ε no nu ke nonen ε to ε buy eben e.”

⁹XE Dawe to nu ε jeme ten le,

“Nyo' ege é mwεem mvudien mvù bó diee yuuke njon

enjim bó diewe lawe le, ebvuu ekoo bó diewe ketam e.

Mvú etu fieε fi nu esen lo bó etufe, é emum enu nlawma gee dibole.

¹⁰Nyo' ege é ejise ebo ejim wvu le fo bó eyenè lo mwεem e ke.

*11:4 Baal wvun to nu fimooso.

°10:19 Dito 32:21; Lum 11:11 P10:20 Yesa 65:1; Lum 9:30

°10:21 Yesa 65:2 °11:1 Lem 22:30; 2Kol 11:22; Gal 1:13-14; Fili 3:5

°11:2 11:29; Mben 94:14; Yeli 31:37 °11:3 1Bfn 19:10, 14, 18 °11:5 9:27

v11:6 4:5; Gal 3:18 w11:8 Yesa 29:10; Dito 29:4; Mat 13:14-15

*11:9 Mben 69:22-23; 35:8

Wvú ege ten é jím yibo engvuushe emey lo nonen.”

^{11y}Me ε no mbiite le laa è fen nu le bonyii bo Israel to baytene nen keegbwe emey lo fokuse le? Ke è nu nonen ke. Kebefe kè bó to gee to nu ε kaa to lo bô mboyma fô bonyii bô yaa nu ke bo Israel e, wvu le bonyii bo Israel ebenè kendonj. ¹²É è fen nu le kebefè kè bó to gee to nu ε kaa to ε è nu bô bvujonke yí nshe le, ε ngbwe wvú bó to gbwee to ε è nu bô bvujonke fô bonyii bô yaa nu ke bo Israel e, tu bvujonke bvú nu ke enu seke bonyii bo Israel bocii ε bee Klistu le nu ke enu nne?

Fo bonyii bô yaa nu ke bo Israel emum ekfune gvuw bô bonyii bo Israel ke

^{13z}Me ngomte keenjeme keseen ε è nu è ben bonyii bô yaa nu ke bo Israel. No me nu waa ntum Jisos fô bonyii bô yaa nu ke bo Israel e, me ε mum ε no njoo lemme diem le è nu fiε ε fí kuuke. ¹⁴ε me ngee nonen wvu le me enge é Bojuu bosese ebenè kendonj, é fí ekum bó le, é bomew bó le ke eboy. ¹⁵É è fen nu le Nyo' to dioo ma bonyii bo Israel ε fifin ge ε bonyii bomew yí wonj e kase tu fiε fimwaan bô bo Nyo', tu è nu ke enu seke wvú ε kase ε fiisen bó, ε fí nu nne? Fí nu ke enu lo diewe seke wee ε kpwe ε kase ε buy yí kpwe le. ^{16a}É wee guse bvulem ε baa sà' dvú è Nyo', tu bvulem bvudvu bvucii nu enu wase bvú Nyo' le. Kete ε no nu ε genj yidvu nu yi Nyo', tu tíew kete kedvu nu enu ten yi Nyo'.

^{17b}Geenen, é è fen nu le tíew kete yimew nu ε bó to faashe lanje mum jo wase ε è nu ben bô nu kete ke Olif e ke ekow, to shfuwye yí kete ke Olif kè bó yele lo le fô tíew yimew ye to nen'yeε, wvu le ben ekenje ten joo yí nen'yi yí

kete kedvu le, ^{18c}tu ke ben kenje keekfune gvuw ben ε bo tíew yidvu ye ke. É ben kfone gvuw ben ε bó, é ben no kumyi le ben nu ke lo tíew. É è yaa gee ben ε genj se nu dvú ke. É gee genj ε ben se nu dvú. ¹⁹È nulo é wee mvu ben e ene ejemyi le, “Ke bó to faashi tíew keeshfuw ε è nu me fô.” ^{20d}È nu keceey. Bó to faashi bó lanji njefo ke bó to kenje mbee ke. Ben ε no nu fô temyi nje fitele fi ben lese yí Klistu le. Nonen, fo ben emum ebensee ye ke. Ben enù nfan nfan. ²¹Ben ekeè le é Nyo' nu se wvú to nu ε bawce tíew kete kè bó yele lo kie, tu ke è nulo ten é wvú ke ebawce ben ke. ²²Ben etaa le eyen le Nyo' kenje fitele fi jee baay bvuu kenje ten fitele fi cewcew e. Wvú ké no cewcewe bô bonyii bô nu ε gbwe, geenen dunji fitele fi jee fô ben e fen é ben nu ε may ε no bii è je ye le. É fuw ke nonen, tu wvú nu ke efaashe ten ben elanj. ²³ε dioo tu fô bonyii bo Israel e, é bó kumene lo ε no kenje mbee, é Nyo' ekase ejo bó eshfuywe yí kete kie le, njefo è nu fiε ε Nyo' kenje mvungay keekase ege. ²⁴Ben ekeè le, é ben nu tíew ε bó to faashe yí kete ke Olif e kè kuu ε è nu ekow, to shfuwye yí kè bó yele lo le, ε è nu fiε ε fí yaa kenje keenu nonen ke, tu ke è nulo é bó ekase ejo tíew yi è nu yi kete kè bó yele lo yí bó to faashe wase ekase etfuushe yí kete kedvu le efey lo nonen e?

Nyo' camte shen fô wee tfuu le

^{25e}Boom bo bwæm e, me ngomte le ben ekiε keceey kin kè nu è nnyile le, wvu le fo ben ke ene ebensee ye le ben feefene baay ke. Fí nu le ekolε kè temyeen nu ε to fô bonyii bo Israel e nteen. É bó nu ke etemyi ke bikuu nonen egen ebuy seke bonyii bô yaa nu ke bo Israel bocii bô nu keeley ngoo bonyii bo Klistu le ε

ley wase. ²⁶ƆFí nu ke edioo ε kooy nonen, é bonyii bo Israel bocii emum eboy. Ê nu fí fi bó to saɲɛ ε Nyo' gayte le, “Wee wvú nu ke ebvuse bonyii ɲɛgew e nu ke ebuy Sayon.

Wvú nu ke ebvuse gee di befe ê kfuu di Yakow e.

²⁷Ɔ fifin nu moɲkan mò me nu ɲke ɛɲgbwo bee bó

seke me ε ncake bibefe bibole.”

²⁸Ê keba ke saaka wvú jee wvu Nyo' le nu ε bonyii bo Israel nu bonyii bo bvuban e fô Nyo' le nje yene. Ɔ dioo etu ê keba ke ncaw wvú Nyo' to cawɛ wase bó le, nu ε bonyii bo Israel nu lo fitefe fiew nje moɲkan mò wvú to gbwoleε bó bo'icee cee bó. ²⁹ƆFí nu nonen ɲjefo é Nyo' nya wase nnya ê wee, wvú saa ebvu ekase efi kɛ, é wvú teɲe wase wee, wvú saa ebvu ekase ecine wvú le kɛ. ³⁰No ben bonyii bó yaa nu kɛ bo Israel to shee nu yaa yuuke Nyo' le kɛ, geenen ε no nu ke-seen ε wvú ε cam wase shen fô ben e ɲjefo bonyii bo Israel baa eyuuke wvú le kɛ, ³¹è nu ke leɲleɲ no bó ten baa eyuuke Nyo' le keseen wvu le shen yì wvú cam fô ben e ege é wvú ke ecam ten shen fô bó le. ³²hFieε fi nu nu le, Nyo' nu ε lese bonyii bocii yì ncaw ekole kè tɛmyeen e, wvu le è nelo é wen ecam shen fô bó le bocii.

Mbense enù fô Nyo' le

³³iO, ben etaa eyen, bvukuke bvù è nu bvú Nyo' le nu naa lo bvú baay, ε bvufee bwew nu naa lo ten bvú baay, ε mwɛem mvù wvú kee nu ε wvú kee naa lo ten baay! Kɛ è nulo é wee ekiɛ je yì wvú kpwanɲene mwɛem jó kɛ. Kɛ è nulo é wee

ekiɛ je yì wvú gee mwɛem mwew jó kɛ. ³⁴jFifin nu no bó saɲɛ ê ɲwa' Nyo' le le, “Ê nu yɛ dvú wvú kee ɲkpawwɛ Tata? Ɔ è nu yɛ wvú nulo etefe wvú?

³⁵kÊ nu yɛ dvú wvú ke nu ε nya wase Nyo' bó fieε

wvu le Nyo' ke ekase elaw wvú?”

³⁶lMwɛem mvunciim ne fô wvú le. Mwɛem mvunciim fey can ye le, ε mwɛem mvunciim nu nje ye. Mbense enù fô wvú le sekeci sɛ ɲka. Fí enù nonen.

Ben enya bikuu binen ê Nyo'

12^mBoom bo bwɛem e, no Nyo' nu ε cam wase shen fô beene le, me ε mum ε no ɲkule can le ben enya bikuu binen ê Nyo' diɛwɛ mwɛem mvu ncese le mvù bɛɛ mvuyuum yuule ε Nyo' ε bee le. Fifin nu je yì leɲ fô ben e keebunlee Nyo' jó le. ²nFo ben ebii mwɛem mvù bonyii bo yì nshe le fɛn gee kɛ. Ben ecine é Nyo' enyaa ben bó boɲkpawwɛ bó bofe, é bó ekumene ben. Ê ben gee nonen, é ben emum ekiɛ keeyeese kee fieε fi Nyo' shieele, fi è nu fi jee, ε Nyo' ε bee dvú, ε fí ε joɲ wvú le ε gen ε mɛse.

³oMe diɛwɛ wee wvú Nyo' nu ε buw e, nu ε me ɲgomte keɲgay ê ben bocii le, fo wee ekpawwɛi ekumε ekole kew le wen nu fieε fimew fele fieε fi wvú nu kɛ. Wee ekpwaakè ekumε ekole kew ê je yì leɲ e. Ê wee ekpawwɛi biì nfew mbee wvú Nyo' nu ε nya ê wvú le. ⁴pBeene kee le ye wee nu yimiaaɲ, keɲke biba jɛy jɛy, ε biba bidvu keɲke lemme jɛy jɛy. ⁵Ê nu kɛ leɲleɲ no beene nu. Naa no beene cim nu nteen, nu ε beene nu ye miaaɲ yì Klistu le. Ɔ wee mvu yaa nu fô ekole kew e maɲ kɛ. ⁶qBeene keɲke

^f11:26 Yesa 59:20-21; 27:9; Yeli 31:33-34 ^g11:29 3:3-4; 15:8

^h11:32 3:22; Gal 3:22 ⁱ11:33 Job 11:7; Mben 139:17 ^j11:34 Job 15:8; Yesa 40:13 ^k11:35 Job 41:11 ^l11:36 16:27; 1Kol 8:6 ^m12:1 6:13; 1Bi 2:5

ⁿ12:2 Ɔfe 4:22-24; 1Tes 5:21 ^o12:3 1:5; Mat 20:26; 1Kol 12:11, 28; Ɔfe 4:17

^p12:4 1Kol 12:27 ^q12:6 1Kol 12:4-11; 12:27-14:40; 1Bi 4:10-11

nnya jɛɛy jɛɛy bii je yì Nyo' nu ɛ buw beene jó le. Beene emum elemtè dvú. É nnya wee nu keeteete ntum Nyo', é wvú no teetè bii nfew mbee wvú Nyo' nu ɛ nya é wvú le. ⁷É nnya wee nu keelemte fô bonyii le, é wvú no lemtè fô bó le. É yi wee nu keeyɛyi bonyii, é wvú no yɛɛyi. ⁸É nnya wee nu keeyvuwse mvuntelem mvu bonyii le, é wvú no yvuwsè. É yi wee nnya nu keenyaa mwɛɛm é bonyii, é wvú yene can ye. É yi wee nu keetaale fô bonyii le, é wvú no taalè fô bó le bô fitele fiew ficii. É wee nu ɛ ye nnya nu keecamte shen fô bonyii le, é wvú no camtè yuuke njonj.

Ɔkoŋen wvu keɛɛy

⁹Ɔkoŋen wene keŋke keenù wvu keɛɛy. Ben ebanè fiɛ fi befe, leemè ɛ è nu yì fiɛ fi jee le. ¹⁰Ben ekoŋenè bikuu binen bô fitele ficii diwɛ boom bo bwee wan e. Ben efelè naa lo bonyii bocii yì n'wvum wvú ben nyaa é bonyii le. ¹¹Fo ben egeè ŋgoy kɛ. Mvuntelem mvunen eyvuwsè sekeci ɛ ben lemte lemme di Nyo' le. ¹²Ben elanlanè yì fiɛ fi ben taale fwe yì dvú le kee le ben nu ke ekeŋke le. Ben ekuulè shém yì bonŋew e. Ben enù yì bunle le sekeci. ¹³Ben efici bonyii bô è nu bo Nyo' le bô fuute. Ben efiisenè botolo yéw yene le taale fô bó le ntay.

¹⁴Ben eleké le Nyo' elan ɛ è nu kembonen yì bonyii bô bone bikaa é ben ejim e. Ben eleké ɛ è nu kembonen fô bó le. Fo ben eleké le eto lon fô bó le kɛ. ¹⁵Ben

elanlanè ben ɛ bonyii bô lanlanɛ, enù yì yii le ben ɛ bonyii bô nu yì yii le. ¹⁶Ben eceè yì fiɛ le fimwaan. Fo ben ebenseè ye kɛ. Ben ekoolè nsán ben ɛ bonyii bo nɛw nɛw. Fo ben ejòò le ben kee mwɛɛm fele no ben kee kɛ.

¹⁷Fo ben etfuusè kebefɛ bô kebefɛ kɛ. Ben ekeŋkè ŋkpawcɛ keegɛ ɛ è nu mwɛɛm mvù bonyii bocii yene le è nu mvù jee. ¹⁸É je nu dvú, no ben yene, é ben no momtè keecɛ yì nyɛkeey e ben ɛ bonyii bocii. ¹⁹Nsáa yɛm shém, fo ben eyuu emomtè naa lo keetfuuse envuke kɛ. Ben ecinɛ dvú é Nyo' ke edunɛ shém ye yì ffuuke é bó. È nu fí fí bó nu ɛ san le,

“Envuke nu ɛ è keŋke me keentfuse.

È nu me wvú nu ŋke enlaw bó.

Fifin gayte Tata Nyo'.”

²⁰Fì è nulo é ben egeè nu fin fí bó san é Ɔwa' Nyo' le le, “É jɛn yuu wee wo bvuban, é wo nya fiɛ ɛ wvú die. Kendon é no yumte wvú, é wo nya fiɛ ɛ wvú wu. É wo ge nonen, é ken'wuumen enu fô wvú ɛfa.” ²¹Fo ben ecinɛ é kebefɛ eso ben kɛ. Ben esoò lo kebefɛ bô mwɛɛm mvù jee.

Beene eyuukè bonyii bô keŋke mvungay mvu sa' le

13^{de}Wee tfuu keŋke keeyuukè bonyii bô keŋke mvungay mvu sa' le, njefo kɛ mvungay nu dvú sɛ mvú nɛ fô Nyo' le kɛ. Boba bô saake nu ɛ è gɛke Nyo'. ²Fí ɛ mum ɛ no nu le é wee dunɛ ekole kè tɛmyɛɛn é bonyii bô

[†]12:7 Lem 6:1-3; 2Kol 9:5, 7

^s12:9 2Kol 6:6; 8:24; 1Tim 1:5; 1Bi 1:22; 1Kol 13:4-7

[†]12:10 14:15; Jon 13:14-15; Gal 5:13; 6:3, 10; Efe 4:2; Fili 2:2-3

^u12:11 8:9; Gal 5:25; Mwm 3:15 ^v12:12 5:2-3; 8:24-25; Mat 24:13, 22; Luk 18:1;

1Kol 10:13; 1Tes 2:14 ^w12:13 Gal 6:10; Ibu 13:2 ^x12:14 Mat 5:44 ^y12:15

Job 30:25; 1Kol 12:26; 2Kol 11:29 ^z12:16 Bɲgn 3:7; 1Kol 1:10-11, 19-20, 27-28;

8:1 ^a12:17 Bɲgn 20:22; 1Kol 6:7; 1Tes 5:15; 1Bi 3:9

^b12:19 Dito 32:35; Mat 5:39 ^c12:20 Bɲgn 25:21-22; Mat 5:44

^d13:1 Lem 5:29; Tay 3:1; 1Bi 2:13-14; Mwm 13; 20:4 ^e13:1 Bɲgn 8:15-16

kenke mvungay mvu sa' le, tu mweten dunji e è nu è bonyii bò è geke Nyo'. E bonyii bò dunji ekole kè temyæn teje e è nu ngew yî bikuu bibole. ^{3f}Ben ekeè le bonyii bò saake wonj nu e bonyii bò kenke kenge kè jee yaa ké no fane bó ké. È ké no fane bò befe kenge. È wo shieele le ke wo nu efane bonyii bò kenke mvungay mvu sa' le, é wo mum no geè le fiè fi jee, é bó emum ebensee wo. ⁴Wee wvù saake bonyii nu e wvù lemte e è nu fô Nyo' le le bonyii eceè ntay. Geenæn, é wo ne e no gee fiè fi befe, é wo mum no fane wvù, njefo ke mvungay mvù bó nya è wvù keeleese bonyii yî ngew e nu mvu ecici ké. È nu wee lemme wvu Nyo' wvù dunji shém Nyo' yî ffuuke fô bonyii bò gee mwæm mvù befe le. ^{5g}Nonæn ben kenke keeyuukè bonyii bò saake wonj e, e è yaa nu ké le njefo ben fane shém Nyo' yî ffuuke ké. Ben eyuukè ten wvu le fo fiè enu dvù fi esaake ben fô fitele le ké. ⁶È nœ fiè fi gee e ben se laanke ten shile, njefo bonyii bò kenke mvungay mvu sa' le lemte e è nu fô Nyo' le, e bó e nya kefew kebole kecii yî lemme didvu le. ^{7h}Ben enyaà fiè ficii fi ben kenke keenya è wee tfuu. È è nu shile keelan, é ben lanj. È è nu keelaw mwæm mvù ben kenke keelaw, é ben law. È è nu wee wvù ben kenke keefane wvù, é ben no fanè. È è nu wvù ben nu enya e è nu n'wvum è wvù, é ben nya.

Ben ekonènè bikuu binen

⁸ⁱFo wee ekenkè naa lo fioo bô wee mvu efey fioo yî è nu kenjonen ké. Ben

ekeè le, é wee koonke wee mvu, tu wvù nu e gee wase bonci bocii. ^{9j}Bonci bo Nyo' le bò gayte le,
 “Fo wo ejan kpwee wee,
 fo wo eyu wee,
 fo wo econ bvucøn,
 fo wo edewkenè ejise ké,”
 naa noo nci wvù la, nu e bó e taashe yî nci wvù gayte le,
 “È koonkè waa bwoo no wo koonke ekole kuw” e.

¹⁰È wee koonke wee mvu, wvù saa ebvuu ege naa lo fiè fi befe bô wvù ké. Nonæn é wee koonke wee mvu, tu wvù nu e gee wase bonci bocii.

^{11kl}Ben egeè mwæm mvun nonen kee no kefew nu wase keseen. Kefew nu e kí e kocæn wase fô ben e keekamse. Ben ekamse njefo kefew kè Nyo' nu eboyse beene nu wase nceencee fele no kí to shee nu seke beene to lesæ fitele yî Jisos Klistu le. ^{12m}Entanj kaa wase, e ekfunj yuule wase too. Beene emum elanj gee di ejiiwe le, ejo wase e è nu gee di n'yuule le diewe mwæm mvu jem e. ¹³ⁿBeene eceè nce wvù kenke n'wvum diewe bonyii bò lene emvunsheerj e. Fo ben ediekenè, wukene gee diewe bwé le ké. Fo ben ewuù mbvuum e mó kooole ké. Fo ben eceè nce nnyen kenjanj noo nce nsake ké. Fo ben ewaalè waa bvuu kenke kenghew ké. ^{14o}Ben ejo e è nu nce Tata Jisos Klistu yî yene le. Fo ben enya naa lo bvudvuu è nyam ye wvu le ben egee mwæm mvù befe mvù yî shieele ké.

^f13:3 1Bi 2:14; 3:13 ^g13:5 2:15 ^h13:7 Mat 22:21

ⁱ13:8 Jon 13:34; 1Kol 13; 16:14; Gal 6:10 ^j13:9 Dito 5:17-21; Læw 19:18; Mat 22:34-40; Gal 5:14; Jem 2:8-13 ^k13:11 1Tes 5:5-8

^l13:11 Efe 5:14-16; 1Kol 7:29-31 ^m13:12 Efe 5:11; 6:11, 13; 1Jon 2:8

ⁿ13:13 Luk 21:34; Efe 5:18 ^o13:14 Fili 2:5; Kolo 3:15

Fo wee esaakè wee mvu kɛ

14^{pq}Ben efiisenè bonyii bo wɛɛyi yî mbee le ê ben ente. Fo ben ɛ boba bonyii ebeeke ɛ è nu mbew yî mwɛɛm mvù bô kpawaci le è nu mvu lɛɲ keegɛ le kɛ. ^{2r}Wee mvu nu ɛ wvù beje le è nulo é wen ediee fiɛɛ ficii. Geenen ɛ wee mvu wvù mbee we wɛɛyi nu ɛ wvù diee kɛ fiew ɛ è nu mbáse yî bô keeke lo. ³Fo wee wvù diee fiɛɛ ficii yaa nyaake, enyɛnsè wee wvù nyaake kɛ. Fo wee wvù nyaake, esaakè wee wvù diee fiɛɛ ficii yaa nyaake mum sumtene lo nsaw we kɛ, njefo bô bocii nu ɛ Nyo' ɛ fiisen bô. ⁴È nu wo wvù yɛ keesaake wee lemme wee mvu mum sumtene lo nsaw we? È kɛɲke cee ekolɛ we keeke eyɛn laa waa we lemme leeme ntay nuu wvù gbwee lo le. ɛ wvù nu ke eleem we, njefo Tata nulo eleke wvù we é wvù eleem ntay. ^{5s}Wee mvu nu tɛn dvù wvù joo le ɛdiuw yomew nu yo baay baay ê yomew e. ɛ wee mvu joo fiew le ɛdiuw ɛcii nu kɛ lɛɲlɛɲ. Fiɛɛ fi nu, nu kɛ le fo wee ɛkɛɲkè kɛmanɛn ê ɲkp-wawcɛ we le yî fiɛɛ fi wvù leeme yî dvù le kɛ. ^{6t}Wee wvù joo le ɛdiuw yomew nu yo baay baay gee nonɛn keenya n'wvum ê Tata. ɛ wee wvù diee fiɛɛ ficii diee tɛn keenya n'wvum ê Tata, no wvù gee nonɛn no nyaa keyoone ê Nyo'. ɛ wee wvù nyɛnsee keediee fiɛɛ ficii nyɛnsee kɛ tɛn keenya n'wvum ê Tata, no wvù nyaa tɛn keyoone ê Nyo'. ^{7u}Beene ekeè le é wee nu dvù, tu kɛ è kɛɲke wvù ekolɛ kew kɛ. É wvù kpwe lo, é saa ɛkɛɲke wvù ekolɛ kew kɛ. ⁸É beene nu dvù, tu beene nu kɛ beene ɛ bo Tata, beene é kpwe, tu beene nu kɛ beene ɛ bo Tata. Nonɛn,

kɛnɛɛ beene nu dvù, kɛnɛɛ beene ɛ kpwe, tu è kɛɲke kɛ Tata beene. ⁹È nu shiee wvù Klistu to kpwee kase buy yî kpwe le no nu dvù. Wvù to ge nonɛn wvù le wen enù Tata bonyii bocii bô beɛ dvù bô bô kpwekɛn wase. ^{10v}Nonɛn, è nu nje la wvù wo saake waa bwoo mum sumtene lo nsaw we? ɛ è nu tɛn nje la wvù wo nyɛnsee waa bwoo? Ben ekeè le beene bocii nu ke eleem fwe dvu Nyo' é wvù esaw beene. ^{11w}È nu fiɛɛ fi bô nu ɛ saɲ le,

“Me wvù Tata ɲgayte le, no me nu dvù, wee tfuu nu ke etum envuw ê me ejise, é wee tfuu ejemyi bô diuw we le me nu Nyo'.”

^{12x}Fí ɛ mum ɛ no nu le wee mwaan mwaan beene le kɛɲke keeke eleem ê Nyo' ejise see no gee diew to nu.

Fo wee ege fiɛɛ fi waa bwee egbwe lo kɛ

^{13y}Nonɛn, fo beene ebvuu esaake wee noo wee mum sumtene lo nsaw kɛ. Fiɛɛ fi beene kɛɲke keegɛè nu le wee dioo gee fiɛɛ no yɛne fo enu fiɛɛ fi ege é waa bwee ebayten yî dvù le kɛnɛɛ egbwe lo kɛ. ^{14z}Me ɲkee naa lo, ɛ me ɛ mbee diewe wee Tata Jisos e le kɛ fiɛɛ fidien fimew nu dvù ɛfinefin fi nu sɛ fí yuule lo kɛ. Geenen, é wee mvu nɛ ɛ no yɛne le fiɛɛ fidien fimew nu ɛ fí yaa yuule kɛ, tu fí nu enu kɛ nonɛn fô wvù le. ^{15a}É wo diee fiɛɛ ɛ fí beete bô waa bwoo, tu kɛ wo bvuu dɲɲci kɛɲkɔɲɛn fô wvù le kɛ. Fo wo ecine é fiɛɛ fi wo diee ege é waa bwoo wvù Klistu to kpwee nje ye, egbwe lo kɛ. ¹⁶Nonɛn, fo wo ege é fiɛɛ fi jee fi wo gee ke enɛ etu fi bô ejemyi wase le

^p14:1 1Kol 8:1-13; 9:22; 10:23-33; Kolo 2:16, 20-22; 1Tim 4:4-5; Ibu 13:9

^q14:1 15:7 ^r14:2 Dan 1:8; 1Kol 10:25-28 ^s14:5 Gal 4:10

^t14:6 1Tim 4:3-5 ^u14:7 2Kol 5:14-15; Gal 2:19-20 ^v14:10 2:6 ^w14:11 Yɛsa 45:23-24 ^x14:12 Gal 6:5 ^y14:13 1Kol 10:32; 1Jon 2:10 ^z14:14 14:23; Mat 15:11; Lem 10:15; Tay 1:15 ^a14:15 1Kol 8:1, 11-13; 13; Gal 6:10

é nu fi befe ké. ^{17b}Ben ekeè le ké bvun-fon bvú Nyo' le nu fiéé fi ékumé mwéém mvudien bô mwéém mvuwuun ké. É nu fiéé fi ékumé keekénké nce wvu teyey bô wvu nyekeey noo keekénké nlanlan wvú nən'yi fô Keyoy ké Yuule le. ¹⁸É wee lemte Klistu le é yiye je le, tu Nyo' nu eyuuke njon bô wvú, é bonyii bensee ten wvú. ¹⁹Beene emum ebii mwéém mvú too é è nu bô nyekeey noo mvú fici beene keeyoote lo wee noo wee le. ²⁰Fo ben ebefe bô lemme di Nyo' le nje mwéém mvudien ké. È nu kecéy le mwéém mvudien mvunciim yuule lo, geenən é wo diee fiéé fi nulo ege é wee mvu egbwe lo, tu è nu fiéé fi befe é wo gee. ^{21c}È nu fiéé fi jee keetun keedie nyam, kénéé keewu mbvuun, kénéé keege naa la fi nulo ege é waa bwoo egbwe lo. ²²É fitele fiuw beje fiéé fimew e, é wo gée é è no kee ké ben é Nyo' boféé. Njon wvu baay nu fô wee wvú shiee baa enu dvú fô wvú le keesaake ékolé kew ké, njefo wvú gee fiéé fi wvú tomte le fí nu ləŋ e. ^{23d}Geenən, wee wvú diee fiéé kənke kəmanən fô fitele fiew e nu wase ngəw e, njefo wvú gee fiéé é è yaa nu fi fitele fiew beje dvú ké. Ben ekeè le fiéé ficii fi wee gee se fitele fiew nu é bee, nu é è nu kebefe.

Wee egeè fiéé fi ejeè ten waa bwée le

15 ^eBeene bô tɛmyi kənke keeku-ulé shém bô gbwee di bonyii bo wɛɛyi gbwee. Fo beene egeè fiéé é è nu ké fi è nulo é ye ejee ké é è nu beene ké. ²Wee mwaan mwaan beene le kənke keemomte keegeè fiéé fi ejeè waa bwée le keefici wvú é mbee we kuu. ^{3f}Ben keè ten le ké Jisos Klistu to gee mwéém mvú ye ejee ké é è nu wvú ké. Wvú to gee fiew

é fí kooyi no bó san é wee jemyi é Nyo' le,
 “Boncun bô bonyii nan'yi wo dvú nu é tu yí yəm e.”

^{4g}Beene kee lo le mwéém mvunciim mvú bó to sanéé é ɪwa' Nyo' le fwele to nu keetefe beene dvú, wvu le mvú ege é beene eleemè tɛmyi, é mvuntelem mvusebeene eyvuwsè yí fiéé fi beene taale fwe yí dvú le. ^{5h}Me nleke le Nyo' wvú gee é bonyii leeme tɛmyi bvuu gee é mvuntelem mvu bonyii le yvuuse, ege é ben eceè yí fiéé le fimwaan ben é bonyii bocii bii no Klistu Jisos duŋci, ⁶wvu le yí kentaashé le, é ben ebenseè Nyo' wvú nu Icee Tata wesebeene wvú Jisos Klistu yí diéw e miaan.

Ben efiisen wee tfuu ləŋlən no Klistu nu é fiisen ben

⁷ⁱBen emum efiisen wee tfuu ké ləŋlən no Klistu nu é fiisen ben, é mbense egenè é Nyo'. ^{8j}É me ensee é ben le Klistu to nu é jo ékolé kew diéwe waa lemme le fô Bojuu le keeduŋcé é bó le Nyo' ké no jemyi kecéy. Wvú to ge nonen keetom ɲkawma wvú Nyo' to nyae é bo'icee cee bó. ^{9k}É wvú to bvuu ge nonen wvu le bonyii bô yaa nu ké Bojuu nelo ebenseè ten Nyo' nje shen yí Nyo' kənke fô bó le. Fifi nu no bó sanéé le,

“No fí nu nonen, me nu ɲke embensee wo

ente jo bonyii bô yaa nu ké Bojuu.

É me nu ɲke en'yemte mbensee diee diuw.”

^{10l}É fí bvuu nu é bó é san le,

“Ben bô yaa nu ké Bojuu, ben elanlanè ben é bonyii bo Nyo' le.”

^{11m}É fí bvuu nu ten é bó é san le,

^b14:17 Mat 6:31-33; 1Kol 8:8; Gal 5:22-24 ^c14:21 1Kol 8:13 ^d14:23 14:14

^e15:1 14:1-2; 1Kol 8:1-2; 10:23-24 ^f15:3 Mben 69:9 ^g15:4 1Kol 10:11; 2Tim 3:16 ^h15:5 12:16; Fili 2:2-5 ⁱ15:7 14:1 ^j15:8 Mat 15:24; Lem 3:25-26

^k15:9 Mben 18:49 ^l15:10 Dito 32:43 ^m15:11 Mben 117:1

“Bonyii bò yaa nu ke Bojuu, ben ebenseè Tata.

Bitum bicii, ben ebenseè Tata.”

¹²ⁿƐ Yesaya to bvuu jeme ten le,

“Biay mi nu ke esan ê kfuu di Jeele le.

Ɛ è nu wee wvù nu ke ebuy esaake bitum bi bonyii bò yaa nu ke Bojuu le.

Ɛ nu yî ye le wvù bitum nu ke egge bvufee bvubole.”

^{13o}Me nleke le Nyo' wvù beene taale fwe yî ye le, eyinŋen mvuntelem mvunen bò njoŋ noo nyekēy no ben nu Ɛ lese fitele yî ye le, wvu le ê mvunggay mvu Keyoy ke Yuule le, Ɛ ben etaale ke Ɛ è nu fwe sekēcii yî fiēē fi ben kee le ben nu ke ekeŋke le.

Shiee wvù Baul to saŋēē ê je yî wvù to saŋēē le

¹⁴Boom bo bwēem e, me kebēē ŋkee ntaŋ le ben keŋke naa keŋge kē jee baay, Ɛ ben Ɛ yinŋen bò bvufee, kee ten keetefe bikuu binen. ^{15p}Geenen, yî mwēem mvumew e nu Ɛ me Ɛ nsaj Ɛ nlooce Ɛ ntooshē lo ben. Ɛ me ŋge nonen keeŋkume lo ben, Ɛ è nu nje mbuwma wvù Nyo' nu Ɛ buw me dvù, ^{16q}le me enù wee lemme Klistu Jisos fô bonyii bò yaa nu ke Bojuu le. Me ŋgee lemme din diēwē cee ncese le, nlemte yî saaka wvù jee wvù wvu Nyo' le, wvu le bonyii bò yaa nu ke Bojuu enù diēwē ncese wvù Nyo' nu Ɛ bee le, Ɛ Keyoy ke Yuule Ɛ seyse bó Ɛ gēē bó Ɛ no yuule. ¹⁷Nje Klistu Jisos, nu Ɛ è nulo Ɛ me embensee ye yî lemme di me nlemte fô Nyo' le. ^{18r}Ke è nulo Ɛ me emom lo enjeme ekumē fiēē fimew jēy, efey fi Klistu nu Ɛ ge wase fele yî yem e, le bonyii bò yaa nu ke Bojuu elese fitele yî ye le ke. Bó to lese

fitele bii mwēem mvù me nto njemyi bò mvù me nto ŋgee le. ^{19s}Ɛ è to nu ten bii mvunggay mvu mwēem mvù duŋci mvunggay mvu Nyo' le bò mwēem mvu diuw wvù yumēen e mvù me nto ŋgee le, noo yî mvunggay mvu Keyoy ke Yuule le. Nonen, keekew Jelusalem ekenen egen ebuy keba kē Illilikum e, nu Ɛ me Ɛ nlooce wase Ɛ nfewce saaka wvù jee ekumē Klistu jó. ^{20t}Me nto gee nonen, Ɛ shiee wem wvu baay nu le me enfewci saaka wvù jee wvun Ɛ è nu fô bó ke baa yuw wase ekumē Klistu ke, wvu le fo me ŋke enē enŋen en'yoote yî kenffuy ke wee mvu le ke. ^{21u}Me nto ŋgee fifin mbii Ɛ è nu no bó to saŋēē le,

“Bonyii bò bó ke baa see wase ê bó ekumē wvù,
nu ke eyen kecēy kew e,
Ɛ bonyii bò ke baa yuw wase ekumē wvù,
nu ke ekiēē wvù.”

No Baul to seysee keegen Lum

^{22v}Ɛ se jewse lene din me bokaŋ e nteen fo me ento Ɛ beene eyenen. ²³Geenen, keseen ke bvudvuu bvulem le bvuu bēē dvù biba bin e ke. Nonen no me nse nshee nshieele wase bilum e keento Ɛ beene eyenen, ²⁴nu Ɛ me ŋkpwaake, ŋkee naa le beene nu ke eyenen seke me nfele ŋgene Sbēen. Me ŋkpwaake ten le ben nu ke efice me yî lene diem e keengen embuy jó, seke beene Ɛ mooce caan, me Ɛ n'yuw njoŋ ê ben entelēŋ. ^{25w}Geenen, keseen nu Ɛ me nu enŋen Jelusalem yî lemme le fô bonyii bò è nu bo Nyo' le bo jó le. ^{26x}Me ŋgene jó njefo bonyii bo mbee le bo Masedonia noo bo Akeya se nu Ɛ no koonke keege kensuw efi bonyii bò è nu bo Nyo'

ⁿ15:12 Yesa 11:10 ^o15:13 5:1-2; 8:14-16, 24-28; 12:12 ^p15:15 1:5

^q15:16 Fili 2:17 ^r15:18 2Kol 3:5 ^s15:19 Mak 16:17; 2Kol 12:12

^t15:20 1Kol 3:10-12; 2Kol 10:15-16 ^u15:21 Yesa 52:15 ^v15:22 1:9-13

^w15:25 Lem 19:21; 20:22; 24:17 ^x15:26 1Kol 16:1; 2Kol 8-9; Gal 2:10

le bô fuute dvú Jêlusalêm. ²⁷yê to konj bô keege nonen, ε ε nu lo keceey le bô keŋke keege fieε fô bô le nonen, njefo é bô bô yaa nu ke Bojuu nu ε keŋke wase fô mbuwma wvù fici biyoy bibole wvù è nu wvu Bojuu, tu bô keŋke ten keefi Bojuu bô mweem mvu yî nshe le fen mvù Nyo' nu ε buw bô dvú. ²⁸Nonen, seke me ε mese lemme din, ε n'yen le fieε fi bô suw nu ε ley can Bojuu le, é me emum ene jó, enfey jo ben, é beene eyenen, é me emum enggen Sbeen. ²⁹ε me ŋkee lo le me nu ŋke endioo entoo ê ben e, entoo bô kembonen ke Klistu le fô ben e ε kí ε yinŋen.

³⁰^zBoom bo bwæm e, me ŋkule lo can ê ben ê diee di Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le noo yî keŋkonen ke Keyoy ke Yuule le, le ben ebene me le é beene etaashe ebunlee shiee le ê Nyo' fô me le, ³¹a^{le} è nulo é me ŋke embuy can bonyii bô yaa nu ke bo mbee le Judea. Beene ebunlee ten le bonyii bô è nu bo Nyo' le ke ebee lemme di me ŋgene keenge Jêlusalêm e, ³²b^{wvu} le é Nyo' fen nu ε bee, é me ŋke entoo ê ben e n'yuuke njoŋ, é fitele fiem eleetene ê ben enteleŋ. ³³c^{Nyo'} wvù nu Nyo' nykeey enù ben ε bô bocii. Fí enù nonen.

Bongayma

16 ^dMe ŋgomte keendunçe jeme yesebeene mi yî diee nu Fuebe é ben ekieε wvú. Wvù fici yî lemme di Nyo' le ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Senklia le. ²Seke wvù ε to, ε ben fiisen wvú diwee wee Tata le ê je yî è nu yî bonyii bô è nu bo Nyo' le. É fieε nu dvú fi wvú shiee le ben efi wvú dvú, é ben fi, ekeè le wvù nu ε fi wase bonyii nteen, ε fi ten noo me.

³e^{Ben} egay Blisilia bô Akpwila le enya ê me. È nu bonyii ε bô ε taashe bee bô yî lemme di Klistu Jisos e. ⁴Bô nu ε kpwe to soy wase bô nje yem. È nu bonyii ε è yaa mey ke me maan wvù nyaa keyoone ê bô ke. Bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bonyii bô yaa nu ke Bojuu le bicii nyaa ten keyoone ê bô. ⁵f^{Ben} egay ten kentaashe ke bonyii bo mbee le kè taashi ê bô yew e enya ê me. Ben egay Abenetus wvù nsaa yem shém e. Wvù to nu wee wvu fwe keenu wee Klistu wonj wvù Esia le. ⁶Ben egay ten Maalia wvù nu ε lem wase baay ê ben enteleŋ e. ⁷Ben egay Andulnikus bô Junias e bô nu bonyii bem bo wonj e, ε bô ε lem wase ncaw bee bô. È nu bonyii bô bô kee bô ŋgoo boom bo ntum e bo Jisos e. È to yaw bô lese fitele yî Klistu le ê me le. ⁸Ben egay ten Ambliyatus wvù nsaa yem shém wvù bee wvù nu ε taashe yî Tata le. ⁹Ben egay Ubanus wvù nu ε taashe bee bô yî lemme di Klistu le, egay ten Stacis wvù nu nsaa yem shém e. ¹⁰Ben egay Ebeles e. È nu wee ε wvù dunçe wase le wen leeme bô Klistu temyi. Ben egay ten bonyii bo yew dvu Alistobulus e. ¹¹Ben egay 'Elodion wvù wee wem wonj e, egay ten bonyii bô nu ε taashe yî Tata le bô nu yew dvu Nasisus e.

¹²Ben egay ten Tilfena bô Tilfosa le. È nu bokene ε bô lemte lemme di Tata le. Ben egay Basis e wvù nu fitele fiem. È nu ten kpwoon ε wvù ε lem wase lemme di Tata le naa baay. ¹³g^{Ben} egay Lufus wvù Tata nu ε caw wee we le, egay ten bwee wvù me njoo le è nu ten bwæm e. ¹⁴Ben egay Asinklitus bô Fligon noo Emis noo Batlobas noo Emas, noo boom bo bwee wesebeene le bô nu bô bô le. ¹⁵Ben egay Filologus bô Julia le, egay Neliu bô jeme

y^{15:27} 1Kol 9:11 ^z15:30 2Kol 1:11; Efe 6:18-19; Kolo 4:3; 2Tes 3:1-2

a^{15:31} Lem 21:10-11; 1Tes 2:14-15 b^{15:32} 1:7 c^{15:33} 1Tes 5:23

d^{16:1} Lem 18:18 e^{16:3} Lem 18:2, 18-19, 26

f^{16:5} 1Kol 16:15, 19; Kolo 4:15; Flm 2 g^{16:13} Mak 15:21

ye le. Ben egay ten Olimbas bô bonyii bô è nu bo Nyo' le bô nu bô bó le. ^{16h}Ben egaynen bikuu binen e, eḡoce ê ḡoce bonyii bo Nyo' le. Bintaashe bi bonyii bo mbee le bi Klistu le bicii gayte ben e.

Ntefe wvu fokemese

¹⁷ⁱBoom bo bwæm e, me nleke lo ben le ben eyenè ekumè bonyii bô too bô keḡ-gawsen jewsee ben bô n'yæyi wvù kicine wvù bó to yæyæ ben dvú le. Ben elewtè lo boba bonyii. ^{18j}Ben ekeè le ke boba bonyii yaa lemte ε è nu Tata wesebeene wvù Klistu le ke. Bó lemte ε è nu fô etew ebole. Bó joo njeme wvù yeke wvù è nu wvu kenlæma læle bonyii bô nu sε bó kee fiε dvú. ^{19k}No bonyii bocii nu ε yuw wase ekumè ben le ben nu bonyii bô yuuke fiε gee, me ε mum ε no n'yuuke njon bô ben. Geenèn me ḡgomte le ben efeefenè, ebii ε è nu fiε fi jee le, yaa keḡke kebo fô fiε fi befe le ke.

^{20l}È sheete wase caan é Nyo' wvù è nu Nyo' nyækeey etufe Satan é ben eben yí dvú le bô bikaa. Me nleke le Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bô kembonen kew é kí enù ben ε bó. ^{21m}Timatio wvù lemte bee wvù yí fiε le fimwaan gayte ben e. É Lushus bô Jason noo Sosibata bô nu bonyii bem

bo won e gayte ten ben e. ²²Me wvù Tetius wvù Baul jemyi ε me nsaanḡe ḡwa' wvun, ḡgayte ten ben e ê diee di Tata le. ²³ⁿGayus wvù me wvù Baul cee ê wvù yew, ε kentaashe ke bonyii bo mbee le kecii ke fεn taashi dvú gayte ben e. É Elastus wvù nu wee ntfu wvu ê kelaante kin e, bô waa bwee wesebeene wvù diee nu Kpwatus gayte ten ben e. ²⁴[Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bocii bô kembonen kew é kí enù ben ε bó. Fí enù nonen.] †

Mbense enù fô Nyo' le

^{25o}Mbense enù fô Nyo' le. È nu wvù wvù nulo ege é ben etemyi ntay bii no saaka wem wvù jee jemyi. Saaka wvù jee wvun nu wvù me nfewci ekumè Jisos Klistu. Wvù to shee nu kenyle ke fiε le ε bó to nyile ε è bæ naa lo bvuyvuum e, ε keseen nu ε bó ε duḡce wase ê beene. ^{26p}Kinyile kin nu ε bó ε duḡce wase. Mwæm mvù bonyii bo ntum Nyo' le to sanḡe nu ε ge wase kí ε buy emwa fô bitum bicii le. Nyo' wvù mey lo nu wvù gayε le bó eduḡce ê bitum bicii wvu le bó elese fitele yí ye le eyuuke wvù le. ^{27q}Mbense enù sekecii fô Nyo' wvun wvù è mey ke wvù wvù feefene le, fele yí Jisos Klistu le. Fí enù nonen.

†**16:24** Ke boḡwa' bo boyvuum nteen bô bó to yawε san diεw Nyo' jó keḡke kencim kin ke.

^h**16:16** 1Kol 16:20; 2Kol 13:12; 1Tes 5:26; 1Bi 5:14 ⁱ**16:17** Mat 7:15; 2Tes 3:6; Tay 3:9-10; 2Jon 10 ^j**16:18** Fili 3:19; Kolo 2:4 ^k**16:19** 1:8 ^l**16:20** 1:7

^m**16:21** Lem 16:1 ⁿ**16:23** 2Tim 4:20 ^o**16:25** Efe 1:9; 3:4-5; Kolo 1:26

^p**16:26** 1:2, 5 ^q**16:27** 11:36; Fili 4:19-20; 1Tim 1:17; Jut 25; Mwm 4:11

*Ŋwa' wvu fwe wvù Baul to
saŋɛɛ ê kentaashe ke*

Kol en

**Fieɛ fi nu ê Ŋwa' wvu
Kolen wvu fwe wvun e**

Kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Kolen nu ɛ ê to kew Baul. Wvù to saŋ Ŋwa' wvu fwe wvun keetefe bó ɛkumɛ fitele fi bó lese yî Klistu le noo mwɛɛm mvumew ɛkumɛ Klistu. Kolen jan to nu bvudvuu ɛ way dvúmte lo jó, ɛ bonyii bo jó bensee ye ɛkumɛ nce woŋ wvubo, ɛ fieɛ fi ɛkumɛ nnyen kenjaŋ nu ten jó baay, ɛ bó ten bunlee bonyo' nteen. Baul yam ɛ jeme ê Ŋwa' wvun e ɛ ê nu ɛkumɛ mwɛɛm mvù yaa jee ke mvù to kooyi entelɛŋ jo bonyii bo mbee le. Keba ke 13 nu kè dunji le kenkonɛn nu nnya Nyo' yî fele lo nnyá cii. Keba kedvu kin yen'yi le ê nu kè bonyii baay kee ê Ŋwa' wvudvu wvun e.

Bikuu bi mwɛɛm e ê Ŋwa' wvun e

1:1-9 Keŋkewce

1:10-4:21 Keŋgawsɛn entelɛŋ jo kentaashe ke bonyii bo mbee le

5:1-7:40 ɛkumɛ nce nnyen kenjaŋ noo nce kpwoon bô dweese

8:1-11:1 ɛkumɛ bonyii bo Klistu le bô ɛkumɛ bô yaa nu ke bonyii bo Klistu le

11:2-14:40 No ɛ nulo é kentaashe ke bonyii bo mbee le egeè mwɛɛm bô je yî bó ebunleè jó

15:1-58 Bonyii bo mbee le nu ke ebuy yî kpwe le no Jisos to buyɛɛ

16:1-4 Nnya yî bó to nyaa keefi bonyii bo Klistu le bo Judea dvù

16:5-24 Nseyse wvù Baul to gee noo kemese ke mwɛɛm e

1 ^rÈ nu me wvù Baul wvù Nyo' to cawɛɛ no wvù shieele le me enù waa ntum Klistu Jisos. Me nu bee Sostenes wvù waa bwee wesebeene. ²sŊwa' wvun gene fô kentaashe ke bonyii bo Nyo' le bo Kolen bô wvù nu ɛ taashe bô bo Klistu Jisos, ɛ baa ɛ gɛɛ le. Nyo' to caw ben le ben enù bonyii bô ɛ nu bew, no bonyii bocii bô teŋe diee di Tata Jisos Klistu le mondvuum monciim e nu. Wvù nu Tata wesebeene lenlenɛ no wvù nu wvubo. ³Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonen, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lætene.

ɛ Baul nya keyoone no Nyo' nu ɛ buw bonyii bo Kolen

⁴Me ŋké no nyaa keyoone ê Nyo' sekecii nje ben, njeŋo wvù nu ɛ buw ben, no ben nu ɛ taashe ben ɛ bo Klistu Jisos.

⁵tNo ben nu ɛ taashe ben ɛ bo Klistu Jisos nonen, Nyo' ɛ mum ɛ tfuw lo nnya yî yene le jé le jé le, efey mvunciim keekee fieɛ ficii, bvuu kee keejeme fieɛ ficii ntay.

⁶Nnya yin fô ben e tomte le saaka wvù ben to yuwɛɛ ɛkumɛ Klistu nu ɛ ben ɛ fi-isɛn. ⁷uBen ɛ no nu keseen yaa bvuu tane nnya Nyo' mi ke, no ben ceyte kefew kè

Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ke ekase eto é ben eyen wvù le. ⁸vWvù wvù

Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ege é ben eleeme tɛmyi egen emɛse, saa ke ekenke naa jay yî diuu diew didvu le ke.

⁹wNyo' nu Nyo' keceɛy. È nu wvù wvù to cawɛɛ ben, ɛ ben ɛ bo Waa we wvù Jisos Klistu wvù nu Tata wesebeene taashe no nu yî fieɛ le fimwaaŋ.

^r1:1 Gal 1:1; Lem 18:17 ^s1:2 2Kol 1:1; Lem 18:1 ^t1:5 2Kol 8:7

^u1:7 2Tes 1:7; Tay 2:13 ^v1:8 Fili 1:6; 1Tes 3:13; 5:23

^w1:9 10:13; 1Tes 5:24; 2Tes 3:3

Ntefe ekumε kengawsen

^{10x}Boom bo bwεem e, me nleke ben ε diee di Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le le ben bocii etaashe enù diuw mwaan. Fo kengawsen enù ε ben entelen ke. Ben enù yí wee le mwaan, kenkè nkpwawce mwaan, lemtè yí fiεε le fimwaan. ¹¹Me ngayte nen boom bo bwεem e, njefo bonyii bo yew dvu Kloy nu ε see ε me le ben shee ke lo waa le. ^{12y}Wee nen'yi no duu le wen bii fiwene ε è nu Baul e, ε wee mvu duu le wen bii ε è nu Abo-los e, wee mvu le wen bii Sefas e, ³wee mvu le wen bii ke fiwene ε è nu Klistu le. ¹³Fí nu le bó nu ε gaw wase Klistu biba le biba le? È nu Baul wvù bó to tae yí kentam e nje ben e? Nu le bó to lese ben ε joo ε diee diem e le? ^{14z}Keyoone baay le me nto mbaa enlese wee mvu ben e ε joo efey Klisbus bô Gayus ke, ¹⁵wvu le fo wee eduu le bó to lese wen ε joo ε diee diem e ke. ^{16a}Geenen, me nto nu ε nlese ten Tefanas bô bonyii bo yew dvu wvù ε joo. Efey nonen, me mbaa embvuu enkee wee mvu wvù me to nlesεε ε joo ke. ¹⁷Ben ekeè le ke Klistu to tum me le me ento enleese bonyii ε joo ke. Wvù to tum le me ento enfewci ε è nu saaka wvù jee wvù wvu Nyo'. E me n'yaa nfewci bô bvufee bvυ wee wvu wum e ke, wvu le fo mvungay mvu kpwe yí Klistu to kpwee yí kentam e ke etu fiεε fi ecici ke.

Klistu nu mvungay bô bvufee bvυ Nyo' le

^{18b}Fí nu le saaka wvù le Klistu to nu ε kpwe yí kentam e nu keyunsee fô bonyii bô laa wase ecici le. Geenen, ε saaka wvun nu mvungay mvu Nyo' le fô beene bô wvù boysee le. ^{19cd}Fí nu ε bó ε san le, “Me nu nke enfiwε bvufee bvυ bonyii bô dunçi bvufee le, embvunse bonkpawce bo bonyii bô feefene le.”

²⁰No fi nu nonen, bonyii bô nulo ebvuu eduñci bvufee keseen nu fεε? Bonyii bô dunçi bonci bo Nyo' le nu fεε? E bonyii bô beeke bombew kefew kin e nu fεε? Ke Nyo' nu ε dunçe wase le bvufee bvυ fokuse fen nu keyun e? ^{21e}È nu fiεε fi Nyo' wvù kee mwεem mvunciim ntay to nu ε ge le ke bonyii bo yí won wvun e nulo ekiεε wvù bô bvubole bvufee ke. Wvù to seyse le wen nulo eboyse ε è nu bonyii bô nu ε bee saaka wvù bese fewci wvun ε bonyii yene le è nu keyunsee le. ^{22f}Bojuu gomte keeyen fiεε fi dunçi mvungay mvu Nyo' le se bee, ε Boglek gomte bvufee bvυ fiεε le se bee. ^{23g}Geenen, ε bese fewci fisese ekumε no bó to tae Klistu yí kentam e. Fí ε no saase lo Bojuu. E bonyii bô yaa nu ke Bojuu yene le è nu keyunsee. ^{24h}Geenen, fô bonyii bô Nyo' nu ε caw e, kenεε è nu Bojuu, kenεε è nu Boglek nu ε saaka wvu ekumε Klistu wvun nu mvungay mvu Nyo' le bô bvufee bvυ Nyo' le bvυ baay. ²⁵ⁱFí nu nonen, njefo fiεε fi yen'yi le è nu keyun ke Nyo' le nu ε è nu bvufee ε bvù

³1:12 Diee di Sefas din nu ten le Bitā.

^x1:10 3:3; 11:18; 2Kol 12:20; Efe 4:2-6; Fili 2:2; Jon 17:21-23 ^y1:12 3:4; 3:5-6, 22; 4:6; 16:12; Lem 18:24; 19:1; 1Kol 3:22; 9:5; 15:5; Gal 2:11-14; 2Kol 10:7

^z1:14 Lem 18:8; Lum 16:23-24 ^a1:16 16:15 ^b1:18 Lum 1:16; 2Kol 4:3

^c1:19 3:18-20; Lum 1:22

^d1:19 Yesa 29:14; Job 12:13, 17; Yesa 19:12-14; 44:25 ^e1:21 Lum 1:19-20

^f1:22 Mat 12:38; Jon 4:48; Lem 17:18, 32 ^g1:23 2:14; Gal 3:1; 5:11

^h1:24 1:18; 2:5; Kolo 2:3 ⁱ1:25 2Kol 13:4

fele naa lo bvú wee wvú wum e bvucii. É fié fi yen'yi lé è nu kewéye ke Nyo' le nu é è nu mvungay mvu fele naa lo mvu wee wvú wum e mvunciim.

²⁶jBoom bo bwéem e, ben ebvuu ekpawawcé bonyii bô è to shee nu ben seke Nyo' to cawéé ben. Ké ben nteen to nu bonyii bo bvufée le no bonyii bo fokuse fén gomte ké. Ké ben nteen to nu bon-tememvungay ké. É ké ben nteen to buy é dikfuu di bonyii bo baay baay e ké. ²⁷kGeenen, é Nyo' caw ké biyuj bi yi nshé le fén keege lé bo bvufée le ewu-umen, caw bo wéyi yi nshé le fén keege lé bô témyi ewuumen. ²⁸Nyo' to nu é caw mwéem mvù bonyii joo ekuse yi won wvun e, noo mwéem mvù bonyii nyensee, caw naa noo mwéem mvù yaa nu ké mwéem, keege lé mwéem mvù bonyii yéne lé è nu mwéem ke etu mvu ecici. ²⁹Wvú to ge nonen, wvú le fo è nelo é wee wvú wum esaale ye é wvú ejise ké. ³⁰lé nu wvú wvù Nyo' wvù to taashé ben é bo Klistu Jisos. Wvú nu é ge Klistu é no nu je bvufée bvú baay fô beene le, é ge ten wvú é leke beene teyey é wvú ejise, é seyse beene é gée bonyii bew e, é sum beene can ngew e. ³¹mFí é mum é no nu no bó sañ le, “Wee edioo esaale ye, no saale é è nu yi fié fi é ge Tata le.”

Saaka wvù lé bó to nu é ta Klistu yi kentam e

2ⁿBoom bo bwéem e, ben ekume seke me nto ntoé é ben e keenfewcé saaka Nyo' é ben wvù to shee nu é kenyile le. Me nto mbaa ento fiem enfewci bô leme di yeke kéneé bvufée bwem ké, ²oñjefo me nto nu é nlese lo lé ké me nu engée

bvufée yi fié fimew e efey keenfewci ké é è nu ekume Jisos Klistu maan, efey mvunciim, no bó to tae wvú yi kentam e ké. ³pNo me nto nu beene, me nto n'wéyi lo, nfane, nciinke. ⁴qSeke me nto njemyi nfewci saaka wvù jee é ben, me nto mbaa njemyi é è nu bô díew bvufée yi yeke ké. Me nto njemyi é è dunji mvungay mvu Keyoy ke Yuule le kecéy kedvu. ⁵rMe nto ngee nonen, wvú le fo ben elese fitele yi bvufée bvú wee wvú wum e ké, geenén le ben elese é è nu yi mvungay mvu Nyo' le.

Bvufée bvú Nyo' le

⁶Bonyii bô nu é bó leeme wase bô bo Nyo' témyi, nu é bese ké no nyaa bvufée é bó. É ké bvufée bvun nu bvú fokuse fén kéneé naa bvú yéé le wvù saake fokuse fén keseen ké. Mvungay mvubole nu ke eka ela ecici. ⁷sBvufée bvú Nyo' le bvú baay bvù bese fewci bvun nu fié é fi to shee nu é kenyile le é bonyii yaa kee ké. Bvufée bvudvu to seyse Nyo' é é bée lo é won sè ké kéw, keeyuu eto ege é beene enu ente jo bvukuke bwew. ⁸tKé bvufée bvun nu é wee mvu ngoo bonyii bô saake fokuse fén e to kee kenyi kedvu ké, njefo é bó to bee keeke, tu bó to baa eta Tata wvù nu Nfon bvukuke yi kentam e ké. ⁹uGeenen, no bó to sañé le, “Mwéem mvù wee ke baa yuu yén wase, é wee ke baa yuu yuw wase, é wee ke baa yuu kpawaci wase, nu mvù mvù Nyo' to seysee fô bonyii bô koonjke wvù le.”

¹⁰Nyo' nu é ge Keyoy kew é dunje mwéem mvun é beene. Keyoy ke Nyo' le ké no taasse mwéem mvunciim, taasse naa noo kenyile ke Nyo' le, ¹¹njefo ké

j1:26 Jon 7:48 k1:27 Lum 12:16; Jem 2:5; Luk 1:51-53; 6:20

l1:30 2Kol 5:21 m1:31 Yeli 9:23-24; 2:2; 4:7; 2Kol 10:17; 11:30; 12:5; Efé 2:9

n2:1 1:17 o2:2 1:23; Gal 6:14 p2:3 Lem 18:9; 2Kol 10:1, 10

q2:4 4:20; 1Tes 1:5 r2:5 1:18, 24 s2:7 Lum 5:2; 2Kol 3:18; 4:17; Kolo 1:26

t2:8 Luk 23:34 u2:9 Yésa 52:15

è nulo é wee mvu ekiëe fiëe fi wee mvu kpwawci fô fitele fiew e efey keyoy ke mwetën e kè nu yî ye le kè. È nu kè læŋlæŋ no kè è nulo é wee ekiëe fiëe fi Nyo' kpwawci efey Keyoy ke Nyo' le kè. ¹²⁠Kè keyoy kè Nyo' to nyaë è beene nu ke yî woŋ wvun e kè. Keyoy kin to nê fô Nyo' le keëge è beene ekeë bombuwma bocii bô Nyo' nu e buw beene dvú.

¹³⁠Wese e mum e no fewci mwëem mvun e è yaa nu bô díew yî bô yëyi bô bvufee bvü wee wvu wum e kè. Bese fewci e è nu bô díew yî è yëyi Keyoy ke Yuule bese dvú, mum yuuse mwëem mvu kecëy mvu Keyoy ke Yuule le è bonyii bô kænke Keyoy ke Yuule. ¹⁴⁠Kè wee wvü baa kænke Keyoy ke Yuule yî ye le ké fiisen mwëem mvu Keyoy ke Nyo' le kè. Wvü næn'yi fiew no yene le è nu mwëem mvu keyuŋsëe le. E ke è nulo é wvü ekiëe no mvú nu kè, njefo è nu mwëem e è nulo é ege kè Keyoy ke Nyo' le é wee sè kiëe. ¹⁵⁠Geenen, wee wvü Keyoy ke Yuule nu yî ye le nulo etasse fiëe ficii ntay ekiëe kenyi kedvu, e kè wee nu dvú wvü nulo etasse mwëem mvu wvuwe wee le kè. ¹⁶⁠Fí nu e bó e saŋ le, “Kè wee nu dvú wvü kee fiëe fi Nyo' kpwawci wvu le wvü etefe Nyo' kè.” Geenen, beene kænke bonkpwawcë e è nu bô Klistu kænke.

Bonyii bo Klistu le enù diuw mwaan

3 Boom bo bwëem e, seke beene to nu, kè è to nulo é me enjemyi è ben diëwe è bonyii bô yuuke wase e è nu è Keyoy ke Yuule kè. E me mum no nje-myi è ben diëwe è bonyii bô bæe bii e è

nu mwëem mvü nyam ye shieele le, noo è bô bæe diëwe mvunley mvu boom e yî Klistu le. ²⁠Me nto nyaa e è nu emben è ben. Me nto mbaa nyaa mwëem mvu-dien mvü temyi kè, njefo ben to baa taw wase kè. E naa e to e buy keseen e nu e ben baa taw wase kè. ³⁠Ben bæe bii kè e è nu mwëem mvü nyam ye shieele le. No ben bæe ghëeke kænghew, waale diwaa, tu kè fifin duŋci le ben bii e è nu nyam ye le? Kè fifin duŋci le ben bæe kænke gee di bonyii bo fokuse fen e? ⁴⁠Wee næn'yi no duu le wen bii fiwene e è nu Baul e, wee mvu le wen bii e è nu Abolos e. Kè fifin duŋci le ben gee e è nu gee di bonyii bo fokuse fen e? ⁵⁠Abolos nu yëe, e Baul nu yëe? Bee wvü bocii nu kè lo boom bo lemme le bo Tata le bô to gee e ben sè lese fitele yî ye le, e wee lemte diëw lemme no Tata nya è wvü. ⁶⁠Diem lemme to nu keejewe e è nu ŋgow, e di Abolos e nu keefuci joo, geenën e è gee Nyo' e yî sè kuu. ⁷⁠Nonën, kè wee wvü jewyi ŋgow bô wee wvü fuci joo koole fiëe le kè. È mëy Nyo' maan wvü gee e yî sè kuu. ⁸⁠Wee wvü jewyi bô wvü fuci joo nu kè læŋlæŋ, e Nyo' nu ke emawcë wee tfuu bii lemme diëw e. ⁹⁠Bese nu e taashe e no lemte lemme di Nyo' le. Ben e mum e no nu wëe Nyo' bvuu nu yew ye. ¹⁰⁠Fë Nyo' mum buw me bô bvufee e me nlese kenffuy ke yew yidvu le diëwe wee n'yoo wvü looci kee lemme diëw e. No me nto nlesëe nonën, wee mvu e mum e no yote yew yidvu. Wee edioo eyote yî kenffuy kin e, no keë no wvü yote. ¹¹⁠Ben ekeë le kenffuy mëy kè kè bó to nu e lese wase kè è nu Jisos Klistu, e kè è nulo é wee ebvuu elese kemew kè. ¹²⁠Bonyii e mum e no yote yî dvü le bô mwëem jëy jëy.

⁠v2:12 Lum 8:15 ⁠w2:13 2:4; 12:10

⁠x2:14 1:18, 23; Jon 3:5-12; 2Kol 3:14-18 ⁠y2:16 Yësa 40:13; Lum 11:34

⁠z3:2 Ibu 5:12-13; 1Bi 2:2 ⁠a3:3 1:10-11; Gal 5:19-20 ⁠b3:4 1:12

⁠c3:6 Lem 18:4, 11, 24-28 ⁠d3:8 4:5 ⁠e3:9 Mat 13:3-9; Efe 2:20-21; 1Bi 2:4-6

⁠f3:10 1Kol 15:10 ⁠g3:11 Yësa 28:16; Lem 4:11-12

Wee mvu jaa jo ε è nu ketwaa ke bigew e kè yæle, ε wee mvu jo kè baa, ε wee mvu jo eta yò lumte se no yote dvú. É wee mvu jo ε è nu bite, wee mvu yun, wee mvu shá se no yote dvú. ^{13h}É bó cim yote nêe, tu diuu too lo di bó nu ke eyen no lemme di wee le nu seke dí ε buy emwa Diuu di Klistu nu ke etoo bô nguy, ε nguy wvudvu nu ke emomte lemme di wee le ε bó yene no dí nu. ¹⁴É fiε fi wee yoke yí kenffuy kedvu le ke emey se fi ε fie, é mweten emum ekenke mmawce. ¹⁵ⁱFí ε fie, é mweten elase mmawce we, é wvú bô ekole kew eboy, geenen ke diewe wee wvú fey nguy e.

Bonyii bo Klistu le nu yew Nyo'

^{16j}Kε ben kee le ben nu yew Nyo' ε Keyoy kew ke wvú wvú Nyo' le cee yí yene le le? ¹⁷É wee befe bô yew yidvu, tu Nyo' nu ke elæse lo mweten, njefo è nu yew ε è nu yí Nyo', ε ben nu yew yidvu. ^{18k}Fo wee elæle ekole kew ke. É wee mvu ben e kpwaake le wen kenke bvufee yí woŋ wvun e, é wvú tu keyuŋ wvu le wvú ekenke bvufee bu bvufee. ^{19l}Me njemyi nen njefo mwæm mvú bonyii bo fokuse fen yene le è nu bvufee nu ε Nyo' yene ε è nu keyuŋseε. È nu fí fi bó to saŋε le, “Nyo' joo ke ε è nu bvufee bu bonyii bô feefene le koole bó dvú.”

^{20m}É fí bvuu nu ε bó ε saŋ le, “Tata kee le mwæm mvú bonyii bo bvufee le kpawaci nu naa lo mvu ecici.”

²¹Fí ε mum ε no nu le, fo wee esaalè ye le wee mvu nu wvuwen ke, njefo mwæm mvunciim nu mvunen. ²²ⁿBaul kenε

Abolos kenε Sefas kenε woŋ wvun kenε nshii kenε kpwe kenε mwæm mvu keseen kenε mvu bæ se keeke eto, nu mvunen mvunciim, ^{23o}ε ben nu bo Klistu le, ε Klistu nu wvu Nyo'.

Fo bonyii bo Klistu le ebenseè ye bô wee ke

4 Fí be jee le ben ejoð le bese nu boom bo lemme le bo Klistu le bô Nyo' nu ε nya lemme diw di saaka wvú to shee nu ε kenyle le can yibole. ^{2p}Fí ε mum ε no nu le, wee wvú bó nu ε nya lemme can ye le kenke keege no cee ekole we gomte. ^{3f}Ô me le, ke ben, kenε yew nsaw mi saake me é me en'yene le è nu fiε ke. Ke è cim nulo é me ensaw ekole kem ke. ^{4q}Kε fiε nu dvú fô fitele fiem e fi saake me ke. Geenε, ke fifie mum duŋci le me n'yuule lo ke. È nu ke Tata wvú nu ke esaw me. ^{5r}Nonen, fo ben emum esumtene nsaw se kefew ε kocen ke. Ben ecεy Tata é wvú ke eto. È nu wvú wvú nu ke ebvuse emwa mwæm mvú nu keseen ε bó ε nyile é ejawe le, ebwaashe mwæm mvú bonyii kenke shém yibole. Nonen, é Nyo' emum ke ebense wee tfuu wvú bó kenke keebense.

⁶Boom bo bwæm e, mwæm mvun mvú me njemyi ekume bee Abolos nu keefi ben, wvu le ben eyeyi fô bese le keege fiε bii ke ε è nu fiε fi bó nu ε saŋ e. Nonen, é ben saa ebvuu esaale ye bô wee mvu joo wee mvu ekuse ke. ^{7s}È ge yæ le wo enu jεy fô wee mvu le? È nu la fi wo kenke fi nu se bó nya lo é wo? No fí nu nonen, wo ε ghan nε ε se no saale ye ke diewe ke bó nya lo é wo ke? ⁸Kε ben fen joo le ben kenke wase fiε ficii, nu wase bonyii bo bvukuke le, saake wase

^h3:13 Lum 2:6; 2Kol 5:10 ⁱ3:15 Jut 23

^j3:16 6:19; Lum 8:9, 11, 15; 2Kol 6:16; Gal 5:25; 1Bi 2:5 ^k3:18 4:10

^l3:19 Job 5:12-13; 1Kol 1:20 ^m3:20 Mben 94:11 ⁿ3:22 Lum 8:38

^o3:23 15:28; Lum 14:7-9 ^p4:2 Luk 12:42 ^q4:4 Mben 143:2

^r4:5 3:8; Mben 139:1-12; Lum 2:16 ^s4:7 Gal 6:3

diɛwɛ bonfon e sɛ bese? Wee ejo ɛ ben be nu wase bonfon wvu lɛ bese eboŋ fô ben e é beene esaake bocii. ⁹tMe n'yene lɛ Nyo' nu ɛ kaa ɛ gɛɛ bese bô nu boom bo ntum e bo Jisos e bincilejime le. Bese nu diɛwɛ bonyii bô bô gene keeyuwɛ ya le. Bese nu ɛ tu wase kenjinjin yî wonj wvu e kè bonyii bô bonceendaa bo Nyo' le etaalè. ¹⁰uvBese nu ɛ tu wase biyuj nje Klistu, geenɛn ɛ ben nu bonyii bo Klistu le bô feefene. Bese nu bonyii bô wɛɛyi, ɛ ben nu bô tɛmyi. Bonyii wvumte ben, joo bese ɛkuse. ¹¹ɛ kɛw lo ɛ to ɛ buy keseen e, nu ɛ bese nu jɛŋ, ɛ kendoŋ yumte bese. Bese jiise ɛ ɛ nu bincaanca bi ndvù le, ɛ bonyii nyɛwle bô bese, ɛ bese yaa kɛŋke fo nce kɛ. ¹²wÈ katene bese lemte bô can yese sɛ diee fiɛɛ. Bonyii dioo nan'yi bese, ɛ bese no lɛke ɛ ɛ nu kembonen fô bô le. É bô dioo bone bikaa é bese ejim, é bese kuu kɛ ɛ ɛ nu shém. ¹³xÉ bô dioo jemɛyi díɛw yî befɛ é bese, é bese no tfuuse ɛ ɛ nu bô yî lætene. ɛ to ɛ buy keseen e, bese nu diɛwɛ mwɛɛm mvù bô laŋ ɛŋkoŋ. Bese nu ɛ tu wase binfo bi mwɛɛm e yî wonj wvu e.

¹⁴Kɛ me nsaŋke mwɛɛm mvun é ben nen lɛ me ŋgomte lɛ ben ewuumene kɛ. Me nteete lo ben diɛwɛ boom bem bô nu fitele fiem e. ¹⁵yÉ ben cim kɛŋke naa bonyii nteen bô yɛɛyi ben ɛkumɛ Klistu, tu kɛ è mum nu lɛ ben kɛŋke bo'icen nteen kɛ. È nu me wvù icee wene, njefo è to ge me ɛ ben sɛ taashe ben e bo Klistu Jisos seke me nto nfewcɛɛ saaka we wvù jee é ben. ¹⁶zNonɛn, me ɛ mum ɛ no nleke lɛ ben etomyi ɛkalɛ kenɛn kɛ naa no me ntomyi kem. ¹⁷aÈ nu shiee wvù me ntum Timatio fô ben e wvù nu waa wɛm yî Tata le. Wvù nu fitele fiem, ɛ

wvù leeme tɛn yî saaka wvu e bô fitele fimwaaŋ. Wvù nu ke eto ebvuu etamcɛ ben no nce wɛm diɛwɛ wee Klistu le nu. Fiɛɛ fi wvù nu ke esee nu kɛ fí fi me ŋghane n'yɛɛyi bintaashe bi bonyii bo mbee le bicii dvù mondvuum e monciim. ¹⁸Bonyii bomew nu ɛ kɛw wase ɛ no bensee ye njefo bô kpwaake lɛ kɛ me mbɛɛ ŋke ento é ben e kɛ. ¹⁹bGeenɛn, é Tata beŋe lo, tu è shɛke caan é me embvuu ento. É me nu ndioo ɛ nto, nse n'yen lɛ laa bonyii bô bensee ye bodvu kumte kɛ ɛ è nu diuw nuu bô kɛŋke mvungay mvù nɛ fô Nyo' le le, ²⁰cñjefo kɛ bvunfon bvù Nyo' le nu fiɛɛ fi diuw wvù kumen e kɛ. È nu fi mvungay mwew e. ²¹dBen shieele lɛ me ŋke entoo nɛɛ? Ben shieele lɛ me ŋke entoo bô ŋgbwan nuu bô fitele fi kɛŋkoŋ e noo nyekeey ɛ?

Bô ebvuse wee nnyen kenjan é bonyii bo Klistu le ente

5 ^eMe ŋkɛŋke lo ŋghaw keen'yuw lɛ wee mvu é ben ente nu ɛ kɛw wase nce nnyen kenjan. ɛ nnyen kenjan yin nu naa yî è yaa nulo é wee wvù yaa kee kɛ Nyo' emom kɛ. Me n'yuuke lɛ wee mvu é ben ente joo kpweɛ ice. ²fBen yɛn kfuu yin nnyen e nɛn, ɛ faŋɛ yaa ebeele lo, ɛ no bensee ɛ è nu ye le? Ben kɛŋke keebvuse lo kfuu wvuwe wee wvù mom fifie fiɛɛ é ben ente.

³gNaa no me mbaa enu beene ejise, nu ɛ me nu kɛ beene é keyoy e lɛŋlɛŋ diɛwɛ me nu beene. Me nu ɛ nsumten wase nsaw ⁴h diee di Tata wesebeene wvù Jisos e ɛkumɛ wee wvù mom kfuu fifie fiɛɛ. Ben ke dioo ɛ shii, ɛ me nu beene é keyoy e, ɛ mvungay mvu Tata wesebeene wvù Jisos e nu tɛn fô, ⁵hɛ ben

^t4:9 Lum 8:36; Ibu 10:33 ^u4:10 2Kol 11:23-29 ^v4:10 3:18 ^w4:12 Luk 6:28;

Lem 7:60; Lum 12:14; Lem 18:3 ^x4:13 Lam 3:45 ^y4:15 Gal 4:19

^z4:16 11:1; Fili 3:17; 1Tes 1:6 ^a4:17 16:10; Lem 16:1; 2Kol 1:1

^b4:19 Lem 18:21; Jem 4:15 ^c4:20 2:4; 15:24 ^d4:21 2Kol 1:23; 13:10

^e5:1 Lɛw 18:8 ^f5:2 6:12; 10:23 ^g5:3 Kolo 2:5 ^h5:5 1Tim 1:20

jo wee wvudvu, nya can Satan e, é wvú ebefe bô nyam ye ye, é keyoy kew ke eboy diuu dî Tata wesebeene wvù Jisos nu ke ekase eto le. ⁶ⁱBen saale ye nen é fî yaa jee ké. Ké ben kee le bô ke joo fintunleen nen caan tow é mvuum e, é fî mum ge é mvuum modvu monciim ben e? ^{7j}Ben ebvuse fintunleen fî è nu nce wvu yvum é ben ente, é ben emum enu bonyii bô bofe diewe mvuum mò bô baa gée fintunleen jó le ké, é è nu naa no ben nu. Ké ben kee le Klistu nu Waa Njee wvù Nyo' to gee ncese dvú fô beene le ké diewe wvù bô ké no séele seke Ìkaw Dangefey e le? ⁸Nonen, beene nu diewe bonyii bô diee Ìkaw Dangefey e é è nu bô blæed wvù bô baa gée fintunleen jó wvù è nu mvuntelem mvù yuule noo kecéy. Fo beene enù diewe bonyii bô diee Ìkaw wvun é è nu bô blæed wvu bvuyvuum e wvù bô nu é gée fintunleen jó wvù è nu nce wvù befe noo kenge kè befe ké.

^{9k}É ñwa' wvù me nto sanjé fô ben e, nu é me nto nsaj le fo ben etaashì ben é bonyii bô jaanke kenjan ké. ¹⁰Ke me nto njemyi é è nu ekume bonyii bo é won jan bô jaanke kenjan, kenée bô yeele ejise yî mwëem e, kenée bô ngoyte mondvvum joo mwëem mvu bonyii le, kenée bô bunlee bonyo' bo ecici ké. É è nu boba, é ben ekenke keene lo yî won wvun e. ^{11l}Me nto njemyi é è nu le fo ben etaashì ben é bo wee wvù teje ekolé kew le wen nu waa bwee wesebeene yî Klistu le, bvuu jaanke kenjan, kenée yeele ejise yî mwëem e, kenée bunlee bonyo' bo ecici, kenée nan'yi bonyii, kenée wuu mbvuum é mó koole, kenée ngoyte mondvvum joo mwëem mvu bonyii le ké. Fo wee emom naa lo edieken bô kfuu wvuwe wee ké. ^{12m}Ke è nu bvudvuu bvusebeene keesaake bonyii bô yaa nu

é kentaashe ke bonyii bo mbee le ente ké. Bonyii bô è nulo é beene esaake nu bô nu é kentaashe ente. ¹³È nu fî fî Ìwa' Nyo' gayte le,

“Ben ebvuse wee wvù kenke kenge kè befe é ben ente.”

È nu ke esaw Nyo' bonyii bô yaa nu ké é kentaashe le.

Fo wee mbee egen eshomse mvu é bonyii bô yaa nu ke bo mbee le

6 Ke fî baa enu læj le é wee é ben ente kenke fieé bô waa bwee, é wvù fey keegen shomse fwe dvu bonyii bô è nu bo Nyo' le, kaa gen dvú é è nu fwe dvu bonyii bô yaa gee mwëem teyey ké. ²ⁿKe ben kee le bonyii bô è nu bo Nyo' le nu ke esaw bonyii bo yî won wvun e le? No è nu ke esaw ben bô, tu ké è nulo é ben esaw mwëem mvu wemeweme é ben ente? ³Ke ben kee le beene nu ke esaw bonceendaa bo Nyo' le le? No fî nu nonen, tu è nulo é ben ekee naa ntay keesaw mwëem mvù kooyi yî nshii wvu keseen e. ⁴Mwëem diewe mvumwe le é dioo kooyi, ben é ghan nê é se no joo gene dvú é è nu fwe dvu bonyii bô baa kenke naa lo bvudvuu ente jo kentaashe ke bonyii bo mbee le? ⁵Ben ewuumen. É fen nu le ké wee nu naa lo dvú é ben ente wvù kenke bvufee keesumten nsaw wee bô wee le? ⁶Ben kaa nen'yi é wee jo waa bwee gen shomse, shomse é è nu é bonyii bô yaa nu ke bo mbee le. ^{7o}Ben keenu bvuu kenke bonsaw é ben ente dunji le ben nu é gbwe wase. Ké ben nulo ecine é egee bonyii bomew mwëem mvù befe fô ben e le? É ké è nulo ten é ben ecine é efiike bonyii bomew ben e? ⁸Geenen, è kaa nen'yi ben gee mwëem mvù befe bvuu fiike kenfiw, efey mvunciim, é wee no gee mvumvun mwëem é è nu bô

^{i5:6} Gal 5:9 ^{j5:7} Ksm 12:1-15; 13:7; Jon 1:29; 1Bi 1:19 ^{k5:9} Mat 18:17; 2Tes 3:14 ^{l5:11} 6:9-10; 2Tes 3:6; Tay 3:10; 2Jon 10 ^{m5:12} Dito 13:5

^{n6:2} Lum 5:17; 2Bi 2:4; Jut 6; Mwm 1:6 ^{o6:7} Mat 5:39-40; Lum 12:17

waa bwee. ⁹PKē ben kee le ke bonyii bō gee mwēem mvù befe yaa nu ke ekeŋke bvudvuu ente jo bvunfon bu Nyo' le le? Fo ben elɛɛlè bikuu binen kē. Kē bonyii bō jaanke kenjaŋ, kēnɛ bō bunlee bonyo' bo ɛcici, kēnɛ bō jaanke bōkɛ' bo bonyii bomew e, kēnɛ bolemɛ bō kaase joo bomew, kēnɛ bokɛnɛ bō kaase joo bomew, ¹⁰kēnɛ bocooŋ, kēnɛ bonyii bō yɛɛle ɛjise yī mwēem e, kēnɛ bō wuu mbvuum ɛ mō koole, kēnɛ bō nan'yi bonyii, kēnɛ bō ŋgoyte mondvuum joo mwēem mvu bonyii le, nu ke ekeŋke bvudvuu ente jo bvunfon bu Nyo' le kē. ¹¹Qmwēem mvun nu mvù ben bomew to gee fwele. Geenɛn, ɛ Nyo' ke cuke ben, caw gɛɛ, ɛ ben no nu teyɛyɛ ɛ wvù ɛjise. Wvù to ge mwēem mvun bō mvungay mvu diee di Tata Jisos Klistu le bō mvu Keyoy kew ke wvù wvù Nyo' wesebeene le.

Fieɛ fi è nulo é wee egeè bō ye ye

¹²ṚWee nulo eduu le wen keŋke mvun-gay keege fieɛ ficii fi wen kooŋke. Geenɛn, me ɛ no ŋgayte le kē è nu fieɛ ficii fi nulo efi wee kē. ɛ wee nulo eduu kē le wen keŋke mvungay keege fieɛ ficii fi wen kooŋke. Geenɛn me ɛ no ŋgayte kē le, kē è nulo é me encinɛ é fieɛ fimew ejo me etfuse é me entu nɛwa fi kē. ¹³SWee mvu ten nulo eduu le, “Mwēem mvudien nu nje tee, ɛ tee nu nje mwēem mvudien.” Geenɛn ben ekeè le Nyo' nu ke ebefe bō mvù mvunciim. Kē ye wee nu yī bō ejaanke kenjaŋ dvù kē. Ye wee nu ɛ è nu keelemte dvù fō Tata le, ɛ è keŋke wvù wvù Tata ye yidvu. ¹⁴TNo Nyo' to bvuse Tata wesebeene yī kpwe le, nu ke leŋleŋ no wvù nu ke ebvuse beene

bō mvungay mwew mvudvu yī kpwe le. ¹⁵UKe ben kee le ye yene nu biba bi ye Klistu le le? È nulo é wee ebvuu ege nɛ se jo keba ke ye Klistu le egen etaashe bō kpwoon nsake? Kē è nulo é fī enù nonen kē. ¹⁶VKe ben kee le é wee taashi wase ye ye bō kpwoon nsake tu bō wvù nu wase ye miaaŋ e? È nu fī fi bō to saŋɛ le, “Kpwoon bō diemsen kē taashi, mum tu wase wee mwaan.” ¹⁷WGeenɛn, wee wvù taashi bō Tata nu ɛ bō wvù nu wase fieɛ fimwaan ɛ keyoy e. ¹⁸Ben elewtè nce nnyen kenjaŋ. Mwēem mvù befe mvumew mvù wee gee nu ɛ kē wvù gee ɛ è nu yī ye ye le kē. Geenɛn, wee wvù jaanke kenjaŋ gee kebefe ɛ è nu bō ye ye. ¹⁹XKe ben kee le ye yene nu yew yī Keyoy ke Yuule kē Nyo' nya é ben cee dvù le? Kē è keŋke ben bikuu binen kē. ²⁰YBō to guy lo ben kenlum e. Nonen, ben egeè mwēem bō ye yene ɛ è nu mvù etoð bō mbense fō Nyo' le.

Saaka wvu ekumɛ kpwoon bō diemsen

7 Me nu enya ntfuse keseen ekumɛ mwēem mvù ben to saŋɛ fō me le. Fī jee le fo wee ekum kpwoon e kē. ²ZGeenɛn, no mmom yī ekumɛ kenjaŋ nu ekfuŋ, fī jee le diemsen ekeŋkè we kpwoon ɛ kpwoon keŋke we diemsen. ³Aɛ diemsen keŋke keege diew lemme di diemsen e fō kpwe le, ɛ kpwe keŋke keege ten diew lemme di kpwoon e fō dweese le. ⁴Kē è bvuu keŋke kpwoon mvungay fō ekole kew e kē, è keŋke dweese. È nu ke leŋleŋ no kē è bvuu keŋke diemsen mvungay fō ekole kew e kē, è keŋke kpwe. ⁵Fo wee ebase jim é wee le ɛ è baa nu le è seyse ben bocii ɛ bee, ɛ ben nu ege nonen kē yī kɛfɛw

P6:9 15:50; Gal 5:19-21 Q6:11 Tay 3:3-7; Ibu 9:14; 1Jon 1:7

Ṛ6:12 8:9; 10:23; Gal 5:13; 1Bi 2:16 S6:13 Mat 15:17-19; 1Tes 4:3

Ṛ6:14 15:15, 20; Lum 6:4; 8:11; 2Kol 4:14 U6:15 12:27 V6:16 Keŋ 2:24; Mat 19:5; ɛfe 5:31 W6:17 Jon 17:21-23; Lum 8:9-11; 2Kol 3:17-18; Gal 2:20 X6:19 3:16 Y6:20 7:23; Lum 13:14; 1Bi 1:18-19 Z7:2 1Tes 4:3-4 A7:3 ɛfe 5:21-29

e, wvu le ben nulo emum enya bikuu binen sekekɛ yɛ bunle le kɛ. Ɛ ben dioo ɛ ge nonen, mum kase no nu yɛ kentaashe kenen e no ben se shee nu, wvu le fo Satan ke enɛ eteeyi ben njefo kɛ ben yaa kee keekemsɛn bɔ bikuu binen kɛ. ⁶Me njemyi fin kɛ diwɛ ntefe le, kɛ ɛ nu nci ɛ me nyaa ɛ ben kɛ. ^{7b}Ɛ ɛ be nu diwɛ me, ɛ me enshieele le wee tfuu enu sɛ kpwoon kɛ diwɛ no me nu. Geenɛn, etu ege nɛɛ ɛ wee tfuu kɛnke kɛ ye nnya yɛ Nyo' nu ɛ nya ɛ wvú. Wee mvu kɛnke yin nnya ɛ wee mvu kɛnke ye.

⁸Keseen, fɔ bonyii bɔ bɛ bɔ ɛmbeɲ e noo bɔ nu bɔkɛ' bo boɲkfu le, me ɛ no ɲgayte le, fi jee le bɔ emɛy nu bɔ ɛmbeɲ kɛ diwɛ me le. ^{9c}Geenɛn, ɛ bɔ nu sɛ ɛ nulo ɛ bɔ ewensɛn bɔ ye, ɛ wee gom kpwoon kɛnɛɛ diemsɛn ɛ bɔ wvú taashe no nu, njefo fi jee keetaashe enu nonen, efey keekpwee bɔ ye yɛ ɲɛyɛɛn.

^{10d}Fɔ bonyii bɔ nu wase yɛw e, me ɛ no ɲgayte le kpwoon eyɛnɛ fɔ wvú egawsɛn bɔ dweese. Kɛ wvun nu nci ɛ wvú buy ɛ me kɛ. Wvú buy ɛ ɛ nu ɛ Tata. ¹¹Geenɛn, ɛ wvú gawsɛn lo, tu wvú kɛnke keemɛy enu wvú ɛmbeɲ. Ɛ ɛ baa nu nonen, ɛ wvú kase tu yew dɔ dweese ɛ bɔ wvú mance mweem mum no nu. Ɛ ɛ nu kɛ ten fi fi me ɲgayte ɛ bolemɛ le kɛ diemsɛn kɛnke keekun kpwee kɛ.

¹²Fɔ bomew bonyii le nu ɛ me ɲgayte ɛ bɔ le, ɛ wee wvú nu wee mbee kɛnke kpwoon ɛ kpwoon wvudɔ yaa nu kɛ wee mbee, ɛ kpwoon wvudɔ koonke le bɔ wvú enu, fo diemsɛn wvudɔ ebvuse wvú kɛ. Fifi nu ɛ ɛ gayte me. Kɛ ɛ gayte Tata kɛ. ¹³Kpwoon ɛ no kɛnke dweese ɛ diemsɛn wvudɔ yaa nu kɛ wee mbee, ɛ wvú koonke le bɔ wvú enu, fo kpwoon wvudɔ ebuy ten kɛ. ^{14e}Me nje-

myi nonen, njefo ɛ diemsɛn wvú yaa nu kɛ wee mbee kɛnke kpwee ɛ ɛ nu wee mbee, tu Nyo' joo kɛ wase wvú diwɛ wee we le nje kpwee. Kpwoon ten wvú yaa nu kɛ wee mbee ɛ no kɛnke dweese ɛ ɛ nu wee mbee, tu Nyo' joo kɛ wase wvú diwɛ wee we le nje dweese. Ɛ ɛ baa nu nonen, tu kɛ boom bobole yuule kɛ. Geenɛn, no fi nu, nu ɛ bɔ yuule. ^{15f}Ɛ wee wvú yaa nu kɛ wee mbee nɛ ɛ no shieele keegawsɛn, ɛ bɔ cinɛ dvú. Ɛ fi kooy nonen fo diemsɛn kɛnɛ kpwoon wvú nu wee mbee ekpwaake le wen kɛnke kɛ keenu bɔ wvú kɛ. Nyo' to teɲɛ beene le beene eceɛ ɛ ɛ nu yɛ nyɛ-keey e. ^{16g}Wo wvú kpwoon, wo kee fɛɛ le kɛ ɛ nulo ɛ wo ke ege ɛ Nyo' eboyse dwee wo? Ɛ wo wvú diemsɛn kee ten fɛɛ le kɛ ɛ nulo ɛ wo ke ege ɛ Nyo' eboyse kpwee wo?

Wee emɛy kɛ enú no Nyo' to teɲɛ wvú ɛ wvú nu

¹⁷Fieɛ fi nu, nu kɛ le wee eceɛ nce ɛ ɛ nu wvú Tata nu ɛ nya ɛ wvú. Wvú enú kɛ no Nyo' to teɲɛ wvú ɛ wvú nu. Fin nu fieɛ fi me nteete bintaashe bi bonyii bo mbee le dvú mondvuum e monciim. ^{18h}Ɛ wee nu ɛ bɔ to teɲɛ wvú ɛ bɔ ɛ tfuse wase wvú yew, fo wvú egomtɛ keenu diwɛ wee wvú bɛɛ ntffuse le kɛ. Ɛ wee nu dvú wvú bɔ to teɲɛ wvú ɛ wvú bɛɛ ntffuse, fo wvú egomtɛ le bɔ etfuse wvú yew kɛseen kɛ, ¹⁹ⁱnjefo ɛ wee nu ɛ bɔ ɛ tfuse wvú yew kɛnɛ bɔ baa tfuse kɛ, tu kɛ fifi kɛnke fieɛ keege kɛ. Fieɛ fi nu shiee le nu le wee egeɛlɛ bonci bo Nyo' le. ²⁰Wee tfuu emɛy kɛ enú no Nyo' to teɲɛ wvú ɛ wvú nu. ²¹Ɛ bɔ to teɲɛ wo ɛ wo nu nfwá, fo wo ebuukɛ kɛ. Geenɛn, ɛ wo kɛnke je keebuy bvunfaw e, ɛ wo buy fiuw. ^{22j}Ben

^{b7:7} Mat 19:11-12; 1Kol 12:11 ^{c7:9} 1Tim 5:14 ^{d7:10} Mat 5:32; 19:9 ^{e7:14} Lum 11:16 ^{f7:15} 14:33; Lum 12:18; 14:19; 2Kol 13:11; Kolo 3:15; Ibu 12:14
^{g7:16} 1Bi 3:1 ^{h7:18} Gal 5:1 ^{i7:19} Lum 2:25-29; Gal 5:6
^{j7:22} Efe 6:6; Flm 16; 1Bi 2:16

ekeè le wee wvù Tata to tenjɛ ɛ wvù nu nƿa nu ɛ wvù buy wase bvunƿa e fô Tata le. ɛ è nu ke lenlen ten no wee wvù bô to tenjɛ ɛ wvù yaa nu ke nƿa, nu wase keseen nƿa fô Klistu le. ²³ k^Bô to guy lo ben kenlum e. Fo ben enù bonƿa bo bonyii le ke. ²⁴ Nonen, boom bo bwɛm e, wee emɛy ke enù bô Nyo' ê je yì wvù to tenjɛ wvù ɛ wvù nu jó le.

Ntefe ê bokpwee noo boke' bo bonkfu le

²⁵ l^Keseen, ekumɛ fi bokɛnɛ kenɛ bolemse bô bɛ bokpwee le, nu ɛ ke Tata nu ɛ see fiɛ fi me enɔay ke. Geenɛn, ɛ me nu enya wɛm nkpawacɛ diwɛ wee wvù Tata nu ɛ koo shen fô wvù le ɛ wee nelo ebee fiɛ fi wvù gayte le. ²⁶ m^{Me} nkpwaake le nje nɔɔ wvù nu keseen, nu ɛ fi jee le wee emɛy ke enù no wvù nu. ²⁷ Ê wee kenke wase kpwoon, fo wvù ebvuu egomtè keekun wvù ke. Wee é no nu se kpwoon, fo wvù ebvuu egomtè kpwoon ke. ²⁸ n^{Geenɛn}, é diemsen yen le wen nu etaashe bô kpwoon é bô wvù enu, tu wvù baa ge kebefɛ ke. Ngon kpwoon ɛ gen é diemsen e, tu wvù baa ge ten kebefɛ ke. Geenɛn, ben ekeè le bonyii bô nu ɛ taashe nu ɛ bô nu ke ekenke bonɔɔ yì won wvun e, ɛ fô me le nu ɛ me ngomte keengemngem ben yì fifin e.

²⁹ o^{Boom} bo bwɛm e, fiɛ fi me nje-myi nu le kefew kfufe wase baay keejewsee yì mwɛm mvu yì nshe le fen e. ɛ kew yì keseen e ɛ gen lo, bonyii bô kenke wase bokɛnɛ enù diwɛ ke bô kenke ke. ³⁰ É bonyii bô beele kpwe enù diwɛ ke bô beele ke, é bô lanlanɛ enù diwɛ ke fiɛ jee bô le ke, é bô guyte mwɛm enù diwɛ bô baa kenke naa lo fiɛ ke. ³¹ p^É bonyii bô gee mwɛm yì won wvun e enù

diwɛ ke bô kenke naa lo fiɛ keege bô won wvun ke. Me njemyi nen, njefo won wvun no wvù nu keseen nen, nu ɛ wvù fele lo.

³² Me ngomte le ben enù ɛ fiɛ yaa jee-see ben ke. Wee wvù nu se kpwoon ké no geele bvufɛ yì saaka wvù ekumɛ Tata le no è nulo é wvù egeè ke ɛ è nu fiɛ fi Tata eyuuke njon bô wvù. ³³ q^E wee wvù kenke kpwoon ké no geele bvufɛ ɛ è nu yì mwɛm mvu yì won wvun e no è nulo é wvù egee fiɛ fi ye ejee kpwee. ³⁴ E wvù mum no nu ɛ bvufɛ bwew ɛ gawsɛn. È nu ke lenlen no fi kpwoon kenɛ ngon kpwoon wvù baa kenke diemsen e nu. Wvù ké no geele bvufɛ yì saaka wvù ekumɛ Tata le no è nulo é wvù enya ekolɛ kew bô fitele fiew ficii ê wvù. ɛ wvù kenke diemsen ké no geele bvufɛ ɛ è nu yì mwɛm mvu yì won wvun e no è nulo é wvù egeè fiɛ fi ye ejee dweese. ³⁵ Me njemyi nen ke keenfi lo ben. Ke è nu le me ngomte keemban je fô wee mvu le ke. Me ngomte ɛ è nu le wee ekie fiɛ fi nu len, wvù le è nulo é wvù elemte fô Tata le bô fitele fimwaan ɛ bvufɛ bwew baa gawsɛn ke.

³⁶ É diemsen leyte wan kpwoon, ɛ ne ɛ no yene le gee diwene fô wan kpwoon wvudvu le baa nu len ke, ɛ ye nɔyte wase wvù baay, ɛ fi nu ke le bô etaashe enu, é wvù ge no wvù shieele, taashe bô kpwoon wvudvu. Tu wvù baa ge kebefɛ ke. ³⁷ Geenɛn, diemsen wvù nu ɛ lese lo fô fitele fiew e le ke wen nu etaashe enu bô kpwoon wvù wvù leyte ke, ɛ wee yaa kane wvù le bô etaashe ke, ɛ wvù wensene ten bô ye ye, ɛ lese lo fô fitele fiew e le ke bô wvù nu etaashe ke, "tu wvù nu ɛ ge len. ³⁸ Fí mum è no nu le, wee wvù nu ɛ taashe ɛ no nu bô kpwee

¶7:37 Kenɛ le, "... keekenke ke lo wvù diwɛ kpwee wvù wvù leyte le,"

k7:23 6:20 **l7:25** 1Tim 1:12-14

m7:26 Yeli 16:1-4; Lem 14:22; 1Tes 1:6; 3:3-4 **n7:28** Luk 21:23

o7:29 Lum 13:11-13; 1Bi 4:7; Fili 4:5 **p7:31** 1Jon 2:17 **q7:33** Luk 14:20

wvù wvù leyte nu ε ge ke leŋ. Geenən, wee wvù baa taashe bô we kpwe se nu ε ge naa leŋ baay. ³⁹rKpwoon ké no nu kpwee wee seke dweese bæe dvú. Geenən, é dweese nelo ε kpwe, tu é nulo é wvù egen é diemsen mvu le wvù wvù shieele é bô wvù etaashe enu, ε wvuwe wee keŋke keenu wee Tata. ⁴⁰Geenən, no me n'yene fiem nu é kpwoon wvudvu mey lo nonən, é wvù eyuuke lo njon baay. Me njemyi nən, ε me ŋkee le me ŋkeŋke ten Keyoy ke Nyo' le.

Saaka ekume mwæm mvudien mvù bó nu ε ge kentaje dvú fô bonyo' le

8stMe nu njeme keseen ekume mwæm mvudien mvù bonyii gee bintaje dvú fô bonyo' le. É nu kecey no bó duu le beene bocii keŋke bvufee. Bvubvun bvufee nulo ege é wee ebensee ε è nu ye. Geenən, ε keŋkonen ké no yoote lo. ²É wee ne ε no kpwaake le wen kee mwæm, é wvù no kee le wvù baa looci wase kee no wvù keŋke keekee ke. ³uGeenən, é wee koonke Nyo', é Nyo' no kee mweten.

⁴vNonən, fi ekume keediee mwæm mvudien mvù bó nu ε ge kentaje dvú fô bonyo' le nu ε beene kee lo le ke bonyo' ban nu naa lo fiee ke. Nyo' mey ke mwaan ε wvumvu yaa bvuu nu dvú ke. ⁵Bonyii bomew joo le bonyo' bomew nu dvú fowe keŋe fokuse fen. É è nu kecey le bonyii joo le bonyo' nu nteen, ε bo-

cee ekole nu ten nteen. ⁶wNo bó cim joo nonən nu ε fô beene le nu ε Nyo' mey ke mwaan. É è nu wvù wvù nu Icee wese-beene wvù to bomæe mwæm mvunciim. É beene cee ε è nu nje ye. É Cee Ekole mey ke ten mwaan wvù è nu Jisos Klistu. É è nu wvù wvù bó to bomæe mwæm mvunciim fele can ye le, ε beene keŋke ten nshii fele yí ye le.

⁷xFifin nu fiee ε è baa nu bonyii bocii é beene ente bô kee ke. Bonyii bomew bô to shee gee bintaje fô bonyo' bodvu le nen'yi dioo diee kfuu mvumwe mwæm mvudien keseen no kpwaake ke le bó bæe diee ε è nu naa mwæm mvù bó nu ε ge kentaje dvu fô bonyo' bodvu le. É mvuntelem mvubole mvu wæyi mum no saake bó le mwæm mvudien mvudvu nu ε befe bô bó. ⁸yBen ekeè le ke è nulo é mwæm mvudien ege é beene enu jæy é Nyo' ejise ke. Ke beene nu se bó ε die é fi-fie ekeŋke fiee kee ke. Beene ε die, jæy jæy saa enu ke. ⁹Fiee fi nu, nu ke le ben bô kee mwæm mvun eyenè fo wee ke ne ejo mvungay mvù wee keŋke kee fiee fi wvù koonke dvú, ege ε è nu fiee fi waa bwee wvù wæyi egbwe lo ke. ¹⁰É wvuwe wee wvù fitele wæyi yen ε wo wvù kee mwæm, diekene bvudvu bvù bó gee bintaje fô bonyo' le, wvù saa ekoonke ten keediee mwæm mvudien mvù bó gee bintaje dvú fô bonyo' le? ¹¹É wvù ge nonən, ke tu wo wvù kee mwæm nu ε

§7:38 36 Kenæ le, “É wee keŋke waa we ε ne ε no yene le ke wen gee bô waa wen é je yí leŋ e ke, ε wan wvudvu ε kpwe se wase ε wvù yene le è be nulo é wan enu bó diemsen, é wvù ge no wvù yene, cine ε waa we taashe no nu bó dweese, tu wvù baa ge kebefé ke. 37 Geenən, wee wvù nu ε lese lo fô fitele fiew e le ke wen nu enya waa wen é diemsen ke, ε wee yaa kane wvù le wvù enya ke, ε wvù keŋke ten mvungay kee fiee fi wvù shieele, ε lese lo fô fitele fiew e le ke wen nu enya waa wen é diemsen ke, tu wvù nu ε ge leŋ. 38 Fí ε mum ε no nu le, wee wvù nu ε nya waa we é diemsen nu ε ge ke leŋ. Geenən, wee wvù baa nya we é diemsen nu ε ge naa leŋ baay.”

¶7:39 Lum 7:2-3 §8:1 Lem 15:29; Lum 12:16; 13:1-7; 14:1; 16:14; Jon 13:34; Lum 15:1-2; 2Kol 8:7-8, 24; Gal 6:10; Efe 5:2 ¶8:1 Lum 14:1-15:6 ¶8:3 13:12; Gal 4:9 ¶8:4 10:19-20; Dito 4:35, 39; 6:4-5; Gal 4:8-9 ¶8:6 12:5-6; Jon 1:3-4; Efe 4:5-6; Kolo 1:16 ¶8:7 10:23-33 ¶8:8 Lum 14:13, 15, 17, 21; Gal 5:13

befe wase bô waa bwoo wvù wëyi wvun wvù Klistu to kpwee nje ye. ¹²É fië fi wo ge fin emum enu kebefe ε wo ε ge ε befe bô fitele fi waa bwoo wvù wëyi le, ε kebefe kedvu nu ε wo ge ε è nu fô Klistu le. ¹³Nonen, ε è nu le fië fi me ndiee, ebeete bô waa bwëem, me nsaa embvuu en'yuu enjukum dvú kε, wvu le fo wvú kε egbwe kε.

Mvungay mvù waa ntum Jisos kεnje

9 ²Kε è nulo é me engee fië fi me nkoonke le? Kε me nu waa ntum Jisos e? Kε me nto nu ε n'ÿen Tata we-sebeene wvù Jisos e le? É kε ben ban nu sεw lemme diem fô Tata le le? ²É bonyii bomew cim kicine le kε me nu waa ntum Jisos, tu kε è nulo é ben ten ekicine kε. Ben nu nciise wvù dunji kecëy le me nu waa ntum Tata Jisos.

³Me ngayte fin é bonyii bô sowte kenyi kem. ⁴aKε bese kεnje keediekene bvuu wukene nje lemme din e? ⁵É kε bese ten kon lo ejo bosese bokenε bô è nu bonyii bo mbee le elene bô bô kε lεnleñ diëwε Bitā bô boom bo ntum e bo Jisos e bomew noo boom bo bwee Tata Jisos e le? ⁶bFí nu le è mεy kε bee Banaban bô kεnje keelemte bô can yese sε diekene le? ⁷É nu wee nci wvù la wvù lemte ε è taale kε wvú fô ekolε kew e? É wee lem wë, é wvú enu sε wvú ε die mwëem mvù buyte wëne dvudvu le? É wee cεyte ten nyám, é wvú enu sε wvú kamte emben yodvu wuu le?

⁸Mwëem mvun mvù me njemyi mvun nu ε è nu nkpwawce wee wvu wum maan e? Kε fí nu kε ten é bonci bo Nyo' le le? ⁹cMuses to nu ε sañ é ŋwa' bonci le le, “É wee jo nyam le yí ele εgin,

fo wvú esûm diuw nyam yidvu kε.”

Ben kpwaake le Nyo' to jemyi nonen, ε è nu ekumε nyám e? ¹⁰Wvú to jemyi ε è nu ekumε beene, ε bó to sañ fô beene le njefo wee wvù lemte wë kenε è nu wvù gbweci lo, kεnje keetaale fwe kee le wen nu ke ekooy fië wëne fodvu. ¹¹dÉ bese fεn nu ε jewe ngow yi é keyoy e é mvuntelem mvunen e, é fí enu baay fô bese le keekεnje mwëem mvu yí nshe le é ben e? ¹²eÉ bonyii bomew kεnje mvungay keegay le ben enya mwëem é bó, tu kε è nulo é ben enya é bese fesen lo?

Baul to baa ejo mvungay mwew mvu waa ntum Jisos e keefii mwëem é bonyii kε

Geenen, bese baa jo mvumvun mvungay kε. Bese nu ε kuu ε è nu shém yí fië ficii le, efey fo fië enu dvú keejewsee le fo saaka wvù jee wvu ekumε Klistu egene fwe. ¹³fKε ben kee le bonyii bô lemte yew ncese le nu ε mwëem mvudien mvubole ké no buyte ε è nu dvú, ε bonyii bô lemte fô ketan ke ncese le ké no boonke ten fô mwëem mvù bó too dvú fô le? ¹⁴gÉ nu kε lεnleñ no Tata nu ε gay le bonyii bô fewci saaka wvù jee kεnje keecee ε è nu yí dvú le.

¹⁵hNaa no fí nu nonen, me mbaa njo mvumvun mvungay kε, ε kε me nsaankε nen le ben ekew egee fimew fô me le kε. É è fεn nu le wee ege é ye yin yi me nsaale nje diëw Nyo' yí me nfewci ecici enu le me nfii mwëem é bó, é fí ejee le me nkpwε lo. ¹⁶iKε me nkεnje keen-saale ye le me nfewci saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu kε. É ge Nyo' le me enfewci. É me ntun lo keenfewci, é Nyo' elan ngew yí yem e. ¹⁷jÉ è fεn nu le me

⁹9:1 4:9, 15; 15:8-10; 2Kol 2:14-17; 3:1-3; 5:18-20; 10:7-8, 13; 11:5, 13; 12:11-13;

Gal 1:1 ^a9:4 Luk 10:7-8; Mat 10:10 ^b9:6 Lem 4:36; 11:22-26; Lem 18:3

^c9:9 Dito 25:4; 1Kol 10:11; 1Tim 5:18 ^d9:11 9:4; Lum 15:27; Gal 6:6

^e9:12 Lem 20:34-35; 2Kol 11:9 ^f9:13 Ktj 18:8-19 ^g9:14 9:4

^h9:15 Lem 18:3 ⁱ9:16 Yeli 20:9 ^j9:17 4:1

ngée lemme din ε è nu ηkpawwε wem, é me enshieele mmawcε. Geenεn, ke è to seyse me ke. È to seyse Nyo' nya can yem e. ¹⁸Kfuu sεw wvù è nulo é me enjεnke nje lemme din nu naa la? Sεw wem nu ke le me enfewci saaka wvù jee εcici, n'yaa nleeme le ben elaake me no me nfewci saaka wvudvu ke. ¹⁹^{kl}Ben ekeè le ke me nu è wee ekuse ke. Geenεn, me nu ε nt-fuse εkolε kem le me enù nfwa bonyii bocii wvu le me enso bó nteen, é bó enu bo Klistu le. ²⁰^mMe ndioo nu bee Bojuu, no ηgee ε è nu no bó ké no gee, wvu le me enso bó é bó etu bonyii bo Klistu le. Me ndioo nu bee bó no bó bii bonci bo Muses e, no ηgee ke diεwε bó le. Geenεn, n'yaa nu ekuse jo bonci ke, wvu le me enso bonyii é bó ente. ²¹^{né}me ndioo nu bee bonyii bò yaa nu è boba bonci kuse, no ηgee ke ten diεwε wee wvù yaa nu ke é bonci kuse. Me ηgee nonen, wvu le me enso ten bonyii boba é bó enu bo Klistu le. Ke è nu le me mbaa nu è nci Nyo' kuse ke. Me nu è nci Klistu kuse. ²²^{oé}me ndioo nu ten bee bonyii bò wεyi yí mbee le, ε me ntu ten diεwε bó le wvu le me enso ten bó. Me nu ε ntu wase lo fiεε ficii fô bonyii bocii le, wvu le è nulo é me enje naa la fi è nulo é me enje é bomew é bó ente ke eboy. ²³Me ηgee mwεem mvun mvunciim nen nje saaka wvù jee wvu ekumε Klistu, wvu le me ηke enjεnke ten bvujonke bvù saaka wvudvu nyaa é bonyii.

²⁴^pKe ben kee le yí kenlewte le nu ε bonyii ké no lewte nteen ε è ke so ke wee mwaan ηke mmawcε? Nonen, ben

ten elewtè é je yí ben ke ekenke mmawcε le. ²⁵Bonyii bo kensewε le bocii kenεε è nu kensewε ke kenlewte le, kenεε è nu kfuu kè nεε, ké no yεyi naa ntay. Bó ké no yεyi nonen, keeke ekenke mmawcε, ε mmawcε wvun yaa nu wvù mey lo ke. Geenεn, ε wesebeene mmawcε nu wvù mey lo. ²⁶Me nlewte kem kenlewte ηgene teyey ε è nu fô bó kooole. Ke me nu diewe wee mvunjo wvù tfumyi ke lo mvunjo ncew ncew ke. ²⁷^qMe nyεwle bô ye yem, momte le yí ebii ε è nu fiεε fi lej e, wvu le fo me ηke endioo ε nfewcε wase diεw Nyo' é bonyii bomew, é Nyo' ekaa ebvuse lo me ηgoo le ke.

Beene eyenè fo fiεε fi to kooyεε bô bonyii bo Israel ke ekooy bô beene

10 ^rBoom bo bwεem e, me ηgomte le ben ekume ntay fiεε fi to kooyεε bô bo'icee cee boseεbeene seke bó to lene ηkpwaante. Bó bocii to lene ekuse jo kembew, gen lente joo yi baay kuse, ^{**2}ε bó mum no nu ke diεwε bó nu ε taashe bó bô bo Muses é kembew kedvu noo é joo yidvu le. ³^sBó bocii to diee mwεem mvudien ε è to nyaa Nyo', ⁴^twuu ten joo ε è nyaa Nyo', ε wvù to gee ε yí buyte yí kemaan e. Kemaan kedvu to nu Klistu wvù to lene bó bó. ⁵^uNaa no bó to yene mwεem mvun e nen, ε nteen bó le no gee ke mwεem mvù fitele ebeete Nyo'. É wvù mum yuwyε boba bonyii, ε digvune di-bole jiimen ηkpwaante jodvu.

⁶^vMwεem mvun mvù to kooyεε bô bó nu ntefe fô beene le le fo beene ekenke shieε mwεem mvù befe diewe bó le ke.

^{**}**10:1** Joo yi baay yin nu yí bó teje le Joo yi Yεεle (Kensam 14:21-22).

^k**9:19** 10:23-24, 32-33; Lum 15:1

^l**9:19** Mat 20:26-27 ^m**9:20** Lem 16:3; 21:20-26 ⁿ**9:21** Gal 2:3-4 ^o**9:22** Lum 1:13; 2Kol 5:11; 11:29 ^p**9:24** Fili 3:12-14; 2Tim 2:4-6; 4:7-8; Jem 1:12; 1Bi 5:4; Mwm 2:10 ^q**9:27** Lum 8:13; 13:14 ^r**10:1** Ksm 13:21; 14:21-29

^s**10:3** Ksm 16:13-35; Dito 8:3; Mben 78:24-25 ^t**10:4** Ksm 17:6; Ktj 20:11; Mben 78:15 ^u**10:5** Ktj 14:29-30; Mben 78:31; Ibu 3:17; Jut 5

^v**10:6** Ktj 11:4, 34; Mben 106:14

⁷Fo beene ebunleè bonyo' bo ecici no bó bomew to bunlee ké. Bó nu é saŋ ekume bó lé,

“Bonyii to nu é shii, dieken, wuken, ja wee mum ley bine le no bine fô fimooso le.”

^{8w}Fo beene ejaankè kenjaŋ no bó bomew to jaanké, é Nyo' ge é bó kpweken bontfuke mbaanfíe ncow botete (23,000) yí diuu dimwaan é ké. ^{9x}Fo beene emomtè Tata no bó bomew to momte, é Nyo' ge é yó tawye bonyii bodvu é bó kpweken ké. ^{10y}Fo beene ewvukenè no bó bomew to wvukene, é Nceendaa Kpwe yuwyé bó ké.

^{11z}Mwæm mvun mvunciim mvù to kooyéé bó bó nu ntefe fô bonyii le. É bó to saŋ nen le beene ban bò cee é è nu kefew kè woŋ kaa wase le, ejod wæ. ^{12a}Nonen, wee wvù kpwaake le wen leeme temyi ntay, eyenè fo wvù ke egbwe. ^{13b}Ben ekeè le mmom yicii yì too fô ben e nu ké yì ké no too ten fô bonyii bomew e. Nyo' nu Nyo' kecéy, é ké è nulo é wvù eciné é mmom eto fô ben e fey mvungay mvunen ké. É mmom too fô ben e, é wvù edunçe ké je yì ben efey jó eso mmom yidvu.

^{14c}Nonen nsáa yem shém, me é no nteete ben le ben elewtè mwæm mvu ekume bonyo' bo ecici. ¹⁵Me njemyi é ben nen diéwé é bonyii bò kéŋke bvufée le. Ben ekpwawçe ntay le laa ké fiéé fi me njemyi é ben fin nu kecéy é? ^{16d}Ké beene ké joo fiko fi ntaashe le, nya keyoone é Nyo', wu yí kentaashe le, tu beene nu é taashe yí élème ké Klistu le? É beene ké díoo é jo blæd wvu yí kefew kekíe le é

guuten é die yí kentaashe le, ké tu beene taashi é è nu yí ye Klistu le? ^{17e}No beene dieé blæd wvun nen nu bonyii nteen é ntuw nu ké mwaan, tu fí dunçi le beene nu ye yimíaaŋ, njefo beene dieé ké é è nu ntuw mwaan. ^{18f}Ben ejo kenfewsen fô bonyii bo Islael e. Wee tfuu wvù dieé fiéé fô ketan ké ncese le nu é taashe wase bó Nyo' yí ncese wvudvu le. ^{19g}Fiéé fi me ngayte fen nu le la? É fen nu le mwæm mvù bó géé bintange dvù fô bonyo' le kéŋke fiéé keege kéŋé le bonyo' bodvu ten kéŋke fiéé keege? ^{20h}Ké è nu nonen ké. Fiéé fi me ngayte nu le boncese bó bonyii bò yaa kee ké Nyo' géé nu é bó géé é è nu fô bonceendaa bo déwle le. Ké bó géé é è nu fô Nyo' le ké. Me é no ngayte le fo ben etaashi ben é bonceendaa bo déwle le ké. ²¹ⁱKé è nulo é ben ewuu é fiko fi ntaashe le fi è nu fi Tata le, bvuu wuu é fiko fi Satan e ké. Ké è nulo ten é ben edíee mwæm mvudien mvu Tata le bvuu dieé mvu Satan e ké. ^{22j}Fo beene egeé fiéé fi shém eton'yi Tata ké. Ké beene temyi fele wvù ké.

Wee egeé fiéé é è nu fi nulo efi ten waa bwée

^{23kl}Beene bomew nen'yi no duu le bó kéŋke mvungay keege naa fiéé ficii. Geenen, bó ekeè le ké è nu fiéé ficii fi nulo efi wee ké. É beene bomew nen'yi no duu ké le bó kéŋke mvungay keege naa fiéé ficii. É ké è nu ten fiéé ficii fi nulo ege é wee eleeme temyi yí mbee we le ké. ^{24m}Fo wee egeé fiéé kpwaake ké é è nu ekolé kew ké. Wee ekpwaakè ten ekume

^w10:8 Ktj 25:1-9 ^x10:9 Ktj 21:5-6

^y10:10 Ktj 14:2, 36; 16:41; 17:6-15; Mben 106:25-27; Ibu 3:17-18

^z10:11 7:29-31; Lum 15:4 ^a10:12 Gal 6:1 ^b10:13 1:9; Jem 1:13-14

^c10:14 1Jon 5:21 ^d10:16 11:24-25; Luk 22:17-20 ^e10:17 12:27 ^f10:18 Lëw 7:11-21 ^g10:19 8:4 ^h10:20 Dito 32:17; Mben 106:37; Mwm 9:20

ⁱ10:21 2Kol 6:15-16 ^j10:22 Dito 32:21 ^k10:23 Lum 14:1-15:6

^l10:23 6:12; 8:7-12 ^m10:24 10:32; 13:5; Lum 15:1-2; Fili 2:4

waa bwee. ²⁵Ben edieè nyam yicii yì bó geese fô way yaa sowte laa yí nê fêe le, wvu le fo mvuntelem mvunen esaakè ben yí fifie le ke. ²⁶Me njemyi nonen, njefo bó nu e saŋ ê Ŋwa' Nyo' le le, “Ê kenke Tata woŋ wvun noo mwëem mvunciim mvù nu yí dvú le.”

²⁷Ê wee wvù yaa nu ke wee mbee teje ben le ben eto edieken, ben é bee e gen, é ben no diee fiëe ficii fi bó nya é ben yaa sowte ke. Fo fitele esaakè ben yí fifie le ke. ²⁸Geenen, é wee mvu nê lo e see é ben le mwëem mvudien mvudvu nu e bó e ge kentaje dvú fô bonyo' le, fo ben edie ke wvu le fo wee wvù be seŋe é ben eyenè le ben gee fiëe fi befè, bó fo fitele esaakè wee. ²⁹Me ngayte fitele fin e è nu fi wee wvù be seŋe é ben e. Ke me ngayte e è nu finen ke. Geenen, è nulo é wee mvu ebife le laa è nulo é wen elu keegèe fiëe fi wen koonke nje fi nu esaake fitele fi wee mvu le le? ³⁰Qé me ndiee fiëe e me e nya keyoone kedvu é Nyo', é wee ebvuu esaake me nje la? ³¹Me e mum e no nduu fiem le fiëe ficii fi wee gee, kenëe wvù diee e è nu fidien, kenëe wvù wuu e è nu fiwuun, e wvù no gee é je yí wee mvu yen lo, enyaà mbenise é Nyo' le. ³²Fo ben egeè fiëe fi nulo ebefe bó mvuntelem mvu bonyii le ke, kenëe è nu Bojuu, kenëe è nu bonyii bó yaa nu ke Bojuu, kenëe kentaashe ke bonyii bo mbee le bo Nyo' le. ³³Me momte fiem keengee fiëe ficii e è nu fi wee tfuu eyuukè njon. Ke me ŋkpwaake ke e è nu ekumè ekolè kem maan ke. Me ŋkpwaake ekumè bonyii bocii le me enge é bó ke eboy.

No è nulo é wee enu seke wvù bunlee

11 ^uBen ebergenè me ke no me mbenene Klistu. ^vMe mbenise

ben no ben kumyi me yí fiëe ficii le bvuu bii mwëem mvù me nto n'yëyëe ben dvú. ³Geenen, me ngomte le ben ekiee ntay le ekolè ke diemsen tfuu le nu Klistu, e ekolè ke kpwoon e nu dweese, e ekolè ke Klistu le nu Nyo'. ⁴É diemsen bunlee lo, kenëe wvù teete ntum Nyo' e wvù e baŋ ekolè, tu wvù shoose ekolè kew. ⁵Geenen, é kpwoon bunlee, kenëe wvù teete e è nu ntum Nyo' se wvù nu e baŋ ekolè ŋkuuŋ, tu wvù shoose e è nu ekolè kew. Ke jëy jëy wvuwe kpwoon bó wvù nu e kpwaà ekolè nu dvú ke. ⁶É wvù yen le ke wen nu ebaŋ ekolè kew ke, é wvù mum kpwaà lo. Geenen, no è nu ken'wuumen fô kpwoon e keenu bó ekolè e bó e kpwaà, e wvù mum baŋ le ekolè kedvu. ⁷Ke diemsen kenke keebaŋ ekolè kew seke wvù bunlee ke, njefo wvù nu nfieesen Nyo' bvuu nu bvujonke bu Nyo' le. Geenen, e kpwoon nu bvujonke bu dweese le. ⁸Ke è to buy diemsen yí kpwoon e ke, è to buy kpwoon yí diemsen e. ⁹Ke Nyo' to bom ten diemsen nje kpwoon ke. Wvù to bom e è nu kpwoon nje diemsen. ¹⁰È nu nje fifie bó nje bonceendaa bo Nyo' le wvù kpwoon kenke keebaŋ ekolè kew. ¹¹Naa no fi nu nonen, fô beene bó nu e taashe wase beene bo Tata le, nu e kpwoon yaa nu ke bó ekolè kew maan ke, e diemsen yaa nu ke ten bó ekolè kew maan ke. ¹²Fí nu nonen, njefo no Nyo' to bomë kpwoon yí diemsen e nu e keseen nu e è boote kpwoon diemsen. E fiëe ficii nen'yi fô Nyo' le. ¹³Ben ten ke taa ente jodvu eyen le laa fi nu len fô kpwoon e keebunlee Nyo' se wvù nu e baŋ ekolè le. ¹⁴Naa no ben yene mwëem e, bonyii bocii kee lo le fô diemsen e keegëe ekolè e kí ci baay nu e è nu kenshoose fô wvù le. ¹⁵Geenen, e fô kp-

ⁿ10:25 Lum 14:2 ^o10:26 Mben 24:1; 89:11 ^p10:28 8:7

^q10:30 Lum 14:6; 1Tim 4:4 ^r10:31 Kolo 3:17 ^s10:32 Lum 14:13

^t10:33 9:19-22 ^u11:1 4:16 ^v11:2 2Tes 2:15; 3:6 ^w11:3 3:23; Ken 3:16; Efe 5:23 ^x11:7 Ken 1:26-27 ^y11:8 Ken 2:18-23; 1Tim 2:13

woon e nu ε keekεnke yvuw yì defe nu lo ngone fô wvú le. Nyo' to nu ε nya yvuw yì defe ê kpwoon le yì ebanji ekole kew. ¹⁶É wee nu dvú wvú gomte keekicine fiε fin, é wvú no kee le ke beene kenεε bintaashe bi bonyii bo mbee le bo Nyo' le bvuu kenke yimi je ke.

Ntefe ekume ntaashe

(Mat 26:26-29; Mak
14:22-25; Luk 22:14-20)

¹⁷Geenen, fiε fimew nu dvú fi me ngomte keentefe ben yì dvú le, ε è nu fi ben gee ε me n'yaa nu embense lo ben yì dvú le ke. Ben ké too shii yì kentaashe le ε è buy ke fiε fi befe efey fi jee. ¹⁸Fieε fi me ngomte keen'yaw engay nu le, me n'yuuke le ben ké taashi diewe kentaashe ke bonyii bo mbee le, no nu dew jεey jεey. Me ε no n'yene le è nulo enu keceey. ¹⁹aFí lo jee ke le kenɣawsen enu ê ben entelε wvu le bó emum elooce ekieε bonyii bo lεɣ ê ben ente. ²⁰Me n'yene le ben ké too yì kentaashe le keedie mwεem mvudien mvu Tata wesebeene wvú Jisos e, saa die ε è nu mvú ke. ²¹Me njemyi nen njefo ben ké dioo diekene, ε wee no diee ke ε è nu mwew mwεem mvudien gene fwe, ε bomew mum mεy jεɣ, ε bomew wu mbvuum ε mó koo lo bó. ²²bÈ nu la fi nonen? Ke ben kenke yéw keediekene, wukene dvú le? Nu le ben gomte kee-joo kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Nyo' le ekuse, gee ε bonyii bò fuute wu-umene le? È nulo é me njeme ê ben le la? È nulo é me embensee ben e? Naa lo, ke è nulo é me embensee ke. ²³cMe nto nu ε n'yεyεi ben ε è nu bò fiε fi Tata to yεyεε me dvú, le è to nu entaɣ jò bó to nu keegese Tata wesebeene wvú Jisos,

ε wvú jo ntuw blεed, ²⁴nya keyoone ê Nyo', guushe gay le, "Fin nu ye yem ε me ε nya nje ben. Ben egeè fifin keekumyi me." ²⁵dE bó dieken mese, ε wvú jo fiko ge ke lεɣlεɣ diewe fwe le, gay le, "Fiko fin nu fi monkan mo monfem mò Nyo' gbwo bô elεme kem. Ben egeè fifin sekecii wuu keekumyi me." ²⁶eFí ε mum ε no nu le ε gen naa ε buy seke Tata nu ke ekase eto le, nu ε sekecii kè ben diee blεed wvun bvuu wuu fiko fin nu ε ben fεwci ε è nu ekume kpwe Tata. ²⁷fNonen, ε è nu naa yεε wvú diee blεed wvudvu kenεε wuu fiko fi Tata le fidvu ê je yì baa jee le ke, tu mweten gee ε è nu kebefε njefo wvú baa wvumte ye bô elεme ke Tata le ke. ²⁸gWee dioo nu keedie blεed wvun ebvuu ewu fiko fin, ε wvú yaw jije ekole kew ntay sε no gee nonen, ²⁹njefo é wee diee blεed wvun, wuu fiko fin yaa kee fiε fi è nu ye Tata, tu mweten diee bvuu wuu, joo ε è nu nsaw fô ekole kew e. ³⁰È nu fiε fi bonyii nteen ê ben entelε wεyεi ε bomew cemkene ε bomew ε kpweken wase. ³¹Geenen, é beene jije bikuu bisεεbeene ntay ε sε no diee bvuu wuu, Tata saa ebvuu esaw beene ke. ³²hÉ Tata saake beene, tu wvú nεci lo beene wvu le fo wvú ke etaashe beene bô bonyii bo yì won wvun e le beene nu ε gbwe nsaw ke. ³³Boom bo bwεem e, fi ε mum ε no nu le seke ben ε taashe keedie mwεem mvudien mvu Tata le, ε ben cey ε wee tfuu to. ³⁴É jεɣ yuu wee, é mweten dieken fô yew e sε no too wvu le fo wvú ke eto ege fiε ejo ε è nu nsaw fô ekole kew e ke. Fi ekume mwεem mvumew nu ε me nu nke entefe ben yì dvú le ε è nu seke me ε nto.

^z11:18 1:10-11 ^a11:19 Dito 13:2-4; 1Jon 2:19 ^b11:22 Jem 2:5-6

^c11:23 10:16; Mat 26:26-28 ^d11:25 Yeli 31:31-34; Luk 22:20; 2Kol 3:6; Ibu 8:6;

Ksm 24:6-8; Ibu 9:12 ^e11:26 Mat 26:29 ^f11:27 11:20-22; Ibu 10:29

^g11:28 2Kol 13:5 ^h11:32 Ibu 12:5-6; Mwm 3:19

Nnyá Keyoy ke Yuule

12 Boom bo bwæm e, me nu enjeme keseen ekumε nnyá yì Keyoy ke Yuule nyaa ê bonyii. Kε me ngomte le ben enu kenjiwe le kε. ²ⁱBen ekeè le seke ben to bæ bonyii bò yaa kee kε Nyo', nu ε bó to læ ben ε ben no njimte, mum wvumte bonyo' bo ecici bò nu se bó nulo ejeme nkunŋ. ^{3j}Me ε mum ε no ngayte læ ben ekieε ntay læ é wee nu ε Keyoy ke Nyo' le nu yì ye le, wvú saa ebvuu egay læ, “Lon ekoo Jisos” kε. E wee yaa nulo egay læ, “Jisos nu Tata” se è fici Keyoy ke Yuule wvú kε.

^{4k}E dioo tu fô nnyá le nu ε bonyii kenke nnyá jεy jεy ε è nyaa kε Keyoy kemwaan̄ ê bó. ^{5l}Bonyii lemte dilemme jεy jεy ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ente, geenε ε cee ekole wvubo nu kε mwaan̄. ⁶E jé nu jεy jεy yì bonyii lemte jó, ε è gee kε Nyo' mwaan̄ le bonyii egeè dilemme didvu ê yiye jé le. ^{7m}Bó nu ε nya kε wee mwaan̄ mwaan̄ bó ye nnya yì Keyoy ke Yuule keelemte fici kentaashe keci dvú. ⁸E wee mvu no kenke ye nnya yì Keyoy ke Yuule nya ê wvú ε è nu keejemyi diewe wee wvú kenke bvufee le, nya yì wee mvu nnya ε è nu keejemyi diewe wee wvú kee fiε le. E Keyoy kin nu kε kemwaan̄. ⁹É Keyoy ké nya yì wee mvu nnya ε è nu fitele fi wvú elese yì Nyo' le ntay, nya yì wee mvu ε è nu keefe le bincem. E Keyoy kin nu kε kemwaan̄. ¹⁰ⁿÉ Keyoy ké nya yì wee mvu nnya ε è nu keegee binghaw bi mwæm e, nya yì wee mvu ε è nu keeteete bontum bo Nyo' le, nya yì wee mvu ε è nu bvufee keeke jεy jεy mwæm mvù nen'yi fô Keyoy ke

Nyo' le bó mvù yaa nen'yi kε fô Keyoy ke Nyo' le, nya yì wee mvu ε è nu mvun-gay keejemyi díew yì bó yaa kee kε, nya yì wee mvu ε è nu keecεyi mwæm mvù wee wvudvu jemyi ê bonyii. ^{11o}Bó gee mwæm mvun mvunciim ε è nyaa kε Keyoy kemwaan̄ nnya yidvu ê bó. E kí gawci ê wee tfuu no kí shieele.

Kentaashe ke bonyii bo mbee le nu diewe ye wee le

^{12p}Beene kee læ ye wee nu kε yimian̄, geenε ε yì kenke biba nteen. E naa no biba bidvu cim nu nteen nen nu ε bí taashi gee ye yimian̄. È nu ke ten no Klistu bó bonyii bew nu. ^{13q}Beene nu bonyii jεy jεy, ε bomew nu Bojuu, bomew Boglek, ε bomew nu bonfaw, ε bomew yaa nu kε bonfaw. E è nu kε Keyoy kemwaan̄ kè to taasheε beene bocii keenu ye yimian̄. ^{††}E Nyo' to geke kε ε è nu Keyoy kedvu kemwaan̄ fô mvuntelem mvusεbeene le.

¹⁴Kε ye wee nu kε keba ke ye le kemwaan̄ kε. È nu biba nteen. ¹⁵É ekalε cim nε ε gay læ, “No me mbaa nu kebo kε, tu kε me mbæ keba ke ye le kε”, fifiε saa ege é kí emum enu se è nu keba ke ye le kε. ¹⁶Kentunŋun̄ ε nε ten ε gay læ, “No me mbaa nu jise kε, tu kε me mbæ keba ke ye le kε”, fifiε saa ege é kí emum enu se è nu keba ke ye le kε. ¹⁷É ye wee yicii be mey kε jise, é wvú eyuuke mwæm bó la? É yì be mey kε kentunŋun̄, é wvú eyuuke nsam fiε bó la? ¹⁸Fiε fi nu, nu læ Nyo' to nu ε bom wee seyse biba biew bi ye le jεy jεy no wvú koonke. ¹⁹É ye wee be nu kε keba kemwaan̄, é yì enu nε le? ²⁰No fi nu, biba bi ye le nu

^{††}**12:13** Kenε læ, “E è nu kε Keyoy kemwaan̄ kè to joε beene bocii é bó se lese beene ê joo keenu ye yimian̄.”

ⁱ**12:2** 8:4-6; Yεsa 44:9-20; Gal 4:8 ^j**12:3** 1Jon 4:2-3; Lum 10:9

^k**12:4** 12:27–14:40; Lum 12:6-8; Efε 4:4 ^l**12:5** 12:28-30 ^m**12:7** 14:26

ⁿ**12:10** 14:5; Lem 2:4 ^o**12:11** 7:7; Lum 12:3; Efε 4:7; 1Bi 4:10

^p**12:12** 12:27 ^q**12:13** Gal 3:27-28

nteen. Geenən ε bí ε taashe ε ge ye yimi-aan̄. ²¹Ke è nulo é jise egay ê kebo le, “Ke me nshieele wo ke.” É ke ekole nulo egay ten ê bikaa le, “Ke me nshieele ben ke.” ²²Fieε fi kaa nu, nu le biba bi ye le bi yen'yi le bí weeyi lo nu bi ke è nulo é ye wee enu se bí ke. ²³É biba bi ye le bi beene joo le bí nu ncəw, nu bi beene taale fô ntay. É biba bi beene ké no wu-umene keeduŋci é bonyii nu bi beene ké no ban̄yi. ²⁴É biba bi bonyii yene, nu bi yaa shieele le bó etaalé fô nonən ke. Nyo' nu ε seyse ye wee ê je yi le bó ewumtè biba bi yen'yi le bí nu ncəw e. ²⁵Wvú to ge nonən wvu le fo ken̄gawsən enu yí ye le ke, le keba etomtè kemew, ε kemew tomtè kemew. ²⁶É keba ke ye le kemew ne ε no yuuke nsase, tu biba bidvu bicii nu eyuuke nsase. É bó seyse keba ke ye le kemwaan̄, tu bí bicii nu elan̄lajε bô kí. ²⁷É dioo tu fô Klistu le nu ε ben bocii nu ye ye, ε wee mwaan̄ mwaan̄ ben e nu keba ke ye yidvu le. ²⁸Nyo' nu ε gee bonyii bô elemtè dilemme jεy jεy é kentaashe ke bonyii bo mbee le. É bo fwe nu boom bo ntum e bo Jisos e, ε bô bii bó le nu bonyii bô teete bontum bo Nyo' le, ε bô bii bó le nu bonyii bô yεyi bonyii. É gee bomew ε è nu bonyii bô egeè binghaw bi mwεem e, bomew bô efelè bincem, bomew bô efici bonyii. É gee bomew ε è nu bô eseyseé no dilemme egene, ε bomew nu bô kee keejemyi díew yi bó baa kee yí ke. ²⁹Ke è nu bonyii bocii bô nu boom bo ntum e bo Jisos e ke. Ke è nu bocii bô teete bontum bo Nyo' le ke. Ke è nu bonyii bocii bô yεyi bonyii ke, ε ke è nu bocii bô gee binghaw bi mwεem e ke. ³⁰Ke è nu bonyii bocii

bô ken̄ke nnya keefe le bincem ke. Ke è nu bocii bô nulo ejemyi díew yi bó baa kee ke. É ke è nu ten bonyii bocii bô nulo ecεeyi mwεem mvù bonyii jemyi é díew yimi le é bonyii ke. ³¹uNo nnyá yin yicii nu nən, ben eshieelè ntay keeken̄ke nnyá ε è nu yi kuuke fele yicii. Geenən, me nu nduŋce é ben fieε fi fele mwεem mvun mvunciim.

Ken̄kon̄en fele mwεem mvunciim

13^wÉ me ncim ŋkee keenjeme díew bitum bicii naa noo díew bonceendaa bo Nyo' le, se me ŋken̄ke ken̄kon̄en fô bonyii le ŋkuuŋ, tu me ŋkumte ke ε è nu diuw diewe ŋgem wvù caake, ken̄ε bikan̄kan̄ e ε wee kp-waake. ²xÉ me ncim ŋken̄ke naa mvuŋgay keenteete bontum bo Nyo' le, ŋkee mwεem mvunciim naa noo mvù nu é ken̄yile le, ε nlese fitele yí Nyo' le naa ntay wvù è nulo é me emvuwyi dikum, geenən se me ŋken̄ke ken̄kon̄en fô bonyii le, tu me nu ke lo fieε fi ecici. ³yÉ me ncim njo mwεem mwem mvunciim ε ŋgaw é bonyii, ε nya ten ye yem le bó eton, ⁴geenen se me ŋken̄ke ken̄kon̄en fô bonyii le ŋkuuŋ, sew wvudvu saa enu ke. ⁴Wee wvù ken̄ke ken̄kon̄en fô bonyii le ké no kuule shém, bvuu gee gee di jee fô bonyii le. Ke wvuwe wee ké no bene kendor̄ ke. Ke wvú ké no saale ye ken̄ε bensee ye ke. ⁵zKe wvú ké no ŋasene yí bonyii le ke. Ke wvú ké no kpwaake ke ε è nu ekole kew ke. Ke wvú ké ton'ye shém cekey ke. É ke wvú ké no geele wee fô fitele le ke. ⁶Ke wvú ké no yuuke njon̄ bô fieε fi befe ke. Wvú ké no yuuke njon̄ e é nu bô

^{††}13:3 Bon̄wa' bo boyvuum bomew ken̄ke fen le, “Nya ten ye yem le me nsaale ye.”

[†]12:26 Lum 12:15; 2Kol 11:29

[†]12:27 6:15; 10:17; 12:12; Lum 12:4-5; Efe 4:4, 16; 5:30

[†]12:28 12:8-10; 14:1-4; Lem 13:1; 15:32; Efe 4:11-12 ^u12:31 14:1

^v13:1 8:1; Lum 13:8-10 ^w13:1 2Kol 12:3-4 ^x13:2 12:8; Mat 7:22; 17:20

^y13:3 Dan 3:19-20; Mat 19:21 ^z13:5 10:33; Bngn 10:12; Fili 2:4

fiee fi nu keceey. ⁷Ke wee wvù keŋke keŋkoŋen ké no yene jay wee mvu le ke. Wvù ké no fiisene mwæem mvunciim, taale ke fwe yî fiee le ficii, bvuu suule shém yî fiee le ficii. ^{8a}Ke keŋkoŋen ké ka ke. Geenén ε kefew nu eyuu eto kè mvungay mvù Nyo' to nyaε le bonyii eteete bontum bew dvù nu ke eka, é díew yî bonyii jemyi yî bó baa kee yî ke eka, é mvungay keekée mwæem ntay ke eka ten. ⁹Mvù nu ke eka nonén njefo beene kee mwæem keseen ké lo kebese kebese, teete bontum bo Nyo' le ke kebese kebese. ¹⁰Geenén ε è nu ke enu seke beene ε looce wase ε kocén é mwæem mvu kebese kebese emum eka. ¹¹È to nu seke me nto nu wan caan, ε me no njemyi díewé wan e, ŋkpwawci mwæem díewé wan e, n'yene mwæem díewé wan e. Me ε ndioo ntaw wase ε mum ε ncine nce boom e. ^{12b}Keseen nu ε beene yene mwæem e jiwejiwe díewé é kenléey e. Geenén è nu ke enu kefew kekíε le é mvù eyuu é beene ejise. Keseen nu ε me ŋkee mwæem kebese kebese, ε è nu ke enu sekekíε, é me emum emese enkíε mwæem mvunciim ke no Nyo' kee me. ^{13c}Mwæem nu mvuntentem mvù nu ke emey eleeme fó. Mwæem mvudvu mvun nu: keelese fitele yî Nyo' le, bó keetaale fwe yî ŋkawma Nyo' le, noo keekenke keŋkoŋen. E keŋkoŋen nu fiee fi kuuke ente jo mvù fele mvù mvunciim.

**Keebvuu jemyi ekume
nnyá Keyoy ke Yuule**

14^dBen egeelè keŋkoŋen fwe dvu mwæem mvunciim, geenén ekeŋkè tén shíee ntay fô nnyá yî Keyoy ke Yuule nyaa é bonyii le, efey mvunciim, nnya keeteete bontum bo Nyo' le. ^{2e}É wee jemyi ε è nu díew yî

bó baa kee yî ke, tu ke wvù jemyi é bonyii ke, tu wvù jemyi ε è nu é Nyo', njefo ke wee yaa yuuke fiee fi wvù jemyi ke. Wvù jemyi ε è nu mwæem mvu é kinyile le é mvungay mvu Keyoy ke Yuule le. ³Geenén, wee wvù teete bontum bo Nyo' le ké no jemyi ε è nu é bonyii, gee ε bonyii kuu yî mbee le, bvuu yvuwse mvuntelem mvubole, bvuu gee ten ε mvuntelem mvu bonyii le lætene. ^{4f}ε wee wvù jemyi díew yî bó baa kee yî ke ké no fici ke ε è nu ekole kew maan. Geenén, ε wee wvù teete bontum bo Nyo' le ké no fici ε è nu kentaashe ke bonyii bo mbee le kecii. ^{5g}Me ε no ŋkoonke le ben ejemyi díew yî bonyii baa kee yî ke. Geenén, ε fiee fi me ŋkoonke baay nu le ben eteetè ε è nu bontum bo Nyo' le é bonyii. Wee wvù teete bontum bo Nyo' le nu shíee le fele wee wvù jemyi díew yî bó baa kee yî ke. É è fén baa nu le wee mvu ebanke díew yidvu wvu le kentaashe ke bonyii bo mbee le eyuw ntay é fi efi bó.

⁶Boom bo bwæem e, é me ne keseen ε nto fô ben e, ε no njemyi é díew yî bó baa kee yî le ke, é fífiε efi ben yî la le? Fíε fi nulo efi ben nu ke seke me nu ε nto bó fiee fi fífiε fi Nyo' nu ε dunce é me, kenée fiee fimew fi wvù gomte le me enge é ben ekiε, kenée ntum we mvu le me entefe é ben, kenée fiee fimew le me en'yeyi ben dvù. ⁷Bó ejo ke fiee díewé ndon kenée kome le mvù yaa keŋke ke keyoy. È nulo é wee ege neε se kíε fiee fi mvù jemyi se bó ε ton kenée ε kum é je yî læŋ e? ⁸É wee ne le wen eton son jem, ε fanje ton é je yî læŋ e, é bonyii ege neε se buy jem? ⁹È nu ke læŋlæŋ no é ben jemyi díew é bonyii se bó yuuke lo, é bó ke ege neε se kíε fiee fi ben jemyi? Ke tu njeme wene nu laayi ke lo yî fwefwe le. ¹⁰Ke è nu kemaŋen

^a13:8 12:10; 14:1-5 ^b13:12 Lum 8:24; 2Kol 5:7; 8:3; Gal 4:9

^c13:13 Kolo 1:4-5, 23; 1Tes 1:2-3; Tay 2:2; Ibu 10:22-24; 1Jon 4:16

^d14:1 13:8 ^e14:2 12:10 ^f14:4 14:26 ^g14:5 Ktn 11:29

le dikfuu di díew e nu yí nshe le fén dí le dí le ké. É ké yimi nu dvú yí nu sɛ bó kee kenyi kedvu ké. ¹¹Geenen, é wee nɛ é no jemyi é me é díew e sɛ me n'yuuke yí ŋkuuŋ, tu wvú nu enu díewɛ wee ketum e fô me le, é me nu tɛn díewɛ wee ketum e fô wvú le. ¹²Me é no ŋgayte é ben le no ben gomte le mvungay mvu Keyoy ke Yuule le eyen'yi é ben ɛnte, ben emum emom ntay keekɛŋke é è nu nnyá yiye yí nulo ege é kentaashe ke bonyii bo mbee le ekuù lo.

¹³Fí é mum é no nu le, é wee jemyi díew yí bó baa kee yí ké, é wvú no bunlee le Keyoy ke Nyo' le enya wen bô bvufee keecɛyi fiɛ fi wvú jemyi é bonyii. ¹⁴É me nɛ é no mbunlee é díew yí bó baa kee yí le ké, tu me nu mbunlee é keyoy kem e, geenɛn é me n'yaa mbunlee bô bvufee bwem ké. ¹⁵No fí nu nonɛn, me nu ɛŋge nɛɛ? Me nu embunlee é keyoy kem e, mbunlee tɛn bô bvufee bwem, en'yemte é keyoy kem e, n'yemte tɛn bô bvufee bwem. ¹⁶^hÉ fuw ke nonɛn, wo é nɛ é no bensee Nyo' é keyoy kuw e, é wee mvu wvú be nu fô yeke ké lo ke ege nɛɛ sɛ bee le, “Fí enù nonɛn” yí keyoone kè wo be nyaa le sɛ wvú be yuuke díew yí wo jemyi? ¹⁷É wo nya keyoone nonɛn, é cim é nya naa ntay nɛɛ, tu ké è nulo é fí efi wee mvu wɛ ké. ¹⁸Me nyaa keyoone é Nyo' le me njemyi díew yí bó baa kee yí ké nfele naa lo ben bocii. ¹⁹Geenen, no me ncim njemyi nonɛn é me ndioo nu ɛnte jo kentaashe ke bonyii bo mbee le, é me no ŋkoonke keenjemyi bô bvufee bwem é è cim nu naa ké díew shen, wvu le me n'yɛyi bó, efey keejemyi díew bontfuke yuufe (10,000) sɛ bó kee yí ŋkuuŋ.

²⁰ⁱBoom bo bwɛɛm e, fô ben ekeŋkè bonkpawcɛ bo boom bo caan e ké. Ben enù ké díewɛ mvunley mvu boom

e mvù yaa kee ké wase fiɛɛ ekumɛ ke-befe. Geenɛn, ekeŋkè bonkpawcɛ é è nu bo ŋgaybonyii le. ²¹^jBó nu é saŋ é ŋwa' bonci le le,

“Me wvù Tata Nyo' ŋgayte le me nu ŋke enjemyi

é bonyii ban dew botolo le,

é díew yí bó baa kee yí le ké.

Geenen, ké fiɛɛ nu ke ege é bonyii ban emum eyuw me le ké.”

²²Fí é mum é no nu le, keejemyi díew yí bó baa kee yí ké, nu nciise wvù dunɔi mvungay mvu Keyoy ke Yuule le é bonyii bô yaa nu bo mbee le ké. Ké è nu nciise é bô nu bo mbee le ké. Geenɛn, é nnyaa keeteete bontum bo Nyo' le nu nciise wvù dunɔi mvungay mvu Keyoy ke Yuule le é bonyii bô nu bo mbee le, é è yaa nu ké é bô baa nu bo mbee le ké. ²³^kÉ ben, kentaashe ke bonyii bo mbee le bocii nɛ é to yí kentaashe le, wee tfuu é mum é kɛw é no jemyi ké é è nu díew yí bó baa kee yí ké, bonyii bo ncɛw kɛnɛɛ bonyii bô baa nu bo mbee le, é nɛ é ley, é yuw no ben jemyi, bó saa ekpwaake le ben ghaanene lo? ²⁴Geenen, é wee tfuu teete é è nu ntum Nyo', wee wvu ncɛw kɛnɛɛ wvù baa nu wee mbee é ley, é fiɛɛ fi ben jemyi ege é wvù ekiɛɛ le wen nu wee wvù befe, é fí esaake wvù fô fitele le, ²⁵^lé mwɛɛm mvù nyiime fô fitele fiew e, eyenɛ emwa. Nonɛn, é wvù emum etum envuw fokuse, enyaa mbense wvu baay é Nyo' gayte le, “Nyo' nu naa ben é bó.”

No è nulo é kentaashe ke bonyii bo mbee le ebunlee, gee mwɛɛm leŋ

²⁶^mBoom bo bwɛɛm e, fiɛɛ ficií fi me njemyi nu le la? Fí nu le, seke ben é to yí kentaashe le, é wee wvù kɛŋke ŋkiee keeyem no nu, é wee n'yɛyi nu, é wvù kɛŋke fiɛɛ fi Nyo' nu é dunɔɛ é wvù nu,

^h14:16 2Kol 1:20 ⁱ14:20 ɛfe 4:14 ^j14:21 Yesa 28:11-12; Dito 28:49

^k14:23 Lem 2:13 ^l14:25 Yesa 45:14; Jon 4:17-19

^m14:26 8:1; 12:7-10; 14:4; ɛfe 4:11-13

ε wvù kee keejeme díew yì bó baa kee yí ke nu, ε wvù kee keeεεye díew yidvu é bonyii eyuw enù ten. Ben egeè mwεem mvunciim ê je yì è nulo é mvú efii lo kentaashe ke bonyii bo mbee le. ²⁷ É bonyii nu keejeme díew yì bó baa kee yí ke, é bó jeme ke bofée kenée botete maan. É bó dioo jemyi no jemyi wee mwaan mwaan ε wee mvu cεeyi fieε fi bó jemyi é bonyii. ²⁸ É wee baa nu dvú wvù ecεeyi fieε fi bó jemyi, é bó no nu diuw tfu ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ente, ε wee jemyi ke wase ê shem ê shem fô ekole kew e bó Nyo'. ²⁹ É bonyii bò teete bontum bo Nyo' le nu dvú, é bofée kenée botete jeme ê bonyii. É bó dioo jemyi ε bomew no yeese fieε fi bó jemyi ntay. ³⁰ É Nyo' fen nu ε dunçe fieε ê wee mvu wvù be ε shii dvú, é wee wvù be jemyi wase we cife, nya je ê wvuwe wee jeme. ³¹ Ben ekeè le ben bocii nulo etefe bontum bo Nyo' le. É ben dioo teete, no teete wee mwaan mwaan wvu le bonyii bocii eyεeyi mwεem ê ben, é ben ebvu ege é mvuntelem mvubole bocii eyvuwsè. ³² Bonyii bò Nyo' nu ε nya yibo nnya keeteete bontum bew kenke mvungay ê we jo nnya yidvu, ³³ njefo ke Nyo' nu Nyo' kembvunse ke, Nyo' nu Nyo' kenlæten.

No fi nu ê bintaashe bi bonyii bo mbee le bò è nu bo Nyo' le bicii, ³⁴ pseke bokene nu ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ente, no nu diuw tfu. Ke bó baa nya bó bô mvungay keejemyi ke. Bó kenke keeyuuke lo bolemse le, ε è nu no nci jemyi. ³⁵ É fieε nu dvú fi bó gomte keekieε, é bó bife ê bole' bobole seke bó ε tu jim yew, njefo è nu kenshoose fô kpwoon ejemyi ê kentaashe ke bonyii bo mbee le

ente. ³⁶ Ben ekeè le ke è to kew ben diew Nyo' ke. Nu le è to kew ben ε? É ke è mey ke ben bò diew Nyo' nu ε gen wase fô ke. Nu le è mey ben ε? ³⁷ Wee wvù kee naa le wen nu wee wvù teete bontum bo Nyo' le, kenée wvù kee le Nyo' nu ε nya wen bó nnya ye yi Keyoy ke Yuule, wvù kenke keebie le fieε fin fi me nsan fô ben e nu ε è gay Tata le me ensan. ³⁸ É wee baa ebee fi, tu bó nu ema lo ten wvù bó fiew fieε.

³⁹ Boom bo bwεem e, fi ε mum ε no nu le, ben ekenkè shiee baay ε è nu keeteete bontum bo Nyo' le. Geenεn, fo ben etun fo bonyii ejemyi díew yì bó baa kee yí ke. ⁴⁰ Ben dioo gee mwεem mvun mvunciim, no seysee ntay, gee ê je yì jee le.

Jisos Klistu to nu ε buy yí kpwe le

15 ¹ Boom bo bwεem e, me ngomte keseen keenkume ben ekume saaka wvù jee wvù me nto nfewcεε ê ben ε ben fiisen, ε no leeme yí dvú le keseen. ² É nu saaka wvudvu wvun wvù boysee ben é ben fen jici dvú ntay. É fuw ke nonen, tu ben to beje ke ε è nu ecici. ³ Ben ekeè le me nto nu ε nya fieε ê ben ε fi kuuke baay fele lo mwεem mvunciim. É è nu ke fi fi bó to nyæ ê me. Fieε fidvu nu le Klistu to nu ε kpwe fô bibefe bisεεbeene le ke lenlen no bó to sanjeε ê Ijwa' Nyo' le, ⁴ wbo le bó to nu ε dwey wvú, ε è ke no nu ediuw εta ε Nyo' bvuse wvú yí kpwe le ke lenlen no bó to sanjeε ê Ijwa' Nyo' le, ⁵ xnoo le wvú to nu ε dunçe ekole kew ê Bitā, ⁶ bvuu dunçe ten ê boom bew bo ntum e bo yuufe ncow bofée. ⁶ É wvù ke dunçe

[¶]15:5 Diee di Bitā din nu ê díew Glek e le Sefas.

[¶]14:29 Lem 17:11; 1Tes 5:21 [¶]14:33 7:15

[¶]14:34 11:3; Efe 5:22; 1Tim 2:12 [¶]14:37 1Jon 4:6 [¶]14:39 14:1, 5

[¶]14:40 14:33 [¶]15:1 Gal 1:11 [¶]15:2 Gal 2:1-2 [¶]15:3 11:23; Yesa 53:5-12

[¶]15:4 Jona 1:17; Mat 12:40; Jon 20:9; Lem 2:24-31

[¶]15:5 Mat 28:16-17; Luk 24:34, 36; Jon 20:19

ten ekole kew ê bonyii bo mbee le ε bó nu bvudvuu bvumwaan fele wee gee tin. Bonyii nteen ngoo yin e bæ ke naa dvú eben, ε bomew ε kpweken wase. ^{7y}ε wvú ke bvuu dunçe ekole kew ê Jem, bvuu dunçe ê boom bew bo ntum e bocii. ^{8z}ε è ke dioo nu ejim, ε wvú dunçe ten ekole kew ê me wvun wvú nu ente jo boom bo ntum e bo Jisos e diewe wan wvú bó to bokæ kente le. ^{9ab}Me njemyi nonen njefo me nu lo diewe wee wvu caan e ente jo boom bo ntum e bo Jisos e bocii. É me mbaa encim enkpwenten wvú bó etenje me le waa ntum Jisos ke, njefo me nto mbone bikaa ejim jo kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Nyo' le. ^{10c}Geenen, ε Nyo' buw me, ge ε me no nu fiæ fi me nu fi keseen. Ke nfi wvun wvú Nyo' to nyaε ê me to nu ε la ecici ke. Me nto nu ε nkaa nlem naa nfey lo boom bo ntum e bo Jisos e bocii. Geenen, ε ke ε to lemte me bô mvungay mwem ke. È to nu nfi wvun wvú Nyo' to buwæ me dvú wvú to lemte yî yem e. ^{11d}Fí ε mum ε no nu le kenæ è to nu me wvú to fewcæ saaka wvun ê ben, kenæ è to fewci bó, tu è nu ke fiæ fimwaan fi bee bó fewci, ε ben to bee fi le.

Beene nu ke ebuy ten yî kpwe le

¹²Keseen no bese fewci le Klistu to nu ε buy yî kpwe le, ben bomew ε ge næ ε se no duu le ke bonyii bô kpweken wase nu ke ebuy yî kpwe le ke? ^{13é}È fen nu kecéy le ke bonyii bô kpweken wase nu ke ebuy yî kpwe le, tu ke Klistu to nu ε buy ten yî kpwe le ke. ^{14é}È nu le Klistu to baa buy yî kpwe le, tu fiæ fi bese fewci nu ecici, ε mbee wene nu ten ecici. ^{15e}É

è fen nu nonen, tu bese teyte fiæ yî Nyo' le ecici, njefo bese ghane fewci le wvú to nu ε bvuse Klistu yî kpwe le se wvú to nu ε bvuse nkuu, é è fen nu kecéy le ke bonyii bô kpweken wase nu ke ebuy yî kpwe le ke. ^{16é}È fen nu kecéy le ke bonyii nu ke ebuy yî kpwe le, tu ke Klistu to nu ε buy ten yî kpwe le ke. ^{17f}Fí ε no nu le é è fen nu le Klistu to baa buy yî kpwe le, tu mbee wene nu ecici, ε bibefe binen bæ ke yî yene le. ^{18g}É fi emum enu ten le bonyii bô nu ε kpweken wase ε bó to taashe bô bo Klistu nu ε la wase ecici. ^{19é}Beene gæle bvufee yî Klistu le, taale le wvú efii beene ε è nu ke yî nshii wvun e maan, tu beene nu bonyii bô shen ekoole bonyii dvú yî won wvun e fele lo bonyii bocii.

^{20h}Geenen, kecéy kedvu nu le Nyo' to nu ε bvuse Klistu yî kpwe le. É è nu Klistu wee wvu fwe wvú cæleε je fô bonyii bô nu ε kpweken wase le. ²¹ⁱNo wee mwaan to gee ε kpwe to fô bonyii le bocii, nu ke lenlen no wee mwaan nu ε ge le bonyii nu ke ebuy yî kpwe le. ^{22j}Fí ε no nu le no bonyii bocii kpwe njefo bó nu kfuu di Adam e, nu ke lenlen no bonyii bocii nu ke ebuy yî kpwe le njefo bó nu bonyii bo Klistu le. ^{23k}Geenen, ε wee nu ke ebuyte ke ê kew kefew e. É Klistu nu wee wvú to yawæ cæ je buy. É wvú nu ke dioo ε kase ε to, é bonyii bô nu bew emum ebuy ten. ^{24l}Fí nu ke dioo ε kooy nonen, é emum enu kefew kè won nu eka. Klistu nu ke efuwε bvunfon bô mvungay noo bvukuke bvucii bvú saake keseen, emum etfuse bvunfon bwew ê Nyo' Ice. ^{25m}É wvú wvú Klistu kenke ke keesaake egen ebuy seke Nyo' nu ke egæ bonyii bew

^y15:7 Luk 24:50 ^z15:8 9:1; Gal 1:15-16; Lem 9:3-6 ^a15:9 1Tim 1:12-16

^b15:9 Efe 3:8; Gal 1:13-14 ^c15:10 2Kol 11:23

^d15:11 1:12; Gal 1:17-18; 2:6-9 ^e15:15 Lem 1:22; 4:33; 5:30-32

^f15:17 15:3; Lum 4:25 ^g15:18 1Tes 4:13 ^h15:20 6:14; Kolo 1:18

ⁱ15:21 15:45-49; Kej 3:17-19; Lum 5:12, 14, 18 ^j15:22 2Kol 5:17

^k15:23 15:51-52; 1Tes 4:16 ^l15:24 Dan 2:44 ^m15:25 Mben 110:1; Mat 22:44

bo bvuban e bocii ê wvú ekuse é wvú etome bikaa yî bó le. ²⁶ⁿE wee bvuban wvu ejim wvú wvú nu ke emese efíwse nu kpwe. ^{27o}Ê nu fiêe fi bó to saŋee ê Ŋwa' Nyo' le le, “Nyo' nu e gee wase mwëem mvunciim ê wvú ekuse wvú e no saake.”

Geenen, keegay le mwëem mvunciim nu ê wvú ekuse yaa mum nu le Nyo' wvú geke mwëem mvunciim ê wvú ekuse nu ten ê wvú ekuse ke. ^{28p}Ê nu ke enu seke mwëem mvunciim nu wase ê Klistu ekuse e wvú saake, é wvú wvú Waa Nyo' emum egeê ekole kew ekuse jo Ice wvú geke mwëem mvunciim ê wvú ekuse, wvu le Nyo' emum enu ewe jo fiêe ficii mondvuum monciim saake.

²⁹Ê è baa nu le bonyii bò nu e kpweken wase nu ke ekase buy yî kpwe le, bó e no leese bonyii ê joo yî bvudvuu bvú bonyii bò kpweken wase le nje la? Bó leese bó ê joo nonen le sew wvudvu nu la? ^{30q}Bese ten e no ghane yuu ye nen nje la? ^{31r}Boom bo bwëem e, me nu diuw kpwe le ediuw ecii. Me njemyi mwëem mvun nen njefo me n'yuuke ye yî fiêe fi Klistu Jisos wvú Tata wesebeene nu e ge fô ben e fele can yem e. ^{32s}Ê è baa nu le bonyii bò kpweken wase nu ke ebuy yî kpwe le, no bonyii ké no jemyi mwëem, e me ŋke ŋgen Efesus, e bonyii e bó ŋale diêwe nyám yî ŋkpwaante le no diuu bee bó gomte keesaaye lo me, le sew wvudvu nu la? Ê me enfaje nlu lo engay le fi enù no bó ké no duu le, “Beene ediekenè, wukenè njefo ntfuu nu e bó nu ebuy ekpweken” e? ³³Fo wee elæelè ben ke. Ben ekeè le, “É wee wvú keŋge kew jee læne bò ŋgoo yî befe, é ŋgoo yidvu ebefe bò wvú.” ^{34t}Ben etee

bvufee bvunen jim, ecine kebefe le. Me n'yene le ke ben bomew kee Nyo' ke. E me njemyi nen keeŋge le ben ewuumenè.

Ye yî bonyii nu ke ebuyte dvú yî kpwe le

³⁵Ê nulo é wee mvu ene ebiite le laa bonyii nu ke ebuyte yî kpwe le nee le le? Bó nu ke ekeŋke e è nu kfuu ye yî nee le? ^{36u}Wvuwe wee wvú biite nonen nu keyuŋ. Ke wvú kee le bó ké jewyi fiêe fi saa ke ebuy se fi e yaw e kpwe le? ³⁷Ke ye fiêe fi bó ké jewe nu yî yî ké buy no kuu ke. Bó ké jewe ke e è nu ŋgow eyneyin, kenêe è nu ŋgow egin, kenêe è nu yi la, ^{38v}e Nyo' mum nya ŋgow yidvu bò ye yî wvú shieele. E wvú nyaa ye jeeŋ jeeŋ ê ŋgow no ŋgow yidvu nu. ³⁹Ke mwëem mvunciim keŋke nyam ye lenlen ke. Bonyii keŋke yibo nyam ye jeeŋ, e nyám keŋke yibo, e mvunyiim keŋke yibo, e byé keŋke ten yibo ye. ⁴⁰Mwëem mvu we nu ê yibo je le, e mvu fokuse nu ê yibo je le. Mwëem mvu we keŋke bvubole bvujonke, e mvu fokuse keŋke bvubole bvujonke. ⁴¹Diuu keŋke bwew bvujonke, e kpwee keŋke bwew bvujonke, e jón keŋke ten bvubole bvujonke. E ke jon yimi bò yimi cim keŋke bvujonke lenlen ke.

⁴²Ê nu ke lenlen no ye bonyii nu ke enu seke bó buyte yî kpwe le. Bó ké dweyte wee e ye ye fo, geenen ke ye yî wvú nu ke ebuy dvú yî kpwe le bæ ke efo ke. ^{43w}Bó dweyte wee bò ye e yî yaa yen'yi jee ke, yaa keŋke mvungay ke. Geenèn, e wvú nu ke ebuyte yî kpwe le bò ye e yî keŋke bvujonke, keŋke mvungay. ⁴⁴Bó dweyte wee e ye ye nu yî wee wvu wum. Geenèn, wvú nu ke ebuyte yî kpwe le bò ye e è nu wase yî keyoy. É ye wee wvu wum

ⁿ15:26 Mwm 1:18; 20:14; 21:4 ^o15:27 Mben 8:6 ^p15:28 Lum 11:36

^q15:30 Lum 8:36 ^r15:31 2Kol 4:10-11

^s15:32 Yësa 22:13; Luk 12:19-20; 2Kol 1:8 ^t15:34 Mat 22:29; Lum 13:11-14; Efe 5:6-17 ^u15:36 Jon 12:24 ^v15:38 Keŋ 1:11 ^w15:43 Fili 3:20-21

nu lo, tu ye keyoy nu lo ten. ⁴⁵xyBó nu ε saŋ le, “Adam wvu fwe to nu ε no nu dvú, yoyte.” É dioo tu fô Adam wvu ejim e, ε wvú no nu fiew keyoy kè nyaa nshii é bonyii. ⁴⁶Ké wee ké yaw no kɛŋke ye ε è nu yi keyoy kɛ. Wvú ké yaw kɛŋke ε è nu ye wee wvu wum sɛ ké kɛŋke yi keyoy. ⁴⁷Adam wvu fwe nu ε bó to bom bô kebvu ke yí nshɛ le. É Adam wvu ejim to nɛ fiew fowe. ⁴⁸Bonyii bo fokuse fɛn nu diɛwɛ wee wvu fwe wvú bó to bomɛ bô nshɛ le, ε bonyii bo fowe nu diɛwɛ wee wvú to nɛn'yɛ fowe le. ⁴⁹zNo beene nu ε jo nfieesɛn yi wee wvú bó to bomɛ bô nshɛ, nu kɛ no beene nu ke ejo yi wee wvú to nɛn'yɛ fowe le.

⁵⁰Boom bo bwɛɛm e, é me ensee é ben lɛ kɛ è nulo é ye yin yi è nu nyam bô elɛmɛ ke ekɛŋke bvudvuu ɛntɛ jo bvunfon bvú Nyo' le kɛ. É kɛ è nulo ten é fiɛɛ fí nulo efo ke ekɛŋke bvudvuu fô fiɛɛ yaa foo fó le kɛ. ⁵¹aBen eyekɛ eyuw é me ensee ben kɛnyilɛ kɛ fiɛɛ le. Kɛ beene bocii nu ke ekpwɛkɛn kɛ. Geenɛn ε ye yesebeene bocii nu ke esɛsɛ ekumɛn. ⁵²bBó nu ke edioo ε toŋ soŋ yi fokɛmɛsɛ, é ye yesebeene emum ekumɛn kɛ nɛn mwaŋŋ no wee kɛ bɛwbɛw jise. Soŋ nu ke dioo ε jɛmɛ é bonyii bô nu ε kpwɛkɛn wase emum ebuy yí kpwe le bô ye yi yaa bɛɛ kɛ efo kɛ, é beene bô bɛɛ dvú emum ekumɛn lo. ⁵³cYe yin yi nulo efo kɛŋke keekɛ ekumɛn etu wase ε è nu yi yaa nulo efo kɛ. É ye yi nulo ekpwɛ kɛŋke keekɛ ekumɛn etu wase yi yaa nulo ekpwɛ kɛ. ⁵⁴dSeke ye yi nulo ekpwɛ ebvuu efo ε kumɛn wase ε tu yi yaa nulo ekpwɛ ebvuu efo kɛ, é fiɛɛ ficii emum ekocɛn no bó saŋ é ɪjwa' Nyo' le le,

“Bó nu ε so wase kpwe ε ŋgoy mvungay mwew.

⁵⁵eO kpwe, mvungay mwuw ε fɛɛ?

O kpwe, gbwɛɛŋ wo wvú wo taa bonyii dvú ε fɛɛ?”

⁵⁶fGbwɛɛŋ kpwe nu kebɛfɛ, ε mvungay mvu kebɛfɛ le nu nci Nyo'. ⁵⁷gBeene enyaà keyoone é Nyo' wvú nu ε taasɛ beene bo Tata wesebeene wvú Jisos Klistu beene ε no soo kebɛfɛ noo kpwe.

⁵⁸hNonen boom bo bwɛɛm e bô nu shém yɛm, ben eleemè tɛmyi. Fo fiɛɛ eshiikè naa lo ben kɛ. Ben elemtè lemme di Tata le sekɛcii, ekeè lɛ kɛ lemme di wee gee nje Tata nu ke elɛ ɛcici kɛ.

Nnya keefi bonyii bo Nyo' le dvú

16ⁱMe nu enjɛmɛ kɛsɛɛn ɛkumɛ nnya yi bó nyaa keefi bonyii bô è nu bo Nyo' le dvú. Ben egeè kɛ lɛŋlɛŋ no me nto ŋgayɛɛ lɛ bintaasɛ bi bonyii bo mbee le bi Galɛshia egeè. ²Seke è nu diuu di fwe yí kɛmaa le kɛcii, ε wee mwaan mwaan baa fiɛɛ seyse gɛɛ. Wee dioo baale, baa kɛ no Nyo' nu ε buw wvú. É me ŋkɛ endioo ε nto ben saa ebvuu esɛɛ esuuke lo kɛnsuw kɛ. ³Me nu ŋkɛ endioo ε nfɛsɛ, emum ensaŋ ŋwa' embɛn fô nnya yɛnɛ le, é bonyii bô ben nu ε baa emum ejo egen dvú Jelusalem. ⁴É fí fɛn nu ε kocɛn ben e lɛ me enŋɛn ten, é bee bó emum egen.

Mwɛɛm mvú Baul to kpawwci keekɛ ege

⁵jMe nu ŋkɛ en'yaw enfɛy jɛ Masedonia seke me ntoo é ben e, njɛfo me ŋgomtɛ keenfɛy jɛ jó. ⁶kɛ è nulo é beene kɛ ece, cɛ naa ε kɛfɛw kɛ nffum wvú tɛmyi le kɛ eghan efɛy, wvu lɛ ben kɛ

^x15:45 15:21-22 ^y15:45 Kɛŋ 2:7; Jon 6:63; 2Kol 3:6, 17 ^z15:49 Kɛŋ 5:3

^a15:51 1Tes 4:15 ^b15:52 Mat 24:31; 1Tes 4:16 ^c15:53 2Kol 5:4

^d15:54 Yɛsa 25:8 ^e15:55 Os 13:14 ^f15:56 Lum 4:15; 6:14

^g15:57 Lum 7:24-25 ^h15:58 16:13 ⁱ16:1 Lem 11:29-30; 2Kol 8-9

^j16:5 Lem 15:21; 2Kol 1:15-16 ^k16:6 Lum 15:24

efice me yî lene diem e, é me emum engene jò me ngene. ⁷Ke me ngomte le me nke endioo ε nto ê ben e keseen é beene eyenen ke lo we we ke. Me ntaale fwe, nkee le me nu nke ento é beene ebosen ece, é Tata fen ε bee. ⁸mGeenen me embæ ence Efesus jan engen embuy diuu di Nkaw Bentekos e. ⁹Kembuñ ke baay nu ε yene fò me le jan keenggee lemme di Nyo' le, naa no bonyii bomew cim nu dvú bane lemme didvu din nen. ¹⁰nÉ Timatio ke eto lo, é ben yen le ben nu ε ge wvú ε no yuuke njon é ben ente, njefo wvú gee lemme ε è nu di Nyo' le lenlen ke diewe me. ¹¹Fo wee ejo wvú ekuse ke. Ben ke efice wvú é wvú elen nyækeey etu jim fò me le, njefo bee boom bo bwee wesebeene le cæyte wvú. ¹²oFi ekumæ waa bwee wesebeene wvú Abo-los nu ε me nse nu ε no nleke wvú le wvú elaa ghane é ben e bô boom bo bwee wesebeene le bomew ba, geenen wvú se baa koonke naa lo keeto keseen ke. Wvú nu ke edioo ε kenke je, emum eto.

Ngayma bô kemæse ke njeme le

¹³pBen dioo nu no yenè. Ben eleemè tæmyi yî mbee wene le, enù bonyii bô kenke mvuntelem. Ben eleemè tæmyi. ¹⁴qBen dioo gee fiæ ficii no gee bô kenkonen.

¹⁵rBoom bo bwæem e, ben ekeè le Tefanas bô yew ye nu bonyii bo fwe ê keba kè Akæya le bô to yawæ lese fitele yî Tata le, nya bikuu bibole keefici bonyii bo Nyo' le. ¹⁶Me ε no nkule can le ben eyuukè bonyii ke diewe ban e, ebvuu eyuukè ten bonyii bô lemte yî fiæ le fimwaan bô bô le. ¹⁷Me ε no n'yuuke njon no wvú wvú Tefanas bô Fotunatus noo Akaykus nu ε to keeyen me le. Me nu ε n'yen bô le fí ε mum ε no nu le me nu ε n'yen wase ben e. ¹⁸sBô nu ε læse fitele fiem ke lenlen no bô læse mvunen. Bonyii diewe ban e nu bô ben ewvumtè bô. ¹⁹tBintaashe bi bonyii bo mbee le bi Esia jan gayte ben e. Akpwila bô Blisilia noo kentaashe ke bonyii bo mbee le kè shiile é bô yew gayte ben e é diee di Tata le. ²⁰uBoom bo bwee wesebeene le bo mbee le ciinse ten ngayma. Ben egay wee tfuu le epoce diewe bonyii bo Nyo' le. ²¹vWvun ngayma saanke me wvú Baul bô kebo kem. ²²wLon ekoo wee wvú baa ekoonke Tata ke. Kee Tata, kase ke eto. ²³Tata Jisos ebuw ben bô kembonen kew sekecii. ²⁴xKenkonen kem enù fô ben e sekecii njefo beene nu ε taashe yî Klistu Jisos e. Fí enù nonen.

¹16:7 4:19 ^m16:8 Lem 19:8-10 ⁿ16:10 4:17

^o16:12 1:12 ^p16:13 15:38; Mben 31:24; Efe 6:10 ^q16:14 8:1; Jon 13:34; Lum 13:8-10; 2Kol 6:6; Gal 6:10; Efe 5:2 ^r16:15 Lum 16:5; 1:16

^s16:18 Fili 2:29; 1Tes 5:12 ^t16:19 Lum 16:5; Mwm 1:4, 11; Lem 18:2

^u16:20 Lum 16:16 ^v16:21 Gal 6:11; Kolo 4:18; 2Tes 3:17; Flm 19

^w16:22 Gal 1:8-9; Mwm 22:20; Jut 14; Mwm 1:7 ^x16:24 4:21; 2Kol 2:4; 11:11; 12:15; Fili 1:8; 2:17; 1Tes 2:8; 3:12; 2Tim 3:10; Flm 9

*Ŋwa' wvu bokanɔ bofɛɛ wvù
Baul to sanɛɛ ê kentaashe ke*

Kol en

Fieɛ fi nu ê Ŋwa' wvu Kolɛn wvu bokanɔ bofɛɛ wvun e

Baul to san ɔwa' wvu bokanɔ bofɛɛ wvun fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Kolɛn e, ɛ è nu kefew kè bonɣew to nen'yeɛ etoo entelɛɔ jo wvù bô kentaashe kedvu. Bonyii bo ê kentaashe kin e bomew to nu ɛ nɛ no kɛnke mvunɣicen mvù temyi ekumɛ Baul. Geenɛn, ɛ Baul san no duɔci le wen koonke baay le bô bó etu diuw mwaanɔ.

Ŋwa' wvun nu ɛ bvuu ɛ gen fwe ɛ no jemɔ no Baul to leke kentaashe kedvu le bó eyene can yibo keefi bonyii bo Klistu le bo Judea bô to nu yî ngew e. Ê keba ke ɔwa' wvun e ke ejim nu ɛ Baul jemɔ ekumɛ mweɛm mvù duɔci le wen nu waa ntum Jisos Klistu wvu cɛɛy. Wvù to jemɔ njefo bonyii bomew bo Kolɛn caan to nu ɛ nɛ bense bikuu bibole le è nu bowen boom bo ntum e bo Jisos e bo cɛɛy, mum duu le ke Baul nu naa lo waa ntum Klistu wvu cɛɛy ke.

Bikuu bi mweɛm e ê ɔwa' wvun e

1:1-11 Kɛnɣewɛ

1:12-7:16 Baul bô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Kolɛn

8:1-9:15 Nnya keefi bonyii bo Klistu le bo Judea dvù

10:1-13:10 ɛ Baul jeme ekumɛ mweɛm mvù duɔci le wen nu waa ntum Jisos Klistu wvu cɛɛy

13:11-14 Kemese

1 ^yÈ nu me wvù Baul, ɛ me nu waa ntum Klistu Jisos yî nɣon wvù wvu Nyo' le. Ê nu bee waa bwee wesebeene wvù Timatio. Me nsaanke ɔwa' wvun fô kentaashe ke bonyii bo mbee le bo Nyo' le bo Kolɛn, noo fô bonyii bô è nu bo Nyo' le bocii bo keba kè Akɛya le kecii. ²Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lætene.

Nyo' wvù læsee mvuntelem

³z**M**bense enù fô Nyo' wvù è nu Nyo' wvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, bvuu nu Ice le. Wvù nu Icee shen, nu Nyo' wvù læsee mvuntelem mvu bonyii le yî mweɛm e mvunciim. ⁴È nu wvù wvù ké no læsee mvuntelem mvusebeene yî bonɣew busebeene le bocii wvu le è nulo é beene emum ekee ten keelæsee mvuntelem mvu bonyii bomew e seke bó nu yî bonɣew e. Beene nulo ekee keelæsee nonɛn ɛ è nu bô nlæsee wvù Nyo' nu ɛ læsee mvusebeene mvuntelem dvù. ⁵a**B**ese kee lo le ke lænɣɛ no bonɣew bo Klistu le nu fô bese le baay, nu ke no Nyo' nu efele yî Klistu le læsee mvuntelem mvusee ke ten baay. ⁶b**É** bese nu yî monlum e, tu è nu keelæsee mvuntelem mvunɛn noo keeboyse ben. É bó læsee mvuntelem mvusee, tu è nu keege é mvuntelem mvunɛn elætene, é ben ekuu shém enu nyekeey yî bonɣew bô ben yene diwɛ no bese yene le. ⁷Fieɛ fi bese taale fwe kee ekumɛ ben nu ɛ ke fieɛ nulo eshiw bese ke, njefo bese kee lo le no ben yene ngew diwɛ bese le, nu ɛ ben ten nu ekenke mvuntelem mvù lætene diwɛ bese le.

⁸c**B**oom bo bwee wese le, ke bese gomte le ben enù se ben kee kfuu ngew wvù bese to wue wonɣ wvù ɛsia le ke.

^y1:1 Gal 1:1; 1Kol 4:17 ^z1:3 ɛfe 1:3; 1Bi 1:3

^a1:5 4:10; Mben 94:19; Kolo 1:24 ^b1:6 4:15, 17

^c1:8 4:8; Lem 19:23; 1Kol 15:32

Wvuwe ngew to tɛmyi baay fele mvun-
gay, ε bese no yene le ke ε nulo é bese
ebvuu elun ke. ^{9d}Yi keceey e, bese to kee
le è nu ke wase kpwe fô bese le. Geenen
fifin to kooyi nonen keege le fo bese eye-
emè yî bikuu bisese le ke, le bese eyeemè
ε è nu yî Nyo' le. È nu wvù wee wvù bu-
use bonyii yî kpwe le. ^{10e}Wvù wvudvu
wvù to bvuse bese yî kfuu wvuwe ngew
wvù è to yen'yi wase kpwe le, nu ε wvù
nu ke emey ke ebvuse. Bese nu ε gee
bvufee ε è nu yî ye le le wvù bæ ke ke
ebvuu ebvuse bese sekeci, ^{11f}no ben
nu etomte bese bô bunle yene. Nonen é
bonyii emum ke enyaa keyoone é Nyo'
fô bese le nje fiε fi jee fi wvù nu ε buw
bese dvù nje bunle bonyii nteen.

Fieε fi to gee ε Baul se kumen ɲkpawwε lene diew

^{12g}Fiεε nu dvù fi bese saale ye yî
dvù le, ε fitele fisese tomte bese ekume
fi. Fí nu le, gee disese é woɲ jan, efey
mvunciim fô ben e, nu di yuule, nu
keceey no Nyo' gomte. Ke bese gee gee
di bii bvufee bu yî woɲ wvun e ke. Bese
gee bii ε è nu no Nyo' nu ε buw bese le
bese egeè. ¹³Ke bese saanke fiε fimew
fô ben e jεey efey fi è nulo é ben etan
ekieε fi ke. Me ɲkpwaake le ben nu ke
etan ekieε fi ficii, ^{14h}ke no ben nu ε kieε
wase bese keseen caan, wvu le é ke edioo
enu diuu di Tata wesebeene wvù Jisos
ε to, é ben esaale ye bô bese ke naa no
bese saale ye bô ben. ¹⁵ⁱNo me nto ɲkee
naa fifin nonen, ε me mum no ɲgomte
keen'yaw nto é ben e, wvu le ben ekeɲke
sew wem bokaɲ bofeε. ¹⁶Me nto ɲkaake
le me nu ɲke endioo engene Masedonia

enfey je jo ben, bô le me nu ɲke endioo
enkaase embvuu enfey je jo ben é ben
efice me yî lene diem di Judea le. ^{17j}Ben
kpwaake le no me nto mbaa enghan en-
fey ke, nu ε me nto ɲkaake nonen ɲgee ε
è nu ndvum e? Nu le me ndioo ɲkaake
fiεε no ɲkaake é je wee wvu fokuse fen
wvù beɲe fiεε le “Éε” mum kase tun ke
sekedvu le “Aay” e? ^{18k}Yi keceey e, no
Nyo' ké no leeme ke yî diew ye le, ke fiεε
fi bese jemyi é ben ké no nu fi bese ebee
le, “Éε” kase tun le, “Aay” ke. ^{19l}É fi nu
nonen ɲjefo ke Jisos Klistu wvù Waa Nyo'
wvù bee bo Silas noo Timatio to fewci é
ben ente nu wvù beɲe fiεε le, “Éε” kase
tun le, “Aay” ke. È ké no nu ke le, “Éε”
sekeci. ²⁰Ben ekeè le yî Klistu le nu ε
boɲkawma bô Nyo' gee bocii nu ε wvù
ε bee dvù le “Éε”. È nu nje fifin wvù
beene fele yî Klistu le gayte é Nyo' le “Fí
enù nonen.” È nεε no beene ké no tumte
moɲkum mew nen. ²¹È nu Nyo' wvù nu
ε leke bese ε leke ten ben, beene ε no
tɛmyi yî Klistu le. Wvù nu ε caw ^{ss}beene.
^{22m}Wvù nu ε gee nciise we yî yese beene
le wvù è nu Keyoy kew kè nu fô mvun-
telem mvusebeene le diewε sâ' fiεε ficii
fi beene nu ke ekeɲke le.

²³ⁿÉ nulo é me mbe Nyo' é wvù eben
jim nsaw wem le me nto mbaa nto Kolen
ε è nu ɲjefo me nto ɲgomte keembawce
lo ben. ^{24o}É ke è nu le bese gomte
keeleeme ke le è nεε no mbee wene keɲke
keenu ke. Bese kaa lemte lo beene keeto
bô ɲjoɲ fô ben e. Bese kee le ben leeme
tɛmyi yî mbee wene le.

2^pNonen ε me mum ɲkpawwε le ke
me mbεε mbvuu nlaa ghane di eto bô
nsase ke. ²É me embvuu ene ε ɲge ben

^{ss}1:21 Kenεε le, “... è yefe.”

^d1:9 Lum 4:17 ^e1:10 2Tim 4:18 ^f1:11 4:15; Lum 15:30

^g1:12 2:17; 1Kol 1:17, 19, 31; 2:13; Ibu 13:18 ^h1:14 5:12; Fili 2:16

ⁱ1:15 1Kol 16:5-6 ^j1:17 1Kol 4:18-19 ^k1:18 1:23 ^l1:19 Lem 18:5 ^m1:22
5:5; Lum 8:15-16, 23; Efe 1:13-14 ⁿ1:23 11:31; 13:2; Lum 1:9; Fili 1:8; 1Tes 2:5;
2Tes 2:10 ^o1:24 1Bi 5:3 ^p2:1 12:21; 1Kol 4:21

ε yuw nsase, ε ebvuu enu yεε dvú wvú nulo ege ε me en'yuw njon efey ben boba bô me nu ε ηge wase bó ε yuw nsase? ³qε nεε fiε fi to gee ε me nse nsaj ηwa' wε ε je yí me nto nsajεε le. ε to nu wvu le me ηke ndioo ε nto ε ben e, me nsaa ηke enkeηke nsase wvumvu wvú nε fô ben bô bee ege ε me en'yuw ε è nu njon e ke, njefo me ηkee naa ntay ekumε ben bocii le njon wem nu ke njon wene bocii. ⁴tBen ekeè le ηwa' wvudvu wε nu ε me nto nsajke bô nsase wvu baay, ε fiteletone me, ε misem ε yijsen ε me ejise. ε ke me nto nsaj nonen keenge ε ben eyuw ε è nu nsase ke. ε to nu keege ε ben ekieε kenkonen ke baay kè me ηkenke fô ben e.

Bó elεεshe jay mweten enya ε wvú

⁵ε wee to nu ε ge ε me n'yuw nsase, tu ke nsase wvun to mεy ke fô me le ke. Wvú to nu ten fô ben e bocii. (Ke fifin nu fiε fi me enjemyi engene yí dvú le baay ke). ⁶sηgew wvun wvú wee nteen ben e nu ε nya wase ε wvuwe wee nu ε wvú ε kocen nonen. ⁷tKeseen nu ε è nulo ε ben elεεshe jay we, ege ε fitelet fiew elεetene, wvu le fo wvú emεy ke wase enu shen shen baay ke. ⁸Nonen me ε no ηkule can ε ben le ben ekase edunçe ε wvú le ben bee ke koonke wvú. ⁹uε nεε fiε fi to gee ε me nse nsaj ηwa' wε fô ben e keemom ben enkieε le laa ben yuuke ke me le yí fiε le ficii le. ¹⁰ε ben lεεshi jay wee, tu me ten nu ε nlεεshe. ε me nlεεshi fiε, fen ε fiε nu dvú keelεεshe, tu me nlεεshi ε Klistu ejise nje yene. ¹¹vBeene gee nonen wvu le fo Satan ke enε eley jó ekenke mvungay ε beene we. Ke beene maa no wvú ké no wεentene ke.

Diew Nyo' kumte bonyii le jé le jé le

¹²wε to nu seke me nto ngenεε mbuy kelaante kè Towas e keenfewce saaka wvú jee wvu ekumε Klistu jó, ε Tata yene kembuj fô me le keenlem lemme diew jó. ¹³xGeenen bvufee bwem to baa nu fô ke, njefo me nto mbaa n'yen waa bwεem wvú Taytus e jó ke. Nonen ε me mum ηgay bó le le bó ε shεε wase, mum nto Masedonia.

¹⁴Geenen, keyoone nu fô Nyo' le wvú ké no saa fwe dvusese yí Klistu le nyaa mbεεte, ε bese bii diewe bonyii bô wvú nu ε kenke gbwen jem e. ε wvú mum fele yí yese le sanje Klistu mondvuum e monciim ε bó kee wvú yuuke nsam we diewe jiin fô bó ε ton e. ¹⁵yBen ekeè le bese nu diewe nsam jiin di Klistu le fô Nyo' le entelεj jo bonyii bô bó boysee bó noo fô bô laa wase le. ¹⁶zFô bonyii bô laa wase le nu ε nsam wvun too ε è nu bô kpwe fô bó le. ε bonyii bô bó boyse bó nu ε nsam wvun too ε è nu bô nshii fô bó le. No fí nu nonen, tu è nu yεε dvú wvú nu ε kocen keege didin lemme? ¹⁷aKe bese nu diewe bonyii nteen e bô nu ε jo diew Nyo' yí ε tu fiε fi way e fi bó ghane geese lo ke. Bese nu fisese bonyii bô nu ε taashe yí Klistu le. ε bese fewci diew Nyo' bô mvuntelem mvú yuule diewe bonyii bô Nyo' nu ε tum bó, ε bó leeme ε wvú ejise le.

Kenfews en moηkan mo moyvuum bô mo monfem e

3^bMe nfen ηgayte nen ε fí nu le bese bvuu kaase dunçi lo bikuu bisese ε ben e? Nu le bese shieele boηwa' diewe no bonyii bomew shieele boban boηwa'

q2:3 13:10 t2:4 7:8; Lem 20:31; 1Kol 16:24 s2:6 7:11 t2:7 Kolo 3:13

u2:9 7:15; 10:6 v2:11 1Bi 5:8 w2:12 1Kol 16:9

x2:13 1Tes 3:1; 2Kol 7:6, 13-14; 8:6, 16, 23; 12:18; Gal 2:1, 3; 2Tim 4:10; Tay 1:4; Lem 20:1 y2:15 1Kol 1:18 z2:16 3:5-6

a2:17 4:2; Fili 1:15-17; 1Tes 2:3, 5, 10; 1Bi 4:11 b3:1 5:12; 10:12; Lem 18:27

bò nɛ fô bese le kɛnɛ fô ben e bò dunɔi bonyii bò è nu bese le? ^{2c}Ben kebɛɛ nu wase ŋwa' wese wvù bó nu ɛ saŋ ê mvuntelem mvusese le le wee tfuu nulo ekiɛɛ ebvuu etaŋke. ^{3d}Ben yen'yi le ben nu ŋwa' Klistu ɛ bese ɛ seyse. Ŋwa' wvun nu ɛ kɛ bó saŋ ɛ è nu bô kete ke ŋwa' le kɛ. Bó saŋ ɛ è nu bô Keyoy ke Nyo' wvù kɛŋke nshii le. ɛ kɛ bó saŋ ɛ è nu yî biwaŋ bi eta yo eta le kɛ. Bó saŋ ɛ è nu yî biwaŋ bì è nu mvuntelem mvu bonyii le.

⁴Fifin nu fiɛ ɛ bese jemyi ê Nyo' ejise sɛ kemaŋen nje Klistu. ^{5e}Kɛ è nu le bese nu ɛ kocɛn bô bikuu bisese keege fiɛ fimew wvù bese ke nɛ eduu le fiɛ fimew nɛ fô bese le kɛ. Ê ge Nyo' bese ɛ sɛ kocɛn. ^{6f}Wvù nu ɛ ge bese ɛ kocɛn keelemte yî saaka moŋkan mo monfɛm e. Kɛ moŋkan man yaa nu mò bii ɛ è nu bonci bò bó saŋɛ lo bô can kɛ. È nu mo Keyoy ke Yuule le. Bonci to too ɛ è nu bô kpwe. Geenɛn ɛ Keyoy nyaa ɛ è nu nshii ê bonyii. ^{7g}Je yî yvum yî bó to gee mwɛɛm jó nu ɛ bó to cow bonci bodvu yî biwaŋ bi eta le. Seke Muses to too bô bonci bodvu nu ɛ kɛ bonyii bo Israɛl to kee keebvu eta bvushiw bwew kɛ, nje n'yu Nyo' wvù to baa yî bvushiw bwew e. Ê yiye je yî yvum yî to too ɛ è nu bô kpwe to too kɛŋke n'yu Nyo', ɛ n'yu wvun nu wvù to baa nonɛn jimte wase kaa gene lo, ⁸é n'yu je yî bó gee mwɛɛm jó yî è nu yî Keyoy ke Yuule saa efey naa lo wvuwe n'yu le? ^{9h}É je yî bó to gee mwɛɛm jó yî to too bô fiɛ fi leese lo bonyii ngɛw e, to too bô n'yu Nyo', kɛ tu je yî bó gee mwɛɛm jó yî è nu yî Nyo' joo bonyii le bó nu teyteyê ê wvù ejise nulo ekɛŋke n'yu ɛ wvù fele lo wvuwe! ¹⁰Kecɛɛy kedvu nu

le fiɛ fi to too kɛŋke n'yu Nyo' fidvu nu ɛ lase wase n'yu we njefo n'yu wvù kuuke fele wvuwe nu ɛ to wase. ¹¹É fiɛ fi to kaa wase gene lo to too bô n'yu Nyo', kɛ tu n'yu fiɛ fi too keenu wase kemakaa nu ekuuke fele naa lo wvuwe!

¹²No bese kee nonɛn sɛ kemaŋen, bese ɛ mum ɛ no fewci yaa fane kɛ. ¹³ⁱKɛ bese nu diɛwɛ Muses wvù to kɛ baŋ bvushiw bwew bô ndvu keege le fo bonyii bo Israɛl etaale no n'yu wvù to baa yî bvushiw bwew e jimte kaa gene kɛ. ^{14j}Geenɛn bonyii bodvu nu ɛ bvufee bvubole to jiime. ɛ naa ɛ to ɛ buy ɛben wvun e, nu ɛ bó dioo taŋke fiɛ ê ŋwa' moŋkan mo moyvuum e, é bó eyuw, ɛ fiɛ no nu ɛ fi ɛ baŋ ke bvufee bvubole. È nu kɛ yî Klistu le wvù è nulo é bó ecake fiɛ fi baŋke fidvu. ¹⁵Yî kecɛɛy e, ɛ to ɛ buy naa ɛben wvun e, nu ɛ bó taŋke fiɛ ê ŋwa' Muses e, ɛ fiɛ no nu kɛ ɛ fi ɛ baŋ bvufee bvubole. ^{16k}Geenɛn é wee ke etu wase bô Tata, é bó mum cake fiɛ fi baŋke fidvu. ^{17l}Tata wvun nu Keyoy, ɛ naa fɛɛ fô Keyoy kin nu, nu ɛ bonyii ke buy kɛ yî bvunfaw e. ^{18m}Fí nu le beene bocii bò nu sɛ fiɛ bɛɛ baŋke monshim moseɛbeene nu ɛ n'yu Tata baa yî yese beene le, gee ɛ beene baa mum kumene gene fwe fwe fieesene wase ɛ è nu wvù. Ŋkumɛn wvun nu ɛ è gee Tata wvù è nu Keyoy ke Yuule.

Ntfu saaka wvù jee ê nsháan mbom e

4 ⁿNonɛn no bese kɛŋke lemme din ɛ è cam Nyo' shen ɛ nya ê bese, tu kɛ è nulo é shem ekpwee bese dvú kɛ. ^{2o}Bese nu ɛ base jim ê mwɛɛm mvù bonyii gee ê kenyilɛ le mvù è nu mvu kenshoose le. Bese nu ɛ tun je kenlɛɛma. Kɛ bese leese

^c3:2 1Kol 9:1-2 ^d3:3 Ksm 24:12; Yeli 31:33; Esek 36:26

^e3:5 2:16; Lum 15:18 ^f3:6 Jon 6:36; Lum 7:5-6; 8:2, 6, 10; 1Kol 11:25

^g3:7 Ksm 34:29-30 ^h3:9 Lum 8:2, 33; Gal 3:10 ⁱ3:13 Ksm 34:33-35

^j3:14 Yesa 6:10 ^k3:16 Ksm 34:34 ^l3:17 Jon 8:32, 36; Lum 8:2; Gal 5:1, 13

^m3:18 4:6; 1Kol 2:7 ⁿ4:1 3:4, 6 ^o4:2 2:17; 6:4

mbiay ê diw Nyo' le ke. Bese ké no jemyi ke é è nu keceey endan endan, dunji bikuu bisese ê wee tfuu ê Nyo' ejise, wvu le è nulo é bô ekpwawce ekiee bonyii bô è nu bese. ³PÉ è cim nu le saaka wvù jee wvù bese fewci wvun nu é fiee banji, tu fi banji ke é è nu fô bonyii bô laa lo le. ⁴QFô boba bonyii bô baa bee saaka wvun e nu é Satan wvù è nu nyo' wvu yî wonj wvun e é sùm bvufee bvubole bvù é no jime keege le fo bô eyenè n'yu saaka wvù jee wvù nu ekumè bvukuke buv Klistu wvù nu wunte Nyo' le ke. ⁵rBen ekeè le ke bese fewci é è nu ekumè bikuu bisese ke. Bese fewci é è nu ekumè Klistu Jisos le wvù nu Tata. É bese nu ke lo fisese bonyii bô lemte ben e nje Jisos. ⁶sNyo' wvù to gayee le,

“N'yu ebuy ê ejiiwe le ebaa”,

è nu Nyo' wvudvu wvun wvù nu é ge n'yu we é no baa fô mvuntelem mvusese le keeyuuse bese é bese kee bvukuke buv Nyo' le bvù nu yî bvushiw buv Jisos Klistu le.

⁷Geenen, ntfu saaka wvun nu yî yese le, é bese nu ke lo fisese nsháan mbom. É bese nu nonen wvu le fi edunji le mvun-gay mvu baay mvun yî yese le nu mvu Nyo' le é è yaa nu mvusese ke. ⁸tBongew yike bese biba bicii, geenen yaa buwci bese ke. Bese nen'yi é bvufee no bu-unjke lo bese, geenen shem saa ekpwee bese ke. ⁹Bó ké no bone bikaa é bese ejim, geenen é Nyo' yaa daayi é bese le ke. Bó ké no kfune bese é bese gbwee fokuse, geenen yaa kpwee ke. ¹⁰uBese ké no ghane kpwee ke kfuw kpwe Jisos sekeci, wvu le nshii Jisos nulo eyen'yi ten yî ye yese le. ¹¹vNo bese cee, nu é

bese ké no nu ke diuw kpwe le sekeci nje Jisos, wvu le nshii Jisos eyen'yi yî biqkpwe bisese bi ye le. ¹²wNonen bese é mum é no kpwee kpwe, geenen é kpwe yese yin too é è nu bô nshii fô ben e.

¹³xNo bese nu é lese fitele yî Nyo' le diewe wee mvu wvù to jemyee é lJwa' le le,

“Me nu é mbee é nse no njemyi”,

nu é bese ten é bee é se no jemyi. ¹⁴yBese kee lo le wvù wvuwe wvù to bvusee Tata wesebeene wvù Jisos yî kpwe le, nu ke ebvuse ten beene bô nu bô bo Jisos yî kpwe le, ejo bese noo ben ten egen egee é wvù fwe. ¹⁵zMwæm mvun mvunciim kooyi nje yene, wvu le no mbuwma Nyo' saanjene gene fô bonyii le nteen nteen, é keyoone kè bonyii nyaa é Nyo' ebiisè, é mbense gene fô Nyo' le.

Mwæm mvù beene yene mvù le fele lo

¹⁶aÉ nêe fiee fi ke shem kpwee bese ke. Naa no ye yese yin cim buuuke gene kaa nen, nu é mvuntelem mvusese kumene tuu ke lo mvunfem ediuw ecii. ¹⁷bBongew bo caan ban bô bese yene yî kefew kin e, nu é bó seysee é è nu buvonjke buv baay bvù mey lo fô bese le bvù è nulo wee saa efewsen ke. ¹⁸cNonen, bese baa leke fisese bvufee yî mwæm mvù bó yene mvù le ke. Bese leke é è nu yî mvù bó yaa yene le ke, njefo mwæm mvù beene yene mvù le nu é mvù fele lo, geenen é mvù beene yaa yene ke, nu mvù mey lo.

5^dBeene kee le é bó sâw lo cun yin yi è nu ye yesebeene yi beene cee dvù fokuse fæn, tu beene kanjke yew fô Nyo' le é bó yaa bom bô can ke. Yiye nu yew yi

^p4:3 1Kol 1:18 ^q4:4 Jon 12:31; Efe 2:2; Kolo 1:15; Ibu 1:3 ^r4:5 1:24

^s4:6 Kej 1:3; Yesa 9:2; 2Kol 3:18; 1Bi 2:9 ^t4:8 1:8; 7:5; 11:23-29

^u4:10 1:5; Lum 6:8; Gal 6:17; Fili 3:10-11 ^v4:11 Lum 8:35-36; 1Kol 15:31

^w4:12 Kolo 1:24 ^x4:13 Mben 116:10 ^y4:14 1Kol 6:14; Lum 8:11

^z4:15 1:5-6, 11; 9:11, 15 ^a4:16 Efe 3:16 ^b4:17 3:18; Lum 5:2; 1Bi 1:6-7

^c4:18 Lum 8:25; Ibu 11:1 ^d5:1 Job 4:21; 2Bi 1:14

fowe, ε è nu yì mey lo. ^{2e}No beene nu fən keseen nu ε beene looci naa shomkene, njefo beene beele baay le bó etfume yew yì fowe yε yì yese beene le diwε ndvu le. ³È nu ke enu seke bó ε tfume wase yiye yì yese beene le, beene saa ebvuu enu ye yε kε. ^{4f}No beene bæ cee cun yin e, nu ε bonɣew bō beene joo gee ε beene shomkene baay. Kε è nu le beene gomte le bó baayε ndvú yì è nu ye yesebeene yidvu yì yese beene le kε. Beene gomte le bó etfume lo yimi yì yese beene le wvu le nshii wvù mey lo emi lo binɣpwe bi ye le bidvu. ^{5g}Nyo' nu wvù nu ε seyse beene keekɛŋkε fiεε fin. Wvú nu ε nya beene sâ' wvudvu ε è nu Keyoy ke Yuule.

⁶Nonɛn, bese ε mum ε no nu sekecii kee fifin sε kemaŋen. Bese kee le no bese cee yì ye yin e yì wonɣ wvun e, nu ε bese nu ncejole fō Tata le. ^{7h}Bese gee mwεem ε è nu nje fitele fi bese lese yì Nyo' le, kε è nu nje bese yene wvú le kε. ⁸ⁱBese nu naa sε kemaŋen yì fifin e, ε fí jee naa lo le bese ecinε lo ye yin e, egen enu wase bee bo Tata fō la diew e. ^{9j}Fí ε no nu le kenεε bese nu bee bó fō la diew e, kenεε bese bæ fən, tu fiεε fi bese taale yì dvú le, nu kε keegeε ε wvú yuuke njonɣ. ^{10k}Ben ekeè le beene bocii kɛŋke keeke eleem fwe dvu Klistu é wvú esaw beene, wvu le wee mwaanɣ mwaanɣ ekeŋkε nlawma fiεε fi wvú to gee yì ye yin e, kenεε è nu fi jee kenεε fi befe.

**Lemme keegeε ε bonyii manci
mwεem bō bo Nyo'**

^{11l}No bese kee fiεε fi nu keefane Tata, bese ε mum ε no momte keege é bonyii

ekumen. Nyo' looci naa kee bonyii bō è nu bese naa ntay. E me ɣkpwaake le ben tən kee ntay é mvuntelem mvunen e bonyii bō è nu bese. ^{12m}No bese jemiyi nən nu ε kε bese gomte keebvuu ekase edunɣi lo bikuu bisese é ben kε. Bese nyaa kε ε è nu je é ben keesaale ye bō bese, wvu le è nulo é ben ekeŋkε fiεε fi è nulo é ben etfuse é bonyii bō bensee bibεen bō mwεem mvù bó yene yì bonyii le ejise, ε è yaa nu mvu fō mvuntelem mvubole kε. ¹³É è nu le bikuu ghane bese, tu bí ghane nje Nyo'. È no nu le bí leeme fō, tu bí leeme kε nje yene. ¹⁴ⁿFiεε fi gee ε bese gene fwe bō fiεε fi bese gee nu kɛŋkonɣen kè Klistu kɛŋkε fō beene le. Bese gee nonen njefo bese nu ε looce ε bee le wee mwaanɣ to nu ε kpwe fō bonyii le bocii, ε fí mum nu le bonyii bodvu bocii nu ε kpwe wase tən. ^{15o}Wvú to kpwe fō bonyii bocii le wvu le fo boba bō cee, ebvuu ecee fō bikuu bibole kε. Geenɛn le bó eceè wase fō wvuwe wee wvù to kpweε kase buy yì kpwe le nje bó le.

¹⁶Nonɛn, ε kew lo nu ε kε bese bvuu taale wee bō bvufee bvuu wee wvu wum e kε. Naa no bese to cim shee taale Klistu ε è nu bō bvufee bvuu wee wvu wum e, nu ε bese yaa bvuu taale wvú keseen é yiye je le kε. ^{17p}Fiεε fi nu nu le, é wee nu ε taashε wase bō Klistu, tu wvú nu wase wee wvu fwe. Mwεem mvu mvuyvuum mvunciim nu ε fey wase, ε mwεem mvunciim ε tu wase mvu mvunfem. ^{18q}Fin ficii nu ε è gee Nyo' wvù to kasεε jo beene yì ye le no wvú to manceε mwεem beene ε bó fele yì Klistu le. E

^e5:2 Lum 8:23-24 ^f5:4 1Kol 15:53-54 ^g5:5 1:22

^h5:7 1Kol 13:12; 1Bi 1:8-9 ⁱ5:8 Fili 1:23 ^j5:9 Kolo 1:10; 1Tes 4:1

^k5:10 11:15; Yesa 2:12; Dan 7:9-10; 12:2; Lem 17:31; Lum 2:6; 1Kol 3:13-15; 4:5; Fili 3:19; 2Tes 1:7-10 ^l5:11 4:2; 6:4; 1Kol 9:22 ^m5:12 1:14; 3:1

ⁿ5:14 Jon 17:23; Lum 8:35; Gal 2:20; Efe 3:19; 5:2, 25; 1Jon 3:16

^o5:15 Lum 6:3-4; 7:4; 14:7-9

^p5:17 Yesa 43:19; Lum 6:4; Gal 6:15; Efe 4:24; Mwm 21:5 ^q5:18 Lum 5:10

wvú ε nya ê bese lemme keegée ε bonyii manci mwεem bô bo Nyo'. ¹⁹rFì nu le, ê to nu yî Klistu le wvú Nyo' to manci mwεem bô bonyii bo yî won wvun e le bó etu bô wvú. É wvú fanje yaa ebvuu enj-goyte fite fi kebefé kebole ké, mum nya ntum kewan wvun can yese le le bese eteete ê bonyii. ²⁰sBese ε mum ε no nu fen yî bvudvuu bvú Klistu le, ε Nyo' fele yî yese le leke bonyii. Nonen bese kule can ê ben ê diee di Klistu le le ben ekase emance mwεem ben ε bo Nyo'. ²¹tÈ nu nje yese beene wvú wvú wvú Nyo' to gee ε Klistu wvú to baa kee kebefé, nε tu kebefé, wvu le beene etu teyete yê Nyo' ejise nje ye.

**Bongew bò Baul wvú waa
ntum Jisos Klistu to yene**

6 ^uNo bese lemte yî kentaashe le bee bo Nyo', bese ε mum ε no kule ten can ê ben le fo ben efiisen mbuwma Nyo' wvun ege é wvú ela ecici ké. ²vNyo' to nu ε jeme é ŋwa' we le le,
“Kefew ke lej to nu ε to kocen, ε me nya bitem ê wo.

Diuu di mboyma le to nu ε kocen ε me nfi wo.”

Ben etaa eyen, keseen nu kefew ke lej, ε din nu diuu di mboyma le.

³Ké bese yaa gee naa lo fiε fi nulo ebaanke je wee mvu ké. Bese gee nonen wvu le fo bó ke eyen jay mvu le yî lemme disese le ké. ⁴wGeenen, bese nu ε dunje fisese bikuu bisese ê jé le yicii le bese nu bonyii bo lemme le bo Nyo' le. Bese nu ε dunje ê je yî bese kuule fitele naa baay yî bongew bò bese yene le bô seke mwεem temyi noo seke je yaa nu naa dvú

ke le. ⁵xBonyii ké no suunke bese, ké nε sekemew lese bese yew ncaw e, ε bonyii nen'yi no shiike mvunlaa bee bó. Bese ké no kfune ye yî lemme le, ké nε ce entan saa lefe ké, ké nε kefew kemew e no kpwee jej. ⁶yBese dunji ten le bese nu bonyii bo lemme le bo Nyo' le ê je nce wese wvú yuule le bô no bese kee fiε fi ekumε Nyo', noo no bese kuule shém, bô no bese keŋke mvuntelem mvù jee fô bonyii le. Bese cee bii no Keyoy ke Yuule dunji, ε bese koonke bonyii bô ŋkonjen wvu keceey. ⁷zBese ké no jemiy ké ε è nu njeme wvu keceey, gee mwεem ê mvun-gay mvu Nyo' le. Bese ké no jici nce wvu teyete e diewe mwεem mvu jem e mvu ebo eceey bô mvu ebo ŋkonko le. ⁸Bese ké no lemte ké lo, kenεε bonyii wvumte bese, kenεε bó yaa wvumte ké, kenεε bó jemiy mwεem mvù befe ekumε bese kenεε bó jemiy mvù jee. Bonyii ké no joo bese le bese nu bonyii bo kenleema le, geenε ε bese nu bonyii bo keceey e. ⁹aÉ bonyii ké nε no nu nen diewe ké bó kee bese ké, geenε ε bonyii kee naa bese nta. Bó ké nen'yi no yene le bese nu wase bonkfusay, geenε ben etaa eyen, bese nu ké dvú. É bonyii ké nε no nyaa ŋgew ê bese, geenε yaa yuwyi bese ké. ¹⁰bBese ké no nu nen diewe bonyii bô nu yî yii le, geenε laŋlaŋe ké sekecii, nu diewe bonyii bô fuute le, geenε gee ké ε bonyii nteen nu bonyii bo kpaw e. Bese ké no nu nen diewe ké bese keŋke naa lo fiε ké, geenε ε bese keŋke mwεem mvunciim.

¹¹Bonyii bo Koln, bese nu ε jeme wase ê ben yaa nyile fiε ké. Bese nu ε yene mvuntelem mvusese ε gee mvuyem

^r5:19 Lum 3:24-26; Kolo 1:20 ^s5:20 Mat 10:40; Yesa 52:7

^t5:21 Jon 8:46; Lum 8:3; 1Kol 1:30; Gal 3:13; Ibu 4:15

^u6:1 Lum 5:2; 1Kol 15:10 ^v6:2 Yesa 49:8; Luk 4:19-21 ^w6:4 4:2

^x6:5 11:23-29 ^y6:6 8:24; Lum 12:9; 1Kol 13:4-7; Gal 5:22-23; 1Tim 4:12

^z6:7 10:4-5; Lum 13:12; 1Kol 2:4 ^a6:9 4:10

^b6:10 7:4; Lum 5:3; 12:12; 8:9; Fili 2:17; 4:12-13; 1Tes 1:6

ê ben. ¹²Kê bese baa baŋ mvuntelem mvusese fô ben e kê. Ê baŋ ben mvunen fô bese le. ¹³cMe ε no njemyi ê ben kê diêwê ê boom bem e le, ben ege leŋleŋ no bese nu ε ge fô ben e, eyene ten mvunen mvuntelem fô bese le.

**Fo wee mbee elenê ekale kemwaan
bô wee wvù baa nu wee mbee kê**

¹⁴dFo ben elenê ekale kemwaan ben ε bonyii bô yaa nu bo mbee le kê. Ê nulo é fiê fi teyey bô fi befê eghan nêε sê no nu yî fiê le fimwaan? N'yu bô ejîwê nulo êkêŋke kentaashe? ¹⁵Ê nulo é Klistu bô Belial *enu diuw mwaan e? Fiê fi taashi wee mbee bô wee wvù baa nu wee mbee nu la? ¹⁶eYew ncese Nyo' nulo êkêŋke la keege bô mvunyo' mvu yî woŋ wvun e? Ben êkê le beene nu yew ncese yî yî Nyo' wvù kênke nshii. Fifin nu no Nyo' to gayê le,

“Me nu ŋke encee yî bó le, nlene ê bó entelêŋ.

Me nu ŋke enu Nyo' wvubo,
ε bó nu bonyii bem.”

¹⁷fNonen, Tata Nyo' gayte le,
“Ben ebuy ê bó ente, enù jêy fô bó le.
Fo ben ekum fiê fi nnyen e kê,
é me emum enfiisen ben.

¹⁸gMe nu ŋke enu Icen,
ε ben nu boom bem bô bolemse noo bô bokene.

Fifin nu ε è jemyi Tata Nyo' wvù Kênke Mvunŋay Mvunciim.”

7 ^hNsáa yem shém, no Nyo' nu ε nya bonkawma ban ê beene nen, beene emum ecuke fiê ficii fi beete bô ye yese-beene noo keyoy kesêbeene. Beene eyulê gene mæse no beene cee yî nfan wvù wvu Nyo' le.

***6:15** Belial wvun nu dêwle.

**É Baul yuw njon le bonyii bo Kolen
to nu ε kumen mvuntelem mvubole**

²ⁱBen egeε bvudvuu ê mvuntelem mvunen e fô bese le. Kê bese nu ε jay fiê fô wee le kê. Kê bese nu ε lêε wee kê, ε kê bese nu ε fiw wee mvu kê. ^{3j}Kê me njemyi nen le me nsaake lo ben kê. Me nu ε ŋgay wase ê ben le ben nu naa lo fitele fiŋse, é è cim nu keekpwe keneε keenu dvù, tu beene nu enu kê yî kentaashe le. ^{4k}Me nu ε ŋgeε fitele fiem yî yene le baay. Me ŋkêŋke kembense ye ke baay ekumε ben. Fitele fiem lætene baay ekumε ben. Ente jo bonŋew bocii bô bese yene nu ε me n'yuuke kê ε è nu njon.

^{5l}Naa no bese to leyêε woŋ wvù Masedonia le, bese to baa kênke nlæteten kê. Bese to kênke bonŋew biba bicii. Bonyii to gomte diuw bee bó, ε bese bvuu kênke nfan ê mvuntelem mvusese le. ^{6m}Geenen, ε Nyo' wvù læsee mvuntelem mvu bonyii bô nu yî yii le ke læsee mvuntelem mvusese bô nto wvù Taytus to toε. ⁷É kê è to mey kê nto we maan wvù to læsee mvuntelem mvusese kê. Ê to nu ten je yî ben to læsee fiew fitele jó. Wvù to nu ε see ê bese le ben shieele baay keeyen me le, bô no ben kênke yii fô bikuu binen e, noo no ben kênke shiee fô me le. No me n'yuwê nonen, mbvuu n'yuw naa lo njon baay.

⁸ⁿÉ è cim nu naa le ŋwa' wvù me nto nsanêε fô ben e wê to nu ε ge ε ben no nu yii yii, tu kê me ncim ŋkumyî ye kê. Geenen, ε me nto ŋkumε kê ye, njefo me n'yene le ŋwa' wem wvudvu to nu ε ge ε ben no nu yii yii. Geenen, ben to nu yii yii kê yî kefew e nen caan. ⁹Me ε no

°**6:13** 1Kol 4:14 °**6:14** 1Kol 6:9-13; 10:21; Efê 5:5-11 °**6:16** Lew 26:12; Yeli 31:33; 32:38; Êsek 37:27; 1Kol 3:16 °**6:17** Yêsa 52:11; Mwm 18:4 °**6:18** 2Sam 7:14; Yêsa 43:6; Amo 4:13; Mwm 11:17 °**7:1** 1Jon 3:3 °**7:2** 6:13; 12:17
°**7:3** 6:11; Fili 1:7 °**7:4** 6:10 °**7:5** 2:13; 4:8 °**7:6** 1:3-4; 2:13 °**7:8** 2:4

n'yuuke njon keseen, ε è yaa nu njefo ben to nu ε no nu yii yii kε. È nu njefo yii yin to nu ε ge ε ben kumen mvuntelem mvunen. Ben to kεnje yii ε è nu ê je yì Nyo' gomte le. Nonen bese to baa ge fiε fimew fi befe fô ben e kε. ¹⁰ È wee kεnje yii ê je yì Nyo' gomte le, tu fì nu ege é wvú ekumen fitefe fiew. È fifin eto ε è nu bô mboyma fô wvú le, saa eto ε è nu bô fiε fi wvú ekumyi ye yì dvú le kε. Geenen, é wee kεnje yii ê je bonyii bo yì won wvun e, tu yì nu ke eto ε è nu bô kpwe. ¹¹ °Ben eyen le fiε fi yii yì è nu yì Nyo' gomte nu ε to dvú fô ben e. Ben eyen no ben nu ε jo mwεem naa shiee le. Ben eyen ten no ben nu ε ge fiε ficii keedunçe le ke ben kεnje ebo fô fiε fi befe fidvu le kε. Ben eyen no fiε fidvu nu ε ton'ye ben. Ben eyen nfan wvú ben nu ε kεnje. Ben eyen shiee wvu baay wvú ben kεnje keeyen me le. Ben eyen shiee wvú ben kεnje keege fiε fi lεj. Ben eyen ten kfuu ηgew wvú ben nu ε nya ê wee wvudvu wvú gee jay. Yì fiε le ficii nu ε ben ε dunçe lo le ke ben kεnje naa lo ebo fô fiε fidvu le kε. ¹² PNonen, naa no me nto ncim nsançe ηwa' wε fô ben e nu ε ke me nto nsan nje wee wvú to gee jay, kenεε wee wvú bó to gee jay fô wvú le kε. Me nto nsan wvu le è nulo é ben edunçe fô bikuu binen e ê Nyo' ejise le ben kεnje shiee fô bese le. ¹³ Nonen fifin nu ε ge shém ε no lætene bese.

Keebise yì shém yese yì nu ε læten e, nu ε bese bvuu yuuke njon baay nje njon wvú Taytus yuuke njefo ben bocii nu ε ge fitefe fiew ε no nu yì nyekeey e. ¹⁴ °Naa me nto ηké no nsaale wase ye bô ben ê Taytus, ben to baa shoose me kε. Kensaa ye kè bese to ké no saale bô ben ê Taytus nu ε dunçe le è nu ke keceey. Ε è nu ke lεnleη no fiε ficii fi bese to ké no jemyi

ê ben nu ten keceey. ¹⁵ rWvú wvú Taytus ké kumyi no ben bocii to yuwεε wvú le, bô no ben to fiisenεε wvú fane, ciinke, ε wvú bvuu kōj ben naa fesen lo. ¹⁶ Me ten n'yuuke njon njefo me nu ε ηgeε bvufee bwem yì yene le ε ηgen ε mese.

Ntefe no è nulo é bonyii bo mbee le enyaa nnya ê bonyii bomew

8 ^sBoom bo bwee wese le, bese gomte le ben ekieε fiε fi mbuwma Nyo' nu ε ge fô bintaashe bi bonyii bo mbee le bi ê keba kè Masedonia le. ² Bongew bô temyi nu ε mom wase bó baay. Geenen ε njon wvu baay wvú bó kεnje ε ge bó ε looce ε yene can yibo yicii ê bonyii bomew naa no bó cim nu ê kefufe ke baay ente. ³ Fiε fi è nulo é me ensee nu le è to kpaw kε bó le bó enya nnya no mvungay mvubole nu. Ε bó dioo nyaa, nya naa fesen lo. ⁴ Bó to nu ε lεke bese naa shiee le le bese enya kε bó je keelese ebo fô lemme din e keetom bonyii bô è nu bo Nyo' le. ⁵ Bó to nu ε ge fiε ê je yì bese to baa kpwaake le è nulo é bó ege le kε. Bó to nu ε yaw nya bikuu bibole ê Tata, mum nya ten ê bese no Nyo' gomte. ⁶ °Nonen, ε bese mum lεke Taytus le no wvú to nu ε kεw wase lemme din ê ben enteleη, le wvú emum egen dvú fwe efice ben keemese lemme di jee din. ⁷ °No ben looci kee mwεem mvunciim naa ntay, mwεem mvu ê keba ke mbee le, mvu ê keba ke njeme le, mvu ê keba ke bvufee le, mvu ê keba ke shiee keege fiε le, noo mvu ê keba ke kεnkōjen kenεn e fô bese le, bese ε mum ε no gomte le ben elooce ekieε ten keeyene can yene yì lemme di jee din e ntay.

⁸ Kε me njemyi nen nyaa ε è nu nci kε. Me momte lo mbii shiee wvú bonyii bomew kεnje keege fiε le keen'yen le

keŋkoŋen kenən ten nu ke keceey. ⁹Ben kee wase fitefe fi jee fi Tata wesebeene wvù Jisos Klistu to keŋke. Naa no wvù to nu wee bvukuke nu ε wvù to nε tu wee kefufe nje yene, wvu le kefufe kew ege ε ben etu bonyii bo bvukuke le. ¹⁰WYi saaka wvudvu wvun e nu ε me ŋgomte keenya wem ntefe. Fí nu leŋ le ben bô to kεwε lumbee keegεe fiεε, ε ε yaa nu ke keegε fiεε maan ke, ben to nu ten bonyii bô to kεwε keekεŋke shiee keegε fiεε, ¹¹ben emum egen dvù fwe emese, wvu le ben ke dioo ε mεse bii no mvuŋgay mvunen nu, ε fí elen ekale kemwaan bô shiee wene wvù ben keŋke keegε fiεε. ¹²XBen ekeè le ε wee keŋke shiee keenya, tu Nyo' nu efiisen nnya ye bii fiεε fi mweten keŋke keenya le, wvù saa ebii fiεε fi wee baa keŋke le ke. ¹³Ke me ŋgayte nen le ben nu dioo nyaa keefi bonyii bomew kaa kpwe lo ke. È nu fiεε keegε ε biba bicii ekeŋke leŋleŋ. ¹⁴No ben keŋke mwεem keseen ε mvù ffuyte lo, ε bonyii bomew tane, nu ε ε nulo ε ben efi bô. È bô dioo keŋke ten ε mvù ffuyte lo sekekε, ε ben tane, ε bô efi ben. Nonen ε biba bicii emum ekeŋke leŋleŋ. ¹⁵YÈ nu no bô nu ε saŋ le, “Wee wvù to baanceε baay, to baa emum ekeŋke baay ke. E wee wvù to baanceε ke caan, to baa emum ekeŋke ke lo caan ke.”

Ε bó tum Taytus Kolen

¹⁶Me nyaa keyoone ε Nyo' wvù nu ε gεε shiee wene fô fitefe fi Taytus e ke leŋleŋ diewe wvù me ŋkeŋke fô ben e. ¹⁷Ke wvù to baa emum ebee keeto ε ben e nje bese to nu ε lεke wvù ke. Wvù too ε ben e yí ŋkpawce wvuwe le no wvù to keŋke wase shiee naa baay fô ben e. ¹⁸Bese tumte wvù bô waa bwee wesebeene wvù bó kee wvù enteleŋ jo bin-

taashe bi bonyii bo mbee le bicii yí saaka wvù jee wvù wvù ghane fewci le. ¹⁹E ke ε mεy ke fifie ekume wvù ke. Wvù nu ten wee wvù bintaashe bi bonyii bo mbee le nu ε baa le wvù eghanε bee bó no bese ghane gee lemme di jee di ekume nnya yin. Lemme din nu keegε ε bonyii enyaà mbense ε Tata kebεε, bô keedunε le bese keŋke shiee keefice bonyii bomew. ²⁰Bese gomte le fo fiεε ke enu dvù fi wee mvu ke ebace bese yí dvù le ekume nnya yi baay yin yi bese lemte yí dvù le ke. ²¹Bese momte naa ntay keegε ε è nu fiεε fi nu leŋ ε ε yaa mεy ke ε Tata ejise maan ke. Bese momte keegε fi nu ten leŋ ejise jo bonyii.

²²Bese tumte ten waa bwee wesebeene mvu bô bó wvù bese nu ε mom wase wvù bokan nteen yí mwεem e nteen, ε yen le wvù keŋke shiee keegεe mwεem. E wvù nu keseen keŋke naa shiee wvu baay fô ben e, njefo wvù nu ε gεε fitefe yí yene le naa baay. ²³Wee diewe Taytus e nu ε wvù nu wee wvù bee wvù lene yí ekale le kemwaan, nu ten wee wvù bee wvù lemte yí fiεε le fimwaan fô ben e. E dioo tu fô boom bo bwee wesebeene le bomew ba, nu ε bó nu bonyii bo ntum e bo bintaashe bi bonyii bo mbee le. E nu bonyii ε bó gee ε mbense gene fô Klistu le. ²⁴Nonen, ben emum edunε keŋkoŋen kenən fô bó le endan, wvu le bintaashe bi bonyii bo mbee le eyen le ye yí bese ké no saale ekume ben nu yi leŋ.

Nyo' koonke wee wvù nyaa nnya ye bô nlanlan

9^bKe shiee cim nu dvù wvù me en-saankε lo ε ben ekume lemme din keetom bonyii bô è nu bo Nyo' le ke. ²Me ŋkee lo le ben keŋke wase shiee keetom bó. E è nu fiεε fidvu fi me nsaale ye dvù ε

^v8:9 Mat 8:20; Fili 2:6-7 ^w8:10 1Kol 7:25 ^x8:12 Mak 12:43

^y8:15 Ksm 16:18 ^z8:23 2:13 ^a8:24 7:14; 8:7-8 ^b9:1 8:1-4; Lum 15:26

bonyii bo Masedonia ekumɛ ben, njemyi le ben bo Akeya nu ɛ ben to seyse wase ɛ ɛ bɛɛ lo lumbee keetom. Shiee wvù ben kɛŋke keenya ɛ mum ɛ ge tɛn mvuntelem mvu bonyii le nteen ɛ bó ente ɛ ja we. ³CGeenen, me ntumte boom bo bwee wesebeene le ban fô ben e wvu le fo ye yì bese saale ekumɛ ben yì saaka wvun e ke ebuy le ɛ nu yì ecici kɛ. Me ɛ no ntumte bó wvu le ben enù ɛ ben ɛ seyse no me nto ŋgayɛ le ben nu ke enu. ⁴Ɛfuw kɛ nonɛn, fí ɛ kooy le bee bonyii bo Masedonia bomew ɛ nɛ ɛ to ɛ yɛn ɛ ben nu sɛ ben nu ɛ seyse, ɛ kenshoose kedvu enu nɛɛ fô bese le, ɛfey mvuncii fô ben e bô bese se gɛɛle bvufɛe yì yene le? ⁵È nu fíɛ fí gɛɛ ɛ me ŋkpawɛɛ le fí nu shiee le le me enleke boom bo bwee wesebeene le ban le bó esa kɛ fwe eto ɛ ben e eseyse nnya yì baay yin ɛ kefew bɛɛ yì ben to kawɛɛ keenya. Nonɛn ɛ nnya yidvu emum enu ɛ ben ɛ seyse wase le ɛ nu nnya ɛ ben nyaa yì ŋkon wvu wene le, ɛ ɛ yaa nu le bó kamte lo ben kɛ.

⁶dBen ekumyì le wee wvù jɛwyi caan, nu ke egbwele kɛ caan, ɛ wee wvù jɛwyi nteen, nu ke egbwele tɛn nteen. ⁷Wee mwaan mwaan ben e kɛŋke keenya no wvù nu ɛ kpawɛɛ fô fitele fiew e, yaa nyaa guute lo ye kenɛ nyaa diwɛ bó kane lo wvù kɛ. Ben ekeè le Nyo' koonke wee wvù nyaa bô nlanlan. ⁸Nyo' nulo ebuw ben bô mwɛɛm mvuncii ege ɛ mvù effuyte lo, wvu le ben ekeŋke fíɛ fíci yì sekeci ɛ fí kocine ben e bocii, ɛ ben emum egeè dilemme dɛ jee dicii dvù ntay. ⁹eFí nu no bó nu ɛ saŋ le, “Wee wvù nyaa nnya nu ɛ tfuw lo nnya ɛ bonyii bo kefufe le, lemme diew dɛ jee nu ke emɛy nu sekeci.”

¹⁰fNyo' wvù nyaa ŋgow ɛ wee wɛɛ bô mwɛɛm mvudien ɛ bó diee, nu ke enya tɛn ebvuu ebise ŋgow mwɛɛm mvunen, ege ɛ nce wene wvù jee eto bô ŋgbwele ɛ wvù duule lo. ¹¹gNyo' nu ke enya tɛn ben bô bvukuke ɛ jé le yici kee ɛ ben eyen'yì can yene ntay ɛ bonyii bomew, wvu le bonyii enyaà mbense ɛ Nyo' seke bó ɛ kɛŋke nnya yin can yese le. ¹²Kɛ lemme dinen dɛ jee din dɛ ben lemte too kɛ ɛ ɛ nu bô mwɛɛm mvù bonyii bô ɛ nu bo Nyo' le shieele maan kɛ, dí too tɛn bô mbense fô Nyo' le jé le nteen. ¹³Lemme dɛ ben gee din nu edunɛ bonyii bô ɛ nu ben, ɛ bonyii emum etumte monkum mo Nyo' le yì n'yuw wvù ben yuuke saaka wvù jee wvu ekumɛ Klistu wvù ben tomte le. Bó nu ke etumte tɛn monkum mo Nyo' le no ben nu ɛ yene can yene fô bó le noo fô bonyii bomew e bocii. ¹⁴Bó nu ke ebunlee fô ben e, ɛ mvuntelem mvubole nu yì yene le naa baay nje mbuwma Nyo' wvun wvù nu yì yene le wvù kuuke naa fele lo. ¹⁵hBeene enyaà keyoone ɛ Nyo' yì nnya ye yì baay yì ɛ nulo wee saa esee no yì nu le kɛ.

Ɛ caw Nyo' Baul le wvù enù waa ntum Jisos Klistu

10ⁱMe wvù Baul kebɛɛ, ŋkule lo can ɛ ben ɛ je kembonɛn bô nyekɛy wvù wvu Klistu le. Ɛ nu me wvù bó duu le me ŋké ndioo nu keba kemew no ncewcewe lo bô ben, ŋké nto wase ɛ ben ejise, mum mbo. ²kMe nleke lo ben le seke me ɛ ŋke ɛ nto, fo ben ege ɛ me enɛ encewcewe beene no me nulo ŋke encewcewe bee bonyii bô kpwaake le bese gee mwɛɛm bii ɛ ɛ nu ŋkpawɛɛ bonyii bo yì won wvun e kɛ. ³È nu kecey le bese cee yì won wvun e,

9:3 8:22, 24 d9:6 Bɔgn 11:24; 19:17; 28:27

e9:9 Mben 112:9

f9:10 Yɛsa 55:10; Os 10:12

g9:11 1:11; 4:15

h9:15 9:11

i10:1 1Kol 9:3

j10:1 10:10; 1Kol 2:3

k10:2 13:10; 1Kol 13:2

geenen ke bese yaa tumte jem yese bii no bonyii bo yî woŋ wvun e tumte ke. ⁴Ke mwëem mvù bese tumte jem yese dvù nu mvu yî woŋ wvun e ke. Mwëem mvù bese tumte jem yese dvù keŋke mvuŋgay mvù nen'yi fô Nyo' le, keebvuuke mondvuum mò temyi dvù. ⁵^mBese ké no joo mwëem mvu jem e mvun bvuuke bombew bô bonyii beeke dvù, shiwse kembense ye kecii kè baanŋke fo bonyii ekee Nyo', soo ten boŋkpawace bo bonyii le dvù, gee ε bó yuuke wase ε è nu Klistu le. ⁶ⁿSeke ben ε duŋce le ben yuuke wase Klistu le bô mvuntelem mvunen mvunciim, é bese emum enya ngew ê wee tfuu wvù bæ temyi ekole bô Klistu.

⁷^oBen etaa eyen fiε fi nu ê ben ejise! é wee kee naa keceŋy le wen nu wee Klistu, é wvù no kumyî le no wvù nu wee Klistu, nu ke ten no bese nu. ⁸^pÉ me ncim ne naa ε no nsaale ye nfesene caan nje mvuŋgay mvù bese keŋke mvù Tata nyae keeyoo lo ben dvù, ε è yaa nu keesâw lo ben dvù ke, ken'wuumen saa ekoole me ke. ⁹Ke me ngomte le fî eyen'yi nen ke diewe me mbemsee lo ben bô boŋwa' bem ke. ¹⁰Me ngayte nen njefo bonyii bomew nen'yi no jemiyi ekume me gayte le, “Wvù ké no saanŋke boŋwa' ε bó temyi bvuu cewcewe, geenen seke wvù ε to ê bonyii ejise mum tu weε. É ke njeme we ké no koole fiε le ke.” ¹¹^qBoba bonyii ekeè le fiε fi bese jemiyi ê boŋwa' le seke bese yaa nu fô ke, nu ε bese nu ke ege fi seke bese ε to.

¹²^rKe bese momte naa keebewsene ye, kenε efewsene bikuu bisεse bô bonyii bomew ba bô seŋe bô dew yibo fiε fi è nu bó ke. No bó fewsene bikuu bibole ebonebon, bewsene ten ye yibo

ebonebon, nu ε fî duŋci le ke bó kee fiε ke. ¹³^sFisese nu ε ke bese cim saale ye fesene keŋ ke. Bese saale ye ε è nu yî keŋ kè Nyo' nu ε nya can yese le keelem eto ebuy naa ê ben e. ¹⁴Ke bese daŋsene ε è nu kedwee no bese too buyte ê ben e ke. Bese to nu bonyii bo fwe keelen bô saaka wvù jee wvu ekume Klistu to naa buy ê ben e. ¹⁵^tKe bese saale ye fesene ke, fi nu le ke bese saale ye yî lemme di è ge bonyii bomew ke. Geenen fiε fi bese taale fwe kee nu le no mbee wene kuu gene fwe, nu no keŋ ke lemme disεse le ê ben enteleŋ nu ekuuke ten gene naa ntay. ¹⁶Nonen é bese emum efey lo jo ben efewci saaka wvù jee gene biba bimew e, saa nu le bese saale ye bô lemme di bó nu ε lem wase bvudvuu bvù wee mvu le ke. ¹⁷^uFî ε mum ε no nu no bó saŋ é ŋwa' Nyo' le le, “Wee edioo esaale ye, no saale ε è nu yî fiε fi è ge Tata le.”

¹⁸^vKe è nu wee wvù duŋci ekole kew le wen nu wee wvu leŋ wvù mum nu wee wvu leŋ é Tata jise ke. È nu wee wvù Tata yene le wvù nu leŋ wvù nu wee wvu leŋ é wvù ejise.

Baul bô bonyii bô mbiayte le bó nu boom bo ntum e bo Jisos

11 Me nleke le ben ecine ke é me enjeme njeme keyuŋsε nen caan. Kee, ben ecine ke lo! ²^wMe ŋkeŋke ken'yε ejise bô ben kè è nu ke Nyo' le. Ben nu fô me le diewe ngon kpwoon wvù bæ tfu le, wvù me nu ε ŋkaw keeŋke enya wvù é diemsen mwaan wvù è nu Klistu. ³^xGeenen ε me nfane le leŋleŋ no yo to weantenε leε Iff, nu ε bó nu ke ebvuŋse ten bvufee bvunen é ben ecine

¹10:4 6:7; Lum 13:12; Efe 6:13-17 ^m10:5 Yesa 2:12-17 ⁿ10:6 2:9

^o10:7 1Kol 1:12 ^p10:8 13:10 ^q10:11 13:1-2 ^r10:12 3:1

^s10:13 Lum 12:3 ^t10:15 Lem 19:21; Lum 15:20

^u10:17 Yeli 9:22-24; 1Kol 1:31 ^v10:18 1Kol 4:4-5 ^w11:2 Efe 5:25-27

^x11:3 Keŋ 3:1-5, 13

je yì nu keceey bvuu yuule yì ben bii Klistu le jó. ^{4y}Me njemyi nen njefo ben kaantene ke lo fiëe ficii. É wee ne ε no fewci ekume Jisos mvu jëy se è nu wvù bese to fewcëe ê ben, kenëe keyoy kemew jëy se è nu kè ben to fiisenëe ê Nyo', kenëe ekume saaka wvù jee mvu jëy se è nu wvù ben to fiisenëe ê bese, tu ben nu emum ekaanten ke lo. ^{5z}Ke me ñkpwaake le bonyii ba bô ben teje le bokow bo boom bo ntum e bo Jisos e mum kuuke lo fele me ke. ^{6a}É è cim nu naa le ke me ñkee njeme, tu ke è mum nu le ke me ñkee fiëe fi ekume Nyo' ke. Fin nu fiëe ε bese ε dunçe wase ê ben ê jé le yicii noo yì mweem e mvunciim.

^{7b}No me nto nfewcëe saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê ben ecici se nlawma, ε fen ghane le me nto nge ε è nu kebefë keenshike ekole kem nonen wvu le me embense ben e? ^{8c}È nulo é me engay le me nto nsoonke ε è nu kenson entelëj jo bintaashe bi bonyii bo mbee le bimew, no me nto nfii nfi ê bó, nlemte ε è nu fô ben e. ⁹Seke me nto nu beene, me nto mbaa ngëe bvujite bvumew yì wee mvu ben e seke me nto ñkanke shiee fiëe ke. Boom bo bwëe wesebeene le bo Masedonia to nyaa fiëe ficii fi me nto nshieele. Nonen yì fiëe le ficii nu ε me nto ntun keengëe bvujite yì yene le. É è nu ke no me nu ñke entune nonen. ^{10d}No keceey ke Klistu le nu yì yem e, ke wee nu dvù ê biba binen bi Akeya le wvù nulo eban diuw wem yì fiëe fi me nsaale ye yì dvù le ke. ^{11e}Me ntune nfi ê ben nonen nje la? È nu njefo ke me ñkoonke ben e? Me ñkoonke naa ben ε Nyo' kee nonen.

^{12f}Fiëe fi me ñgee nu ε me nu ñke emey ke ñgee, wvu le me embaanke je fô bonyii ba bô gomte keeyene le bó nu

lëj lëj bee bó yì fiëe fi bó saale ye yì dvù le. ^{13g}Ke bonyii bodvu ba yaa nu boom bo ntum e bo Klistu le bo keceey ke. Bó nu bonyii bo lemme le bo kenlëema le. Bó tæke lo Klistu fô jise le bowen nu boom bew bo ntum e. ¹⁴É ke fifin yaa nu fiëe fi ñghaw e ke. Naa Satan bô ekole kew ke taw ke Nyo' fô jise le wen nu nceendaa we wvu n'yu. ^{15h}Nonen ke è nu fiëe fi diuw wvù yumeen e seke bonyii bew bo lemme le banse ten ye yen'yi diëwe bonyii bô yëyi bonyii no nce wvu teyten kanke keenu le ke. Kemëse kebole nu ke enu ke lëj lëj no gee dibole nu.

É Baul no saale ye ekume bongëw bô wvù to yene

¹⁶ⁱMe ε mbvuu ε no njemyi le fo wee ejo me le me nu keyun ke. Geenën é ben jo me le me nu keyun, é ben cinë le me le ε me njeme ten njeme kensaa ye caan. ¹⁷Fiëe fi me njemyi ekume fí fi me nsaale ye yì dvù le se nfan, nu ε ke me n'yaa njemyi bô mvungay mvu Tata le ke. Me njemyi ε è nu diëwe keyun e. ¹⁸No bonyii nteen saale ye é je bonyii bo yì won wvun e, tu me nu ensaalë ten yem ye. ¹⁹Me njemyi nen njefo ben fiisene biyun duu le ben kanke bvufëe! ²⁰Ben nu ε cinë le bonyii ejoð ben ε ben tuu bonfaw bobole, ε bó diekene yì yene le, bene yì yene le, bensee ye, tumyi can é ben jise. ²¹Ken'wuumen koo le me le bese to kaa nu fisese biwelencoy fanse yaa gee nonen ke!

Geenën é fiëe nu dvù fi wee momte keesaale ye dvù, tu me ten nu emomte keensaale ten ye yì fifie fiëe le. Me mbëe ke njemyi fin diëwe keyun e. ^{22j}É bonyii bodvu nu Bo'ibulu, tu me ten nu ke mvu. Bó é no nu bonyii bo Israel, tu me ten nu

y11:4 Gal 1:8-9 z11:5 12:11; 1Kol 15:10; Gal 2:6, 9

a11:6 1Kol 2:6-16; Éfe 3:4 b11:7 12:13; 1Kol 9:12, 18 c11:8 Fili 4:15-18

d11:10 1Kol 9:15-18 e11:11 1Kol 16:24 f11:12 11:5; 12:11 g11:13 Fili 3:2;

Mwm 2:2 h11:15 4:10; Lum 2:6 i11:16 12:6 j11:22 Fili 3:5; Lum 11:1

ke mvu. Bó é no nu bonyii bo é kfuu di Abla'am e, tu me ten nu ke mvu. ²³klé bó fen nu bonyii bò lemte Klistu le, tu me nfele naa lo bó yí fifie le. (Me nje-myi wase fin diewe wee jewte le.) Me nu é nlem naa wase é nfey lo bó, é ngen ncaw é nfey bó, é bó suŋ wase me bokaŋ ŋkuuŋ, é kpwe é soy wase me bokaŋ e bokaŋ e. ²⁴mBó nu é nfi wase bonŋbwan can Bojuu le bokaŋ botin, é bó tamte kaŋ mwaan é è fuute ngbwan mwaan fô mbaanyé. ²⁵mBó nu é suŋ wase me bokaŋ botete bô bimban, é tumyé me bô eta kaŋ mwaan. Ŋguw wvu é joo nu é sawyé wase bô me bokaŋ botete, é me é nce wase é joo é mbuy é nshe jó. ²⁶oMe nu é ngghan wase baay, é mboy fo me enle joo bokaŋ nteen, é mboy fo me enkpwe can bocooŋ e, é mboy ten fo me enkpwe can bonyii bem bo woŋ e, é mbvuu é mboy fo me enkpwe can bitum e, é mboy fo me enkpwe élaante, é mbvuu é mboy fo me enkpwe ŋkpwaante, é mboy fo me enkpwe é joo yi baay e, é mboy ten fo me enkpwe can bonyii bò mbiayte le bó nu boom bo bweem e yí Klistu le. ²⁷pMe nu é nlem wase baay é njimten. Me nu é nce wase se nyii bokaŋ nteen. É me nu é no nu wase jeŋ noo se joo yi me ŋ'wu. Me nu é nce wase bokaŋ nteen se fie fidien, é nce kenton e se ndvu. ²⁸É keebvuu bise yí mwëem mvumew e nu é me nu ke ekuse jo bvujite édiuw ecii nje bonkpawce bò me nkenke fô bintaashe bi bonyii bo mbee le bicii. ²⁹qÉ wee dioo wëyi, tu me nu en'yuuke ten é me ŋ'wëyi. É wee ké ege é wee mvu ege kebefe, tu fi nu esase me baay. ³⁰rÉ è nu le me ensaale ye, é me ensaale é è nu yí mwëem mvù dunŋi le me n'wëyi

lo le. ³¹sNyo' wvù nu Nyo' noo Icee Tata wesebeene wvù Jisos wvù mbense nu fô wvù le sekeci se ŋka, kee lo le ke me mbiayte lo ke. ³²tÉ to nu seke me nto nu Damaskus, é wee sa' wvù to nu ekuse jo Nfon Aletas ke gay é bonyii no ceyte kelaante kedvu wvu le bó ekoo me. ³³Geenen é bonyii ke jo me lese é ŋkaa le, bvuse fô ntoo ketaan é shike ekfuŋ, é me nse nlemten can ye le.

**Mwëem diewe bifile le mvù to too fô
Baul e bô mvù Tata to dunŋi é wvù**

12 Me nu ensaale ke ye ngene dvù fwe naa no sew yaa cim nu fô ke. Me nu enŋen fwe yí mwëem diewe bifile le mvù to too fô me le noo mvù Tata to dunŋi é me le. ²Me ŋkee wee Klistu mvu wvù Nyo' to cunee ben dvù fey lo ebule gen é we eke. †Eben nu wase bilum yuufe ncow binew no fi to kooyee. (Kenee wvù to ben fô bô ye, kenee se ye, tu ke me ŋkee ke. É kee ke Nyo' maan.) ³Me nggomte keembvuu mbiinen le, me ŋkee wvuwe wee, (kenee wvù to ben fô bô ye, kenee se ye, tu ke me ŋkee ke. É kee ke Nyo' maan.) ⁴Nyo' to nu é cun wvù ben dvù fô bvudvuu bvu njoŋ e bvü Nyo' le, é wvù yuw mwëem fô é è yaa nu mvù è nulo é wee esee ke. É mvumwe nu mwëem mvù bó baa enya mvuŋgay le wee wvu wum ejeme ke. ⁵uÈ nu wee diewe wvuwe le wvù me nu ensaalè ye bô wvù. Ke è nulo é me ensaale ye bô ekole kem ke, efey ke le me ensaalè ye ekume kewëye kem. ⁶É è cim nu le me nggomte keensaale ye ekume ekole kem, me nsaa nu keyuŋ ke, njefo fie fi me nu enjemyi nu keceey. Geenen me nu é ntun keenge fifie, wvu le fo wee mvu ke ene

†12:2 Fofen nu woŋ wvu we wvù biŋkente bitete.

k11:23 4:8-12; 1Kol 4:11-13; 12:26 l11:23 1Kol 15:10; Lem 16:23

m11:24 Dito 25:3 n11:25 Lem 14:19; 16:22 o11:26 Lem 9:23; 14:5

p11:27 6:5 q11:29 1Kol 9:22; Gal 6:2 r11:30 12:5; 1Kol 1:31

s11:31 1:23 t11:32 Lem 9:23-25 u12:5 11:16, 30; 12:1

ekpwaake jeey ekumε me fele fiε fi wvú yene yí yem e bô fi wvú yuuke ê me kê.

^{7v}Geenen, keege le fo me nke ene embense ye baay ekumε mwεem mvu kenghaw e mvun mvù Nyo' to dunceε ê me, wvú to nu ε tum kfuu biay mi ε yí no bon'yi ye yem. Biay yin to nu nceenda Satan ε wvú njinsene bô me, wvu le fo me nke ene embense ye baay kê. ⁸É me nke mbunle ekumε fiε fidvu ê Tata mbuy bokañ botete nleke le wvú ecake ke fiε fidvu yí yem e. ^{9w}Geenen ε wvú tfuse ê me le, “Mvungay mwem mvù me nu ε mbuw wo dvú nu ε kocen fô wo le keefii wo, njefo mvungay mwem ké no lemte yí wee le gene mæse seke wvú wæyi.” Nonen me nu en'yuuke njoñ mbvuu nsaale ye ekumε kewæye kem nfe-sene lo wvu le mvungay mvu Klistu le nulo elemte yí yem e. ¹⁰Fí ε mum ε no nu le me n'yuuke njoñ bô kewæye kem noo boncun bô bô nan'yi me dvú noo bongew bô me n'yene noo bikaa bi bonyii bone ê me ejim bô bongew bô bii me le nje Klistu. Me n'yuuke njoñ nonen njefo è nu seke me n'wæyi, tu sekekε nu ε me nu emum entemyi.

Shiee wvù Baul to kenke fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Kolen e

¹¹Me nu ε ne wase ε ntu keyun! Geenen ε è ge ben me ε nsε ntu nonen. È nu ben bô be kenke keedunçi wee wvú è nu me. Naa no me mbaa ncim mbuy fiε le nu ε kê fí mum nu le bonyii ba bô teñe bikuu bibole le bokow bo boom bo ntum e bo Jisos e mum kuuke fele me kê. ^{12x}Mwεem mvù dunçi mvungay mvu Nyo' le bô binghaw bi mwεem e noo mwεem mvu diuw wvù yumεen e nu ε me nto nkuu shém baay no ngee

ê ben enteleñ. É mvumvun nu bonciise bô dunçi le wee nu cæy cæy waa ntum Klistu. ^{13y}Fiε fi me nto ngee fô bin-taashe bi bonyii bo mbee le bimew e nsheete ben efey le me nto mbaa ngeele bvujite bvumew yí yene le, nu la? Ben elæshe jay wem fofe!

^{14z}É neε me wvun, ε me ε nseyse wase keento ê ben e yí bokañ e botete. É kê me nu nke ento enu bvujite bvumew fô ben e kê, njefo kê me ngomte ε è nu mwεem mvunen kê. Me ngomte ε è nu ben. Me ngomte ε è nu ben njefo kê è nu boom bô kenke keegæle mwεem ê bo'iceε bobole bô bobweε bobole kê. È ké no gæle bo-cee boom bô bobweε boom mwεem ê boom bobole. ^{15a}Me nu nke en'yuuke naa njoñ baay keenjewse fiε ficii fi me nkenke fô ben e bô keenya noo ekolε kem nje ben. É me nkoonke ben baay, é ben kaa ekoonke me caan e? ¹⁶Ben nu ε yen kecæy le kê me nto mbaa engæ bvujite yí yene le kê. Geenen bonyii ε no duu le me nto nu ε n'wεnten nleε ben bô mbiay. ^{17b}Nuu le wee mvu bonyii bô me nto ntumε fô ben e to nu ε leε ben ê dieε diem e le? ^{18c}Me nto nu ε nleke Taytus le wvú eto ê ben e, mbvuu ntum waa bweε wesebeene wε le bô wvú eto. Taytus to nu ε leε ben seke wvú to toε le? Bee wvú to baa gee kê mwεem yí nkpawce le mwaan bô yí ekalε le kemwaan e?

¹⁹Sekemew ε ben kpwaake le no bese mey ε no jemyi nen nu ε bese gomte keetanyi lo diuw wese fwe dvunen. Bese jemyi ε è nu diewe bonyii bo Klistu le fwe dvu Nyo'. Nsáa yese shém, fiε ficii fi bese gee fô ben e nu keege é ben ekuu lo. ^{20d}É me nfane le è nelo é me nke ene ento en'yen ε ben yaa nu no me nshieele le ben enù kê, é ben ten eyen e me n'jaa

^{v12:7} Gal 3:13-14; Job 2:6 ^{w12:9} Yesa 40:29-31; Lum 5:2; Fili 4:13

^{x12:12} Lem 13:6-12; 14:8-10; 16:16-18; 19:11-16; Lum 15:19 ^{y12:13} 11:7-9

^{z12:14} 13:1 ^{a12:15} 1Kol 16:24 ^{b12:17} 7:2 ^{c12:18} 2:13; 8:6, 16-17

^{d12:20} 1:23; 1Kol 1:10-11

nu ten no ben shieele le me enù ke. Me nfane le è nelo é me nke ene ento en'yen é bonyii waale diwaa, ghæke kenghew, kenke shém yì ton'yæen, beeke ke é è nu dew yibo, beete bô ediee é bonyii, kunsene mvun'kunsen, bensee ye yì ecici, kenke kembvunse. ²¹é Me nfane le me nu nke endioo é mbvuu é nto, é Nyo' wem ege é ken'wuumen ekoole me, noo le me nu nke enu yì yii le nje bonyii bô se gee bibefe diwæ nnyen é bô nce nnyen kenjañ noo nsake, é bô nu é bô baa cine wase dvú ke.

**É Baul gay é bonyii bô to
gee bibefe le bó eyenè**

13^fFin nu wase bokañ bem botete bô me nu ento é ben e. Ñwa' Nyo' gayte le,

“É bó lese nsaw wee, tu bó nu eshieele bonyii bofæ kenæ botete, bô eleem jim nsaw wvudvu.”

²gè to nu seke me nto ntoe é ben e yì nto wem wvu bokañ bofæ le, me nto nu é ngay é bonyii bô to cee nce kebefé le, bó eyenè. Me é mbvuu é no ngayte é bó noo é bonyii bocii naa no me mbaa nu é ben ejise le, ben eyenè, njefo kefew kè me nu nke embvuu ento nu é me n'yaa nu nke encam naa lo shen fô wee le ke. ³No ben gomte le me nge fiæ fi dunji le è jemyi Klistu é ben fele yì yem e, tu me nu enge. Ke è nu le wvú wæyi lo keenya ngew é ben ke. Wvú kenke naa mvungay é ben entelèñ. ⁴hè nu kecæy le bó to taa wvú yì kentam e é wvú wæyi. Geenen keseen nu é wvú nu dvú é mvungay mvu Nyo' le. Bese wæyi ke ten diwæ no wvú to wæyi. Geenen yì mvungay mvu Nyo'

le nu é bese nu ke ecee bee bó lemte ben e.

⁵Ben etaa bikuu binen eyen le laa ben nu yì mbee le le. Ben emom é è nu bikuu binen. Ke ben yene le Jisos Klistu nu yì yene le? Wvú nu naa yì yene le, é è fen baa nu le ben nu é mom bikuu binen é yen é ben é gbwe. ⁶Me nkee naa le ben nu ke eyen le bese baa egbwe ke. ⁷Bese bunlee Nyo' le fo ben ke ene ege fiæ se è nu fi læ ke. Ke bese yaa gomte le bonyii eyene le bese nu é fey mmom wvudvu ke. Geenen bese bunlee é è nu le ben egeè é è nu fiæ fi læ naa no bese cim yen'yi ke diwæ bese nu é gbwe wase mmom wvudvu. ⁸Ke bese yaa nulo egee naa lo fiæ fi kicine kecæy ke. Bese nulo egee ke é è nu fi tomte lo kecæy. ⁹È dioo nu seke bese wæyi é ben tæyi, é bese no yuuke njorj baay. Bunle yese nu ke le ben eku egen emese. ¹⁰iè næ fiæ fi me nsaanke mwæm mvun é ben é me mbæ se me é nto, wvu le seke me é nto, me nsaa enkenke keenjo mvungay mvù Tata nu é nya é me encewcewe lo dvú yì yene le ke. Mvungay mvun nu mvù wvú nya le me en'yoo lo ben dvú, é è yaa nu le me ensâw lo ben dvú ke.

Ñgayma Baul wvu fokemese

¹¹jKeemæse boom bo bwæm e, me ngayte ben e le beene é shæ wase. Ben eseyse bikuu binen, eyuw ntefe wem, enù diuw mwaan, eceè yì nyækeey e, nonen é Nyo' kenkonen bô nyækeey emum enù ben é bó. ¹²kBen egaynen bikuu binen e, ejocæ é njocæ bonyii bo Nyo' le. ¹³lBonyii bô è nu bo Nyo' le bocii gayte ben e. ¹⁴Mbuwma Tata wesebeene wvú Jisos Klistu, bô kenkonen ke Nyo' le,

^e12:21 13:2 ^f13:1 12:14; Dito 19:15; Mat 18:16; 1Tim 5:19

^g13:2 1:23; 10:11; 12:20; 13:10 ^h13:4 12:9-10; 1Kol 1:25; Fili 2:7-8

ⁱ13:10 13:2; 10:8; 1Kol 4:21 ^j13:11 Jon 14:27; Lum 15:33; 1Kol 7:15; Efe 6:23; Fili 4:9; 1Tes 5:23; 2Tes 3:16; Ibu 13:20; 1Bi 5:14 ^k13:12 1Kol 16:20

^l13:13 Mak 13:11; Lum 8:26, 39; Gal 6:18

noo kentaashe ke Keyoy ke Yuule le enù
ben ε bó bocii.

Ŋwa' wvù Baul to sanɛɛ ɛ kentaashe ke

Galeshia

Fieɛ fi nu ɛ Ŋwa' wvu Galeshia wvun e

È to nu seke bó to kɛwɛɛ wase keefewci saaka wvù jee wvu ɛkumɛ Jisos, ɛ bonyii bó yaa nu ke Bojuu fiisene wase saaka wvudvu wvun, ɛ bonyii bomew ke nɛ kew no too bó n'yɛɛi wvù nu le bó kɛŋke ke keegɛlè bonci bo Muses e bocii, ɛfey mvuncii keetfuuse bonyii bó yaa nu ke Bojuu yew ɛ bó sɛ no nu bonyii bo Klistu le bo cɛɛy cɛɛy.

Ŋwa' wvun wvù Baul to sanɛɛ fò bonyii bo Galeshia le to nu keetee bvufee bvubole le bvú ekase etu yí fieɛ fi lɛŋ e. No wvù nu waa ntum Jisos nonen, wvù ɛ mum ɛ no saanɛ gene fwe dunɛi naa ntay le Nyo' joo wee le wvù nu teyɛy ɛ wvù ejise ɛ è nu nje fitefe fi wvù lese yí Klistu le.

Bikuu bi mwɛɛm e ɛ ŋwa' wvun e

1:1-10 Kɛŋkewce

1:11-2:21 Mvungay mvu Baul e diewe waa ntum Jisos Klistu le

3:1-4:31 ɛ Baul jeme ɛkumɛ saaka wvù jee noo bonci

5:1-6:10 Bonyii bó è nu bo Klistu le nu ɛ buy wase yí bvunfaw e ɛ no yuuke wase ɛ è nu Keyoy ke Yuule le

6:11-18 Kemese

1 ^mŊwa' wvun san me wvù Baul, waa ntum Jisos Klistu. Ke me nu waa ntum ɛ è to tum wee wvu wum me kenɛɛ nya mvungay ɛ me kɛ. È to tum Jisos Klistu bó Nyo' Ice wvù to bvuseɛ wvù yí

kpwe le. ²ⁿBee boom bo bwee wene le bo mbɛɛ le bocii bó nu fɛn bee bó gayte ben bintaashe bi bonyii bo mbɛɛ le bi won wvù Galeshia le. ³Nyo' Ice bó Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bó kembonen, ebvuun enya ben bó mvuntelem mvù lɛetene. ^{4o}Jisos Klistu nu wvù to nyaɛ ekolɛ kew nje bibefe biseɛbeene wvu le wen ebvuse beene can won kebefɛ wvu keseen wvun e. Fifi nu no Nyo' wvù Icee wesebeene to seysɛɛ. ⁵Bvukuke bvucii nu ɛ è kɛŋke wvù sekɛcii sɛ ŋka. Fí enù nonen.

Saaka wvù jee wvu ɛkumɛ Jisos Klistu mey ke mwaan

^{6p}Diuw yumte lo me le kɛ keseen keseen nɛn ben nu ɛ nɛ wase ɛ no bansee jim ɛ Nyo' wvù to tɛŋɛ ben nje fitefe fi jee fi Klistu kɛŋke fò ben e, ɛ no bii ɛ è nu saaka wvù jee wvumvu le jɛɛy. ^{7q}Ke è nu le saaka wvù jee wvumvu bvuu nu lo dvú jɛɛy kɛ. Fí nu ke lo le bonyii bomew gomte keebvunsee bvufee bvunen, beete bó saaka wvù jee wvu ɛkumɛ Klistu. ^{8r}Me ɛ no ŋgayte le ɛ è cim to naa bese kenɛɛ nceendaa Nyo' mvu fowe ɛ no fewci saaka wvumvu jɛɛy ɛ ben sɛ è nu wvuwe wvù bese to fewcɛɛ ɛ ben, ɛ mwɛten tuu lon! ⁹No bese to gayɛɛ wase nu ɛ me mbvuun tuu ke fò ŋgayte le, ɛ wee nɛ ɛ no fewci saaka Nyo' wvumvu jɛɛy sɛ è nu wvuwe wvù bese to fewcɛɛ ɛ ben, ɛ mwɛten tuu le lon!

^{10s}Ben kpwaake le me ŋgomte le ɛ ebenseɛ bonyii me nuu le ɛ ebenseɛ Nyo' lɛ? Nu le ben kpwaake le me ŋgomte keengɛɛ le bonyii eyuukɛ njon ɛ? ɛ è be nu le me ŋgomte keengɛɛ le bonyii eyuukɛ njon, me nsaa enu wee lemme wvu Klistu kɛ.

^m1:1 1:11-12; Lum 1:5; 1Kol 9:1-2 ⁿ1:2 1Kol 16:1 ^o1:4 2:20; Mat 20:28; Jon 1:29; 2Kol 5:21; ɛfe 5:2; 1Tim 2:6; Tay 2:14; Ibu 9:12-14, 26; 1Jon 5:19 ^p1:6 Ibu 12:15 ^q1:7 5:8, 10; 2:4; Lem 15:1, 24 ^r1:8 1Kol 16:22 ^s1:10 1Tes 2:4-6

Saaka wvù jee wvù Baul to fewci to dunçi Klistu ê wvù

¹¹ Boom bo bwæm e, me ngomte le ben ekie le ke saaka wvù jee wvù wvu Nyo' wvù me nto nfewcæ ê ben nu fiee e fi to buy ê wee wvu wum ke. ¹² Ke me nto n'yuw diuw wee mvu le, e ke è to yæyi wee me dvù ke. È to dunçi Jisos Klistu ê me. ¹³ Me njemyi nen e ben to yuw wase no kenge kem to shee nu seke me nto mbæ yí nce won wese Bojuu le. Me nto nké no mbone bikaa ejim jo bintaashe bi bonyii bo mbee le bo Nyo' le baay ngomte keenfiwse naa lo bí. ¹⁴ Me nto njici mbee wese Bojuu le ntemyi nfele lo keghan kem entelæj jo bonyii bosese, nlooci nleeme ntemyi naa ntay yí nce won bo'icee bosese le. ¹⁵ VGeenen e Nyo' to baa wase me gæ e me mbæe ê bwæm eshem. E fitele fiew fi jee ke ge e wvù tee me. ¹⁶ E wvù ke dunçe Waa we ê me no wvù to shieele, wvu le me enghanè nfewci ekume wvù ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu. No wvù to dunçee nonen, e me nfañe n'yaa embvuu enu lo keembife fiee ê wee wvu wum ke. ¹⁷ Ke me nto mbaa emben ten Jelusalem keen'yen bonyii bò to nu wase boom bo ntum e bo Jisos e ê me fwe ke. Me nto ne ngen fiem e è nu Alebia, nke ne jó nkase ntu jim Damaskus.

¹⁸ Wæ è ke no nu ejim jo bilum bitete e me mben Jelusalem le bee Bità kiænen bikuu. No me mbenæe, e bee wvù ce ediuw yuufe ncow etin. ¹⁹ XMe nto mbaa embvuu en'yen wee mvu ngoo boom bo ntum e bo Jisos e efey Jem wvù waa bwee Tata wesebeene wvù Jisos e ke. ²⁰ Fiee fi me nsañke fin nu keceey, e Nyo' kee le ke me mbiayte lo ke. ²¹ Yæ è

ke no nu kefew kemew e, e me ne ngen ê biba bi Silia bô Silishia le. ²² Sekekæ to nu e bintaashe bi bonyii bo mbee le bi Klistu le bi ê keba kè Judea le yaa kee wase me ejise ke. ²³ Bó to yuuke ke lo e bonyii jemýi le, "Wee we wvù se bone bikaa ê beene ejim ghane wase keseen fewci le bonyii elese fitele yí Klistu le, e è nu fiee fi wvù se shee gomte le wen efiwse lo." ²⁴ E bó yuw nonen no tumte monkum mo Nyo' le yí fiee fi wvù gee fô me le.

E boom bo ntum e bo Jisos e tom saaka Nyo' wvù Baul to fewci

^{2a} E è ke no nu ejim jo bilum yu- ufe ncow binæw, e me mbvuu mben Jelusalem bee Banaban. Me nto ndioo mbene, njo Taytus. ^{2b} Me nto mben kefew kin e e è dunçi Nyo' le me emben. No me mbenæe, n'yen bonyii bò bó to kee bó le è nu bikuu le, e bee bó læwse ye, e me njike saaka wvù jee wvù wvu Nyo' wvù me nto nfewci ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu ê bó ejise. E me nto nge nonen wvu le fo lemme di me nu e nlem wase bó di me mbæ nlemte ke ela ecici ke. ³ E bó yuw nonen, fañe yaa eleeme le bó etfuse Taytus yew wvù bee wvù to nu e è nu naa wee Glek ke. ⁴ Cè è to baa nu nje bonyii bomew bò to mbiayte le bó nu bonyii bo mbee le, bò to wæntænæ ley fô bese to nu, tu ke bó to bee ejemyi leyte ê fifie fiee le ke. Bó to to diæw bonjkee le keeyen no bese gee wase mwæm wasewase nje bese nu e taashe bee bo Klistu Jisos. E bó mum no gomte keekase tfuse bese bvunfaw e. ⁵ E bese fañe yaa bee naa lo fiee fi bó to too dvù caan ke. E bese to ge nonen wvu le bese gomte keege keceey kè è nu ke saaka wvù jee wvù wvu Nyo' le wvun

[†]1:11 1:1 ^u1:13 Lem 8:3; 9:1; Fili 3:5-6; 1Kol 15:9 ^v1:15 Yeli 1:5; Lem 9:3-5; 22:21; Lum 1:5; 1Kol 9:1; 15:10 ^w1:18 Lem 9:26-28 ^x1:19 Mat 13:55 ^y1:21 Lem 9:30 ^z2:1 Lem 15:1-19 ^a2:1 1Kol 15:2; Fili 2:16; Lem 4:36; 2Kol 2:13 ^b2:2 2:6, 9 ^c2:4 1:7; 5:1, 13; Lem 15:1, 24; 1Kol 9:21

fô ben e. ^{6d}ε bonyii ba bô bó to kee bó le è nu bikuu, (kenεε bó to nu la, kenεε la, tu ke fifie kenke fieε fô me le ke, njefo ke Nyo' dunçi kejeεy jeεy kε.) Boba bonyii bô me ngayte, bô bó to kee le è nu bikuu to baa ebise fieε yî fi me nto nfewci le ke. ^{7e}Geenen, ε bó kaa yen le bó nu ε nya saaka wvù jee wvù Nyo' can yem e le me enfewci ε bonyii bô yaa nu ke Bojuu, lenlen no bó nu ε nya ε Bitale wvù efewci ε Bojuu. ⁸(Nyo' wvù to nyaε mvungay ε Bitale wvù elemtè lemme din fô Bojuu le, nu ke wvù wvù to nyaε ε me le me enlemtè fô bonyii bô yaa nu ke Bojuu le.) ⁹ε bó dioo yen je yî Nyo' nu ε buw me jó, ε Jem bô Bitale noo Jon bô bó to kee le è nu dikfuy di bonyii bo mbee le mum nya ebo ε bee Banaban keedunçe le bee bó lemte yî fieε le fimwaan, le bese egen le elemtè fô bonyii bô yaa nu ke Bojuu le, é bó elemtè fô Bojuu le. ^{10f}Fieε fi bó to gayεε to nu ke le bese ekumyi Bojuu bo kefufe le. ε fifin nu fieε ε me nto nkoonke naa baay keengee.

ε Baul saw Bitale Antiok

¹¹Geenen ε è ke no nu kefew kemew e, ε Bitale ke ne to Antiok, ε me nsaw wvù ε bonyii ejise njefo wvù to nu ε jay baay. ^{12g}Fî nu le wvù to yaw to no diekene bô bonyii bô yaa nu ke Bojuu, yaa nyaake ke. ε bonyii bomew bô Jem to tumεε ke dioo to, ε wvù mum kew no guute ye jim, ke ne gawsen, fane yaa bvuu diekene bô bó ke. ε wvù to gawsene nonen njefo wvù to fane ngoo yî to ké no leeme ke le bó kenke keetfufe wee wvù yaa nu ke wee Juu yew é mweten se no nu wee Klistu. ¹³No wvù ge nonen ε bonyii bo mbee le bomew bô to nu Bojuu mum benen gee diw didvu le. ε naa Banaban kebee mum bi ten gee dibole didvu le.

¹⁴ε me ndioo n'yen le ke gee dibole bii cεεy cεεy no saaka wvù jee wvù ekumε Klistu dunçi ke, ε me mum ngay ε Bitale é bó bocii ejise le, “Wo nu wee Juu, cee wase diwεε wee wvù yaa nu ke wee Juu le, ε no gomte keekane bonyii bô yaa nu ke Bojuu le bó eceè diwεε Bojuu le neε le?” ¹⁵Me nto njemyi ε Bitale nonen ε è nu keceεy le bee bó nu boom bo Bojuu le bo won e. Ke bese nu bonyii bô yaa nu ke Bojuu bô bó yene le è nu bonyii bô befe ke. ^{16h}Geenen ε bese kee ke le ke Nyo' joo wee le wvù nu teyten njefo wvù gεεle bonci bo Bojuu le ke. Wvù joo njefo wvù nu ε lese fitele yî Jisos Klistu le. ε bese kebee ε lese ten fitele yî Klistu Jisos e wvù le bese enu teyten ε Nyo' ejise nje fitele fi bese lese yî ye le, ε è yaa nu nje bese gεεle bonci ke, njefo ke wee gεεle bonci é Nyo' ke eyuu ejo wvù le wvù nu teyten ke. ¹⁷ⁱε bese momte keenu teyten ε Nyo' ejise nje bese nu bonyii bo Klistu le, bonyii ε bvuu ε no yene ke le bese nu bonyii bô befe njefo ke bese gεεle bonci bo Bojuu le, tu fi fen nu le Klistu tomte kebefε? Ke fi nu naa lo nonen ke! ^{18j}ε me ne ε mbvuu ε no n'yoote fieε ε me nto nsaw wase, tu fifie dunçi le me njayte lo. ^{19j}Fieε fi nu, nu le é keba ke bonci le nu ε me nu wase nkfusay, ε è yu bonci me, me ε nkpwε wvù le me enceè wase no Nyo' gomte. ^{20k}ε nulo é me engay le bó to nu ε ta wase me yî kentam e ε me nkpwε bee Klistu. Ke nshii wvù me nkεnke ke seen bvuu nu wem ke. È cee wase Klistu yî yem e. ε nshii wvù me nkεnke keseen yî yem e nu wvù fitele fi me nlese yî Waa Nyo' le wvù to nu ε dunçe kenkonen fô me le nya ekole kew keekpwε nje yem. ²¹Ke è nulo é me ntune mbuwma Nyo' ke. É è nu le è nelo é wee enu teyten é

^d2:6 Lum 2:11 ^e2:7 1:15-16; Lum 1:5 ^f2:10 Lum 15:26 ^g2:12 Lem 11:3

^h2:16 3:10-12; Lum 3:20-30 ⁱ2:17 Lum 2:17-3:20

^j2:19 6:14; Lum 7:6; 6:2-4 ^k2:20 1:4; Jon 17:23; Lum 8:10-11; 2Kol 5:14

Nyo' ejise njefo wvú gæle bonci, kɛ tu kpwe Klistu to nu ɛcici.

Bonci noo keelese fitele yî Klistu le

3¹⁰ O oo bonyii bo Galeshia, ben nu la biyuj nɛn? Wee nu ɛ low ben e? ɛ̃ nu kɛ ben bô bó nu ɛ nɛle wase baɔɔ no bó to tæ Jisos Klistu yî kentam e ben ɛ yen lo ɛndan e? ^{2m}Me ngomte keembife fiɛ fimwaan ɛ̃ ben. Keyoy ke Nyo' le to to yî yene le njefo ben to gee no bonci gayte nuu njefo ben to nu ɛ beɛ fiɛ fi ben to yuwæ, lese fitele yî dvú le le? ³Ben yunsene la nɛn? Ben kɛw fiɛ bô Keyoy ke Nyo' le, ɛ no nu wase keseen le ben nu ke emæse ɛ̃ ɛ nu bô mvuɔgay mvunen e? ⁴ⁿBen to yen ngew ɛ̃ ɛ nu wvu ɛcici le? Kɛɛɛy, kɛ̃ ɛ to nu wvu ɛcici kɛ. ⁵Nyo' wvù nyaa Keyoy kew ɛ̃ ben bvuu gee biɔghaw bi mwæm e ɛ̃ ben entelɛɔ, gee nonen njefo ben gæle bonci nuu njefo ben nu ɛ yuw saaka wvu ekumɛ Klistu ɛ lese fitele yî ye le le?

^{6o}ɛ̃ nu no bó saɔ ekumɛ Aba'am ɛ̃ ɔ̃wa' Nyo' le le, “Wvú to nu ɛ lese fitele yî Nyo' le, ɛ Nyo' mum jo wvú le wvú nu wee wvu teyey.”

^{7p}Ben eyen le le ɛ nu bonyii bô nu ɛ lese fitele yî Nyo' le bô looci nu kfuu di Aba'am e. ^{8q}ɔ̃wa' Nyo' to nu ɛ yuu wase duɔɔ le Nyo' nu ke ejo bonyii bô yaa nu ke Bojuu le bó enù teyey ɛ̃ wvú ejise nje fitele fi bó nu ɛ lese yî ye le. ɛ̃ wvú mum fewɛ saaka wvù jee wvun ɛ̃ Aba'am ɛ̃ ɛ̃ bæ lo gayte le,

“Me nu ɔ̃ke embuw bitum bicii bi yî ekolɛ ke nshe le nje yo.”

^{9r}Nonen, fi ɛ no nu le bonyii bô nu ɛ lese fitele yî Nyo' le nu ɛ Nyo' ɛ buw tɛn

bó no wvú to buwæ Aba'am wvù to nu ɛ lese fitele yî ye le.

^{10s}Bonyii bocii bô yene le bó nulo enu teyey ɛ̃ Nyo' ejise njefo bó gæle bonci nu ɛ bó tuule lon yî bikuu bibole, njefo bó nu ɛ saɔ le,

“Wee tfuu wvù baa ecee no bó saɔ ɛ̃ ɔ̃wa' bonci le

gee no bonci bocii gomte, nu ɛ wvù tuule lon yî ekolɛ kew e.”

^{11t}Fi ɛ̃ mum ɛ no duɔci naa ɛndan le kɛ̃ ɛ̃ nulo ɛ̃ Nyo' ejo wee le wvù nu teyey nje mweten gæle bonci kɛ. ɛ̃ nu fiɛ fi bó nu ɛ saɔ le,

“ɛ̃ nu kɛ wee wvù Nyo' nu ɛ jo le wvù nu teyey nje fitele fi wvù lese yî ye le wvù nu ke ekeɔke nshii.”

^{12u}Kɛ bonci keɔke fiɛ keege bô nlese fitele yî Nyo' le kɛ, njefo “Wee wvù gæle bonci nu ke ecee bii kɛ ɛ̃ ɛ nu bó le.”

^{13v}Klistu to nu ɛ sum beene can lon wvù bonci too dvú le. Wvù to nu ɛ tuu bolon bɔsɛbeene yî ekolɛ kew e, ɛ̃ ɛ nu no bó saɔ le,

“Lon nu yî wee wvù bó nu ɛ njeyse yî kete le.”

^{14w}Wvù to ge nonen, wvu le mbuwma wvù Nyo' to nyæ ɛ̃ Aba'am eto tɛn fô bonyii bô yaa nu ke Bojuu le nje Klistu Jisos, ɛ̃ beene bô nu ɛ lese fitele yî ye le ekeɔke tɛn Keyoy ke Nyo' le kɛ̃ wvù to kawæ.

Kɛ bonci nulo ekose ɔ̃kawma Nyo' kɛ

¹⁵Boom bo bwæm e, beene ejo kenfewsɛn yî mwæm mvù bonyii kɛ no gee le. ɛ̃ bonyii seyse wase fiɛ ɛ̃ die kelew, tu kɛ̃ ɛ̃ nulo ɛ̃ wee ebvuu ekose kenɛ ebise fiɛ yî dvú le kɛ. ^{16x}Ekumɛ ɔ̃kawma wvu Nyo', nu ɛ wvù to kaw ɛ̃

¹3:1 5:7 ^m3:2 4:6; Lum 8:9-16; 2Kol 3:6, 17 ⁿ3:4 4:11

^o3:6 Keɔ 15:6; Lum 4:3 ^p3:7 Lum 4:11-12 ^q3:8 Keɔ 12:3

^r3:9 Lum 4:16 ^s3:10 Dito 27:26; Jem 2:10 ^t3:11 Abk 2:4; Lum 1:17; 3:20

^u3:12 Lew 18:5; Lum 10:5 ^v3:13 Dito 21:23; Lum 8:3; 2Kol 5:21

^w3:14 3:2-5; Jue 2:28-32 ^x3:16 Keɔ 12:7; 17:7-8

Abla'am bô wan wvù nu ke ebuy ê kfuu diew e. Bó baa saŋ le, “Wvù nu fô boom bô nu ke ebuy ê kfuu diew e ke”, fi duŋci le bó nu nteen ke. Fí duŋci le fô je-myi ekume wan mwaan. E wan wvun nu Klistu. ¹⁷YFiee fi me ŋgomte keŋgay nu le, Nyo' to nu e ge ŋkawma wvun, e bilum ke fey gee ne bô kecow mbaanshe (430) e wvù se nya bonci. No fí nu nonen, ke è nulo é Nyo' bô to toe wase ejim ebvuu eto ekose monkan mò Nyo' to gbwolee fwele, ege é fiee fi wvù to kawee ela ecici ke. ¹⁸É fí fen nu le wee nulo ekeŋke nnya yin e è nu ke seke wvù geele bonci, ke tu ke e bvuu bee le Nyo' to kaw lo bonyii dvù ke. Geenən, Nyo' to nya nnya yin é Abla'am bii no wvù to kawee wvù dvù.

¹⁹aShiee bonci è no nu la? Bó to bise bonci keeduŋci mwem mvù bonyii jayte e kew nonen gen buy naa seke wan wvun wvù Nyo' to gee ŋkawma wvun ekume wvù nu ke eto. E Nyo' mum nya bonci ban é bonceendaa bew mum nya can wee mvu le le wvù efese é bonyii. ²⁰bKe ben kee le é bonyii ne e no seysee fiee e wee mvu nu é bó entelen, tu wvù nu fô bó le bocii. Geenən, Nyo' nu ke mwaan.

²¹cNo fí nu nonen, tu è nulo é nci Nyo' ebvuu ekose fiee fi wvù to kawee le? Ke è nu naa lo é fí enu nonen ke! É nci mvu to nu dvù wvù nulo enya nshii, tu è nulo é wee enu teyey é Nyo' ejise nje wvù geele bonci cey cey. ²²dGeenən, ŋwa' Nyo' gayte le wee tfuu nu nfwa ekuse jo bibefe. Fí e mum e no nu le ŋkawma wvù Nyo' to kawee fô wee wvù nu e lese fitele yí Jisos Klistu le, nu e è nu ke ekeŋke ke wvuwē wee wvù nu e lese fitele yí ye le.

Bonci to nu diewe nde wan e

²³eÈ to nu fwele e Jisos baa to wase wvù le bonyii eleese fitele yí ye le, e bonyii nu é bonci kuse e bó e kay bó diewe bonyii bo ncaw e e no ceyte, gen buy seke Nyo' ke eduŋce Jisos é bó eleese fitele yí ye le. ²⁴fBonci to nu diewe nde wan wvù to shee bô bonyii nci gen buy seke Klistu to toe wvù le bonyii eleese fitele e è nu yí ye le é Nyo' se jo bó le bó nu teyey é wvù ejise. ²⁵No Klistu nu e to wase bonyii e no leese fitele yí ye le, tu ke beene bee can nde wan wvun e ke. ²⁶gBen bô nu e taashe ben e bo Klistu Jisos nu wase boom bo Nyo' le nje fitele fi ben nu e lese yí Klistu le. ²⁷hiBen ekeè le wee tfuu wvù bó nu e lese wase é joo e taashe wvù bô Klistu nu e wvù e tu wase bô Klistu fiee fimwaan. ²⁸Ke wee mvu bvuu nu jey le wen nu wee Juu kenee wee ketum ke. Ke wee mvu bvuu nu jey le wen nu nfwa kenee waa yew ke, e ke wee mvu bvuu nu jey le wen nu diem-sen kenee kpwoon ke. Ben bocii nu wase fiee fimwaan yí Klistu Jisos e. ²⁹jNo ben nu wase bonyii bo Klistu le nonen, tu ben nu wase boom bo Abla'am e, e ben nu ke ekeŋke mwem mvù Nyo' to kawee Abla'am dvù.

4 Fiee fi me ŋgayte nu le, é wee nu keeke edie bvushew bvú ice le, geenən bee wan caan, tu ke jey jey nu dvù bô nfwa ice naa no è cim keŋke wvù bvushew bvudvu ke. ²Wvù nu eyaw ke enu é bonyii bomew taale fô wvù le e bvushew bvudvu nu can bonyii bomew e e bó taale fô, egen ebuy kefew kè ice seyse le. ³kÈ nu ke no fí nu fô beene le. È to nu seke beene to nu diewe boom

^y3:17 Ksm 12:40 ^z3:18 Lum 4:14; 11:6

^a3:19 Lum 4:15; Lem 7:38, 53; Ibu 2:2 ^b3:20 Dito 6:4 ^c3:21 Lum 7:13; 8:2

^d3:22 Lum 3:9-30; 11:32 ^e3:23 4:3 ^f3:24 Lum 10:4 ^g3:26 4:5, 7; Jon 1:12;

Lum 8:14-17 ^h3:27 Lum 10:12; 1Kol 12:13; Kolo 3:9-11

ⁱ3:27 Lum 6:3; Efe 4:24 ^j3:29 3:7, 14, 18; 4:7 ^k4:3 4:9-10

bo caan e, ε beene no nu bonfaw bo mwεem mvù saake yî wonj wvun e. ⁴1ε kefew ke dioo looce kocen, ε Nyo' tum waa we ε wvú to, ε kpwoon boo wvú, ε wvú no nu ten ê bonci kuse. ⁵Wvú to to wvu le wen esum bonyii bò nu ê bonci kuse é Nyo' emum ejo beene diewe boom bew e. ⁶mNo Nyo' jo wase beene diewe boom bew e nonen, ε mum ε ci-inse Keyoy ke Waa we le kí ε to yî yese beene le, ε ge beene ε no teje wvú le. “Abba, Icee wese!” ⁷nFí nu le Nyo' nu ε ge wase ben ε fañe yaa bvuu nu bonfaw ke. Ben nu wase boom bo yew e. No ben nu wase boom, tu fí nu le ben nu ke ekeñke mwεem mvù wvú geke fô boom bew e.

Baul fane le bonyii bo Galeshia nu ejay je

⁸oÈ to nu fwele seke ben to baa kee wase Nyo' ke, ε ben no lemte bvunfaw can mwεem mvù ben to joo le è nu bonyo' se è nu bonyo' ñkuuñ. ⁹pqGeenen, ke-seen no ben nu ε kίε wase Nyo', kenεε le keseen no Nyo' nu ε kίε wase ben no me mbee keengay, ben ε ghan nεε ε se no gomte keetuu jim fô bonyo' bo ecici ban e bò nu se bó keñke mvungay ñkuuñ. Ben gomte keebvuu etuu bonfaw bo bonyo' bodvu ban e nje la? ¹⁰rBen geεle mbam εdiuw yomew le è nu yo baay baay, bamte kee yimi, bamte bifew bimew yî kelum e, bamte bilum nje la? ¹¹Ben gee nen ε me nfane baay le lemme diem di me nlem ê ben entelenj nu ε la ecici.

¹²sBoom bo bwεem e, me ñkule lo can ê ben le ben ekumen enù ke diewe no me

nu ekume bonci, ke no me nto ñkumenεε no nu diewe ben e seke ben to nu se bonci. Ben to ke baa ege wase fiεε fi befe fô me le ke. ¹³tBen kee le seke fwele wvù me nto nfewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ê ben nu njefo me nto nu beene ncmte. ¹⁴ε naa no me nto nu yî kencem e nen, ε kí nu diewe mmom e ε yí ε to fô ben e, ben to baa elewte, kenεε nyensee me ke. ε ben kaa fiisen lo me naa ke diewe nceendaa Nyo' mvu kenεε diewe Klistu Jisos e keβεε. ¹⁵Ben to yuuke njonj bô me sekekíε, è kooyi la keseen? È nulo é me engay le é bó to gay lo le ben ebaayε ejise eyene enya ê me, é ben ebaayε lo é je fen nu dvú. ¹⁶Me nu ε ntu wase wee bvuban fô ben e no me nseñe keceey ε ben e? ¹⁷uBonyii ba gomte keedunji le bó keñke shiee fô ben e baay, geenen ε bó gomte ben yî fiεε le ε è yaa nu fi jee ke. Bó koonke le beene egawsen é ben ekeñke wase shiee ε è nu fô bó le. ¹⁸Fí jee le wee ekeñkε shiee fô wee le yî fiεε fi jee le. Fífin nu læñ sekeci ε è yaa nu ke seke me nu beene maan ke. ¹⁹vBoom bem bò nu shém yem, è nu ke diewe me mβεε embvuu enkw lo lume dinen, en'yen ñgew engen embuy no nce Klistu nu ke enu yî yene le! ²⁰Wee ejo ε me mbe nu beene keseen, é me nse ñkίε je yî me enjeme jó ê ben. Fiεε fi ben ge fin nu ε bvufee ε la lo me.

Jεey jεey boom bo Aba'am e

²¹Ben bò gomte keenu ê bonci kuse, ben ke see ê me, ben yuuke ke fiεε fi bonci jemyi? ²²wBó nu ε sanj le Aba'am to keñke boom bolemse bofεε, ε wvú to boke mvu bò nfwa, boo wvumvu bò kp-

*4:3 Mwεem mvù saake wonj wvun nelo enu bonci noo biyoy.

¹4:4 3:13; Jon 1:14 ^m4:6 Lum 8:15-16 ⁿ4:7 Lum 4:13; 8:17

^o4:8 1Kol 8:4-6 ^p4:9 Efe 1:21; Kolo 2:8-23 ^q4:9 1Kol 8:3; Kolo 2:15

^r4:10 Dito 4:19; Lem 7:42; Lum 14:5 ^s4:12 1Kol 9:19-21 ^t4:13 Lem 16:6; 2Kol 12:7 ^u4:17 1:7 ^v4:19 1Kol 4:15 ^w4:22 Keñ 16:15; 21:3

wese wvù leyëen. ²³ Nfwa wvun to boke wan kɛ no bó kɛ no boote boom bocii. Geenɛn ɛ kpwoon wvù leyëen boo we bii nkawma wvù Nyo' to geɛ le. ²⁴ Yɛ nulo é beene ejo fiɛ fin diwɛ kenfewsɛn kɛ fiɛ le. Bokɛnɛ bo bofɛɛ ban dɔŋci moŋkan monfɛɛm. 'Aga wvù to nu nfwa joo bvudvuu bu moŋkan mò Nyo' to gbwolɛɛ bô bonyii bo Israel yî kum wvù Sinay e. Bonyii bocii bô nu ɛkuse jo moŋkan modvu nu bonfaw. ²⁵ No 'Aga joo bvudvuu bu moŋkan mo yî kum wvù Sinay wvù nu woŋ wvù Alɛbia le, wvù bvuu joo tɛn bvudvuu bu kelaante kɛ Jelusalem wvu kɛsɛn e, njefo bonyii bo é kelaante kedvu le bocii nu bvunfaw e é bonci kuse. ²⁶ zGeenɛn ɛ bonyii bo Jelusalem wvù nu wvu fowe le yaa nu bonfaw kɛ. Wvuwɛ Jelusalem nu bwee wesebeene. ²⁷ aɛ nu fiɛ fi bó to saŋɛ le,

“Wo wvù kpwoon wvù nu kase yaa boote kɛ, è lanlanɛ.

Wo wvù kɛ baa lum wase wan, è kpwaakɛ dikie.

É kɛɛ le boom bo kpwoon wvù bó nu ɛ base jim é wvù le

nu kɛ eduule fele bo kpwoon wvù nu bô dweese le.”

²⁸ Nonɛn boom bo bwɛɛm e, ben nu boom bo Nyo' le bii no Nyo' to kawɛɛ lɛŋlɛŋ no Abɛla'am to bokɛɛ Aysik bii no Nyo' to kawɛɛ. ²⁹ bɛ to nu kefew kedvu le ɛ wan wvù bó to bokɛɛ no bó boote boom bocii no bone bikaa ejim jo wvù è to nyɛ Keyoy kɛ Nyo' le mvuŋgay ɛ bó sɛ boo wvù. É nu kɛ tɛn lɛŋlɛŋ fiɛ fi kooyi kɛsɛn. ³⁰ cBó saŋ é Iŋwa' Nyo' le ɛkumɛ fiɛ fin lɛ la? Bó nu ɛ saŋ le,

“Kuŋɛ kpwoon wvù nu nfwa bô waa we bocii,

njefo kɛ waa nfwa nulo kɛ egaw bvushɛw bô waa kpwoon wvù leyëen e kɛ.”

³¹ No fí nu nonɛn boom bo bwɛɛm e, fiɛ fi me njemyi ficii dɔŋci le kɛ beene nu boom bo kpwoon wvù nu nfwa le kɛ. Beene nu ɛ è nu boom bo kpwoon wvù leyëen e.

Klistu nu ɛ bvuse wase beene yî bvunfaw e

5 ^dKlistu to nu ɛ bvuse wase beene yî bvunfaw e. Wvù to bvuse nɛn, wvu le fo beene ebvuu enù yî bvunfaw e ɛkuse jo bonci kɛ. Nonɛn ben emum eleemɛ tɛmyi. Fo ben ebvuu ebee eley ɛkuse jo kemmbuŋ kɛ bvunfaw e kɛ. ² Ben eyekɛ eyuw fiɛ fi me wvù Baul nu enjeme. É ben beje lo le bó ɛfuse ben yew é ben sɛ no nu teyɛy é Nyo' ejise, tu fiɛ fi Klistu to geɛ fô ben e nu ɛcici. ³ eMe mbvuu njemyi nciise le wee wɛmɛn wvù nu ɛ bee le bó ɛfuse wvù yew ekeè le wvù kɛŋkɛ keegɛɛlɛ bonci bo Bojuu le bocii no bó nu. ⁴ Ben bocii bô gomte keenu teyɛy é Nyo' ejise ɛ è nu nje ben gɛɛle bonci, ekeè le ben nu ɛ gawsɛn wase bikuu binɛn ben ɛ bo Klistu. Ben nu ɛ lan wase mbuwma Nyo'. ⁵ fFô beene le nu ɛ fiɛ fi beene taale fwe yî dvù le nu le Nyo' nu kɛ ejo beene diwɛ bonyii bô nu teyɛy é wvù ejise le. Fifi nu fiɛ fi Keyoy kɛ Nyo' le kɛ lɛmte yî yese beene le fele yî fitele fi beene lese yî Klistu le nu ɛ ge le beene ɛɛyɛte. ⁶ gBen ekeè le é wee nu ɛ wvù ɛ taashe wase bô Klistu Jisos, ɛ wvù nu ɛ bó ɛ tfuse wvù yew kɛnɛ bó baa tfuse wvù yew kɛ, tu kɛ fifi kɛŋkɛ fiɛ keege kɛ. Fiɛ fi nu shiɛ le nu fitele fi wvù lese yî Klistu le ɛ no dɔŋci yî kɛŋkɔŋɛn e.

^x4:23 Kɛŋ 17:18-19; Lum 4:17-20; 9:7-9

^y4:24 Ksm 19-20; Gal 3:23; 4:1; 5:1; Kɛŋ 16:1 ^z4:26 Ibu 12:22; Mwm 21:2

^a4:27 Yɛsa 54:1 ^b4:29 Kɛŋ 21:9 ^c4:30 Kɛŋ 21:10 ^d5:1 2:4; 4:5, 9; 5:3

^e5:3 3:10, 12; Lum 2:25 ^f5:5 2:16; Lum 8:23-25

^g5:6 3:28; 5:22; 6:15; Lum 4:11; 1Kol 7:19; ɛfɛ 6:23

⁷È to nu fwele ε ben gee naa læŋ. È ge yεε ben ε sε lu keebii keceεy e? ⁸^hKε è ge Nyo' wvù to teŋεε ben fifin fiεε kε. ⁹ⁱKε ben kumyi ŋgan wvù bó ké no maa læ, “Kekuu kemwaan ε befe bô ntwaw?” ¹⁰^jMe ŋgεεle bvufee yî yene le nje Tata læ kε ben nu ebi fiεε fi bonyii bomew gayte le efey fi è gayte me kε. È wee wε wvù bvunsee bvufee bvunen, kεnεε è nu yεε, nu ε Nyo' nu ke elañ ŋgew yî ye le. ¹¹^kBoom bo bwεem e, é è be nu le me mbεε nfewci læ bó etfuuse bonyii yew ε bó sε nu teyey è Nyo' ejise, é bonyii ebvuu ebone bikaa è me ejim nje la? Kε tu fiεε fi me nfewci læ Klistu to nu ε kpwe yî kentam e fin ε bonyii yuuke ε fî kaa saase lo bó yaa be bæε dvú kε. ¹²Fo bonyii ba bô jewsee ben læ bó etfuuse bonyii yew e, nu ε me ŋgomte læ bó emεse esonj lo bikuu bibole.

¹³^lBoom bo bwεem e, Nyo' to nu ε tee wase ben wvu læ fo ben ebvuu elemtè bvunfaw è bonci kuse kε. Geenεn, no ben yaa bæε bvunfaw e è bonci kuse nonen, fo ben emum ejo læ ben nulo egee no nyam ye yene gomte kε. Ben elemtè ε è nu fô boom bo bwee wene le yî keŋkonj e. ¹⁴^mBen egeè nonen njefo bonci bocii nu ε taashe yî wvun wvu mwaan e le, “È koonjë waa bwoo no wo koonjë ekole kuw.”

¹⁵ⁿGeenen, é ben nε ε no ŋasene ebenεben diwε bwé le, ε wee gomte keedie lo waa bwee, ε ben no yenè fô ben ke enε eyuwyε bikuu binen.

Kε wee wvù cee no Keyoy ke Nyo' le duŋci ké bvuu no gee no nyam ye gomte ke

¹⁶^oFiεε fi me njemyi nu læ, ben eceè biì ε è nu no Keyoy ke Nyo' le duŋci è ben, nonen ben saa ebvuu egeè ε è nu no nyam ye yene shieele læ ben egeè kε. ¹⁷^pMe njemyi nen njefo kε fiεε fi nyam ye shieele nu fi Keyoy ke Nyo' le shieele kε. È kε fi Keyoy ke Nyo' le shieele nu fi nyam ye shieele kε. Kε mwεem mvu mvunfεem mvun nu yî fiεε le fimwaan kε. È nu fiεε fi kε è nulo é ben egeè fiεε fi ben gomte kε. ¹⁸^qÉ ben cee biì ε è nu no Keyoy ke Nyo' le duŋci è ben, ben saa ebvuu enù ekuse jo bonci kε. ¹⁹^rMwεem mvù nyam ye ké no shieele nu ε bonyii yaa maa mvú kε. È nu keejaanjë kenjaŋ bô keekpwawci mwεem ekume kenjaŋ noo keecee nce nnyen kenjaŋ. ²⁰È è bvuu nu keebunlee bonyo' bo εcici bô keelaale kεnεε fiεεŋke diam. È è bvuu nu keebanene, nyamte kenyam, ghεεke keŋghew, keŋke shém yî ton'yεen bô fô wee le keekpwawci kε ε è nu ekolε kew. È è bvuu nu keegawsene bonyii noo fô wee le keegaw bonyii ekeŋke ye ŋgoo. ²¹È è nu ten keebene kendonj, wuu mbvuum ε mó koole bô keewukene yole noo keegee mvumew mwεem diwε mvumvun e. Me ε no njemyi nciise lo no me nto nje-myεε wase fwele è ben læ, kε bonyii bô gee mvumvun mwεem yaa nu ke ekeŋke bvudvuu ente jo bvunfon bvù Nyo' le kε.

²²^sGeenen, ε mwεem mvù nen'yi fô Keyoy ke Nyo' le nu mvun, keŋkonj, nlanlanj, nyekeey, shém yî kuulεen, fitele fi jee, keŋge kè jee, keeleeme yî keceεy e, ²³^tkeebonene keŋge, noo keekemsene

^h5:8 1:6-7 ⁱ5:9 1Kol 5:6 ^j5:10 1:7 ^k5:11 6:12, 14; 1Kol 1:23

^l5:13 1Kol 6:12; 10:23-24; 1Bi 2:16 ^m5:14 Lεw 19:18; Lum 13:9

ⁿ5:15 Jεm 4:1-2 ^o5:16 5:25; Lum 8:2-13 ^p5:17 Lum 7:13-23

^q5:18 Lum 6:14; 7:4 ^r5:19 Lum 1:28-32; 1Kol 6:9-10; Efε 5:3-5; Kolo 3:5-8; 1Tim 1:9-10; 2Tim 3:2-5; 1Bi 4:3; Mwm 22:15 ^s5:22 Efε 5:9 ^t5:23 1Tim 1:9; 2Bi 1:6

bô ekole. Ke nci mvu nu dvú wvú kicine mwëem mvun ke. ²⁴^uBonyii bô è nu bo Klistu Jisos e nu ε ta wase nyam ye yibo bô mwëem mvù befè mvù nyam ye yì ñeyte shieele yì kentam ke Jisos e.

²⁵^vNo beene cee keseen yì mvungay mvu Keyoy ke Nyo' le, beene emum egeè mwëem bii ke no Keyoy kedvu dunji.

²⁶^wFo beene ebenseè ye yì ecici ke. Fo beene egeè ε mvuntelem beete bonyii bomew ke. Fo beene ebenè kendorj bô bonyii bomew ke.

Bonyii bo Nyo' le efici bikuu bibole

6^xBoom bo bwëem e, é ben nε ε yën ε wee mvù ben e ε ge fiε fi befè, é ben bô cee nce no Keyoy ke Nyo' le dunji mom keetefe wvú é wvú ebuy é kebefe kedvu ente. Geenen, wee dioo teete no teete wëe eyenè fo wvú ten eley mmom e egbwe. ²^yBen efici boom bo bwëe wene le bô bonggew bobole. É ben gee nonen tu ben geele nci Klistu. ³^zÉ wee joo ekole kew le wen nu fiε, sε wvú nu fimweten ñkuuñ, tu wvú léele ke ε è nu ekole kew. ⁴Wee tfuu etaa mwëem mvù wvú gee, eyen laa wen gee lëñ ε. É wvú fën gee lëñ, é wvú sε no saale ye fô ekole kew e. Geenen fo wvú esaalè ye fewsene ekole kew bô wee mvu ke. ⁵^aBen ekeè le wee tfuu kënke keetuule bwew bvujite.

⁶^bÉ wee yëyi wee bô diw Nyo', é wee wvù bô yëyi wvù gaw mwëem mwew mvù Nyo' nya wvù dvú nya wee wvù yëyi wvù wvudvu dvú.

⁷Fo ben elεlè bikuu binen joo le Nyo' nu keyuñ ke. Ben ekeè le fiε fi wee jëwyi

nu ke fí fi wvù nu ke egbwele. ⁸^cÉ wee jewe ye ñgow ε è nu fiε fi nyam ye ye gomte, tu wvù nu ke egbwele ke ε è nu fiε fi nyam ye ye nyaa fi è nu kpwe. É wee jewe ye ñgow ε è nu fiε fi Keyoy ke Nyo' le gomte, tu wvù nu ke egbwele nshii wvù mëy lo wvù Keyoy ke Nyo' le nyaa. ⁹^dFo beene ke ewele keegëe mwëem mvù jee ke, ñjefo kefew nu ke eto ekocën é beene ekenke sew wvudvu fën é beene baa edose ke. ¹⁰^eNonen yì kefew e kecii kè beene kënke je, ε beene no geè ke mwëem mvù jee fô bonyii bocii le efey mvunciim fô boba bô nu é kfuu di bonyii bo mbee le.

Ñgayma Baul fô Bonyii bo Galeshia le

¹¹^fBen nu ε yën no ejise ñwa' yo fën nu ε fanken e? É sañ me bô kebo kem. ¹²^gBonyii ba bô kane le bó etfuuse ben yew nu bô gomte keesaale ye yì mwëem mvu yì nyam ye le, ε bó gee nonen wvu le fo bonyii ke ebone bikaa é bó ejim ñje bó fewci le Klistu to nu ε kpwe yì kentam e. ¹³Naa ke bonyii bô bó nu ε tfuse wase bó yew yaa cim geele bonci bocii ke. Geenen ε bó gomte ke le bó dioo ε tfuse ben yew emum ekfune gvuw le ben nu ε ge fiε fi bó shieele yì yene le. ¹⁴^hGeenen fô me le, ke è nu naa lo é me ñke en'yuu enkfune gvuw yì fiε fimew e efey yì saaka wvù le Tata wesebeene wvù Jisos Klistu to nu ε kpwe yì kentam e ke. È nu fiε fi mwëem mvu yì nshε le nu ε kpwe wase fô me le, me ε ñkpwe ten fô mvú le. ¹⁵ⁱÉ wee nu ε bó ε tfuse wvù yew kenε bó baa etfuse, tu ke fife kënke fiε keegë ke. Fiε

^u5:24 2:19; 6:14; Lum 6:6; Kolo 3:5; 1Jon 3:6 ^v5:25 5:16; 1Kol 6:19; Éfε 4:30

^w5:26 Lum 12:10; Fili 2:3 ^x6:1 Mat 18:15; Jem 5:19; 1Kol 10:12

^y6:2 1Kol 9:21; 2Kol 11:29 ^z6:3 1Kol 4:7 ^a6:5 Lum 2:6; 14:12

^b6:6 1Kol 9:11, 14 ^c6:8 Jon 3:6; 6:63; Lum 8:6, 13 ^d6:9 2Tes 3:13

^e6:10 Jon 13:34; Lum 12:10; 13:8; 14:15; 1Kol 8:1; 13; 2Kol 8:7-8; Gal 5:6, 13-14; Éfε 5:2; Fili 2:2; 1Tes 3:12; 4:9; 1Tim 1:5; Ibu 13:1; 2Bi 1:7 ^f6:11 1Kol 16:21

^g6:12 5:2, 11 ^h6:14 1Kol 1:23, 29, 31; 2:2; Gal 2:19

ⁱ6:15 5:6; Lum 6:3-4; 2Kol 5:17; Éfε 4:24

fi kuuke nu le Nyo' eseyse wee é wvú enù
wee wvu fwε. ^{16j}Kembonen ke Nyo' le bô
shen ye eto fô bonyii bocii bô bii je yin
e, bô nu wase bonyii bo Israel bo Nyo' le.

^{17k}Ɛ kew keseen e ε gen lo, fo wee
ebvuu eshiike me ke, njefo bolule bô nu
yî yem e dunçi le me nu wee Jisos.

^{18l}Boom bo bwεem e, me mbunlee le
Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw
ben bocii bô kembonen kew é kí efici
biyoy binen. Fí enù nonen.

^j6:16 Mben 125:4-5 ^k6:17 2Kol 4:10

^l6:18 Fili 4:23; 2Tεs 3:18; 2Tim 4:22; Flm 25; Mwm 22:21

Ŋwa' wvù Baul to sanɛɛ ɛ kentaashe ke

Efesus

Fieɛ fi nu ɛ Ŋwa' wvu Efesus wvun e

Ŋwa' wvun to san Baul, waa ntum Jisos fô bonyii bo mbee le bo ɛ kelaante kè Efesus e. Ekolè ke fieɛ le fi nu ɛ Ŋwa' wvun e nu nseyse wvù Nyo' to seysɛɛ le wen nu ke ebaance mwɛem mvunciim mvu fowe bô mvu fokuse egeɛ ɛ Jisos ekuse. Baul nu ɛ nele no fí to ghanɛɛ ɛ bonyii se no nu yí kentaashe le bô bo Nyo'. Wvù nu ɛ duɲɛ no Nyo' Tata to cawɛɛ bonyii bew, læsɛɛ bibefɛ bibole fele yí Jisos Klistu wvù Waa we le, bô no wvù to geɛ nciise we yí bó le wvù è nu Keyoy ke Yuule. Wvù nu ɛ duɲɛ jé le jé le no kentaashe ke bonyii bo Nyo' le nu wee mwaan yí Klistu le.

Bikuu bi mwɛem e ɛ Ŋwa' wvun e

1:1-2 Keɲkewɛɛ

1:3-3:21 Ntaɲ wvù Nyo' to keɲke fô Klistu le noo fô kentaashe ke bonyii bo mbee le

4:1-6:20 Nshii bonyii bo Klistu le wvu fwe

6:21-24 Kemɛse

1 ^mɛ nu me wvù Baul, waa ntum Klistu Jisos yí ŋkoɲ wvù wvu Nyo' le.

Me nsaanɛ ŋwa' wvun fô bonyii bô è nu bo Nyo' le bo Efesus bô leeme yí fieɛ le fimwaan yí Klistu Jisos e.

²Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben, ebvuu enya ben bô nyɛkeey.

Mbuwma wvù fici biyoy bi bonyii bô nu ɛ taashe yí Klistu le

³ⁿMbense enù fô Nyo' wvù è nu Nyo' wvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, bvuu nu Ice le. Wvù nu ɛ buw beene bô mbuwma tfuu wvu woɲ wvu we le wvù fici biyoy bisɛɛbeene njefo beene nu ɛ taashe yí Klistu le. ^{4o}ɛ Nyo' se keenu keebom woɲ nu ɛ wvù to caw wase beene le beene etaashe beene bo Klistu, eyuule, nu se nlom ɛ wvù ejise. Yí keɲkoɲen kew e, ^{5p}nu ɛ wvù to seysɛɛ wase keeke ejo beene le è nu boom bew fele yí Jisos Klistu le. Wvù to ge nonɛn, bii fieɛ fi wvù to gomte le fí enù le. ^{6q}ɛ è to nu wvu le mbense egenè ɛ wvù yí mbuwma we wvu baay wvù wvù nu ɛ nya ɛ beene ɛcici fele yí Waa we wvù nu fitele fiew e. ^{7r}Wvù to sum beene can ŋgɛw e ɛ è nu bô elemɛ ke Waa we wvun e. Fí nu læ, wvù nu ɛ læsɛɛ bibefɛ bisɛɛbeene, bii mbuwma we wvù kuuke naa baay e, ⁸wvù wvù tfuwɛɛ lo yí yese beene le. Wvù to ge nonɛn bô bvufɛɛ bvucii noo ŋkpawɛɛ we tfuu. ^{9s}Nyo' nu ɛ ge wase beene ɛ kieɛ fieɛ fi wvù gomte fí to shee nu ɛ kenylɛ le. Wvù ge bii fieɛ fi jee wvù le no wvù to seysɛɛ keeke ege fele yí Klistu le. ¹⁰Wvù to seysɛɛ le kefew nu ke edioo ɛ to wase ɛ kocɛn ɛ wen ebaance mwɛem mvunciim kenɛɛ è nu mvu fowe, kenɛɛ mvu fokuse, egeɛ ɛ Jisos ekuse. ^{11t}ɛ nu ten nje Klistu wvù Nyo' to cawɛɛ bese keenu bonyii bew. Wvù to caw no wvù to seysɛɛ wase ɛ è bæ lo bii ŋkpawɛɛ wvuwe le ke læɲlɛɲ no wvù ké no ge mwɛem mwew mvunciim bii ntaɲ wvuwe bô ŋkoɲ wvuwe le. ^{12f}í to nu nonɛn, wvu læ bese bô to nu bonyii bo

^m1:1 Gal 1:1; Lem 18:19-21; 19:1 ⁿ1:3 2:6; 2Kol 1:3

^o1:4 5:27; Jon 15:16; 17:24; 2Tɛs 2:13 ^p1:5 Jon 1:12

^q1:6 Mat 3:17; Lum 5:2; Kolo 1:13

^r1:7 Kolo 1:13-14; ɛfɛ 2:13; Lum 3:25-26; Kolo 1:20; 1Jon 5:7; ɛfɛ 2:7

^s1:9 1:22; Kolo 1:16, 20 ^t1:11 1:4; Lum 8:28-29

fwe keegɛɛ bvufɛɛ yî Klistu le ke eceè nce wvù egeè ɛ bvukukɛ bvù Nyo' le yen'yi, ɛ mbense gene ê wvù. ¹³ ^uBen ten to nu ɛ taashe yî Klistu le seke ben to yuwɛɛ diɛw yi keceɛy yî è nu saaka wvù jee wvù to toɛ bô mboyma fô ben e. No ben yuwɛɛ nonen, mum lese fitele yî Klistu le, ɛ Nyo' ge nciise we yî yene le wvù è nu Keyoy ke Yuule kè wvù to kawɛɛ bonyii dvù. ¹⁴ ^vKeyoy ke Yuule kin nu ketfunj ke bvushɛw bvù beene nu ke ekeɲke le. ɛ beene nu ke ekeɲke seke Nyo' ɛ mese ɛ sum bonyii bô è keɲke wvù yî ɲgew kebefɛ le. Nonen, ɛ bvukukɛ bwew eyen'yi ɛ mbense gene ê wvù.

**ɛ Baul nya keyoone ê Nyo'
fô bonyii bo Efesus e**

¹⁵ Me nu ɛ n'yuw wase ekumɛ fitele fi ben nu ɛ lese yî Tata Jisos e, noo keɲkoɲen kè ben keɲke fô bonyii bocii bô è nu bo Nyo' le. Ê nɛɛ fiɛɛ fi ge, ¹⁶ ^wɛ me ɲké ndioo mbunlee no ɲkumyi ben ê bunle yɛm e. Me ɲke mbaa enlu wase keenyaa keyoone ê Nyo' ekumɛ ben kɛ. ¹⁷ ^xMe mbunlee le Nyo' wvù nu wvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, Nyo' wvù nu Icee bvukukɛ, enya ben bô keyoy ke bvufɛɛ le, eyene ejise eyene é ben ekieɛ wvù ntay. ¹⁸ ^yMe mbvuu mbunlee le wvù eyuuse bvufɛɛ bvunen é ben ekieɛ fiɛɛ fi ben taale fwe yî dvù le, fi è nu fi bó to teɲɛɛ ben nje fi, ebvuu ekieɛ bvukukɛ bvù baay bvù bvushɛw bvù bonyii bô è nu bo Nyo' le. ¹⁹ ^zɛ me mbvuu mbunlee le Nyo' eyene bvufɛɛ bvunen é ben ekieɛ mvungay mwew mvù fele mvun-

gay mvunciim. Ê nu mvungay mvun mvù wvù lemte dvù fô beene bô nu ɛ lese fitele yî ye le, ɛ è nu mvungay mvu baay. ²⁰ ^aɛ è nu mvungay mvudvu mvun mvù wvù to lemɛɛ dvù bvuse Klistu yî kpwe le, bense wvù shike ê ebo kew ke eceɛy e woɲ wvu we le. ²¹ ^bKlistu kuuke fele naa lo mwɛɛm mvù saake fowe mvunciim noo bvunfon noo mvungay noo bvukukɛ bvucii. Wvù bvuu keɲke dieɛ di kuuke fele naa lo ɛdieɛ ɛcii yò bó teɲɛ bonyii dvù. Kɛ wvù nu nonen ɛ è nu kɛ yî kefew kin e maan kɛ. Wvù nu ke enu kɛ nonen kefew kè too le. ²² ^cNyo' nu ɛ gɛɛ mwɛɛm mvunciim ê wvù ekuse, ɛ bvuu ɛ gɛɛ wvù le wvù enù ekole ke fiɛɛ ficii fi kentaashe ke bonyii bo mbee le. ²³ ^dKentaashe ke bonyii bo mbee le kin nu ye Klistu. Klistu ɛ mum ɛ yiɲsen yî kentaashe kin e kî ɛ kocɛn, ɛ è nu wvù wvù gee ɛ mwɛɛm mvunciim yiɲsene kocine ê jé le yicii.

**Nyo' to nu ɛ taashe beene
bo Klistu bvuse yî kpwe le**

2 ^eÊ to nu fwele, ɛ ben nu bonyii bô nu ɛ kpwe wase ê keyoy e nje bo-jay bonen bô bibefe, ² ^bbî ben to cee gee le. Ben to cee bii ɛ è nu je yî bonyii bo yî woɲ wvun e cee, bvuu bii nfon mvungay mvu yî fwefwe le. Ê nu wvù keyoy kekɛ kè lemte keseen yî bonyii bô temyi bikuu bô bo Nyo' le. ³ ^gÊ nu ke ten no beene bocii to shee cee. Beene to cee gee mwɛɛm mvù nyam ye yî ɲeyte shieele, bii mwɛɛm mvù nyam ye bô bonkpawacɛ bosɛbeene gomte le beene egeè. Beene diɛwɛ bonyii bo boyuum to

^u1:13 4:30; 2Kol 1:22; Kolo 1:5 ^v1:14 4:30; 2Kol 1:22 ^w1:16 Kolo 1:3

^x1:17 5:17; Bɲɲn 2:6; Kolo 1:9-10 ^y1:18 4:4; Kolo 1:12

^z1:19 2Kol 13:4; Kolo 2:12 ^a1:20 Lem 2:33; Kolo 3:1

^b1:21 6:12; Lum 8:38; Gal 4:8-9; Kolo 1:13, 16, 20; 2:9-10, 15, 20

^c1:22 1:10; 4:15; 5:23; Mben 8:6; Kolo 1:18; 2:19 ^d1:23 2:16; 4:1-16, 25; 5:30; 1Kol 12:4-11, 27; Kolo 2:19; 2:14, 18; 4:1-6; Kolo 3:15; 3:19; 4:10 ^e2:1 2:5

^f2:2 6:12; Jon 12:31; 14:30; Lem 26:18; 1Jon 2:16

^g2:3 5:6, 8; Lum 1:28; Kolo 3:6

nu wase lo bonyii bô shém effuuke Nyo' bô bó, kɛ lɛŋlɛŋ diɛwɛ no wee wvu wum tfuu nu. ^{4h}Geenen Nyo' wvù nu ɛ yɪnsen bô shen fô beene le to nu ɛ koŋ beene baay, ⁵ⁱtaashɛ beene bo Klistu bvuse yɪ kpwe le no beene to nu ɛ kpweken wase nje bojay bosɛbeene. Nyo' to boyse ben ɛ è nu nje fitele fiew fi jee. ^{6j}No wvù to taashɛ beene ɛ bo Klistu Jisos bvuse yɪ kpwe le nonen, mum bense beene shike beene ɛ bó woŋ wvu we le. ^{7k}Wvù to ge nonen wvu le é ke edioo enu yɪ kefew kè too le, é wvù edunɛ mbuwma we wvu baay wvù è nulo wee saa efewsɛn kɛ. Mbuwma wvun nu ɛ wvù ɛ dunɛ wase é beene nje fitele fiew fi jee fele yɪ Klistu Jisos e. ^{8l}Ben ekeè le Nyo' to boyse ben ɛ è nu nje fitele fiew fi jee fele yɪ fitele fi ben to lesɛ yɪ Klistu le. Kɛ fifin nu ɛ è to ge ben kɛ. É nu nnya Nyo'. ^{9m}Kɛ è to nu nje lemme dimew di wee to lemɛ se kɛŋkɛ wvu le wee mvu ke enɛ esaale ye kɛ. ¹⁰ⁿFieɛ fi nu, nu le beene nu no bó nu nen, ɛ è lem Nyo' bô ebo kew. Wvù nu ɛ taashɛ beene bo Klistu Jisos ɛ ge beene ɛ no nu bonyii bo bofɛ, wvu le beene el-emptè dilemme di jee di wvù to seysɛ wase ɛ è bɛɛ lo le è nu di beene nu ke eceɛ lemte le.

Dikfuu di difɛɛ nu wase wee mwaan yɪ Klistu le

^{11op}Ben bonyii bô yaa nu kɛ kfuu di Bojuu le, ben ekumyɪ fieɛ fi ben to shee nu fwele. Bojuu bô teŋɛ bikuu bibole le bowen nu bonyii bô bó nu ɛ tfuse yew, to teŋɛ ben le ben nu bonyii bô nu ntf-

fuse. ɛ ntfuse wvu yew wvun nu fieɛ ɛ bó gee kɛ ɛ è nu yɪ ye wee le bô can. ^{12q}Ben ekumyɪ le è to nu sekekɛ, ɛ ben yaa kɛŋkɛ fieɛ keege bô Klistu kɛ. Kɛ ben to nu ente jo ɛŋgokɛ ke bonyii bo Nyo' le bô è nu bo Israel kɛ. Kɛ ben to kɛŋkɛ fieɛ keege bô moŋkan mo ŋkawma le mò Nyo' to gbwole bô bó kɛ. Ben to nu kɛ lo finen yɪ nshɛ le fɛn yaa kɛŋkɛ fieɛ fimew fi ben taale fwe yɪ dvù le kɛ, yaa kee ten Nyo' kɛ. ^{13r}Geenen, yɪ keseen e no ben nu ɛ taashɛ wase ben ɛ bo Klistu Jisos, ben bô to shee nu ncejole fô Nyo' le, nu ɛ wvù ɛ jo wase ben ɛ to dvù nceencee fô wvù le fele yɪ elemɛ ke Klistu le. ^{14s}È nu wvù wvù Klistu kebɛ wvù nu ɛ to bô nyekeey fô beene le. Wvù nu ɛ ge wase Bojuu bô bonyii bô yaa nu kɛ Bojuu ɛ tu wee mwaan. Wvù nu ɛ bvusse kembew ke kɛŋgawsɛn e kè è nu kembanɛn kè se shee nu é beene entelɛŋ. ^{15t}Wvù nu ɛ nya ye ye ɛ kpwe keefiwɛ nci bô mwɛɛm mvù nci duu le bó egeè keenu bonyii bo Nyo' le. Wvù ge nonen wvu le wen etaashɛ wee tfuu yɪ ye le é bó etu wase wee mwaan wvu fwe yɪ bvudvuu bvù bonyii bo bofɛ le. No wvù ge nonen, ɛ mum ɛ to bô nyekeey. ^{16u}Kpwe ye yɪ kentam e nu ɛ taashɛ dikfuu di difɛɛ ɛ to dvù fô Nyo' le yɪ ye le yimiaan, ɛ mum ɛ yu kembanɛn kebole yɪ kentam e kí ɛ ka. ^{17v}Wvù to nu ɛ to fewɛ saaka wvù too bô nyekeey é ben bô to nu ncejole, fewɛ ten saaka wvudvu wvun é bonyii bô to nu nceencee. ^{18w}È ge wvù beene bocii ɛ sɛ kɛŋkɛ je keeto fô Nyo' Ice le

^h2:4 Lum 8:39; 9:16; Jem 5:11 ⁱ2:5 2:8; Lum 3:24; 6:13; Kolo 2:12-13

^j2:6 1:3; Kolo 2:12; 3:1 ^k2:7 1:7; Lum 5:20

^l2:8 Mat 20:15; Jon 4:10; Lem 15:11; Gal 2:16 ^m2:9 Lum 3:28; 1Kol 1:31; 2Tim 1:9; Tay 3:5 ⁿ2:10 Tay 2:14 ^o2:11 Lum 11:17

^p2:11 5:8; Gal 5:6; Fili 3:3 ^q2:12 Lum 9:4; 1Kol 15:19; Kolo 1:21-22; 1Tes 4:13; 2:19 ^r2:13 2:17; 3:6; 1:7; Gal 1:4 ^s2:14 2:16; 4:3; Kolo 1:20; 1:23; Lum 10:12; 1Kol 12:13; Gal 3:28 ^t2:15 2Kol 5:17; Kolo 2:14 ^u2:16 1:23; Lum 5:10; Kolo 1:20-22 ^v2:17 Yɛsa 57:18-19; Lem 2:39 ^w2:18 3:12; Lum 5:2

fele yî Keyoy e kemwaan. ¹⁹xNonen, ke ben bæ botolo kenæ bonyii bô beke lo ke. Ben nu wase boom bo wonj e ben ε bonyii bô è nu bo Nyo' le, nu ten bonyii bo yew e bo Nyo' le. ²⁰yE yew yin nu ε bó bom yî kenffuy kè è nu boom bo ntum e bo Jisos e bô bonyii bô teete bontum bo Nyo' le, ε Klistu Jisos kebæ nu te di buu di yew yidvu le. ²¹zÈ nu yî ye le wvù yew yidvu nu ε taashe ε no kuu keeke eto enu yew yî yuule fô Tata le. ²²aBen ten nu ε taashe ε yoo yî Klistu le, ε no nu bvudvuu bvù Nyo' cee fó ê Keyoy kew e.

Baul nu wee nfewcæ fô bonyii bô yaa nu ke Bojuu le

3^{bc}No Nyo' nu ε ge wase mwæm mvun fô ben e nonen, me ε mum ε no mbunlee fô ben e. Me wvù Baul nu yî ncaw e nje saaka wvu ekumε Klistu Jisos. E me nlemte ncaw wvun nje yene ben bonyii bô yaa nu ke Bojuu. ²Me ηkp-waake le ben nu ε yuw wase no Nyo' to nu ε caw me nya lemme le me ensee ê ben ekumε mbuwma we fô ben e. ³dFie fidvu fin nu fi to shee nu ê kenyile le ε Nyo' ε yene wase ejise eyem me ε n'yen. Me nu ε nsan wase caan ekumε fi fô ben e. ⁴eÈ ben tan lo, é ben eyen fie fi me ηkee ekumε kenyile kin kè to nu ekumε Klistu le. ⁵fÈ to nu fwele ε bó fanj yaa ege é ηngokε ke bonyii le ke sekekε ek- iε kenyile kedvu ke. Keseen nu ε Keyoy ke Yuule ε dunjε wase ê boom bo ntum e bo Jisos e bô wvù to balæ le è nu bew noo ê bonyii bô teete bontum bo Nyo' le, bó ε kieε. ⁶gFie fidvu fin nu le bonyii bô yaa nu ke Bojuu nulo ebee saaka wvù

jee le, é Nyo' enya ten bó bô bvushew bvù wvù nu ε gee ê bonyii bew. Bó nu wase ye yimiaan bô bó, ε ηkawma wvù Nyo' to gee fô Bojuu le nu wase ten fô bó le no bó nu ε taashe bô bo Klistu Jisos.

⁷Nyo' to nu ε baa me le me enfewci saaka we wvù jee wvun. Wvù to bale nje fitele fiew fi jee fi wvù kenjke fô me le. Wvù to nu ε jo mvungay mwew lem dvù yî yem e mum nya lemme din le me enlemte. ⁸hMe mbaa ncim mbuy naa lo wee wvu caan ηgoo bonyii bô è nu bo Nyo' le ke. Geenon Nyo' to nu ε nya ke mbuwma wvun ê me le me enjen enfewcæ saaka wvu ekumε bvukukε bvù Klistu le bvù yaa kenjke ke kenfewsan ê bonyii bô yaa nu ke Bojuu le. ⁹iWvù to nya ten mbuwma wvun le me enge é bonyii bocii ekiε ntanj kenyile ke fie le kè Nyo' wvù bomε mwæm mvunciim to shee nyile yî ye le bilum e bilum e. ¹⁰jNtan wvun to nu le è nu ke enu kefew ke keseen e, é Nyo' ege fele yî kentaashe ke bonyii bo mbee le, é bonceendaa bo Nyo' le bô biyoy bì kenjke mvungay saake mondvuum mo fowe le, eyen bvufee bvù Nyo' le bvù nu lo jé le jé le. ¹¹Wvù to ge fie fin bii no wvù to seysæ wase fonjkw. E wvù ε ge wase fie fidvu fele yî Klistu Jisos wvù Tata wesebeene le. ¹²kÈ nu nje ye wvù beene nu ε kenjke je keetoo mbew Nyo' le yaa kenjke ke nfan kenε kemañen nje fitele fi beene lese yî ye le. ¹³lNo fi nu nonen, me ε mum ε no ηkule lo can le fo shem kpwe ben nje ηgew wvù me n'yene fô ben e ke. Ben nu ke ekenjke bvujonjke bvudvu.

^x2:19 2:12; 3:6; Ibu 12:22-23 ^y2:20 Mat 16:18; 1Kol 3:10-11; Mwm 21:14

^z2:21 1Kol 3:16 ^a2:22 1Bi 2:5 ^b3:1 Kolo 1:25

^c3:1 4:1; Fili 1:7; Kolo 4:18; Flm 1, 9 ^d3:3 3:6 ^e3:4 Lum 16:24; 2Kol 11:6

^f3:5 Kolo 1:26 ^g3:6 1:9-10; 2:13-14, 18-19; 3:9-11; Lum 16:25; Kolo 1:26-27

^h3:8 1Kol 15:8-10; Gal 1:13-16; Fili 3:6-8; 1Tim 1:12-16 ⁱ3:9 1:4

^j3:10 1:21, 23 ^k3:12 Lum 5:2; Ibu 4:16; 10:19 ^l3:13 Kolo 1:24

Ɛ Baul bunle fô bonyii bo Ɛfesus e

¹⁴mƐ nu nje mwɛɛm mvun wvù me ntumte envuw ɛ Icee wesebeene fwe, ¹⁵wvù ɛdiee ɛ dikfuu dicii di fowe noo di fokuse nen'yi fô wvù le. ¹⁶nMe ntumte envuw nleke le, bii bvukuke bwew bvù è nu bvù baay e, le wvù enya ben bô mvun-gay fele yî Keyoy kew e, ɛ mvù ege ɛ mvuntelem mvunen etemyi. ¹⁷oNonen, ɛ Klistu emum ecee ɛ mvuntelem mvunen e no ben leese fitele yî ye le. Me mbunlee ten le kenkonjen kenən etemyi diɛwe kete kè cime gen e noo diɛwe yew yî bó bom yî kenffuy kè tɛmyi le, ¹⁸pWvù le ben ɛ bonyii bocii bô è nu bo Nyo' le ekenke bvufee bvù è nulo ɛ ben ekieɛ kenkonjen ke Klistu le kè nu fô beene le. Kenkonjen kew fô beene le nu ɛ kí kenke mbvuw baay, kenke bvundee bô bvudefe baay, ɛ kí ɛ ley ten fokuse baay. ¹⁹qMe mbunlee le è nulo ɛ ben ekieɛ kenkonjen kew kedvu kè ghaake bonyii keekieɛ le, wvu le ben nulo enu ɛ ben ɛ yinjen bô fieɛ fi Nyo' nu fí ficii. ²⁰rBeene emum ebenseè Nyo'. Ɛ nu wvù wvù nulo ege fieɛ ficii bô mvun-gay mvù lemte yî yese beene le. Ɛ wvù nulo ege naa efey lo no beene biite kenɛ no beene nulo ekpwawce. ²¹Mbenɛ enù fô wvù le nje kentaashe ke bonyii bo mbee le noo nje Klistu Jisos yî kefew e kecii noo sekecii se ŋka. Fí enù nonen.

Bonyii bo Klistu le enù yî kentaashe le

4^sNonen, me wvù Baul wvù nu wee ncaw nje saaka wvu ekume Tata Jisos, me nleke lo ben le ben eceè nce

wvù nu ɛ kocen wvù Nyo' tenɛɛ ben le ben eceè yî dvù le. ²tuBen eshiwsè bikuu binen, nù wɛɛ, kuulè shém. Ben enù yî kenkonjen e, yaa kenke fitele fí sesene ke. ³vBen emomtè naa ntay keenu ke yî kentaashe kè Keyoy ke Yuule nu ɛ to dvù fô ben e no ben cee yî nyekeey wvù taashi bonyii le. ⁴wYe Klistu nu yimíaaŋ, ɛ Keyoy ke Yuule nu kemwaaŋ. Ɛ nu ke lenlen no fieɛ fi Nyo' to tenɛɛ beene le beene etaalè fwe yî dvù le nu ten fimwaaŋ. ⁵xTata nu ke mwaan, ɛ mbee nu ke mwaan, ɛ nlese wvù bó leese bonyii ɛ joo nu ke mwaan. ⁶yNyo' nu ke mwaan wvù nu Icee wesebeene bocii. Wvù nu ɛ we jo mwɛɛm mvunciim, lemte yî beene le bocii, nu ten ente jo beene bocii. ⁷zFí nu ten le Klistu nu ɛ buw ke wee mwaan mwaan beene le ɛ nya wvù bô ye nnya bii nfew we le ɛ mweten. ⁸aƐ nɛɛ fieɛ fí bó nu ɛ saŋ ɛ ŋwa' Nyo' le le, “Seke wvù to benɛɛ gen we, wvù to nu ɛ ge ɛ bonyii bô wvù to kooyɛɛ no bii wvù le.

Wvù to nu ɛ nya nnya ɛ bonyii.”

⁹bKeegay le, “Wvù to nu ɛ ben gen we” nu le la? Fí dunji le wvù to nu ɛ yaw shii gen ekuse jo nshe. ¹⁰cNonen, wvù wvudvu wvù to shiileɛ to fokuse nu ke ten wvù wvù to benɛɛ fey naa lo ɛbule kecii gen ɛ we, wvu le wen eyinjen mwɛɛm mvunciim ɛ mvù eyinjen ekocen. ¹¹dƐ nu ke wvù wvù to nyae nnya ɛ bonyii. Wvù to nu ɛ nya ɛ bomew le bó enù boom bew bo ntum e, nya ɛ bomew bô esenɛ mwɛɛm mvù bó yuuke ɛ Nyo' jemyi, bomew bô eghanè fewci

^f4:9 Kenɛɛ le, wvù to nu ɛ yaw shii to fokuse fen.

^m3:14 6:18-19 ⁿ3:16 Kolo 1:11 ^o3:17 Jon 14:23; Ɛfe 5:2; Kolo 1:23; 2:7

^p3:18 Kolo 2:2 ^q3:19 1:23; 5:2, 25; 2Kol 5:14; Kolo 2:9-10

^r3:20 Kolo 1:29 ^s4:1 3:1 ^t4:2 5:2; Kolo 3:12-13

^u4:2 Lum 8:13; Gal 6:8; Kolo 3:9 ^v4:3 2:14-16; Kolo 3:14-15

^w4:4 1:23; 2:18 ^x4:5 Jon 10:16; 1Kol 8:6; Mat 28:19; Lum 6:3-4

^y4:6 1Kol 12:6 ^z4:7 Lum 12:3, 6; 1Kol 12:11 ^a4:8 Mben 68:18

^b4:9 Jon 3:13 ^c4:10 1:23 ^d4:11 1Kol 12:28

saaka wvù jee wvù wvu Nyo', bomew bò etaalè fò kentaashe ke bonyii bo mbee le bvuu yeeyi bonyii. ^{12e}Wvù to nya nnyá yidvu yin keeseyse bonyii bò è nu bo Nyo' le dvú é bó ekpwenten bò elemte lemme diew, yoote ye Klistu yì è nu kentaashe ke bonyii bo mbee le, ^{13f}ke egen ebuy kefew kè beene bocii ke enu wase wee mwaan yì mbee wesebeene le bò yì fièe fi beene kee ekumè Waa Nyo' le. É beene cee nonen, é fi ege é beene enu é bó é taw é kocen é mese é no nu wase no Klistu nu kebee. ^{14g}Nonen, beene saa ebvuu enu ke dièwè boom bo caan e, bò kfuu n'yeeyi wvù la dioo fele no njinsene bò bó é bó gene fwe tuu jim ke dièwè fièe fò fwefwe kale le ke. Beene saa ebvuu enu ten dièwè bonyii bò bonyii bò ghane wèentene lo elèele bó bò mbiay yì bó seyse le ke. ^{15h}Beene keŋke keesene fisèbeene é è nu keceey yì keŋkonen e, emum ekuu é jé le yicii keeto enu dièwè Klistu le wvù nu ekole kesèbeene. ^{16j}È nu wvù wvù gee é biba bi ye ye le bicii bì nu é shfuwyé é taashe yì ye le se kuu, yoote ye ye yì keŋkonen e no keba lemte diew lemme é keba lemte diew ntay.

Nce wvu yvum bò wvu fwe

^{17k}Yì keseen e, é diee di Tata le nu é me ngomte keengay embvuu enciise lo é ben le fo ben ebvuu eceè ke dièwè bonyii bò maa Nyo' le ke. Bonkpawacè bobole ké no nu ke bo ecici. ¹⁸Bvufee bvubole nu bvú binjiwe le. Bó nu nce-jole fò nce wvù Nyo' dunji le, njebo bó nu é ma lo Nyo', é è nu nje bó temyi bikuu. ^{19l}Bó nu é yum bikuu baay. Bó

nu é lese bikuu bibole ente jo nnyen kenjan, é ye yibo yvuwse ke keege dikfuu di nnyen e dicii. ²⁰Ke fifin nu fièe fi bó to yeeyé ben dvú ekumè Klistu ke. ²¹Me ŋkee naa ntay le ben nu é yuw wase ekumè wvù, é bó é yeeyi wase ben bò nu é taashe bò wvù bò keceey ke ekumè Jisos. ²²Ben emum ebaa ye yì yvum yì ben to cee nce wvu yvum dvú yì nu é befe wase nje mwèem mvu nnyen e mvù ben to shee gee. ^{23m}Ben ecine é Nyo' eseyse bonkpawacè bonen é bó enu bonkpawacè bo bofe, ²⁴ⁿemum etfume é è nu ye yì fièe yì yene le yì Nyo' nu é ge yì é no fieesene wvù. Yiyin nu ye nce wvù looci nu keceey wvu teyete bò wvù yuule.

^{25o}Fí é mum é no nu le, ben ecine mbiay e, é wee ejemyi é è nu keceey é waa bwee njebo beene bocii nu biba bi ye yimiaaŋ e. ^{26p}É wee ton'yi shém, é wvù no yene fo wvù ene ege kebefè. Fo wvù ecine é diuu esele é wvù bee ton'yi shém ke. ²⁷Fo wvù enya je é dewle eley jó ke. ^{28q}É wee se coonke bvucōŋ, é wvù cine dvú no lemte é è nu lemme di jee bò can ye, wvu le wvù nulo ekeŋke fièe fi wvù efi ten bonyii bò fuute dvú. ^{29r}Ben eyenè fo njeme wvù samte ebuyte dew yene le. Wee ejemyi fièe é è nu fi jee fi nulo eyoo lo bonyii naa fèe fò bó nu, wvu le njeme we etoo é è nu bò nfi fò bonyii bò yuuke le. ^{30s}Fo ben egeè fièe fi Keyoy ke Yuule ke Nyo' le eyuuke ŋkuuŋ ke. Keyoy ke Yuule kin nu nciise Nyo' yì yene le keedunŋe le diuu nu ke edioo é to é kocen é wen emese esum ben can ngew e. ³¹Ben elan naa lo mvuntelem mvù cewkene bò shém yì ffuuke noo shém yì ton'yeen noo

^e4:12 1Kol 14:26 ^f4:13 Kolo 1:28 ^g4:14 1Kol 14:20; Ibu 5:13-14; Jem 1:6

^h4:15 5:2 ⁱ4:15 1:22 ^j4:16 1:23; 2:21-22; 4:13, 25; Kolo 2:19

^k4:17 5:8; Lum 1:21; 1Bi 1:14 ^l4:19 Kolo 3:5 ^m4:23 Lum 12:2

ⁿ4:24 Keŋ 1:26-27; 2Kol 5:17; Kolo 3:10

^o4:25 4:16; Saka 8:16-17; Kolo 3:8-9 ^p4:26 Jem 1:19-20 ^q4:28 1Tes 4:11

^r4:29 5:4; Kolo 3:8; 4:6; Jem 3:10 ^s4:30 1:13-14; Yesa 63:10; Lum 8:23; Gal 5:25

waa noo keebeete bô ediee ε bonyii noo mvuntelem mvù befe. ^{32t}Ben ekeŋkè ε è nu kenŋe kè jee bô mvuntelem mvù jee fô wee noo wee le. Wee é ge kebefè bô wee, é wvù læsše enya é wvù ke læŋlɛŋ no Nyo' to feyee yî Klistu le læsše binen bibefe.

Bonyii bo Klistu le ecee diewe bonyii bo n'yuule

5^uNo ben nu boom bo Nyo' le bô wvù koonŋe naa ntay, ben emum ebeŋenè wvù. ^{2v}Ben ecee yî kenŋkonŋen e læŋlɛŋ no Klistu to konŋe beene nya ekole kew fô beene le. Nnya ye yin to nu ncese ε wvù samte shfuuŋkene fô Nyo' le.

^{3wx}Mwæem ke diewe kenjaŋ bô nce nnyen tfuu noo ken'yee ejise yaa nu mvù bô eyuuke ekume mvù é ben enteleŋ ke, njefo ke mvumvun nu mwæem mvù enù é bonyii bô è nu bo Nyo' le ente ke. ^{4y}Ke fî baa ekocen naa lo le njeme wvù nyene bô njeme keyuŋ, noo ye di ecici ebuytè dew yene le ke. Ben enyaà ke ε è nu key-oone é Nyo'.

^{5z}Ben ekeè lo keceey le ke wee wvù jaanŋe kenjaŋ, kenæe wee wvù gee nnyen, kenæe wee wvù yeæle ejise, kenŋe keŋe ente jo bvunfon bvù Klistu le noo bvù Nyo' le ke. Wee ken'yee ejise ké no joo mwæem diewe nyo' we le. ^{6a}Fo ben ebee é wee elæe ben bô njeme wvu ecici ekume mwæem mvun ke. Ben ekeè le è nu mwæem mvudvu mvun mvù ké ge ε shém Nyo' no ffuuke bô bonyii bô yaa yuuke wvù le ke. ⁷Nonen fo ben etaashi ngoo ben ε boba bonyii ke. ^{8b}È to shee nu

fwele ε ben nu bonyii bo ejawe le. Geen en keseen no ben nu ε taashe ben ε bo Tata, nu ε ben nu wase bonyii bo n'yuule. Ben emum ecee diewe bonyii bo n'yuule. ^{9c}Fiee fi n'yuule ké no too dvù nu nce wvù jee bô wvu teyey noo wvù duŋci keceey. ^{10d}Ben emom keekiee fiee fi jee Tata le. ¹¹Fo ben eleesè ebo fô mwæem mvu ejawe le ke. Ben ebvuusè lo mvù emwa. ¹²È nu naa lo fiee fi keŋ'wuumen e keejemyi ekume mwæem mvun mvù bonyii gee é kenyle le. ^{13e}Geenen ε fiee ficii fi n'yuule baa yî dvù le ké no yen'yi ε bó yene fî le, ^{14f}njefo fiee ficii fi yen'yi ké no nu n'yuule. É næe fiee fi gee ε bó se no gayte fiee fimew le,

“Wo wvù leete, kamsel!

Buye yî kpwe le, é n'yuule Klistu ebaa yî yo le.”

¹⁵Nonen ben emum elenè tomyi ekale yî kemew e. Fo ben ecee diewe biyuŋ e ke. Ben ecee ε è nu diewe bonyii bô kenŋe bvufee le. ^{16g}Seke ben kenŋe je keege fiee, ε ben yen le fo kefew kedvu efey ecici ke, njefo ediuw yo keseen nu ε kebefè nu ekfuŋ baay. ^{17h}Nonen fo ben enù biyuŋ ke. Ben emomtè keekiee fiee fi Tata koonŋe le ben egeè. ¹⁸ⁱFo ben ewuù mbvuum ε mó koole ben ke. Fifi nu fiee fi beete lo bô bonyii. Ben enù ε ben ε yinsen ε è nu bô Keyoy ke Yuule. ^{19j}Ben eyemtè bonkiee fô bikuu binen e bô buyte é Ŋwa' Mbense le, noo bonkiee bomew bo Mbense le, noo bô Keyoy ke Yuule nyaa é ben e. Ben eyemtè nonen bensee Tata é mvuntelem mvunen e. ²⁰Ben enyaà keyoone é Nyo' Ice kefew

4:32 Mat 6:14; 18:22-35; Kolo 3:12-13 **5:1** Mat 5:48; 1Jon 3:1

5:2 3:17-18; 4:2, 15-16; 1Kol 8:1; 2Kol 5:14; Gal 6:10; Fili 2:2; Kolo 2:2; 3:14-15; Gal 1:4; Ibu 10:5-10 **5:3** Gal 5:19-21 **5:3** Kolo 3:5

5:4 4:29; Kolo 3:8 **5:5** Lum 5:17 **5:6** Lum 1:18; Efe 2:3; Kolo 2:4, 8; 3:6

5:8 2:3, 11-12; 4:17-18, 22; Kolo 3:7; Tay 3:3; Jon 8:12; Kolo 1:13; 1Bi 2:9

5:9 Gal 5:22-23 **5:10** Lum 12:2; 1Tes 5:22 **5:13** Jon 3:20-21 **5:14** Yesa 26:19; 60:1; Lum 13:11; Jem 5:8 **5:16** Kolo 4:5 **5:17** 1:17; Lum 12:2

5:18 Bngn 23:31-35; Lum 13:13 **5:19** Mben 33:2-3; Kolo 3:16-17; Ibu 13:15

e kecii bô yî fiɛɛ le ficii fele yî diee di Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le.

Ntefe ê bokene bô bolemse

²¹kl Ben enya bikuu binen ê wee noo wee bii n'wvum wvù ben kenke fô Klistu le. ²²mn Ben boke' bo bonyii le, ben enya bikuu binen ê bole' bonen no ben nu e nya ê Tata, ²³onjefo diemsen nu ekole ke kpwoon e, ke no Klistu nu ekole ke kentaashe ke bonyii bo mbee le. Kentaashe kedvu nu ye ye, e wvù kebɛɛ nu wvù boysee kí. ²⁴Nonen boke' bo bonyii le kenke keenya bikuu bibole ê bole' bobole yî fiɛɛ ficii le ke lenlen no kentaashe ke bonyii bo mbee le nu e nya kew ekole ê Klistu. ²⁵pq Ben bolemse, ben ekoonkè boke' bonen ke lenlen no Klistu to konɛ kentaashe ke bonyii bo mbee le nya ekole kew, kpwe nje kí. ²⁶rWvù to nya ekole kew kege é kentaashe kedvu eyuule no wvù to cukɛɛ kí bô joo noo diɛw ye. ²⁷sWvù to seyse kentaashe ke bonyii bo mbee le kedvu nonen wvu le wvù ejo kí yî ye le diɛwe kpwoon wvù fomte nu se nlom, nu lemeleme yaa kenke fiɛɛ fimew fi befe ke, e wvù yuule nu naa se fijay yî ye le. ²⁸Ê nu ke lenlen no bolemse ten kenke keekoongkè boke' bobole ke no bô koongke yiibo ye. Ê wee koongke kpwe, tu wvù koongke e è nu ekole kew. ²⁹Ke wee nu dvù wvù ké no bane ye ye ke. Wvù ké no nyanyi lo yí, bosene taale fô yí le ntay. È nu ke lenlen no Klistu gee fô beene bô è nu kentaashe ke bonyii bo mbee le, ³⁰tnjefo beene nu biba bi ye ye le. ³¹uÈ nu fiɛɛ fi bô to sanɛɛ ê ɪɟwa' Nyo' le le,

“Ê nu nje fifin wvù diemsen nu ke ecine ice bô bwee le, emum etaashe bô kpwe, é bô bofɛɛ emum etu wase wee mwaanɟ.”

³²vFiɛɛ nyiime ente jo njeme wvun e fi kuuke baay, e me n'yene fiem le fi jem yi ekume Klistu bô kentaashe ke bonyii bo mbee le. ³³Naa no me ncim njemyi nen, wee mwaanɟ mwaanɟ ben e kenke keekoongkè kpwe no wvù koongke ekole kew, é kpwoon ten eyen le wen enyaa n'wvum ê dweese.

Ntefe ê boom bô bocee boom

6^wBoom, ben eyuukè bo'icee bonen bô bobwee bonen e, njefo fifin nu fiɛɛ fi len fi boom bô nu e taashe wase bô bo Tata kenke keege. ²xNci Nyo' wvù gayte le,

“Ê wvumtè ico bô bwoo”,

nu nci wvu fwe wvù kenke ɲkawma fô.

³E ɲkawma wvudvu wvun nu le,

“Wee wvù gɛɛle nci wvun nu ke eyuw njonɟ,

ebvu ece egen ncejole yî nshe le fɛn.”

⁴yBocee boom, fo ben egeè mwɛɛm mvù mvuntelem esaase boom bonen ke. Ben ekuusè lo bô e bô kuu bô n'yɛɛyi noo ntefe wvù wvu Tata.

Ntefe ê bonfaw bô bonyii bô kenke bô

⁵zBen bô nu bonfaw, ben eyuukè bonyii bô kenke ben yî nshe le fɛn e, ben efanè bô bvuu wvumtè bô. Ben eyuukè bô le bô mvuntelem mvunen mvunciim no ben yuuke Klistu le. ⁶aFo ben egeè nonen ke seke jise dibole nu yî yene le wvu le ye ejeè bô ke. Ben egeè e è

^k5:21 Kolo 3:18–4:1; 1Bi 2:18–3:7; 1Tim 2:1–13; Tay 2:1–10; 1Jon 2:12–17 ^l5:21

1Bi 5:5 ^m5:22 Kolo 3:18; Tay 2:5; 1Bi 3:1 ⁿ5:22 1Kol 14:34–35 ^o5:23 1:22;

1Kol 11:3 ^p5:25 1:23; Kolo 3:19; 1Bi 3:7 ^q5:25 3:19 ^r5:26 Lum 6:3–4; Tay

3:5; Ibu 10:22 ^s5:27 1:4; 2Kol 11:2; Fili 1:10; Kolo 1:22

^t5:30 1:23; 1Kol 12:27 ^u5:31 Kenj 2:24 ^v5:32 Mwm 19:7

^w6:1 Kolo 3:20 ^x6:2 Dito 5:16 ^y6:4 Kolo 3:21

^z6:5 Kolo 3:22–25; 1Tim 6:1–2; Tay 2:9–10; 1Bi 2:18–21 ^a6:6 1Kol 7:22

nu diêwê bonfaw bo Klistu le bô gee ε è nu fiεε fi Nyo' gomte bô mvuntelem mvubole mvunciim. ⁷Ben dioo lemte bó le, no lemtè bô njoŋ ke diêwê ben lemte ε è nu Tata le, ε è yaa nu kε wee wvu wum e kε. ⁸^bBen elemtè, kumyi le fiεε fi jee ficii fi wee gee nu ε wvú nu ke ekeŋke ten fiεε fi jee ê Tata, kenεε wvú nu nfwa kenεε wvú yaa nu ke.

⁹^cBen bonyii bô keŋke bonfaw, ben ekeŋkè ten bó ê je yì jee le, yene fo ben ebemseè bó. Ben ekumyi le ben ε bó bocii keŋke Cee Ekolε mwaan fowe, ε fô wvú le nu ε jeεy jeεy yaa nu kε.

Mwεem mvu jem e mvù Nyo' nya ê beene

¹⁰^dKeemεεse, me ε no ŋgayte ê ben le ben eleemè tɛmyi yì Tata le, eyeemè ε è nu yì mvuŋgay mwew mvu baay e. ¹¹^{ef}Ben etfume mwεem mvu jem e mvunciim ye le mvù Nyo' nya ê ben, wvu le ben nulo eleem etum jem ben ε bo dεwle ê jé yicii yì wvú wεentene jó le. ¹²^gBen ekeè le kε beene diuu ε è nu beene ε bo bonyii bo boyuum kε. Beene diuu ε è nu beene ε bo mwεem mvunciim mvù keŋke mvuŋgay bô bvukuke, saake woŋ ejíwε wvun e, mvù è nu biyoy bì befe bicii bì nu mondvuum mo fowe le. ¹³^hNonen ben emum etfume mwεem mvu jem e mvunciim mvù Nyo' nya ê ben, wvu le é ke edioo enu εdiuw yò befe le, é ben eleem eteme no ben nu ε ge wase fiεε ficii keeke eleeme tɛmyi. ¹⁴ⁱNonen, ben emum eleemè tɛmyi. Ben ejo keceεy é kí enu diêwε kecaw e ε ben ε suu cin, ejo nce wvu teyey é wvú enu diêwε ketwaa le ε ben ε jise ε ban

gvúw yene dvú. ¹⁵^jBen enù ε ben ε seysee keefewci saaka wvù jee wvù too bô nye-keey fô bonyii le, é fifin enu diêwε bolaba bo jem e ε ben ε lese yì bikaa le. ¹⁶Keebise fô, ben eleesè kε ε è nu fitele yì Klistu le, é fifin enu diêwε ŋkeε jem e ε ben keŋke εbo. È nu fí fi ben nu ekoole bomvuun bô wee kebefε tfumyi ε ŋguy bæenci yì dvú le. ¹⁷^kBen ejo ten mboyma wvù Nyo' nu ε boyse ben é wvú enu diêwε kefo ke jem e ε ben ε bon, emum ejo ten nyo jem yì Keyoy ke Yuule nyaa yì è nu diêw Nyo'.

¹⁸^lYì fiεε le ficii, é ben ebunleè sekecii bii no Keyoy ke Yuule duŋci. Ben dioo bunlee no biite fiεε ficii fi ben shieele ê Nyo'. Yì fifie le é ben etaalé ntay, ebvu ekuulè shém sekecii keebunlee lεke Nyo' fô bonyii bô è nu bo Nyo' le bocii. ¹⁹Ben ebunleè ten fô me le le seke me ε ŋake diuw wem keenjeme, ε Nyo' nya kε me bô fiεε fi me njeme, ε me no njemyi se nfan ekumε kenyle ke saaka wvù jee wvù wvu Nyo' le. ²⁰^mÈ nu saaka wvudvu wvun wvù me nu yì ncaw e nje wvù diêwε wee wvù nu jise di Klistu le. Ben ebunleè wvu le me ndioo enu keenjeme, ε me njeme no me ŋkeŋke keenjeme, se nfan.

Ŋgayma

²¹ⁿTikikus wvù waa bwee wesebeene shém wvù lemte ten Tata le bô fitele fiew ficii nu esee fiεε ficii ê ben ekumε me, wvu le ben ten ekiε no me nu, noo fiεε fi me engee. ²²Fifin nu naa fiεε fi me ntumte wvù fô ben e nje fí, wvu le wvú eto ege é ben ekiε no bese nu, ebvu eyvuwse mvuntelem mvunen.

^b6:8 2Kol 5:10; Kolo 3:24-25 ^c6:9 Kolo 3:25; 4:1; Jem 2:1

^d6:10 Jon 15:5; 1Kol 16:13 ^e6:11 2Kol 10:4; 1Tes 5:8; Yesa 59:17

^f6:11 Jem 4:7 ^g6:12 1:21; 2:2; 1Bi 5:8-9 ^h6:13 Lum 13:12

ⁱ6:14 Yesa 11:5 ^j6:15 Yesa 52:7; Lum 10:15 ^k6:17 Yesa 40:2; Ibu 4:12

^l6:18 3:14; Luk 18:1; Lem 4:29; Lum 15:30; Kolo 4:2-4

^m6:20 3:2; 2Kol 5:20; Kolo 4:4 ⁿ6:21 Lem 20:4; Kolo 4:7-8; 2Tim 4:12; Tay 3:12

²³Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos kenke kenkonen kè yaa kaa ke fô Tata Klistu enya ben nyekeey bô kenkonen wesebeene wvù Jisos Klistu le.
noo mbee. ²⁴Nyo' ebuw ben bocii bô

Ŋwa' wvù Baul to sanɛɛ ɛ kentaashe ke

Filibi

Fieɛ fi nu ɛ Ŋwa' wvu Filibi wvun e

Ŋwa' wvun to sanɛ Baul fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Filibi le. Wvù nu ɛ ngoo boŋwa' bô wvù to sanɛɛ yew ncaw e Lum. Fieɛ fi to gee ɛ Baul se sanɛ ŋwa' wvun to nu keeduɛɛ le wen nu ɛ yen bigew bi kentaashe ke Filibi kedvu to tumɛɛ. Ɛkufɛ ke diɛw Baul e ɛ ŋwa' wvun e nu le, “Fô me le, ɛ me nu dvú, tu me nu ke bee Klistu, me ɛ ɲkpwe, ɛ enu sɛw fô me le”. Baul jemɪ ɛkumɛ bvukukɛ bvú Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le, no wvù to shikɛɛ ɛkolɛ kew tu diɛwɛ nfwa le, ɛ Nyo' mum ke bense wvù, gɛɛ bvud-vuu bvù kuuke fele bvú wee tfuu le.

Bikuu bi mwɛɛm e ɛ ŋwa' wvun e

1:1-11 Keɲkewɛɛ

1:12-26 Mwɛɛm mvù kooyi bô Baul

1:27–2:18 Nce wee wvù nu ɛ taashe bô Klistu

2:19-30 Njeme ɛkumɛ Timatio bô Ɛbaflodaytus

3:1–4:9 Ntefe ɛkumɛ bonyii bo bvuban e noo boɲgew

4:10-20 Bonyii bo Filibi nu nsáa Baul

4:21-23 Kemɛɛ

1 ^PŊwa' wvun sanɛ me wvù Baul bee Timatio bô nu boom bo lemme le bo Klistu Jisos e. Ŋwa' wvun gene fô ben e, bonyii bô nu bo Klistu Jisos e bocii Filibi bô bocee bikuu bi kentaashe ke bonyii bo mbee le noo bonyii bô fici gee dilemme ɛ kentaashe ke bonyii

bo mbee le ente. ²Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kem-bonen, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lætene.

Ɛ Baul nya keyoone ɛ Nyo' fô bonyii bo Filibi le

³^qMe ɲke ɲkpawwci ɛkumɛ ben sekecii, no nyaa ke ɛ ɛ nu keyoone ɛ Nyo' wɛm. ⁴Ɛ me ndioo mbunlee bunle yɛm yicii fô ben e bocii, no mbunlee n'yuuke njoɲ, ⁵njefo ɛ kew yî diuu di fwe le ɛ to ɛ buy ɛben e, nu ɛ ben ɛ taashe beene keelemte le saaka wvù jee wvu ɛkumɛ Jisos Klistu egene fwe. ⁶^rMe ɲkee naa ntay le Nyo' wvù kewɛɛ lemme di jee din yî yene le nu ke egen dvú fwe egen emɛɛ diuu di Jisos Klistu nu ke ekase eto le. ⁷^sFí nu læɲ le me ɛɲkpawwci ɛkumɛ ben nonɛn, njefo ben nu fitefe fiem, ɛ beene leeme yî fieɛ le fimwaɲ ɛ ɛ nu fí fi Nyo' nu ɛ buw beene dvú. Beene leeme yî dvú le keseen wvù me nu yî ncaw e, ke no beene to leeme seke me nto mbɛɛ ɲghane ntanyɪ diuw saaka wvù jee wvu ɛkumɛ Jisos Klistu ɲgee ɛ wvù ciime ntay. ⁸^tMe njemyi nɛn ɛ Nyo' kee naa ntay le me ɲkɛɲke shiee wene, ɲkooɲke ben bocii ke læɲlɛɲ no Klistu Jisos kooɲke.

⁹^uMe mbunlee le keɲkoɲɛn kenen ekuù gene fwe fwe, ɛ ben ekeɲke bvufɛɛ, taasse mwɛɛm ntay. ¹⁰^vBen nu dioo taasse nonɛn, emum ecawte mvù looci nu læɲ. Nonɛn, ɛ ke edioo enu diuu di Jisos Klistu kaase too, ɛ ben enu yuule, nu sɛ nlom. ¹¹^wBen nu ke enu nonɛn njefo Jisos Klistu nu ɛ ge ben ɛ no keɲke nce wvu teytey, bonyii ɛ no yene bensee Nyo', tumte moɲkum mew.

^P1:1 1Kol 4:17 ^q1:3 Lum 1:8-10; 1Kol 1:4; 1Tes 1:2-3 ^r1:6 2:13; 1:10

^s1:7 2Kol 7:3; Ɛfe 3:1 ^t1:8 1Kol 16:24; 2Kol 5:14 ^u1:9 Kolo 1:9-10

^v1:10 Lum 12:2; Ɛfe 5:27; Ibu 5:1; 1Kol 1:8; 2Kol 5:10; Fili 1:6; 2:16

^w1:11 Jon 15:8; Jɛm 3:17

**Ɛ Baul no nu yɛ ncaw e, Ɛ saaka
wvu ɛkumɛ Jisos gene kɛ fwe**

¹²x Boom bo bwɛɛm e, me ngomte le ben ekieɛ le mwɛɛm mvun mvunciim mvù nu ɛ kooy bô me nu ɛ looce ɛ ge saaka wvù jee wvu ɛkumɛ Jisos ɛ ku ɛ gen lo fwe fwe. ¹³Mwɛɛm mvudvu nu ɛ ge bonyii bô ceyte ntow wvun fô me nu, noo bonyii bocii ɛ kieɛ le me nu yɛ ncaw e fen nen, nje me nu wee Klistu. ¹⁴Ncaw wvù me nlemte wvun nu ɛ bvuu ɛ ge boom bo bwɛɛ wesebeene le nteen ɛ mɛsɛ ɛ lese fitele yɛ Tata le ɛ no fewci diɛw Nyo' tɛmyi lo, yaa fane kɛ.

¹⁵y Me ŋkee le bô bomew fewci naa ɛkumɛ Klistu nen bene ɛ è nu kendon bee bô, taɲke lemme diem. Geenɛn ɛ bomew fewci fibole bô mvuntelem mvù yuule. ¹⁶Boban fewci nonen, njefo bô koonke me, ɛ bô kee lo le me nu yɛ ncaw e fen ɛ è geke Nyo' me le me entomtɛ saaka wvù jee wvu ɛkumɛ Jisos Klistu. ¹⁷Ɛ bomew ba fewci ɛkumɛ Klistu kɛ fomvu fomvu bô mvuntelem mvù yiile wvu le bô egeɛ nonen biise ngɛw yɛ ngɛw wvù me n'yene wase yɛ ncaw e fen. ¹⁸Fifiɛ kɛŋke la keege? Kɛnɛ bô fewci nonen bvulle lo, kɛnɛ bô fewci bô keceɛy, tu me n'yuuke kɛ fiem ɛ è nu njoŋ njefo ficii nu ɛ bô fewci kɛ ɛ è nu ɛkumɛ Klistu.

¹⁹z Ɛ nu kɛ no me nu ŋke en'yuuke njoŋ nonen, njefo me ŋkee lo le no ben bunlee fô me le, ɛ Keyoy kɛ Jisos Klistu le bvuu fii me, nu ɛ me nu ŋke emboy yɛ ngɛw e. ²⁰Fifiɛ fi me nlooci ntaale fwe ɛ me ɛ nlese bvufɛe yɛ dvù le nu le fo me ŋke enge naa lo fifiɛ fi ege ɛ me en'wuumene kɛ. Me nu enkuu kɛ ɛ è nu shém, enleeme ntemyi sekecii, sɛ ge keseen wvu le kɛnɛ me ɛ ŋkpwe, kɛnɛ me nu dvù, ɛ fifiɛ ficii fi me ŋgee, ecawsɛ kɛ ɛ è nu dieɛ di Klistu

le we. ²¹a Me njemyi nonen nje, fô me le, ɛ me nu dvù, tu me nu kɛ bee Klistu, me ɛ ŋkpwe, ɛ enu sɛw fô me le. ²²Geenɛn, ɛ è nu le me nu enu dvù, ɛ me engeɛ lemme di efii bonyii ntay. No mwɛɛm mvun nu mvunfɛɛm nen, me mbaa embvuu enkieɛ laa me nu encaw fi la le. ²³b Me ntuwtene lo entelɛŋ jodvu. Me ngomte le ɛ be nulo ɛ me engene fiem engeɛ enu bee Klistu. Fifiɛ jee fele keenu dvù. ²⁴Geenɛn, ɛ fi jee baay le me enu dvù nje yene. ²⁵No fi nu nonen, me nlooci naa ŋkee le me nu enu dvù nlemte beene bocii wvu le ben ekuu gene fwe bvuu yuuke njoŋ no ben nu ɛ lese fitele yɛ Klistu le. ²⁶Nonen, ɛ me ndioo ɛ ŋkase ɛ nto ɛ no nu beene, ɛ ben ebvuu ebensee lo ye ntay ɛkumɛ Klistu Jisos nje yem.

Ben eceɛ nce wvù Jisos Klistu gomte

²⁷c Fifiɛ fi me ngomte keɛŋgay nu kɛ le ben eceɛ nce ɛ è nu wvù saaka wvù jee wvu ɛkumɛ Klistu gomte. Ben eceɛ nonen, wvu le kɛnɛ me ɛ ŋkase ɛ nto ɛ n'yɛn ben e, kɛnɛ me mbaa nto, ɛ me en'yuuke kɛ le ben leeme tɛmyi, kɛŋke fitele fimwaan, nu yɛ wee le mwaan, diuu yɛ fifiɛ le fimwaan, wvu le saaka wvù jee wvun egenɛ fwe, ɛ bonyii beŋe dvù. ²⁸Fo ben efanɛ naa lo bonyii bô bane ben yɛ saaka wvun e kɛ. Ɛ ben nu sɛ ben fane bô, ɛ fifin edunɔi ɛ bô le Nyo' nu ke eboyse ben, geenɛn elɛsɛ lo bô. ²⁹Ben ekeɛ le Nyo' baa buw ben le ben enù bonyii bo Klistu le kɛ le ben elɛsɛ ɛ è nu fitele yɛ ye le maan kɛ. Wvù nu ɛ buw tɛn le ben eyenɛ ngɛw nje Klistu. ³⁰d Ben nu ɛ bene wase me le beene ɛ no diuu yɛ saaka wvun e bocii wvù ben to yenɛ ɛ me ndiuu yɛ dvù le, ɛ è nu kɛ wvù wvù ben yuuke le me mbɛɛ yɛ dvù le keseen.

x1:12 Ɛfɛ 3:1; 2Tim 2:9 y1:15 2Kol 2:17 z1:19 Lum 15:30

a1:21 Gal 2:20; Kolo 3:3-4 b1:23 2Kol 5:8-9 c1:27 Kolo 1:10; 1Tes 2:12

d1:30 Lem 16:19-40; Fili 1:13

Ben ejoð kenfewsën yî Jisos Klistu le

2 Kε ben nu ε taashe wase ben ε bo Klistu wvú ε ge ben ε no kenke mvuntelem? Kε kenkonen kew fô ben e nu ε ge wase mvuntelem mvunen ε no yvuuse? Kε ben ε bo Keyoy ke Yu-ule nu ε taashe wase, ε Klistu kenke fitele fi jee fô ben e bvuu camte shen fô ben e? ^{2e}No fi nu nonen, ben ege le é me emese en'yuw njon. Ben enù diuw mwaan, koonkè bikuu binen, kenkè fitele fimwaan bvuu kenkè njkpawce mwaan. ^{3f}Fo ben dioo nu ε wee no kp-waake ke ε è nu ekumε ekolε kew kenε bensee ye yi εcici kε. Wee tfuu eshike ekolε kew, eyenè wee mvu le fele ekolε kew. ^{4g}Fo wee ekpwaakè ke ε è nu ekumε ekolε kew kε. Wvú ekpwaakè ten ekumε bonyii bomew.

^{5h}Kenje kenén kenke keenu lenlen ke diewe ke Klistu Jisos e.

⁶ⁱWvú to nu Nyo', faje yaa ejo fifie le è nu fieε fi wvú emey eghemte yî dvú le ke,

^{7j}geenen, cine bvudvuu bvudvu le, jo ε è nu bu nfa le.

É bó boo wvú, ε wvú no nu lenlen ke diewe wee wvu wum e.

^{8k}Seke wvú to nu wee wvu wum, ε wvú shike ekolε kew no yuuke Nyo' le, ke bee keekpwe kpwe, efey mvunciim, kpwe yi yî kentam e.

^{9l}No wvú to geε nonen, ε Nyo' bense wvú geε bvudvuu le bvú fele bu wee tfuu le,

§2:16 Kenε le, "... no ben fewci."

buw wvú bô diee di fele ediee ecii, ^{10m}wvu le wee tfuu wvú nu won wvu we le

bô wvú nu yî nshe le noo wvú nu ekuse jo nshe,

ke dioo ε yuw diee di Jisos e didvu, njgvuum,

¹¹ε wee tfuu ejemyi bô diuw we le Jisos Klistu nu Cee Ekolε.

É bó edioo egee nonen é mbense egene é Nyo' Ice.

Ben ebaà é won jan diewe jón e

¹²Nonen nsáa yem shém, ben eyuukε ke ten Nyo' le nonen no ben to yuuke seke me nto nu beene. Ben eyuukε keseen fele lo wvú me n'ya nu ke beene, egeε fwe gee mwεm mvu ekumε mboyma wene. Ben egeε nonen, fane ciinke. ¹³ⁿBen ekeè le è lemte Nyo' yî yene le, gee le ben eshieelε keegeε mwεm mvú wvú koonke. É è bvuu nyaa wvú mvungay keegeε mwεm mvudvu dvú.

¹⁴Ben dioo gee fieε ficii fi ben gee, fo ben ewvukenè, kenε beekè mbew kε, ^{15o}wvu le ben eyuule, nu se nlom. Nonen, é ben emum enu boom bo Nyo' le bô nu se jay entelen jo engoke kin kε kenke mvuntelem mvú yiile, buuke mwεm. Ben ebaà é won jan diewe jón e, ¹⁶no ben jici ^ssaaka wvú nyaa nshii wvú mey lo é bonyii le. É ben gee nonen, é ke edioo enu diuw di Jisos Klistu kaase too, é me embensee ye le me mbaa nlem lemme di εcici kε.

ε2:2 Jon 13:34; 1Kol 1:10-11; Gal 6:10; Efe 5:2; 1Jon 4:12 **¶2:3** Lum 12:10; Gal 5:26 **§2:4** 1Kol 10:24 **h2:5** Jon 13:15; Lum 13:14; 15:5

i2:6 Jon 1:1-2; 17:5; Ibu 1:3 **j2:7** Jon 1:14; Lum 8:3; 2Kol 8:9; Ibu 2:14, 17

k2:8 Jon 10:17; Ibu 5:8; 12:2 **l2:9** Lem 2:33; Efe 1:21; Ibu 1:4

m2:10 Yesa 45:23; Jon 5:23; Lum 10:9; Mwm 5:13

n2:13 1:6; Jon 15:5; Lum 7:18; 15:18; 1Kol 12:6; 15:10; 2Kol 3:5

o2:15 1:10; Dito 32:5; Dan 12:3; Mat 5:14; 10:16; 1Kol 1:31; 2Kol 1:14; Gal 2:1-2; Efe 5:8; 1Tes 2:19

¹⁷PNo ben nu ε lese fitele yî Nyo' le, tu è nu ncese ε ben ε ge fô wvú le. É è cim nu naa le bó nu emese enya me diewe no bó ké fuu mbvuum, ebise yî wene ncese le, é me en'yuuke ké ε è nu njon, nlanlajε beene bocii. ¹⁸Qε me ngomte le ben ebene me le é beene eyuuke njon, lanlajε.

Ε Baul jeme ekume Timatio bô Ebaflodaytus

¹⁹rÉ Tata Jisos beje lo, tu me n'yene le è shéke caan é me entum Timatio fô ben e. Wvú nu ke edioo ε to ε kase ε tu jim, esee é me no ben nu, é fitele fiem elæsten. ²⁰sKε me ηkεηke wee mvu diewe wvú le wvú looci naa kεηke tεn shiee fô ben e diewe no me ηkεηke ké. ²¹tMe nje-myi nen, njefo wee nteen kεηke shiee ε è nu fô ekole kew e, yaa taale ké ekume fiεε fi Jisos Klistu gomte le ké. ²²Geenen, Timatio nu ε ben kee wase wee wvú è nu wvú, no wvú nu ε lem wase bee wvú keefewcé saaka wvú jee, ε wvú lemte bee wvú lεηlεη diewe no wan ké no lemte bô ice. ²³È nu fiεε fi me n'yene le è shéke caan é me entum ε è nu wvú. Fiεε fi me mbεε ntaale nu keen'yen laa mwεem nu etu nεε le yî yem e le. ²⁴Me ngεεle bvufee yî Tata le le è shéke caan, é me kebεε ento tεn en'yen ben e.

²⁵uMe n'yene le fí nu shiee le le me enjkase enciïnse Ebaflodaytus é ben. Wvú nu waa bwee wesebeene, ε bee wvú lemte bvuu diuu yî diew Nyo' le. È nu wee wene ntum wvú ben to tumεε le wvú eto etaale fô me le. ²⁶Wvú se kεηke wase shiee keeyen ben e bocii, ε fitele buuke wvú no wvú se yuwεε le ben nu ε yuw le

wen cεmte lo. ²⁷È nu keceεy, wvú se nu ε looce ε cem ε shεε ké caan keekpwe. Geenen, Nyo' se nu ε cam shen fô wvú le, ε ké wvú se cam ké ε è nu fô wvú le maan ké. Wvú nu ε cam tεn fô me le le fo wvú ekpwe ebvuu ebise ηgew yî wvú me n'yene wase le ké. ²⁸Nonen, me ε mum ε no nshieele naa baay le me enciïnse wvú, wvu le ben ebvuu eyen wvú le eyuuke njon, é fitele fiem tεn elæstene. ²⁹vBen efiisen wvú diewe bonyii bo Tata le bô njon. Bonyii diewe wvú le nu bô è nulo é ben ewvumte. ³⁰Me njemyi nen njefo è to shéke caan tu wvú to kpwe nje lemme di Jisos Klistu le no wvú to nyæ ekole kew keetaale fô me le yî bvudvuu bvunen e.

Fiεε fi kuuke nu keekieε Klistu

3^wBoom bo bwεem e, keemεese, ben eyuukè njon le ben nu bonyii bo Tata le. Me nu ε nsan wase mwεem fô ben e, ε ké è nulo é me endose keenje-myi ηkaase ntuu fô ké. Me ηgee nonen keengemngeme lo ben. ²xBen dioo nu, no yenè ben ε bonyii ba bô gee mwεem mvù befe, leeme ké le bó kεηke ké keesεyi ye bonyii le bó tfuuse bó yew. ^{**}Bonyii bodvu ba nu lo bwé. ³yÈ nu beene ban bô nu ε kεηke ntfuse yew wvu lεη, beene ban bô bunlee Nyo' no Keyoy kew dunji. Beene bensee ye ε è nu nje Klistu Jisos, ké beene leese bvufee yî mwεem mvù è gee bonyii le ké. ⁴zGeenen, è nelo é me ηkεηke tεn shiee keenleese bvufee yî mvumwε mwεem e. É wee fen nu dvú wvú kpwaake le wen nulo ekeηke shiee keeleese bvufee yî mvumwε mwεem e, tu me ηkεηke wvú

^{**}3:2 Bô to joo le é bó tfuse wee yew, é wvú se no nu le wen nu wee Nyo', ε è nu no nce Bojuu to nu.

P2:17 Lum 15:16; 2Tim 4:6; 1Jon 3:16 Q2:18 3:1; 4:4 r2:19 1:1

s2:20 Lem 16:2 t2:21 2Tim 4:10 u2:25 4:18 v2:29 1Kol 16:16, 18

w3:1 2:18 x3:2 2Kol 11:13 y3:3 Lum 2:28-29 z3:4 2Kol 11:18, 21

fele wvu mweten. ^{5a}Me nu wee wvu Is-lael, ê kfuu di Benjamin e, nu wee Ibulu, ε è to boke Bo'ibulu me, ε è ke no nu ediuw nyan ε bó tfuse me yew. Ê dioo tu ê keba ke bonci bosese le, nu ε me nto nu wee Falasii, ^{6b}ntemyi naa ntay yî fieε fi Nyo' le, mbone bikaa ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ejim. Ê keba ke bonci bosese le no è nulo é wee enu teyey, me nto mbaa enkenke jay ke. ^{7c}Geenen mwëem mvù me nto nshee n'yene le è nu mwëem mvu sêw e fô me le, nu ε me n'yene wase keseen le è nu mwëem mvu εcici, nje fieε fi Klistu ge fô me le. ⁸Ke è mēy ke fifie ke, keceey, me n'yene mwëem mvunciim e ε mvù nu lo mwëem mvu εcici fô me le, njefo fieε fi kuuke fele mwëem mvunciim nu keekieε Tata wem wvù Klistu Jisos ntay. Me nu ε nlanj mwëem mvun mvunciim nje ye. Me n'yene wase mvù le ε è nu mwëem mvu nnyen e, wvu le me enù bee Klistu, ^{9dε}bee wvù emase eleynen, enu yî wee le mwaan. Me nu ε Nyo' ε jo wase me le me nu teyey fô wvù le. Wvù jo nonen njefo me nu ε nlese fitele yî Klistu le. Me ε mum ε no nu teyey no wvù joo bonyii bô nu ε lese fitele yî Klistu le. Ke me mbvuu njoo naa lo le me nu teyey mbii no me nto ηkpawaci le wee ké no nu seke wvù bii bonci bosese le ke. ^{10e}Fieε fi me ηgomte keseen nu le me enkieε Klistu ntay, enkenke mvungay mvù wvù kenke no wvù to kasε ebuy yî kpwe le. Me ηgomte ten keen'yen ηgew no wvù to yeneε, bô keenya εkolε kem ê kpwe no wvù to nyae, ¹¹wvu le Nyo' ke ebvuse ten me yî kpwe le.

Me mbone ηan ntaale fô me ηgene

^{12f}Ke me ηgayte nen le me nu ε ηge wase mwëem mvun kenεε le me nu ε nfese wase ke. Me mbεε mbone ke ηan le me ηke enlanj kebo enjice mwëem mvudvu le ê me εbo, njefo Klistu Jisos nu ε jo wase me wee we le. ¹³Boom bo bwëem e, ke me n'yene le me nu ε njice wase mwëem mvudvu le ê me εbo ke. Geenen fieε fi me ηgee nu le me ndaayi ê mwëem mvù nu ε fey wase le, mbone ηan le me enjice ε è nu mvù nu fwe le. ^{14g}Me mbone ηan ntaale ke ε è nu fô fô me ηgene, keenkenke mmawce wvù è nu ntee wvù Nyo' nu ε tee me le me emben ento we no me nu ε ntaashe bee Klistu Jisos.

¹⁵Beene bocii bô nu ε cime wase geη yî Jisos Klistu le kenke keekpwawci mwëem mvun. Geenen, é ben bomew kpawaci mvunen mwëem jεey, tu è nu ke eyuuse wase Nyo' ê ben. ^{16h}Fieε fi baay nu ke le beene ejici ε è nu fieε fi beene nu ε yεeyi wase le ntay.

¹⁷ⁱBoom bo bwëem e, ben ejoð kenfewsε fô me le, ebvuu etaalè ten nce wvù bonyii bomew cee bô nu ε jo kenfewsε fô bese le. ^{18j}Me njemyi nen njefo no me nto ηké no njemyi wase ê ben bokaη e bokaη e, ε mbvuu ε no njemyi keseen bô misεm ê jise le bonyii bomew nu dvù bô cee nce wvù dunji le bó bane lo saaka wvù le Klistu to nu ε kpwe yî kentam e. ^{19k}Boba bonyii nu ε bó nu ke elεse lo bó. Wvubo nyo' nu diuwdieε. Bó bensee ye yî mwëem mvù bó bee keewu-umene lo yî dvù le. ηkpawace wvubo nu ke ε è nu yî mwëem mvu fokuse fen e. ^{20l}Beene nu fisεεbeene bonyii bo wonj

^a3:5 Luk 1:59; Lum 11:1 ^b3:6 Lem 8:3; 22:4; 26:9-11 ^c3:7 Mat 13:44, 46

^d3:9 Lum 1:17 ^e3:10 Lum 6:8-11; 2Kol 4:10-11; Lem 4:2; Lum 5:1-7

^f3:12 1Tim 6:12; 2Tim 4:7; Ibu 12:1 ^g3:14 1Kol 9:24-25

^h3:16 Gal 6:15-16 ⁱ3:17 1Kol 4:16; 1Bi 5:3 ^j3:18 1Kol 1:23; Gal 6:12

^k3:19 Lum 16:18 ^l3:20 Efe 2:6; Ibu 13:14

wvu we le. É è nu fó fô beene looci ceyte le Mboyse wesebeene wvù Tata Jisos Klistu nu ke ene se to. ^{21m}Wvù nu ke edioo ε to, ekumen ye yesebeene yi ncewncew yin é yí etu diewe ye ye yi kenke bvujonke le. Wvù nu ke ekumen ε è nu bô mvungay mwew mvù wvù nu ke ebaance mwëem mvunciim dvù enu ewe jodvu.

É Baul nya ntefe é bonyii bo mbee le bo Filibi

4 ⁿNonen boom bo bwëem e, me njkoonke ben baay mbvuu njkenke shiee keen'yen ben e. É nu ben bô gee ε me n'yuuke njon, ε ben bvuu nu kefo kem ke bvunfon e. Nsáa yem, ben emum eleemè ke temyi ben ε bo Tata nonen.

²Me nleke le Éwodia bô Sintiki emeashé fié fi bó kenke etu diuw mwaan no bó nu wee bô waa bwee nje Tata.

^{3o}Me ε no ngayte ten é wo we wvù looci nu naa wee wem ngoo le wo efi ke bokene ban é bó etu diuw mwaan. É nu bonyii ε bó ε katen wase bee bó yí lemme di saaka wvù jee wvu ekumε Jisos Klistu le bô bo Kelemen noo bonyii bomew bô bee bó to lemte. Bonyii ban bocii nu ε ediee ebo nu wase é nwa' bonyii bô kenke nshii wvù mey lo le.

^{4p}Ben eyuukè njon sekecii no ben nu bonyii bo Tata le. No me ngay nu ε me mbvuu nkaase ntuu fó le ben eyuukè njon. ^{5q}Ben eduñci gee di nyekeey é wee tfuu, ekumyi le kefew kè Tata nu ke ekase eto nu wase nceencee. ^{6r}Fo ben ebuukè naa lo ekumε fié fimew ke. Ben ebunleè lo fô fié ficii le gæle fwe dvu Nyo'. Ben dioo bunlee no biite mwëem mvù ben shiee é wvù, enyaà keyoone

yí mvù wvù gee le. ^{7s}É ben gee nonen, é Nyo' emum enya ben nyekeey we é wvù eceyte mvuntelem bô bvufee bvunen no ben nu bonyii bo Klistu Jisos e. Nyekeey wvun wvù Nyo' nyaa nu ε ke è nulo é wee ekiee kenfewsenedvu ke.

^{8t}Boom bo bwëem e keemese, mwëem mvù ben kenke keekpwawci nu mwëem mvù nu mvu keceey bô mwëem mvù kenke n'wvum, noo mwëem mvù nu lenj. Ben ekpwawci mwëem ε è nu mvù yuule bô mwëem mvù bonyii ké no koonke noo mwëem mvù sem nulo eta wee dvù. É mwëem nu dvù mvù looci jee, é mwëem nu dvù mvù è nulo é bonyii ebensee, é ben no kpwawci ε è nu ekumε mvumwe. ^{9u}Ben egeè mwëem bié ke ε è nu n'yæyi wvù me nto nyæ é ben e, kenæ è nu mwëem mvù ben to yuuke lo é me, kenæ è nu mvù ben to yene lo. Ben nu dioo gee no nen, é Nyo' wvù gee ε mvuntelem mvu bonyii le nu nyekeey emum enu ben ε bó.

É Baul yuw njon no bonyii bo Filibi duñci shiee fô wvù le

¹⁰Tata nu ε ge me ε no n'yuuke njon baay no ben nu ε bvuu ε duñce shiee wene fô me le ke no ben to shee duñci. Me njkee naa ntay le ben se kenke ke shiee fô me le, geenen tane ε è nu je.

^{11v}Ke me njemyi nen le me nse ntane fié ke. Me nu ε n'yæyi wase ε njkiee keenfiisene mwëem mvunciim. ¹²Me njkee no wee ké no nu seke wvù tane, njkee no wee ké no nu seke wvù kenke baay. Me ε mum ε n'yæyi fifin ε njkiee no è nulo é me enu sekecii yí mwëem e mvunciim kenæ me nu ε ndie, kenæ me mbaa endie, kenæ me njkenke baay kenæ me ntane lo. ^{13w}Me njkee keenge mwëem mvun

^m3:21 Lum 8:29; 1Kol 15:25, 28, 43-53; Kolo 3:4 ⁿ4:1 1Tes 2:19-20

^o4:3 Lem 3:5 ^p4:4 2:18 ^q4:5 1:10; Lum 13:11-12; 1Kol 16:22; Ibu 10:25; Jem 5:8; 1Tes 5:1-2 ^r4:6 Mben 37:5; Mat 6:25; 1Bi 5:7

^s4:7 Jon 14:27; Kolo 3:15 ^t4:8 Lum 12:17-18 ^u4:9 3:17; 1Kol 13:11

^v4:11 1Tim 6:6-8; Ibu 13:5 ^w4:13 2Kol 12:9-10

mvunciim nen, ε è nu bô mvuṅgay mvù Klistu nyaa ê me le.

¹⁴Geenen, no me ncim ṅgayte nen, ben nu ε ge naa ntay keefi me yî kefew ke ṅgew wem e kin e. ¹⁵^xBen bonyii bo Filibi kee lo le è to nu seke me nto nen'yεε woṅ wene le Masedonia no me nto ṅkewεε keenfewci saaka wvù jee wvun ê ben, ke kentaashe ke bonyii bo mbee le kemew to nu ε taashe bee bó keetasene can ke. È to mey ke ben. ¹⁶yÈ to nu naa seke me nto nu Tesalonika, ^{††}ε ben ciinse nfi ê me, bvuu ciinse. ¹⁷^zKe me njemyi nen le me ntaale le ben eciinseè mwεem ê me ke. Me ntaale baay ε è nu mmawcε wvù Nyo' nu ke enya ê ben yî fiεε fi ben gee fô me le. ¹⁸^aBen to nu ε tum Ebafloadytus bô nnya ε wvù to nya ê me. Me ε no nu keseen n'yaa mbvuu ntane fiεε ke. Me nto nu ε nfiisen nnya yidvu yicii, n'yen ε yî duule

fele lo no me nshieele. Nnya yin nu ncese ε ben ε ge fô Nyo' le, ε wvù ε fiisen, yî ε no samte shfuṅkene ε wvù koonke. ¹⁹Nyo' wem wvù me mbunlee keṅke ntfu bvukuke bvucii bvù beene shieele, ε wvù nu ke enya ê ben fiεε ficii fi ben shieele, njefo beene nu bonyii bo Klistu Jisos e. ²⁰Mbense enù fô Nyo' Icee wesebeene wvun e sekecii se ṅka. Fí enù nonen.

Ṇgayma

²¹Ben egay bonyii bocii bô è nu bo Klistu Jisos e enya ê me. Boom bo bwεe wesebeene le bô nu bee bó fen gayte ten ben e. ²²ε bonyii bocii bô è nu bo Nyo' le jan gayte ben e, efey mvunciim bô nu ê ntow Kaysa le fen.

²³^bTata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonen kew é kí efici biyoy binen. Fí enù nonen.

^{††}4:16 Tesalonika jan to nu kelaante woṅ wvù Masedonia le.

^x4:15 2Kol 11:8-9 ^y4:16 Lem 17:1 ^z4:17 1Kol 9:11

^a4:18 2:25; Lεw 1:9, 12-13, 17; 2:2; 3:5 ^b4:23 Gal 6:18; Efε 6:24

Ŋwa' wvù Baul to sanɛɛ ɛ kentaashe ke

Kol ose

Fieɛ fi nu ɛ Ŋwa' wvu Kolose wvun e

Baul to san ɲwa' wvun fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke ɛ kelaante kè Kolose le. Eɓaflos to nu ɛ nɛ to bô saaka mvu wvù befe ekumɛ kentaashe kedvu. ɛ Baul mum san ɲwa' wvun no kentaashe kedvu to nu ɛ kelen kè wvù to yene le ɛ kɛnke wen keetaale fô kí le. Wvù to san keeleke n'yeɛyi ɛ ɛ nu wvu keceɛy wvù nu ekumɛ bonyii bô ɛ nu bo Klistu le.

Bikuu bi mweem e ɛ Ŋwa' wvun e

1:1-8 Keɲkewce

1:9-2:19 Ekumɛ wee wvù ɛ nu Klistu noo lemme diw

2:20-4:6 Nshii wvu fwe wvù nu yí Klistu le

4:7-18 Kemese

1 ^cɛ nu me wvù Baul, waa ntum Klistu Jisos yí ɲkoɲ wvù wvu Nyo' le. Me nu bee Timatio wvù waa bwee wese-beene. ²Ŋwa' wvun gene fô ben e boom bo bwee wese le bô nu fitefe fimwaan bô bo Klistu, nu bonyii bô ɛ nu bo Nyo' le Kolose. Nyo' Icee wesebeene ebuw ben bô kembonen kew ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lætene.

ɛ Baul no bunlee, nyaa keyoone ɛ Nyo' fô bonyii bo Kolose le

³^dBese dioo bunlee fô ben e sekecii no nyaa ke ɛ ɛ nu keyoone ɛ Nyo' wvù Icee Tata wesebeene wvù Jisos Klistu, ⁴^enjefo bese nu ɛ yuw wase ekumɛ fitefe finen fi

ben lese yí Klistu Jisos e, bô keɲkonen kè ben keɲke fô bonyii bocii bô ɛ nu bo Nyo' le. ⁵^fBese kee le ben gee nonen njefo ben taale fwe ɛ ɛ nu yí fieɛ fi Nyo' nu ɛ seyse ɛ geɛ ɛ ben fowe le. ɛ fieɛ fin nu fi ben to yuwɛɛ wase ɛ diw Nyo' le yí nu keceɛy, nu saaka wvù jee. ⁶^gSaaka wvun to to fô ben e læɲlɛɲ no wvù to toɛ fô bonyii le yí ekolɛ ke nshɛ le kecii no kumene nce bonyii bvuu saanɲkene gene fwe fwe. ɛ nu ke læɲlɛɲ no fí to kooyɛ bô ben ɛ kew diuu di ben yuwɛɛ saaka wvudvu bvuu kɛɛ keceɛy le Nyo' nu ɛ buw bonyii bô keɲkonen kew. ⁷^hBen to yuw saaka wvudvu wvun ɛ Eɓaflas wvù nu fitefe fisɛɛ, ɛ bee bó lemte yí fieɛ le fimwaan. Wvù nu wee lemme Klistu, ɛ wvù ɛ jo bvudvuu bvusɛɛ ɛ no lemte bô fitefe fiew ficii, ⁸ⁱɛ wvù ɛ see wase ɛ bese ekumɛ keɲkonen kè Keyoy ke Nyo' le nu ɛ nya ben ɛ no keɲke fô bonyii le. ⁹^jɛ kaw diuu di bese yuwɛɛ ekumɛ ben nonen, bese ɛ mum ɛ no bunlee fô ben e sekecii. Bese bunlee læke le Nyo' ege ɛ ben ekɛɛ fieɛ fi wvù gomte. ɛ fifin nu ke efey yí bvufɛɛ bô mweem mvù Keyoy kew nu ɛ ge ben ɛ no kee le. ¹⁰^kNonen ɛ ben emum ecee nce ɛ ɛ nu wvù nu ɛ kpwenten wvu bonyii bo Tata le. ɛ ɛ nu wvù, wvù wvù looci koonke. ɛ ben dioo cee nonen emum egee dilemme di jee jé le jé le, ekeɛ Nyo' gene fwe fwe. ¹¹^lBese bunlee ten le Nyo' wvù mvunɲgay mvu baay mvunciim nu mwew enya ben bô mvunɲgay mvunciim ɛ ben etemyi sekecii, kuule shém gene fwe yí fieɛ le ficii, læɲlɛɲ, ¹²nyaa keyoone ɛ Nyo' Ice. ɛ nu wvù wvù nu ɛ ge beene ɛ kocen keeke ekeɲke fieɛ fi wvù nu ɛ seyse ɛ geɛ ɛ bonyii bô ɛ nu bew fô bvudvuu bvuu

^c1:1 Gal 1:1 ^d1:3 Efe 1:16; 1Tes 1:2-3 ^e1:4 Efe 1:15

^f1:5 1Bi 1:3-4; Efe 1:13 ^g1:6 Lem 2:41; Lum 1:13; 1Tim 3:16

^h1:7 4:12; Flm 23 ⁱ1:8 1Kol 8:1 ^j1:9 Efe 1:17; Fili 1:9

^k1:10 Efe 4:1; 2:10; Fili 1:27 ^l1:11 Lum 5:2; Efe 1:18

n'yuule. ^{13m}Wvú nu ε bvuse wase beene can mvunggay mvu ejiwe le, ε gee ente jo bvunfon bu Waa we wvú nu fitele fiew e. ¹⁴È nu Waa we wvun wvú nu ε ge Nyo' ε leeshe bibefe biseebeene, ε sum beene can ηgew e.

Klistu nu ekole ke mwëem mvunciim e

¹⁵ⁿWaa we wvun nu naa lo wunte Nyo' kebee wvú beene yaa yene ke. È nu wvú nsafwe mwëem mvunciim mvú bó bomëe. ^{16o}Nyo' to bom mwëem mvunciim can ye le, mwëem mvu fowe bó mvu fokuse, mvú bó yene mvú le, bó mvú bó yaa yene ke, kenëe è nu naa bonceendaa bó la, bó lene ê fwefwe le, kenëe bó kenke mvunggay, kenëe bo baay baay, kenëe bó saake. Mwëem mvun mvunciim nu ε Nyo' to bom can ye le, ε mvú nu keewvumte wvú. ^{17p}Wvú to nu wase dvú ε mwëem mvunciim se ke no nu. Mwëem mvunciim nu can ye le, ε è jici wvú dvú ε mvú se nu. ^{18q}Wvú nu ekole ke kentaashe ke bonyii bo mbee le kè è nu ye ye. È nu wvú wvú to kewe kentaashe kin. È è nu wvú wee wvu fwe keebuy yí kpwe le wvú yaa bee ke ekpwe ke, wvu le yí fiee ficii le é wvú enù nsafwe. ^{19r}Mwëem mvun nu nonen njefo Nyo' to nu ε kon le fiee fi wen nu fi ficii enù yí Waa we le, ^{20s}é wvú ege é mwëem mvunciim ekase etaashe bó Nyo', kenëe è nu mvu fowe kenëe mvu fokuse. E Nyo' mum ge kema bó elemë ke Waa we le seke wvú to kpwee yí kentam e.

^{21t}Ben ten to shee nu ε ben ε gawsen ben ε bo Nyo', kenke bonkpawace bó befe ekumë wvú, gee mwëem mvú befe.

²²Geenen, keseen nu ε Nyo' ε kase wase ε taashe ben ε bó. Wvú to ge fifin fele yí Waa we le wvú to tue wee wvu wum, to kpwe fô ben e, wvu le ben enù è wvú fwe yuule yaa kenke nlom ke, nu se jay. ^{23u}Ben kenke keemum egenë fwe yí fitele fi ben lese yí ye le, ecime gen eleemë temyi ε fiee yaa shiike ke ben yí fiee fi ben taale fwe yí dvú le fi ben to yuwee è saaka wvú jee le. Saaka wvú jee wvudvu wvun nu wvú bó nu ε fewce wase è wee tfuu yí nshe le fen. E saaka wvudvu wvun nu wvú me wvú Baul nfewci è bonyii diewe wee lemme Nyo' le.

Lemme di Nyo' to nyae ê Baul

^{24v}Me nlanlape keseen yí ηgew wem wvú me n'yene nje yene le. E me njoo ηgew wvun yí ekole kem e nen keemese ηgew wvú Klistu to yenee nje kentaashe ke bonyii bo mbee le kè è nu ye ye. ^{25w}Nyo' nu ε gee me le me enlemtë fô kentaashe ke bonyii bo mbee le, enfewci diew ye è ben no yí nu yicii. ^{26x}Diaw yin nu yí to shee nu ε bó ε nyile è engoke ke bonyii le keci bilum ηkuur, ε keseen nu ε Nyo' ε dunce wase è bonyii bó è nu bew. ^{27y}Nyo' to nu ε caw keege é bonyii bew ban ekië le bonyii bó yaa nu ke Bojuu nu ke ekenke bvukuke bu saaka wvú bó to shee nyile wvun e naa ntay. E saaka wvudvu wvun nu le Klistu nu yí yene le. Nonen ben ε mum ε no taale fwe keekenke bvukuke. ^{28z}È nu Klistu wvudvu wvun wvú bese fewci ekumë wvú è bonyii bocii. Bese yeyi bó bó bvufee bvucii bvú Nyo' nyaa è bese, bvuu

^{m1:13} Jon 5:18; Luk 22:53; Lem 26:18; Efe 1:6, 7, 21; 2:2; 6:12 ^{n1:15} Jon 1:18; 2Kol 4:4; 1Tim 6:16; Ibu 1:3 ^{o1:16} 1:13; Jon 1:3, 19; Ibu 1:2

^{p1:17} Jon 1:1; 8:58 ^{q1:18} 2:19; 3:15; Efe 1:22-23; Lem 4:2; 26:23; Mwm 1:5

^{r1:19} 2:9-10; Jon 1:16; Efe 1:23 ^{s1:20} Lum 3:25-26; Efe 1:9-10, 21; 2:13-16

^{t1:21} Lum 5:10; Efe 2:12-13; 5:27 ^{u1:23} 2:7; Efe 3:17; 1Tim 3:16; Ibu 3:6

^{v1:24} 2Kol 1:5; 11:23-29; Efe 3:13 ^{w1:25} Efe 3:1-3 ^{x1:26} 2:2; 4:4; Efe 3:6

^{y1:27} 3:4; Lum 5:2; Efe 1:18 ^{z1:28} Efe 4:13

teete bó, wvu le bó enù ε bó ε taw ε kocen ε Nyo' ejise no bonyii bo Klistu le kenke keenu. ^{29a}ε nεε fiεε fi me mbone ɲaɲ, nlemte bô mvungay mvunciim mvù Klistu lemte dvù yî yem e.

2 Me ε mum ε no ɲgomte le me enge ε ben bo Kolose ekieε no me nlumte naa ntay nje yene, bô nje bonyii bo Lawdesia noo bonyii bo mbee le bocii bô ke baa yen wase me le ejise ke. ^{2b}Me ɲgee nonen le mvuntelem mvu ben ε bó le eyvuwsè, ε ben etaashe enu yî kenkonen e, wvu le ben elooci kee naa ntay mwεem mvunciim no wee kenke keekee, emum ekeε ten kenyile ke Nyo' le, kè è nu Klistu. ^{3c}Nyo' nu ε nyile ntfu bvufee bvucii bô mwεem mvù bonyii kenke keekeε ekumε wvù ε è nu yî Klistu le. ^{4d}Me njemyi fin wvu le fo wee mvu ke enε eto bô njeme wvù yeke wvu fomvu fomvu elεε ben dvù. ^{5e}Ben ekeε le naa no me ncim nu ncejole nen nu ε me nu beene ε keyoy e. E me lanlajε no me n'yuuke no ben gee mwεem ε je yi læɲ e, ε ben ε lese fitele yî Klistu le ε fî temyi ntay.

Bonyii bo Klistu le nu ε boy wase can bonci bo εcici le

⁶No ben nu ε fiisen wase Klistu Jisos wvù Tata, ben emum eleemè ke yî ye le nonen. ^{7f}Ben ecime geɲ ekuù yî ye le, eleemè temyi yî mbee wene le ke læɲlæɲ no bó to yeεyeε ben, enyaà keyoone ε Nyo' sekecii. ^{8g}Ben eyenè fo wee ke ejo bvufee bvù εcici bvù fokuse fen bvù kenlæma le enjim ben dvù ε ben etu bonfaw ke. Bvufee bvun nu bvù bii bonkpawceε bo wee wvu wum bô bo mwεem mvù

saake yî wonɲ wvun e. Ke è yaa nu bvù bii bonkpawceε bo Klistu le ke. ^{9h}Ben ekeε le no Klistu to tue wee wvu wum, nu ε fiεε fi Nyo' nu fî ficii nu yî ye le. ¹⁰Ben nu ε kenke wase mwεem mvunciim no ben nu ε taashe ben ε bo Klistu. E nu wvù ekole ke mwεem mvunciim mvù kenke mvungay saake le. ¹¹ⁱNo ben ε bó to taashe nonen, ε wvù tfuse ben yew. E ke ntfuse yew wvun nu wvù bó tfuuse bô can seke bó ε sum kejewlæε ke ye wee le ke. Wvu wvun nu wvù è gee Klistu keesum nyam yene ye kebefε. ^{12j}Seke bó to lesεε ben ε joo nu ε bó to taashe ben ε bo Klistu dwey. E Nyo' kase bvuse ten ben nje fitele fi ben to lesεε yî ye le le wvù nulo ebvuse ten ben yî kpwe le bô mvungay mvù wvù to bvuseε Klistu dvù yî kpwe le. ^{13k}Ben to shee nu ε ben ε kpwe wase ε keyoy e nje bonci bo Nyo' le bô ben to ɲgoyte ε Klistu baa tfuse wase ten ben yew keesum mwεem mvù nyam ye yene gomte le ke. Keseen, Nyo' nu ε ge wase ben ε kase ε tu dvù, ε taashe ben ε bo Klistu. Wvù nu ε læshe wase bibefε bisεεbeene bicii. ^{14l}Wvù nu ε fiwse wase mwεem mvù to koole beene ε ɲwa' bonci le ε bó saanke ekumε beene. Wvù nu ε jo mwεem mvudvu mvun ε tfuse yî Klistu le, bó ε mum ε ta wvù yî kentam e, ^{15m}wvù ε mum ε ɲgoy mvungay mvu mwεem mvunciim mvù kenke mvungay saake le, ε bvuse mvù ya le, ε shoose, ε mum ε so mvù yî kentam e. ^{¶¶}

Bonyii bo Klistu le eyuukè ε è nu fiεε fi è gayte wvù

¹⁶ⁿNonen, fo ben ebvuu ebee ε wee mvu esaake ben ekumε mwεem mvù ben

^{¶¶}**2:15** Kenεε le, "... ε mum ε so mvù yî ye le."

^a**1:29** Efe 3:20; Fili 4:13 ^b**2:2** 1:26-27; Efe 5:2

^c**2:3** Bɲɲn 2:4-5; 1Kol 1:24, 30; Efe 3:19 ^d**2:4** 2:8; Lum 16:18

^e**2:5** 1Kol 5:3 ^f**2:7** 1:23 ^g**2:8** 1Tim 6:20 ^h**2:9** 1:19; 2:15, 20; Efe 1:21

ⁱ**2:11** Efe 2:11 ^j**2:12** 3:1; Lum 6:3-4; Efe 1:19-20; 2:6 ^k**2:13** Efe 2:1, 5

^l**2:14** Efe 2:15-16; 1Bi 2:24 ^m**2:15** 2:9-10 ⁿ**2:16** Lum 14:1-6

diee kenêe mvù ben wuu kenêe le ben baa egêele bonkaw, kenêe è nu ñkaw kpwee wvu fwe, kenêe le ben baa es-hee mbam kè. ¹⁷ Bó to shee gee mwêem mvun fwele é mvú nu kè lo diêwe ken-jinjij ke fiêe fi to nu keeke to le, é fiêe fidvu kebêe nu Klistu. ¹⁸ Pfo ben ebee é bonyii bomew esaake ben duu le ben nu é jay je kè. Bonyii ban nu bò duu le ben ejod bikuu binen ekuse no bó joo, duu le ben ebunlèè ten bonceendaa bo Nyo' le no bó bunlee. Bó duu le bó kee mwêem njefo bó yene mwêem e é bifile le. É bó bensee kè é è nu ye yí mwêem mvù too éfa jobo le, é kenyi kedvu yaa nu kè. ¹⁹ Boba bonyii nu é gawsen wase bó bo ekole kè è nu Klistu. Klistu nu wvù nyaa mvungay é ye ye é yí se kuu no Nyo' seyse le yí ekuù. Beene nu é taashe kè diêwe no ye wee nu é taashe yí biyuj bò bonjengsee le é se no lemte lej. ²⁰ No ben nu é kpwe wase ben é bo Klistu é keba ke mwêem mvù saake yí woj wvun e, é no nu nje la wvù ben bvuu cee kè diêwe ben nu bonyii bo yí woj wvun e? Ben bvuu beje keebii ban bonci le nje la? ²¹ Bó nèn'yi cew lo le, "Fo wee ejice fin fiêe le kè. Fo wee emom fifi emvu kè. Fo wee ekum fin e kè." ²² É mwêem mvun mvunciim nu é bonyii gee é mvú fele lo, é bonci ban nu é é geke bonyii bii bvufee bvubole. ²³ Bonyii nèn'yi no yene naa le bvufee nu é bonci bodvu ban e, no bó gee le bonyii ekeè keebunlee é je yí lej e, bò keeshiwse ekole noo keenyewle bò ye. Geenèn, é mwêem mvun yaa nulo efice keebvuse wee é mwêem mvù nyam ye ye shieele le kè.

Bonyii bo Klistu le kenke nshii wvu fwe

3 ¹No Nyo' to nu é bvuse wase ben é bo Klistu yí kpwe le, ben emum egomte mwêem é è nu mvu fowe fô Klistu nu é Nyo' é shike wvú é ebo kew ke ecêey e. ² Ben egêe bvufee bvunen yí mwêem mvu fowe le. Fo ben egêe yí mvu fokuse le kè, ³ njefo ben to nu é kpwe wase, é nshii wene nu keseen é Nyo' é nyile yí Klistu le wvù nu bò wvú. ⁴ WSeke Klistu wvù nu nshii wene é ke é buynen bò bvukuke bwew, é ben ten emum ebuynen ente jo bvukuke bvudvu. ⁵ xyFí é mum é no nu le, ben elêse lo mwêem diêwe mvun e mvù nyam ye shieele. É nu kee-jaanke kenjañ bò keekpwawci mwêem ekume kenjañ, noo ye yí ñeyeen, noo keeshieele keegêe mwêem mvù befe, noo keebvuushi ejise yí mwêem e. Wee wvù bvuuushi ejise yí mwêem e nu é mwêem mvun é tu wase nyo' mvu fô wvú le. ⁶ zÉ nu kfuu mvumvun mwêem mvù nu ke ege é Nyo' eton'ye shém elañ ñgew yí bonyii bò gee mvú le. ⁷ aÉ to nu fwele é ben gee kfuu mvumwê mwêem seke ben to bæ cee nce bii no nyam ye shieele. ⁸ bGeenèn keseen, ben kenke keecine mvú le mvunciim. Ben ecine shém yí ton'yeen bò mvuntelem mvù sesene noo mvuntelem mvù befe le. Fo wee ebeetè bò diee di wee le kè. Fo njeme wvù samte ebuytè diuw wee le kè. ⁹ cFo wee elêlè waa bwee kè. Ben ekeè le ben nu é baa wase ye yí yvum bò gee diew, ¹⁰ dÉ jo wase é è nu yí fiê. Yiyin nu é Nyo' seysee sekecii kumene é yí tuu diêwe ye le, wvu le ben elooci kee

^o2:17 Ibu 8:5 ^p2:18 Efe 1:21 ^q2:19 1:18; Efe 4:16

^r2:20 2:9-10; Gal 4:3-5, 9 ^s2:21 Yesa 29:13; Mat 15:9; 1Tim 4:3; Ibu 13:9

^t3:1 2:12; Efe 1:20 ^u3:2 Mat 6:33 ^v3:3 Lum 6:4; 2Kol 5:14 ^w3:4 Gal 2:20; Fili 1:21; 1:27; Fili 3:21; 1Kol 15:43; 1Jon 3:2 ^x3:5 Gal 5:19-21 ^y3:5 Lum 6:6, 11; Gal 5:24; Efe 4:19; 5:3 ^z3:6 Efe 5:6 ^a3:7 Lum 1:18; Efe 5:8

^b3:8 Efe 4:29; 5:4 ^c3:9 Efe 4:22, 25 ^d3:10 Kej 1:26-27; Efe 4:24

wvú. ¹¹eFofen nu ε wee mvu yaa bvuu nu jɛɛy fô mvu le kɛ. Kɛ wee mvu bvuu nu dvú le è nu wee Juu ε mvu nu wee Glek kɛ. Kɛ wee mvu nu dvú le bó nu ε tfuse yew ε mvu nu ntffuse kɛ. Kɛ wee mvu nu dvú le è nu wvu entfun kɛ. E kɛ wee mvu nu dvú le è nu nyam yi ŋkp-waante kɛ. Kɛ wee mvu nu dvú le è nu nfwá ε mvu nu waa yew kɛ. Klistu nu fiɛɛ ficii fô bó le, ε wvú nu yí bó le bocii. ¹²fNo Nyo' nu ε caw wase ben, ben ε no nu bonyii bew, ε wvú koonke ben, ben emum ejo kenje ke læŋ kè le: wee ecamtè shen fô waa bwɛe le, geè mwɛɛm mvù jee fô bonyii le, shiwsè bikuu binen, nù wɛɛ, kuulè shém, ¹³gyaa kenje fitefe fi sɛsɛne kɛ. É wee cim ge naa la fí ε luce wee, é wvú læsɛɛ nya é wvú. No Tata nu ε læsɛɛ wase binen bibɛfɛ, ben tɛn elɛɛshì bi bonyii bomew e. ¹⁴hBen dioo gee mwɛɛm mvun mvunciim, no tomyi kenkonjen fwe. Kenkonjen nu fiɛɛ fi taashi mwɛɛm mvunciim ε mvù se nu yí fiɛɛ le fimwaaŋ. ¹⁵iBen ecine é nye-keey wvù nɛn'yi fô Klistu le enu é mvuntelem mvunen e dunji ben je. Nyekeey wvun nu naa wvù Nyo' to tɛŋɛ ben le ben ekenkè no ben nu ye yimiaaŋ. Ben enyaà tɛn keyoone é Nyo' sekecii. ¹⁶jBen egeɛ é saaka wvu ekumɛ Klistu enù é mvuntelem mvunen e naa ntay, é ben eyɛɛyi bvuu teete bikuu binen bô bvufɛe bvucii. Ben eyemtè benseè Nyo' bô njon fô mvuntelem mvunen e bô bonkiee bô buyte é ŋwa' Mbense le noo bonkiee bomew bo mbense le, noo bô Keyoy kew nyaà é bonyii. ¹⁷Ben dioo gee fiɛɛ ficii fi ben gee, kenɛ ben jemɛi lo, ε ben no gee diɛwɛ bonyii bo Tata Jisos e, nyaà keyoone é Nyo' Ice fele yí ye le.

No bonyii bo Klistu le nulo eceɛ yéw yibole

¹⁸kBokenɛ, ben enyaà bikuu binen é bole' bonen no bonyii bo Tata Jisos e kè no gee. ¹⁹Bolemɛ, ben ekoonkè boke' bonen. Fo ben enasene yí bó le kɛ. ²⁰Boom, ben eyuukè bobwee bonen bô bo'icee bonen e yí fiɛɛ ficii le. É ben gee nonen, é fí ejee Tata le. ²¹Bocee boom, fo ben egee mwɛɛm mvù mvuntelem mvu boom bonen e esaase kɛ. É ben gee lo, é shem ekpwee bó. ²²Bonfaw ben eyuukè bonyii bô kenje ben fokuse fɛn e yí fiɛɛ le ficii. Fo ben elemtè bó le kɛ seke jise dibole nu yí yene le keegɛ le ye ejee bó kɛ. Geenɛn, ben elemtè bô fitefe fimwaaŋ, fanè ε è nu Tata. ²³Wee dioo lemte fiɛɛ ficii fi wvù lemte, no lemte bô fitefe fiew ficii le wen lemte ε è nu Tata le ε è yaa nu wee le kɛ. ²⁴iBen ekeè le wee nu ke ekenkè fiɛɛ fi bó nu ε seyɛ ε gɛɛ fi è nu mmawce we ε è nu é Tata. É nu Tata Klistu wvù ben lemte wvù le. ²⁵mGeenɛn, fô bonyii bô gee kebefɛ le nu ε Nyo' nu ke elaw bó yí kebefɛ kè bó gee le. Ben ekeè le kɛ Nyo' kè no dunji kejɛɛy jɛɛy é bonyii kɛ.

4 ⁿBen bô kenje bonfaw, ben egeè mwɛɛm bô bó e è nu mvu læŋ bô mvù jee, ekumɛi le ben kenje tɛn Cee Ekole fowe.

Ntefe wvu fokemɛse

²oBen bocii ebunlèɛ gene fwe yaa doose kɛ. Ben dioo bunlee no leesè bvufɛe yí dvú le, nyaà keyoone é Nyo'. ³qBen ebunlèɛ fô bese le tɛn le Nyo' eyene kembuŋ fô diɛw ye le é bese efewci diɛw yin yí è nu kenɛyile ke ekumɛ Klistu

ε**3:11** 2:11; Gal 3:28; 1Kol 12:13 f**3:12** Efe 4:2-4 s**3:13** Efe 4:32 h**3:14** Efe 5:2 i**3:15** 1:18, 20; 2Kol 13:11; Efe 1:23; 4:4 j**3:16** Efe 5:19-20; Ibu 13:15
k**3:18** Efe 5:21-6:9 l**3:24** Efe 6:8 m**3:25** Jem 2:1 n**4:1** Lɛw 25:43
o**4:2** Lum 15:30; Efe 6:18-19 p**4:2** Fili 4:6; 1Tes 5:17 q**4:3** Lum 15:30

kè me nu yî ncaw e nje kí. ⁴rBen ebunleè le me enlooci nfewci ε wvú yuule ntay no me ηkenjke keenfewci. ⁵sBen dioo nu ben ε bonyii bò yaa nu ke bo mbee le no gee mwæm bò bvufee. Seke ben ε kenjke je keege fiεε, ε ben mom le fo kefew kedvu efey εcici ke. ⁶tNjeme wene sekecii enù wvù bonene, yeke diæwε ηkauw e, é ben emum ekee keetfuuse fiεε ê wee tfuu é je yî læj e.

Bongayma

⁷uTikikus nu esee fiεε ficii fi ekume me ê ben. Wvú nu waa bwee wesebeene, nu ten fitele fisεεbeene. Bee bó lemte Tata le yî wee le mwaaj ε wvú nu wee lemme wvù lemte bò fitele fiew ficii. ⁸Me ntumte wvù fô ben e bò shiee wvu le wvú eto ege é ben ekieε no bese nu, ebvu eyvuwse mvuntelem mvunen. ⁹vMe ntumte bò Onesimus wvù nu wee mvu wvu jo ben, ε wvú nu ten waa bwee wesebeene wvù nu fitele fisεεbeene ε wvù leeme yî fiεε fi Klistu le temyi. Bó nu ke esee ê ben fiεε ficii fi kooyi fεn. ¹⁰wAlistakus wvù bee wvú nu fεn yew ncaw e gayte ben e. É Mak wvù waycee Banaban gayte ten ben e. Ê nu wvù wvù ben nu ε kenjke wase ntum ekume wvù.

Seke wvú ε to, ε ben fiisen wvù. ¹¹Jisos wvù bó teje le Justus gayte ten ben e. Ê mey ke bonyii bo botete ban bò è nu Bojuu bò bee bó lemte yî fiεε le fimwaaaj yî bvunfon bvu Nyo' le. Bó fici naa me baay, gee ε fitele fiem lætene. ¹²xÉbaflas wvù nu ten wee mvu wvu jo ben, wvù lemte Klistu Jisos e gayte ten ben e. Wvù dioo bunlee sekecii no kumyi ben naa baay, leke le Nyo' ege é ben eleemè temyi diæwε bonyii bò nu ε taw wase, looci kee fiεε ficii fi Nyo' gomte le. ¹³Me nu ε n'yen wase bò ejise eyem le wvù lemte fô ben e baay noo fô bonyii bo Lawdesia bò bo 'Il-iaboli e. ¹⁴yLuk wvù cuuke bonyii wvù nu nsaa yem shém bò Demas gayte ten ben e. ¹⁵zBen egay boom bo bwee wesebeene le bo mbee le bo Lawdesia le, egay ten Nimfa bò kentaashe ke bonyii bo mbee le kè taashi ê wvù yew e, enya ê me. ¹⁶Ben dioo ε taaj ηwa' wvun, ciinse ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Lawdesia ε bó taaj ten, mum yen ten le bó nu ε ciinse ηwa' wvù nu ê bó ben ε taaj. ¹⁷aBen egay ê Alkibus le wvù eyen le wvù nu ε mase lemme di Tata nu ε nya can ye le. ¹⁸bWvun ηgayma saanjke me wvù Baul bò kebo kem. Ben ekumyi le me nu yî ncaw e. Nyo' ebuw ben bò kembonen.

^r4:4 1:26 ^s4:5 Éfε 5:16 ^t4:6 Éfε 4:29; 1Bi 3:15 ^u4:7 Éfε 6:21-22

^v4:9 Flm 10-12 ^w4:10 Lem 19:29; 20:4; 27:2; Lem 12:12

^x4:12 1:7; Flm 23 ^y4:14 2Tim 4:11; Flm 24; 2Tim 4:10 ^z4:15 Mwm 3:14

^a4:17 Flm 2 ^b4:18 1Kol 16:21; Éfε 1:1; 3:1

*Ŋwa' wvu fwe wvù Baul to
saŋɛɛ ê kentaashe ke*

Tesalonika

**Fieɛ fi nu ê Ŋwa' wvu
Tesalonika wvu fwe wvun e**

Tesalonika to nu kelaante kemew ê keba ke wonj e kè Masedonia le jò Baul to kewcɛ kentaashe ke bonyii bo mbee le. Fi to baa mooce no kentaashe kin kewɛ ke, ɛ Bojuu mum kew no bane Baul bene kendonj bô wvù. Baul mum saŋ Ŋwa' wvu fwe wvun fô bonyii bo Klistu le bo Tesalonika keeyvuwse mvuntelem mvubole, ege ɛ bó eleemè temyi.

Bikuu bi mweem e ê Ŋwa' wvun e

1:1 Kenkewce

1:2–3:13 ɛ Baul yuw njon bvuu bense bonyii bo mbee le

4:1–12 Ntefe ekume nce wvu bonyii bô è nu bo Klistu le

4:13–5:11 Ntefe ekume no Klistu nu ke ekase eto

5:12–22 Ntefe wvu fokemese

5:23–28 Kemese

1 ^cÈ nu me wvù Baul, ɛ me nu bee Silas noo Timatio. Me nsaanjke Ŋwa' wvun fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Tesalonika le kè nu ɛ taashe ɛ no nu yî Nyo' Ice bô Tata Jisos Klistu le.

Mbuwma Nyo' bô nyekeyy enù fô ben e.

**ɛ Baul nya keyoone ê Nyo'
yî kentaashe ke bonyii bo
mbee le ke Tesalonika le**

^{2d}Bese ké no nyaa keyoone ê Nyo' sekecii ekume ben bocii, bene ben sekecii

ê bunle yese le. ^{3e}Seke bese nu ê Nyo' Icee wesebeene fwe, bese ké no kumyi gee dinen dî buyte yî fitele fi ben lese yî Klistu le bô lemme dinen dî buyte yî kenkonjen kenen e noo shém yî ben kule yî buyte yî ntaa wvù ben taale fwe yî Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le.

^{4f}Boom bo bwee wese le bô Nyo' koonjke, bese kee lo le Nyo' nu ɛ caw wase ben. ^{5g}Bese kee nonen njefo ke saaka wvù jee wvù bese to toɛ dvù fô ben e to to ke ɛ è nu bô njeme maan ke. Wvù to to ten bô mvungay mvù nen'yi fô Keyoy ke Yuule le, ɛ bese looci kee lo le saaka wvudvu nu kecɛɛy. Ben kee kfuu bonyii bô è to nu bese seke bese to cee ê ben entelenj nje ben. ^{6h}Ben to nu ɛ no bejene bese noo Tata njefo ben to nu ɛ fiisen saaka wvudvu bô nlanlanj wvù nen'yi fô Keyoy ke Yuule le naa no ben cim to nu yî ngɛw wvu baay e. ⁷Nonen ɛ ben mum tu bonyii bô bonyii bo mbee le bocii bo ê keba kè Masedonia le noo kè Akeya le ejod kenfewsɛn fô bó le. ⁸ⁱMe njemyi nen njefo ke è mey ke diɛw yî yi Tata yî nu ɛ san jo ben ɛ ghan keba kè Masedonia bô kè Akeya le ke. Saaka wvu ekume fitele finen fi ben lese yî Nyo' le nu ɛ ghan wase ten mondvuum e monciim. Nonen ke shiee bvuu nu dvù wvù bese ejemyi fieɛ ekume fifie ke. ^{9j}Ben ekeè le bonyii bodvu kebɛɛ nu ɛ no seje ekume no ben to fiisenɛ bese ê ben entelenj, noo no ben to cin'yɛ mvunyo' le tu wase ben ɛ bo Nyo' keelemte wase Nyo' wvu

^c1:1 2Kol 1:19; 2Tes 1:1; 1Bi 5:12; 1Kol 4:17; Lem 17:1

1:3; 2Tes 1:3; 2:13

^e1:3 5:1–2

^f1:4 2Tes 2:13, 16

^d1:2 2:13; Fili 1:3; Kolo

^g1:5 1Kol 4:20

^h1:6 Lem 17:5–9; 2Kol 6:10; 2Tes 3:7, 9

ⁱ1:8 Lum 1:8

^j1:9 Jon 17:3; Lem 14:15

keceey wvù kɛŋke nshii le. ¹⁰kBó sepe ten no ben ceyte Waa we wvù nu ke ene fowe eto le. Waa we wvun nu wvù wvù to bvusee yí kpwe le, ε è nu Jisos wvù bvuuuse beene can shém Nyo' yí ffuuke yí wvù nu ke eduŋce ε bonyii le.

ε Baul jeme ekume lemme diew di Tesalonika

2¹Boom bo bwee wese le, ben kebee kee lo le ke ghane di bese to laaleε ε ben e to nu ε la ecici ke. ²mNaa no ben kee le bonyii to nu ε nya ŋgew ε bese bvuu nvuwse bese ε kelaante kè Filibi le, nu ε bese to kuu ke shém ε mvungay mvu Nyo' wese le keefewce saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ε ben naa no bonyii cim to cile bese naa baay nen. ³nKe saaka wvù bese to fewci lεke ben dvú to nu bô jay ke, ε ke bese to fewci bô ŋkpawce mvu wvù befe kenεε gomte keeleε lo ben ke. ⁴oGeenen no Nyo' nu ε yen le bese nu ε kocen bonyii bô wvù enya saaka wvù jee wvun can yibole, nonen bese ε mum ε no fewci. ε bese yaa fewci le ye ejeε ε è nu bonyii ke. Bese fewci le ye ejeε ε è nu Nyo' wvù taasse mvuntelem mvusese. ⁵pNo ben kee nu ε bese to baa ke yuu wase etoo bô díew ken'yem kenεε tɛw fieε fojise keedie fieε can yene le ke. ε fin nu fieε ε Nyo' leeme fwe wese. ⁶qKe bese to baa egomte keekɛŋke mbense mvu ε wee kenεε wvù nen'yi fô ben e kenεε fô bonyii bomew e ke. Naa ε è to nu bvud-vuu bvusese díewε boom bo ntum e bo Klistu le keebiite mwεem le ben egeε fô bese le. ⁷Bese to nu fisese nyekeey ε ben entelen díewε bwee wan wvù taale fô boom bew e. ⁸Nonen ε bese mum jo

ben ye le naa ntay bô kɛŋkonɛn, nya ben ε è yaa mey ke bô saaka wvù jee wvù wvu Nyo' maan ke, geenen nya ten bikuu bisese ε ben njefo ben to nu wa lo mvuntelem mvusese naa baay.

⁹rBoom bo bwee wese le, ke ben kumyi ten lemme disese bô njimten wese. Bese to lemte entan bô εmvun-sheen wvu le fo bese egεε bvujite yí wee mvu ben e no bese to fewci saaka wvù jee wvù wvu Nyo' ε ben ke. ¹⁰sBen kebee naa noo Nyo' nulo eben jim nsaw wese le nce wese fô ben bonyii bo mbee le to nu wvù yuule nu teyey yaa kɛŋke nlom yimi ke. ¹¹tBen kee ten no bese to gee bô ben díewε no cee wan ké no gee bô boom bew. ¹²uBese to yvuwse mvuntelem mvunen, lowci ben, tomsee le ben eceε nce ε è nu wvù Nyo' gomte. È nu Nyo' wvù teje ben le ben eley bvunfon bwew bô bvukuke bwew e.

¹³vBese shee ke ten nyaa keyoone ε Nyo' nje fin fi le seke bese to toε bô díew Nyo' fô ben e, ben to nu ε fiisen díew yidvu no yí looci nu le è nu díew Nyo' ε è yaa nu díew wee ke. ε è nu yí yí lemte yí yene le, ben bô nu bonyii bo mbee le. ¹⁴wBen kee boom bo bwee wese le le fieε fi to kooyεε bô bintaashe bi bonyii bo mbee le bi Nyo' le bi nu ε bee Klistu Jisos e ε keba kè Judea le to nu ε kooy ten bô ben. Ben to nu ε yen ten bongew can bonyii bonen bo won e lenlen no bô to yenεε can Bojuu bobole. ¹⁵xBojuu ban nu bô to yue Tata Jisos. ε è nu bó bô to yuwyi bonyii bo ntum Nyo' le. È nu bó bô to kuŋεε bese jo bó. Bó gee nonen ε Nyo' yaa yuuke njon bô bó ke. Bó bane lo bonyii bocii, ¹⁶yno bó baanke je fô bese

^k1:10 5:1-2, 9; Lum 5:9 ^l2:1 1:5, 9 ^m2:2 Lem 16:19-24; 17:1-9 ⁿ2:3 2Kol 4:2 ^o2:4 Yeli 11:20; 1Tim 1:11; Gal 1:10; Efe 3:2 ^p2:5 2:10; Lem 20:33; 2Kol 1:23 ^q2:6 Jon 5:41, 44 ^r2:9 2Tes 3:7-9; Lem 18:3 ^s2:10 2:5
^t2:11 Lem 20:31 ^u2:12 4:1; Lum 5:2; Fili 1:27 ^v2:13 1:2-3; Gal 1:11-12
^w2:14 Lem 17:5 ^x2:15 Lem 2:23; 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2, 5, 19; 17:5, 13; Lum 11:28; 2Kol 11:23-29 ^y2:16 Mat 23:31-33

le keejemyi ê bonyii bò yaa nu ke Bojuu wvu le bó eboy e. Bó gee nonen sekecii é bibefe bibole yinsene bene. Shém Nyo' yí ffuuke nu é to wase yí bó le keseen.

É Baul no kɛɛke shiee keebvu eyen bonyii bo mbee le bo Tesalonika le

^{17z}Boom bo bwee wese le, no beene se gawsenɛ nu é bese é mom wase naa baay kɛɛke shiee le bese bee eyen ben e ejise naa no è cim bɛɛ ke kefew caan no beene se gawsenɛ. Beene nu é gawsen ke é è nu ejise. Beene baa gawsen ê fitele le ke. ¹⁸Bese gomte keekase eto ê ben e. Me wvù Baul keɛɛ nu é mom wase naa bokaɲ e bokaɲ e, geenɛn é Satan jewsee ke bese. ^{19a}Bese kɛɛke shiee nonen njefo fieɛ fi è nulo é bese etaale fwe yí dvú le, kɛnɛɛ bvujonke bvusese bô kefo kesese ke bvunfon e kè bese nu ke esaale ye dvú fwe dvu Tata wesebeene wvù Jisos seke wvú é kase é to bvuu nu la? Ke è nu ben e? ²⁰È nu naa ben bvuwee bvusese bô bvujonke bvusese.

3^bNonen no bese to yenɛ le fi nu é ghaw wase, é bese cu ntan keeshɛɛ ejim Aten bese emben, ^{2c}mum tum Timatio wvù waa bwee wesebeene wvù bee bó lemte Nyo' le yí saaka wvù jee wvu ekumɛ Klistu le. Bese to tum le wvú eto eleke ben yí mbee wene le ntay, ebvu e etefe ben, ^{3d}le fo bongew ban ke eshiw wee mvu ben e ke. Ben keɛɛ kee lo le bongew nu wase fieɛ fisɛbeene. ^{4e}Ben kee lo le seke bese to nu beene nu é bese to see ê ben é è bɛɛ lo le beene nu ke eyene bongew. É è nu ke naa lɛɲlɛɲ no fi nu é kooy wase é ben kee. ^{5f}È nɛɛ fieɛ fi to gee é me nke ndioo n'yen le fi nu é ghaw wase, é me mum ntum Tima-

tio keɛɛkɛ no mbee wene nu, njefo me nto nkeɲke nfan le è nelo enu é wee wɛ wvù momte bonyii é mom wase ben é ge lemme dicii di bese lem fô ben e é tu di ecici.

É Timatio nya saaka ekumɛ mbee bonyii bo Tesalonika

^{6g}Geenen keseen nu é Timatio é to wase ê ben e é kase é tu jim fô bese le, é see saaka wvù jee wvu ekumɛ fitele fi ben lese yí Klistu le bô no ben dunɛi kɛɲkonɛn fô bonyii le. Wvù nu é see ten no ben kumyi bese naa ntay bvuu kɛɛke shiee keeyen bese le no bese kɛɛke ten shiee keeyen ben e. ^{7h}Nje fifin boom bo bwee wese le, yí nsase bô bongew bô bese kɛɛke le nu é shém é læten bese ekumɛ ben baay nje fitele fi ben lese yí Klistu le. ⁸Keseen nu é bese é yoy nje ben leeme ke tɛmyi ben é bo Tata. ⁹Nonen bese é no nyaa keyoone ê Nyo' baay nje ben. Bese nyaa keyoone ê Nyo' nje njon wvù bese yuuke fwe dvu wvú nje ben. ¹⁰ⁱBese bunlee shiee le entan bô emvun-sheen le è nelo é bese ebvu eyen ben e ejise wvu le bese enya ben bô fieɛ fi bɛɛ fuute yí mbee wene le.

¹¹Bese bunlee le Nyo' Icee wesebeene keɛɛ bô Tata wesebeene wvù Jisos eyene je é bese eto ê ben e. ^{12j}Bese bunlee ten le Tata ege é kɛɲkonɛn kenen eku egen fwe é ben ekonɛnè bikuu binen bô bonyii bocii lɛɲlɛɲ no bese koonke ben. ^{13k}Bese bunlee nonen wvu le wvú ege é mvuntelem mvunen etɛmyi, é ben ke enu se jay, yuule fwe dvu Nyo' Icee wesebeene seke Tata wesebeene wvù Jisos too bô ngoo ye yicii.

^z2:17 3:10 ^a2:19 1Kol 9:24-25; Fili 4:1; 2Tes 1:4 ^b3:1 Lem 17:15

^c3:2 1:1 ^d3:3 Efe 3:13; 2Tes 1:4; 2Tim 3:12 ^e3:4 Lem 14:22

^f3:5 Fili 2:16 ^g3:6 Lem 18:5; 2Tes 1:3; 1Tim 1:5; Flm 5-7; Gal 5:6

^h3:7 2Tes 1:4 ⁱ3:10 2:17 ^j3:12 Gal 6:10 ^k3:13 5:1-2; Fili 1:10

Nce wvù Nyo' koonjke

4¹Keemæse boom bo bwee wese le, bese lèke ben kule lo can diæwe bonyii bô nu ε taashe yî Tata Jisos e, le no ben to yæyæe ê bese no ben kenjke keecee no Nyo' koonjke, ε è nu ke naa wase no ben cee keseen, ben egeè ke nonen gene lo fwe fwe. ²Ben kee wase bontefe bô bese to nyæe ê ben ê mvungay mvu Tata Jisos e. ³^mFiee fi Nyo' koonjke nu le ben eceè diæwe bonyii bô è nu bo Nyo' le. Fo ben ejaanjke kenjanj ke. ⁴Wee mwaanj mwaanj ben e kenjke keekee keejici ye ye le ê je yî yuule kenjke n'wvum e. ⁵^fFo ye wee enù ke lo yvuwse, ñeyte diæwe yi wee ketum kè yaa kee ke Nyo' ke le. ⁶Fo wee ege kebefe kenæe ege jay mvu bô waa bwee yî saaka wvudvu wvun e ke. Bese to nu ε jeme wase ciise lo ê ben ε è bæe lo le Tata nu ke elanj ñgew yî bonyii bô gee mwæem mvun mvunciim e. ⁷ⁿBen ekeè le ke Nyo' to teje beene le beene eceè ε è nu nce nnyen ke. Wvú to teje le beene eceè nce wvù yuule. ⁸^oFí ε mum ε no nu le naa yæe wvù tun keeyuw ntefe wvun e nu ε ke wvù tun keeyuw ε è nu wee wvu wum e ke. Wvù tun keeyuw ε è nu Nyo' wvù nyaa Keyoy kew ke Yuule ê ben e.

⁹^pFi ekumε kenjkonjen kè ben ekenjke fô boom bo bwee wene le bo mbee le nu ε ke shiee nu dvú fô ben e wvù bó ebvuu esaanjke ekumε fifie ê ben ke. Fifi nu fiæe ε ben kebæe nu ε Nyo' to yæyi wase ben no è nulo é ben ekonjené bikuu binen. ¹⁰^qYî keceey e, ben koonjke naa

wase boom bo bwee wene le bocii bo ê keba kè Masedonia le. Geen en boom bo bwee wese le, bese bvuu teete ke ben le ben egeè ke nonen gene lo fwe fwe. ¹¹^rShiee wene baay enù ε è nu keecee nce wvu nyækeey, yaa leese ke diuw fô mwæem mvu bonyii le ke. Ben elemtè bô can yene no bese to teetæe ben. ¹²^sNonen é bonyii bo ekfunj emum enyaa n'wvum ê ben, ben saa ebvuu etaale wee mvu yî fiæe le ke.

Ekumε kefew kè Tata nu ke ekase eto le

¹³^{tu}Boom bo bwee wese le, ke bese gomte le ben enu kenjiwe le ekumε bonyii bô nu ε kpweken wase ke. Bese gomte le ben ekiee wvu le fo ben enu yii yii diæwe bonyii bô yaa taale ke fwe yî fiæe le ke. ¹⁴^vBeene nu ε bee le Jisos to nu ε kpwe kase buy yî kpwe le, ε è nu ke lenjlenj no Nyo' nu ke ekase etfuse jim bonyii bô to kpwekene ε bó ε taashe bô bo Jisos, é bó ke enu bô wvú. ¹⁵^wBese jemyi fin bii ε è nu diæw Tata le, le ke beene bô nu ε shæe ejim bô nu ke ebæe dvú yî kefew kè Tata nu ke etoo le nu ke esa fwe dvu bonyii bô nu ε kpweken wase ke. ¹⁶^xBen ekeè le Tata kebæe nu ke ene fowe eshiile too wamte foweewe bô diæw yî temyi, ε ekole ke bonceendaa bo Nyo' le fuunjke ten, ε sonj Nyo' jemyi. É bonyii bô to kpwekene ε bó ε taashe wase bô bo Klistu emum eyaw ebuy. ¹⁷^yNonen é Nyo' emum ecun beene bô nu ε shæe bô bæe dvú noo bó ntaashe le ê kembew e keegen etasen beene bo Tata ê kebulé le.

^f**4:4** Kenæe le, “Wee mwaanj mwaanj ben e kenjke keekee keekenjke kpwee ê je yî yuule, kenjke n'wvum e.”

¹**4:1** 2:13; Kolo 1:10; 2Tes 3:6 ^m**4:3** 5:23; 1Kol 6:13; Ibu 10:10

ⁿ**4:7** 4:3; 1Bi 1:15-16 ^o**4:8** 1Kol 6:19-20

^p**4:9** Yeli 31:33-34; Gal 6:10; Efe 5:2 ^q**4:10** 2Tes 3:4 ^r**4:11** 2:9; Efe 4:28; 2Tes 3:10, 12 ^s**4:12** 1Kol 5:12-13; Kolo 4:5 ^t**4:13** 5:1-2; 1Kol 15:51-52

^u**4:13** 1Kol 15:18-19; Efe 2:12 ^v**4:14** Lum 14:9; 1Kol 15:3-4, 12, 20

^w**4:15** 1Kol 7:10, 25 ^x**4:16** 1Kol 15:23 ^y**4:17** Jon 12:26; Lum 5:17; Fili 3:20

é beene bo Tata ke emum enu sekecii.
¹⁸Nonen ben emum elæssè fitefe fi wee
 noo wee le bô njeme wvun.

No è nulo é wee ecçyte nto Tata

5 Boom bo bwee wese le, ekumε ke-
 few bô diuu di nto Tata le nu ε ke
 shiee nu dvú fô ben e wvù bô esaankè
 fifie ê ben ke. ^{2z}Ben kebεε kee lo le
 diuu di nto Tata le nu ke enu diwε
 di coon e entan. ^{3a}Bonyii nu ke edioo
 duu le, “Nyεkeey nu dvú, ε fiε fi wee
 efanè yaa nu ke”, é ngew emum enε es-
 sε egbwe yî bô le diwε no lume ke
 ne to yî kpwoon wvù nu bô fue le, je
 saa enu dvú keelewtε ke. ⁴Geenen boom
 bo bwee wese le, ke ben nu finen ken-
 jiwe le wvù diuu didvu ke enε esεε eto
 fô ben e diwε coon e ke. ^{5b}Me nje-
 myi nen njefo ben bocii nu bonyii bo
 n'yuule le, nu bonyii bo εmvunsheεn. Ke
 beene nu bonyii bo entan kenεε bo ken-
 jiwe le ke. ⁶Nonen fo beene eleetε no
 bonyii bomew leete ke. Beene enù we bô
 bvufee bvusεεbeene fô bvucii. ⁷Bonyii
 bô leete ké no leete ε è nu entan, ε bonyii
 bô mbvuum koole bô nu ε mó ké no
 koole ε è nu entan. ^{8c}Geenen no beene nu
 fisεεbeene ε è nu bonyii bo εmvunsheεn,
 beene emum enù bô bvufee bvusεεbeene
 fô bvucii. Beene ejo mbee bô kenkonen
 é mvú enù diwε ketwaa ke jem e ε
 beene ε jise ε ban gvúw yesebeene dvú,
 ejo ten mboyma wvù beene taale fwe yî
 dvú le é wvú enù diwε kefo ke jem e
 ε beene ε bon. ^{9d}Ben ekeε le ke Nyo' to
 caw beene gεε le wen ke edunçε ε è nu
 shém ye yî ffuuke ê beene ke. Wvú to caw

le beene ke ekenke ε è nu mboyma fele
 yî Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le.
^{10e}Jisos Klistu nu wvù to kpweε nje yese
 beene, wvu le kenεε beene nu dvú, kenεε
 beene ε kpweken, é beene enu ke beene ε
 bô. ¹¹Nonen ben emum eyvuwsε mvun-
 telem mvu wee noo wee le, eyootε ten
 wee noo wee ε wvú kuu ke no ben gee
 wase.

Ntefe wvu fokemese bô ngayma

^{12f}Boom bo bwee wese le, bese leke
 lo ben le ben ewvumtε bonyii bô lemte
 ê ben entelen taale fô ben e yî saaka
 Tata le bvuu teete ben e. ¹³Ben edunçi
 n'wvum ê bô naa ntay yî kenkonen e
 nje lemme dibole. Ben ekenkε ten nshii
 wvu nyεkeey fô bikuu binen e. ^{14g}Bese
 bvuu leke ten ben boom bo bwee wese
 le le ben etefe bonyii bô nu laame ke
 lo, eyvuwsε mvuntelem mvu bonyii bô
 kenke jan e, efice ten bonyii bô wεyi.
 Ben ekuulε shém ben ε bonyii bocii.
^{15h}Ben eyenε fo wee etfuusε kebefe bô
 kebefe. Ben egomtε sekecii keegeε ε è
 nu mwεem mvù jee fô bikuu binen e
 noo fô bonyii bocii le. ¹⁶ⁱBen elanlanε
 sekecii, ^{17j}bunleε kefew kecii, ^{18k}nyaà
 keyoone ê Nyo' yî fiεe ficii fi kooyi le.
 Fin nu fiεe fi Nyo' shieele fô ben bô nu yî
 Klistu Jisos e. ^{19l}Fo ben ecilε lemme di
 Keyoy ke Yuule le ke. ²⁰Fo ben emwaasε
 bontum bo Nyo' le bô bonyii teete ke.
^{21m}Ben etaassε mwεem mvunciim, joð
 mvù jee leeme yî dvú le, ²²ebvuusε can
 fô mwεem mvù befe le mvunciim.

²³ⁿMe nleke le Nyo' kebεε wvù nu Nyo'
 kembonan eloocε ege é ben eyuule yî fiεe

^z5:2 1:2-3, 10; 2:19; 3:13; 5:23; Mat 24:36; Fili 4:5; 2Tes 1:7, 10; 2:1-2; Mat 24:43;
 2Bi 3:10; Mwm 3:3; 16:15 ^a5:3 Yeli 6:14-15; Mat 24:39

^b5:5 Lum 13:11-12; Efe 5:8-9 ^c5:8 Efe 6:11-17 ^d5:9 1:10; 2Tes 2:14

^e5:10 4:14; Lum 14:8-9 ^f5:12 1Kol 16:15-18; 1Tim 5:17

^g5:14 2Tes 3:6, 11, 15 ^h5:15 Lum 12:17; Fili 1:10 ⁱ5:16 Fili 4:4

^j5:17 5:25; Luk 18:1; Lum 12:12; Efe 6:18; Kolo 4:2 ^k5:18 Efe 5:19-20

^l5:19 Efe 4:30 ^m5:21 1Kol 14:29; Efe 5:10; 1Jon 4:1 ⁿ5:23 5:1-2; 2Kol 13:11

le ficii. Wvú egeε keyoy kenεn bô mvuntelem mvunen noo ye yene é yí ke enu sε nlom kefew kè Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ke eto le. ²⁴°Wvú wvù Nyo' wvù to teηεε ben nu ε wvú ké no leeme kε yí diεw ye le, ε wvú nu ke ege mwεεm mvudvu.

²⁵pBoom bo bwee wese le, ben ebunleè fô bese le.

²⁶qBen egay boom bo bwee wesebeene le bocii εηocε ê ηηocε bonyii bo Nyo' le.

²⁷rMe njemyi nciise lo ê ben yî mvuηgay mvu Tata le le ben etan ηwa' wvun é boom bo bwee wesebeene le bocii eyuw.

²⁸Tata wesebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bô kembonεn kew é kí enù ben ε bó.

°5:24 1Kol 1:8-9; Fili 1:6; 2Tεs 3:3 p5:25 1:2-3; Lum 15:30

q5:26 Lum 16:16 r5:27 Kolo 4:16

*Ŋwa' wvu bokaŋ bofɛɛ wvù
Baul to saŋɛ ɛ kentaashe ke*

Tesalonika

Fieɛ fi nu ɛ Ŋwa' wvu Tesalonika wvu bokaŋ bofɛɛ wvun e

No Baul to cim saŋɛ ŋwa' wvu fwe fô bonyii bo mbee le bo Tesalonika le ekumɛ le bô ecɛyɛ yî nyekeey e, kefew kè Jisos nu ke ekase eto le, ɛ bvufɛɛ mɛy ke no bvuuŋke bô yî saaka wvudvu le. ɛ Baul mum saŋ ŋwa' wvu bokaŋ bofɛɛ wvun keejeme ekumɛ no bonyii to kp-waake wase le diuu di nto Tata le didvu nu ɛ jo wase bvudvuu. Wvù to nu ɛ nele ŋkpawwɛ wvun duŋɛ le ɛ nto Klistu se jo bvudvuu nu ɛ kebefɛ bô mwɛem mvu buwyɛen nu ke eduu efɛsen lo.

Bikuu bi mwɛem e ɛ ŋwa' wvun

1:1-2 Keŋkewɛ

1:3-12 ɛ Baul bense bvuu tom kentaashe ke bonyii bo mbee le

2:1-17 Ntefe ekumɛ nto Klistu

3:1-15 Ntefe ekumɛ nce wvu bonyii bô ɛ nu bo Klistu le

3:16-18 Kemɛse

1 ^sÈ nu me wvù Baul, ɛ me nu bee Silas noo Timatio. Me nsaanŋke ŋwa' wvun fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Tesalonika le kè nu ɛ taashe ɛ no nu yî Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu le.

²Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonen ebvuu enya ben bô nyekeey.

**Ŋgew bô mmawɛ wvù nu ke enu
kefew kè Klistu nu ke ekase eto le**

³^tBoom bo bwee wese le, bese keŋke keenyaa keyoone ɛ Nyo' sekecii ekumɛ ben. ɛ fi nu leŋ nonen, njefo mbee wene kuu ke gene lo fwe fwe, ɛ keŋkonɛn kè wee mwaan mwaan keŋke fô wee noo wee le gene ke lo ten fwe fwe. ⁴^uNonen, bese kebee kè no saale ye bô ben ɛ bintaashe bi bonyii bo mbee le bi Nyo' le bimew e. Bese kè no saale ekumɛ no ben leeme tamyi bô ekumɛ no bonyii bone bikaa ɛ ben ejim ɛ ben jici ke mbee wene le, noo ekumɛ bonŋew bô ben yene kuule ke shém e. ⁵^vFifin nu fieɛ fi duŋci le Nyo' nu ke esaw bonyii ɛ ye yi teyɛy e, wvu le ben ke enu ɛ ben ɛ kocɛn bonyii bo bvunfon bvù Nyo' le bvù ben yene bonŋew ban nje bvù le. ⁶^wNo Nyo' nu wee wvu teyɛy, wvù nu ke etfɛse naa ŋgew wvù bonyii nyaa ɛ ben bô ŋgew, ⁷^xenya nleɛten ɛ ben bô yene ŋgew noo ɛ bese ten. Fifin nu ke ekooy seke Tata Jisos nu ke ebuynen fowe etoo ɛ leme di ŋguy e di saasaa le. Wvù nu ke etoo nonen bô bonceendaa bew bô tamyi. ⁸^yWvù nu ke etfɛse envukɛ ɛ bonyii bô maa lo Nyo' noo bô baa bee saaka wvù jee wvu ekumɛ Tata Jisos e ke. ⁹Bô nu ke elɛse bô ɛ bô ekeŋke ŋgew wvù mɛy lo, ɛ bô egawsen bô bô bo Tata fo bô eto fwe dvu wvù noo fô bvukuke bwew bvù baay e. ¹⁰Fifin nu ke ekooy ebvubwɛ bvù wvù nu ke eto wvu le bonyii bô ɛ nu bew etumte monkum mew, ɛ bonyii bocii bô nu ɛ lese fiteɛ yî ye le ekeŋke lo ŋghaw bô wvù. ɛ ben ten nu ke enu bô le njefo ben to nu ɛ bee saaka we wvù bese to jemyɛɛ ɛ ben e. ¹¹^zÈ nɛɛ fieɛ fi bese bunlee ke fô ben e sekecii le Nyo' wese ege ɛ ben enù ɛ ben ɛ kocɛn kfuu bonyii

^s1:1 1Tes 1:1 ^t1:3 2:13; 1Tes 1:2-3 ^u1:4 1Tes 2:19-20; 3:3, 7

^v1:5 Fili 1:28 ^w1:6 Lum 12:19; Mwm 18:6 ^x1:7 Mat 25:31; 1Tes 5:1-2

^y1:8 Yesa 66:15; Lum 2:8; 1Bi 4:17 ^z1:11 1Tes 1:2-3; 5:24

bò wvú teje le ben enù le. Bese bunlee ten le wvú efi ben yí mvunggay mwew e, é ben ege fië fi jee ficii fi ben shieele noo lemme dicii di ben gee nje fitele fi ben nu ε lese yí Klistu le. ¹²Bese bunlee ten nonen wvu le diee di Tata wesebeene wvú Jisos e, ekeñkè mbense é ben enteləŋ, ε ben ten keñke mbense yí ye le. Fifin nu nje fitele fi jee fi Nyo' wesebeene bò Tata Jisos Klistu keñke fô ben e.

Ekume wee we wvú ngoyte nci Nyo'

2^aBoom bo bwee wese le, fi ekume nto Tata wesebeene wvú Jisos Klistu bò no beene nu ke etaashe keegen enu beene ε bó, nu ε me nləke le, ^{2b}fô ben ke ene é bvufee emum ebvuj ke lo ben nen ncəw, ^{ss}kenəe ene emum etuwtene le ben nu ε yuw njeme mvu le wvú nen'yi fô Keyoy ke Yuule le, kenəe le bese nu ε jeme, kenəe le bese nu ε saŋ ŋwa' le diuu di nto Tata le nu ε to wase ke. ^{3c}Fo ben ecine é wee ke eleə ben ε è cim nu naa é je yí nē le ke. Ben ekeè le ke diuu di nto Tata le didvu nu ke ekocen sε kefew kie kè bonyii nu ke ene ebewci bò bo Nyo' ε yaw wase ε to, noo sε wee we wvú ngoyte nci Nyo' ε buynen ten ke. É è nu wvú wvú bó nu ke elese lo. ^{4d}É nu wvú wvú nu ke ebense ekolə kew emum ekicine lo fië ficii fi bó teje le nyo' kenəe fi bó bunlee fi. Nonen, emum egen eley eshii yew ncese Nyo' le emum eterje ekolə kew le è nu wen Nyo'. ⁵Ke ben kumyi le seke me nto nu beene, nu ε me nto nsee fië fin é ben?

⁶Ben kee wase keseen fië fi jici wvú le wvu le wvú ke ebuynen ke wase ε è nu é kefew kè bó nu ε ngəe é wvú le. ⁷Ben ekeè le mvunggay mwew mvú wvú ngoyte

nci Nyo' dvú lemte wase keseen ejim ejim, ε è nu ke le wee wvú baanke mvú nu ke ebaanke ke nonen egen ebuy seke bó ke ecake wvú é je. ^{8e}Bó nu ke dioo ε cake, é wee wvú ngoyte nci Nyo' we emum ebuynen, é Tata Jisos emum efefe lo wvú bó keyoy ke é wvú emvu, efiswe lo bó nlawken wvú wvú nu ke etoo dvú. ^{9f}Wee wvudvu wvú ngoyte nci nu ke etoo é mvunggay mvu Satan e, keñke mvunggay mvunciim, gee mweem mvú dunji mvunggay mwew bó mweem mvu diuw wvú yuməen e mvú è nu mvu kenləema le mvunciim. ¹⁰É wvú nu ke etoo ten bó kfuu mweem mvú befe mvunciim keeləele bonyii bó laa wase dvú. É bó laa njefo bó nu ε faŋ keekoŋke kecəey wvu le bó ke eboy. ^{11g}No bó baa koŋke kecəey nonen, Nyo' ε mum ε ge bó ε no looci jeenke lo wvu le bó ebeje ke wase ε è nu fië fi nu fi mbiay e. ^{12h}É Nyo' to ge nonen wvu le wen ke elese bó bocii yí ngew e bó baa bee kecəey e, yuuke njoŋ keegge mweem ε è nu ke mvú yaa nu ke teytey e.

Nyo' to caw ben keeboyse ben

¹³ⁱGeenen boom bo bwee wese le bó Tata koŋke naa ntay, bese keñke ke keenyaa keyoone é Nyo' sekecii ekume ben, njefo Nyo' to nu ε caw wase ben foŋkəw keeke eboyse ben fele yí lemme di Keyoy ke Yuule gee le ben eyuule le, bó yí mbee wvú ben nu ε bee kecəey e. ^{14j}Wvú to teje ben yí fifin e fele yí saaka wvú jee wvú bese to fewci le, wvu le ben ke ekeñke fô bvukuke bvú Tata wesebeene wvú Jisos Klistu le. ^{15k}Nonen boom bo bwee wese le, ben eleemè təmyi, jici nce wvú bese to nyaε

^{ss}**2:2** Kenəe le, "... esesε é bvufee ebvuj ben,"

^a**2:1** 1Tes 4:15-17; 5:1-2 ^b**2:2** 2:15 ^c**2:3** 1Tim 4:1; 1Jon 2:18

^d**2:4** Esek 28:2; Dan 11:36; Mwm 13:5-6 ^e**2:8** Yəsa 11:4; Mwm 19:15

^f**2:9** Mat 24:24; Mwm 13:11-13 ^g**2:11** 2Tim 4:4 ^h**2:12** 1:6-8 ⁱ**2:13** 1:3

^j**2:14** 1Tes 5:9 ^k**2:15** 3:6; 1Kol 11:2

ê ben e, kenêe è nu wvù bese to yeeɣe lo ben dvù bô diuw, kenêe è nu wvù bese to saɣe lo ê ben. ¹⁶^lBese lêke le Tata wesebeene wvù Jisos Klistu kebêe noo Nyo' Icee wesebeene wvù to koɣe beene no lêese shém yesebeene sekecii se ŋka, ebvuu enya beene bô fiêe fi jee fi beene taale fwe yî dvù le nje fitefe fiew fi jee. ¹⁷Wvù eyvuwse mvuntelem mvunen, ege é mvú etemyi yî lemme di jee le dicii di ben gee bô yî fiêe ficii fi ben jemyi le.

Ɛ Baul lêke le bonyii bo mbee le ebunleè fô bowen e

3^mKeemæse, boom bo bwee wese le, ben ebunleè ten fô bese le. Ben ebunleè le diêw Tata elewtè gene lo fwe ɛ bonyii wvumte diêw yidvu ke no ben to gee. ²Ben ebunleè ten le bese ke eboy can bonyii bô keɣke mvuntelem mvù befe gee mwæm mvù befe le, njefo ke è nu bonyii bocii bô keɣke mbee ke. ³ⁿGeenen Tata ké no leeme ke yî diêw ye le. Wvù nu ke enya ben bô mvuɣay, ebvuu egemgeme ben fo ben ke eley can wee kebefe le. ⁴^oBese nu ɛ gee bvufee bvusese yî Tata le ekumè ben le ben gee wase fiêe fi bese gayte, ɛ ben nu ke emey ke egee. ⁵Bese lêke le Tata eleke mvuntelem mvunen é mvú enu yî keɣkoɣen kè ke Nyo' le ebvuu ege é ben ekuulè shém no Klistu to kule.

Wee keɣke keelemte se diee

⁶^pBoom bo bwee wese le, bese gayte lo ê ben ê diee di Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le le, ben enjemkesè ye ben ɛ boom bo bwee wesebeene le bô laame ke

lo yaa cee ke bii nce wvù bese to duɣce ê ben e ke. ⁷Me njemyi nen, njefo ben kebêe kee no ben keɣke keebeɣene bese. Ke bese to ké no laame seke bese to nu beene ke. ⁸^qKe bese to diee fiêe fi wee le se bese ɛ law ke. Bese to lemte jimtene entaɣ bô emvunsheey wvu le fo bese ke egæ bvujite yî wee mvu ben e ke. ⁹^rKe bese to gee nonen le ke è nu bvudvuu bvusese keebiite mwæm ê ben ke. È to nu wvu le bese eduɣci yî gee disese le wvu le ben ebeɣenè bese. ¹⁰^sBen ekeè le naa seke bese to nu beene nu ɛ bese to nya nci wvun ê ben le, “é wee nu le ke wen nu elemtè, fo bó enya wvù bô fiêe fidien ke.” ¹¹^tMe njemyi nen njefo bese yuuke le ben bomew shee laame ke lo yaa lemte ke, læne ke lo leese dew fô mwæm mvu bonyii bomew e. ¹²^uBoba bonyii nu ɛ bese gayte bvuu ciise lo ê bó ê diee di Tata Jisos Klistu le le bó eshii fokuse elemtè keekɣke fiêe fi bó edieè. ¹³^vFô ben e, boom bo bwee wese le, fo ben ke ewele keegee gee di jee ke.

¹⁴^wÉ wee tun keeyuw fiêe fi bese jemyi ê ŋwa' wvun e, é ben ciise wvù. Fo ben ebvuu ekeɣke lo fiêe keege bô wvuwe wee ke, wvu le wvù ewuumen. ¹⁵^xGeenen, fo ben ejoð wvù diêwe wee bvuban e ke. Ben etefe lo wvù diêwe waa bwee wene le.

Ŋgayma wvu fokemese

¹⁶^yTata wvù nu wvu nyækeey enyaà ben bô nyækeey sekecii ê jé le yicii. Tata enù ben ɛ bó bocii.

¹⁷^zMe wvù Baul nsaɣke ŋgayma wvun bô kebo kem. Fin nu nciise wem wvù me ŋgee ê boɣwa' bem e bocii. Ɛ è

^l2:16 1Tes 1:4 ^m3:1 Lem 2:4; Lum 15:30; 1Tes 5:25

ⁿ3:3 1Kol 10:13; 1Jon 5:18 ^o3:4 1Kol 4:16; Gal 5:10 ^p3:6 3:12; 1Tes 5:14

^q3:8 1Tes 2:9 ^r3:9 Lem 18:3; 1Tes 1:6; 1Kol 9:4 ^s3:10 1Tes 4:11

^t3:11 1Tim 5:13 ^u3:12 Efe 4:28 ^v3:13 Gal 6:9 ^w3:14 1Kol 5:9, 11

^x3:15 Mat 18:15-17; 1Tes 5:14 ^y3:16 2Kol 13:11 ^z3:17 1Kol 16:21

nu no me ɲké no nsaɲke. ^{18a}Tata we-
sebeene wvù Jisos Klistu ebuw ben bocii
bô kembonɛn kew é kí enù ben ε bó.

Ŋwa' wvu fwe wvù Baul to saɲɛɛ ê

Timatio

Fieɛ fi nu ê Ŋwa' Timatio wvu fwe wvun e

Ŋwa' wvun nu wvu fwe wvù Baul to saɲɛɛ fô cuwee mvu wvù diee to nu Timatio le. Timatio to nu wee Klistu, ε wvù to nu wee wvu woɲ wvù ɛsia wvu caan e. Mwɛem mvù Baul saɲ ekumɛ mvù ê Ŋwa' we wvu fwe wvun e nu mvuntentem.

Fi fwe nu ε wvù jemyi jó teete le bô eyenè ekumɛ n'yɛɛyi wvù yaa nu ke wvu lɛɲ entelɛɲ jo bonyii bo mbee le. Wvuwvun n'yɛɛyi to nu le, woɲ wvù beene yene wvun nu woɲ kebefɛ, ε wee nulo ke ekeɲke mboyma ke seke wee kee mwɛem mvumew mvù nu ê kenyilɛ le bô seke wee cee nce mvu ke diɛwɛ keetune keediee kfuu mwɛem mvumew bô keenu se kpwoon kenɛɛ diemsen.

Ŋwa' wvudvu jemyi tɛn ekumɛ no è nulo é Timatio egeè lemme diew ê kentaashe ke bonyii bo mbee le ente, bô no bonyii ebunleè Nyo'. Wvù bvuu seɲe kfuu keɲge kè bikuu bi bintaashe bi bonyii bo mbee le noo bonyii bô fici gee dilemme ê bintaashe ente keɲke keekɛɲke. Keemese nu ε wvù ε tefe Timatio no wvù nulo elemte diɛwɛ waa lemme Jisos Klistu wvù jee le.

Bikuu bi mwɛem e ê Ŋwa' wvun e

1:1-2 Keɲkewce

1:3-3:16 Bontefe ekumɛ no bó egeè mwɛem ê kentaashe le bô ekumɛ bocee bikuu bi kentaashe le

4:1-6:21 Bontefe ekumɛ no Timatio egeè lemme diew

1^bÈ nu me wvù Baul, ε me nu waa ntum Klistu Jisos no Nyo' wvù Mboyse wesebeene bô Klistu Jisos wvù beene geke bvufee yî ye le to gayɛɛ le me enù.

^{2c}Me nsaɲke Ŋwa' wvun fô wo le Timatio wvù è nu waa wem wvu kecɛɛy yî mbee le.

Nyo' Ice bô Klistu Jisos wvù Tata wesebeene ebuw wo, ecam shen fô wo le, enya wo bô nyakeey.

Le Timatio ecilè bon'yɛɛyi bo mbiay e

^{3d}No me nto ŋgayɛɛ ê wo seke me nto ŋgene Masedonia le wo esheɛ enù ɛfes-sus, nu ε me mbvuu ŋgayte le wo enù ke jó wvu le wo ecilè bonyii ba bô yɛɛyi kfuu n'yɛɛyi mvu wvu jɛɛy. ^{4e}È cilè tɛn le fo bó ejòð kefew kebole jewsee yî mvumangaan e noo yî ɛdieɛ ε bo'iceɛ dik-fuu di bonyii le yò bó ké no taɲke gene dvù se yó kaa lo ŋkuuɲ. Mvumvun nu mwɛem mvù too ke ε è nu bô bombew, ε è yaa nu ke bô ntaɲ wvù wvu Nyo' wvù bii mbee le ke. ^{5f}Shieɛ ntefe wvun nu keege le bonyii ekeɲkè keɲkonɛn kè nɛn'yi fô mvuntelem mvù yuule le bô kè nɛn'yi fô mvuntelem mvù wee gee fieɛ ε è yaa nu fi fitele esaake wvù le noo kè nɛn'yi fô fitele fi kecɛɛy fi wee lese yî Nyo' le. ^{6g}Bonyii bomew nu ε cine wase yiyin je le ε no bvuyte gene wase ε è nu yî bonjeme bo ɛcici le. ⁷Bó gomte keenu bonyii bô yɛɛyi bonyii bô bonci bo Nyo' le, geenɛn yaa cim kee naa fieɛ fi bó je-

^b1:1 2:7; Tay 3:4; Kolo 1:26-27 ^c1:2 1Kol 4:17; 1Kol 4:15; 1Tes 2:11; Tay 1:4

^d1:3 Lem 20:1; 4:1-10; 6:3-5, 20-21; 2Tim 2:16-18, 23-26; Tay 1:10-16; 3:9-11

^e1:4 4:7; 6:20; 2Tim 2:16, 23; 4:4; Tay 1:14 ^f1:5 1:14, 19; 2:15; 4:12; Lum 12:9; 13:10; 1Kol 8:1; Gal 6:10; 2Tim 1:3, 13; 3:10; Tay 1:15

^g1:6 1:4; 6:4, 20; Tay 1:10

myi ekume fí kenée kenyi ke fiée fi bó teencine yí dvú le se nfan e ké.

^{8h}Beene kee le nci Nyo' nu fiée fi jee fen é wee joo nci wvudvu é je yi lej no wvú kenke keejoo le. ⁹ⁱBeene kee ten le nci nu é bó yaa to geke fô bonyii bô nu teyete e ké. Bó to geke é è nu fô bonyii bô ngoyte bonci le bô bô temyi bikuu le, noo bô maa lo Nyo' le, noo bô gee bibefe le, noo bô yaa yuule ké le, noo bô beete bô diee di Nyo' le, noo bô yuwyi bo'icee bobole noo bobwee bobole, noo bô yuwyi bonyii bomew e. ^{10j}È nu ten fô bokene bô bolemse bô jaanke kenjan e, noo fô bolemse bô jiime fô bomew e. È nu ten fô bonyii bô coonke bonyii gene bô bó le, noo fô bô mbiayte mbiay e, noo bô kane keesee keceey kane mbiayte lo le. É è nu ten fô bô gee naa la fi yaa bii ké n'yee yi wvu lej e. ^{11k}N'yee yi wvun bii saaka wvú jee wvú kuuke wvú è nu wvu Nyo' wvú bó bensee le, é saaka wvudvu nu wvú bó to nyae can yem e.

É Baul nya keyoone é Tata yí shen yí wvú to camée fô wvú le

^{12lm}Me nyaa keyoone é Klistu Jisos wvú Tata wesebeene wvú nu é nya me mvungay keelemte lemme diw di wvú to jinyee me yen le me nu é nkocén, mum baa me le me enlemte le. ¹³ⁿNaa no me nci nto nu fwele njemyi díew yí befe ekume wvú, mbone bikaa é wvú ejim, nan'yi wvú, geenén é wvú cam ké shen fô me le, njefo me nto ngee kenjiwe le n'yaa nkénke wase mbee ké. ^{14o}Tata to nu é tfuw lo mbuwma we kenkonen yí yem e, ge é me no nkénke mbee bô kenkonen no wee wvú nu é taashe bô Klistu Jisos ké

no kenke. ^{15p}Njeme wvú le Klistu Jisos to to yí nshe le keeboyse bonyii bô befe nu naa keceey, é è nu njeme wvú nu é kocén wvú wee ebee wvú le se kemañen. Me kebee nto nu naa lo nfon bonyii bô befe. ^{16q}Geenen, é Tata ke cam shen fô me le, wvu le Jisos Klistu edunçe yí yem e, me wvú nu nfon bonyii bô befe, shém ye yí wvú kuule gene mæse bô bonyii. É me nto nu nonen diewe kenfewsén é fô bonyii bô nu ke ebee wvú le ke ekenke nshii wvú mey lo le. ^{17r}Nyo' nu Nfon wvu bvuyvuum e se ñka, é ké wvú yaa nulo ekpwe ké, é ké bó nulo eyen wvú le ké. É mey ké wvú maan wvú è nu Nyo'. Beene etumtè monkum mew, nyaà n'wvum é wvú sekeci se ñka. Fí enú nonen.

Lemme di Timatio elemtè

^{18s}Timatio waa wem, me nyaa lemme di fiée fi me njeme fin e can yo le, é fi bii é è nu mwæm mvú bonyii to jemyee wase ekume wo diewe bonyii bô teete bontum bo Nyo' le, wvu le mvú ke efi wo é wo etum jem yí jee. ^{19t}È leemè ké yí fitele fi wo lese yí Klistu le, eyekè fiée fi fitele fiuw jemyi é wo ntay. Bonyii bomew nu é ciné wase keeyeke fiée fi fitele fi-bole jemyi é bó, é mum é gbwe yí mbee wvubole diewe ngu wvu é joo fô wvú é bvun e. ^{20u}Ngoo bó le nu 'Imenayus bô Aleksanda. Me nu é nya wase boban can Satan e, wvu le bó ekenke bvufee, elu bô diee di Nyo' le di bó beete dvú.

Ntefe ekume bunle

2 ^vFiée fi fwe fi me nleke nu le, bonyii bo Nyo' le ebunleé fô bonyii le bocii.

^h1:8 Lum 7:12, 16 ⁱ1:9 Gal 5:19-21 ^j1:10 4:6; 6:3; 2Tim 1:13; 2:2, 15; 3:14;

4:2-3; Tay 1:9; 2:1, 7-8 ^k1:11 1Tes 2:4 ^l1:12 2:7 ^m1:12 Gal 1:15-16

ⁿ1:13 Lem 8:3; 9:1-5; 1Kol 15:9; Gal 1:13 ^o1:14 1:5; 1Kol 15:10

^p1:15 Luk 15:2; 19:10; Lum 5:8 ^q1:16 Efe 3:7-9; Kolo 1:25

^r1:17 Lum 16:27 ^s1:18 4:14; 6:12; 1Kol 9:24-25; 2Tim 4:7-8; Jut 3

^t1:19 1:5 ^u1:20 2Tim 2:17; 2Tim 4:14; 1Kol 5:5 ^v2:1 Efe 6:18-19; Fili 4:6

Bó ebunleè beelè fô Nyo' le bvuu lekè Nyo' fô bonyii bomew e, nyaà ten key-oone é wvú. ^{2w}Bó ebunleè fô bonfon e, bô fô bonyii le bocii bô nu yî bintaw bi baay baay e. Bó ebunleè nonen wvu le è nulo é beene eceè nce kenlæten bô wvu nyekeey noo wvu bonyii bo Nyo' le noo wvú kenke n'wvum. ^{3x}Keebunlee nonen nu fiæ fi jee, é fi é kocen ejise jo Nyo' wvú Mboyse webeene, ^{4y}wvú shieele le wee tfuu ke eboy noo le wee tfuu ekeè keceey e. ^{5z}Nyo' nu ke mwaan maan, é wee wvú nu entelen jo Nyo' bô bonyii nu ke ten mwaan. É wee wvun nu Klistu Jisos. ^{6a}É nu wvú wvú to nyaé ekolè kew keesum bonyii bocii yî ngew e. Fifin nu fiæ fi Nyo' to dunçæ seke kefew ke len to kocenæ. ^{7b}É næ fiæ fi Nyo' to balæ me le me enù wee nfewce noo waa ntum Jisos bô le me enù wee n'yæyi bonyii bô yaa nu ke Bojuu keen'yæyi bó é bó elese fitele yî Klistu le, eyæyi ten bó bô keceey. Ke fiæ fi me njemyi fin nu é me mbiayte lo ke. Me njemyi é è nu keceey.

^{8c}Me é mum é no nshieele le bolemse ebunleè mondvuum e monciim, cawse é è nu can yî yuule we yaa ton'yi shém kenæ cæwkene ke. ^{9d}Me nshieele ten le bokene ejisè ndvú é je yî len e yî dunçi n'wvum e, noo é yî bonyii yene le è nu yî len e. Fo bó etuwci bikuu kenæ leese mwæm mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yæle kenæ ejisè é ban, kenæ ndvú yî kenlum e ke. ^{10e}Bó esu-utè ye yibo é è nu bô gee di jee diæwe bokene bô nu é kocen keebunlee Nyo' le. ^{11f}Kpwoon kenke keenya ekolè kew keeyeke lo n'yæyi, nu diuw tfu. ¹²Me mbaa nya je le kpwoon eyæyi bolemse

kenæ ekenke mvungay é we jo bolemse ke. Wvú kenke keenu diuw tfu. ^{13g}Fí nu nonen njefo è nu Adam wvú Nyo' to yawæ bom, se bom Iff. ^{14h}É ke è yaa nu Adam wvú Satan to lelé ke. É nu kpwoon wvú bó to lelé é wvú ngoy nci Nyo'. ¹⁵Naa no fi cim nu nonen, nu é Nyo' nu ke eboyse kpwoon fele yî boom bô wvú boote le, fen é wvú é mæy é no leeme yî fitele fi wvú lese yî Nyo' le, kenke kenkonen, cee nce wvú yuule noo wvú kenke n'wvum e.

No nce bocce bikuu bi kentaashe ke bonyii bo mbee le kenke keenu

3 Njeme mvu nu dvú é wvú nu naa lo keceey. Njeme wvun nu le: É wee shieele kentaw keenu cee ekolè ke kentaashe le, tu wvú shieele lemme é è nu di jee. ²ⁱCee ekolè kentaashe ke bonyii bo mbee le kenke keenu wee wvú yaa kenke fiæ fi bó ebaci wvú yî dvú le ke. Wvú kenke keenu dwee kpwoon mwaan, yaa gee mwæm kenduun e ke, kpawaci mwæm ntay, kenke n'wvum, fiisene bonyii bo ghane le, kee keeyæyi bonyii. ^{3j}Wvú kenke keenu wee wvú yaa wuu ke mbvuum é mó koolè ke. Wvú kenke keenu nyekeey bô bonyii yaa cæwkene ke, yaa waale waa ke, yaa kenke shiee yî bigew e ke. ⁴Wvú kenke keenu wee wvú kee keetaa fô yew ye le ntay, gee é boom bew yuuke wvú le yî fiæ le ficii, wvumte wvú. ⁵É wee nu se wvú kee keetaa fô ye yew e ntay, é wvú ke eghan næ se keetaa fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Nyo' le? ⁶Ke wvú kenke keenu wee wvú bæ banke lo è no nu wee mbee ke. É wvú nu wvuwe wee, é

^w2:2 Esl 6:10 ^x2:3 Tay 3:4 ^y2:4 Esek 18:23; 2Tim 2:25-26; 2Bi 3:9

^z2:5 Dito 6:4-5; 1Kol 8:6; Lum 3:29-30; 10:12-13

^a2:6 Mak 10:45; 2Kol 5:15; Gal 1:4; Tay 2:14; 1Jon 3:16; Gal 4:4; Tay 1:3 ^b2:7 1:11-17; Gal 1:1; 2:7-8; Efe 3:7; 2Tim 1:11 ^c2:8 1Bi 3:7 ^d2:9 1Bi 3:3-5

^e2:10 5:10 ^f2:11 1Kol 14:34 ^g2:13 Ken 2:7, 21-22; 1Kol 11:8-9

^h2:14 Ken 3:1-6, 13; 2Kol 11:3 ⁱ3:2 Tay 1:6-9; 1Bi 5:1-4 ^j3:3 2Tim 2:24

wvú ke ené sekemew emum ebensee ye, ke ené eley ɲɔw diɛw wvu dɛwle le. ⁷kWvú kɛɲke tɛn keenu wee wvú bonyii bo ɛkfɔɲ yɛnɛ tɛn lɛ è nu wee wvu lɛɲ. ɛfɔw kɛ nonɛn, é wvú ke ené ejɔ é ketam ke dɛwle le eshoose ɛkolɛ kew.

**No nce bonyii bò fici gee dilemme
é kentaashe ke bonyii bo
mbee le ente, kɛɲke keenu**

⁸Bonyii bò fici gee dilemme é kentaashe ke bonyii bo mbee le ente kɛɲke tɛn keenu bò kɛɲke kɛɲge ke lɛɲ. Kɛ bó kɛɲke keejemyi díɛw fiɛɛ kɛ, yaa nu bò nu ɛ nya bikuu bibole é mbvuum kɛ, yaa nu bonyii bò kuɲkɛ kɛ ɛ è nu sɛw kɛ. ⁹Bó kɛɲke keejici kɛnyilɛ kɛ fiɛɛ fi Nyo' nu ɛ dɔɲɔɛ wase é beene ɛkumɛ mbee le, leeme yí dvú le ɛ fiɛɛ yaa saake bó fô fitele le kɛ. ¹⁰É bo sɛ gɛɛ bó yí lemme le, nu ɛ bó kɛɲke keeyaw emom bó. É bó dioo ɛ dɔɲɔɛ lɛ kɛ bó kɛɲke jay kɛ, é bó emum egɛɛ bó é bó elemte diɛwe bonyii bò fici gee dilemme é kentaashe ke bonyii bo mbee le ente. ¹¹Boke' bobole kɛɲke tɛn keenu bò kɛɲke kɛɲge ke lɛɲ, yaa kunsene mvɔɲkunsɛn kɛ. Kɛ bó kɛɲke keegeɛ mwɛɛm kenduun e kɛ. Bó kɛɲke tɛn keeleemè yí keɛɛy e yí fiɛɛ le ficii. ¹²Wee wvú fici lemte lemme é kentaashe ente kɛɲke keenu dwee kpwoon mwaan. ɛ wvú kɛɲke tɛn keekee keetaa fô boom bew bó fô yew ye le ntay. ¹³Bonyii bò fici lemte é kentaashe ente ké lemte ntay, kɛɲke dieɛ di baay fô bikuu bibole, no nu tɛn sɛ nfan ɛkumɛ fitele fi bó lese yí Klistu Jisos e.

**Fiɛɛ fi kuuke baay fi è nu fi
mbee wesebeene le**

¹⁴Me n'yɛnɛ lɛ è shɛɛte wase caan é me ento en'yɛn wo le. Geenɛn ɛ me saanɲke mwɛɛm mvun fô wo le wvu lɛ, ¹⁵mé me nɛ lo è no ndvuyte, é wo ekee no bonyii kɛɲke keegeɛ mwɛɛm ente jo yew yí yí Nyo' yí è nu kentaashe ke bonyii bo mbee le bo Nyo' wvú kɛɲke nshii le. Kentaashe kin nu kfuy bó kenffuy kè jici keɛɛy e. ¹⁶nFiɛɛ nu dvú ɛ fi kuuke naa baay. ɛ fiɛɛ fin nu fi to shee nu é kɛnyilɛ le ɛkumɛ mbee wesebeene wvú beene jemiyi, ɛ Nyo' ɛ ge wase beene ɛ kiɛɛ. Fiɛɛ fin nu le:

Wvú to nu ɛ dɔɲɔɛ ɛkolɛ kew yí nyam ye wee wvu wum e.

Keyoy ke Yuule to nu ɛ bɛnsɛ wvú.

Bonɛɛndaa bo Nyo' le to nu ɛ yɛn wvú le.

Bó to nu ɛ fewɛɛ ɛkumɛ wvú é bitum bicii.

Bonyii to nu ɛ lese fitele yí ye le won tfuu.

Bó to nu ɛ jo wvú ɛ wvú ben we ley bvukukɛ le.

ɛkumɛ bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e

4^{op}Keyoy ke Yuule jemiyi lo teyɛtey lɛ è nu ke enu kefew kemew e, é bonyii bomew ecinɛ mbee le eyuuke wase mwɛɛm ɛ è nu é biyoy bì lɛɛle bonyii noo bon'yɛɛyi bo bonɛɛndaa bo dɛwle le. ²ɛ bon'yɛɛyi ban nu ke etoo can bonyii bò ghane buwsee bonyii mbiayte mbiay, ɛ mvuntelem mvubole ɛ cife wase kɛ diɛwe bó ton ɛ è nu bó kento. ³qBó nu ke ekane lɛ fo bonyii etaashì bvujɛn, bó lɛ fo wee edieɛ kfuu mwɛɛm mvumew kɛ. ɛ mwɛɛm mvun nu ɛ Nyo'

^k3:7 2Kol 8:21; Lem 6:3 ^l3:11 Tay 2:3 ^m3:15 ɛfɛ 1:23; 2:19-22

ⁿ3:16 Mat 28:18-19; Mak 16:19; Jon 1:14; Lem 2:33; ɛfɛ 1:20-21; Fili 2:6-11; Kolo 1:6, 23; 2Tim 4:17 ^o4:1 1:10 ^p4:1 2Tim 3:1

^q4:3 1Kol 7:1; Kɛɲ 9:3; Lum 14:2; Kolo 2:21; Ibu 13:9; Lum 14:6; 1Kol 10:30

to fε le bonyii edieè, ε bonyii bò kεnje mbee bvuu kee keceεy dioo diee no nyaa keyoone ε Nyo'. ⁴Fieε ficii fi Nyo' to fεlεε nu ε fí jee, ε fimew yaa nu dvú fi wee etune ε wvú fεn ε fiisen bô keyoone ε Nyo' kε, ⁵njefo njeme wvú wvu Nyo' bô bunle nu ε ge wase fí ε no yuule.

Waa lemme wvu Klistu Jisos wvú jee

⁶sé wo dunji mwεem mvun ε boom bo bwee wesebeene le, ε wo enú wee lemme wvu Klistu Jisos wvú jee wvú nu ε bó ε kuuse bô diεw Nyo' yí nu ekume mbee bô n'yεeyi wvú jee wvú wo bii wvú le. ⁷Fo wo ekenje naa lo fieε keege bô mvumangaan mvu εcici mvú nu se mvú kεnje fieε keege bô Nyo' kε. Yεyε ekole kuw keecee nce ε è nu wvú Nyo' gomte. ⁸uKeedvumte ndvum yaci ye kεnje ke sεw fô wee le. Geenεn ε keecee ε è nu nce wvú Nyo' gomte kεnje sεw fô wee le ε jé le yicii, njefo fifin kεnje sεw yí nshii wvu keseen e, bvuu kεnje yí nshii wvú too le. ⁹Njeme wvun nu naa keceεy, ε è nu njeme wvú nu ε kocen wvú wee ebee wvú le se kemaŋen. ¹⁰vÈ nεε fieε fi bese famte εdien yí lemme din e njefo bese nu ε leke bvufee bvuseεe bvucii yí Nyo' wvú kεnje nshii le. Nyo' nu Mboyse bonyii bocii, efey mvunciim bonyii bô nu ε bee wvú le.

¹¹È yεeyi bonyii bô mwεem mvun gayte ε bó gee mvú. ¹²wFo wo ecine ε wee ejod wo ekuse le njefo wo bεε wan caan kε. È nù kenfewsεn fô bonyii bo mbee le ε je yí wo jemiyi jó bô yí nce wo le, noo kεŋkoren kè wo kεnje le, noo fitele fi wo lese yí Nyo' le, noo je yí wo gεεle ye yo jó ε yí yuule le. ¹³xNya ekole kuw keetaaŋke Iŋwa' Nyo' ε bonyii ya le, ebvuu efewci diεw Nyo', eyεeyi tεn bó egen ebuy seke me nje ento. ¹⁴yFo

wo elan nnya yo kε. Nnya yin nu yí bô to nyεε ε wo seke ngoo bocee bikuu bi kentaashe ke bonyii bo mbee le to gεεlεε can yibo yí yo le jemiyi ε wo we diεwe bonyii bo ntum Nyo' le. ¹⁵Nya ekole kuw ε mwεem mvun, egeè mvú mvunciim ε bonyii bocii yene ngenfwe wo le. ¹⁶zÈ yenè bô ekole kuw noo bô n'yεeyi wo. È jici dvú ntay wvu le no wo gee nonεn, ε wo ke eboyse ekole kuw, eboyse tεn noo bonyii bô yuuke fieε fi wo jemiyi.

Ntefe no Timatio egeè bô bonyii bo mbee le

5 ^aFo wo ke dioo jemiyi fieε ε wee wvu ngaywee no wamene lo wvú kε. Geenεn tefe lo wvú ke diεwe ico le. È jod cubonyii diεwe boom bo bwoo le. ²È jod tεn bokεne bo ngaybonyii diεwe bobwoo le, ejod ngon bokεne diεwe jéme yo le, etaalè bó ε je yí yuule le.

No è nulo ε kentaashe etaaie fô boke' bo bonkfufu le

³È taalè fô boke' bo bonkfufu le bô è looci nu bô yaa kεnje ke wee wvú taale fô bó le kε. ⁴Geenεn, ε kpweε nkfu kεnje boom, kenεε boom bo boom e, ε wo cine ε bó yaw yεeyi keegeε lemme dibole di mbee le, wvu le bó etaaie tεn fô bobwee bobole kenεε fô bo'iceε bobole no bó to taale fô bó le. Fifin nu fieε ε fí ε kocen ε Nyo' ejise. ⁵bKpweε nkfu wvú looci nu kpweε nkfu wvú yaa bvuu kεnje wee wvú taale fô wvú le, nu ε wvú taale ke wase fwe ε è nu yí Nyo' le, bunlee sekεcii beele fô Nyo' le entaŋ bô εmvunsheεŋ. ⁶Geenεn, ε kpweε nkfu wvú ghane fiew dieε ε è nu ekole kew, nu ε wvú ε kpweε ke wase naa no wvú cim bεε lεne ε we. ⁷È jemiyi mwεem mvun ε bó, wvu le fo bonyii ke enε ebaci bó. ⁸È wee nu se wvú

¹4:4 Kεŋ 1:31; Lem 10:15 ^s4:6 1:10 ^t4:7 1:4 ^u4:8 6:6 ^v4:10 Tay 3:4

^w4:12 1:5; Tay 2:7 ^x4:13 2Tim 3:15-16 ^y4:14 1:18; 5:22; Lem 6:6; 2Tim 1:6; 2:2 ^z4:16 1:10; 4:12; 2Tim 2:22; 3:10 ^a5:1 Lεw 19:32 ^b5:5 Luk 2:37; 18:7

taale fô kfuu diew e, efey mvunciim fô ye yew e, tu wvù nu ε tun wase nce wvù è nu wvu mbee. Ε didie gee nu ε dí ε fo ε fey naa lo di wee wvù yaa nu ke wee mbee le.

⁹Kpwεε ηkfu wvù è nulo é bó elese diee diew ηgoo boke' bo boηkfu le bô bó efici bó kηjke keenu wvù nu ε buy wase bilum mbansoocaa, wvù to nu ke kpwεε diemsen mwaan, ¹⁰cε è nu wvù bó kee lo le wvù kηjke gee di jee. Fì nu le: Wvù ku-use boom bew ê je yì jee le, fiisene botolo ê wvù yew, ε wvù ε cuke wase ten bikaa bi bonyii bô è nu bo Nyo' le, ε fice bonyii bo ηgew e, ε wvù ε nya ekole kew keege lemmè di jee ê jé le yicii.

¹¹Geenen, fo wo ebee keelese boke' bo boηkfu le bô bæ boom bo caan ηgoo bô bó efici le ke, njefo é ye yibo ja ε kew ε no ηeyte, é bó emum edaaye ηkawma wvù bó to gee ê Klistu, emum egomte keekase egen ê bolemse bomew e. ¹²É bó ge nonen, tu bó ε jo wase ηgew yì bikuu bibole njefo bó nu ε ηgoy wase ηkawma wvubo wvu fwe. ¹³dε keebvuu ebise fó nu, é wo lese bó ηgoo le, é bó enε enu wase bonyii bô shee laame lo, gbwayte yew bonyii le danse. Ε è yaa mey ke le bó nu eshee laame lo ke, bó nu ekunsene ten mvunxunsen, leese dew fô mwεem mvu bonyii le, jemyi mwεem mvù bó yaa kηjke keejemyi ke. ¹⁴eNonen me ε no nteete boke' bo boηkfu le bô bæ boom bo caan le bó ekase egen etaashe bvujen bô bolemse bomew, eboo boom, etaale fô yéw yibole, fo wee bvuban ke enε ebæ ejim jodvu ebeete bô diee disæbeene. ¹⁵Me ηgayte nen njefo bonyii bomew bó le nu ε jay wase je ε tu ê keba ke Satan e. ¹⁶É kpwoon wvù è nu wee mbee kηjke boke' bo boηkfu le ê kfuu dibole, é wvù nu fici bó, wvu le fo kentaashe ke bonyii

bo mbee le etuule bvujite ke. É kí efici wase ε è nu boke' bo boηkfu le bô looci nu εbonebon.

Fieε fi bonyii bo mbee le kηjke keegeε fô bocee kentaashe le

¹⁷fBocee bikuu bi kentaashe ke bonyii bo mbee le bô lemte ntay nu ε bó kηjke keenyaà n'wvum bô mmawce ê bó ntay, efey mvunciim bô fewci ten diew Nyo' bvuu yeeyi bonyii. ¹⁸gBó kηjke keenyaà nonen njefo ηjwa' Nyo' gayte le, “Fo wo esum diuw nyam seke yì læ εgin ke.”

Ε fì bvuu nu ten le, “Wee lemme kηjke keekηjke nlawma we.” ¹⁹hFo wee ke eyuu eshomse cee ekole ke kentaashe le kemew ê wo, é wo emum ebee wvù le se bonyii ε leem bofæ kenε botete ε ben jim nsaw wvudvu ke. ²⁰iÉ è nu wee wvù nu ε mey ke ε no gee kebefe gene dvù, é wo wamen wvù ejise jo bonyii bocii, wvu le kebese efan.

²¹Me njemyi fin ê wo fwe dvu Nyo' bô Klistu Jisos noo bonceendaa bô Nyo' nu ε baa le, wo egeè fieε fi me ηgayte fin yaa tuu dwen wee mvu ke, egeè fieε yaa dunji kejeεy jeεy ke. ²²jFo wo ebuw-buwè keegeε can yì wee le le wvù enù cee ekole ke kentaashe ke bonyii bo mbee le ke. Fo wo elese fiuw can fô kebefe ke wee mvu le ke. Gæle ekole kuw ε kí eyuulè.

²³Fo wo ebvuu ewuu ke ε è nu joo maan ke. È wuù ten fimmbvuum caan nje tee diuw bô no wo mooci ke cemceme baay nen. ²⁴Bibefe bi bonyii bomew e ké no yen'yi naa baay dunji le bó nu ε gbwe wase nsaw, ε bi bomew e ké jo naa kefew se yene. ²⁵È nu ke lælæη no gee di jee di bonyii bomew e ké no yen'yi. É dí cim baa yansen eyene, tu ke dí nu ke emey nyiime ke.

^c5:10 2:10; Ibu 13:2; Jon 13:14 ^d5:13 2Tes 3:11 ^e5:14 1Kol 7:9

^f5:17 1Tes 5:12 ^g5:18 Dito 25:4; Luk 10:7; 1Kol 9:9, 12-14

^h5:19 Dito 19:15; Mat 18:16; 2Kol 13:1 ⁱ5:20 Gal 2:14; Efe 5:11 ^j5:22 4:14

**Nfwa wvù nu wee mbee eyuukè
wee wvù kɛŋke wvù le**

6^kBonyii bocii bô nu ɛkuse jo kemm-
buŋ ke bvunfaw e kɛŋke keenyaa
n'wvum ê jé le yicii ê bonyii bô kɛŋke
bô. Bô egeè nonɛn, wvu le fo bonyii eje-
myi díew yì befe ɛkumɛ diee di Nyo' le
noo n'yɛɛyi wesebeene kɛ. ²Fo bonfaw
bô bonyii bô kɛŋke bô nu bonyii bo mbee
le emum ejoð bô ɛkuse le njefo bô bocii
nu boom bo bwee wan e yì Klistu le kɛ.
Bô kɛŋke keelemte lo fô bô le ntay fes-
ene lo, njefo bonyii bô kɛŋke sɛw lemme
dibole nu ɛ è nu bonyii bo mbee le ɛ bô
koŋke bô naa ntay.

**Bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e
bô bvukuke bvù lɛŋ**

È yɛɛyi bonyii bô mwɛɛm mvun, teete
bô le bô egeè mvù. ³^mÉ wee yɛɛyi n'yɛɛyi
mvu jɛɛy yaa beŋe n'yɛɛyi wvu lɛŋ wvù
wvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu
le noo n'yɛɛyi wvù kocine bô nce wvù
Nyo' gomte, ⁴ⁿtu mweten bensee ɛ è nu
ye yì ɛcici yaa kee fiɛ kɛ. Wvuwɛ wee
ɛmte bô kencɛm ke bombew bô mvuŋ-
kicɛn mvu díew e mvù too bô kendoŋ ke
benɛɛn noo diwaa noo díew yì befe noo
keebiinene bonyii kɛŋke ŋkpawɛ wvù
befɛ, ⁵^onoo diuw wvu kumɛɛn ɛntelɛŋ jo
bonyii bô nu ɛ bvufɛe bvubole ɛ læmlɛm
wase ɛ bô ɛ lase wase kecɛɛy e. Bô gee
nonɛn kpwaake le fiɛ fi Nyo' le nu je mi
yì bô nu ke ekuw jó.

⁶^pGeenɛn é wee cee nce wvù Nyo'
gomte bvuu yuuke njoŋ bô fiɛ fi wvù
kɛŋke, tu è nu naa bvukuke bvù baay,
⁷^qnjefo beene to to ê woŋ jan cancan, ɛ

beene nu ke etu kɛ jim cancan. ⁸^rNonen
é beene kɛŋke mwɛɛm mvudien bô ndvù,
tu mvumvun nu ɛ kocɛn fô beene le.
⁹Geenɛn bonyii bô gomte ɛ è nu bvukuke
ké ley mmom e, jo ê ketam e, mum ley
shiee mwɛɛm e nteen mvu keyuŋ e mvù
too bô bonŋew. É mwɛɛm mvun nu mvù
ffúmte bonyii ŋgew e ɛ è yaa nu wvu
wɛɛ kɛ. ¹⁰Dikfuu di mwɛɛm mvù befe
le mvunciim san ɛ è nu yì kɛŋkoŋen ke
bigew e. È nu nje shiee wvu baay wvun
wvù bonyii kɛŋke fô bigew e wvù bonyii
nteen nu ɛ jay wase je yì mbee wvubole,
ɛ bon'yɛ mvuntelem mvubole bô mwɛɛm
mvu nsase le nteen.

¹¹Fô wo le Timatio, wo nu fiuw wee
Nyo'. È lewtè lo fiuw mvumvun mwɛɛm.
È taalè ɛ è nu keekɛŋke nce wvu teytey
noo nce wvù Nyo' gomte. È jicì mbee wo
le, kɛŋke kɛŋkoŋen, kuule shém, kɛŋke
tɛn nce wvu nyɛkeey. ¹²^sÈ diuw bvudiuw
bvù mbee le bvù jee, jicì nshii wvù mɛy
lo wvù bô to tɛŋɛ wo keeley wvù le, ɛ
wo leem ê bonyii nteen fwe bô eben jim
nsaw wo, ɛ wo jeme lɛŋ ɛkumɛ mbee wo.

¹³^tMe ɛ mum ɛ no njemyi ê wo
ejise jo Nyo' wvù nyaa nshii ê mwɛɛm
mvunciim, noo ê ejise jo Klistu Jisos wvù
to leemɛ fwe dvu Bontus Baylet jeme
fiɛ fi lɛŋ bô diuw we ɛkumɛ ekole kew,
¹⁴^uŋgayte le wo egeèlè bonci ban, nù se
nlom ɛ fiɛ yaa nu dvù fi wee ebaci wo
yì dvù le egen ebuy kefew kè Tata we-
sebeene wvù Jisos Klistu nu ke ebuyen
e. ¹⁵^vÉ wvù nu ke ebuyen ɛ è nu ê ke-
few ke lɛŋ e, kè è nu ke eduŋce Nyo'
wvù bô bensee, wvù è mɛy kɛ wvù wvù
saake mwɛɛm mvunciim, nu Nfon bon-

^k6:1 ɛfe 6:5; Tay 2:9-10; Flm 8-20; 1Bi 2:18 ^l6:3 1:3-7

^m6:3 1:10; Gal 1:6-9 ⁿ6:4 1:4; 6:20; 2Tim 2:14

^o6:5 Jon 10:12; Lem 20:33-34; 1Tes 2:5; Tay 1:11; 1Bi 2:14; 5:2

^p6:6 4:8; Fili 4:11; Ibu 13:5 ^q6:7 Job 1:21; ɛkle 5:14 ^r6:8 Bngn 30:8-9

^s6:12 1:18; 4:14 ^t6:13 Mat 27:11-26; Jon 18:28-19:16

^u6:14 1:3, 18; Fili 1:10; 1Tes 5:1-2 ^v6:15 Lem 1:7; 2Bi 3:3-9; Mwm 17:14

fon noo Tata botata bocii. ¹⁶ wɛ̃ mey ke wvú maan̄ wvù yaa nulo ekpwe ke, ε wvú nu ê n'yuu wvù è nulo wee saa ebence nceencee fó le ke. Wee ke baa yuu yen wase wvú le, ε ke è nulo é wee eyen wvú le ke. N'wvum nu ê wvú, ε sa' ye nu yì mey lo. Fí enù nonen.

¹⁷ x̃ɛ̃ dioo tu ê keba ke bonyii bo kp-waw e yì won̄ wvun e, è jemyì ê bó le fo bó ebenseè ye ke. Fo bó eleke bvufee bvubole yì kpaw e wvù nulo ke ene eka le ke. Bó eleke bvufee ε è nu yì Nyo' wvù looci tfuuke lo mwεem mvunciim ê beene le beene eyuuke njon̄ dvú le. ¹⁸ Bó egeè ε è nu mwεem mvù jee, é kpaw

wvubo enù mwεem mvù jee mvù bó gee. Bó eyene can yibo enyaa nnya yaa taale ke. ¹⁹ ỹYiyin nu je yì è nulo é bó egeele ntfu fô bikuu bibole yì ntfuu le diewe kenffuy kè temyi le, wvu le bó ejici nshii wvù looci nu nshii le.

²⁰ zTimatio, è jicì ke fiε fi bó nu ε gee can yo le. È wemte lo bonjeme bò yaa keɲke ke fiε keege bô Nyo' noo bonjeme bo mvun̄kicen e bô bonyii kpwaake le è nu bo bvufee le. ²¹ aBonyii bomew nu ε ne wase ε no kuɲene mvumvun mwεem, ε ne ε jay je ê keba ke mbee wvubole. Tata ebuw ben bocii.

^w6:16 Ksm 33:20; Mben 104:2; Jon 1:18; Kolo 1:15; 1Jon 4:12

^x6:17 Mben 62:10; Luk 12:15, 20; Jem 5:1 ^y6:19 Mat 6:20

^z6:20 1:4; 6:4; 2Tim 1:14 ^a6:21 Gal 6:18

*Ŋwa' wvu bokaŋ bofɛɛ
wvù Baul to saɲɛɛ ê*

Timatio

**Fieɛ fi nu ê Ŋwa' Timatio
wvu bokaŋ bofɛɛ wvun e**

Ŋwa' wvun nu wvu bokaŋ bofɛɛ wvù Baul to saɲɛɛ fô Timatio le. Ê Ŋwa' wvun e nu ε baay nu bontefe bô Baul nyaa ê Timatio diɛwe wee wvù bô wvù lemte ε wvù fici wvù le. Wvù jemyi baay ekume shém yì kuulɛn. Wvù nu ε tefe Timatio le wvù egenè ke fwe bô lemme diɛw dî wvù lemte fô Jisos Klistu le bô fitefe fimwaaŋ, bô le wvù ejicî ke n'yɛɛyi wvu lɛŋ wvù wvu saaka wvù jee bô wvu ê moŋkan mo moyvuum e. Wvù teete ten le wvù egeè lemme diɛw diɛwe wee n'yɛɛyi le bô wee wvù ghane lo fewci diɛw Nyo' le ntay naa é wvù cim yene bonɣew nɛɛ, kenɛɛ bonyii cim kicine wvù nɛɛ.

Baul nu ε looce ε jeme lo ê Timatio le wvù eyenè fo wvù ke enɛ elese kebo fô “bombew bo keyuŋ e bo ɛcici le ke” (2:23). Yî mweem mvun e mvunciim nu ε wvù ε tamce Timatio le wvù ejo kenfewsɛn yî nce wen e.

Bikuu bi mweem e ê Ŋwa' wvun e

1:1-2 Keŋkewce

1:3–2:13 É Baul nya keyoone ê Nyo' ekume Timatio bvuu yvuwse fitefe fiew

2:14–4:5 É Baul tefe Timatio

4:6-18 É Baul jeme ekume ekole kew

4:19-22 Kemese

1 ^bÈ nu me wvù Baul, ε me nu waa ntum Klistu Jisos yî ŋkoŋ wvù wvu

Nyo' le bii ŋkawma wvu ekume nshii wvù mey lo wvù nu yî Klistu Jisos e.

^{2c}Me nsaanɛ ŋwa' wvun fô wo le Timatio waa wem. Wo nu fitefe fiem.

Nyo' Ice bô Klistu Jisos wvù Tata we-sebeene ebuw wo, ecam shen fô wo le, enya wo bô nyekeey.

É Baul nya keyoone ê Nyo' ekume Timatio bvuu yvuwse fitefe fiew

^{3d}Me ŋké ŋkumyi wo sekeciî ê bunle yem e no nyaa ke ε è nu keyoone ê Nyo' wvù me nlemte wvù le ε fieɛ yaa saake me fô fitefe le ke no bo'icem to lemte.

⁴Me ŋké ŋkumyi ten misem yî wo to shiwse seke bee wo to gawsene, ε jerj no yuu me entaŋ bô emvunsheerj le me mbee en'yen wo le, wvu le fitefe fiem eyiŋsen bô njoŋ. ^{5e}Me ŋké no ŋkumyi ten mbee wo wvu keceɣy wvù wo keŋke. Mbee wvun to yaw bwee bwoo wvù Loys bô bwoo wvù Yunis no keŋke, ε me ŋkee se kemaŋen le è nu wvù wvù wo keŋke keseen. ^{6f}È nɛɛ fieɛ fi me ŋgomte keen-tamce wo le wo ekase ekamse yî nnya Nyo' yî nu yî yo le, efieè yî dvù le diɛwe ŋguy e. Nnya yin nu yî wo to keŋkeɛ seke me nto ŋgeleɛ can yem yî yo le. ^{7g}È keè le Nyo' to baa nya keyoy ê beene ε è nu kè egee ε beene keŋke nfan ke. Wvù to nya ε è nu keyoy ke mvungay e bô ke keŋkoŋen e noo kè nulo ege é beene ekeè keekemsene bô bikuu bisɛbeene.

^{8h}Nonɛn, fo wo ewuumenè keejemyi ê bonyii bomew ekume Tata wesebeene kenɛɛ ekume me wvù lemte ncaw nje ye ke. Geenɛn è joð ten wo ŋgew yî saaka wvù jee wvun e bô mvungay mvù Nyo' nya ê wo le. ⁹ⁱNyo' nu wvù to boyseɛ beene, tee beene le beene enu bonyii bô è nu bew. Ke wvù to ge fifin ε è nu nje lemme dimew dî beene to gee ke. Ê

^b1:1 1Tim 2:7 ^c1:2 1Tim 1:2; 1Kol 4:17 ^d1:3 Fili 3:5; 1Tim 1:5

^e1:5 Lem 16:1 ^f1:6 1Tim 4:14, 5:22 ^g1:7 Lum 8:15 ^h1:8 2:9; Lum 1:16

ⁱ1:9 Èfɛ 2:8-9; Tay 3:5

to nu nje kenseyse kew fô beene le, bô mbuwma we wvù wvù to buwêe beene dvù fele yî Klistu Jisos e ε è bεe naa lo ε wonj sε ke kεw. ^{10j}Keseen nu ε bó ε dunjε wase mbuwma wvudvu ε beene no Mboyse wesebeene wvù Klistu Jisos nu ε to wase. Wvù nu ε ngoy mvungay mvu kpwe le, ε dunjε nshii wvù mey lo endan, bô le ke wee bεe ke ebvuu ekpwe ke. Ε wvù ge mvù ε buy endan ε è nu bô saaka wvù jee. ^{11k}È nu saaka wvù jee wvudvu wvun wvù Nyo' nu ε baa me le me enù wee nfewcε bô waa ntum Klistu noo wee n'yεeyi wvudvu. ¹²È nu nje fifin wvù me n'yene ngεw wvù me n'yene wvun nen. Geenen ke me η'wuumene ke, njefo me ηkee wee wvù me nu ε nlese fitele yî ye le. Ε me ηkee lo sε kemaηen le wvù nulo etaale ke fô fiεε fi me nu ε nya can ye le fin e,* egen buy diuu di fokemεse le. ^{13l}È bii ke twεη n'yεeyi wvù è nu wvu leη wvù me nto n'yεeyε wo dvù. No wo bii dvù nonen eleesè ke fitele ε è nu yî Klistu le, keηke keηkonen fô bonyii le kè è nu ke Klistu Jisos e. ^{14m}È jici n'yεeyi wvu keceey e wvù bó to nyae can yo le. È jici bô mvun-gay mvu Keyoy ke Yuule le kè nu yî yese beene le.

¹⁵ⁿWo kee lo le bonyii bocii bo ε keba kè Esia le to nu ε laη wase me. È ngoo yibole nu Figelus bô 'Emogenes. ^{16o}Me nleke le Tata ecam shen fô yew Onesifolus e. Wvù to ké no gee naa bokaη e bokaη e ε shém yem lætene. Wvù to baa wuume ne me nje ncaw wvù me nu wvù le ke. ¹⁷È nu seke wvù to fεsε Lum jan, wvù to nu ε loocε gom lo me ke ghan yen me le. ¹⁸Me mbunlee le Tata ege ε ke edioo enu diuu di fokemεse, ε Tata

ecam shen fô wvù le. Wo looci kee naa lemme dicii di wvù to lemεε fô me le ε kelaante kè Efesus e.

No è nulo é Timatio ediiu yî fiεε fi Nyo' le

2 Timatio waa wem, è dioo tu fô wo, è leemè ke temyi bô mvungay mvù Klistu Jisos nu ε buw wo dvù. ^{2p}È joð ten fiεε fi wo ké no yuuke ε me njemyi fwe dvu bonyii nteen leesε can bonyii bo leη e bô nulo ke eyεeyi ten bonyii bomew dvù. ³È joð ten wo ηgεw diεwε wee jem wvu leη wvù wvu Klistu Jisos e. ⁴Ke wee jem ke dioo nu yî lemme diεw e bvuu no leese εkolε fô mwεem mvu bonyii bo ncεw e ke, njefo fiεε fi wvù taale yî dvù le nu keegεe fiεε fi cee εkolε we shieele. ^{5q}È è nu ke leηleη no ke wee wvù lewte kenlewte nulo ke elewte eso fiεε, sε wvù lewte bii bonci bo kenlewte le ke. ⁶Wee wee wvù lemte ten ntay nu wvù keηke keeyaw emom fiεε ηgoo mwεem mvù wvù to jewyεε le. ⁷È kpawaci ekumε mwεem mvù me njemyi mvun ε Tata ege ε wo ekiεε mvù mvunciim.

^{8r}È kumyi Jisos Klistu. Wvù to nu ε buy yî kpwe le. Wvù to nu wee wvu ε kfuu di Nfon Dawe le. È nu wvù wvù me nfewci ekumε wvù ε saaka wem wvù jee le. ^{9s}È nu nje saaka wvù jee wvun wvù me n'yene ηgεw, nu yî boncaw e diεwe cooη e. Geenen, naa no me ncim nu yî boncaw e nonen nu ε ke diεw Nyo' nu yî boncaw e ke. ^{10t}No fi nu nonen, me ε mum ε no ηkuule shém yî fiεε fici le nje bonyii bô Nyo' nu ε caw, wvu le bó ten ke ekeηke mboyma yî Klistu Jisos e bô bvukuke bvù mey lo. ^{11u}Njeme wvun nu naa keceey, wvù nu le:

*1:12 Kenεε le, "... wvù nulo etaale ke fô fiεε fi wvù nu ε nya can yem e fin e",

j1:10 Jon 1:14; Tay 3:6; 1Kol 15:20, 55, 57; Ibu 2:14-15 k1:11 1Tim 2:7

l1:13 1:5; 1Tim 1:10 m1:14 1Tim 6:20 n1:15 4:16 o1:16 4:19

p2:2 1Tim 1:10; 4:14 q2:5 4:7-8 r2:8 Lum 1:3-4; 1Kol 15:4

s2:9 1:8; Efε 3:1; Fili 1:12-14 t2:10 Lum 5:2; 2Kol 1:24 u2:11 Lum 6:8

é beene nu ε taashe ε kpwe beene ε bó,
 é beene ke ecee ten beene ε bó.

^{12v}É beene kuule shém,
 é beene ke esaake bvunfon beene ε bó.
 é beene ma lo wvú,
 é wvú ke ema ten beene.

^{13w}É beene nu se beene leeme yî diêw
 yesebeene le,
 é wvú emey ke leeme yî diêw ye le,
 njefo ke è nulo é wvú etun ekole kew ke.

Wee lemme wvù Nyo' nu ε bee

^{14x}Tamcé bó bô mwëem mvun, ebvuu
 ejeme ê bó fwe dvu Nyo' le bó elu bô
 mvunḡicen mvu ekumε diêw. Kε mvú yaa
 fii wee ke. Mvú beete ke lo bô bonyii
 bô yeke mvú. ^{15y}È momtè ntay kee-
 dunḡi ekole kuw ê Nyo' ejise diêwe wee
 wvù Nyo' yene le è nu wvu lɛḡ e. È nù
 wee lemme wvù yaa keḡke ke fiε fi
 wvú ewuume ne yî dvú le, noo wvù jici
 kecéy ke diêw Nyo' le ê je yi lɛḡ e. ^{16z}È
 wemtè lo bonjeme bô yaa keḡke ke fiε
 keege bô Nyo', njefo bonjeme bodvu nu
 ege é bonyii ecee ke ε è nu nce wvù
 yaa nu ke wvù Nyo' gomte gene dvú
 fwe. ^{17a}Bon'yeyi bobole bodvu nen'yi
 no nu ke diêwe keḡkoken kè diee ye
 wee gheḡke gene dvú le. ḡgoo bonyii
 bô yeyi n'yeyi wvudvu wvun nu 'Ime-
 nayus bô Filitus. ¹⁸Bó nu ε cine wase je
 kecéy e no bó leeme le mbuy wvu yî
 kpwe le nu ε jo wase bvudvu. E dioo
 ge nonen, ε befe bô mbee bonyii bomew.
^{19b}Geenen, kenffuy kè è lese Nyo' nu kè
 tɛmyi, ε kí leeme ke fó. Kenffuy kin nu ε
 Nyo' ε saḡ nciise we yî dvú le ε wvú nu
 le, “Tata kee bonyii bô è nu bew,” noo
 le, “Wee tfuu wvù bene diee di Tata le,
 keḡke keecine gee di befe le.”

^{20c}Yew wee wvu baay ké dioo nu ε
 shúw bô ḡkáa noo mvunḡom mvù nu
 dvú saa nu ke mwëem mvù bó kene bô
 ketwaa ke bigew e kè yeεle keḡke kè
 baa ke. Mvumew ké no nu ten mvù bó
 kene bô bite noo mvù bó kene bô mbom.
 Mwëem mvun ké no nu ε mvumew nu
 mvù keḡke lemme di kuuke, ε mvumew
 nu mvù keḡke ke lo lemme di ncεw.
^{21d}Nonen, é wee bvuuushi can ye fô
 mwëem mvù keḡke ke lo lemme di ncεw
 e, tu wvù nu enu wase diêwe fiε fi yew
 fi è nulo é bó ejoo gee lemme di kuuke
 dvú. Wvú nu enu wase wee wvù Nyo' nu
 ε ge le è nu wee wen. E wvù nu wase wee
 wvù ceyte lo cee ekole we le wvú ejoo
 wen gee lemme diêw di jee dvú sekeci.
^{22e}Nonen, è lewtè lo fiuw nce nnyen wvù
 keghan ké no keḡke le. È taalè fiuw ε è
 nu keecce nce wvu teyey bô keeḡke
 mbee noo keḡkonen bô nce wvu nyεkeey
 no bonyii bô teje ten diee di Tata le
 bô mvuntelem mvubole mvù yuule gee.
^{23f}Fo wo ekeḡkè naa lo fiε keege bô
 bombew bo keyuḡ e bo ecici ke, njefo bó
 ké no too ke ε è nu bô diwaa. ^{24g}E wee
 lemme wvù wvu Tata yaa keḡke kee-
 waale bô bonyii ke. Wvú keḡke keeḡke
 ε è nu fitefi fi jee fô wee le tfuu, nù wee
 wvù kee keeyeyi bonyii, kee ten keekuu
 shém bô bonyii. ^{25h}Wvú ké no naci fiε
 bô nyεkeey é bonyii bô kicine wvú. Wvú
 ké no naci nonen bô ḡkpawce wvu le
 è nelo é Nyo' efi bó é bó ekumen mvun-
 telem mvubole ekase ekee fiε fi kecéy,
²⁶emum etee bvufee bvubole jim, elewte
 ebuy é ketam ke dεwle le kè wvú nu ε
 koo bó jó le bó egeε ε è nu fiε fi wvù
 koonḡke le.

^{v2:12} Mat 10:32-33; Lum 5:17 ^{w2:13} Lum 3:3-4

^{x2:14} 1Tim 1:3-7; 6:4; Tay 3:9 ^{y2:15} 1Tim 1:10 ^{z2:16} 1Tim 1:4

^{a2:17} 1Tim 1:20 ^{b2:19} Ktḡ 16:5; Jon 10:14 ^{c2:20} Lum 9:21 ^{d2:21} 3:17

^{e2:22} 1Tim 6:11 ^{f2:23} 2:16 ^{g2:24} 1Tim 3:3; Tay 2:7-8 ^{h2:25} 1Tim 2:4

3 ⁱÈ keè le, è nu ke edioo enu ediuw yo fokemese le, é mwæm mvù tɛmyi ekooyi baay. ^{2j}Bonyii nu ke enɛ ekoonke ke wase ε è nu bikuu bibole, koonke bigew, bensee ye, dunji ye, jemyi dɛw yɪ befe ekume bonyii bomew. Kε bó yaa nu ke ebvuu eyuuke bobwee bobole bô bo'icee bobole kε, yaa nyaa kε lo key-oone yɪ fiε le, yaa kɛnke lo gee di yuule kε. ³Kε bó nu ke ekenke shen fô bonyii le kε, yaa læshi ten bojay bo bonyii le kε. Bô nu ke ebeete bô ediee ε bonyii, yaa nu kε lo é bó ejice ye yibole kε. Bô nu ke ekenke gee di bæmte, yaa koonke fiε fi jee kε. ⁴Bô nu ke ekuule mvu-nan yɪ bonyii le, cee nce wvu ncɛwncew, nu ε bó ε yɪnsɛn bô kencake ye. Bô nu ke ekoonke kε ε è nu keediee bikuu bibole efey keekoonke ε è nu Nyo'. ^{5k}Bô nu ke edunji le bó leeme yɪ fiε fi Nyo' le, geenɛn bvuu tune mvungay mvu fiε fi Nyo' le fidvu. È wɛmtè lo kfuu boba bonyii. ^{6l}Bonyii ban bomew nu bô ghane leyte yéw bonyii le soo bokɛnɛ bô wɛyɪ bô bibefɛ nu ε yikε wase bó, bó ε no jeenke bii kε wase ε è nu shiee mwæm mvumew e. ⁷Boban bokɛnɛ nu bô ké no shee kε yeke n'yɛyɪ sekeciɪ, geenɛn yaa nulo ke eyuu ekiε fiε fi è nu fi kecey kε. ^{8m}No Janis bô Jambles to kicine Muses, nu ke lɛnɛn no bonyii ban kicine kecey ke Nyo' le. È nu bonyii ε bvufee bvubole ε lɛmlɛm wase, ε fitefe fi bó duu le bó nu ε lese yɪ Klistu le nu mbiay. ⁹Geenɛn kε bó nu ke ege nonɛn egen ebuy ncejole kε, njefo keyun kebole nu ke ebuy kε ten endan fô bonyii bocii nu ke Janis bô Jambles e to buyεε.

ε Baul tefe Timatio le wvú eleeme kε yɪ fiε fi bó yɛyɛ wvú dvú le

¹⁰ⁿGeenɛn Timatio, wo kee wase ekumε n'yɛyɪ wɛm bô nce wɛm noo fiε fi me nleke bvufee yɪ dvú le. Wo kee ten ekumε fitefe fi me nlese yɪ Nyo' le bô shém yɪ me nké no nkɛle, noo kɛnkonɛn kè me nkɛnke fô bonyii le, bô no me nké no momte yɪ fiε ficii le ngene fwe. ^{11o}Wo kee ten bikaa bi bonyii to bone é me ejim noo bongew bem. Wo kee mwæm mvù to kooyε bô me Antiok bô Ikonium noo Lista. Wo kee kfuu bikaa bi bonyii to bone é me ejim. Geenɛn yɪ bongew ban e bocii nu ε Tata to boyse ke me. ^{12p}Fɪ nu lo kecey le wee tfuu wvú gomte keecee nce wvú Nyo' gomte diwε wee wvú nu ε taashe wase bô Klistu Jisos nu ε bó nu ke ebone kε bikaa é wvú ejim. ^{13ε}bonyii bô buwyi mwæm bô bonyii bo kenlɛema le, nu ε gee dibole nu ke efoo kε gene lo no bó læle bonyii bomew læle ten bikuu bibole. ^{14q}Geenɛn, fô wo le, è leemè kε ε è nu yɪ fiε fi bó nu ε yɛyɪ wo dvú wo ε bee fi le bô fitefe fiw ficii. È leemè yɪ dvú le njefo wo kee bonyii bô yɛyɛ wo dvú. ^{15r}Wo to kew no kee mwæm mvù bó saɲ é ɲwa' Nyo' le beε naa wan caan e. Mwæm mvun nu mvù nulo etefe wo é wo ke ekenke mboyma fele yɪ fitefe fi wo lese yɪ Klistu Jisos e. ¹⁶Fiε ficii fi bó saɲ é ɲwa' Nyo' le nu ε bvufee bvudvu nε fô Nyo' le. É fi fici keeyɛyɪ bonyii dvú, dunji bojay, nɛci bonyii, yɛyɪ bonyii bô nce wvu teyɛy, ^{17s}wvu le wee wvú è nu wee Nyo' enù ε wvú ε kpwentɛn, kɛnke fiε ficii keegeε lemme di jee diciɪ dvú.

^j3:1 1Tim 4:1; 2Bi 3:3; 1Jon 2:18; Jut 18 ^j3:2 Gal 5:19-21

^k3:5 Mat 7:15, 21; Lum 2:19-20; Tay 1:16 ^l3:6 Tay 1:11

^m3:8 Ksm 7:11, 22; 8:3, 14; 1Tim 6:4-5 ⁿ3:10 Lum 16:24; 1Tim 1:5

^o3:11 Lem 13:50; 14:5; 14:19; Mben 34:19; 2Kol 11:23-29

^p3:12 Mat 16:24; Jon 15:20; Lem 14:22; 1Tɛs 3:3 ^q3:14 2:2; 1Tim 1:10

^r3:15 Jon 5:39; Lum 15:4; 1Tim 4:13; 2Bi 1:21 ^s3:17 2:21

Ɛ Baul tefe Timatio le wvú egeè lemme diew ntay

4^tMe njemyi fin ê wo fwe dvu Nyo' bô Klistu Jisos wvú nu ke esaw bonyii bô bæ dvú bô bô kpweken wase. Ɛ me njemyi nje mbuynen we wvú wvú nu ke ebuynen noo nje bvunfon bwew ngayte le, ^{2u}ê fewci diew Nyo'. Ê fewci ke gene dvú, kenæ è nu kefew ke lej kenæ è baa nu ke lej. Ê dunçi bojay bo bonyii le, saakè bô, yvuwsè mvuntelem mvubole bô nyekeey noo n'yæyi wo. ^{3v}Ê keè le kefew too lo kè bonyii yaa bæ ke eleeme yí n'yæyi wvu lej e ke. Bitem bibole nu ke efuu keeyuuke wase Ɛ è nu fiæ fimew jæy. Ɛ́ bô emum egom Ɛ è nu bonyii bo n'yæyi le bô nu eyæyi wase Ɛ è nu fiæ fi bô koonke keeyuuke. ^{4w}Bô nu ke ecine keeyuuke fiæ fi keceey e, ebvuyte wase gene Ɛ è nu ê mvumangaan e. ⁵Geenen, fô wo le, è lewsè ekole kuw teytey sekeci, kuulè shém yí bongew e, egeè lemme di wee wvú ghane lo fewci diew Nyo' le. Ê geè lemme diuw dicii ntay.

^{6x}Fô me le nu Ɛ me nu wase keseen diewe mbvuum e, Ɛ kefew kocine wase kè bô nu ejo me ege dvú diewe no bô ke fuu mbvuum yí ketan ke ncese le. Kefew kè me nu enkfule nu Ɛ kocen wase. ^{7y}Me nu Ɛ ndiu wase bvudiuw bvú jee yí fiæ fi Nyo' le, Ɛ nlewte kenlewte Ɛ mæse, Ɛ njice mbee wem e Ɛ mey yí dvú le. ⁸Ɛ kew yí keseen e nu Ɛ bô Ɛ gæ wase kefo kem ke bvunfon e kè è nu ke nce wvu teytey e. Kefo kin nu kè Tata wvú nu wee wvú saake bonsaw teytey nu ke ebon ê

me efa yí diuu di fokemese le. Ke wvú nu ke ebon ke Ɛ è nu kem maan ke. Wvú nu ke ebon ten ke bonyii bocii bô koonke le wvú ekase eto le.

Ɛ Baul see no mwæm nu ê keba kew e

⁹Timatio, mome naa ntay keeyanjen eto cekey ê me le. ^{10z}Ê keè le Demas nu Ɛ kon wase won wvu keseen wvun, Ɛ laj me Ɛ gen Tesalonika. Klesens nu Ɛ gen Galeshia, Taytus Ɛ gen Dalmatia. ^{11a}Ê mey ke Luk wvú ember wvú nu bee wvú. Seke wo too, jo Mak Ɛ ben Ɛ wvú no too. Wvú nulo efici me baay yí lemme le. ^{12b}Tikikus nu Ɛ me Ɛ ntum wvú Efesus. ^{13c}Seke wo too, jo kekum kem ke baay kè me nto ngekeey yew dvu Kabus ê kelaante kè Towas e. Ê toð ten bô bonwa' bem, efey mvunciim bô bô fe bô jéw nyam. ^{14d}Aleksanda wvú tfuyte elame nu Ɛ ge ngew bô me Ɛ è yaa nu wvu wæ ke. Tata nu ke elaw wvú yí gee diew e. ¹⁵Ê yenè ten ben Ɛ wvú. Wvú kicine saaka wvú beene fewci naa lo baay. ^{16e}Yí nsaw wem e nu Ɛ diuu di fwe di me nto nleemæ ê kebej ke nsaw e nu Ɛ wee to baa leem lo ê me ejim ke. Bonyii bocii to nu Ɛ lewte me. Fo Nyo' esaw bô yí fifie le ke. ^{17f}Geenen, Tata to nu Ɛ leem ê me ejim, nya me bô mvun-gay keenfewce saaka wvú jee ntay wvu le bonyii bô yaa nu ke Bojuu eyuw saaka wvudvu. Nonen wvú to nu Ɛ bvuse me diuw bvule le. ^{18g}Tata nu ke ebvuuse ke me can fiæ fi befe le ficii, ke eghan elese me bvunfon bwew bvú fowe le yí nyekeey e. Beene etumtè monkum mew sekeci se nka. Fí enù nonen.

^t4:1 Lem 10:42; 2Kol 5:10; 1Bi 4:5 ^u4:2 Lem 20:20, 31; Tay 1:13

^v4:3 1Tim 1:10; 4:1 ^w4:4 1Tim 1:4 ^x4:6 Fili 2:17; 2Bi 1:14

^y4:7 1Kol 9:24-25; Fili 3:12-14; 1Tim 1:18

^z4:10 Fili 2:21; Kolo 4:14; Flm 24; 1Jon 2:15; 2Kol 2:13

^a4:11 Kolo 4:14; Kolo 4:10 ^b4:12 Kolo 4:7-8 ^c4:13 Lem 20:6

^d4:14 Mat 16:27; 1Tim 1:20 ^e4:16 1:15

^f4:17 Dan 6:20; Mben 22:21; Lem 1:8; 23:11 ^g4:18 2Kol 1:10; Fili 1:19-20

Bongayma

^{19h}Gayε Blisilia bô Akpwila le enya
 ê me. Gayε tɛn yew Onesifolus e.
²⁰ⁱElastus to nu ε shεε Kolen, ε Toofimus
 nu ε me nto ncine wvú le Miletus ε wvú
 cemte. ²¹Mome naa ntay keeto é kefew

ke nffum wvù tɛmyi le sε kεw. Yubu-
 lus ciinse ngayma ê wo. Budens bô Li-
 nus noo Klawdia bô boom bo bwee we-
 sebeene le bocii yî Klistu le ciinse tɛn
 ngayma. ^{22j}Me nleke le Tata etaalè fô
 keyoy kuw e. Wvú ebuw ben bocii.

^h4:19 Lem 18:2; 2Tim 1:16-17 ⁱ4:20 Lem 19:22; Lum 16:23; Lem 21:29
^j4:22 Gal 6:18

Ŋwa' wvù Baul to saɲɛɛ ê

Taytus

Fieɛ fi nu ê Ŋwa' Taytus wvun e

Ŋwa' wvun to saɲ Baul fô cuwee mvu le ε bó teɲe le Taytus. Taytus to nu wee ketum kemew kè yaa nu kɛ ke Bojuu le, ε wvù to cinɛ nce woɲ wvubole banke no nu wee mbee wvu Klistu. Wvù to lemte bô Baul, nu wee wvù fici wvù yî lemme diɛw di diɛw Nyo' le. Baul to saɲ Ŋwa' wvun fô cuwee wvun e ε wvù nu woɲ wvù Klet e. Wvù to nu jó ε Baul ε cinɛ wvù le le wvù eshɛɛ efici jó taale no lemme di kentaashɛ ke bonyii bo mbee le gene.

Baul nu ε tamcɛ Taytus ekumɛ kenɲe kè bonyii bô nu bikuu bi kentaashɛ ke bonyii bo mbee le kenɲe keekenɲe. Wvù to jemɲi ê wvù no wvù to yene ε bonyii bo Klet nteen kenɲe kenɲe ε è nu kè befe. Fieɛ fi bii fó nu ε wvù teete Taytus no è nulo é wvù eyɛɛyî bonyii jɛɛy jɛɛy ê kentaashɛ ke bonyii bo mbee le.

Bikuu bi mwɛɛm e ê Ŋwa' wvun e

1:1-4 Kenkewcɛ

1:5-16 Ekumɛ Bikuu bi kentaashɛ ke bonyii bo mbee le

2:1-15 Ekumɛ gee di bonyii jɛɛy jɛɛy ekenɲkè ente jo kentaashɛ ke bonyii bo mbee le

3:1-11 E Baul tefe Taytus

3:12-15 Kemɛɛ

1 kè nu me wvù Baul, ε me nu waa lemme Nyo' noo waa ntum Jisos Klistu. Lemme diem nu keenɲee ε mbee bonyii bô Nyo' nu ε caw gene fwe, bô le bô ekeè fieɛ fi kecɛɛy fi bii nce wvù è nu

wvù Nyo' gomte le, ²lemum etaalè fwe yî nshii wvù mɛy lo wvù Nyo' wvù nulo saa mbiay mbiay to kawɛɛ ε woɲ sɛ ke kew e. ³mKefew ke lɛɲ to nu ε dioo kocɛn, ε wvù mum duɲcɛ diɛw ye endan fele yî diɛw ye yî me nfewci le, ε è to nya Nyo' wvù Mboyse wesebeene mvuɲɲay mvudvu ê me le me enfewci.

⁴nMe nsaanɲe Ŋwa' wvun fô wo le Taytus. Wo nu waa wɛm wvu kecɛɛy yî mbee wvù è nu wesebeene bocii le. Nyo' Ice bô Klistu Jisos wvù Mboyse wesebeene ebuw wo, enya wo bô nykeeye.

Lemme di Taytus to sheetɛ Klet keege

⁵oShieɛ wvù me nto ncín'yɛɛ wo le Klet to nu le wo eshɛɛ eneɛle mwɛɛm mvù nu ε lɛmlɛm, ebvuu egeɛ bocee bintaashɛ bi bonyii bo mbee le bilaante le bicii ê je yî me nto nduɲcɛɛ ê wo le. ⁶pWee keenu cee kentaashɛ nu ε wvù kenɲe keenu wee wvù yaa kenɲe ke fieɛ fi bó ebaci wvù yî dvù le kɛ. Wvù kenɲe keenu dwee kpwoon mwaan, ε boom bew nu bonyii bo mbee le, ε è yaa nu bô bonyii yene le bó ghanɲhanɲe lo kenɛɛ tɛmɲi bikuu kɛ. ⁷No cee ekolɛ ke kentaashɛ le nu wee lemme Nyo', tu kɛ wvù kenɲe keekenɲe fieɛ fi bó ebaci wvù yî dvù le kɛ. Kɛ wvù kenɲe keeduɲci ye kenɛɛ kenɲe shém yî ton'yɛɛn kenɛɛ nu wvù wuu mbvuum ε mó koole kɛ. Kɛ wvù kenɲe keenu wvù wamene bonyii kenɛɛ wvù kuɲɲe kɛ ε è nu sɛw kɛ. ⁸Wvù kenɲe keenu wvù fiisene bonyii bo ghane le, koɲɲe fieɛ fi è nu fi jee, gee mwɛɛm bó bvufɛɛ, kenɲe nce wvu teyɛɛy, kenɲe nce wvù yuule, kee keejice ye ye le. ⁹qWvù kenɲe keenu wvù jici n'yɛɛyî wvù è nu wvu lɛɲ wvù bó yɛɛyî wvù dvù nɛay, wvu le wvù enyaa ntefe ê bonyii bii ε è nu n'yɛɛyî wvù è nu

^k1:1 1Tim 2:7 ^l1:2 1Bi 1:3-5; Gal 3:6, 17-18 ^m1:3 3:4; 1Tim 2:6

ⁿ1:4 2Kol 2:13; 1Tim 1:2 ^o1:5 Lem 14:23 ^p1:6 1Tim 3:2-7; 1Bi 5:1-4

^q1:9 2:1; 1Tim 1:10

wvu leŋ e, ebvuu etooshi ten bonyii bò kicine n'yɛɛyi wvudvu.

Bò ecilè n'yɛɛyi bonyii bo mbiay e

¹⁰^{rs}Me njemyi nen njefo bonyii nu dvú nteen bò tɛmyi bikuu, bò jemyi díew yi ecici, læle bonyii, efey mvunciim ngoo bonyii ba bò leeme kɛ le bò kɛŋke keet-fuuse bonyii yew. ¹¹^tBoban nu bonyii bò bò ebaŋ lo dew yibo, njefo bò ghane bvunŋe yéw bonyii yicii no bò yɛɛyi mwɛɛm mvù bò yaa kɛŋke keeyɛyi kɛ. É bò gee nonen é è nu nje bigew bi ecici bì bò kuŋke. ¹²Bonyii ban nu é wee wvubo mvu kebɛ wvù bò duu le è nu wee ntum Nyo' wvubo to jeme wase ekumɛ bò gayte le, “Bonyii bo Klet ké no nu bonyii bo mbiay e sekecii. Bò nu lo nyám yi ŋkpwaante yì befe, nu biwelen-coy bì wuwte kɛ é è nu mwɛɛm mvu-dien.” ¹³^uNjeme wvudvu wvun ekumɛ bò nu lo keceɛy. Nonen è looci tooshi lo bò dew yibole, wvu le bò ekeŋke mbee é è nu wvu leŋ, ¹⁴^vefey fo bò enya bikuu bibole eyuuke é è nu mvumangaan mvu Bojuu le, kenɛ mwɛɛm mvù bonyii bò nu é tun mwɛɛm mvu keceɛy mvù Nyo' gayte le bonyii ebii dvú le. ¹⁵^wBonyii dioo kɛŋke mvuntelem mvù yuule, é mwɛɛm mvunciim no yuule fò bò le. Geenɛn, bò dioo kɛŋke mvuntelem mvù yiile sɛ bò kɛŋke mbee, fiɛ saa enu dvú fi yuule fò bò le kɛ, njefo boŋkpawcɛ bobole bò je yì mvuntelem mvubole nu jó, nu é befe wase. ¹⁶^xBoba bonyii duu le bò kee Nyo', geenɛn é gee dibole kaa duŋci le bò nu é ma lo Nyo'. Nce wvubo nyene baay, é bò tɛmyi bikuu. Kɛ bò nu bonyii bò nulo ege naa lo fiɛ fi jee kɛ.

Bon'yɛɛyi ekumɛ kenge kè jee

2^{yz}Fò wo le Taytus, fiuw nu é wo kɛŋke keeyɛyi bonyii é è nu bò mwɛɛm mvù cemsene é n'yɛɛyi wvu leŋ e. ^{2a}É teetè bolemɛ bò nu wase ngay-bonyii le bò ejici ye yibole yì fiɛ le ficii, kɛŋkè n'wvum fò bikuu bibole, geè mwɛɛm diwɛ bonyii bò kɛŋke bvufee le, kɛŋkè mbee é è nu wvu leŋ, kɛŋkè kɛŋkonɛn é è nu ke leŋ, kuulè shém yì boŋgew e bocii.

^{3b}É teetè ten bokɛnɛ bò nu wase ngay-bonyii le bò ekeŋkè kenge é è nu kè duŋci n'wvum fò Nyo' le. Fo bò ekun-senè mvunjkunsɛn kɛ. Fo bò enù bonfaw bo mbvuum e kɛ. Bò eyɛɛyi bonyii é è nu bò mwɛɛm mvù jee.

⁴Nonen, é bò emum eteete ngon bokɛnɛ no è nulo é bò ekoŋke bole' bobole noo boom bobole, ^{5c}bvuu geè mwɛɛm diwɛ bonyii bò kɛŋke bvufee le, ceè nce wvù yuule, tawtenè yéw yibole, kɛŋkè mvuntelem mvù jee fò bonyii le, yuukè bole' bobole. Nonen, wee saa ebvuu enu dvú wvù nulo ejeme díew yì befe ekumɛ díew Nyo' kɛ.

^{6d}É nu ke leŋleŋ no wo nu ejemyi é cubonyii le bò kɛŋke keegè mwɛɛm diwɛ bonyii bò kɛŋke bvufee le. ^{7e}É duŋci kenge kè jee yì fiɛ ficii fi wo gee le, wvu le bonyii eyenè bejɛne. Seke wo yɛɛyi bonyii bò fiɛ, é wo lese fitele fiuw ficii yì dvú le, no yɛɛyi bò shíee, ^{8f}ɛ njeme wo nu wvu leŋ wvù è nulo wee saa ekeŋke fiɛ fi befe keejeme ɛnte jodvu kɛ. Nonen, é bonyii bò kicine beene ewu-umen njefo kɛ bò kɛŋke fiɛ fi befe keejeme ekumɛ beene kɛ.

^{†1:10} 3:9-11; 1Tim 1:3-7 ^{§1:10} 1Tim 1:6 ^{†1:11} 1Tim 6:5; 2Tim 3:6

^{u1:13} 2Tim 4:2 ^{v1:14} 3:9; 1Tim 1:14

^{w1:15} 1Tim 1:5; Mat 15:11; Lum 14:14, 20 ^{x1:16} 2Tim 3:5; 1Jon 2:4 ^{y2:1} Efe

5:21-6:9 ^{z2:1} 1Tim 1:10 ^{a2:2} 1Kol 13:13 ^{b2:3} 1Tim 3:11; 1Bi 3:1-5

^{c2:5} Efe 5:22-24 ^{d2:6} 1Jon 2:14 ^{e2:7} 1Tim 4:12; Fili 3:17 ^{f2:8} 1Bi 2:15

⁹gê teetè bonfaw le bó enya bikuu bi-bole é bonyii bô kênke bó, egeè fiêe ficii no bó gomte le bó egeè. Fo bó etfuusè fiêe dew yibole kè. ¹⁰hFo bó esoônkè mwëem mvubole kè. Bó kênke keedunçi lo é jé le yicii le bó nu bonyii bo kecéy e. É bó gee nonen yî fiêe ficii le, é bonyii emum eyene n'yëyi wvu êkumè Nyo' wvù Mboyse wesebeene le, le è nu fiêe é fí kênke njon.

¹¹È yëyi bó nonen, njefo mbuwma Nyo' keeboyse bonyii nu é to wase wvu le è nelo é bonyii bocii ke eboy.

¹²iMbuwma wvun yëyi beene le beene ecine nce wvù yaa nu kè wvù Nyo' gomte le, bô le fo beene ekenke shiee wvu baay yî mwëem mvu yî nshè le kè. Le beene eceè bô bvufee bvusebeene fó bvucii, ceè nce wvu teyey noo nce wvù Nyo' gomte yî won wvun e. ¹³jBeene eceè nonen, ceyte bvujonke bvù beene taale fwe yî dvù le bvù nu ke ebuynen, bvù è nu bvukuke bvù Nyo' wesebeene wvu baay wvù è nu Mboyse wvù Jisos Klistu le. ¹⁴kWvù to nu é nya êkolè kew nje yese beene keesum beene yî bibefè le bicii, keege é beene eyuule, nu bonyii bew bô kênke shiee wvu baay keegee gee di jee.

¹⁵Mvun nu mwëem mvù wo kênke keeyëyi bonyii dvù. È teetè bó, dunçi bojay bobole bô mvungay mvunciim mvù wo kênke. Fo wo ebee é wee ejin wo kè.

No è nulo é gee di bonyii bo mbee le enù

3^lè tamçi bonyii bo mbee le le bó eyuukè bonyii bô saake won bô bô

kênke mvungay é bó we le. Bó egeè fiêe fí bó gayte, enù é bó é seyse keegee fiêe ficii fi è nu fi lèj. ²Fo bó ejemyi fiêe fí befe êkumè wee kè. Fo bó ewaalè diwaa kè. Bó enù wëe, joo bikuu bibole fokuse fwe dvu bonyii bocii. ³mÈ kumyì le beene ten to shee gee keyun, temyi bikuu, jayte je. Beene to nu bonfaw bo mwëem e jëy jëy mvù ye yesebeene to koonke, bvuu diee bikuu bisëbeene. Beene to cee nce wesebeene kênke kè é è nu mvuntelem mvù befe bô kendonj ke benëen, é bonyii bane beene é beene bane ten bonyii.

⁴nGeenen, é Nyo' wvù Mboyse wesebeene ke díoo dunçe fitele fiew fi jee bô kênkonjen kew fô beene le, ⁵omum boyse beene. Kè wvù to boyse beene nje fiêe fimew fi lèj fi beene to gee kè. Wvù to boyse nje shen ye fele yî ncuke wvù wvù to cukèe beene é beene kênke mboo wvu fwe le, é Keyoy ke Yuule kumen beene é beene no nu bonyii bo bofe kênke nshii wvu fwe. ⁶pKeyoy ke Yuule kin nu é wvù to looce tfuw lo yî yese beene le fele yî Jisos Klistu wvù Mboyse wesebeene le. ⁷qWvù to ge nonen wvu le wen ebuw lo beene, ejo beene le beene nu sè jay, emum enu bondiela bew taale fwe keeke ekenke nshii wvù mey lo. ⁸Njeme wvù me njeme wvun nu naa lo kecéy.

Me nshieele naa le wo ejemyi ciise lo mwëem mvun é bonyii, wvu le bonyii bô nu é bee Nyo' le eyen le bó enya bikuu bibole keegee gee di jee. Mvun nu naa mwëem mvù jee baay, é mvù too bô sèw fô bonyii le bocii. ⁹rsGeenen, è wemtè bombew bo keyun e, bô ediee é bo'icee dikfuu yò bonyii ke she taanke. È wemtè

⁸2:9 1Tim 6:1-2 ^h2:10 3:4 ⁱ2:12 Efe 1:4; 1Jon 2:16

^j2:13 1Kol 1:7; 1Tes 1:10 ^k2:14 3:14; Ksm 19:5; Esek 11:20; Gal 1:4; Efe 2:10; 1Tim 2:6; Ibu 13:12; 1Bi 2:9; 1Jon 3:16 ^l3:1 Lum 13:1-7; 1Bi 1:13-17

^m3:3 1Kol 6:11; Efe 5:8 ⁿ3:4 1:3; 2:10-11; 1Tim 1:1; 2:3; 4:10; Tay 3:6

^o3:5 Jon 3:5; Lum 6:4; Efe 2:8-9; 5:26; 2Tim 1:9; 1Bi 1:3 ^p3:6 Lum 8:9-16; 1Kol 6:11; Gal 5:25; 2:13; Fili 3:20; 2Tim 1:10; Tay 3:4; 2Bi 1:11; 1Jon 4:14

^q3:7 Lum 3:24 ^r3:9 1:10-16 ^s3:9 1:14; 1Tim 1:4

ten mvun̄kicɛn bô diwaa di ekumɛ bonci bo Bojuu le. Kɛ mvumvun mwɛɛm kɛŋke naa lo sɛw kɛ. Ê nu mwɛɛm mvu ɛcici. ¹⁰tÊ wee nu dvú wvù too bô kɛŋgawsɛn, é wo jeme ê wvú. Ê wo jeme ê wvú kɛŋ mwaan̄ ɛ buy bokaŋ bofɛɛ sɛ wvú lu, é wo cinɛ je ye le. ¹¹Ê kɛè lɛ wvuwe wee nu ɛ wvú ɛ cinɛ wase je yi lɛŋ e ɛ no bvuyte lo, ɛ nce we nu wvu kebɛfɛ, ɛ wvú ɛ lese wase ekolɛ kew ŋgɛw e.

Njeme bô bongayma bo fokemɛse

¹²uMe nu ŋke enciinse Atɛmas kɛnɛ Tikikus fô wo le. Wvú ke díoo ɛ to, ɛ wo mom naa ntay keeto fô me le Nikobo-

lis. Ê nu jó jò me nu ɛ nseyse lɛ me nu ŋke enu yî kefew ke nffum wvù tɛmyi le. ¹³vMome naa ntay keefice Senas wvù wee wvù looci kee bonci, bô Abolos yî lɛne dibole. Mome eyɛn lɛ bó nu ɛ kɛŋke fice ficii fi bó shieele. ¹⁴wBonyii bɔsɛɛbeene ten kɛŋke keeyɛyi keenya bikuu bibole keegɛɛ dilemme di jee, wvu lɛ è nulo é bó efici yî mwɛɛm mvù nu shiee le lɛ bó efice le. Fo bó enù kɛ lo ɛcici kɛ.

¹⁵Bonyii bocii bò nu fɛn bee bó ciinse ŋgayma ê wo. Gayɛ bonyii bo mbee le bocii bò koonke beene. Nyo' ebuw ben bocii.

^t3:10 Mat 18:15-17 ^u3:12 Kolo 4:7-8 ^v3:13 1Kol 1:12

^w3:14 2:14; 2Kol 8:8-9; Gal 5:22; Efɛ 4:28; Kolo 1:10

Ŋwa' wvù Baul to saɲɛɛ ê

Filemun

Fieɛ fi nu ê Ŋwa' Filemun wvun e

Filemun to nu wee Klistu, ε è nelo enu ε wvù to nu wee kentaashe ke Kolose. Ê to nu wee ε bó kee wvù ntaɲ. Wvù to keɲke nfwa ε bó teɲe le Onesimus. E nfwa wvudvu ke nɛ lewte mum gen buynen yî Baul e yew ncaw e. E Baul ke ge ε Onesimus mum tu wee Klistu.

Ŋwa' wvun nu ε Baul to saɲ fô Filemun e keeleke le wvù ekase ejo Onesimus é wvù elemte wvù le no wvù to shee lemte. E Baul mum ciinse Onesimus fô wvù le leke le wvù eleeshe fieɛ fi wvù to gee efiisen wvù wase diewe waa bwee yî Klistu le.

Bikuu bi mwɛem e ê ŋwa' wvun e

1-3 Keɲkewce

4-7 E Baul bense Filemun

8-22 E Baul leke le Filemun efiisen Onesimus

23-25 Ŋgayma wvu fokemese

1 ^xÊ nu me wvù Baul, ε me nu yî ncaw e nje me nu wee Klistu Jisos. Ê nu bee waa bwee wesebeene wvù Timatio. Me nsaɲke ŋwa' wvun fô Filemun wvù nsaa yesebeene shém wvù bee bó lemte yî fieɛ le fimwaaɲ, ^{2y}noo fô Afia wvù jeme yesebeene le, bô Alkibus wvù beene ε bó diuu yî fieɛ le fimwaaɲ diewe bonyii bo jem e, noo fô kentaashe ke bonyii bo mbee le kè taashi ê wo yew e. ³Nyo' Icee wesebeene bô Tata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonɛn, ebvu enya ben bô mvuntelem mvù lætene.

E Baul nya keyoone ê Nyo' nje Filemun

^{4z}Filemun, me ɲke ndioo mbunlee sekecii eɲkume wo, no nyaa ke ε è nu keyoone ê Nyo' wem ekume wo, ^{5a}ɲjefo me n'yuuke no wo nu ε lese fitele yî Tata Jisos e, ε no koonke bonyii bô è nu bo Nyo' le bocii. ^{6b}Me ε no mbunlee le no wo nu ε lese wase fitele yî Jisos e, ben ε bonyii bo Nyo' le ε no nu yî kentaashe le, fife ege é wo emese ekieɛ mwɛem mvù jee mvunciim mvù è nu mvuseɛbeene bô nu ε taashe bô bo Klistu. ^{7c}Waa bwɛem, kfuu keɲkonɛn kè wo keɲke fô bonyii bo Nyo' le, gee ε mvuntelem mvubole lætene, nu ε ge me ε no n'yuuke njoɲ baay, ε fitele fiem ten yvuwse.

E Baul leke Filemun ekume Onesimus

^{8d}Fieɛ fimew ε mum ε no nu dvù fi me nshieele le wo ege, ε è be nulo é me enggay lo bô mvungay mvù me ɲkeɲke diewe wee Klistu le le wo ege. ^{9e}Geenen, nje keɲkonɛn, me nu eɲku lo can ê wo. Me wvù Baul nu wase ɲgaywee, ε me mbvu nu yî ncaw e keseen nje saaka wvu ekume Klistu Jisos. ^{10f}Me ε no ɲkule can ê wo ekume waa wem wvù Onesimus wvun. Me nto njo wvù waa wem e yî mbee le nu yew ncaw e fɛn. ¹¹Fwele to nu ε wvù nu fieɛ fi ecici fô wo le. Keseen wvù ε no looci wase nu naa wee fô bee wo le bocii.

¹²Me ε no ntfuuse wvù jim fô wo le keseen. Wvù looci nu fitele fiem. ^{13g}Me ɲkoonke le è be nulo é me engge wvù mbew yem e é wvù etaale fô me le fô bvudvu bwuw e no me nu yî ncaw e fɛn nje saaka wvù jee wvu ekume Jisos. ^{14h}Geenen, me ε n'yen le ke è nulo é me

^x1:1 1Kol 4:17 ^y1:2 Lum 16:5; Kolo 4:17 ^z1:4 Lum 1:8 ^a1:5 1Tes 3:6

^b1:6 Fili 1:9; Kolo 1:9-10 ^c1:7 Lum 12:10; 2Kol 7:4; Ibu 13:1

^d1:8 1Tim 6:1-2 ^e1:9 1; Efɛ 3:1 ^f1:10 Kolo 4:9; 1Tim 1:2

^g1:13 Fili 2:30 ^h1:14 2Kol 9:7; 1Bi 5:2

enɛe fiɛɛ diɛwɛ fifin e sɛ wo kee fô ke, njefo ke me ngomte le lemme diuw di jee di wo gee fô me le enù ke diɛwɛ me nkane lo wo ke. Me ngomte le fî enù no fitele fiuw nu e bee.

¹⁵ Sekemew e Onesimus to nɛ ê wo ejise yî kefew e caan nɛn, le wvú ke dioo e tu jim, é ben e wvú emum enù wase kemakaa, ¹⁶ le wvú yaa bvuu nu nfwa ke, e wvú fele wase nfwa. Wvú nu wase waa bwoo shém yî Klistu le, e wvú nu ten fô me le baay sɛ ge fô wo le, no wvú nu wee wo lemme bvuu nu wee Tata. ¹⁷ Nonɛn, é wo fɛn nu e yen le bee wo nu yî kentaashɛ le, é wo fiisen wvú no è be nu me é wo efiisen. ¹⁸ É è nu le wvú to nu e jay fiɛɛ fô wo le, kɛnɛɛ le, wvú kɛnke fioo ben e wvú, é wo gee ê diee diem e. ¹⁹ ^jMe nsaanke fin e è nu bô kebo kem le, “Me wvù Baul nu nkɛ enlaw.” Me nje-myi nɛn e ke shiee nu dvú wvù me nshe nseɛ lo le, wo ten kɛnke fioo bee wo ke.

Nshii wvù wo kɛnke keseen nu nje me. ²⁰ Nonɛn waa bwɛɛm, fiɛɛ ke me njefo bee wo nu bonyii bo Tata le. Gee nonɛn nje kentaashɛ ke bee wo le yî Klistu le é ye ejon me. ²¹ Me nsaanke ê wo nɛn, nkɛe naa ntay le wo nu ebee keege fiɛɛ fi me ngayte, e wo nu dioo gee, ege naa efesen lo.

²² Keebvuu bise fô, seyse bvudvuu bvunce le ê me, njefo me ntaale fwe nkɛe le Nyo' nu eyuw bunle yene eciinse me fô ben e.

Ngayma

²³ ^kEbaflas wvù nu bee bó yî ncaw e fɛn nje saaka wvu ekumɛ Klistu Jisos, gayte wo le. ²⁴ ^lMaaku, Alistakus, Demas noo Luk bô bee bó lemte yî kentaashɛ le, gayte ten wo le. ²⁵ ^mTata Jisos Klistu ebuw ben bô kembonen kew é kí eficì biyoy binen.

ⁱ1:16 1Kol 7:22; 1Tim 6:2 ^j1:19 1Kol 16:21 ^k1:23 Kolo 4:12

^l1:24 Lem 12:12; 2Tim 4:11; Kolo 4:10; Kolo 4:14 ^m1:25 Gal 6:18

Ŋwa' wvù bô to saŋɛɛ ê

Bo'ibulu

Fieɛ fi nu ê Ŋwa' Ibulu wvun e

Kɛ beene looci kee wee wvù to saŋɛɛ ŋwa' wvun kɛ, geenɛn ɛ beene kee le bô to saŋ fô bonyii bo Klistu le bô nu Bo'ibulu. Bo'ibulu nu dieɛ di Bojuu le dimew. Bô to saŋ keege le Bojuu bô to nu ɛ lese wase fiteɛ yî Klistu le emey kɛ eleeme yî dvú le, naa no boŋɛw to cim too fô bô le jé le jé le. Ê to nu ten keege é bô ekieɛ le moŋkan mo monfem mð Jisɔ to dvú kɛŋke mvuŋgay fele mo moyvuum. Bô to saŋ ten keetefe bô le bô ekeè le fieɛ fi Nyo' nu ɛ kaw bonyii dvú nu ɛ kɛ fí yaa nu ke esoy kuse kɛ. Bô nu ɛ duŋɛ le mwɛɛm mvù Klistu wvù Waa Nyo' nu ɛ to dvú fele mvu bonyii bo ntum Nyo' bo fwele le, njeɔ mvubole to nu ke lo binjinjin, ɛ Klistu ɛ to wase bô mwɛɛm mvù è nu mvu keɛɛy.

Bikuu bi mwɛɛm e ê ŋwa' wvun e

1:1-3 Klistu looci nu wunte Nyo' keɛɛ
1:4-2:18 Klistu fele bonceendaa bo Nyo' le
3:1-4:13 Klistu fele Muses bô Yoshua
4:14-7:28 Klistu nu cee ncese wvù fele bocee ncese bocii
8:1-9:28 Moŋkan mð Klistu to dvú fele mo moyvuum
10:1-39 Ncese wvù Klistu to geɛ fele boncese bocii
11:1-12:29 Ekumɛ keelese fiteɛ yî Nyo' le
13:1-25 Ntefe wvu fokemɛɛ

Nyo' nu ɛ jeme wase ê beene ɛ è nu diuw Waa we le

1 Ê to shee nu fwele, ɛ Nyo' jemyi ê bo'iceɛ boɛɛbeene dew bonyii bew bo ntum e bokaŋ e nteen bô ê jé le jɛɛy jɛɛy. ²ⁿGeenen, è dioo nu ɛdiuw ɛyan yo fokemɛɛ le, wvù ɛ jeme wase ê beene ɛ è nu diuw Waa we le. Ê nu Waa we wvun wvù wvù nu ɛ geɛ le wen nu ke enya fieɛ ficii can ye le é wvù esaakè. ɛ è nu wvù wvù Nyo' to bomɛɛ woŋ bô fieɛ ficii can ye le. ^{3o}N'yu Nyo' lawkene yî ye le, ɛ wvù nu wunte Nyo' keɛɛ. Ê nu wvù wvù geɛ ɛ ebule bô nshɛ sɛ nu dvú. ɛ wvù geɛ ɛ è nu bô diuw ye yî kɛŋke mvuŋgay e. Wvù to nu ɛ man bibefɛ bisɛbeene. No wvù man nonen mum ben we shii ê ebo ke ɛɛɛy ke Nyo' Bvukuke le.

Waa Nyo' kuuke fele bonceendaa bo Nyo' le

^{4p}Fí ɛ mum ɛ no nu le Waa Nyo' kuuke naa baay fele bonceendaa bo Nyo' le, kɛ lɛŋlɛŋ no dieɛ di Nyo' teŋe wvù dvú kuuke naa ten baay fele dibole. ^{5q}Beene kee le wvù kuuke lo njeɔ kɛ nceendaa Nyo' mvu nu dvú wvù Nyo' ke nu ɛ yuu wase gay ê wvù le,
“Wo nu Waa wem,
ɛ eben nu ɛ me ɛ ŋgay wase le me nu Ico”
ke.
ɛ kɛ mvu nu dvú wvù wvù ke nu ɛ yuu wase jeme ekumɛ wvù le,
“Me nu ŋke enu Ice,
ɛ wvù nu Waa wem” ke.
^{6r}Ê to nu kefew kè Nyo' to nu keetum Waa we wvu fwe wvun yî woŋ wvun e, ɛ wvù gay le,
bonceendaa bowene bocii ewvumtè wvù.

ⁿ1:2 5:8; Jon 1:2; Kolo 1:16; Ibu 11:3 ^o1:3 2Kol 4:4; Kolo 1:15

^p1:4 ɛfe 1:21; Fili 2:9

^q1:5 Mben 2:7; 2Sam 7:14; Mat 3:17; Lem 13:33; Ibu 5:5 ^r1:6 Mben 89:27; 97:7

⁷Ɛ fiɛ fi Nyo' to jemyɛ ekumɛ bonceenda bew nu le,
wen gee ɛ bó nu diɛwɛ fwefwe le,
gee ten ɛ bó bò nu bonyii bowene bo
lemme le

nu diɛwɛ elem ɛ nguy e.

⁸Ɛ dioo tu fô Waa we, ɛ wvú gay le,

“O Nyo', wo nu ke eshii yî kawla wo le
esaake sekecii se ŋka.

Nce wvu teyten nu ke enu ketoome ke
bvunfon bwuw e.

⁹Wo koonke ɛ è nu fiɛ fi teyten, bane fi
befe.

Nonen me wvù Nyo' wvù nu Nyo' wo
ɛ mum ɛ mbense wo ɛ nfey ngoo yo,
no me nu ɛ n'yefe wo bó nsusu bonfon yi
è nu yi bvujonke.”

¹⁰Ɛ wvú bvuu jeme ten ê Waa we le,

“Tata, è nu wo wvù to bomɛ nshe
fonkew,

ɛ mwɛm mvunciim mvù nu we nu
lemme di ebo kuw e.

¹¹Mwɛm mvun nu ke eka, geenɛn é es-
hɛ ke wo.

Mvú nu ke eyvumen diɛwɛ ndvú le.

¹²Wo nu ke ekewe mvú diɛwɛ kekum e.

Mvú nu ke ekumen diɛwɛ no ndvu ké
kpwe ncom.

Geenɛn wo nu ke emɛy ke nu no wo nu.
Ke bilum biuw nu ke eyuu eka ke.”

¹³vÈ nu nceendaa Nyo' mvu wvù la wvù
Nyo' ke nu ɛ yuu wase gay ê wvú le,

“Shiile ê ebo kem ke ɛɛɛy e,
egen ebuy kefew kè me nu ŋke enjike
bonyii buw bo bvuban e ê wo ejise
diɛwɛ kedvuushɛ ke bikaa biuw e,
é wo etome bikaa yî bó le?”

¹⁴wBonceendaa bo Nyo' le ban nu ke
lo biyoy bì lemte Nyo' le, ɛ wvú tumte
ɛ bí ghane fici bonyii bò nu ke ekɛɛke
mboyma.

Fo beene emwase mboyma wvù Jisos to ghane fewci ekume wvú ke

2^xFí ɛ mum ɛ no nu le beene kɛɛke
keegɛ bvufɛ naa ntay yî fiɛ fi
beene to yuwɛ le, wvu le fo beene ke
enɛ ebvuyte lo kɛ. ²yBeene kpwaake le,
é bontum bò bonceendaa bo Nyo' le to
teete fwele to nu fiɛ ɛ fí temyi naa baay,
é wee ké engoy mvu kenɛ etun keegɛ
no bó gayte, é mwɛten kɛɛke nlawma
wvudvu kɛ lenlen, ³zé ke ege la é beene
enu sɛ bó ɛ yen ngɛw fɛn ɛ beene ɛ jo
mboyma wvù kuuke wvun ke lo ncɛw?
Mboyma wvun to yaw Tata Jisos no
fewci ekumɛ wvú, ɛ bonyii bò to yuwɛ
no wvú fewci ke mum tom ten keɛɛy
kedvu no bó to fewci ê beene. ⁴aƐ Nyo'
ten to nu ɛ tom bó mwɛm mvù dunɛi
mvungay mvu mwew noo biɛghaw bi
mwɛm e noo mwɛm mvu diuw wvù
yumɛn e mvù bó to gee. Ɛ wvú bvuu
gawɛ nnyá Keyoy ke Yuule no wvú to
shieele keetom dvú.

Jisos nu wee wvù nu ɛ cɛɛ je mboyma fô beene le

⁵Nyo' to baa gɛ wɔɔ wvu fwe wvù
bese fewci ekumɛ wvú wvun le è nu ke
esaake bonceendaa bew kɛ. ⁶bBó nu ɛ
saɔ bvudvu bvumew e ê ŋwa' Nyo' le
ekumɛ saaka wvun le,

“Wee wvu wum nu naa la wvù wo kp-
waake ekumɛ wvú?

Waa wee wvu wum nu naa la wvù wo
kɛɛke shiee we?

⁷Yî kefew e nɛn caan nu ɛ wo to ge ɛ wvú
no nu yî bvudvu le

ɛ bvú nu ekuse jo bvú bonceendaa buw
e.

^s1:7 Mben 104:4 ^t1:8 Mben 45:6-7 ^u1:10 Mben 102:25-27

^v1:13 8:1; Mben 110:1 ^w1:14 Mben 34:7; 91:11 ^x2:1 6:4-6

^y2:2 Lem 7:38, 53; Gal 3:19 ^z2:3 10:29; 12:25

^a2:4 Jon 2:11; Lem 2:22; 1Kol 12:4-11; 2Kol 12:12 ^b2:6 Mben 8:4-6

Ɛ wo ke ghaa wvú ɛ wvú no kɛŋke
bvukuke bô n'wvum.

⁸Ƴo nu ɛ gee mwɛɛm mvunciim ɛkuse
jo wvú, wvú ɛ no saake.”

No Nyo' to gekɛ mwɛɛm mvunciim
ɛkuse jo wee wvu wum, fieɛ fimew baa
bvuu nu dvú fí nu sɛ fí nu ɛ wvú ɛkuse
kɛ. Naa no fí cim nu nonen, nu ɛ kɛ
beene yene wase lɛ mwɛɛm mvunciim
nu ɛ wee wvu wum ɛkuse kɛ. ^{9d}Geenen
Jisos nu wee wvú beene yene lɛ yí ke-
few e nen caan nu ɛ Nyo' to ge ɛ bvud-
vuu bwew no nu ɛkuse jo bvú bonceen-
daa bew e. Ɛ Nyo' ke bense wvú ɛ wvú
no kɛŋke bvukuke bô n'wvum njefo wvú
to nu ɛ yen ngew kpwe, wvu lɛ wvú
ekpwe kpwe wee tfuu nje mbuwma wvu
Nyo' fô bonyii lɛ. ^{10e}Ɛ nu Nyo' wvú ge
mwɛɛm mvunciim, ɛ mwɛɛm mvunciim
nu mwew. No wvú to gomte lɛ wen nu
ke ejo bonyii bocii bô ɛ nu boom bew ɛ
bó eley bvukuke bwew e, ɛ fí mum no
nu naa lɛŋ lɛ wvú ege ɛ Jisos eyen ngew
wvu lɛ wvú enú ɛ wvú ɛ kpwenten ɛ gen ɛ
mese wee wvú eceɛ je mboyma fô bó lɛ.

^{11f}Wvú wvú Jisos wvú gee ɛ bonyii se
yuule ɛ Nyo' ejise, nu ɛ bô bonyii bodvu
bô wvú gee ɛ bó yuule, kɛŋke Icee bó
mwaan. Ɛ nu fieɛ fí kɛ wvú wuumene
keetɛŋe bó lɛ boom bo bwee wen e kɛ.

^{12g}Wvú to nu ɛ gay ɛ Nyo' kefew kemew
e lɛ,

“Me nu ŋke encawsee dieɛ diuw we ɛ
boom bo bwɛɛm e ente.

Me nu ŋke en'yemte mbensee wo ɛ ken-
taashɛ kebole ente.”

^{13h}Ɛ wvú bvuu gay lɛ,

“Me nu ŋke engɛɛ bvufɛɛ bwem yí Nyo'
lɛ.”

Bvuu kase gay lɛ,

“Me wvun fen bee boom bô Nyo' nu ɛ nya
ɛ me bocii.”

¹⁴ⁱNo boom bô wvú gayte ban nu
bonyii ɛ bó kɛŋke nyam ye bô elɛmɛ,
ɛ wvú wvú Jisos mum jo ten nyam ye
wee wvu wum, wvu lɛ ɛ nulo ɛ wvú ke
ekpwe keengoy dɛwle wvú kɛŋke mvun-
gay mvu kpwe lɛ. ^{15j}Ɛ wvú ke ge nonen
mum bvuse bonyii bô to cee bvunfaw e
yí nshii wvubole tfuu njefo bó to fane
kpwe. ^{16k}Fí looci yuule naa ntay lɛ ke
wvú to kɛŋke shieɛ ɛ ɛ nu fô bonceendaa
bo Nyo' lɛ kɛ. Wvú to kɛŋke ɛ ɛ nu fô
kfuu di Aba'am e. ^{17l}Ɛ nu fieɛ fí to gee
ɛ Jisos sɛ tu dieɛw boom bo bwee lɛ yí
fieɛ lɛ ficii, wvu lɛ wvú enú ekole ke bo-
cee ncese lɛ kebole wvú camte shen fô
bó lɛ, ɛ wvú ɛ lese ten fitele yí lemme
di Nyo' lɛ keege keman ɛ Nyo' elɛashɛ
bibefɛ bibole. ^{18m}No wvú to yenɛɛ ngew,
ɛ mmom to fô wvú lɛ, wvú ɛ mum ɛ no
kee no ɛ nulo ɛ wvú efii bonyii bô mmom
too ten fô bó lɛ.

Jisos kuuke fele Muses

3ⁿNonen boom bo bwɛɛm e bô ɛ nu
bonyii bo Nyo' lɛ, ɛ bó ɛ tee ten bó
lɛ bó ke eley woŋ wvu we lɛ, ben egeɛ
bvufɛɛ yí Jisos e. Wvú nu waa ntum Nyo'
bvuu nu ekole ke bocee ncese lɛ ke mbee
wvú beene ké no seŋe ɛ bonyii lɛ. ^{2o}Wvú
to lemte bô fitele fiew ficii fô Nyo' wvú
to gekɛ wvú lɛ wvú elemtɛ wvú lɛ ke
no Muses ten to lemte bô fiew fitele ficii
yew dvu Nyo'. ³Geenen, Jisos nu wee
wvú bó ebenseɛ ntay fele Muses kɛ lɛŋlɛŋ
no wee ké bomte yew ɛ bó no bɛnsee
wvú fele yew yidvu. ⁴Kɛ yew mi nu dvú
yí nu se ɛ bom wee kɛ. Geenen, Nyo' nu
wvú bom mwɛɛm mvunciim. ⁵Muses to

^c2:8 Mben 8:4-6; 1Kol 15:27 ^d2:9 Fili 2:8-9 ^e2:10 1Kol 8:6; 12:2; Lem 3:15

^f2:11 Mat 25:40; 12:50; Jon 20:17 ^g2:12 Mben 22:22 ^h2:13 Yɛsa 8:17-18

ⁱ2:14 2:17; Jon 1:14; Jon 8:44; 12:31; 1Jon 3:8; Mwm 12:10 ^j2:15 Lum 8:21

^k2:16 Yɛsa 41:8-9 ^l2:17 4:14; 5:2; Fili 2:7; 1Jon 2:2

^m2:18 4:15; Mat 4:1-11 ⁿ3:1 4:14 ^o3:2 Ktj 12:7

lemte naa ntay bô fitele fiew yew Nyo' le yicii diwê waa lemme le. E mwëem mvunciim mvù wvù to gee to tomte e è nu fië fi Nyo' to nu keeke eyuu ejeme. ⁶pE Klistu ke lem ten yew dvu Nyo' bô fitele fiew ficii e è nu diwê waa yew e. Yew Nyo' yin nu beene fën é beene leeme temyi yî fië fi beene nu e kuu shém e no taale fwe yî dvù le bô kembense ye.

Fo wee emwase fië fi Nyo' le ke

⁷Beene eyuw le fië fi Keyoy ke Yuule to gayë. Kí to nu e gay le,

“É ben yuw lo e Nyo' e jeme é ben ében,

⁸fo ben eteme bikuu diwê no bo'icee bonen to sënene bô bo Nyo'

diuu di bó to momte Nyo' ñkpwaante ke.

⁹È nu jó jò bo'icee bonen to momë me wvù Nyo',

yen biñghaw bi mwëem e bi me nto ñgeë fô bó le yî bilum e mbaanyë.

¹⁰Nonen e me nton'ye shém bee engoke ke bonyii le kedvu, mum ñgay le,

‘Ke mvuntelem mvubole ké no nu naa lo yî yem e ke.

Bó baa kee wase je yem ke.’

¹¹sE shém ton'ye me e me nlew lo le,

‘Ke è nu naa lo é bó ke eyuu eley bvudvuu bwem bvù nleëten e ke.’”

¹²Boom bo bwëem e, ben emum eyenè fo wee mvu ben e enù dvù wvù keñke fitele fi befe, fi tune keebëe Nyo' le, nulo ege é ben enë ebase jim é Nyo' wvù keñke nshii le ke. ¹³Fië fi ben keñke keegëe nu le ben eteetë bikuu binen édiuw écii, no kefew kin nu kí kè bó teñe é Ñwa' Nyo' le le, “Ében.” Ben egeë nonen fo fië fi befe fimew ke enë elëwëe wee é wvù enë etemyi ekole. ¹⁴Ben ekeë le beene nu wase fië fimwañ beene e bo Klistu fën é beene e mëy e no jici fië fi beene to

leeme wase yî dvù le fwele e gen e mase.

¹⁵Ben ekumyî fië fi le,

“É ben yuw lo e Nyo' e jeme é ben ében, fo ben eteme bikuu diwê no bo'icee bonen to sënene bô bo Nyo' ke.”

¹⁶uÈ nu baa bô to yuwëe e Nyo' e jeme é bó e bó mwase lo no sënene bô wvù? Ke è nu bonyii bocii bô Muses to joe Ijiw buy bô bó le? ¹⁷vE è nu baa bodvu bô Nyo' to ton'ye shém bô bó yî bilum e mbaanyë? Ke è nu ke bó bô to geë bibefe, ke kpweken ñkpwaante jodvu le? ¹⁸wE è bvuu nu baa bô Nyo' to lewëe le ke è nu naa lo é bó ke eyuu eley bvudvuu bvuwene bvù nleëten e ke? È nu ke bó bodvu bô to temyi bikuu le? ¹⁹Nonen beene nu e yen le ke bonyii bodvu to nulo egen eley bvudvuu bvudvu le ke, ñjefo bó to baa lese fitele yî Nyo' le ke.

Ekumë keeley nleëten wvù wvu Nyo' le

4 Fí e mum e no nu le ñkawma wvù Nyo' to gekëe le bonyii nu ke eley nleëten e beë leeme ke fô. Nonen beene emum eyenè fo bó ke dioo etaa eyen e wee mvu ben e baa ekocen keeley wvù le ke. ²Saaka wvù jee wvun nu e to wase fô beene le ke leñleñ no wvù to toë fô bó le. Geenen, saaka wvudvu wvù bó to yuwëe to baa fi bó ke, ñjefo wvù to to fô bó le e bó fañe yaa bee wvù le ke. ³Fô beene bô nu e bee wvù le nu e beene nulo eley nleëten wvudvu le. E bonyii bomew ba nu e Nyo' to gay le,

“Shém to nu e ton'ye me, e me nlew lo le, ‘Ke bó nu ke eyuu eley naa lo nleëten wëm e ke.’”

Nyo' to jemyi nän, naa e lemme diw to ka wase forñkew seke wvù to bomëe won.

⁴xBeene kee le bó nu e sanj é Ñwa' Nyo' le

p3:6 5:8; 3:14; 4:14; 6:18-19; 9:28; 10:22-24, 35; 13:14; Kolo 1:23; Fili 3:20; 2Tim 4:8 q3:7 Mben 95:7-11 r3:8 Ksm 17:7; Ktj 20:2-5

s3:11 Ktj 14:21-23; Mben 95:7-11 t3:14 3:6 u3:16 Ktj 14:1-35

v3:17 Ktj 14:29; 1Kol 10:5, 10 w3:18 Ktj 14:1-4 x4:4 Keñ 2:2

bvudvuu bvumew e ekumε diuu di ediuw
esooshwiγ ê yin je le le,
“Nyo' to nu ε lem lemme diew dicii,
ε è ke dioo yin̄sen ediuw esooshwiγ ε wvú
læten.”

⁵Yε dioo nu bvudvuu bvú bó be jemyi
wase fô bwε le, wvú ε bvuu ε jeme le,
“Kε bó nu ke eyuu eley naa nlæten wem
e kε.” ⁶Fí nu keceγ le nlæten wvun bæ
ke fô. ε bonyii bomew nu ke eley wvú
le. ε bonyii bô to yawε yuw saaka wvú
jee wvun to baa ley nlæten wvun e njefo
bó to nu ε yuw, geen̄en tun keege no
wvú gayte. ⁷Nonen ε Nyo' mum kase
gεε diuu dimew di wvú teje le “Eben.”
No wvú gekεε ke mum jeme diuw Nfon
Dawe le ε bilum ε fey wase nteen no
bonyii bodvu to tunε keege no wvú
gayte. ε fiε fi wvú to jemyεε nu fí fi
beene be yuuke wase le,
“É ben yuw lo ε Nyo' ε jeme ê ben eben,
fo ben eteme bikuu kε.”

⁸É è nu le bvudvuu bvú Yoshua to joe
bonyii gen ley bô bó fô to nu wase bvud-
vuu bvú nlæten e bvudvu, tu ke Nyo'
to bee ebvuu ejeme ekumε diuu dimew
le è nu di nlæten e kε. ⁹Fí ε mum ε
no nu le diuu di nlæten e bæ dvú fwe
fô bonyii bo Nyo' le diwε di Nyo' to
lætenεε dvú die le. ¹⁰^bFí ε no nu le, é
wee ley nlæten wvun e, tu mweten ε
læten wase yí lemme diew e dicii len̄len̄
no Nyo' to lætenεε yí diew lemme le.
¹¹Nonen beene emom̄tε ntay keeke eley
nlæten wvun e, wvu le fo wee mvu ke
egbwe le è base ekole kè tem̄yεen wvú
diwε bonyii bo fwele ba le kε. ¹²^cBen
ekeè le diw Nyo' kεn̄ke nshii, lemte. Yí
koole fele nyo yí bó nu ε fon biba bicii.
Yí ké no leyte gene buyte fô nshii bô

keyoy ke wee le taashi, leyte ten ê biyuj
bô bikufε bi wee le. Yí ké no bwaashi
bon̄kpawcε noo mwεem mvú nu ê fitele
fi wee le. ¹³Kε fiε nu naa lo dvú fi Nyo'
nu ε bom fi nulo en̄yiime ê wvú ejise kε.
Mwεem mvunciim yen'yi ê wvú ejise en-
dan. ε è nu wvú wvú beene kεn̄ke keeke
etaje diuw ê wvú fwe.

Jisos nu ekole ke bocee ncese le ke baay

¹⁴^dNonen no beene be ε gay wase le
beene kεn̄ke ekole ke bocee ncese le ke
baay, kè è nu Jisos wvú Waa Nyo', ε wvú
ε ben wase ε tosen ebule ε gen fowe,
beene emum ejici mbee wvú beene ké no
seje ê bonyii le ntay. ¹⁵^eKε ekole ke bo-
cee ncese le kesεεbeene kin nu wee wvú
nulo emaa kewεyε kesεεbeene wvu le
wvú ecam̄tε shém fô beene le kε. È nu
wee ε mmom to to wase ten fô wvú le
jé le jé le no yí too fô beene le, geen̄en
ε wvú fan̄ε yaa ge kebefε kε. ¹⁶^fNonen
beene emum ebenci too mbew kawla
mbuwma Nyo' le sε nfan wvu le wvú
ecam̄tε shen fô beene le, é dioo nu kefew
kè fiε ghaake beene é wvú ebuw beene
bô nfi we.

5 ^gBeene kee le bó ké baale ekole ke
bocee ncese le ê bonyii entelεn̄ egεε
le wvú elem̄tε Nyo' le nje bonyii, ε wvú
mum no joo nnyá bonyii feese ê Nyo',
gee ten boncese fô bibefε bi bonyii le.
²^hNo wvú wvú cee ncese nu ten ε wvú
wεȳi jé le nteen, ε wvú mum no kee
keenu nyεkeey bô bonyii bô yaa kee kε
mwεem bvuyte lo le. ³ⁱNje kewεyε kew
kin, ε wvú mum no kεn̄ke keege bon-
cese fô biew bibefε le kε len̄len̄ no wvú
gee fô bi bonyii bomew e. ⁴^jKε wee nulo

^y4:5 3:11 ^z4:7 3:7-8; 3:15 ^a4:8 Dito 31:7; Yosh 22:4 ^b4:10 4:4

^c4:12 Yεsa 49:2; 55:11; Yeli 17:10; Jon 12:48; Efe 6:17; 1Bi 1:23; Mwm 1:16

^d4:14 5:8; 8:1; 2:17-18; 3:1; 5:1, 4-6; 7:24-28; 8:3; 9:7, 11

^e4:15 2:18; 5:2; 7:26; 9:12; 1Jon 3:5 ^f4:16 10:19 ^g5:1 4:14

^h5:2 2:17-18; 4:15; 7:28 ⁱ5:3 7:27; 9:7; Lεw 9:7; 16:6, 15 ^j5:4 Ksm 28:1

ebense ekole kew le wen enù ekole ke bocee ncese le ke. Ê ké baa Nyo' mweten ke læŋlæŋ no wvú to balæe Elon. ⁵kÊ nu ke læŋlæŋ no ke Klistu to baa bense ekole kew le wen enù ekole ke bocee ncese le ke. Ê to geke Nyo' wvú mum gay le,

“Wo nu Waa wem,

ε eben nu ε me ε ŋgay wase le me nu Ico.”

⁶Ê wvú bvuu gay bvudvuu bvumew e ten le,

“Wo nu cee ncese wvú mæy lo ê je yì Melkisedek nu jó le.”

⁷mÊ to nu seke Jisos to nu fokuse fen, wvú to ké no bunlee sekecii læke fô Nyo' le, beele foweŋwe shiwise misem fô wvú wvú Nyo' wvú nulo efi wvú can kpwe le. No è to nu wee ε wvú fane bvuu wvumte Nyo', ε Nyo' mum yuw bunle ye. ⁸nNaa no Jisos to nu Waa Nyo' nonen, boŋgew bò wvú to yenæe to nu ε ge ε wvú yæyi keeyuuke ke ε è nu Nyo' le. ⁹oÊ Nyo' ke ge ε wvú no nu wee wvú nu ε kpwen-ten ε gen ε mese, wvú eboysee bonyii bò yuuke wvú le. Ê mboyma wvun nu wvú nu se ŋka. ¹⁰pNo Nyo' gee nonen mum gee wvú le wvú enù ekole ke bocee ncese le diwe Melkisedek e.

Fo wee Klistu ebvuu etfuw bikaa ke

¹¹Mwæm nu dvú nteen mvù bese bæ keŋke keejeme ekume saaka wvun. Geen en fí temyi keenele é fí eyuu fô ben e, njefo ben nu ε ne wase ε no læ baay keeyuw fiee. ¹²qÊ è be nu ê læŋ e, tu è be yæyi wase ben bonyii keseen. Ben ε kaa ε ne ε no nu læ bó ebvuu ekase eyæyi lo ben bò mwæm mvu ekume diwe Nyo', ε è nu mvù bó ké yaw kew yì dvú le. Ben bæ diwe mvunley mvu boom e mvù bæ

yamte ε è nu emben, ε bó baa diee wase mwæm mvudien mvù temyi ke. ¹³Ke è nulo é wee wvú bæ yæyi lo diwe Nyo' ekee fiee fi læŋ ê Nyo' ejise ke. Wvú nu diwe finley fi wan e fi bæ yamte ε è nu emben e. ¹⁴rMwæm mvudien mvù temyi nu ε è ké no diee bonyii bò nu ε bó ε taw wase. Boban nu bonyii bò nu ε bó ε yæyi wase keetaasse mwæm kee jæy jæy mvù jee bò mvù befe.

6 ^sNo fí nu nonen, beene emum ecine n'yæyi wvu ekume Klistu wvú wee ké yaw kew yæyi le, egenè fwe ε è nu yì wvu bonyii bò nu ε taw wase le. Fo beene ebvuu ekaw eleesè kenffuy ke n'yæyi le kè le bonyii ekumen mvuntelem mvubole yì gee dibole di nulo etoo bò kpwe, noo n'yæyi wvú le bonyii elese fitele yì Nyo' le ke. ²tKe è nulo ten é beene ebvuu ekaw eyæyi lo ekume no bó cuke bonyii, [†]bò keegele can yì bonyii le ke. Ê ke è nulo é beene ebvuu ekaw eyæyi ekume mbuy wvu yì kpwe le bò ekume nsaw wvú nsumten wvudvu nu wvú mæy lo ke. ³Mwæm mvun nu ε beene nulo ecine dvú egenè fwe fen ε Nyo' ε fi. ⁴uBeene ecine dvú njefo é bonyii nu ε bó to yuuse wase bó yì fiee fi Nyo' le, ε bó ε mom wase nnya yì nen'yi fowe, ε bó ε keŋke wase ten Keyoy ke Yuule, ε ne ε kase ε tfuw bikaa, tu ke je nu naa lo dvú yì è nulo é bó ebvuu ege é bó ekumen mvuntelem mvubole ekase etu jim ke. ⁵Boban bonyii nu ε bó ε mom wase bvujonke bvú diwe Nyo' le ε yuw, ε bvuu ε kiee mvungay mvu nshii wvú too le. ⁶Ê bó ley wase mwæm mvun e, ε kase ε tfuw bikaa, tu ke je bvuu nu dvú keeje é bó ekase ekumen mvun-

[†]6:2 Ncuke bonyii wvun jemyi ten ekume wvú Bojuu to ké no gee.

k5:5 1:5 l5:6 Mben 110:4; Ibu 6:20 m5:7 Mat 26:36-46

n5:8 1:2; 4:14; 6:4-6; 7:3, 28; 10:29; Jon 1:34; 4:15; Fili 2:8 o5:9 7:27

p5:10 5:6; 6:20 q5:12 1Kol 3:2

r5:14 13:9; Lum 16:19; 1Kol 14:20; Efe 4:14 s6:1 9:14 t6:2 Jon 3:25-26; Lem 19:1-6 u6:4 2:1-3; 5:8; 10:26-29; 12:25; Mat 12:31; 1Jon 5:16

telem mvubole etu jim ke, njefo fiee fi bó ge nu e bó kaase joo e è nu Waa Nyo' taa yí kentam e bó can yibo, shoose ya le. ⁷Wée wvù jaŋ gbwee yí dvú le sekeci e wvú nyaa mwëem mvù bonyii bò bó lem wée wvudvu nje bó le bó eboytè yí dvú le, ké no keŋke kembonen ke Nyo' le. ⁸Geenen, é è kuu bisafe bó bíay wene dvudvu, tu é nulo é bó eciese lo wvú, ke emum ene eton lo.

⁹Nsáa yese shém, naa no bese cim jemyi nen, bese kee le ben leeme finen e è nu yí mwëem mvù jee fele mvubole, e è nu mvú mvù too bó mboyima fô ben e. ¹⁰WKe Nyo' nu Nyo' kenlow wvù nulo ke edaaye lemme dinen di ben lemte noo keŋkonen kè ben duŋci e kəw lo e to e buy keseen e fô bonyii bò è nu bew e nje ye ke. ¹¹Shiee wese baay nu le wee bó ekolè kew eleemè ke yí fifiee fiee le nonen egen emese, wvu le ben ke ekeŋke fiee fi ben nu e lese bvufee bvucii e no taale fwe yí dvú le. ¹²Fo ben egeè ngoy ke. Ben ebenen bonyii bò to lese fitele yí Nyo' le, no kuule shém se ke keŋke fiee fi Nyo' to kawee.

Ke Nyo' ké kumen ŋkawma we ke

¹³Ben ekume seke Nyo' to gee ŋkawma é Abła'am. Wvú to dioo gee kan e è nu diee diw di wvú wvù Nyo' le, njefo ke wee mvu to bvuu nu dvú wvù kuuke fele wvú, wvù wvú ekan diee diw ke. ¹⁴Wvú to dioo kan gay le, “Kecəy, me nu ŋke embuw wo enge é boom buw elone lo.” ¹⁵No Abła'am yuwée nonen, mum no nu nyəkeey, ke mum ghan keŋke fiee fi Nyo' to kawee fidvu. ¹⁶È nu kecey le wee ké diee kelew ekan e è nu diee di wee wvù kuuke fele wvú le, e kelew kedvu mum sumten

nsaw. ¹⁷È nu ke leŋleŋ no Nyo' to dioo gee ŋkawma no gomte keege le bonyii bò nu ke ekeŋke fiee fi wvú kaw fin, ekiee naa ntay le ke wen ké kumen fiee fi wen gomte ke. E wvú dioo kaw mum die kelew. ¹⁸aNo Nyo' to kawee kase die kelew nonen, e mwëem mvun mum buy mvunfëem mvù è nulo bó saa ekumen ke, njefo mvù to buy e è nu diuw Nyo' le, wvù yaa nu naa lo embiay mbiay ke. Nonen beene bò nu e lewte wase e bee è wvú ekuse emum ekeŋkè mvuntelem mvù təmyi keekaanten fiee fi bó nu e gee beene e no taale fwe yí dvú le. ¹⁹bFiee fin fi beene taale fwe yí dvú le nu fi jici mvuntelem mvusee beene le cəy cəy, təmyi diwe keŋ'wow e fo mvú ebuuke. È nu fi fi nu ke ege é beene efey eley egen ente fô kecee ke Nyo' le ejim jo ndvu yí bó nu e shəŋke e baŋ jó dvú le. ²⁰cÈ è nu fô fô Jisos to leyee wase diwe nsafwe wesebeene le keekene bvudvuu é beene. Wvú nu ekolè ke bocee ncese le wvù mēy lo é je yí Melkisedek nu jó le.

Ekume cee ncese wvù Melkisedek

7 ^dMelkisedek wvun to nu Nfon wvu Salem, bvuu nu cee ncese Nyo' wvù nu Ekolè ke Mwëem Mvunciim e. E è ke no nu kefew kemew e, e Abła'am laa jem yuwye bonfon nteen. E Melkisedek ke tasen bó wvú no wvú to kfu-uyi, mum laŋ kembonen yí ye le. ²E Abła'am gaw mwëem mvunciim mvù wvú to yowee gbwen jem e biba yuufe, nya keba kemwaan é Melkisedek. Cee ncese wvun nu e diee diw duŋci mwëem mvunfëem. Fi fwe nu le wvú nu “Nfon wvu Teytey” no diee diw di Melkisedek duŋci. E fi bii fó nu le wvú nu “Nfon Nye-keey” njefo wvú to nu Nfon wvu Salem.

^v6:8 Mat 13:7, 22 ^w6:10 10:32-34; 13:1; 1Jon 4:7-12, 19-21

^x6:12 11:1-12; Luk 21:19 ^y6:13 Keŋ 22:15-18; Ibu 11:12

^z6:16 Ksm 22:11; Mat 5:34; 23:16-22 ^a6:18 Ktj 23:19 ^b6:19 3:6; Lum 5:5; Ibu 9:3 ^c6:20 4:14; Mben 110:4; Ibu 5:10; 7:1-4 ^d7:1 Keŋ 14:17-20; Ibu 5:6

³Ƴe wee kee ice bô bwee kenêe kfuu diew kê. Ƴe kee kee ten seke bó to bokêe wvú kenêe seke wvú to kpwee kê. Wvú nu cee ncese wvú mɛy lo diwê Waa Nyo' le.

⁴Ben kê etaa eyen wee wvú è to nu Melkisedek wvun! Wvú to nu naa lo wee ɛ wvú kuuke. Naa ɛ Aba'am wvú to nu cee kfuu di bonyii bo Israel e ke yow mwɛm gbwen jem e to dvú gaw biba yuufe, mum nya lo kemwaan̄ ɛ wvú. ⁵Ƴi ekumê boom bo Lêwe le bô to ké no lemte lemme di bocee ncese le nu ɛ bvudvuu bvumew to jemyi ɛ bonci bo Muses e lê bó efi mwɛm ɛ bonyii bo Israel keba kemwaan̄ ente jo yuufe, naa no bonyii ban to cim nu boom bo bwee bó le, ɛ bó bocii nu boom bo Aba'am e. ⁶Ƴe wee wvun to nu wee kfuu di Lêwe le kê. Geen̄en ɛ è fi wvú mwɛm ɛ Aba'am keba kemwaan̄ ente jo yuufe, lan̄ kembonen yî ye le, ɛ Aba'am nu wee wvú Nyo' to gee nkawma ɛ wvú. ⁷Ƴe è nu kemānen lê wee wvú lānke kembonen yî wee mvu le kuuke fele wee wvú wvú lānke kembonen yî ye le kê. ⁸Bocee ncese bo ɛ kfuu di Lêwe le ban to fii mwɛm ɛ bonyii keba kemwaan̄ ente jo yuufe, ɛ bó bodvu bô fii nu bonyii ɛ bó kpwee. Geen̄en Melkisedek wvú to fiê mwɛm keba kemwaan̄ ente jo yuufe ɛ Aba'am nu ɛ Ijwa' Nyo' sēje ɛ beene lê è nu wee ɛ wvú to fele. ⁹È nulo é bó egay lê Lêwe kebêe wvú kfuu diew to fii mwɛm ɛ bonyii keba kemwaan̄ ente jo yuufe to nu ɛ nya mwew mwɛm ɛ Melkisedek can Aba'am e. ¹⁰Bó nulo egay nonen njefo seke Melkisedek to tasenêe bô Aba'am nu ɛ wvú wvú Lêwe to b̄e ɛ bvulew bu Aba'am wvú è to nu icee cee cee bó le.

¹¹È è f̄en to nu lê lemme di kfuu di Lêwe le to gee diwê bocee ncese le to

nu ɛ kocen keege é bonyii enu teȳteȳ ɛ Nyo' ejise, tu shiee wvumvu cee ncese to bee ebvuu enu wvú la? Beene kee lê Nyo' to nya bonci ɛ bonyii bo Israel bii lemme di bocee ncese bo ɛ kfuu di Lêwe le to gee. Fí dioo nu nonen, bó kaa ɛ gay lê wvuwê cee ncese k̄nke keeke enù ɛ je yî Melkisedek nu jó le, efey keenu ɛ è nu ɛ je yî cee ncese wvú ɛ kfuu di Elon e nu jó le n̄e le? ¹²Beene kee lê kfuu di bocee ncese le ké kumene, ɛ fí no nu shiee le keekumen ten bonci. ¹³Wee wvun wvú beene jemyi ekumê wvú, nu ɛ wvú to buy ɛ kfuu dimew e j̄ēȳ, ɛ wee ke baa yuu buy wase ɛ kfuu didvu le elemte fô ketan̄ ke ncese le kê. ¹⁴Ƴe wvun nu Tata wesebeene. Ƴe è nu kecēȳ lê wvú to buy ɛ kfuu di Juda le. Ƴe Muses to ke baa yuu jeme fiê ekumê kfuu din seke wvú to jemyi ekumê bocee ncese kê.

Jisos nu cee ncese ɛ je yî Melkisedek nu jó le

¹⁵Fiê fin fi beene jemyi ekumê fí nu ɛ looce ɛ dun̄ce ye no cee ncese wvumvu nu ɛ buy wase diwê Melkisedek e. ¹⁶Wvú nu ɛ n̄e ɛ tu cee ncese ɛ è yaa nu ɛ je yî nci jemyi le no wee k̄nke keenu ɛ kfuu di bocee ncese le kê. Wvú nu cee ncese ɛ è nu yî mvungay mvu nshii wvú yaa kaa kê le. ¹⁷È nu fiê fi bó nu ɛ san̄ ekumê wvú lê,

“Wo nu cee ncese wvú mɛy lo ɛ je yî
Melkisedek nu jó le.”

¹⁸Fí ɛ mum ɛ no nu lê, je yî yvum yî bó to gee mwɛm jó nu ɛ bó ɛ fuw̄ȳe wase yiye, njefo kê yî bvuu k̄nke mvungay kenêe lemme kê. ¹⁹^h[Ƴe bonci bo Muses e to ké ge fiê ɛ fí jon̄ gen m̄ese kê.] Geen̄en, keseen nu ɛ Nyo' ɛ dun̄ce wase je yî jee ntay yî beene eḡēl̄e bvufee yî dvú le yî

³7:2 Salem nu lê, “Nyekeȳ” ɛ è nu diee di kelaante k̄e J̄elusalem e, ɛ bó ɛ ci lo.

⁹7:5 Ktj 18:21 ¹¹7:14 Kej 49:10; Mat 2:6; Lem 13:23; Mwm 5:5 ¹³7:17 5:6
¹⁴7:19 9:9; Lum 3:20

fele yiye. È nu yí yì beene fele jó sɛ too nceencee fô Nyo' le.

²⁰È keebvuu ebise fô nu ɛ Nyo' to dioo gɛɛle cee ncese je yi fie yin, die kelew, ɛ ke wvú to ké die kelew seke wvú to gɛɛle bomew ba ke. ²¹ⁱGeenen, ɛ wvú ke dioo gɛɛle wvun, die kelew ɛkumɛ wvú gay le, “Me wvú Tata nu ɛ me ɛ ndie kelew, ɛ ke me nu nke ɛnkumen diɛw yem ke, ‘Wo nu cee ncese wvú mɛy lo.’”

²²^jKelew kɛ Nyo' to dieɛ kin ɛ mum ɛ duɲɛ le Jisos nu wee wvú nu ɛ ge monkan mo monfɛm man ɛ no leeme tɛmyi fele mo moyvuum.

²³Bocee ncese bò to shee nu fwele to ké no nu nteen, njefo ke kpwe to nulo ecine wee le é wvú emɛy egee lemme diɛw di kecee ncese le ke. ²⁴^kGeenen, Jisos ɛ no nu fiew cee ncese sekeciɛ njefo ke nshii we kɛɲke kendvuse ke. ²⁵^lNonen, wvú nulo eboysee bonyii sekeciɛ bò benci too fô Nyo' le fele can ye le. ɛ wvú boysee nonen, njefo wvú nu dvú sekeciɛ lɛke Nyo' fô bó le.

²⁶^mFí nu lɛɲ le beene ekeɲkɛ kfuu kekie ɛkolɛ ke bocee ncese le. Wvú nu fiew wee wvú yuule, ɛ wvú baa kɛɲke jay kenɛɛ nlom yí ye le ke. Wvú nu fiew ɛ Nyo' ɛ gawsɛn wvú fô bonyii bo bibefe le. Nyo' nu ɛ bense wase wvú, wvú ɛ ben naa ɛ fey ɛbule ɛ gen fowe. ²⁷ⁿKe wvú kɛɲke fiew shiee keegeɛ boncese diɛwɛ bikuu bi bocee ncese le, bì to ké no gee boncese ɛdiuw ɛciɛ ke. ɛ bó to ké dioo gee yaw ge fô bikuu bibole, keekpwaɲsɛn bi-bole bibefe, sɛ ke no gee fô bi bonyii le. Wvú to ge fiew we ncese kan mwaɲ no wvú to nyaɛ ɛkolɛ kew keetaɲe bonyii dvú. ²⁸^oYí kefew ke bonci bo Muses e nu

ɛ bó to baale naa ɛ è nu bonyii ɛ bó wɛɛyi yí nyam ye le le bó enù bikuu bi bocee ncese le. Geenen, ɛ è ke dioo nu wase ɛjim jo bonci ban, ɛ Nyo' ge ɲkawma die kelew, mum baa wase ɛ è nu Waa we wvú wvú nu ɛ ge wvú ɛ no jee gene mɛɛse sekeciɛ.

Jisos nu ɛkolɛ ke bocee ncese le ke monkan mo monfɛm e

8^pɛkolɛ ke fieɛ fi beene jemɛy ɛkumɛ fí le nu ke le, beene kɛɲke kfuu ɛkolɛ ke bocee ncese le ɛ è nu wee ɛ wvú ɛ shii è ɛbo ke ɛɛɛy ke kawla Nyo' Bvukuke le fowe. ²^qWvú nu wee lemme fô Nyo' nu, lemte cun dvú è nu ɛɛɛy ɛɛɛy cun yi wvú wvú Nyo' le, ɛ è yaa kene bonyii ke. È kene wvú wvú Tata Nyo' cun yidvu. ³ɛkolɛ ke bocee ncese le keciɛ nu ɛ Nyo' ké baa gɛɛ le wvú ejòð nnyá yi bonyii feese è Nyo' bvuu gee tɛn boncese fô Nyo' le. Nonen, fí ɛ no nu shiee le fô wvuwvun cee ncese le keekɛɲke tɛn fieɛ fi wvú nulo ege ncese dvú fô Nyo' le. ⁴É wvú be nu fokuse fɛn, wvú saa enu naa lo cee ncese ke, njefo bocee ncese nu wase dvú bò nya nnyá bii no nci Muses gomte. ⁵^rLemme di bó lemte fokuse fɛn nu ke lo nfieesɛn bò kenjinjin ke di yew dɛv Nyo' le fowe. È nɛɛ fieɛ fi è to nu seke Muses to nu keekene cun Nyo' yi fokuse fɛn, ɛ Nyo' tefe wvú gay le,

“Yenɛ le wo nu ɛ kene fieɛ ficiɛ fí ɛ no nu ke lɛɲlɛɲ
diɛwɛ fi me nto nduɲɛɛ è wo yí kum e.”

⁶^sGeenen Jisos nu ɛ bó ɛ nya lemme è wvú ɛ dí kuuke fele di bocee ncese bo fwele le, ke lɛɲlɛɲ no monkan mò wvú leeme fwe wvudɛv ɛntelɛɲ jo Nyo'

ⁱ7:21 7:17 ^j7:22 8:6 ^k7:24 6:20 ^l7:25 2:11; 10:14; Lum 8:34; 1Jon 2:1

^m7:26 4:15 ⁿ7:27 5:3, 9; 7:25; 9:12, 26, 28; 10:10, 12; Lum 6:10; 1Bi 3:18

^o7:28 5:1-2, 8; 7:19; Mben 2:7 ^p8:1 4:14; 1:3, 13; 7:25; 10:12; 12:2, 25; Mben 110:1; Mat 22:44; Lem 2:33; Lum 8:34; ɛfɛ 1:20; Kolo 3:1

^q8:2 8:5 ^r8:5 9:9; 10:1; Kolo 2:17 Ksm 25:9, 40 ^s8:6 7:22; 8:2, 6, 13; 9:11, 15; 12:24; Yɛsa 55:3; Yeli 31:31-33; ɛsek 37:26; 1Kol 11:25

bô wee wvu wum kuuke ten fele mo moyvuum. Mó fele lo njefo moman bii é è nu bonkawma bô fele bo fwe le. ⁷É monkan mo fwele to nu se mó kenke jay nkuun, tu ke shiee momew to bee ebvuu enu dvú ke. ⁸‘Nyo’ to nu é yen le jay nu dvú bô bonyii, mum gay le, “Me wvù Tata ngayte le diuu too lo di me nu nke engbwo monkan mo monfem

bee yew Israel noo yew Juda.

⁹É ke monkan man nu diewe mò me nto ngbwolée

bee bo’icee cee bô

diuu di me nto njicee bô le yî kebo le, njo mbuy bô bô won wvù ljiw e ke.

Monkan modvu man nu é bô to baa emey eleeme yî dvú le ke.

Nonen, é me mum mbase jim ê bô le. Fifi jemyi me wvù Tata.

¹⁰Me wvù Tata mbvuu njemyi le, kefew nu ke eto ekocen,

é me embvuu engbwo momew monkan bee yew Israel.

Mó nu ke enu le, me nu nke enlese lo bonci bem

é bonkpawcê bobole,

ensañ é è nu ê mvuntelem mvubole.

Me nu nke enu Nyo’ wvubo, é bô nu bonyii bem.

¹¹Ke wee bæ ke ebvuu eyeyi lo wee we won mvu

kenée waa bwee gayte le wvù ekeè Tata Nyo’ ke,

njefo wee tfuu nu ke ekee me

é kew yî wee wvu caan e é gen é buy yî wvu baay e.

¹²Me nu nke encam shen fô bô le, nléeshe mwæm mvubole mvù befe.

Ke me mbæe nke embvuu enkumyi bibefe bibole ke.”

¹³“No Nyo’ to jemye le monkan mo monfem nu ke enu, tu wvù to yene wase le mo fwele ma nu fiee fi fiyvuum. É fiee yvuumene kenée lune wase, tu è sheete caan é fi ela é bonyii ejise.

Je ncese yi yvum bô yi fie

9 Fí nu le, monkan mo fwele to kenke bonci bô dunji je yî bonyii ebunleè Nyo’ jó, bvuu kenke bvudvuu é bô é seyse le è nu yew Nyo’ yi fokuse fen.

²“Bô to nu é kene cun bô ndvu sumten biba bifée, é keba ke fwe ente nu é bô teje le Bvudvuu bvù Yuule. Bvubvun nu fô fiee fi bô to tomyi ken’yee yî dvú le noo fô kedañ kè bô to ké no geele bleed wvù bô nu é ge ncese dvú fô Nyo’ le to nu. ³“É keba kè bii fô ente nu é bô teje le Bvudvuu bvù looci Yuule naa ntay.

Bvudvuu bvun to nu ejim jo ndvu mi é bô é shenke é sumten cun dvú enteleñ.

⁴“Bvubvun bvudvuu nu fô ketañ ke jiin e to nu, é bô é seyse ketañ kedvu bô ketwaa ke bigew e kè yeele. É nkuw monkan mò Nyo’ to gbwolée bô bonyii nu ten fô, é bô é seyse é lay ye yidvu yicii bô ketwaa ke bigew e kè yeele. É nkuw wvun e nu é kentee ke mana le to nu jó, é bô é seyse ten bô ketwaa ke bigew e kè yeele.

É kemañ ke Elon e kie kè bibe to comée yî dvú le nu ten é nkuw wvun e. É biwañ bi eta le bi bô to sañee bonci bo monkan modvu le nu ten é nkuw wvudvu le. ⁵“É we jo nkuw wvun nu é bô to leke mwæm mvumew é mvú nu diewe bonceendaa bo Nyo’ le bo n’yu le, é mvú é sañ ye é we jo kentaw ke Nyo’ le ke nléeshe bibefe le.

†8:8 Yeli 31:31-34; Ibu 10:16-17 †8:13 8:6

†9:2 8:5; 9:11-12; Ksm 26:1-30; Ksm 25:31-39; Ksm 25:23-30

†9:3 Ksm 26:31-33; Lëw 16:2; Ibu 6:19; 9:7, 12; 10:20

†9:4 Ksm 30:1-6; Ksm 25:10-16; Ksm 16:32-35; Ktj 17:21-25 Ksm 25:16

†9:5 Ksm 25:18-22

Mwëem mvun nu ε ke è nulo é beene eje-myi gene ente jodvu keseen baay ke.

^{6z}No bó to seysee mwëem mvun é yiyin je le nen, ε bocee ncese mum no gene leyte é keba ke fwe kie le édiuw ecii gee lemme dibole dvú. ^{7a}Geenen, ε wee wvú to ké ley é keba ke ente kie le to nu ke ekole ke bocee ncese le maan. É wvú to ké ley dvú ke kan mwaan yí kelum e. É wvú yaa to ké ley dvú se élemé ke nyam e kè wvú ege ncese dvú fô ekole kew e noo fô bibefe bi bonyii le bì bó gee yaa kee ke le. ⁸Nonen, yiyin nu je yí Keyoy ke Yuule dunji é bonyii le je yí wee to nulo eley egen fô Bvudvuu bvú looci Yuule naa ntay e to baa yene wase ye ke, no cun Nyo' yi fwe ye to bæ leeme fô. ^{9b}Mwëem mvun mvunciim nu nciise mwëem mvú kooyi kefew ke keseen kin e. É fifin dunji le ke mwëem mvú bó to nyaa é Nyo' noo boncese bò bó to gee fô Nyo' le nulo ege é mvuntelem mvu bonyii bò bunlee Nyo' le enu ε mvú yuule gene mæse ke. ^{10c}Mwëem mvudvu kenke ke fiee maan keege ε è nu bò mwëem mvudien noo mwëem mvuwuun noo jé yí bonyii cuke ye jó keeyuule é Nyo' ejise. É mvumvun nu mwëem mvú kumte ke ε è nu nyam ye le, mvú bó to kenke keege egen ebuy kefew kè nkumen ke eto le.

^{11d}Geenen no Klistu wvú nu ekole ke bocee ncese le nu ε to wase, ε è nu wvú wvú nu ε to bò mwëem mvú jee, wvú ε mum ε ley cun, ε è nu yí baay yí yuule gene mæse le. Ke yiyé nu yí è yoke bonyii ke. Fí nu le, ke è nu cun yí yí nshe yin e ke. ^{12e}Fô wvú to leyé nu Bvudvuu ε bvú looci Yuule naa ntay. É wvú to ley kan mwaan ε fí ka lo nonen. Wvú to baa

eley fofen ε è nu bò élemé ke bíe le kenée ke boom bo bona' le ke. Wvú to ley ε è nu bò kew élemé. No wvú gee nonen, ε fifin mum sum beene yí bibefe le, ε nsum wvun nu wvú mey lo. ^{13f}É to nu fwele é wee ké dioo nu bò nkum ye le, é bó jo élemé ke bie le kenée ke na' le, kenée taan di kejun ke na' wvú bó nu ε ton wvú ε fie le, mise kenée mwan yí mweten e, ε wvú kase no yuule. ^{14g}É fí to nu nonen, tu ke élemé ke Klistu le nulo ege fiee fí fele fí-fí? Wvú to nu ε nya ekole kew ε kí nu se nlom é Nyo' fele yí Keyoy kè mey lo le. Wvú to ge nonen, mum cuke mvuntelem mvusee beene yí mwëem mvú too bò kpwe le, wvu le beene elemte Nyo' wvú kenke nshii le. ^{15h}É nêe fiee fí Klistu nu wee wvú leeme fwe monkan mo monfem man entelen jo Nyo' bò wee wvu wum. É wvú leeme wvu le bonyii bò Nyo' nu ε tee le è nu bew ke ekenke bvudvuu fô bvujonke bvú mey lo bvú Nyo' nu ε kaw bó dvú. Bó nu ke ekenke njefo wee nu ε kpwe wase, ε kpwe ye yin ε sum bó yí ngew wvú to nu keeke eto nje bibefe bì bó to shee gee fwele é monkan mo moyvuun e. ¹⁶Beene kee le wee ké teete kpwe, ¹⁷wee saa ke ebi ntefe kpwe wvudvu le se bó ε yen le mweten nu ε kpwe wase ke. ¹⁷Fí nu nonen, njefo ke ntefe kpwe ké no kenke mvungay se wee ε kpwe ke. Ke bó ké bi ntefe kpwe le ε wee wvú tefe kpwe bæ dvú ke. ¹⁸É nêe fiee fí naa monkan mo fwe nu ε mó yaa to nulo ke eleem se bó ε sêe nyam élemé ε buy ke. ¹⁹ⁱÉ to nu seke Muses to tanee wase fiee fí fí to nu é Ŋwa' bonci le é bonyii bocii, ε wvú mum jo tiev kete ke isob e ε bó ε njim yvúw njee yí dvú

9:16 Ntefe kpwe bò monkan nu fiee fimwaan é díew Glek e.

^{9:6} 10:11; Ktj 18:2-6 ^{a9:7} 5:3; 9:25; 13:11; Lw 16:2-16

^{b9:9} 7:19; 9:2 ^{c9:10} Lw 11; 15; Ktj 19 ^{d9:11} 4:14 ^{e9:12} 7:27; 10:4; Lw 16:14-16; 12:24; 13:12, 20; Mat 26:28; Lum 3:25-26; 1Bi 1:2, 18-19; 1Jon 1:7

^{f9:13} Ktj 19:1-10:17 ^{g9:14} Lum 6:20-23; 8:2 ^{h9:15} 8:6

^{i9:19} Ksm 24:6-8; Ibu 9:12-13; Lw 14:4, 6; Ktj 19:6

le ε bó ε com yí ε no yéele, mum jo ten eleme ke boom bo bona' le, bô ke bîe le, noo joo, mise yî ɲwa' bonci bodvu le, mum mise ten yî bonyii bocii le. ²⁰ E wvú dioo miise no gayte le, “Eleme kin nu ke moŋkan mò Nyo' gbwole ben ε bó le, gayte le ben eleemè yî dvú le.” ²¹ E wvú mise ten eleme kedvu yî cun Nyo' ye le noo yî mwëem mvu cun dvu dvú le mvù bô gee bunle dvú. ²² Fí nu naa lo kecëy le mwëem nteen to shee nu ε nci dŋŋi le bó kɛŋke keege ke ε è nu bô eleme é mvú sɛ no yuule. E ke é nulo é bó elɛsɛhe bibefɛ bi wee le sɛ bó ε sɛɛ fiɛ eleme ε buy ke.

Ncese wvù Jisos to gee kaŋ mwaan cuke bibefɛ bi bonyii le

²³ Kfí to nu naa shiee le le bó ecuke mwëem mvun mvù nu ke lo nfieesen mwëem mvu fowe ê yiyin je le. Geenɛn, ecuke mvù looci nu mvu fowe ε è nu bô boncese bô fele boban, ²⁴ njefo Klistu to ley cun Nyo' le ε è yaa nu yì è yoke bonyii bô can, yì è nu ke lo nfieesen cun Nyo' yì cëy cëy ke. Wvú to ley ε è nu fowe kebɛɛ. E è nu fô wvú nu keseen fwe dvu Nyo' leke Nyo' fô beene le. ²⁵ Ke wvú nu fô nɛn keebvu egee boncese bô ekolɛ kew fô Nyo' le bokaŋ e bokaŋ e diwɛ no ekolɛ ke bocee ncese le to ké no leyte fô Bvudvu bvù looci Yuule naa ntay e ê kelum ê kelum, keege ncese bô eleme sɛ è nu kew ŋkuuŋ. ²⁶ Iɛ fifin to nu shiee le, tu Klistu be kɛŋke keekpwee jaa we, kaase kpwee ε kew no bó to bomɛ woŋ. Geenɛn no fí nu, nu ε wvú ε to wase kaŋ mwaan fí ε ka lo nonɛn. Wvú to kefew kin kè woŋ kaa wase le keejo ekolɛ kew ege ncese dvú, ekpwe keecuke bibefɛ. ²⁷ Ke lɛŋlɛŋ no fí nu le wee kɛŋke

keekpwe ke kaŋ mwaan emum ecëyte wase ε è nu nsaw, ²⁸ mnu ke no Klistu to nyae ekolɛ kew kpwe fô bonyii le kaŋ mwaan keetuu bibefɛ bi bonyii le nteen. E wvú nu ke ekase eto yî bokaŋ bo bofɛ le ε è yaa bvuu nu keege fiɛ bô bibefɛ ke. Wvú nu ke eto wase keseen keeboye bonyii bô cëyte wvú shiee le.

Ncese wvù Jisos to gee nu ε jo wase bvudvu bvù boncese le bocii

10 ⁿ Bonci bo Muses e to nu ke lo ken-jinjin ke mwëem mvù jee mvù to nu keeke enu le. Ke bó to nu wase cëy cëy mwëem mvù to nu keeke enu ke. E bó mum no shee gee boncese ê kelum ê kelum, sɛ è nulo é boncese bodvu ege é bonyii bô benci too fô Nyo' le eyuule gene mɛɛse ŋkuuŋ. ² É è to nu le boncese bodvu nulo ege é bó eyuule nonɛn, tu ke bó to bee ebvu eshee egee boncese bó le bó le ke, njefo bonyii bô bunlee Nyo' to bee keenu ε bó ε cuke wase bibefɛ bibole kaŋ mwaan, ε mvuntelem mvubole yaa bvuu saake bó yî bibefɛ le ke. ³ Geenɛn, boncese bô bó to gee ê kelum ê kelum ban to kaa gee ε bonyii kumyí lo bibefɛ bibole. ⁴ Oɛ fí nu nonɛn, njefo ke é nu naa lo é eleme ke bona' ⁵ bô ke bîe le ecuke bibefɛ bi wee le ke. ⁵ Pɛ nɛɛ fiɛ fí to gee ε Klistu dioo to fokuse fɛn gay é Nyo' le, “Ke wo kɛŋke shiee fô boncese bô bó gee bô nyám e, noo fô mwëem mvù bó nyaa ê wo le ke. Wo nu ε nya me ε è nu bô ye le me ɛŋge ncese dvú. ⁶ Ke nyám yì bó nyaa ε bó tone gee boncese dvú fô wo le, noo mwëem mvù bó nyaa ε bó gee boncese dvú

§10:4 Bona' ban to ké no nu bona' bô bolemse.

j9:22 Lew 17:11 k9:23 8:5 l9:26 7:27

m9:28 3:6; 10:10; Yesa 53:11-12; Mat 26:28; 1Kol 15:50-53 n10:1 8:5

o10:4 9:12-13 P10:5 Mben 40:6-8

keecuke bibefe bi bonyii le baa cim ege
é wo eyuuke njon ke.

⁷Me ε mum ε ngay le,

‘O Nyo’ taa eyen, me nu ε nto keenge fieε
fi wo shieele,

ke no bó sanee ekume me é ŋwa’ wo le.”

⁸Wvú to yaw gay é Nyo’ le,

“Ke wo baa kenke shiee keneε yuuke njon
bô boncese

noo nnyá yì bó nyaa é wo noo nyám yì
bó nyaa

ε bó tone gee boncese dvú fô wo le,

noo mwεem mvù bó nyaa ε bó gee bon-
cese dvú

keecuke bibefe bi bonyii le ke.”

É mwεem mvun nu ε bó to gee ke naa bii
no nci gomte. ⁹No wvú gay nonen, mum
bise fô gay é Nyo’ le,

“Taa eyen, me nu ε nto keenge fieε fi wo
shieele.”

Wvú to jeme nonen, mum lese boncese
bo boyvuum keegε wvu fwε. ¹⁰qNo
Jisos Klistu to gee fieε fi Nyo’ to shieele
le wvú ege, ε ye ye yì wvú to nyae kan
mwaan ε fí ka lo nonen, ge ε beene mum
no yuule. ¹¹rCee ncese tfuu ké no gene
leeme fô bvudvuu bwew bvú lemme le
édiuw ecii gee boncese biinene bokaŋ e
bokaŋ e, sε boncese bodvu nulo ecake
bibefe bi bonyii le ŋkuuŋ. ¹²sGeenen
Klistu to nu ε ge we ncese ke kan mwaan
ε wvú mum kocen wvù ecake bibefe bi
bonyii le kemakaa. No wvú gee nonen
mum shii é εbo ke ecεy ke Nyo’ le.

¹³tWvú nu fô ε kεw sekekie le, cεyte
egen ebuy seke Nyo’ ke ejike bonyii bew
bo bvuban e diewe kedvuushε ke bikaa
biew e é wvú etome bikaa yì bó le.

¹⁴Ncese we wvù mwaan wvun nu ε ge
bonyii bô wvú gee ε bó yuule, ε mum
ε no yuule ten é Nyo’ ejise gene mεεse

sekecii. ¹⁵Keyoy ke Yuule jemiyi ten é
beene tomte fieε fin. Kí to nu ε yaw gay
le,

¹⁶u“Tata gayte le, è nεε monkan man
mò me nu nke engbwo bee bó

ejim jo édiuw yoya le:

Me nu nke engεε bonci bem é mvuntelem
mvubole,

embvuu ensan é bonkpawcε bobole.”

¹⁷No wvú gay nonen bvuu bise le,

“Ke me mbεε nke embvuu enkpawci
bibefe bibole

keneε gee dibole di befe ke”

¹⁸Fí ε mum ε no nu le é bó lεshi wase
bibefe bi bonyii le, tu ke shiee mwεem
mvù bó enyaa ε bó gee boncese dvú
keecuke bibefe bi bonyii le bvuu bεε ke.

Beene ebenci too nceencee mbew Nyo’ le

¹⁹vBoom bo bwεem e, fí ε mum ε no
nu le εlεmε ke Jisos e nu ε yene wase
je ε beene nulo eley keseen yaa fane ke,
egen fô Bvudvuu bwε bvù looci Yuule
naa ntay e. ²⁰wBeene nulo efey é je yi
fieε yì nyaa nshii le yì Jisos to yen’yεε
fô beene le. Wvú to yene je yin bô ye
ye, ε fí mum no nu le wvú nu ε cake
wase ndvu yì bó to shεŋkεε baŋ bvud-
vuu bvudvu dvú. ²¹xBeene kenke wase
cee ncese wvu baay wvù taale fô yew
Nyo’ le yì è nu bonyii bew. ²²yNo mwεem
mvun nu nonen, beene emum ebenci too
mbew Nyo’ le bô fitele fimwaan ε beene
ε lese fitele yì ye le ficii nu sε kemaŋen.
Beene ebenci njefo bó nu ε miawmiaw
wase mvuntelem mvusεbeene bô εlεmε
ke Klistu le mvù ε no yuule, yaa bvuu
saake beene yì fieε le ke. É beene bvuu nu
ten ε bó ε cuke wase ye yesebeene bô joo
yì yuule. ²³zBeene eleemè temyi ntay yì

^q10:10 7:27 ^r10:11 9:6; Ksm 29:38 ^s10:12 8:1

^t10:13 Mben 110:1; 1Kol 15:25 ^u10:16 Yeli 31:33-34; Ibu 8:10, 12

^v10:19 4:16; 9:8 ^w10:20 9:3; Mat 27:51; 2:14-15; 9:14-15; Jon 14:6

^x10:21 3:6; 4:14 ^y10:22 Esek 36:25; Efe 5:26 ^z10:23 3:6

fieɛ fi beene taale fwe yî dvú le fi beene ké no jemyi é bonyii ekumɛ fí le. Fo beene etuwtenè ké, njefo wee wvù kawɛɛ beene leeme yî diɛw ye le. ^{24a}Beene egomtè ten je keeyvuwse mvuntelem mvu wee noo wee le keekojene noo keegeɛ mwɛɛm mvù jee. ²⁵Fo beene ecin'yî keetoo yî kentaashe le diɛwɛ no bonyii bomew nu é nɛ wase é no gee ké. Beene eyvuwsè lo mvuntelem mvusebeene, efey mvunciim no beene yene wase é diuu di Tata wesebeene nu ke ekase eto nu wase nceencee.

^{26b}Beene ekeè le é beene nɛ é bvuu é no gee bibefe, gee kee, é beene nu é bó é fiisen wase je yi kecɛɛy, é beene no keè le ke ncese wvumvu bvuu nu dvú wvù è nulo é bó ebvuu ege fô bibefe bisɛbeene le ké. ^{27c}É wee gee nonen, é wvú no cɛyte ké wase bô nfan é è nu nsaw Nyo' noo nguy wvù befe wvù nu ke eyɛse lo bonyii bo bvuban e bo Nyo' le. ^{28d}Wee ké ngoyte nci Muses, é bonyii eleem bofɛɛ kenɛɛ botete etom le bó nu é yen fieɛ fi wvú ge le, é nsaw mum koo mweten, é bó mum yu lo wvú yaa koole yii ké. ^{29e}É fi nu nonen, tu ben kp-waake le wee wvù joo Waa Nyo' ekuse, joo elemɛ ke moŋkan mò Nyo' gbwolɛɛ keecuke wvú dvú é wvú eyuule le kí nu fieɛ fi ɛcici, nan'yi ten Keyoy ke Yuule kè too bô mbuwma Nyo', nu é kfuu ngɛw wvù wvuwe wee nu ke ekeŋke nu ke enu nɛɛ? ^{30f}We ngɛw nu ke ebemte lo njefo beene kee wee wvù to gayɛ le, “È nu me wvù nu ke etfuse envuke, é è nu me wvù nu ke enya nlawma wvubo.” É wvú é bvuu é gay le,

“È nu me wvù Tata wvù nu ke esaw bonyii bem.”

³¹È nu fieɛ fi nfan e baay keegbwe can Nyo' wvù keŋke nshii le.

^{32g}Geenen, ben ekumyî ediuw yo fwe yò bó to yuuseɛ ben yî fieɛ fi Nyo' le. Ben to nu é kuu shém no diuu bô bonɣew bô to too fô ben e. ^{33h}Kefew kemew e nu é bonyii to ké no nan'yi bvuu nyɛwle bô ben ya le. Kefew kemew e, é ben no leeme ɛjim jo bonyii bô bó nyaa ten ngɛw é bó é yiyɛ je le. ³⁴ⁱBen to ké no koole shen bô boba bonyii bô nu yî ncaw e, fii bó. Bó to ké loo mwɛɛm mvunen, é ben cinɛ ké dvú no yuuke é è nu njon, njefo ben kee le ben keŋke mwɛɛm mvumew mvù fele mvumwɛ é è nu mvù nu ke emɛy nu sekecii. ^{35j}Nonen, fo ben ecinɛ fieɛ fi ben leeme wase yî dvú le ké, njefo è nu fieɛ é fí keŋke nlawma wvù kuuke. ³⁶Fieɛ fi shiee le fô ben e nu le ben esuu shém wvu le ben nulo egee é è nu fieɛ fi Nyo' shieele, é ben ke emum ekeŋke fieɛ fi wvú nu é kaw beene dvú. ^{37k}Bó nu é saŋ le,

“È shɛɛte ké wase caan é wee wvù nu keeto emum efese.

Ké wvú nu emooce ké.

^{38l}Wee wɛm wvu teytey nu ke ekeŋke nshii

nje fitele fi wvú lese yî yɛm e.

Geenen é wvú nɛ lo é no fane é tfuw bikaa,

fitele fiem saa ejee bô wvú ké.”

³⁹Geenen, ké beene nu boba bô tfuuke bikaa bô nu ke ela ké. Beene nu fisɛbeene bonyii bô nu é lese fitele yî Nyo' le bô biyoy bibole nu ke eboy.

^a10:24 13:1 ^b10:26 6:4-6 ^c10:27 Yɛsa 26:11

^d10:28 Dito 19:15; 2Kol 13:1 ^e10:29 2:3; 5:8; 9:12; Mat 12:31

^f10:30 Dito 32:35-36 ^g10:32 6:10 ^h10:33 1Kol 4:9 ⁱ10:34 11:26; 13:14

^j10:35 3:6; 6:11-12 ^k10:37 Abk 2:3-4 ^l10:38 Lum 1:17; Gal 3:11

Ekume keelese fitele yî Nyo' le

11^mKeelese fitele yî Nyo' le nu kee-
taale fwe yî fieε fi Nyo' nu ε kaw
wee dvú kee naa ntay le wvú nu ke
ekenke fi, kee ten le fi nu dvú ε wvú baa
cim yen wase fi le ke. ²Nyo' to bensee
bonyii bo fwele njefo bó to nu ε lese
fitele yî ye le. ³nε ge ten fitele fi beene
lese yî Nyo' le beene ε se kieε ntay le Nyo'
to bom won wvun ε è nu ke bô diew ye,
ε mwεem mvù beene yene to buy yî mvù
bó yaa yene mvù le ke.

Ebel

⁴oε to ge fitele fi Ebel to leseε yî Nyo'
le ε wvú sε ge ncese wvu len fey Kεen.
ε Nyo' mum jo wvú le wvú nu wee wvu
teyten, mum fi nnya ye keetom le wvú
nu wee wvu teyten. Abel to nu ε kpwe,
geenen ε fitele fi wvú to leseε yî Nyo' le
ε ge beene ε no yuuke ε wvú bæ jemyi ε
beene ε to ε buy eben ε.

Enok

⁵pε to ge ten fitele fi Enok to leseε yî
Nyo' le ε Nyo' sε jo wvú gen bô wvú fowe
wum ε kpwe baa kum wvú le ke. Bó to nu
ε nε fanε yaa bvuu yen wvú le ke, njefo
Nyo' to nu ε jo wase wvú we. É Nyo' sε jo
Enok we nu ε Ijwa' Nyo' jemyi le wvú to
ké no gee ε Nyo' yuuke njon. ⁶Nonen é
wee nu dvú sε wvú nu ε lese fitele yî Nyo'
le, tu ke è nu naa lo é Nyo' eyuuke njon
bô wvú ke, njefo é wee gomte keebenci
too mbew Nyo' le, tu wvú kenke keebec
le Nyo' nu dvú, noo le wvú mawci wee
tfuu wvú looci gomte wvú.

Noa'

⁷qε to ge ten fitele fi Noa' to leseε yî
Nyo' le ε Nyo' ke dioo tefe wvú ekume
fieε fi to nu keeke ekooy ε wvú baa cim
yen wase fi le, ε wvú yuw Nyo' le mum
fe ngu wvu baay keeke eboyse yew ye
dvú. No wvú to leseε fitele nonen mum
dujce le kebese ke bonyii bo yî won
wvun e nu bô befe é Nyo' ejise, ε è nu
ke wase wvú wvú Nyo' to nyae bvudvuu
bvú wee wvu teyten ε è wvú, njefo wvú
to nu ε lese fitele yî Nyo' le.

Abla'am bô Sela

⁸rε to ge ten fitele fi Abla'am to leseε yî
Nyo' le, ε wvú sε yuw Nyo' le seke wvú to
tenεε wvú le wvú ene won wvubole egen
wvumew wvú wvú to nu keeke ekenke
diewe won we le. No Abla'am yuweε
nonen mum no gene ke lo, yaa cim kee
fô wvú gene ke. ⁹sε to ge fitele fi wvú
to leseε yî Nyo' le fidvu ε wvú sε gen no
cee won wvú Nyo' to kawεε wvú dvú le
diewe tolo wvú nu ε gen ε bæ won bonyii
bomew e. Wvú to nu jó ghane cee cún e
bô bo Aysik noo Yakow bô Nyo' to kawεε
bô bocii bô won wvudvu le è nu ke enu
wvubo. ¹⁰tWvú to cee cún e nonen njefo
wvú to taale fwe keeke eley kelaante le
ε kí kenke kenffuy ε è to seyse Nyo' no
kelaante kedvu nu ke enu, mum yoo.

¹¹uε to ge ten fitele fi Sela to leseε yî
Nyo' le ε wvú sε kenke mvungay keeleem
bô fue ε wvú ε lun naa wase ε fesen wvú
è nulo é wvú ebvuu eboo. Fí to kooyi
nonen njefo Sela to nu ε bee le Nyo' wvú
kawεε wvú ké no leeme ke yî diew ye

^m11:1 Lum 8:24; 2Kol 4:18

ⁿ11:3 Kej 1:1; Mben 33:6, 9; Lum 4:17; 2Kol 4:18 ^o11:4 Kej 4:3-10

^p11:5 Kej 5:21-24 ^q11:7 Kej 6:13-27; Lum 4:3; 1Bi 3:20

^r11:8 Kej 12:1-2 ^s11:9 Kej 35:12, 27 ^t11:10 13:14

^u11:11 Kej 17:19; 18:11-14; 21:2; Lum 4:19-20

le. ^{**12}vɛ fɪ mum no nu ɛ wee mwaan wvù Ablá'am wvù to nu ɛ wvù ɛ lun wase baay, nu wase diuw kpwe le, to nu ɛ ne ɛ engokɛ ke wee le buy yɪ ye le duule diwɛ jón yi we le noo diwɛ monshɛɛm mo ngem joo yi baay e mò wee yaa nulo etan etoo kɛ.

¹³wBonyii ban bocii to nu ɛ ghan faɲɛ yaa kɛɲkɛ fɛɛ fɪ Nyo' kawɛɛ fidvu kɛ, ke ghan no kpwekene ɛ bó lese kɛ fitele yɪ Nyo' le. Bó to yen kɛ lo fɪ le ɛ fɪ bɛɛ too neɲjole, fiisen bô nlanlan, jeme bô dew yibo le, fô bó le nu ɛ bó kee le bowen nu kɛ lo botolo ɛ bó bɛke lo yɪ nshe yin e. ¹⁴É bonyii jemɪ nɛn, tu fɪ duɲci naa ntay le bó bɛɛ gomte woɲ wvù è nu wvubo. ¹⁵É bó to bvuu kpawawci ekume woɲ wvù bó to nɛn'yɛɛ jó, tu bó to nu ɛ kɛɲkɛ je keekase tu jim jó. ¹⁶xGeenen no fɪ nu, nu ɛ bó to gomte ɛ è nu woɲ wvù fele wvuwe, wvù è nu woɲ wvu we. Nonen kɛ Nyo' ké no wuumene seke bó teɲɛ wvù le Nyo' wvubo kɛ, njeɲfo wvù nu ɛ seyse kelaante ɛ geɛ è bó.

¹⁷yɛ to nu fitele fɪ Ablá'am to leseɛ yɪ Nyo' le fɪ to geɛ ɛ Nyo' ke dioo mom wvù, ɛ wvù bee keeɲo waa we wvù Aysik ege ncese dvù fô Nyo' le. ɛ wvù wvù Ablá'am nu wvù Nyo' to kawɛɛ le engokɛ ke wee le nu ke ebuy yɪ ye le. ɛ wvù bee kɛ keeɲo waa we ɛ è ka wvù, le wen ege ncese dvù. ¹⁸Waa we wvun nu wvù Nyo' to gayɛɛ wase è Ablá'am le, “è nu Aysik wvù nu ke egeɛ dieɛ di kfuu diuw e.”

¹⁹zAblá'am to kee kɛ le é wee cim kpwe lo, tu Nyo' nulo ekase ege é wvù etu dvù. Nonen è je mi le nu ɛ è nulo é bó eɲo le Aysik to nu ɛ kpwe ɛ Nyo' kase nya wvù è Ablá'am ɛ wvù nu dvù wum.

Aysik

²⁰aɛ to ge fitele fɪ Aysik to leseɛ tɛn yɪ Nyo' le ɛ wvù sɛ cew Yakow bô Esau jeme è bó ekumɛ mbuwma wvù to nu keeɲe eyuu eto fô bó le.

Yakow

²¹bɛ to ge tɛn fitele fɪ Yakow to leseɛ yɪ Nyo' le ɛ wvù ke dioo kpwee, cew boom bo Yosew wvù waa we le. ɛ wvù to ceeke nonen ɛ wvù ɛ ngvuum yɪ kembaɲ e ɛ no nyaa n'wvum è Nyo'.

Yosew

²²cɛ to nu fitele fɪ Yosew to leseɛ yɪ Nyo' le fɪ to geɛ ɛ wvù ke dioo nu wase keekpwe mum no teete kpwe ye duɲci le bonyii bo Israel nu ke esheɛ ebuy woɲ wvù Ijiw e. ɛ wvù mum gay le bó ke edioo ebuyte jó jo bikufe biwene.

Icee Muses bô bwee Muses

²³dɛ to nu fitele fɪ icee Muses bô bwee to leseɛ yɪ Nyo' le fɪ to geɛ ɛ bó sɛ nyile Muses yɪ kee le tɛ fo bó eyu seke bó to bokeɛ wvù. ɛ bó to nyile nonen njeɲfo bó to nu ɛ yen le è to nu wan ɛ wvù jee cuu baay. ɛ bó faɲɛ yaa efane keengoy sa' yɪ Nfon to bvuseɛ kɛ.

^{**}11:11 Bonɲa' bo boyvuum bomew kɛɲkɛ tɛn fɛn le, “è to ge tɛn fitele fɪ Ablá'am to leseɛ yɪ Nyo' le ɛ wvù sɛ kɛɲkɛ wan naa no wvù to cim nu ɛ wvù ɛ lun wase ɛ fesɛn ɛ Sela tɛn nulo saa ebvuɛ eboo kɛ. Fɪ to kooyi nonen njeɲfo Ablá'am to nu ɛ bee le ...”

^v11:12 Keɲ 15:5 ^w11:13 11:9; 13:14; Keɲ 23:4; 47:9; Mben 39:12

^x11:16 13:14; Ksm 3:6; Mat 22:32

^y11:17 Keɲ 21:12; 22:1-14; Dito 4:11; Jɛm 2:21 ^z11:19 Lum 4:17

^a11:20 Keɲ 27:27-29, 39-40 ^b11:21 Keɲ 47:31-48:20

^c11:22 Keɲ 50:24-25; Ksm 13:19 ^d11:23 Ksm 1:22; 2:2

Muses

²⁴e^ε to nu fitele fi Muses to leseε ten yī Nyo' le seke wvú to kuε wase fi to gee ε wvú tun le fo bó etenè wen le waa ngonjuu Nfon Felo ke. ²⁵Wvú to nu ε caw fiew keeyene ε è nu ngew bō bonyii bō è nu bo Nyo' le, efey keeyuuke njon bō mwεem mvù è nu mvù befe ε mvù fele lo. ²⁶fWvú to nu ε jo le é bó eshoose wen njefo wen nu wee Mboyse wvú Nyo' to kawεε, tu fifie kenke sew fele keekenke kpwaw wvu Ijiw tfuu. Wvú to jo nonen njefo wvú to taale mmawcε wvú nu ke eto fō wvú le. ²⁷ε^ε to ge fitele fi wvú to leseε yī Nyo' le ε wvú se ne Ijiw yaa fane fize fi è nulo é Nfon ege bō wvú ke, naa ε wvú cim ton'yi shém bō wvú nεε. Wvú to nu ε suu shém nε no gene njefo wvú to taale fiew ε è nu fwe diεwε wvú yene Nyo' wvú bó yaa yene bō ejise le ke. ²⁸h^ε to ge ten fitele fi wvú to leseε yī Nyo' le ε wvú se gee Ijkaw Danefey, jo εleme yefe yī lan fwese le, wvu le Nceendaa Kpwe wvú to yuwyi boom bolemse bo fwe yī kfuu le edioo etoo buyte fō dew fwese bonyii bo Israel e emum edanj efey.

Bonyii bo Israel

²⁹i^ε to ge ten fitele fi bonyii bo Israel to leseε yī Nyo' le ε bó gen lente Joo yi Baay yī Yεεle fokuse ke diεwε bó fey yī nshe yi yem e. ε bonyii bo Ijiw ke dioo to ten buy fō joo yidvu le no momte keefey ten nonen ε yī kuu bó bocii gen dvú. ³⁰j^ε nu ten fitele fi bonyii bodvu to leseε fi to gee ε bó ke dioo gen buy Jeliku, ke len kenan kelaante kedvu, ke dioo kenan

nonen buy εdiuw esooshwiε ε kembew ke kelaante kedvu le kese kecii.

La'ab

³¹k^ε to ge fitele fi La'ab wvú to nu kpwoon nsake mvu to leseε ten yī Nyo' le ε wvú se boy faje yaa ekpwe ngoo bonyii bobole bo won e bō to temyi bikuu bō bo Nyo' ke. Wvú to baa kpwe, njefo bonyii bo Israel to nu ε tum bonyii le bó eto eghan ekee won wvudvu, ε kpwoon wvudvu fiisen bó é wvú yew.

Gidion, Balak, Samsen, Jefta, Dawe bō Samwel noo bonyii bo ntum Nyo' le bomew

³²l^ε è nu le me entaanke bonyii bō to leseε fitele yī Nyo' le, é me nke entan engen embuy fεε? Ke kefew nu dvú kè è nulo é me nkεw nyey mwεem mvu bonyii le diεwε Gidion, Balak, Samsen, Jefta kenεε Dawe bō Samwel noo bonyii bo ntum Nyo' le bomew e ke. ³³mBonyii ban bocii nu ε bó to lese fitele yī Nyo' le. ε bomew ke so bitum yī jem e, ε bomew saw bvunfon é je yi lan e, ε bomew kenke mwεem mvù Nyo' to kawεε bó dvú, ε bomew kenke mvungay keebanj dew bobvule fo bó engele bó. ³⁴nBomew to nu ε kenke mvungay keege é nguy wvú to beenci naa bemte lo ejime. ε bomew kenke mvungay keebuy can bonyii bō to gomte keegbwocε bó bō nyó jem e. ε bomew bō to yen'yi wεeyi ke nε tu bontemmvungay. ε bomew tu bonyii bo jem e bō temyi, ε bomew kuη bonyii bo jem e bo bitum bimew e ε bó fεε lo. ³⁵oBomew to nu bokene bō to leseε ten fitele yī Nyo' le. ε Nyo' ge ε bonyii bobole bomew bō to nu ε kpweken wase kase

^e11:24 Ksm 2:10, 11-15 ^f11:26 12:2; 13:13 ^ε11:27 Ksm 2:15; 12:41

^h11:28 Ksm 12:1-14, 21-28, 29-30 ⁱ11:29 Ksm 14:21-29

^j11:30 Yosh 6:12-21 ^k11:31 Yosh 2:11-12; 6:21-25; Mat 1:5; Jem 2:25

^l11:32 Biku 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sam 16:1; 1Bfn 2:11; 1Sam 1:1-25:1 ^m11:33 Biku 14:6-7; 1Sam 17:34-36; Dan 6:1-27

ⁿ11:34 Dan 3:23-25 ^o11:35 1Bfn 17:17-24; 2Bfn 4:18-37

tu dvú no nu bô bó. Bomew bonyii nu é bó to kooole bvuuke bô bimban, é bó fanje yaa cim ebvuu eshieele le bó ecine bó le ké, njefo bó to yene le é bowen kpwe lo, ke ekase ebuy yí kpwe le ekenke nshii wvú jee fele wvun. ³⁶ Bomew nu é bó to kēenke bó, tamte bô bongbwan é ye caafi, kayte bomew bô boncaw fene yew ncaw e. ³⁷ É bomew nu é bó to tumye bô éta é bó kpweken, bvuu tan'yi bomew bô nyó yí bó tane bite dvú é bó buyte biba bifée bifée, gbwoci bomew bô nyó jem é bó kpwekene. Bomew to ghane jise é è nu jéw njée bô yí b́íe. Bó to nu bonyii bo kefufe le, é bonyii njinsene bô bó bvuu nyéwle bô bó. ³⁸ Bó to ghane cee nkaante le noo yí dikum é bô é ditfum é noo é bibuw e. È nu bonyii é wonj wvun to baa ekocen wvú bó ecee wvú le ké.

³⁹ Bonyii ban nen bocii nu é bó to lese fitele yí Nyo' le, é Nyo' bense bó naa ntay. Geenén wee mvu bó le to baa emum ekenke fiée fi Nyo' to kawée bonyii dvú ké. ⁴⁰ Bó to baa ekenke njefo Nyo' to kenke ntanj wvú jee ntay fô beene le fele wvubo, wvu le è nu ke enu ké seke bó é taashe beene é bó, é bó se no nu é bó é kpwentén é Nyo' ejise é gen é mese.

Nyo' nēci boom bô è nu bew

12 ¹No beene nu wase é kebombom ke bonyii bô to nu é lese fitele yí Nyo' le ban é gem beene é tase é no dunji no è nulo é wee elese fitele yí Nyo' le, beene emum ebuy ekuse jo bvujite bvucii bvú jewsee beene, noo bibefe bi njimte beene, emum ekuu shém elewte kenlewte kè Nyo' nu é gēé é beene fwe. ² Beene dioo lewte no taale yí Jisos e. È nu wvú wvú to yen'yee je fô beene le keelese fitele yí Nyo' le, é è nu wvú wvú gee é

fitele fi beene lese yí Nyo' le kpwentene gene mēese. Wvú to nu é bee keekpwe kpwe yí yí kentam e. Wvú to baa ecim etaale é kenshoose ke kfuú yiye kpwe le ké, njefo wvú to taale fwe yí bvujonke bvú nu é wvú fwe le. Keseen wvú é no nu é wvú é shii é ebo ke eceey ke kawla Nyo' le. ³ Ben ekpwawci ekumē wvuwe wee wvú to nu é fiisen kfuú wvuwe ngew wvú bonyii bô befe to nyaa é wvú, wvu le fifie ege é mvuntelem mvunen saa ewēyi, kenēe edoose é je ké. ⁴ Jem yí ben tumte ben é bo kebefe nu é ben baa tum wase egen ebuy yí gvune di wee le ejimi lo ké. ⁵ Me nkpwaake le ben baa edaaye wase ntefe wvú Nyo' nyaa é ben diēwe boom bew e ké? Wvú gayte le, “Waa wem, seke Tata nēci wo, fo wo ejod ncaw ké.

É wvú dioo saake wo yí fiée le, fo shem ekpweè wo ké.

⁶ È keè le Tata ké no nēci é è nu wee wvú wvú koonke, tamte é è nu wan tfuu wvú wvú joo le è nu wvuwen.”

⁷ Ben emum ekuulè shém yí bongew bô ben yene le, ekeè le Nyo' nēci lo ben diēwe boom bew e. Wan mvu nu dvú wvú jay fiée é ice enu se wvú é nele wvú e? ⁸ É Nyo' cin'yi ben e se wvú nēci no wvú ké no nēci boom bew bocii, tu ben baa enu naa lo boom bew ké, tu ben nu bikole. ⁹ Beene kenke ten bo'icee bōsebeene bo fokuse fen bô to ké no nēci beene é beene wvumte bó. É beene to wvumte bó nonen, tu ké è nulo é beene enya bikuu é Icee biyoy bisēbeene efey lo nonen, ke ekenke nshii wvú mēy lo? ¹⁰ Bocee bōsebeene bodvu to nu é nēce beene ké yí kefew e caan no bó to yene le fi nu lej. É Icee wesebeene wvun nēci beene keeseyse lo beene é beene eyuule

^P11:36 Yeli 20:2; 37:15 ^Q11:38 1Sam 13:6 ^r12:1 1Kol 9:24

^s12:2 2:10; 8:1 ^t12:5 Bngn 3:11-12; Mwm 3:19 ^u12:7 Dito 8:5

^v12:10 Mat 5:48; Lum 5:2; Jem 3:17

no wvú yuule. ¹¹ wÈ ke dioo nu seke bó tamte wee keenele wvú, ε wvú no yuuke nluce kefew kekíe le, wvú saa yuuke naa lo njoŋ ke. É ke edioo enu wase ejim jo kefew kedvu, ε fifíe to bô nykekey noo nce wvu teyey fô wvuwe wee wvù Nyo' nu ε yeyi wvú ê yiyin je le.

¹² xNonen ben ege é can yene yì nu ε jêw wase ekase eteme, ege tèn é envuw eyene yò ndenjeŋe wase ekase eteme. ¹³ yBen egenè ke ε è nu ê je yi teyey e, wvu le fo bikoy bì tēse wase emese elose ke, é bí eteme lo.

Ntefe ekumè keeyuuke Nyo' le ntay

¹⁴ zBen emomtè ntay keecce yì nyē-keey e ben ε bonyii bocii, ebvuu emomtè tèn ntay keecce nce wvù yuule. É wee nu sē wvú cee nce wvù yuule, tu ke è nulo é wvú ke eyen Tata le ke. ¹⁵ aBen eyenè fo wee mvu ke ejim keekēŋke mbuwma Nyo', ebvuu eyenè tèn fo ŋgow mi yì befe ke enē ebuy ê ben entelēŋ ke eto bô ŋgēw ejij bonyii nteen. ¹⁶ bBen eyenè tèn le fo wee mvu ben e ekēŋke nce nnyen kenjaŋ ke. Fo wee tèn emaà lo Nyo' diēwe Èsau wvù to gesē mbuwma wvù wvú to nu keeke ekēŋke diēwe wan wvu ŋgaywee le yì mwēem mvudien mvu kaŋ mwaan e maan ke. ¹⁷ cKe ben kee le ejim jodvu nu ε wvú to nē bvuu no gomte keekēŋke mbuwma wvun can ice le, ε ice ma lo wvú? Naa no wvú to cim shiwse misem ê jise gomte keekumēn fitele fiew, nu ε ke je to bvuu nu dvú keekumēn ke.

¹⁸ dBen ekeè le fô ben leeme fô keseen baa nu diēwe bvudvuu bvū fokuse bvù bonyii bo Israel to leeme fô bvù bó yene

bvú le ke. Bó to leeme, ††ε ŋguy bene nen lululu, ε ekfuŋ yiile nen taytaytay, ε nf-fum kfunē tèn nen kekeke. ¹⁹ Bó to yuuke tèn ε soŋ saayi, ε diēw mi jemiyi. Mwēem mvù diēw yidvu to jemiyi to nu ε bemse bó, ε bó no lēke lo le fo diēw yidvu ebvuu ejeme ê bó ke. ²⁰ eBó to lēke nonen njefo fiē fi diēw yidvu to jemiyē to nu ε ghaw mvuŋgay mvubole. Diēw yidvu to nu ε ciise lo ê bó le,

“Fo fiē ebence lo bew kum wvun ke.

É è cim nu nyam, é bó tumye lo bô eta e yì kpwe.”

²¹ Kecēy, mwēem mvù bó to yene fô to bemte baay. ε Muses kebēe jeme le, “Nfan wvu baay nu ε ge ye ε nē ε no ci-ijke lo me.”

²² fBen nu finen ε ben leeme ε è nu yì kum wvù Sayon e, ε è nu kelaante kè è nu ke Nyo' wvù kēŋke nshii le, ε è bvuu nu Jelusalem wvu fowe. É nu fô fô bon-ceendaa bo Nyo' le bô wee yaa nulo etan etoo lanlāŋe yì kentaashe le. ²³ gBen nu ε to wase ê kentaashe ke bonyii bo Nyo' le bô è nu boom bew bo fwe, ε wvú ε saŋ ediee ēbo é ŋwa' we le fowe. Ben nu ε to wase fwe dvu Nyo' wvù sumtene bonsaw bo bonyii bocii le. Ben nu ε to wase tèn fwe dvu biyoy bi bonyii bô to nu teyey e bì Nyo' nu ε ge wase bí ε no yuule gene mēse le. ²⁴ hBen nu ε to wase tèn fô Jisos wvù leeme fwe monkan mo monfem entelēŋ jo Nyo' bô bonyii le, è to tèn fwe dvu ēlēmē ke Jisos e kè bó to miawmi-awē yì beene le. ēlēmē kin jemiyi fiē fi fele fi ēlēmē ke Abel e.

²⁵ iBen eyenè fo ben etune keebēe wee wvù jemiyi ê ben e. Ben kpwaake le é

††12:18 Fo bó to leeme to nu ê kenyi ke kum wvù Sinay e.

w12:11 12:14; Jem 3:17-18 x12:12 Yesa 35:3 y12:13 Bŋn 4:26

z12:14 12:11; Mak 12:30-31; Mben 34:14; 1Kol 7:15

a12:15 Dito 29:18; Gal 1:6 b12:16 Keŋ 25:29-34 c12:17 Keŋ 27:30-40

d12:18 Ksm 19:16-22; 20:18-21 e12:20 Ksm 19:12-13

f12:22 13:14; Gal 4:26; Mwm 5:11; 21:2 g12:23 Luk 10:20

h12:24 8:6; 9:12; Keŋ 4:10 i12:25 6:4-6; 8:1; Ksm 20:22

bonyii bo Israel to nu se bó eboy can ngew wvù to toé fô bó le njefo bó to nu e tun keebée wee wvù Nyo' to tumée le wvù eteetè bó fokuse fén e, tu je nu dvú fô beene le keeke eboy fén é beene e tun keebée wee wvù teete beene e è nu fowe le? ²⁶Jé to nu sekekíe e wvù jeme e nshe shiw. Keseen e no nu e wvù e kaw le, “Seke me e mbvuu e nshiwse, é saa eshiw ke nshe maan ke. Ebule ten nu ke eshiw fô.”

²⁷Diéw yí le, “Seke me e mbvuu e nshiwse”, dunji le Nyo' nu ke ecake lo mwéem mvunciim mvù wvù to bomée mvù è nulo é bó eshiw, wvu le é eshée ke wase mwéem mvù yaa nulo é bó eshiw ke. ²⁸Kí e mum e no nu le beene enyaa keyoone é Nyo' le bvunfon bvù beene nu e fiisen nu bvù è yaa nulo é bó eshiw bvù ke. Nonen beene emum ebunleè Nyo' é je yí leñ e, enyaa n'wvum é wvù, fanè wvù. ²⁹Beene enyaa nonen njefo, “Nyo' wesebeene nu diéwe nguy wvù nulo efiese lo fiée le.”

Ntefe wvu fokemése

13 ^mBen ekonjenè ke nonen gene fwe diéwe boom bo bwee wan e. ²ⁿFo ben ecine keefiisene botolo éla eyene le ke. Ben ekeè le bonyii bomew nu e fiisen wase nonen e fiisen e è nu bonceendaa bo Nyo' le yaa kee ke. ³^oBen ekumyí bonyii bô nu yew ncaw e, enù ke diéwe ben e bó bocii nu yew ncaw e. Ben ekumyí ten bonyii bô bó nyewle bô bó, njefo ben ten kenke ye.

⁴^pWee tfuu enyaa n'wvum é kentaashe ke wee bô kpwee le, é kpwoon bô diem-sen eyenè fo wee ebvuu ebuy ekfuñ ebefe

bô kentaw kebole. Ben ekeè le Nyo' nu ke esaw bonyii bocii bô cee nce nnyen noo bô cin'yi kentaashe kebole ke wee bô kpwee le buyte ekfuñ.

⁵^qFo ben elese bvufée bvunen yí bigew e yí nshii wene le ke. Wee eyuukè njon bô fiée fi wvù kenke, njefo Nyo' nu e gay le,

“Ke me nu nke en'yuu encine wo le ke, e ke me nu nke en'yuu enlan wo ke.”

⁶^rFifin e mum e ge e è nulo é beene ejeme se kemañen no wee to gayee le, “Tata nu wvù fii me.

Ke è nulo é me enfane fiée ke.

È nulo é wee ege la bô me?”

⁷^sBen ekumyí bonyii bô to nu bikuu binen bô to yawee fewee diéw Nyo' é ben. Ben ekume no nce wvubo to nu, emum ebejene je yí bó to lesée fitele yí Nyo' le jó. ⁸Ke Jisos Klistu ké no kumene ke. No wvù se nu foguu, nu ke no wvù nu eben, e è nu ke no wvù nu ke enu sekecií.

⁹^tFo ben ecine é bonyii eto bô bon'yee yi bo jee bô bó yaa kee jò bó buy, elewe ben dvú ke. Fí jee le mvuntelem mvuseebeene etemyi nje mbuwma Nyo', efey fo enu nje bonci bo ekume mwéem mvudien. Ke bonci boban cim fii bonyii bô leeme yí dvú le ke. ¹⁰Beene kenke ketan ke ncese le, e bocee ncese bô lemte fô ketan ke yew Nyo' yi fokuse fén e yaa kenke naa lo mvun gay keedie fiée fi ne fô kekin ketan e ke. ¹¹^uBen ekeè le ekole ke bocee ncese le to ké jo e è nu éleme ke nyám e ley dvú fô Bvudvuu bwe bvù looci Yuule naa ntay e keege ncese dvú fô bibefe bi bonyii le, geenén e bó jo nyám yidvu buysen ntaw dvú mum ton e yí fie. ¹²^vJisos to nu e

^j12:26 Ksm 19:18; Aga 2:6, 21 ^k12:28 13:14 ^l12:29 Dito 4:24 ^m13:1 6:10; 10:24; 13:16; 1Bi 1:22 ⁿ13:2 Ken 18:1-8; 19:1-3; Job 31:32; Lum 12:13; 1Tim 3:2; 5:10; 1Bi 4:9; 3Jon 8 ^o13:3 10:34; Mat 25:36

^p13:4 1Kol 7:2-4; 1Tes 4:3-8 ^q13:5 Dito 31:6, 8; Fili 4:11-12; 1Tim 6:7-10

^r13:6 Mben 118:6 ^s13:7 6:12; 1Kol 4:16 ^t13:9 Lum 14:2; Kolo 2:20-22; 1Tim 4:3 ^u13:11 9:7; Lw 16:27 ^v13:12 11:26; Mat 27:31-33

kpwe ten ekfuɲ jo kelaante wvu le wen ecuke bibefe bi bonyii le bô elème kew.

¹³Nonen beene emum ebuysen ten ebi wvú le ekfuɲ jo ntəw ekeɲke ten boncun bô wvú to keɲkeɛ. ¹⁴wBeene kee le ke la din di beene nu fó fen nu ke emɛy nu sekecii ke. Beene taale fwe ε è nu yî la di beɛ too le. ¹⁵xNonen beene emum ebɛɛ Jisos egeè ncese wvu mbense fô Nyo' le sekecii wvú è nu keeyemte diee diew. ¹⁶yFo ben edaaye keegee lemme di jee noo keegawte mwɛɛm mvunen mvú ben keɲke ben ε bonyii bomew ke. É ben gee nonen, tu è nu ncese wvú jee fô Nyo' le.

¹⁷zBen eyuukè bonyii bô nu bikuu binen e, geè no bó shieele, njefo bó taale fô biyoy binen e diɛwɛ bonyii bô kee le bó nu ke etaje diuw ekumɛ lemme dibole é Nyo'. Ben egeè nonen wvu le bó egee lemme dibole bô nlanlan, ε è yaa nu ke shen shen ke. É bó gee shen shen, fifie saa efici ben ke.

¹⁸aBen ebunleè fô bese le. Bese kee naa keceɣy le ke fitele saake bese yî fieɛ fimew e ke, njefo bese ké no shieele keegee fieɛ ficii bô n'wvum. ¹⁹Me nlooci naa nleke baay le ben ebunleè, wvu le è nulo é me en'yaɲsen enkase ento fô ben e.

Bunle bô ngayma

²⁰bNyo' wvú nu Nyo' kembonen nu wvú to kaseɛ bvuse Jisos wvú Tata wesebeene wvú nu Ncey Njée wvu baay yî kpwe le. Wvú to bvuse fele yî mvuɲgay mvu elème ke moɲkan mò mɛy lo le. ²¹cMe nleke le wvú enya ben bô mwɛɛm mvú jee mvunciim, wvu le ben egee fieɛ ficii fi wvú shieele. Me nleke ten le wvú elemte fieɛ ficii yî yene le can Jisos Klistu le fi wvú yene le fí jee wvú le. Beene enyaà mbense é Jisos Klistu wvun sekecii se ɲka. Fí enù nonen.

²²Boom bo bwɛɛm e, me nleke le ben ekuu shém eyuw diew ntefe yî me nsaj fô ben e yin. Fieɛ fi me nsaj nu ke nən kfuy. ²³dMe ɲgomte le ben ekieɛ le waa bwee wesebeene wvú Timatio nu ε bó ε bvuse wase wvú yew ncaw e. É wvú yaɲsene lo ε to, é bee wvú ke elen ekale kemwaaɲ eto eyen ben e. ²⁴Ben egay bonyii bô nu bikuu binen e bocii noo bonyii bô è nu bo Nyo' le bocii enya é me. Boom bo bwee wesebeene le bo Itali ciinse ten ngayma é ben. ²⁵eNyo' ebuw ben bocii bô kembonen.

w**13:14** 11:9-10, 13, 16; 12:22, 28; Fili 3:20; 2Kol 5:6; 1Bi 2:11; Mwm 21:2

x**13:15** Efe 5:19-20; Mben 50:14, 23 y**13:16** Gal 6:10; Fili 4:18

z**13:17** Esek 3:17; Lem 20:28-31; 1Kol 16:16

a**13:18** 10:22; Lum 15:30; 2Kol 1:12; Lem 24:16

b**13:20** 12:14; Lum 5:1; 2Kol 13:11; 8:6; 9:12 c**13:21** Efe 2:10; Fili 2:12-13

d**13:23** 1Kol 4:17 e**13:25** Gal 6:18

Ɔwa' wvu

Jem

Fiee fi nu ê Ɔwa' Jem wvun e

Ɔwa' wvun to saŋ Jem fô bonyii bo Nyo' le bocii bô to nu e tawse woŋ e tfuu. Ɔwa' Jem wvun nyaa bontefe nteen no è nulo é wee Klistu eceê é bonyii ente. Fiee fi wee wvù saŋ Ɔwa' wvun baay leeme yi dvù le nu le wee Klistu egeê mwëem e è nu mvù dunçi le wvù nu e lese fitele yi Nyo' le.

Bikuu bi mwëem e ê Ɔwa' wvun e

1:1 Keŋkewce

1:2-8 Keelese fitele yi Nyo' le bô bvufee bvù nen'yi fô Nyo' le

1:9-11 Kefufe bô kpaw

1:12-18 Mmom bô mwëem mvù teeyi bonyii

1:19-27 Keeyuuke gee

2:1-13 Fo wee edunçi kejey jey

2:14-26 Keelese fitele yi Nyo' le bô gee di len

3:1-18 Wee Klistu bô leme diew

4:1-5:6 Wee Klistu bô woŋ wvun

5:7-20 Bontefe jey jey

1 Ɔwa' wvun saŋ me wvù Jem, waa lemme Nyo' bô Tata Jisos Klistu. Me nsan fô dikfuu di bonyii bo Nyo' le di yu-ufe ncow dife di nu e tawse woŋ e tfuu. Me ngyate ben e. ††

Keelese fitele yi Nyo' le noo keefeefene

² Boom bo bwëem e, é mmom too fô ben e jé le jé le, é ben jo le è nu bvufee

joŋke. ³ Me njemyi nonen njefo no ben fele é mmom ente, leese ke fitele yi Nyo' le, nu e yi nu ege é ben ekee keekuu shém ntay. ⁴ Ben ekuulè ke shém nonen egen emese, wvu le ben enu bonyii bô nu e taw e kocen, yaa tane fiee yi yene le ke.

⁵ hÉ wee mvu ben e tane bvufee keekiee fiee fi Nyo' gomte, é wvù lèke e è nu é Nyo' é wvù enya. Nyo' nu wvù nyaa é wee tfuu bô fitele ficii yaa waale wee ke. ⁶ iGeenen, wee edioo eleke no leeme ke bô Nyo' fitele fimwaan, yaa manene ke. Ben ekeè le wee wvù manene nu diewe joo yi baay yi fwefwe bvuyte e yi shëenke bii jò wvù gene. ⁷ Fo wee diewe wvuwe le ekpwaakè le wen nu ke eleke fiee é Nyo' ekenke ke. ⁸ Wvuwe wee nu wvù kenke mvuntelem mvunfëem, tuwtene lo yi fiee ficii fi wvù gee le.

Bonyii bo kefufe le bô bo kpaw e

⁹ Wee mbee wvù fuute eyuukè njoŋ le Nyo' nu e bense wase wvù, ¹⁰ klé wee kpaw eyuukè njoŋ le bó nu e shike wase wvù, njefo wvù nu ke egen ecine kpaw we le ke lenlen no fow ké looke yi egay e ke ne ye. ¹¹ No diuu ké sane dioo baa ton'yi e egay yowlen, e fow wvù yi dvù le ye, e bvujonke bwew ka, nu ke lenlen no wee wvù ghane kuene kpaw we nu ke egen.

††1:1 Dikfuu di bonyii bo Nyo' le nu Bojuu bô nu e lese fitele yi Jisos Klistu le, e bó e tawse e no cee bitum bimew e.

^f1:1 Mat 13:55; Lem 12:17; 15:13; 21:18; 1Kol 15:7; Gal 1:19; 2:9; 1Bi 1:1 ^g1:2 Lum 5:3-5; 1Bi 1:6-7 ^h1:5 Bngn 2:6 ⁱ1:6 5:13; Mat 7:7; 21:21-22; Efe 4:14 ^j1:9 2:5 ^k1:10 Job 14:2; Mben 90:5-6; Yësa 40:6-8 ^l1:10 5:1

Mmom bô mwëem mvù teeyi bonyii

¹²mNjoŋ wvu baay nu wvu wee wvù kuule shém seke mmom ε to fô wvù le, njeŋo è nu seke wvù ε leem ε teme, é wvù ke ekeŋke keŋo ke bvunfon e kè è nu nshii wvù mey lo kè Nyo' nu ε kaw wee tfuu wvù kooŋke wvù dvù. ¹³nFo fiεε ké dioo teeyi wee le wvù ege kebefε, ε wvù no duù le è teeyi Nyo' wen ke, njeŋo ke è nulo é fiεε etele Nyo' le wvù ege kebefε ke. ε ke Nyo' ké no teeyi fiew wee ke. ¹⁴oFiεε fi ké tele wee nonen, nu mwëem mvù befe mvù wvù keŋke shiee yî dvù le, é mvù dioo ε lεwce wvù mum wow, ¹⁵é shiee wvun ké teme, mum to bô kebefε, é kebefε ké dioo ε ku ε kocen, to bô kpwe.

¹⁶Boom bo bwëem e bô nu shém yem, fo ben eleélè bikuu binen ke. ¹⁷PMwëem mvunciim mvù jee nu leŋ, mvù beene keŋke nen'yi ε è nu fowe fô Nyo' le. È nu wvù Cee Mbom mwëem mvunciim mvu fowe mvù nyaa n'yu. Ke Nyo' kumene diewe kenjinjin e kè ké no kumene mondvuum ke. ¹⁸qÈ nu wvù wvù to cawεε beene nya beene bô diew yî nu keceey ε yî nya nshii wvu fwe é beene, wvu le beene enù fiεε fi fwe fi wvù to balεε le è nu naa fiew ente jo mwëem mvunciim mvù wvù to bomεε.

Keeyuuke diew Nyo' gee no yî gomte

¹⁹rBoom bo bwëem e bô nu shém yem, ben ekieε le wee tfuu keŋke keenu cekey keenya bitem yî fiεε le, joð wεε bô njeme, joð wεε bô shém yî ton'yεen,

²⁰njeŋo ke wee wvù ton'yi shém nulo ege fiεε fi teyey fi Nyo' shieele ke. ²¹sFî ε no nu le, ben ecine nce nnyen e noo keŋge kè temyi le, eshike bikuu binen, efiisen diew Nyo' yî Nyo' nu ε lese fô mvuntelem mvunen e. Diew yin nu yî nulo eboyse ben.

²²tFo ben eleélè bikuu binen keeyuuke ke lo diew Nyo' maan ke. Ben egeè no yî gayte. ²³Wee wvù yuuke ke lo diew Nyo' yaa gee no yî gayte, nu diewe wee wvù nu ε taa bvushiw bwew é kenleey e, ²⁴no wvù tale nonen, ε base jim ε mum ε kase ε daaye no nfieesen ye nu. ²⁵uGeenen, wee wvù looci taale é nci wvù taashi bonci bocii bvuu bvuuuse bonyii bvunfaw e, leeme yî dvù le sekeci, yaa daayi fiεε fi wvù yuuke ε wvù jemyi, gee no wvù gayte, nu ε Nyo' nu ke elan kemonen yî fiεε ficii fi wvù gee le.

²⁶vÉ wee teŋe ekole kew le wen looci nu wee mbee, ε faŋe yaa ejici leme diew e, tu wvù leele ekole kew, ε fiεε fi wvù teŋe ekole kew le wen nu wee mbee nu ecici. ²⁷wMbee wvù Nyo' Icee wesebeene yene ε è nu wvu leŋ bvuu yuule é wvù ejise, nu wvu wee wvù taale fô boom bo bonkfufu le noo fô boke' bo bonkfufu le seke bó nu yî ŋgew e. ε è bvuu nu ten wvù kemsene bô ekole kew fo mwëem mvu yî nshe le fen elom wvù.

Fo ben edunçi kejeey jεy ke

2^xBoom bo bwëem e, no ben nu ε lese wase fitele yî Tata wesebeene wvù Jisos Klistu wvù nu Tata bvukuke le, fo ben edunçi kejeey jεy ke. ²Me njemyi

m1:12 5:11; 1Kol 9:24-25 n1:13 Bngn 19:3; 1Kol 10:13

o1:14 Lum 6:19-21; 7:7-10; 1Jon 2:16-17 P1:17 Keŋ 1:14-18; Mat 7:11

q1:18 Jon 1:13; Lum 8:19-23; 1Bi 1:23

r1:19 3:2; Bngn 15:1; Eklε 7:8-9 s1:21 Kolo 3:8; 1Bi 2:1 t1:22 2:17; Mat 7:24, 26; Lum 2:13 u1:25 2:12, 24; Mben 19:7; Jon 13:17; Lum 8:2; Gal 6:2 v1:26

3:2, 10; Mben 34:13; 141:3 w1:27 Mben 10:14, 18; Yεsa 1:17; Mat 25:35-36

x2:1 2:1-9; Dito 1:17; 10:17; 16:19; 2; Job 34:19; Mben 82:2; Bngn 24:23; Mat 5:45; Lem 10:34; Lum 2:11; 10:12; Gal 2:6; Efe 6:9; Kolo 3:25; 1Bi 1:17

nonen njefo è nulo é bonyii bofæ ene eley yew yene nshii le, ε wvumvu ε jise ndvú ε yí jee, ε lese mvuncaw ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yæle, ε wvumvu wee nu fiew wee kefufe, ε wvú ε jise ndvú ε yí ε sawyε. ³Ben ε nε ε gay ê wee kefufe le, “Leem fofe,” kënë le, “To eshii fokuse fen nshε le,” ε mum ε nya bvufee ε è nu yí wee wvú sufe ye wε le, ε gay ê wvú le, “Kε to eshii fen wee wvu baay.” ⁴È ben nε ε ge nonen, kε tu ben nu ε tu wase bonyii bô sumtene bonsaw bô mvuntelem mvú yiile? Kε fifin yen'yi le ben dunji kejæy jæy ê ben entelεy e?

⁵^yBoom bo bwæm e bô nu shém yem, ben eyeke eyuw, kε è nu bonyii bo kefufe le bo fokuse fen bô Nyo' nu ε caw le bó elooci kεjke mbee wvú nu ε yinsen e? E kε è bvuu nu bó bô Nyo' nu ke enya bó bô bvudvuu ente jo bvunfon bwew bvú wvú to kawεε wee tfuu wvú koonjke wvú dvú le? ⁶Geenen, ben nen'yi finen kaa no shoose lo wee kefufe ê yiye je le, yene ε è nu wee kpaw e. Bonyii bô nu ε ben ε shii yí yene le guute ben gene dvú yéw bonsaw e nu baa? Kε è nu bonyii bo kpaw e le? ⁷Kε è bvuu nu kε bó bô jemiyi dfew yí befe ekumε diee di Tata wvú kεjke ben e le?

⁸^zBen elooci gæle nci Nfon wvú Nyo' wvú nu ê Ijwa' we le. Nci wvun nu le, “È koonjke waa bwoo no wo koonjke ekole kuw.”

È ben gee nonen, tu ben gee læj. ⁹^aGeenen, é ben dunji kejæy jæy no me mbe njeme wase, tu è nu kebefε ε ben gee, tu ben nu ε ngoy nci wvú ε koo ben. ¹⁰^bBen ekeè le é wee gæle naa bonci bo Nyo' le bocii, ε ke ε ngoy mwaan, tu wvú nu ε ngoy wase bocii. ¹¹È fí nu nonen, njefo Nyo' wvú to gayε le,

“Fo wo ejañ kpweε wee kε”
nu kε ten wvú wvú to gayε le,
“Fo wo eyu wee kε.”

È wo nu sε wo nu ε jañ kpweε wee, geenε ε yu wee, tu wo nu ε ngoy kε nci Nyo'. ¹²^dNonen, ben ejemyi bvuu geè mwεem diwε bonyii bô Nyo' nu ke esaw bó bii nci wvú bvuisse bonyii bvunfaw e. ¹³^eBen ekeè le Nyo' nu ke dioo saake nsaw, wvú saa ekoole shen fô wee wvú to baa kooleshen fô wee mvu le kε. Geenε, wee wvú kooleshen nu wvú nu ke eboy yí nsaw e.

Fieε fi dunji le wee nu ε lese fitele yí Nyo' le nu gee diw di læj

¹⁴^fBoom bo bwæm e, é wee nε ε no duu le wen nu ε lese fitele yí Nyo' le, ε gee diw yaa dunji nonen kε, é fifie ke efi wvú yí la le? È nulo é fitele fi wvú lese fidvu ke eboyse wvú? ¹⁵^gBó ejo le, é waa bwoo wvú diemsen kënë wvú kpwoon nε ε no tane ndvú bô mwεem mvudien mvu ediuw ecii, ¹⁶ε to fô wo le, wo ε gay ê wvú le, “Nyo' elañ kembonen yí yo le é wo ekejke ndvú bô mwεem mvudien.” È wo gay kε lo nonen, sε wo ε nya wvú bô mwεem mvú wvú shieele, é fifie efi wvú yí la le? ¹⁷^hBen baa yen le le é wee duu le wen nu ε lese fitele yí Nyo' le, sε gee diw dunji nonen, tu fitele fi wvú lese εfinefin nu ecici?

¹⁸Wee mvu nulo enε egay le, fi wee mvu le nu ε wvú ε lese ε è nu fitele yí Nyo' le, ε fi wee mvu le nu ε wvú gee ε è nu gee di læj. Me ε mum ε no ngayte le wvú edunçe no è nulo é wee elese fitele yí Nyo' le sε gee diw nu læj, é me ndunçe è wvú no me nu ε nlese fitele yí Nyo' le ε è

^y2:5 1:9; Luk 6:20-21; 1Kol 1:26-28; Mwm 2:9 ^z2:8 Lεw 19:18; Mat 22:39; Lum 13:9 ^a2:9 2:1 ^b2:10 Mat 5:19; Gal 3:10; 5:3 ^c2:11 Ksm 20:13-14
^d2:12 1:25 ^e2:13 Mat 5:7; 7:1; 18:32-35 ^f2:14 Mat 7:21; 1Jon 3:17
^g2:15 Mat 25:35-36 ^h2:17 Gal 5:6, 16, 22-24; 1Jon 3:18

nu yî gee diem di læŋ e. ¹⁹iÉ wee nu ε bee le Nyo' nu mwaan, tu è nu læŋ. Geenēn, naa bonceendaa bo dæwle le ten nu ε bee ke nonen ε no fane, ciinje. ²⁰Wvuwe wee nu keyuŋ. Wvú gomte le me enduŋce le é wee lese fitele yî Nyo' le sɛ gee di jee ŋkuuŋ, tu è nu ecici? ²¹jKε fiε fi to gee ε Nyo' yen le Aba'am wvú icee wesebeene nu ε kocen wee we le to nu gee diem di læŋ e? Wvú to nu ε jo waa we wvú Aysik, jike yî ketan ke ncese le keege ncese dvú fô Nyo' le. ²²Ben ε yen le le fitele fi wvú to leseε yî Nyo' le bô gee diem di læŋ to lene ekale kemwaan e? Gee diem di læŋ to nu ε duŋce le fitele fi wvú to leseε yî Nyo' le to nu ε yinsen. ²³kE fi mum kocen no bó to sanjeε ê ŋwa' Nyo' le le, “Aba'am to nu ε lese fitele yî Nyo' le, nje nonen, ε Nyo' yen le wvú nu wee wvu teytey.”

É bó mum no teŋe wvú le nsaa Nyo'. ²⁴Ben ε bvuu ε yen le le fiε fi ké ge ε Nyo' yen le wee nu ε kocen wee we le nu gee diem di læŋ, ε è yaa mɛy ke fitele fi wvú lese yî Nyo' le maan je?

²⁵iÉ nu ke læŋlæŋ no fi La'ab wvú to nu kpwoon nsake le to nu. Fiε fi to gee ε Nyo' yen le wvú nu ε kocen wee we le to nu gee diem di læŋ. Wvú to nu ε fiisen bonkee bo Israel ê wvú yew, ke duŋce je yimi jeεy yî bó etu jim jó. ²⁶mFí ε no nu le, ke no keyoy cin'yi nyam ye le ε yî mum no nu wase fiε fi ecici, nu ke læŋlæŋ no wee lese fitele yî Nyo' le sɛ gee di læŋ ŋkuuŋ tu fi nu ecici.

Wee eshe bô leme diem

3 Boom bo bwæm e, fo ben nteen egomtè keenu bonyii bo n'yæyi le ke. Ke ben kee ntay le bonyii bo n'yæyi le nu

ε wvubo nsaw nu ε bó nu ke elooce etasse ntay? ²noÉ nu keceεy le beene bocii gee bojay nteen. Geenēn, é wee nu dvú wvú yaa ké jay njeme ke, tu è nu wee ε wvú ε kocen, bvuu kee ten keekemsen bô ekole kew. ³pBeene ké jo ncaw lese emvu jo nyambala keege le yî eyuukè beene le. É beene mum no banse nyam yidvu dvú ε yî gene jò beene gomte. ⁴Ben eyen ten no ŋguw wvu ê joo nu. Wvú kuuke naa ntay, ε fwefwe wvú temyi ké no domsee. Geenēn, ε fiε fi wee wvú guute ŋguw banse dvú ε wvú gene jò wvú gomte, nu ke nen caan. ⁵É nu ke læŋlæŋ no leme nu. Dí nu ke lo fiε fi caan yî wee le. Geenēn ké no jemyi mwæm mvù temyi baay.

Ke ben kee no è nulo é ŋguy ekpway nen kpwayy, ekoo, eshike ekowe kecile fokuse? ⁶qLeme nu ke ten diæwe ŋguy e. Mwæm mvù befe mvu fokuse fen nu ε tase yî leme di wee le, lamte beete bô ye wee yicii. Leme ké fwæε ŋguy ε wvú befe bô nshii wee tfuu. É ŋguy wvun nu ε leme joo ε è nu fô ŋguy wvu baay e. ⁷rBonyii nu ε mom wase keeyæyi dikfuu di nyám e dicii. Bó nu ε yæyi wase nyám yi ŋkpwaante bô mvunyiim noo nyám yi sone bô yi ê joo. ⁸sGeenēn, ke wee nu naa lo dvú wvú nulo eyæyi leme ke. Leme ké no wewte ke lo, ε dí ε yinsen bô ke-befe ε è nu kè nulo eyu wee ke diæwe edien ε fimbuw e. ⁹tÉ nu leme din di beene ké no bensee Tata wvú Icee wesebeene dvú, ε è bvuu nu ke dí di beene ké no nan'yi bonyii dvú, ε bonyii ban nu ε è bom Nyo' ε bó fieesene wvú. ¹⁰Diuw mwaan ε mum ε no bvuuuse mbense bvuu bvuuuse boncun. Boom bo bwæm e, ke fi keŋke keenu nonen ke. ¹¹É nulo é joo yi yuule bô keduuduu ebuyte diuw mwaan

¹²:19 Dito 6:4; Mat 8:29; Mak 1:24 ¹²:21 Keŋ 22:1-18; Lum 4:1-5, 13-16, 19-22;

Ibu 11:17 ^k2:23 Keŋ 15:6; Lum 4:3 ¹²:25 Yosh 6:17; Mat 1:5; Ibu 11:31

^m2:26 2:17, 20 ⁿ3:2 Mben 141:3; Bŋgn 10:19 ^o3:2 1:26

^p3:3 Mben 32:9 ^q3:6 Bŋgn 10:19; Mat 15:11, 18-19 ^r3:7 Keŋ 9:2

^s3:8 Mben 140:3; Lum 3:13; Efe 4:29 ^t3:9 Keŋ 1:26-27

e? ¹²uBoom bo bwæm e, è nulo é fimbi eyum yî efele le? Nu le è nulo é ntuluj eyum yî efele le le? Ke è nulo ten é diuw joo lew ebvuuse joo yî jee ke.

Bvufee bvù nen'yi fowe

¹³vÈ nu yæ è ben ente wvù duu le wen feefene bvuu kee fiæ? Mweten edujce ekolè kew yî nce we wvù jee bô gee diew di læj di wvù gee yaa saale ke ye, no wee wvù feefene ké no nu. ¹⁴wGeenen, é wee ffuuke bô kenghew noo ken'yæ ejise fô fitele le, fo wvù esaalè ye le wen feefene lo ke. É wvù ge nonen, tu wvù tune keceey. ¹⁵xKe kfuu bvubwæ bvufee yaa nu bvù fowe ke. È nu bvù yî nshe le, è nu bvù wee wvù wum e, è bvuu nu bvù dæwle le. ¹⁶Ben ekeè le naa fæ fô bonyii kenke kenghew bô ken'yæ ejise, nu è mwæm ké no bvunke ke lo fô. É bó no gee dikfuu di mwæm mvù befe le mvunciim. ¹⁷yGeenen, wee wvù kenke bvufee bvù nen'yi fowe ké no yuule, koonke nyekeey bvuu nu wæ, nyaa ten bitem è wee mvu, nu è wvù è yinjen bô shen noo gee di jee, yaa dunji kejeey jæy ke, yaa kenke diw fiæ ke. ¹⁸zBonyii bô gæle nyekeey, jewyi ngow yî è nu nyekeey, è ngbwele no nu nce wvù teyey.

Keekoonke mwæm mvu yî nshe le beete bô wee Nyo'

4 ^aFiæ fi nen'yi no too bô waa noo bvudiuw è ben entelæj nu la? Ke è nu shiee mwæm mvù ye yene gomte mvù ffuuke shém yene le le? ²bBen dioo shieele fiæ sè ben è kenke mum no gomte

keeyu wee se kenke. É ben ké dioo bvushie ejise yî fiæ le, é fi fufe, é ben mum no waale, diuu. Fiæ fi gee è ben nu se ben kenke mwæm mvun nu njefo ke ben ké no leke è Nyo' ke. ³É ben ké dioo è cim è leke, ben saa kenke ke, è è nu njefo ke ben leke bô bonkpawce bo læj ke. Ben leke mwæm è è nu ke keege mwæm mvù ye yene gomte dvù. ⁴cBen nu naa lo diwæ bokene bô nu è cine wase bolemse bobole è no gee è è nu nsake le. Ke ben kee le è wee kole nsan bô wonj wvun, tu wvù nu è tu wase wee bvuban fô Nyo' le le? Nonen, ben ekeè le è è nu naa yæ wvù nu è caw fiew keekoo nsan bô wonj wvun, tu mweten nu è tu wase wee bvuban fô Nyo' le. ⁵È nulo é ben eghan næ sè no kpwaake le fiæ fi bó to sajæ è ŋwa' Nyo' le nu ecici? Bó to nu è saj le, “Nyo' kenke shiee, beele baay fô keyoy kè wvù to gekæ le kí enù yî yese beene le.” ⁶dNyo' fii naa beene baay. È nu fiæ fi bó sajæ è ŋwa' Nyo' le le, “Nyo' shiwe bonyii bô bensee bikuu bibole,

geenen buuke bonyii bô shiwe bikuu bibole bô nfi.”

⁷eNonen, ben enya bikuu binen è Nyo', ebon ŋaj ben è bo dæwle é wvù efæ lo è ben ejim. ⁸fBen eto nceencee mbew Nyo' le, é wvù eto ten nceencee mbew yene le. Ben bonyii bô befe ebvuushe can fô mwæm mvù befe le, ecuke mvuntelem mvunen ben bô leeme mvuntelem mvunfæm ben è bo Nyo'. ⁹gBen enù bô yii, beelè shiwsè misem nen wowwowwow. Ben elu bô dikie, ebeelè è è nu kpwe,

4:5 Kænæ le “Keyoy ke Yuule kè Nyo' to nyæ è beene kenke shiee, beele baay le beene eleemè ke beene è bo Nyo'.”

^u3:12 Mat 7:16 ^v3:13 Lum 12:16 ^w3:14 1Kol 3:1-3; Gal 5:20-6:4

^x3:15 1:5, 17 ^y3:17 Mat 5:48; 1Kol 13:4-7; Gal 5:22-23; Fili 1:9-11

^z3:18 Mat 5:9 ^a4:1 Lum 7:5; 1Bi 2:11 ^b4:2 1Jon 3:16

^c4:4 Mat 6:24; Jon 15:18-19; 1Jon 2:15

^d4:6 4:10; Bngn 3:34; Mat 23:12; 1Bi 5:5 ^e4:7 Èfæ 6:12; 1Bi 5:8-9

^f4:8 Mben 18:20, 24; Yesa 1:16; Saka 1:2-3; Mala 3:6-7 ^g4:9 Luk 6:25

elu bô njoŋ wvù ben yuuke, esod ε è nu bikuu. ^{10h}Ben eshike bikuu binen ê Nyo' ejise, é wvù ecake ben we.

Fo wee elomtè gee di waa bwee le ke

¹¹ⁱBoom bo bwæm e, fo wee ejemyi dîew yî befε ekumε waa bwee kε. É wee jemyi dîew yî befε ekumε waa bwee kenε lomite gee di waa bwee le, tu wvù jemyi dîew yî befε ε è nu ekumε nci Nyo' bvuu lomite nci wvudvu. É wee lomite nci Nyo', tu ke wvù bæε wee wvù gæle nci kε. Wvuwe wee nu ε tu wase wee wvù saake lo nci. ^{§§12j}Wee wvù nyaa nci bvuu sumtene bonsaw bo bonyii le nu ke mwaan. È nu ke wvù wvù nulo eboyse kenε elεe wee. Wo ε no nu yæε wvù lomite gee di waa bwoo le?

Fo ben esaalè ye ke

^{13k}Ben eyeke eyuw, ben bô nen'yi no duu le, “Ében kenε ntfuu nu ε bese nu egen kin kelaante le kenε keki le, ece jó yî kelum e, ekamε way, ekenke sεw.” ^{14l}Ben ké dioo jemyi nonen no kee fiε fi nu ebuy ekooy ntfuu le? Ben kee fiε fi è nu nshii wene? Nshii wene nu diewe kekfu kè bó yene kí le, mooce caan ε kí ε la wase. ^{15m}Fiε fi ben bee ejemyi nu le, “É Nyo' fεn nu ε bee le bese enù dvù, é bese ke ege fin fiε ebvuu ege fifi.” ¹⁶ⁿGeenen, ben nen'yi finen kaa no saale lo ye, kfunε gvuw. Ben ekeè le keesaale ye nonen nu kebεfε. ^{17o}Nonen, é wee kee fiε fi lεŋ fi wvù kenke keege, ε fεŋe yaa ege, tu wvù nu ε ge kebεfε.

^{§§4:11}Nci wvun nu le, “È koonkè waa bwoo no wo koonke ekolε kuw”. É è bvuu nu ke wvù wvù Jem gayte le wvù boysee bonyii.

Bonyii bo kpaw e eyenè

5^{pq}Bonyii bo kpaw e, ben eyeke eyuw fiε fi me njemyi. Ben ebeelè, fuunkè kpwe nje ŋgew wvù nu ke eto fô ben e. ^{2r}Kpaw wene nu ε fo wase, shéw ε kan ndvù yene. ³Mwæm mvunen mvu bigew e nu ε duwε wase. Nduwε wvun nu ke edunε nce wene ken'yæε ejise, ebvuu edie ye yene diewe ŋguy e. Éyan nu wase εdiuw yo fokemεse, ε ben baanci kε ε è nu kpaw. ^{4s}Ben etaa eyen, ben nu ε læε bonyii bô lemte ŋæε yene. Bô nu ε gbwele wase mwæm mvunen ben ε faŋ keelaw bó, bó ε no beele. Bô nu ε bee wase Tata Nyo' wvù kenke Mvungay Mvunciim ε yuw kpwe yibo. ^{5t}Ben nu ε ce wase fokuse fεn ε die bikuu binen no ye yene shieele. Ben nu ε dieken wase ε faŋken diewe binsoŋ bi nyám e bì cεyte diuu di bó nu ke esane le. ⁶Ben nu ε bon bikaa é bonyii ejim bó ε ley ŋgew e. Ben ε yuwyε bonyii se bó nu ε jay fiε ŋkuun, ε è nu bonyii bô nulo saa ebon ŋaŋ ben ε bó kε.

Bonyii bo Nyo' le enù nyεkeey

^{7u}Boom bo bwæm e, fí mum è no nu le ben enù ke nyεkeey egen ebuy seke Tata nu ke ekase eto. Ben etaa eyen no bonyii bô lemte ŋæε ké no nu nyεkeey gen buy seke bó ké gbwele ŋgu yî jee ŋæε yibole. Bó ké cey ε jaŋ ghan gbwe ε bó jewe mwæm, ké cey ε mvù ghan be. ^{8v}Ben tεn enù ke nyεkeey nonen. Ben eleemè

^h4:10 4:6; 1Bi 5:6 ⁱ4:11 Mben 101:5; 1Bi 2:1 ^j4:12 Lum 14:4; 1Kol 4:5

^k4:13 Bŋgn 27:1; Luk 12:18-20 ^l4:14 Job 7:9-10; Mben 39:5-6

^m4:15 Lem 18:21; Lum 1:10; 1Kol 4:19; 16:7 ⁿ4:16 1Tim 6:17; 1Jon 2:16

^o4:17 Luk 12:47 ^p5:1 Bŋgn 15:6; Yεsa 5:8-10; Amo 6:3-7

^q5:1 1:10; Luk 6:24 ^r5:2 Mat 6:19-20

^s5:4 Ksm 3:7; Lεw 19:13; Yeli 22:13; Mala 3:5 ^t5:5 Yeli 12:3; 25:34

^u5:7 Jue 2:23; 2Bi 3:3 ^v5:8 Lum 13:11-12; 1Tes 5:5-8; Ibu 10:25, 37

ke temyi njefo kefew kè Tata Jisos nu ke eto nu wase nceencee.

^{9w}Boom bo bwæm e, fo wee ewvukenè waa bwee kè. Wee wvù wvukene waa bwee nu ke ekeŋke nsaw. Wee wvù nu ke esumtene bonsaw nu wase ê yew fwese. ^{10x}Boom bo bwæm e, ben ejo kenfewsën fô bonyii bo ntum e bo Nyo' le bô to ké no jemyi ê bonyii ê diee di Nyo' le. Bô to yene bongew, nu ke nykeey. ^{11y}Beene nu e yen le bonyii bocii bô to nu e kuu shém gen mase nu e Nyo' e laŋ kembonen yî bó le. Ben nu e yuw wase ekumè Job no wvù to kulee shém gen mase, e bvuu e yuw ten no Tata Nyo' to ghanee baŋke ngew we e è tu bvujonke. Tata to ge nonen, njefo wvù camte shen bô bonyii, koole yii fô bó le.

^{12z}Boom bo bwæm e, fiée fi fele mwæm mvunciim nu le, fo wee ke dioo jemyi fiée kan naa lo kè. Kenée wvù kane e è nu woŋ Nyo', kenée wvù kane nshe, kenée è nu fiée diee la. Ê wee beŋe fiée le, “Êe”, e è no nu no fi nu. Wvù e tun le, “Aay”, e è no nu no fi nu. Ê ben gee nonen, Nyo' saa ke ebvuu elese wee ngew e kè.

Bunle bô mbee fii lo

^{13a}Ê wee mvu ben e yene ngew, é wvù no bunleè. Wee é no yuuke njon, é wvù

no yemtè bensee Nyo'. ^{14b}Ê wee mvu ben e camte lo, é wvù tee bocee kentaashe ke bonyii bo mbee le, e bó to bunle é wvù we, yefe wvù bô mæm ê diee di Tata le, ^{15c}é bunle yidvu yî bó bunlee e bó e lese fitele yî Tata le, efi wvù é wvù ebonen, é Nyo' ecake wvù we. Ê è fen nu e wee wvudvu e ge kebefè, é Nyo' elæshe enya é wvù. ^{16d}Nonen, fi è no nu le, é wee ge fiée fi befe, é wvù see é waa bwee, é wee ebunle fô wee noo wee le, wvu le Nyo' efe ben. Bunle wee wvu teyey keŋke mvungay baay gee mwæm nteen.

^{17e}Ben ejo kenfewsën yî Elayja le. Wvù to nu kè wee wvu wum diewe beene le. E wvù ke bunle shiee le le fo jaŋ egbwe yî nshe le kè. E jaŋ mey kè we nonen yî bilum e bitete bô kengawten. ^{18f}É wvù ke ne kase bunle, e Nyo' shike jaŋ, e mwæm kase no kuu yî nshe le.

^{19g}Boom bo bwæm e, é wee mvu ben e ne e cine je keceey e e no bvuyte lo, wee mvu e jo wvù e tu bô wvù jim, ^{20h}e wee wvù tu bô wvù jim we no kee le é wee baŋke wee wvù gee mwæm mvù befe, wvù e cine jé ye yî ecici le, tu wvù nu e bvuse mweten diuw kpwe le, Nyo' e læshe bibefe biew bi nu e bí e mâ lo.

^w5:9 Mat 7:1-2 ^x5:10 Mat 5:12; Ibu 11:32-38

^y5:11 1:12; Ksm 34:6; Job 1:21-22; 2:10; 42:10-17 ^z5:12 Mat 5:34-37

^a5:13 1:5-6; Lem 16:25 ^b5:14 Mak 6:13 ^c5:15 Mat 9:2; Mak 16:18

^d5:16 Mben 32:3-5; 38:4-6; Bngn 28:13; 1Jon 1:8-9 ^e5:17 1Bfn 17:1

^f5:18 1Bfn 18:42-45 ^g5:19 Gal 6:1 ^h5:20 1Bi 4:8

Ŋwa' wvu fwe wvu

Bitá

Fiee fi nu ê Ŋwa' Bitá wvu fwe wvun e

Ŋwa' Bitá wvu fwe wvun nu ε wvú to saɲ fô bonyii bo Klistu le bô to nu ε saanɲen gen no cee mondvuum e jeeɲ jeeɲ (1:1). Fiee fi baay fi to gee é wvú se saɲ Ŋwa' wvun to nu keetefe bonyii ban no bonyii to bone bikaa ê bó ejim e, ε bó yene bongew nje fitele fi bó lese yí Klistu le. Keetefe bó nonen, ε Bitá mum kume bó ekume saaka wvú jee wvu ekume Jisos Klistu wvú kpwe ye bó mbuy we yí kpwe le noo ŋkawma we le wen nu ke ekase eto, nu fiee fi bó etaalè fwe ε bó ε gee bvufee yí dvú le.

Bikuu bi mwæm e ê Ŋwa' wvun e

1:1-2 Keɲkewce

1:3-12 Keekume no Nyo' boysee bonyii

1:13-2:10 Ntefe ekume keecce nce wvú yuule

2:11-4:19 No è nulo é wee Klistu ejod bongew bô wvú yene

5:1-11 No è nulo é wee Klistu eshiwsè ekole kew bvuu lemte ten fô bonyii le

5:12-14 Kemese

1 ¹Ŋwa' wvun saɲ me wvú Bitá waa ntum Jisos Klistu. É me nsaj fô bonyii bô Nyo' nu ε caw le è nu bew e bô nu ε saanɲen ε no nu biba bi Bontus bô Galeshia noo Kafadosia noo Esia noo Bitinia le. ²Ŋyo' Icee wesebeene to caw ben no wvú to seysse wase ε è bæ lo le fi nu ke enù. É Keyoy kew mum seyse ben gee le ben eyuukè Jisos Klistu wvú nu ε

cuke ben bô eleme kew e. Nyo' ebuw ben bô kembonen naa ntay ebvu enya ben bô mvuntelem mvú lætene naa ntay.

Beene cee taale ke wase ε è nu fwe

³^kMbense enù fô Nyo' le wvú nu Nyo' Tata wesebeene wvú Jisos Klistu bvuu nu Ice. Wvú nu ε cam shen fô beene le baay, ε boo beene ê mboo wvu fwe le no Jisos Klistu to buyee yí kpwe le. Fifi nu ε ge beene ε no cee keseen taale ke wase ε è nu fwe, ⁴keeke edie bvushew bvú wvú nu ε gee ê beene won wvu we le. Bvushew bvun nu bvú yaa nulo efo, kenæ ebefe, kenæ ekspwe ncom ke. ⁵Nyo' gemgeme ben bô mvungay mwew fele yí fitele fi ben nu ε lese yí ye le ε no ceyte mboyma wvú nu ke eyene diuu di fokemese le. ⁶¹No ben kee nonen, ε mum ε no yuuke njoɲ. Geenε ben keɲke ke keeyuuke nsase yí kefew e caan nje mmom yí too fô ben e jé le jé le. ⁷^mYí too keemom laa fitele finen fi ben lese yí Nyo' le tɔmyi ke ntay ε. Ke naa ketwaa ke bigew e kè yæle nu ε bó ké mom bô ŋguy, ε ketwaa kin nu fiee ε fi nulo ebefe, tu è nulo é bó emom ke ten fitele fi ben lese yí Nyo' le. É fitele fin nu fiee ε fi fele ketwaa ke bigew e kè yæle. Nonen, é ke edioo enu diuu di Jisos Klistu nu ke eduɲce ekole kew, é bó ebensee ben, tumte moɲkum monen, wvumte ben. ⁸ⁿKeseen nu ε ben kooɲke Jisos Klistu ε ben ke baa cim yen wase wvú le ke, ε ben ε lese fitele yí ye le, yaa yene wvú le ke. Ben ε mum ε no yuuke njoɲ naa wvu baay wvú è nulo wee saa esee ke, ⁹oɲjefo ben kee le no ben nu ε lese fitele yí ye le nu ε Nyo' nu ke eboyse ben. ¹⁰^pBonyii bo ntum Nyo' le bô to jemyi ekume mbuwma wvú

¹1:1 2:11; Jem 1:1 ¹1:2 2:9; Lum 8:29; Efe 1:4; 2Tes 2:13; 2Bi 1:10; 1:19

^k1:3 1:23; 2Kol 1:3; Tay 3:5 ¹1:6 2Kol 4:17; Jem 1:2-3 ^m1:7 Job 23:10; Mben 66:10; Yesa 48:10; 1Kol 3:13 ⁿ1:8 Jon 20:29; 2Kol 5:7

^o1:9 Lum 5:2; 6:22; Efe 1:14 ^p1:10 Luk 24:46; 1Kol 15:3-4; 2Bi 1:19-21

Nyo' to nu keeke ebuw ben dvú to nu ε no temte, gomte keekieε ekumε mboyma wvun. ¹¹Keyoy ke Klistu le to nu yí bó le no bó to teete le Klistu nu ke eyen ηgew é ke edioo enu ejim jodvu, é wvú ekeηke bvukuke. É bó mum no gomte keekieε kefew kè mwεem mvudvu nu ke ekooy, bó je yí mvú nu ke eghan sε kooy jó le. ¹²qE Nyo' mum ge ε bó kieε le mwεem mvú bó to jemyi mvun nu ε bó yaa jemyi ε è nu fô bikuu bibole ke, le mvú nu fô ben e. È nu mvú mvú ben to yuwεe dew bonyii bó to fewcεe saaka wvú jee wvú wvu Nyo' ê ben ê mvunγay mvu Keyoy ke Yuule kè Nyo' to ciinsεε ε kí to fowe le. Mvun nu mwεem ε naa bonceendaa bo Nyo' le beele keekieε mvú.

Bonyii bo Nyo' le eyuulè yí gee dibole

¹³No fí nu nonen, ben ekay bicaw binen enù ε ben ε seyse bvufee bvunen. Ben ekemsenè bó bikuu binen, taalè ke fwe ε è nu yí mbuwma wvú nu ke eto fô ben e seke Jisos Klistu ε kase ε dunce ekolε kew e. ¹⁴rBen eyuukè ke Nyo' le diewe boom bew e. Fo ben ebvuu egeè mwεem bii nyam ye le no ben to shee gee seke ben to bæ kenjiwe le ke. ¹⁵sNyo' wvú to cawεe ben nu ε wvú yuule. Ben ten eyuulè yí gee dinen e dicii, ¹⁶tno fí nu ε bó ε saη le, “Ben eyuulè njefo me n'yuule lo.”

¹⁷uNo ben teηe Nyo' le Icee wene, ε wvú nu wee wvú saake wee tfuu yí gee diew e yaa dunci kejeεy jεεy ke, tu ben keηke keecεe nce wene tfuu bó nfan wvú wvu Nyo' yí kefew e kecii kè ben nu yí

won wvun e ke diewe botolo le. ¹⁸vKe ben kee le Nyo' to nu ε sum wase ben yí nce wvu εcici wvú bo'icee bonen to kuuseε ben dvú, ε ke wvú to sum ε è nu bó fieε diewe bigew e bì nulo ebefe ke. ¹⁹wWvú to sum ε è nu bó εleme ke Klistu le kè yaa nu ke fieε fi ncεw, kè nu diewe ke waa njee kentaje le wvú yaa keηke nlom kenεε fieε fimew fí befe yí dvú le ke. ²⁰xNyo' to seyse wvú ε è bæ lo ε won sε ke kew, ε dunce wvú ediuw yo fokemese eyan e nje yene. ²¹yÈ ge Klistu ben ε sε lese fitele yí Nyo' wvú to bvuseε wvú yí kpwe le nya wvú bó bvukuke le. No wvú ge nonen, mvuntelem mvunen bó bonkpawace bonen ε mum ε no nu ε ben ε gee yí Nyo' le. ²²zNo ben yuuke keceεy e, ε kí gee ε mvuntelem mvunen yuule wvu le ben ekeηkè keηkonen fô boom bo bwee wene le ε è nu ke keceεy, ben emum ekoηenè ke nonen bó mvuntelem mvunen mvunciim. ²³aBen ekoηenè nonen, njefo bó nu ε kase wase ε boo ben ê mboo wvu fwε le. Ke wee wvú boke ben wvun nu wvú nulo ekspwe ke. È nu Nyo' kebee ε wvú yaa nulo ekspwe ke. Wvú to boke ben ε è nu bó diew ye yí nyaa nshii. É diew yin nu ke emey ke eleeme fô. ²⁴bFí nu no bó saη ê ŋwa' Nyo' le le,

“Wee wvu wum tfuu nu ke diewe εgay e, ε bvujonke bwew nu ke diewe fow e. εgay ké no yowlene, ε fow ten yeεte, ²⁵cgeenεn ε diew Tata nu ke eleeme ke fô sekecii.”

Diaw yidvu yin nu saaka wvú jee wvú wvu Nyo' wvú bó to fewcεe ê ben.

q1:12 Efe 3:9-10 r1:14 Lum 12:2; Efe 2:3; 4:17-18 s1:15 Lew 19:2

t1:16 Lew 11:44-45 u1:17 Yesa 63:16; Yeli 3:19; Mat 6:9; 16:27; Lum 2:6; Jem 2:1; 1Bi 4:5 v1:18 Mat 20:28; 1Kol 7:23; 6:20

w1:19 1:1-2; Jon 1:29; Lem 20:28; 1Kol 5:7; Efe 1:7; Ibu 9:12 x1:20 Efe 1:4

y1:21 5:1; Lum 5:2

z1:22 2:17; 3:8; 4:8; Lum 12:9; Gal 6:10; 2Bi 1:7; 1Jon 4:11 a1:23 Jon 1:13; Ibu 4:12; Jem 1:18 b1:24 Yesa 40:6-8; Jem 1:10-11 c1:25 Yesa 40:6-9

**Ekumɛ Tɛ di kɛŋke
nshii noo ketum kɛ yuule**

2^dFí ɛ mum ɛ no nu lɛ, ben ecine mvuntelem mvù befe le, ecine kenlɛɛma noo díew fíɛ le, ecine kendoŋ ke benɛɛn noo mvuŋkunsɛn e. ^{2e}Ben ekeŋkɛ shíee fô emben yo ɛ keyoy e yò ɛ nu díew Nyo' eyineyin e, kɛ lɛŋlɛŋ no wan wvu caan kɛ no kɛŋke fô emben e, wvu lɛ yí egeɛ ɛ ben kuu gene fwe yí mboyma wene le, ^{3f}no ben nu ɛ yen wase le Tata taale fô ben e. ^{4g}Ben etoð fô Tata le wvù nu tɛ ɛ dí kɛŋke nshii, ɛ bonyii to tun lɛ kɛ dí jee kɛ, geenɛn ɛ Nyo' caw fíew lɛ ɛ nu di kenlum e fô wen e. ^{5h}Ben nu díewɛ ɛta yò kɛŋke tɛn nshii le ɛ Nyo' bomte yew Keyoy kew dvú, ɛ ben nu ŋgoo bocce ncese bew bô yuule, gee boncese bo ɛ keyoy e fô wvù le bô wvù koongke nje Jisos Klistu. ⁶ⁱFí nu ɛ Ŋwa' Nyo' le le, “Ben etaa eyen, me ŋgɛɛle tɛ ɛ kelaante kɛ Sayon e, *
ɛ ɛ nu tɛ di buu di yew e.
ɛ nu tɛ ɛ caw me, ɛ me ŋkoongke dí baay.
Tɛ din nu ɛ kɛ wee lese fitele yí ye le ɛ wvù ke ewuumen kɛ.”

^{7j}Fô ben bô nu ɛ lese fitele yí ye le nu ɛ tɛ din jee fô ben e. Geenɛn fô bonyii bô baa lese fitele yí ye le nu ɛ fí nu fô bó le no bó to saŋɛ ɛ Ŋwa' Nyo' le le,
“Tɛ didvu din di bonyii bo kembom e to tunɛ

nu ɛ nɛ wase ɛ tu di bó ebom naa ɛ ɛ nu buu di yew e dvú.”

^{8k}ɛ fí bvuu nu ɛ bó ɛ saŋ le,

*2:6 Sayon nu diee di kelaante kɛ Jelusalem e.

^d2:1 ɛfɛ 4:25; Jem 1:21; 4:11 ^e2:2 1Kol 3:2 ^f2:3 Mben 34:8

^g2:4 Mben 118:22; Yɛsa 28:16 ^h2:5 2:9; Lum 12:1; ɛfɛ 2:21-22

ⁱ2:6 Yɛsa 28:16; Lum 9:33 ^j2:7 Mben 118:22; Mat 21:42; Lem 4:11 ^k2:8 Yɛsa 8:14-15; Lum 9:33 ^l2:9 1:2; Ksm 19:5-6; Lew 19:2; Dito 4:20; 7:6; 14:2; Yɛsa 9:1; 43:21; 61:6; Lem 26:18; Lum 5:17; 2Kol 4:6; ɛfɛ 5:8; Tay 2:14; Ibu 13:12; 1Bi 2:5; Mwɛm 1:6; 20:4 ^m2:10 Os 2:23; Lum 9:25

ⁿ2:11 1:1, 17; Mben 39:12; Lum 7:15, 17-23; Gal 5:17; Ibu 13:14

^o2:12 Yɛsa 10:3; Mat 5:16; 2Kol 5:10 ^p2:13 Lum 13:1-7; Tay 3:1

“Tɛ din nu ke egee ɛ bonyii baytene yí dvú le.

ɛ nu kembaa ɛ kɛ nu ke egee ɛ bonyii gbwekene.”

Bó baytene yí dvú le njefo bó nu ɛ tun keebɛe díew Nyo' le, ɛ ɛ nu no Nyo' to seysɛɛ wase le fí nu ke enu. ^{9l}Geenɛn, ben nu finɛn kfuu ɛ ɛ caw Nyo' ben. Ben nu ŋgoo bocce ncese bô lemte Nfon e. Ben nu ketum kɛ yuule, nu bonyii bô Nyo' nu ɛ ge le ɛ nu naa bew, lɛ ben es-ɛŋɛ mwɛɛm mvù jee mvù wvù gee. Wvù nu ɛ tee ben, ben ɛ buy ɛ ɛjiwɛ le, ɛ ley ɛ n'yuu we wvu baay e. ^{10m}ɛ to nu fwele ɛ ben yaa nu bonyii kɛ, keseen ben ɛ no nu wase bonyii bo Nyo' le. Nyo' to baa cam shen fô ben e fwele kɛ, keseen nu ɛ wvù ɛ cam wase shen fô ben e.

**Bonyii bo Nyo' le eduŋci kɛŋke kɛ
jee ɛntelɛŋ jo bonyii bocii**

¹¹ⁿNsáa yɛm shém, ben ekeɛ le ben nu botolo yí nshe le fɛn fele lo je. Me ɛ mum ɛ no nlooci ŋkule lo can ɛ ben lɛ fo ben egeɛ mwɛɛm mvù nyam ye shíeele kɛ, njefo mwɛɛm mvumvun diuu bô biyoy binɛn. ^{12o}Ben eduŋci kɛŋke kɛ jee ɛntelɛŋ jo bonyii bô yaa kee kɛ Nyo' wvu le ɛ bó cim jemɛi ekumɛ ben lɛ ben befe lo, ɛ bó eyɛnɛ kɛŋke kenɛn kɛ jee le, ɛ ke edioo enu diuu di Nyo' ɛ to, ɛ bó etumte moŋkum mew.

^{13p}Ben eyuukɛ wee tfuu wvù bó nu ɛ gɛɛ le wvù esaakɛ bonyii le no ben nu bonyii bo Tata le. Ben eyuukɛ Nfon wvu Lum wvù nu Nfon wvu baay e,

¹⁴ eyuukè naa bonyii bò wvú nu é gée le bó esaaké biba bi won e leese bonyii bò gee mwëem mvù befe ngew e bensee bò gee mwëem mvu lɛɲ e. ¹⁵ ^qNyo' gomte le ben egeè mwëem mvu lɛɲ, emum ebaaŋke dew biyɔɲ bi bonyii le bò jemiyi mwëem ncɛwnɛw. ¹⁶ ^rBen eceè diɛwɛ bonyii bò bó nu é bvuse wase bó bvun-faw e, geenen fo ben emum ejod fifie tɛɛke fojise gee bibefe kɛ. Ben eceè é è nu diɛwɛ bonfaw bo Nyo' le. ¹⁷ ^sBen ewvumtè bonyii bocii, koonkè boom bo bwee wene le bo mbee le bocii, fanè Nyo', wvumtè Nfon wvu Lum wvù nu Nfon wvu baay.

Bonyii bo Nyo' le ejod kenfewsɛn yí ngew Klistu le

¹⁸ ^{tu}Bonyii bò lemte bomew e, ben eyuukè bonyii bò ben nu é bó ekuse le, wvumtè bó ntay. Fo ben eyuukè kɛ é è nu bò nu nyɛkeey taale fô ben e kɛ. Ben ewvumtè tɛn bò befe kenɛge le. ¹⁹ ^vMe njemyi nɛn njefo Nyo' ké no yuuke njonɔɲ bó wee wvù bó nyɛwle bó wvù é wvù yuuke nsase sɛ wvù nu é jay fiɛɛ, geenen kuule kɛ shém njefo wvù nu é gɛɛ bvufɛɛ yí Nyo' le. ²⁰ ^wÉ bó suɔŋke wee é wvù é jay fiɛɛ, wvù é no kuule shém, é sɛw wvudvu enu la? Geenɛn, é wee yɛnɛ ngew é è nu yí fiɛɛ fi jee le é wvù é ge, wvù é no kuule shém, é Nyo' eyuuke njonɔɲ bó wvù. ²¹ ^xÈ nu bvudvu bvunen keeyɛnɛ ngew nonɛn, njefo Klistu tɛn to nu é yɛn ngew nje yɛnɛ, duŋɛɛ kenfewsɛn é ben le ben ejo ekale kew. ²² ^y“Wvù to ke baa yuu ge naa lo kebefɛ kɛ, é ke diɛw fiɛɛ to ké no é yuu buy diuw we le kɛ.”

²³ ^zSeke bó to nan'yi wvù, wvù to baa tfuse kɛ. É bó dioo njɔɲsɛnɛ bó wvù, wvù saa sɛwci kɛ, geenɛn nya fiɛɛ ficii é è nu can Nyo' le wvù kee keesaw nsaw lɛɲ. ²⁴ ^aWvù to nu é tfuse bibefe bisɛɛbeɛnɛ é bí tu yí ye le yí kentam e. Wvù to ge nonɛn, wvu le beɛnɛ ekpwe é keba ke kebefɛ le, eceè nɛ wvu tɛyɛyɛ. Bilɛmte bí wvù to kenkɛɛ nu é ge wase beɛnɛ é bonɛn. ²⁵ ^bBen to shee njimte diɛwɛ njée le, geenɛn kɛsɛn ben é kase wase é to fô Wee wvù Cɛyɛ bvuu Taale fô biyoy binɛn e.

No kpwoon bó diɛmsɛn nulo eceɛ

3 ^cBokɛ' bo bonyii le, ben tɛn eyuukè bole' bonɛn e. É ben gee nonɛn, é wee mvu bó le nu é wvù tune keɛbeɛ diɛw Nyo' le, é wvù ke enɛ ebeɛ é wee baa cim jeme diɛw é wvù kɛ, é è ge kenɛge ke kp-wɛsɛ le, ² no wvù yɛnɛ é wvù wvumtɛ ekolɛ kew, cɛɛ nɛ wvù yuule. ³ ^dFo fiɛɛ fi duŋɛi bvujonkɛ bvunɛn enù mwëem mvu ye le diɛwɛ keɛsɛyɛ yvuw ekolɛ é yí jee, bó keɛjiise biɛɛ, noo keɛsuute ye bó ndvù yí jee kɛ. ⁴ Fiɛɛ fi duŋɛi bvujonkɛ bvu wee le enù fiɛɛ fi wee nu fô fitele fiɛw e, é è nu fitele fi bonɛnɛ nu nyɛkeey. Kɛ bvun bvujonkɛ ke yvumɛn kɛ, é è nu bvù Nyo' koonkɛ ntay. ⁵ È nɛɛ no bokɛnɛ bó yuule bo fwele bó to nu é gɛɛ bvufɛɛ bvubolɛ yí Nyo' le to ké no duŋɛi bvubolɛ bvujonkɛ. Bó to yuuke tɛn bolɛ' bobolɛ. ⁶ Wee diɛwɛ Sɛla le to yuuke Abɛla'am e tɛɛ wvù le tata wɛn. Ben tɛn nu boom bo Sɛla le fɛn é ben gee mwëem mvu lɛɲ yaa fanɛ fiɛɛ kɛ.

^q2:15 3:16 ^r2:16 1Kol 6:11, 19-20; Gal 5:13

^s2:17 1:22; 3:16; Bɲɲn 24:21; Mat 22:21; Gal 6:10; Fili 2:12

^t2:18 ɛfɛ 5:21–6:9 ^u2:18 ɛfɛ 6:5-8 ^v2:19 5:12 ^w2:20 4:14

^x2:21 Mat 16:24; 20:26-28; Jon 13:15; Lum 15:5 ^y2:22 Yɛsa 53:9; Jon 8:46; Ibu 4:15 ^z2:23 3:9; Yɛsa 53:7; Mat 26:55-56, 67; 27:14, 27-31 ^a2:24 Yɛsa 53:4-5;

Lum 6:2, 11; Kolo 2:14; Ibu 9:28 ^b2:25 Yɛsa 53:5-6; ɛsɛk 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:16; Ibu 13:20 ^c3:1 1Kol 7:16; ɛfɛ 5:22-24 ^d3:3 1Tim 2:9

⁷eBolemse, ben ten ekiɛ je yì ben kɛŋke keecee ben ɛ boke' bonen jó. Ben enyaà n'wvum ɛ bó no bó baa kɛŋke mvungay diɛwe ben e kɛ. Nyo' nu ɛ buw ben ɛ bó bocii bô nshii wvù mɛy lo. Ben eceè nonen, wvu le fô fiɛ ebaanɛ bunle yene kɛ.

⁸fKeemɛese, me ɛ no nteete ben bocii le, ben ekenkè fitele fimwaan, kɛŋkè shen fô bonyii le, kɛŋkè kɛŋkonɛn ke bonyii bo mbee le, kɛŋkè mvuntelem mvù jee, ɛ wee yaa joo kɛ wee mvu ekuse kɛ. ⁹gFo wee ɛ ge kebefɛ bô wee, ɛ wvù tfuse bô kebefɛ kɛ. ɛ wee nan wee, fo wvù etfuse bô nɛun kɛ, ɛ wvù tfuse ɛ è nu bô diɛw kembonen. Fin nu fiɛ fi Nyo' teŋe ben le ben egeè ɛ wen ke elan kembonen yì yene le. ¹⁰hɛ nu no bó nu ɛ san le, “ɛ wee koonke keeyuw njon yì nshii we le,

bô keeyen ɛdiuw yò jee le,
ɛ wvù no kemsene bô leme diɛw,
ɛ diɛw fiɛ yaa buyte diuw we le kɛ.

¹¹Wvù kɛŋke keebanɛ jim ɛ mwɛɛm mvù befe le,
egeè ɛ è nu mvù jee, ekuɛnɛ nyekɛy biì dvù le,

¹²njefo Tata Nyo' ké no yene bonyii bo teyɛy e yuuke bunle yibo.
Geenen ɛ Nyo' ɛ bon jise yì bonyii bô gee bibɛfe le.”

¹³iɛ ben kɛŋke shiɛe wvu baay keegɛ mwɛɛm mvù jee nonen, tu wee wvù nulo ebvuu ege fiɛ fi befe bô ben nu yɛɛ?

¹⁴jGeenen, ɛ bonyii cim nyaa lo ngɛw ɛ ben njefo ben gee mwɛɛm mvu teyɛy, tu Nyo' nu ke elan kembonen yì yene le. “Fo ben efanè bô, kɛnɛ fo mvuntelem

ebuukè ben kɛ.” ¹⁵kBen ewvumtɛ ɛ è nu Klistu ɛ mvuntelem mvunen e diɛwe Tata wene le. Ben eseyɛ bikuu binen, eɛyɛtɛ keenya ntfuse ɛ wee wvù nu ebife fiɛ fi ben taale fwe yì dvù le. Geenen ben dioo tfuuse, no tfuuse nyekɛy bô n'wvum.

¹⁶lFo ben egeè fiɛ fi nɛlo esaake ben fô fitele le kɛ, wvu le ɛ bó nan'yi ben, jem'yi diɛw yì befe ɛkumɛ kɛŋe kenen kɛ jee nje ben nu bonyii bo Klistu le, ɛ bó ewuɛmene. ¹⁷Ben ekeè le fi jee keeyen ngɛw nje fiɛ fi jee fi ben ge ɛ è fen nu le Nyo' koonke le fí enù nonen, efɛy keeyen ngɛw yì fiɛ fi befe le fi ben ge. ¹⁸mɛ nu kɛ ten no Klistu to yɛnɛ ngɛw kpwe. Wvù to kpwe nje bibɛfe bi bonyii le kan mwaan ɛ fí ka lo nonen. Wvù wvù to nu wee wvu teyɛy to nu ɛ kpwe fô bonyii bô yaa nu kɛ teyɛy e keeto bô beene fô Nyo' le. Bó to nu ɛ yu wvù ɛ è kpwe nyam ye, geenen ɛ Nyo' ge ɛ wvù no nu dvù ɛ keyoy e. ¹⁹nɛ nu ɛ keyoy kin e wvù wvù to genɛ fewɛ diɛw Nyo' ɛ biyoy bi nu yew ncaw e. ²⁰oBiyoy bin nu bi to baa bee Nyo' le kefew ke Noa' le kɛ. Nyo' to nu ɛ bosen kuu shém bô bí, cɛy seke Noa' to keenci nguɛ. Iɛguɛ wvun nu ɛ bonyii to ley jó kɛ wee nyan maan, ɛ è nu bó bô to boyɛɛ can joo le. ²¹pJoo yidvu yin nu diɛwe joo yì bó leese bonyii jó kɛseen ɛ yì boysee bó bô mvungay mvù Jisos Klistu to buyɛ dvù yì kpwe le. Kɛ bó leese wee ɛ joo le bó cuke ɛ è nu yile yì ye le kɛ. ɛ nu keelɛkɛ Nyo' bô fitele fi yuule. ²²qJisos Klistu wvun to nu ɛ ben fowe, shii ɛ ɛbo ke eɛɛy ke Nyo' le, ɛ no nu fô saake bonceendaa bo Nyo' le bô biyoy bi kɛŋke mvungay noo bi saake biciì.

ɛ3:7 Efe 5:25-28; 1Tim 2:8 f3:8 1:22; Efe 4:2-3; Fili 2:2-3

g3:9 2:23; Job 31:30; Mat 5:44; Lum 12:17 h3:10 Mben 34:12-16; Jɛm 1:26

i3:13 Lum 13:3 j3:14 4:14; Mat 5:10 k3:15 1:3-5; Kolo 4:6 l3:16 2:15

m3:18 2:21; Lum 5:6-8; 6:10; Ibu 4:15; 7:27 n3:19 Kɛŋ 6:2; 2Bi 2:4; Jut 6

o3:20 Kɛŋ 6:14-22 p3:21 Lum 6:3-4; Ibu 10:22

q3:22 Lem 1:9; Efe 1:21; Mat 22:44; Lum 8:34; Lem 2:33

Nce bonyii bo Nyo' le nu wvu fwe

4¹No Klistu to nu ε yen ngew yî nyam ye le, ben ten ekenkè kfuu fifie fitele fi wvú to kenke keeyen ten ngew, ekumyi le wee wvú nu ε yen wase ngew yî nyam ye le nu ε bô kebefε ε ka wase. ²^sNonen, ke wvú bæ ebvuu eceè nce we fokuse fen bii mwæm mvù nyam ye gomte le ke. Wvú nu eceè bii wase ε è nu mwæm mvù Nyo' gomte le. ³^tBen ekeè le kefew kè ben to shee gee mwæm diewe bonyii bô yaa kee ke Nyo' le nu ε kí ε fey wase. Ben to cee nce nnyen kenjan, bii ye yene yî nyete le, wuu mbvuum ε mó koole, gee boŋkaw diekene, wukene yole fó gee diewe bwé le. E ben to bvuu bunlee ten bonyo' bo ecici, ε Nyo' to tun wase. ⁴Keseen diuw ε no yumte bonyii bô yaa kee ke Nyo' no ben baa bvuu taashi ngoo ben ε bó yî nce wvun wvù nu diewe wvu nyám e, bó mum ε banke ye ε no nan'yi ben. ⁵^uGeenen, bó nu ke eleem etaje diuw fwe dvu Nyo' wvù ceyte keesaw bonyii bô bæ dvú bô bô kpweken wase le. ⁶È nu fiε fi to gee é bó sε fewce ten saaka wvù jee wvù wvu Nyo' é bonyii bô nu ε kpweken wase. Bó to fewci nonen wvu le no bó nu ε bó to cim saw wase bó yî nyam ye le diewe bonyii bo boyuum e, é bó eceè ke nce wvu é keyoy e ε wvú nu diewe no Nyo' cee.

Wee elemtè bô nnya ye é je yî jee le

⁷^vBen ekeè le kefew kè fiε ficii nu ke eka too wase nceencee. Nonen, ben enù ke bô bvufee bvunen fó, kemsenè bô bikuu binen, wvu le ben ebunleè. ⁸^wFiε fi fele mwæm mvunciim nu ke le wee ekoonkè waa bwee bô fitele fiew ficii

njefo kenkonen ké no banji bibefe nteen. ⁹^xÉ waa bwee wee la ghane é wvú le, é wvú fiisen wvú, taa fô wvú le yaa wvukene ke. ¹⁰^yNo ben nu ε Nyo' ε buw ben bô nnya jee jee, wee ejòè ye nnya lemte dvú fô bonyii bomew e. Ben elemtè bô mbuwma wvun wvù Nyo' nya jé le jé le diewe bonyii bo lemme le bô jee. ¹¹^zÉ wee fewci diew Nyo', é wvú no fewci ke ε è nu diew yî buy diuw Nyo' le. Wee é no lemte fô bonyii bomew e, é wvú no lemte ke ε è nu bô mvungay mvù Nyo' nya é wvú le. Ben egeè nonen wvu le yî fiε ficii fi ben gee le, é mbense egenè fô Nyo' le fele yî Jisos Klistu le. Bvukuke bô mvungay mvunciim nu ε è kenke wvú sekecii sε ŋka. Fí enù nonen.

Keeyene ngew diewe bonyii bo Klistu le

¹²^aNsáa yem shém, fo ben ekenke nghaw yî nton'ye wvù ben yuuke ye le wvù too fô ben e keemom ben ke. Fo fí enù ke diewe è nu fiε fimew fife ε fí kooyi bô ben ke. ¹³^bBen elanlanè lo le ben yene ngew diewe no Klistu to yenε wvu le é ke edioo enu seke wvú ε buynen bô bvukuke bwew, é ben ebvuu elanlange, yuuke njon. ¹⁴^cÉ bonyii nan'yi ben nje diee di Klistu le, tu njon wvu baay nu wene. Fifiin dunji le Keyoy ke bvukuke le kè è nu Keyoy ke Nyo' le nu yî yene le. ¹⁵É wee yene ngew, fo wvú eyenè njefo wvú nu ε yu wee, kenε le wvú nu ε con fiε kenε ε ge fiε fimew fi befe, kenε le wvú nu ε lese diuw fô mwæm mvu bonyii bomew e ke. ¹⁶^dGeenen, é wee yene ngew njefo bó teje wvú le wee Klistu, fo wvú ewuumenè ke. E wvú no bensee ε è nu Nyo' le wen kenke didie

¹4:1 2:24; 2Kol 4:10; Gal 5:24 ^s4:2 2:21 ^t4:3 Gal 5:19-21; Efe 2:3; Tay 3:3

^u4:5 1:17; 2Tim 4:1 ^v4:7 1Kol 10:11; 1Tes 5:5-8; 1Jon 2:18

^w4:8 1:22; Jem 5:20 ^x4:9 Ibu 13:2 ^y4:10 Lum 12:6-8 ^z4:11 Lum 12:7; 1Kol 10:31; 12:8; Jem 3:1 ^a4:12 1:7 ^b4:13 5:1; 2Kol 4:10; Lum 5:2

^c4:14 2:20; 3:14; Mat 5:10-12; Mak 13:11; Lem 7:55 ^d4:16 2Tim 1:8

diee. ¹⁷eBen egeè nonen njefo kefew nu ε to wase kè Nyo' nu esaw bonyii, ε wvú nu ekew ε è nu bô yew ye. É wvú kew ε è nu bô beene nonen, é fí ke enu nεε bô bonyii bô nu ε tun keebēe saaka wvú jee wvú wvu Nyo' le? ¹⁸fBó nu ε saŋ é ŋwa' Nyo' le le,
 “É fí tɛmyi fô wee wvu teyey e keebay, é fí ke enu nεε bô wee wvú tune Nyo', gee bibefe le?”

¹⁹gNonen, bonyii bô yene ŋgɛw no Nyo' gomte le bó eyenè, egeè mwεem ε è nu mvu lɛŋ, gɛlè bikuu bibole can Nyo' Mbom e wvú ké no leeme kε yí ŋkawma we le.

Ekumε njée Nyo'

5^hMe ε mum ε no ŋgomte keentefe bo-
 cee kentaashe ke bonyii bo mbee le é ben entelɛŋ. Me nu wee é ŋgoo bocee kentaashe le, ε me nto n'yen bô ejise yem no Klistu to yenεε ŋgɛw, ε me nu ten wee wvú nu ke eley bvukukε bvù wvú nu ke eto dvú le. ²iMe ε no nteete le, ben etaalè fô njée Nyo' yí bó nu ε gεε can yene le ntay. Fo ben dioo taale, no taale kε diewe bó kane lo ben kε. Ben etaalè bô ŋkoŋ no Nyo' gomte. Fo ben etaalè kεŋke ken'yεε ejise yí bigew e kε. Ben ekeŋkè shiee ε è nu yí lemme le. ³jFo ben envuwseè njée Nyo' yí bó nu ε gεε ben é we jodvu kε. Ben edunçi ε è nu kεŋge kè jee kè yí eyenè beŋene. ⁴kÉ ben gee nonen, é Ekolε ke Boncɛynjee le ke dioo ε buynen, é ben ekeŋkε kefo ke bvukukε le kè yaa ké kpwe ncom kε.

⁵lMe ε no njemyi ten é keghan le, ben eyuukè bocee kentaashe ke bonyii

bo mbee le ntay. Wee tfuu eshiwsè ekolε kew é waa bwee fwe sekecii. Ben ekeè le, “Kε Nyo' ké no tomte wee wvú bensee ye kε. Wvú ké no tomte ε è nu wvú shiwsε ekolε kew bô mbuwma we.”

⁶mBen emum eshike bikuu binen enù é mvunɣay mvu Nyo' le kuse, é kefew ke dioo ε kocen, é wvú ebense ben. ⁷nBen egeε mwεem mvunciim mvù jεwsee ben can ye le, njefo wvú kεŋke shiee wene.

⁸oBen ekemsenè bô bikuu binen, ejinyi ntay njefo wee wene bvuban wvù dεwle ghane wεentene diewe bvule wvù fεwte le, gomte wee keengele. ⁹pBen ebon ŋaŋ bô wvú, lese kε ε è nu fitele yí Nyo' le é fí eteme, ekumyí le boom bo bwee wene le yene kε ten ŋgɛw nonen woŋ tfuu.

¹⁰qŊgɛw wvun nu kε yí kefew e caan, é Nyo' emum ekase eseyse mwεem é mvù ejon fô ben e, enya ben bô mvunɣay, ege é ben eciim ntay. Nyo' nu wvù nyaa mbuwma tfuu é bonyii. Wvú nu ε tee ben keeley bvukukε bwew bvù mɛy lo le nje ben nu bonyii bo Klistu le. ¹¹Mvunɣay mvunciim nu ε è kεŋke wvú sekecii sε ŋka. Fí enù nonen.

Ŋgayma

¹²rMe nsaj fiŋwa' fin fô ben e ε è fici Silas [†]me wvù nu waa bwee wesebeene. No me n'yene nu ε wvú nu wee wvù è nulo é wee egeε bvufey yí ye le. Me nsaj keentefe ben, embvuu enge é ben ek-
 iε le fiε ficii fi me nsaj dunçi keceey ke ekumε mbuwma Nyo'. Ben eleemè yí dvú le tɛmyi ntay. ¹³sKentaashe ke boom bo bwee wesebeene le ke Babilon kè Nyo' nu ε caw gayte ben e. Mak wvù

[†]5:12 Diee din nu ten le «Silvanus.»

^e4:17 Yeli 25:29; Esek 9:6; 2Tɛs 1:8 ^f4:18 Bɲŋn 11:31 ^g4:19 Mben 31:5

^h5:1 1:21 ⁱ5:2 Jon 21:15-17; Lem 20:28; 1Tim 6:5

^j5:3 2Kol 1:24; Fili 3:17; Tay 2:7 ^k5:4 1Kol 9:24-25; 1Bi 1:4

^l5:5 Bɲŋn 3:34; 29:23; Efe 5:21; Jɛm 4:6 ^m5:6 Jɛm 4:10

ⁿ5:7 Mben 55:22; Mat 6:25-30; Fili 4:6 ^o5:8 Mben 22:13; 1Tɛs 5:5-8

^p5:9 Efe 6:11-12; Jɛm 4:7 ^q5:10 1Tɛs 2:12 ^r5:12 1Tɛs 1:1 ^s5:13 Flm 24

waa wem yî mbee le gayte ten ben e. kenkonen e. Kembonen enù fô ben e
¹⁴Ben egaynen bikuu binen e, ejocε yî bocii bò nu ε taashe bô bo Klistu.

Ŋwa' wvu bokaŋ bofɛɛ wvu

Bit

**Fieɛ fi nu ê Ŋwa' Bit wvu
bokaŋ bofɛɛ wvun e**

Ŋwa' Bit wvu bokaŋ bofɛɛ wvun nu ε wvú to saŋ fô bonyii bo mbee le bo fwele le, ε bó ε ce ε kenɛn wonʒ tfuu. Shiee ŋwa' wvun baay to nu keediu lemme di bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e to ghane gee, bô keediu nce nnyen kenjaŋ wvù n'yɛɛyi bonyii ban to too dvú le le wvú eka. Bit saŋ ŋwa' wvun baay taale ε è nu fieɛ fi bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e ban to duu le ke Jisos bæ ke ebvuu ekase eto ke. Wvú jemyi le fieɛ fi gee ε Jisos sɛ dvuyte keeto nu njefo ke Nyo' gomte le wee mvu ke ela ke.

Bikuu bi mwɛɛm e ê ŋwa' wvun e

1:1-2 Keŋkewce

1:3-21 Nce bonyii bo Klistu le

2:1-22 Ekumɛ keŋge ke bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e noo ŋgɛw wvù nu ke eto fô bó le

3:1-18 Diuu di Klistu nu ke ekase eto
1 È nu me wvù Semon Bit, waa lemme Jisos Klistu noo waa we ntum. Me nsaanʒke ŋwa' wvun fô ben bô keŋke mbee wvù kuuke leŋleŋ diɛwɛ wvù bese keŋke le. Jisos Klistu wvù nu Nyo' noo Mboyse wesebeene ké no gee mwɛɛm teytey. È nu nje fifin wvù ben keŋke mbee ε wvù nu leŋleŋ diɛwɛ wese le. ^{2u}Nyo' ebvuu ebuw ben bô kembonen naa ntay, ebvuu enya ben bô mvuntelem mvù lætene naa ntay, njefo ben kee wvù wvù Nyo' bô Jisos wvù nu Tata wesebeene.

**Nce bonyii bô Nyo'
nu ε tee wase ε caw e**

^{3v}Mvunɔgay mwew mvù è nu mvu Nyo' le nu ε ge wase beene ε keŋke mwɛɛm mvunciim mvù nulo ege é beene ekeŋke nshii wvù mɛy lo, noo keecee nce bonyii bo Nyo' le. Mvú ge nonɛn no beene nu ε kieɛ Nyo' wvù nu ε tee beene keeley bvukuke bô bvujonʒe bvù è nu bwew e. ^{4w}No wvú ge nonɛn, beene ε mum ε keŋke mwɛɛm mvù kuuke baay bvuu jee fele mwɛɛm mvunciim ε è nu mvù wvù to kawɛɛ. Mwɛɛm mvun nu keege wvu le ben elewtè mwɛɛm mvu yí wonʒ wvun e mvù nyam ye shieele mvù beete bô bonyii. Nonɛn é ben emum ekeŋke nce ε è nu we wvù Nyo'. ^{5x}No fí nu nonɛn ben emum emom ntay keebise nce wvù jee yí fitele fi ben lese yí Klistu le. Yí nce wvù jee le, é ben ebise bvufee bvú Nyo' le. ^{6y}Yí bvufee bvú Nyo' le é ben ebise bikuu bi kemseɛn. Yí bikuu bi kemseɛn e, é ben ebise shém yí kuuleɛn. Yí shém yí kuuleɛn e, é ben ebise nce wvù è nu wvu bonyii bo Nyo' le. ^{7z}Yí nce wvù è nu wvu bonyii bo Nyo' le, é wee ekeŋke shen fô waa bwee le. Yí shen e fô waa bwee wee le, é ben ebise keŋkoŋen. ⁸Me ŋgayte nɛn njefo, é ben keŋke wvun nce, ε no gene dvú fwe fwe, é wvú ege é ben saa ebvuu enu ke lo nɛn ncɛw kenɛɛ enu diɛwɛ bonyii bô nulo saa ege fieɛ diɛwɛ bonyii bô kee fieɛ ekumɛ Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le ke. ⁹Ben ekeè le é wee baa ekeŋke wvu wvun nce tu wvú nu ε fefe wase yí mwɛɛm mvu Nyo' le, ε wvú yaa bvuu yɛne mwɛɛm e ncejole ke. Wvú nu ε daaye wase le bibefe biew bi wvú to shee gee fwele nu ε Nyo' to cuke wase.

¹⁰Boom bo bwɛɛm e, fí ε mum ε no nu le ben emum emomtè ntay keege mwɛɛm ε è nu mvù duŋci le Nyo' to nu

^u1:2 Jut 2 ^v1:3 1:16-17; Éfɛ 1:3 ^w1:4 Lum 5:2; Jem 1:14-15

^x1:5 Tay 2:11-12 ^y1:6 Gal 5:22-23 ^z1:7 Gal 6:10

ε tee wase ben, caw. É ben gee nonen ben saa ke eyuu egbwe yî mbee wene le ke. ^{11a}Nonen é bó ke eyene je fô ben e ε yî kuuke nen gbwuuu, é ben eley bvun-fon bvù méy lo buv Tata wesebeene wvù Jisos Klistu wvù Mboyse le.

^{12b}Me ηkee le ben kee wase mwεem mvun, leeme ten yî keceey kè ben to yuwε le temyi, geenε ε me ηgomte ke keembvuu ηkumyi ben ekumε mvù sekecii. ¹³Me n'yene le fî nu læη nonen le me enjamsè ben ekumε mwεem mvun no me mbεε dvù n'yoyte wvu le ben ekumyi, ^{14c}njefo me ηkee lo le è shεete wase caan é keyoy ecinε nyam ye le no Tata wesebeene wvù Jisos Klistu nu ε ge wase me ε ηkieε le. ¹⁵Me ε mum ε no ηgomte keemom naa ntay le seke me ε ηgen wase é ben enu wvù è nulo é ben ekumyi mwεem mvun sekecii.

Saaka wvu ekumε nto Jisos nu fiεε fî bonyii nulo egεε bvufee yî dvù le

^{16d}Ben ekeè le ke mwεem mvun mvù bese to jemyεε é ben ekumε mvungay mvu Tata wesebeene wvù Jisos Klistu le noo nto we wvù wvù nu ke ekase eto, to nu ke lo mvumangaan ε bonyii ε bosen ε seyse ε bese maa é ben ke. Bese to nu ε yen naa bvukuke bwew ε bô ejise eyese. ¹⁷È to nu seke Nyo' Ice to buwε wvù bô mbense noo bvukuke, ε diεw buy fô wvù wvù nu Nyo' Bvukuke le jemyi le, “Wvun nu Waa wem, wvù nu fitele fiem. Me n'yuuke njon bô wvù baay.” ¹⁸Bese kebεε to nu ε yuw diεw yin no yî shi-ile too we seke bese to nu bee bo Jisos yî kum Nyo' le. ^{19e}No bese yuw nonen, mum mεse kieε keceey ke fiεε fî bonyii

bo ntum Nyo' le to jemyεε ε è bεε naa lo. É fî jee le ben egεε bvufee yî fiεε fidvu le ntay, njefo fî nu diεwe ken'yεese le kè baa é ejiwε le egen ebuy Diuu di εkfun nu ke eyuu, é Jisos ebaa fô mvuntelem mvunen e diεwe law e. ²⁰Fiεε fî kuuke fele mwεem mvunciim nu le ben ekeè le, ke ntum Nyo' mvu nu dvù é ηwa' Nyo' le wvù wee nulo eteete bô bwew bvufee ke. ^{21f}Ke wee ntum Nyo' to baa jemyi naa lo fiεε fî è nu ηkpawacε wee wvu wum ke. È to gee Keyoy ke Yuule ε bó sε jemyi diεw yî buyte fô Nyo' le.

Bonyii bo n'yεeyi le bo mbiay e

2^{gh}Ke læη læη no bonyii bomew to nu dvù fwele é bonyii entelæη bô to mbi-ayte le è tum Nyo' bó, è nu ke ten no bonyii bo n'yεeyi le bo mbiay e nu enù é ben entelæη. Bó nu ke ewεnten eto bô n'yεeyi mvu wvù nulo ebefe bô bonyii, elese é diεw Nyo' le emum emaa naa lo Cee Ekole wvù to kpweε keesum bó. Bó nu ke ege nonen emum eto lo bô ηgew kaη mwaan læη yî bikuu bibole. ²Bonyii nteen nu ke ebeηen nce wvubo nnyen e, é fifin ege é bonyii ejemyi diεw yî befe ekumε je yî keceey. ³ⁱKen'yεε ejise ke mwεem e nu ke ege é bó efii mwεem can yene le bô binfe bi mbiay e bi bó nu ε seyse. Bonyii bodvu ban nu ε Nyo' to seyse wase ηgew wvubo ε è bεε lo, ε wvù nu ke fô ceyte bó.

^{4j}Ben ekeè le Nyo' to baa bawcε bon-ceendaa ba bô to gee kebefe ke. Wvù to nu ε shike bó ε bó gen bvudvuu buv ηgew e, lese bó yî boncaw e é bintuke bi jiime nen taytaytay e, fô bó nu enù egen ebuy diuu di nsaw e. ^{5k}Wvù to baa ebawcε ten

^{†1:20} Kenεε le, “Ke wee ntum Nyo' to nu ε jeme fiεε fî è nulo é wee cεε kinyi kedvu bô bwew bvufee ke.”

^{a1:11} 2Tim 4:18; 2:20; Tay 3:6 ^{b1:12} Jut 5

^{c1:14} 2Kol 5:1; 2Tim 4:6; Jon 21:18-19 ^{d1:16} Mat 17:1-8

^{e1:19} Mben 119:105; Lum 1:2; 13:12; 1Bi 1:10-11 ^{f1:21} 2Tim 3:15-16

^{g2:1} Jut 4-13 ^{h2:1} Mat 7:15 ^{i2:3} 1Tim 6:5 ^{j2:4} Jut 6 ^{k2:5} 3:6; 1Bi 3:20

wonj wvu fwele seke wvú to ciinsɛɛ joo ɛ yí to mi wonj bonyii bô to maa lo wvú ke. Wvú to nu ɛ bawcɛ kɛ ɛ è nu Noa' wvú to fewci lɛ bonyii eceè nce wvu teyɛɛ ɛ Nyo' ejise, noo bonyii bomew bosoosh-wiy. ⁶Wvú to nu ɛ fiwɛ kelaante kè Sodom bô kè Gomola ton bô nguy ɛ bí fie bvuw, ge ɛ fifin no nu diwɛ kenfewsɛn ke fiɛ fi nu ke ekooy bô bonyii bô maa lo Nyo' le. ⁷Geenɛn, boyse Lot wvú to cee nce wvu teyɛɛ ɛ shém looci ffuuke wvú bô nce nnyen wvú bonyii bô befɛ to kɛnke. ⁸(Mwɛɛm mvù wee wvu teyɛɛ wvun to yene bvuu yuuke no wvú to cee ɛ bô ɛntelɛɛɛ to nu ɛ ge ɛ fitele fiew fi yu-ule no ton'yi ɛdiuw ecii yí gee dibole di befɛ le.) ⁹ɛ mwɛɛm mvun to nu ɛ kooy nonɛn, tu fí dɔnci lɛ Tata kee keeboyse bonyii bô yuuke wvú le can ngew e, bvuu kee tɛn keegɛ bonyii bô cee nce wvú yaa nu ke wvu teyɛɛ yí ngew e, egen ebuy diuu di nsaw e. ¹⁰Ngew wvun nu ɛ wvu bonyii bomew nu ke efey naa lo wvu wee tfuu. Boba bonyii nu bô koonke keebii kɛ ɛ è nu fiɛ fi ye yibo yí nɛyɛ shieele ɛ è nu fi beete bô wee. ɛ è bvuu nu bô bô joo wee wvú saake bonyii ekuse.

Nyo' nu ke elɛse bonyii bo n'yɛɛyi lɛ bo mbiay e

Bonyii bo n'yɛɛyi lɛ bo mbiay e ban ɲaake baay. Bô bensee ye baay, yaa fane naa lo keenan'yi biyoy bí kɛnke mvun-gay fele bô kɛ. ¹¹Naa kɛ bonceendaa bo Nyo' le bô kɛnke mvun-gay bvuu tɛmyi fele bô yaa ke mom nan biyoy bin fwe dɔ Tata kɛ. ¹²Geenɛn bonyii ban gee mwɛɛm ɛ è nu mvù elɛmɛ kebole gomte diwɛ nyám yi ɲkpwaante yí kɛ no gee mwɛɛm sɛ yí kpawaci lo, ɛ yí nu ke

lɛ bonyii ke ekooyɛ eɛɛɛɛ lo le. Bonyii bodvu ban nu bô nan'yi mwɛɛm sɛ bô kee mvù ɲkuuɲ. Nyo' nu ke elɛse bô kɛ diwɛ nyám yi ɲkpwaante yin e, ¹³ɛ nlawma wvubo enu ngew wvú bô nu eyene nje ngew wvú bô sɛ too dvù. Bô kɛ no kpwaake lɛ keediekene bvuu wukene kenduun e ɛmvunsheɛɛɛ ɛntelɛɛɛ nu lo njonj mvu fô bô le. Bô nu lo yile ɛ ben ɛntelɛɛɛ yiise ben. Seke ben ɛ bô diekene, ɛ bô no yuuke njonj keelɛɛɛ ben bô gee dibole di kenshoose le. ¹⁴ɛ Ejise ebo kɛ no nu kɛ ɛ è nu yo kɛɲɲ, yaa ffuule yí ke-befɛ le kɛ. Bô kɛ no lewci bonyii bô wɛɛyi yí mbee le ɛ bô bô gee kebefɛ. Ken'yɛɛ ejise nu ɛ ley wase yí elɛmɛ kebole. Bô nu ɛ jo wase lon! ¹⁵Bô nu ɛ cinɛ wase je yi lɛɲ e ɛ jo ɛ è nu yi ecici. Bô nu ɛ jo ekale ke Balaam wvú waa Bɛwu le wvú to nu ɛ bee keegɛ fiɛ fi yaa nu ke lɛɲ nje wvú to koonke bigew e. ¹⁶ɛ kem-bɛɛbey wamen wvú yí fiɛ fi befɛ fin e. Kembɛɛbey kɛ kɛ no nu sɛ kí jemyi lo, ɛ kí jeme diwɛ wee wvu wum e, ci gee di kejewtɛ le di wee ntum Nyo' wvun to gee.

¹⁷Boban bonyii bo n'yɛɛyi lɛ nu diwɛ diuw joo wvú joo baa bvuu buyte fô le kɛ, bvuu nu diwɛ kekfu kɛ nu ɛ gbwe ɛkfɔɲ nffum ɛ fey ɛ tuu le. Nyo' nu ɛ seyse wase bvudvuu bvɔ ngew e ɛ bvù jiime nɛn taytaytay, ɛ gɛɛ ɛ bô. ¹⁸Bô kumte diuw wvu ecici baay sɛ kinyi ɲkuuɲ. Bô lewci bonyii bô bɛɛ buy ke lo ɛnte jo bonyii bô yaa kee kɛ fiɛ fi lɛɲ bô n'yɛɛyi wvu lɛ è nulo ɛ bô ekase egee mwɛɛm mvu nnyen e mvù ye yibo yí nɛyɛ shieele. ¹⁹Bô jaa no jemyi ɛ bonyii lɛ kɛ bô kɛnke keenu bonfaw bô fiɛ fimew e kɛ, geenɛn ɛ bô bodvu ke-

2:11 Kenɛɛ lɛ, "... nan bonyii bo n'yɛɛyi lɛ bo mbiay e kɛ."

¹2:6 Kɛɲ 19:24-25; Luk 17:29; Jut 7 ^m2:7 Kɛɲ 19:1-16

ⁿ2:9 Job 4:7; 1Kol 10:13; Mwm 3:10 ^o2:10 Jut 7-8 ^p2:11 Jut 9

^q2:12 Jut 10 ^r2:13 Jut 12 ^s2:14 Mat 5:28; 2Tim 3:6 ^t2:15 Kɛɲ 22:7, 17; Jut

11 ^u2:16 Kɛɲ 22:28-31 ^v2:17 Jut 13 ^w2:19 Jon 8:34; Lum 6:16

bɛɛ bɔ jemyi bɛɛ naa bonfaw bo mwɛɛm mvù beete bô ye wee le. Bô nu bonfaw njefo é wee nya ekolɛ kew ê fiɛ tu wvù nu nfwá fiɛ fidvu. ²⁰xBen ekeè le é wee lewte wase mwɛɛm mvù beete bô wee yí woŋ wvun e nje wvù kee wase Tata wesebeene wvù Jisos Klistu wvù Mboyse wesebeene, ε kase ε gen ε ley mwɛɛm mvudvu le, mvù ε njim wvù ε no kenke, é mwɛɛm efo yí ye le efey lo no mvù se shee nu fwele. ²¹yE wee ge nonen tu fí be jee le fo mweten eyaw ekiɛ je nce wvu teyey ke, efey keekiɛ ebvuu ekase ecine bonci bô yuule bô bô nu ε nya ê bonyii le. ²²zKfuu boba bonyii gee ε fiɛ fí nu ê ngan e mum nu kecɛy le, “Bwe ké suuke mwɛɛm kase bvuu tu fó die.” E wvumvu bvuu nu le, “Bô ké cuke nkunyam ε wvù kase ke gen no birlene ê kencaa le.”

Diiu di Tata nu ke eto

3^aNsáa yem shém, ŋwa' wvu keseen wvun nu wase wvu bokaŋ bofɛ wvù me nsaj fô ben e. Ê bonwa' ban e bocii nu ε me nsaj diɛwɛ ntamɛ le keenkamse ben é ben ekenke bonkpawɛ bo leŋ. ²bMe ngomte le ben ekumyí mwɛɛm mvù bonyii bo ntum Nyo' le bô yuule to jemyɛ le mvù nu ke ekooy, ebvuu ekumyí ten mwɛɛm mvù boom bo ntum e bo Jisos e to jemyɛ ê ben le Tata bô Mboyse nu ε gay le ben egeè. ³cFiɛ fí baay nu le ben ekiɛ le è nu ke edioo nu ediuw yo fokemɛse le, é bonyii bo kensewse le enɛ ekɛw esɛwsee ben, gee mwɛɛm mvù nyam ye yibo gomte. ⁴dBô nu ke esɛwsee ben duu le, “Kɛ wvù to nu ε kaw le wen nu ke ekase eto, wvù ε fɛɛ keseen? Naa no bo'icee bɔsɛbeene to yuue kpweken, mwɛɛm mvunciim leeme

ke bikaa le no mvù to shee nu ε kew fonkew no Nyo' to bomɛ woŋ.” ⁵eBô jemyi nonen kee ke naa ntay sɛ tune le Nyo' to jeme ke ε è nu diɛw fwele ε ebule mum no nu. E wvù jeme ε nshe buy ê joo, ε wvù to ge nshe yidvu bô joo. ⁶fE wvù ke kase jeme ke ε è nu diɛw, ε joo baŋ nshe yidvu yí yí to gee ε yí buy, mum lese mwɛɛm mvunciim. ⁷Ê nu ke ten diɛw yidvu yí wvù nu e gee ebule ke keseen bô nshe, ε no cɛyte nguy dvú. E wvù cɛyte ε è nu diuu di wvù nu ke esaw bonyii bô maa lo wvù, elɛse bô.

⁸gGeenen nsáa yem shém, fo ben edaayí le fô Tata le nu ε diuu dimwaan nu ke leŋleŋ diɛwɛ bilum ntfuke le, ε bilum ntfuke nu ke leŋleŋ diɛwɛ diuu dimwaan e ke. ⁹hKɛ Tata guute lo ye no bonyii bomew kpwaake, keege no wvù to kawɛ ke. Wvù kuule ε è nu shém bô ben. Wvù shieele le bonyii bocii ekumen mvuntelem mvubole njefo ke wvù gomte le wee mvu ke ela ke. ¹⁰iDiiu di Tata nu ke ekase eto nu ke enu ke diɛwɛ di cooŋ e. Eɓvubwɛ nu ε ebule nu ke edvûm foweɛwe emum ela, é nguy ebuŋse mwɛɛm mvunciim mvù nu we, é nshe bô mwɛɛm mvù nu yí dvú le efie ebvuw.

¹¹No nguy nu ke efiese mwɛɛm mvunciim ê yiyin je le, ben kpwaake le ben nulo ecee nce ε è nu wvu nɛɛ? Ben kenke keecɛ nce ε è nu wvù yuule ε ben ε nya bikuu binen ê Nyo', ¹²jE no cɛyte Diiu di Nyo' le din, momte keege le dí eyaŋsen eto. È nu diuu di nguy nu ke efiese ebule é kí efie, é mwɛɛm mvunciim mvù nu we ebuŋ. ¹³Geenen, beene cɛyte ε è nu ebule ke kefe bô nshe yí fiɛ yí Nyo' to kawɛ, ε wvuwwun woŋ nu wvù è nu ke enu ke nce wvu teyey fó maan.

^x2:20 1:11; Mat 12:45 ^y2:21 Luk 12:47-48 ^z2:22 Bngn 26:11

^a3:1 1Bi 1:1 ^b3:2 Jut 17 ^c3:3 Jut 18; 2Tim 3:1

^d3:4 Yeli 17:15; Esek 12:22; Mat 24:27, 48-51 ^e3:5 Keŋ 1:6-9; Ibu 11:3

^f3:6 2:5; Keŋ 7:11-21; Mat 24:37-39 ^g3:8 Mben 90:4 ^h3:9 3:15; 1Tim 2:4

ⁱ3:10 1Tes 5:1-2; 1Bi 4:7 ^j3:12 Yesa 60:21; 1Kol 6:9; Mwm 21:1, 27

¹⁴Nonen nsáa yem shém, no ben ceyte mwëem mvun nen, ben emomtè naa ntay keenu sɛ nlom kenɛɛ fiɛɛ fimew fi befe ê Nyo' ejise, noo keenu yî kenlɛɛtɛn e ben ɛ bo Nyo'. ¹⁵^kBen ekumyî lɛ Tata wesebeene kuule shém nen, nyaa ɛ è nu kefew ê bonyii lɛ bó ke eboy. Fiɛɛ fin nu kɛ fi waa bwee wesebeene wvù Baul wvù nu fitele fiseɛbeene to saɲɛɛ fô ben e bô bvufee bvù Nyo' nu ɛ nya ê wvú lɛ. ¹⁶Ê boɲwa' bocii bô wvú saɲ e nu ɛ wvú jemyi kɛ jó ekumɛ fiɛɛ fin. Wvú saɲke mwëem mvumew ɛ mvú tɛmyi fô bonyii lɛ keekiɛɛ, nonen ɛ bimaante bi bonyii lɛ bô yaa kee kɛ fô bó leeme mum toy-

see kenyi ke mwëem mvudvu lɛ, ɛ è nu kɛ lɛɲlɛɲ no bó toysee tɛn mvu ê mond-vuum momew e ê ɲwa' Nyo' lɛ. Bó gee nonen, tɛɲɛ ɛ è nu ɲɲew yî bikuu bibole.

¹⁷^{lm}Nsáa yem shém, no ben kee wase mwëem mvun nen, ben emum eyenè fo bonyii bô maa lo Nyo' ban kɛ egufe ben bô gee dibole di befe é ben enɛ fô ben leeme wase ekase egbwe lo. ¹⁸ⁿGeenen, ben ekuù lo yî mbuwma wvù Tata wesebeene wvù Jisos Klistu wvù Mboyse wesebeene nu ɛ buw ben dvú, ebvuu ekeè wvú gene lo fwe fwe. Mbense enù fô wvú lɛ keseen noo sekeciɛ sɛ ɲka. Fí enù nonen.

Ŋwa' wvu fwe wvu

Jon

**Fieɛ fi nu ê Ŋwa' Jon
wvu fwe wvun e**

Ŋwa' wvu fwe wvun wvù Jon to saŋɛɛ fô bintaashe bi bonyii bo mbee le, keŋke bikuu bi mwɛɛm e bifeɛ. Ê nu keeyvuuse mvuntelem mvu bonyii bô wvù to saŋɛɛ fô bô le, le bô eceè yî kentaashe le bô bo Nyo' noo Waa we wvù Jisos Klistu bô keetefe bô, le bô eyenê fo bô ebii n'yɛɛyi wvu mbiay e. Wee wvù saŋ ŋwa' wvun nu e looce e ciise lo le, é wee cee ente jo n'yuu, wvù saa ebvu egeè gee di ejiwe le ke. Wvù nu e bvuu e saŋ ten le Jisos Klistu to nu naa wee wvu wum, e wee tfuu wvù nu e lese fitele yî ye le e no koonke Nyo', keŋke ten keekoonke waabwee.

Bikuu bi mwɛɛm e ê Ŋwa' wvun e

1:1-4 Keŋkewce

1:5-2:29 Saaka wvu ekume n'yuu bô ejiwe

3:1-24 Boom bô è nu bo Nyo' le bô bô è nu bo dɛwle le

4:1-6 Fieɛ fi è nu fi keceɛy e bô fi é nu fi mbiay e

4:7-21 Ekume keŋkonɛn

5:1-21 Fitele fi wee lese yî Klistu le soo lo fieɛ ficii

Diew yî nyaa nshii

1 ^oFieɛ fi bese saanke fin nu ekume Diew yî nyaa nshii yî to nu wase foŋkew. Diew yî nyaa nshii yin nu e bese to yuw mwɛɛm mvù yî to jemyi, yen yî le bô ejise eyese, taa no yî nu, kum yî le bô can yese. ^{2p}Nshii wvun nu e bô to duŋce

e bese yen wvù le, e mum e no jemyi ekume wvù, fewci ê ben ekume nshii wvù mey lo wvun wvù to nu bô Ice, e wvù ke duŋce ê bese. ³Fieɛ fi bese to yenɛɛ bvuu yuw, nu fi fi bese fewci ten ê ben wvu le ben ekeŋkè kentaashe beene. Kentaashe kesese nu ke bee bo Nyo' Ice bô Waa we wvù Jisos Klistu le. ^{4q}Bese e mum e no saanke fin wvu le njoŋ wesebeene enu e wvù e yinɛn.

Beene eceè ente jo n'yuu

^{5rs}Wvun nu saaka wvù bese to yuwɛɛ ê wvù, e mum e no seŋe ê ben le, Nyo' nu n'yuu e kejiwe yaa nu naa lo yî ye le ke. ^{6t}Nonen, é beene duu le beene nu yî kentaashe le beene e bô, geenen kaa lene e è nu ê kejiwe le, tu beene mbiayte lo, yaa cee bii keceɛy e ke. ^{7u}Geenen, é beene cee ente jo n'yuu no wvù wvù nu ente jo n'yuu, tu beene nu enù yî kentaashe le wee noo wee, e elɛmɛ ke Jisos wvù Waa we le cuke beene e beene yuule ente jo bibefe bisɛbeene bicii. ⁸É beene duu le ke beene keŋke bibefe ke, tu beene læle lo bikuu bisɛbeene, e keceɛy yaa nu yî yese beene le ke. ^{9v}Geenen, é beene seŋe lo bibefe bisɛbeene ê wvù, no wvù nu wee wvù ké no leeme yî diew ye le bvuu gee mwɛɛm læŋ, tu wvù nu elɛshe bibefe bisɛbeene ecuke beene, é beene eyuule yî gee disɛbeene le dicii dî yaa nu ke teyey e. ¹⁰É beene duu le beene baa ge kebefɛ ke, tu beene joo wvù le wvù nu wee mbiay, e diew ye yaa keŋke bvud-vuu yî yese beene le ke.

**Jisos nu keman kè læshi
bibefe bisɛbeene**

2 ^wBoom bem, me nsaanke fieɛ fin ê ben wvu le fo ben ke ene ege kebefɛ ke. Geenɛn, é wee nelo e ge kebefɛ, tu

^o1:1 2:13-14; Jon 1:1-2, 14; 4:14; 6:35; 8:12; 11:25 ^p1:2 Jon 15:27

^q1:4 Jon 15:11 ^t1:5 Jon 8:12 ^s1:5 1Tim 6:16 ^t1:6 2:4 ^u1:7 3:5; Yesa 2:5; Ibu 9:12; Mwm 1:5 ^v1:9 Mben 32:3-5 ^w2:1 Lum 8:34; Ibu 7:25

beene kɛŋke wee wvù kule can ê Nyo' Ice fô beene le, ε wee wvun nu Jisos Klistu wvù nu wee wvu teyey. ^{2x}Ê nu wvù keman kè læshi bibefe bisɛbeene, ε keman kin yaa nu ke fô bibefe bisɛbeene le maan ke, kí nu ten fô bi bonyii bocii le yí woŋ wvun e.

³Ê beene gæle bonci bo Nyo' le, é fifin emum edunçi ntay læ beene kee wvù. ^{4y}Wee wvù duu læ wen kee Nyo', geenən yaa gæle bonci bew ke, nu wee mbiay, ε keceey yaa nu yí ye le ke. ^{5z}Geenən, wee wvù gæle njeme we nu wvuwe wvù nu keceey wee wvù koonke Nyo' gene mæse. Fiee fi nulo edunçe ntay é wee se kiee læ wen nu ε taashə bô Nyo' nu fin fi læ: ^{6a}Ê wee duu læ wen nu sekecii yí Nyo' le tu wvù kɛŋke keeceè ke læŋlɛŋ ê je yí Klistu to cee le.

Nci wvu fwe

^{7bc}Nsáa yem shém, ke nci wvù me ngomte keensan fô ben e nu nci wvu fwe ke. Ê nu nci wvu yvum wvù ben to kɛŋke ε kew foŋkew. E nci wvu yvum wvun nu saaka wvù ben to yuwæe wase. ^{8d}Geenən nci wvù me nsaanke ê ben nu ke nci wvu fwe. Keceey ke nci wvun e to nu ε dunçe yí Klistu le, ε no dunçi ten yí yene le. Nci wvudvu yen'yi fwe njefo kejiwe kaa wase gene, ε n'yu wvu keceey ε kew wase ε no baa. ^{9e}Ê wee duu læ wen nu ente jo n'yu bvu bane waa bwee, tu wvù bæe ke ente jo kejiwe. ^{10f}Wee wvù koonke waa bwee nu ε wvù nu sekecii ente jo n'yu ε fiee yaa nu yí ye le fi nulo ege é wvù eləne baytene ke. ^{11g}Geenən, wee wvù bane waa bwee nu ε wvù nu ê kejiwe le ləne

jó yaa kee fô wvù gene ke, njefo kejiwe kedvu nu ε ge wase wvù ε fefe.

^{12h}Boom bem, me nsaanke fô ben e njefo bó nu ε læshə wase bibefe binen nje Klistu. ¹³ⁱBo'icəm, me nsaanke fô ben e njefo ben kee wase wvù wvudvu wə wvù to nu foŋkew. Cubonyii, me nsaanke fô ben e njefo ben nu ε so wase wee kebefə wə. Boom bem, me nsaanke fô ben e njefo ben kee Nyo' Ice. ¹⁴Bo'icəm, me nsaanke fô ben e njefo ben kee wase wvù wvudvu wvù to nu foŋkew. Cubonyii, me nsaanke fô ben e njefo ben tɛmyi lo ε diəw Nyo' nu sekecii yí yene le, ε ben ε so wase wee kebefə wə.

^{15j}Me ε mum ε no nteete ben le, fô ben ekoonkè woŋ wvun kenɛə mwæm mvu yí woŋ wvun e ke. É wee koonke woŋ wvun, wvù saa ekoonke Nyo' Ice ke. ^{16k}Ben ekeè læ mwæm mvunciim ê woŋ jan mvù nyam ye kɛŋke shiee yí dvu le bô mvù ejise taale koonke, noo mvù bonyii bensee ye yí dvù le yí nshii wvun e, yaa nu mvù nən'yi fô Nyo' Ice le ke. Ê nu mvu yí woŋ wvun e. ^{17l}Woŋ wvun nu ke eka, é mwæm mvu yí woŋ wvun e mvù bonyii kɛŋke shiee yí dvù le eka ten. Geenən, wee wvù gee ε è nu fiee fi Nyo' shieele nu ke emey enu dvù sekecii.

Bonyii bo bvuban e bo Klistu le

^{18m}Boom bem, kefew kin nu wase ke fokeməse. No ben to yuwæe læ wee bvuban Klistu nu ke eto, nu ε naa keseen nu ε bonyii bo bvuban e bo Klistu le ε to wase nteen. Ê nəe fiee fi ge beene ε mum ε kiee læ kin nu wase kefew ke fokeməse. ¹⁹ⁿBonyii bodvu ban

^x2:2 4:10; Jon 1:29 ^y2:4 1:6; 4:6; Jon 3:21; 8:44; 16:13

^z2:5 2:17; 5:3; Jon 14:15; 2Jon 6 ^a2:6 Jon 13:15; 15:5

^b2:7 4:11; Jon 13:34 ^c2:7 2:24; 3:11 ^d2:8 Jon 1:9-10; 8:12; Lum 13:12

^e2:9 3:10, 15; 4:20 ^f2:10 Mben 119:165; Lum 14:13 ^g2:11 Jon 12:35-36

^h2:12 Lem 4:12 ⁱ2:13 1:1-2 ^j2:15 Jəm 4:4

^k2:16 Bɔŋn 27:20; Lum 13:14; Gal 5:19-21; Əfe 2:3; Jəm 4:16

^l2:17 Mat 7:21; 1Kol 7:31 ^m2:18 4:3; Mat 7:15; 2Jon 7 ⁿ2:19 Lem 20:30

to buy ê beene entelɛŋ, geenɛn kɛ bɔ to nu bonyii bɔsɛbeene kɛ. Ê bɔ to nu bonyii bɔsɛbeene, tu bɔ to bee emey enu beene ɛ bɔ. Nonɛn ɛ bɔ mum buy wvu lɛ fɛ edunɛɛ endan lɛ kɛ bɔ nu bonyii bɔsɛbeene kɛ. ²⁰Ben nu finɛn ɛ wvu wvu è nu Wvú wvu Yuule ɛ yefe ^swase ben, ben ɛ no kee mwɛɛm mvu keceɛy. ²¹Kɛ me nsaɛŋke fɔ ben e ɛ è nu njefo ben maa keceɛy kɛ. Me nsaɛŋke njefo ben kee keceɛy, ɛ ben kee tɛn lɛ kɛ è nulo é mbiay ebuy ente jo keceɛy kɛ. ²²PWee mbiay nu wvu la? Kɛ è nu wvuwe wvu tune lɛ kɛ Jisɔs nu Mboyse wvu Nyo' to kawɛ le? Wee wvu tune Nyo' Ice bɔ Waa we nu wvuwe wvu nu wee bvuban Klistu. ²³QKɛ wee wvu tune Wan kɛŋke kentaashe bɔ Icee Wan wvudvu kɛ. Wee wvu jemyi bɔ diuw we lɛ wen nu ɛ bee Wan e, nu wvu kɛŋke kentaashe bɔ Icee Wan tɛn. ²⁴rBen egɛɛ fiɛ fi ben to yuwɛɛ fɔŋkɛw é fɛ enu sekecii yɛ yene le. Ê ben gɛke fiɛ fi ben to yuwɛɛ fɔŋkɛw fɛ ɛ no nu sekecii yɛ yene le, é ben tɛn emum enu sekecii yɛ Waa Nyo' bɔ Ice le. ²⁵sE fiɛ fi Klistu nu ɛ kaw beene dvú nu nshii wvu mɛy lo.

²⁶Me nsaɛŋke mwɛɛm mvun fɔ ben e ɛ è nu ekumɛ bonyii bɔ gomte keelɛle ben. ²⁷tGeenɛn n'yefe wvu ben to kɛŋkɛɛ é Klistu nu sekecii yɛ yene le, ɛ ben yaa bvuu shieele lo wee mvu wvu ebvuu eyɛɛyi ben kɛ. No n'yefe we wvun yɛɛyi wase ben ekumɛ mwɛɛm mvunciim, ɛ n'yefe wvudvu nu wvu keceɛy, sɛ è nu wvu mbiay, ben emum enu sekecii yɛ Klistu lɛ kɛ lɛŋlɛŋ no n'yefe wvun nu ɛ yɛɛyi ben.

²⁸uBoom bem, ben emum emey enu sekecii yɛ ye le wvu lɛ seke wvú ɛ kɛ ɛ buynɛn, é beene ekɛŋke fitele keeyɛn wvu lɛ efey keeke enyiimɛn lo ente jo ken'wuumɛn. ²⁹vÉ ben kee lo lɛ wvu nu wee wvu gee mwɛɛm teyɛy, tu ben kɛŋke keekeè tɛn lɛ wee tfuu wvu gee fiɛ fi teyɛy nu ɛ è nu mboo we.

Beene nu boom bo Nyo' le

3^wBen etaa kɛ eyen kfuu kɛŋkonɛn kɛ baay kè Nyo' Ice nu ɛ dunɛ fɔ beene le, ɛ ge lɛ bɔ etɛŋ beene lɛ boom bo Nyo' le! É beene nu keceɛy boom bo Nyo' le. Fiɛ fi bonyii bɔ è nu bo yɛ won wvun e baa kee beene nu njefo bɔ baa kee tɛn wvu wvu Nyo' kɛ. ²*Nsáa yɛm shém, ke-seen nu ɛ beene nu wase boom bo Nyo' le, geenɛn beene baa kee wase no beene nu ke enu kɛ. Fi beene kee nu kɛ lɛ è nu ke enu seke Klistu ɛ buynɛn, é beene enu diɛwɛ wvu lɛ, njefo beene nu ke eyen wvu lɛ no wvu nu. ³Fí ɛ mum ɛ no nu lɛ, wee tfuu wvu taale fwe yɛ ye le nonɛn kɛŋke keecuke ekolɛ kew sekecii yuule no wvu yuule.

⁴Wee tfuu wvu gee kebefɛ nu ɛ wvu ŋgoyte ɛ è nu nci Nyo', njefo kebefɛ nu nci ɛ wee ɛ ŋgoy. ⁵yBen kee lo lɛ Klistu to to keecake bibefɛ bi bonyii le. É kɛ wvu wvu Klistu to kɛŋke kebefɛ kɛ. ⁶zKɛ wee wvu nu yɛ Klistu lɛ kɛ mɛy no gee bibefɛ kɛ. Kɛ wee wvu mɛy ɛ no gee bibefɛ kɛ no ɛ yɛn wase wvu lɛ kenɛ kee wvu kɛ. ⁷Boom bem, fo wee elɛ ben kɛ. Wee wvu gee fiɛ teyɛy nu kɛ wase wee wvu teyɛy lɛŋlɛŋ no Klistu nu wee wvu teyɛy. ⁸aWee wvu mɛy ɛ

§2:20 N'yefe wvun nu Keyoy ke Yuule kè bɔ nu ɛ nya ê bɔ.

¶2:20 2:27 **¶2:22** 4:3; 2Jon 7 **¶2:23** 4:15; 5:1; Jon 5:23; 15:23; 2Jon 9

¶2:24 2:7 **¶2:25** Jon 5:24 **¶2:27** Yeli 31:34; Jon 14:16; 16:13

¶2:28 3:21; 4:17; Jon 5:22; 15:5 **¶2:29** 3:10 **¶3:1** 3:10; 4:6; Jon 1:12; 3:16

¶3:2 2Kol 3:18; Fili 3:21 **¶3:5** 1:7; 2:2; 4:10; Yɛsa 53:9; Jon 1:29; 8:46; 2Kol 5:21;

Ibu 4:15; 9:14; 1Bi 1:19; 2:22, 24; 3:18 **¶3:6** 3:9; 5:18; Jon 15:5; Lum 6:2, 14

¶3:8 Mat 12:26-29; Jon 8:44

no gee bibefe nu wee dawle, njefo dawle wvun to gee wase bibefe naa e kew lo forɲkew. Shiee wvù Waa Nyo' to toɛ to nu keefiwse dilemme di dawle wvun e. ⁹Kɛ wee wvù è nu mboo Nyo' ké no gee kebefɛ kɛ, njefo fiɛɛ fi è nu Nyo' ficii nu yî ye le sekecii, e kɛ è nulo é wvù ebvu egee kebefɛ kɛ, njefo wvù nu mboo Nyo'. ¹⁰^bFiɛɛ fi nulo ege é beene eyene bonyii bô è nu boom bo Nyo' le bô bô è nu bo dawle le nu fin: Wee tfuu wvù nu sɛ wvù gee mwɛm teyey kɛnɛ wvù nu sɛ wvù koonke waa bwee, yaa nu Waa Nyo' kɛ.

Beene ekoŋenè

¹¹^cSaaka wvù ben to yuwɛɛ e kew forɲkew nu kɛ wvun wvù lɛ, beene ekoŋenè. ¹²^dFo beene enù diɛwɛ Kɛɛn e kɛ. Wvù to nu waa Satan wvù wee kebefɛ wɛ, ke mum nɛ yu waa bwee. E wvù to yu wvù nje la? Wvù to yu njefo diew gee to nu di befe, e di waa bwee le nu di teyey. ¹³^eBoom bo bwɛɛm e, fo ben ekeŋkè ŋghaw lɛ bonyii bô è nu bo yî woŋ wvun e bane ben kɛ. ¹⁴^fBeene kee lo lɛ beene nu e buy wase can kpwe le e ley yî nshii le, njefo beene koonke boom bo bwee wesebeene le. Wee wvù nu sɛ wvù koonke waa bwee bɛɛ kɛ nu can kpwe le. ¹⁵^gÉ è nu naa yɛɛ wvù bane waa bwee, tu mwɛtɛn nu wee wvù yuwyi bonyii. E ben kee lo le kɛ wee wvù yuwyi bonyii keŋke nshii wvù mey lo yî ye le kɛ. ¹⁶^hFiɛɛ fi nu e duŋɛ beene keŋkoŋen ke keŋkoŋen nu fin fi Klistu to gee: Wvù to nu e nya nshii we kpwe nje yese beene. Beene ten keŋke keenya wesebeene nshii nje boom bo bwee wesebeene le. ¹⁷ⁱÉ wee keŋke mwɛɛm mvu yî nshe le fɛn, yene e waa

bwee tane, e faŋɛ yaa eyene lo fitele fiew fô wvù le, tu keŋkoŋen ke Nyo' le nu yî wvuɛɛ wee le nɛɛ le? ¹⁸^jBoom bem, fo beene ekoŋenè kɛ fomvu fomvu kɛnɛ yî njeme le kɛ. Beene ekoŋenè yî keceɛy e, duŋci yî gee le.

¹⁹^kÈ nɛɛ lɛ fiɛɛ fi nu ke ege é beene ekiɛ lɛ beene nu bonyii bô è nu bo keceɛy e, ebvu ege é beene elɛɛɛ mvuntelem mvusebeene fwe dvu Nyo', ²⁰naa seke la wvù mvuntelem mvusebeene mvudvu saake beene, njefo Nyo' kuuke fele mvuntelem mvusebeene, e wvù kee fiɛɛ ficii. ²¹^kNsáa yɛm shém, é mvuntelem mvusebeene nu sɛ mvù saake beene, beene saa ekeŋke nfan mvu fwe dvu Nyo' kɛ. ²²^lÉ beene lɛke naa la é wvù, é wvù enya é beene, njefo beene gɛɛle bonci bew gee fiɛɛ fi ye ejeè wvù. ²³^mɛ nci we nu wvun wvù lɛ, beene elɛɛ fitele yî Waa we wvù Jisos Klistu le, ekoŋenè kɛ no wvù gay é beene. ²⁴ⁿBonyii bocii bô gɛɛle bonci bew nu yî ye le sekecii e wvù nu ten yî bó le. Fiɛɛ fi gee e beene sɛ kee lɛ beene nu yî ye le sekecii nu Keyoy ke Yuule kè wvù nu e nya é beene.

Wee wvù keŋke Keyoy ke Nyo' le bô wvù yaa keŋke kɛ

4 ^oNsáa yɛm shém, fo wee dioo duu le fiɛɛ fi wen jemɛi nɛ fô Keyoy ke Nyo' le, e ben mum bee ke lo wvù le kɛ. Ben emom wvù eyɛn laa keyoy kedvu nu ke Nyo' le keceɛy e. Me njemyi nɛn njefo bonyii bô mbiayte lɛ bowen nu bonyii bo ntum Nyo' le nu wase yî woŋ wvun e nteen. ²^pFiɛɛ fi nulo ege é ben ekiɛ keyoy kè è nu ke Nyo' le yî wee le nu

^b3:10 2:9, 29 ^c3:11 2:7-8; 4:11 ^d3:12 Keŋ 4:8 ^e3:13 Jon 15:18

^f3:14 2:11; Jon 5:24; 13:35 ^g3:15 Mat 5:21-22; Mwm 21:8

^h3:16 Jon 15:13; Gal 1:4; Fili 2:17; 1Tes 2:8 ⁱ3:17 Dito 15:7

^j3:18 Jem 2:15-17 ^k3:21 2:28 ^l3:22 Jon 15:16 ^m3:23 Jon 2:23; 13:34

ⁿ3:24 4:13; Jon 14:16; 15:5; Lum 8:5, 9, 14 ^o4:1 2:18; Mat 7:15; 1Tes 5:21

^p4:2 Jon 1:14; Lum 10:9; 1Kol 12:3

fin: Wee tfuu wvù jemyi bô diuw we le Jisos Klistu to nu ε tu wee wvu wum to fokuse fən, nu wvuwe wvù kənke Keyoy ke Nyo' le. ^{3q}Wee tfuu wvù baa jemyi nonen ekumε Jisos nu wvù kənke keyoy ε è yaa nu ke Nyo' le kε. Kekin keyoy nu ke wee bvuban Klistu le wvù ben to yuweε wase le wvù nu ke eto le, ε keseen nu ε wvù ε to wase ê woŋ jan. ^{4r}Boom bem, ben nu bonyii bo Nyo' le, ε ben ε so wase bonyii bodvu. Ben so njefo wee wvù nu yî yene le fele wvù nu ê woŋ jan. ^{5s}Boba bonyii nu bo yî woŋ wvun e. Nonen mwεem mvù bô jemyi nu mvu yî woŋ wvun e, ε bonyii bô è nu bo yî woŋ wvun e yuuke bô le. ^{6t}Beene nu fiseεbeene bonyii bo Nyo' le. Wee tfuu wvù kee Nyo' yuuke beene le, ε wvù yaa nu kε wee Nyo' yaa yuuke fiew beene le kε. Fifin nu fiεε fi gee ε beene sε kee keyoy kè è nu ke wee keceεy e bô kè è nu ke wee mbiay e.

Nyo' nu Nyo' kənkonen

⁷Nsáa yem shém, beene ekonèn, njefo kənkonen nu fiεε fi Nyo' le. Wee wvù koonke wee mvu, nu mboo Nyo', ε wvù kee Nyo'. ^{8u}Kε wee wvù nu sε wvù koonke wee mvu kee Nyo' kε. Fí nu nonen njefo Nyo' nu Nyo' kənkonen. ^{9v}Yin nu je yî Nyo' to duŋceε kənkonen kew fô beene le jó: Wvù to nu ε tum Waa we wvù ε ka ke wvù yî woŋ wvun e wvu le beene ke ekenke nshii fele yî ye le. ^{10w}Fifin nu fiεε fi bô teŋe le kənkonen. E kε è nu le è to koŋ beene Nyo' kε. E to koŋ Nyo' beene, tum Waa we le wvù eto ege keman fô bibefe bisεbeene le.

^{11x}Nsáa yem shém, no Nyo' to koŋceε beene ê yin je le nən, beene ten kənke

keekonèn. ^{12y}Kε wee nu dvù wvù ke nu ε yuu wase yən Nyo' le kε. É beene konene lo, é Nyo' enu sekecii yî yese beene le, ε kənkonen kew nu yî yese beene le gene mεεse.

^{13z}Beene kee le beene nu yî ye le sekecii ε wvù nu yî yese beene le, njefo wvù nu ε nya beene bô Keyoy kè è nu kew. ^{14a}Bese to nu ε yən ε mum ε no seŋe ê bonyii le Nyo' Ice to nu ε tum Waa we le wvù eto eboyse woŋ wvun. ^{15b}É è nu naa yεε wvù jeme bô diuw we le Jisos nu Waa Nyo', tu Nyo' nu yî mweten e sekecii ε wvù nu ten yî Nyo' le. ^{16c}No fí nu nonen, beene ε mum ε kiεε, ε bee kənkonen kè Nyo' kənke fô beene le.

Nyo' nu Nyo' kənkonen, ε wee wvù cee yî kənkonen e sekecii, cee ε è nu yî Nyo' le, ε Nyo' ten cee yî ye le sekecii. ^{17d}Fiεε fi duŋci le kənkonen nu fô beene le ε kí ε yiŋsen nu fin fi le, kε beene kənke nfan ekumε diuu di nsaw wvu fokemese le kε. E beene yaa kənke kε nfan njefo beene cee yî woŋ wvun e diwε Klistu le.

¹⁸Kε nfan ké no nu ente jo kənkonen kε. Kənkonen kè nu ε leynen ε gen ε mεse ké no bvuuε lo nfan, njefo nfan kənke fiεε keege ε è nu bô ŋgew wvù è nulo é bô enya ê wee. Kε wee wvù kənke nfan nu ε ley wase ente jo kənkonen ε gen ε mεse kε. ¹⁹Beene konene njefo è to yaw Nyo' no koonke beene. ^{20e}É wee duu le wen koonke Nyo', geenən bvuu bane waa bwee, tu wvù nu wee mbiay, njefo é wee nu sε wvù koonke waa bwee wvù wvù yene wvù le, wvù saa ke ekoonke Nyo' wvù wvù nu sε wvù yene wvù le kε. ^{21f}Nci wvù beene to kənkeε ê Klistu nu wvun wvù le, wee wvù koonke Nyo' kənke keekoonkè waa bwee ten.

^{q4:3} 2:18, 22 ^{r4:4} 5:5 ^{s4:5} Jon 3:31 ^{t4:6} 2:4; 3:1; Jon 8:47; 18:37

^{u4:8} 4:16 ^{v4:9} Jon 3:16 ^{w4:10} 2:2; 3:5; Lum 5:8, 10 ^{x4:11} 3:11; 4:21; Mat 5:44-45; 18:33; Jon 13:34; 2Jon 5 ^{y4:12} 2:5; 4:17; Jon 1:18 ^{z4:13} 3:24

^{a4:14} Jon 15:27 ^{b4:15} 2:23 ^{c4:16} 4:8-10; Jon 15:5 ^{d4:17} 2:28; 4:12

^{e4:20} 2:9 ^{f4:21} 4:11; Mat 22:34-40

**Wee wvù soo won wvun nu
wvù nu ε bee Jisos e**

5⁸Wee tfuu wvù nu ε bee le Jisos nu Mboyse wvù Nyo' to kawee nu ε wvù nu waa Nyo', ε wee tfuu wvù koonke wee, nu ε wvù koonke ten mboo mweten. ²Fieε fi gee ε beene se kee le beene koonke boom bo Nyo' le nu seke beene koonke Nyo' gee fieε fi nci we gayte. ^{3h}Ben ekeε le keekoonke Nyo' nu keegaele bonci bew, ε bonci bew yaa nu bvujite ke, ⁴ⁱnjefo wee tfuu wvù è nu mboo Nyo' nu ε wvù soo lo won wvun. E fieε fi soo won wvun nu mbee wese-beene. ^{5j}Wee wvù soo won wvun nu wvù la? Ke è nu wvuwe wvù nu ε bee le Jisos nu Waa Nyo' le?

Mwεem mvù leeme jim nsaw Jisos

^{6k}Jisos Klistu to nu ε to yî won wvun e, fey yî joo bô yî elεme le. Ke wvù to fey ke ε è nu yî joo le maan ke. Wvù to fey yî joo le bô yî elεme le. E Keyoy ke Yuule leeme jim nsaw fieε fin njefo Keyoy jemyi keceey. ^{7l}Mwεem nu dvù mvuntentem mvù leeme jim nsaw wvudvu. ⁸E mwεem mvun nu Keyoy ke Yuule, joo noo elεme. E mwεem mvu mvuntentem mvun nu yî fieε le fimwaan. ^{**9}Beene ké no beje fieε fi è jemyi wee wvu wum ε beene. Geenεn, fieε fi è jemyi Nyo' nu ε fî jite fele fi wee wvu wum e. Ben ekeε le fifin nu fieε fi è jemyi Nyo' ε beene, leeme jim nsaw wvu Waa we. ^{10m}Wee

wvù nu ε bee Waa Nyo' le nu ε wvù kεnke fieε fi Nyo' jeme fin yî ye le. Wee wvù baa bee Nyo' le nu ε wvù gee ε Nyo' nu wee mbiay, njefo wvù baa bee fieε fi è jeme Nyo' ε beene ekumε Waa we le ke. ¹¹ⁿNjeme Nyo' wvun nu le Nyo' nu ε nya beene bô nshii wvù mεy lo, ε nshii wvun nen'yi yî Waa we le. ^{12o}Wee wvù kεnke Waa Nyo' yî ye le kεnke nshii wvudvu, ε wee wvù baa kεnke Waa Nyo' yî ye le yaa kεnke nshii wvudvu ke.

**Bonyii bô kεnke wase
nshii wvù mεy lo**

^{13p}Me nsaanke mwεem mvun ε ben bô nu ε bee Waa Nyo' le, wvu le ben ekieε le ben kεnke wase nshii wvù mεy lo. ^{14q}Ke beene yaa kεnke nfan keebence egen fwe dvu Nyo' elεke fieε ε wvù ke, njefo ε beene lεke fieε ε wvù bii no wvù shieele, ε wvù eyuw fieε fi beene jemyi. ¹⁵ε beene kee le wvù yuuke fieε fi beene jemyi seke beene lεke naa la ε wvù, ε beene emum ekeε ten le beene nu ε kεnke wase fieε fi beene lεke ε wvù.

^{16r}ε wee yen ε waa bwee gee kebefε kε yaa nulo ege ε wvù ekpwe lo ke, ε wvù lεke le Nyo' enya nshii ε wvù. Fifin nu fô wee wvù kebefε kew yaa nulo ege ε wvù ekpwe lo ke. Kebefε kemew nu dvù kε nulo ege ε wee ekpwe lo. Ke me ngayte le wee ebunleε fô wvuwe wee le ke. ¹⁷Gee di befe dicii nu kebefε, geenεn ε kebefε kemew nu dvù kε yaa nulo ege ε wee ekpwe lo ke.

****5:8** Bonwa' bo boyvuum bomew kεnke fibole bincim bin le, “Bonyii nu botete bô leeme jim nsaw wvudvu fowe. E bonyii ban nu Nyo' Ice bô Diew noo Keyoy ke Yuule. E bonyii bo botete ban nu yî fieε le fimwaan. **8** E mwεem nu dvù mvuntentem mvù leeme jim nsaw wvudvu yî nshε le. Mwεem mvun nu Keyoy ke Yuule, joo noo elεme. E mwεem mvu mvuntenten mvun nu yî fieε le fimwaan.”

ε5:1 1Bi 1:22-23 **h5:3** 2:5; Dito 30:11; Mat 11:30 **i5:4** Jon 16:33

j5:5 4:4; Lum 8:37 **k5:6** Jon 16:13; 19:34 **l5:7** Jon 5:36-37

m5:10 Lum 8:16; Gal 4:6 **n5:11** Jon 3:16-18 **o5:12** Jon 3:36; 5:24

p5:13 Jon 20:31 **q5:14** Jon 15:16 **r5:16** Mat 12:31; Ibu 6:4-6

¹⁸sBeene kee lo le ke wee wvù è nu mboo Nyo' nulo ebvuu emey egee bibefe ke, njefo Waa Nyo' ceyceyi wvù, ε ke wee kebefε we nulo ebvuu ekum wvù le ke.

¹⁹tBeene kee lo ten le beene nu bonyii bo Nyo' le, ε bonyii bδ è nu bo yî won wvun e bocii nu can wee kebefε we le.

²⁰uBeene kee le Waa Nyo' nu ε to wase ε yene bvufee bvuseεbeene keekiε wvù

wvù Nyo' wvu kecεey. ε beene nu yî ye le wvù è nu kecεey njefo beene nu yî Waa we wvù Jisos Klistu le. È nu wvù wvù Nyo' wvu kecεey ε nshii wvù mey lo nu can ye le.

²¹Boom bem, ben eyenè ekume mvunyo' mvu εcici.

^s5:18 3:6, 9-10; Jon 17:15; 2Tes 3:3 ^t5:19 Jon 12:31; Gal 1:4

^u5:20 Jon 1:14, 18; 11:25; 17:3; 20:28

Ŋwa' wvu bokaŋ bofɛɛ wvu

Jon

**Fieɛ fi nu ê Ŋwa' Jon wvu
bokaŋ bofɛɛ wvun e**

Jon to saŋ ŋwa' we wvu bokaŋ bofɛɛ wvun, teŋe ɛkolɛ kew le, “Cee ɛkolɛ ke kentaashe ke bonyii bo mbee le (1:1).” Wvú to saŋ fô kpwoon mvu le wvú Nyo' nu ɛ caw bô boom bew e. Kpwoon wvun nelo enu kentaashe ke bonyii bo mbee le kemew, ɛ boom bew ban nu bonyii bo kentaashe kedvu le. Fieɛ fi wvú to saŋɛ ê ŋwa' wvun e, nu ke nɛn kfuy. Wvú to saŋ keelɛke le bô ekoŋɛnɛ, bvuu tefe bô le bô eyenɛ ekumɛ bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e.

Bikuu bi mwɛɛm e ê Ŋwa' wvun e

1-3 Keŋkewce

4-6 Keŋkoŋɛn nu ɛkolɛ ke fieɛ ficii le

7-11 Ntefe keeyene ekumɛ n'yɛɛyi wvu mbiay

12-13 Kemɛse

1^v ɛ nu me wvú cee ɛkolɛ kentaashe ke bonyii bo mbee le. Me nsaŋke ŋwa' wvun fô wo le kpwoon wvú Nyo' nu ɛ caw noo fô boom buw e. Me ŋkoŋke ben yî keceɛy e. ɛ ke è mɛy ke me maŋ wvú koŋke ben ke. Bonyii bocii bô kee keceɛy koŋke ten ben. ² Bese koŋke ben nje keceɛy kè nu yî yese beene le, ɛ kí nu ke emɛy nu ke yî yese beene le sekecii. ³ Mbuwma Nyo' bô shen noo nyɛkeey wvú nɛn'yi fô Nyo' Ice bô fô Jisos Klistu wvú Waa Nyo' Ice le nu enu yî yese beene le no beene nu yî keceɛy e bô yî keŋkoŋɛn e.

Ben enù yî keceɛy e noo yî keŋkoŋɛn e

⁴ ^w Me nlaŋlɛɛ baay no me nu ɛ n'yɛn ɛ boom buw bomew bii keceɛy e ke no Nyo' Ice to gayɛɛ le beene egeɛ. ⁵ ^x Yî keseen e bwee bonyii, me nleke lo wo ŋgayte le beene ekoŋɛnɛ. Ke fin nu nci mvu wvu fwe ɛ me nsaŋke fô wo le ke. È nu ke nci wvú beene to keŋke wase ɛ kew foŋkew. ⁶ ^y Keŋkoŋɛn nu fin fi le beene ebii nci we le. ɛ nci wvudvu nu wvun wvú ben to yuwɛɛ wase ɛ è bɛɛ foŋkew le ben eceɛ yî keŋkoŋɛn e.

⁷ ^z Bonyii bo mbiay e nteen nu wase ê woŋ, ɛ è nu bonyii bô yaa tomte le Jisos Klistu to nu ɛ tu wee wvu wum to fokuse fɛn ke. Boba bonyii nu bo wee mbiay e wvú nu ten wee bvuban Klistu. ⁸ Ben eyenɛ bô bikuu binen fo ben ke enɛ elase fieɛ fi ben nu ɛ lem wase. Ben emomtè ɛ è nu keeke ekeŋke nlawma wene tfuu. ⁹ ^a Wee tfuu wvú daaŋke gene fwe yaa leeme ke yî n'yɛɛyi wvu Klistu le, nu ɛ wvú yaa bvuu keŋke Nyo' yî ye le ke. ɛ wee wvú leeme sekecii yî n'yɛɛyi wvu Klistu le, nu ɛ wvú keŋke Nyo' Ice bô Wan yî ye le. ¹⁰ ^b ɛ wee to fô ben e ɛ faŋe yaa eto ɛ è nu bô wvu wvun n'yɛɛyi, fo ben efiisen wvú ê ben yew kenɛ egay lo wvú le ke. ¹¹ ɛ wee gay wvú le, tu wvú nu ɛ taashe wase bô wvú yî lemme diew di befe le.

Njeme wvu fokemɛse

¹² ^c Me ŋkeŋke naa mwɛɛm nteen keen-saŋ ê ben, geenɛn ɛ me n'yaa nu ensaŋ lo ê ŋwa' le ke. Me n'yene le me nu ŋke ento en'yɛn lo ben e ɛ beene ejemyi ɛ wee yene wee le ê jise, wvu le beene emɛse eyuw njoŋ. ¹³ Boom bo waa bwoo wvú Nyo' nu ɛ caw ten e, gayte wo le.

^v1:1 3Jon 1 ^w1:4 3Jon 3 ^x1:5 Jon 13:34; 1Jon 4:11

^y1:6 Jon 14:15; 1Jon 2:5; 5:3 ^z1:7 1Jon 2:18 ^a1:9 1Jon 2:23

^b1:10 Lum 16:17 ^c1:12 3Jon 13-14

Ŋwa' wvu bokaŋ botete wvu

Jon

**Fieɛ fi nu ɛ Ŋwa' Jon wvu
bokaŋ botete wvun e**

Jon wvù teje ɛkolɛ kew lɛ cee ɛkolɛ ke kentaashe ke bonyii bo mbee le, to saŋ ŋwa' we wvu bokaŋ botete wvun fô wee mvu wvu fwe ɛ kentaashe ke bonyii bo mbee le ɛ diee nu Gayus. Wvù nu ɛ saŋ ɛ bense Gayus yî nfi wvù wvù nyaa ɛ bonyii bo mbee le. Wvù nu ɛ tefe ten Gayus lɛ wvù eyenɛ ɛkumɛ wee mvu wvù bô to teje lɛ Diotefɛs njefo wvù to tune keeyuw diɛw ye le.

Bikuu bi mwɛɛm e ɛ Ŋwa' wvun e

1-4 Keŋkewce

5-8 ɛ Jon bense Gayus

9-10 ɛ Jon lom gee di Diotefɛs e

11-12 ɛ Jon bense gee di Demitius e

13-15 Kemɛse

1^d ɛ nu me wvù cee ɛkolɛ kentaashe ke bonyii bo mbee le. Me nsaŋke ŋwa' wvun fô wo le Gayus wvù nsaa yɛm shém. Me ŋkoonke naa wo yî keceɛy e.

ɛ Jon bense Gayus

² Nsaa yɛm shém, me mbunlee lɛ mwɛɛm mvunciim egene ntay ɛ keba kuw e, ɛ wo tɛmyi yî nyam ye le ke no me ŋkee lɛ wo tɛmyi ɛ keyoy e. ³ Me nto nu ɛ n'yuw njoŋ baay no boom bo bwee we-sebeene le bomew to fɛsɛɛ jan see ɛkumɛ no wo leeme yî keceɛy e bô fitele fiuw ficii. ɛ ɛ nu naa keceɛy lɛ wo bii keceɛy e. ⁴ Ke fieɛ fimew bvuu nu dvù fi nulo ege ɛ me en'yuuke njoŋ nfele keen'yuuke le boom bobem bii keceɛy e ke.

⁵ Nsaa yɛm shém, lemme di wo lemte fô boom bo bwee wesebeene le, ɛfey mvunciim fô bô nu botolo le, nu ɛ wo lemte naa lɛŋ. ⁶ Bô to nu ɛ see ɛ kentaashe ke bonyii bo mbee le ke jan ɛkumɛ keŋkoŋen kuw. ɛ momtɛ ke fici boba bonyii ɛ je yî Nyo' shieele le nonen yî lene dibole. ⁷ ɛ keɛ lɛ bô buy ɛkfɛŋ ɛ ɛ nu nje diee di Klistu le, ɛ bô baa etaale nfi mvu ɛ bonyii bô yaa nu Nyo' le ke. ⁸ Nonen, beene keŋke keetomtɛ boba bonyii, wvu lɛ beene ɛ bô enù bonyii bô lemte yî fieɛ le fimwaan ɛkumɛ keceɛy.

ɛkumɛ Diotefɛs bô Demitius

⁹ Me nto nu ɛ nsan fieɛ fô kentaashe ke bonyii bo mbee le kenɛn e, geenɛn ɛ Diotefɛs wvù koonke keelewse ɛkolɛ kew fwe, faŋe yaa eyuw wee wvù ɛ nu me le ke. ¹⁰ Nonen, me nu ŋke endioo ɛ nto, ɛ me enjike fieɛ fi wvù gee fin fokuse, no wvù ghane kunsene mvun'kunsɛn, jemyi díɛw yî befe ɛkumɛ me. No wvù gee nonen, wvù baa cim ffuu bô fifie ke. Wvù tune ten keefiisene boom bo bwee we-sebeene le, tune ten fo bonyii bô gomte keefiisene bô efiisenɛ. ɛ bô dioo gomte keefiisen, ɛ wvù mum kuŋ lo bô ɛ kentaashe ke bonyii bo mbee le ɛnte.

¹¹ Nsaa yɛm shém, fo wo ebeɛnɛ fieɛ fi befe ke. ɛ beɛnɛ ɛ ɛ nu fi jee. Wee wvù gee fieɛ fi jee nu wee Nyo', ɛ wvù gee fi befe nu ɛ wvù baa kee wase Nyo' ke. ¹² Demitius nu fiew wee ɛ bonyii bocii jemyi mwɛɛm mvù jee ɛkumɛ wvù, ɛ keŋge kew kɛ jee jemyi ten ɛkumɛ wvù. Bese ten jemyi ɛkumɛ wvù. ɛ wo kee lo lɛ fieɛ fi bese jemyi ɛkumɛ wvù nu keceɛy.

Ŋgayma

¹³ Me mbɛɛ ŋkeŋke mwɛɛm nteen keensaŋ ɛ wo, geenɛn ke me ŋkoonke keensaŋ lo bô ɛte ke ŋwa' le ke. ¹⁴ Me

^d1:1 2Jon 1 ^e1:3 2Jon 4 ^f1:5 Ibu 13:2 ^g1:6 Tay 3:13

^h1:11 1Jon 2:29 ⁱ1:13 2Jon 12

n'yene le è sheke caan é me ento en'yen
lo wo le, é bee wo ejemyi ε wee yene wee
le ê jise.

¹⁵Nyekeey enù fô wo le. Nsáa yese-
beewo gayte wo le. Gaye nsáa yese-

beewo le yicii wee mwaan mwaan bó le,
enya ê me.

Ŋwa' wvu

Jut

Fiee fi nu ê Ŋwa' Jut wvun e

Jut to saŋ ŋwa' wvun keetefe bonyii le bó eyenè ekumè bonyii bò to duu le bó nu bonyii bo mbee le mum læle bonyii bò n'yɛɛyi wvu mbiay. Ke ŋwa' Jut wvun defe kɛ. Wvú nu e saŋ mwɛɛm mvumew e mvú nu læŋlɛŋ kɛ diwɛ mvú nu ê ŋwa' Bitá wvu bokaŋ bofɛɛ le. Wvú saŋ keetefe bonyii bò wvú saŋ fô bó le le bó ediuù keetomte mbee wvú bó to nyaɛ ê bonyii bò è nu bo Nyo' le, le mbee wvun nu fiee e bó to nya wase lo kaŋ mwaan e wvumvu yaa bæ kɛ.

Bikuu bi mwɛɛm e ê ŋwa' wvun e

1-2 Keŋkɛwɛɛ

3-16 Keŋge, bò n'yɛɛyi, noo ŋgɛw bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e

17-23 Ntefe wvú le bonyii eleemè yí mbee wvubole

24-25 Bunle mbense

1 ¹Ê nu me wvú Jut wee lemme Jisos Klistu, e me nu waa bwee Jem. Me nsaanŋke ŋwa' wvun fô bonyii bò Nyo' Icee wesebeene nu e tee, e bó cee yí keŋkonŋen kew e, e wvú e gɛɛ bó can Jisos Klistu le. ²KNyo' ebvuu ecam shen fô ben e naa ntay, ebvuu ege é mvuntelem mvunen elɛetene, é keŋkonŋen kew fô ben e ebvuu eduu egen fwe.

Bonyii bo n'yɛɛyi le bo mbiay e

³¹Nsáa yem shém, me nse ŋkpawawci naa baay le me nu ensaŋ fô ben e ekumè mboyma wvú beene bocii nu e keŋke

wase, e nɛ e n'yɛn le fí nu shiee le baay keensaŋ enlɛkɛ ben le ben ediuù keetomte mbee wvú bó to nyaɛ ê beene bò è nu bonyii bo Nyo' le. Ê nu fiee e bó to nya wa lo ê beene kaŋ mwaan e fimew yaa bæ kɛ. ⁴mnMe njemyi nen njefo bonyii bomew nu e wɛɛnten wase e ley ê ben ente, e è nu bò bó to jemyɛɛ wase ekumè bó e è bæ lo le Nyo' nu e gɛɛ wase ŋgɛw wvubo. Boban nu bonyii bò maa lo Nyo', bò joo mbuwma Nyo' tfuuse e è tuu fiee fi bó ebɛɛle ekuse jodvu gee nnyɛn, bvuu maa lo Cee Ekolɛ wesebeene wvú Tata Jisos Klistu wvú è mɛy kɛ wvú. ⁵oKeseen me ŋgomte keembvuu eŋkumɛ ben ekumɛ mwɛɛm mvumew e ben kee kɛ naa wase mvú ntay. Tata to nu e bvuse bonyii bo Israeɛl woŋ wvú Ijiw e, e bó boy yí ŋgɛw e, geenɛn e wvú ke kase kɛ lese bonyii bò to baa lese fitele yí ye le kɛ. ⁶PE è nu kɛ no bonceendaa bew bò to baa leeme fô wvú to gekɛɛ bó, cine bvudvuu bvubole bvú læŋ bvú nce le, nu e wvú e lese boba yí boncaw bò mɛy lo le, fô bvudvuu bvú jiime nen taytaytay e, fô bó nu enu egen ebuy diuu di baay di è nu di nsaw e. ⁷qE è bvuu nu kɛ læŋlɛŋ no wvú to tonɛɛ kelaante kè Sodom bò kè Gomola bò ŋguy wvú mɛy lo, noo bilaante bi to nu mbew bí le, bi to cee ten nce nnyɛn kenjaŋ, e bokenɛ bò bolemse joo ten ye yibo gee dvú e è yaa nu ê je yí Nyo' to bomɛɛ le wee egee le kɛ. Fiee fin nu kenfewsɛn ke fiee fi nu ke ekooy bò bonyii bò cee kfuu wvuwvun nce le.

⁸rNaa no fí nu nonɛn, bonyii ban e jo kɛ e è nu gee didvu. Bó beete bó ye yibo, tune wee wvú saake bó, nan'yi biyoy bi keŋke mvungay fele bó. Bó gee nonɛn duu le è nu njefo bó yene mwɛɛm e ê bifile le. ⁹sSeke Maykɛl wvú

¹1:1 Mat 13:55; Mak 6:3 ^k1:2 2Bi 1:2 ^l1:3 1Tim 1:18 ^m1:4 2Bi 2:1-22

ⁿ1:4 Gal 5:13; 2Bi 2:1 ^o1:5 Ksm 12:51; Ktj 14:29-30; 1Kol 10:5; 2Bi 1:12-13

^p1:6 1Bi 3:19-20; 2Bi 2:4 ^q1:7 Keŋ 19:1-24; 2Bi 2:6 ^r1:8 2Bi 2:10

^s1:9 Dito 34:6; Saka 3:2; 2Bi 2:11; Mwm 12:7

nu ekole ke bonceendaa bo Nyo' le to waale ewe jo gvune di Muses e, e bô dæwle taanþke gvune didvu, wvú to baa cim bvuse diæw yî befe ejeme ê dæwle ke, e wvú tfuse ke ê wvú le, “Ê nu esaw Tata wo.” ¹⁰†Bonyii ban e no nan'yi lo mwæem mvunciim mvù bó baa kee no mvú nu ke. Bó gee mwæem e ê nu mvù elæmæ kebole gomte diæwe nyám yi ñkpwaante le. Ê nu mwæem mvudvu mvun mvù beete bô bó. ¹¹‡Ngæw wvu baay nu fô bó le. Bó nu e jo gee e ê nu di Kæen e. Bó nu e ne wase e no gee mwæem mvù befe nje bigew diæwe Balaam e. Bó tæmyi bikuu ke læŋlæŋ diæwe no Koola to tæmyi. Bó nu ke ekpwekæn ke no Koola to kpwee. ¹²‡Bóban bonyii nu lo yile ê ben entelæŋ seke ben diee ñkaw keŋkoŋen kenæn. ††Bó ké no gee diæwe bwé le kefew ke mwæem mvudien mvun e, e wee taale ke e ê nu ekole kew yaa wuumene ke. Bó nu diæwe kembæw fô kí e suu se kí enya jaŋ e, fwefwe e kase e tawse kí. Bó nu ten diæwe bite bì ké ce gen buy naa seke mondvuum kaa e bí baa eyum mvuntam ke le. Bó nu diæwe bite bì bó nu e mvuwyæ le. Bó nu e kpwe wase e bvuu e kpwe. ¹³‡Bó nu diæwe joo yi baay yi nffum fæte bensee we le, e gee dibole di kenshoose le nu diæwe dif-fuw di nffum fæte bensee we yî joo le. Bó nu diæwe jón yi waysene lo ncæwncew e. Nyo' nu e seyse wase bvudvuu bvú ngæw e e bvú jiime nen taytaytay sekecii, e gee ê bó.

¹⁴‡Enok wvù engoke kew to nu ke bisooshwiw e kew yî Adam e, to nu e yuu jeme diæwe wee ntum Nyo' le ekume

bonyii ban gayte læ, “Ben etaa eyen, Tata nu ke eto bô ngoo bonceendaa bew bô yuule e bó nu bontfuke le, ¹⁵ keesaw wee tfuu. Wvú nu ke eto edunþe gee di befe dicii di bonyii bocii bô yaa kee ke Nyo' se gee no bó maa lo wvú noo mwæem mvunciim mvù befe mvù bó se ké no jem-yi ekume Nyo'.” ¹⁶ Boban bonyii nu bô ké no diomene ke lo sekecii, gomte diuw, bii ke e ê nu fiæ fi ye yibo yi ñeyte shieele le, seŋe ye yi æcici, læle bonyii bô díew yi yeke keekeŋke mwæem mvù bó shieele.

Ntefe ekume mwæem mvù nu ke ekooy

¹⁷‡Geenen nsáa yem shém, ben ekume mwæem mvù boom bo ntum e bo Tata wesebeene wvù Jisos Klistu to jem-yæ ê ben le mvú nu ke ekooy. ¹⁸‡Bó to nu e jeme ê ben læ, “Ê nu ke edioo enu ediuw yo fokemese le, é bonyii ebuynen esæwsee ben. Bó nu ke enu bonyii bô maa lo Nyo', gee e ê nu mwæem mvù ye yibo yi ñeyte shieele.” ¹⁹ Boban bonyii nu bô too bô keŋgawsen ê bonyii entelæŋ, bii e ê nu mwæem mvu yî nshe le, yaa keŋke Keyoy ke Nyo' le yî bó le ke. ²⁰‡Geenen nsáa yem shém, ben eyoo bikuu binen eleemè ke e ê nu yî mbee wene wvù nu naa wvù yuule le, ebunleè sekecii ê mvungay mvu Keyoy ke Yuule le. ²¹ Ben emæy ke enù yî keŋkoŋen kè ke Nyo' le, eceytè Tata wesebeene wvù Jisos Klistu wvù nu ke ecam shen, ege é ben eley nshii wvù mey lo le. ²²‡Ben ecamtè shen fô bonyii bô bæe yî kemaŋen e. ‡‡²³‡Ben ecuutè bonyii bô nu nguy e bvuusè, boyseè bó. Ben ecamtè shen fô bomew bonyii le, geenæn

††1:12 Bó to ké jo ten ntaashe seke ñkaw wvun.

‡‡1:22 Bonwa' bo boyvuum bomew keŋke kencim kin le, “Ben emomtè keegæ e bonyii bô bæe yî kemaŋen e kumene.”

†1:10 2Bi 2:12

‡1:11 Keŋ 4:3-8; 1Jon 3:12; Ktj 22:7, 17; 1Bi 2:15; Ktj 16:1-34

‡1:12 2Bi 2:13, 17 ‡1:13 Yeša 57:20; 2Bi 2:17

‡1:14 Mat 25:31; Keŋ 5:18, 21-24; Ibu 11:5 ‡1:17 2Bi 3:2 ‡1:18 2Bi 3:3; 2Tim 3:1; 3:2-6 ‡1:20 Kolo 2:7 ‡1:22 1Tes 5:11 ‡1:23 Saka 3:2

dioo camte no yene. Ben ebanè naa noo ndvú yibo yì bó nu ε yiise wase bô nce wvù befe.

Bunle Mbense

²⁴dMbense enù fô Nyo' le! È nu wvú wvù nulo eceyte ben fo ben ke egbwe. Wvú nu ke egen bô ben fwe dvu bvukuke

bwew ε ben nu se nlom nu bô nlanlan. ²⁵eBeene enyaà mbense ê Nyo' wvù Mboyse wesebeene wvù è mɛy ke wvú, fele yî Jisos Klistu wvù Tata wesebeene le. Bvukuke bô mvuŋgay noo sa' ekeŋkè ke wvú wvù Nyo' ε kew no woŋ to kewεε bô keseen noo sekeciε se ŋka. Fí enù nonen.

Ŋwa' Mwëem mvù Jisos to duŋcëe ê Jon

Fiee fi nu ê Ŋwa' wvun e

Ŋwa' wvun nu ekume mwëem mvù Jisos Klistu to duŋcëe ê Jon wvù waa we ntum. Jon to saŋ ŋwa' wvun kefew kè bó to bvusee wvù gen gee ê kendvuy kè Batmos e. Wvù to saŋ fô bintaashe bi bonyii bo mbee le e bí to nu bisooshwi. Wvù to dioo saanŋke, kew bô mwëem mvù Jisos kebee to duŋcëe ê wvù le wvù esan eciinse ê bintaashe bi bisooshwi bidvu. Fiee fi bii fô nu ŋgoo mwëem nteen mvù wvù to yene ê fiee diewe efile le ekume no Nyo' nu ke eboyse bonyii bô è nu bew, lese bô befe ŋgew e.

Bikuu bi mwëem e ê Ŋwa' wvun e

1:1-8 Kenkewce

1:9-3:22 Efile ke fwe noo boŋwa' bô gene fô bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bisooshwi e

4:1-8:1 Ŋwa' wvù bó to lacee mond-vuum mosooshwi bô kelay

8:2-11:19 Disoŋ di disooshwi

12:1-13:18 Kenŋuum ke nyam yi fieesene nyam joo bô nyám yi bemte yifíe

14:1-15:8 Bifile bimew jëey jëey

16:1-21 Bintee bisooshwi bi shém Nyo' yi ffuuke le

17:1-20:10 E bó lëse Babilon bô nyam yi bemte noo bonyii bo ntum Nyo' le bo mbiaye bô dewle

20:11-15 Nsaw wvu fokemese

21:1-22:5 Woŋ wvu we wvu fwe bô nshe yi fie noo Jelusalem wvu fwe

22:6-21 Kemese

Kenkewce

1 ^fŊwa' wvun nu ekume mwëem mvù Nyo' to nyae ê Jisos Klistu le wvù eduŋce ê bonyii bew, le è nu mvù nu ke ekooyi nfew caan. E Jisos Klistu mum tum nceendaa we fô wee we lemme wvù Jon e keege le bó ekiee mwëem mvudvu. ²gE wvù mum saŋ naa fiee ficii fi wvù to yenee, fi è nu diew Nyo' yin bô mwëem mvù Jisos Klistu to jemyee ê wvù le. ³hNjoŋ wvu baay nu ke enu wvù wee wvù nu ke etaanŋke ntum Nyo' wvun. E njoŋ wvu baay nu ke enu ten wvù bonyii bô nu ke eyuuke fiee fi bó saŋ ê ŋwa' wvudvu wvun e geele, njefo kefew ke mwëem mvudvu le nu wase nceencee.

E Jon nya ŋgayma ê bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bisooshwi

⁴iÈ nu me wvù Jon, e me nsaanŋke ŋwa' wvun fô bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bisooshwi bi nu ê biba bi woŋ e bi Esia le. Mbuwma bô nyekeey enù fô ben e wvù nen'yi fô Nyo' le wvù è nu wvuwe wvù nu, e wvù to nu wase, e wvù nu ke eto. Mbuwma bô nyekeey wvun enù fô ben e wvù nen'yi ten fô biyoy bi bisooshwi bi nu fwe dvu kawla we le, ⁵jnoo fô Jisos Klistu wvù è nu ke wvù wvù ké no duŋci fiee fi keceey ekume Nyo' ê bonyii le. È to nu wvù wee wvu fwe keekase buy yi kpwe le. E è nu wvù wvù saake bonfon bocii bo yi nshe le fen. Mbenese enù fô wvù le. È nu wvù wvù koonŋke beene, e wvù to bvuse beene can kebefee keseebeene le bô eleme kew. ⁶kWvù nu e ge beene e no nu bonyii bo bvunfon e, e ge beene e no nu bocee ncese bo Nyo' wvù Ice le. Bvukuke bô mvuŋgay mvunciim enù fô wvù le sekecii se ŋka. Fí enù nonen.

⁷Ben etaa eyen, Jisos too lo, ε wvú nu ke etoo ê kembew e. Bonyii bocii nu ke eyen wvú le naa noo bonyii bô to bonêe wvú bô goo. Bitum bi yî nshe le bicii nu ke efuunke kpwe nje ye. Ê nêe no fî nu ke enu. Fî enù nonen.

⁸^mTata Nyo' gayte le è nu wen Alfa, ε è nu wen Omega. Ê nu wvú wvù nu, ε è nu wvú wvù to nu wase, ε è nu wvú wvù nu ke eto. Ê nu wvú Mvungay Mvunciim.

Ε Jon yen Jisos e

⁹nê nu me wvù Jon, waa bwee wene yî Jisos e, ε beene bocii yene ngew nje ye, nu ê bvunfon bwew ente, kuule shém yî mwëem mvunciim e. Me nto nu ê kend-vuy kè Batmos e ε bó to bvuse lo me nje diêw Nyo' yî me nto nfewci mbvuu nseje ekumê Jisos. ¹⁰°Ê è ke no nu diuu di Tata le, ε me nu can Keyoy ke Nyo' le, ε me ne n'yuw ε diêw jemyi ê me ejim foweewe diêwε sonj e. ¹¹°Yî to jemyi gayte le, “Sanje mwëem mvù wo yene mvun ê gwa' le eciinse ê bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bisooshwi yî nu ê bilaante bi Efesus, Similna, Begamum, Tayatila, Saldis bô Filadelfia noo Lawdesia le.”

¹²°Ê me mum no mbanje ye keen'yen wee wvù jemyi ê me le. Ε me ndioo mbanke, n'yen mwëem mvù bó tomyi bin'yeese yî dvú le mvusooshwi yî ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yêele. ¹³°Ê wee mvu nu entelêj jo mwëem mvù bó tomyi bin'yeese yî dvú le mvudvu diêwε wee wvù diee nu Waawee le, ε wvú ε tfume kekum ε kí defe, ε waw n'waw yî gvuw e ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yêele. ¹⁴°Yvuw ye ekole to baa diêwε ndaw wvù baa nân bvuuu le, ε ejise eye bæenci diêwε leme di nguy e. ¹⁵°Bikaa

biew to nu lemeleme diêwε ketwaa kè yêele kè bó ton ê lam, ε diêw ye dvûmte diêwε joo yi gbwee le. ¹⁶°Wvú to kenke jón yisooshwi yî ε ebo kew ke εçee yî e, ε nyo yî koole biba bicii buyte emvu jo wvú, ε bvushiw bwew baa diêwε diuu seke dí keyte lo le.

¹⁷°No me n'yenêe wvú le, mum ngbwe ê wvú ejise no nu diêwε kenkpwe ke wee le. Ε wvú gêe ebo kew ke εçee yî yem e gay le, “Fo wo efanê ke. Ê nu me Fwe, ε è nu me Ejimê. ¹⁸°Ê nu me wvù nu dvú. Me nto nu ε ngpwe, geenên taa eyen, me nu ε nkase ε no nu dvú, ε me nu nke enu dvú sekeci. Ê kenke me ken'yene ke kpwe le bô ke wonj bonkfu le. ¹⁹Nonen, sanje le mwëem mvù wo yene, mwëem mvù nu keseen bô mvù nu ke ekooyi ejim jodvu le. ²⁰Fieε fî jón yî yisooshwi yî yî wo be yen ê ebo kem ke εçee e bô mwëem mvu mvusooshwi yî mwe mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yêele mvù bó tomyi bin'yeese yî dvú le dunçi nu fin: Jón yî yisooshwi yî nu bonceendaa bo Nyo' le bô è nu bo bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bisooshwi yî bidvu, ε mwëem mvu mvusooshwi yî mwe mvù bó tomyi bin'yeese yî dvú le nu bintaashe bi bonyii bo mbee le bi bosooshwi yî bidvu.”

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Efesus e

2[°]Ê wee wvù me n'yenêe we gay ê me le, “Sanje gwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Efesus e le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù jici jón yî yisooshwi yî e ê ebo kew ke εçee yî e, lene entelêj jo mwëem mvu mvusooshwi yî mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yêele mvù bó tomyi

¹1:7 1:13; Dan 7:13; Mat 24:30; Jon 19:34, 37; 1Tes 4:17 ^m1:8 1:4, 8; 2:8; 4:8;

11:17; 16:5; 21:6; 22:13; Ksm 3:14; Yêsa 44:6 ⁿ1:9 22:8 ^o1:10 17:3

^p1:11 4:5 ^q1:12 Saka 4:2 ^r1:13 Dan 7:13; 10:5 ^s1:14 Dan 7:9; 10:6

^t1:15 14:2 ^u1:16 4:5; 2:12; 9:15; Ibu 4:12 ^v1:17 1:8; Dan 8:17-18

^w1:18 Lum 14:9; 1Kol 15:3-4, 25-26 ^x2:1 1:16, 20; Efê 1:1

bin'yeese yî dvù le: ²Me ñkee lemme dinen bô no ben lemte jimtene, ñkee ten shém yî ben kuule bô no ke è nulo é ben ebee fië fi bonyii bô befe too dvù ke. Ben nu ε mom wase bonyii ba bô teje bikuu bibole le bowen nu boom bo ntum e bo Jisos e ε bó yaa nu ke, ε yen le bó nu bonyii bo mbiay e. ³Me ñkee no ben looci kuule shém yî fië ficii le nje yem yaa doose ke. ⁴Geenen, fië fimew nu dvù fi me ñkênke ekumε ben fi baa jee me le ke. Ke ben bæ kênke kênkonen kè ben to shee kênke fwele ke. ⁵Ben ekume fô ben to shee nu ε sε nε ε gbwe. Ben ekumen mvuntelem mvunen ekase egeè no ben to gee fwele. É ben nu sε ben ε kumen, é me ñke ento encake fië finen fi bó tomyi ken'yeese yî dvù le fô fi leeme. ⁶Geenen, fië fi læj fi ben gee nu le ben bane gee di ñgoo bonyii bo Nikolaus e, ε è nu fië fi me mbane ten.

⁷aWee wvù kênke bitem, ε wvù yuw fië fi Keyoy ke Nyo' le jemyi é bintaashe bi bonyii bo mbee le. Wee wvù ε ke ε so nu ε me nu ñke enya je é wvù edie mvuntam mvu kete kè nyaa nshii le, kè nu fô bvudvuu bu njoŋ e bu Nyo' le.”

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Similna le

⁸bE wee wvudvu bvuu gay é me le, “Saŋe ɲwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Similna le le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù è nu wvù Fwe, ε è nu wvù Ejime. È nu wvù wvù to kpweε ε kase ε no nu dvù: ⁹cMe ñkee bongew bô ben yene noo kefufe kenε, geenε ben nu bonyii bo bvukuke le. Me ñkee díew yî befe yî bonyii jemyi ekumε ben. Bó teje bikuu bibole le bowen nu Bojuu, ε bó yaa

nu ke. Bó nu é ñgoo Satan e. ¹⁰dFo ben efanè bongew bô ben nu keeyen e ke. Ben eyeke eyuw, dεwle nu wase keelese ben bomew yew ncaw e keemom ben. Ben nu ke eyen ñgew yî édiuw e yuufe. É è cim nu keekpwe, é ben no leeme ke temyi, nonen é me ñke enya kefo ke bvunfon e kè è nu nshii wvù mεy lo é ben.

¹¹eWee wvù kênke bitem, ε wvù yuw fië fi Keyoy ke Nyo' le jemyi é bintaashe bi bonyii bo mbee le. Wee wvù ε ke ε so nu ε ke kpwe yî bokaŋ bofεε nu ke ekum wvù le ke.”

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Begamum e

¹²fE wvù bvuu gay é me le, “Saŋe ɲwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Begamum e le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù kênke nyo yî koole biba bicii: ¹³Me ñkee fô ben cee. Ben cee naa fô kawla Satan nu. Geenε ben leeme ke yî diee diem e temyi. Ben to baa cim tun keelese fitele yî yem e naa édiuw yo Antibas wvù wee wem wvu keceεy e ke. Wvù to jemyi ekumε me, ε bó yu wvù é ben entelεj fε fô Satan cee. ¹⁴gGeenen, ε me ñkênke ke mwëem mvumew caan ekumε ben mvù baa jee me le ke. Bonyii bomew nu dvù ñgoo yene le bô bii n'yεeyi Balaam wvù to tefεε Balak le wvù ege fië fi boom bo Israel ebayten yî dvù le egbwe. Wvù to nu ε ge ε bó no diee mwëem mvudien mvù bó nu ε ge kentane dvù fô bonyo' le bvuu ge ε bó no cee nce nnyen kenjaŋ. ¹⁵E è nu ke læjleŋ no ben kênke ten bonyii bomew ñgoo yene le bô bii n'yεeyi bonyii bo Nikolaus e. ¹⁶Nonen, ben ekumen mvuntelem mvunen. É ben baa ekumen, tu me nu ento nfew caan

^y2:2 2Kol 11:13; 1Jon 4:1 ^z2:5 2:16, 22; 3:3, 19 ^a2:7 22:2, 14, 19; Keŋ 2:8-9; 3:22; Esek 28:13; 31:8; Mat 13:9, 43 ^b2:8 1:8, 18

^c2:9 2Kol 6:10; Jem 2:5; 3:9; 2Kol 11:14-15 ^d2:10 Mat 10:28; 1Kol 9:24-25

^e2:11 20:6, 14; 21:8 ^f2:12 1:16 ^g2:14 2:20; Ktj 24:25; 25:1-3; 31:16; 2Bi 2:15

endiu bonyii bodvu bô nyo yî buyte ê me emvu. ^{17h}Wee wvù kênke bitem, ε wvù yuw fiε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashe bi bonyii bo mbee le. Wee wvù ε ke ε so nu ε me nu nke enjo fô mana wvù bô to nyilεε le enya wvù dvù, embvuu enya wvù tε dî baa ε bô ε sañ diee di dife yî dvù le ε wee yaa nu dvù wvù kee diee didvu efey wee wvù fi tε didvu ke.”

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Tayatila le

¹⁸ⁱε wee wvudvu bvuu gay ê me le, “Sanje nwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Tayatila le le, ‘Wvun nu njeme Waa Nyo'. È nu wvù wvù ejise eye bænci diεwe lemme di nguy e, ε bikaa biew nu lemeleme diεwe ketwaa kè yεεle kè bô ton ê lam e: ¹⁹Me nkee gee dinen, nkee no ben kênke kênkonen, nkee ten fitele fi ben lese yî yem e noo lemme dî ben lemte bô no ben kuule shém. Me nkee lo ten le gee dinen di keseen jee fele dî ben to kênke fwele. ^{20j}Geenen, fiεε fimew nu dvù fi me nkenke ekume ben fi baa jee me le ke. Ben nu ε cinε kpwoon wvù Jesebel wε le wvù ε no gee fiεε fi wvù gee. Wvù teje ekole kew le wen nu wee ntum Nyo', læle bonyii bem bô n'yεyi we, gee ε bô gee nce nnyen kenjañ, bvuu diee mwëem mvudien mvù bô nu ε ge kentañe dvù fô bonyo' le. ²¹Me nu ε nya wvù kefew keekumen fitele fiew, geenen wvù nu ε tun keekumen nce we nsake. ²²Ben eyeke eyuw, me nu nke entum kencem yî ye le é kí ejike wvù εntaw é bô bonyii bô bô bô se gee nnyen kenjañ engεyte lo, εfuw ke le bô ε kumen keebii gee di kpwoon wvudvu le. ^{23k}Me

nu nke en'yuwye boom bew bo ngoo le. Nonen, é bintaashe bi bonyii bo mbee le bicii emum ekiεε le è nu me wvù kee mwëem mvù nu shém bonyii le bô mvù nu è mvuntelem e. Me nu nke enlaw wee tfuu mbii no lemme diεw nu.

²⁴Geenen, ben bomew ba bo Tayatila bô baa leeme fô wvuuvun n'yεyi le, yaa yεyi ten fiεε fi bonyii bomew teje le mwëem mvu Satan ε mvu é kenyle le, nu ε me ε ngay le ke è nulo é me embvuu engεε lo bvujite bvumew yî yene le ke. ^{25l}Fi nu ke le, ben ejici fiεε fi ben kênke wase le temyi, egen ebuy no me nu nke ento. ^{26m}Wee wvù ε ke ε so, wvù gee lemme dî me nkoonke ε gen ε mεse, nu ε me nu nke enya wvù mvungay é wvù enu ewe jo bitum. ²⁷Ke lenlen no Icεm nu ε nya mvungay é me, nu ε me nu nke enya mvungay é wvù esaake bí bô ketoome ke ketfu le, bvuuke bí dvù ke diεwe nsháan mbom yî bô ε bvuw binsew e binsew e. ²⁸ⁿMe nu nke enya ten wvù bô jon yî law e. ²⁹Wee wvù kênke bitem, ε wvù yuw fiεε fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashe bi bonyii bo mbee le.”

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Saldis e

3^oε wee wvù me n'yenεε wvudvu bvuu gay ê me le, “Sanje nwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Saldis e le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù kênke biyoy bi Nyo' le bi bisooshwi y noo jón yî yisooshwi y: Me nkee gee dinen. Ben yen'yi fô bonyii le le ben bæε boyuum geenen ε ben ε kpweken wase. ²Ben ekamse, ebise mvungay yî fiεε fi sheke nu wase ten diuw kpwe le. Ben ekeè le me mbaa n'yen ε gee dinen jee gene

^h2:17 Mben 78:23-25; Jon 6:48-51; Saka 3:9; Yesa 62:2; 65:15 ⁱ2:18 1:14-15

^j2:20 Ktj 25:1-8; 1Bfn 16:31; 2Bfn 9:22, 30; Lem 15:20

^k2:23 22:12; Yeli 11:20 ^l2:25 3:11 ^m2:26 12:5; 19:15; Mben 2:8-9

ⁿ2:28 22:16 ^o3:1 1:4, 16

mæse ê Nyo' wem ejise kɛ. ³PBen ekume fiɛ fi ben to fiisɛnɛ fi è nu fi ben to yuwɛ. Ben ejici fifiɛ le, ekumen mvuntelem mvunen. Ê ben baa ekamse, tu me nu nke enɛ ento fô ben e diwɛ coon e, e ben yaa kee kefew kedvu kɛ. ⁴QGeenɛn, ben kɛnke kɛ bonyii bomew caan Saldis bô baa lom ndvú yibo kɛ. Boba nu ke elɛne bee bô e bô e tfume ndvú yì baa, njefo è nu bonyii e bô e kocen. ⁵rWee wvù e ke e so nu e wvù nu ke ejise ten ndvú yì baa. Kɛ wvuwe wee nu e me nu nke enfiwɛ diee diew ê nwa' bonyii bô kɛnke nshii wvù mey lo le kɛ. Me nu nke enjeme bô diuw wem ekumɛ wvù fwe dvu Icɛm bô bonceendaa bew le me nke wvù. ⁶Wee wvù kɛnke bitem e wvù yuw fiɛ fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashe bi bonyii bo mbee le.”

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Filadelfia le

⁷sE wee wvudvu bvuu gay ê me le, “Sanɛ nwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Filadelfia le le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù yuule bvuu nu wee keceɛy. Ê nu wvù wvù kɛnke ken'yene ke bvunfon bvú Dawe le. Wvù ke yen'yi, wee saa nu dvù wvù efen kɛ, é wvù ke efen, wee saa nu dvù wvù eyene kɛ: ⁸Me nke gee dinɛn. Ben eyeke eyuw, me nu e n'yene kembuɛ fô ben e e ngeɛ keyɛ, e wee yaa nu dvù wvù nulo efaa kɛ. Me nke lo le kɛ ben kɛnke mvungay ntay kɛ, geenɛn e ben gɛɛle kɛ njeme wem. Ben baa tun me kɛ. ⁹tBen eyeke eyuw, bonyii ba bô nu nɔgo Satan e bô duu le bowen nu Bojuu e bô mbiayte lo, yaa nu ke Bojuu, nu e me

nu nke enge é bô eto egbwe bikaa binen e emum ekiɛ le me nkoonke ben. ¹⁰uNo ben nu e gɛɛ njeme wem ekumɛ keekuule shém, nu e me nu nke engemgem ben kefew kɛ mmom nu ke etoo yì ekolɛ ke nshe le keemom bonyii bocii bô nu yì nshe le. ¹¹vMe ntoo wase nfew caan. Ben ejice fiɛ fi ben kɛnke le eteme, wvu le fo wee mvu ke efi kefo kenɛn ke bvunfon e. ¹²wWee wvù e ke e so nu e me nu nke enge é wvù enù kfuy wvu yew ncese Nyo' wem e. E ke è nulo é wvù ke eyuu ebuy dvù kɛ. Me nu nke ensan diee di Nyo' wem e yì ye le bô diee di kelaante ke Nyo' wem e kè è nu Jɛlusalɛm wvu fwe wvù buyte fô Nyo' wem e fowe. Me nu nke ensan ten diee diem di dife yì ye le. ¹³Wee wvù kɛnke bitem e wvù yuw fiɛ fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashe bi bonyii bo mbee le.”

Ntum Jisos wvù gene fô kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Lawdesia le

¹⁴xE wvù bvuu gay ê me le, “Sanɛ nwa' fô nceendaa Nyo' wvù è nu wvu kentaashe ke bonyii bo mbee le ke Lawdesia le le, ‘Wvun nu njeme wvu wvuwe wvù diee diew nu, Fí enù nonɛn. Ê nu wvù wvuwe wvù ké no leeme yì diew ye le, e è nu wvù wvù seɛ keceɛy ekumɛ Nyo'. Ê nu wvù kɛnkewɛ ke fiɛ fi cici fi Nyo' to bomɛ le: ¹⁵Me nke gee dinɛn. Ben nu ke lo! Ke ben lɛɛ, kɛ ben yvuwe. Me nshieele le ben bee keelɛ lo kenɛ yvuwe lo! ¹⁶Nonɛn, no ben nu kɛ lo finen entelɛn yaa lɛɛ kenɛ yvuwe, me nu nke encuy ben ê me emvu. ¹⁷yBen duu le ben nu bonyii bo kpaw e e ben e kuken wase yaa bvuu shieele fiɛ

p3:3 16:15; Mat 24:43; 1Tɛs 5:1-2

q3:4 6:11 r3:5 Mat 10:32; 13:8; 17:8; 20:15; 21:27; Ksm 32:32; Mben 69:28; Yɛsa 4:3; Luk 10:20 s3:7 Yɛsa 22:22; Mat 16:19

t3:9 2:9; Yɛsa 49:23; 60:14 u3:10 1:9; Luk 21:19; 1Kol 10:13; 2Bi 2:9 v3:11 2:10, 25; 22:7, 12, 20; Saka 2:14 w3:12 2:17; 14:1; 21:2; 22:4; Esek 48:35

x3:14 1:5; 19:11; Jon 1:3; 2Kol 1:20 y3:17 Os 12:8; 1Kol 4:8

ke. Ben gayte nonen yaa yene le finen nu ε fi ε fo lo? Ben nu bonyii bô shen ekoole bonyii dvú, bô bonyii bo kefufe le, bvuu nu binfefe noo bonyii bô lene binyi bincimte! ^{18z}Me ngomte keentefe ben le ben eguy ketwaa ke bigew e kè yeele ê me kè bó nu ε ton ê lam kí ε no yuule, é ben emum enu bonyii bo kp-waw e. Ben eguy ndvú yì baa yì ben ebanj bincimte binen dvú, bo bonyii eyene bí le ε ben wuume. Ben eguy ten efuwe ke ejise le ê me, eyefe ejise eyene dvú, emum eyene mwëem e. ^{19a}Bonyii bô me nkoonke nu ε me nké nsaw bó yì gee di-bole, nya ngew ê bô keentefe bó. Nonen, ben edunçe shiee ekumen mvuntelem mvunen. ^{20b}Ben eyeke eyuw, me nleeme ê yew fwese nkumci. É wee yuw lo diëw yem ε yene kemburj, é me enley ento ê wvú le é bee wvú ediekene fiee fimwaan. ^{21c}Wee wvù ε ke ε so nu ε me nu nke enya wvú bvudvuu é wvú eshii bee wvú yì kawla wem e ke no me nto nsoe nshii bee Icem yì kawla we le. ²²Wee wvù kenke bitem ε wvú yuw fiee fi Keyoy ke Nyo' le jemyi ê bintaashe bi bonyii bo mbee le.”

É Jon yen ε bó nyaa mbense ê Nyo' fowe

4 Ejim jo mwëem mwe, ε me mbvuu ntaa, ne n'yen kemburj e fowe ε kí nu keye. É diëw ye yì me mbe n'yaw wase ε n'yuw ε yì jemyi ê me diëwe soj e, bvuu gay ê me le, “Bence eto fen é me endunçe mwëem mvù kenke keekooy ejim jo kefew kin ê wo.” ^{2d}Kan mwaan, ε me ne no nu can Keyoy ke Nyo' le,

mum n'yen kawla le ε wvú nu fowe, ε wee ε shii yì dvú le. ^{3e}Wee wvudvu to lawkene diëwe kfuu eta yomew yò lumte yò bó teje le jasba noo yò bó teje le kanelia, ε kela ε daa ε keekëe kawla wvudvu lawkene ten diëwe te di bó teje le emelaal e. ^{4f}Bokawla bomew mbaan-fiee ncow bonew to nu ε keekëe kawla wvudvu, ε boce' bo bonyii le bomew ε shiiyen yì dvú le mbaanfiee ncow bonew ε bó ε jise ndvú yì baa, ε bon bifo bi bvunfon e ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yeele. ^{5g}Jan yì lawkene to buyte yì kawla we le, baykene, dvúmte, ε bin'yeele beenci fwe dvu kawla wvudvu bisooshwi yì è nu biyoy bi Nyo' le bi bisooshwi. ^{6h}Fiee fimew to nu ten fwe dvu kawla wvudvu fieesene joo yi baay mi yì yuule naa nen sakasaka diëwe ken-lëe e.

Mwëem mvu mvuyuum mvumew mvunem to nu ε leem keekëe kawla wvudvu biba bicii ε ejise ε yinjen lo yì mvú le fwe bô ejim. ⁷Fiee fi fiyuum fi fwe to fieesene bvule, ε fi bii fó fieesene waa na' wvú diemsen, ε fi bvuu bii fó kenke bvushiw diëwe bvú wee le, ε fi ejim fieesene nfaandunj fò wvú bile. ⁸ⁱMwëem mvu mvuyuum mvu mvunem mvudvu to kenke bibe bisoocaa bisoocaa, ε mvú ε yinjen lo bô ejise ewe bô ekuse. Mwëem mvudvu to ké no yemte entan bô emvunsheen yaa luu ke. Mvú to ké no yemte le, “Nyo' yuule lo! Nyo' yuule lo! Nyo' yuule lo!
È nu wvú Tata Nyo' wvú Kenke Mvungay Mvunciim.

^z3:18 6:11; 16:15 ^a3:19 Bngn 3:11-12; Ibu 12:5-6

^b3:20 Mat 8:11; Jon 14:23 ^c3:21 1:6; Mat 22:44; Ibu 8:1

^d4:2 5:7; Mben 11:4; 103:19 ^e4:3 Esek 1:26-28

^f4:4 5:5, 8, 10; 7:11, 13; 11:16; 14:3; 19:4; Yesa 24:23; 6:11

^g4:5 8:5; 11:19; 16:18; 17:9; Ksm 9:24; 19:16; Esek 1:13-14

^h4:6 15:2; Esek 1:22; 5:6, 8, 11; 6:1; 7:11; 14:3; 15:7; 19:4; Esek 1:5-12; 10:14

ⁱ4:8 1:17; 11:17; Yesa 6:2-3; Esek 1:18; 10:12

È nu wvù wvù to nu wase, ε è nu wvù wvù nu, ε wvù nu ke eto.”

⁹Mwëem mvu mvuyuum mvudvu to ké dīoo tumte moŋkum mo Nyo' le nyaa n'wvum bō keyoone ê wvù wvudvu wvù nu ε shii yî kawla le wvù nu dvù sekēcii sɛ ŋka, ¹⁰ε bocɛ' bo bonyii le bo mbaanfiɛ ncow bonew ba mum gbwe gen fwe dvu wvù wvù nu ε shii yî kawla le, nya mbense wvu baay ê wvù wvuwe wvù nu dvù sekēcii sɛ ŋka. Ê bō dīoo gee nonen mum no baayi bifo bibole bi bvunfon e, jiwse fwe dvu kawla yemte le,

¹¹j“Wo wvù nu Tata, nu Nyo' wese, wo nu ε kocɛn wvù bō etumte moŋkum muw, nyaa n'wvum ê wo, bense mvungay mwuw, njefo è to bom wo mwëem mvunciim, ε è to koŋ wo sɛ bom mvù, mvù ε no nu dvù.”

Waa Njee nu ε kocɛn keebace bilay bi bisooshwi y

5^kε me mbvuu nɛ n'yɛn ŋwa' mvu le Ê ebo ke ɛɛɛy ke wee wvù to shilɛɛ yî kawla wɛ le, ε bō ε saŋ ente bō ɛkfuŋ ε kɛwe lo, ε lace mondvuum mosooshwi y bō kelay. ²ε me nɛ n'yɛn ten nceenda Nyo' mvu wvù tɛmyi le ε wvù wamte fowɛwɛ biite le, “È nu yɛɛ dvù wvù nu ε kocɛn keebace bilay bin, efay ŋwa' wvun?” ³ε wee faŋɛ yaa nu dvù fowe kɛɛɛ yî nshe le kɛɛɛ ɛkuse jo nshe, wvù nulo efay ŋwa' wvudvu kɛɛɛ etaa ente jo ŋwa' wvudvu kɛ. ⁴ε me mbee kpwe baay le wee to baa nu dvù wvù nu ε kocɛn

wvù nulo eyene ŋwa' wvudvu kɛɛɛ taa ente jodvu kɛ. ⁵1ε wee mvu ŋgoo bocɛ' bo bonyii le ba gay ê me le, “Fo wo ebeelè kɛ. Yekɛ eyuw, wee wvù bō tɛɛ le Bvule wvu ê kfuu di Juda le bvuu tɛɛ ten le Biay yî san ê kfuu di Nfon Dawe le nu ε so wase, ε è nu wvù wvù nulo ebace bilay bi bisooshwi y bidvu efay ŋwa' wvudvu.”
¶

⁶mε me nɛ n'yɛn Waa Njee le ε wvù leeme entelɛŋ jo kawla bō mwëem mvu mvuyuum mvu mvunɛm mwɛ noo bocɛ' bo bonyii le ba, ε wvù nu kɛ diɛwɛ bō nu ε sɛɛ. Wvù to kɛŋke bitoŋ bisooshwi y bō ɛjise ɛsooshwi y. ɛjise yodvu nu biyoy bi Nyo' le bi bisooshwi y bì wvù nu ε tum bí ε buy ε gen yî ɛkolɛ ke nshe le kecii. ⁷nε Waa Njee wvudvu mum gen fi ŋwa' wɛ ê ebo ke ɛɛɛy ke wee wɛ wvù to nu ε shii yî kawla le. ⁸oNo wvù fi ŋwa' wvudvu nonen, ε mwëem mvu mvuyuum mvu mvunɛm mwɛ bō bocɛ' bo bonyii le bo mbaanfiɛ ncow bonew ba mum gbwe gen fokuse fwe dvu Waa Njee wvudvu. Wee mwaan mwaan bō le to kɛŋke kome bō kentee kè bō fɛ bō ketwaa ke bigew e kè yɛɛle, ε jiin nu ε dí ε yinsɛn jó. ɛ jiin din nu bunle yi bonyii bō è nu bo Nyo' le. ⁹pε mwëem mwɛ bō bocɛ' bo bonyii le ba mum yem ŋkieɛ mvu wvu fwe ε wvù jemyi le, “È nu wo wvù nu ε kocɛn keefi ŋwa' wvudvu ebace bilay bidvu, njefo bō to nu ε sɛɛ wo ε ɛlɛmɛ kuw sum bonyii can kebefɛ le nya bō ê Nyo'.

¶5:5 Wee wvun wvù bō tɛɛ le Bvule wvu ê kfuu di Juda le noo le Biay yî san ê kfuu di Nfon Dawe le, nu Mboyse wvù Nyo' to kawɛɛ.

j4:11 Kɛŋ 1:1, 31; Mwm 5:9, 12; 11:15, 17; 12:10; 15:3-4; 19:6

k5:1 10:2; Yɛsa 29:11; ɛsɛk 2:9-10; Dan 12:4, 9 l5:5 4:4; Kɛŋ 49:9; Mat 1:1; Lum 1:3-4; Ibu 7:14 m5:6 4:6-7; 5:9, 12; 6; 7:17; 12:11; 13:8; Yɛsa 53:7; Yɛli 11:19; Jon 1:29; 1Bi 1:19; 4:5; Saka 3:9 n5:7 4:2, 9; 5:1, 13; 6:16; 7:10, 15; 19:4; 20:11; 21:5; 1Bfn 22:19; Yɛsa 6:1; ɛsɛk 1:26-28; 10:1 o5:8 8:3-4; Mben 141:2; 15:2
p5:9 4:11; 5:6; 7:9; 14:3; Mben 96:1

Ɛ bonyii ban buy ɛ dikfuu le dicii, dɛw yicii,
dikfuu di bonyii le dicii noo bitum e bicii.

¹⁰Wo nu ɛ nya bô bvunfon ɛ ge bô ɛ no nu bocee ncese

bo Nyo' wesebeene le.

Ɛ bô nu ke esaake yî nshe le.”

¹¹Ɛ me ndioo mbvuu ntaale, ne n'yuw diɛw bonceendaa bo Nyo' le ɛ bô nu lo bontfuke le bontfuke le bô bomala le bomala le. Bô to nu ɛ leemen keekɛ kawla bô mwëem mvu mvuyuum mwe noo boce' ba. ¹²Bô to yemte foweewe gayte le,

“Waa Njee wvù bô to selee,
è nu wvù wvù nu ɛ kocɛn keekɛnke mvungay bô kpaw noo bvufee bu baay
noo diee di kuuke noo n'wvum noo bvukuke noo mbense.”

¹³Ɛ me ne n'yuw ɛ mwëem mvunciim mvù Nyo' to bomɛ mvù nu fowe noo yî nshe le noo ekuse jo nshe noo ɛ joo yi baay e, naa mwëem mvunciim mvù nu mondvuum man e, ɛ mvù yemte le,

“Mbense bô n'wvum noo bvukuke noo mvungay

nu ɛ è keɛke wvù wvuwe wvù nu ɛ shii yî kawla le

noo Waa Njee wvun sekeci se nka!”

¹⁴No mvù yem nonen, ɛ mwëem mvu mvuyuum mvu mvunem mwe bee le, “Fí enù nonen!” Ɛ boce' bo bonyii le ba gbwe gen fokuse nya mbense wvu baay.

Ɛ Waa Njee bace bilay bi bisooshiwiy

6 Ɛ me no ntaale no Waa Njee wɛ to bayte kelay ke fwe ente jo bilay bi bisooshiwiy biɛ, ne n'yuw ɛ fiɛɛ fimew ngoo mwëem mvu mvuyuum mwe le jeme bô diɛw ke diɛwe ɛ bay jan, gay le,

“To!” ²Ɛ me ntaa, ne n'yen nyambala mi yî baa le ɛ wee ɛ ben yî dvù le, keɛke kenɛw. Ɛ bô mum bon kefo ke bvunfon e ɛ wvù efa, ɛ wvù buy, gen no diuu soo.

³Ɛ Waa Njee ke bay kelay ke bokaɲ bofɛɛ, ɛ me n'yuw ɛ fiɛɛ fi bokaɲ bofɛɛ ngoo mwëem mvu mvuyuum mwe le gay le, “To!” ⁴Ɛ nyambala mi buy ɛ yî yɛɛɛ nen ghaɲɲ, ɛ bô mum nya nyo jem mi yi baay ɛ wee wvù to benɛ yî dvù le, nya wvù bô mvungay keecake nyɛkeɛ yî ekole ke nshe le keci wvu le bonyii eyuwyi bomew.

⁵Ɛ Waa Njee ke bay kelay ke bokaɲ botete, ɛ me n'yuw ɛ fiɛɛ fi bokaɲ botete ngoo mwëem mvu mvuyuum mwe le gay le, “To!” Ɛ me ntaa, ne n'yen nyambala mi yî yiile le, ɛ wee ɛ ben yî dvù le keɛke nfew wvù bô feeke mwëem yî dvù le ɛ wvù ebo. ⁶Ɛ me ne n'yuw ke diɛwe diɛw mi jemyi entelɛɲ jo mwëem mvu mvuyuum mvu mvunem mwe gayte le, “Wee nu ke ejo nlawma wvu yî diuu le dicile se guy fiɲkone fi ɛɲi e dvù, kenɛɛ ejo nlawma wvu yî diuu le dicile se guy mvuɲkone mvu ɛɛ le dvù mvuntentem. Geenɛn fo wo eshiw mɛɛm bô mbvuum ke!”

⁷Ɛ Waa Njee ke bay kelay ke bokaɲ bonɛw, ɛ me n'yuw diɛw fiɛɛ fi bokaɲ bonɛw ngoo mwëem mvu mvuyuum mwe le ɛ yî gay le, “To!” ⁸Ɛ me ntaa, ne n'yen nyambala mi le ɛ yî yaye lo, ɛ diee di wee wvù ben yî dvù le nu le Kpwe. Ɛ wvumvu wee bii ejim ɛ diee nu Wogboɲkfu. Ɛ bô nya bô bô mvungay le bô ejo bonyii bo yî keba ke nshe le kemwaɲ ente jo binɛw, elɛɛ bonyii bodvu bô nyó jem noo jɛɲ noo kenfim noo nyám yi nkpwaante.

⁹Ɛ Waa Njee ke bay kelay ke bokaɲ botin, ɛ me n'yen biyoy bi bonyii le ekuse

⁹5:10 1:6 ¹5:11 Job 1:6; Dan 7:10; Ibu 12:22

⁵5:12 4:11 ¹5:13 Mben 150:6; Fili 2:10 ^u6:2 19:11, 14; Saka 1:8; 6:1-7 ^v6:8

Yeli 14:12; Esek 14:21; Os 13:14 ^w6:9 1:2, 9; 12:11, 17; 19:10; 20:4; 1Jon 1:1-2

jo ketan̄ ke ncese le. E biyoy bin nu bi bonyii bô bó to yuwyee bó nje diew Nyo' bô fië fi bó to jemyi leeme yî dvù le. ¹⁰xE bí wamte foweewe le, “O Tata Nyo' wvù nu Ewe jo Mwëem Mvunciim, wo wvù yuule, nu keceey. Wo nu ke ecey egen ebuy nêe sê sumten nsaw wese et-fuse envuke yî bonyii bô to yuwyee bese le bô nu yî ekole ke nshe le?” ¹¹yE bó mum nya ndvù yî baa ê wee mwaan̄ mwaan̄ bó le, gay le bó ebvuu emooce caan, egen ebuy no bó nu ke emese eyuwyee boom bo bwee bó le bô nu ten bonyii bo lemme le bo Nyo' le bô bó to nu keeke eyuwyee ke no bó to yuwyee bó.

¹²zE Waa Njee ke bay kelay ke bokañ bosooaan, e me ntaa nê n'yen e nshe shiw bô mvungay, e diuu banke no yiile nen tibtibtib diewe ndvu kembamkpwe le, e kpwee wvù tfule banke no yeele nen bun̄ñ diewe elem̄ le. ¹³E jón nen'yi fowe gbwekene fokuse diewe mvuntam mvù bæe ndecindeci e nffum fele kale le. ¹⁴aE ebule nê kewe diewe kamba ke ŋwa' le mum la lo. E dikum dicii bô bindvuy bicii ja fô mvù to nu. ¹⁵bE bonfon bo yî nshe le noo bonyii bo baay baay bocii noo bikuu bi bonyii bo nci le bi baay baay noo bonyii bo kpaw e noo bontememvun̄-gay naa noo bonyii bocii kenêe bonfaw kenêe bô yaa nu ke bonfaw, mum no nyimene ê ditfum e noo ê bimbaan e kuse yî dikum e. ¹⁶cE bó nyimene nonen, fun̄jke ê dikum bô bimbaan gayte le, “Ben egbweken yî yese le, eban̄ye bese fo wee wê wvù nu e shii yî kawla le eyene bese le bô fo Waa Njee edun̄çê shém ye yî ffuuke yî yese le. ¹⁷dDiuu di bó nu edun̄çê shém yibo yî ffuuke nu e to wase e kocen, e ke

wee yaa nu dvù wvù nulo eleem ê bó fwe ke.”

E bó ge bonciise yî bonyii bo Israel e bontfuke gbwee kecow mbaanye ncow bonew e (144,000)

7 ^eEjim jodvu, e me n'yen bonceendaa bo Nyo' le bonew e bó leemene ebuw e won̄ yo ena le, baan̄ke fweewe wvù buyte ebuw yodvu le fo wvù efele yî nshe le kenêe yî joo yi baay e, naa noo yî bite le. ²E me mbvuu n'yen nceendaa Nyo' mvu le, e wvù buyte jò diuu sane, ken̄ke fië fi Nyo' wvù ken̄ke nshii le fi wvù ciise bonyii bew dvù ebo. E wvù mum tee bonceendaa bo Nyo' le bo bonew ba bó diew yî temyi. Bonceendaa ban nu bô bó to nyae mvungay ê bó, le bó ebefe bô nshe noo joo yi baay. ³fE wvù tee gay le, “Fo ben ebefe bô nshe kenêe joo yi baay kenêe bite sê bese e ge bonciise yî monshim mo bonyii bo lemme le bo Nyo' wese le ke.” ⁴gE me n'yuw le bonyii bô bó to ciisee nu bontfuke gbwee kecow mbaanye ncow bonew (144,000), e bó buy ê dikfuu di Israel e dicii. ⁵Bó to nu e ciise bonyii ê kfuu di Juda le, bontfuke ncow bofêe yuufe le, ê kfuu di Leuben e, bontfuke ncow bofêe yuufe le, ê kfuu di Gad e, bontfuke ncow bofêe yuufe le, ⁶ê kfuu di Ashel e, bontfuke ncow bofêe yuufe le, ê kfuu di Naftali le, bontfuke ncow bofêe yuufe le, ê kfuu di Manase le, bontfuke ncow bofêe yuufe le, ⁷ê kfuu di Semeon e, bontfuke ncow bofêe yuufe le, ê kfuu di Lewe le, bontfuke ncow bofêe yuufe le, ê kfuu di Isaka le, bontfuke ncow bofêe yuufe le, ⁸ê kfuu di Sebulun e, bontfuke ncow bofêe yuufe le, ê kfuu

^x6:10 18:24; Mben 13:1-3; Dito 32:43; Luk 18:7

^y6:11 3:5, 18; 4:4; 7:9, 13; 19:8, 14; Yesa 61:10 ^z6:12 8:5, 12; 11:13, 19; 16:18; Jue 2:10; Mat 24:29 ^a6:14 16:20; 20:11; Yesa 34:4; Ibu 1:11-12

^b6:15 Yesa 2:10, 19, 21; 24:21 ^c6:16 5:7; Os 10:8; Luk 23:30 ^d6:17 Jue 2:11; Na 1:6; Sef 1:14-18; Mala 3:2 ^e7:1 9:14-15; Yeli 49:36; Dan 7:2

^f7:3 9:4; 14:1, 3; 22:4; Esek 9:4, 6 ^g7:4 14:1, 3; 21:12-13

di Yosew e, bontfuke ncow bofee yuufe le, ê kfuu di Benjamin e, ε bó ciise bontfuke ncow bofee yuufe le.

Kebombom ke bonyii le ε kí nu nen mamamama

⁹hEjim jodvu, ε me ntaa ne n'yen ke-bombom ke bonyii le nen mamamama ε wee yaa nulo etañ ke. Ε bó buy bitum e bicii, bô dikfuu le dicii noo bonyii bocii bô díew yicii, ε bó leeme fwe dvu kawla noo Waa Njee, ε bó ε jise ndvú yì baa kɛŋke bidaayee can yibole. ¹⁰iBó to wvuuyi foweewe gayte le, “Mboyma nen'yi ε è nu fô Nyo' wese wvù nu ε shii yì kawla le noo fô Waa Njee le.” ¹¹jE bonceendaa bo Nyo' le bocii leem gem kɛɛkɛ kawla bô boc'e bo bonyii le ba noo mwëem mvu mvuyuum mvu mvunem mwë, no gbwee tumte monshim fokuse fwe dvu kawla, nyaa mbense wvu baay ê Nyo'. ¹²kBó to gee nonen, gayte le, “Fí enù nonen! Mbense bô bvukuké noo bvufee bvú baay nu ε è kɛŋke Nyo' wese. Beene enyaà keyoone ê wvú. Ê kɛŋke wvú n'wvum bô mvungay, ε wvú tɛmyi sekecii se ŋka! Fí enù nonen.”

¹³lE cɛ' mvu boc'e ba le, bife ê me le, “Ban nu baa bô nu ε jise ndvú yì baa? Bó buy fɛɛ?” ¹⁴mE me ntfuse ê wvú le, “Cee ekolɛ, è kee ke wo.” Ε wvú gay ê me le, “Ban nu bonyii bô boy yì kefew ke ŋgew wvu baay e. Bó nu ε cuke ndvú yibo ê ɛlɛme ke Waa Njee le, yì ε no baa, ¹⁵nBó ε mum ε no nu fwe dvu kawla Nyo', lemte wvú le entañ bô ɛmvunsheen yew ye ncese le. Wvú wvudvu wvù nu ε shii yì kawla le nu ke enu bô bó nu ke-baw kebole. ¹⁶oKɛ jɛŋ bɛɛ ke eyuu bó

ke, ε ke kendoŋ bɛɛ ke eyumte naa lo bó kɛ. Kɛ mvum bɛɛ ke esuunke bó, ε ke kɛŋkfum bɛɛ ke eyvuuke bó kɛ. ¹⁷pFí nu ke enu nonen, njefo Waa Njee wvù nu entelɛŋ jo kawla nu ke ɛɛɛte bó díew nɛɛynjee le, joo bó gene bó bó fô joo yì nyaa nshii nu le. Ε Nyo' ten nu ke esho misem yicii ejise ɛbole.”

Ε Waa Njee bay kelay ke ejim

8^qE Waa Njee ke bay kelay ke bokaŋ bosooshwi yì ŋwa' we le, ε mond-vuum cife fowe nen ndvumm gen buy kɛŋgawten ke ntam kefew e. ²rE me mum n'ɛn bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwi bô ké no leeme ê Nyo' fwe. Ε bó nya disoŋ disooshwi ê bó. ³sE nceendaa Nyo' wvumvu ne to leem fô ketañ ke ncese le kɛŋke kelaŋ kè bó tone jiin jó, ε bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yɛɛle. Ε bó nya jiin ê wvú ε dí duule keetaashe yì ketañ ke ncese le bô bunle yi bonyii bô è nu bo Nyo' le. Ε ketañ kedvu nu ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew kè yɛɛle, ε kí nu fwe dvu kawla. ⁴E wvú ton, ε njiim jiin didvu bô bunle yi bonyii bô è nu bo Nyo' le buy ɛbo jo wvú ben gen fwe dvu Nyo'. ⁵tE nceendaa Nyo' wvudvu mum ne jo kelaŋ kè bó tone jiin jó kɛ, jo ŋguy fô ketañ ke ncese le, gɛɛ jó ε wvú yɛnsen, ε wvú mum laŋ yì nshe le. No wvú laŋ nonen, ε jaŋ no lawkene, baykene, dvúmte, ε nshe shiike.

Ε bonceendaa bo Nyo' le kew toŋ disoŋ dinew

⁶E bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwi bô to kɛŋke disoŋ di disooshwi die mum seyse ye keeton disoŋ didvu.

^h7:9 5:9; 6:11; Lɛw 23:40 ^l7:10 5:7 ^j7:11 4:4, 6 ^k7:12 4:11

^l7:13 6:11; 7:9 ^m7:14 1:5; 22:14; Mben 51:9; Dan 12:1; Mat 24:21

ⁿ7:15 21:3 ^o7:16 Yɛsa 49:9-10 ^p7:17 5:6; 21:6; Jon 10:10-11; Esek 34:11-16, 23-24; 21:4; Mben 126:5-6; Yɛsa 25:8 ^q8:1 Saka 2:17; Abk 2:20 ^r8:2 Yosh 6:4, 6; Mat 24:31 ^s8:3 5:8; Ksm 30:1, 3 ^t8:5 4:5; 6:12-13; Lɛw 16:12; Esek 10:2

⁷uvE nceendaa Nyo' wvu fwe tonj ye sonj, e ebew bô nguy e bó e fiysen bô elème tfuwe yí nshe le. E keba ke nshe le kemwaanj ente jo biba bitete fie, e keba kemwaanj ente jo biba bitete bi bite le fie, e egay yò tæke ecii fie ten.

⁸wE nceendaa Nyo' wvu bokañ bofæe tonj ye sonj, e bó tfume fiee fimew e nguy beenci yí dvú le, e fí nu diewe kum wvu baay e. E fí gbwe ê joo yi baay e. E keba kemwaanj ente jo biba bitete bi joo yi baay e nê tu elème. ⁹E keba kemwaanj ente jo bitete bi mwëem mvu mvuyuum e mvù nu ê joo yi baay e kpweken. E keba kemwaanj ente jo biba bitete bi bonjguw bo ê joo le sawye.

¹⁰E nceendaa Nyo' wvu bokañ botete tonj ye sonj, e jon mi yi baay nê fowe beenci diewe ken'yeese le, gbwe banj keba kemwaanj ente jo bitete bi jóo yí booke le bô mondvuum mò jóo ké no buyte mó le. ¹¹xDiee di jon yidvu le nu le Ncewcew. No yí gbwe nonen, e keba kemwaanj ente jo biba bitete bi jóo le no cewcewe. E bonyii nteen kpweken nje jóo yidvu yí bó to wuu, njejo jon yidvu to nu e ge wase e jóo yidvu no cewcewe lo.

¹²yE nceendaa Nyo' wvu bokañ bonew tonj ye sonj, e fiee fimew bvuw diuu keba kemwaanj ente jo biba bitete bô keba kemwaanj ke kpwee le ente jo bitete. E fí bvuw ten jón keba kemwaanj ente jo bitete. E biba bibole kemwaanj kemwaanj no jiime. E n'yuuf faje yaa bvuu nu dvú ê keba kemwaanj e ente jo biba bitete ke emvunsheej noo ke entañ e ke.

¹³E me no ntaale, nê n'yuw e nfaandun fuunke foweewe no wvú to bile entelenj jo ebule gayte le, "Ijgew eey, ngey eey,

ngew nu ke enu fô bonyii bô nu yí ekolê ke nshe le seke bó e tonj disonj di sheke di bonceendaa bo botete nu wase keeton e."

E bó tonj sonj yi bokañ botin

9^zE nceendaa Nyo' wvu bokañ botin tonj ye sonj, e me n'yen jon mi le e yí to nê fowe gbwe fokuse. E bó nya ken'yene ê jon yidvu kè yen'yi kentuke kè shiile nen njoonj e. ²aE jon yidvu mum yene diuw kentuke kedvu, e njiim buy jó nen kemm, kè yí buy ê mwëem e fô bó e kfum. E njiim yí buyeê ê kentuke kedvu le ge e diuu bô ebule nê no yiile lo. ³bE cúma buy ê njiim yidvu le shii yí nshe le. E bó nya cúma yidvu bô mvunggay le yí etawene diewe bonjam bo yí nshe le, ⁴clew le fo yí ebefe bô mwëem mvù kuu yí nshe le, kenæe è nu egay, kenæe bite, kenæe naa la, gay le yí enya ngew e è nu ke ê kfuu bonyii ba bô nu se bó kenke nciise wvu Nyo' fojise fo bó. ⁵Bó to nu e cine le cúma yidvu enya ngew ê bonyii yí kee le yitin. Geenon fo yí eyuwye lo bó kè. Ijgew wvù yí to nu keeke enyaa to nu kè diewe wvu ngam seke wvú e ta wee le. ⁶dYí kee yí yitin yin e nu e bonyii nu ke egomte kpwe yaa yene yí le kè. Bó nu ke ebeele keekpwe, e kpwe lewte lo bó.

⁷eCúma yin to nu kè diewe nyámbala yí nu e seyse wase keebuy gbwen jem e. Mwëem mvumew to nu ê yí efa diewe bifo bi bvunfon e bi bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yæle, e monshim mobole nu diewe mo bonyii le. ⁸fYvúw bikuu bibole to nu diewe yi bokene, e bigew bibole no diewe bigew bi bobvule le. ⁹gYí to kenke ngáw e yí nu diewe

^u8:7 9:15, 18; Esek 5:2, 12 ^v8:7 Ksm 9:23-25 ^w8:8 16:3-4; Ksm 7:20-21

^x8:11 Yeli 8:14 ^y8:12 6:12-13; Yesa 13:10; Esek 32:7-8

^z9:1 11:7; 20:1; Job 26:6; 28:22; Luk 8:31; 2Bi 2:4

^a9:2 Kej 19:28; Ksm 19:18 ^b9:3 Ksm 10:12-20 ^c9:4 7:2-3

^d9:6 Job 3:21; Yeli 8:3 ^e9:7 Job 39:19-20; Jue 2:4 ^f9:8 Jue 1:6 ^g9:9 Jue 2:5

ketwaa kè bonyii bo jem e banyì gvwù dvù. É yí díoo bile é bíbè bíbole no yole diéwè bikoto nteen bì è guute nyámbala seke bí lewte gbwen jem e. ¹⁰É yí kèŋke diwvunte bô geŋ diéwè bonŋam e. É mvunŋay mvubole mvù bó nyaa ngew dvù é bonyii yí kee yí yitin e nu é è nu yí diwvunte din e. ¹¹Bó to kèŋke nfon wvubo é è nu nceendaa wvù taale fô kentu kè shiile nèn ŋoonŋ e kie, é diee diew nu é díew Ibulu le le Abadon, nu é díew Glek e le, Abolion (é diee din nu le wee wvù beete lo).

¹²Wvun wvù fey bæ ngew wvu fwe. Geenèn ben eyeké eyuw, bomew bonŋew bæ bii ejim bofæ.

É bó toŋ soŋ yí bokaŋ bosooaan

¹³hÉ nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bosooaan toŋ ye soŋ, é me n'yuw é diew buy fô bitoŋ bi binew bì è nu bi ketaŋ ke ncese le kè bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yæle, kè nu fwe dvu Nyo', ¹⁴jemyi é nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bosooaan wvù to kèŋke soŋ we le, "Faye bonceendaa bo bonew bô bó nu é kay mbew joo yí kuuke yí Yuflets e." ¹⁵JNonèn, é nceendaa Nyo' wvudvu mum fay bonceendaa bo bonew bodvu. Bonceendaa bodvu nu é bó to seyse gæ no ceyte kefew bô diuu noo kpwee bô kelum kè bó nu ke efay bó, é bó eyuwye keba kemwaan ente jo bitete bi bonyii le. ¹⁶Me nto nu é n'yuw no ngoo bonyii bo jem e bo yí nyámbala le nu. Bó to nu bomala gee fæ (200,000,000). ¹⁷kNyámbala yí me nto n'yenæ é fiee diéwè efíle le fie bô bonyii bô to benæ yí dvù le to nu é yin je le: bonyii bodvu to nu é jise bitwaa baŋ gvwù dvù é ncom wvudvu yæle diéwè nguy e,

bvu u nu diéwè ebule le, bvu u nu ten diéwè fínggŋge le. Bikuu bi nyámbala yidvu le to fieesene bi bobvule le, é nguy bô njiim noo fiee fimew diéwè mvunŋaŋ mvù beenci le, buyte é yí emvu. ¹⁸Mwëem mvu bonŋew e mvun mvù è to nu, nguy bô njiim noo fiee diéwè mvunŋaŋ mvù beenci le, mvù to buyte é nyámbala yidvu emvu to nu é yu bonyii keba kemwaan ente jo bitete. ¹⁹Mvunŋay mvu nyámbala yidvu le nu é è nu emvu jo yí bô yí diwvunte diyile. Diwvunte diyile nu diéwè yó le kèŋke bikuu, é è nu fiee fí yí lemse bonyii dvù.

²⁰lmNaa no fí to kooyæ nonèn, kebase ke bonyii le kè mwëem mvu bonŋew e mvun to baa yuwye bó, to baa cim ekumen mvuntelem mvubole yí mwëem mvù bó to gee bô can yibole kè. Bó to baa kumen keebunlee bonceendaa bo dèwle le bô mvumooso kenæ è nu mvù bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yæle kenæ kè baa kenæ bô ketfu kè næ, kenæ eta, kenæ kete. É mvumooso mvun nu se mvù nulo eyen fiee le kenæ eyuw kenæ elen. ²¹Bó to baa cim kumen ten mvuntelem keeyuwyi bonyii kenæ keegæ nfim kenæ cee nce nnyen kenjaŋ kenæ coŋene kè.

Nceendaa Nyo' wvù to kèŋke fiŋwa' é bó é yene

10ⁿÉ me mbvu n'yen nceendaa Nyo' wvumvu wvù temyi le é wvù shiile too fowe, é kembew é sũm wvù diéwè ndvu le, é kela é daa ewe jo ekolè kew. Bvushiw bwew to nu diéwè diuu le, é bikaa biew nu diéwè leme di nguy e fô dí bene. ²oWvù to kèŋke fiŋwa' fimew é wvù ébo é bó é yene. É wvù shii tome ekale kew ke eceey yí joo yí baay e,

^h9:13 8:3; Ksm 30:1-3 ⁱ9:14 7:1; Dito 1:7 ^j9:15 8:7-12

^k9:17 Job 41:10-12 ^l9:20 16:9; Ksm 20:13-15

^m9:20 Dan 5:4, 23; Mben 135:15-17; Yæsa 44:9-20 ⁿ10:1 4:3 ^o10:2 5:1; 10:8

tome ke ɛŋkoŋko yî nshê le. ³PNo wvù tome nonen, fuŋ foweewe diêwê bvule fô wvù wamte le. No wvù fuŋɛ nonen, ɛ jaŋ yî ké no baykene bokaŋ bosooshwi y mum jeme. ⁴No jaŋ yî ké no baykene bokaŋ bosooshwi yidvu jeme nonen, ɛ me mum no ŋgomte keensaŋ fiɛ fi yî jeme, ɛ diêw mi gay ɛ me fowe le, “Geele fiɛ fi jaŋ yî ké no baykene bokaŋ bosooshwi yin jeme eshem. Fo wo esaŋ ɛ ŋwa' le kɛ.” ⁵ɛ nceendaa wvù me nto n'yenɛ ɛ wvù leeme yî joo yi baay e noo yî nshê le wɛ cake kebo kew ke ɛcɛy we, ⁶kan ɛ diee di wee wvuwɛ wvù nu dvù sekeci se ŋka le wvù è nu wvù wvù to bomɛ ɛbule bô mwëem mvunciim mvù nu yî dvù le, noo nshê bô mwëem mvunciim mvù nu yî dvù le, noo joo yi baay bô mwëem mvunciim mvù nu jó. ɛ wvù kan gay le, “Kɛ Nyo' bɛɛ edvuyte lo keege fiɛ fi wvù gomte kɛ! ⁷rɛ nu ke enu ediuw yò nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bosooshwi y nu ke etoŋ ye soŋ, ɛ Nyo' ege ɛ fiɛ fi wvù nyile eto ekocen no wvù to jemyɛ wase ɛ bonyii bew bo lemme le bô è nu bonyii bew bo ntum e.”

⁸sɛ diêw yî me nto n'yuwɛ wase fowe ye bvuu jeme ɛ me le, “Gɛnɛ efi ŋwa' wvù bó nu ɛ yene wɛ ɛbo jo nceendaa Nyo' wɛ wvù leeme yî joo yi baay e bô yî nshê le.” ⁹ɛ me mum ŋgen fô nceendaa Nyo' wvudvu le ŋgay le wvù enya fiŋwa' fidvu ɛ me. ɛ wvù gay ɛ me le, “Ko edie. Wvù nu ke edioo ɛ bow ɛ wo eshem ecewcewe lo. Geenɛn, ɛ wvù nu ke eyeke ɛ wo ɛmvu diêwê bvutuw e.” ¹⁰ɛ me mum nfi fiŋwa' fidvu ɛbo jo nceendaa Nyo' wvudvu, ndie. No me nto ndiee, ɛ wvù no yeke ɛ me ɛmvu diêwê bvutuw e. Geenɛn seke wvù to bowɛ wase

eshem no cewcewe lo. ¹¹No me ndiee, ɛ bó mum gay ɛ me le, “Wo kɛŋke keebvu e etefe ntum Nyo' ɛ bonyii. Ntum wvun nu ɛkumɛ dikfuu di bonyii le bô bitum noo bonyii bô jemyi dikfuu di diêw e noo bonfon.”

Bonyii bo ntum Nyo' le bo bofɛɛ

11 ^tɛ bó mum nɛ nya nfew ɛ me ɛ wvù nu diêw kemaŋ e, gay ɛ me le, “Gɛnɛ efew yew ncese Nyo' bô ketaŋ ke ncese le, etaŋ ten bonyii bô bunlee Nyo' dvù, ²u geenen fo wo efew lakfulɛŋ yî ekfuŋ kɛ. Cinɛ dvù njefo bó nu ɛ nya wase ɛ bonyii bô yaa nu kɛ Bojuu. Bó nu ke eben yî kelaante kè yuule le, en-vuwɛ kelaante kedvu yî kee le mbaanyɛ ncow fɛɛ. ³Me nu ŋke enya mvungay ɛ bonyii bem bo bofɛɛ bô jemyi ɛkumɛ me, ɛ bó eteete ntum wɛm ɛ bonyii yî ediuw e ntfuke bô gee fɛɛ kecow mbaŋsoocaan e (1,260). Bó nu ke eteete ɛ bó ɛ jise bimbamkpwe.”

⁴vBonyii bo bofɛɛ ban nu bite bi Olif e bi bifɛɛ noo mwëem mvu mvunfɛɛm mvù bó tomyi bin'yeeɛ yî dvù le mvù ké no leeme fwe dvu Tata wvù kɛŋke nshê. ⁵wɛ wee ke enɛ ɛ no gomte keege fiɛ fi befe bô bó, ɛ ŋguy ebuy dew yibole efiese lo wee wvubo bvuban wvudvu. ɛ nɛɛ no wee gomte keege fiɛ fi befe bô bó tu wvù kɛŋke keekpwe nonen. ⁶xBó kɛŋke mvungay mvù è nulo ɛ bó ebaŋ ɛbule le fo jaŋ ecem naa lo yî nshê le ediuw yò bó nu eteete ntum Nyo' le. ɛ bó kɛŋke ten mvungay mvù è nulo ɛ bó ebaŋkɛ jóo ɛ yî etu ɛlɛmɛ noo mvungay keelaŋ dikfuu di bimfim e yî nshê le naa seke la wvù bó shieele.

^p10:3 Yeli 25:30-31; Os 11:10 ^q10:6 Mben 146:6; Dan 12:7; Lem 4:24

^r10:7 22:6; Yeli 25:4; Amo 3:7-8 ^s10:8 ɛsek 2:8-3:3 ^t11:1 21:15

^u11:2 Mben 79:1; Luk 21:24; 12:6, 14; 13:5; Dan 7:25; 12:7

^v11:4 Saka 4:1-3, 11-14; Jon 8:17 ^w11:5 2Bfn 1:10; Mben 97:3; Yeli 5:14

^x11:6 Ksm 7:17-19; 1Bfn 17:1; Jɛm 5:17

⁷yBó nu ke edioo ε mēse ε jeme fiε fi bó kējke keejeme, é nyam yí bēmtē yí buyte é kentuke kiε kē shiile nen ŋoŋŋ e, ebuy etum jem bō bō, eso bō, eyuwyε bō, ⁸zé εgvun ebo emey ejjime é je é kelaante ke baay e. Kelaante kin nu kē bō teje é díew yí mawēen e le Sodom kēnē le Ijiw, ε é nu jó jò bō to tae Tata wvuu yí kentam e. ⁹Yí édiuw e eta bō kējgawten nu ε dikfuu di bonyii le, kēnē é nu bo ntēw wvù la le, kēnē bō jemyi kfuu díew yí la, kēnē bō bitum bi la le, nu ke etaale εgvun ebo no yó jiimene, etun le fo bō edwey bō kē. ¹⁰aBonyii bō é nu bo yí wŋ wvun e nu ke elanjlaŋe laa é kpweese bonyii ban ε kpweken ε. Bó nu ke esakene lo, ε wee ciinse nnya é wee, ε wee ciinse nnya é wee. Bó nu ke egee nonen njefo bonyii bo ntum Nyo' le bo bofēε ban nu ε to bō ŋgew wvuu baay yí bonyii bō é nu bo yí wŋ e.

¹¹bÉ fi ke kooy, ε édiuw yo eta bō kējgawten éyan ke fey, ε keyoy kē nyaa nshii ne fō Nyo' le, ley yí bō le, ε bō kase ja we. É bonyii yen nonen, kējke nfan baay. ¹²cÉ bonyii bo bofēε bodvu mum yuw ε díew jeme we bō mvungay gayte é bō le, “Ben eben eto fen!” É bō mum no bene gene we é kembew e, ε bonyii bobole bo bvuban e taale. ¹³dKē kefew kedvu le, ε nshe ne shiw bō mvungay baay, ε keba kemwaan ente jo yu-ufe jo kelaante kedvu bvuse. É bonyii bontfuke bosooshwiw (7,000) kpweken no nshe yidvu to shiwēε. É kebese ke bonyii bō to shēkēε le, kējke nfan baay, no tumte moŋkum mo Nyo' wvù nu we le.

¹⁴Wvun wvù fey nu ŋgew wvuu bokaŋ bofēε. Geenēn ben eyeke eyuw, ŋgew wvuu bokaŋ botete nu eto nfew caan.

É bō toŋ soŋ yí bokaŋ bosooshwiw

¹⁵eÉ nceendaa Nyo' wvuu bokaŋ bosooshwiw ke toŋ ye soŋ, ε me n'yuw no díew jemyi bō mvungay we gayte le, “Bvunfon bvuu yí wŋ wvun e nu ε tu wase bvuu Tata wesebeene bō Mboyse we wvù wvù to kawēε le, ε wvù nu ke esaake sekēcii sē ŋka.” ¹⁶fÉ boce' bo bonyii le bo mbaanfiε ncw bonēw ba bō shiilēε yí bokawla bobole fwe dvu Nyo' mum no gbwee tumte monshim mobole fokuse, nyaa mbense wvuu baay é Nyo'. ¹⁷gÉ bō no gee nonen, gayte le, “Bese nyaa keyoone é wo, Tata Nyo' wvù Kējke Mvungay Mvunciim,

wo nu keseen, ε wo to nu wase.

Bese nyaa keyoone njefo wo nu ε jo wase mvungay mvuw mvu baay ε kēw ε no saake.

¹⁸hBonyii bō yaa kee kē wo ^{ss}to ton'yi shém,

ε kefew kē wo nu edunçe shém yo yí ffuuke nu ε kocen wase.

É é nu kefew kē wo nu esaw bonyii bō nu ε kpweken wase.

É é bvuu nu tēn kē wo nu emawce bonyii buw bo lemme le

bō é nu bonyii buw bo ntum e,

ebvuu emawce bonyii bō é nu bo Nyo' le, emawce tēn bonyii bocii bō wvumte diee diuw,

kēnē é nu bo caan caan kēnē bo baay baay.

^{ss}11:18 Bonyii ban fen nu ε bō teje bō teyey le, «bitum».

^y11:7 13:1-2; 17:8 ^z11:8 Luk 13:33-34; Kēj 18:20; Yēsa 1:10; Esek 16:46; Ksm 3:16-19; 7:3-5 ^a11:10 Jon 16:20 ^b11:11 Esek 37:9-10

^c11:12 2Bfn 2:11; Lem 1:9 ^d11:13 6:12-13; Esek 38:19-20

^e11:15 4:11; Ksm 15:18; Mben 22:28-30; Dan 2:44; 1Kol 15:24-28

^f11:16 4:4 ^g11:17 1:8; 4:8; 15:3; 16:7; 19:6, 15; 21:22; Amo 4:13; 2Kol 6:18

^h11:18 19:5; Mben 2:1-5; 110:5-6

È è nu ten kefew kè wo nu else bonyii bò beete bô ekolè ke nshe le.”

¹⁹È bó nê yene kembuŋ ke yew ncese Nyo' yí fowe le. È ŋkuw moŋkan mo Nyo' le wvù to nu yew ncese yidvu le yenê. È jaŋ nê no lawkene, baykene, dvùnte, è nshe shiike, è ebew yo baay baay shiile.

Kpwoon mvu bô kenŋuum ke nyam mi le è yí fieesene nyam joo

12^jÈ me nê n'yen kfuu fiê fimew fi diuw wvù yumeen e fowe. È to nu kpwoon mvu è wvù è tfume diuu ye le diêwê ndvu le, è kpwee nu êku jo bikaa biew, è wvù è bon kefo ke bvunfon e, è jón nu yí dvù le yuufe ncow fiê. ²Wvù to nu bô fue, lumte wase keeboo, yuuke nsase lume, beele.

³È me mbvuu n'yen kfuu fiê fimew fi diuw wvù yumeen e fowe. È to nu kenŋuum ke nyam mi le è yí yeele lo, è yí fieesene nyam joo. È yí kenŋe bikuu bisooshwi y bô bitoŋ yuufe, è bifo bi bvunfon e bi caan caan bisooshwi y nu yí bikuu bidvu le. ⁴È yí jiw wvun we, è wvù ka keba kemwaanŋ ente jo bitete bi jón e we tfume yí nshe le. È kenŋuum ke nyam e kedvu nê leem fwe dvu kpwoon wvù to lumte wê, wvu le kpwoon wvudvu dioo è boo, é wen engele lo wan wvudvu wvù wvù boke. ⁵È wvù boo wan diemsen, è è nu wvù nu ke esaake bitum bicii bô ketoome ke ketfu le. Geenên, no wvù to bókê è bó mum cun wan wvudvu ben dvù fô Nyo' le, è wvù no nu mbew kawla we le. ⁶È kpwoon wvudvu mum fê lo gen no nu ŋkpwaante bvudvu bvu Nyo' to seysê wase fô wvù le. È è nu fô bó nu ke etaale fô

wvù le yí ediuw e ntfuke bô gee fêe ke-cow mbaŋ soocaa e (1,260).

⁷È jem nê kew woŋ Nyo' le, è nceenda Nyo' wvù Maykel bô ŋgoo ye bonceenda no diuu bô bo kenŋuum ke nyam yí fieesene nyam joo ye le. È nyam yidvu bô bew bonceenda diuu, ⁸geenen è bó so kenŋuum ke nyam e kedvu bô ŋgoo ye, è bó fanŋ yaa bvuu kenŋe bvudvu woŋ Nyo' le kè. ⁹È bó bvuse kenŋuum ke nyam yí fieesene nyam joo le kîe wvumse è kî gbwe fokuse yí nshe le. Kenŋuum kin nu yo yí bvuyvuum e ye yí è nu dèwle bvuu nu Satan. È è nu wvù wvù læle bonyii yí ekolè ke nshe le kecii. Bó to wvumse wvù bô bonceenda bew è bó gbwe yí nshe le.

¹⁰È me nê n'yuw è díew jem yí fowe woŋ Nyo' le gayte le, “È nêe keseen wvù Nyo' nu eboyse bonyii bew, edunçe mvunŋay mwew mvu lemme le, esaake bvunfon bwew, é Mboyse we wvù wvù to kawê edunçe ten mvunŋay mwew mvu sa' le. Fí nu nonen keseen njefo bó nu è wvumse wase we wê fokuse wvù se ké no leeme fwe dvu Nyo' wesebeene emvunsheenŋ bô entaŋ teyte mwëem yí boom bo bwee wesebeene le. ¹¹È Geenên, bó nu è so wase wvù nje elême ke Waa Njee bô diêw Nyo' yí bó leeme jim nsaw wvudvu le. È kè bó to baa koonŋe nshii wvubo è je yí è nulo è bó emum efane lo keekpwe le kè.

¹²È Nonen, woŋ Nyo' elanlanè, è bonyii bocii bô nu fô, lanlanè ten. Geenên, ŋgew wvu baay nu fô ben e nshe bô joo yí baay, njefo dèwle nu è shii wase è to è ben e. Wvù nu è yinŋsen bô shém yí ffuuke baay,

^j11:19 4:5; 6:12-13; 8:7; 15:5; Job 38:22-23; 1Bfn 8:1, 6

^j12:1 Yesa 7:14; 26:17 ^k12:3 12:7, 9, 13; 13:2; 16:13; 20:2; Dan 7:7, 24

^j12:4 Dan 8:10 ^m12:5 19:15; Mben 2:9

ⁿ12:6 1Bfn 17:1-7; 19:5-7; Mat 2:13; 11:2 ^o12:7 Dan 10:13; Jut 9

^p12:9 20:2; Kenŋ 3:1; Yesa 14:12; 27:1; Luk 10:18; Jon 12:31 ^q12:10 4:11; 11:15;

Job 1:9-11; Saka 3:1 ^r12:11 6:9; Mat 16:25; 5:6; 1Jon 2:14; 5:4 ^s12:12 18:20

njefo wvù kee lo le kefew kewene sheke wase caan.”

¹³É kenguum ke nyam yì fieesene nyam joo ye dioo yen le bó nu é tfume wase wen, wen é gbwe yì nshe le, é yí daa kenlewte ejim jo kpwoon we wvù to bokee wan diemsen e. ¹⁴tGeenen, é bó nya bibé bi nfaandun e bifée é kpwoon wvudvu le wvù ebii dvù keelewte yo ye egen enu njkpwaante yì bilum e bitete bô kengawten é bó taale fô wvù le. ¹⁵É yo yidvu mum bvuse joo emvu diewe joo yì booke le ejim jo kpwoon wvudvu wvu le yì etuu wvù egen dvù. ¹⁶Geenen, é nshe fice kpwoon wvudvu, yene diuw we mi lo joo yì kenguum ke nyam e kedvu to bvusee é yì emvu le. ¹⁷uÉ nyam yidvu mum ton'ye shém bô kpwoon wvudvu, mum ja laa bvudiuw é kebese ke boom bo kpwoon wvudvu le, é è nu bó bô géele bonci bo Nyo' le bvuu leeme jim nsaw Jisos. ¹⁸É yì *mum gen no leeme ngem joo yì baay e.

Nyam yì bemte yì to buyee é joo yì baay e

13^vÉ me mbvuu ne n'yen é nyam yì bemte buyte é joo yì baay e, é yì kenke bikuu bisooshwi y bô biton yuufe noo bifo bi bvunfon e bi caan caan yuufe yì biton bidvu le, é ediee yò beete bô diee di Nyo' le nu yì bikuu bidvu le. ²wNyam yidvu yì me nto n'yenée to fieesene biao, é ekaw eye nu diewe yo nyam mi yì bó teje le bæ le, é diuw we nu diewe wvu bvule le. É kenguum ke nyam yì fieesene nyam joo le kie mum nya nyam yidvu bô mvungay mwew noo kawla we le yì esaake bô mvungay mvu

baay. ³xÉkole ke nyam yidvu le kemew to nu é yuu kenke wase kfuu kelemtee kemew é è nu kè to nulo eyu lo yì, geenén é kí to bonen wase. É diuw yum lo bonyii bocii yì ekole ke nshe le, é bó no gbwee ejim jo nyam yidvu. ⁴É bonyii no nyaa mbense wvu baay é kenguum ke nyam yì fieesene nyam joo ye le, njefo yì to nu é nya nyam yì bemte yidvu bô mvungay mwew. É bó mum no nyaa ten mbense wvu baay é nyam yì bemte yidvu gayte le, “È nu yee diewe nyam yì bemte le, é è nulo ediu yee yì?”

⁵yBó to nu é cine nyam yidvu le é yì no kenke diuw wvù è nulo é yì ejemyi díew kensaa ye dvù, bvuu beete bô diee di Nyo' le, bvuu cine ten le yì esaake yì kee le mbaanye ncow fée. ⁶É yì mum kew no jemyi díew yì befe ekume Nyo', beete bô diee diuw bô bvudvuu bvù Nyo' nu fó le noo bonyii bô nu won Nyo' le. ⁷zBó to nu é cine ten le yì etum jem bô bonyii bô è nu bo Nyo' le, eso bó, cine ten le yì ekenke mvungay ewe jo bontew bocii bô bonyii bocii noo bonyii bo díew e yicii, noo bitum bicii. ⁸aBonyii bocii yì ekole ke nshe le nu ke enyaa mbense wvu baay é yì. Bonyii ban nu wee tfuu wvù bó to baa san wase diee diuw é njwa' le é won se ke kew e ke. É njwa' wvun nu wvù ediee é bonyii bô kenke nshii nu jó, é è nu njwa' Waa Njee wvù bó to selee.

⁹Wee wvù kenke bitem, é wvù yuw. ¹⁰bÉ wee nu é fí nu le bó nu ekoo wvù, tu bó nu ekoo. Wee é no nu é fí nu le wvù nu ke ekpwe yì finyo le, tu bó nu ke eyu wvù bô finyo. Fin gene fô bonyii bô è nu bo Nyo' le le bó ekuu shém, eleese fitele yì ye le.

*12:18 Bonjwa' bo boyvuum bomew kenke fen le, “É me mum ngen ...”

^t12:14 11:2 ^u12:17 6:9; 11:7; 13:7; Dan 7:21 ^v13:1 Dan 7:3; 11:7; 19:20; Dan 7:3-8, 21, 25 ^w13:2 2Tes 2:9 ^x13:3 17:8 ^y13:5 Dan 7:25; 11:36; 11:2

^z13:7 12:17 ^a13:8 3:5; 5:6 ^b13:10 14:12; Yeli 15:2; 43:11; Luk 8:15

Nyam yì bemte yì to buyee ê nshe le

¹¹cE me mbvuu ne n'yen yimi nyam yì bemte le, e yiyin buyte ê nshe le, e yì kɛŋke biton bifee diewe bi waa njee le, jemyi diewe kenguum ke nyam yì fieesene nyam joo ye le. ¹²Yì to dunçi mvunğay mvu nyam yì bemte yì fwe ye le mvunciim ejise jo nyam yidvu. E yì ge e ekole ke nshe le kecii bô bonyii bocii bo yì nshe le no nyaa mbense wvu baay ê nyam yì fwe ye yì kelẽmtẽ kew kè to nulo eyu lo yì to nu e bonen wase le. ¹³dYì to gee mwëem mvù dunçi mvunğay mwew, gee naa e nguy nɛn'yi we shile fokuse e bonyii yene. ¹⁴No bô to nu e cinẽ le yì egee mwëem mvù dunçi mvunğay mwew fwe dvu nyam yì bemte yimi ye, e yì mum no læle bonyii bô nu yì nshe le dvú. E yì mum gay e bô kene laŋ yì fieesene nyam yì bô to lemsee bô nyo e yì no nu ke dvú ye le. ¹⁵eBô to nu e cinẽ le yì enya keyoy ê laŋ nyam yì bemte yidvu, wvu le è nu naa lo é laŋ yidvu ejemyi, gee e bô yuwyi bonyii bocii bô faanke keenyaa mbense wvu baay ê laŋ yidvu. ¹⁶Yì to nu e gay le bô ege nciise yì bonyii le bocii yì kebo ke ecɛy e kenẽe fojise, gay le bô ege yì wee le kenẽe è nu wee wvu caan kenẽe wvu baay, kenẽe wee kp-waw, kenẽe wvù fuute, kenẽe è nu nfwa, kenẽe è yaa nu ke nfwa, ¹⁷fWvu le fo è nulo é wee eguy kenẽe egese fiee se wvù kɛŋke nciise wvudvu ke. Nciise wvun nu diee di nyam yì bemte ye le, kenẽe ejise e ɲwa' yo diee di nyam yidvu le. ¹⁸Fin nu fiee e fì shieele bvufee bvù baay. Wee wvù kɛŋke bvufee etan ejise e ɲwa' eyan yò è nu diee di nyam yin e ekiee. Ejise e ɲwa' eyan leeme fô diee di wee wvu

wum e, e yò nu ê ntaŋ e le, gee soocaan bô mbaŋ soocaan ncow soocaan (666).

Waa Njee bô bonyii bo 144,000

14^gBen eyeke eyuw, e me ndioo mbvuu ntaa, ne n'yen Waa Njee le e wvù leeme yì kum wvù Sayon e, e bonyii bontfuke gbwee kecow mbaanyẽ ncow bonew (144,000) nu bô wvù. Bonyii ban nu bô to kɛŋke nciise diee diw bô di Ice le fojise fo bô. ²hE me n'yuw e diw too fowe yole diewe joo yì gbwee ê ɲkon e, dvũnte ten diewe jaŋ yì baykene le. Diw yì me n'yuwẽ yidvu to jemyi ten diewe dikome fô bonyii kumte le. ³iBô to yemte ɲkiee mvu wvu fwe fwe dvu kawla bô mwëem mvu mvuyuum mvu mvunem mwe noo bocẽ' bo bonyii le ba. Ke è to nulo é wee mvu ekiee ɲkiee wvudvu efey bonyii bo bontfuke gbwee kecow mbaanyẽ ncow bonew ba ke. E è nu bô bô bô to sumee wase can kebefe le yì nshe le. ⁴jBoban nu bonyii bô to baa ebefe wase ye yibo bô bokene ke, ɲjefo ke bô to kee wase bokene ke. E nu bô bô ké no bii Waa Njee le naa fɛe fô wvù gene. Bonyii ban nu bô bô to sumee ente jo ɛŋ-goke ke bonyii le kecii le bô enu diewe mvuntam mvu fwe le fô Nyo' bô Waa Njee le. ⁵kMbiay ke baa yuu buy wase diuw wvubole ke. Bô nu fibole se nlom.

**Njeme bonceendaa
bo Nyo' le bo botete**

⁶lE me mbvuu ne n'yen nceendaa Nyo' mvu le e wvù bile entelɛŋ jo ebule. Wvù to kɛŋke saaka wvù jee wvù mɛy lo keefewce ê bonyii bô nu yì nshe le bocii. Wvù to nu keefewce ê bitum bicii, bô bontew bocii, noo bonyii bô jemyi naa díew yì la noo naa bonyii bô la bocii. ⁷mE

^c13:11 Mat 7:15 ^d13:13 16:14; 20:8 ^e13:15 14:9, 11; 15:2; 16:2; 19:20; 20:4;

Yesa 44:5; Dan 3:5 ^f13:17 13:18; 15:2 ^g14:1 22:4; Yesa 4:5; Jue 3:5; 3:12

^h14:2 1:15; 15:2; 19:6; Esek 1:24-25 ⁱ14:3 4:4, 6; 5:9 ^j14:4 Jon 10:4-5

^k14:5 Yesa 53:9; Sef 3:12-13 ^l14:6 Mat 24:14 ^m14:7 Mben 146:6

nceendaa wvudvu fun foweewe le, “Ben efanè Nyo' tumtè monkum mew, njefo kefew ke nsaw we le nu ε kocɛn wase. Ben enyaà mbense wvu baay ê wvú wvù to bomɛɛ ebule bô nshe noo joo yi baay bô mondvuum mò jóo buyte mó le.”

⁸⁹ɛ wvumvu nceendaa Nyo' wvu le bofɛɛ, no bii wvú le gayte le, “Babilon wvu baay nu ε gbwe wase, wvú nu ε gbwe wase. Ê nu wvú wvù nu ε ge bitum bicii ε wu nce we nsake diɛwɛ mbvuum e.”

⁹⁹ɛ wvumvu nceendaa Nyo' wvu le botɛte mum bi tɛn bó le, no fuunɛke foweewe le, “É wee mom lo ε nya mbense wvu baay ê nyam yì bɛmte yɛ bô ê lanɛ nyam yidvu, ε kɛnɛ tɛn nciise fojise kɛnɛ yì kebo le, ¹⁰⁹Ptú wvú nu ke ewu shém Nyo' yì ffuuke diɛwɛ no wee ké wu mbvuum. Shém yidvu nu ε wvú ε bɛɛɛ ê fiko fiew fi nsase le ε wvú baa fiysen kɛ. Wvuwe wee nu ε bó nu ke elanɛ wvú ê fiɛ le ε fí fiɛ diɛwɛ mvunɛkan e, é wvú eyene nɛgɛw jó. Fifiɛ nu ke enu fwe dvu bonceendaa bo Nyo' le bô yuule bô Waa Njee. ¹¹⁹Njiim nu ke ebene kɛ lo sekeci se nka fô bó lanɛ bó nɛgɛw e. Kɛ bonyii ban bô nyaa mbense wvu baay ê nyam yì bɛmte bô ê lanɛ nyam yidvu noo bonyii bô kɛnɛ nciise dieɛ diɛw nu ke ekenɛke naa lo nɛɛtɛn yì nɛgɛw wvubole emvun-sheɛn kɛnɛ ɛntan kɛ.” ¹²⁹Fifiɛ gene fô bonyii bô è nu bo Nyo' le bô è nu bó bô gɛɛle bonci bo Nyo' le, ε bó ε lese fitele yì Jisos e, le bó kɛnɛke keekuu shém.

¹³⁹ɛ me nɛ n'yuw ε diɛw jemyi won Nyo' le, gayte ê me le, “Sanɛ fin: ε kɛw yì kɛseen ε gen lo nu ε njon wvu baay nu fô bonyii bô kpweɛ ε bó ε taashe bô

bo Tata le.” ε Keyoy ke Nyo' le bɛnɛ le, “Njon wvu baay nu fô bó le keɛɛɛ, njefo bó nu elɛɛtɛn yì monlum mobole, é gee dibole di jee ebi bó le.”

Nɛgbwele wvù è nu nsaw Nyo'

¹⁴⁹Ben eyekɛ eyuw, ε me nɛ ntaa n'yeɛn kembɛw e ε kí baa lo, ε wee ε shii yì kembɛw kedvu le fieesene wee wvù dieɛ nu Waawee. Wvù to nu ε bon kefo ke bvunfon e ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kɛ yeɛle, kɛnɛke finyo ɛbo ε fí nu diɛwɛ fi yun e, kooɛle. ¹⁵⁹ɛ wvumvu nceendaa Nyo' nɛ buy yew ncese le, funɛ wee wɛ wvù to shilɛɛ yì kembɛw e foweewe, gay le, “Nɛke finyo fiuw egbwele nɛgbwele dvú. Kefew ke nɛgbwele le nu ε kocɛn wase, ε ɛkolɛ ke nshe le nu ε loocɛ wase ε be kɛ bó egbwele.” ¹⁶Nonɛn, ε wee wɛ wvù to shilɛɛ yì kembɛw e mum jiw finyo fiew yì ɛkolɛ ke nshe le, ge nɛgbwele dvú yì nshe le.

¹⁷⁹ɛ wvumvu nceendaa Nyo' bvuu buy yew ncese yi fowe le, ε wvú kɛnɛke tɛn finyo diɛwɛ fi yun e ɛbo ε fí kooɛle. ¹⁸⁹ɛ wvumvu nceendaa Nyo' mum buy fô ketanɛ ke ncese le, ε è nu wvù kɛnɛke mvunɛganɛ ɛwe jo nɛguy. ε wvú fun foweewe ê wvumvu wɛ wvù to kɛnɛke finyo fi kooɛle fie le, “Nɛke finyo fiuw esumye bikawci bi mvuntam mvu mbvuum e dvú yì nshe le, njefo mvuntam mvudvu nu ε yeɛ wase.” ¹⁹⁹ɛ nceendaa Nyo' wvudvu mum jiw finyo fiew yì nshe le, sumye mvuntam mvu mbvuum e mvu yì nshe le, baance, tfuw bvudvu bu baay bvù bó somte mbvuum fó le, ε fifin dunɛci fiɛ fi shém Nyo' yì ffuuke nu ke ege bô bonyii. ²⁰⁹ɛ bó no somte mvuntam

†14:18 Mvuntam mvun nu ê diɛw bala le le, «grapes.»

⁹14:8 17:2; 18:2 ⁹14:9 13:15 P14:10 15:7; 16:1, 19; 19:20; Kɛn 19:24; Mben 11:6; Yeli 25:15; Esek 38:22; Mat 25:41 ⁹14:11 19:3; Yɛsa 34:10

⁹14:12 13:10 ⁹14:13 1:3; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7, 14; Ibu 4:9-10

⁹14:14 Dan 7:3-14; Mat 13:39-40; 17:5; 24:30; Lem 1:9 ⁹14:14 1:7, 13

⁹14:19 19:15; Yɛsa 63:1-6

mvu mbvuum e modvu bô bikaa ekfun jo kelaante, ε è buyte elemε, yijsene bene buyte diewe fô diuw nyambala le, læŋke gene, gen buy diewe bomay e gee fεε.

Bongew bo bosooshwi bô è nu bo kemese le

15^wε me mbvuu ne n'yen kfuu fiε fi diuw wvù yumεen e fimew fowe, ε è nu naa lo keŋhaw ke fiε le ke baay. È to nu bonceendaa bo Nyo' le bosooshwi ε bô keŋke bongew bosooshwi bô è nu bo kemese le keenya ê bonyii, njefo boban nu bô Nyo' nu emese edunçε shém ye yì ffluuke dvú.

²xε me mbvuu ne n'yen fiε fimew e ε fi fieesene joo yi baay mi yì nu ε bô ε fiysen bô nguy, ε yì yuule naa diewe kenlæy e. Ε bonyii bomew leeme mbew joo yi baay yidvu le ε è nu bô to soε wase nyam yì bemte ye bô laŋ ye noo ejise ε ŋwa' yò è nu diee di nyam yidvu le. Bó to leeme fô keŋke dikome di Nyo' le can e, ³yzemte ŋkiee Muses wvù wee lemme Nyo' bô ŋkiee Waa Njee. Bó to yemte le, “O Tata Nyo' wvù Keŋke Mvungay Mvunciim,

mwëem mvù wo gee nu naa mvu baay bô mvu keŋhaw e.

Wo nu Nfon bitum bicii, ‡

ε je yì wo gee mwëem jó nu yì teyey bô yì keceey.

⁴aO Tata, wee wvù nulo saa efane wo, tumte monkum muw nu yεε?

È mεy ke wo maan wvù yuule.

Bitum bicii nu ke etoo nyaa mbense wvu baay ê wo,

njefo bó nu ε yen mwëem mvù wo gee le ε mvú nu teyey.”

⁵bEjim jodvu ε me ne ntaa, n'yen ε bó yene yew ncese yì fowe yì è nu cun yì dunçi le Nyo' nu bô bonyii. ⁶cE bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwi bô to keŋke bongew bo bosooshwi ba mum buy yew ncese yidvu le. Bó to nu ε tfume ndvú ε yì looci lawkene, waw diŋ'waw yì gvúw e ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yεεle. ⁷dE fiε fimwaaŋ ŋgoo mwëem mvu mvuyuum mvu mvunem mwe le mum nya bintee bisooshwi ε bonceendaa bo bosooshwi ba ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yεεle. Bintee bidvu to nu ε yijsen bô shém yì ffluuke yì Nyo' wvù nu dvú sekeci sε ŋka. ⁸eE yew ncese ne yijsen lo bô njiim yì nen'yi fô n'yu Nyo' bô fô mvungay mwew e. Ε fi mum no nu le wee yaa to nulo ebvuu eley yew ncese Nyo' le ke, gen buy no bongew bo bosooshwi bô bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwi ba to keŋke keenya ê bonyii to kaε.

Bintee bi bisooshwi bi shém Nyo' yì ffluuke le

16^fε me ne n'yuw ε diew mi jemyi foweewe yew ncese yidvu le ε bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwi ba le, “Ben egen etfuw shém Nyo' yì ffluuke yì nu ε bintee bi bisooshwi bie le yì nshe le.” ²gE nceendaa Nyo' wvu fwe mum gen tfuw kew kentee ke shém Nyo' yì ffluuke le yì nshe le. Ε biŋkokæn bi bemte luci, kooyε bonyii bô to keŋke nciise nyam yì bemte ye nyaa mbense wvu

‡**15:3** Boŋwa' bo boyvuum bomew keŋke le, “Nfon wvu sekeci”, bomew le, “Nfon bonyii bô è nu bo Nyo' le”.

^w**15:1** 4:5; 15:7; 16:1; 17:1; 21:9 ^x**15:2** 4:6; 5:8; 13:15; 18; 14:2

^y**15:3** 4:11 ^z**15:3** 16:5-6; 19:2; 22:12; Dito 32:4; Mben 145:17; Ksm 15:1; Mben 111:2; 139:14 ^a**15:4** 14:7; Mben 86:9; 98:2-3; Yesa 2:2-3; Yeli 10:6-7

^b**15:5** 11:19; Ksm 40:34; Lem 7:44 ^c**15:6** 1:13; Dan 10:5

^d**15:7** 4:6; 14:10; 16:1 ^e**15:8** Ksm 40:34-35; Yesa 6:4; Esek 44:4

^f**16:1** 15:1; Mben 69:24; Yesa 66:6; Yeli 10:25 ^g**16:2** 13:15; Ksm 9:10

baay ê lan nyam yidvu. ^{3h}É nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bofëe tfuw kew kentee ê joo yi baay e, é joo yidvu baŋke no nu diëwë elemë ke keŋkpwe ke wee le. É fiee ficii fi to cee ê joo yidvu le kpwe. ⁴É nceendaa Nyo' wvu bokaŋ botete tfuw kew kentee ê jóo yi booke le noo mond-vuum mò jóo buyte mó le, é yí nê tu elemë. ⁵É me n'yuw é nceendaa Nyo' wvù taale fô joo le jeme le,

“Nyo', wo nu Nyo' wvu teyey ê je yi wo sumtene bonsaw ban e.

Wo wvù nu keseen, é wo to nu wase.

O Nyo', wo wvù yuule.

⁶ⁱBonyii ban nu bò elemë ke bonyii bò è nu buw e

noo bonyii buw bo ntum e nu fobo fo bó.

Wo é mum é nya elemë ê bó, bó é wu.

Fifin nu naa nlawma wvubo.”

^{7j}É me nê n'yuw é diëw buy fô ketan je ncese le bense le,

“Ée Tata Nyo' wvù Keŋke Mvungay Mvunciim,

wo sumtene bonsaw buw bii je keçëy bò yi teyey e!”

⁸É nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bonëw tfuw kew kentee é è nu yí diuu le, é diuu keŋke je keekeyte lo ton'yi bonyii diëwë nguy e. ^{9k}É nton'ye wvu baay wvù to buyte yí diuu le no ton'yi bonyii. Geenën é bó faŋe yaa ekumen lo mvuntelem mvubole, etumte é è nu moŋkum mo Nyo' le ke. É bó kaa no beete lo bò diee di Nyo' wvù keŋke mvungay mvu bongëw ban e.

^{10l}É nceendaa Nyo' wvu bokaŋ botin tfuw kew kentee é è nu yí kawla nyam yi bëmte ye le, é woŋ wvù nyam yidvu to saake nê jiim lo. É bonyii no nu yí

monlum e lumyi elem ebo. ¹¹É bó nê no nan'yi lo Nyo' wvù nu we nje nluce bò biŋkoken bibole. Geenën faŋe yaa ekumen gee dibole ke.

^{12m}É nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bosoocaa tfuw kew kentee é è nu ê joo yi Yuflets e, é joo yidvu mum yum, keeseyse je wvu le bonfon bò nen'yi ê keba kè diuu sane le efey jó. ¹³ⁿÉ me nê n'yeŋ biyoy bi yiile bimew e bitete é bí fieesene bisham. É bí buyte diuw keŋguum ke nyam yi fieesene nyam joo le, bò diuw nyam yi bëmte ye le, noo diuw wee wvù mbiayte le wen nu wee ntum Nyo' le. ^{14o}Biyoy bin nu bonceendaa bo dëwle le. É è nu bí bi gee mwëem mvù dunçi mvungay mvubole. Bí ghane gene fô bonfon bo bitum e bicii yí ekolë ke nshe le baanci bó le bó eseyseè jem yi nu ke enu diuu di baay di Nyo' wvù Keŋke Mvungay Mvunciim e.

^{15p}Jisos to nu é gay le, “Ben eyeke eyuw, me nu ŋke enë nto diëwë cooŋ e. Njoŋ wvu baay nu wvu wee wvù baa leete ke, wvù keŋke ndvú ye ye le wvu le fo wvù ke enë etum ebuy kenyi kencimte é bonyii eyen kencimte kew e.”

¹⁶É biyoy bidvu ke mum baance bonfon bodvu fô bvudvuu bvù bó teŋe é diëw lbulu le le Amagedon e.

^{17q}É nceendaa Nyo' wvu bokaŋ bosooshwiw tfuw kew kentee we yi fwefwe le. É diëw mi buy yew ncese le fô kawla nu jemyi foweewe le, “Fí é ge wase ye!” ^{18r}É jaŋ nê no lawkene, baykene, dvûmte é nshe shiike bò mvungay baay. Ke kfuu wvuwe nshiw wvù nshe to shiwee bò mvungay baay

^h16:3 8:8; Ksm 7:17-21; Mben 78:44

79:3, 10; Mat 23:35, 37 ^j16:7 15:3

^l16:10 13:1-2; Ksm 10:21-22; Yesa 8:22

ⁿ16:13 12:3; 13:1-2; Ksm 8:2; Mben 78:45

^o16:14 11:17; 13:13-14; 19:20; Mat 24:24; 2Tës 2:9; 19:11-21

^p16:15 3:3, 18 ^q16:17 16:1; Yesa 66:6 ^r16:18 4:5; 6:12-13

ⁱ16:6 17:6; 18:24; 19:2; Dito 32:43; Mben

^k16:9 9:20-21; 16:11, 21

^m16:12 Yesa 11:15; 44:27; 46:11

nen to ke baa yuu nu wase dvú ε kew no wee to kewë enu yî nshe le ke. Nshiw wvudvu to nu ε bem baay. ¹⁹ε kelaante ke baay senen buy biba bitete. ε bilaante bi bitum e no keeshi. Nyo' to nu ε kume kelaante ke baay kin kè è nu Babilon, nya fiko fi shém ye yî ffluuke le ε wvú selle. ²⁰ε bitum bi è joo enteleŋ bicii fëe lo, ε dikum ten laken lo. ²¹ε ebew yu baay baay no gbwekene fowe ε dimwaan jite diëwë bokilu mbaanyë le. ε ebew yodvu gbwekene yî bonyii le. ε bó no nan'yi lo Nyo', njefo wvú nu ε ciinse ngëw ebew yî bó le. Wvuwvun ngëw to bemte baay.

Kentenŋ ke kpwoon nsake le bô nyam yî bemte

17 ^uε nceendaa Nyo' mvu ente jo bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwi y bô to keŋke bintee bi bisooshwi y bie ne to gay ê me le, “To é me enduŋce ê wo kfuu ngëw wvú bó nu ke enya ê kentenŋ ke kpwoon nsake we wvú nu ε shii yî jóo le nteen. ²vKpwoon wvun nu wvú bô bonfon bo yî nshe le fën gee nsake, ε nce we nsake wvun ε koo wase bonyii bo yî nshe le fën diëwë mbvuum e.”

³wε nceendaa Nyo' wvudvu ne jo me ε me nu can Keyoy ke Nyo' le, gen dvú ŋkpwaante. ε me n'yen kpwoon mvu le ε wvú ε shii yî nyam yî bemte le ε yî yëele nen ghanŋ ε yî ε yinsen lo bô ediee yî ye le yicii yò beete bô diee di Nyo' le. Nyam yidvu to keŋke bikuu bisooshwi y bô bitonŋ yuufe. ⁴xKpwoon wvudvu to nu ε sufe ye bô ndvú bonyii bo baay baay ε yî yëele lo, ε wvú lawkene ye le bô bieε bi bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yëele noo dikfuu di eta yò lumte le noo ejise

ε baŋ. Wvú to jici fiko ê wvú ebo ε bó ε kene bô ketwaa ke bigew e kè yëele ε fi ε yinsen bô mwëem mvù bemte noo nnyen ye kenjaŋ. ⁵yBó to nu ε saŋ diee dimew fojise fo wvú ε dí nu ê ngan e le, “Babilon wvu baay wvú bwee bokene bo nsake le noo wvu mwëem mvù bemte yî nshe le.” ⁶zε me n'yen ε kpwoon wvudvu ε wu wase elème ke bonyii bô è nu bo Nyo' le bô bô yuwyeε nje Jisos, kí ε koo wvú diëwë mbvuum e.

No me n'yenε kpwoon wvudvu le nonen, ε diuw yum me baay. ⁷æε nceendaa Nyo' wë bife ê me le, “Diuw yumte wo nje la? Me nu ensee ê wo kenyile ke fieε le kè nu ekumε kpwoon wvun bô nyam yî bemte yin yî keŋke bikuu bisooshwi y bô bitonŋ yuufe yî tuule wvú. ⁸bNyam yî bemte yin yî wo yen nu ε yî to nu dvú, geenen keseen wvun ke yî nu dvú ke. Yî nu ke enε ekuse ê kentuke kie kè shiile nen ŋoonŋ e, eben ê we emum egen fô bó nu elese lo yî. Diuw nu ke eyumte bonyii bô nu yî nshe le bô bó ke baa saŋ wase ediee ebo ê ŋwa' bonyii bô keŋke nshii le ε kew no wonŋ to kewë le. Wvú nu ke eyumte no bó nu ke eyene nyam yin e, njefo nyam yin to nu dvú, geenen yaa bvuu nu dvú ke, ε yî bæε ke ebvuu eto. ⁹cFin nu fieε ε fi shieele ekole kè keŋke bvufee. Bikuu bi nyam ye le bi bisooshwi y nu dikum disooshwi y di kpwoon we shiile yî dvú le. Bikuu bidvu nu ten bonfon bosooshwi y. ¹⁰Bonfon bo botin nu ε bó ε gbwe wase, ε mwaanŋ bæε saake, ε wvumvu baa to wase ke. Wvuwe nu ke edioo ε to, é wvú ekeŋke ke keenu dvú yî kefew e nen caan. ¹¹Fí ekumε nyam yî bemte ye yî to nu dvú ε yî yaa bæε dvú ke, nu ε yî nu ten nfon, ε nfon wvun nu wvu bokaŋ nyanŋ, geenen ε

^s16:19 14:10; 18:2 ^t16:21 11:19; 16:9 ^u17:1 Yeli 51:13 ^v17:2 14:8; 17:18; 18:3; Yeli 51:7; Na 3:4 ^w17:3 1:10; 21:10; Esek 8:3; 40:2; 13:1-2

^x17:4 18:3, 16; Yeli 51:7; Esek 28:13 ^y17:5 Yeli 2:20; Os 1:2 ^z17:6 16:6

^a17:7 13:1-2 ^b17:8 13:3; 3:5 ^c17:9 13:18

wvù nu ngoo bonfon bo bosooshiwi y ba le. Wvuwë ten nu ke edioo ε to emum egen fò bó nu else lo wvù.

^{12d}Biton bi yuufe bì wo yen bin nu bonfon yuufe bò bó baa enya wase mvunḡay mvu sa' le ê bó kε. Bó nu ke edioo ε ghaa bó, é bó emum ekenke mvunḡay keesaake bô nyam yì bemte yε. Geenën bó nu ke esaw kε yì ntam kefew e mwaan maan. ¹³Boban bocii nu ε bó kenke kε ḡkpawcε mwaan. É bó nu ke enya mvunḡay mvubole mvu sa' le mvunciim ê nyam yì bemte yε. ^{14e}Bó nu ke ebaance etum jem bô Waa Njee, geenën é Waa Njee eso bó, njefo wvù nu Tata botata bocii bô Nfon bonfon bocii. Wvù nu ke etum eso bô bonyii bew bô wvù nu ε tee ε caw ε bó leeme bô wvù sekecii."

^{15f}ε nceendaa Nyo' wε gay ê me le, "Jóo yì wo be yen yì kpwoon nsake wε shiile yì dvù le nu dikfuu di bonyii le bô bibombom bi bonyii le noo bitum noo bonyii bô jemyi naa díew yì la. ^{16g}ε biton bi yuufe bì wo be yen biε nu ε bô bo nyam yì bemte ye nu ke ebane kpwoon nsake wε. Bó nu ke eyow mwëem mwew mvunciim é wvù emey kenyi kencimte, é bó enon nyam ye ye, emese eton wvù bô ḡguy. ^{17h}Fifin nu ε è lese Nyo' é mvuntelem mvubole le bó ege fieε fi wvù shieele, ε mum ε ge le bó ekenkε ḡkpawcε mwaan keenya mvunḡay mvubole mvu sa' le ê nyam yì bemte yε egen ebuy no díew Nyo' ke eto ekocen. ¹⁸ε kpwoon wvù wo be yen wε nu kelaante ke baay kε kenke mvunḡay ewe jo bonfon bo yì nshe le bocii."

No kelaante kè Babilon nu ke egbwe

18 ⁱÉjim jodvu ε me n'yen nceendaa Nyo' mvu le ε wvù shiile too we kenke mvunḡay mvu baay, ε n'yuu we baa yì ekole ke nshe le kecii. ^{2j}ε wvù fun foweewe bô diw yì temyi le, "Babilon wvu baay nu ε gbwe wase! Wvù nu ε gbwe wase! Wvù nu ε tu wase bvudvuu bvù bonceendaa bo dewle le cee fò le. Wvù nu tfum biyoy bì yiile bicii. Wvù nu wase tfum mvunyiim mvù nyene bô mvù bó bane mvunciim. ^{3k}Wvù nu ε gbwe wase njefo bitum bicii nu ε wu wase nce we nnyen kenjan wvù ε koo bó díewε mbvuum e, ε bonfon bo yì nshe le nu ε ge wase nce nnyen kenjan bô wvù. Bonyii bo way e bocii bo yì nshe le nu ε kuken wase yì ye le nje kpaw we wvù wvù nu ε baance wa wvù ε fum lo."

^{4l}ε me mbvuu n'yuw ε díew mi fuunke won wvu we le gayte le, "Bonyii bem, ben ebuy lo jó, wvu le fo ben ke eley bibefe biew e, bô le fo ben ke eley ten ḡgew wvù nu ke eto fò wvù le.

^{5m}Bibefe biew nu ε bí ε looce wase ε yinḡen ε ben ε buy fowe, Nyo' ε kume wvù yì mwëem mwew mvù befe le.

⁶ⁿBó ege bô wvù no wvù ge bô bonyii bomew.

Bó elaw wvù yì gee díew e bokan bofeε. Bó egeε mbvuum mò è nu ḡgew mvunḡkom mvunfεem

ê fiko fi wvù ké no gεεle wvu bonyii bomew e jó,

enya é wvù ewu.

^d17:12 Dan 7:7, 24 ^e17:14 19:16, 19; Dito 10:17; Mben 136:3; Dan 2:47; 1Tim 6:15 ^f17:15 17:1 ^g17:16 17:2; 18:8; Lεw 21:9; Esek 23:29; Os 2:5

^h17:17 17:13 ⁱ18:1 Yεsa 13; 47; Esek 27

^j18:2 14:8; 16:19; Yεsa 13:20-22; 21:9; 34:11, 14; Yeli 50:39-40; 51:8

^k18:3 17:2; 18:11-19; Yεsa 23:8; Esek 27:22-23, 33 ^l18:4 Yεsa 48:20; Yeli 51:45;

2Kol 6:17 ^m18:5 Keḡ 18:20 ⁿ18:6 Mben 137:8; Yeli 50:29

^o**18:7** Y^esa 47:8-9 ^p**18:8** 17:16 ^q**18:9** E^sek 26:16-17; 27:30-35 ^r**18:12** E^sek
27:12-24 ^s**18:15** Y^esa 47:15; E^sek 27:36 ^t**18:16** 17:4 ^u**18:18** E^sek 27:28-34

fiëe mum beele ghayte læ, 'Kelaante kè se nu diëwë kelaante ke baay kin e nu kè la?' ¹⁹Bó nu ke ekfumte kebvu efa no bó fuunke kpwe soo bikuu, beele ghayte læ, 'Ey me! Ey me! Yii yi baay fô kelaante ke baay kin kè bonyii bocii bô kênke bonguw bo ê joo nu ε kuken yî bvukuke bwew e! Bó nu ε mum ε yese lo kí ke yî ntam kefew e nen mwaan e?' ²⁰vBen bô nu wonj Nyo' le, ben elanlanè finen yî fiëe fi kooy fô wvú le. Ben bocii bô è nu bonyii bo Nyo' le bô boom bo ntum e bo Jisos e noo bonyii bo ntum Nyo' le bocii, elanlanè njefo Nyo' nu ε sumten wase nsaw yî fiëe fi wvú ge bô ben e!"

²¹wε nceendaa Nyo' wvù temyi mvu mum nε tuu kebwee ke tε le ε kí nu diëwë diene di baay e, shike ε dí shii ê joo yi baay e nen wuuu. No wvú shike nonen mum gay læ, "È nu ke nonen no bó nu ke eshike wo wvù kelaante ke baay kè Babilon é wo eshii bô mvunggay nen, bó saa bvuu ke eyen lo wo le ke. ²²xKe bó bæe ke ebvuu eyuw naa lo kome kenée yowe kenée ndonj kenée sonj jo wo ke. Ke bó bæe ke ebvuu eyen naa lo ε wee lemte fiëe kenée è nu naa fi la jo wo ke. Ke bó bæe ke eyuw naa lo ε diene jemyi jo wo ke. ²³yKe ken'yeese bæe ke ebvuu eyee jo wo ke. Ke bó bæe ke ebvuu eyuw naa lo ε diëw cee bvujen kenée yi jen jemyi jo wo ke. Fí nu ke enu nonen njefo bonyii bo way e bo jo wo to nu bonyii bo baay baay bo yî nshe le, ε wo to læele bitum bicii bô nfim yo. ²⁴zÈ nu kelaante kin kè elemε ke bonyii bo ntum Nyo' le bô ke bonyii bô è nu bo Nyo' le nu can kí le. É è nu kí kè bonyii bocii bô bó yuwyi yî nshe le nu can kí le."

É bó no nyaa mbense ê Nyo'

19^aÉjim jodvu, ε me nε n'yuw ε fiëe yosene lo wonj wvu we le diëwë è nu kebombom ke bonyii le ke baay, wamte læ,

"Mbense enù fô Nyo' wese le.

È nu wvú wvù boysee bonyii, ε è kênke wvú bvukuke bô mvunggay.

^{2b}Wvú sumtene bonsaw bew bii kecëey bô je yi teyey e.

Wvú nu ε lanj wase ngew yî kentenj ke kpwoon nsake we

wvù se beete ekolε ke nshe le bô nce we nsake le.

Wvú nu ε tfuse wase envuke yî kpwoon wvudvu le

ke bonyii bew bo lemme le bô wvú se yuwyi le."

^{3c}É bó bvuu kase no wamte læ,

"Mbense enù fô Nyo' le.

Njiim yî bene ê kelaante kin e nu ke ebene ke lo sekeci se nka."

^{4d}É bocce' bo bonyii le bo mbaan-fiëe ncow bonew ba noo mwëem mvu mvuyuum mvu mvunem mwe mum gbwe gen fokuse nya mbense wvu baay ê Nyo' wvù nu ε shii yî kawla le. É bó no gayte læ, "Fí enù nonen. Mbense enù fô Nyo' le."

^{5e}É diëw mi mum buy fô kawla le gayte læ,

"Ben bocii bô nu bonyii bo lemme le bo Nyo' le,

ben ebenseè Nyo' wesebeene,

é ben bocii bô fane wvú kenée è nu bo caan caan

kenée bo baay baay, enyaà mbense ê wvú."

^v18:20 12:12; Yeli 51:48 ^w18:21 Yeli 51:63-64

^x18:22 Yësa 16:10; 24:8; Esek 26:13 ^y18:23 Yësa 23:8; 47:12; Yeli 7:34

^z18:24 16:6; Yësa 26:21; Yeli 51:49; Esek 24:7-8 ^a19:1 4:11

^b19:2 15:3; 16:6; 22:12; Dito 32:43; Mben 79:10 ^c19:3 14:11; Yësa 34:10

^d19:4 4:4, 6; 5:7; Mben 106:48 ^e19:5 11:18; Mben 22:25; 115:13; 134:1; 135:1

Ŋkaw bvujen bvù Waa Njee le

^{6f}Ɛ me mbvuu nɛ n'yuw fiɛ fimew ɛ fi nu diɛwɛ diɛw kebombom ke bonyii le ɛ fi yole diɛwɛ joo yì gbwee ɛ ŋkoŋ e, wamte diɛwɛ jaŋ yì baykene bô mvuŋgay e le,

“Mbense enù fô Nyo' le,
njefo Tata wesebeene wvù Nyo'
wvù Kenke Mvuŋgay Mvunciim saake wase.

^{7g}Beene elarlanè, sakenè, nyaà mbense ɛ wvù,
njefo kefew ke bvujen bvù Waa Njee le nu ɛ to wase,

ɛ Jen nu ɛ wvù ɛ seyse wase ekole kew.

^{8h}Bô nu ɛ nya wase ndvu yì nu lemeleme yuule lawkene wvù ɛ tfume.”

(Ndvu yin nu gee di teyey di bonyii bô ɛ nu bo Nyo' le.)

⁹ⁱƐ nceendaa Nyo' wvudvu bvuu gay ɛ me le, “Saŋɛ fin fi le, ‘Njoŋ wvu baay nu wvu bonyii bô bó nu ɛ be bó le bó eto fô ŋkaw bvujen bvù Waa Njee le.” Ɛ wvù bvuu gay ɛ me le, “Bonjeme ban nu naa keɛɛy bonjeme bo Nyo' le.”

^{10j}Ɛ me mum nɛ ŋgbwe bikaa biew e keenya n'wvum wvu baay ɛ nceendaa Nyo' wvun. Ɛ wvù gay ɛ me le, “Fo wo ege nonen kɛ. Me nu kɛ ten wee lemme diɛwɛ wo noo boom bo bwoo le bô leeme yì fiɛ fi bó jemyi ekumɛ Jisos e. Ɛ nyaà n'wvum wvu baay ɛ è nu ɛ Nyo'. Fiɛ fi bó jemyi ekumɛ Jisos fin ^snu kɛ fi keɛɛ fi bonyii bo ntum Nyo' le to jemyi.”

Ɛ Waa Nyo' tum jem so bonyii bew bo bvuban e

^{11k}Ɛ me nɛ n'yɛn ɛ fowe ɛ yene, ɛ nyambala mi yì baa leeme. Ɛ wee wvù nu yì dvù le nu ɛ bó teŋe le Wee wvù Leeme yì Diɛw ye le bô le Wee Keɛɛy, ɛ wvù ké no sumtene bonsaw bew kenɛ tumte jem ye teyey. ^{12l}Ɛjise eye to nu diɛwɛ leme di ŋguy e, ɛ bifo bi bvunfon e nu ɛfa jo wvù nte. Wvù to kenke diee ɛ bó ɛ saŋ yì ye le ɛ wee mvu yaa nulo ekiɛ dí ɛfey wvù kɛ. ^{13mn}Wvù to nu ɛ shfuse kekum kè defe ye le ɛ bó ɛ lese ɛ bilɛɛ e. Diee di bó to teŋe wvù dvù nu le Diɛw Nyo'. ^{14o}Ɛ bonyii bo jem e bo woŋ wvu we le bii ɛ wvù ɛjim ɛ bó ɛ jise ndvù yì lemeleme, ɛ yì yuule baa nen bvuuu. ^{15p}Nyo jem yì koole to buyte ɛmvu jo wvù ɛ è nu yì wvù nu ke eso bitum dvù emum esaake bí bô mvuŋgay mvu baay. Wvù nu ke ebvuse shém Nyo' wvù Kenke Mvuŋgay Mvunciim eduŋcɛ ɛ bonyii. Shém Nyo' yin nu yì ffluuke naa baay diɛwɛ nsom fô bó somte mvuntam ɛ mbvuum buyte le. ^{16q}Yì kekum kew e bô yì kebun e nu ɛ bó to saŋ diee diɛw le, “Nfon bonfon, noo Tata botata.”

^{17r}Ɛ me mbvuu nɛ n'yɛn nceendaa Nyo' mvu le ɛ wvù leeme ente jo diuu. Wvù to leeme nonen fuŋke mvunyiim mvunciim mvù bile we gayte le, “Ben eto etaashe fô ŋkaw wvu baay wvù Nyo' ge le. ^{18s}Ben nu ke edie egvun ɛ bonfon bô yo boɛɛ bikuu bi bonyii bo jem e noo bonyii bô kenke mvuŋgay noo yo nyámbala bô bonyii bô bene yì, noo yo bonyii bocii bô nu bonfaw bô bô yaa nu

^s19:10 Kenɛ le, “... fiɛ fi Jisos jemyi fin ...”

^f19:6 11:17; 14:2; Mben 47:5-10; 96:7-10; Saka 14:9 ^g19:7 21:2

^h19:8 6:11 ⁱ19:9 14:12; Yesa 25:6; Mat 22:2; Luk 14:15-16; 21:5; 22:6

^j19:10 6:9; 22:8-9 ^k19:11 4:1; 19:2; Mben 72:1-14; 98:9; Yesa 11:4; Esek 1:1-3;

Lem 7:56 ^l19:12 1:14-15; 2:17 ^m19:13 Yesa 63:1-6 ⁿ19:13 Jon 1:1

^o19:14 6:2-8, 11 ^p19:15 1:16; 2:26-27; 11:17; 14:14-20; Yeli 25:30-31

^q19:16 17:14 ^r19:17 Esek 39:4-5, 17-19 ^s19:18 13:16

ke bonfaw noo bonyii bo caan caan bô bo baay baay.” ¹⁹tε me mum n'yen nyam yî bemte bô bonfon bo yî nshe le noo bonyii bobole bo jem e ε bó taashe keetum jem bô wee wvù shileε yî nyambala le noo bew bonyii bo jem e. ²⁰uε jem kεw, ε wvù koo nyam yî bemte ye bô wee wvù to mbiayte le wen nu wee ntum Nyo'. Wee wvun nu wvù to ké no shee fwe dnu nyam yidvu, gee mwëem mvu diuw wvù yumæn e. Mwëem mvun nu mvù yî to læle bonyii bô keŋke nciise nyam yî bemte yidvu ye le dvù, nyaa mbense wvu baay ê laŋ nyam yî bemte yidvu. Wvù to nu ε tfume bó bofεε ban ε bó nu boyuum ê mamase yî è fiee nguy bô mvunŋaŋ jó le. ²¹ε wvù wvù shileε yî nyambala ye le mum gbwoçe kebase ke bonyii le bô nyo jem yî to buyte εmvu jo wvù, ε mvun-yiim mvunciim die ye bonyii bodvu no ngyte lo.

Sa' yi bilum ntfuke

20 ^vε me mum ne n'yen ε nceendaa Nyo' mvu shiile too fowe keŋke ken'yene ke kentuke kè shiile nen ŋooŋŋ e, noo kebwee ke ncaw e ê wvù εbo. ²wε wvù koo keŋguum ke nyam yî fieesene nyam joo le kie kè è nu yo yî biyvuum e ye yî è nu dεwle bvuu nu Satan, kay bô ncaw wε le wvù enù yî dvù le egen ebuy bilum ntfuke. ³No wvù kay nonen, mum tfume ê kentuke kè shiile nen ŋooŋŋ e kie, fen, mum lay diuw wvudvu le wvù enù jó, wvu le fo wvù ebvuu eghane læle bonyii bitum e, ke egen ebuy no bilum bi ntfuke bie ke efey. Ejim jodvu nu ε bó nu ke ekase efay wvù ecine wvù le é wvù eghanci kε yî kefew e nen caan.

⁴xε me mbvuu ne n'yen bokawla le, ε bonyii bô shiileε yî dvù le nu bô bó nu ε nya bonsaw bô saween can yibole. ε me n'yen ten biyoy bi bonyii bô bó to yuwyeε bvuuushe bikuu nje bó to fewci ekume Jisos noo diew Nyo' le. Bonyii ban nu bô to baa nya mbense wvu baay ê nyam yî bemte ye bô laŋ ye, ε bó to baa ge ten nciise nyam yî bemte yidvu fojise kenεε can yibole kε. Boban to nu ε kase tu dvù no saake bô bo Klistu yî bilum e ntfuke. ⁵Bonyii bô to kaseε tu dvù ban nu ε fifin nu mbuy wvu yî kpwe le wvu fwe. Kε kebase ke bonyii le bô to kpwekenεε wase to nu ε kase tu dvù kε, gen buy no bilum bi ntfuke to feyεε. ⁶yBonyii bô keŋke njoŋ wvu baay bvuu yuule, nu bô keŋke bvudvuu yî mbuy wvu yî kpwe le wvu fwe wvun e. Kε kpwe yi bokaŋ bofεε bvuu keŋke mvunŋay ê bó we kε. Bó nu ke enu bocee ncese bo Nyo' le bô bo Mboyse wvù Nyo' to kawεε le, ε bô bó nu ke esaake egen ebuy yî bilum e ntfuke.

Bó nu ke elese Satan

⁷Bilum bi ntfuke bin nu ke edioo ε fey, é bó efay Satan yew ncaw e, ⁸zε wvù emum ebuy eto eghane læle bitum bicii bi nu yî ebuw ε woŋ yo ena le. Bitum bin nu Gog bô Magog. Wvù nu ke ebaance bó é bó eseyse keetum jem. Bó nu ke elone lo diewe monsheem mo ê joo yi baay e. ⁹aBó nu ke ebuy elen egen yî nshe le egem bvudvuu bvù bonyii bô è nu bo Nyo' le bô kelaante kè è nu fitele fiew. Geenεn, nguy nu ke eshii fowe elese lo bó. ¹⁰bBó nu ke emum ekoo dεwle wvù to ghane læle bó, etfume ê mamase yî è fiee nguy bô mvunŋaŋ jó le, fò nyam

^t19:19 17:12-14; Mben 2:2; Esek 38:2-9, 14-16; Saka 14:2

^u19:20 13:1-2, 13, 15; 14:10; 20:10, 14; 21:8; Yesa 30:33

^v20:1 10:1; 18:1; 9:1 ^w20:2 12:3, 9 ^x20:4 6:9; 13:15; Dan 7:9, 22; Luk 22:30; 1Kol 6:2 ^y20:6 1:6; 2:11 ^z20:8 13:14; Yosh 11:4; Esek 38:2, 10-12

^a20:9 Ktj 2; 2Bfn 1:10, 12; Mben 78:68; Esek 38:22; 39:6 ^b20:10 19:20

yì bẽmte bô wee wvù to mbiayte le wen nu wee ntum Nyo' nu le. Bó nu ke eyene ngew fô entañ bô emvunsheej sekeci se nka.

Nsaw wvu fokemese

¹¹cE me mum nẽ n'yen kebwee ke kawla mvu le e wvù baa lo, n'yen ten wee wvù to shiilee yì dvù le. E ebule bô nshe nẽ fẽe lo e wvù ejise laken, e bó fanje yaa bvuu yen mvù le bvudvuu le ke. ¹²deE me n'yen ten bonyii bocii bô to nu e kpweken wase le bo baay baay noo bo caan caan, e bó leeme fwe dvu kawla. E bó yene bonjwa', yene wvumvu e è nu wvu ediee e bonyii bô keŋke nshii. E bó mum kew no sumtene bonsaw bo bonyii bô to nu e kpweken wase le, bii no gee di wee le to nu no bó saŋ e bonjwa' ba le. ¹³E joo yi baay bvuse bonyii bô to kpwekenẽe wase jó e bó to. E kpwe bô woŋ bonkfu bvuse bobole bonyii bô to kpwekenẽe wase e bó to ten. E bó mum no sumtene nsaw wee bii fiẽe fi wvù to gee le. ¹⁴fE bó mum tfume kpwe bô woŋ bonkfu e mamase yì e fiẽe nguy jó le. Mamase yì e fiẽe nguy jó yin nu kpwe yi bokaŋ bofẽe. ¹⁵gE diee di wee le to baa nu e bó e saŋ e gwa' bonyii bô keŋke nshii le, e bó tfume wvù e mamase yì e fiẽe nguy jó yidvu le.

Ebule ke kefe bô nshe yi fiẽ

21^hE me nẽ n'yen wase e è nu ebule ke kefe bô nshe yi fiẽ le, njefo ebule ke keyvuum bô nshe yi yvum to nu e la wase, e joo yi baay ten yaa bæe ke. ²iE me n'yen kelaante kè yuule kè è

nu Jelusalem wvu fwe le e kí e buy fowe fô Nyo' le e no shiile too nu diẽwe jen e e bó e bosen e sufe keegen nya e dweese. ³jE me n'yuw e diẽw jemyi fô kawla le foweewe le, "Ben etaa eyen, fô Nyo' nu ke ecee nu wase bô bonyii. Wvù nu ke ecee bô bó. Bó nu ke enu bonyii bew, e wvù wvù Nyo' kebẽe nu bô bó, nu Nyo' wvubo. ⁴kWvù nu ke esho misem yicii e bó ejise. Ke bonyii bæe ke ekpwee ke, e ke fiẽe fimew bæe ke enu dvù le bonyii soo bikuu kenẽe beelee kenẽe keŋke nsase mvu ke, njefo mwëem mvù to shee nu, nu e fey wase."

⁵lE wvù wvuwe wvù to nu e shii yì kawla le gay le, "Ben etaa eyen, me nu enge mwëem mvunciim keeseen e mvù etu mvunfem." E wvù bvuu gay e me le, "Saŋe fiẽe fin e gwa' le, njefo bonjeme ban nu bo keceey bô bonyii egẽe bvufee yì dvù le." ⁶mE wvù bvuu kase gay e me le, "Fí nu e ge wase ye. È nu me Alfa, e è nu me Omega. È nu me Keŋkewce, e è nu me Kemese. Wee wvù kendoŋ yumte wvù nu e me nu nke enya wvù bô joo yì buyte fô nton joo yì nyaa nshii le e wvù ewu e wvù baa law fiẽe ke. ⁷nWee wvù nu ke eso nu e wvù nu ke ekeŋke mwëem mvun mvunciim diẽwe bvushew e. Me nu nke enu Nyo' we, e wvù nu waa wem. ⁸oGeenen e bonyii bô gule mvuntelem noo bô nu se mbee, noo bô buwyi mwëem noo bô yuwyi bonyii noo bô gee nnyen kenjaŋ noo bo nfim e noo bô bunlee bonyo' bomew noo bonyii bo mbiay e bocii, nu e fibole nu ke enu e è nu e ma-

^c20:11 5:7; 6:14; 21:1; Mben 114:3, 7; Mat 24:35; 2Bi 3:10

^d20:12 3:5; 22:12; Dan 7:9-10 ^e20:12 Ksm 32:32

^f20:14 20:10; 1Kol 15:26; 2:11 ^g20:15 3:5

^h21:1 21:5; Yesa 65:17; 2Bi 3:13 ⁱ21:2 3:12; 19:7; 21:9-22:5; 22:17; Yesa 52:1;

Mat 22:2; Gal 4:26; Ibu 11:16; 12:22 ^j21:3 7:15; Lew 26:12; Esek 37:26-28; Saka

2:9; 2Kol 6:16 ^k21:4 7:17; Yesa 26:19; 35:10 ^l21:5 5:7; 21:1; Yesa 43:19; 2Kol

5:17; 19:9 ^m21:6 1:8; 7:17; 22:1; Yesa 55:1; Saka 14:8; Jon 7:37

ⁿ21:7 2Sam 7:14; Esek 11:20 ^o21:8 2:11; 19:20; 21:27

mase yì è fiee nguy bô mvunƙaƙa jó le. É finin nu kpwe yi bokaƙa bofée.”

Jelusalem wvu fwe

⁹ƳƳ nceendaa Nyo' mvu é ngoo bonceendaa bo Nyo' le bo bosooshwi y bô to ƙeƙe bintee bi bisooshwi y bi to nu é yinŋen bô bonƙew bosooshwi y bo ejim ba, ne to gay é me le, “To é me enŋen endunçe Jen wvù è nu kpwee Waa Njee é wo.” ¹⁰ƳƳ wvù mum jo me é me nu can Keyoy ke Nyo' le, é bee wvù gen fô kum mvu wvu baay e é wvù defe é we. É wvù dunçe me kelaante kè yu-ule kè è nu Jelusalem, é kí é buy fowe fô Nyo' le é no shiile too. ¹¹ƳƳ Kí to shiile nonen, é n'yu Nyo' baa yì dvù le lawkene diewe te dimew di lawkene di bó teje le Jasba, yuule nen sakasaka diewe kenlëy e. ¹²ƳƳ Kelaante kedvu to ƙeƙe ketaaƙ ke baay é kí defe é we eke, é dew nu yì ketaaƙ kedvu le yuufe ncow fëe, é bonceendaa bo Nyo' le yuufe ncow bofëe nu fô dew yidvu le. Bó to nu é saƙ ediee é dikfuu di Islael di yuufe ncow difëe yì dew ketaaƙ yidvu le. ¹³ƳƳ Dew yin to nu é keba kè diuu sane le te, nu eweewe te, nu ekuëku te, nu jò diuu seeyi te. ¹⁴ƳƳ Eta yo kenffuy ke ketaaƙ kedvu le to nu yuufe ncow efaa é bó é saƙ ediee é boom bo ntum e bo Waa Njee le bo yuufe ncow bofëe yì eta yodvu le.

¹⁵ƳƳ Nceendaa Nyo' wvù to jemiyi é me to ƙeƙe nfew ebo é è nu kemaƙa é bó kene bô ketwaa ke bigew e kè yële. Nfew wvudvu to nu keefew kelaante kedvu bô dew ketaaƙ noo bimbew bi ketaaƙ e dvù. ¹⁶ƳƳ Kelaante kedvu to nu

bimbew binew é bí nu læƙlæƙ bicii, é mbvuw bô bvundwee noo bvundee nu læƙlæƙ. É wvù mum few kelaante kedvu bô kemaƙa ƙew kie é kí buy bomay nt-fuke bô gee tin (1,500). No wvù fewëe é mbvuw bô bvundwee noo bvundee buy ƙe læƙlæƙ. ¹⁷ƳƳ wvù few ten bimbew é bí no nu ƙeƙeƙeƙe mbaanshe ncow yisoocaan (36) yì kefië le. É nceendaa Nyo' wvudvu to few bô nfew é è nu ke wvù wee wvu wum ké no feeke dvù. ¹⁸ƳƳ Bó to bom bimbew bidvu bô eta yò lumte yò bó teje le Jasba, é wunte kelaante kedvu nu é bó bom bô ketwaa ke bigew e kè yële ekinëkin é kí yuule nen sakasaka diewe kenlëy e. ¹⁹ƳƳ Bó to nu é fee kenffuy ke kelaante kedvu le bô dik-fuu di eta yò lumte le jëy jëy é yó ƙeƙe ncóm jëy jëy. Di fwe to nu é bó teje le Jasba, é di bii fó nu Safiya, é di ditete nu Aget, é di dinew nu Emelaal, ²⁰ é di ditin nu Oniks, é di disoocaan nu Kanilian, é di disooshwi y nu Klisolit, é di nyaƙ nu Belil, é di bvuuƙe nu Tobas, é di yuufe nu Klisobles, é di yuufe ncow dimwaaƙ nu Jasint, é di yuufe ncow difëe nu Ametist. ²¹ƳƳ Dew ketaaƙ yi yuufe ncow fëe yin nu é bó to fe bô ejise é baƙ yuufe ncow efaa, é bó joo jise di baƙe le dimwaaƙ mum fele diuw ketaaƙ dvù wvumwaaƙ. Je yi eƙaante jodvu to nu é bó fe bô ketwaa ke bigew e kè yële ekinëkin, é je yidvu yu-ule tosene diewe kenlëy e.

²²ƳƳ Me nto mbaa n'yen yew ncese le é kelaante kin e ke, njeƙo Tata Nyo' wvù ƙeƙe Mvunƙaƙa Mvunciim bô Waa Njee to nu wase yew ncese yi jó. ²³ƳƳ Ke kelaante kedvu to bvuu ƙeƙe shiee diuu kenëe kpwee wvù ebaa jó ke, njeƙo n'yu

Ƴ21:9 Yësa 54:1-17 Ƴ21:9 15:1 Ƴ21:10 17:3; Esek 40:2; Mat 4:8

Ƴ21:11 21:18, 23; Yësa 60:1-3, 19; Esek 43:2

Ƴ21:12 7:5-8; Ƙeƙ 35:22-26; Ƙsm 28:21; Esek 48:30-35

Ƴ21:14 Ibu 11:10; Efe 2:20 Ƴ21:15 11:1; Esek 40:3 Ƴ21:16 Esek 48:16-17

Ƴ21:18 21:11; Yësa 54:11-12; Esek 28:13 Ƴ21:22 11:17

Ƴ21:23 22:5; Yësa 60:1-2, 19-20; 24:23

Nyo' to nu wase n'yuw wvu jó, ε Waa Njee nu wase ken'yeese ke jó. ²⁴aBitum bicii nu ke elene wase ε è nu è n'yuw kelaante kedvu le, ε bonfon bo yî nshε le nu ke etoo bô bvukuke bvubole ê kelaante kin e. ²⁵bKε bó nu ke eyuu ebanj dew ketaanj ke kelaante kin e diuu dimwaanj kε, njefo kε ekfuñ nu ke eyuu ejiiim jó kε. ²⁶Bó nu ke etoo bô bvukuke noo kpaw wvu bitum bicii ê kelaante kin e. ²⁷cGeenen kε fiε fi nu sε fî yuule lo nu ke eley ê kelaante kin e kε. Kε wee wvù gee mwëem mvù bεmte kenεε wvù mbiayte mbiay nu ke eley jó kε. È nu ke eley kε bonyii bô bó nu ε sanj ediee εbo ê ŋwa' Waa Njee wvù bó sanj ediee ε bonyii bô kεñke nshii le jó.

Joo yî nyaa nshii

22^dε nceendaa Nyo' wvudvu mum dunçee me joo yî nyaa nshii ε yî buyte ekuse jo kawla Nyo' bô Waa Njee, ε yî booke yuule nen sakasaka diewe kenlεey e. ²eYî to booke nonen fele entelεñ jo je yî ê kelaante kedvu le. Kete kε nyaa nshii to kuu biba bi joo yidvu le bicii. Kete kin to ké no yumte mvuntam bokañ yuufe ncow bofεε yî kelum e, yumte kañ mwaanj mwaanj yî kpwee le. ^{**}Bibε bi kete kin e to nu ncew yî bó fele bonyii bocii dvú. ³fKε fiε fi Nyo' nu ε jiiñ nu ke enu ê kelaante kin e kε. È nu ke enu kawla Nyo' bô Waa Njee jó. Bonyii bew bo lemme le nu ke enyaa mbense wvu baay ê wvú. ⁴gBó nu ke eyene bvushiw bwew e, ε diee diew nu ke enu ε bó ε sanj fojise fo bó. ⁵hKε ekfuñ bæε ke ejiiim jó kε, ε bó yaa bæε ke ebvuu eshieele n'yuw wvù

è nyaa ken'yeese kenεε diuu kε, njefo Tata Nyo' nu ke enu n'yuw wvubo. Bó nu ke esaake diewe bonfon e sekεcii sε ŋka.

Jisos too nfew caan

⁶iε nceendaa Nyo' wvudvu gay ê me le, “Bonjeme ban nu bo kecεey bô bonyii egεε bvufee yî dvú le. Tata wvù è nu Nyo' biyoy bi bonyii bew bo ntum e nu ε tum nceendaa we le wvú eto edunçee ê bonyii bew bo lemme le, fiε fi kεñke keeke ekooy nfew caan.” ⁷jJisos gayte le, “Ben eyuw, me ntoo nfew caan.” Njorñ wvu baay nu wvu wee wvù nu ε gεε ntum Nyo' wvun wvù è nu bonjeme bô nu ê ŋwa' wvun e.

⁸kMe wvù Jon nu wee wvù to yuwεε bvuu yen mwëem mvun e mvunciim. ε me ndioo n'yuw mbvuu n'yen mvú le nonen, ŋgbwe bikaa bi nceendaa Nyo' wvù to dunçi mwëem mvudvu le ê me, keenya n'wvum wvu baay ê wvú. ⁹Geenen, ε wvú gay ê me le, “Fo wo emom kε. Me nu kε ten wee lemme diewe wo noo boom bo bwoo le bô è nu bonyii bo ntum Nyo' le noo bonyii bô gεεle bonjeme bo ê ŋwa' wvun e. È nyaà n'wvum wvu baay ε è nu ê Nyo'.”

¹⁰lε nceendaa Nyo' wvudvu bvuu gay ê me le, “Fo wo enyile ntum Nyo' wvun wvù è nu bonjeme bô nu ê ŋwa' wvun e kε, njefo kefew kε mvú nu ekooy nu wase nceencee. ¹¹mWee wvù gee mwëem mvù befe egeè kε mwëem mvù befe, é wee wvù gee nnyen egeè kε nnyen. Wee wvù gee fiε fi lεñ egeè kε fiε fi lεñ, é wee wvù yuule emey kε eyuulè.”

^{**}22:2 Kenεε le, “... yumte dikfuu di mvuntam e yuufe ncow difεε yî kelum e.”

^a21:24 Mben 68:29; Yεsa 60:3 ^b21:25 Yεsa 60:11

^c21:27 21:8; 22:15; Yεsa 35:8; 52:1; Esek 44:9; 1Kol 6:9-10; 2Bi 3:13; 3:5

^d22:1 21:6; Esek 47:1-12 ^e22:2 21:21; 2:7 ^f22:3 7:15; Yeli 3:17

^g22:4 14:1; Mben 17:15; Mat 5:8 ^h22:5 1:6; 21:23; Dan 7:18, 27

ⁱ22:6 1:1; 10:7; 19:9; Lem 11:27-28; 13:1 ^j22:7 3:11; 22:12, 20

^k22:8 1:9; 19:10 ^l22:10 Dan 12:4 ^m22:11 Yεsa 56:1; Esek 3:27; Dan 12:10

¹²ⁿJisos gayte le, “Ben eyekɛ eyuw, me ntoo nfew caan. Ɛ me ntoo bô nlawma keenlaw wee tfuu dvú mbii no gee diew nu. ^{13o}Ɛ nu me Alfa, ɛ è nu me Omega. Ɛ nu me Fwe, ɛ è nu me Ɛjime. Ɛ nu me Kenkewɛɛ, ɛ è nu me Kemese.”

^{14p}Njoŋ wvu baay nu fô bonyii bô nu ɛ cukɛ ndvú yibole, wvu le è nulo é bó ke eley fô diuw ketaaŋ e egen é kelaante kedvu le, bô wvu le bó ke ekenke bvudvuu keedie fô kete kè nyaa nshii le. ^{15q}Bonyii bô nu ke emɛy ɛkfun jo ketaaŋ nu bô gee diɛwɛ bwé le bô bo nfim e noo bô gee nnyen kenjaŋ noo bô yuwyi bonyii noo bô bunlee bonyo' bomew, naa noo bonyii bô koonke mbiay, mbiayte mbiay e.

^{16r}“Me wvù Jisos nu ɛ ntum nceenda wɛm fô ben e keejeme mwɛɛm mvun mvù gene fô bintaashe bi bonyii bo mbee le. Me nu Wan bô Biay yi san é kfuu di Nfon Dawe le, ɛ è nu me Jon yi Law e.”

^{17s}Keyoy ke Nyo' le bô Jen gayte le, “To!” Naa yɛɛ wvù yuuke gay ten le “To!”

Wee wvù kendon yumte wvù eto, é wee wvù shieele eto, é wvù ekenke joo yi nyaa nshii ɛ wvù baa law fieɛ kɛ.

Ntefe wvu fokemese

^{18tu}Me nciise é wee tfuu wvù yuuke ntum Nyo' wvù è nu bonjeme bô buyte é ŋwa' wvun e le, é wee mom lo ɛ bise fieɛ yi dvú le, é Nyo' ke ebise bongew bô bó nu ɛ jeme é ŋwa' wvun e yi ye le. ^{19v}Wee é mom ɛ bvuse fieɛ é bonjeme bô buyte é ŋwa' wvun e bô è nu ntum Nyo', tu ke Nyo' yaa nu ke ecine é wvù ekenke kew keba ke kete kè nyaa nshii le bô kew keba ke kelaante kè yuule le kè bó nu ɛ saŋ é ŋwa' wvun e kɛ.

^{20w}Wee wvù jemyi ɛkume mwɛɛm mvun gayte le, “Yi keceɛy e, me ntoo nfew caan.” Fí enù nonen. Tata Jisos, to! ^{21x}Tata Jisos ebuw ben bocii bô è nu bonyii bo Nyo' le. Fí enù nonen.

ⁿ22:12 2:23; 6:10; 15:3; 16:5-6; 19:2, 11; 20:12-13; 22:7; Mben 28:4; Brɛn 24:12; Yeli 17:10; Mat 16:27

^o22:13 1:8 ^p22:14 7:14; Mben 118:19-20; 22:2

^q22:15 21:27; Ɛfe 5:5 ^r22:16 1:1; 5:5; 2:28; Ktn 24:17 ^s22:17 21:2, 6

^t22:18 Dito 4:2; 13:1 ^u22:18 Dito 29:20 ^v22:19 2:7; Ksm 32:32

^w22:20 3:11; 22:6; 1Kol 16:22 ^x22:21 Gal 6:18